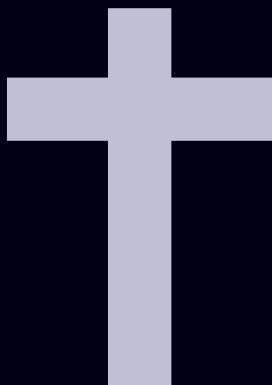

Manö Kamɨŋ

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamɨŋ

The New Testament in the Kobon Language of Papua

New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

Madyu	1
Mak	90
Luk	142
Jon	235
Apos:l	301
Rom	388
1 Korid	431
2 Korid	472
Galesia	495
Epesas	509
Pilipai	522
Kolosi	531
1 Desalonaika . .	540
2 Desalonaika . .	548
1 Dimodi	553
2 Dimodi	565
Daidas	573
Pilimon	578
Hibru	580
Jems	613
1 Pida	623
2 Pida	635
1 Jon	642
2 Jon	652
3 Jon	654
Jud	656
Repelesin	659

Madyu

Jisas Kraiss Manö

Aij u Madyu kali

kliñ rika

*Ebrahim rikö rik dam
dapil gilö Jisas Kraiss níp yag
daula*

(Luk 3:23-38)

¹ Jisas Kraiss nap nihi ilan
nípe gau riklö rik amil apil
göm níp yag daula rö hagnig
gabin. Bi kub Ebrahim rikö
rik damöm, kin Depid níp
yag daula. Depid nípe rikö
rik damöm, Jisas Kraiss níp
yag daula. *

² Anig gila:

Ebrahim Aisak níp yag
daula.

Aisak Jekop níp yag daula.

Jekop nípe pen, Juda níp
riköm, nímam hain
magö u agíp yag daula.

³ Juda nípe níbi Dema aip
midöm, Peres aip Sera
aip kalíp yag daula.

Peres, Hesron níp yag
daula.

Hesron, Ram níp yag daula.

*

⁴ Ram, Aminadap níp yag
daula.

Aminadap, Nason níp yag
daula.

Nason, Salmon níp yag
daula.

⁵ Salmon, Boas níp yag
daula. Boas níme nípe u
Rehap.

Boas, Obed níp yag daula.

Obed, níme nípe u Rud.

Obed, Jesi níp yag daula.

⁶ Jesi, kin Depid níp yag
daula.

Depid, Solomon níp yag
daula.

Solomon níme nípe u, nöd
bi ne Yuraia níp udö
umö, hainö Depid níp
udöm me, Solomon níp
yag daula. *

⁷ Solomon, Riaboam níp
yag daula.

Riaboam, Abaija níp yag
daula.

Abaija, Esa níp yag daula.

⁸ Esa, Jihosapad níp yag
daula.

Jihosapad, Joram níp yag
daula.

Joram, Asaia níp yag daula.

⁹ Asaia, Jodam níp yag
daula.

Jodam, Ehas níp yag daula.

Ehas, Heseakaia níp yag
daula.

¹⁰ Heseakaia, Manasa níp
yag daula.

Manasa, Emos níp yag
daula.

Emos, Josaia níp yag daula.

¹¹ Josaia, Jekonaia níp yag
dapöm, nímam rimnap
yag daula. Nín anibu,

daun kub Babilon níbi bi
apöm, Isrel níbi bi kalíp

nagi li dam Babilon ud
arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anib

gau midöm, Sialdiel níp
yag daula.

Isrel níbi bi kale Babilon

arö göm ram minöj Juda
ado gi arla u, Sialdiel,

* 1:1: 1Kr 17:11; Jen 22:18

* 1:3: Jen 38:29-30

* 1:6: 2Sa 12:24

* 1:11:

2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20

* 1:12: Esr 3:2

Serababel nîp yag daua.

*

13 Serababel, Abaiad nîp yag daua.

Abaiad, Eliakim nîp yag daua.

Eliakim, Eso nîp yag daua.

14 Eso, Sedok nîp yag daua.

Sedok, Ekim nîp yag daua.

Ekim, Elaiad nîp yag daua.

15 Elaiad, Eliesa nîp yag daua.

Eliesa, Madan nîp yag daua.

Madan, Jekop nîp yag daua.

16 Jekop, Josep nîp yag daua.

Josep me, nîbi Maria nîp ñeila. Maria nîpe Jisas nîp yag daua. Jisas nîp Krais a gîmîdal.

17 Anîb u me, bac hon Ebrahim nîpe rîkô rîklô rîk dam dapîl göm unbö sîdun böñ dan ara u, hainö bac kin Depid nîp yag daua. Yag daulö, Depid nîpe pen rîkô rîklô rîk dam dapîl göm u rö nöp sîdun böñ dan areia, hainö Babilon bî ke gau nîbö apöm kalîp nagî lî dam ram mînön kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyan rîk dam dapîl göm unbö sîdun böñ dan ara u, hainö Krais nîp yag daua.

*Maria Jisas nîp yag daua
(Luk 2:1-7)*

18 Jisas Krais nîp yag daua manö u hagnîg gabin. Jisas nîme Maria, Josep nîp ñeila, nîpe aip ajmil wasö, kale nîñla Maria ñî mudun

mîdeia. Ana U† nîpe u ke gö, ñî mudun anîbu mîdeia. *

19 Pen nugmul nîpe Josep bî aij u me, manö kub haggaga; gasî u nöp nîñöm haga, “Ñî mudun mîdöp anîbu, nîbi bî gau hag ñînabin, nîp nable gînab. Anîb u, agamîj hag yuîñ,” a ga.

20 Josep anîg nîña u pen, sîbön yan uhön nîña, Bî Kub ejol nîpe ap nîp haga, “Josep, Depid ñî nîpe! ‘Nîbi anîbu, nîhön gînîg udnam?’ a gîmön, gasî u nîñagmön; hañöwañö udmön. Ñî mudun mîdöp u, Ana U† u nöp gö mîdöp.

21 Hainö ñî u rîk dauö nîpe kub göm, nîbi bî nîpe gau nan si nan naij gîpal pri u lîk gî yunab u me, hib nîpe Jisas a gîmön,” a ga. *

22 Anîg ga anîbu, Bî Kub nîpe bî manö nîpe hagep bî ap nîp hag ña nîñöm nîpe pen anîg gînab a göm haga.

23 Nîpe haga, “Nîbi praj bî ap aip ajöm wasö, ñî mudun mîdöm, ñî ap yag daueinab, hib nîpe u Emanyuel a gînaböl,” a ga.

Emanyuel manö îl u, God hon aip mîdöp. *

24 Pen Josep uhön hanöm uraköm, Bî Kub ejol nîpe manö haga u udöm, nîbi Maria nîp udnam, a göm nîña.

25 Nöd Josep Maria aip ajmil wasö, Maria ñî u yag dauö, Josep ñî anîbu hib

* 1:18: Luk 1:27,35

* 1:21: Luk 1:31; 2:21

* 1:23: Ais 7:14

* 1:25: Luk

nipe Jisas a göm me, Maria
nıp bön nöp uda. *

2

*Bi gasi kid hiik niheb gau
apöm Jisas nıp niñla*

¹ Pen Herod Judia Propins
kin midmidöp ñin u, Maria
Jisas nıp yag daua Bedlehem
daun, ram minön Judia an
au. Yag dauö, bi gapi kid
hiik niheb gau, sidö auab lau
nibö Jerusalem apöm, nıbi bi
gau hag niñöm hagla,

² “Juda nıbi bi, Kin hon,
a gipim u nıp yag daubal!
Miñi libal midöp gain Hon
ram minön hon sidö auab
lau nibö gau midun niñbun
gapi u waielöp; niñun me,
hib nıpe hagno adö aran a
gun aubun,” a gila. *

³ Anig hageila, kin Herod
manö anıbu niñöm, nıbi
bi gai i kale ñi anıbu nıp
gasi niñöm yip niñagöl
rö löp, a göm, gasi iru
niña. Jerusalem nıbi bi gau
magönhalö u rö nöp gasi iru
niñla.

⁴ Pen kin Herod, God nıp
nan sabe gep bi kub gau
abe, God lo manö hag ñeb bi
gau abe, kalip wiñ alö aueila
haga, “God manö hagep bi
gau Kraıs nıp yag daunaböl
ram minön gai, a gila?” ö ga.

⁵ Anig hageia hagla, “Bi
God manö hagep ap, hadame
nöp manö kalı kılñ rıköm
haga rö, nıp yag daunaböl
Bedlehem daun, ram minön
Judia an au. God manö

hagep bi anıbu God Manö
kalı kılñ rıköm haga,

⁶ ‘Ram minön Judia an gau
ram minön ke ke iru
midöp u me,
ram minön Bedlehem niñö
pro rö linab u
pen Bi Kub u ram minön
anıbu nibö apöm,
nıbi bi yad Isrel nıbi bi kalip
abad mideinab.
Anig ginab rö, Bedle-
hem hib kub
mideinab,’ a ga,” a
gila. *

⁷ Anig hageila, kin Herod
niñöm, am bi gasi kid hiik
niheb gau kalip agamıj wiñ
alö aueila haga, “Magö mai
rö gapı anıbu waiela?” ö ga.

⁸ Hageia, nıp manö anıbu
hag ñeila, kalip Bedlehem
hag yuöm pir alöm haga,
“Kale am ñi anıbu ulhai niñ
aij gimim, ado gi apim yip
hagpe, yad abe amem hib
nıpe hagnö adö aran,” a ga.

⁹ Kin Herod anig hagö,
kale hadlö niñöl gi, gapı kale
sidö auab lau niñla u nöd
nöd gö niñöl gi, kale hain
gila. Gapi u am am, niñan u
ram mideia an au gılan nöp
pidön ga.

¹⁰ Anig gö kale niñlö, aij a
gö niñöl gi,

¹¹ ram raul migan yan
amöm niñla, niñan u nıme
Maria aip midailö. Kale am
kugom yımöm, niñan u hib
haglö adö areia niñöm, wadi
kale gau anı löm, nıp nan
aij rımnap ñıla. Gol rımnap,
paua hafıñ aij auep rımnap,

* 2:2: Nab 24:17

* 2:6: Mai 5:2; Jon 7:42

* 2:11: Sam 72:10-15; Ais 60:6

wel haññ aij auep rímnap ñíla. *

¹² Pen kale síbön añ yañ hanöm uhön nínja, God haga, “Ado gí Herod mídöp u arag-mim!” a ga. Aníb u, haga rö nínjöm, adan mílö ap aramöm, ram kale ado gí arla.

Josep Maria amíl mihau ud piññ gí ram mìnöñ Ijip ara

¹³ Pen bí gasí kíd hiik nñeb gau kale aníg göl arla nínjöl gí, Josep uhön nínja, ejol ap apöm níp haga, “Herod ñínjañ u al pak línam a göm, uñhai nínjñg gab. Aníb u, ñínjañ amíl mihau yíñíd ut gí, piññ gí ram mìnöñ Ijip armön. Aumön a geinam nöp, kauyañ ado gí aumön,” a ga.

¹⁴ Hagö, Josep síbön añ yañ nöp uraköm, ñínjañ amíl mihau ut gí ram mìnöñ Ijip ara.

¹⁵ Ut gí ara aníbu, Bí Kub nipe bí manö nipe hagep ap níp hag ña nínjöm nipe pen kalí kliñ ríköm haga, “Ñí yad u Ijip níbö wíñ alnö auöp,” a ga.

Pen Josep amílap am Ijip nöp mídlö, Herod umaia me, hainö kauyañ ado gí aula. *

¹⁶ Pen Herod nipe nínja, bí gasí kíd hiik nñeb gau, nipe haga rö gageila, níp mulu kal yabít lugö haga, “Yíp gípal aníbu, ñínjañ bí kub mídñg gab u yad aigö gí gem níp al pak línam?” a göm nínja. Pen nipe gasí ap nínjöm haga,

“Bí gasí kíd hiik nñeb gau kalíp gapi u waiela ñín u, yíp hag aij göm arla. Aníb u yad nínbin, Bedlehem sól au ñínjañ yag daulö, mí mihöp lugöp gau abe, ñínjañ hainö yag daubal gau abe, al pak línaböl u, ñí aníbu abe al pak línaböl,” a ga. Aníg hagöm me, bí nipe rímnap hag yuö amöm, ñínjañ Bedlehem sól au mیدهila magörhalö al pak lí hakla.

¹⁷ Bedlehem ñínjañ al pak líla aníbu, bí God manö hagep Jeremaia gínab a göm kalí kliñ ríka rö nöp gíla. Jeremaia manö aníbu kalí kliñ ríköm haga,

¹⁸ “Rama daun au mög gö, manö hauł kub göm, mítöñ kub gínaböl. Níbi Resel ríkö, ríklö rík amíl apíl gínab gau, mög gö mítöñ gínaböl.

Ñí kale um hakla nínjöm níbi bí rímnap kalíp hag udöl rö lagnab,” a ga. *

Josep Maria amíl mihau aip kauyañ ado gí arla

¹⁹ Pen hainö bí kub Herod umö, Josep Ijip gau mídöm hanöm uhön nínja, Bí Kub ejol nipe ap apöm níp haga,

²⁰ “Bí ñínjañ al pak línig geila gau hadö umbal u me, nabin amíl mihau kalíp ut gí, ado gí ram mìnöñ Ísrel armön,” a ga.

²¹ Hagö, Josep ñínjañ amíl mihau ut gí, ado gí Ísrel ara.

²² Pen amjakö, manö ap hagla, “Herod umö, ñí nipe Akeleas Judia Propins níbi

* 2:15: Hos 11:1

* 2:18: Jer 31:15; Jen 35:19

bɪ kalɪp abad mɪdöp,” a gɪla. Hageila, Josep nɪpe Akeleas mɪdöp ram mɪnönj anɪbu nɪhön gɪnɪg arnam a göm, pɪñɪŋ ga u pen, hanöm uhön nɪŋa God nɪp haga, “Ram mɪnönj Judia ado gɪ aragmön, ne ram mɪnönj Galili armön,” a ga.

²³ Hagö, Josep ñɪŋaŋ amɪl mɪhau kalɪp uɫ gɪ Nasared daun aramöm mɪdmɪdal. Arla anɪbu, bɪ God manö hagep gau anɪg gɪnab a göm kalɪ kɪñ rɪkla rö nöp ga. Kale kalɪ kɪñ rɪköm hagla, “Nɪp bɪ Nasared nɪbö ap, a gɪnaböl,” a gɪla. *

3

Jon Bɪ Ñɪg Pak Ñeb u God manö hag ñɪmɪdöp

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Nasared mɪdeila ñɪn anɪbu, Jon bɪ ñɪg pak ñeb u apöm, ram mɪnönj Judia anɪ au, ram mɪnönj nɪbi bɪ iru mɪdagmɪdal, ram mɪnönj kabö nöp mɪdmɪdöp anɪ gau mɪdö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ gau aulö, nɪpe kalɪp manö hag ñɪmɪdöp.

² Kalɪp hag ñöm haggmɪdöp, “Söl mɪdöp, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab. Anɪb u, nan si nan naij gɪpim u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪmim, arö gɪmim,” a gɪmɪdöp. *

³ Jon kalɪp manö hag ñɪmɪdöp anɪbu, bɪ God manö hagep Aisaia hadame nöp

gɪnab a göm, kalɪ kɪñ rɪka rö nöp ga. Aisaia manö anɪbu kalɪ kɪñ rɪköm haga,

“Bɪ ap, ram mɪnönj nɪbi bɪ iru mɪdagpal, ram mɪnönj kabö nöp mɪdöp anɪ au am mɪdöm,

wɪñ alöm hagnab, ‘Bɪ Kub u auab!

Adan sɪr u gɪlanɪ gɪyanɪ gɪ mɪdainɪm gau,

dum goɫ pɪɫu gɪ mɪdainɪm gau,

bɪnɪg ral aij gɪ mɪdaimim,’ a gɪnab,”

a ga. *

⁴ Pen Jon waiɪj nɪpe u, kaj kamel unɪ udöm gɪla waiɪj ap yɪmöm, kaj kau hañ dip nagɪ anɪ u pɪg lɪmɪdöp. Nan ñɪŋeb nɪpe u, jon hablɪdɪŋ u abe, bom ñɪg u abe ñɪŋmɪdöp. *

⁵ Ñɪn anɪbu, Jerusalem nɪbi bɪ mɪdeila gau abe, nɪbi bɪ ram mɪnönj Judia yöp anɪb gau mɪdeila gau abe, ñɪg Jodan söl gau nɪbi bɪ mɪdeila gau abe, kale magöŋhalö Jon mɪdeia au arla.

⁶ Jon mɪdeia au amöm, nan si nan naij gɪla gau waiö hag payɪk pe gɪlö nɪŋöl gɪ, Jon kalɪp ñɪg Jodan anɪ au ñɪg pak ñɪmɪdöp.

⁷ Pen bɪ Perisi gau abe, bɪ Sadyusi gau abe iru nöp, Jon hanɪp ñɪg pak ñaŋ a göm aueila, Jon kalɪp sɪɪk hag göm haga, “Kale hainjo ñɪ pai gai i! Gasi nɪhön nɪŋmim pɪñɪŋ gɪ aubimɪ ‘Ñɪg pakno, God nɪbi bɪ ke nɪbö gau kalɪp

* 2:23: Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45

* 3:2: Mad 4:17; 1:15

* 3:3: Ais

hag gɪnab ɲɪn u, hanɪp hag gagnab,' a gɪmim, pɪɲɪŋ gɪ aubim aka? *

⁸ Kale ɲɪg pakɲɪg gɪnabim u, nan si nan naij gɪpim u, nɪhɔn gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arɔ gɪmim, mɪd aij gɪmim. Anɪg geinabim me, nɪbi bɪ nɪɲnabɔl, kale nan si nan naij gɪmɪdim u hadɔ arɔ gɪpim.

⁹ Pen kale gasɪ ap nɪɲmim, 'Hon bac ɪɬaŋ Ebrahim ɲɪ pai nɪpe mɪdpun nɪɲɔm God hanɪp nan naij ap gagnab,' a gɪmim, gasɪ u nɪɲagmim. Ebrahim ɲɪ pai nɪpe mɪdpun a gɪpim u nan yɪharɪŋ! God kabɔ gai i udɔm, Ebrahim ɲɪ pai nɪpe gau gɪ lɪnɪg gɔm, gɪ lɪbɔp! Anɪb u, 'Bɪ aij Ebrahim rɪkɔm rɪk amɪl apɪl gɔm hon ke rɪk dap lɪbal,' a gɪpim u, manɔ u rɔ hagagmim. *

¹⁰ "Nɪɲ aij gɪmim! God mab u ɪɬ halɔ rɪb junɪg, ru u mab ɪɬ yaŋ kɪd gɪ mɪdɔp. Mab ap magɔ ɲɪɲeb aij rɪmnap pɪɬagnab u, rɪb gɪ dɔ gɪ ud mab inab yaŋ yunab. *

¹¹ Kale nan si nan naij gɪpim u, nɪhɔn gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪmim, arɔ gɪmim me, yad kalɔp ɲɪg nɔp pak ɲɪnabin. Pen bɪ yɪp hain aunab u, nɪpe yad rɔ wasɔ; nɪpe bɪ kub yabɪɬ, yad bɪ pro. Yad nɪp nɪɲnɔ nable gɪnab. Ma haɲ nɪpe ud ajeinam rɔ lagɔp. Yad kalɔp ɲɪg nɔp pak ɲɪabin, pen bɪ anɪbu nɪpe

apɔm, kalɔp Ana Uɬ u pak ɲɔm, mab mɪɬaŋ pak ɲɔm gɪnab. *

¹² "Nɪpe wid magɔ po gɔ, rɪk dap pakpal rɔ u gɪnɪg gab. Wid magɔ ɲɪɲeb gau ke lɔm, wid cɔg nabɔŋ nabɔŋ gau ke lɪnab. Anɪg gɔm, wid magɔ ɲɪɲeb nɪpe gau dam ram raul mɪgan au lɪnab; pen nabɔŋ nabɔŋ gau dam mab pɔr inmɪdɔp u launab," a ga.

*Jon Jisas nɪp ɲɪg pak ɲa
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ ɲɪn anɪbu, Jisas nɪpe, Jon yɪp ɲɪg pak ɲaŋ, a gɔm, ram mɪnɔŋ Galili arɔ gɔm, ɲɪg Jodan aramɔm,

¹⁴ Jon nɪp haga, "Yɪp ɲɪg pak ɲɪ," a ga. Hageia, Jon haga, "Ne nɔp me yɪp ɲɪg pak ɲɪbnap. Pen yad aige gem nɔp ɲɪg pak ɲɪnam?" ɔ ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, "Ne hagabɔn u arɔ gɪmɔn, yad hagabin rɔ nɔp gul me, God hagɔp hagɔp rɔ nɔp gɪnabul," a ga. Hageia Jon, "Nɪɲɔ hagpan," a gɔm, Jisas nɪp ɲɪg pak ɲa.

¹⁶ Nɪp ɲɪg pak ɲɔ nɪɲɔl gɪ, Jisas ɲɪg gɔɬ au laŋ apɔm nɪɲa, kumi kabɔ adɔ laŋ mɪgan pɪral hɪkɔ, God Ana u yaur dapo rɔ u gɪ nɪp aua. *

¹⁷ Anɪg gɔm auɔ nɪɲɔl gɪ, manɔ ap kumi kabɔ adɔ laŋ nɪbɔ apɔm haga, "ɲɪ aij anɪbi, ɲɪ mɪdmagɔ yad yabɪɬ.

* **3:7:** Mad 12:34; 23:33

* **3:9:** Jon 8:33,39; Ro 4:12

* **3:10:** Mad 7:19; Luk

13:6-9 * **3:11:** Jon 1:26-27,33; Ap 1:5

* **3:16:** Jon 1:32

* **3:17:** Sam 2:7; Ais

42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35

Yad nɪp nɪŋnō, yɪp aij yabɪt
göp,” a ga. *

4

*Seden, Jisas nɪp gasɪ ñɪnō
nan si nan naij gɪnɪm a göm
nɪŋa*

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Ñɪn anɪbu God Ana u,
Seden nɪbi bɪ gau kalɪp pör
gɪmɪdöp rö, Jisas nɪp u rö
nöp gɪnɪm a göm, Jisas nɪp
ut gɪ, ram mɪnönj nɪbi bɪ
mɪdagmɪdal, ram mɪnönj
kabö nöp mɪdöp anj gau ud
arö, Seden nɪpe Jisas nan si
nan naij rɪmnap gɪnɪm aka
göm ga. *

² Jisas ram mɪnönj nöp an
anɪb gau nan ñɪŋöm wasö,
ñɪn unbö ñɪn juöl mɪhöp
(40) mailö abe sɪbön abe
yɪharɪŋ nöp mɪdeia. Anɪg
göm yɪharɪŋ nöp mɪdö, nɪp
kɪyö kub yabɪt u gö, *

³ Seden Jisas nɪp gasɪ ñɪnō,
naij gɪnɪm a göm apöm, Jisas
nɪp haga, “Yad God Ñɪ nɪpe
mɪdpin a gɪpan u, kabö gai i
hagö, bred rö lanj,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga,
“God Manö u kalɪ kliñ rɪköm
hagla,

‘Nɪbi bɪ gau, bred nöp ñɪŋöm
kamɪŋ mɪdageinaböl;

God manö hagöp anɪbu
magöŋhalö nɪŋ udöm
me,

kamɪŋ mɪdeinaböl,’ a
gɪla,” a ga. *

⁵ Jisas anɪg hagö, kɪjaki
Jisas nɪp ut gɪ dam daun
kub ut Jerusalem amöm, God

sabe gep ram i adö gɪlanj gɪla
u löm haga,

⁶ “Yad God Ñɪ nɪpe mɪdpin
a gɪpan u, ujanɪ mɪnönj yan
li. God Manö u kalɪ kliñ
rɪköm hagla,

‘God ejol nɪpe gau hagö,
nöp ñɪmagö kale
udeinaböl me,

kabö ma nöp u bɪnɪŋ
gagnab,’ a gɪla,” a ga. *

⁷ Hageia, Jisas pen haga,
“Wasö! God Manö u manö
rɪmnap halö kalɪ kliñ rɪköm
hagla, ‘God Bɪ Kub u, nɪpe
bɪ nɪŋö aka bɪ pir alep, a
gagmim,’ a gɪla,” a ga. *

⁸ Hagö, Seden Jisas nɪp
dam dum kub yabɪt ap
amöm, ram mɪnönj aij aij bɪ
kub ke ke abadpal gau Jisas
nɪp yamöm haga,

⁹ “Ne kugom yɪmmön,
hib yad hagö adö lanj arö,
yad ram mɪnönj anɪb gai
i magöŋhalö nape nöp
ñɪnabin,” a ga.

¹⁰ Hageia, Jisas Seden nɪp
haga, “Ne ke gau aru! God
Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla,
‘God Bɪ Kub hib nɪpe u nöp
hagpe adö arnɪm; wög nɪp
nöp gɪmim,’ a gɪla,” a ga. *

¹¹ Jisas anɪg hageia nɪŋöm
kɪjaki, Jisas nɪpe nan naij
rɪmnap gɪnɪm a göm gɪ gɪ
wasö nɪŋöm, nɪp arö göm
arö nɪŋöl gɪ, ejol rɪmnap
apöm, nɪp ap at ba göm abad
mɪdeila.

* 4:1: Hib 2:18; 4:15 * 4:2: Eks 34:28

* 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13

* 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12

*Jisas ram m̄nōḡ Galili iḡ
gōm n̄bi b̄i gau God manō
hag ña*

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Ñ̄n an̄bu Jon b̄i ñ̄g pak
ñeb u n̄p naḡi leila, Jisas
manō an̄bu apdi n̄ḡōm,
ram m̄nōḡ Galili ado ḡi ara.
*

¹³ Amōm daun n̄pe
Nasared am m̄dageia; am
m̄deia daun pro Kapaneam,
ram m̄nōḡ Sebyulan Nap-
dalai an̄ au m̄dōp Ñ̄g Wan̄o
Galili goḡ au.

¹⁴ Jisas ram m̄nōḡ an̄bu
amōm, n̄bi b̄i gau kal̄p
manō aij u hag ñ̄i ajm̄dōp
u me, b̄i God manō hagep
Aisaia ḡinab a gōm kal̄i k̄liñ
r̄ika rō nōp ga. N̄pe haga,

¹⁵⁻¹⁶ “Ram m̄nōḡ Sebyulan
abe Napdalai abe, Ñ̄g
Wan̄o Galili goḡ au,

Ñ̄g Jodan s̄idō wad arab
bōḡ lau,

Juda n̄bi b̄i wasō ram m̄nōḡ
Galili au m̄dpal gau

kale mailō kub yab̄i
n̄ḡbal.

S̄ibōn gau m̄dōm umōl rō la
u

pen mailō kub u hadō
n̄ḡbal,” a ga. *

¹⁷ Jisas ñ̄n an̄bu iḡ gōm,
n̄bi b̄i gau kal̄p God manō
aij u hag ñ̄i ajōl ḡi haga,
“Nan si nan naij ḡipim adō
u, n̄hōn ḡin̄g an̄g ḡipun
a ḡimim, arō ḡimim. Sōl
m̄dōp, God n̄bi b̄i udōm
kumi kabō adō laḡ au abad
m̄deinab; ñ̄n hain pōr abad

m̄dm̄dim u, m̄ñi auōp!” a
ga. *

*Jisas b̄i m̄hau m̄hau,
“Kale yad aip aumim,” a ga
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Jisas Ñ̄g Wan̄o Galili
goḡ adō au ap lug aramōm
n̄ḡa, b̄i kabsaḡ udep mamil
m̄hau, uben yumil kabsaḡ
udailō. B̄i madōl m̄hau,
n̄mam ap hib n̄pe u Sai-
mon, n̄mam ap hib n̄pe u
Edru. Saimon n̄p hib ap
Pida a ḡim̄dal.

¹⁹ Jisas kal̄p m̄hōḡ n̄ḡōm
haga, “Ȳip hain ḡimil. Yad
kalōp ḡinō, kale mamil
m̄hau, kabsaḡ udep b̄i wasō,
n̄bi b̄i udep b̄i m̄deinabil,”
a ga.

²⁰ Hagō, haga rō nōp
n̄ḡmil, kabsaḡ udailō uben
gau arō ḡimil, Jisas aip
ajm̄dil.

²¹ Pen magō ap rap̄in
amōm n̄ḡa, Jems aip Jon aip
nap Sebedi aip ñ̄g maḡib
m̄gan u ap̄lap m̄dōl gōm,
uben luōl udōl ḡi m̄deila.
Jisas n̄ḡōm, kal̄p m̄hōḡ
wiñ alō,

²² kale nap Sebedi ñ̄g
maḡib au arō ḡimil, Jisas aip
arla.

*Jisas gau ajōm n̄bi b̄i
kal̄p manō hag ña
(Luk 6:17-19)*

²³ Jisas ram m̄nōḡ Galili an̄
gau ḡi ajōl gōm, Juda magum
gep ram gau gau amōm, God
n̄bi b̄i udōm abad m̄deinab
manō aij u, n̄bi b̄i gau kal̄p
hag ñ̄i ajōl ḡi, nan n̄hōn

* 4:12: Mad 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20
3:2; 19:27

* 4:15-16: Ais 9:1-2 * 4:17: Mad

nihön nibi bi gau kalip ga
gau gö kamij limidöp. *

24 Anig gö, ram minön
Siria nibi bi gau magöñhalö
manö anibu niñöm, nibi
bi nan nihön nihön ga
gau daulö, Jisas gö kamij
limidöp. Nibi bi anib gau,
rimnap nan ga; rimnap
hañ roman ilön kub ga;
rimnap kijaki aban ala;
rimnap amgö mĩmainö
auö, ap lug paköm gıl gıl
gımıdal; rimnap ñın ma kıla
ga; pen nibi bi nan nihön
nihön ga gau daulö, Jisas gö
magöñhalö kamij la. *

25 Pen Galili nibi bi löm,
Dekapolis nibi bi löm,
Jerusalem nibi bi löm, Judia
nibi bi löm, ñig Jodan nö
lödañ au nibi bi löm, iru nöp
Jisas arö niñöl gi, hain arla.
*

5

*Jisas nö ilö lañ am midöm,
manö hag ña*

(Luk 6:20-23)

1 Jisas, nibi bi iru nöp anib
gau niñöm, am nö ilö lañ bi
nipe unbö migan lañ u aip
asık midöl göm, kalip manö
hag ña.

Nibi bi mĩñ mĩñ gınaböl

(Luk 6:20-23)

2 Jisas nipe kalip hag ñöl gi
haga,

3 Nibi bi gau, hon nibi bi aij
wasö,
God nipe nöp hanip gi ñınab
a göm,

God nip hag niñnaböl
gau,

God kalip udöm kumi
kabö adö lañ abad
mideinab u me,
mĩñ mĩñ göl. *

4 Nibi bi mĩtöñ gıpal gau,
God kalip hag udnab u me,
mĩñ mĩñ göl. *

5 Nibi bi hain agamij midpal
gau,
kale minön nabön il i
udnaböl u me,
mĩñ mĩñ göl. *

6 Nibi bi, God haga rö nöp
gınabun a göm, niñbal
gau,
God kalip abad mideinab u
me,
mĩñ mĩñ göl. *

7 Nibi bi kale nibi bi gau
kalip mög niñöm ud
aij gınaböl gau,
God kalip pen u rö nöp mög
niñöm ud aij gınab u
me,
mĩñ mĩñ göl.

8 Nibi bi God nip gası añı
niñbal gau,
God nip niñnaböl u me,
mĩñ mĩñ göl.

9 Nibi bi niñnaböl, nibi
bi rimnap pen pen
gınaböl gau,
kale apöm hagnaböl,
'Kale unbö gagmim,
agamij midaimim,' a
gınaböl gau,

God kalip ñı pai yad a gınab
u me,
mĩñ mĩñ göl.

* 4:23: Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38

* 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8

* 5:3: Ais 57:15 * 5:4: Ais 61:2-3; Rep 7:17 * 5:5: Sam 37:11 * 5:6: Ais 55:1-2

10 Nibi bi kale God haga
rö nöp gınabun a gi
midlö,
nibi bi rımnab kalıp gi
nayı gınaböl u,
God kalıp udöm kumi
kabö adö laŋ abad
mıdeinab u me,
mıñ mıñ göl. *

11 “Kalöp Jisas nibi bi nıpe
a göm gi nayı göm, manö pıral
hagöm hag juaiöl, kale mıñ
mıñ yabıl gımim. *

12 Bi God manö hagep
hadame nöp gau kalıp adö
anıbu nöp gıla. Anıb u,
kalöp u rö nöp geinaböl u,
gasi kub u nıŋagmim; God
hanıp kumi kabö adö laŋ ud
ayı gınab a gımim, mıñ mıñ
yabıl gımim,” a ga. *

*God nibi bi nıpe gau kale
dö sol rö mıdpal; kale mailö
rö mıdpal*

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Jisas manö anıbu hagöm
haga, “Nibi bi mınöŋ naböŋ
ıl i mıdpal gau, dö sol rö kale
mıdpim. Pen dö sol kal u am
haköm kauyaŋ kal gagnab;
böŋ nöp nayı göp a göm, ab-
hib jaköm ud yunaböl.

14 “Daun kub dum laŋ
mıdöm, pi göl mıdnım
rö lagnab; waiö yabıl
mıdeinab. Anıb u rö, nibi bi
mınöŋ naböŋ ıl i mıdpal gau
kalıp hapö mailö rö mıdpim.
*

15 Nibi bi gau hapö
lauöm rin cög mıgan gau pi
gagnaböl. Adö au gılaŋ rık

lilö mailö gö, nibi bi ram
raul mıgan gau magöŋhalö
nıŋ aıj gınaböl. *

16 Anıb u rö, kale nibi bi
gau kalıp gi aıj gıpe, nibi bi
gau kalöp nıŋöm, Nap kumi
kabö adö laŋ mıdöp hib nıpe
nöp haglö adö arnab. *

Lo manö u

17 “Kale hagnabım, Jisas
auöp u, God Mosıs nıp lo
manö haga manö adö u
abe, bi God manö hagep
rımnab hagla manö adö u
abe, arö gımim a gıŋig auöp
a gınabım u pen u wasö!
Yad aubin u, bi God manö
hagep gau gınab a gıla rö
magöŋhalö gınam a gem
aubin. *

18 Yad kalöp nıŋö yabıl
hagabin. Kumi kabö adö
laŋ abe, mınöŋ naböŋ ıl
ı abe böŋ nöp ur gınab
u pen God Manö u manö
magö rımnab ur gagnab;
magöŋhalö pör pör nöp
mıdeinab. Manö nıhön
nıhön haga u, magöŋhalö
haga rö nöp gınab. *

19 “Anıb u, nibi bi an God
lo manö u nıŋöm, manö pro
magö ap arö gınam a göm,
nibi bi gau hałöwałö hag ñö
arö gınaböl u, God nibi bi
udöm abad mıdeinab ñın u,
hib kale ap lagnab. Pen nibi
bi an God lo manö nıŋöm,
nıŋ aıj göm, nibi bi gau kalıp
hag ñı aıj gınaböl u, God nibi
bi udöm abad mıdeinab ñın
u, hib kale ap rannab. *

* 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi 4:14 * 5:12: 2Kr 36:16; Ap 7:52 * 5:14: Jon
8:12; 9:5 * 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 * 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17:
Ro 3:31 * 5:18: Luk 16:17; 21:33 * 5:19: Jem 2:10

20 Bi Perisi gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, 'God haga rö nöp gi pun,' a gipal u pen kale yi harin manö hagöm God haga rö gagpal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp ninmim kabö rö nöp hain gimim. Anig ginabim u me, God kalöp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mideinab.

Nibi bi kotmat kale gau aip manö hag jim ñimim midaimim

(Luk 12:57-59)

21 "Hadame nöp napis nahai iŋan gau God lo manö hagdadal adö u kale ninbim. Kale hagdadal, 'Wip al pakagmim. Nibi bi ap, nibi bi ap al pak linab u, manö kub ninjab,' a gimidal. *

22 Manö anibu ninbim u pen kalöp miñi hag aij ginam. Nibi bi ap, nibi bi ap nip ninö mulu lugnab u, manö kub ninjab. Nibi bi ap, nibi bi ap hib dap lugnab u, Juda Kansol gau ap magum göm, nip manö kub hagnaböl. Nibi bi ap, nibi bi ap nip hagnab, 'Ne bi hau halö,' a ginab u, ram minöŋ mab ke inab migan yaŋ arnim rö löp. *

23 "Anib u, ne nan God nip sabe gi ñeb dam kabö bid adö u sabe gi ñinig, añ mam ne nip gina rö manö midöp a ginabön u, *

24 nan God nip sabe gi ñeb anibu kabö bid au arö

gimön, nipe aip manö hag aij gimön, uri agamij midaiul a gimön, ado gi ap nan anibu God nip sabe gi ñimön.

25 "Nan nihön gi naj ginabim u, kalöp manö kub hagnig, dam adan an gau hain ud arlö ninöl gi, kalip aip manö anibu hag ud asikmim, dim ñöl midaimim. Wasö u, kalöp dam bi kub u nip ñeinaböl, nipe pen kalöp ud polisman kai kalip ñö, kalöp dam nagi linaböl.

26 Yad kalöp ninö yabit hagabin, nan naböŋ kale u böŋ nöp naböŋ ral pis gimim höŋ arnabim.

Nibi si bi si gipal

27 "Pen manö ap hagla u, u rö nöp ninbim. Manö anibu hagla, 'Nibi si bi si gagmim,' a gila. *

28 Pen yad kalöp hagabin, bi ap nibi ap nip ninöm, nip gibnep a göm gasi ninjab u, God ninö, bi anibu gasi nipe an yaŋ nibi anibu si ginab.

29 Anib u, amgö magö yijig lau ninöm, nan si nan naj gep rö lainim u, amgö böŋ anibu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög ninjabim u, nan si nan naj gimim, mab ke inab migan yaŋ armim rö löp. *

30 Pen ñimagö yijig kid u u rö nöp, nan si nan naj ginig gainim, rib gi dö gi yumim. Anig gimim me, ñin böŋ lap nöp midö kamij arnabim.

* 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17 * 5:22: 1Jn 3:15 * 5:23: Mak 11:25 * 5:27: Eks 20:14; Dud 5:18 * 5:29: Mad 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Mad 18:8; Mak 9:43

Wasö u, mab ke inab migan
yaŋ arnabim. *

*Jisas nibi hag yuep manö
hag ña*

*(Mad 19:9; Mak 10:11-12;
Luk 16:18)*

³¹ “Kale niŋbim, manö ap
hagla, ‘Bi ap nibin nipe arö
gɨnɨg, nibi i böŋ nöp arö
gɨnam a göm, kalɨ kliñ bad ap
riköm, nibi anibu nipe ñöm
me, böŋ nöp arö gɨnab,’ a
gɨla. *

³² Pen yad kalöp hagabin:
bi ap, nibin nipe bi ap si
udagnab wasö, pen nugmul
nipe nibin yiŋharɨŋ nöp arö
gɨnab u, gɨ naij gɨnab. Pen
nibi u nipe anig göm arö gö,
am bi hain nibö ap udnab
u, bi u nipe nibin nipe arö
gɨnab u me, nipe anig gö,
nibin nipe bi si udep nibi
linab. Pen bi an nibi anibu
udnab u, nipe u rö nöp nibi
si udep bi linab. *

*Manö niŋjö yabɨt hagabun,
a gɨpal*

*(Mad 19:9; Mak 10:11-12;
Luk 16:18)*

³³ “Hadame nöp manö ap
hagla u, u rö nöp niŋbim.
Manö anibu hagla, ‘Kale Bi
Kub amgö ilö nipe manö
niŋjö yabɨt hagnabim u,
hagnabim rö nöp gɨmim.
God nipe niŋmɨdöp niŋöm
hagnabim rö nöp gɨmim,’ a
gɨla. *

³⁴ Pen yad kalöp hagabin:
manö ap hagnig, ‘God amgö

ilö adö u niŋjö hagabin,’ a
gɨmim hagagmim. ‘Ram
mɨnönŋ kumi kabö adö laŋ au
mɨdöp rö, niŋjö hagabin,’ a
gɨmim hagagmim; God nipe
ram mɨnönŋ anib au sea kiŋ
adö au asik mɨdöp. *

³⁵ ‘Mɨnönŋ nabönŋ i i mɨdöp
rö niŋjö hagabin,’ a gɨmim
hagagmim; God nipe sea kiŋ
adö au asiköm, ram mɨnönŋ i
i ma adö au abö gɨ mɨdöp.
‘Jerusalem mɨdöp rö niŋjö
hagabin,’ a gɨmim hagag-
mim; u Kiŋ Kub yabɨt daun
kub nipe me. *

³⁶ ‘Nabɨc yad mɨdöp rö,
niŋjö hagabin,’ a gɨmim ha-
gagmim. Kale ke gɨpe, nabɨc
uŋ kale aŋɨ ap ule aka pɨr
ranagnab.

³⁷ Anib u, ‘Gɨnabin’ a
gɨmim, ‘Gɨnabin’ nöp a
gɨmim; pen ‘Gagnabin’ a
gɨmim, ‘Gagnabin’ nöp a
gɨmim. Manö kuöyaŋ limim
hagmim, limim hagmim
u, Seden kalöp gasɨ ñö,
hagnabim.

*Jisas pen pen gep manö
haga*

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Pen manö ap hagla u, u
rö nöp niŋbim. Manö anibu
hagla, ‘Amgö magö u biŋ
juaiöl, kalɨp pen abe biŋ ju-
mim. Meg magö pa jö gaiöl,
kalɨp pen abe pa jö gɨmim,’ a
gɨla. *

³⁹ Pen yad kalöp hagabin:
bi ap kalöp gɨ naij gainɨm,

* 5:31: Dud 24:1-4; Mak 10:4 * 5:32: 1Ko 7:10-11 * 5:33: Eks 20:7; Lep 19:12;
Nab 30:2; Dud 23:21 * 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22 * 5:35: Sam 48:2;
Ais 66:1 * 5:38: Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21

nɪp pen gɪ naij gagmim. Bɪ ap kalöp alaun pak hil gainɪm, ado gɪmim böŋ lap abe paknɪm.

⁴⁰ Bɪ ap apöm kalöp manö kub hagöm, 'Sior ne u yɪp hajɪ gɪ,' a gainɪm, sior nöp ñagmim, kolsior u abe ñɪmim.

⁴¹ Bɪ ap kalöp hag nɪŋöm, 'Nan wadɪ i dam ka au yumön aumön,' a geinab u, jɪ nɪŋagmim; ka hagöl au hil gɪmim, dam yɪharɪŋ ka au yumim aumim.

⁴² Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp, 'Hanɪp nan rɪmnap ñim,' a gaiöl, haŭöwəŭ ñɪmim. Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp, 'Hanɪp nan rɪmnap yɪharɪŋ ñibe, hainö pen kalöp ado gɪ dam ñɪnabun,' a gaiöl, arö gagmim, haŭöwəŭ ñɪmim.

Kotmaŭ kale gau kalɪp mɪdmagö lɪmim

(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ "Manö ap hagla u, u rö nöp nɪŋbim. Manö anɪbu hagla, 'Mɪdaimam kale gau kalɪp mɪdmagö lɪmim; nɪbi bɪ kotmaŭ kale gau kalɪp mulu adɪŋ nɪŋmim,' a gɪla. *

⁴⁴ Pen yad kalöp hagabin: nɪbi bɪ kotmaŭ kale gau, kalɪp mɪdmagö lɪmim; nɪbi bɪ kalöp gɪ naij gɪpal gau, God nɪp sabe gɪmim, 'Kalɪp abad mɪd aij gɪmön,' a gɪmim. *

⁴⁵ "Kale anɪg gɪnabim u, Nap kumi kabö adö laŋ mɪdöp u, ñɪ pai nɪpe yabɪŭ mɪdeinabim. Nɪpe gö, sɪdö mailö gö, nɪbi bɪ gɪ aij gɪpal

gau abe, nɪbi bɪ gɪ naij gɪpal gau abe, mailö gab. Nɪpe gö, möŋ alöm, nɪbi bɪ gɪ aij gɪpal gau nan wög kale gau ranöm, nɪbi bɪ gɪ naij gɪpal gau nan wög kale gau ranöm göp.

⁴⁶ Kale nɪbi bɪ kalöp mɪdmagö lɪbal gau nöp ud aij gɪnabim u, bɪ dakɪs uɪpal gau gɪpal rö nöp gɪnabim. Anɪg geinabim u, God ne aige göm ñɪñɪ löm kalöp nan aij ñɪnab.

⁴⁷ Kale añ mam kale gau nöp hag wɪhai uɪnabim u, nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋagpal gau, nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau kalɪp gɪpal rö nöp gɪnabim.

⁴⁸ "Anɪb u, Nap kumi kabö adö laŋ gɪ aij yabɪŭ gab rö, kale u rö nöp gɪ aij yabɪŭ gɪmim. *

6

Nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau kalɪp abönamö ñɪmim

¹ "Pen kale, hib kub udun a gɪmim, nɪbi bɪ amgö ilö adö kale u nöp God hagöp rö nöp gun, a gɪmim gɪpe u, Nap kale kumi kabö adö laŋ mɪdöp u nɪpe nɪŋöm kalöp pen nan aij ap ñagnab. *

² Nɪbi bɪ rɪmnap, God nɪp nɪŋ uɪpun, a göm, pɪral nöp gɪpal. Hib kub udun, a göm, kale nɪbi bɪ mög gep rö gau mani nan rɪmnap ñɪnɪg, Juda magum gep ram nɪbi bɪ iru mɪdnaböl raul u aka, adan kub nɪbi bɪ iru nöp ajnaböl gau nöp amöm, nɪbi bɪ amgö ilö adö

* 5:43: Lep 19:18

* 5:44: Eks 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20

* 5:48:

Lep 19:2; Dud 18:13

* 6:1: Mad 23:5

au ñinaböl. Gınaböl anıbu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu; Bapi kalıp nan rımnab halö ñagnab. Kale anıg gınaböl u rö gagmim.

³ “Pen kale nıbi bı mög gep rö gau kalıp nan ñinıg, waiö ñagmim;

⁴ agamıj pi gımim rö ñımim. Nan nıhön agamıj gıpm u, Nap kale magöñhalö nıñöb rö, nıhön nıhön gınabim nıñöm, kalöp pen nan aij ñinab.

Jisas God nıp sabe gep manö hag ña
(Luk 11:2-4)

⁵ “Kale God nıp sabe gıñıg gımim u, nıbi bı rımnab, God nıp gası nıñbun, a göm, pıral nöp gıpal rö gagmim. Kale nıbi bı rımnab hanıp nıñlö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram aı u mıdöm aka, am adan ramö gau mıdöm, nıbi bı amgö ilö au God nıp sabe gıpal. Gıpal anıbu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu; God nıpe manö kalıp u udagnab. *

⁶ Anıb u, kale God nıp sabe gıñıg, ram magö raul mıgan kale u ammim, ajöñ gı ñımim, Bapi hon amgö nıñagpun nıp sabe gımim. Nan nıhön agamıj gıpm u, Nap kale magöñhalö nıñöb rö, nıhön nıhön gınabim

nıñöm, manö kale nıñöm, kalöp pen nan aij ñinab.

⁷ “Nıbi bı God Manö nıñagpal gau, nıp sabe gıñıg, manö mılö kub yabıı hagpal. Gası kale nöp nıñöm hagpal, ‘Manö mılö kub hagno me nıñnab,’ a gıpal. *

⁸ Pen kale anıbu rö gagmim. Manö nıhön God nıp sabe gıñıg gabim gau, nıpe nöd nıñnab. *

⁹ Anıb u, God nıp sabe gıñıg, haggmim, ‘Bapi kub kumi kabö adö lan mıdpan;

hib ne i adö lan mıdöp.

¹⁰ Ne hanıp udmön abad mıdaimön.

Ne kumi kabö adö lan hagpan rö nıñbal u, hon aui mınöñ naböñ il i gı ñımön nıñjun hon abe manö nöp nıñjun. *

¹¹ Hanıp nan nıñeb rımnab nıme lımön; pör pör nıñban rö u ñın aıñ aıñ ñımön.

¹² Nıbi bı rımnab hanıp gı naij gıpal nıñjun arö gıpun rö, hon gı naij gıpun u u rö nöp nıñmön arö gımön. *

¹³ Hon gı naij gun rö löp u, ne hanıp abad mıdö, hon gı naij gagun,’ a gımim. *

¹⁴ “Nıbi bı rımnab kalöp gı naij gaiöl nıñmim arö gınabim u, Nap kale kumi

* 6:5: Mad 23:5; Luk 18:10-14 * 6:7: 1Ki 18:26-29 * 6:8: Mad 6:32 * 6:10:

Luk 22:42 * 6:12: Mad 6:14-15; 18:21-35 * 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon

17:15 * 6:14: Mak 11:25-26

kabö adö laŋ mɨdöp u nan si nan naij kale gɨnabim u u rö nöp nɨŋöm, arö gɨnab. *

15 Pen nɨbi bɨ rɨmnab kalöp gɨ naij gaiöl nɨŋmim arö gɨnabim u, Nap kale nan si nan naij kale gɨnabim u u rö nöp nɨŋöm arö gɨnab.

Nan ñɨŋeb hil gɨpal

16 “Kale nan ñɨŋeb arö gɨnɨg, nɨbi bɨ God nɨp gasɨ nɨŋbun, a göm, piral nöp gɨpal rö, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halö halö rö mɨdno, nɨbi bɨ nɨŋöm hagnaböl, “God nɨp gasɨ nɨŋöm, nan ñɨŋeb hil göm me, mulu halö halö mɨdpal,” a gɨnaböl,’ a göm, piral anɨg gɨnaböl. Yad kalöp nɨŋö yabɨl hagabin: nɨbi bɨ hanɨp nɨŋlaŋ, a göm gɨnaböl anɨb gau, nɨbi bɨ gau nɨŋöm hib kale haglö adö arnab u pen God kalɨp nan aij kumi kabö adö laŋ ñagnab. *

17 Kale pen nan ñɨŋeb gau hil geinabim u, mulu halö halö rö mɨdagaimim. Ñɨg pak aij gɨmim, wel lɨmim, kom gɨmim mɨdaimim.

18 Anɨg geinabim me, kalöp nɨbi bɨ nan magö hil gɨpal gau a göm, nɨŋagnaböl. Nan agamɨj gɨpim u, Nap kale, hon amgö nɨŋagpun Bɨ u, nɨpe magöŋhalö nɨŋöb rö, kalöp pen ñöm nan aij ñɨnab.

Amun God aip mɨdaiun a gɨmim, nɨŋöl gɨ mɨdaimim
(Luk 12:21,33-34)

19 “Pen mɨnön nabön ɨl i nan aij aij gau ud magum gun, a gɨmim gasɨ u nɨŋagmim. Nɨhön gɨnɨg: nan anɨb gau ud magum geinabim, sɨpsop ñɨŋöm, hij göm, si udöm gɨnaböl. *

20 Anɨb u, nan aij kale rö gau, God ram mɨnön kumi kabö adö laŋ au ud magum gɨpe, sɨpsop ñɨŋagnɨm, hij gagnɨm, si udagöl, mɨdep nöp mɨdainɨm. *

21 Nan aij kale mɨnön nabön adö ɨl i ud magum geinabim u, gasɨ kale mɨdeinab mɨnön nabön adö ɨl i; nan aij kale God ram mɨnön kumi kabö adö laŋ au ud magum geinabim u, gasɨ kale u arnab anɨb laŋ.

Hañ roman mailö u (Luk 11:34-36)

22 “Amgö magö hañ roman hapö mailö rö mɨdöp. Amgö magö kale u aij mɨdö, mailö aij gö nɨŋ aij gɨnabim.

23 Pen amgö magö kale u naij gö, hañ roman kale u sɨbön gɨnab. Mailö gɨböp pen böŋ nöp sɨbön gö, nan ap nɨŋagnabim. Kale mailö nɨŋagpim u, sɨbön göp rö mɨdpim.

Mani nan gau god ap rö mɨdagnɨm
(Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bɨ añɨ ap, bɨ kub mɨhöp kalɨp wög gɨ ñɨnɨm rö lagöp. Nɨhön gɨnɨg: bɨ kub ap nɨp nɨŋö aij geinab, ap nɨp arö gɨnab: pen bɨ kub ap nɨp nɨŋö aij geinab, ap nɨp arö

* 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Jem 5:1-3

* 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22

gɪnab. Anɪb u, kale mani nan aij mɪnɔŋ nabɔŋ adɔ ɪ i mɪdɔp gau, nɪŋbe aij gɔ, God nɪp arɔ gɪnabim rɔ lɔp u, nɪŋ aij gɪmim.

*Gasɪ kub nɪŋagmim
(Luk 12:22-31)*

25 “Adɔ anɪbu me kalɔp hagabin: nan gai nɪbɔ nɪŋun mɪdaiun, walɪj gai nɪbɔ rol gun mɪdaiun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪŋagmim. Kamɪŋ mɪdep u nan kub; nan nɪŋeb nan pro. Uri mɪdpun i, haɲ roman nan yabɪ; haɲ roman walɪj rol gep nan pro. Anɪg gɔ nɪŋmim, God kalɔp gɪ la u, nɪpe nan nɪŋeb, walɪj haɲ roman rol gep, nan pro anɪb gau nɪagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

26 Kale nɪŋbim, yaur gau nan yɪŋ yɪmagal; wid, rais, nan gau rɪk dap magum gagpal. Pen Nap kale kumi kabɔ adɔ laŋ u kalɪp abad mɪdɔ, nan nɪŋbal. Anɪb u, yaur u nan yɪharɪŋ u pen nɪpe nan nɪɔ nɪŋbal rɔ, kalɔp u rɔ nɔp nɪagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

27 Aka, gasɪ iru nɪŋun me, rapɪn mɪdun umnabun a gɪ gasɪ nɪŋbim ar?

28 “Pen nɪhɔn gɪnɪg walɪj nan gau gasɪ iru nɪŋbimŋ Nan pɪlpɪ be gau ranɔb gau, wɔg gagɔm, walɪj gagɔm, gɪpal.

29 Pen kɪŋ Solomon mani iru mɪdɔ rɪb adɪk aij yabɪ gɪmɪdɔp u, nan pɪlpɪ anɪb gau rɔ rɪb adɪk aij gaga. *

30 Nan pɪlpɪ anɪb gau nan yɪharɪŋ. Pɔr mɪdɔm wasɔ, mɪnɪ rɔ mɪdɔm, rol rɔ laubal. Pen God nan yɪharɪŋ anɪb gau gɪ lɔm rɪb adɪk aij gɪ nɪɔ u, nɪhɔn gɪnɪg hanɪp abad mɪdagnab a gɪmim nɪŋbimŋ Kale anɪg gasɪ nɪŋnabim u, kale God nɪp nɪŋ ud aij gagpim.

31 “Anɪb u, nan mai nɪŋun, nɪg mai nɪŋun, walɪj nɪhɔn rol gun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪŋagmim.

32 Nɪbi bɪ God Manɔ nɪŋagpal gau, nan anɪb gau udun a gɔm, gasɪ kub anɪbu rɔ nɪŋbal. Pen kale nɪŋbim, Nap kale kumi kabɔ adɔ laŋ mɪdɔp u, kale nan nɪhɔn nɪhɔn mɪdagɔp u nɪŋɔb. *

33 Anɪb u, God nɪbi bɪ rɪmnap udɔm abad mɪdeinab u, hanɪp u rɔ nɔp udnab a gɪmim gasɪ aɲ nɪŋmim; God nɪpe haga rɔ nɔp gɪ mɪdaiun a gɪmim, gasɪ aɲ nɪŋmim; kale anɪg gɪpe arɔ me, nan nɪŋeb, nɪg nɪŋeb, walɪj rol gep, nan anɪb gau magɔŋhalɔ kalɔp nɪnab. *

34 Anɪb u, rol ruɔ nɪhɔn gun mɪdaiun, a gɪmim gasɪ kub u nɪŋagmim. Nɲn uri u nɲn uri. Uri nɲn i nɔp nan mɪŋɔr rɪmnap mɪdɔp u, u nɔp gasɪ nɪŋmim.

7

*Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manɔ
kub hag gagmim
(Luk 6:37-38,41-42)*

* 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29:

1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6 * 6:32: Mad 6:8 * 6:33: 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17

1 “Hon nıbi bı aij a gımim, nıbi bı rımnab kalıp gası naij nıñnabim u, manö anıbu ado gı kale ke aunab. *

2 Anıb u, nıñ aij gımim. Kale nıbi bı rımnab kalıp gınabim rö, God kalöp pen gınab. Kale nıbi bı rımnab nıñmim manö kub hag gınabim rö, God kalöp u rö nöp manö kub hag gınab. *

3 Mab po amgö kale pak harı göl mıdöp u, nıñhön gınıg mab po anıbu nan yıharıñ a gımim, namam nan acıp amgö nıpe mıdöp u nıñmim hagnabim?

4-5 Ne bı manö pıral hagep bı. Mab po amgö kale pak harı göl mıdöp u nöd ud yu-mim, amgö nıñ aij gımim, namam nan acıp amgö nıp mıdöp u nıp, ‘Ud yuın’ a gımim hagnabim.

6 God nan uı nıpe gau, kain hapeb gau kalıp ñagnabim. Kıbap mılep gau, kaj gau mıdöp, a gımim ud yuag-mim. Pen nıñhön gınıg: ud yunabim, kale abö jö ma jö gı yuöm, ado gı apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun bı kub nıp sabe gun?

(Luk 11:9-13)

7 “Nan nıñhön mıdagainım u, God nıp hag nıñbe kalöp ñınab. Pen nan rımnab ulhai nıñnabim u, udnabim. Hanıp ajöñ hiık, a gımim, pak gu gıpe, kalöp ajöñ u hiıknab. *

8 Pen nıñhön gınıg: nıbi bı God nıp hag nıñnaböl u, hag nıñnaböl rö nöp gınab. Nan ulhai nıñnaböl u kalıp yamnab. Pen, ajöñ u hiık, a göm, pak gu gu gılö, hagnaböl rö nıñjöm hiıknab. *

9 “Kale bı nap gau, ñı pai kale ap maj ap ñı a gö, kale kabö ñınabim?

10 Aka pen, kabsal ap ñı a gö, haiño ap ñınabimñ U anıg gagnabim.

11 Kale nıbi bı aij wasö u pen ñı pai kale gau, nan aij gau nöp ñınabim. Nap kale kumi kabö adö lañ bı aij yabıl u, pıral gagnab; kale hag nıñnabim u, nıpe kalöp nan aij ñınab. *

12 “Pen kale ke, hanıp adö u gılañ, adö u gaglañ, a gımim nıñbim, adö u nöp nıbi bı gau kalıp gımim. Mosıs God lo manö udöm kalı kliñ rıka manö u abe, bı God manö hagep kalı kliñ rıkla manö u abe, ıt me anıbu. *

*Adan pro, adan majö
(Luk 13:24)*

13-14 “Mab ke yañ adan kub u waiö nıñjöm am aij gıpal. Nıbi bı ıru nöp mıgan anıbu arbal. Anıb u, kale nıñ aij gımim, pör mıdep adan pro u udmim armim. Adan pro anıbu ulham arnaböl. Nıbi bı aıñ aıñ nöp, adan pro mılö anıbu klö göm ulhai nıñjöm arnaböl.

* 7:1: Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 * 7:2: Mak 4:24 * 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 * 7:8: 1Jn 3:22; 5:14-15 * 7:11: Jem 1:17 * 7:12: Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10

Piral hagnaböl, nɨŋ aij gɨmim

(Luk 6:43-46)

15 “Pen nɨbi bɨ God manö hagabun a göm piral hagpal gau, kaj sipsip hain aij rö halu löm aunaböl u pen apöm mɨdöl gɨ, kain hapeb nɨbi bɨ hau löp rö u kalöp gɨnaböl. Anɨb u, nɨŋ aij gɨmim. * ”

16 Nɨbi bɨ mɨd aij gɨpal rö halu löm aunaböl u pen kale nan si nan naij gɨnaböl rö nɨŋmim, kalɨp nɨŋ aij gɨnabim. Kale nɨŋbim, nagɨ yɨharɨŋ kalɨ kalɨ halö gau magö ñɨŋeb u pilö gu ñɨŋagnabim. * ”

17-18 Mab gau u rö nöp gɨnab. Mab magö ñɨŋeb ur gau, mab magö ñɨŋagep pɨlagnab. Pen mab magö ñɨŋagep ur gau, magö ñɨŋeb pɨlagnab.

19 Pen mab magö aij pɨlagnab gau, rɨb gɨ dö gɨ dam mab inab u yunaböl. * ”

20 Anɨb u, nɨbi bɨ gau nagɨ gɨnaböl adö u nɨŋmim, nɨbi bɨ gau aij, nɨbi bɨ gau naij a gɨmim nɨŋnabim. * ”

Jisas “Yad kale nɨŋagmɨdin,” a gɨnab

(Luk 13:25-27)

21 “Nɨbi bɨ yɨp, ‘Bɨ Kub hon!’ ‘Bɨ Kub hon!’ a gɨpal gau magöŋhalö, God kalɨp udöm abad mɨdeinab, a gɨ gasɨ u nɨŋagmim. Bapi yad kumi kabö adö laŋ mɨdöp u hagöp rö gɨpal nɨbi bɨ gau

nöp kalɨp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mɨdeinab. * ”

22 God nɨbi bɨ manö kub hagnab ñɨn u, nɨbi bɨ iru nöp yɨp hagnaböl, ‘Bɨ Kub, hon nɨbi bɨ ne nöp. Hib ne nöp hagun, manö ne hag ñɨno. Hib ne nöp hagun, nan nɨbi bɨ kɨjaki aban ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagun, nan gagep rö gau iru nöp gɨno,’ a gɨnaböl.

23 Yɨp anɨg hagnaböl u pen yad kalɨp hagnabin, ‘Yad kale nɨŋagmɨdin; kale gɨ naij nöp gɨpim, ke gau arim!’ a gɨnabin. * ”

Bɨ mɨhöp ram mɨhöp gɨlö
(Luk 6:47-49)

24-25 “Bɨ gasɨ nɨŋeb yabɨ ap, ram nɨpe u gɨnɨg, kabö adö laŋ gɨnab. Hainö hadal kub apöm, möŋ kub alöm, ñɨg ul apöm gɨnab u pen ram nɨpe kabö adö laŋ gɨ pɨdöŋ gɨnab u, pa jö ma jö gɨ ud aragnab. Anɨb u rö me, nɨbi bɨ manö yɨp nɨŋöm, nɨŋ udöm, hagpin rö gɨnaböl gau.

26-27 “Pen bɨ gasɨ nɨŋ aij gagnab ap, ram nɨpe u gɨnɨg, mɨnöŋ kabö kuɨup adö au gɨnab. Hainö hadal kub apöm, möŋ kub alöm, ñɨg ul apöm, ram nɨpe u böŋ nöp pa jö ma jö gɨ ud arnab. Anɨb u rö me, nɨbi bɨ manö yad nɨŋöm hagpin rö gagnaböl gau,” a ga.

28-29 Jisas manö anɨbu hag hakö nɨŋöl gɨ, nɨbi bɨ iru nöp ap mɨdeila gau nɨŋöm

* 7:15: Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1

* 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12

* 7:19:

Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6

* 7:20: Mad 12:33

* 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25

* 7:23: Sam 6:8; 2Di 2:19

hagla, "God lo manö hag ñeb bî hon gau manö hagnaböl rō hagagöp; nîpe bî manö nîŋ aij yabîl göm hagöp," a göm, aiö yabîl gîla. *

8

Jisas bî wös hapeb la u gö, kamîŋ la

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Jisas nö ilö laŋ mîdeia u arö göm, sîr yan ap lugö nîŋöl gî, nîbi bî iru nöp nîp hain gîla.

² Pen bî wös hapeb la ap, Jisas mîdeia söl au amöm, kugom yîmöm, ubör yîhön göm haga, "Bî Kub. Ne yîp gö kamîŋ lîŋg, gö kamîŋ lîŋab. Yîp kamîŋ lîŋab u, yad God sabe gep ram raul arnîg gabin u, yîp wîhō gagnaböl," a ga.

³ Anîg hagö, Jisas ñîmagö mîlōbō lōm bî anîbu ud nîŋöm haga, "Yad gîŋabin; nöp kamîŋ laŋ," a gö, magö anîbu nöp nîp kamîŋ lō nîŋöl gî,

⁴ Jisas bî anîbu nîp haga, "Nöp gîŋnō kamîŋ lōp anîbu, nîbi bî rîmnap kalîp hag ñagmōn wasō. Am bî God nîp nan sabe gep bî gau kalîp nöp yammōn hagnaböl, 'Yîp kamîŋ lōp nîŋim!' a gîmōn. Anîg hagnaböl, Mosîs haga rō, yaur ap God nîp pak sabe gî ñîmōn. Anîg geinaböl, nîbi bî gau nîŋöm hagnaböl, 'Nîp kamîŋ lōp u me anîg gab,' a gîŋaböl," a ga. *

Jisas, ami bî kub bî wög gî ñeb nîpe u nîp gö, kamîŋ la
(Luk 7:1-10)

⁵ Jisas daun pro Kapaneam arö nîŋöl gî, ami bî iru nöp abad mîdmîdöp bî kub ap, Jisas yîp gî ñîŋîm a göm apöm Jisas nîp haga,

⁶ "Bî Kub, bî wög gî ñeb yad u nîp mîŋa kub göm, ilōn neb neb gö, anî gagöp; ram au um mîdöp," a ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, "Yad am nîp gîŋnō kamîŋ lîŋab," a ga.

⁸⁻⁹ Hageia, ami bî kub anîbu haga, "Bî Kub, nîŋö hagpan u pen yad bî kub rō ram yad u aumōn. Yad nîŋbin u, ami bî kub rîmnap yîp abad mîdlō, yad pen ami bî rîmnap kalîp abad mîdem, 'Arim,' a gîŋnō, arbal halō; 'Auim,' a gîŋnō, aubal halō. Bî yîp wög göp u nîp, wög gau anîg gîmōn anîg gîmōn a gîŋnō, göp. Anîb u rō, ne yîharîŋ, 'Kamîŋ laŋ,' a gîmōn, nîp kamîŋ lîŋab," a ga.

¹⁰ Anîg hagö Jisas aiö göm, nîbi bî hain areila gau kalîp haga, "Bî anîbi mîlō gau nîbō u pen, God göp rō nîŋ aij yabîl göm me, anîg hagöp. Bî hon Isrel nîbō ap, God nîp nîŋ ud pîdōŋ göm hagöp anîbu rō hagö, yad nîŋagpin.

¹¹ Anîb u, hainö nîbi bî mîlō gau nîbō gau, God nîbi bî udöm kumi kabō adō laŋ abad mîdeinab anî u amöm, Ebrahim, Aisak, Jekop bî aip asîkōm, nan

* 7:28-29: Mak 1:22; Luk 4:32 * 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14 * 8:11: Luk 13:29

ñiñeb iru ñiñöm, miñ miñ göl gi mideinabol. *

12 Kale anig göm am mideinabol, pen nibi bi hon Isrel nibö gau, am an anibu midageinabol rö löp. God kalip hag yueinab, am mideinabol höñ sibön göp adö yan. Kale mitöñ magö göm meg magö hau jö ma jö gi ñiñöl gi mideinabol," a ga. *

13 Anig hagöm, Jisas ami bi kub anibu nip haga, "Ne ado gi arul! Hagpan rö nöp ginab," a ga. Jisas anig hagö, nipe ram aramöm niña, bi nipe nan ga u, Jisas haga magö anibu nöp kamij la.

Jisas Pida nibor nip gö, kamij la

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Pen Jisas Pida ram amöm niña, Pida nibor u, hañ roman gau mab rö inö, abañ adö lañ um mideia.

15 Jisas niñöm, am Pida nibor ñimagö nipe ud niñö, magö u nöp kamij lö, nipe uraköm, Jisas nip nan magö ud li aij ga.

Jisas nibi bi iru nöp gö, kamij la

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

16 Dugo magö u, nibi bi kijaki aban ala gau abe, nibi bi nan ga gau abe, dam Jisas mideia u aueila, nipe kijaki gau hag höñ yuöm, nibi bi ñi pai nan ga gau gö magöñhalö kamij la.

17 Nipe ga anibu, bi God manö hagep Aisaia, hadame nöp ginab a göm kali klin rika rö nöp ga. Nipe kali klin riköm haga,

"Hanip nan ga gau gö kamij la.

Nan nihön nihön hanip naji ga gau

hag yuö mid aij gipun," a ga. *

Bi ap Jisas nip haga, "Yad aip ajeinabul," a ga
(Luk 9:57-62)

18 Jisas niña, nibi bi iru nöp ap nip big gígabö geila, bi nipe gau kalip haga, "Ñig wanö juun böñ lödañ arun," a ga.

19 Anig hagö niñöl gi, God lo manö hag ñeb bi ap apöm nip haga, "Manö hag ñeb bi. Ne ram minöñ gai gai arnabön u, yad nöp aip arnabul," a ga.

20 Hageia, Jisas haga, "Kain hau gau, kale minöñ migan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u midöp. Pen yad Bi Ñi nipe haneb migan u midagöp," a ga. *

21 Pen bi Jisas nip niñ uda bi ap haga, "Bi Kub, yad ne aip arul u pen, yip yau a gö, bapi nip umö rigöl gem, ne aip ajeinabul," a ga. *

22 Hageia, Jisas haga, "Nibi bi yip niñ udagpal rimnap umaiöl, nibi bi yip niñagpal rimnap dam rigöl göl; pen ne auö yad aip arul," a ga.

* 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28
1Ki 19:20

8:17: Ais 53:4

* 8:20: 2Ko 8:9

* 8:21:

Jisas hagö, yigön kub ur ga
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Jisas ñig magib udöm arnig gö, bi nipe gau aip hadla.

²⁴ Ñig an au arlö niñöl gi, adin yigön kub yabit u udöm, ñig ral apöm, ñig magib u ud ado ginig rö ga. Pen Jisas nipe hon haneia rö, *

²⁵ bi nipe gau nip am haglö urakö hagla, "Bi Kub! Pinöm asad kub u hanip ud ado gö, ñig niñun rö löp u, ne hanip ud kamij li," a gila.

²⁶ Hagaila, kalip haga, "Nihön ginig piñin gabimj Kale manö yad pro pro rimnap niñ udagpim aka?" ga. Anig hagöm, uraköm, pinöm asad udeia u hagö hir göm, ñig ral aueia u ur göm ga. *

²⁷ Anig gö, kale aiö göm hagla, "Bi kal yabit i nipe bi aige rö bi gajip niñöm pinöm asad udeia u hir göm, ñig ral auajip u ur göm göp?" ö gila.

Aiön pi halö bi mihau Jisas gö, kamij la

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Jisas ñig juöm, ram minöñ Gadara böñ lödañ amjaka niñöm, bi hauñ kijaki aban ala mihau wip rigöl gimidal kabö migangau nibö apjaklö. Bi anib mihau kalip kijaki aiön pi aban alla rö, bi hapeb yabit mihau midmidil. Adan kalpe midmidil au, nibi bi rimnap aragmidal.

²⁹ Pen kalpe mihön apjakmil, Jisas nip haglö, "God Ñi nipe. Nihön ginig auabön? Hanip ilön kub ñinig auabön aka nihön? Ñin ne hanip ram minöñ naj hag yuep u auagöp," a gilo. *

³⁰ Pen magö anibu, kaj iru nöp amil ñineila söñ goñ anib au me,

³¹ kijaki aiön pi bi anib mihau kalip aban alla gau, Jisas nip neb neb göl gi hagla, "Hanip hag yunig gimön u, hagö, amun kaj midpal gidan kalip yuö hiikun," a gila.

³² Hageila, Jisas "Arim," a gö, bi anib mihau kalip arö göm, am kaj gau kalip yuö hiikla. Hiiklö kaj gau piñin gi minöñ rul goñ au amöm, gi dam ñig wanö yan paköm, ñig niñöm, magönhalö um hakla.

³³ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu niñöm, yinid daun u amöm, Jisas nihön nihön ga u, bi kijaki aban alla mihau nihön nihön ga manö u, nibi bi gau kalip magönhalö hag ñila.

³⁴ Hag ñeila, nibi bi daun mideila anib gau magönhalö Jisas nip niñun a göm, ap nip niñöm, neb neb göl gi hagla, "Ram minöñ hon i arö gimön, ke gau aru," a gila.

9

Jisas bi ñimagö ma kila ga u nip gö, kamij la

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

* 8:24: Sam 4:8

* 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9

* 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41

¹ Jisas kauyan ñig magib udöm, ñig wanö juöm, ram minöñ nipe hanmidöp u böñ lödañ ara. *

² Pen nibi bi rimnap, bi ñimagö ma kila ga ap, Jisas gö kamij linab, a göm, nip ilöñ li dapöm Jisas mideia au daula. Pen, Jisas gö kamij linab, a göm niñla rö, Jisas bi ñin ma kila ga anibu nip haga, “Ñi me! Gasi halö midaimön. Nan si nan naij gipan gau niñem arö gabin,” a ga.

³ Jisas anig hagö, God lo manö hag ñeb bi gau rimnap hagla, “Bi i God nip hag juöl gi me, anig hagab,” a gila.

⁴ Pen Jisas gasi niñla anibu ke niñöm haga, “Kale niñhön ginig yip gasi naij niñmim anig hagabim? *

⁵ Yad nip, ‘Nan si nan naij gipan gau niñem arö gabin,’ a ginö, kalöp aij ginab, aka ‘Urak aru!’ a ginö, kalöp aij ginabñ Aka manö niñhön hagnö, kalöp aij ginab?

⁶ Miñi kale niñnabim, Bapi God yip Bi Ñi nipe hag la niñöm, minöñ naböñ it i apem, nan si nan naij gipal gau niñem arö ginabin,” a ga. Jisas anig hagöm, bi ñin ma kila ga u nip haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. *

⁷ Jisas anig hagö, bi anibu uraköm köp bad nipe u udöm ram nipe ara.

⁸ Ram nipe arö niñöl gi, nibi bi gau niñöm, God hagö

Jisas apöm gab, a göm piñiñ göm, bi ap minöñ naböñ it i anib unbö rö gö niñagpun a göm, God hib nipe haglö adö ara.

Jisas bi nipe Madyu nip uda

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Jisas ram minöñ anibu arö göm, miñan ap amöm niñla, bi dakis udep wög gimidöp bi ap ram raul miñan u asik mideia. Bi anibu hib nipe Madyu. Jisas nip niñöm haga, “Yad aip aue!” gö, uraköm Jisas aip ara.

¹⁰ Jisas bi nipe gau aip Madyu ram amöm, nan niñlöl niñöl gi, bi dakis udep gau abe, bi nan si nan naij gimidal bi gau abe, iru nöp apöm Jisas bi nipe gau aip nan niñla.

¹¹ Nan niñeila, bi Perisi gau niñöm, Jisas bi nipe gau kalip hagla, “Manö hag ñeb bi kale u, nipe niñhön ginig, bi dakis udep gau abe, nibi bi nan si nan naij gipal gau abe, aip dim ñöl nan niñab?” ö gila. *

¹² Hageila, Jisas manö anibu apdi niñöm haga, “Nibi bi nan gagöp gau, wös wameb bi gau aragpal; nibi bi nan göp gau nöp wös wameb bi gau arbal.

¹³ Pen God manö ap haga it u niñ aij gimim midaimim. Nipe haga, ‘Yip nan sabe gi ñinabim u, yip aij gagnab; pen nibi bi gau kalip mög

nɪŋmim ɡɪ aij ɡeinabim u, yɪp aij ɡɪnab,' a ga. Pen yad aunö u, nɪbi bɪ, hon nɪbi bɪ aij, mɪd aij ɡɪpun a ɡɪ ɡasɪ nɪŋbal gau, kalɪp ulɬai nɪŋ udnɪɡ auagnö; yad nɪbi bɪ, hon nan si nan naij ɡɪpun a ɡɪ ɡasɪ nɪŋbal gau, kalɪp ulɬai nɪŋ udnam a gem aunö," a ga. *

Nan magö hil gep

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Ñɪn ap, Jon ñɪɡ pak ñeb bɪ nɪpe gau, Jisas mɪdeia au apöm hagla, "Hon abe, bɪ Perisi gau abe, ñɪn rɪmnap, God nɪp nöp ɡasɪ nɪŋun, a gun, nan ñɪŋaɡpun. Pen bɪ ne gau nɪhön ɡɪnɪɡ u rö nöp gagpal?" ö ɡɪla. *

15 Hageila, Jisas kalɪp haga, "Nɪbi bɪ gau, bɪ nɪbi udnɪɡ gab bɪ u aip mɪdeinaböl ñɪn u, mɪñ mɪñ ɡöl ɡöm nan ñɪŋnaböl; pen bɪ rɪmnap apöm bɪ anɪbu nɪp ud junaböl ñɪn u, möɡ ɡö nan hil ɡöm ñɪŋagnaböl," a ga.

16 Pen Jisas nɪpe kalɪp manö ap hod rɪköm haga, "Waɬɪj ɡɪsön u udöm, waɬɪj papɪɬ ɡɪ, pa ɡɪ dö ɡɪnab ramö u al dör ɡagnaböl. Pen ai ɡɪnɪɡ ɡöm al dör ɡagnabölŋ Anɪɡ ɡeinaböl u, waɬɪj ɬuɬö gabin a ɡɪnɪɡ gab, mɪɡan kub yabɪɬ pa bɪɬɪɬ ɡɪnab.

17 Pen ñɪɡ wain u, u rö nöp. Wain ɡɪsön nɪbö u ɡöm, ud kaj meme hañ mɪlep mɪɡan u ral lagnaböl. Pen nɪhön: anɪɡ ɡeinaböl u, ñɪɡ wain

kamɪŋ u ranöm, bɪŋ yabɪɬ hagöm, kaj meme hañ u pak ɡɪ dö ɡöm, hoŋ ɡöm arnab. Anɪb u, ñɪɡ wain kamɪŋ u udöm, kaj meme hañ kamɪŋ nɪbö mɪɡan u ud ɬɪlö nöp me, aij ɡɪnab," a ga.

Jisas gaia nɪbi kub ap, pai pro ap, kamɪŋ la

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Jisas manö anɪbu hagö nɪŋöl ɡɪ, Juda bɪ kub ap Jisas mɪdeia au apöm, kugom yɪmöm haga, "Pai yad u böŋ nöp umöb u pen ne am nɪp ud nɪŋö, uraknɪm," a ga.

19 Hagö, Jisas bɪ nɪpe gau aip uraköm, bɪ anɪbu aip arla.

20-21 Pen nɪbi ap, hagape lugöl ɡɪ lugöl ɡɪ mɪdeia, mɪ unbö mɪɡan laŋ ina. Anɪɡ ɡö, ɡasɪ nɪpe u nöp nɪŋöm, "Jisas waɬɪj nɪpe mɪlö kub ɡoɬ gau nöp ud nɪŋnö, yɪp kamɪŋ ɬɪnab," a ɡöm, Jisas arö nɪŋöl ɡɪ, jöl adö gau amöm, waɬɪj nɪp u ud nɪŋa. *

22 Ud nɪŋö, Jisas ado ɡöm nɪbi anɪbu nɪp nɪŋöm haga, "Yɪp nɪŋ udpan u me, nöp kamɪŋ löp. ɡasɪ halö mɪdaimön," a ga. Hagö, nan nɪp ɡɪmɪdöp u magö anɪbu nöp kamɪŋ löm, hagape aumɪdöp u mɪlep ga.

23 Pen Jisas nɪbi bɪ anɪbu arö ɡöm am am, bɪ kub ram u amjaköm nɪŋa, aɬɪŋ magö pu ɡöm, manö hauɬ kub yabɪɬ ɡeila.

²⁴ Jisas niñöm kalip haga, “Kale ke gau arim! Pai i umagöp; yïharin hon hanab,” a ga. Anig hagö, nip mihol gila.

²⁵ Pen Jisas nïbi bi anib gau kalip hag höñ yuöm, ram raul migan yan amöm, pai uma u nip, ñimagö kïd u ud niñö, uraka.

²⁶ Anig gö, manö anibu yag dam ram mïnön anib gau magönhalö ud arla.

Jisas gö, bi amgö we mihau amgö ñil niñlö

²⁷ Pen Jisas ram mïnön anibu arö göm arö niñöl gi, bi amgö magö we ga mihau nip hain göl gimil meg migan dap ranmil, haglö, “Depid Ñi nipe! Halip mihön mög niñmön!” a gïlö. *

²⁸ Anig hagailö, pen Jisas nipe ram raul migan u ara. Bi anib mihau hain ammil ram u apjaklö, Jisas kalip mihön haga, “Kale mihön, yad kalöp ginö kamïñ linab a gimil, yip ap hagabilñ Yad yau a ginabin, kale gasi niñbil amgö kale ñil linab aka wasö?” ö ga. Hageia, haglö, “Bi Kub, holmïñ niñbul, ne halip geinabön kamïñ linab,” a gïlö.

²⁹ Hagailö, Jisas amgö kalip mihön ud niñöm haga, “Yip niñ udpil u me, hagpil rö ginim,” a ga.

³⁰ Hagö, amgö kalip mihön kamïñ lö, niñlö niñöl gi, Jisas kalip mihön manö klö hagöm

hag aij göm haga, “Nïbi bi gau, Jisas gajip halip kamïñ löp, a gimil hagagmil,” a ga. *

³¹ Anig haga u pen kalpe mihön ammil, nïbi bi ram mïnön an anib gau magönhalö hag ñilö ara.

Jisas a tab ado ga bi ap nip gö, manö ga

³² Pen kalpe mihön arlö niñöl gi, nïbi bi rimnap, bi aiön pi halö a tab ado ga bi ap, dap Jisas mïdeia au daueila.

³³ Jisas aiön pi bi anibu nip aban ala u hag yuö, manö hag aij ga. Anig gö, nïbi bi gau aiö göm hagla, “Ram mïnön Isrel i, bi ap anibu rö gö niñagpun,” a gila. *

³⁴ Pen bi Perisi gau hagla, “Nipe kïjaki aiön pi nap kale Seden klö u udöm me, aiön pi gau hag höñ yuöp,” a gila. *

Jisas nïbi bi gau kalip mög niña

³⁵ Pen Jisas nipe daun pro gau abe, daun kub gau abe gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau amöm, Kiñ kub ke yabiñ u nïbi bi udöm abad mïdeinab manö aij u hag ñimödöp. Pen nïbi bi gau kalip nan niñhön niñhön ga u, u rö nöp gö kamïñ la. *

³⁶ Jisas niña, nïbi bi anib gau kaj sipsip gau bi abad mïdep kale ap mïdagöp rö u mïdeila. Gasi kub niñöm uñham mïdeila u pen kalip bi gi ñeb ap mïdageia. Anib

* 9:27: Mad 20:29-34

* 9:30: Mad 8:4

* 9:33: Mak 2:12

* 9:34: Mad 12:24;

Mak 3:22; Luk 11:15

* 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39

u n+ñöm, Jisas n+pe mög yabił n+ñöm,*

³⁷ b+ n+pe gau kalip haga, “Nan magö iru yabił nöp wög naböñ au po g+ m+đöp u pen n+bi b+ ral daupe iru m+dagpal.*

³⁸ An+ib u, kale b+ wög naböñ nap n+bö u n+p hag n+ñbe, b+ ral daupe r+mnay yuö, ral dap n+p lau adö dauöl,” a ga.

10

Jisas manö ud arep b+ n+pe unbö m+gan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Jisas b+ n+pe unbö m+gan lañ u w+ñ alö aueila haga, “Yad ke kalöp hagabin u me, k+jaki aiön pi nan gau hag yun+g, hag yunabim. N+bi b+ nan n+ñön n+ñön g+nab gau u rö nöp g+pe, kam+ñ l+nab,” a ga.*

² B+ Jisas manö ud arep unbö m+gan lañ Jisas hag yua b+ gau, hib kale gau me, b+ ap Saimon, hib n+pe ap Pida a g+m+dal; b+ ap Edru, Pida n+mam n+pe u; b+ ap Jems, Sebedi ñ+ n+pe; b+ ap Jon, Jems n+mam n+pe;

³ b+ ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, n+pe dak+is udm+đöp; b+ ap Jems, Alpias ñ+ n+pe; b+ ap Dadias;

⁴ b+ ap Saimon, hib n+pe ap Selod a g+m+dal; b+ ap Judas

Iskariod, n+pe me hainö Jisas n+p mumug n+ñja.

Jisas manö ud arep b+ n+pe unbö m+gan lañ kalip hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Jisas b+ n+pe an+ib gau kalip manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yuöl g+ haga, “Kale Juda n+bi b+ wasö an gau abe, Sameria kai m+dpal an gau abe, aragmim.

⁶ Pen kale am n+bi b+ hon Isrel, n+bi b+ kale God n+p gasi n+ñagpal gau, kalip hag ñöl g+ hagmim,*

⁷ “God n+bi b+ udöm abad m+deinab ñ+n u, hadö söl auöp,” a g+mim.*

⁸ N+bi b+ nan g+n+m gau g+pe, kam+ñ l+n+m. N+bi b+ böñ nöp umöl gau g+pe, kauyañ uraköl. N+bi b+ wös hapeb l+n+m gau g+pe, kam+ñ l+n+m. N+bi b+ k+jaki aiön pi abañ aln+m gau hag höñ yube arañ. Bapi hol ap+ł kalöp pör y+har+ñ wög g+pul rö, kale u rö nöp n+bi b+ an+ib gau kalip y+har+ñ wög g+ ñ+mim.

⁹ Mani gol, mani silpa, mani a+ı r+mnay ud aragmim.*

¹⁰ Wadi, wał+j r+mnay halö, ma r+rup, wałab ad+ñ, nan gau ud aragmim. Pen n+ñön: n+bi b+ wög g+ ñ+naböl gau pen nan ñ+lö ñ+ñnaböl.*

¹¹ “Pen daun ap aka ram r+ıg agłö ap amjakpe, n+bi

* 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2

* 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1 * 10:6: Jer 50:6 * 10:7: Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11

* 10:9: Luk 10:4 * 10:10: Luk 10:7; 1Ko 9:14

bɪ kalöp hag wɪhai udöl rö rɪmnap nɪŋmim, kalɪp aip nöp mɪdmim, ram mɪnönj ke ap gau arnɪg gɪnabim ñɪn u nöp, kalɪp arö gɪmim armim.

12-14 Pen ram ap amdim, “Kale mɪdpim!” a gɪpe, “Yau, mɪdpun; aij aubim,” a gaiöl, ram raul mɪgan anɪbu armim. Pen kalöp manö yad hag ñɪmim hag wɪhai ud nɪŋagaiöl u, arɪk arnɪg, acɪp acɪp ma kɪd kale cɪg udöm mɪdainɪm u, ab ɪɪɪ gɪ yumim armim. *

15 Yad kalöp nɪŋö yabɪɪ hagabin: manö kub hagep ñɪn u, Sodom Gomora nɪbi bɪ ilön pro pro udnaböl; nɪbi bɪ kalöp udagnaböl anɪb gau, ilön kub yabɪɪ udnaböl. *

Marö iru nöp aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-

17)

16 “Pen nɪŋim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, nɪbi bɪ kain hauɪ rö mɪdpal aŋ gau yuabin. Anɪb u, gasɪ nɪŋ aij göl gɪ, agamɪj kalɪp hag ñöl gɪ mɪdaimim. *

17 “Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp ud sɪsɪ löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. Anɪb u, nɪŋ aij gɪmim. *

18 Kalöp bɪ yad a göm, ɪɪp gɪ dam gapman bɪ kub aka kɪŋ mɪdeinaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, bɪ kub gau abe, Juda nɪbi bɪ

wasö ram mɪnönj mɪlö kub gau nɪbö gau abe, kalɪp hag ñɪnabim.

19-20 Kalöp manö kub hagnaböl anɪbu, manö nɪhön hagun aka manö aige gun hagun a gɪmim pɪñɪŋ gɪmim, gasɪ iru nɪŋagmim. Hagpe nɪŋöl gɪ, Nap God Ana nɪpe kale aip mɪdöp u, gasɪ aij ñeinab, manö kale adö u ke hagagnabim; Nap God Ana nɪpe kalöp hagnab rö nöp hagnabim. *

21 “Ñɪn anɪbu, nɪmam gau uraköm, nɪmam kale ke gau al paklaŋ a göm, bɪ kub gau kalɪp mumug gɪnaböl. Nap gau uraköm, ñɪ pai kale ke gau al paklaŋ a göm, bɪ kub gau kalɪp mumug gɪnaböl. Ñɪ pai gau uraköm, nɪme nap kale ke gau jöl ñöm u rö nöp gɪnaböl. *

22 Yɪp lau adö mɪdeinabim rö, nɪbi bɪ gau magöŋhalö kalöp nɪŋlö, mulu kal alnab. Pen nɪbi bɪ an klö göm, yɪp pɪg nöp mɪdeinaböl gau, ñɪn hain u auö, God kalɪp udnab.

23 Pen mɪgan ap arbe, kalöp gɪ naij gaiöl u, pɪñɪŋ gɪ mɪgan ap armim. Yad kalöp nɪŋö hagabin, Isrel daun gau nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbe aragnab adö, yad Bɪ Ñɪ nɪpe aunabin.

24-25 “Ñɪ pai skul hagnab gau kub mɪdlö, hag ñeb bɪ kale gau pro mɪdagpal. Pen hag ñeb bɪ mɪdöp rö mɪdaiun a göm me, skul hagnab. Nɪbi

* 10:12-14: Luk 10:5-6; Ap 13:51

* 10:15: Mad 11:24; Jud 7

* 10:16: Luk

10:3; Ro 16:19

* 10:17: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15

* 10:19-20: Jon

14:26

* 10:21: Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16

bɪ wög gɪ ñɪbal gau kub mɪdlö, nɪbi bɪ kalɪp abad mɪdpal gau pro mɪdagpal. Wög gɪpal u, nɪbi bɪ kub mɪdpal rö mɪdaiun a göm, wög gɪpal. Anɪb u rö, nɪbi bɪ yad gau, yad mɪdpin rö mɪdaiun a göm, gɪpal. Pen nɪbi bɪ gau yɪp hag juöm, Seden hib nɪpe ap löm yɪp Bielsebul a gɪpal rö, kalöp bɪ wög gɪ ñeb yad u rö nöp hag juöm manö naij hagnaböl me. *

God nɪp nöp pɪñɪŋ gep
(Luk 12:2-7)

²⁶ “Nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋmim pɪñɪŋ gagmim. Manö nɪhön mɪñi harɪ göl mɪdöp u, hainö waiö mɪdeinab. Nan nɪhön agamɪj gɪpal gau, hainö waiö nɪŋnaböl. *

²⁷ Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kalɪp waiö hag ñɪmim. Manö yad kalöp rɪmɪd ɪt hagnabin u, ram adö laŋ ammim, manö kub hag ñɪbe nɪŋöl.

²⁸ “Kale nɪbi bɪ al pak lɪbal bɪ gau nɪŋmim pɪñɪŋ gagmim. Kale yɪharɪŋ hañ bad u nöp al pak lɪnaböl; ana u halö gɪ naij göl rö lagöp. Pɪñɪŋ gɪnɪg me, Bɪ Kub nɪbi bɪ hañ roman abe ana abe mɪgan mab ke inab yaŋ yunab u nɪp pɪñɪŋ gɪmim. *

²⁹ Yaur pro gau, nan yɪharɪŋ. Mani aɪɪ magö aɪɪ nöp yuöm, mɪhöp uɪpal. Nan

yɪharɪŋ u pen, God kalɪp nɪŋ mɪdöp rö, ap yɪharɪŋ lug pakagnab.

³⁰ Umagö kalöp u, God magöŋhalö wö ralöp.

³¹ Anɪb u, pɪñɪŋ gagmim. Yaur gau nan pro yabɪɪ; kale pen nan yabɪɪ mɪdpim. *

Yad Jisas bɪ nɪpe a gɪmim waiö hagmim
(Luk 12:8-9)

³² “Nɪbi bɪ an yɪp lau adö mɪdöm, nɪbi bɪ gau kalɪp waiö hag ñɪnaböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ mɪdöp u nɪp, yɪp lau adö mɪdpal, a gem, waiö hagnabin.

³³ Pen nɪbi bɪ an, yɪp cɪg aɪj gagöm, nɪbi bɪ aɪp mɪdeinaböl an au hagnaböl, bɪ anɪbu yad nɪŋagpin, a gɪnaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ u nɪp, nɪbi bɪ gai i yad nɪŋagpin, a gɪnabin. *

Pen pen gɪnaböl
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Yad mɪnön naböŋ ɪt i aunö u, ‘Jisas nɪpe mɪnön naböŋ ɪt i aua rö, agamɪj mɪd aɪj gɪnabun,’ a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim. Yad aunö u me, nɪbi bɪ gau manö kub hagöm, pen pen gɪnaböl.

³⁵ Anɪg gɪnab: ñɪ gau uraköm, nap aɪp pen pen gɪnaböl. Pai gau uraköm, nɪme aɪp pen pen gɪnaböl. Ñɪ nɪbin gau uraköm, nɪpɪs aɪp pen pen gɪnaböl. *

* 10:24-25: Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20

* 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 * 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mad 6:26 * 10:33:

Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6

³⁶ Anig gɪnaböl anɪbu, ram kale añɪ mɪdpal u, kale ke nöp pen pen gɪnaböl.

³⁷ “Nɪbi bɪ an, nɪme nap aka ñɪ pai gau nöp mɪdmagö löm, yɪp mɪdmagö lagnaböl u, nɪbi bɪ yad mɪdöl rö lagnab.

³⁸ Nɪbi bɪ an yɪp pɪg mɪdnɪg gaböl, pen gasɪ ap nɪñöm hagnaböl, ‘Nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp gɪ naij göl rö löp,’ a göm, yɪp arö gɪnaböl u, nɪbi bɪ yad mɪdöl rö lagnab.

³⁹ Nɪbi bɪ an, yad ke nöp mɪdem, mɪd aij gɪnam a gɪnab u, mab ke inab yan u arnab. Nɪbi bɪ an pen hagnab, yad Jisas lau adö mɪdnö, yɪp al pak lɪnɪg al pak löl a gɪnab u, kamɪñ pör pör mɪdep u udnab. *

God kalɪp pen u rö nöp abad mɪdeinab
(Mak 9:41)

⁴⁰ “Kale arbe, nɪbi bɪ rɪmnap kalöp hag wɪhai udaiöl u, yɪp abe hag wɪhai udnaböl. Pen yɪp hag wɪhai udnaböl rö, Bɪ yɪp hag yuö aunö u nɪp abe hag wɪhai udnaböl. *

⁴¹ Nɪbi bɪ an, God manö hagep bɪ ap nɪñöm hagnab, ‘Bɪ auöp i, God wög göp u me, nɪp udnabin,’ a göm, udnab u, aij yabɪɪ gɪnab. God manö hagep bɪ anɪbu ud aij gɪnab rö, hainö God nɪp u rö nöp ud aij gɪnab. Nɪbi bɪ an, God nɪbi bɪ kamɪñ aij nɪpe ap nɪñöm hagnab, ‘Bɪ auöp i, God bɪ kamɪñ aij nɪpe u me,

nɪp udnabin,’ a göm udnab u, aij yabɪɪ gɪnab. God nɪbi bɪ kamɪñ aij nɪpe u ud aij gɪnab rö, hainö God nɪp u rö nöp ud aij gɪnab.

⁴² Pen nɪbi bɪ an, bɪ yɪharɪñ yad ap nɪñöm, Jisas bɪ nɪpe u a göm, ñɪg mɪl dap ñɪnab u, God nɪñö, aij gö, pen hauɪ gagnab,” a ga.

11

Jon bɪ nɪpe rɪmnap hag yuö, Jisas nɪp nɪñnɪg arla
(Luk 7:18-35)

¹ Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan lan gau kalɪp anɪg göl anɪg göl gɪmim a göm hag ñɪ aij göm, ram mɪnönɪ anɪbu arö göm, daun yöp söl anɪb gau amöm, nɪbi bɪ gau kalɪp manö hag ña.

² Pen Jon bɪ ñɪg pak ñeb u nagɪ mɪdöm, Kraiss nɪhön nɪhön ga manö u nɪñöm, bɪ nɪpe rɪmnap hag yuö, Kraiss mɪdeia au amjaköm,

³ nɪp hag nɪñöm hagla, “Hanɪp hag ñɪmön, ne bɪ ‘Kraiss’ a gun pör abad mɪdpun u nöp auban, aka hon bɪ hain nɪbö anɪbu ke abad mɪdaiun?” ö gɪla.

⁴ Hageila, Jisas kalɪp haga, “Kale Jon mɪdöp au ammim haggim, ‘Hon amun amgö hon ke nɪñun, rɪmɪd hon ke nɪñbun,

⁵ bɪ anɪbu nɪbi bɪ amgö we göp gau gajɪp amgö nɪñbal. Nɪbi bɪ ma naij göp gau gajɪp adan aj aij gɪpal. Nɪbi bɪ wös hapeb löp gau gajɪp mɪlep

* **10:39:** Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25
Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

* **10:40:**

göp. Nibi bi rimid migan
pit göp gau gajip gasi wakö
ninhbal. Nibi bi umbal gau
gajip kauyan urakpal. Nibi
bi mög gep rö gau, u rö
nöp Kraiss manö aij u hagö
ninhbal, a gimim. *

6 Pen manö ap haggimim,
'Nibi bi yip nin udöm,
gasi ap ap ninagnaböl gau,
mñ mñ yabit ginaböl,' a
gimim," a ga.

7 Anig hagö, Jon bi nipe
gau arlö ninöl gi, Jisas nibi
bi ap mideila gau kalip Jon
manö adö u haggöm haga,
"Kale nöd ram minön kabö
nöp midöp an gau arbe ñin
u, nihön ninig arben Hod
milo aña ap yigon ud dan i
göp ap ninig arbe?

8 Aka nihön ninig arben
Bi waltij aij aij nöp libal bi
ap ninig arben Bi waltij aij
aij udun a göm ninhbal gau,
bi kub ram klin aij gau han-
bal. Kale Jon midmidöp
ram minön nöp an au han
midagmidal.

9 Pen nan nihön ninig ar-
ben Yiharig aragpe. Jon bi
God manö hagep, bi anibu
ninig arbe. Bi God manö
hagep aunab a gimim abad
midmidim me, bi anibu me
u. Pen Jon nipe God manö
hagep bi nöp wasö.

10 Jon nip gasi ninöm,
hadame nöp God nipe Nñ
nipe nip manö haga manö
anibu, God Manö yan kali
klin riköm hagla,
'Bi manö hagep yad u,

hag yunö nöd amöm,

nibi bi gau hag ñi aij gö,
hainö ne ke arnabön,' a
göm kali klin rikla. *

11 Kalöp haggabin, nibi bi
minön nabön il midpal gau,
añi ap Jon rö wasö. Pen
God nibi bi yiharig yabit
dam kumi kabö adö lan au
abad mideinab gau, kale Jon
rö midageinaböl; God nipe
nibi bi yiharig yabit gau ud
aij yabit gö, nibi bi aij nipe
yabit mideinaböl.

12 Jon bi nig pak ñeb bi
apöm manö aij hag ña ñin
u riköm, nibi bi gau, God
hanip udöm kumi kabö adö
lan au abad midainim a göm,
manö anibu klö yabit gi dam
dam, mñi u rö nöp klö yabit
gipal.

13 "Bi God manö hagep
manö kali klin rikla gau
abe, Mosi God lo manö kali
klin rika u abe, il u me,
God Mesaia u nip yuö, nipe
nibi bi gau kalip udöm abad
mideinab. Manö anibu nöp
hag daulö daulö me, Jon aua.
*

14 Pen manö hagnig gabin
u udnabim aka ninagpin.
God Jon nip hagö, apöm nibi
bi gau kalip manö hag ña
u, God Manö kali klin riköm,
ginab a gila rö nöp ga. Kali
klin riköm hagla, bi God
manö hagep Ilaija rö bi ap
aunab, a gila. *

15 Kale nibi bi gasi
rimid midainim gau, manö

* 11:5: Ais 35:5-6; 61:1 * 11:10: Mal 3:1; Luk 1:76 * 11:13: Luk 16:16

* 11:14: Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13

hagabin i rīm+d lī nīn aij gīmim.

¹⁶ “Nībi bī mīñi ñīn i mīdpal gau yad nīnbin, kale ñī painaŋ rīmnap maker au asīkōm, ñī painaŋ rīmnap meg mīgan dap ranōm kalīp hāgal rō u mīdpal.

¹⁷ Kale hāgal,
‘Hon alīn pu gīno,
kale nīhōn gīnīg kugom
ralāgim?’

Kīmap mītōŋ gep rō ap
hagno,
kale nīhōn gīnīg mītōŋ
gāgim?’ ō gīpal.

¹⁸ Anīb u rō, God Jon
nīp yuō apōm, ñīn rīmnap
nan magō ñīnagōm, ñīg wain
ñīnagōm gō, hāgla, ‘Bī anīb
nīp nan nīhōn aban alō anīg
gōp?’ ō gīla.

¹⁹ Bī Ñī nīpe pen auō hā-
gal, ‘Bī nan kub ñīnōm, ñīg
wain ñīnōm, bī dakīs udpal
gau aip ajōm, bī nan naij
gīpal gau aip ajōm gōp,’ a
gīpal. Pen nībi bī God Manō
u nīn udōm, gī aij gōm, mīd
aij gīnabōl u, nībi bī gau
nīnōm hāgnabōl, God Manō
u manō aij yabīl, a gīnabōl,”
a ga. *

*Manō kub udnabōl
(Luk 10:13-15)*

²⁰⁻²¹ Jisas daun kub nōd
gī ajōm, nan gāgēp iru nōp
gō, nībi bī gau nīnla u pen
kale, nīhōn gīnīg nan si nan
naij gīpun a gōm, nan si nan
naij gīmīdal u arō gōm, Jisas
nīp nīn udāgla. Anīg gīlō,

Jisas kalīp hāg gōm hāga,
“Korasin daun nībi bī gau!
Bedsaida daun nībi bī gau!
Nan gāgēp gau gīnō, nīnbe.
Pen nan si nan naij gīpim u
arō gīmim, yīp nīn udāgim.
Anīg gīpim u, kale manō kub
yabīl udnabim. Daun kub
Daia Juda nībi bī wasō gau,
daun kub Saidon Juda nībi
bī wasō gau, nan gāgēp anīb
gau kalīp u rō nōp gāibnep,
kale nan si nan naij gīmīdal
gau arō gōm, wadī asōl rō
rīmnap yīmōm, run he lōl gī
lōl gī mīdaiblap. *

²² Anīb u, manō kub hāgēp
ñīn u, Daia nībi bī abe,
Saidon nībi bī abe, manō
pro rō udnabōl; pen kale Ko-
rasin nībi bī abe, Bedsaida
nībi bī abe, manō kub yabīl
udnabim.

²³ “Kapaneam nībi bī gau.
Ñīn anību kale kumi kabō
adō laŋ au arāgnabim; bōŋ
nōp mab ke inab ulōm mīgan
yaŋ u arnabim. Nan gāgēp
kale aŋ aui gīnō u, daun kub
Sodom gāibnep, kale nan si
nan naij gīmīdal gau arō
gōm, uri kamīn mīdaiblap. *

²⁴ Adō anību yad kalōp
nīnō hāgabin, manō kub
hāgēp ñīn u, Sodom nībi bī
gau manō pro rō udnabōl;
kale Kapaneam nībi bī manō
kub yabīl udnabim,” a ga. *

*Yīp aumim ake līmim
(Luk 10:21-22)*

²⁵⁻²⁶ Ñīn anību Jisas Nap
nīp hāga, “Bapī, yad hīb ne

* 11:19: Mad 9:14 * 11:20-21: Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10;
Sek 9:2-4 * 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28 * 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12

hagnö adö laŋ aran. Ne Bi Kub, kumi kabö adö laŋ abe, m+nöŋ naböŋ iŋ i abe abad m+dpän u, gasi ne ke n+nö aij göp rö, n+bi bi gasi kid hiik n+nun n+nün a g+pal gau, kal+p manö yad hagabin iŋ u hag ñagpan; pen n+bi bi ñi painan rö m+dpal gau kal+p gasi aij ñ+mön, manö yad hagabin iŋ u hag waiö l+ban u, nöp aij a gabin,” a ga. *

²⁷ Jisas an+g hagöm haga, “Bapi klö n+pe m+dpän rö, y+p ñöb. N+bi bi r+mnäp y+p n+n aij gagpal; Bapi nöp y+p n+nöb. Yad nöp Bapi n+p n+n aij g+pin. Pen n+bi bi gasi aij ñ+nam a gem n+nün gau, kal+p gasi aij ñ+nö, Bapi n+p n+näböl,” a ga. *

²⁸ Jisas an+g hagöm haga, “Kale n+bi bi nan wañ+ib kub iru maru pör ud ajmim gasi iru n+nüm m+dpim gau, yad aumim n+nöm nan wañ+ib kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake l+nabim. *

²⁹ Yad b+ hain aij agam+i m+dpin; kal gagnabin; an+ib u, y+p aumim, wög yad g+ ñ+mim, hibur gasi m+dmagö kalöp an dan ake l+mim.

³⁰ Kale y+p aumim wög yad geinabim u, ud marö ap gagnab; p+ta g+nab. *

12

God n+p sabe gep ñ+n u, wid magö r+ik ñ+nla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Juda God n+p sabe gep ñ+n u, Jisas bi n+pe gau aip wid wög an au amöl g+, bi n+pe gau k+yö lö, wid magö an+ib gau r+mnäp udöm, hañ pak yuöm, ñ+nöl g+ ñ+nöl g+ areila. *

² An+g geila, bi Perisi gau n+nöm, Jisas n+p hagla, “Lo manö hon hagab, n+bi bi God n+p sabe gep ñ+n u wög gagnaböl. Pen bi ne gau n+nön g+n+g God n+p sabe gep ñ+n wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö g+la. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas kal+p haga, “Depid hadame nöp bi n+pe gau aip k+yö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö au löm, bi y+har+n ñ+nagpal, bi God n+p nan sabe g+pal gau nöp ñ+nbal bred u, kal+p hag n+nö n+p ñ+ilö, bi n+pe gau aip ñ+nla. Pen k+yö lö g+la aiud an+bu, God Manö yan kal+ k+ñ r+ikla u kale n+nagpim ar? *

⁵ “Kale Mos+ God Manö kal+ k+ñ r+ika u n+nagpim rö löp. N+pe kal+ k+ñ r+iköm haga, ‘Bi God n+p nan sabe gep bi gau, God n+p sabe gep ñ+n u, God sabe gep ram raul u am m+dpim, wög g+pal. Pen God kal+p manö kub ha-gagnab,’ a ga. *

⁶ Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram an+bu nan kub wasö; yad ke pen Bi kub yab+ m+dpin. *

* **11:25-26:** 1Ko 1:26-29 * **11:27:** Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18; 10:15 * **11:28:** Jer 31:25 * **11:30:** 1Jn 5:3 * **12:1:** Dud 23:25 * **12:2:** Eks 20:10 * **12:3-4:** Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * **12:5:** Nab 28:9-10 * **12:6:** Mad 12:41-42

⁷ Pen manö ap God Manö kalî kliñ rîkla u, nîŋ aij gag-pim akan Manö anîbu kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Nîbi bî yîp nan pak sabe gî ñî naböl u, yîp aij gagnab; nîbi bî gau kalîp mög nîŋ naböl u, yîp aij gî nab,’ a gîla. Manö anîbu nîŋ mim gagpim u me, bî yad gau gî aij gîlô nîŋöl gî, kalîp ud sîlik hagpe. *

⁸ ‘God nîp sabe gep ñî nî! God nîp sabe gep ñî nî!’ a gîpim u pen Bî Ñî nîpe nöp God nîp sabe gep ñî nî u abad mîdöp a gîmim gasî u nîŋ agpim.

Jisas bî ñîmagö pîno ga u gô, kamîŋ la

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Jisas ram mînönŋ anîbu arö göm, ram mînönŋ ap aramôm, Juda magum gep ram raul mîgan u ara.

¹⁰ Pen ram raul mîgan anîbu bî ñîmagö pîno ga ap mîdeia. Nîbi bî ap mîdeila gau, Jisas manö rîmnap hagö nîp dam manö kub hagun a göm, nîp manö pir alöm hagla, “God nîp sabe gep ñî nî i, nîbi bî kamîŋ lep aka wasö?” gîla. *

¹¹ Hageila, Jisas kalîp haga, “Kaj sipsip kale ap God nîp sabe gep ñî nî i ulôm mîgan areinab u, ud yunabim aka wasöŋ Ud yunabim rö löp.

¹² Pen kaj sipsip u nan yîharîŋ. Nîbi bî u nan yabîl. God nîp sabe gep ñî nî i kamîŋ

lanŋ a gun gî nabun u, manö mîdagöp, gî nabun,” a ga. *

¹³ Jisas anîg hagöm, bî ñîmagö pîno ga u nîp haga, “Ñî nî mîlôbö lî!” a ga. Anîg hagö, ñîmagö mîlôbö labin a ga. Anîg ga nîŋöm ñîmagö pîno ga u bön nöp kamîŋ lôm, ñîmagö bön lau aij mîdeia u rö la.

¹⁴ Anîg gö nîŋöm, bî Perisi gau am magum göm, nîp anîg anîg gun al pak lun, a göm, manö hag nîŋ hag nîŋ gîla. *

Jisas nîpe God bî wög gî ñeb nîpe

¹⁵ Anîg geila, Jisas nîŋöm, ram mînönŋ anîbu arö göm, mîgan ap arnîg göm ara. Arö nîŋöl gî, nîbi bî iru nöp nîp hain gîla. Anîg geila, nîbi bî nan ga gau, nîpe gö magöŋhalö kamîŋ lö nîŋöl gî,

¹⁶ kalîp haga, “Bî u anîg anîg göp a gîmim, hagag-mim!” a ga. *

¹⁷ Jisas ga anîbu, bî God manö hagep Aisaia gî nab a ga rö nöp ga. Nîpe kalî kliñ rîkôm haga,

¹⁸ “Bî yad bön nöp hag lîbin i, wög yad gî ñab.

Bî yad nîŋnô, yîp aij yabîl göp me u.

Yad nîpe mîdmagö lîbin.

Ana yad u nîp aî ba gö, nîbi bî kale aigöl göm asî mîd aij gî naböl manö yad u,

nîbi bî gau magöŋhalö hag ñî nab.

* **12:7:** Hos 6:6; Mad 9:13

* **12:10:** Luk 14:3

* **12:12:** Luk 14:5

* **12:14:**

Jon 5:16 * **12:16:** Mad 8:4; Mak 3:12

19 Pen nipe nibi bi gau niñö
mulu lugö,
manö pen pen ha-
gagnab.

Nibi bi midpal gau, yip nöp
niñöl a göm,
meg magö dap ranöm
hagagnab.

20 Nibi bi niñagpal gau
kalip agamij hag aij
ginab.

Łam hoñ ginig gö, kalasin
rim lilö inmidöp rö u
kalip hagnab.

Nipe anig göl gi damöm
me,

God hagöp rö böñ u apranö,
nan si nan naij gep böñ u
böñ nöp ap lugnab.

21 Nibi bi ram minöñ gau
nibö gau u rö nöp,
nip gasi halö abad
mideinaböl," a ga. *

*Jisas nipe Bielsebul klö
udöm nan gagep gab, a gila*

*(Mak 3:20-30; Luk 11:14-
23; 12:10)*

22 Bi kijaki abañ alö, amgö
we göm, maj hañ pıl göm ga
bi ap dam Jisas mideia au
daueila. Jisas kijaki u hag
höñ yuö, amgö yabıl niñöm,
manö hagöm ga.

23 Nibi bi mideila gau, Jisas
ga anıbu niñöm, aiö göm
hagla, "Bi anıbi bac Depid Nı
nipe pör abad midpun u rö
löp," a gila.

24 Pen bi Perisi gau manö
anıbu niñöm, gasi kale gau
nöp niñöm hagla, "Bi anıbu
God klö nipe udöm hag höñ
yuagöp; nipe kijaki aiön pi

nan gau, nap kale Bielsebul
klö udöm hag yuöp," a gi gasi
niñla. *

25-26 Pen gasi niñla anıbu,
Jisas ke niñöm, kalip haga,
"Seden uraköm, nıbi bi nipe
rimnap hag yunab u, aige
göm bi kub mideinabñ Ram
minöñ ap, kale ke pen pen
hagöm asik ke ke linaböl u,
ap lug paknaböl. Ram minöñ
kub ap aka nıbi bi il añi ap,
kale ke pen pen hagöm asik
ke ke linaböl u, ap lug pakn-
aböl. Kale anıbu rö hagabim
u pen Seden nipe yam nipe
ke gau kalip hag yuagnab.

27 "Yip hagpim, 'Kijaki
aiön pi nan gau nap kale
Bielsebul klö u udmön hag
höñ yuban,' a gipim u pen
kale yip hagpe niñin: bi kale
ke gau Bielsebul klö u udöm
kijaki aiön pi nan gau hag
höñ yubal aka niñön? Kale
ke hagnaböl, 'Nıbi bi ap anig
göl rö lagöp,' a ginaböl.

28 "Pen God Ana klö u
udem, kijaki aiön pi nan gau
hag höñ yuabin u, niñön
ginig God bi nipe nıbi bi
udöm abad mideinab ñin u
hadö auöp i a gimim yip
udagpim? *

29 "Bi klö yabıl ap midö,
nan nip gau udnig, yıharıñ
aragnaböl. Nip böñ nöp nagi
adik löm me, amöm nan nip
gau udnaböl.

30 "Nıbi bi yad pig midpal
gau, nıbi bi gau kalip yad
daunaböl. Pen nıbi bi yad
wasö gau, nıbi bi yad aunig

* 12:21: Mad 3:17; Ais 42:1-4 * 12:24: Mad 9:34; 10:25 * 12:28: Ap 10:38;

1Jn 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50

gaböl gau kalip ridik gi yun-aböl. *

³¹ Anib u, kale niñ aij gimim. Nibi bi gau nan si nan naj nihön nihön gein-aböl u, God niñöm arö ginab. Nibi bi God nip manö rib junaböl u, u rö nöp God niñöm arö ginab. Pen God Ana nip manö rib junaböl u, God niñöm arö gagnab. *

³² Bi Ñi nipe u nip manö naj hageinaböl u, God niñöm arö ginab. Pen Ana Ut nip manö naj hageinaböl u, ñin i abe, ñin hain u abe, God nipe niñ nöp midöm arö gagnab.

Manö ke hagpim adö u kalöp manö kub hagnab
(Luk 6:43-45)

³³ “Kale yip nihön ginig hagpim, ‘Seden aban alö, wög aij u göp,’ a gipimñ Mab aij gau magö aij pilnab; mab naj gau magö naj pilnab. Mab magö pilnab magö anibu niñöm me, mab u aij mab u naj a ginaböl. *

³⁴ Kale haino ñi pai yag daubal gau me anig hagabim. Kale nibi bi naj anibu rö, aige gimim manö aij hagnabimñ Nibi bi manö hagpal rö niñnabun me, hibur gasi midmagö kalip an dan nihön rö midöp u niñnabun. *

³⁵ Nibi bi aij gau, hibur gasi midmagö an kale dan nan aij midöp niñöm gi aij gipal; nibi bi naj gau, hibur

gasi midmagö an kale dan nan naj midöp niñöm gi naj gipal.

³⁶ Niñ aij gimim. Hainö manö kub hagep ñin u, God nibi bi gau kalip magönhalö, manö hałowalö hagöm nibi bi rimnap gi naj gila u, nihön ginig anig hagpe a göm, kalip hag ginab.

³⁷ Anib u me, kale ke manö hagnabim u nöp God niñöm hagnab niñöm, kamñ arn-abim aka ilön udnabim,” a ga.

Nan gagep rö gö niñun, a gila

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ God lo manö hag ñeb bi rimnap abe, bi Perisi rimnap abe, apöm Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi! Nan gagep rö ap gö, hon niñun me, ne God nöp hag yuöp auban a ginabun,” a gila. *

³⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale nibi bi nan si nan naj nöp gimim, God manö haga u niñagpim. Nan gagep rö ap gö niñun a gipim u, pen kalöp nan ap ginö niñagnabim. Bi God manö hagep Jona nip ga adö u nöp yip u rö nöp gö, niñnabim. *

⁴⁰ Hadame nöp kabsal kub u Jona nip pa bo yuö, hibur an yan ñin mihau nigan midöm, ado gi aua. Anib u rö, yad, Bi Ñi nipe, u rö nöp ñin mihau nigan minöñ an

* 12:31: Hib 6:4-6 * 12:33: Mad 7:16-20 * 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7;

6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4; Mak 8:12

* 12:40: Jo 1:17

gau midem, ado gi aunabin.
*

41 Hadame nöp Jona amöm, daun kub Ninepa nibi bi kalip hagö, nan si nan naij gila gau yinid arö göm, God nip nin udla. Jona bi yiharin u hagö ninla; kale pen Bi Kub yabit mñi midöp i, manö hagöp u udagpim. Anib u, hainö manö kub hagep ñin u, Ninepa bi kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

42 “Nibi kwin kub, ram minön Siba nibö u, hadame nöp ga rö u ninbim. Ram minön nipe mlö gau nibö u pen, Juda kin kub Solomon gasi kid hik nñeb bi u manö nip ninig aua. Solomon bi yiharin u nip anig ga; pen nihön ginig Bi Kub mñi midöp i manö hagöp u ninagpim Hainö manö kub hagep ñin u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

(Luk 11:24-26)

43 “Seden yam nipe kijaki nan gau ap nibi bi aban al midöm, höñ amöm, nibi bi rimnap aban alin, a göm, nin aj wasö ninöm,

44 ado gi apöm ninab, bi nöd arik arnab kuö u aij aij nöp mideinab.

45 Nipe ninöm, kijaki naij nipe rö wasö, kijaki naij yabit, unbö mudun jin u ut

gi dapöm, bi anibu nip yuö hiiknaböl. Anig gö, nöd mid naij ga rö wasö; hainö mid naij yabit ginab. Kale nibi bi uri midpim kale nan si nan naij nöd gi midmidim rö wasö, hainö nan si nan naij yabit ginabim,” a ga. *

Jisas nime nimam bi

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Jisas nibi bi gau kalip manö hagö ninöl gi, nime nimam nipe yabit gau höñ yan apöm hagla, “Hon Jisas nip manö hagnig aubun,” a gila.

47 Hageila, bi ap ram raul migan amöm, Jisas nip haga, “Name namam ne gau, nöp manö hagnig ap midpal höñ yan,” a ga.

48-49 Hageia, nibi bi nipe aip ram raul migan yan mideila gau kalip nin gigabö göm haga, “Ninö hagpan u pen, nibi bi ram raul migan midpal gai i, kale ami yad, mam yad midpal.

50 Nibi bi Bapi yad kumi kabö adö lan manö hagöp rö ninöm anig unbö rö nöp gipal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nöp midpal,” a ga. *

13

Jisas, God manö u nin aij gilañ, a göm, manö hod riköm haga

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ñin añi anibu nöp, Jisas ram arö göm am Ñig Wanö Galili goł au asikö,

2-3 nibi bi iru yabił nöp apöm nıp big gıgabö geila. Anig geila niñöm nıpe am ñig magıb adö u asiköm, amöm ñig aŋ au daŋ midö niñöl gi, nibi bi ñig wanö goł au urak mideila.

Jisas nibi bi gau kalıp manö hod riköm manö iru nöp hag ña. Hag ñöl gi haga, "Bi ap wid ranaŋ a göm, wid magö u dam wög naböŋ gau yueinab. *

4 Yiŋ yuö, rimnap adan adö au lugö, yaur gau apöm niñnaböl.

5 Rimnap kabö adö minöŋ pro pro mideinab au lugöm, yiŋid marep ginab

6 pen kidıl am pidöŋ gagnab rö, sidö niñöm mılep ginab.

7 Pen rimnap nagı kali kali halö aŋ gau lugöm rannab pen nagı anibu hau göm pak niñö, mılep ginab.

8 Pen rimnap minöŋ aij adö au lugöm, ran aij yabił göm, magö iru yabił nöp pıl nab. Rimnap ñin juöl mamid u (100) rö pıl nab; rimnap ñin juöl mıhau niŋaŋ (60) rö pıl nab; rimnap ñin juöl añi ap ado gi da unbö wajlem laŋ (30) rö pıl nab.

9 Kale nibi bi gası rimid midainım gau, manö hagabin i rimid li niŋ aij gimim," a ga.

Jisas nihön ginig manö hod riköm hagmidöp

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Jisas anig hagö, bi nıpe gau apöm, nıp hag niñöm hagla, "Nibi bi gau kalıp nihön ginig manö hod rikmön nöp hagpan?" ö gıla.

11 Hageila haga, "God nibi bi nıpe udöm abad mideinab manö pi göl midmidöp u, kalöp gası ñö niñnabim; pen nibi bi yiŋharıŋ gau niñnagnaböl.

12 Nibi bi manö yiŋ niñöm udpal gau, manö rimnap halö niñöm, ił u niŋ aij ginaböl; pen nibi bi manö yiŋ niñöm udagpal gau, manö pro niñbal u böŋ nöp ur ginab. *

13 Kalıp manö hod rikem hagpin u, kale amgö halö, gası rimid halö u pen, hagöp me u a göm, niñagpal.

14 "Gıpal anibu, bi God manö hagep Aisaia nöd ginab a göm kali kliñ rıka rö nöp gıpal. Manö anibu kali kliñ riköm haga,

'Manö niñnaböl u pen manö hagöp anig a göm niñnagnaböl.

Amgö niñnaböl u pen nan ap niñnagnaböl. *

15 Nibi bi gai i manö yad hagpin u kalıp iru gö niñagpal.

God Manö niñno, hanıp gö, nibi bi nıpe midaiun rö löp a göm, rimid pıl göm, amgö ju göm nöp midpal,' a ga.

* 13:2-3: Luk 5:1-3 * 13:12: Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26 * 13:14: Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27

16-17 “Anib u, kale niɲagpal; pen God kalöp gasi aij ñö niɲbim u, miñ miñ giɲmim. Yad kalöp niɲö hagabin, God manö hagep bi gau abe, niɲbi bi God Manö hagöp rö niɲöm giɲɲadal gau abe, iru nöp Mesaia niɲ niɲun a giɲɲadal u pen yiɲ amgö niɲagöm, manö yiɲ niɲagla. Pen miñi kale yiɲ amgö niɲmim, manö yiɲ apdi niɲabim u, miñ miñ giɲmim.
*

Bi wid magö yua aiud haga u, Jisas manö it u hag ña
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Pen manö hod rikem hagajin u, bi narö u niɲpe wid magö dam wög naböɲ gau yua u, it u hagnö niɲim,” a ga.

19 “Wid magö rɲmnab adan adö au lugö, yaur gau apöm ñiɲnaböl a giɲpin u, niɲbi bi gau, God niɲbi bi udöm abad miɲdeinab manö aij u niɲnaböl u pen it u niɲagnaböl niɲöm Seden niɲpe gö böɲ nöp hauɲ giɲnaböl, a gem hagpin.

20-21 “Pen magö rɲmnab kabö adö miɲnön pro pro miɲdeinab au lugöm, yiɲɲid marep giɲnab pen kiɲɲid am piɲdön gagnab rö, siɲdö niɲöm miɲlep giɲnab a giɲpin u, niɲbi bi gau manö yiɲ giɲsön niɲnaböl magö u, miñ miñ giɲnaböl, pen uri nöp niɲbi bi rɲmnab apöm, niɲbi bi manö yad niɲnaböl gau gasi naij niɲöm, kauaɲ mauaɲ rö miɲdöm, kalip giɲ naij giɲnaböl

niɲöm niɲbi bi manö yad nöd udla gau, uri manö yiɲ u hauɲ göm, gasi adö rɲmnab niɲnaböl, a gem hagpin.

22 Magö rɲmnab lugnab nagi kalɲ kalɲ halö an gau a giɲpin u, niɲbi bi gau manö yiɲ u niɲnaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru miɲjoɲ, utpö kiɲno kiɲbap nan gau nöp gasi niɲöm, God manö aij u arö giɲnaböl niɲöm nan ñiɲeb rɲmnab piɲlagnab, a gem hagpin.
*

23 Pen magö rɲmnab miɲnön aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru piɲnab a giɲpin u, niɲbi bi gau manö yad u niɲöm, ud piɲdön yabiɲ löm, rɲmnab giɲ aij giɲnaböl, rɲmnab giɲ aij yabiɲ giɲnaböl, rɲmnab giɲ aij adö ke yabiɲ giɲnaböl, a gem hagpin,” a ga.

Niɲbi bi giɲ naij giɲpal gau God niɲbi bi niɲpe gau aip ut göm miɲdpal

24 Jisas kalip manö ap halö manö hod riköm haga, “God niɲbi bi udöm abad miɲdeinab u, aiud udabin i rö giɲnab. Bi kub ap wid magö gau ranaɲ a göm, dam wög naböɲ niɲpe gau yunab.

25 Pen siɲbön yaɲ han arnaböl magö u, bi naij ap nan yiɲ naij rɲmnab dapöm, an anib gau yuöm arnab.

26 Anib u, wid yiɲ aij u rannab, pen nan yiɲ naij u abe rannab.

27 Anig gö, bi wög giɲ ñeb gau apöm bi kub u niɲ hagnaböl, ‘Bi kub! Nan yiɲ

a ij gau nöp dam wög naböŋ u yuban pen nan y+ŋ naj gau gai n+bö apöm halö ranab?' ö g+ naböl.

²⁸ Nipe kalip pen hagnab, 'B+ kołmał yad ap dap yuöp,' a g+ nab. Pen kale hagnaböl, 'Hon amun nan y+ŋ naj ranab an+ b gau ud ju yuun aka?' g+ naböl. B+ wög naböŋ nap n+bö u pen hagöm hagnab,

²⁹ 'Wasö! N+ n i, nan y+ŋ naj an+ b gau ud juim a g+ nö, ammim nan y+ŋ a ij r+ mnap halö ud jumim rö löp!

³⁰ Arö g+ pe m+ höŋgöl rann+ m. Pen ranöm magö p+ lö, r+ kep n+ n u b+ nan r+ kep yad gau hagnabin, "Nan y+ŋ naj an+ b gau ud jumim, dam ugan ugan ad+ k l+ be, mab laulö in hab+ k n+ ŋ arn+ m; pen wid magö gau nöp ud magum g+ mim, dam wid magö lep raul m+ gan yad u yumim," a g+ nabin,' a g+ nab," a ga.

Mab masded magö u, manö hod r+ köm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹⁻³² Jisas kalip manö ap pen manö hod r+ köm haga, "B+ ap mab masded magö pro u dam wög naböŋ nipe u yueinab, ran kub göm, lö a ij u lö, yaur gau apöm, lö ke ke ram g+ naböl. An+ b u rö me, God n+ bi b+ udöm, ram m+ nöŋ a ij nipe kumi kabö adö laŋ au abad m+ deinab u," a ga.

Y+ s u, manö hod r+ köm haga

(Luk 13:20-21)

³³ Manö ap pen hod r+ köm haga, "N+ bi gau nan y+ s a g+ pal u, ud plaua rin kub yaŋ halö ud ado malo g+ lö, nan kub yab+ l ranöb. An+ b u rö me, God n+ bi b+ udöm, ram m+ nöŋ a ij kumi kabö adö laŋ au abad m+ deinab u," a ga.

Jisas ai g+ n+ g n+ bi b+ gau manö hod r+ köm hagam+ döp

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisas n+ bi b+ gau kalip manö r+ mnap hag n+ n+ g göm waiö hagagm+ döp; manö hod r+ köm nöp kalip hag n+ m+ döp.

³⁵ Ga an+ bu, b+ God manö hagep ap nöd g+ nab a göm kal+ k+ iñ r+ ka rö nöp ga. Nipe manö an+ bu kal+ k+ iñ r+ köm haga,

"Ram m+ nöŋ hadame dagol g+ la n+ n u r+ köm, m+ d damöm m+ ñi m+ dpun n+ n i, manö n+ ŋagla u, manö hod r+ kep manö u nöp kalip hag n+ nabin," a ga. *

Jisas wid magö manö hod r+ köm haga u, manö it u haga

³⁶ Jisas an+ g hagöm, n+ bi b+ gau kalip arö göm, ram raul m+ gan arö n+ ŋöl g+ , b+ nipe unbö m+ gan laŋ u apöm, n+ p hagla, "Nan y+ŋ naj wög naböŋ aŋ gau ranöb a g+ mön, manö hod r+ kmön hagpan u, han+ p hagö n+ ŋun," a g+ la.

* 13:35: Sam 78:2

³⁷ Hageila, haga, “Bî nan yîŋ aij yuöp a gîpin u, yad Bî Ñî nîpe.

³⁸⁻³⁹ Wög naböŋ a gîpin u, mîñöŋ naböŋ î i magöŋhalö. Nan yîŋ aij a gîpin u, nîbi bî God udöm abad mîdeinab gau. Bî nan yîŋ naij dap yuö ranöb a gîpin u, bî yîp nîŋö mulu lugöp Seden nîp nöp hagpin. Nan yîŋ naij ranöb a gîpin u, Seden nîbi bî nîpe gau kalîp hagpin. Pen wid magö aîi gî nab ñî n a gîpin u, ñî n ram mîñöŋ î i ur gî nab ñî n anîbu hagpin. Bî rîk daupe a gîpin u, ejol gau kalîp hagpin.

⁴⁰ Nan haŋowaŋö ranöb gau ud juöm, dam mab inab yaŋ yunaböl a gîpin u, ñî n ram mîñöŋ î i ur gî nab ñî n anîbu me u. *

⁴¹ Bî Ñî nîpe ejol nîpe gau kalîp hag yuö, apöm, nîbi bî nan si naij gîpal gau abe, nîbi bî nîbi bî rîmnap kalîp hagailö, kale nan si nan naij gîpal gau abe, ejol kale apöm kalîp udöm *

⁴² mab ke inab mîgan yaŋ u yunaböl, ilön gö nîŋöl gî, meg hau rîbîkôm mîŋöŋ gî naböl, a gem hagpin. *

⁴³ Ñî n anîbu, nîbi bî Bap kale udöm kumi kabö adö laŋ abad mîdeinab gau, kale sîdö mailö rö paköl gî mîdeinaböl. Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîŋ aij gîmim. *

Mani kes pi gîla u, manö hod rîkôm haga

⁴⁴ “Pen God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rö mîdöp. Bî ap amöm nîŋ nab, mani kes hadame nöp pi gîla ap wög adîŋ ap mîdeinab. Nîpe nîŋöm, nan rîmnap ud pa rîbîk aij göm, ram arnab. Amöm, ñîñî yabîl löm, nan nîpe gau magöŋhalö sîkim göm, mani udöm, mani anîbu damöm, wög adîŋ anîbu rauöm, am mani kes anîbu udnab.

Kîbap aij aij u, manö hod rîkôm haga

⁴⁵⁻⁴⁶ “Pen God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rö mîdöp. Bî sîkim gep gau kîbap ulhai nîŋ ajöm, kîbap aij aij yabîl ap nîŋöm, ram amöm, nan kale gau magöŋhalö sîkim göm, mani udöm, am kîbap anîbu raunaböl.

Uben u, manö hod rîkôm haga

⁴⁷ “God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rö mîdöp. Nîbi bî rîmnap uben damöm, ñîg waŋö au yulö, kabsaŋ iru nöp apöm mîgan anîbu arbal.

⁴⁸ Anîg gîlö, uben tîp gî dam goŋ gau amöm, kabsaŋ aij gau lîhu kabsaŋ lep rin mîgan u löm, kabsaŋ naij gau ud yubal.

⁴⁹ Ram mîñöŋ î i ur gî nab ñî n u anîb unbö rö gî nab. God ejol nîpe gau apöm, nîbi bî God Manö hagöp rö gîla

* 13:40: Jon 15:6

* 13:41: Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27

* 13:42: Mad 8:12

* 13:43: Dan 12:3

gau ke löm, nıbi bı God Manö hagöp rö gagla gau ke löm,

⁵⁰ dam mab ke inab yan u yunaböl. Yulö ilön gö, meg kale hau rıb göm, mıtön gı mıdeinaböl,” a ga. *

⁵¹ Anıg hagöm haga, “Yad manö hagajın gau nınbim?” ö ga.

Hageia, bı nıpe gau hagla, “Yau, nınbun,” a gıla.

⁵² Hageila, haga, “Kale nöd God lo manö u nöp hag mıdmıdim u pen uri kale God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö aij hagpin u nınbim. Anıg nıñöm kale uri nıbi bı gau hag nınabim u, kale God Manö aij nöd nıbö u abe, God Manö aij hain nıbö u abe hag nınabim,” a ga.

Nasared nıbi bı Jisas nıpe nıñ udagla

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Pen Jisas nıpe manö hod rıköm manö haga anıbu hag pıs göm, daun nıpe ke Nasared amöm, Juda magum gep ram raul mıgan u amöm, nıbi bı gau kalıp hag nıñ, kale nıñöm aiö yabıl gıla. Kale pen hagla, “Bı anıbi nıpe aige göm gası kıd hiık nıñöm nan gagep unbö rö gab?” ö gıla. Hainö pen hagla, *

⁵⁵⁻⁵⁶ “Bı anıbi nıme nap, nıñın nımam nıpe gau, hon aip mıdpal u pen, nıpe aige göm bı kub rö mıdöm, manö ke hagöm, nan gagep rö gau gabı Nap nıpe u bı kapeda; nıme Maria; nımam nıpe gau Jems u, Josep u, Saimon

u, Judas u. Anıb u, nıpe aige göm apöm anıg gab?” ö gıla. *

⁵⁷ Anıg hagöm, kale Jisas nıpe naij nıñöm, manö nıpe haga u, udagla.

Pen Jisas kalıp haga, “Bı God manö hagep gau ram mınön mılö gau amöm haglö, nıñö hagpal a göm nıñnaböl; pen ram mınön kale ke u haglö, pıral hagpal rö löp a göm arö gıpal u rö gabim,” a ga. *

⁵⁸ Manö haga u nıñagla u me, ram mınön anıbu nan gagep rö iru nöp haga.

14

Herod hagö, Jon Bı Nıg Pak Nıeb u nabıc cögrıb gı dö gıla

(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Pen gapman bı kub ram mınön Galili abad mıdmıdöp Herod, Jisas nıpe nıñön nıñön ga manö u nıñöm,

² am bı nıpe wög gı nıeb rımnab kalıp haga, “Bı Jisas nan gagep rö göp u, nıpe bı ap ke wasö; nıpe Jon bı nıg pak nıeb u nöp. Nıpe al pak lınö u pen kauyan uraköm ap mıdöp rö, nan gagep rö anıb gau gab,” a ga.

³⁻⁵ Pen Jon nıpe nıgı löm, al pak la manö ıl u anıg göl mıdöp. Herod nıpe nımam Pilip nıbin nıpe u Herodias ud arö, Jon Herod nıpe haga, “Ne unbö gıpan, gı naij gıpan. Bı ap nımam

* 13:50: Mad 13:42 Luk 13:28

* 13:53-54: Jon 7:15

* 13:55-56: Jon 6:42

* 13:57: Jon 4:44

nipe kamɨŋ mɨdeinab nuwi nipe udagnab,” a ga. Jon anɨg hagö, nɨbi anɨbu Herodias nipe Herod nɨp manö haga nɨŋöm Herod Jon nɨp dam nagɨ löm, al pak lɨn a göm gasɨ nɨŋa u pen nɨbi bɨ gau, Jon nɨp bɨ God manö hagep hon a gɨla rö, pɨñɨŋ göm arö ga. *

6 Pen hainö Herod nime nɨp yag daua ñɨn u nöp, nɨbi bɨ iru nöp ap magum göm, nan magö lau ñɨŋnɨg gɨla. Ñɨn anɨbu, Herodias pai nipe u apöm aŋ anɨb au kugom ralö, Herod nɨŋö, aij yabɨ ga.

7 Anɨg gö, nipe pai anɨbu nɨp manö hagöm haga, “Yad manö nɨŋö yabɨ hagem nöp hagabin, ne nan ap hag nɨŋeinabön, nöp hałöwałö ud ñɨnabin,” a ga.

8 Hageia, pai anɨbu, nime haga rö nɨŋöm haga, “Jon bɨ ñɨg pak ñeb nabɨc cög u, kɨnaŋ cög mɨgan yaŋ lɨmön, dap ñɨmön,” a ga.

9-10 Anɨg hagö, Herod nɨŋö mög ga, pen nɨbi bɨ gau nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, pai anɨbu nɨp waiö manö nɨŋö hag löm haga, “Ne nan ap hag nɨŋeinabön, nöp hałöwałö ñɨnabin,” a ga rö nɨŋöm, bɨ rɨmnap hag yuö, am Jon nagɨ mɨdeia au amöm, nabɨc cög nɨp u rɨb gɨ dö göm,

11 ud kɨnaŋ cög mɨgan yaŋ löm, dap pai anɨbu nɨp ñɨla. Ñeila, nipe pen damöm nime nɨp ña.

12 Pen Jon bɨ nipe gau apöm, wip dam rɨgöl göm,

am Jisas nɨp hag ñɨla.

Jisas bɨ unbö paip dausan nan ñö ñɨŋla

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Jisas manö anɨbu nɨŋöm, am ram mɨnön ke mɨgan ap mɨdeinam, a göm, ñɨg magɨb udöm, ram mɨnön anɨbu arö göm, hada. Pen nɨbi bɨ gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram mɨnön kale gau arö göm, ɨ adö aramöm, Jisas arnɨg ga gau arla.

14 Jisas nipe pen ram mɨnön mɨgan anɨbu apjaköm, ñɨg magɨb u arö göm, goł gau apöm nɨŋa, nɨbi bɨ iru nöp mɨdeila. Kalɨp nɨŋö, mög gö, nɨbi bɨ nan ga gau gö, kamɨŋ la.

15 Pen dugo magö u, bɨ nipe gau Jisas mɨdeia au apöm, nɨp hagla, “Söl sɨb gɨnɨg gab. Mɨdö nöp nan magö ñɨŋeb magö u padiöp. Gai i ram mɨnön nöp aŋ au. Nɨbi bɨ iru nöp gai i hagö, ram aŋ gai i amöm, nan magö kale rɨmnap rau ñɨŋlan,” a gɨla.

16 Anɨg hageila, Jisas kalɨp haga, “Wasö, kale aragnaböl. Kale ke kalɨp nan magö ñɨmim,” a ga.

17 Hageia, hagla, “Hon nan magö iru mɨdagöp. Yɨharɨŋ bred magö unbö mamɨd kabsał mɨhöp mɨdöp,” a gɨla.

18 Hageila, Jisas haga, “Nan anɨb gau ud yɨp dauim,” a ga.

19 Anɨg hagöm, nɨbi bɨ gau kalɨp hagö, nan ułan adö gau bɨs gɨlö nɨŋöl gɨ, bred kabö u

* 14:3-5: Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

udöm, kabsaḷ mihau u udöm, gilaḷ gı nıñöm, God nıp aıj a göm, bred u ud jö göm, bı nıpe gau kalıp ñö nıñöl gı, kale udöl gı, nıbi bı gau kalıp nıme lı ñıla. Kabsaḷ u u rö nöp gıla. *

²⁰ Anıg göl nıme lı ñeila, ñıñlō, ñıñlō, mudun gö, ñıñ haköl rö laga. Naböñ naböñ arö gıla gau me, Jisas bı nıpe gau wadı unbö mıgan laḷ u ud yaglō, böñ nöp ajmañ raua.

²¹ Nıbi bı nan ñıñla anıb gau, nıbi gau wasö, ñı pai pro gau wasö, bı gau nöp me paip dausan rö ara.

Jisas ñıg uḷ adö au abö gı ara

(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

²² Jisas, bı nıpe gau kale ñıg böñ lödaḷ arlaḷ a göm hagö, ñıg magıb udöm arla nıñöm nıpe nıbi bı gau kalıp hag yuöm,

²³ nıpe ke God nıp sabe gıñıg ram mınöñ dum ap ara. Mıdö, ram dıgnıg geia pen nıpe añı nöp halö dum anıb laḷ mıdeia. *

²⁴ Pen bı nıpe gau ñıg magıb udöm ñıg wañö aḷ kub au arlö nıñöl gı, pınöm asad kub yabıḷ u apöm, ñıg magıb u ud ado gıñıg rö ga.

²⁵ Magö anıbu ram gısön nöp runıg geia u me, Jisas ñıg uḷ adö u abö gı apöm, bı nıpe gau mıdeila söḷ au aueia,

²⁶ kale nıñöm, “U wıp ana ap auab!” a göm, anıñın gö

pıñıñ göm, aiö kub blaḷö gıla. *

²⁷ Jisas pen kalıp haga, “Pıñıñ gagmım! Yad nöp auabin!” a ga.

²⁸ Hageia, Pida haga, “Bı Kub! Ne nöp auaimön u, yıp abe hagö, ñıg uḷ adö au abö gı yagol au nıñ,” a ga.

²⁹⁻³⁰ Hageia, Jisas haga, “Anıb u, au!” a ga.

Hagö, Pida ñıg magıb u arö göm, ñıg uḷ adö u abö gı am Jisas mıdeia au am am aḷ au amöm nıña, yıgön kub yabıḷ u apöm, ñıg u ral auajıp. Anıg geia nıpe pıñıñ göm, ñıg yaḷ had lugöl gı, wıñ kub alöm haga, “Bı Kub! Ne yıp yıñıd ud yu!” a ga.

³¹ Anıg hagö, Jisas yıñıd nıp ud sısı udöm haga, “Nıñ udep magö ne u ulep yabıḷ göp. Nıñön gıñıg gası mıñöp nıñajan?” ö ga. *

³² Anıg hagöm, Jisas aıp Pida aıp ñıg magıb mıgan u arlö nıñöl gı, pınöm asad kub udeia u ur ga.

³³ Anıg gö nıñöm, bı nıpe ñıg magıb mıgan yaḷ asık mıdeila gau, Jisas hib nıpe haglö adö arö nıñöl gı hagla, “Nıñö! Ne God Nı nıpe yabıḷ!” a gıla.

Genesared nıbi bı nan ga gau Jisas gö, kamıñ la
(Mak 6:53-56)

³⁴ Pen kale ñıg wañö juöm, ram mınöñ Genesared böñ lödaḷ amjakla.

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10

24:37 * 14:31: Mad 8:26; Mak 4:39

* 14:23: Luk 6:12; 9:28

* 14:26: Luk

35 Amjaklö, nıbi bı mıdmıdal gau Jisas nıp nıñöm, Jisas nöp auöp a göm, nıbi bı ram mınönj söl anıb gau magönhalö wıñ allö, nıbi bı nan ga gau magönhalö daula.

36 Dapöm, Jisas nıp neb neb göl gı hagla, “Hanıp yau a gö, nıbi bı nan göp gai i, waııj nöp goı au nöp ud nıñlö, kamıñ lañ,” a gıla. Hageila nıpe yau a gö, nıbi bı waııj nıpe ud nıñla gau kalıp magönhalö kamıñ la. *

15

*Nıpıs nıhi bı gımıdal rö,
Perisi kai u rö nöp gımıdal
(Mak 7:1-13)*

1 Pen ñın anıbu, bı Perisi rımnab, bı lo manö hag ñeb bı rımnab, Jerusalem nıbö apöm Jisas nıp hagla,

2 “Bı ne gai i, nıñön gıñıg apıs bac bı manö pör u arö göm, ñımagö kale ñıg lı yuöm wasö, yıharıñ nöp nan ñıñbal?” ö gıla.

3 Hageila, Jisas pen haga, “Kale nıñön gıñıg God Manö nıpe u arö gımim, bac bı gıla rö nöp gabim?

4 God haga, ‘Name nap kalıp gı aıj gımim ud aıj gımim,’ a ga. God manö ap hagöm haga, ‘Bı ap nıme nap kalıp manö naij rımnab hagnab u, kale bı anıbu nıp al pak löl,’ a ga. *

5-7 Pen kale manö anıbu kabö göl hag ñagpim. Bı ap, ami bapı arö gıñabin a

gıñab u, kalıp hagnab, ‘Ami bapı, yad nan aıj rımnab kalpe mıñönj ñıbnep pen mani kalpe mıñönj ñeb mani u, uri yad God nıp ñıñabin a gıpin, nıñöm mani kalpe mıñönj ñeb ap mıdagöp,’ a gıñab. Anıg gılö, kale nıñmim hagpim, ‘Kale anıg gıpal u, manö mıdagöp,’ a gıpim. Anıg hagpim u, ‘God Manö hagabun,’ a gıpim u pen kale pıral yabıı hagmim, kale ke hagpim rö gagpim. Kale manö anıbu rö nıbi bı gau kalıp hag ñıñbim u, God manö hagep bı ne Aisaia nıpe bı kalöp rö nöp gası nıñöm, manö nıñö yabıı ap kalı kılın rıka. Manö anıbu kalı kılın rıköm haga,

8-9 ‘Nıbi bı gai i manö pıralöm hagpal,

“God Bı Kub hon,” a gıpal u pen

yıharıñ manö nöp hagpal;
yıp mıdmagö lagpal.

Yıp sabe göm,

yıharıñ manö nöp hagpal.

God Manö nıbi bı gau kalıp hag ñabun a gıpal u pen

bı ram mınönj il i nıbö

manö kale ke hagmıdal
manö u nöp ud hag ñı
ajaböl!’ a ga,” a ga. *

*Nıbi bı nan gac göp gau
(Mak 7:14-23)*

10 Jisas anıg hagöm, nıbi bı mıdeila gau wıñ alö aueila haga, “Manö hagabin i, nıñ aıj gımim!

* 14:36: Mad 9:20-21

* 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16

* 15:8-9: Ais 29:13

11 Nibi bi gau nan magö gau hałowalö ñiñlō, hibur an kalip yan amöm pri gagöp; hibur an kale yan gasi naij niñöm hagpal u me, pri gac halö midpal,” a ga. *

12 Pen Jisas bi nipe gau apöm Jisas nip hagla, “Bi Perisi gau manö hagpan u niñlō, nöp mulu lugöp u, ne niñban?” ö gila.

13 Hageila, Jisas haga, “U manö midagöp. Bap yad kumi kabö adö lan midöp u, nan yiñ nipe yimagöp gau magöñhalö il halö biñ ju ud yunab.

14 Bi anib gau kale amgö we. Bi amgö we ap, bi amgö we ap nip ut gi damöm, miñhögöl ulöm migan u ap lug paknabil,” a ga. *

15 Jisas anig hageia, Pida haga, “Manö anibu manö hod rik hagpan il u hanip hag ñö niñjun,” a ga.

16-17 Hageia, haga, “Kale niñagpal rö, kale u rö nöp niñagpim anñ Niñjim! Nan niñhön niñhön hałowalö ñiñbal gau, God niñjö, manö midagöp. U yiñharinñ niñöm, hib halö kıl yubal.

18 Hibur an kale yan gasi naij niñbal u me, pri halö midpal.

19 Gasi kale ke niñöm, gasi naij niñöm, nibi bi al pak löm, nibi si bi si göm, nan gau si udöm, manö kub hagnaböl ñin u manö piral hagöm, nibi bi rimnap kalip hag juöm, gipal.

20 Gipal anibu me, God niñjö gac halö midpal; pen nan niñnig, ñimagö ñig li yuagöm hałowalö ñiñbal u, God niñjö gac gagöp,” a ga.

Kenan nibi ap Jisas manö haga rö niñ uda
(Mak 7:24-30)

21 Jisas ram miñnöh Gene-sared anibu arö göm, ram miñnöh kub, daun kub miñhöp Daia Saidon an gau ara.

22 Amöm anib gau ram miñnöh Kenan gau midö, nibi ram miñnöh anib gau nibö ap, Jisas nip apöm haga, “Bi Kub, Depid Ñi nipe, yip mög niñmön! Pai yad u kijiaki aban alö, mid aij gagöp,” a ga.

23 Hageia, Jisas pen hagaga. Pen bi nipe gau apöm, Jisas nip hagla, “Nibi i hanip hain göl gi, manö hauñ nöp gab. Nip hag yu gau aran!” a gila.

24 Hageila, Jisas haga, “God yip yuö aunö u, Juda nibi bi God nip arö gipal gau, kalip nöp udnam, a gem, aunö,” a ga. *

25 Anig hageia, nibi Juda wasö anibu apöm, Jisas mideia il au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yip gi ñimön!” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Nan magö ñi pai hon ñeb u, niñhön giñig ud kain gau mukun?” ö ga.

27 Hageia, nibi anibu pen haga, “Bi Kub, niñjö hagpan u pen, bi kub gau nan niñlō, naböh naböh gau aban

* 15:11: Mad 12:34

* 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19

* 15:24: Mad 10:6

mo gau lugö, kain gau halö ñiñnaböl,” a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Nibi me, yip niñ ud pidöñ gipan u me, nan hag niñban u ginabin,” a ga. Anig hagö niñöl gi, kijaki u magö anibu nöp pai nipe u nip arö göm höñ arö, nip kamñ la.

Jisas nibi bi iru nöp kalip gö, kamñ la

²⁹ Jisas ado gi Ñig Wanö Galili goñ böñ lödañ amöm, sir u gilañ göm, am dum lañ asika.

³⁰ Asik midö niñöl gi, nibi bi iru nöp, nibi bi ma naij ga gau, amgö we ga gau, ñimagö ma gi ga be wa be ga gau, atab ado gö manö hagagla gau, nan niñhön niñhön ga gau magöñhalö dapöm, Jisas midea ma il au lilö niñöl gi, kalip gö kamñ la.

³¹ Anig gö, nibi bi anib gau niñöm, aiö göm hagla, “Hon Isrel nibi bi God hon u aij yabit. Nibi bi atab ado ga gau gö, manö hagaböl; nibi bi ñin ma gi ga be wa be ga gau gö, kamñ löp; nibi bi ma naij ga gau gö, aj aij gaböl; nibi bi amgö we ga gau gö, amgö ñil niñaböl,” a göm, hib nipe haglö adö ara.
*

Jisas bi po dausan rö nan ñö ñiñla

(Mak 8:1-10)

³² Jisas bi nipe unbö migan lañ kalip wiñ al hagö, aueila, haga, “Nibi bi gai i kalip mög niñabin. Ñin miñau niñan

yad aip midajal pen kale nan magö midagöp. Kalip yiñharñ hag yunö, amöm adan añ au amgö mmainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, bi nipe gau hagla, “Ram minöñ nibi bi iru midagpal añ anib gai i, nan magö gai nibo uñhai niñun dapun, nibi bi iru nöp anib gai i ñino ñiñnaböl?” ö gila.

³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö midöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun jñ kabsa pro rimnap halö midöp,” a gila.

³⁵ Hageila, Jisas nibi bi gau kalip hagö, minöñ adö anib au asikla.

³⁶ Kale anig göm asiklö niñöl gi, nipe bred magö unbö mudun jñ u udöm, kabsa pro gau abe udöm, God nip aij a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöm, nibi bi gau kalip nime li ñila.

³⁷ Anig göl nime li ñeila, ñiñlö, ñiñlö, mudun gö, ñiñ haköl rö laga. Naböñ naböñ arö gila gau me, Jisas bi nipe gau wad unbö mudun jñ ud yaglö, böñ nöp ajmañ raua.

³⁸ Nibi bi nan ñiñla anib gau, nibi gau wasö, ñi pai pro gau wasö, bi gau nöp me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen anig nan niñöm, Jisas nibi bi anib gau kalip hag yuöm, nipe ñig magib udöm, ram minöñ Magadan

böŋ lamıŋ amöm, ram mınöŋ
aŋ anıb gau ara.

16

*Jisas nıp hagla, “Nan
gagep rö ap gö niŋun,” a gıla*
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-
56)

1 Bı Perisi rımnap, bı
Sadyusi rımnap, Jisas nıhön
gainım nıp hag juun a göm,
apöm nıp hagla, “Ne Mesaia
u mıdpın a gıpan u, nan
gagep rö ap kumi kabö
adö laŋ nıbö gaimön, niŋö
hagpan a gun, niŋun,” a gıla.
*

2 Hag niŋeila, Jisas haga,
“Sıdö wad amöm, kumi kabö
hagape hagape gö niŋöl
gı hagnabım, ‘Ram rık aij
gınab,’ a gınabım.

3 Sıb halö sıdö lım gınıg
göm hagape hagape göm
kumi wam ñö niŋöl gı,
hagnabım, ‘Möŋ alnıg gab,’
a gınabım. Anıg gımım niŋ
aij gıpım u, pen yad uri nan
nıhön nıhön gabin i, kale
niŋabım pen ıl u niŋagpım.

4 Kale nıbi bı mıñi mıdpım
gau, mıd aij gagmım, God
nıp gası u niŋagpım. Nan
gagep rö ap gö niŋun,
a gıpım u, yad gınö
niŋagnabım. Bı Jona nıp ga
rö, adö u yıp gö, niŋnabım,”
a ga. Jisas anıg hagöm, kalıp
arö göm mıgan ap ara. *

*Nan yıis a gıpal rö u, Jisas
manö hod rıköm haga*
(Mak 8:14-21)

5 Jisas abe, bı nıpe gau abe
ñıg magıb udöm, ñıg waŋö
böŋ lödaŋ amöm niŋla, bred
gau hauł göm dauagla.

6 Anıg niŋöm Jisas bı nıpe
gau kalıp haga, “Bı Perisi, bı
Sadyusi, yıis kale u, niŋ aij
gımım,” a ga. *

7 Jisas anıg haga niŋöm, bı
nıpe gau, ke hag niŋ hag niŋ
göm hagla, “Hon bred dauag-
pun u me, anıg hagab,” a
gıla.

8-9 Pen Jisas kale hageila
anıbu ke niŋöm haga, “Kale
nıhön gınıg bred dauagpun,
a gımım, hag amıl apıl
gabımı Kale yıp niŋ ud aij
gagpım. Bı paıp dausan rö
mıdeila ñın u, bred magö
unbö mamıd u udem, ud jö
gı ñainö, niŋöm naböŋ naböŋ
pıl pali geila, wadı aigegö rö
yagpe ajmaŋ raua? *

10 “Pen ñın hain u, bred
magö unbö mudun jıŋ udem,
bı po dausan rö mıdeila u
ñainö, niŋöm naböŋ naböŋ
pıl pali geila, wadı aigegö rö
yagpe ajmaŋ raua? *

11 Ñın anıbu kale ke
mıdmım, bred wadı yagpe
u pen mıñi manö hod rık
hagajın u niŋagmım, ‘Bred
nan a gı hagab,’ a gıpım.
Bred nan a gı hagagabin. Bı
Perisi gau abe, bı Sadyusi
gau abe, yıis kale u kalöp
udnım rö löp u, a gem,
hagabin,” a ga.

12 Anıg hagö, kale niŋla
nan yıis bred halö libal u ha-
gaga; bı Perisi gau abe, bı

* 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16

* 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29

* 16:6: Luk 12:1

* 16:8-9: Mad 14:17-21

* 16:10: Mad 15:34-38

Sadyusi gau abe, manö hag ñibal u niṇagmim, a göm, manö hod riköm haga.

Pida Jisas nipe haga, “Ne Mesaia u, God kamiṇ u Ñi nipe yabiṭ,” a ga

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Hainö Jisas daun kub Sis-aria Pilipai aṇ au amjaköm, bi nipe gau kalip hag niṇöm haga, “Niṇi bi gau Bi Ñi nipe bi an a gipal?” ö ga.

¹⁴ Hageia, bi nipe gau hagla, “Rimnap Jon bi ñig pak ñeb u, a gipal; rimnap, İlaija, a gipal; rimnap, Jeremaia, a gipal; rimnap pen bi God manö hagep ap, a gipal,” a gila. *

¹⁵ Hageila, Jisas kalip haga, “Kale ke pen, yip an a gimim niṇbim?” ö ga.

¹⁶ Hageia, bi nipe Saimon Pida haga, “Ne Mesaia u, God kamiṇ u Ñi nipe yabiṭ,” a ga. *

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Jona ñi nipe Saimon. Manö hagpan anibu, aij hagpan. Ne gasi kabö rö niṇban anibu, ke gau niṇbö auagöp; Bap kumi kabö adö laṇ u nöp, nöp gasi anibu ñö, ne kabö rö niṇban. *

¹⁸ “Yad nöp hagabin, ne Pida. Gasi kabö rö niṇban anibu, yad niṇi bi yad gau gau uṭ gi dapem, cöc yad kabö anibu adö u linabin. Umeb magö u cöc yad gö, lug paknim rö lagöp. *

¹⁹ “God ram minöṇ kumi kabö adö laṇ au, ki rib u nöp ñinabin. Ne minöṇ naböṇ il i midmön, nagi adö mai niṇmön kabö rö gagöp, wasö geinabön u, God kumi kabö adö laṇ au, u rö nöp wasö ginab. Pen nagi adö mai niṇmön kabö rö midöp, yau a geinabön u, God kumi kabö adö laṇ au, u rö nöp yau a ginab,” a ga. *

²⁰ Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Niṇi bi gau kalip, yad Mesaia me anibu, a gimim, hagagmim,” a ga.

Jisas, “İlön udem umem uraknabin,” a ga

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ñin aṇ anib u, Jisas bi nipe gau kalip, bi gau yip anig anig ginaböl, a göm, waiö hagöm haga, “Yad hainö Jerusalem arnö, bi manö ud asikep gau löm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi God lo manö hag ñeb bi gau löm, yip ilön ñöm al pak linaböl. Pen ñin mihöp midem, ñin mihöp niṇaṇ u kauyaṇ uraknabin,” a ga.

²² Anig hageia, Pida, Jisas nip dam goṭ au amöm, manö klö rö hagöm haga, “Bi Kub! Nöp anig gagnim! Manö anibu hag aij gagpan. God nöp abad midö, anig gagnim,” a ga.

²³ Hageia, Jisas ado göm, Pida nip haga, “Seden, yip arö gimön aru! Yip niṇhön

* 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8

* 16:16: Jon 6:69

* 16:17: Gal

1:15-16

* 16:18: Jon 1:42; Ep 2:20

* 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23

gɪnɪg wasö gɪmön hagabön? God gasi nɪñöb rö nɪñagpan; nɪbi bɪ gasi nɪñbal rö nöp nɪñmön hagabön,” a ga.

²⁴ Jisas anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Nɪbi bɪ an an yɪp lau adö mɪdun a gaiöl u, nan mɪnön naböñ iɪ i gasi kub nɪñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub nɪñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yɪp hain göl. *

²⁵ Nɪbi bɪ an, yad Jisas nɪp udnö aij gagnab, a göm, nɪñnab u, kamɪñ mɪdagnab; pen nɪbi bɪ an, yad Jisas nɪp nɪñ ud mɪdainö yɪp nɪhön gaiöl u, manö mɪdagöp a gɪnab u, pör nöp kamɪñ nöp mɪdeinab. *

²⁶ “Nɪbi bɪ an nan mɪnön naböñ adö iɪ i udnam, a göm, gö arnab u, gasi kub nɪpe u adö anɪbu nöp areinab me, kamɪñ pör mɪdep u udagnab. Aka God nɪp nan anɪb gau rauöm, kamɪñ pör mɪdep u udnabñ Wasö yabɪ! *

²⁷ “Hainö yad Bɪ Ñɪ nɪpe, Bapi mailö pɪdön udem, ejol gau aip ado gɪ aunabin ñɪn u, manö kub u nɪñem, nɪbi bɪ gɪ aij gɪpal gau ke lem, nɪbi bɪ gɪ naij gɪpal gau ke lem, pen ñɪnabin. *

²⁸ “Yad kalöp nɪñö yabɪ hagabin, kale nɪbi bɪ mɪdpim gai i, rɪmnap kamɪñ mɪdeinabim me, Bɪ Ñɪ nɪpe nɪbi bɪ udöm, kumi kabö adö lañ au abad mɪdeinab ñɪn u,

Bɪ Ñɪ nɪpe auö nɪñöl gɪ, nɪp nɪñnabim,” a ga.

17

Jisas hañ roman ke yabɪ la (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Jisas manö anɪbu hagöm, ñɪn unbö kagoɪ jɪñ u mɪdöm, Pida, Jems, Jems nɪmam Jon kalɪp yam uɪ gɪ, dum i gɪlañ ap amöm, ke mɪdeila.

² Anɪg göm mɪdlö nɪñöl gɪ, Jisas hañ roman nɪpe u ke yabɪ löm, mulu adɪñ u sɪdö rö nɪñöm, waɪñ nɪpe u mɪmailö yabɪ ga. *

³ Anɪg gö nɪñöl gɪ, kale nɪñla, bɪ God manö hagep nöd umlö, Mosɪs aip Ilaija aip, apil Jisas aip manö hag mɪdeila.

⁴ Kale nɪñöm, Pida Jisas nɪp haga, “Bɪ Kub. Hon aui mɪdpun u, aij yabɪ mɪdpun. Ne yau a gɪmön, ram bada mɪhau nɪgan gun, nöp ap, Mosɪs nɪp ap, Ilaija nɪp ap,” a ga.

⁵ Pida anɪg hagö nɪñöl gɪ, kumi rud yabɪ ap apöm, kalɪp magöñhalö paɪu gɪ yuö yua. Paɪu gɪ yuö yuö nɪñöl gɪ, manö ap kumi anɪbu nɪbö haga, “Ñɪ mɪdmagö yad i, yɪp aij yabɪ göp. Manö nɪhön nɪhön hagnɪm u, nɪñ udmim,” a ga. *

⁶ Manö anɪbu anɪg göl auö nɪñöm, Jisas bɪ nɪpe gau gasi iru nɪñöm, pɪñɪñ göm, am mɪnön iɪ au paköm, mulu

* 16:24: Mad 10:38; Luk 14:27

* 16:25: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

* 16:26: Mad 4:8-9

* 16:27: Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep

22:12 * 17:2: 2Pi 1:16-18

* 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk

3:22; Dud 18:15

adiŋ kale u m+nōŋ yaŋ li m+deila.

⁷ Jisas apōm, kal+p ud n+ŋōm haga, “P+ñ+ŋ gagmim. Urakim!” a ga.

⁸ Hagō, urakōm n+ŋla, Jisas n+pe nōp m+deila.

⁹ Pen sir u giyaŋ gōl gi, Jisas kal+p haga, “M+ñi n+hōn n+hōn gaj+p n+ŋbim an+bu, n+bi b+ gau kal+p hag ñagmim. Hainō B+ Ñ+ n+pe umōm uraknab ñ+n u me, n+bi b+ gau kal+p hag ñ+nabim,” a ga.

¹⁰ Hageia, n+p hagla, “Lo manō hag ñeb b+ gau n+hōn g+n+g hagnal, ‘Ilaija nōd aueinab; hainō Mesaia m+nōŋ nabōŋ i+ i aunab,’ a g+pal?” ō g+la. *

¹¹ Hageila, haga, “N+ŋō hagnal. Manō an+bu m+đōp: ‘Ilaija nōd apōm, kal+p hag aij gö, hainō Mesaia u aunab.’

¹² Pen n+ŋim. Ilaija aua u pen auō n+p n+ŋagla. Gas+ kale ke n+ŋla rō, n+p gi naij g+la. B+ Ñ+ n+pe u n+p u rō nōp g+nabōl,” a ga. *

¹³ Jisas an+g hagō, b+ n+pe gau n+ŋla, Jisas Ilaija h+ib haga u pen Jon b+ ñ+g pak ñeb u n+p nōp haga. *

K+jaki aban ala ñ+ ap, Jisas gö, kam+ŋ la

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Pen kale ban yaŋ amjakōm n+ŋla, n+bi b+ iru nōp m+deila. B+ ap, n+bi b+ m+deila aŋ an+b au

apōm, Jisas m+deila au kugom y+mōm haga,

¹⁵ “B+ Kub. Ñ+ yad u mög n+ŋmōn. N+p hau+ alō, m+đ aij gagōp. Pōr amōm, mab inōb aŋ gau abe, ñ+g aŋ gau abe gi dam pakab.

¹⁶ N+p dam b+ ne gau m+đajal gau ud arnō, gi wasō n+ŋōm arō g+pal,” a ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Kale n+bi b+ m+ñi ñ+n i m+đpim gau, God n+p gas+ n+ŋmim n+ŋ udagpim; God haga rō gagpim. Mañ mai kale n+ŋ udmim ke g+nabimŋ Ñ+ an+bu ud y+p au+ dauim,” a ga.

¹⁸ Hagō, ñ+ an+bu daueila, Jisas k+jaki n+p aban ala u hag gö, hōŋ arō, magō u nōp kam+ŋ la.

¹⁹ An+g gö, Jisas b+ n+pe gau n+pe m+deila au apōm, ke nōp m+đōl gi, n+p hag n+ŋōm hagla, “N+hōn gö, k+jaki aban ala an+bu, hag yu wasō n+ŋun arō g+pun?” ō g+la. *

²⁰ Hageila, Jisas haga, “N+ŋ udep magō kale u ulep göp u me, hag yu wasō n+ŋmim arō g+pim. Pen n+ŋim! N+ŋ udep magō kale u mab masded y+ŋ magō pro m+đōp rō u m+deinab u, nan n+hōn n+hōn hageinabim, hagnabim rō g+nab. Nō ilō i, ‘Ke g+đan aru,’ a g+nabim u, arnab. *

²¹ Pen k+jaki aban alōp an+bu, y+har+ŋ hag yumim rō lagōp. Nan magō arō g+mim,

* 17:10: Mal 4:5 * 17:12: Mad 11:14

* 17:13: Luk 1:17 * 17:19: Mad 10:1

* 17:20: Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2

God nɪp sabe göl gɪ mɪdmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyaŋ haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Jisas bɪ nɪpe gau aip ram mɪnönj Galili apöm magum göm, kalɪp haga, “Söl mɪdöp, Bɪ Ñɪ nɪpe nɪp dam nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp ñeinaböl,*

²³ nɪp böŋ nöp al pak lɪlö umnab u pen ñɪn mɪhöp mɪdöm, ñɪn mɪhau nɪgaŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

Jisas anɪg hagö, bɪ nɪpe gau nɪp mög nɪjöm, gasɪ iru yabɪl nɪŋla.

Jisas God sabe gep ram dakɪs u ña

²⁴ Pen hainö, Jisas bɪ nɪpe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, bɪ God sabe gep ram dakɪs udep gau kale apöm Pida nɪp hagla, “Manö hag ñeb bɪ kale u dakɪs ñöb halö?” ö gɪla.*

²⁵ Hageila, Pida haga, “Yau, nɪpe dakɪs ñöb halö,” a ga. Pen Pida anɪg hagöm, ram raul arö nɪjöl gɪ, Jisas nɪpe nöd hagöm, Pida nɪp hag nɪjöm haga, “Gasɪ ne nɪhön nɪjban? Gapman bɪ kub gau, dakɪs mani gai nɪbö udpalŋ Nɪbi bɪ kale ke gau nɪbö udpal aka nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö udpal?” ö ga.

²⁶ Hageia, Pida haga, “Nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Nɪjö, bɪ kale ke gau dakɪs ñagpal.

²⁷ Pen hol ñagnabul u, kalɪp mulu lugnɪm rö löp. Anɪb u, ne ñɪg waŋö au ammön, nagɪ huk yumön, kabsal nöd udnabön u, meg mɪgan ud lakmön nɪjñabön, mani magö aŋɪ ap meg mɪgan u mɪdeinab. Ud dam, dakɪs hol mɪhöŋ u ñɪmön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

Bɪ kub mɪdaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Jisas bɪ nɪpe gau apöm, nɪp hag nɪŋla, “Nɪbi bɪ God udöm, kumi kabö adö laŋ au abad mɪdeinab gau, an nɪbi kub bɪ kub mɪdeinab?” ö gɪla.*

² Hageila, Jisas ñɪ pai pro ap wɪñ alö auö, ud amgö ilö adö kalɪp au urak ñöm,

³ haga, “Yad kalöp nɪjö yabɪl hagabin, kale ñɪ pai pro gau gasɪ nɪjbal rö nɪjagnabim u, God ram mɪnönj kumi kabö adö laŋ au aragnabim.*

⁴ Anɪb u, nɪbi bɪ hon nɪbi bɪ kub mɪdagpun a göm, ñɪ pai pro i rö mɪdeinaböl u me, God nɪbi bɪ nɪpe ke udöm, abad mɪdeinab aŋ au, nɪbi bɪ kub rö mɪdeinaböl,” a ga.

⁵ Pen nɪbi bɪ yɪp nɪj udöm, ñɪ pai pro i rö ud aij gɪnaböl u, kalɪp nöp wasö, yɪp abe ud aij gɪnaböl.*

* 17:22: Mad 16:21 * 17:24: Eks 30:13; 38:26 * 18:1: Luk 22:24 * 18:3:

Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 * 18:5: Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20

Ñi pai kalip nan naij gi yambal u

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Pen nibi bi rimnap apöm, ñi pai yip gasi niñ udpal gau, kalip nan si nan naij adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauß göm, nan si nan naij ginaböl. Nibi bi anig ginig geinaböl u, nöd kabö kub ap unam u nagi ud li ribiköm, dam ñig solwara an au yublap u aij. Kamni midöm, anig gi naij yabiß ginaböl u, ilön kub yabiß udnaböl.

⁷ “Nibi bi minöñ naböñ i i midpal gau marö yabiß ginab. Nagi naij adö u göm, nibi bi rimnap kalip gasi ñilö, adö anibu göm ap lug paknaböl u, naij yabiß ginab. Nagi adö anibu nöd gimidal, miñi gipal, hainö u rö nöp ginaböl. Anig ginab pen nibi bi adö anibu gi yamnaböl gau, ilön ke yabiß udnaböl.

⁸ “Ñimagö ma kale u niñmim, nan si nan naij ginig gainim, ñimagö ma u rib gi dö gi yumim. Anig gimim me, nan si nan naij gep adö u arö gimim, God ram minöñ au ammim, pör mideinabim. Wasö u, ñimagö ma halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naij gep adö u gi dammim, ram minöñ mab ke pör inmidöp u arnabim. *

⁹ “Pen amgö u niñmim, nan si nan naij ginig gainim, amgö böñ anib lau ud gulu gi yumim. Anig gimim me,

nan si nan naij gep adö u arö gimim, God ram minöñ au ammim, pör mideinabim. Wasö u, amgö mihöp halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naij gep adö u gi dammim, ram minöñ mab ke pör inmidöp u arnabim.

¹⁰ “Kale niñ aij gimim, ñi pai pro gau nan yiharini, a gimim, gasi u niñagmim. Yad kalöp hagabin, ñi pai pro gau ejol kale gau, Bapi yad amgö ilö adö nipe u ram minöñ kumi kabö adö lan au midpal. *

Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod riköm haga

(Luk 15:3-7)

¹¹ “Bi Ñi nipe u, nibi bi ur gipal gau, kalip udnig aua. *

¹² “Bi ap kaj sipsip nipe ñin juöl unbö mamid u rö mideinab. Pen aini ap ur geinab u, nipe nihön ginabni Sipsip nipe rimnap kalip arö gö, nan utan utan ñinlö niñöl gi, sipsip nipe ur ginab u nip ulhai niñ arnab. Am ulhai ulhai udöm, miñ miñ yabiß ginab.

¹³ Kalöp niñö hagabin, kaj sipsip nipe magörhalö miñ miñ göp, pen kaj sipsip nipe ap ur gö, ulhai niñ dam dam udnab u, sipsip anibu nöp miñ miñ yabiß ginab.

¹⁴ Anib u rö, Bapi kale kumi kabö adö lan midöp u, ñi pai pro nipe ap ur gagnim, a göm, niñ nöp midöp.

Añ mam kale gau kalöp gî najj gaiöl u

15 “Nîbi bî añ mam, a gî nabön gau, bî ap nöp gî najj gainîm, ne pen ammön, nîp aip ke mîdmön, nöp nan nîhön ga anîbu waiö hagmön. Anîg hagö, nîj udö me, nañîn namam ne yabîl mîdeinab. *

16 Pen ne anîg gö, nîpe nîjagnab u, ne ammön, añ mam mîhöp rö u† gî dammön, kale nîj mîdlö nîjöl gî, ne bî anîbu aip manö hagmil. *

17 Pen ne anîg gö, nîpe manö udagainîm u, nîbi bî cöc aubal rö magöjhalö nîj mîdlö nîjöl gî, manö anîbu kalîp hag ñîmön. Pen ne anîg gö, nîj udageinab u, ne arö gîmön. Anîg ga nîjmön hagmön, ‘Bî anîbu nîbi bî God Manö nîjagöm, bî dakîs udep rö u me, anîg göp,’ a gîmön, nîp arö gîmön.

18 “Anîb u, yad kalöp nîjö hagabin, mînön naböj adö î† i wasö geinabim u, God nîpe kumi kabö adö laj mîdöm, u rö nöp wasö gî nab; pen yau a geinabim u, nîpe u rö nöp yau a gî nab. *

19 “Yad kalöp hagabin, nîbi bî mîhöp mînön naböj î† i mîdmil, manö hag adö añî lîmil, Bapi yad kumi kabö adö laj mîdöp u nîp hag nîjeinabil u, hag nîjnabil rö gî nab. *

20 Pen nîbi bî mîhöp aka mîhau nîgan rö, gasî yîp nîjöm, ap magum geinaböl u, yad kalîp anîb au mîdeinabin,” a ga.

Bî wög gî ñeb najj u

21 Pida Jisas mîdeia söl au apöm haga, “Bî Kub. Mam ap yîp gî najj gainîm u, ñîn aîgegö rö gî najj geinab, yad nîjem arö gî namîj Ñîn unbö mudun jîj u rö aka?” ga.

22 Hageia, Jisas haga, “Ñîn unbö mudun jîj wasö; ne bî anîbu nöp gî najj gî nab u nîjmön arö gî nabön u, ñîn juöl ñîn juöl unbö mudun jîj u nîjmön arö gî nabön. *

23 God nîbi bî udöm ram mînön kumi kabö adö laj au abad mîdeinab u, aiud adö i rö mîdöp. Kîj ap nîpe bî wög gî ñeb nîpe rîmnap kalîp mani rîmnap ñöm, hainö pen ñîm a gî nab. Hainö nîpe gasî nîjöm hagnab, ‘Kale naböj ñîlañ,’ a gî nab.

24 Pen mîdöp u pen ñî naböl, a gö, bî ap nîpe mani îlön ñîn juöl iru yabîl nan naböj mîdnab bî u daunaböl.

25 Pen bî anîbu pen nîpe kub yabîl mîdnab u me, pen ñînîm rö lagnab. Anîg gö, bî kub u nîjöm, bî wög gep nîpe rîmnap kalîp hagnab, ‘Nîpe göp anîbu rö, nîp udmim, nîbin ñî pai, nan nîpe nîhön nîhön mîdöp gau magöjhalö udmim, dam sîkim gîpe, rauaiöl nîjöl gî,

* 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 * 18:16: Dud 19:15; Jon 8:17 * 18:18: Mad 16:19; Jon 20:23 * 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7 * 18:22: Luk 17:4

mani anıbu dap yıp ñımim,' a gınab.

²⁶ Anıg hagö, bı anıbu pen, kugom yımöm, kiñ u nıp hagnab, 'Ne yıp mög nıñmön, abad mıdaimön; nan adıñ ne anıb gau magöñhalö naböñ ralnabin,' a gınab.

²⁷ Hagö, kiñ u nıp mög nıñöm, nan naböñ nıpe u, arö gımön aru, a gınab.

²⁸ "Anıg göm arö gö nıñöl gı, bı wög gı ñeb anıbu nıpe pen amöm nıñnab, bı nıpe aip wög gımıdıl bı ap mıdeınab. Nıp nıñöm, uñam ud sısı löm hagnab, 'Nöp mani ilöñ añı ap ñınö u, naböñ ral!' a gınab.

²⁹ Hagö, bı nıpe aip wög gımıdıl anıbu kugom yımöm manö neb neb gı hagöm hagnab, 'Ne yıp mög nıñmön, abad mıdaimön; nan naböñ ne anıbu magöñhalö naböñ ralnabin,' a gınab.

³⁰ Hagö, bı anıbu manö nıp u nıñagöm hagnab, 'Nöp dam nagı leınabin, nan naböñ anıbu naböñ ralmön nöp me, höñ arnabön,' a göm, nıp dam nagı lınab.

³¹ Anıg gö, bı nıpe aip wög gımıdal gau, kalıp hıbur najı gö, amöm kiñ u nıp manö anıbu magöñhalö hag ñınaböl.

³² Hag ñılö, bı kub u, bı nıpe anıbu nıp wıñ alö aueınab hagnab, 'Ne wög gı ñeb bı najı yabıl. Ne yıp mıñöñ gajan, nöp mög

nıñem, nan naböñ yad nöp mıdöp u arö gıpin.

³³ Ne pen nıñhön gıñıg, bı ne aip wög gıpıl u nıp u rö nöp mög nıñmön, arö gagpan?' ö gınab.

³⁴ Bı anıbu bı nıpe aip wög gımıdıl u nıp mög nıñagnab u me, bı kub anıbu kal juöm, wög gı ñeb bı anıbu nıp dam nagı lep ka abadeb bı gau ñöm hagnab, 'Nıp nagı lö, ilön gö nıñöl gı mıdöm, nan naböñ yıp u naböñ magöñhalö ralöm nöp höñ arnab,' a gınab. *

³⁵ Kale añ mam rımnab kalıp u rö nöp geınabım, Bapı yad kumi kabö adö lañ au mıdöp u, kalöp pen u rö nöp gınab. Anıb u, nañın namam kale gau kalöp gı najı geınaböl u, kalıp mög nıñmim, mıdmagö lımim, arö gımim," a ga. *

19

Bı nıbi udnıg, böñ nöp udnab; hainö nıp hag yuagnab

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Jisas manö anıbu hag pıs göm, ram mınöñ Galılı arö göm, ram mınöñ Judia, ñıg Jodan böñ lödañ adö ara.

² Areia, nıbi bı iru yabıl nıp hain geila nıñöm nıbi bı nan ga gau gö kamıñ la.

³ Pen bı Perisi gau, Jisas nıp hag nıñno, manö najı rımnab hagnım, a göm, apöm hagla, "God Mosıs nıp hag ña lo manö u, nıbi ap

* **18:34:** Mad 5:25-26 * **18:35:** Mad 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13

nan pro ap gi naij ginab u, bi nipe nip hag yunig, hag yunab aka wasöj Ne nihön gasi niñban?" ö gila.

⁴ Hageila, Jisas haga, "God Manö kalı kliñ rikla u kale amgö li niñagpim arıj Ram mınön hadame dagol gi la ñin u, bi ap, nıbi ap, gi la. *

⁵ God haga, 'Adö anıbu me, bi gau nıme nap aip mıdöm, nıbi udöl gi, nıme nap arö göm, kale ber mıhau jım ñöl han mıdlö hañ roman añi yabıt lınab,' a ga. *

⁶ Anıb u me, God hagö hañ roman kale mıhöp wasö; uri jım ñöl añi lınab anıbu, bi ap apöm, kalıp hag ud asık ke ke lagnab wasö," ga.

⁷ Jisas anıg hageila, bi Perisi gau nip hagla, "Pen nihön ginig Mosıs manö ap kalı kliñ riköm haga, 'Nıbi hag yunig, nıbi i böj nöp arö gabin, a gımim, köp ap kalı kliñ rik ñımim, hag yumim,' a ga?" ö gila. *

⁸ Hageila, Jisas haga, "Kale nıbi bi manö niñ udagpim u me, Mosıs anıg haga. Pen God nıbi bi hadame gau gi la ñin u, anıg gagmıdal.

⁹ Pen yad kalöp hagabin, bi an, nıbin u bi ap aip ud gılö wasö, yıharıj nöp hag yuöm, nıbi hain nıbö udnab u, nıbi si udnab niñöm God niñö naij yabıt ginab; nıpe nıbi si udep bi me u," a ga. *

¹⁰ Jisas anıg hagö, bi nıpe gau hagla, "Bi gau nıbi kale

yıharıj hag yuagnaböl u, bi praj mıdöm nıbi udagöl u aij," a gila.

¹¹ Hageila, Jisas haga, "Bi magönhalö yıharıj mıdaiöl rö lagöp. God bi yıharıj mıdaiöl, a göm, hag la gau nöp, yıharıj mıdaiöl rö löp.

¹² Bi rımnab, kale wała lagö yag daubal gau, nıbi udagpal. Bi rımnab, bi rımnab wała kalıp rıb gi dö gıpal gau, nıbi udagpal. Pen bi rımnab, God nıbi bi udöm kumi kabö adö laj au abad mıdeinab wög u gun, a göm, nıbi udagpal. Kale bi praj mıdun, a gımim, bi praj mıdeinabim u aij," a ga.

Jisas ñımagö ara nıpe u ñi pai pro nabıc cög adö laj la
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bi gau, "Jisas ñımagö ñi pai hon nabıc cög adö laj löm, God nip sabe gan," a göm daueila, pen bi nıpe gau kalıp niñ ij halö löm hag gila.

¹⁴ Anıg gılö, Jisas pen ñi pai anıb gau wıñ alö aueila niñöl gi, bi nıpe gau kalıp haga, "Nihön ginig kalıp anıg hag gıpimj Ñi pai pro anıb gau arö gıpe yıp aulan. God nıbi bi udöm, kumi kabö adö laj au abad mıdeinab u, ñi pai pro anıb gau rö," a ga. *

¹⁵ Anıg hagöm, God ñi pai pro anıb gau kalıp pıg mıdeian, a göm, Jisas ñımagö ara nıpe u ñi pai pro nabıc

* 19:4: Jen 1:27; 5:2 * 19:5: Jen 2:24; Ep 5:31 * 19:7: Dud 24:1-4; Mad 5:31

* 19:9: Mad 5:32; 1Ko 7:10-11 * 19:14: Mad 18:2-3

cög adö laŋ löm, ram m+nön
m+gan ap ara.

*B+ ap nan n+pe iru nöp
m+deia*

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 B+ ap Jisas m+deia au
apöm haga, "Manö hag ñeb
b+. Yad nan n+hön aij u gem,
pör m+dep u udnam?" ö ga.

17 Hageia, Jisas haga, "Y+
p n+hön g+ig, nan aij mai, a
g+mön, hag n+abön? God
añ+ me B+ aij. Pen pör
pör m+deinam, a g+mön u,
lo manö hagöm kal+ k+ñ
r+kla gau n+ñmön hagöp rö
g+mön," a ga. *

18 Hageia, haga, "Lo adö
mai rö hagabön?" ö ga.
Hageia, Jisas haga, "Wip al
pak gagmön; n+bi si b+ si
gagmön; nan si udagmön;
manö kub hagnaböl u, manö
piral hagagmön; *

19 name nap manö hagöl
adö u nöp n+ñmön hain
g+mön; ne ke m+dmagö l+ban
rö, n+bi b+ r+mnab kal+p
m+dmagö l+mön," a ga. *

20 An+g hageia, b+ praj
an+bu haga, "Lo manö gau
magöñhalö n+ñ hakpin. Pen
yad n+hön nan aij u gem,
kam+ñ pör m+dep u udnam?"
ö ga.

21 Hageia, Jisas haga, "M+d
aij yab+ g+nam, a g+mön
u, nan ne gau magöñhalö
yumön, mani udmön, n+bi
b+ mög gep rö gau kal+p
ñ+mön me, m+d aij gep
ne u m+deinab God ram

m+nön kumi kabö adö laŋ au.
Pen yad hagpin rö g+mön,
aumön, yad aip ajaiul," a ga.

22 Hagö, b+ praj an+bu nan
n+pe iru m+deia rö, manö
an+bu n+ñöm, gas+ iru n+ñöl
g+ ara.

23 Pen n+pe an+g göl arö
n+ñöl g+, Jisas b+ n+pe gau
kal+p haga, "Yad kalöp n+ñö
yab+ hagabin, n+bi b+ mani
nan kale iru m+deinab gau,
God n+p u+ham gas+ n+ñ
udlö, kal+p udöm kumi kabö
adö laŋ au abad m+deinab.

24 Kaj kamel gau, kal+
mauöt+nagi yubal m+gan u
arn+g arnaböl; pen n+bi b+
nan iru m+öp gau, God n+p
u+ham gas+ n+ñ udlö, kal+p
udöm abad m+deinab," a ga.

25 Jisas b+ n+pe gau manö
an+bu n+ñöm, gas+ kub
n+ñöm hagla, "Pen b+ aij
an+bu, God ud kumi kabö
adö laŋ au ud aragnab, a
g+pan u, n+bi b+ an rö ud
arnab?" ö g+la.

26 Hageila, Jisas kal+p n+ñöl
g+ haga, "N+bi b+ gau ke göl
rö lagöp. God nöp me, nan
n+hön n+hön g+ig, g+ñab," a
ga.

27 Jisas an+g hageia, Pida
haga, "Nöñ! Hon nan hon
gau magöñhalö arö gun, ne
aip nöp c+g gun ajpun u, hon
pen nan n+hön udnabun?" ö
ga.

28 Hageia, Jisas haga, "Yad
kalöp n+ñö hagabin, ñ+n
hain u yad mailö p+döñ halö
apem, n+bi b+ magöñhalö

* 19:17: Lep 18:5; Luk 10:28
Eks 20:12-16; Lep 19:18

* 19:18: Eks 20:12-16; Dud 5:16-20

* 19:19:

abad mideinabin. Ñin anibu me, kalöp bî yîp hain geinabim gau hagnö, Isrel nîbi bî it ke ke unbö mîgan laŋ gau, kalîp abad mideinabim. *

²⁹ Nîbi bî yîp nîŋ udöm, ram, nîñin nîmam, nîme nap, ñî pai, wög adîŋ, nan nîhön nîhön gau arö gî naböl gau, God kalîp hauŋ gagnab; nan anib gau rö kalîp pen iru yabî ñöm, pör mîdep kalîp ñî nab.

³⁰ Pen nîbi bî uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabî gau mîdeinaböl. Pen nîbi bî uri jöl adö yabî au mîdpal gau, hainö iru nöp nöd am mîdeinaböl. *

20

Nîbi bî nagî wain wög gîpal gau, manö hod rîkôm haga

¹ Jisas anîg hagöm haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rö mîdöp. Bî wain wög nap nîbö ap, bî rîmnap am daunö, wög yîp u gîlaŋ, a göm, ram gîsön rîka magö u uraköm, am bî rîmnap ulhai nîŋöm,

² kalöp mani silpa magö añî añî raunabin, a göm, kalîp aip manö hag adö añî löm, hag yuö, am wain wög nîpe u wög geila.

³ Pen sîdö yöp aŋ au ap ranab magö u, am maker au amöm nîŋa, bî rîmnap yîharîŋ mîdeila.

⁴ Kalîp nîŋöm haga, ‘Kale u rö nöp am wög yad u geinabim, yad kalöp mani kabö rö raunabin,’ a ga.

⁵ Hagö, am wög nîpe u geila. Pen sîdö aŋ kub laŋ magö u abe, sîdö gamîŋ gab magö u abe, manö anibu nöp hagöm, bî rîmnap halö udö, wög nîpe u geila.

⁶ Sîdö wad arnîg gab magö u, kuöyaŋ maker au amöm nîŋa, bî rîmnap halö ap mîdep nöp mîdeila. Kalîp haga, ‘Kale nîhön gînîg ñîŋ i wög gagmim, yîharîŋ yabî mîdpim?’ ö ga.

⁷ Hageia, nîp hagla, ‘Bî ap hanîp wög ap ñagöp,’ a gîla. Hageila, kalîp haga, ‘Kale u rö nöp am wain wög yad u gîmim,’ a gö, am wög geila.

⁸ Duga magö u, wain wög nap u, bî abad mîdep nîpe u nîp haga, ‘Ne ammön, bî wög yîp gaböl gau kalîp hagö, aulö, bî hainö hagnö aubal gau, mani kalîp u nöd ñîmön; bî nöd hagnö aubal gau, mani kalîp u hainö ñîmön,’ a ga. *

⁹ “Hagö, bî abad mîdep u, bî anib gau kalîp wiñ alö aueila, bî sîdö wad arö nîŋöl gî, ap wög gîla gau, ap mani kale u nöd udla.

¹⁰ Pen kale anîg göl udlö nîŋöl gî, bî nöd hagö, ap wög gîla gau, hag nîŋla e, ‘Hon mani kub u udnabun,’ a gîla u, pen hainö udöl gî nîŋla, kale mani añî anibu nöp udla.

* **19:28:** Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21

* **19:30:** Mad 20:16; Luk 13:30

* **20:8:** Lep 19:13; Dud 24:15

¹¹ Udöm, adiŋ bi wain wög nap nibö u aip pen pen hagöm hagla,

¹² ‘Hon niñhön giñig, bi hain aubal gau mani udpal aŋi u rö nöp udpun? Hon hiliñ halö urakun, siđö kal niñjö niñjöl gi, wög giño giño iru göp u, pen bi ap pro magö ap wög gajal mani niñban rö nöp hanip niñban!’ a giła.

¹³ Hageila, bi wög naböŋ nap nibö u niñjöm, bi kale ap nip haga, ‘Mam, nöŋ! Nöp gi naij gagpin. Nöp mani niñnabin a giŋin rö niñbin.

¹⁴⁻¹⁵ Bi hain aubal gau, bi nöd aubal gau aip adip adip niñig, niñnabin. U nan yad. Anib u, bi riñnap ai giñig göm wasö giñabölŋ Kalip hałöwałö niñbin u, ne ai giñig giñmön mulu lugöpŋ Mani niñbin u ud ram ne arul’ a ga,” a ga.

¹⁶ Jisas aiud anibu hagöm, haga, “Niñbi bi hain miđpal gau, nöd miđeinaböl; niñbi bi nöd miđpal gau, hain miđeinaböl,” a ga. *

Jisas kuöyaŋ haga, yip al pak lilo umem uraknabin, a ga

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Jisas Jerusalem amöl gi, adan aŋ au, bi nipe unbö miñgan laŋ kalip dam goł gau amöm, ke miđaila niñjöl gi kalip haga,

¹⁸ “Kale niñjim! Hon Jerusalem arno, Bi Niñ nipe nip mumug göm, nip dam

God nip nan sabe gep bi kub gau abe, lo manö hag ñeb bi gau abe, niñmagö adö kalip u leinaböl, kale nip manö kub hagöm hagnaböl, ‘Bi i nip al pak lep,’ a giñaböl. *

¹⁹ Anig hagöm, Juda bi wasö gau kalip ñeinaböl, nip hag juöm, rapin paköm, dam mab ba laŋ al pak lilo umnab. Niñ mihöp miđöm, niñ mihau niñgaŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub miđnig gasi niñlöl
(Mak 10:35-45)

²⁰ Sebedi niñ nipe mihöp, nime niñ anib mihau uł gi, Jisas miđeia au apöm, ubör yiñhön göm haga, “Yad manö ap miđajip auabin,” a ga.

²¹ Hageia haga, “Manö anibu niñhön?” ö ga.

Hageia, haga, “Yip aij giñab u, hainö ne kiñ miđmön, niñbi bi abad miđeinabön niñ u, niñ yad mihau ba nöp au asiñnabil,” a ga. *

²² Anig hageia, Jisas haga, “Manö yip hag niñbil u, niñ aij gagpil. Niñgi asi yad niñniñgabin u, kale mihön u rö nöp niñniñnabil?” ö ga. Hageia haglö, “Yau! Niñniñnabil!” a giłöl. *

²³ Hagailö haga, “Niñjö hagabil. Niñgi asi niñniñgabin u niñniñnabil. Pen bi an yiñig böŋ lau, bi an siđagö böŋ lau asiñ miđeinabil u, hagagnabin. Manö u manö

* **20:16:** Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30

* **20:18:** Mad 16:21; 17:22-23

* **20:21:** Mad 19:28; Luk 22:30

* **20:22:** Mad 26:39; Jon 18:11

yad wasö; Bapi manö nipe. Nibi bi nipe ke hag löp gau anib rö mideinabil," a ga.

24 Bi nipe anib mihau manö anibu anig hagailö, bi nipe unbö sidun laj manö u niñlö, mulu lugö, mamil mihau kalip manö hag gila.

25 Jisas pen bi nipe gau kalip magöñhalö hagö aueila haga, "Kale niñbim, Juda nibi bi wasö gau, kin kale klö göm, abad midpal; bi kub kale manö niñhön niñhön hagnaböl u niñöm, ana udöm, hain ginaböl me. *

26 Pen kale gipal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, nibi bi rimnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

27 Bi an bi kub yabi midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, nibi bi rimnap kalip nagi wög gep bi rö midainim.

28 Bi Ñi nipe u, nibi bi gau kale wög yip gilañ a göm, auaga; wög kalip gi ñi damem, hainö nan si nan naij gipal adö u haj gi umnö, kale kamij aröl, a göm, aua," a ga. *

Jisas bi amgö we ga mihau gö, amgö ñil niñlö

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Pen Jisas daun kub Jeriko arö göm arö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip hain gila.

30 Bi amgö we mihau adan goi au asik midlö niñöl gi, "Jisas auab," a gilo niñmil,

meg migan dap ranmil haglö, "Depid Ñi nipe, halip mög niñmön!" a gilo.

31 Hagailö, nibi bi gau kalip mihön niñ ij halö hagöm hagla, "Manö hau gagmil!" a gila. Anig hagla u pen, manö kalip u udagöm, meg magö rapin dap ranmil haglö, "Depid Ñi nipe, halip mög niñmön!" a gilo.

32 Anig hagailö, Jisas pidön göm, kalip mihön wiñ alöm haga, "Halip niñhön gan, a gimil, yip wiñ alabil?" ö ga.

33 Hageia haglö, "Bi Kub, halip amgö we göp u gö ñil niñul!" a gilo.

34 Hagailö, Jisas kalip mihön mög niñöm, amgö kalip u ud niñö, yöp magö u nöp amgö ñil niñlö, nipe arö niñöl gi, hain gilo.

21

Jisas Kin rö Jerusalem ara
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Jisas bi nipe gau aip Jerusalem sösöl göm, ram minön pro Bedpagi, Olip Dum söl amjakla. Amjaköm, bi nipe mihöp hag yuöm haga,

2 "Kale mihön ram ritig aglö nö lödan ammil niñnabil, kaj donki nime pi amil mihau nagi adik linaböl mideinabil. Niñmil, nagi u hubikmil panjd daumil.

3 Pen nibi bi ap apöm, niñhön ginig kaj donki hon u

* 20:25: Luk 22:25-26 * 20:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 20:28: Luk 22:27; Plp

hubik ud arabil a gainim u, pen hagmil, 'Bî Kub u wög midö, hagajip udnig aubul,' a gimil, yinid yau a geinab, daunabil," a ga.

⁴ Pen kalip mihön hag yuö arlö anibu, bî God manö hagep ap ginaböl, a göm, kaliklin rika rö nöp ga. Nipe haga,

⁵ "Jerusalem nibi bî kalip hagemim,

'Kin kale bî hain u, kaj donki adö u asiköm, kalöp auab.

Nipe kaj donki pi adö u asiköm auab,' a gimim," a ga. *

⁶ Pen Jisas bî nipe hag yuö arlö anib mihau, haga haga rö,

⁷ kaj donki nime abe, pi marep abe panid dauailö, bî nipe gau walij milö ud juöm, kaj donki adö lan laila, Jisas adö au asika.

⁸ Nibi bî iru nöp, Bî Kub auab, a göm, walij milö kale adö lan rol limidal gau ud juöm, adan majö au lila. Rimnap am köp utan, mab utan gau rib gi dö gi dapöm adan majö au lila.

⁹ Nibi bî gau Jisas nip big gigabö göl amöl gi meg magö dap ranöm hagla,

"Ninim! Depid rikö, rik damöm riköp u, auöp i.

Nip aij a gabun!

Bî Kub nip yuö auöp bî anibi me,

nip aij a gabun!" a gila. *

¹⁰ Jisas Jerusalem amjakö ninöl gi, nibi bî gau magönhalö hag amil apil göm hagla, "Bî anibu an?" ö gila.

¹¹ Hageila, nibi bî Jisas aip aula gau hagla, "Bî i me Jisas, bî God manö hagep Nasared, ram minön Galili nibö u," a gila.

Jisas nibi bî God sabe gep ram nan sikim geila gau kalip ridik gi hönyan yua

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Jisas God sabe gep ram raul yan amöm ninja, nibi bî gau nan sikim gi mideila. Nipe ninöm, kalip magönhalö ridik yuöm, abañ bad mani löm, pen pen yimjik gaila gau ud ado göm, bî yaur sikim göm, mab po adö asik mideila gau, ud ado ga.

¹³ Anig göm kalip hag göm haga, "God Manö kaliklin rikla u, God haga,

'Ram yad u yip sabe gep ram, pen kale gipim u,

bî nan si udep ram ap rö löp,' a ga," a ga. *

¹⁴ Pen Jisas nipe God sabe gep ram raul migan anibu midö ninöl gi, nibi bî amgö we ga rimnap, nibi bî manaij ga rimnap aueila, kalip gö kaminj la.

¹⁵ Nipe nan gagep rö gö, ñi pai pro gau wiñ alöl gi hagla, "Nöp aij a gabun! Depid Ñi nipe! Use!" gila. Pen kale anig geila, bî God nip nan sabe gep bî kub gau abe, bî

* 21:5: Sek 9:9

* 21:9: Sam 118:25-26

* 21:13: Ais 56:7; Jer 7:11

lo manö hag ñeb bî gau abe nîñlô, kalîp mulu yabîñ luga.

16 Mulu lugö hagla, “Nöp hagaböl u nîñabön?” ö gîla. Hageila, Jisas kalîp haga, “Yau! Hagaböl u nîñabin u pen kale manö rîmnap kalî kliñ rîkôm hagla, ‘God, ne gîñabön nîñöm ñî pai pro ñî painan gau hib ne haglö adö arnab,’ a gîla. Kale manö kalî kliñ rîkla anîbu, amgö lî nîñagim ar?” a ga. *

17 Anîg hagöm, kalîp arö göm, am ram rîñg aglö Be-dani hana.

Jisas hagö, mab kia u mîlep ga

(Mak 11:12-14,20-24)

18 Ruö Jisas ado gî Jerusalem aramöm adan an gau arö, nîp kîyö lö,

19 adan majö goî au nîñga, mab kia ur ap mîdeia. Iî au amöm nîñga, magö ñîñeb pîlaga; uîan au nöp mîdeia. Anîg gö Jisas haga, “Ne hainö magö ap pîlagnabön!” a ga. Anîg hagö nîñöl gî, magö anîbu nöp kia mab ur u mîlep ga.

20 Anîg gö, bî nîpe gau nîñöm, aiö göm hagla, “Aige göm mab anîbi yîñîd mîlep göp?” ö gîla.

21 Hageila, Jisas kalîp haga, “Yad kalöp nîñö hagabin, hon hagno God u rö nöp gîñab, a gîmim, gasî mîhöp wasö, gasî añî nöp nîñnabim u, gîñab. Pen mab kia mîlep ga u nöp wasö; dum ilö anîbi

lîñ gî ñîg kub an au aru, a gîñabim u, arnab. *

22 “Pen kale God nîp nîñ ud mîdmim, nîp hag nîñnabim u, hagnabim rö nöp gîñab,” a ga. *

Jisas nîp hagla, “Nöp an hagö anîg hag ajabön?” ö gîla

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Jisas God sabe gep ram u amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ñö nîñöl gî, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe apöm nîp hagla, “Nöp an ne anîg gîmön, a göp, nîñmön anîg gî ajabön?” ö gîla.

24 Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag nîñnö, yîp hag ñîbe, yad pen an hagö wög gîpin u, kalöp hag ñîñabin.

25 Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ña u, nîpe ke gasî nîñöm aua aka God hagö, apöm anîg ga?” ö ga. Jisas anîg hagö, kale ke hag nîñ hag nîñ göm hagla, “Hon, ‘God yuö apöm ga,’ a geinabun u, hanîp hagnab, ‘Anîb u, Jon hagöp u nîñhön gîñg nîñ udagpim?’ ö gîñab.

26 Pen, ‘Jon gasî nîpe ke nîñöm apöm ga,’ a geinabun u, nîbi bî gau hanîp kal gîñaböl. Gasî kale u, Jon nîpe bî God manö hagep bî ap aua,” a gîla. *

* 21:16: Sam 8:2

* 21:21: Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12

* 21:22:

Mad 7:7-11; 18:19

* 21:26: Mad 14:5

27 Anig hagöm, Jisas nîp hagla, “Hon nîṇagpun,” a gîla. Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale yîp hag ṇagpim rō, yad pen an hagō yad apem gabin u, kalöp u rō nöp hag ṇagnabin,” a ga.

Jisas bî madöl mîhau, manö hod rîkôm haga

28 Jisas anig hagöm haga, “Pen kale nîhön gasî nîṇabimṇ Bî ap ṇî nîpe mîhöp mîdeinab. ṇî nîpe nañî u nîp hagnab, ‘ṇî me! Mîñi wain wög u am wög gî,’ a gî nab.

29 Hagō, ṇî nîpe hagnab, ‘Yade am gagnam,’ a gôm, hainö pen gasî adog nîṇöm, am wain wög u geinab.

30 Nap pen am ṇî wañig u nîp u rō nöp hag nîṇö, hagnab, ‘Yau, gînam!’ a gî nab u pen am gagnab.

31 Pen ṇî anîb mîhau, an nap hagnab rō gî nab?” ö ga. Hageia, Juda bî kub anîb gau hagla, “ṇî nîpe nañî u nöp nap hagnab rō gî nab,” a gîla. Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp nîṇö hagabin, kale yîharîṇ mîdpe nîṇöl gî, bî dakîs udpal bî gau abe, bî si udep nîbi gau abe, God nîbi bî udöm kumi kabö adö laṇ au abad mîdeinab ram mînönṇ u, kalöp abhak löm arnaböl.

32 Jon bî ṇîg pak ṇeb u, kale nîhön nîhön gîpe God nîp aij gî nab u, kalöp hag ṇa, pen manö nîpe u udagpe. Bî dakîs udöm mani pîral

rîmnap halö udpal gau abe, bî si udep nîbi gau abe, kale Jon manö haga adö anîbu nîṇöm, udla. Udla anîbu kale hadö nîṇbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij gîpim u, nîhön gînig anig gîpun a gîmim, arö gagpe,” a ga. *

Bî naij wain wög abadpal, manö hod rîkôm haga

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Jisas haga, “Mîñi manö hod rîkem ap halö hagnig gabin i nîṇim. Bî wög adîṇ nap nîbö ap nagî wain wög u gî yîmöm, waryö gôm, nagî wain magö pak hib jakep mîgan ap geinab. Gî löm, nagî wain magö ap si ṇîṇnaböl u, nîṇ mîdaiun, a gôm, ram mîlö kub ap gôm, bî rîmnap kalîp hagnab, ‘Kale nagî wög yîp u abad mîdaimim, hainö pîlöm po gö, yîp rîmnap, kale rîmnap udmim,’ a gôm, ram mînön mîlö yabîl gau arnab. *

34 Nagî wain magö u po gö nîṇöl gî, bî nîpe gau kalîp hagnab, ‘Wain wög yad gau ammim, bî wög abad mîdpal gau hagnim, nagî wain magö yîp rîmnap dauim,’ a gî nab.

35 Kale wain wög gau amjaklö, bî wain wög gî mîdeinaböl gau uraköm, bî ap nîp gabi paknaböl, bî ap nîp böṇ nöp al pak lîlö umnab, bî ap nîp kabö ju paknaböl.

* 21:32: Luk 3:12; 7:29-30

* 21:33: Ais 5:1-2

³⁶ Anig gیلو, bi nagi wain wög nap nıbo anıbu, bi nıpe rapın bad ap pen hag yunab. Hag yuö, areinaböl, bi nagi wain wög geinaböl gau, kalıp u rö nöp gınaböl.

³⁷ Anig gیلو, bi wain wög nap nıbo u hagnab, 'Ni yad u yunö me, manö nıp u nıınaböl,' a göm, hag yuö arnab.

³⁸ Ni nıpe u amjakö, bi wain wög gi mıdeinaböl gau, nıp nıınöm, kale ke hagnaböl, 'Bi wög nap nıbo ni nıpe u auab i. Nap hainö umeinab, nan wög gai i ni nıpe udnab. Anıb u, nıp al pak lino umö, hainö nan wög gai i magöıhalö udnabun,' a gınaböl. *

³⁹ Anig hagöm, nıp dam wög adıı goı gau amöm, böı nöp al pak lınaböl. *

⁴⁰ "Anig geinaböl u, hainö bi nagi wain wög adıı nap nıbo u apöm, kalıp nıhön nıhön gınig gab?" ö ga.

⁴¹ Hageia hagla, "Bi nai gınaböl anıb gau kalıp geinab, ilön kub yabıl udöm umnaböl; hainö pen nıbi bi rıınnap halö udöm, kalıp nagi wain wög u lınab, wög anıbu gınaböl. Nagi wain magö po gınab ni n u, nıp rık dam niınaböl," a gıla.

⁴² Hageila, Jisas haga, "God Manö kalı kılın rıkla u nııagpım rö löp. Kale kalı kılın rıköm hagla, 'Bi ram gep gau, kale kabö ram gınig göm,

kabö ap udöm hagla, "Kabö i kabö naij göp gö arö gun," a gıla.

Pen Bi Kub nıpe geia nıınöm kabö anıbu nöp ram nıpe au kabö aij ke yabıl mıdöp.

Bi Kub nıpe anig gaia, hon nıınun aiö yabıl gabun,' a gıla. *

⁴³ "Kabö aij udagpım anıbu, God kalöp Juda kai arö göm, nıbi bi ke gau nıbo, nan nıp niıb niınaböl gau, kalıp udöm abad mıdeinab.

⁴⁴ Nıbi bi kabö adö anıbu ap lug paknaböl gau, kalıp rapın nöp paknab; pen kabö anıbu ju lugöm, nıbi bi pak rıbıkınap gau, böı nöp pa jö ma jö gi arnab," a ga.

⁴⁵ Bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe, Jisas manö hod rıköm haga anıbu, kalıp nöp haga u nıınöm,

⁴⁶ nıp nagi lun, a göm, gası nıııla u pen nıbi bi gau, Jisas nıp bi God manö hagep a gıla u me, hanıp kal hagnaböl, a göm, nıp nan ap göl rö laga.

22

Bi nıbi udöm nan kub niııbal

(Luk 14:15-24)

¹ Jisas kauyan manö hod rıköm haga,

² "God nıbi bi udöm abad mıdeinab u, aiud adö i rö:

"Bi kın ap ni nıpe u nıbi udnig gö, nan kub niıınig, nan magö dap magum gınaböl.

* 21:38: Mad 27:18 * 21:39: Hib 13:12

* 21:42: Sam 118:22-23; Ro 9:33; 1Pi

³ Anig göm, bi nipe rimnap hag yuöm hagnab, 'Nibi bi hag linö gau am hagpe aulö, nan kub ñinun,' a ginab. Anig hagö, kale am nibi bi anib gau kalip hagnaböl u pen kale arö ginaböl.

⁴ Anig gilo, bi nipe rimnap pen kauyan hag yuöm hagnab, 'Kale am nibi bi anib gau kalip hagnab, "Kin u, kaj kau kub rimnap, kaj kau pi marep rimnap pak lauöm, nan gau magöñhalö gi jin göm, 'Auöl,' a göp," a gimim,' a ginab.

⁵ Anig hagö, kale am hagnaböl u pen manö kalip u ud yunaböl. Rimnap nan wög kale gau arnaböl; rimnap mani wög kale gau geinaböl;

⁶ pen rimnap, kin bi nipe gau gi naj göm, al pak lilo umnaböl. *

⁷ "Anig gilo, kin anibu ninö, hibur nip u naj gö, ami bi nipe gau hag yuö, am nibi bi bi nipe al pak linaböl anib gau kalip magöñhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab.

⁸ Pen bi nip wög gi ñeb gau kalip hagnab, 'Nan magö nan gau hadö magum gipun, pen nibi bi nöd wiñ alnö gau auöl rö lagöp.

⁹ Anib u, kale adan ramö gau ammim, nibi bi ninmim gau, kalip magöñhalö, "Aube nan kub ñinun," a gimim, hañwafö uñ gi daube, nan kub ñinun,' a ginab.

¹⁰ Anig hagö, bi nipe gau am adan ramö ramö gau amöm, nibi bi aij gau, nibi bi naj gau kalip magöñhalö, 'Aube nan kub ñinun,' a göm hañwafö uñ gi dapöm, bi nibi udöm nan kub ñinaböl ram raul anibu amöm, sis göl mideinab.

¹¹ "Kin anibu pen, nibi bi aubal gau ninin a göm, ram raul yan amöm ninab, bi ap, nan ñininig wafij libal u löm wasö, yiharin nöp mideinab.

¹² Anig gö, nip hagnab, 'Bi me! Nihön ginig, nibi udöm nan ñininig wafij libal u limön wasö, yiharin nöp auban?' ö ginab. Hagö, bi anibu pen manö ap hageinab.

¹³ Pen kin u bi nipe gau kalip hagnab, 'Bi i ñimagö ma nip gau nagi limim, dam sibön göp an yan ud yube, nibi bi anib gau aip meg magö hau jö göl gi, mitön magö göl gi midlan,' a ginab," a ga. *

¹⁴ Jisas aiud anibu hag pis göm, kalip haga, "God nibi bi iru nöp wiñ alnab, pen kalip magöñhalö udagnab. Nibi bi rimnap nöp udnab," a ga.

"Gapman bi kub Sisa nip dakis ñeb aka wasö?" gila
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Pen bi Perisi gau, Jisas nip manö nihön hagno, pen hagö ninun, nip dam nagi lun, a göm, manö hag nin hag nin göm, *

* 22:6: Mad 21:35

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28

* 22:15: Mak 3:6

¹⁶ bɪ kale ke rɪmnap, Herod bɪ nɪpe rɪmnap yulö, Jisas mɪdeia au amöm hagla, “Manö hag ñeb bɪ. Ne bɪ manö nɪŋö yabɪl nöp hagabön. Bɪ rɪmnap nɪŋmön pɪñɪŋ gagpan. God hagöp rö nöp nɪŋmön, nɪbi bɪ hag ñabön.

¹⁷ Anɪb u, ne gasɪ nɪhön nɪŋban? Hon Isrel nɪbi bɪ, Sisa bɪ kub daun kub Rom nɪbö u, nɪp dakɪs ñeb aka ñagep wasö?” gɪla.

¹⁸ Hageila, Jisas gasɪ najj kale nɪŋöm haga, “Yɪp nɪhön gɪnɪg neb neb göl gɪ apim, anɪg göl hag nɪŋabim?

¹⁹ Kale dakɪs ñɪbal kabö magö ap ñɪbe, nɪŋɪn!” a ga. Hagö, nɪp kabö magö ap dap ñeila.

²⁰ Jisas kabö magö anɪbu nɪŋöm kalɪp haga, “Kabö magö i, bɪ nabɪc cög i, an nabɪc cög mɪdöpɪ Hib u, an hib mɪdöp?” ö ga.

²¹ Hageia hagla, “U bɪ kub Sisa,” a gɪla. Hageila, Jisas kalɪp haga, “Anɪb u, Sisa nan nɪpe mɪdainɪm, Sisa nɪp ñɪmim. God nan nɪpe mɪdainɪm, God nɪp ñɪmim!” a ga. *

²² Anɪg hagö, kale gasɪ iru nɪŋöm, nɪp arö göm arla.

Umöm kauyan uraknaböl aka göm, Jisas nɪp hag nɪŋla (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Ñɪn anɪbu nöp, Sadyusi bɪ rɪmnap Jisas mɪdeia au aula. Sadyusi nɪbi bɪ anɪb gau hagmɪdal, nɪbi bɪ

umöm kauyan uraknaböl, a gɪmɪdal. *

²⁴ Kale Jisas mɪdeia au apöm hagla, “Manö hag ñeb bɪ. Mosɪs haga, ‘Bɪ ap nɪbi udöm, ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪŋ umeinab, nɪmam nɪpe u, nɪbi anɪbu udöm, ñɪ pai nɪpe gau, a göm, yag daunɪm,’ a ga. *

²⁵ Anɪb u, bɪ ɪl halö unbö mudun jɪŋ u mɪdeinaböl. Nɪmam nañɪ u nɪbi udöm, ñɪ pai yag dapöm wasö yɪharɪŋ umnab. Anɪg gö, nɪmam yɪgwö an nɪbö u pen nɪbi anɪbu nöp udnab.

²⁶ Nɪmam yɪgwö an nɪbö u pen nɪbi anɪbu udöm, u rö nöp ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪŋ umnab. Anɪb u, nɪmam yɪgwö nɪgan nɪbö u nɪbi anɪbu udöm, u rö nöp ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪŋ umnab. Anɪbu nöp gɪ dam dam, nɪmam unbö mudun jɪŋ u, magöŋhalö ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪŋ nöp umnaböl.

²⁷ Pen nɪbi u, u rö nöp umnab.

²⁸ Nɪmam gau kale magöŋhalö nɪbi anɪbu udla. Anɪb u, nɪbi bɪ umbal gau uraknaböl ñɪn u, nɪbi anɪbu an udnab?” ö gɪla.

²⁹ Hageila, Jisas kalɪp pen haga, “Kale God Manö hagöp u abe, God klö mɪdöp u abe, nɪŋagpim u me, dui hagmim hagpim, ‘Nɪbi bɪ gau umöm uraknaböl,’ a gɪpim.

³⁰ Nɪbi bɪ uraknaböl ñɪn u, nɪbi gau bɪ udagnaböl, bɪ

* 22:21: Ro 13:7

* 22:23: Ap 23:8

* 22:24: Dud 25:5

gau nɪbi udagnaböl. Ejol kumi kabö adö laŋ mɪdpal rö u mɪdeinaböl.

³¹ Kale, 'Nɪbi bɪ umöm urakagnaböl,' a gɪpim u, God Manö kalɪ klɪñ rɪkla rɪmnap nɪŋagpim ar?

³² God haga, 'Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad mɪdpin,' a ga. Bɪ gau böŋ nöp umblap u, God bɪ nöd umla anɪb gau kalɪp hagöm, 'God kale yad mɪdpin,' a gagböp. Bɪ umlö, rɪgöl gɪla anɪb gau kamɪŋ mɪdpal u me, kalɪp haga, 'God kale yad mɪdpin,' a ga," a ga. *

³³ Jisas manö anɪbu hag ñö, nɪbi bɪ mɪdeila gau nɪŋöm, aiö waiö gɪla.

Lo kub yabɪt u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Jisas manö anɪbu hag aij gö, Sadyusi bɪ gau manö ap pen hagöl rö laga. Pen Perisi bɪ rɪmnap, Jisas anɪg ga u nɪŋöm Jisas mɪdeia au aula.

³⁵ Bɪ kale lo manö nɪŋ aij ga ap, Jisas nɪhön rö hagnɪm, a göm haga,

³⁶ "Manö hag ñeb bɪ. Lo manö u, manö adö mai manö kub yabɪt mɪdöp?" ö ga.

³⁷ Hageia, Jisas haga, "Gasi rɪmɪd ne u magöŋhalö God lau adö arö, nɪp mɪdmagö yabɪt lɪmön. *

³⁸ Manö kub nöd yabɪt me u.

³⁹ Manö kub yɪgwö an nɪbö u pen anɪgöl mɪdöp: ne ke mɪdmagö lɪban rö, nɪbi bɪ

ke nɪbö gau abe mɪdmagö lɪmön. *

⁴⁰ Manö mɪhau hagajɪn i, Mosɪs lo manö kalɪ klɪñ rɪkla manö u magöŋhalö abe, God manö hagep bɪ gau kalɪ klɪñ rɪkla manö u magöŋhalö abe, manö ɪt kub yabɪt me manö anɪb mɪhau nöp," a ga. *

Jisas hag nɪŋa, "Mesaia a gɪpim u, nɪp bɪ an ñɪ nɪpe a gɪmim nɪŋbim?" ö ga

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Perisi kai ap magum göm mɪdlö nɪŋöl gɪ, Jisas kalɪp manö ap hag nɪŋöm haga,

⁴² "Kale Mesaia u nɪp nɪhön gasɪ nɪŋbimŋ Nɪp bɪ an ñɪ nɪpe a gɪmim nɪŋbim?" ö ga.

Hageia hagla, "Depid ñɪ nɪpe," a gɪla. *

⁴³ Hageila, Jisas haga, "God Ana u Depid nɪp gasɪ ñö nɪŋöl gɪ, Depid nɪpe Mesaia u nɪp 'Bɪ Kub yad' a ga. Depid haga,

⁴⁴ 'Bɪ Kub manö hagöm, Bɪ Kub yad u nɪp hagöp,

"Ne ñɪmagö yɪjɪg yad lau adö mɪdmön me, yad gɪnö, kauaɪ mauaɪ ne gau

kalɪp abɪlɪt gɪ yunabön," a göp,' a ga. *

⁴⁵ Depid nap ɪtaŋ nɪpe a gɪpim u pen Depid nɪp 'Bɪ Kub yad' a ga. Anɪb u, kale nɪhön gasɪ nɪŋbim?" ö ga.

⁴⁶ Jisas manö nɪpe u hag aij gö, kale nɪp pen hagöl rö lagö

* 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11

* 22:37: Dud 6:5

* 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12

* 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14

* 22:42: Jon 7:42

* 22:44: Sam 110:1; Mad 26:64

me, piñig gi mideila niñöm
hainö Jisas niþ manö rímnap
halö hag niñagla.

23

*Lo manö hag ñeb bi gau
abe, bi Perisi gau abe gípal rö
gagmim, a ga*

*(Mak 12:38-39; Luk
11:43,46; 20:45-46)*

¹ Hainö ñin ap, Jisas bi
niþe gau abe, niþi bi rímnap
abe, kalip manö hagöm haga,

² “Lo manö hag ñeb bi gau
abe, bi Perisi gau abe, Mosís
ka niþe u udöm, God lo manö
Mosís hadame nöþ kalí kliñ
ríka rö hag ñibal.

³ Anib u, bi anib gau kale
God lo manö niñhön hagöl u
niñ udmim hain gimim; pen
nagi kale göl adö u niñmim,
hain gagmim. God lo manö
hag ñibal u pen kale ke manö
anibu hain gagpal. *

⁴ Nan gau gimim, nan gau
gagmim a gípal u, manö iru
yabiñ nöþ hagpal. Kale hag-
pal anibu, wadi marö kub
yabiñ u rö, niþi bi gau kalip
gam ñibal u, pen kalip mög
niñöm, rímnap ud asik gag-
pal.

⁵ Niþi bi gau hanip nöþ
niñlan, a göm, God Manö
kalí kliñ ríkla manö rímnap
ud nable cög adö lan abe,
ñimagö gau abe li ríþiköm
ajpal. Hon God bi niþe me
gau, a gílan, a göm, waij
mílö kub nagi adin halö aij
gau rol gípal. *

⁶ Kale nan kub ñineb an u
amöm aka Juda magum gep
ram gau amöm, bi kub mab
po asikpal adö u nöþ asikpal.

⁷ Gasi kale niñbal u,
niþi bi iru midpal an gau
arno, ‘Manö hag ñeb bi kub
auabön el’ gílö, hanip aij
ginab, a göm, niñbal.

⁸ “Pen kale mam il añi
midpim rö, kalöp, ‘Hag ñeb
bi kub yad,’ a göm hagagöl.
Hag Ñeb Bi Kub kale añi ap
nöþ midöp.

⁹ Minöñ naböñ il i bi ap,
‘Bapi bi kub yad,’ a gimim
hagagmim. Nap kale añi ap
nöþ midöp ram minöñ kumi
kabö adö lan au.

¹⁰ Kale u rö nöþ, ‘Bi nabic
bi kub yad,’ a göm hagagöl.
Bi nabic bi kub kale añi ap
nöþ, Mesaia u nöþ midöp.

¹¹ Kale an au, niþi bi
an niþe niþi bi kub rö
midainim, niþe niþi bi wög
gi ñeb rö midnab. *

¹² Niþi bi hib kale ke
haglö adö arnab gau, hib
kale lugnab; pen niþi bi hib
kale ke haglö adö aragnab
gau, hainö hib kub yabiñ
mideinab. *

*Lo manö hag ñeb bi gau
abe, bi Perisi gau abe, kale
manö pir alöm gi naij gep bi*

*(Mak 12:40; Luk 11:39-
42,44,52; 20:47)*

¹³ “Kale God lo manö hag
ñeb bi gau abe, bi Perisi gau
abe, kale manö pir alöm gi
naij gep bi. God kalöp gi
naij ginab. Kale ke God niþi

* 23:3: Mal 2:7-8 * 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39 * 23:11:

Mad 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 * 23:12: Pro 29:23; Luk 14:11; 18:14

bî udöm kumi kabö adö lan
au abad mîdeinab mîgan u
aragmim, nîbi bî arnîg gîpal
gau kalîp adan rîkpim.

14 “Kale God lo manö hag
ñeb bî gau abe, bî Perisi gau
abe, kale manö pir alöm gî
nâij gep bî. God kalöp gî
nâij gî nab. Kale nîbi palpal
ram halö si udpim. Anîbu
pen, nîbi bî hanîp nîñöl, a
gîmim, God nîp manö mîlö
kub pîral gau nöp hâgpim.
Gîpim anîbu me, ilön kub
yabîl udnabim.

15 “Kale God lo manö hag
ñeb bî gau abe, bî Perisi gau
abe, kale manö pir alöm gî
nâij gep bî. God kalöp gî
nâij gî nab. Nîbi bî gau manö
hanîp u nîñöm hain gîlan,
a gîmim, ram mînönj mîlö
gau ulhai nîj ajmim, rîmnap
nîñmim hag ñîbe, kale ke
Seden bî nîpe mîdpim rö
wasö, kale Seden nîbi bî
nîpe yîjîg göl yabîl lî naböl.

16 “Nîbi bî gau kalîp God
adan la u yam aij gîpun, a
gîpim u, pen kale bî amgö we
u me, kale ke nîñâgpim! Anîg
gîpim anîbu, manö kub yabîl
mîdöp. Nîbi bî gau kalîp
manö pir almim hâgpim,
‘Hon, “God sabe gep ram
mîdöp rö, nîñö hagabun,” a
gî nabun u, hainö arö gun,
a gî nabun u, arö gî nabun.
Pen gol udöm, nan God sabe
gep ram raul yan gîla gau,
hib anîbu hagöl gî, “Nîñö
hagabun,” a gî nabun u,
hagnabun rö nöp gî nabun

me; arö gagnabun,’ a gîpim.
*

17 Kale bî amgö we, bî
hau! Kale gasî nîhön
nîñbim: gol u nan yabîl aka
God sabe gep ram u! u nan
yabîl Nan yabîl me, God
sabe gep ram u! nîpe u. Ram
u! mîdeinab u, nan ram raul
mîdöp abe u! mîdeinab me.

18 Manö ap u rö nöp,
nîbi bî gau kalîp manö pir
almim hâgpim, ‘Hon, “God
kabö bîd nîpe mîdöp rö
nîñö hagabun,” a gî nabun
u, manö nîñö hagnabun u
nan yîharîj; hainö gasî ap
nîñun, arö gun, a gî nabun u,
arö gî nabun. Pen, nan God
kabö bîd adö au God nîp pak
sabe gî ñîbal gau, hib anîbu
hagöl gî, “Nîñö hagabun,”
a gî nabun u, hainö gasî ke
ap nîñun ke gun rö lagnab;
hagnabun rö nöp gî nabun,’
a gîpim.

19 Kale bî gasî rîmîd lagöp
gau, nan nîhön u nan kub
Nan God nîp pak sabe gî
ñîbal nan u, aka kabö bîd
adö au sabe gî ñîbal u Nan
yabîl me, kabö bîd u. Kabö
bîd adö au mîdeinab u me,
nan anîbu nan God nîp ñeb
rö lî nab.

20 Pen ‘Kabö bîd mîdöp
rö, nîñö hagabun,’ a gî naböl
u, bîd adö anîbu nan dap
laumîdal halö hagnaböl.

21 Pen ‘God sabe gep ram
mîdöp rö, nîñö hagabun,’ a
gî naböl u, u God ram nîpe
nîñöm God hib nîpe halö
hagnaböl.

22 ‘Kumi kabö adö lan

mıdöp rō, nıñö hagabun,' a gınaböl u, God sea kın asık mıdöp au nıñöm sea kın anıbu abe, God sea kın anıbu asık mıdöp u abe mıdöp rō, nıñö hagabun a gınaböl. *

23 "Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Manö nıbi bı rımnap kalıp haggım adö u kale ke gaggım. Kamön ası, nan hałowalö wög adıñ ranöb u nıñbe, nan yabıl rō lö, wö ralbe, am sıduñ lañ arö, God nıp ańı ap ñun, a gımim, pör nan kale God nıp ñıbım. Nan pro pro anıbu rō pör anıg gıpım, pen nıñön gınıg manö ıñ yabıl u anıg gaggımıñ Nıbi bı gau kalıp naij gınım nagı adö u gaggım; kabö rō gınım adö u gımim. Kalıp mög nıñmım, ud aij gımim. Gınabun a gımim, gımim. *

24 Nıbi bı gau kalöp adan yamun, a gıpım, pen kale ke bı amgö we. Nan pro pro gau nıñbe, nan yabıl rō löp, pen nan kub nan hib waiö mıdöp gau nıñaggım.

25 "Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Pler kap kale gau rō, hön adö gau ñıg lı yu aij gıpım u, pen an yañ nan sı nan naij prı u ajmañ rauöm mıdöp. Hon nan iru udun, a gımim, hañ romanñ hon ke gı

aij gun, a gıpım. *

26 Kale Perisi bı gau gası rı mıd lagöp. Pler kap kale an yañ ñıg lı yu aij gıbe, hön adö gau u rō nöp mıd aij gıbö.

27 "Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Wip kabö mıgan gau rıgöl göm, ajön pıl göm, ped rud mailö aij gö, nıbi bı gau nıñlö, aij göp, pen mıgan an yañ wip le haññ naij apöl gı mıdöp; kale unbö rō nöp mıdpım. *

28 Kale unbö rō nöp, hön adö hañ romanñ nıñbun u, kale bı aij rō löp u, pen kalöp an yañ, manö pıral gau abe, nan sı nan naij gau abe, prı u ajmañ rauöm mıdöp. *

*God kalöp pen gı naij gınab, a ga
(Luk 11:47-51)*

29 "Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Bı God manö hagep hadame nöp allö rıgöl gıla ulöm ka adö u rıb adık gı aij göl gı haggım,

30 'Apıs bac bı gıla rō u, hon God manö hagep bı gau kalıp al pakagbnop,' a gıpım.

31 Pen haggım anıbu, bı God manö hagep gau kalıp al pak lımıdal ıñ u me, hon mıdpun, a gımim, haggım. *

* 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34

* 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8

* 23:25: Mak 7:4

* 23:27: Ap 23:3

* 23:28: Luk 16:15

* 23:31: Ap 7:52

³² Anib u, apis bac bi gi naij gila u rö, kale u rö nöp ginabun, a gimim u, u rö nöp gimim!

³³ Kale haino ni pai gai i. Haino God nibi bi manö kub hagöm, mab ke inab yan yunab nin u, kale aigö gimim pinin gi ke gau arnabimn Wasö yabit. Adan kale ap midageinab. *

³⁴ “Anib u, yad kalöp hagabin, yad bi God manö hagep rimnap, bi gasi kid hiik nneb rimnap, bi manö hag neb rimnap yunö, kalöp aueinabol, rimnap al pak linabim, rimnap mab ba lan al pak linabim, rimnap Juda magum gep ram raul migan kale u paknabim, rimnap pinin gi arlö ninöl gi, ram minönj gau gau ridik gi yunabim.

³⁵ Anib u me, God nibi bi kamn aj nipe gau, hadame nöp allö auöp i rö, manö marö u udnabim. Adam ni nipe, gi aj nöp gimidöp bi u, Ebol nip nöd il göm al pak löm, al dapöm, al dapöm, hainö Berekaia ni nipe Sekaraia nip, God nip sabe gep ram au dan, kabö ud gila bid au dan midö ninöl gi, nip an au al pak lila. *

³⁶ Yad kalöp ninjö yabit hagabin: nan gipim anibu, manö anibu kalöp minni midpim gai i ado gi aunab.

Jisas Jerusalem ninjö, mög

gö, mitön ga
(Luk 13:34-35)

³⁷ “Jerusalem nibi bi, nibi bi mög gep rö yad gai i. Bi God manö hagep God kalip yua bi gau, ram minönj kalöp u aulö, kabö jumim pör nöp al pak libim. Yad kalöp kitakit nime pi gau gipal rö, dam auan mö yad gau linam a gi libin u pen yip ninmim arö gipim.

³⁸ God nipe God sabe gep ram kale u arik ara; cög nöp midöp. *

³⁹ Uri yip ninagnabim; hainö, ‘God bi hanip a göm yua bi i, aj yabit auab,’ a gimim, nin anibu nöp, yad kauyan ninabim,” a ga. *

24

God sabe gep ram u ud wat ginabol, a ga

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm, hönj arö ninöl gi, bi nipe gau nip hagla, “God sabe gep ram aj gai i nöj!” a gila.

² Hageila, kalip haga, “Kale nan anib gau magönhalö ninmim hagabim u pen yad kalöp ninjö yabit hagabin, hainö ram i ud wat ginabol u, kabö ap kabö ap adö u rö midageinab,” a ga. *

Hainö mid aj gagnabol

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Jisas am Olip Dum lan asik midö ninöl gi, bi nipe

* 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5 * 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44

gau apöm, kalpe ke nöp ap Jisas nîp agamîj hag nîñöm hagla, “God sabe gep ram ud waî gî naböl a gîpan u, mañ mai rō anîg gî nabölñ Hon nan nîhön u gö nîñun, ne söl aunabön nîñöm ram mîñön naböñ it i ur gî nab, a gun nîñnabun?” ö gîla.

⁴ Hageila, Jisas haga, “Nîñ aij yabîl gîmim. Nîbi bî rîmnap kalöp pîral hagnaböl.

⁵ Bî iru nöp apöm, nîbi bî gau kalîp pîr alöm, hîb yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp Krais u,’ a gî naböl. Nîbi bî iru nöp manö pîral kale u nîñ udnaböl. *

⁶ Söl au pen pen gîlō, gu gö nîñnabim; pen mîlō yabîl gau pen pen gî naböl u, manö u nöp auö nîñnabim. Anîg gö nîñmim, ñîñ hain u aunîg gab a gîmim pîñîñ gagmim. U yîharîñ pen pen alnaböl. Ñîñ hain u hainö aunab.

⁷ Nîbi bî mîgan rîmnap uraköm, nîbi bî mîgan rîmnap aip pen pen gî naböl. Kîñ mîgan rîmnap uraköm, kîñ mîgan rîmnap aip pen pen gî naböl. Ram mîñön gau magöñhalö munmon udöm, kîyö kub yabîl apöm gî nab.

⁸ Anîg geinab, kalöp nîbi ñî pai ñîñöb rō u gö, söl mîdöp a gîmim nîñnabim.

⁹ “Kale nîbi bî yad mîdeinabim rō, nîbi bî ram mîñön gau magöñhalö kalöp iru nîñöm, dam nagî löm,

gî naij göm, böñ nöp al pak lî naböl. *

¹⁰ Ñîñ anîbu, nîbi bî God nîp nîñ udpal gau iru nöp nîñ udep magö kale u arö göm, mîdeimam kale ke gau nîñlō mulu lugö, kalîp ud bî kauaî mauaî ñîmagö adö u lî naböl.

¹¹ Pen nîbi bî iru nöp apöm, “Hon God manö hagep bî,” a göm, manö pîral haglō, nîbi bî iru nöp manö pîral kale u udnaböl. *

¹² Nîbi bî gau nagî naij adö u gîlō gîlō, magöñhalö rō gasî adö anîbu nîñöm, mîdmagö lep adö u hauî gî naböl.

¹³ Pen nîbi bî an God manö aij u nîñ ud pîdöñ göm, hagöp rō göm, nîbi bî ke nîbö gau mîdmagö löm gî nöp mîdeinaböl gau, God nîbi bî anîb gau kalîp magöñhalö ud kamîñ yunab. *

¹⁴ Pen God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u, ram mîñön ke gau gau nîbi bî ke ke gau nîbö gau nîbö magöñhalö yabîl haglō haglō am haknîg gab u me, ñîñ hain anîbu aunab. *

Bî ap God sabe gep ram u gî naij yabîl gî nab, a ga

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ “Pen bî God manö hagep Daniel hadame nöp haga rō u gî nab. Nîpe haga, ‘Kale nîñnabim, God sabe gep ram raul mîgan ut u, nan asî masî naij yabîl gep ap urak mîdeinab,’ a ga. (Kale nîbi

* 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18 * 24:9: Mad 10:22 * 24:11: Mad 24:5,24 1Jn

4:1 * 24:13: Mad 10:22 * 24:14: Mad 28:19 * 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11

bɪ manö i uri nöp amgö li nɪŋabim gau, manö anɪbi iɪ u nɪŋ aij gɪmim!)*

16 Kale nɪbi bɪ ram mɪnön Judia mɪdeinabim gau, nan naij anɪbu nɪŋmim, yɪŋɪd pɪŋɪŋ gɪ nö ilö gau armim.

17 Nɪbi bɪ ram adö laŋ mɪdeinabim gau, nan hon rɪmnap udun a gɪmim, ado gɪ ram raul aragmim.*

18 Nɪbi bɪ wög nabön gau ajeinabim gau, waɪɪj mɪlö ap udun a gɪmim, ado gɪ ram aragmim.

19 Pen ñɪn anɪbu nɪbi ñɪ mudun halö mɪdeinabim gau abe, nɪbi ñɪ painaŋ ci ñeinabim gau abe, uɪham yabɪɪ arnabim.

20 “Pen God nɪp sabe gɪmim hagmim, ram yɪgön göp ñɪn u pɪŋɪŋ gɪ aragun, a gɪmim; God nɪp sabe gep ñɪn kale u gagnaɪm, a gɪmim.

21 Nɪhön gɪnɪg, God hadame dagol gau ram mɪnön gɪ la ñɪn u rɪköm, mɪd damöm mɪñi mɪdpun ñɪn i, nan naij anɪbu rö gaga; hainö anɪbu rö gagnab.*

22 Yɪharɪŋ u, nan naij anɪbu pör gö, nɪbi bɪ magöŋhalö um hakblap. Pen Bɪ Kub u nɪbi bɪ nɪpe udnab gau kalɪp gasɪ nɪŋöm, wasö gö me, nan naij anɪbu yöp magö ap gɪnab.

23 “Ñɪn anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap kalöp hagnaböl, ‘Nɪŋim! Krais mɪdöp i! Krais mɪdöp daŋ!’ a gɪnaböl u,

pen nɪŋö hagpal a gɪmim, nɪŋagmim.*

24 Nɪbi bɪ rɪmnap, God nɪbi bɪ nɪpe hag la gau, böŋ hanɪp lau aulan a göm, pɪral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bɪ God manö hagep bɪ ap,’ a göm, nan gagep rö rɪmnap gɪnaböl. Pen God nɪbi bɪ nɪpe hag la gau udagnaböl, wasö.*

25 Anɪb u, nɪŋ aij gɪmim. Nan nɪhön nɪhön hainö gɪnab u, yad kalöp hadö hagnö nɪŋbim u me, nɪŋ aij göl gɪ mɪdaimim.

26 “Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap apöm kalöp hagnaböl, ‘Krais apöm mɪdöp ram mɪnön kabö nöp mɪdöp aŋ gau,’ a gaiöl u, anɪb gau aragmim. Rɪmnap pen hagnaböl, ‘Krais apöm pi göl mɪdöp gai i,’ a gaiöl u, nɪŋö hagpal a gɪmim nɪŋagmim.*

27 Yad Bɪ Ñɪ nɪpe aunabin ñɪn u, aɪm aɪm udöm, amdam magö bol u adɪŋ mɪŋ nɪbö adɪŋ jɪŋ aröp rö u gö nɪŋöl gɪ, aunabin.*

28 Wal wayön ap umöl mɪdeinab u, yaur apöm magum geinaböl.*

Bɪ Ñɪ nɪpe aunab ñɪn u

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 “Pen marö kub anɪbu gɪ dam pɪs gö nɪŋöl gɪ, sɪdö u mailö gagnab; rakɪn u mailö gagnab; gapɪ gau kumi kabö laŋ nɪbö ju lugnab; nan kumi

* 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mad 24:5 * 24:24: Dud

13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24 * 24:27: Mad 24:37-39

* 24:28: Luk 17:37

kabö adö laŋ gau, gau nĩbö gau nĩbö gĩnab. *

³⁰ Ñĩn anĩbu, Bĩ Ñĩ nĩpe aunĩg gö nĩŋöl gĩ, kumi kabö adö laŋ ke lö, nĩbi bĩ ram mĩnönŋ gau ke ke mĩdpal rö nĩŋöm, mĩtönŋ gĩnaböl. Bĩ Ñĩ nĩpe Nap pĩdönŋ u udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad adö au auö nĩŋöl gĩ, nĩŋnaböl. *

³¹ Alĩŋ magö kub hagö nĩŋöl gĩ, ejol nĩpe gau hag yuö, nĩbi bĩ nĩpe, udnabin, a göm hag la gau udnĩg, ram mĩnönŋ iĩ i mĩdöp mĩdöp rö gau gau amöm, udöm nĩp daunaböl. *

Mab rauan u nĩŋmim

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² “Kale nĩŋbim, mab rauan u laŋ sĩlĩp löm, söl pĩdönŋ gĩnĩg gab nĩŋöl gĩ, sĩdö lĩnĩg gab a gĩmim nĩŋbim.

³³ Anĩb u rö, hainö nan hagpin gau gö nĩŋöl gĩ, “Bĩ Ñĩ nĩpe ado gĩ aunab ñĩn u mĩñi söl yabĩl mĩdöp; magö pro marap mĩdöm, apjaknab,” a gĩmim, nĩŋnabim.

³⁴ Yad kalöp nĩŋö hagabin, nĩbi bĩ mĩñi mĩdpal gau umagnaböl, kamĩŋ mĩdlö nĩŋöl gĩ, nan anĩb gau magöŋhalö gĩnab. *

³⁵ Kumi kabö adö laŋ abe, mĩnönŋ nabönŋ iĩ i abe ur gĩnab, pen manö magö yad ur gagnab. *

Ñĩn mai yad Bĩ Ñĩ nĩpe aunabin u, nĩbi bĩ ap nĩŋagöp, a ga

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

³⁶ “Yad magö mai rö, ñĩn mai rö aunabin u, nĩbi bĩ nĩŋagpal; ejol gau nĩŋagpal; yad ke God Ñĩ u pen yad abe nĩŋagpin; Bapi nĩpe ke nöp nĩŋöb. *

³⁷ “Yad Bĩ Ñĩ nĩpe ado gĩ aunabin ñĩn u, Noa mĩdeia ñĩn u, gĩ mĩdmĩdal rö nöp gĩ mĩdeinaböl. *

³⁸ Hadame nöp Noa mĩdeia ñĩn anĩbu, ñĩg u nĩbi bĩ gau kalĩp ud yuö yuaga magö u, kale nan ñĩŋöl gĩ, ñĩg ñĩŋöl gĩ, nĩbi bĩ udöl gĩ, gĩ mĩdlö nĩŋöl gĩ, Noa ñĩg magĩb kub mĩgan u arö, ñĩg apöm kalĩp magöŋhalö ud yuö yua.

³⁹ Pen kale nan ap gĩnab a göm nĩŋagla; ñĩg u kalĩp ud yuö yuö nĩŋöl gĩ nöp nĩŋla. Hainö yad Bĩ Ñĩ nĩpe aunabin mañu, anĩg unbö rö nöp gĩnab. *

⁴⁰ Ñĩn anĩbu, bĩ mĩhöp wög adĩŋ gau wög gĩ mĩdeinabil u, bĩ ap udem, ap arö gĩnabin.

⁴¹ Pen nĩbi mĩhöp plaua gĩnĩg, wid magö pa jö ma jö lugalug geinabil u, ap udem, ap arö gĩnabin.

⁴² “Yad Bĩ Kub aunabin ñĩn u nĩŋagpin u me, nĩŋ aij göl gĩ mĩdaimim. *

* **24:29:** Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13 * **24:30:** Sek

12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * **24:31:** 1Ko 15:52; 1De 4:16 * **24:34:** Mad 16:28

* **24:35:** Mad 5:18 * **24:36:** Ap 1:7; 1De 5:1-2 * **24:37:** Jen 6:5-8 * **24:39:**

Jen 7:21-23 * **24:42:** Mad 25:13

43 Bɪ ram nap nɪbö u, bɪ nan si udep u magö mai aunab u nɪɲböp, nɪɲ aij gɪböp; ram nɪpe pa jö gɪ raul dan am nan nɪpe gau si udagböp. *

44 Anɪb u rö, kale gɪ jɪn gɪmim mɪdaimim. Wasö u, Bɪ Ñɪ nɪpe auagab a gɪmim, hauɪ padö gɪ mɪdeinabim ñɪn u nöp aunabin.

Bɪ wög gɪ ñeb rɪmnap wög gɪ aij gɪpal, rɪmnap wög gɪ aij gagpal, a ga

(Luk 12:14-48)

45 “Bɪ kub ap adan arnɪg göm, bɪ an wög gɪ aij gɪnab u nɪp hag löm hagnab, ‘Bɪ wög yɪp gɪ ñɪbal rɪmnap kalɪp abad mɪdmön, nan magö kalɪp gau nɪme lɪ aij göl gɪ mɪdaimön,’ a göm, arnab.

46 Hainö ado gɪ apöm nɪɲnab, haga rö nöp geinab. Anɪg nɪɲöm nɪp ud aij yabɪɪ gö nɪɲöl gɪ, bɪ wög gɪ ñeb nɪpe mɪñ mɪñ gɪnab.

47 Yad kalöp nɪɲö hagabin, nɪp hag lö, nan nɪpe gau magöɲhalö abad mɪdeinab. *

48 “Pen bɪ nɪpe hag lɪnab anɪbu mɪd damöm, bɪ kub mɪñɪ auagnab, a göm,

49 nɪbi bɪ wög gɪ ñeb rɪmnap kalɪp mɪñu magö paköm, am bɪ ñɪg nɪɲöm hauɪ lɪbal gau aip aɲ haköm, nan ñɪɲöm, ñɪg nɪɲöm gɪ mɪdeinab.

50 Bɪ wög gep anɪbu, bɪ kub yɪɲɪd auagnab, a göm, hauɪ padö göm mɪdeinab ñɪn u nöp, bɪ kub aunab.

51 Apöm, nɪp gɪ naij yabɪɪ göm, nɪbi bɪ piral hagöm, “Hon Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe me,” a göm piral hagnab gau aip hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau rɪbɪköm, mɪtön gɪ mɪdeinaböl.

25

Nɪbi praj unbö sɪduɲ laɲ, manö hod rɪköm haga

1 “God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab ñɪn anɪbu, aiud adö i rö gɪnab. Bɪ ap nɪbi udnɪg gab. Nɪbi praj unbö sɪduɲ laɲ nan kub ñɪɲnɪg arnaböl. Nɪbi praj anɪb gau, bɪ anɪbu nɪp am adan aɲ au nɪɲun uɪ gɪ dam ram aunabun a göm, lam ke ke udöm arnaböl. *

2 Pen nɪbi praj anɪb gau, unbö mamɪd u gasɪ nɪɲ aij gɪnaböl; unbö mamɪd u gasɪ nɪɲ aij gagnaböl.

3 Nɪbi praj gasɪ nɪɲ aij gagnaböl gau, lam udöm, lam lauep wel rɪmnap halö ud aragnaböl.

4 Pen nɪbi praj gasɪ nɪɲ aij gɪnaböl anɪb gau, lam udöm, lam lauep wel rɪmnap ral barol mɪgan u löm, halö halö ud arnaböl.

5 Pen nɪbi praj anɪb gau kale magöɲhalö amjaköm, abad mɪdlö mɪdlö, bɪ nɪbi udnɪg gɪnab u yɪɲɪd auageinab me, uhön auö hon han arnaböl.

6 “Pen sɪböɲ aɲ kub yaɲ, nɪbi bɪ rɪmnap wɪñ alöm hagnaböl, ‘Bɪ nɪbi udnɪg gab u auab. Nɪp am adan aɲ

* 24:43: Luk 12:39-40; Rep 16:15

* 24:47: Mad 25:21,23

* 25:1: Rep 19:7;

u niŋmim, uŋ gi dauim,' a giŋaböl.

⁷ Anig hageinaböl, niŋbi ugan unbö siŋduŋ laŋ anibu magöŋhalö uraköm, lam wik kale gau gi aij giŋaböl.

⁸ Anig göm, niŋbi gasi niŋ aij gagnaböl ugan u, niŋbi gasi niŋ aij giŋaböl ugan u kalip hagnaböl, 'Łam hon gau hon giŋig gab u, wel köl gau hanip riŋnap ŋim,' a giŋaböl.

⁹ Anig hageinaböl u, pen niŋbi gasi niŋ aij giŋaböl ugan u hagnaböl, 'Wasö! Hon wel hon kölape riŋnap ŋinabun u, wel hon uŋep giŋab. Kale wel rauŋep ram ap gau ammim, kale ke rauim,' a giŋaböl.

¹⁰ Anig hageinaböl, wel rauŋep ram u arnaböl magö u, bi niŋbi udnig giŋab u apjaknab. Niŋbi gasi niŋ aij giŋaböl ugan u, bi anibu aip ram raul miŋgan arlö niŋjöl gi, niŋpe ajöŋ gi ŋinab.

¹¹ Hainö pen niŋbi praj gasi niŋ aij gagnaböl ugan u apjaköm hagnaböl, 'Bi kub! Bi kub! Hanip ajöŋ u hiik,' a giŋaböl. *

¹² Hageinaböl, hagnab, 'Yad kalöp niŋjö yabiŋ hagabin, yad kalöp niŋagpin,' a giŋab," a ga. *

¹³ Jisas manö anibu hagöm niŋbi bi gau haga, "Anib u, kale Bi Kub u ŋin mai aka magö mai aunab u niŋagpin rö, niŋ aij giŋmim miŋdaimim," a ga. *

Bi kub ap bi wög gi ŋeb niŋpe gau kalip mani ŋa, manö hod riŋköm haga

(Luk 19:11-27)

¹⁴ "Pen aiud udnig gabin adö i rö giŋab. Bi kub ap ram miŋnöŋ miŋlö kub gau arnig, bi wög gi ŋeb niŋpe gau kalip wiŋ alö aulö, nan niŋpe gau abad miŋdeilaŋ, a göm, kalip ŋinab.

¹⁵⁻¹⁶ Bi niŋpe anib gau, wög giŋaböl giŋaböl rö niŋjöm, mani niŋme löm, bi ap niŋ paip dausan ŋinab, ap niŋ du dausan ŋinab, ap niŋ wan dausan ŋinab. Ŋöm, niŋpe am gau miŋdö niŋjöl gi, bi paip dausan udnab u, mani anibu udöm, siŋkim gi dam amiŋ apil göm, mani sinin paip dausan udnab. *

¹⁷ Bi du dausan udnab u, u rö nöŋ, mani anibu udöm, siŋkim gi dam amiŋ apil göm, mani sinin du dausan udnab.

¹⁸ Pen bi mani wan dausan udnab u, damöm, uŋöm udöm miŋnöŋ ŋinab.

¹⁹ "Hainö miŋd damöm, bi wög gi ŋeb anib gau bi kub kale u ado gi apöm, mani ŋinbin anibu niŋhön niŋhön giŋpal, a göm, kalip hag niŋnab.

²⁰ Hag niŋjö, bi paip dausan udnab u, mani niŋpe u dap ŋöm hagnab, 'Bi kub, nöŋ! Yiŋ mani paip dausan nöŋ ŋina pen yad mani anibu udem, siŋkim gi ado malo gi damem, paip dausan mani sinin uŋpin me i,' a giŋab.

21 Hagö, bî kub u pen hagnab, 'Aij göp. Ne wög gi ñeb bî aij. Ne yîp wög gi aij gi ñîban u me, anig gi pan. Ne nan pro u anig gi aij gi pan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabî göl gi mîdaimön,' a ginab. *

22 "Bî mani du dausan udnab u, u rö nöp mani nîpe u dap ñöm hagnab, 'Bî kub. Yîp du dausan nöp ñîna pen yad mani anîbu udem, sikim gi ado malo gi damem, du dausan mani sinîj udpin me i,' a ginab.

23 Hagö, bî kub u hagnab, 'Aij göp. Ne wög gi ñeb bî aij. Ne yîp wög gi aij gi ñîban u me, anig gi pan. Ne nan pro u anig gi aij gi pan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabî göl gi mîdaimön,' a ginab.

24 "Pen bî mani wan dausan udnab u, mani nîpe u dap ñöm hagnab, 'Bî kub. Yad nöp nîjbin; ne bî kal yabî. Nîbi bî ne rimnap wög waryö kale gi pal gau, ne yîharîj hal dapön nîjban.

25 Ne anig gi pan rö, yad piñîj gem, mani ñîna u damem, ulöm udem mînön ñînö mîdmîdöp u, mîñi mani ne dap ñabin me i,' a ginab.

26 "Hagö, bî kub u hagnab, 'Ne bî naij wög gagep ap. Nîbi bî yîp wög waryö gi pal gau, nan yîharîj hal dapem ñîjbin, a gi pan ar?

27 Anîb u, ne mani yîp i dam beg pasbuk lîbnap, mîñi yad apem mani sinîj rimnap halö yîharîj udbnep,' a ginab.

28 Anîg hagöm, bî nîpe rimnap kalîp hagnab, 'Anîg göp u, mani wan dausan anîbu ju udmim, bî den dausan mîdöp u nîp ñîmim.

29 Pör hagpun rö, nîbi bî gep gau, kalîp rimnap halö ñîlö udöm mîd aij ginaböl; pen nîbi bî gep wasö gau, nan pro kale mîdöp u piñ gi udlö, yîharîj mîdeinaböl. *

30 Anîb u, bî wög gagöp anîbu nîp dam sibön kub auöp hön adö au yan yube, nîbi bî meg hau rîbîköm, mîtön gi mîdpal gau aip mîdeian,' a ginab," a ga. *

Manö kub hagep ñîn u

31 "Bî Ñî nîpe Kîj kub mîdöm, mailö aij unbö ke halö aunab ñîn u, ejol gau magöñhalö aip apöm, sea Kîj nîpe asîk mîdep adö u asîkö, *

32 nîbi bî ram mînön ke gau gau mîdpal rö magöñhalö apöm, amgö ilö nîp au magum gi lö nîjöl gi, kalîp nîme lî böj u ke löm, böj u ke löm ginab. Bî kaj sipsip kaj meme mukep bî gau, kaj sipsip gau mîgan ap ke yuöm, kaj meme gau mîgan ap ke yuöm gi pal rö u ginab. *

* 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10

* 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

* 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28

* 25:31: Mad 16:27; 19:28

* 25:32: Esi 34:17;

33 Nibi bi kaj sipsip rō mīdpal gau niñöm, ñimagö yijig böñ lau linab; nibi bi kaj meme rō mīdpal gau niñöm, ñimagö sīdagö böñ lau linab.

34 Nipe Kin kub u me, nibi bi ñimagö yijig böñ lau kalip hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, miñ miñ gīmim. Nipe ram mīnōñ hadame dagol gau gī la ñin u, ka kalöp u gī la. Apim, ka aij anibu udim.

35 Pen niñön: yip kiyö lö, nan magö ñibim. Yip ñig nan gö, ñig ñibim. Yad ram mīnōñ mīlō gau nībō aunö, yip hag udmim, dam ram kale u libim. *

36 Yad wañj mīdagö, yip wañj u ñibim. Yad nan gö, yip gī aij gīpim. Nagi mīdainö, yip am niñbim, 'a gīnab.

37 "Anig hageinab, nibi bi aij gau nīp pen hagnaböl, 'Bī Kub. Magö mai nöp kiyö lö nan magö ñibun? Magö mai ñig nan gö, nöp ñig ñibun?

38 Magö mai ne bi mīlō gau nībō rō auö, nöp hag udun dam ram hon u libun? Magö mai wañj u mīdagö, nöp wañj ñibun?

39 Magö mai ne nan ga aka ne nagi mīdaina, nöp am niñbun?' ö gīnaböl.

40 "Hageinaböl, Kin u hagnab, 'Mam yad yiñarñ ap gī aij gīpim u me, yip gī aij gīpim,' a gīnab. *

41 Kalip anig hagöm, nibi bi ñimagö sīdagö böñ

lau mīdeinaböl gau, kalip hagnab, 'God kalöp niñöm gasi naij niñab. Nipe Seden nīp abe, Seden ejol nipe gau abe, kalip ilön gö niñöl gī mīdeilan, a göm, ka mab ke inab ap gī la. Kale nibi bi naij, ilön kub udnabim gau, yip arö gīmim, mab ke inab ka anibu arim. *

42 Niñön gīnig: yip kiyö lö, nan magö ñagpe. Yip ñig nan gö, ñig ñagpe.

43 Yad mīlō gau nībō aunö, yip hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad wañj mīdagö, yip wañj ñagpe. Yad nan ga ñin u, aka nagi mīdainö ñin u, yip ap niñmim gī aij gagpe,' a gīnab.

44 "Hageinab, nīp hagnaböl, 'Bī Kub. Ñin mai ne kiyö mīdaina, nan magö ñagnoñ Ñin mai ne ñig nan gö, ñig ñagnoñ Ñin mai ne mīlō gau nībō auö, nöp hag udagnoñ Ñin mai ne wañj mīdagö, nöp ñagnoñ Ñin mai ne nan ga aka nagi mīdaina, nöp am niñun gī aij gagno?' ö gīnaböl.

45 "Anig hageinaböl, Kin u hagnab, 'Yad kale niñö hagabin, kale mam yad yiñarñ ap gī aij gagpim u me, yip u rō nöp gī aij gagpim,' a gīnab.

46 Anig hagöm, kalip hag yuö amöm, pör nöp ilön gö niñöl gī mīdeinaböl ka u arnaböl; pen nibi bi aij nipe gau hagö, kale amöm, pör nöp

* 25:35: Ais 58:7 * 25:40: Pro 19:17; Mad 10:42; Mak 9:41 * 25:41: Mad

7:23 * 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29

pör nöp kamij mīdep ram mīnōj au arnaböl,” a ga. *

26

Jisas nīp ai göl gun al pak lun, a göm, agamij hag nīnla
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Jisas manö anību hagöm, bī nīpe unbö mīgan laj gau kalīp haga,

² “Kale nīnjbim, nīn mīhöp mīdöm, Pasopa nīn kub u mīñi, a göm, ap magum göm yīharīj mīdeinaböl. Pen kale anīg göl ap magum göm, yīp Bī Nī nīpe u, ud gapman bī kub gau kalīp nōm hagnaböl, ‘Nīp mab ba laj al pak līmim,’ a gīnaböl,” a ga. *

³ Pen God nīp nan sabe gep bī kub gau abe, bī manö ud asīkep gau abe apöm bī God nīp nan sabe gep bī kub yabīl Kaiapas ram kub nīpe u magum göm,

⁴ Jisas nīp ai göl gun, agamij ud sīsī lun, al pak līnabun, a göm, manö hag lī mīdeila.

⁵ Pen kale hagla, “Pasopa nan nīnjb yīharīj mīdep nīn i, hon anīg gīno, nībi bī iru nöp mīdpal gai i pen pen göl rö lōp. Anīb u, mīñi arö gun, nīn ap nīp al pak lun,” a gīla.

Nībi ap Jisas nabīc cōg nīp wel lī ña

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶⁻⁷ Jisas ram rīlīg aglö Be-dani am mīdöm, Saimon bī

wös hapeb nōd la u ram nīpe u am nan nīnjbila. Nan nīnjb nīnjböl gī, nībi ap wel haīj aīj aup, mani kub raubal u, baröl halö dapöm, Jisas nabīc cōg adö u hon ga. *

⁸⁻⁹ Hon gö, Jisas bī nīpe gau nīnjböl, hibur kale u naij gö, hagla, “Wel anību damöm mani kub udöm, nībi bī nan mīdagöp gau kalīp ñeb rö u, pen nīhōn gīnīg anīg göl yīharīj hon göp?” ö gīla.

¹⁰ Manö anību hageila, Jisas ke nīnjböl, kalīp haga, “Nībi anībi nīpe yīp gī aīj yabīl göp u, nīhōn gīnīg anīg hagabim?”

¹¹ Nībi bī nan mīdagöp gau aīp pör mīdeinabim, pen yad aīp pör mīdageinabun. *

¹² Nībi bī umlō, wīp rīgöl gīnīg, wel lī nōm dam rīgöl gīpal. Yīp rīgöl gīnīg gaböl u me, nīpe wel anību hañ roman yīp lī nōb.

¹³ Pen yad kalöp nīnjb hagabin, hainö ram mīnōj i i ke gau gau magōjhālō, manö aīj yad u hagöl gī, nībi anībi anīg gajīp u aiud udöl gī, ga anību hauī gagnaböl,” a ga.

Judas Jisas nīp mumug nīja

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Nīn anību, Jisas bī nīpe Judas Iskariod, Jisas nīp kain gī dam nīnjböl al pak lōl a göm, God nīp nan sabe gep bī kub gau kalīp hagnīg ara. Amöm haga, “Yad Jisas nīp

* 26:2: Eks 12:1-27; Mad 20:18

* 26:6-7: Luk 7:37-38

* 26:11: Dud 15:11

si nan naij gipal gau, God niñöm arö ginab," a ga. *

²⁹ Anig hagöm haga, "Yad kalöp niñö hagabin, ñig wain i miñi rimnap halö ñinagnabin. Hainö, God niñi bi udöm kumi kabö adö lan au abad mideinab ñin u nöp, yad kauyan kale aip ñig wain u ñinabin," a ga.

³⁰ Anig hagöm, bi nipe gau aip God hib dap raneb kimap ap hagöl gi, Olip Dum arla. *

Jisas Pida nip, "Jisas nip niñagpin," a ginabön," a ga

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas haga, "God Manö u kali kliñ riköm hagla,

'Yad bi kaj sipsip mukep u nip pak linö,

kaj sipsip nipe gau magöñhalö piñin gi arnaböl,' a gila.

Hagla anibu me, midö sibön an yan kale magöñhalö yip arö gimim, piñin gi arnabim. *

³² Pen yad umem urakem, ram minöñ Galili nöd areinabin, kale hain ninabim," a ga. *

³³ Hageia, Pida haga, "Bi magöñhalö nöp arö göm, jöl ñinaböl rö löp, pen yad anig gagnabin," a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, "Yad nöp manö niñö hagabin, sibön an yan yaur kitakil wiñ alagnab magö u, 'Jisas nip niñagpin,' a gimön, magö

miñhau niñan hagnabön," a ga. *

³⁵ Hageia, Pida klö yabi göm haga, "Yip al pak linig, al pak linaböl u pen, 'Jisas bi yad wasö,' gem hagagnabin," a ga. Jisas bi nipe magöñhalö u rö nöp Pida haga rö nöp hagla.

Jisas God nip sabe gi mideia

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Jisas bi nipe gau aip mab wög adiñ Gedsemani amöm, bi nipe rimnap kalip haga, "Kale aui asik midaimim. Yad au dan amem, Bapi nip sabe göl gi mideinabin," a ga.

³⁷ Anig hagöm, Pida aip, Sebedi ñi nipe miñöp Jems Jon aip kalip ut gi ara. Amöl gi, Jisas nipe gasi milö löm,

³⁸ kalip yam haga, "Midmagö yip u big ñöl nöp löp u, umnam rö löp. Kale aui midmim, yip abad midaimim," a ga. *

³⁹ Anig hagöm, kalip anib au hag löm, nipe yöp söl dagol au amöm, ubör yihön göm, mulu adiñ u ud minöñ yan löm, God nip sabe göm haga, "Bapi, nan yip ginig gab anibu, wasö ginig, wasö gimön. Pen yad gasi niñbin adö u gagmön; gasi ne ke niñban adö u rö gimön," a ga.

⁴⁰ Anig hagöm, ado gi apöm niña, bi nipe gau hon haneila. Jisas Pida nip haga, "Kale magö aña ap nöp yip abad midagim ar?

* 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1

* 26:31: Jon 16:32; Sek 13:7

* 26:32: Mad

28:7,16 * 26:34: Mad 26:69-75

* 26:38: Jon 12:27

41 Nan naij gun rö löp, a gımım, God nıp sabe göl gı mıdaimım. Gası kale u gımım rö löp u pen hañ roman u nöp masös göp,” a ga.

42 Jisas anıg hagöm, kauyan am Nap nıp sabe göm haga, “Nan yıp gınıg gö ilön udnabin u, arö gep rö mıdagöp u, hañwawö gan; gası ne ke nıñban adö u rö gımön,” a ga.

43 Anıg hagöm, kauyan ado gı apöm nıña, bı nıpe gau amgö nıñ mıdageila; hon haneila.

44 Pen nıpe ado gı amöm, Nap nıp nöd sabe ga rö nöp, kauyan sabe göm,

45 ado gı apöm, bı nıpe gau kalıp haga, “Kale masös gö, han mıdpım arı Bı gau me, nıñım! Bı yıp kain göm, Bı Ñı nıpe, bı nan si nan naij gıpal gau kalıp nıñıg gab.

46 Urakpe arun! Nıñım! Bı kain göp bı auab i,” a ga. *

Judas Jisas nıp kain gı ud ara

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

47 Jisas manö hagö nıñöl gı, bı nıpe unbö mıgan lañ ap, Judas, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, nıp hagla rö, bı kale iru nöp dapöm apjaka. Kale ru mılö kíd rımnıp, ur pakep rımnıp udöm, aula.

48 Judas nöd kalıp hag löm haga, “Yad bı ap nıp am hag wıhai udem, ud bom

haluem, mulu ñıñeinam u, bı u me, a gımım, nıp ud sısı lımım,” a ga.

49 Pen Judas nıpe Jisas mıdeia au yıñıd nöp apjaköm, “Manö hag ñeb bı, ne mıdpan?” a göm, nıp mulu ñıñıa.

50 Anıg gö, Jisas haga, “Bı me. Nan gınıg gabön u yıñıd gı!” a ga.

Hagö, bı Judas aıp aula gau Jisas nıp ud sısı lıla.

51 Jisas ud sısı lılö nıñöl gı, Jisas bı nıpe ap ru mılö kíd nıpe u ud tıp gı udöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı u wög nıp gımıdöp bı u, nıp rımıd böñ lap u böñ nöp rıb gı dö gı yua. *

52 Anıg gö, Jisas nıp haga, “Ru mılö kíd udpan u ado gı lı mıgan yuö lugañ. Nıbi bı ru mılö kíd udöm pen pen gınaböl gau, adö anıbu nöp umnaböl. *

53 Yad ‘Bapi ake!’ gaıbnep, nıpe yıñıd nöp ejol yam ke ke unbö mıgan lañ rö hag yuö, apöm yıp abad mıdaıblap.

54 Pen hadame nöp God Manö u kalı kılıñ rıköm, yıp anıg anıg göm umnab a gıla u me, anıg gınım. Yad adö ap ke geınabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

55 Pen bı nıp udnıg aula anıb gau kalıp haga, “Yad pör am God sabe gep ram u asıkem, nıbi bı gau kalıp manö hag ñıbin u pen yıp udagpım. Mıñı pen, ru mılö kíd halö, ur pakep halö

* 26:46: Jon 14:31 * 26:51: Jon 18:26
Luk 19:47; 21:37

* 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10 * 26:55:

dapim, bɪ nan si udep rō u
yɪp udnɪg auabim. *

⁵⁶ Kale gabim anɪbu, God
manō hagep bɪ gau God
Manō kalɪ kɪñ rɪkōm hagla
rō nōp gabim,” a ga.

Pen magō anɪbu, Jisas bɪ
nɪpe gau magōŋhalō nɪp arō
gōm pɪñɪŋ gɪ arla.

*Juda Kansol Kub bɪ gau
Jisas nɪp manō kub hagla*

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-
55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manō hag
ñeb bɪ gau abe, bɪ manō ud
asɪkep gau abe, ap magum gɪ
mɪdeila bɪ Kaiapas God nɪp
nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ
u ram nɪpe au me, Jisas nɪp
ud sɪsɪ lōm, dam ram anɪbu
arla.

⁵⁸ Pen Pida nɪpe hain
hain amōm, ram hōŋ adō u
mɪdōm, God sabe gep ram
polisman gau aip asɪkōm,
nɪhōn rō gɪnabōl a gōm, nɪŋ
mɪdeila.

⁵⁹ Bɪ God nɪp nan sabe gep
bɪ kub gau abe, Juda Kan-
sol kub bɪ gau abe hagla,
“Hon bɪ manō piral hagep
bɪ rɪmnap kalɪp hag nɪŋno,
kale manō ap haglō, kabō gōl
mɪdō, manō ɪɪ me u, a gun,
Jisas nɪp al pak lun,” a gɪla.

⁶⁰ Anɪg hagla u pen manō
anɪbu ke ke arō, Jisas nɪp al
pak lep ɪɪ ap mɪdageia.

Anɪg ga u pen hainō bɪ
mɪhōp apɪl haglō,

⁶¹ “Bɪ anɪbi haga, ‘God
sabe gep ram u ud jō gɪ
yuem, mɪdō ñɪn mɪhau

nɪgan kauyan gɪ lɪnabin,’ a
ga,” a gɪlō. *

⁶² Anɪg hagailō, God nɪp
nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ
u, Jisas nɪp haga, “Manō nōp
hagabil u, ne pen ap ha-
gagnabōn ar?” a ga.

⁶³ Hageia, Jisas pen manō
ap hagaga. Anɪg gö, bɪ God
nɪp nan sabe gep bɪ kub
yabɪɪ u haga, “Mɪñi manō
kub hagnɪg mɪdpun ɪ, manō
piral hagagmōn. God pör
kamɪŋ mɪdöp u, u rō nōp nɪŋ
mɪdöp. Anɪb u, hanɪp kabō
gōl hagmōn: ne Mesaia u,
God Ñɪ nɪpe aka wasō?” ga.
*

⁶⁴ Hageia, Jisas haga,
“Me hagpan u. Pen kale
magōŋhalō nɪŋnim! Yad kalöp
hagabin, yad Bɪ Kub klō
ke yabɪɪ u ñɪmagō yɪjɪg
bōŋ nɪpe lau adō mɪdem,
kumi bad adō au amem
mɪnōŋ nabōŋ ɪɪ i aueinabin
u nɪŋnabim,” a ga. *

⁶⁵ Jisas anɪg hagō, bɪ God
nɪp nan sabe gep bɪ kub
yabɪɪ u, walɪj nɪpe gau ke
ud bɪɪɪ gōl gɪ haga, “Nɪpe
God hib u rɪb juajɪp nɪŋbim!
Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap hag
nɪŋagun. Nɪpe gɪ naij göp u
waiō hagöp me u. *

⁶⁶ Aka kale gasɪ nɪhōn
nɪŋabim?” ö ga. Hageia
hagla, “Me hagöp me u;
uman añɪ,” a gɪla. *

⁶⁷ Anɪg hagōm, mulu maj
mɪgan nɪp u kɪñu al ñōm,
pakōl gɪ gɪla. Rɪmnap Jisas

* 26:61: Jon 2:19-21 * 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12 * 26:64: Sam 110:1; Dan
7:13; Mad 24:30 * 26:65: Mad 9:3 Jon 10:33 * 26:66: Lep 24:16; Jon 19:7

amgö magö nipe paŭ gi ñöm, alaun nipe gau paköl gi,*

⁶⁸ hagla, “Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanip hagö niñun,” a gila.

Pida, “Jisas nip niñagpin,” a ga

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pen Pida manö kub hagep ram hön adö yañ asik midea u me, bi God nip nan sabe gep bi kub yabiŭ u nip wög gimidöp pai ap apöm, nip haga, “Ne Jisas bi Galili nibö u aip midajil,” a ga.

⁷⁰ Hagö, Pida nibi bi gau magöñhalö niñ midlö niñöl gi, haga, “Manö ne hagabön u yad niñagpin,” a ga.

⁷¹ Anig hagöm, uraköm, am ajöñ il au midö niñöl gi, nibi ram anibu wög gimidöp ap apöm, Pida nip niñöm, nibi bi midea gau kalip haga, “Nipe bi Jisas Nasared nibö u aip midailö niñbin,” a ga.

⁷² Hagö, Pida wai ñöm haga, “Yad niñö yabiŭ hagabin, bi hagpim anibu yad niñagpin,” a ga.

⁷³ Pro magö ap midöm, nibi bi Pida aip urak midea gau nip hagla, “Niñö nöp hagpun. Ne bi kale ap. Meg niñgan kale hagpal rö, ne u rö nöp hagpan,” a gila.

⁷⁴ Hageila, Pida blaŭ göm haga, “Yad kalöp niñö yabiŭ hagabin. Wasö u, God yip ilön mab ñinim aij. Bi kale hagpim anibu yad niñagpin!” a ga. Anig hagö

niñöl gi, adiñ yaur kilakiŭ u wiñ ala.

⁷⁵ Kilakiŭ u wiñ alö, Pida Jisas manö nip nöd haga anibu gasi niñöm, gasi milö la. Nihön ginig: Jisas haga, “Yaur kilakiŭ wiñ alagnab magö u, ‘Jisas nip niñagpin,’ a gimön, magö mihau niñgan hagnabön,” a ga. Gasi anibu niñöm me, gasi milö löm, hön amöm, mitöñ kub ga.*

27

Jisas nip dam gapna Pailod nip ñila

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ram gisön rika niñöm, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö hag niñ hag niñ göm, manö hag adö añi löm, Jisas nip al pak lun, a gila.

² Anib u, Jisas nip nagi löm, damöm gapman bi kub gapna Pailod nip ñila.

Judas nagi niñja

(Ap 1:18-19)

³ Pen Jisas nip manö kub hagöm, al pak linig geila niñöm, Judas, nihön ginig Jisas nip mumug niñbin, a göm, mani uda u, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip ju dam ñinig göm, God sabe gep ram u ara.

⁴ Amöm, mani anib gau kalip ñöl gi haga, “Jisas naij gagöp u pen yad nip mumug niñbin u, midö umnab. Anib

u, yad nan si nan naij gipin,” a ga. Hageia, kale hagla, “U nan hon wasö. Ne ke nöp anig gipan,” a gila.

⁵ Hageila, Judas mani ñïla anibu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagï ñïña. *

⁶ Bi God nïp nan sabe gep bi kub gau, mani anibu udöm hagla, “Mani anibi, bi al pak lun, a gun, mumug gino u me, God nïp ñun rö lagöp,” a gila.

⁷ Anig hagöm, manö hag nïñ hag nïñ göm hagla, “Bi mïlö gau nïbö apöm umlö, dam rigöl gun u, mïnön nabön mïgan ap rauun,” a göm, am bi ap mïnön udöm rin cög gïmidöp mïnön nabön mïgan anibu raula.

⁸ Mïnön nabön mïgan anibu, mumug big ñïla mani u udöm raula u me, hainö nïbi bi mïnön nabön mïgan anibu, hib “Mïnön Mïgan Hagape Halö” a gila. Mïni u rö nöp mïnön nabön mïgan anibu, hib “Mïnön Mïgan Hagape Halö” a gïpal.

⁹ Pen kale mïnön nabön raula anibu, bi God manö hagep Jeremaia nöd hagöm kalï kliñ rïka rö nöp gila. Nïpe God Manö u adiñ ap kalï kliñ rïköm haga, “Kale mani silpa ñïn juöl aña ap ado gi da unbö sidun lan (30) u, Juda nïbi bi hagla mani u yag damöm, *

¹⁰ bi mïnön udöm rin cög gïmidöp mïnön nabön mïgan anibu raula. Bi Kub

yip haga rö nöp gila,” a ga.

Gapna Pailod Jisas hag nïña

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ Jisas nïp damöm, gapman bi kub Pailod mïdeia au arlö nïñöl gi, Pailod Jisas nïp haga, “Ne Juda kai kin kub kale midpan aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me hagpan me u,” a ga.

¹² Pen bi God nïp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nïp manö rïmnap hageila, nïpe pen manö ap hagaga. *

¹³ Anig gö, gapman bi kub Pailod haga, “Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, nïñagan ar?” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gasi iru yabiñ nïña.

Juda nïbi bi gau, Jisas nïp al pak limim, a gila

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Pen Pailod nïpe bi kub manö ud asikep sea adö u asik mïdö nïñöl gi, nïbin manö ap hagö, auö haga, “Yad mïdö nöp sibön yan uhön nïñbin, bi manö kub hagabön bi u bi aij. Nïp manö klö hagagmön. Yad uhön nïñbin anibu, gasi iru yabiñ nïñabin,” a ga. Pen Pailod gasi nïpe ke gau nöp nïña, Jisas nan ap gaga; bi kub gau nöp nïp nïñlö mulu lugöp daubal. Anib u, yad

* 27:5: Ap 1:18-19; Mad 26:14-15

* 27:9: Sek 11:12-13

* 27:12: Ais 53:7

aigöl gem, nîp hag yuö aran, a göm, gasi u niŋa.

Pen Rom gapna bi kub u pör mi u mi u Juda kai Pasopa niŋ kub u, kalip bi nagiman kale ke hag niŋmidal u, yiŋariŋ hubik yumidöp. Niŋ anibu, bi naij yabił ap nagi mideia; hib nipe u Barabas. Niŋbi bi iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalip haga, "Kalöp bi mai yiŋariŋ hag yunamŋ Jisas, Mesaia u a gipal u aka Barabas nîp hag yunam?" ö ga. *

20 Hagö, bi God nîp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, niŋbi bi gau kalip hagla, "Kale Pailod nîp hagmim, Barabas nîp hubik yuöm, Jisas nîp al pak lilaŋ," a gila.

21 Pen Pailod niŋbi bi ap magum gi mideila gau kalip haga, "Bi miŋhai i, bi an nîp hubik yunam?" ö ga. Hageia hagla, "Barabas nîp hubik yumön," a gila.

22 Hageila, Pailod haga, "Anig hagpim u, Jisas Mesaia u a gipal u, nîp niŋhön giŋnam?" ö ga.

Hageia, kale magöŋhalö hagla, "Nîp mab ba laŋ al pak lilaŋ!" a gila.

23 Hageila, Pailod haga, "Pen niŋhön? Nipe nan niŋhön nan gi naij göp?" ö ga. Hagö, manö haga u niŋagöm, manö dap ranöm hagla, "Nîp mab ba laŋ al pak lilaŋ! Nîp mab ba laŋ al pak lilaŋ!" a gila.

24 Hageila, Pailod gasi niŋa, manö yad udagnaböl; pen manö riŋnap halö kalip hag niŋnö, pen pen paköl rö löp, a gi gasi niŋa. Anig niŋöm, niŋbi bi gau amgö ilö kale gau, niŋg udöm niŋmagö niŋg li li göm, kalip haga, "Bi anibi nîp al pak liŋg gabim u, manö anibu yip auagnab; kale ke ado gi aunab," a ga. *

25 Hageia, niŋbi bi gau magöŋhalö hagla, "U wip nabıc hon ke! Hagape nipe hanip apöm, niŋ hon gau arnab! Manö anibu, hon abe, niŋ pai hon gau abe aunab!" a gila. *

26 Anig hageila, Pailod kalip Barabas nîp hubik yuöm, Jisas nîp ami bi nipe gau niŋa niŋöm kale nagi ud Jisas pakla. Anig gilö, Pailod nipe Jisas nîp mab ba laŋ al pak löp, a göm, ami bi nipe gau kalip niŋa.

Ami bi gau Jisas nîp hag jula

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Gapna Pailod ami bi nipe gau, Jisas nîp udöm, dam ram kub kale u amöm, ami bi yiŋariŋ gau kalip magöŋhalö wiŋ allö,

28 ap magum göm, wałij nîp u ud juöm, wałij atı, bi kub yımbal rö ap dapöm, nîp yım niŋla. *

29 Yım niŋöm, nagi kalı kalı halö gau dapöm, kiŋ kai rol gipal rö usajıl bad ap göm, nîp rol gi niŋöm, bi kub gau ur udpal, a göm, gamıl mılö

* 27:15-19: Jon 11:47-48; 12:19

* 27:24: Dud 21:6-9

* 27:25: Ap 5:28

* 27:28: Luk 23:11

ap ud Jisas nɪp ɲɪmagö yɪjɪg u ɲöm, apöm nɪp kugom yɪmöm, hag juöl gɪ hagla, “Bɪ kub ne auban? Juda kai kin kale ne auban?” ö gɪla.

³⁰ Anɪg hagöm, nɪp kɪɲu alöm, gamɪɪ mɪlö anɪbu ju udöm, nɪp nabɪc cög laɲ pakla. *

³¹ Pen Jisas nɪp anɪg göl hag juöm, waɪɪj aɪɪ nɪp yɪm ɲɪla u ud ju yuöm, waɪɪj nɪpe ke yɪm ɲöm, nɪp mab ba laɲ al pak lɪnɪg, uɪ gɪ ud arla.

Jisas nɪp mab ba laɲ al pak lɪla

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Adan aɲ gau amöl gɪ nɪɲla, Sairini daun nɪbö bɪ ap aueia. Hib nɪpe u Saimon. Nɪp nable paköm, klö göm hagla, “Jisas nɪp al pak lɪnabun mab i ud aru,” a gɪla.

³³ Haglö, nɪpe udöl gɪ, ram mɪnönɲ Golgoda dum arla. Golgoda a gɪmɪdal u manö iɪ u, “Wip Nabɪc Cög Ij.”

³⁴ Pen dum anɪbu amjaköm, ami bɪ gau ɲɪg wain udöm, ɲɪg asɪ ap udöm, halö ud ado malo göm, Jisas nɪp ɲeila, pen nɪpe ɲɪɲ nɪɲöm arö ga. *

³⁵ Jisas nɪp mab ba laɲ al pak löm, waɪɪj nɪp gau nɪme lɪ ke ke udnɪg, sadu rö göm udla. *

³⁶ Anɪg göm, Jisas nɪp mab ba laɲ al pak lɪla iɪ au asɪköm, abad nɪɲ mɪdeila.

³⁷ Jisas nɪp al pak löm, mab ba laɲ kalɪ klɪɲ rɪkla:

Bɪ I JISAS, JUDA KAI KIN
KALE ME I.

³⁸ Pen Jisas nɪp al pak löm, bɪ nan si udep mɪhau, ap böɲ lap, ap böɲ lap, al pak lɪla. *

³⁹⁻⁴⁰ Nɪbi bɪ adan majö ap ran ap lug geila gau, nabɪc cög gor mar göm, nɪp hag juöm hagla, “Ne God ɲɪ nɪpe rö! God sabe gep ram u ud waɪ gɪ yumön, ɲɪn mɪhöp nɪgaɲ kauyaɲ gɪ lɪnabön u me, mab ba laɲ arö gɪmön lugö, hon nɪɲun!” a gɪla. *

⁴¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau, bɪ lo manö hag ɲeb bɪ gau, bɪ manö ud asɪkep gau, kale u rö nöp nɪp hag juöm hagla,

⁴² “Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gajɪp kamɪɲ arbal, pen nɪpe ke anɪg gɪnɪm rö lagöp. Isrel Kɪɲ kub hon u, mab ba laɲ arö göm, mɪnönɲ iɪ lugö, nɪɲö hagöp a gun, nɪp nɪɲ udun.

⁴³ Nɪpe God nɪp nɪɲ udöm hagöp, ‘Yad God ɲɪ nɪpe,’ a göp. God nɪpe ke u rö nöp gasɪ nɪɲeinab u, mɪɲɪ apöm, nɪp ud kamɪɲ yuanɲ,” a gɪla. *

⁴⁴ Bɪ nan si udep Jisas aip al pak lɪla mɪhau, kale u rö nöp, nɪp manö naij anɪbu rö nöp haglö.

Jisas uma

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ ɲɪn anɪbu sɪdö aɲ aulɪk magö u, sɪböɲ apöm, mɪd

* 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8

damöm sîdö gamiŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga.

⁴⁶ Sîdö gamiŋ ga magö u, Jisas wiñ kub al hagöm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga anibu, “God yad. God yad. Yip ai giŋig arö giŋan?” ö ga. *

⁴⁷ Anig hagö, nîbi bi rimnap söl anib au mîdeila gau niŋöm hagla, “Bi anibi bi God manö hagep Ilaija nip wiñ alab,” a gîla.

⁴⁸ Anig hagöm, bi ap am nan adiŋ us hain rö bad ap ud dapöm, ñig wain asi u rauöm, gamiŋ mîlô ap udöm, abös alöm, ñinö ñiŋaŋ a göm, ña. *

⁴⁹ Anig göm ñö, bi rimnap hagla, “Arik! Agamiŋ niŋ mîdaiun. Ilaija apöm, nip ud kamiŋ yunab aka?” gîla.

⁵⁰ Pen Jisas kauyaŋ wiñ kub al hagöm, ake bad mîdeia u ur ga.

⁵¹ Magö anibu nöp, waŋiŋ mîlô kub God sabe gep ram raul miŋan yaŋ, ajöŋ pak piŋ gîla u, aŋ yaŋ pak biŋiŋi göm lap ke lap ke ara. Anig gö niŋöl gi, munmon udöm, kabö gau pa bu göm, *

⁵² wip kabö miŋan riŋöl göm pak piŋ gîla gau, miŋan hiŋkôm, God nîbi bi uŋ nîpe nöd umla riŋöl gîla gau, iru nöp gö, kauyaŋ urakla.

⁵³ Uraköm, kabö miŋan gau arik höŋ amöm, Jisas uraka ñin u kale daun kub uŋ Jerusalem areila, nîbi bi iru nöp kalip waiö lîlô niŋla.

⁵⁴ Pen munmon udöm, niŋön niŋön ga u niŋöm, ami bi kub u abe, bi nîpe gau aip mîdeila gau abe, kale aninŋin gö piŋiŋ göm, mîdmagö kale arö niŋöl gi, kale hagla, “Yaue! Bi i nîpe God Ñi nîpe niŋö yabiŋ!” a gîla.

⁵⁵ Pen nîbi iru nöp apöm, ke ke au mîdöm, niŋ mîdeila. Nîbi anib gau Jisas nip gi ñinig Galili nîbö aula. *

⁵⁶ Nîbi mîdeila anib gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nîme Maria u, ap Sebedi ñi nîpe mîhau nîme u.

Josep nîpe Jisas hañ roman dam kabö miŋan ap riŋöl ga

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Bi gep yabiŋ ap, Josep, Arimadia daun nîbö u, nîpe Jisas bi nîpe ap mîdeia. Bi anibu, Jisas umöb niŋöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nip, Jisas hañ roman u udnam aka gö, Pailod yau a göm, bi nîpe gau kalip hagö, Josep nip ñîla. *

⁵⁹ Jisas hañ roman nîpe u Josep nip ñîlô, nîpe waŋiŋ rud aij ap udöm, wip he mîlô u magöŋhalö wam haluöm,

⁶⁰ dam kabö miŋan giŋsön nöp ap, yip riŋöl giŋaböl, a göm, ju lu lîla miŋan u riŋöl göm, kabö haŋai kub ap ud gau ga gi dam ajöŋ piŋ göm ara. *

* 27:46: Sam 22:1

* 27:48: Sam 69:21

* 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20

* 27:55: Luk 8:2-3

* 27:57-58: Dud 21:22-23

* 27:60: Ais 53:9

61 Nibi mihöp midailö, nibi ap Maria Magdala, nibi ap Maria ap. Nibi Maria mihau apil nin midlö ninjöl gi, Josep anig göm rigöl ga.

Ami bi gau wip he rigöl gila kabö migan u abad mideila

62 Jisas umö rigöl gila ñin anibu, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe, God nip sabe ginig ñin u rol, a göm, nan gi dap jin gila. Pen ruö, God nip sabe ginig ñin kale u me, gapman bi kub Pailod mideia au arla.

63 Amöm hagla, "Bi kub. Bi piral hagep anibu haga, 'Yad umem, ñin mihau nigan u uraknabin,' a ga. *

64 Anib u, ne bi rimnap hagö, ñin mihöp nigan wip rigöl u abad midaiöl. Wasö u, bi nipe gau apöm, wip he mlö u si udöm, nibi bi gau kalip piral hagöm hagnaböl, 'Nipe kauyan uraköp,' a ginaböl. Anig gilö, Jisas nöd manö piral haga u nan pro; kale hainö manö piral hagnaböl u kub yabıl ginab," a gila.

65 Hageila, Pailod kalip haga, "Anib u, kale ami bi bad ap udmim, wip rigöl gila gau ammim, gasi kale ke nin aij gimim, wip rigöl kabö li pidön gipe, ami bi abad nin midaiöl," a ga.

66 Hagö, Juda bi kub anib gau amöm, ajön pıl gila kabö kub u urön rö göm, ami bi

bad u haglö, anib au nin mideila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ruö ram rik da lö ninjöl gi, nibi mihau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammil, Jisas nip rigöl gila u ninjög arlö.

2 Magö anibu munmon kub yabıl udö ninjöl gi, ejol ap kumi kabö adö lan nibo apöm, Jisas nip rigöl göm kabö halai pıl gila u, ud ju ba u yuöm, adö anibu asika.

3 Ejol anibu, mulu adin nipe mmailö göl gi mideia. Walij nipe u, rud aij yabıl u la.

4 Pen ami bi nin mideila gau, nip ninjöm, aninin gö pıñin göm, gil gil göm, umöm rö mideila.

5 Pen ejol u nibi mihau kalip haga, "Pıñin gagmil! Yad ninbin, kale mihön Jisas mab ba lan al pak lila u nip nin ajabil.

6 Nipe aui midagöp. Nöd haga rö, midö nöp kauyan uraköm aröp. Pen kale apil, nip dam lila kuö adö u ninmil, *

7 yinid ammil, bi nipe gau kalip hagmil, 'Jisas kauyan uraköm Galili arab. Kale bi nipe ammim nip anib gau ninjabim,' a gimil. Manö anibu nöp kalöp hag ñinig aubin," a ga.

* 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

* 28:6: Mad 12:40; 16:21

8 Anig hagö n+nmil, n+bi m+ihau p+ñ+ñ g+lö u pen m+ñ m+ñ göl g+, wip r+göl an+bu y+ñ+d arö göm, b+ n+pe gau kal+p hagn+g g+ dö g+ arlö.

9 Adan an gau arlö n+ñöl g+, Jisas kal+p m+ihön nable paköm haga, “Kale m+dpil?” a ga. Hagö, kalpe m+ihön ap kugom y+mmil, ma n+pe p+idön udmil, hib n+pe u haglö adö ara.

10 Jisas kal+p m+ihön haga, “P+ñ+ñ gagmil! Kale ammil mam yad gau kal+p hagn+g, ‘Galili ammim Jisas n+p n+ñnabim,’ a g+imil,” a ga. *

Ami b+ gau am Jisas uraköp manö u hagla

11 N+bi m+ihau, adan an gau arlö n+ñöl g+, ami b+ n+ñ m+deila gau r+mnap, daun kub waryö raul an amöm, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau kal+p, n+ihön n+ihön ga an+bu magöñhalö hag ñ+la.

12 Hag ñeila, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau amöm, b+ manö ud as+kep aip manö hag adö a+ñ löm, ami b+ an+ib gau kal+p mani kub ñöm hagla,

13 “Kale manö i nöp hagn+g, ‘S+ib an yan hon hana-jun magö u, b+ n+pe gau apöm, wip he m+lö u si ud arbal,’ a g+mim.

14 Anig hagpe, gapna Pailod manö an+bu n+ñnab u, hon n+p aip hagno, kalöp marö r+mnap ñagnab,” a g+la.

15 Anig haglö, ami b+ gau mani an+bu udöm, amöm Juda b+ kub an+ib gau hagla rö nöp g+la. Kale pir alöm, Jisas wip he m+lö n+pe u, b+ n+pe gau si ud arbal, a geila manö u, m+ñi Juda n+bi b+ gau manö piral an+bu nöp hagöl g+ nöp m+dpal.

B+ n+pe gau Jisas n+p n+ñla (Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

16 Jisas b+ n+pe unbö ag+p u Galili amöm, Jisas nöd hagdum u arla. *

17 Amöm, Jisas n+p n+ñöm, hib n+pe haglö adö ara. Pen b+ n+pe r+mnap n+ñöm dui göm hagla, “U Jisas aka b+ unbö ke?” ö g+la.

18 Pen Jisas söl au apöm, kal+p haga, “Bapi y+p hagö, ram m+nön kumi kabö adö lan u abe, m+nön nabön it i abe, yad magöñhalö abadöl m+dpin. *

19 An+ib u, kale ram m+nön gau magöñhalö r+gon r+gon ammim, n+bi b+ ke ke gau magöñhalö manö aij yad hag ñ+be, kale y+p n+ñ udöm n+bi b+ yad m+idöm y+p hain göl. Anig g+mim, Bap u, Ñ+ u, Ana U+ u hib hagn+g, kal+p ñ+g pak ñ+mim. *

20 Anig g+mim, yad kalöp g+mim, a gem, manö n+ihön n+ihön hag ñ+bin u, kale u rö nöp manö an+bu magöñhalö kal+p hag ñ+ aij g+pe, magöñhalö hain göl. Pen yad kalöp n+ñö yab+ hagabin, yad kalöp aip

* 28:10: Mad 26:32 * 28:16: Mad 26:32 * 28:18: Jon 13:3; Ep 1:20-22

* 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

m+dem, m+d damem, m+d
damem, m+nöŋ naböŋ iŧ i ur
g+nab,” a ga.

Mak Jisas Krais Manö Aij u Mak kalî kliš rîka

*Jon Bî Nîg Pak Nêb u God
manö hag nîmîdöp*

*(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18;
Jon 1:19-28)*

¹ Jisas Krais, God Nî nîpe
manö aij u hagnîg gabin.

² God hadame nöp Nî nîpe
Jisas Krais nîp manö haga rô,
bî God manö hagep Aisaia,
manö anîbu God Manö kalî
kliš rîkôm haga,

“Nöñ! Bî manö yad ud
arep u, nöd hag yunö
amöm,
adan nöp u lîk gî aij
gî nab.” *

³ Bî anîbu, ram mînön nîbi bî
iru mîdagpal,
ram mînön kabö nöp
mîdöp an au am
mîdöm, wiñ alöm
hagnab,

‘Bî Kub u auab! Adan
sîr gîlan gîyan gî
mîdainîm gau,
dum goł pîlu gî
mîdainîm gau, bî nîg
ral aij gîmîm,’ a
gî nab,” a ga. *

⁴ God manö hagep bî
anîbu nöd anîg haga rô nöp
me, Jon bî nîg pak nêb u
amöm, ram mînön nîbi bî
iru mîdagmîdal, ram mînön
kabö nöp mîdmîdöp an au
mîdö nîñöl gî, nîbi bî gau
aulö, kalîp manö hag nîm

hagmîdöp, “Nan si nan naij
gîpîm gau, nîhön gî nîg anîg
gîpun, a gîmîm, arö gîpe yad
kalöp nîg pak nîñö, God nan
si nan naij gîpîm gau nîñöm
arö gî nab,” a gîmîdöp. *

⁵ Nîpe anîg hagö nîñöl gî,
nîbi bî ram mînön Judia yöp
anîb gau mîdeila gau abe,
Jerusalem nîbi bî mîdeila
gau abe, kale magöñhalö
manö nîp u nîñnîg arla.
Amöm, nan si nan naij
gîmîdal gau, hag waiö lîlö,
Jon kalîp nîg Jodan an au nîg
pak nîa.

⁶ Pen Jon walîj nîpe u, kaj
kamel un udöm gîla walîj ap
yîmöm, kaj kau hañ dip nagî
an u pîg lîmîdöp. Nan nîñeb
nîpe u, jon hablâdîñ u abe,
bom nîg u abe nîñmîdöp. *

⁷ Nîpe nîbi bî gau kalîp
hagmîdöp, “Bî yîp hain auab
u, nîpe yad rô wasö; nîpe bî
kub yabî, yad bî pro. Yad
nîp nîñnö nable gî nab. Yad
am söl au kugom yîmem ma
rîrup nîpe u nagî hubîknam
rö lagöp.” *

⁸ Yad kalöp nîg nöp pak
ñabin u pen nîpe apöm, kalöp
Ana Uł u nöp pak nî nab,” a
ga.

*Jon Jisas nîp nîg pak nîa
(Mad 3:13-17; Luk 3:21-
22)*

⁹ Pen nîñ ap, Jisas Nasared
daun, ram mînön Galili
mîdmîdöp u arö göm, Jon
mîdeia au auö, Jon Jisas nîp
nîg Jodan an au nîg pak nîa.

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad

11:8 * 1:7: Ap 13:25

¹⁰ Nip ñig pak ñö, Jisas ñig goł au laŋ amöm niŋa, kumi kabö adö laŋ pıral hiıkö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas nip u gi aua.

¹¹ Anig göl u gi auö niŋöl gi, manö ap kumi kabö adö laŋ au nibö apöm haga, “Ne Ñi midmagö yad yabił. Nöp niŋnö, yip aij yabił göp,” a ga. *

Seden apöm Jisas nip co co ga

(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Pen magö anıbu nöp, God Ana u Jisas nip hag yuö, ram mınön kabö nöp midmidöp aŋ gau amöm,

¹³ ñın unbö ñın juöl mihöp (40) au mideia. Anıb gau midö niŋöl gi, Seden, “Jisas nip ginö, manö yip u hain göm, naij gaŋ,” a göm, apöm hagdödöp. Ram mınön midmidöp migan anıbu ke kain nan gau nöp midmidöp. Pen ejol gau apöm, Jisas nip abad midmidal. *

Jisas God manö aij u hag ñi mideia

¹⁴ Pen hainö gapman bı kub Herod Jon nip nagı la niŋöm Jisas nıpe ram mınön Galili amöm, God manö aij u niıbi bı gau kalıp hag ñöl gi haga, *

¹⁵ “God niıbi bı udöm kumi kabö adö laŋ au abad mideinab ñın hain pör abad midmidim u, miñi auöp! Nan si nan naij gıpim u, niñön gıniğ anıg gıpun a gımim arö gımim, God manö

aij u, niŋö hagöp a gımim, niŋ udmim,” a ga. *

Jisas bı nıpe mihau mihau uda

(Mad 4:18-22)

¹⁶ Jisas Ñig Waŋö Galili goł au padiöl gi niŋa, bı kabsał udep madöl mihau, kabsał udul a gımil, uben ap ud ñig aŋ yaŋ yumil midailö. Bı mamil anıb mihau hib kale mihön u, Saimon aip Edru aip.

¹⁷ Jisas kalıp mihön niŋöm haga, “Aulö, yad aip ajun, yad kalöp mihön hag ñi aij ginö, niıbi bı udep bı mihau mideinabil,” a ga.

¹⁸ Hagö, niŋö hagöp, a gımil, uben gau arö gımil, Jisas aip arlö.

¹⁹ Pen Jisas yöp pro magö ap amöm niŋa, Sebedi ñi nıpe Jems aip, Jon aip ñig magıb migan u midöl gi, uben pa gi dö ga u, al dör göl gi midailö.

²⁰ Jisas kalıp mihön niŋöm haga, “Kale mihön auıl e!” ga. Jisas anıg hagö, kalpe mamil mihau niŋmil, nap nip wög gi ñeb bı rımnap aip kalıp ñig magıb adö au arö gımil, Jisas aip arlö.

Kıjaki bı ap nip aban ala u, Jisas hag hön yua

(Luk 4:31-37)

²¹ Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God nip sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul migan yaŋ amöm, God Manö u hag ñö,

* 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7

* 1:13: Sam 91:11-13

* 1:14:

Mak 6:17 * 1:15: Mad 3:2

22 nɪbi bɪ gau nɪŋöm, pa gɪɪ göm hagla, "God lo manö hag ñeb bɪ gau hagdpal rö ha-gagöp; nɪpe bɪ kub yabɪɪ nɪŋ aij göm hagdpal rö hagöp," a gɪla. *

23 Pen magö anɪbu, bɪ kɪjaki abanɪ ala ap, magum gep ram raul mɪgan anɪbu mɪdeia u blälö göm haga,

24 "Jisas bɪ Nasared nɪbö! Ne hanɪp nɪhön gɪnɪg auban? Hanɪp kɪjaki gau al pak lɪnɪg auban aka? Yad nöp nɪŋbin, ne God Ñɪ Uɪ nɪpe u," a ga. *

25 Hagö, Jisas pen kɪjaki bɪ anɪbu abanɪ ala u nɪp manö klö hagöm haga, "Manö ha-gagmön! Bɪ u nɪp arö gɪmön, höŋ aru!" a ga.

26 Jisas anɪg hagö, kɪjaki anɪbu bɪ u nɪp ud gɪl gɪl göm, wɪñ kub alöm, höŋ ara. *

27 Jisas anɪg gö, nɪbi bɪ mɪdeila gau aiö yabɪɪ göm, manö hag nɪŋ hag nɪŋ göm hagla, "U nɪhön? Bɪ i manö gɪsön nɪbö manö adö ap dauöp aka? Nɪpe bɪ pɪdön halö. Kɪjaki aiön pi gau manö nɪpe udöm hagöp rö gɪpal," a gɪla.

28 Nɪbi bɪ gau anɪg hagöl gɪ, Jisas kɪjaki aiön pi hag höŋ yua manö anɪbu, ram mɪnön Galili gau magönhalö hag ñɪlö ara. *

Jisas gö, Saimon nɪbor nɪp kamɪŋ la

(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)

29 Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm, höŋ amöm, Saimon aip nɪmam Edru aip ram kale u arla.

30 Ram amjaklö, Jisas nɪp hagla, "Saimon nɪbor nɪpe hañ romanɪ u mab rö inö, han mɪdöp," a gɪla.

31 Haglö, Jisas am ñɪmagö kɪd nɪpe u udöm ud urak ñö nɪŋöl gɪ, hañ nɪpe mab rö ineia u kamɪŋ la nɪŋöm adɪŋ nan magö kalɪp ña.

Jisas gö, nɪbi bɪ iru nöp kamɪŋ la

(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)

32 Pen sɪdö wad ara magö u, nɪbi bɪ nan ga gau abe, nɪbi bɪ kɪjaki abanɪ ala gau abe, Jisas gö kamɪŋ laŋ, a göm, Jisas mɪdeia au daula.

33 Daun pro Kapaneam nɪbi bɪ gau magönhalö apöm ram ajönɪ ɪl höŋ nö löyanɪ adö nɪŋ mɪdeila nɪŋöm

34 nɪbi bɪ iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kamɪŋ la. Kɪjaki aiön pi abanɪ ala gau iru nöp hag höŋ yua. Pen kɪjaki aiön pi anɪb gau Jisas nɪpe bɪ an nɪŋ aij gɪla rö, Jisas kalɪp, "Manö gagmim," a göm, hag höŋ yua. *

Jisas mɪgan ap ke amöm, Nap nɪp sabe göl gɪ mɪdeia

(Luk 4:42-44)

35 Ruö, Jisas hilɪm halö yabɪɪ uraköm, ram hana u arö göm, daun anɪbu abe arö

* 1:22: Mad 7:28-29

* 1:24: Mak 5:7

* 1:26: Mak 9:26

* 1:28: Mad 4:24

* 1:34: Mak 3:10-12

* 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46

göm, am migan ap ke amöm, Nap nıp sabe göl gi midea. *

³⁶ Pen bi nıpe Saimon, bi nıpe rimnap aıp, Jisas mai, a göm, nıp ulhai niɲnig arla.

³⁷ Jisas nıp ulhai niɲ dam niɲöm hagla, “Nıbi bi magöɲhalö nöp mai, a göm, ulhaiaböl,” a gila.

³⁸ Anig hageila, Jisas haga, “Hon ram riɲig aglö rimnap halö söl aui arun. Yad aubin u, nıbi bi ram mınön migan gau gau kalıp manö hag ñinam, a gem, aubin,” a ga.

³⁹ Anig hagöm, ram mınön Galili aɲ gau gi ajöl gi, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manö hag ñöl gi, kɲaki aiön pi nıbi bi kalıp abaɲ ala gau hag höɲ yua. *

Jisas, wös hapeb la bi ap gö, mılep ga

(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Wös hapeb la bi ap, Jisas midea au apöm, kugom yımöm, haga, “Ne wös yıp u kamıɲ laɲ, a gınabön u, kamıɲ lınım,” a ga.

⁴¹ Anig hagö, Jisas nıp mög niɲöm ñımagö mılöbö löm bi anıbu nıp ud niɲöm haga, “Yau, gınabin. Kamıɲ li,” a ga.

⁴² Nıp ud niɲö adıɲ kamıɲ la.

⁴³⁻⁴⁴ Pen Jisas bi anıbu nıp manö klö hagöm haga, “Adan aɲ gau nıbi bi rimnap kalıp niɲmön, Jisas yıp gö kamıɲ löp, a gımön, hagagmön. Kabö rö nöp ammön, bi God

nıp nan sabe gep u nıp hañ roman ne u yammön hagmön, ‘Wös hapeb yad u kamıɲ löp,’ a gımön. Anig hagmön, Mosıs nöd haga rö, nan rimnap dam bi God nıp nan sabe gep bi u ñımön, nıpe pak God nıp sabe gi ñö me, nıbi bi gau, bi u mıñi kamıɲ löp, a göm, niɲnaböl,” a ga. Jisas manö anıbu nöp hagöm bi u hag yuö ara. *

⁴⁵ Jisas anig haga u pen bi anıbu nıpe amöm, nıbi bi gau abönamö hag ñö ara. Anig gö, Jisas daun gau waiö ajainım rö lagö, nıpe amöm nıbi bi iru mıdageila aɲ gau nöp mıdö niɲöl gi, nıbi bi ram mınön gau gau magöɲhalö nıp niɲnig aumıdal.

2

Jisas gö, ñın ma kala ga bi ap kamıɲ la

(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹⁻² Ñın mıhöp nöp padiö niɲöl gi Jisas kauyaɲ daun pro Kapaneam auö, Jisas ap mıdöp ram nıpe u, a gılö, nıbi bi iru nöp apöm gılö gılö, ram raul manö hag ñeia migan u sısı göm, ajöɲ il höɲ adö au yaɲ u rö nöp sısı yöl ga. Pen Jisas kalıp God Manö hag ñı midea.

³ Jisas kalıp hag ñı mıdö niɲöl gi, bi unbö yıgwo mılö u bi rimnap aıp, bi ñımagö ma kala ga ap ilöɲ löm, dapöm Jisas midea au daula.

⁴ Apöm niɲla, nıbi bi sısı göl midea niɲöm bi ñımagö

* 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

ma kala ga u nɪp dam ram adö laŋ amöm, ram aŋ au ud mol juöm yulö, Jisas mɪdeia yaŋ luga.

⁵ Pen kale Jisas gö kamɪŋ lɪnab, a göm, gasɪ nɪŋ udla u nɪŋöm Jisas haga, “Ñɪ yad. Nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,” a ga.

⁶ Anɪg hagö, Juda lo manö hag ñeb bɪ rɪmnap asɪk mɪdeila gau, gasɪ kale gau nöp nɪŋöm hagla,

⁷ “Bɪ i nɪhön gɪnɪg, God nɪp hag juöm, manö pɪral hagab? Nɪbɪ bɪ gau nan si nan naij gɪlö, bɪ ap prɪ kalɪp u ɪɪk gɪ yunɪm rö lagöp; God nöp me anɪg gɪnab,” a gɪla.

⁸ Pen gasɪ nɪŋla anɪbu, adɪŋ Jisas ke nɪŋöm haga, “Kale nɪhön gɪnɪg gasɪ anɪbu rö nɪŋabim.

⁹ Bɪ ñɪmagö ma kɪla göp u nɪp nɪhön hagnö, kalöp aij gɪnab? Nan si nan naij gɪpan u nɪŋem arö gabin, a gɪnö, kalöp aij gɪnab; aka, urakmön köp ne u wɪnɪg ud aru, a gɪnö, kalöp aij gɪnab?

¹⁰ Yad gɪnö, kale nɪŋnabim, Bɪ Ñɪ nɪpe mɪnönŋ nabönŋ ɪɪ aunö u, gasɪ yad ke nɪŋem auagnö. God hagö aunö u me, nan si nan naij gɪpal u nɪŋem arö gɪnabin, a gɪnabin u, arö gɪnabin,” a ga.

¹¹ Anɪg hagöm, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u wɪnɪg udmön ram aru,” a ga.

¹² Jisas anɪg hagö, nɪbɪ bɪ nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, bɪ

anɪbu uraköm, köp bad nɪpe u wɪnɪg udöm hada. Anɪg gö nɪŋöm, nɪbɪ bɪ gau magönhalö aiö yabɪɪ göm, God hib nɪpe u haglö adö arö nɪŋöl gɪ, hagla, “Nöd nan anɪbu rö ap gɪlö, hon nɪŋagmɪdun,” a gɪla.

*Jisas Lipai nɪp wɪñ ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Jisas kauyaŋ amöm, Ñɪg Waŋö Galili goɪ au ajeia nɪŋöl gɪ, nɪbɪ bɪ iru nöp nɪŋöm mɪdeia au ap magum geila nɪŋöm Jisas kalɪp God Manö hag ña.

¹⁴ Jisas manö hag ñɪ pɪs göm, adan aŋ au amöl gɪ nɪŋa, Alpias ñɪ nɪpe Lipai, bɪ dakɪs udep bɪ ap, wög gɪmɪdöp ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Jisas nɪp nɪŋöm haga, “Auö, yad aip arul,” a gö, uraköm Jisas aip arlö.

¹⁵ Jisas pen, bɪ nɪpe gau aip am Lipai ram u nan ñɪŋlö nɪŋöl gɪ, bɪ dakɪs udep gau abe, bɪ nan si nan naij gɪla gau abe, Jisas aip ajeila rö, am jɪm ñöm nan ñɪŋeila.

¹⁶ Bɪ lo manö hag ñeb bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪpe bɪ dakɪs udep gau aip, bɪ nan si nan naij gɪmɪdal gau aip mɪdöm nan ñɪŋeila u nɪŋöm, bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Jisas nɪhön gɪnɪg bɪ dakɪs uɪpal gau aip, bɪ nan si nan naij gɪpal gau aip asɪk mɪdöm nan ñɪŋab?” ö gɪla. *

¹⁷ Hageila, Jisas manö anɪbu nɪŋöm haga, “Nɪbɪ bɪ kamɪŋ mɪdpal gau, wös wameb bɪ nɪŋnɪg aragal;

* 2:16: Mad 11:19

nibi bi nan göp gau nöp wös wameb bi niñg arbal. Anib u rö, nibi bi, gi aij gipun, a gi gasi niñbal gau, kalip udnig auagin; nibi bi, nan si nan naij gipun, a gi gasi niñbal gau, kalip udnig aubin,” a ga.

Nan magö hil gep

(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Jon bi nipe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñin rimnap God nip sabe göl gi nöp midaiun, a göm, nan niñagmidal. Ñin ap kale anig geila u niñöm nibi bi rimnap apöm Jisas nip hagla, “Jon bi nipe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñin aña aña nan niñagpal. Pen bi ne gau, niñön ginig anig gagpal?” ö gila.

19 Hageila, Jisas manö hod riköm haga, “Bi nibi udnig ginab bi ap, nimdamam nipe gau aip midöm, aij gö niñöl gi mideinaböl u me, nan magö arö gagnaböl.

20 Pen hainö, nibi bi rimnap apöm, bi kale anibu nip ud areinaböl u, mög gö, ñin anibu nan niñagnaböl.

21 Pen wañij gisön nibö bad ap udöm, wañij asöl göm pa gi dö ginab ramö u al udlö, wañij gisön u klö midöl gi, wañij asöl ginab u pak gi dö göm, wañij kale u rapin nöp pa gi dö gö arnab.

22 “Ñig wain u, u rö nöp. Ñig wain kamij u udöm, kaj meme hañ nöd nibö migan

u hon gi lagpal. Pen niñön: hon gi löm mame ñilö, kaj meme hañ u biñ hagöm, pak gi dö göm hon gi am haknab. Anib u me, ñig wain kamij u, kaj meme hañ kamij migan u nöp hon gi lep,” a ga.

Bi ñi nipe God nip sabe gep ñin u Bi Kub midöp

23 Hainö Juda God nip sabe gep ñin kale ap, Jisas bi nipe gau aip wid wög an au padiöl gi, bi nipe gau wid magö rimnap riköl gi areila.

24 Anig gilö, Perisi bi gau niñöm, Jisas nip hagla, “Mñi God nip sabe gep ñin hon wög gagep u, bi ne gau anig göl wög göm lo hon rib juaböl,” a gila. *

25 Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp kiyö lö ga aiud kali kliñ rikla u, kale niñagpim ar? *

26 Hadame nöp bi ne Abi-ada God nip nan sabe gep bi kub yabıl midmidöp ñin u, Depid bi nipe gau aip kalip kiyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred nibi bi yiharij gau niñagpal, bi God nip nan sabe gep bi gau nöp niñbal u udöm, bi nipe gau kalip ñö niñla. *

27 “God nipe ñin yiharij middep manö u nöd hagöm, hainö nibi bi gi laga; nibi bi gi löm, ake löm mid aij gilañ, a göm, ñin ap yiharij midaiöl, a ga. *

* 2:24: Dud 23:25 * 2:25: 1Sa 21:1-6

* 2:26: Lep 24:5-9 * 2:27: Dud 5:14

28 Anib u, hon niṅbun, Bi
Ñi nipe God nṅp sabe gep ñin
u abe Bi Kub mīdöp,” a ga.

3

*Jisas bi ñimagö kila ga ap,
God nṅp sabe gep ñin u gö,
kamṅ la*

(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Ñin ap pen, Jisas kauyan
Juda magum gep ram u
amöm niṅa, bi ñimagö kila
ga ap ram raul miḡan anibu
ap mīdeia.

2 Nibi bi mīdeila gau
riṁnap, Jisas niḡön rö gö,
nṅp dam manö kub hagun, a
göm, bi anibu God nṅp sabe
gep ñin i gö kamṅ linab aka
göm, agamiṅ niṅ ij halö li
mīdeila.

3 Jisas pen bi ñimagö kila
ga u nṅp haga, “Urakmön, aui
au,” a ga.

4 Hagö, nipe mīdeia au
ḡilaṅ auö, Jisas nibi bi anib
gau kalip haga, “God nṅp
sabe gep ñin u niḡön gep?
Aij gep aka naij gep? Nibi
bi gau kalip möḡ niṅun ḡino
kamṅ aröl, aka gasi naij
niṅun arö ḡino, umöl?” ö ga.
Hageia, kale nṅp pen manö
ap hagagla. *

5 Jisas manö udagun, a
göm, niṅla bi anib gau, Jisas
kalip niṅö, mulu luga. Jisas
kalip gau gau niṅ damöm
sḡlik la. Anig göm, bi ñimagö
kila ga u nṅp haga, “Ñimagö
ne mīlōbö li!” a ga. Hageia,
ñimagö mīlōbö lö niṅöl ḡi,
kamṅ la.

* 3:4: Luk 14:3 * 3:6: Mad 22:15-16

* 3:12: Mak 1:34

6 Anig ga niṅöm, bi Perisi
Juda magum gep ram u arö
göm, Herod bi nipe gau
mīdeila au amöm, manö hag
niṅ hag niṅ göm, “Jisas nṅp
aige gun al pak lun?” ö ḡila.
*

*Nibi bi iru nöḡ Jisas hain
ḡila*

7-8 Jisas pen bi nipe gau
udöm, amöm Ñig Wanö Galili
ḡol au am mīdeila. Pen
nibi bi Galili nibö iru nöḡ
nṅp hain göm aula. Nipe
nan niḡön niḡön ḡimīdöp
adö u haglö gau arö niṅöl
ḡi, Judia nibi bi riṁnap,
Jerusalem nibi bi riṁnap,
ram mīnōṅ Idumia nibi bi
riṁnap, ñig Jodan böṅ lödaṅ
nibi bi riṁnap, daun kub
mīhöḡ Daia Saidon nibi bi
riṁnap, nibi bi iru yabiḡ
Jisas nṅp niṅnig aula.

9-10 Jisas nibi bi iru nöḡ gö,
kamṅ la u me, nṅp ud niṅno
kamṅ linim, a göm, nibi bi
iru nibanö yabiḡ apöm, nṅp
cīro cīro ñöl ḡi auö, bi nipe
gau kalip hagö, ñig magib ap
ud ḡila. *

11 Pen nibi bi kijaki aiön pi
nan niḡön aban ala gau, Jisas
nṅp niṅöm, mīnōṅ yan lug
paköm, manö kub hagöm,
“Ne God Ñi nipe!” a ḡimīdal.
*

12 Jisas pen kijaki aiön pi
gau kalip manö klö hagöm
haga, “Yad Bi an mīdpin u
waiö hagagmim wasö,” ga. *

* 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41

Jisas bi nipe unbö migan laŋ uda

(Mad 10:14; Luk 6:12-16)

¹³ Pen Jisas ram m+nöŋ nö ap amöm, bi nipe udnig ga gau hagö aueila haga,

¹⁴ “Yad kalöp bi unbö migan laŋ udpin u, kale yad aip ajmim, bi manö yad ud arep gau m+dmim, kalöp hag yunö, ammim n+bi bi gau kalip God Manö aij u hag n+nabim.

¹⁵ Yad kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau u rö nöŋ hag yunabim,” a ga.

¹⁶ Jisas bi nipe uda an+bi gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nipe ap Pida a ga. *

¹⁷ Ap Jems, n+mam ap Jon, nap kalpe m+höŋ hib u Sebedi. Jisas kalip m+höŋ Boanerges a ga. Hib an+bu iŋ u “Rimu Bi”. *

¹⁸ Bi nipe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias n+bi nipe; ap Padias; ap Saimon, nip Saimon Selod a g+m+dal.

¹⁹ Pen ap Judas Iskariod. Nipe me hainö Jisas nip mu-mug ga.

Jisas nip kijaki aban alöp, a g+ila

²⁰ Pen Jisas ram ap arö, kauyan n+bi bi iru nöŋ ap magum gi m+deila n+ŋöm, bi nipe gau aip nan n+ŋöl rö laga.

²¹ Anig gö, n+bi bi r+mnap Jisas hauŋ alöp a g+lö n+ŋöm, n+me, n+mam bi nip uŋ g+nig aula.

²² Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem n+bö aula gau hagla, “Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas nip aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a g+ila. Manö piral an+bu hageila, *

²³ Jisas nipe n+ŋöm, n+bi bi gau kalip hagö aueila, manö adö an+bu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden nip hag yunab?

²⁴ N+bi bi ram m+nöŋ aŋi ap kale ke nöŋ pen pen g+naböl u, migan an+bu asik ke ke l+naböl.

²⁵ Pen am+lap ap+lap gau u rö nöŋ pen pen g+naböl u, asik ke ke l+naböl.

²⁶ An+bi u rö, Seden nipe ke kijaki aiön pi nan nipe gau hag yueinab u, asik ke ke löm böŋ nöŋ lug paknab.

²⁷ “Bi kal yab+ŋ ap ram nipe au m+idö n+ŋöl gi, bi ap apöm, nan nipe gau ud aragnab; nöd bi kal an+bu nip nag+ adik löm me, am nan ram nipe gau m+idöp u ud arnab.

²⁸ “Pen n+ŋ aij g+mim! N+bi bi gau nan si nan naj n+hön n+hön g+naböl u, God n+ŋöm arö g+nab. God nip hag junaböl u, nipe n+ŋöm arö g+nab.

²⁹ Pen Ana Uŋ u nip hag junaböl u, God n+ŋöm arö gagnab. Nan si nan naj g+nab an+bu pör nöŋ m+deinab,” a ga.

³⁰ Jisas nip, “Kijaki aiön pi nan gau nip aban alöp,” a geila u me, anig haga.

Jisas n+me n+mam bi gau

* 3:16: Jon 1:42

* 3:17: Luk 9:54

* 3:22: Mad 9:34; 10:25

³¹ Pen Jisas nime nımam bi apöm, höñ löyan mıdöm, bi ap nıp, “Ne am Jisas nıp hagö auan,” a gıla. *

³² Anıb u, nıbi bi ram raul mıgan yan Jisas nıp bıg gıgabö gı asık mıdeila gau nıp hagla, “Name nañın namam bi gau höñ yan am mıdöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gıla.

³³ Anıg hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bi an?” ö ga.

³⁴ Anıg hagöm, Jisas nıbi bi mıdeila gau nıñ padiöl gı haga, “Kale me ami yad, mam yad mıdpım.

³⁵ Nıbi bi God hagöp rö gıpal gau me, mam yad, añ yad, ami yad mıdpal,” a ga.

4

Jisas, bi nan yıñ yımöb u, manö hod rıköm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Jisas Ñıg Wañö Galili goł au amöm, nıbi bi gau kalıp kauyan manö hag ñı mıdö nıñöl gı, nıbi bi iru yabıl nöp ap magum gıla. Anıg geila, Jisas ñıg magıb ap adö u asıköm, am ñıg an söl au mıdöl gı, nıbi bi ñıg goł gau urak mıdeila gau kalıp manö hag ña. *

² Manö anıb gau manö hod rıköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

³ Manö adö ap manö hod rıköm haga, “Manö hagnıg gabin i nıñim! Bi ap wög

adıñ nıpe u wid yıñ ranan, a göm, ud yuö arö nıñöl gı,

⁴ rımnab adan arep adö au lugö, yaur gau apöm ñıñnaböl.

⁵ Rımnab kabö adö mınön pro pro lınab au lugöm rannab u pen

⁶ kıdıı yuö aragnab rö, sıdö nıñöm, mılep gınab.

⁷ Rımnab gııkası mıdeinab an au lugöm, rannab u pen gııkası gau pımamu gı pak ñıñö, magö pılagnab.

⁸ Pen yıñ rımnab mınön aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pıl aij gınab. Rımnab magö ñın juöl ado gı da sıduñ lan (30) rö pılınab, rımnab magö ñın juöl mıhau nıgan (60) rö pılınab, rımnab ñın juöl unbö mamıd u (100) rö pılınab,” a ga.

⁹ Jisas manö anıbu hag pıs göl gı haga, “Kale nıbi bi gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd lı nıñ aij gımım,” a ga.

Jisas ai gıñıg göm manö hod rık hagmıdöp

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas manö hagö nıñöl gı, nıbi bi nıñ mıdeila anıb gau ke ke arla nıñöm bi nıpe unbö mıgan lan gau abe, nıbi bi nıpe rımnab halö abe, Jisas nıp hagla, “Manö hod rıkmön hagpan ıñ u nıñön?” ö gıla.

¹¹ Hageila haga, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab

* **3:31:** Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14
13:34; Mak 4:33-34

* **4:1:** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

* **4:2:** Mad

manö u, God gö kale niñbim u pen niñbi bî gau kalip hod rikem nöp hag ñabin.

¹² Anig ginö, bî God manö hagep ap God Manö kalî kliñ riköm haga rö nöp ginab. Nipe haga,

‘Amgö niñnaböl u pen nan rimnap niñagnaböl.

Manö niñnaböl u pen manö it hagöp anig rö göm niñagnaböl.

Niñ aij giñblap, God niñp hag niññaiblap,

nan si nan naij giñpal gau niñjöm arö giñböp,’ a gila,” a ga. *

Jisas bî nan yin yimöb manö hod riköm haga u, manö it u hag ña

(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Jisas anig hagöm kalip haga, “Manö hod rikem hagpin anibu niñagpim u, hainö manö rimnap halö hod rik hageinabin u, aigöl gimim niñnabim?” ö ga.

¹⁴ Wid yin u, God Manö nipe u, a gem, hagpin.

¹⁵ Yin rimnap adan arep adö au lugnab, a giñpin u, niñbi bî gau God Manö niñnaböl u pen magö anibu nöp Seden apöm manö anibu ju ud arnab, a gem, hagpin.

¹⁶⁻¹⁷ Pen yin rimnap kabö adö minöñ pro pro linab au lugöm, rannab u pen kidit yuö aramöm pidöñ gagö, sidö niñjöm mîlep ginab, a giñpin u, niñbi bî gau God Manö u gisön magö u niñjöl

aij gö niñjöl gi, udnaböl u pen yöp pro pro magö u midlö niñjöl gi, miñjör rimnap aunab aka bî gau kalip gi naij ginaböl niñjöm manö anibu arö ginaböl, a gem, hagpin.

¹⁸ Yin rimnap giñkasi an au lugöm rannab, a giñpin u, niñbi bî God Manö niñnaböl u pen

¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gasi iru niñjöm, ru kibap, utpö mani nan gau gasi iru niñjöm, nan gau gau nöp gasi niñnaböl u me, God Manö u pimamu gi pak ñiñjö, magö pilagnab, a gem, hagpin. *

²⁰ Wid yin minöñ aij adö au lugnab a giñpin u, niñbi bî God Manö niñjöm, niñ udeinaböl niñjöm magö ñin juöl ado gi da sidun lan (30), aka ñin juöl mihau niñgan (60), aka ñin juöl unbö mamid u (100) rö pilnab; gasi anibu niñjem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulik lep (Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauyan manö ap hod riköm haga, “Niñbi bî gau hapö lauöm rin cög miñgan gau aka abañ adö hanbal mo gayik gau pi gagnaböl; adö aulik lîlö mailö ginab. *

²² Anib u rö, niñhön niñhön miñni pi göl midöp u, hainö waiö lö niñnaböl. *

²³ Kale niñbi bî gasi rimid midainim gau, manö

* 4:12: Ais 6:9-10; Ap 28:26-27

* 4:19: Mad 19:23-24

* 4:21: Mad 5:15; Luk

11:33 * 4:22: Mad 10:26; Luk 12:2

hagabin i rīm+d lī nīj aij gīmim,” a ga.

²⁴ Kalip manö ap haga, “Manö nīḡabim u, rīk dam nīj aij gīmim. Kale nībi bī gau kalip manö kub hāgmim, pen aige rō ñīmim a gīnabim u, God nīpe nīḡöm kalöp ke u rō nöp manö kub hāgöm, pen u rō nöp unbö rō ñīmim a gīnab. Pen nīpe kalöp pen rīmnap halö adö laḡ abe ñīmim a gīnab. *

²⁵ Nībi bī nan rīmnap mīdöp gau rīmnap halö udnaböl; pen nībi bī nan rīmnap mīdagöp gau, nan rīmnap pro pro mīdöp u halö ud arnaböl. *

Krais manö aij u hag ñīlō arō, nībi bī iru nöp nīj udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod rīkōm haga, “God nībi bī udöm abad mīdeinab u, aiud adö i rō mīdöp. Bī wög nap ap wid yīj ranaḡ, a gōm, dam wög nabōḡ nīpe gau yunab.

²⁷ Wid yīj wög nabōḡ au yuöm, han ajö nīḡöl gī, marep gōm, rannīḡ gab. Aigegö gōm ranöb, a gōm, nīḡagnab.

²⁸ Mīnōḡ u ke gö, sīlīp hañauöm, ranöm, magö pīlöm, po gīnab.

²⁹ Pen wög nabōḡ nap nībö u po gö nīḡöm, rīk dam lep ñīn u auöp, a gōm, ru aḡlame u damöm, rīk daunab,” a ga. *

Jisas mab masded u, manö hod rīkōm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Jisas anīḡ hāgöm haga, “God nībi bī udöm abad mīdeinab u, aiud nīḡön rō udem hāgnö nīḡnabim?

³¹⁻³² Me, mab masded yīj rō u, a gīnam. Nan yīj rīmnap kub yīmbal gau pro ranöb, pen masded yīj u pro yabīl yīmlö, ran kub gōm, ramö alö, yaur gau apöm hai anīb gau lī mīdpal,” a ga.

Jisas manö hod rīkōm hāgmīdöp

(Mad 13:34-35)

³³ Jisas nībi bī gau kalip manö hod rīkep anīb gau rō iru nöp hag ñīmīdöp; anīḡ gōm, manö aij u kalip hag ñīmīdöp. Kale manö nīj aij gīnaböl manö u nöp kalip hag ñīmīdöp; manö nīj aij gāgnaböl manö u hag ñāga.

³⁴ Nīpe kalip manö hod rīkōm nöp hag ñīmīdöp. Hainö bī nīpe gau aip ke mīdöl gōm, manö īl magōḡhalö hag ñī aij gīmīdöp.

Jisas hāgö, hadal ur ga

(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ñīn anību nöp ram dugöp magö u, Jisas bī nīpe gau kalip haga, “Ñīḡ waḡö böḡ lödaḡ arun,” a ga.

³⁶ Anīḡ hāgö, bī nīpe gau nībi bī iru nöp ap mīdeila gau kalip arö gōm, ñīḡ magīb Jisas mīdeila mīgan u ranöm,

* 4:24: Mad 7:2

* 4:25: Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26

* 4:29: Joe 3:13; Rep

hadla. Ñig magib rimnap halö aip arla.

³⁷ An arlö niñöl gi, adin pinöm asad apöm, ñig si ral ñig magib migan u amöm, am lugnig rö ga.

³⁸ Jisas nipe pen ñig magib migan adin lajin adö, nabic ilön löm haneia niñöl gi, bi nipe gau nip am anja göm hagla, "Manö hag ñeb bi, hon magönhalö umnig gabun gasi u niñagpan ar?" a gila.

³⁹ Hageila, Jisas uraköm, pinöm asad udeia u abe, ñig si ral aueia u abe, agamij mid a gö, pinöm asad udeia u hir göm, ñig si ral aueia u böñ nöp ur göm ga.

⁴⁰ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, "Kale niñön ginig piñin gabim? Kale nin udep magö kale pro ap midöp niñöm piñin gabim aka?" ga.

⁴¹ Hagö, kale aiö göm, pen hag ninö pen hag ninö göm hagla, "Bi anibi an? Aige gö göm hagajip, pinöm asad udajip u abe, ñig si ral auajip u abe, manö nip u niñöm, hagöp rö göp?" ö gila.

5

Kijaki bi ap nip aban al mideia u, Jisas hag höñ yua
(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas bi nipe gau aip ñig magib udöm, Ñig Wanö Galili juöm, ram minön Gerasa nibi bi mideila böñ lödan adö amjaköm,

² ñig magib u arö göm, ujanid lugö niñöl gi, magö anibu nöp, kijaki aban al mideia bi ap, wip rigöl migan gau nibö apöm, Jisas mideia au aua.

³⁻⁴ Bi anibu wip rigöl gila kabö migan gau han ajmidöp. Nip pör sen udöm, ñimagö ma nipe gau li ribikmidal u pen sen gau gö, pa gi dö gö, armidöp. Nipe klö yabit gimidöp u me, nip gilö gasi niñnim rö laga.

⁵ Sidö an, sibön yan, wip rigöl gimidal kabö migan gau abe, nö ilö gau abe, gau rigöl göm, kabö udöm, hañ roman nipe ke ribmidöp.

⁶ Pen ñin anibu, nipe Jisas nip yijig niñöm, gi dö gi amöm, Jisas mideia au kugom yimö,

⁷⁻⁸ Jisas kijaki bi anibu nip aban al mideia u nip haga, "Ne kijaki aiön pi, bi i nip arö gimön höñ aru!" a ga.

Hageia haga, "Jisas, God klö unbö ke yabit Ñi nipe. Yip niñön ginig auban? Manö ninö hagnöm, 'God nin midöp rö, yad nöp ilön mab rö ñagnabin,' a gimön!" a ga. *

⁹ Anig hagö, Jisas bi anibu nip haga, "Hib ne niñön?" ö ga.

Hageia haga, "Yip kijaki iru nöp aban alöp rö, hib yad 'Iru Nöp,' " a ga.

¹⁰ Nipe Jisas nip, kijaki aiön pi gau ram minön ke mlö gau hag yuagmön,

* 5:7-8: Mak 1:24

a göm, hag niñöl gi nöp mīdeia.

¹¹ Pen magö anıbu, kaj iru yabıl amıl niñeila sınan ba anıbu gau.

¹² Anıbu u, kijaki gau Jisas niñ neb neb göm hagla, "Hanıbu hagö, amun kaj gılan kalıp yuö hiıkun," a gıla.

¹³ Anıg haglö, Jisas yau a gö, kijaki gau bı anıbu niñ arö göm, amöm kaj gau kalıp yuö hiıklö, magöñhalö du dausan rö piğ ju rul yan amöm, gi dam niğ wanö yan paköm, magöñhalö niğ niñöm um hakla.

¹⁴ Pen bı kaj mukmıdal gau, ga anıbu niñöm, am daun anıbu abe, ram mınön gau abe, manö anıbu hag niñlö niñöl gi, niñi bı gau am niñun, a göm, Jisas mīdeia au aula.

¹⁵ Apöm niñla, bı nöd kijaki iru nöp aban ala anıbu, wañij yımöm, mıd aij göm, asık mīdeia. Niñlö, anının gö piñiñ gıla.

¹⁶ Niñi bı nöd mīdeila gau, niñi bı hain aula gau kalıp, bı kijaki aban al mīdeia bı u niñ Jisas niñön niñön ga u hag niñla. Pen kaj gau kalıp niñön niñön ga u abe hag niñla.

¹⁷ Pen niñi bı anıbu gau, manö hagla anıbu niñöm, Jisas niñ manö neb neb göm hagla, "Ram mınön hon i arö giñmön aru!" a gıla.

¹⁸ Hageila, Jisas niğ magıb udöm arniğ gö, bı gö kamıñ la u niñ neb neb göm haga, "Yad aip arul aka?" ga.

¹⁹ Hageia, Jisas bı u niñ wıñö göm, haga, "Ram ne arammön, niñi bı ne gau kalıp, Bı Kub nöp mög yabıl niñöm, niñön niñön göp manö u magöñhalö hag niñmön," a ga.

²⁰ Hagö, bı anıbu ram mınön Dekapolis an au, daun gau gi ajöl gi, Jisas niñ niñön niñön ga u, niñi bı gau kalıp hag niñö, kale magöñhalö aiö yabıl gıla.

Jisas gö, niñi ap lamıñ la, pai uma ap uraka

(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Jisas pen niğ magıb udöm, kauyan ado gi am Niğ Wanö Galili böñ lödan goñ au mıdö niñöl gi, niñi bı iru nöp niñ aula.

²²⁻²³ Bı ap hib niñe Jairas. Niñe Juda magum gep ram ap abad mıdmıdöp. Jairas Jisas niñ niñöm, ap mīdeia au kugom yımöm haga, "Pai pro mıdmagö yad u umniğ gab. Ne yad aip aumön niñ ud niñö, urak aran," a ga.

²⁴ Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö niñöl gi, niñi bı iru nöp amöm, Jisas niñ cıro cıro niñ an an löm ud areila.

²⁵ Pen niñi ap, niñe niñi adan ajmıdöp mı unbö mıgan lan la.

²⁶ Niñi anıbu wös wameb bı gau kalıp, yıp gılö kamıñ lan, a göm, mani niñe magöñhalö hadö raua u pen niñ gılö kamıñ lagöm, rapın kub yabıl ga.

27-28 Pen nipe Jisas gımıdöp manö u haglö niŋa rö, am wałıj bad nıp u ud niŋnö kamıj lınab, a göm, nıbi bı iru mıdeila aŋ au jöl adö apöm, wałıj nıp u ud niŋö,

29 magö anıbu nöp hagape lugmıdöp u mıtep gö, aŋ nipe au yaŋ niŋa, nıp nan ga u kamıj la.

30 Pen Jisas ke niŋa, klö nipe rımnab ara niŋöm, ado göm, nıbi bı iru mıdeila gau kalıp haga, “Wałıj yad u ban ud niŋöb?” ö ga. *

31 Hageia, bı nipe gau hagla, “Nıbi bı iru nöp nöp cıro ñaböl u, niŋön gıniŋ yıp bı an ud niŋöb, a gımön, hagabön?” ö gıla.

32 Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, yıp bı an ud niŋöb, a göm, ulhai niŋöl gı mıdeila.

33 Pen nıbi anıbu, nıp niŋön niŋön ga u niŋöm, pıñıj göm gıl gıl göl gı apöm Jisas mıdeila ma ıt nipe au kugom yımöm, nıp kamıj la manö u magöŋhalö waiö hag ña.

34 Jisas pen nıp haga, “Pai yad. Jisas yıp gö kamıj lınab, a gımön, niŋ udpan rö, nöp gıno kamıj löp me u. Ne arammön mıd aij gımön,” a ga. *

35 Jisas manö anıbu hagö niŋöl gı, Jairas bı nipe rımnab, ram nipe au nıbö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ñeb bı i hagö, ma

ilön auagnım, ado gı arnım,” a gıla.

36 Anıg hagla u pen Jisas manö kalıp u udagöm, Jairas nıp haga, “Pıñıj gagmön; gası klö gı niŋmön,” a ga.

37 Jisas anıg hagöm, nıbi bı gau aip aragnabun, a göm, kalıp anıb gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems nımam Jon u, kalpe yam nöp uł gı ara.

38 Kale Jairas ram u amjaköm Jisas niŋa, nıbi bı manö pıg hagöm, mıtön magö göl gı mıdeila.

39 Ram raul mıgan yaŋ amöm haga, “Niŋön gıniŋ manö hauł gımim, mıtön gabim? Pai u umagöp; yiŋarıj hon hanab,” a ga.

40 Anıg hagö, nıp mıhol gılö, kalıp hag höj yuöm, pai nıme nap ber u udöm, bı nipe kabö u udöm, uł gı pai u um mıdeila ram raul mıgan yaŋ ara.

41 Amöm, pai anıbu ñımagö kíd nıp u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga anıbu ıt me, “Pai pro! Nöp hagabin, urak!” *

42 Jisas nıp manö hagö, magö anıbu nöp uraköm, ap ran ap lugö niŋöl gı, nıbi bı gau aiö yabıl gıla. Pai anıbu mı nipe unbö mıgan laŋ ara.

43 Nıbi bı mıdeila gau aiö gılö niŋöl gı, Jisas manö klö hagöm haga, “Gıpin anıbu nıbi bı gau kalıp waiö hag ñagmim,” a ga. Anıg hagöl gı kalıp haga, “Pai u nıp nan

* 5:30: Luk 6:19

* 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19

* 5:41: Luk 7:14

magö rımnap ñıbe ñıñan, ” a ga.

6

Nasared nıbi bı Jisas nıp nıñ udagla

(*Mad 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ Jisas bı nıpe gau ut gı ram mınöñ anıbu arö göm, daun nıpe ke Nasared ara.

²⁻³ Am mıdöm, Juda God nıp sabe gep ñın u, magum gep ram u amöm, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau kalıp manö hag ñö nıñöl gı, aiö göm hagla, “Bı anıbi kapeda ram mınöñ i nıbö bı, Maria ñı nıpe ap. Nımam nıpe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. Nıñın bı nıpe gau aip mıdpun i. Pen manö aij anıbu gai nıbö nıñöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?” ö gıla. Anıg hagöm, nıp udagla. *

⁴ Pen Jisas kalıp haga, “Bı God manö hagep gau, ram mınöñ mıgan rımnap gı ajlö, bı kub hon, a göm, udnaböl u pen ram mınöñ kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl,” a ga. *

⁵ Nıp nıñ udagla u me, nan gagep rö rımnap gınım rö laga; nıbi bı nan ga gau mıhöp nöp ud nıñö, kamıñ la.

⁶ Pen Nasared nıbi bı nıp nıñ udagla u nıñöm Jisas aiö yabıl ga.

Jisas bı nıpe unbö mıgan lañ, wög yıp gımim, a göm, hag yua

(*Mad 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Jisas pen ram rıñig aglö ram mınöñ anıb gau gı ajöl gı, nıbi bı gau kalıp God Manö u hag ña.

⁷ Ñın ap bı nıpe unbö mıgan lañ gau wıñ alö aueila haga, “Bı mıhöp ke, bı mıhöp ke ram mınöñ gau ke ke ammim, manö aij yad u hag ñımim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag ñı ajöl gı, kıjaki aiön pi nan gau hag yunıg, hag höñ yunabım,” a ga.

⁸ Manö ap pen haga, “Arnıg gımim u, nan ñıñeb, wañıb, mani ud aragmim; ilöñ naböñ u nöp ud armim. *

⁹ Ma rırup lımim pen sior mılö añı nöp lımim armim; sior rımnap halö ud aragmim.

¹⁰ Ram ap arbe kalöp hag uđaiöl, ram anıbu nöp mıdmim, wög gı pıs gımim, daun anıbu arık arnıg gımim ñın u nöp armim.

¹¹ Pen ram mınöñ ap amjakpe kalöp hag uđöm, manö kalöp u nıñagaiöl, ram mınöñ anıbu arık arnıg, nıñlañ, a gımim, ma hałpıl pakpe lugö armim,” a ga. *

¹² Jisas anıg hagö, bı nıpe unbö mıgan lañ gau, kale ram mınöñ gau gau amöm, nıbi bı gau kalıp manö hag ñöl gı hagla, “Nan si nan naij gıpım u, nıñön gınıg anıg

* 6:2-3: Jon 7:15

* 6:4: Jon 4:44

* 6:8: Luk 10:4-11

* 6:11: Ap 13:51

gipun, a gımim, arö gımim,” a gıla.

¹³ Anig hagöm, kijaki aiön pi nıbi bı aban al mıdeia gau hag hön yuöm, nıbi bı nan ga gau wel li ñlö, kamın la. *

Herod hagö, Jon Bı Ñig Pak Ñeb nabıc cög nıpe u rıb gı dö gıla

(Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Pen Jisas ga rö manö u, ram mınön rıgon rıgon gau arö, kın Herod u rö nöp nın. Nıbi bı gau, manö anıbu hag amıl apıl göl gı, rımnap hagla, “Jon bı ñig pak ñeb umö rıgöl gıla u, kauyan uraköm me, apöm nan gagep rö anıb gau gab,” a gıla. *

¹⁵ Rımnap hagla, “Bı anıbu bı ne İaija,” a gıla. Pen bı rımnap hagla, “Bı God manö hagep hadame nöp mıdmıdal rö bı ap apöm mıdöp,” a gıla.

¹⁶ Pen kın Herod nıpe nınöm haga, “U Jon bı ñig pak ñeb nöd unam rıb gı dö gınö u nöp uraköm, apöm anig gab,” a ga.

¹⁷⁻¹⁹ Pen nıhön: nöd Herod, nımam Pilip nıbin Herodias nıp uda. Udö, Jon “Gıpan anıbu, gı naij gıpan. Bı nuwöt nıpe udagnab,” a ga. Pen Jon anig hagö, Herodias Jon nıp nınö mulu lugö hagö, Herod bı nıpe gau rımnap hag yuö, amöm Jon nıp nagı lıla. Nıbi Herodias, Jon nıp aigö göl gem al pak lınam, a

göm, gası u nöp nınmıdöp u pen *

²⁰ Jon nan naij ap gagmıdöp. Nıpe manö nıhön nıhön haga u, Herod nınöm manö aij yıdun göl nöp hagöp, a göm, ñıñı löm, Jon nıpe bı aij ap bı uı ap mıdöp, a göm, pıñın göm, nıp gı naij gınaböl, a göm, nıp abad mıd aij gımıdöp.

²¹ Nıbi Herodias, Jon nıp al pak lın, a gı nın mıd mıd mañ ap, Herod nıme nıp yag daua pınan rıkep ñın u nöp, nan kub ñınıg, gapman bı kub gau, ami bı kub gau, ram mınön Galili bı kub gau wıñ alö, nan kub ñınıg aula.

²² Apöm nan ñınlö nınöl gı, Herodias pai nıpe u raul mıgan anıbu apöm kugom ralö, Herod abe, bı kub ap mıdeila gau abe nınlö, kalıp aij gö, kın Herod pai anıbu nıp haga, “Gıpan anıbu, nan nıhön hag nınıenabön nöp ñınabin,” a ga.

²³ Pen manö klö manö nınö nöp hagöm haga, “Yad nöp manö nınö yabıl hagabin. Ram mınön kub abad mıdpin i hag nınö, nöp nabön u hagnö abad mıdeinabön,” a ga.

²⁴ Anig hagö, pai u amöm nıme Herodias nıp, nan nıhön u hag nınnam, a gı nınö, nıme pen haga, “Jon bı ñig pak ñeb nabıc cög magö nıpe u hagnön,” a ga.

²⁵ Nıme anig hagö, adın pai nıpe yınıd kın Herod

* 6:13: Jem 5:14

* 6:14: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20

* 6:17-19: Lep

mideia au amöm haga, “Uri magö i nöp, Jon bi ñig pak ñeb nabıc cög magö nıpe u ud kınan cög mıgan ap lımön, yıp dap ñi,” a ga.

²⁶ Anıg hagö, kın Herod Jon nıp gası nıñö, mög yabıl ga. Pen nıpe bi kub gau nın mıdlö nıñlö gı, manö klö manö nıñö pai u nıp haga u nöp gası nıñöm,

²⁷ magö anıbu nöp ami bi nıpe ap, “Am Jon nabıc cög magö u daumön,” a göm hag yuö, am Jon nıp nabıc cög magö u rıb gı dö göm,

²⁸ ud kınan cög mıgan ap löm, dapöm pai anıbu nıp ñö, nıpe pen damöm nıme nıp ña.

²⁹ Pen Jon bi nıpe gau, Jon nıp uıam rıb gı dö gıla manö u nıñöm, kale am wıp damöm, kabö mıgan au rıgöl gıla.

Jisas nıbi bi iru nöp nan magö ñö ñıñla

(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Jisas manö ud arep bi gau, kale gau gau wög gı ajöl göm, ado gı apöm, nıbi bi gau kalıp manö nıñön nıñön hag ñöm, nan nıñön nıñön gıla gau, magöñhalö Jisas nıp hag ñıla. *

³¹ Pen nıbi bi iru yabıl nöp amıl apıl geila u me, Jisas bi nıpe gau aip nan nıñöl rö lagö, nıpe kalıp haga, “Hon, nıbi bi mıdagpal anı au amun, yıharın mıdaiun, kale magö ap ake lınabım,” a ga.

³² Anıg hagöm, bi nıpe gau aip ñig magıb udöm, ram mınön nıbi bi mıdagmıdal au arla.

³³ Pen kale ñig magıb ud arlö nıñöl gı, nıbi bi iru nöp, Jisas bi nıpe gau aip gau araböl a göm, daun gau nıbö gau nıbö dip gı dö gı aramöm, ñig goł adö adan mılö u nöd amöm, Jisas bi nıpe gau aip arnıg geila gau, nöd am mideila.

³⁴ Jisas bi nıpe gau aip ñig goł au amjak pıdön göm, ñig magıb arö göm, nıbi bi iru mideila gau kalıp nıñöm gası nıpe ke gası nıñöm nıña, kale kaj sipsip bi abad mıdep ap mıdagöp rö u mideila. Anıbu nıñö, mög gö, nıpe il göm kalıp manö rımnap rapın hag ñi mideia. *

³⁵ Sıdö hadö wad ara nıñöm bi nıpe gau apöm nıp hagla, “Sıdö hadö wad aröp. Aui ram mınön nöp anı aui. *

³⁶ Anıb u, nıbi bi gai i hag yuö, kale am ram rıñig aglö ram mınön yöp söl gai i aramöm, nan magö kale rımnap rau ñıñlanı,” a gıla.

³⁷ Hageila, Jisas haga, “Kale ke kalıp nan magö rımnap ñımım,” a ga. Hageila hagla, “Anıg hagpan u, bi rakın unbö raleb jın wög göm mani uđpal rö uđun nan magö rau dapun, kalıp ñun aka?” gıla.

³⁸ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gı rö mıdöp? Am nıñım!” a ga. Hageila, am nıñöm

hagla, “Hon bred magö unbö mamid u, kabsaſ mihöp halö midöp,” a gila.

³⁹ Anig hageila, Jisas haga, “Niſi bi gai i hagpe, aſik balu ke ke löm, nan uſaſ adö gai i aſik midlö araſ,” a ga.

⁴⁰ Hagö, niſi bi gau kalip haglö, rimnap ſin juöl miſi adö gi da ſidun laſ (50) rö magum balu löm, rimnap ugan niſi bi ſin juöl unbö mamid u (100) rö balu lila.

⁴¹ Pen Jisas niſe bred magö unbö mamid u abe, kabsaſ miſi adö ude, kumi kabö adö laſ au niſöm, God niſ, aij a göm, bred u ud jö göm, bi niſe gau kalip ſö, kale pen niſi bi gau kalip niſe li ſila. Kabsaſ miſi adö u, u rö nöp bi niſe gau ſö, niſi bi gau kalip niſe li ſila.

⁴² Œeila, ſinlö ſinlö, kalip mudun ga.

⁴³ Nan adiſ adiſ arö gila gau, Jisas bi niſe gau wadi udöm yaglö yaglö, wadi unbö miſi adö laſ aſiſi raua.

⁴⁴ Nan ſinla ſin anibu, bi gau nöp me, paip dausan ara.

Jisas ſig uſ adö u abö gi ara

⁴⁵ Pen magö anibu nöp Jisas bi niſe gau kalip hagö, ſig magib udöm Bedsaida daun nö lödaſ arlö niſöl gi, Jisas au midöm niſi bi gau kalip hag yuö arla.

⁴⁶ Hag yuöm, dum nö ilö ap gilaſ gi amöm, God niſ ſabe gi mideia. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Siſön ginig ga magö u, Jisas nöp midöm niſa, bi niſe gau kale ſig magib udöm, ſig aſ au daſ arlö niſöl gi, hadal u areila lau adö auö, uſam ſig uſ adö laſ piſik göl gi areila. Ram jin paſiſa magö u, Jisas ſig uſ adö laſ au amöm, kalip abhak löm, arſig gö niſöl gi,

⁴⁹⁻⁵⁰ niſ ſig uſ adö laſ au areia u niſöm, u wip ana ap a göm, aninſi gö piſiſi göm aiö gauſ gila. Adiſ Jisas kalip haga, “Piſiſi gagmim! Yad nöp auabin! Gaſi iru niſagmim!” a ga. *

⁵¹ Hagöm, ſig magib miſi adö, hadal udeia u ur ga. Anig gö, Jisas niſe aigöl göm anig göp, a göm, gaſi iru yabiſ niſla. *

⁵² Niſe bred udöm niſi bi iru nöp niſe li ſa u niſla u pen ſin anibu Jisas niſ niſ ud aij gagla.

⁵³ Pen ſig aſ u am am ram minöſ Genesared amjaköm, ſig magib u nagi adik lila.

⁵⁴ Œig magib au aſik arlö niſöl gi, niſi bi anib gau Jisas auöp, a gilö niſöm,

⁵⁵ yinid ram minöſ gau gau kid kid amöm, niſi bi nan ga gau kalip dam Jisas am mideia au areila.

⁵⁶ Œin anib gau, Jisas ram riſig aglö gau aka daun gau aka ram minöſ yiharſi gau amjakö, niſi bi nan ga gau kalip dap maker aſ au löm, Jisas niſ neb neb göm hagla, “Ne midö, niſi bi nan göp

* 6:46: Luk 5:16

* 6:49-50: Luk 24:37

* 6:51: Mak 4:39

gau, walij adin nöp u ud niñlō, kalip kamij lan,” a gila. Jisas yau a ga niñjōm niñi bi nip ud niñla gau kalip magōñhalō kamij la.

7

Nan hibur midmagö an dañ niñbō hōñ aunab u nöp me pri mideinab

¹ Bi Perisi rimnap, bi lo manö hag ñeb rimnap, Jerusalem niñbō apōm, Jisas midea au niñ midöm niñla,

² Jisas bi nipe rimnap, nips niñi bi as masi gi aij göm, nan ñiñmidal rö, gagla.
*

³ Perisi bi gau abe, Juda niñi bi gau magōñhalō abe, nips niñi bi hagniñdal rö niñjōm, ñimagö ñig li yuöm nöp, nan ñiñbal.

⁴ Maker an au am midöm, ram ado gi apōm, u rö nöp ñig li yuöm nöp, nan ñiñbal. Pen kap, rin cōg, kapa nan gau u rö nöp ñig li yuöm nöp, nan ñiñbal. Nan anibu rö magōñhalō kliñ aij gipal. *

⁵ Anib u, Jisas bi nipe gau nan yiñharin ñiñla u niñjōm, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe Jisas nip hagla, “Bi ne gau niñhōn ginig, apis bac bi hagla rö, ñimagö kale u ñig li yuöm wasö, yiñharin nöp nan ñiñaböl?” ö gila.

⁶ Hageila, Jisas haga, “Kale manö piral hagnim u, Aisaia manö niñjō yabñ hagnim, God Manö u kalik kliñ rikōm haga,

‘Niñi bi gai i, God hib hagno adō arab a gipal u pen yiñharin manö nöp hagla; yip midmagö lagpal. *

⁷ God lo manö u hag ñabun, a gipal u pen niñi bi manö kale ke hagnim manö u nöp hag ñaböl.

Anib u, yip sabe göm hib yad hagnim adō aragab.

Yiñharin manö nöp hagnim, a ga.

⁸ Anib u rö, kale God manö hag la u arō gimiñ, niñi bi manö kale ke hagnim u udmim, nap nahai bi hagniñdal adō u hain gimiñ gabim,” a ga.

⁹ Jisas kalip kauyan hagnim haga, “Kale gasi kid hiñk niñmim, God manö hag la u ud ke gau yumim, gasi magö kalpe ke u nöp niñ udmim hain gabim.

¹⁰ Mosiñ God Manö adin ap kalik kliñ rikōm haga, ‘Name nap hagnim rö niñ udmim, kalip ud aij gimiñ; pen ñiñ pai rimnap niñme nap kalip manö mulu kal lugö hagnim, al pak liñbe umöl,’ a ga. *

¹¹ Pen kale manö adō anibu kabö göl hag ñagnim. Bi ap, ami bapi arō ginabin, a ginab u, kalip hagnim, ‘Ami bapi, yad nan aij rimnap kalpe niñhōn ñibnep pen mani kalpe niñhōn ñeb mani u, uri yad God nip ñinabin, a gipin u me, mani kalpe niñhōn ñeb ap midagöp,’ a ginab.

* 7:2: Luk 11:38

* 7:4: Mad 23:25

* 7:6: Ais 29:13

* 7:10: Eks 20:12;

12 Anig gیلو, kale niñmim hagnabim, 'Kale anig gipal u, manö mīdagöp,' a gīnabim. Anig hagpe, kale God manö haga u arö göm, nan aij rīmnab nīme nap kalip ñagnaböl.

13 Anib u, gasi magö kalpe ke u nöp niñmim, hain gīmim, bi hain nibö rīmnab halö hag ñibe, kale pen u rö nöp bi hain nibö rīmnab hag ñilö, hag ñi dam dapil gیلö niñöl gi, God Manö nan yiñharin rö ud ke gau yubal. Pen nīme nap manö hagajin u nöp wasö; kale nan iru nöp anig unbö rö nöp gabim," a ga.

14 Jisas anig hagöm, nībi bi iru nöp mīdeila gau kalip hagö, nīpe mīdeia it au aueila haga, "Manö hagnig gabin i kale magöñhalö niñmim, manö it rik niñ aij gīmim.

15 Kale nan ñiñbe an yañ arnab u pri mīdageinab; nan hibur mīdmagö an kale dan nibö höñ aunab u nöp gö, kale gac halö mīdeinabim. *

16 Kale nībi bi gasi rīmīd mīdainim gau, rīmīd li niñ aij gīmim," a ga.

17 Jisas anig hagöm, nībi bi gau kalip arö göm, ram raul mīgan arö, bi nīpe gau nip hag niñla, "Manö hod rikmön hagpan anibu, it u niñhön?" ö gila.

18 Hageila, haga, "Nībi bi gau kale niñagpal rö, kale u rö nöp niñagpim ar? Nan asi masi gipal gau, hañowañö

ñiñlö, hibur an yañ arö, God niñö pri mīdageinab.

19 Pen niñhön: nan ñiñbal anib gau, mīdmagö an yañ aragnab; hibur an yañ nöp arö, hib halö kīl yunaböl," a ga. Jisas manö haga anibu, nan gau magöñhalö ñiñeb nöp, asi masi gep rīmnab mīdagöp, a ga.

20 Pen Jisas anig hagöm haga, "Gasi naij an kale yañ nibö aunab u me, nībi bi gac halö mīdnaböl.

21 Nībi bi gau an kalip yañ gasi naij auö niñöl gi, kale gi naij göm, nan si udöm, wip alöm, nībi si bi si göm,

22 nan gau hon rö lañ, a göm, nībi bi rīmnab gasi naij niñöm, manö piral hagöm, manö naij hagöm, nan gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö, nībi bi hag juöm, hib kale ke dap ranöm, hañowañö göm, naij gep gasi añi niñöm gipal.

23 Nan naij gipal anib gau gasi ke gau nibö auagöp, gasi naij an kale yañ nibö aunab u me, nībi bi gac halö mīdnaböl.

Nībi ap, Jisas nīpe gö, pai yad kamñi linab, a göm, niñ uda

(Mad 15:21-28)

24 Jisas ram mīnön anibu arö göm, am ram mīnön daun kub Daia söl anib au ara. Amöm, nībi bi gau yip mīñi niñagöl, a göm, ram raul mīgan ap amöm pi göl mīdeia u pen pi göl mīdainim rö laga.

25 Nībi ap, pai nīpe nip kijaki abañ ala u me, Jisas

auöp, a gîlô, nîpe amöm Jisas mîdeia au ma îl nîp au kugom yîmöm,

²⁶ Jisas nîp neb neb göl gî haga, “Pai yad kijaki aban alöp u, hag hön yu aran,” a ga. Nîbi anîbu nîpe Juda nîbi wasö. Nîpe yag daula ram mînön Pönisia, bî ram mînön Siria nîbö abad mîdmîdal u.

²⁷ Pen anîg hageia, Jisas nîp haga, “Nöd ñî pai nan ñîñlô, mudun gî nab, aij. Nan magö ñî pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga.

²⁸ Hageia, nîbi u pen haga, “Bî Kub! U aij hagpan u pen ñî pai gau nan ñîñlô, nabön nabön gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñîñnaböl,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas manö anîbu nîñöm haga, “Ne anîg hagpan u, pai ne kijaki yuö hiiköm mîdajîp u hadö hön aröp; ne aru,” a ga.

³⁰ Jisas anîg hagö, nîbi anîbu ado gî amöm nîñja, kijaki arîk hön arö, pai nîpe köp adö au agamîj han mîdeia.

Rîmîd mîgan pîl ga bî ap Jisas gö, rîmîd waka

³¹ Jisas ram mînön daun kub Daia söl anîb au arö göm, am ram mînön daun kub Saidon söl anîb au paköm, ram mînön Dekapolis an gau amöm, Ñîg Wanö Galili ara.

³² Amjakö nîñöl gî, nîbi bî gau bî rîmîd pîl ga manö hag aij gagmîdöp bî ap dapöm, Jisas nîp neb neb göm hagla,

“Bî i nîp ud nîñö, kamîñ lan,” a gîla.

³³ Hageila, Jisas bî anîbu nîp uî gî ke ke au amöm, ñîmagö mîlô nîpe u rîmîd mîgan nîp u yuöm, ñîmagö kîñu alöm, aîab nîp u ud nîñöm,

³⁴ kumi kabö lan nîñöm, ake löl göm, “Epada!” a ga. Manö yöl hagöm, “Epada,” a ga u, manö îl u “Hiîk,” a ga.

³⁵ Anîg hagö nîñöl gî, bî anîbu rîmîd mîgan u pîral hiiköm, maj mîgan pîla gö nîñöl gî, manö kabö göl haga.

³⁶ Jisas pen nîbi bî gau kalîp haga, “Manö anîbu nîbi bî rîmnap kalîp hag ñagmim,” a ga. Manö anîbu manö klö göm haga u pen kale am klö göm nîbi bî iru nöp hag ñîla. *

³⁷ Manö anîbu hag ñeila nîbi bî nîñöm aiö göm hagla, “Jisas nan gau magöñhalö gajîp aij yabîl göp. Nîpe nîbi bî rîmîd pîl göp gau gö, pîral hiiköm, nîbi bî aîab mîñör göp gau gö manö hag aij gîpal,” a gîla. *

8

Jisas nîbi bî iru yabîl nöp nan magö ñö ñîñla
(Mad 15:32-39)

¹ Ñîñ an anîb au nöp, nîbi bî iru nöp ap mîdlö, nan magö mîdagö, Jisas bî nîpe gau wîñ alö aueila haga,

² “Yad nîbi bî gai i kalîp mög nîñabin. Ñîñ mîhau

* 7:36: Mak 1:43-45 * 7:37: Ais 35:5

* 8:2: Mak 6:34-44

nigan yad aip midöm, yiharin midpal. *

³ Kalip kiyo nöp hag yunö, rimnap milö gau nibö aubal rö, adan an gau amöm, amgö mimainö udö, lug paknaböl," a ga.

⁴ Hageia, bi nipe gau hagla, "Ram minön nöp an anib gai i, nan magö gai nibö udun nun?" ö gila.

⁵ Hageila, Jisas haga, "Bred magö kale aigöl gi rö midöp?" ö ga. Hageia hagla, "Unbö mudun jin u," a gila.

⁶ Anig haglö, Jisas nibi bi gau kalip hagö, asiklö ninöl gi, bred magö unbö mudun jin anibu udöm, God nip aij, a göm, udjö göm, bi nipe gau kalip nö, kale pen udöl gi, nibi bi gau kalip nime li nila.

⁷ Kabsal pro bad ap ud mideila u, u rö nöp udöm, God nip aij a göm, bi nipe gau kalip nö, nime li nila.

⁸ Nilö, ninlö ninlö kalip mudun gö, nabön nabön pali pali gila gau, Jisas bi nipe gau wad unbö mudun jin u yaglö ajman raua.

⁹ Bi nan ninla anib gau, po dausan rö. Jisas pen, nibi bi anib gau kalip hag yuöm,

¹⁰ bi nipe gau aip nig magib udöm, ram minön Dalmanuda arla.

Perisi bi rimnap, "Nan gagep rö ap gö ninun," a gila

(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ Bi Perisi rimnap Jisas nip neb neb gino, nihön rö

hagnim, a göm, apöm nip aip manö hag amil apil göm hagla, "Nan gagep rö ap kumi kabö adö lan au gö, ninun," a gila.

¹² Anig haglö, Jisas ake löl göm haga, "Nibi bi mni midpal nin i, nihön ginig hagpal, 'Nan gagep rö ap gö ninun,' a gipal? Yad kalöp ninjö yabıl hagabin, kalöp nan gagep rö ap ginö, ninagnabim," a ga. *

¹³ Anig hagöm, kalip arö göm, bi nipe gau aip nig magib udöm, nig wanö bönj lödan arla.

Jisas, Perisi manö kalip u udagöl, a göm, manö hod riköm haga

(Mad 16:5-12)

¹⁴ Pen bi nipe gau hauł göm, bred iru wasö, magö añi ap nöp ud nig magib löm, ud arla.

¹⁵ An gau amöl gi, Jisas kalip haga, "Perisi yis kale u abe, Herod yis nipe u abe, nin aij gimim," a ga. *

¹⁶ Anig hagö, bi nipe gau kale ke hag nin hag nin göm hagla, "Bred magö rimnap halö dauagpun rö hagab," a gila.

¹⁷ Jisas pen kale hagla anibu ke ninöm haga, "Nihön ginig bred magö dauagpun, a gimim, hagabim? Kale manö ninmim, il u ninagpim ar? *

¹⁸ Amgö la u ninagpim? Rimid la u ninagpim? Aka ninmim hauł gipim?

19 Bɪ paip dausan mɪdeila ñɪn u, bred magö unbö mamɪd u ud jö gɪ ñɪnö, ñɪɲöm naböŋ naböŋ arö gɪla gau, wadɪ aigöl gɪ rö yagpe?" ö ga. Hageia hagla, "Wadɪ unbö mɪgan laŋ yagno," a gɪla. *

20 Anig hageila haga, "Pen bɪ po dausan mɪdeila ñɪn u, bred magö unbö mudun jɪɲ u ud jö gɪ ñɪnö, ñɪɲöm naböŋ naböŋ arö gɪla gau, wadɪ aigöl gɪ rö yagpe?" ö ga. Hageia hagla, "Wadɪ unbö mudun jɪɲ u yagno," a gɪla.

21 Hageila haga, "Pen kale nɪɲmim, nɪɲ aij gagpim ar?" a ga.

Amgö we ga bɪ ap Jisas gö, amgö ñɪl nɪɲa

22 Pen kale Bedsaida daun amjaklö nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ rɪmnap bɪ amgö we ga ap dapöm, Jisas nɪp neb neb göm hagla, "Nɪp ud nöŋ," a gɪla.

23 Hageila, Jisas bɪ amgö we anɪbu nɪp ñɪmagö kɪd u udöm, uɫ gɪ ram rɪɫig aglö goɫ au amöm, amgö nɪp u kɪñu alöm, nɪp ud nɪɲöm, haga, "Amgö ne nan rɪmnap nɪɲabön aka?" ga.

24 Hageia haga, "Yau. Nɪbi bɪ gau nɪɲabin u, pen mab ur rö gau gɪ ajaböl," a ga.

25 Hagö, Jisas kauyaŋ amgö magö nɪpe ud nɪɲö, adɪɲ nan gau magöŋhalö nɪɲ aij yabɪɫ ga.

26 Pen Jisas bɪ anɪbu nɪp haga, "Kauyaŋ ado gɪ ram

rɪɫig aglö nɪbi bɪ mɪdpal lödaŋ aragmön; ram ne yɪdun göl aru," a ga.

Pida Jisas nɪp haga, "Ne nöp me Mesaia u," a ga

(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Jisas bɪ nɪpe gau aip ram rɪɫig aglö daun kub Sisaria Pilipai söl au arla. Adan aŋ au amöl gɪ kalɪp haga, "Nɪbi bɪ gau, yɪp an a göm nɪɲbal?" ö ga.

28 Hageia hagla, "Nɪbi bɪ rɪmnap nöp Jon bɪ ñɪg pak ñeb u, a gɪpal; rɪmnap ɪlajja, a gɪpal; rɪmnap bɪ God manö hagep ap, a gɪpal," a gɪla. *

29 Hageila, Jisas kalɪp haga, "Kale ke pen yɪp an, a gɪmim, nɪɲbim?" ö ga. Hageia, Pida haga, "Ne nöp me Mesaia u," a ga. *

30 Hageia, Jisas haga, "Nɪbi bɪ gau kalɪp manö anɪbu ha-gagmim," a ga.

Jisas haga, "Yad umem kauyaŋ uraknabin," a ga

(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Jisas pen bɪ nɪpe gau kalɪp manö hag ñöl gɪ haga, "Bɪ Ñɪ nɪpe ɪlön kub yabɪɫ udnab. Bɪ kub manö ud asɪkep gau abe, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb gau abe, nɪp nɪɲlö, mulu lugö, al pak ɪlöl, nɪpe umöm, ñɪn mɪhau nɪgaŋ u kauyaŋ uraknab," a ga.

32 Jisas manö anɪbu waiö hagö, Pida nɪɲö, aij gagö,

Jisas nɪp dam goɫ au amöm, nɪp hag göl gɪ haga, “Manö anɪbu rö hagagmön,” a ga.

³³ Pen Jisas ado göm, bɪ nɪpe gau kalɪp nɪŋöm, Pida nɪp haga, “Seden! Ke gau aru! God gasɪ ñöb rö hagagabön; nɪbi bɪ gau gasɪ nɪŋbal rö nöp nɪŋmön hagabön,” a ga.

³⁴ Anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau abe, nɪbi bɪ ɪru nöp mɪdeila gau abe, wɪñ alö, ɪɫ au aueila haga, “Nɪbi bɪ an an yɪp pɪg mɪdnɪg göl gau, nan nɪhön mɪnönɲ nabön adö ɪɫ i gasɪ kub nɪŋbal u arö göm, hañ romanɲ kale ke gasɪ kub nɪŋbal u arö göm, mab kros ud kag göm yɪp hain göl.” *

³⁵ Nɪbi bɪ, Jisas nɪp nɪŋ ud mɪdno, aɪj gagnab a göm nɪŋnaböl gau, böŋ nöp ap lug paknaböl. Pen nɪbi bɪ, Jisas nɪp udun, manö aɪj nɪpe nɪŋ ud mɪdno, hanɪp gɪ naij gɪnaböl u, manö mɪdagöp a göm gɪlö arnab gau, God gö pör nöp pör nöp mɪdeinaböl.

³⁶ “Pen nɪbi bɪ, nan aɪj mɪnönɲ nabön adö ɪɫ i ɪru nöp udun a göm gɪlö arö, ram mɪnönɲ ɪɫ i mɪdöp nan gau magöŋhalö udnaböl u pen pör mɪdep u udagnaböl.

³⁷ Nan aɪj gau magöŋhalö dam sɪkim göm, pör mɪdep u rauöl rö lagöp.

³⁸ “Anɪb u, nɪbi bɪ an, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal aɲ au mɪdöl gɪ, nable gɪnɪm rö lö, ‘Jisas nɪp nɪŋagpun,’ a gɪnaböl gau, hainö Bɪ Ñɪ nɪpe

Nap mailö aɪj unbö ke udöm, ejöl uɫ gau halö aunab ñɪn u, nɪpe kalɪp u rö nöp nable gö, ‘Nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋagpin,’ a gɪnab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas anɪg hagöm, manö ap haga, “Yad kalöp manö nɪŋö hagabin, kale nɪbi bɪ mɪdpim gai i rɪmnap kamɪŋ mɪdpe nɪŋöl gɪ, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab ñɪn u, kɫö kub halö auö nɪŋnabim,” a ga. *

Jisas hañ romanɲ nɪpe u ke yabɪɫ la

(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)

² Pen hainö ñɪn unbö kagoɫ jɪŋ u mɪdöm, Jisas nɪpe Pida Jems Jon kalɪp yam uɫ gɪ, ram mɪnönɲ nɪbi bɪ mɪdageila dum ilö laɲ ap gɪlaɲ gɪ arla. Amöm, Jisas nɪp nɪŋlö nɪŋöl gɪ, hañ romanɲ nɪpe u ke yabɪɫ la. *

³ Waɫɪj nɪpe u rud aɪj ke yabɪɫ löm, mɪmailö yabɪɫ ga. Pen nɪbi bɪ mɪnönɲ nabön adö ɪɫ i ap waɫɪj rɪmnap ñɪg löm uɫ maɫɪ gɪlö, rud anɪbu rö lɪnɪm rö lagöp.

⁴ Pen magö anɪbu nɪŋla, Ilaija aip Mosɪs aip apɪl Jisas aip manö hagailö.

⁵ Kale nɪŋöm, Pida Jisas nɪp haga, “Manö hag ñeb bɪ, hon aɪj yabɪɫ ap aui mɪdpun! Anɪb u, hon ram bada bad mɪhau nɪganɲ gun; nöp ap, Mosɪs nɪp ap, Ilaija nɪp ap,” a ga.

6 Kale piñiñ geila rö me, Pida gasi nñ aij göm wasö, hałowalö anig haga.

7 Pen kumi bad ap apöm, kalip ud yuö yuö nñöl gi, manö ap kumi an anib au haga, “U Ñi midmagö yad yabił. Manö hagnab rö nñim,” a ga.

8 Anig hagö nñöl gi, kale nñ giğabö göm nñla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia.

9 Pen kale dum lañ arö göm, ap lugöl gi, Jisas haga, “Dum i auajun nan gajip nñbim u, mñi nñbi bi rimnap kalip hag ñagmim. Hainö Bi Ñi nñpe umöm urakainim u, waiö hag ñimim,” a ga.

10 Hagö, bi nñpe gau nñbi bi rimnap kalip hag ñagla; kale ke nöp hag nñ hag nñ göm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manö ił u nñhön?” ö gila.

11 Anig hagöm, Jisas nñp hag nñöm hagla, “Bi lo manö hag ñeb bi gau nñhön giñig hagnal, ‘Ilaija nöd aunab,’ a gipal?” ö gila.

12 Hageila, Jisas haga, “Nñö hagnal. God Manö u kalı kñiñ riköm hagla, ‘Bi Ilaija nöd apöm nan gau gi jñ geinab,’ a gila. Pen God Manö u manö ap kalı kñiñ riköm hagla, ‘Nñbi bi gau Bi Ñi nñpe nñp udagöm, nñp ilön kub ñinaböl,’ a gila manö u, nñhön giñig anig hagla, a gımim, nñbim?” *

* 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3

13 Pen Ilaija hagla anibu, hainö aunab, a gımim, gasi u nñagmim. Nñp nöd yag daulö, kub göm, manö hag ñö nñöl gi, gasi kale ke nñöm nñp abönamö gi naij yabił gila. Anib u, God Manö u kalı kñiñ riköm, nñp ginaböl, a gila rö nöp gila,” a ga. *

Kijaki ñi pro ap abañ ala u, Jisas hag höñ yua

(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Pen kale ban yañ amöm nñla, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jisas bi nñpe unbö ajip gau aip pen pen hag midlö nñöl gi, nñbi bi iru nöp apöm, kalip ud yuö yuöm nñöl gi mideila.

15 Anig gi nñmidlö nñöl gi, Jisas apjakaiö, nñbi bi ap mideila gau, aiö göm, am nñp hag wihai udla.

16 Jisas bi nñpe gau kalip hag nñöm haga, “Nñhön giñig pen hagö pen hagö gajim?” ö ga.

17 Anig hagö nñöl gi, bi ap nñbi bi mideila an anib au haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad u, kijaki abañ alö, manö gagöp.

18 Ñin rimnap nñp rapin gö, ap lug paköm, kñu habkob gał goł apöm, meg hip yımöm, ñmagö ma hañ roman iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip hagnö, kijaki u hag yu wasö nñöm arö gipal,” a ga.

* 9:13: Mad 11:14

19 Anig hageia, Jisas kalip haga, “Kale nibi bi mñi midpim i God nip niŋ ud pidōŋ gagpim. Ñin mai nip niŋ udmim, nan anib gau ke ginabim? Manö pör hagnö niŋbim u, aige göl gem manö kñiñ halö hagnö niŋnabim? Ñi anibu ud midpin i dauim!” a ga.

20 Hagö, dam Jisas mideia iŋ au daulö, kijaki ñi anibu nip aban ala u, Jisas nip niŋöm, ñi u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kñu habkob gaŋ goŋ apöm luga.

21 Anig gö, Jisas ñi anibu nap nip hag niŋöm haga, “Nan anibu ñin mai rö ga?” ö ga. Hageia haga, “Hadame nöp ñi pro magö u nöp ga.

22 Kijaki anibu, nip pör al pak lñ, a göm, mab inab an gau abe, ñig an gau abe ud yuöp. Anib u, halip apil mög niŋmön, nan anibu hag yuep rö lainim u, hag yu,” a ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, ‘Hag yuep rö lainim u, hag yu,’ a gimön hagabön? Hag niŋnabin rö ginab, a gi gasi niŋnabön u, hag niŋnabön u rö ginab,” a ga. *

24 Hageia, ñi nap u yinid nöp haga, “Nöp niŋ udpin; anig ginabön, a gem, gasi u niŋbin u pen gasi mihöp niŋnam rö löp u, yip gasi aij ñimön niŋem yad böŋ nöp niŋ udnam,” a ga.

25 Pen nibi bi iru nöp, apil mihau Jisas aip mideila au,

gi dö gi aueila niŋöm Jisas kijaki u nip haga, “Ne kijaki, nibi bi gö rimid hauŋ alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, ñi u nip arö gimön, böŋ nöp armön, hainö kauyan ado gi auagmön!” a ga.

26 Hagö, kijaki anibu gauŋ göm, ñi u nip gö, ap lug paköm, giŋ giŋ gi, gi pidōŋ gö, nibi bi iru nöp hagla, “Hadö umöb,” a giŋa. *

27 Anig hagla u pen Jisas ñimagö ur nipe u udöm, nip ud urak ña.

28 Hainö Jisas ram raul migan amöm, bi nipe gau aip kale nöp midöl gi, nip hagla, “Niñhön ginig hon kijaki anibu nip hag yu wasö niŋbun?” ö giŋa.

29 Hageila, Jisas haga, “Kijaki anibu rö yiharin hag yuagnaböl; God nip sabe giŋlö me, höŋ arnaböl. Wasö u höŋ aragnaböl,” a ga.

Jisas kauyan, “Umern uraknabin,” a ga

(Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Jisas bi nipe gau uŋ gi, ram minöŋ anibu arö göm, ram minöŋ Galili an au amöl gi, bi yad gau kalip manö hag ñi aij ginam, a göm, agamij pi göl midöl gi, kalip hag ñimidöp. Kalip hag ñöm haga, “Bi Ñi nipe nip mumug göm bi rimnap kalip ñö, nip al pak lölö, umöm, ñin mihöp midöm, ñin mihöp nigan u kauyan uraknab,” a ga. *

* 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23

* 9:26: Mak 1:26

* 9:30-31: Mak 8:31;

10:32-34; Jon 7:1

32 Nipe anig hagö niñöl gi, manö it anibu niñön, a göm, nip hag niñblap u pen piriköm, hag niñagla. *

Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla

(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)

33-34 Pen adan an au amöl gi, Jisas bi nipe gau, “Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö,” a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag niñöm, haga, “Adan an au apöl gi, manö niñön hagpe auajip?” ö ga. Hagö, bi nipe gau manö anibu hag niñöl göm aula u niñöm, nable gö, pen hag ñagla.

35 Hag ñageila, Jisas am asiköm, bi nipe unbö migan lan gau kalip hagö aueila haga, “Niñi bi kub midnig göl gau, niñi bi yiñharin wög gi ñibal rö midöm, niñi bi rimnap kalip magöñhalö wög gi ñöl,” a ga. *

36 Anig hagöm, ñi pai pro ap dapöm mideila an au löm, wabi göl gi, haga,

37 “Niñi bi yip niñ udöm, ñi pai pro i rö añi ap ud aij ginaböl u, ñi u nip nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen yip udnaböl u, yip nöp wasö, Bapi yip hag yuö aunö u nip abe udnaböl,” a ga. *

Niñi bi kotmat hon gagnaböl gau, kale niñi bi niñeb hon

(Luk 9:49-50)

38 Pen Jon Jisas nip haga, “Manö hag ñeb bi. Bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi hag höñ yuö niñjun nip hagno, ‘Ne bi hon aip jim ñöl ajagpun u, anig gagmön,’ a gino,” a ga.

39 Hageia, Jisas nip pen haga, “Nip niñön ginig wasö giñe? Niñi bi yip gasi niñöm, hib yad hagöm, nan gagep rö rimnap ginaböl gau, hainö ado göm yip manö naij hagnaböl.

40 Niñi bi kotmat hon gagnaböl gau, kale niñi bi niñeb hon. *

41 Pen niñim! Niñi bi an, kalöp Jisas bi nipe, a göm, ñig mäl ñilö ñiñnabim u, God kalip ud aij ginab,” a ga. *

Gi naij gun rö löp, a gimim, niñ aij gimim

(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 “Pen niñi bi rimnap apöm, ñi pai yip niñ udpal gau, kalip nan si nan naij adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauñ göm, nan si nan naij ginaböl. Niñi bi anig ginig geinaböl u, nöd kabö kub ap unjam u nagi ud li ribiköm, dam ñig solwara an au yublap u aij. Pen kamiñ midöm, anig gi naij ginaböl u, ilön kub yabiñ udnaböl,” a ga.

43 Jisas anig hagöm haga, “Ñimagö ap gö, kale nan si nan naij ginig gabim u, ñimagö böñ anib lau rib gi dö gi yube, böñ lau u nöp midainim. Anig gimim, nan

* 9:32: Luk 9:45 * 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44 * 9:37: Mad

10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:41: Mad 10:42

si nan naij anibu gagnabim rö, kamɨn arnabim. Pen ñimagö mihöngöl midö, gi naij gimim, ram minöŋ Hel, mab pör nöp inmidöp au arnabim. *

⁴⁴ Ram minöŋ anibu,
'kalip gise pör nöp li midöl gi,

mab in nöp mideinab.'

⁴⁵ "Ma kid u, u rö nöp. Ma kid ap gö, kale nan si nan naij ginig gabim u, ma kid böŋ anib lau rib gi dö gi yube, böŋ lau u nöp midainim. Anig gimim, nan si nan naij anibu gagnabim rö, kamɨn arnabim. Pen ma mihöngöl midö, gi naij gipe, kalöp ram minöŋ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim.

⁴⁶ Ram minöŋ anibu,
'kalip gise pör nöp li midöl gi,

mab in nöp mideinab.'

⁴⁷ Amgö magö u, u rö nöp. Amgö magö ap gö, kale nan si nan naij ginig gabim u, amgö magö böŋ anib lau ud gulu gi yube, böŋ lau u nöp midainim. Anig gimim, nan si nan naij anibu gagnabim rö, God ram minöŋ nipe au arnabim. Pen amgö magö mihöngöl midö, gi naij gipe, kalöp ram minöŋ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim. *

⁴⁸ Ram minöŋ anibu,
'kalip gise pör nöp li midöl gi,

mab in nöp mideinab.' *

⁴⁹ "Bi hañ run laulö in dö aij linab u rö, God nipe nibi bi magöŋhalö kalip anig unbö rö nöp ginab.

⁵⁰ "Dö sol nan dö kal aij yabi u pen dö kal nipe u arö, aige göl gimim gipe, kauyan dö kal ginab? Anib u, kale nibi bi dö kal rö midmim, nibi bi rimnap midmagö limim, aip agamij midaimim," a ga. *

10

"Nibi hag yuep aka wasö?" gila

(Mad 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Jisas Kapaneam arö göm, ram minöŋ Judia an gau amöm, am ñig Jodan juöm, böŋ lödan ara. Nibi bi gau niŋöm, ap magum geila niŋöm nipe pör gimidöp rö kalip manö hag ña.

² Bi Perisi rimnap, Jisas nihön rö hagnab, a göm, apöm, nip hag niŋöm hagla, "Bi gau nibi udöm, hag yunig, hag yunaböl aka ne nihön gasi niŋban?" ö gila.

³ Hageila, Jisas haga, "Mosis God Manö kali klin riköm, kalöp manö nihön haga?" ö ga.

⁴ Hageia hagla, "Mosis haga, 'Nibi hag yunig, "Nöp hag yuabin," a göm, köp bad ap kali klin riköm nip ñöm, hag yunim,' a ga," a gila. *

⁵ Hageila, Jisas haga, "Kalöp manö hag ñö, niŋmim, yinid udagpim u

* 9:43: Mad 5:30 * 9:47: Mad 5:29

* 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13;

Luk 14:34 * 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31

me, Mosís lo manö anıbu kalı kılın rıka.

⁶ Pen God ram mınön hadame dagol gı la nın u, bı gı löm, nıbi gı löm, ga. *

⁷ Adö anıbu me, bı gau nıme nap bı aip mıdöm, am nıbi udöl gı, kalıp arö göm,

⁸ kale ber mıhau jım nöl hanlö hañ roman añı lınab. Hainö ke ke wasö, jım nöl nöp mıdeinabil. *

⁹ God hagö, bı nıbi udöm hañ roman añı lınab anıbu, bı rımnab am kalıp hag pak asık ke ke lagöl,” a ga.

¹⁰ Anıg hagöm, bı nıpe gau aip kauyan ram raul mıgan yan amöm, Jisas nıp manö adö anıbu kauyan hag nıneila.

¹¹ Jisas haga, “Bı ap nıbi udöm, hag yuöm, am nıbi hain nıbö udnab u, nıpe nıbi si udep bı. *

¹² Nıbi u, u rö nöp, bı udöm, arö göm, am bı hain nıbö udnab u, nıpe bı si udep nıbi,” a ga.

Jisas nıı pai pro gau kalıp wabi göm, nımagö kalıp nabıc adö lan la

(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bı rımnab, Jisas nıı pai hon gau ud nınan, a göm, daueila, pen bı nıpe gau kalıp hag geila.

¹⁴ Anıg hageila, Jisas nınö, mulu lugö, haga, “Nıı pai pro gau arö gıpe, yad aulan. God

ram mınön u nıı pai pro anıb gau rö mıdpal.

¹⁵ Yad kalöp nınö yabıl hagabin, nıbi bı gau, nıı pai pro gau God ram mınön adö lan manö u nın udpal rö nın udagnaböl u, God ram mınön nıpe au aragnaböl,” a ga. *

¹⁶ Anıg hagöm, nıı pai pro gau kalıp ud wabi göm, nımagö nıpe nabıc kalıp adö lan löm haga, “God kalöp abad mıdainım,” a ga.

Bı nan iru mıdeia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Pen Jisas arö nınöl gı, bı ap gı dö gı apöm, Jisas mıdeia ıl au kugom yımöm, haga, “Manö hag nıeb bı aij yabıl! Yad nıhön gem pör mıdep u udnabin?” ö ga.

¹⁸ Hageia, Jisas haga, “Yıp nıhön gınıg, ‘Bı aij yabıl,’ a gıpan? Nıbi bı ap aij mıdagpal; God añı me aij mıdöp.

¹⁹ Pen ne God lo manö u nınban: ‘Wip alagmım; nıbi si bı si gagmım; nan si udagmım; manö kub hagmım pıral hagagmım; manö pıral hagmım nıbi bı rımnab nan kale gau pıı gı udagmım; name nap hagmıl adö u rö nöp nınmım, hain gımım,’ ” a ga. *

²⁰ Jisas anıg hagö, bı anıbu Jisas nıp haga, “Manö hag nıeb bı. Yad nıı pro nöp mıdem, lo manö anıb gau magönhalö nınöl gı mıdpın,” a ga.

* 10:6: Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32 * 10:15:

Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20

21 Hagö, Jisas nîp nîñöm, mîdmagö lôm, haga, “Ne nan añî ap nöp gagpan. Ne ammôn, nan ne nîhôn nîhôn mîdöp gau sîkim gî, mani udmôn, nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp nîmôn. Anîg gîmôn me, nan aij ne u mîdeinab God ram mînönj kumi kabö adö lañ au. Hag-pin rô gîmôn, aumôn, yad aip ajaiul,” a ga.

22 Anîg hagö, bî anîbu nan nîpe iru mîdeia rô, mög gö, gasî mîlô yabîl löl gî ara.

23 Jisas bî nîpe gau kalîp nîñ gîgabö göm haga, “Nîbi bî nan iru mîdeinab gau uñham yabîl God nîbi bî nîpe mîdlô, kalîp udôm ram nîpe au abad mîdeinab,” a ga.

24 Anîg hagö, bî nîpe gau manö anîbu nîñöm, gasî iru nöp nîñlô nîñöl göm, Jisas kalîp kauyañ haga, “Ñî pai yad gai i, manö hagabin i nîñim. God ram mînönj u uñham arep rô mîdöp!

25 Kaj kamel gau kalî mauöt nagi yubal mîgan u arnîg, uñham arnaböl u pen nîbi bî uñpö kîlno mani nan gau iru mîdöp gau, God ram mînönj nîpe au uñham yabîl arnaböl,” a ga.

26 Jisas anîg hagö, bî nîpe gau aiö yabîl göm, pen hag nîñöl hag nîñöl göm hagla, “Anîb u, an rô pör mîdep u udnab?” ö gîla.

27 Hageila, Jisas kalîp nîñöl gî haga, “Nîbi bî gau ke göl rô lagöp; God nöp me nîhôn nîhôn gîñîg, gîñîm rô nöp

mîdöp,” a ga.

28 Pen Pida Jisas nîp haga, “Nönj! Hon ne aip ajöl gî, nan hon gau magönhalö arö gîpun,” a ga.

29 Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp nîñö yabîl hagabin, nîbi bî yîp gasî nîñöm, manö aij yad wög u gîñîg, ram mînönj kale arö göm aka, nîñîñ nîmam kale gau arö göm aka, nîme nap kale gau arö göm aka, nî pai kale gau arö göm aka, wög adîñ kale gau arö göm, wög yîp gein-aböl u,

30 God kalîp ud aij gîñab. Kalîp abad mîdö, mînönj nabönj adö îl i mîdeinaböl nîñ u, ram, nîñîñ nîmam, nîme nap, nî pai, wög adîñ kale iru yabîl mîdeinab. Pen nîñ rîmnap nîbi bî rîmnap gau, kalîp nîbi bî yad pîg mîdpal u nîñöm, kalîp gî naij gîñaböl. Hainö pen God kalîp dam ram mînönj nîpe au ud arö, nîpe aip pör nöp mîdeinaböl.

31 Pen nîbi bî uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabîl gau mîdeinaböl. Pen nîbi bî uri jöl adö yabîl gau mîdpal gau, hainö iru nöp nöd am mîdeinaböl,” a ga. *

Jisas kauyañ, “Umam uraknabin,” a ga

(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Pen kale Jerusalem amöl gî, Jisas nöd ga; bî nîpe gau hain göm, gasî mîlô mîlô nîñöl gî areila nîñöm nîbi bî

* 10:31: Mad 20:16; Luk 13:30

hain aueila gau niŋöm piñiŋ gila. Jisas pen bi nipe unbö migan laŋ gau kalip nöp uŋ gi, goŋ au amöm, nan niñhön niŋ giñig ga u kalip hag ña.
*

33 Jisas haga, “Hon Jerusalem arno niñöl gi, bi ap Bi Ñi nipe niŋ kain gi dam, bi God niŋ nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe niñmagö kalip ñö, niŋ manö kub hagöm, ‘Bi anibi niŋ al pak lep,’ a göm, ud bi Juda wasö gau kalip niñaböl.

34 Ñilö, niŋ hag juöm, kiñu alöm, nagı ud paköm, dam böŋ nöp al pak lölö umnab. Pen niñ mihöp midöm, niñ mihau niŋaŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub midaiul, a gi gasi u niñlö
(Mad 20:20-28)

35 Sebedi ni nipe mihau, Jems aip Jon aip apil Jisas niŋ haglö, “Manö hag ñeb bi, hol mihöŋ nöp manö ap hag niñlo, ne yau a giñmön giñabön u aij,” a gılö.

36 Anig hagailö, Jisas kalip haga, “Kale yip hag niñniŋ gabil anibu, yad kalöp niñhön giñam?” ö ga.

37 Hageia haglö, “Hainö ne mailö aij ke halö midmön, ram mñnön magöñhalö kiŋ rö abad mideinabön niñ u, halip mihöŋ, bi ap ud niñmagö yijig böŋ lau adö limön, bi ap ud niñmagö

sıdagö böŋ lau adö lö, asik midaiul,” a gılö.

38 Anig haglö, Jisas haga, “Kale mihöŋ niñ aij giñil hagagabil. Niŋ asi yad niñnabin u kale mihöŋ u rö nöp niñnabil? Yad niŋ paknabin u, kale mihöŋ u rö nöp paknabil?” ö ga. *

39 Hageia, “Yau, anig giñabul,” a gılö. Hagailö, Jisas haga, “Niñö hagabil. Niŋ yad niñnabin u, kale mihöŋ u rö nöp niñnabil; niŋ paknabin u, kale mihöŋ u rö nöp paknabil u pen *

40 niñmagö yijig yad böŋ lau an mideinab, niñmagö sıdagö yad böŋ lau an mideinab u yad hagagnabin; u bapi nan nipe; nipe ke niñöb rö giñab,” a ga.

41 Pen Jisas bi nipe unbö sıduŋ laŋ manö anibu niñlöl, kalip mulu lugö, Jems Jon bi mihau kalip hag gila.

42 Anig gılö, Jisas kalip magöñhalö hagö aueila haga, “Kale niñbim, Juda niñ bi wasö gau, kiñ kale klö göm abad midpal; bi kub kale manö niñhön niñhön hagnaböl u niñöm ana udöm hain giñaböl me. *

43 Pen kale giñal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, niñ bi riñnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

44 Bi an bi kub yabıl midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, niñ bi riñnap

* 10:32: Mak 8:31; 9:31

* 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50

* 10:39: Ap 12:2;

Rep 1:9

* 10:42: Luk 22:25-26

* 10:43: Mad 23:11; Mak 9:35

kalip magöñhalö nagı wög gep bı ap rö mıdainım.

⁴⁵ Bı Ñı nıpe u, nıbi bı gau kale wög yıp gılañ, a göm, auaga; wög kalip gı ñı damem, hainö nan si nan naij gıpal adö u hajı gı umnö, nıbi bı iru nöp kamıñ aröl, a göm, aua,” a ga.

Jisas amgö we ga bı ap gö, amgö ñıl nıñja

(*Mad 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶ Jisas bı nıpe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arık arnıg, nıbi bı iru yabıl nöp aip arla. Bı Dimeas ñı nıpe Badimeas amgö we ga u, mani ñım, a göm, asıb hagöl gı, adan goł au asık mıdeia.

⁴⁷ Asık mıdö nıñöl gı, “Jisas bı Nasared nıbö u auab,” a gılö nıñöm, nıpe wıñ alöm haga, “Jisas, Depid Ñı nıpe, yıp mög nıñmön!” a ga.

⁴⁸ Hageia, nıbi bı gau nıp hag göm hagla, “Manö hagmön! Agamıj mıd!” a gıla. Anıg hagla u pen nıpe agamıj mıdöm wasö, meg magö dap ranöm wıñ kub alöm haga, “Depid Ñı nıpe, yıp mög nıñmön!” a ga.

⁴⁹ Hageia, Jisas söl anıb au pıdön göm haga, “Nıp wıñ albe, aui auañ,” a ga. Hagö, nıbi bı gau bı amgö we u nıp hagla, “Jisas nöp wıñ alab. Urakmön gası halö aumön,” a gıla.

⁵⁰ Hageia, walıj mılöbö nıpe u ud ju yuöm, yıñıd nöp uraköm, Jisas mıdeia au ara.

⁵¹ Areia, Jisas nıp haga, “Yıp nıñön gañ, a gımön, auabön?” ö ga. Hageia haga, “Manö hag ñeb bı. Amgö u kauyañ nıñnam, a gem, auabin,” a ga.

⁵² Hageia, Jisas haga, “Jisas yıp gö kamıñ lınab, a gımön, nıñ udpan u rö, me ne kamıñ löp, gö ne aru,” a ga. Anıg hagö nıñöl gı, magö anıbu nöp amgö ñıl nıñöm Jisas aip ara. *

11

Jisas ud an an löm Jerusalem arla

(*Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19*)

¹ Jisas bı nıpe gau aip am am Jerusalem söl söl göl gı, Olip Dum, ram rıñg aglö Bed-pagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bı nıpe mıñöp hagöm haga,

² “Ram mınöñ mıgan lödañ ammil nıñnabil, kaj donki marep nıbi bı ud ajagpal ap adık lılö mıdeinab. Nıñmil, hubık daumil.

³ Nıbi bı rımnab kalöp nıñön gıñıg anıg gabil, a gaiöl, hagmil, ‘Bı Kub wög ap göm, kauyañ yuö, aunab,’ a gımil,” a ga.

⁴ Anıg hagö, ammil nıñöl, kaj donki marep ap adan au ram ajön il goł au nagı adık lılö mıdeia. Hubık gılö nıñöl gı,

⁵ nîbi bî yöp söl anîb au mîdeila gau hagla, “Nîhön gîng kaj donki marep anîbu hubîk gabil?” ö gîla.

⁶ Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau a gîlö,

⁷ kaj donki marep anîbu dam Jisas mîdeila au apil, waij mîlö kub kale ud jumil, kaj donki adö lanj lailö, Jisas adö anîbu asîka.

⁸ Nîbi bî gau iru nöp, waij mîlöbö kale gau ud juöm, adan majö adö au lîla; rîmnap mab uñan gau ud hak dap lîla.

⁹ Anîg göm, nîbi bî nîp nöd gîla gau abe, nîp hain gîla gau abe, wîñ alöl gî hagla,

“God hib nîpe hagno adö aran!

Bî Kub bî nîpe yuö auab i;

God nîp abad aij gînim.

*

¹⁰ Bac Depid kinj mîdöm nîbi bî abad mîdmîdöp rö, nîpe hanîp gînab!

God hib nîpe hagno adö aran!” a gîla.

¹¹ Jisas anîg göm, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u amöm, nan gau nîñ ajö nîñöl gî, sîdö wad arö nîñöl gî, bî nîpe unbö mîgan lanj gau aip ram rîng aglö Bedani arla.

Mab ñîñeb ap magö pîlaga
(Mad 21:18-19)

¹² Ruö pen, Bedani nîbö ado gî adan anj au apöl gî, Jisas nîp kîyö la.

¹³ Kîyö lö, mîlö yîjig nîña mab uñem ap mîdeila. Magö rîmnap pîlöm mîdöp aka göm, amöm nîña, magö pîlaga; mab uñan nöp mîdeila. Pen nîhön: magö pîlep ñîñ u auaga. *

¹⁴ Anîg gö, Jisas mab anîbu haga, “Hainö nîbi bî rîmnap mab magö ne u ñîñagnaböl,” a ga. Bî nîpe gau manö haga anîbu nîñla.

God sabe gep ram nan sîkim geila gau, Jisas kalîp hag höñ yua

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Jisas bî nîpe gau uñ gî, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul amöm nîña, nîbi bî gau sîkim göl gî, mani yîmjîköl gî mîdeila. Anîg geila, mani yîmjîk geila abañ bad gau ud ado göm, yaur dap lîlö rauöl gî mîdeila mab po gau ud ado göm, nîbi bî sîkim göl gî, nan rauöl gî, ram raul anîbu mîdeila gau, kalîp rîdîk gî höñ yua.

¹⁶ Rîdîk gî höñ yuöm haga, “Nan rîmnap dap God sabe gep ram kabö waryö gîgabö göl mîdöp anj i padiagmim,” a ga.

¹⁷ Anîg hagöm haga, “God Manö u kalî kîñ rîkôm hagla, ‘God hagöp, “Ram yad u, nîbi bî ram mîñöñ gau gau magöñhalö apöm, yîp sabe gînaböl,” a göp,’ a gîla. Pen kale anîg gajim, bî nan si ud pî göl mîdpal ram ap rö löp,” a ga. *

* 11:9: Sam 118:25-26 * 11:13: Luk 13:6 * 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11

18 Anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, manö anibu niñöm, nip al pak lun, a gila. Pen nibi bi gau magöñhalö manö nip u niñöm aiö gila rö me, Jisas nip piñiñ göm, aigöl gun nip al pak lun, a göm, gasi u ulhai niñ mideila. *

19 Ram duga magö u, Jisas bi nipe gau aip Jerusalem arö göm arla.

God nip gasi añi niñmim hag niñbe, hag niñnabim rö ginab

(Mad 21:20-22)

20 Ruö sib halö adan an au amöl gi niñla, mab uñem Jisas hag ga u il halö böñ nöp mitep gi mideia.

21 Anig ga niñöm Pida haga, "Manö hag ñeb bi, nönj! Uñem mab rol hag gaina i mitep gi lugöp!" a ga.

22 Hageia, Jisas haga, "God nip niñ udmim.

23 Yad kalöp niñö hagabin, hon hagno God u rö nöp ginim, a gimim, gasi mihöp wasö gasi añi niñmim, dum ilö anibi 'Ñig solwara an au dan gi dam pak,' a ginabim u, hagnabim rö ginab. *

24 Anib u me, God nip hagnabun rö ginab, a gimim, gasi añi niñmim hag niñbe, hagnabim rö ginab. *

25 Pen God nip sabe ginig gimim, nibi bi rimnap kalöp gi naij gipal gau niñmim arö gimim niñöm Nap kale kumi

kabö adö lan midöp u, nan si nan naij kale gipim gau niñöm arö ginab. *

26 Pen nibi bi rimnap kalöp gi naij gipal gau niñmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö lan midöp u, nan si nan naij kale gipim gau u rö nöp niñöm arö gagnab.

"Nöp an hagö anig gi ajabön?" ö gila

(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Pen Jisas bi nipe gau aip kauyan Jerusalem apjaköm, nipe God sabe gep ram raul gau gi ajö niñöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asikep gau abe, Jisas mideia au apöm hagla,

28 "Nöp an, anig gimön, a gö, gi ajabön?" ö gila.

29 Hageila, Jisas pen haga, "Yad kalöp manö ap hag niñnö, yip hag ñeinabim u, yad pen yad an hagö gi ajabin u, kalöp hag ñinabin.

30 Jon nibi bi gau kalip ñig pak ña u, God hagö ñig pak ña aka gasi nipe ke niñöm ñig pak ña? Yip hag ñibe, niñin!" a ga.

31 Anig hagö, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, "Hon hagnabun, 'God hagö, Jon nibi bi gau kalip ñig pak ña,' a ginabun u, hanip hagnab, 'Anib u, niñön ginig Jon manö nipe u niñ udagpim?' ö ginab.

32 Pen hon hagnabun, 'Jon gasi nipe ke niñöm kalip

* 11:18: Mak 14:1

* 11:23: Mad 17:20

* 11:24: Mad 7:7

* 11:25: Mad

ñig pak ña,' a gɪnabun u, hanɪp nɪhɔn gɪnab?" ɔ gɪla. Pen nɪhɔn: nɪbi bɪ gau magɔŋhalɔ, God hagɔ, Jon wɔg nɪpe gɪmɪdɔp a gɔm nɪŋmɪdal u me, Juda bɪ kub anɪb gau pɪñɪŋ gɔm manɔ ke ap hagagla.

³³ Gasɪ anɪbu nɪŋɔm hagla, "Hon nɪŋagpun," a gɪla. Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, "Kale yɪp pen hag ñagpim rɔ, yɪp an hagɔ gɪ ajabin u, kalɔp u rɔ nɔp pen hag ñagnabin," a ga.

12

Juda nɪbi bɪ gau kale God bɪ nɪpe gau kalɪp gɪ naij gɪla, a ga

(*Mad 21:33-46; Luk 20:9-19*)

¹ Jisas pen kalɪp manɔ adɔ ap hod rɪkɔm haga, "Bɪ ap waryɔ gɔm, nagɪ wain wɔg u gɪ yɪmɔm, wain magɔ pak hib jakep, a gɔm, mɪgan ap gɪ lɪ aɪj gɪnab. Nɪbi bɪ apɔm nagɪ magɔ si udnabɔl u nɪŋ mɪdaiun, a gɔm, ram gɪlan gɪ mɪlɔ kub ap gɔm, bɪ rɪmnap kalɪp hagnab, 'Kale nagɪ wain wɔg yɪp u abad mɪdmim, hainɔ pɪlɔm po gɔ, yɪp rɪmnap, kale rɪmnap udmim,' a gɔm, ram mɪnɔŋ mɪlɔ gau arnab. *

² Wain magɔ po gɪnab magɔ u, bɪ nɪpe ap hag yuɔm, hagnab, 'Wain magɔ yɪp rɪmnap ñɪlɔ daumɔn!' a gɪnab.

³ Hagɔ, amjakɔ, bɪ wɔg gɪnabɔl gau, nɪp ud pak pak

lɔm, yɪharɪŋ nɔp hag yunabɔl.

⁴ Anɪg gɪlɔ, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u bɪ ap pen hag yunab. Amjakɔ, nɪp nabɪc lan pakɔm, gɪ naij yabɪl gɪnabɔl.

⁵ Anɪg gɪlɔ, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u, bɪ ap pen yuɔ arɔ, nɪp bɔŋ nɔp al pak lɪnabɔl. Bɪ rɪmnap iru nɔp yuɔ, anɪb unbɔ nɔp gɔl gɪ, rɪmnap mɪñu magɔ paknabɔl, rɪmnap bɔŋ nɔp al pak lɪnabɔl.

⁶ Anɪg gɪlɔ gɪlɔ me, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u bɪ nɪpe ap mɪdageinab; ñɪ mɪdmagɔ nɪpe aɪɪ mɪdeinab u, manɔ nɪpe u udnabɔl, a gɔm, yuɔ arnab.

⁷ Pen amjakɔ, nɪbi bɪ wain wɔg gɪ mɪdeinabɔl gau nɪŋɔm hagnabɔl, 'Ñɪ auɔp i, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u ñɪ nɪpe auɔp. Anɪb u, nɪp al pak lun me, nan nɪpe udnɪm rɔ gau hon udnabun,' a gɪnabɔl.

⁸ Anɪg hagɔm, ñɪ anɪbu nɪp bɔŋ nɔp al pak lɔm, dam hɔŋ gau ud yunabɔl. *

⁹ Anɪg geinabɔl, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u apɔm, nɪhɔn gɪnab? Nɪpe apɔm, nɪbi bɪ wain wɔg geinabɔl anɪb gau kalɪp al pak lɔm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagɔ, wain wɔg anɪbu abad mɪdeinabɔl," a ga.

¹⁰ Anɪg hagɔm kalɪp haga, "God Manɔ kalɪ kɪɪñ rɪkɔm hagla,

'Bɪ ram gep gau kabɔ mɪlɔ arɔ gɪla u,

* 12:1: Ais 5:1-2

* 12:8: Hib 13:12

kabö anıbu nöp miñi
ram padö an yarı u
bıñig ñöl mıdöp. *

11 Bı Kub anıg ga u,
hon nıñun aij a gabun, ' a
gıla," a ga.

12 Jisas anıg hagö, bı God
nıp nan sabe gep bı kub gau
abe, bı lo manö hag ñeb gau
abe, bı manö ud asıkep gau
abe, hanıp nöp hagab, a göm,
nıp sısı udun, a gı nıñla u
pen nıbi bı gau kalıp pıñıñ
göm, arö gıla.

*"Dakıs ñeb aka ñagep?" ö
gıla*

*(Mad 22:15-22; Luk 20:20-
26)*

13 Pen hainö Juda bı kub
anıb gau, bı Perisi rımnıap
aip, Herod bı nıpe rımnıap
aip kalıp hagla, "Kale Jisas
mıdöp au ammim, nıp manö
rımnıap hag nıñbe, nıpe
nıñhön dui manö hageınab,
nıp dam nagı lınabun," a
gıla. *

14 Anıg hageıla, Jisas
mıdeia au amöm, hagla,
"Manö hag ñeb bı. Hon
nıñbun ne bı nıñö yabıl nöp
hagpan. Bı kub gau abe, nıbi
bı yıharıñ gau abe, kalıp
nıñmön pıñıñ gagpan. God
hagöp rö nöp nıñmön, nıbi
bı gau kalıp yıñig göl nöp hag
ñıban. Anıb u, hanıp hag
ñı! Hon Juda nıbi bı lo gau
aigöl gı mıdöp? Gapman bı
kub Sisa u nıp dakıs ñeb aka
ñagep?" ö gıla.

15 Anıg haglö, Jisas manö
piral hageıla u nıñöm haga,

"Nıñhön gıñig, manö dui ha-
garı a gımim, yıp manö pıral
anıbu hagabım? Manı magö
ap daube, yad nıñın," a ga.

16 Hagö, dap ñılö nıñöm
haga, "Manı ba u, bı an
mulu adıñ u mıdöm, an hib u
mıdöp?" ö ga. Hageia hagla,
"Bı kub Sisa u nöp," a gıla.

17 Hageıla, Jisas haga,
"Sisa nan nıpe mıdainım u
Sisa nıp ñımim; God nan
nıpe mıdainım u God nıp
ñımim," a ga. Anıg hagöm,
manö pıral kale u dauba gı
aij ga anıbu nıñöm, aiö yabıl
gıla. *

*Nıbi bı umöm uraknaböl
(Mad 22:23-33; Luk 20:27-
40)*

18 Sadyusi nıbi bı gau, nıbi
bı umöm, urakagnaböl, a
göm, nıñmıdal rö, rımnıap
Jisas mıdeia au apöm hagla,
*

19 "Manö hag ñeb bı. Bı
God manö hagep Mosıs,
manö ap hanıp kalı kılñ
rıköm haga, 'Bı ap nıbi
udöm, ñı pai rıköm wasö,
yıharıñ umeınab u, nımam
nıpe ap pen nıbi kanıl anıbu
udöm, mam uma u ñı pai
nıpe u, a göm, rıknab,' a ga.
*

20 Anıb u, bı ıl halö unbö
mıdun jıñ u mıdeınaböl.
Nımam nöd nıbi udöm, ñı
pai rıköm wasö, yıharıñ
umnab.

21 Umö, nımam yıgwö an
nıbö u pen nıbi anıbu nıp
udöm, u rö nöp ñı pai rıköm
wasö, yıharıñ umnab. Anıg

* 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6 * 12:17: Ro 13:7 * 12:18: Ap

23:8 * 12:19: Dud 25:5

gö, nımam yıgwö nıgan nıbö u pen nıbi anıbu nıp udöm, u rö nöp nı pai rıköm wasö, yıharıj umnab.

22 Anıg gı dam dam, nımam unbö mudun jıj u nı pai rıköm wasö, magöñhalö yıharıj umnaböl. Hainö nıbi u u rö nöp umnab. Pen nıbi bı umöm uraknaböl, a gıpan u,

23 nıbi añı ap bı nıpe unbö mudun jıj lınab anıbu, hainö nımam mai aip nıbi nıpe mıdeinab?" ö gıla.

24 Hageila, Jisas haga, "Kale God Manö kalı kılın rıkla u abe, God klö nıpe u abe nıñagpım rö, gası nıñö nıñagpım.

25 Nıbi bı umbal gau uraknaböl nın u, God ejol nıpe gau mıdpal rö mıdöm, bı gau nıbi udagnaböl; nıbi gau bı udagnaböl.

26 Pen nıbi bı kauyan uraknaböl, a gıpım u, Mosıs mab pro in nöp mıdeia aiud kalı kılın rıka u nıñagpım rö löp. God, mab ineia an au mıdöm, Mosıs nıp haga, 'Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad mıdpin,' a ga. Anıb u, bac bı nöd umla gau kalıp hagöm, 'God kale mıdpin,' a ga. Pen kale hagpım rö, nıbi bı gau umöm, böñ nöp umblap u, God nıpe, 'Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mıdpin,' a gagbö. *

27 Nıbi bı kamıj mıdpal aka umbal u, God nıñöb kale magöñhalö kamıj mıdpal. Kale nıj aij gagpım me,

böñ nöp umbal, a gımım, nıñbım," a ga.

God lo manö kub yabıl u
(Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Bı lo manö hag ñeb bı ap, Jisas Sadyusi nıbi bı gau kalıp hag aij ga u nıñöm, apöm nıp hag nıñöm haga, "Lo adö mai kub yabıl?" ö ga. *

29 Hageia, Jisas haga, "Lo kub yabıl u, God Manö u kalı kılın rıköm hagla, 'Isrel nıbi bı nıñım! Bı Kub hon God, nıpe añı nöp Bı Kub mıdöp. *

30 Mıdmagö ne u magöñhalö, gası rımıd ne u magöñhalö, klö ne u magöñhalö udmön, God Bı Kub ne u nıp mıdmagö lımön,' a gıla.

31 Manö kub yabıl ap, God Manö u kalı kılın rıköm hagla, 'Ne ke mıdmagö lıban rö, nıbi bı gau kalıp u rö nöp mıdmagö lımön,' a gıla. Lo manö gau magöñhalö, lo anıb mıhau me lo kub yabıl mıdöp," a ga. *

32 Hageia, bı lo manö hag ñeb bı u haga, "Manö hag ñeb bı. Ne nıñö yabıl hagpan, God añı me Bı Kub yabıl mıdöp; nıpe rö rımnab mıdagpal.

33 Hon God nıp nan pak sabe gı nınabun aka nan pak sabe gı nı böñ nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabıl me, mıdmagö hon u magöñhalö, gası rımıd

* 12:26: Eks 3:2,6

* 12:28: Luk 10:25-28

* 12:29: Dud 6:4-5

* 12:31: Lep

hon u magöñhalö, klö hon u magöñhalö udun, God Bî Kub u nîp mîdmagö lun; hon ke mîdmagö libun rö, nîbi bî gau kalîp u rö nöp mîdmagö lun," a ga. *

³⁴ Anîg hageia, Jisas bî u, nîpe gasî nîj aij yabîl göm hagöp, a göm, nîp haga, "Ne God bî nîpe ap mîdmön rö löp," a ga. Jisas pen manö nîj yabîl gau nöp hageia u nîjöm, nîbi bî nîjmîdeila gau pîñîj göm, hainö manö pîral gau nîbö nîp neb neb göm hagnîdal rö, rîmnap halö nîp hag nîjagla.

Krais nîpe bî an?

(Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Jisas God sabe gep ram au nîbi bî gau kalîp manö hag ñî mîdöl gi, nîbi bî gau kalîp haga, "Bî lo manö hag ñeb bî gau nîhön gîñîg hagnîp, 'Krais u nîpe Depid ñî nîpe nöp,' a gîpal?

³⁶ Ana U† u, Depid nîp gasî ñö, Depid nîpe ke kalî kliñ rîköm haga,

'Bî Kub nîpe Bî Kub yad u nîp haga,

"Ne ñîmagö yîjîg yad lau adö mîdmön, yad nîbi bî kolma† ne gau

kalîp ma mo ne gau lînabin," a ga,' a ga. *

³⁷ Anîb u, Depid nîpe ke Krais nîp 'Bî Kub yad' a ga. Pen Krais Depid ñî nîpe mîdböp, nîp 'Bî Kub yad' a gagböp," a ga. Jisas manö î† anîgöl nîjöm hag aij ga rö,

nîbi bî iru yabîl mîdeila gau manö nîp u ñîñî löl gi nîjla.

Bî lo manö hag ñeb bî gau gîpal rö gagmîm, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

³⁸ Jisas nîbi bî gau kalîp manö hag ñöl gi haga, "Bî lo manö hag ñeb bî gau kalîp nîj aij gîmîm. Kale gîpal adö u, wa†j mîlö kub gau löm, maker gau arno, nîbi bî gau, auabîm e, gîlö, hîb hane î† adö la† mîdeia†, a göm, gasî u nîjbal.

³⁹ Pen Juda magum gep ram u arno, hanîp ka adö aij aij bî kub asîkpal adö u asîkmön, a gînaböl, a göm, gasî u nîjbal. Nîbi bî nan kub ñîjbal a† u, u rö nöp, nîbi bî amgö îlö adö au asîkno, hanîp nîjöm, hon bî gep hîb mîdöp, a gînaböl, a göm, gasî u nîjbal.

⁴⁰ Bî lo manö hag ñeb bî gau, nîbi pa†pa† ram nan kale gau nan hon rö la†, a göm, pî† gi u†pal. God nîp sabe gînabun u, nîbi bî nîjöl, a göm, manö mîlö kub pîral pîral adö rîmnap nöp gau hagnîp. Anîg gîpal u, hainö God kalpe îlön kub unbö ke yabîl ñînab," a ga.

Nîbi ka†î† yîm gep rö marap God nîp nan kub ña

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jisas God sabe gep ram manî dap ñîmîdal mîgan söl au asîk mîdöm nîj†, nîbi bî gep gau, manî iru nöp dap yula.

* 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6

* 12:36: Sam 110:1

42 Pen nɪbi kaŋɪɪ mani mɪdageia ap, mani aɪ mago pro mɪhɔp dap yua.

43 Anɪg ga nɪŋɔm, Jisas nɪpe bɪ nɪpe gau hagɔ aueila haga, "Yad kalɔp nɪŋɔ yabɪɪ hagabin, nɪbi bɪ gau kale mani pro nɪbal, pen nɪbi kaŋɪɪ i mani kub yabɪɪ nɔb. *

44 Nɪbi bɪ mani iru mɪdɔp gau, mani kale rɪmnap halɔ iru nɔp mɪdɔ nɪŋɔl gɪ, mani kale God nɪp rɪmnap nɔp dap nɪbal; pen nɪbi kaŋɪɪ i, mani nɪpe mago mɪhɔp mɪdajɪp u magɔŋhalɔ dap nɔb. Nɪpe nan rau nɪŋeb mani ap mɪdagɔp. Anɪg gɔp u, God nɪŋɔ, nɪbi bɪ rɪmnap pro nɪbal u pen nɪbi kaŋɪɪ i kub yabɪɪ nɔb," a ga.

13

God sabe gep ram wat gɪnab, a ga

(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Jisas God sabe gep ram u arɔ gɔm hɔŋ arɔ nɪŋɔl gɪ, bɪ nɪpe ap nɪp haga, "Manɔ hag nɪb bɪ. Kabɔ aij udɔm, ram aij gɪla i nɔŋ!" a ga.

2 Hageia, Jisas haga, "Ne kabɔ ram kub anɪbu nɪŋɔ, aij gɔ hagabɔn ar? Hainɔ ram anɪb i pa jɔ ma jɔ gɪ yulɔ, kabɔ ap, kabɔ ap adɔ au mɪdageinab; bɔŋ nɔp pɪral yunab," a ga. *

Mɪŋɔr ugalɔm uθam mɪdeinabɔl, a ga

(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Jisas anɪg hagɔm, God sabe gep ram u arɔ gɔm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nɔ lau mɪdɔp, Olip Dum nɔ lai mɪdɔp. Jisas Olip Dum au asɪk mɪdɔ nɪŋɔl gɔm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apɔm nɪp hagla,

4 "Nan hagajan u, nɪn mai rɔ gɪnab? Pen nan nɪhɔn rɔ gɔ nɪŋun hagnabun, 'Nan anɪb gau mɪnɪ gɪnɪg gab,' a gɪnabun?" ɔ gɪla.

5 Hageila, Jisas kalɪp haga, "Nɪŋ aij gɪmim, manɔ pɪral haglɔ udagmim!

6 Nɪbi bɪ iru nɔp apɔm, pɪr alɔm, hɪb yad u udɔl gɪ, hagnabɔl, 'Yad Jisas nɔp auabin,' a gɪnabɔl. Anɪg haglɔ, nɪŋɔ hagabɔl, a gɪmim, nɪŋagmim.

7 'Ram mɪnɔŋ gai i pen pen gabɔl, ram mɪnɔŋ gau pen pen gabɔl,' a gaiɔl, gasɪ iru nɪŋagmim. Nan anɪb gau gɪnab u pen uri ram mɪnɔŋ ɪɪ i nan gau magɔŋhalɔ pɪs gɪnab, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim.

8 Nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap urakɔm, nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnabɔl. Kɪŋ mɪgan rɪmnap urakɔm, kɪŋ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnabɔl. Ram mɪnɔŋ gau magɔŋhalɔ munmon udɔm, kɪyɔ kub yabɪɪ apɔm gɪnab. Nan gɪnab anɪb gau, nɪbi gau kalɪp nɔd nɪ pai nɪŋajɪp, hainɔ nɪ pai rɪkpal rɔ u gɪnab.

9 Pen kale nɪŋ aij gɪmim mɪdaimim. Nɪn rɪmnap

kalöp dam Juda kansol bi gau kalip ñilö, manö kub hagnaböl. Ñin rimnap, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Ñin rimnap, Jisas bi nipe, a göm, kalöp dam gapman bi kub abe kin abe mideinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen anig ud araiöl u, manö aij yad u gapman bi kub gau abe, kin gau abe kalip hag ñinabim. *

10 Pen nöd manö aij yad u, nibi bi ram minöñ ke gau gau magöñhalö hag ñilö arnab niñöm ñin hain hagin u aunab.

11 “Pen kalöp manö kub hagnig ud araiöl u, manö pen aigöl gi hagin, a gimim, gasi iru niñagmim. Hagnig gipe niñöl gi, Ana Ut kalöp gasi aij ñö, hagnabim. Manö anibu kale ke hagnabim; Ana Ut nipe ke hagnab. *

12 Ñin anibu, mam bi gau uraköm, mam rimnap kalip al paklan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau ñimagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. Nap bi gau uraköm, ñi pai kale ke gau kalip al pak lilan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau ñimagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. Ñi pai gau uraköm, nime nap bi kalip niñlöl, mulu lugö, kalip al pak lilan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau ñimagö adö kalip ñilö, al pak

linaböl. *

13 Yad lau adö mideinabim u niñöm kalip mulu kal niñnaböl u pen kale nibi bi an an, klö gimim yip arö gagmim, cig gimim nöp mideinabim gau, ñin hain hagin u aueinab, God kalöp ud kamij yunab,” a ga. *

Hainö nan naij yabñ waiö linab, a ga

(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 “Pen nan hil asi masi gep u, ka nipe aragep au am uraköl mideinab, niñnabim u, kale nibi bi ram minöñ Judia mideinabim gau, yijid piñij gi nö ilö gau armim. (Kale nibi bi manö i uri nöp amgö li niñabim gau, manö il u rik niñ aij gimim.) *

15 Nibi bi ram adö lan mideinabim gau, nan yad rimnap udnam, a gimim, ado gi ram raul aragmim. *

16 Nibi bi wög naböñ gau ajeinabim gau, waliñ mälö yad ap udnam, a gimim, ado gi ram aragmim.

17 Pen ñin anibu, nibi ñi mudun halö mideinaböl gau abe, nibi ñi painañ ci ñeinaböl gau abe, uñham yabñ piñij gi arnaböl. *

18 Nan ginab anibu, God nip sabe gimim, ram yigön göp ñin u gagnim, a gimim.

19 Nihön ginig: God hadame dagol gau ram minöñ gi la ñin u riköm, mid damöm miñi midpun ñin i,

* 13:9: Mad 10:17-20

* 13:11: Luk 12:11-12

* 13:12: Mad 10:21

* 13:13:

Mad 10:22; Jon 15:21

* 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11

* 13:15: Luk 17:31

* 13:17: Luk 23:29

nan naij anɪbu rō ap gaga; hainō gau u rō nōp nan naij anɪbu rō ap gagnab. *

20 Nan naij anɪbu pör gɪböp, nɪbi bɪ magöŋhalö um hakblap. Pen Bɪ Kub nɪpe nɪbi bɪ nɪpe udnab gau kalɪp gasɪ nɪŋöm, wasö gö me, nan naij anɪbu yöp magö ap gɪnab.

21 “Ñɪn anɪbu nɪbi bɪ rɪmnab kalöp hagnaböl, ‘Nɪŋim! Krais mɪdöp i! Krais mɪdöp dan!’ a gɪnaböl u pen nɪŋö hagaböl, a gɪmim, nɪŋagmim.

22 Nɪbi bɪ rɪmnab, God nɪbi bɪ nɪpe ke hag la gau kalɪp udun, a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bɪ God manö hagep ap,’ a göm, nan gagep rō rɪmnab gɪnaböl. Pen God nɪbi bɪ nɪpe ke hag la gau udagnaböl, wasö. *

23 Anɪb u, nɪŋ aij gɪmim. Nan nɪhön nɪhön hainö gɪnab u, yad kalöp hagnö nɪŋbim u me, nɪŋ aij göl gɪ mɪdaimim.

Jisas hainö ado gɪ aunab

(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 “Pen mɪŋör kub anɪb gau gɪ hakö nɪŋöl gɪ, sɪdö u sɪb göm, rakɪn u mailö gagnab.

25 Gapɪ gau kumi kabö adö laŋ nɪbö pɪg ju lug auö nɪŋöl gɪ, nan kumi kabö adö laŋ mɪdöp gau, gɪdan nɪbö gai nɪbö gɪnab. *

26 Ñɪn anɪbu, Bɪ Ñɪ nɪpe pɪdör ke yabɪt udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad an au auö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ nɪp nɪŋnaböl. *

27 Pen ejol nɪpe gau hag yuö ram mɪnör ke gau gau magöŋhalö rɪgoŋ rɪgoŋ gau amöm, nɪbi bɪ nɪpe ke hag la gau uɪ göm nɪp daunaböl. *

Mab sɪtɪp lɪnab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Jisas haga, “Kale mab rauan gau nɪŋnabim u, manö hagabin i nɪŋ aij gɪnabim. Mab rauan gau sɪtɪp löm, pɪdör gö nɪŋöl gɪ, mɪñi sɪdö lɪnɪg gab, a gɪmim nɪŋbim.

29 Anɪb u rō, hainö nan hagpin gau gö nɪŋöl gɪ, ‘Mɪñi söl mɪdöp, Jisas haga rō gɪnɪg gab,’ a gɪmim nɪŋnabim.

30 Yad hagabin u gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimim. Nɪbi bɪ mɪñi mɪdpal gau rɪmnab mɪdlö nɪŋöl gɪ, nan anɪb gau gɪ hakö, hainö umnaböl.

31 Kumi kabö adö laŋ abe, mɪnör nabör iɪ i abe ur gɪnab; pen manö magö yad gau ur gagnab; pör pör nöp mɪdeinab.

Ñɪn mai aunabin u bɪ ap nɪŋagöp, a ga

(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)

32 “Ñɪn mai aka magö mai aunabin u, nɪbi bɪ rɪmnab nɪŋagpal, ejol gau nɪŋagpal, yad u rō nöp nɪŋagpin; Bapi nöp nɪŋöb.

* 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14 * 13:22: Rep 13:13 * 13:25: Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13 * 13:26: Rep 1:7 * 13:27: Mad 13:41; Mak 13:32

³³ Anib u me, ñin mai aunabin u niŋagpim rö, pör pör niŋ aij yabıl göl gi midaimim.

³⁴ “Aunabin ñin anibu, aiud hagnig gabin i rö. Bi kub ap ram nipe u arö göm miŋan ap arnig göm, bi wög gep nipe gau kalip wög adö ke ke hag löm, ‘Wög anig anig gimim,’ a göm, bi nipe ajöŋ iŋ abad mideinab u nip hagnab, ‘Niŋ aij yabıl gimön midaimön,’ a göm, arnab.

³⁵ Kale u rö nöp, magö mai bi ram nap nibö u aunab u niŋagpim rö, niŋ aij gimim midaimim. Dugo magö u aunab aka, sibön aŋ kub yaŋ aunab aka, kilakıl wiñ alnab magö u aunab aka, hilim halö aunab, a gimim, niŋagpim. *

³⁶ Kale hanbe niŋöl gi, yiŋid auniŋm rö löp u me, niŋ aij gimim midaimim.

³⁷ Pen kalöp nöp ha-gagabin; nıbi bi gau magöŋhalö u rö nöp hagabin, niŋ aij gimim midaimim!” a ga.

14

Jisas nip aigöl gun al pak lun, a göm, gası u niŋla

(*Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53*)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u abe, Bred Yıs Halö Niŋagep ñin kub u abe yöp ñin mihöp nöp midö niŋöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip

aigöl gun, agamij ud sısı lun, dam al pak lun, a göm, anig gi gası niŋla.

² Pen gası ap niŋöm hagla, “Pasopa ñin i anig giŋo, nıbi bi iru nöp gai i uraköm, pen pen göm, hanip gi naij giŋaböl,” a göm, arö giŋla.

³ Jisas ram riŋig aŋlö Bedani amöm, Saimon ram u am asiköm, nan niŋeila. Bi Saimon anibu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kamıŋ la. Pen nan niŋlöl niŋöl gi, nıbi ap wel haŋıŋ aij auep mani kub raubal u, baröl halö dapöm, aŋ au pa jö göm, Jisas nip nabıc adö laŋ hon ga. *

⁴⁻⁵ Hon gö, bi mideila anib gau, rimnap niŋlöl, hibur kalip u naij gö, kale ke hagla, “Wel anibu sikim göm, mi aŋı ap bi ap wög göm mani udnab rö u udöm me, nıbi bi nan midagöp gau kalip ñeb u pen niŋhön giŋig anig göl yiŋarıŋ hon göp?” ö giŋla. Anig hagöm, nıbi anibu nip hag jula.

⁶ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Niŋhön giŋig anig hagabim? Nip arö gim! Yiŋ göp anibu, gi aij yabıl göp.

⁷ Nıbi bi nan midagöp gau, kale aip pör nöp mideinabim rö, ñin rimnap kalip nan niŋıŋ, niŋnabim. Pen yad aip pör midageinabun. *

⁸ Nıbi anıbi, nan nipe gep rö u, göp. Umnö, wel haŋıŋ aij auep u li ñöm riŋöl giŋaböl rö, yiŋ nöd li ñab. *

* 13:35: Luk 12:38

* 14:3: Luk 7:37-38

* 14:7: Dud 15:11

* 14:8: Jon

⁹ Anib u, yad kalöp niñö hagabin, hainö manö aij yad u ram m+nöñ gau gau magöñhalö hag ñilö arö niñöl gi, nipe göp anibu halö haglö, kale nibi anibi nip gasi haul gagnaböl,” a ga.

Judas, Jisas nip al pak lilañ, a göm, mumug ga
(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Pen Jisas bi nipe ap Judas Iskariod, Jisas nip mumug ginam a göm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau ara.

¹¹ Bi God nip nan sabe gep bi kub anib gau, mumug ga anibu niñöm, aij gö, hagla, “Nöp mani rimnap ñinabun,” a gila. Hageila me, Judas, “Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nip ud aröl,” a göm, gasi u ulhai niñ midea.

Pasopa ñin u mñi, a göm, nan niñla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Bred Yis Halö Niñagep ñin kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gi niñeb ñin u, Jisas bi nipe gau nip hag niñöm hagla, “Nan hon niñnabun u, migan mai gi jin gun?” ö gila. *

¹³ Hageila, Jisas bi nipe mihöp hag yuöm haga, “Kale daun kub u ammil niñnabil, bi ap ñig mül dap areinab; nip nable pakmil aip armil.

¹⁴ Bi anibu amöm ram raul arainim, kale mihöñ bi ram anibu nap nibö u nip hag niñmil hagmil, ‘Manö hag

ñeb bi hagöp, “Bi yad gau aip Pasopa nan niñnabun raul migan mai?” ö göp,’ a gimil.

¹⁵ Kale hag niñlö, nipe kale dam ram adö lan, nan gau magöñhalö midöp raul migan kub u yamnab. Yamö, nan niñnabun u raul migan anibu gi jin gaimil,” a ga.

¹⁶ Jisas kalip mihöñ anig hag yuö, daun kub u ammil niñlö, Jisas haga rö nöp midea. Niñmil, Pasopa nan niñnig gila u, gi jin gilo.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bi nipe rimnap aip amjaköm,

¹⁸ nan niñöl gi haga, “Yad kalöp niñö hagabin, bi yad aip nan jim ñöl niñnabun aui nöp, bi ap, yip al pak lilañ, a göm, yip mumug ginab,” a ga. *

¹⁹ Anig hagö, bi nipe gau mög gö, gasi mihör niñöl göm, nip aña aña hag niñöl gi hagla, “Ne yip hagabön aka?” gila.

²⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale bi yad unbö migan lan midpim u, bi ap anig ginab. Bi anibu me, yad aip nan kinañ aña jim ñöl niñnabul i.

²¹ Yad Bi Ni nipe, God Manö kali kliñ riköm hagla rö nöp umnabin u pen bi yip al pak lilañ, a göm, mumug ginab u, nip mög niñnabin. Nipe ilön kub udnab u me, nip yag dauagblap u aij,” a ga.

Jisas bi nipe gau kalip bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

22 Nan ñiñjöl gi, Jisas bred u udöm, God nîp aij, a göm, ud jö göm, bi nîpe gau kalîp ñöl gi haga, “Ud ñiñjim! U hañ roman yad,” a ga.

23 Pen ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God nîp aij, a göm, bi nîpe gau kalîp ñö, magöñhalö ñiñjöl nîñjöl gi, haga,

24 “Ñig i, hagape yad. Hagape yad hoñ gi lugnab u me, God manö nîñjög hag la rö, nîbi bi iru nöp nîpe aip ud ñim ñinab,” a ga. *

25 Anig hagöm haga, “Yad kalöp nîñjög hagabin, miñi ñin i riköm ñig wain ñiñjagnabin. Yiñharîñ nöp mîdnö mîdnö, God nîbi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab ñin u nöp, ñig wain kauyañ ñiñnabin,” a ga.

26 Anig hagöm, bi nîpe gau aip God nîp sabe gep kîmap ap hagöm, Olip Dum arla.

Jisas Pida nîp haga, “Yad Jisas nîp nîñjagpin,” a ginabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Jisas bi nîpe gau kalîp haga, “God Manö u kalî kîñ riköm hagla, ‘God nîpe haga, “Yad bi kaj sipsip mukep u nîp pak lîñö, kaj sipsip gau piñîñ gi ke ke arnaböl,” a ga,’ a gîla. Anîb u rö, mîdö mîdö kale magöñhalö yîp arö gîmim, piñîñ gi arnabim.

28 Pen yad umem, urakem ram mîñnög Galili arnö, kale hain nîñnabim,” a ga. *

29 Anig hageia, Pida haga, “Bi rîmnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp nîñjög hagabin, miñi ñin i nöp, sîbön an yañ kîlakî wiñ mîhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nîp nîñjagpin,’ a gîmön, ij mîhau nîgañ wai ñiñnabön,” a ga.

31 Hageia, Pida manö klö yabîl hagöm haga, “Yîp nöp aip al pak lîñig, al pak löl u pen yad Jisas nîp nîñjagpin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bi nîpe gau magöñhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

Jisas God nîp sabe gi mîdeia

(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Jisas bi nîpe gau aip mab wög adîñ Gedsemani amöm kalîp haga, “Kale aui asîk mîdaimim; yad am sabe gîñig arabin,” a ga. *

33 Anig hagöm, Pida, Jems, Jon kalîp ut gi damöm, gasî mîlö löl gi haga,

34 “Mîdmagö yad u ilön gi dam lugöp u, umnam rö löp. Kale îl i mîdmim, nîñ mîdaimim,” a ga. *

35 Anig hagöm, kalîp au hag löm, nîpe yöp söl anîb au amöm, mîñnög nabön yañ lug paköm, ilön kub udnig geia anîbu, Nap nîpe wasö

* 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20 * 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27

gɪnɪm aka wasö gagnɪm, a göm, sabe göl gɪ mɪdeia.

³⁶ Nap nɪp sabe göm haga, “Bapi, ne nan gau magöŋhalö gep u nöp mɪdöp. Nan yɪp gɪnɪg gab u, yad mɪŋjör kub mɪdöp. Ne yau a gɪmön, yɪp unbö gagnɪm. Pen nan yɪp nɪhön gɪnɪg gainɪm u, gasɪ yad nɪŋnam rö gagmön, gasɪ ne ke nɪŋban adö u nöp yɪp gɪmön,” a ga. *

³⁷ Hagöm, ado gɪ bɪ nɪpe mɪhau nɪgan mɪdeila au apöm nɪŋa, kale böŋ nöp hon han arla. Anɪb u, nɪpe Pida nɪp haga, “Saimon, ai gɪnɪg gɪmön hon hanabön? Yöp magö ap nɪŋ mɪdaimön rö lagöp ar?” a ga.

³⁸ Anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Hon nan naij gun rö löp, a gɪmim, nɪŋ aij gɪmim, God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim. Gasɪ kale u gɪmim rö löp u pen hañ roman kale iru maru göp,” a ga.

³⁹ Anɪg hagöm, kauyaŋ ado gɪ amöm, Nap nɪp nöd sabe ga rö, kauyaŋ sabe ga.

⁴⁰ Pen kauyaŋ ado gɪ apöm nɪŋa, bɪ nɪpe gau böŋ nöp hon kal auö han arla. Nɪŋöm, kalɪp haga, “Kale hon hanabim ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

⁴¹ Pen Jisas gɪsön amöm, ado gɪ apöm kauyaŋ hon haneila u nɪŋöm haga, “Kale yɪharɪŋ han mɪdpim ar? Me aij! Bɪ game, nɪŋim! Bɪ ap apöm, Bɪ Ñɪ nɪpe kain göm,

bɪ nan si nan naij gɪpal gau kalɪp ñɪnɪg gab.

⁴² Urakpe arun! Nɪŋim! Bɪ yɪp kain göp auab i,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla

(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Jisas kalɪp manö anɪbu hagö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp, bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ ap, Judas, bɪ iru nöp dapöm apjaka. Bɪ anɪb gau, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mɪlö kɪd rɪmnap udöm, ur pakep rɪmnap udöm, aula.

⁴⁴ Judas nöd kalɪp hag löm haga, “Yad bɪ ap nɪp am hag wɪhai udem, ud bom haluem, mulu ñɪŋeinam u, bɪ u me, a gɪmim, nɪp ud sɪsɪ lɪmim, ud arim,” a ga.

⁴⁵ Judas anɪg hagöm, Jisas mɪdeia au amjaköm, “Manö hag ñeb bɪ,” a göm, nɪp ud bom haluö nɪŋöl gɪ,

⁴⁶ bɪ rɪmnap apöm, Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla.

⁴⁷ Jisas ud sɪsɪ lɪlö nɪŋöl gɪ, Jisas bɪ nɪpe ap uraköm, ru mɪlö kɪd nɪpe u ud tɪp gɪ udöm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u wög nɪp gɪ ñɪmɪdöp bɪ u, nɪp rɪmɪd böŋ lap u böŋ nöp rɪb ajaŋ al yua.

⁴⁸ Pen Jisas bɪ nɪp ud sɪsɪ lɪla gau kalɪp haga, “Ru mɪlö kɪd udmim, ur pakep udmim, yɪp nan si udep bɪ ap a gɪmim auabim aka?

⁴⁹ Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aip

* 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38

mıdem, nıbi bı gau kalıp manö hag ñımdın u pen yıp ud sısı lagpe. Pen uri kale God Manö u kalı kılın rıköm hagla rö nöp gabim,” a ga. *

⁵⁰ Pen magö anıbu nöp, Jisas bı nıpe gau magöñhalö nıp arö göm pıñın gı aram hakla.

⁵¹ Bı praj ap, wañj mılöbö ap nöp yımöm, Jisas nıp ud areila u hain arö, nıp abe ud sısı lun, a gılö,

⁵² pırık areia, wañj bad nıpe u ud ju udlö, nıpe magö nöp pırık ara.

Jisas nıp manö kub hagla

(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Jisas nıp dam, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl ram u arla. Ud areila, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau löm, bı manö ud asıkep gau löm, bı lo manö hag ñeb bı gau löm, ap ram anıbu magum gıla.

⁵⁴ Pida pen hapi hapi nın damöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl ram nıpe u amjaköm, bı ram anıbu wög gımdal gau aip asıköm, mab mali mıdeila.

⁵⁵ Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, Juda Kansol kub bı gau magöñhalö abe, Jisas gı ajmıdöp manö ıt ap udun, nıp al pak lun, a gı nın wasö nınla.

⁵⁶ Nıbi bı iru nöp daulö, Jisas nıp manö pıral adö rımnap hagla u pen manö hagla u adıp adıp hagagla.

Ke ke haglö, manö ıt rımnap nınagla.

⁵⁷ Pen rımnap uraköm, pıral hagöm, hagla,

⁵⁸ “Hon nın mıdno, nıpe haga, ‘God sabe gep ram, ñımagö udöm gıla i, rıb wañ gı yuem, ñın mıhau nıgan u, kauyan gınabin. Ñımagö udöm gıpal rö u gagnabin; ram anıbu ke yabıl ap gınabin,’ a göp,” a gıla. *

⁵⁹ Manö hagla anıbu u rö nöp adıp adıp hagagla; ke ke hagla.

⁶⁰ Bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl u uraköm, Jisas nıp haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga.

⁶¹ Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyan hag nınöm haga, “Ne me Mesaia u, Bı Kub aij u Ñı nıpe aka?” ga.

⁶² Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bı Ñı nıpe, Bı Kub klö ke yabıl ñımagö yıjg kıd lau adö asık mıd arö gem, kumi kabö adö lan au nıbö kumi bad an an lem aueinabin, nınabim,” a ga.

⁶³⁻⁶⁴ Jisas anıg hagö, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl u, wañj nıpe gau ke ud bıñlı göl gı haga, “Nıpe God hib nıpe u rıb juajıp u nınbım! Anıb u, nıbi bı rımnap hag nınagun. Nıpe gı naij göp u waiö hagöp me u. Anıb u, kale nıñön gası nınabım?” ö ga. Hagö, bı

* 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

* 14:58: Jon 2:19-21

kub gau magöñhalö uraköm, hagla, “Bî anig göl hagöp anibu, nîp al pak lep,” a gîla.
*

65 Anig hagöm, bî rimnap Jisas nîp kîñu alöm, wañj bad ap ud amgö nîp u pañu gî ñöm, nîp paköl gî hagla, “Ne ke nîñmön, hanîp hagö, nîñun, nöp an pakab?” ö gîla. God sabe gep ram bî polisman gau, u rö nöp nîp mîñu magö nöp pakla.

Pida haga, “Yad Jisas nîp nîñagpin,” a ga

(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

66 Pida am asîka au nöp midö nîñöl gî, nîbi praj ap, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u nîp wög gî ñîmîdöp ap apjaköm,

67 Pida mab run nabön mîdeia au nîñöm, haga, “Ne u rö nöp Jisas bî Nasared nîbö u aip ajmîdan,” a ga.

68 Hageia, Pida haga, “Ne nîhön hagabön? Manö hagabön u yad nîñagpin,” a ga. Anig hagöm, höñ yan arö nîñöl gî, kîlakîl wiñ ala.

69 Nîbi praj anibu nöp, Pida nîp kauyan nîñöm, nîbi bî mîdeila gau kalîp haga, “Bî i bî nîpe ap,” a ga.

70 Hageia, Pida kauyan wasö ga.

Yöp magö ap mîdöm, nîbi bî urak mîdeila anîb gau, Pida nîp kauyan hagla, “Ne u rö nöp ram mîñöñ Galili nîbö u me, hon nîñbun ne abe bî nîpe ap,” a gîla.

71 Hageila, Pida haga, “Bî Kub nîñ mîdöp; pîral hagnö, yîp al pak lîñîm. Pen nîñö yabîl hagabin! Bî anig hagabim u yad nîñagpin yabîl!” a ga.

72 Anig hagö nîñöl gî, kîlakîl u kauyan wiñ ala. Wiñ alö, Pida Jisas nöd haga, “Kîlakîl wiñ mîhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nîp nîñagpin,’ a gîmön, ij mîhau nîgan wai ñîñabön,” a ga manö u nîñö, mög gö, mîñöñ kub ga.

15

Jisas nîp dam Pailod mîdeia ud arla

(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

1 Hilîm halö, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau löm, bî lo manö hag ñeb bî gau löm, bî manö ud asîkep gau löm, Juda Kansol bî kub gau magöñhalö löm, magöñhalö manö hag gum göm, Jisas nîp nagî löm, dam gapman bî kub Pailod mîdeia u ud arla.
*

2 Dam arlö, Pailod Jisas nîp haga, “Ne Juda nîbi bî kîñ kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

3 Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla.

4 Anig gö, Pailod Jisas nîp haga, “Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rimnap ha-gagnabön ar?” a ga.

⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gasi iru yabiñ nöp niña. *

Juda niñi bi gau hagla, "Jisas niñ mab ba lañ al pak limön!" a gila

(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u auö, pör am Rom gapman bi kub Pailod niñ hag niñlō, kalip bi nagiman kale hag niñmidal bi u nöp yiñharin hag hōñ yumidöp.

⁷ Pen ñin anibu, bi ap hib niñe Barabas niñi bi rimnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wip al pak lila rö, kalip nagiñ lilo mideila.

⁸ Niñi bi gau ap magum göm, Pailod niñ bi nagiman pör hag niñmidal rö hag niñlō,

⁹ Pailod kalip haga, "Juda kin kub kale u, kalöp hubik yunam aka?" ga.

¹⁰ Niñhön ginig: Pailod niñe ke niña, bi God niñ nan sabe gep bi kub gau, Jisas niñ yiñharin mulu kal niñla rö, niñ dap ñila.

¹¹ Pen bi God niñ nan sabe gep bi kub gau, niñi bi gau kalip hagla, "Pailod niñ hagpe, Jisas wasö, Barabas niñ hubik yunim," a gila. Anig gilo, niñi bi gau Pailod niñ hagla, "Barabas niñ hanip hubik yumön," a gila. *

¹² Anig hageila, Pailod haga, "Anig hagpim u, pen bi anibi kale Juda kin hon a

gipim u, niñ niñhön ginam?" ö ga.

¹³ Hagö, kale manö blañlō göm hagla, "Niñ mab ba lañ al pak limön!" a gila.

¹⁴ Hageila, Pailod haga, "Niñe niñhön giñ naiñ gö, anig ginam?" ö ga. Anig hageila pen kale blañlō yabiñ göm hagla, "Mab ba lañ al pak limön! Mab ba lañ al pak limön!" a gila.

¹⁵ Pen Pailod, manö klō hagla anibu udöm, niñi bi gau kalip aij gan, a göm, Barabas niñ yiñharin hag yuöm, bi niñe rimnap kalip hagö, Jisas niñ nagiñ löm, miñu magö pakla. Jisas niñ pak piñ gilo niñöl gi, Pailod haga, "Niñ dam mab ba lañ al pak limim," a ga.

Ami bi gau Jisas niñ hag jula

(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bi gau, Jisas niñ dam gapna Pailod ram kub niñe u amöm, bi yam kale rimnap kalip wiñ allö aueila,

¹⁷ waliñ aña mälöbō ap, gapman bi kub gau rol gi midmidal rö Jisas niñ rim ñöm, nan kal kal halö rimnap rik dapöm, kin rol gipal usajil bad rö ap göm, niñ nabic cög adö lañ rol gi ñila.

¹⁸ Rol gi ñöm, Jisas niñ aleb aleb ñöl göm hagla, "Ne Juda kin kub pör nöp midmön!" a gila.

¹⁹ Anig hagöm, ur udöm, nabic niñe paköm, niñ kiñu al ñila. Mideia söl au kugom

yimöm, kale kin nîp gimîdal rō, nîp ubör yihōŋ gîla.

²⁰ Nîp anîg gōl hag juöm, waŋij aŋi mîlōbō nîp rîm ñîla u ud ju yuöm, waŋij nîpe ke u yim ñöm, mab ba laŋ al pak lîniŋ ud arla.

Jisas nîp mab ba laŋ al pak lîla

(*Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27*)

²¹ Kale aŋ au amöl gi, Aleksada Rupas madöl mîhau nap kale Saimon, Sairini daun nîbō bî u, gau gi ajöm, apöm Jerusalem arniŋ areia u, nîp nable paköm, klō gōm, hagla, “Jisas mab kros u ud kag gimön ud aru!” a gîlō, udöm kalîp aip ara. *

²² Anîg gōl amöm, Jisas nîp dam ram mînōŋ au manö yōl hib Golgoda a gimîdal ka au amjakla. Golgoda manö iŋ u “Wip Nabîc Cōg Ij.”

²³ Amjaköm, nîp ñîg wain ap udöm, marasîn mō a gimîdal rîmnap ud biŋ ado malo gōm, Jisas nîp ñîla pen ñîŋaga.

²⁴ Jisas nîp mab ba laŋ al pak lōm, waŋij nîp gau udöm, nîme lî ke ke udnîg, sadu rō gōl gōm udlā. *

²⁵ Sîdō hilîm halō lîm gi yuöm yöp audîk galîk aua magō u, Jisas nîp mab ba laŋ cipîŋ pak lîla.

²⁶ Cipîŋ pak lōm, nîhōn giŋiŋ al pak lîla manö u, mab kros ba adō laŋ kalî kliŋ rîkla:

JUDA KAI KIŊ KALE ME I.

²⁷ Mañ anîbu, bî nan si udep mîhōp u rō nōp al pak lîla, ap mab bōŋ lap, ap mab bōŋ lap.

²⁸ Gîla anîbu, God Manö u kalî kliŋ rîkōm, giŋaböl a gîla rō nōp gîla. Manö anîbu kalî kliŋ rîkōm hagla, “Nîp nîŋlō, bî nan naij gep ap rō lînab,” a gîla. *

²⁹ Nîbi bî gau ap ran ap lugöl gi, Jisas nîp nîŋöm, nabîc gor mar gōm, nîp hag juöm hagla, “Ne, ‘God sabe gep ram u rîb waŋ gem, ñîŋ mîhōp nîgan kauyaŋ gi lînabin,’ a giŋa u, *

³⁰ mîñi ne ke gimön, kamîŋ arō, hon nîŋun,” a gîla.

³¹ Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, Jisas nîp u rō nōp hag juöm, kalîp ke nōp pen hagō pen hagō gōm hagla, “Nîbi bî rîmnap kalîp gajîp kamîŋ arbal u pen uri nîp ke gö kamîŋ arnîm rō lagöp.

³² Nîpe pör hagöp, ‘Isrel nîbi bî Mesaia mîdpin, Isrel Kiŋ mîdpin,’ a göp rō, mîñi nîp au laŋ cipîŋ pak lîbal u, nîpe ke u rō nōp urak aui auō nîŋun nîŋö hagöp, a gun, nîp nîŋ udnabun,” a gîla. Pen bî Jisas aip al pak lîla mîhau Jisas nîp u rō nōp hag julō.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

³³ Sîdō aŋ aulîk aua magō u, sîbōn gōm, mîd damöm,

sido gamiŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga.

³⁴ Mailö gö niŋöl gi, Jisas meg miŋan dap ranöm, wiñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hi-bru manö haga anibu manö it u, “God yad. God yad. Yip ai giŋig arö giŋan?” *

³⁵ Hagö, niŋi bi söl anib au mideila gau niŋöm hagla, “Niŋim! Ilaija nip wiñ alab,” a gila.

³⁶ Pen bi ap nan hain auebö rö bad ap udöm, ñig wain mani pro raubal miŋan yaŋ rauöm, Jisas nip ñinö ñiŋaŋ, a göm, gamiñ mälö ap ud abös alöm, mideia adö laŋ ñöl gi, haga, “Hon niŋ midno, Ilaija apöm, nip ud asik dam minöŋ it yaŋ linab aka?” ga. *

³⁷ Anig hagöm, niŋ midlö niŋöl gi, Jisas wiñ kub alöm, uma.

³⁸ Magö anibu nöŋ, waŋij mälö kub God sabe gep ram magö raul miŋan yaŋ ajöŋ piñ gila u, aŋ u pa biñiñ göm, ke ke lap lap aram miŋan hiik mideia.

³⁹ Bi ami gau abad midmidöp bi kub u, mab kros ba aŋ aui adö au gilaŋ mideia u, Jisas anig hagöm uma u niŋöm, nan niñön niñön ga gau niŋöm, haga, “Niñö hagpal! Bi anibi God Ñi nipe yabiñ!” a ga.

⁴⁰⁻⁴¹ Niŋi iru nöŋ Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goŋ au mideila. Aŋ anibu, niŋi miñau niŋaŋ Jisas nip wög

pro pro rimnap gi ñimidal ram minöŋ Galili. Niŋi Maria miñöp midailö; niŋi hib alog anib miñau, ap Magdala daun niñö, ap Jems Josep madöl miñau niñe kale u. Niŋi ap hib nipe Salomi. Niŋi anib gau magöŋhalö niŋ midlö niŋöl gi, Jisas uma. *

Josep nipe Jisas hañ romaŋ kabö miŋan au riñöl ga (Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bi Arimadia daun niñö, Juda Kansol kub bi gep ap, God niŋi bi udöm abad mideinab ñin anibu abad midmidöp. Bi anibu, rol God nip sabe gep ñin u, a göm, nan gi jñ geia. Jisas uma u niŋöm, ram söl dugniñ gab, a göm, miñi wip he ud asik dam riñöl giñam, a göm, piñiñ gaga; Pailod mideia u amöm, hag niñja.

⁴⁴ Hag niñö, Pailod, Jisas hadö uma manö u niŋöm, pa giñi göm, bi ami bi abad midmidöp bi kub u nip wiñ alö, aueia, hag niñja.

⁴⁵ Hag niñeia haga, “Midönöp umöb,” a ga. Anig hagö, Pailod Josep nip haga, “Yau. Wip dam riñöl giñmön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep waŋij rud kub ap rauöm, am wip he ud asik dap lugöm, waŋij u ud magöŋhalö wam wam göm, dam kabö miŋan giñsön niñö nöŋ lu lila kabö miŋan u riñöl ga. Riñöl göm, kabö hañai kub ap ud gau ga gi damöm, wip riñöl ajöŋ u piñ ga.

* 15:34: Sam 22:1

* 15:36: Sam 69:21

* 15:40-41: Luk 8:2-3

47 Maria Magdala aip, Maria Josep nime u aip, nɪŋ mɪdlō nɪŋöl gɪ, wip rɪgöl gɪla.

16

Jisas uraka

(*Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

1 Juda God nɪp sabe gep ñɪn kale u ap padiō, Maria Magdala u, Maria Jems nime u, nɪbi Salomi u, wip he u wel lɪ ñun, a göm, am wel haɪŋ aij au ep rɪmnap rau dap lɪlō hana.

2 Ruō Sade ñɪn u, sɪb halō uraköm, wip rɪgöl gɪla u areila.

3 Adan aŋ au aramöl gɪ hagla, “Kabō kub wip rɪgöl ajōŋ pak pɪl gɪla u, an ud kɪlɪlɪ gɪ goɪ gau yunab?” ö gɪla.

4 Anɪg hagöm, amjaköm, nɪŋla, kabō kub wip rɪgöl ajōŋ pak pɪl gɪla anɪbu, hadō lɪlɪ gɪ am goɪ au mɪdeia.

5 Nɪŋöm, mɪgan anɪbu hiɪkɪd amöm nɪŋla, bɪ praj waɪj rud mɪlōbō yɪma ap, ñɪmagö yɪjɪg lau adö asɪk mɪdeia. Nɪp nɪŋöm pɪñɪŋ gɪla.

6 Pɪñɪŋ geila, kalɪp haga, “Pɪñɪŋ gagmim. Yad nɪŋbin, kale Jisas bɪ Nasared nɪbō, mab ba laŋ al pak lɪla u nɪp nɪŋnɪg auabim. Pen nɪŋim! Nɪpe aui mɪdagöp. Nɪpe mɪdö nöp uraköm aröp. Nɪp rɪgöl gɪla ka u nöp mɪdöp aui ap nɪŋim.

7 Pen yɪŋɪd ammil, bɪ nɪpe gau Pida aip hagmil,

Jisas nɪpe nöd amöm Galili mɪdeinab. Nɪpe ke kalöp nöd haga rö, kale am nɪpe nɪŋnabim anɪb gau, a gɪmil,” a ga. *

8 Anɪg hagö, nɪbi gau anɪnɪn gö, ñɪn ma gɪl gɪl göm, wip rɪgöl höŋ amöm arö göm, gɪ dö gɪ arla. Pɪñɪŋ gɪla nɪŋöm nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö anɪbu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas nɪp nɪŋa

(*Mad 28:9-10; Jon 20:11-18*)

9 Jisas umöm, ñɪn waɪŋgnɪbō u uraköm, nöd yabɪl amöm, Maria Magdala mɪdeia au waiö lö, nɪp nɪŋa. Pen nɪbi anɪbu nɪp nöd kɪjaki aiön pi unbö mudun jɪŋ u aban al mɪdeia nɪŋöm Jisas hag höŋ yua.

10-11 Nɪpe Jisas nɪp nɪŋöm, am bɪ nɪpe gau mɪtōŋ gɪ mɪdeila aŋ au amöm, Jisas kamɪŋ mɪdöp nɪp nɪŋbin, a gö, kale böŋ nöp umöb, a göm, manö nɪp u udagla.

Jisas bɪ nɪpe mɪhau adan aŋ au ammil nɪp nɪŋlō
(*Luk 24:13-15*)

12 Hainö pen, Jisas bɪ nɪpe mɪhöp ram mɪnōŋ mɪgan ap gɪ ajailö, Jisas bɪ unbö ke rö löm apöm, adan aŋ au waiö lö, nɪp nɪŋmil,

13 am bɪ nɪpe rɪmnap kalɪp hag ñɪlō u pen, nɪŋö hagabil, a göm, manö kale udagla.

* 16:7: Mad 26:32; Mak 14:28

Manö aij yad u nibi bî gau kalip hag ñîmim, a ga

(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap 1:6-8)

14 Hainö mañ ap me, Jisas bî nîpe unbö agîp lañ u nan ñîñeila añ au waiö löm, kalip hag göl gî haga, “Yad uraknö, nîbi bî rîmnap yîp waiö nîñöm, apöm kalöp hag ñîlö, nîhön gîñîg pîral hagpal, urakagöp, a gîmim, nîñbim?” ö ga. *

15 Anîg hagöm, kalip haga, “Kale manö aij yad u dam ram mîñöñ gau gau magöñhalö ammim, nîbi bî gau magöñhalö hag ñîmim. *

16 Nîbi bî an an, manö aij yad anîbu nîñ udöm, ñîg paknaböl gau, kamîñ arnaböl. Pen nîbi bî an an nîñ udagnaböl gau, God kalip manö kub hagö ilön udnaböl. *

17 “Nîbi bî manö yîp nîñöm, ‘Nîñö hagöp,’ a göm, nîñ udnaböl gau, nan gagep rö gîñaböl. Kîjaki aiön pi nan gau nîbi bî kalip abañ alnab gau, hib yad u hagöm, hag höñ yunaböl. Manö yabî kale u arö göm, manö gîsön nîbö adö ap ke hagnaböl. *

18 Re gadgoñ nîbi bî hauöp gau ud nîñlö, nan ap gö umagnaböl. Nan naij nîbi bî ñîñöm umbal gau rîmnap ñîñlö, nan ap gö umagnaböl. Pen nîbi bî nan gîñab gau,

kalip ñîmagö lîlö, kamîñ lîñab,” a ga. *

God Jisas nîp udöm ram mîñöñ nîpe kumi kabö adö lañ au ud ara

(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

19 Bî Kub Jisas manö anîbu kalip hag pîs gö nîñöl gî, God nîp udöm, ram mîñöñ nîpe kumi kabö adö lañ au ud ara. Ud arö, God ñîmagö yîñîg nîp lau adö asîka. *

20 Pen bî nîpe gau amöm, Krais manö aij u ram mîñöñ gau gau magöñhalö hag ñîlö arö nîñöl gî, Bî Kub, manö aij yad nîñö lîñîm, a göm, kalip aip mîdöm, klö ñö, nan gagep rö gau gîla. *

* 16:14: 1Ko 15:5 * 16:15: Ap 1:8 * 16:16: Ap 2:38 * 16:17: Ap 2:4; 8:7

* 16:18: Luk 10:19; Ap 28:3-6 * 16:19: Ap 1:9-11; 2:33-34 * 16:20: Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Kraiss Manö Aij u Luk kalı kliš rıka

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiss an hanıp i yag daulö kub göm ga ga rö, bı rımnap amgö magö kale ke nıñöm, manö aij anıbu hag nı ajöm, yıp abe, nıbi bı gau rımnap halö kalıp abe, hag nıla. Hag nıeila bı iru rö manö anıbu nıñ aij göm kalı kliš rıkla. *

³ Pen bı majö Diopilas, yad u rö nöp manö yıp hag nıla anıbu ıt u magöñhalö ulhai nıñ aij gıpin u me, yad u rö nöp manö anıbu magöñhalö gası nıñ aij gem, nöp kalı kliš rıknıg gabin.

⁴ Anıg gınö me, manö nöp hagla nıñban u, nıñö hagla a gımön nıñnabön.

Ejol, ber mıhau Jon Bı Nıg Pak Nıbyag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kın Herod Judia Propins abad mıdmıdöp nıñ u, bı ne Sekaraia, God nıp nan sabe gep bı ap mıdmıdöp. Bı yam nıpe aip wög jım nıl gımıdal gau kalıp Abaija Yam a gımıdal. Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nıp nan sabe gep bı Eron ıt u rık dam dapıl göm rıkla.

⁶ Kalpe ber mıhau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gı mıdlö, God nıñö, manö ap mıdageia.

⁷ Pen Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed nı pai wem u me, nıñ pai ap yag dapöm wasö, bön nöp nıbi mılep bı mılep lılö.

⁸ Nıñ ap Sekaraia bı nıpe aip wög jım nıl gımıdal gau apöm, God nıp sabe gep wög u geila.

⁹ Pen wög kale u göl gı, bı God nıp nan sabe gep bı gau pör gımıdal rö, bı hon an rö God sabe gep ram raul mıgan yan amöm nan haññ aij auep u launab a göm, ilön cal ud gulu gı udla. Udlö, Sekaraia nıpe ilön cal ke ud gulu gı udöm, God sabe gep ram raul mıgan yan arnıg ga. *

¹⁰ Nıbi bı iru nöp God sabe gep ram hön adö au God nıp sabe göl gı mıdailö nıñöl gı, Sekaraia nıpe raul mıgan yan aramöm nan haññ aij auep anıbu laua.

¹¹ Pen Bı Kub ejol nıpe ap apöm, nan haññ aij lep kabö kınan u nımagö yıjıg adö lau waiö mıdeia.

¹² Sekaraia ejol anıbu nıñöm pa gıli ga.

¹³ Pen ejol anıbu nıp haga, “Ne pıññ gagmön. God nıp sabe gıpan u, nıpe nıñöb. Nabin ne Ilisabed nıñ ne ap yag daunab. Yag dauö, hıb nıpe Jon a gımön.

¹⁴ Nıme nıñ u yag daunab u, ne mıñ mıñ gıñabön; nıbi bı iru nöp gau u rö nöp mıñ mıñ gıñaböl.

¹⁵ Bı Kub amgö ilö adö nıpe u, Jon bı kub rö mıdeinab. Nıpe nıg wain aka nıg klö rımnab nıñagnım. Nıme nıñ

mıdun mıdeınab nıñ anıbu nöp, Ana U† nıpe nıñ anıbu nıp añ dañ amöm ajmañ raunab. *

16 Hainö nıpe Isrel nıbi bı God nıp arö gıpal gau iru nöp manö aij hag nō, God nıp, Bı Kub hon, a gōm, nıñ udnaböl.

17 Pen nıñ ne anıbu nıpe bı God manö hagep İlaıja hadame ram God pıdōñ udöm gımdöp rö gınab. Nap bı kalıp udöm, nıñ pai kale gau udöm, kalıp ud jım nōl lınab. Nıbi bı God nıp aleb aleb nıbal gau, kalıp manö aij hag nō, nıbi bı kamıñ aij nıpe gası nıñbal rö nıñöm, gı aij gōm, Bı Kub aunab, a gōm, abad mıdeınaböl,” a ga. *

18 Ejol u anıg hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mıhau mılep yabıt lıbul. Anıb u, yad aigöl gem, ne nıñö hagpan, a gı nıñnabin?” ö ga.

19 Hagö, ejol u Sekaraia nıp haga, “Yad Gebriel. Yad God amgö ilö adö u mıdem, yıp hag yuö apem manö aij anıbi nöp hag nıñıg aubin. *

20 Ne manö yad u, nıñö hagöp a gımon nıñagpan rö, aıab nöp u marö gö, manö hagöl gı mıdageınabön. Yıharıñ nöp mıd mıd, nıñ u yag daunabil mañu nöp kauyañ manö hagnabön,” a ga.

21 Pen Sekaraia God sabe gep ram añ raul yañ mılö padö mıdeia nıñöm, nıbi bı

hōñ yañ mıdeila gau gası iru nıñla.

22 Hainö nıpe hōñ apöm, manö rımnab hagnım rö laga. Anıb u, yıp anıg anıg göp, a gōm, nıñmagö nöp yamaia. Kale nıñöm hagla, nıpe ram raul mıgan yañ am mıdöm, nan ap ke nıñöm auöp, a gōm, nıñla.

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gı mıdö, nıñ nıpe u pıs gö, bı rımnab apöm ka nıpe u udlö nıñöl gı, nıpe ado gı ram nıpe ara.

24-25 Hainö mıd damöm, nıbin nıpe İlisabed nıñ mudun mıdöm haga, “Nöd yad nıbi nıñ pai wem mıdmıdin u me, yıp nable ga, jı mıñi Bı Kub yıp mög nıñöm yıp abad mıdö, nıñ mudun mıdpın u yıp aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anıg hagöm, rakın unbö mamıd agamıj ram raul mıgan gau nöp pi göl mıdmıdöp.

Ejol apöm Maria nıp haga, “Jisas yag daunabön,” a ga

26 İlisabed rakın unbö kagoı jıñ nıñ mudun mıdö nıñöl gı, God ejol Gebriel nıp hag yuö ara Nasared daun, ram mıñnōñ Galili au.

27 Nasared au nıbi praj ap mıdmıdöp, hib nıpe Maria. Nıbi praj anıbu bı ap aip gı gö wasö. Nıbi praj anıbu, bı ne Josep udnab, a gōm manö hagla. Bı Josep anıbu, nıp kın Depid bı rıdıg anıbu ap rık dam lıla u me. *

* 1:15: Nab 6:3 * 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

* 1:27: Mad 1:16,18

28 God ejol Gebriel hag yuö, nïbi praj Maria mïdeia au amjaköm haga, “Nïbi praj, ne mïdpan? Bï Kub nöp ud aij göp. Nïpe aip mïdpil,” a ga.

29 Anig hagö, Maria manö anïbu nïjöm, yïp ai gïnig anig hagab, a göm, gasi iru nïja.

30 Nïpe gasi iru nïjö nïjöl gi, ejol nïp haga, “Maria, ne pïñij gagmön. God nöp ud aij yabïl göp.

31 Hainö ne ñi mudun mïdmön, ñi ap yag daunabön. Yag daumön, hib nïpe Jisas, a gïmön. *

32 Pen nïpe bï kub yabïl mïdeinab. Nïbi bï nïp hagnaböl, Bï Kub yabïl adö i gïlan mïdöp Ñi nïpe, a gïnaböl. God Bï Kub geinab nïjöm nïpe nïhi itan Depid, kiñ kub mïdmïdöp rö mïdeinab.

33 Jekop rikö rik amil apil gïlö mïdeinaböl gau kalip magöñhalö pör nöp pör nöp kiñ kale mïdöm abadöl mïdeinab,” a ga. *

34 Ejol anig hagö, Maria nïp haga, “Yad bï ap aip mïdagpul u, aigöl gem ñi anïbu yag daunabin?” ö ga.

35 Hageia, ejol nïp haga, “Ana U† u nöp apöm, Bï Kub yabïl adö i gïlan mïdöp pïdön nïpe nöp ralu ñinab. Anig gö, ñi u† yag daunabön u, nïbi bï nïjöm hagnaböl, nïpe God Ñi nïpe, a gïnaböl.

36 Nön! Naubi ne Ilisabed nïpe nïbi mïlep löp. Kale nïp

nïbi ñi pai wem a gïmïdal u pen mïñi nïpe ñi mudun mïdö, rakïn unbö kago† jïñ hadö ara.

37 God nan gagnim rö ap mïdagöp; nan gau magöñhalö gïnim rö nöp mïdöp,” a ga. *

38 Anig hagö, Maria haga, “Yad God nïp wög gi ñeb pai. Hagabön rö nöp yïp gïnim,” a ga. Anig hagö nïjöl gi, ejol nïp arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nïp nïja

39-40 Pen Maria yïñid amnam, a göm, ram mïnön anïbu arö göm ram mïnön Judia no ilö gau adan mïlö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mïhau mïdmïdil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed nïp haga, “Ne mïdpan?” a ga.

41 “Ne mïdpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anïbu nïjö, ñi mudun mïdeia u pïranid la. Pen magö anïbu nöp Ana U† u nïpe Ilisabed an dan aramöm nïp ajman raua.

42 God Ana ajman rauö, Ilisabed nïpe meg mïgan dap ranöm Maria nïp haga, “God nïbi rïmnap kalip abad mïdöp u pen nöp ud aij yabïl göp. Ñi mudun ne mïdpan yagol ñi u abe ud aij yabïl göp.

43 Yad nïbi aij wasö jï ne Bï Kub yad nïme nïpe u yïp nïñnig auban u yad aiö gem God nïp aij a gabin.

* 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23

* 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7

* 1:37: Jen 18:14

44 Ne apön yip, 'Midpan?' a gajan magö u, ñi mudun midpin i ñiñi yabił löm pıranıd löp.

45 Ne, 'Yip God hagöp rö gınab,' a gımön niñ midpan u me, ne miñ miñ gımön," a ga.

Maria God hib nıpe hagö adö ara

46 Ilisabed anıg hagö, Maria God nıp gası niñöl gi, ñiñi yabił löl gi haga,

"Yad Bı Kub nıp gası niñem, hib nıpe hagnö, i adö lanı arnab. *

47-48 Yad böñ nöp umeb rö midainö, God yip mög niñöm ud kamıñ yua u, nıp gası niñem ñiñi yabił libin.

Yad yiħariñ pai nıp wög gi ñeb midpin u pen yip hauı gagöp.

Anıg göp u, miñi riköm, hainö riköm, rik dam linaböl gau,

nıbi bı magöñhalö yip gası niñöm hagnaböl, 'God nıbi anıbu ud aij yabił ga,' a gınaböl.

49 Nıpe pidöñ magöñhalö midöp u, nıpe nan klö yabił yip göp.

Yad niñbin nıpe añi nöp Bı Uı midöp.

50 Nıbi bı manö nıpe niñöm, ana udöm, hain gınaböl gau,

kalıp mög niñöm ud aij gınab.

Kale ñi pai riköm, rik damöm, rik linaböl gau,

kalıp u rö nöp mög niñöm ud aij gınab. *

51 Nıpe Bı ñimagö mılö kub yabił; nıpe nan klö klö iru nöp göp.

Nıbi bı, hon ke nıbi kub bı kub midpun, a gıpal gau,

God kalıp yu gi yuöp. *

52 Anıb u, kiñ bı kub ram minöñ kub abad midlö hib kub midmidöp gau,

God gö ke ke arlö,

nıbi bı hib midagmidöp gau, God kalıp udöm ud adö adö göp. *

53 Nıbi bı kıyö löp gau, God kalıp nan nıme lö ñiñlö mudun göp.

Pen nıbi bı nan iru midöp gau kalıp yiħariñ hagıyü arbal. *

54 God nıpe apıs bac ilanı hon gau

kalıp manö haga u hauı gagöm,

hanıp Isrel nıbi bı pör mög niñöm abad mid aij göp. *

55 Bac Ebrahim abe, bac hon rımnıp abe

ñi pai kale riköm riklö arnab gau,

God kalıp abad mideinabin, a göm,

* 1:46: 1Sa 2:1-10 * 1:50: Sam 103:13,17

12:19; 5:11; Sam 147:6 * 1:53: Sam 34:10
7:20; Jen 17:7

* 1:51: 2Sa 22:28 * 1:52: Job

* 1:54: Sam 98:3 * 1:55: Mai

haga rö nöp hanip göp,”
a ga. *

56 Maria manö anibu hagöm, nubi Ilisabed aip rakin mihau nigan midöm, hainö ado gi ram nipe ara.

Ilisabed ñi nipe Jon Bi Ñig Pak Ñeb u nip yag daua

57 Mid damöm, Ilisabed ñi ap yag daua.

58 God nip mög niñöm abad midö, nipe mitep yabıl löm ñi yag daua anibu, nibi bi niñin nubi nımam nuö bi nipe gau niñöm, nipe aip mın mın yabıl gıla.

59 Ñi u yag dapöm, ñin unbö mudun jın midöm, raleb jın mañu wañ hañ nipe rıb gi dö ginig göm magum gıla. Magum göm, kale ñi u hib ñinig göm hagla, “Ñi anibi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a gıla. *

60 Hageila, nime haga, “Wasö, hib nipe Jon a ginabul,” a ga.

61 Anig hagö, nibi bi nipe gau hagla, “Hon unbö anig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon midagöp,” a gıla.

62 Anig hagöm, nap Sekaraia nip ñimagö u nöp yamöm hag niñla, “Ñi hib niñhön ñinabön?” ö gıla.

63 Hag niñlöl, nap ñimagö u nöp yamöm haga, “Yip köp kalı kılın rıkep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö anibu manö kalı kılın rıköm, “Hib nipe Jon,” a ga. Anig göl hib kalı kılın rıkö, kale niñöm magöñhalö aiö yabıl gıla.

64 Pen magö anibu nöp Sekaraia atab marö ga u pıta gö niñöl gi, nöd manö hagnidöp rö hagöl gi, God hib nipe hagö adö ara.

65 Nibi bi söl au han mideila gau, ga anibu niñöm piñin göm, manö anibu yag dam ram mınöñ Judia ilö gau magöñhalö yabıl nibi bi gau kalıp hag ñıla.

66 Hageila, nibi bi manö anibu niñla gau, kale magöñhalö gası iru niñöm hagla, “God gö, ñi anibu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gıla. God pidöñ ñi anibu pig mideia u niñla u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

67 Ana Uı nipe niñan nap Sekaraia an nipe dan apöm ajman raua niñöm God hib nipe u dap ranöl gi haga,

68 “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon

hib nipe dap ranun hagno adö arnım.

Nipe ke ram mınöñ ilı apöm, nibi bi nipe rau adog udöp. *

69 God Bi Kub nipe gö, Depid rıkö, rıklö, rık amıl apıl gılö,

niñan ap yag dauö hanip ud kamın yunab. *

70 Hadame nöp, manö yad nibi bi gau hagnig gabin, a göm, God nipe bi rımnap wög anibu hag la.

* 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

* 1:68: Sam 72:18

* 1:69: Sam 18:2

God manö hagep bi ut nipe
gau kale God manö
haga u niñöm,
niñbi bi gau kalip hag
ñila.

71 Bi al ñiñeb hon gau apöm,
hanip al pak linig
gaböl

pen nipe apöm hanip ud
kamij yunab;

bi hanip mulu lugö niñbal
gau hanip gi naj ginig
gaböl u

pen nipe hanip abad
midö kamij arnabun.
*

72-73 God hadame nöp bac
ilañ hon mög niñöm
ud aij ginabin, a göm,
manö klö niñjö rimnap
hag la.

God nipe manö bac hon
Ebrahim nip hag la u
haul gagöp;
manö ut anibu haga rö
nöp göp. *

74-75 Bi Kub hanip abad
midö,
kolmañ gau hanip gi naj
göl rö lagnab.

Anib u, hon bi al ñiñeb gau
piñij gagun, kamij
mideinabun rö,
pör pör nöp Bi Kub nöp
gasñ niñun, nan si nan
naj arö gun,

Bi Kub niñbi bi ut nipe
midun,
wög nip göl gi, gi
mideinabun. *

76 Pen ñi yad, ne God Bi Kub
nip wög gö,

niñbi bi gau kale niñöm
hagnaböl,

‘God Bi Kub yabiñ adö i gilañ
midöp u,

bi manö nipe hagep me
u,’ a ginaböl.

Nihön ginig: ne nöd ammögen,
niñbi bi gau kalip hag
aij gö,

Bi Kub u nip abad midlö
niñöl gi, nipe aunab. *

77 Ne niñbi bi nipe gau kalip
manö aij nipe u hag ñi
aij gö,

Bi Kub kale u apöm,

nan si nan naj gipal pri u lik
gi yuöm kalip udnab,
manö aij u niñnaböl. *

78 God Bi hain agamij riköm,
nipe niñbi bi mög niñöm,
mailö aij nipe sidö mailö rö
kumi kabö adö lañ niñbö
apöm,
hanip mailö pak ñinab.
*

79 Hon niñbi bi an an sibön
gau midun

umnig ginabun gau,

nipe gö mailö magö anibu
hanip midmagö an
dañ mailö pak ñinab
niñun,

hon hibur hain hain midap
adan aij u ulhai niñun,
adö anibu nöp ajeinabun,
a ga.

80 Pen ñiñan anibu, Jon,
majö gö niñöl gi, ana
nipe halö halö pidön ga.
Nipe ram minön niñbi bi
midagmidal, ram minön
kabö nöp midmidöp an gau

* 1:71: Sam 106:10 * 1:72-73: Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9 * 1:74-75:

Dai 2:12-14 * 1:76: Ais 40:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Ais 60:1-2

mɪd mɪd, bōŋ nōp kub gōm
auō, Isrel nɪbi bɪ nɪp nɪŋla.

2

Maria Jisas yag daua
(*Mad 1:18-25*)

¹ Pen ñɪn aŋ anɪbu, gap-
man bɪ kub Sisa Ogasdas
nɪpe lo lōm haga, “Nɪbi bɪ
yad abad mɪdpin gau, kale
magōŋhalō hib kale udōl,” a
ga.

² Nōd api il gōm nɪbi bɪ
hib udla ñɪn u, gapman
bɪ kub Kwairinias Siria
Propins* nɪbi bɪ kalɪp abad
mɪdmɪdōp.

³ Anɪb u, nɪbi bɪ ram
mɪnōŋ mɪlō kub gau ke nɪbō
ke nɪbō ap yɪharɪŋ mɪdeila
gau, ado gɪ ram mɪnōŋ kale
ke hib udnɪg arla.

⁴ Josep nɪpe kɪŋ Depid
kɪgɪn rɪk damōm rɪkla
rō, nɪpe Depid daun nɪpe
Bedlehem arnɪg ga. Nɪbi
praj Maria nɪp ut gɪ, Nasared
daun, ram mɪnōŋ Galili au
arō gɪmil, aram aram ram
mɪnōŋ Judia amōm, kɪŋ
Depid nɪp rɪklō mɪdmɪdōp
daun nɪpe Bedlehem arlō.

⁵ Pen nɪbi praj Maria, Josep
udnab a gɪla u me, ñɪ mudun
halō mɪdō nɪŋōl gɪ, Josep
Maria nɪp ut gɪ hib udnɪg
arlō.

⁶ Kale Bedlehem arlō,
Maria ñɪŋaŋ yag daupe ñɪn
u sōl ga.

⁷ Pen Bedlehem gau am-
jakmil nɪŋlō, manɪ rauōm

hanmɪdal ram u bōŋ nōp
sɪsɪ ga. Anɪb u me, kaj
kau mukmɪdal ram ap am
mɪdōm, Maria ñɪŋaŋ nōd
aɳɪ u yag daua. Yag dapōm
ñɪŋaŋ laplap wam wam
gōm, ud kaj sipsip nan haɳɪ
habadō pɪñ u rɪk dap lɪlō
ñɪŋmɪdal mab ij mɪŋan u la.

*God ejol ap kaj sipsip
mukep bɪ gau kalɪp haga*

⁸ Maria Jisas nɪp yag daua
ñɪn anɪbu, kaj sipsip mukep
bɪ gau rɪmnap sɪbōn yaŋ
kaj sipsip abad mɪdeila ram
mɪnōŋ sōl anɪb au.

⁹ Bɪ Kub ejol nɪpe ap yuō,
Bɪ Kub mailō aij magō nɪpe
apōm kalɪp pak nɪŋō, anɪnɪn
gō pɪñŋ gɪla.

¹⁰ Kale pɪñŋ gɪlō nɪŋōl
gɪ, ejol u kalɪp haga, “Kale
pɪñŋ gagmim. Yad kalōp
abe nɪbi bɪ gau magōŋhalō
kalɪp abe, manō aij ñɪñɪ lep
ap dauabin.

¹¹ Mɪñi nōp nɪbi ap ñɪ unbō
ke ap yag dauōp Depid daun
nɪpe au. Ñɪ anɪbu kalōp ud
kamɪŋ yunab. Nɪpe Kraɪs† Bɪ
Kub u me.

¹² Nɪp am ulhai nɪŋmim
nɪŋnabim, nɪme nɪp walɪj
wam wam gōm, ud kaj sip-
sip nan haɳɪ habadō pɪñ u
rɪk dap lɪlō ñɪŋmɪdal mab ij
mɪŋan u lō mɪdeinab. Kale
am nɪŋmim, hagpin rō gɪnab
u, nɪŋō hagōp, a gɪnabim,” a
ga.

¹³ Ejol anɪbu anɪg hagō
nɪŋōl gɪ, adɪŋ ejol kumi kabō

* **2:2:** Ñɪn anɪbu Rom kai kale ram mɪnōŋ Isrel abad mɪdeila. Ram mɪnōŋ Isrel
Siria Propins aŋ au mɪdeia. Rom kai kɪŋ kale Sisa a gɪmɪdal. † **2:11:** Grik manō
“Kraɪs u” abe, Hibru manō “Mesaia u” abe il aɳɪ ap mɪdōp: “God hag la Bɪ u.”

adö laŋ au nɪbö iru yabɪt
nöp ap ejol nöd nɪbö u aip
mɪdöm, God hib nɪpe u dap
ranöl gɪ hagla,

14 “God hib nɪpe i adö laŋol
mɪdöp;

nɪpe nɪbi bɪ an an mög
nɪŋöm ud aij gɪnab
gau,

hibur hain hain gasɪ
mɪdmagö aɲɪ lep
magö u

kale aip mɪdnab,” a gɪla.

*

*Kaj sipsip mukep bɪ gau
am Jisas nɪp nɪŋla*

15 Ejol gau ado gɪ kumi
kabö adö laŋ arlö nɪŋöl gɪ, bɪ
kaj sipsip mukep gau manö
hag nɪŋ hag nɪŋ göm hagla,
“Bɪ Kub hanɪp manö hagajɪp
u, uri Bedlehem am nɪŋun,”
a gɪla.

16 Anɪg hagöm yɪŋɪd amöm
nɪŋla, Josep aip Maria aip
ɲɪŋaŋ hagla anɪbu, waɪɪ
wam wam gɪmil, kaj sipsip
nan haɪɪ habadö pɪɲ u dap
lɪlö ɲɪŋmɪdal mab ij mɪgan u
lɪlö mɪdeja.

17 Kale ɲɪŋaŋ anɪbu
nɪŋöm, amöm, ejol kalɪp
nɪhön nɪhön hagla manö u,
nɪbi bɪ gau gau kalɪp hag
ɲɪla.

18 Bɪ kaj sipsip mukep gau
nɪbi bɪ gau manö anɪbu hag
ɲɪlö, kale nɪŋöm magöŋhalö
aio yabɪt gɪla.

19 Pen Maria nɪp nan ke
yabɪt anɪbu ga rö, aij a gö,
gasɪ aij nöp nɪŋmɪdöp. *

20 Bɪ kaj sipsip mukep gau,
God ejol nɪpe gau hagla rö
nöp gö amgö kale ke nɪŋla u
me, God hib nɪpe u dap ranöl
göm, aula gau ado gɪ arla.

*Josep Maria ber mɪhau
Jisas nɪp dam God sabe ram u
ud arlö*

21 Maria ɲɪŋaŋ u yag
dapöm ɲɪn unbö mudun jɪŋ
mɪdöm, ruö raleb ɲɪn u waŋ
haɲ nɪpe rɪb gɪ dö gɪla. Nöd
ejol u nɪme Maria nɪp, ɲɪ
yag daumön hib nɪpe u anɪg
göl lɪmön a ga rö, hib nɪpe u
Jisas, a gɪla. *

*Bɪ Simion aip nɪbi Ana aip
Jisas nɪp nɪŋmil mɪɲ mɪɲ yabɪt
gɪlö*

22-23 Pen nöd Mosɪs nɪpe lo
manö kalɪ kliɲ rɪköm, ɲɪ nöd
yag daunaböl gau God nɪp
ɲɪnaböl a ga. Anɪb u me,
Maria ɲɪŋaŋ u yag dapöm,
Juda nɪbi bɪ gɪmɪdal rö, God
sabe gep ram u asɪ masɪ gɪ,
ram nɪpe ke gau nöp mɪdö,
kamɪŋ lö nɪŋöl gɪ, Josep aip,
Jisas nɪp dam Bɪ Kub nɪp
ɲɪnɪg, God sabe gep ram
Jerusalem au arlö. *

24 Pen Bɪ Kub lo manö ap
halö hagöp, “Nɪbi ɲɪ pai yag
daunaböl gau kamɪŋ lö, yaur
maɪg aka yaur dapo mɪhöp
dam God sabe gep ram höŋ
yaŋ amöm, pak God nɪp sabe
gɪ ɲöm me, böŋ nöp kamɪŋ
löp, a göm, God sabe gep
ram raul mɪgan u arnaböl,”
a gɪla. Gasɪ anɪbu u rö nöp

* 2:14: Luk 19:38 * 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31 * 2:22-23: Eks 13:2,12;

Lep 12:1-8 * 2:24: Lep 12:8

nɪŋmil me, yaur mɪhöp halö
ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bɪ
aɪj yöl ap mɪdmɪdöp, hɪb
nɪpe Simion. Bɪ anɪbu nɪpe
God Manö u nɪŋöm, hagöp
rö nöp gɪmɪdöp. Ana U†
nɪpe Simion aɪp mɪdmɪdöp;
nɪpe Krais u Isrel nɪbi bɪ ud
kamɪŋ yunab, a göm, abad
mɪdmɪdöp.

²⁶ Ana U† nɪpe Simion nɪp
nöd haga, “Bɪ Kub nɪpe Krais
nɪp yuö aunab u, ne amgö
nɪŋmön hainö umnabön,” a
ga nɪŋöm nɪpe nɪŋöl mɪdeia.

²⁷ Pen ñɪn anɪbu, Ana nɪpe
Simion nɪp gasɪ ñö, God sabe
gep ram u amöm nɪŋa, Josep
ber mɪhau Jisas nɪp dammil,
lo manö haga rö gul a gɪmil
ap mɪdailö.

²⁸ Simion kalɪp mɪhön
nɪŋöm, Jisas nɪp ud wabi
göm, God hɪb nɪpe u dap
ranöl gɪ haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne añɪ nöp Bɪ Kub.

Ñɪŋaŋ i kub göm,
hanɪp nɪbi bɪ ud kamɪŋ
yunab u,

nöd yɪp hagna rö, uri
amgö magö yad ke
nɪŋabin.

Anɪb u, uri yɪp paliö aɪj gö
nɪŋöl gɪ umnam. *

³¹ Ñɪŋaŋ anɪbi, nɪbi bɪ
ram mɪnönj gau gau
magöŋhalö

ud nöp aɪp jɪm ñöl lɪnab.
*

³² Nɪpe mailö aɪj rö apöm,
Juda nɪbi bɪ wasö gau
kalɪp pak ñö,

God bɪ aigale bɪ rö
mɪdöp u nɪŋnaböl.

Nɪpe mailö aɪj unbö ke ne
dapöm,

Isrel nɪbi bɪ ne gau kalɪp
pak ñɪnab,” a ga.

³³ Simion Jisas nɪp manö
anɪbu hageia u nɪŋmil, Josep
ber mɪhau aiö yabił gɪlö.

³⁴ Pen Simion nɪpe Josep
Maria Jisas amlɪ bɪ kalɪp,
“God kalöp abad mɪdeiaŋ,”
a göm, Jisas nɪme Maria nɪp
haga, “Ñɪ anɪbi mɪdö nɪŋöl
gɪ, Isrel nɪbi bɪ iru nöp aŋ
u ud asɪk ke ke löm, adan
naij udöm arnaböl gau, ap
lug paknaböl; pen adan aɪj
udöm arnaböl gau, God lau
adö arnaböl. God Isrel nɪbi
bɪ nɪŋlaŋ, a göm, ñɪ i yua pen
nɪbi bɪ rɪmnap nɪp udagöm
hag junaböl. *

³⁵ Anɪg göl me, nɪbi bɪ iru
nöp nɪhön nɪhön gasɪ nɪŋöm
nɪŋ mɪdpal rö, nɪbi bɪ gau
waiö nɪŋnaböl. Pen ru mɪlö
kɪd ap mɪdmagö aŋ ne ke
daŋ bɪnɪŋ gɪnab,” a ga.

³⁶ Pen ñɪn anɪbu nöp,
God manö hagep nɪbi ap ap
mɪdeia. Hɪb nɪpe u Ana; nap
hɪb u Panuel. Panuel u, Asa
rɪkö rɪk dapöm rɪkla. Nɪpe
nɪbi mɪlep yabił. Nöd nɪbi
praj bɪ udöm, nugmul aɪp
mɪdailö mɪ unbö mudun jɪŋ
ina.

³⁷ Nugmul uma pen Ana
mɪ nɪpe ñɪnjuöl mɪhau
mɪhau unbö yɪgwö mɪlö laŋ
(84) ina. Nɪpe God nɪp nöp
gasɪ nɪŋöm ñɪn rɪmnap nan

* **2:29-30:** Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11
Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8

* **2:31:** Ais 42:6; 49:6; 52:10 * **2:34:**

magö ñiñöm wasö, God sabe gep ram u am mïdöm, sïdö an sïbön yan God nïp sabe göl gi mïdmïdöp.

³⁸ Pen nïbi Ana u, magö anïbu nöp Jisas nïp ud mïdeila söl au apöm, God nïp aij a göm, nïbi bi kale, Bi Kub apöm Jerusalem nïbi bi nagi mïdeila u hubïknïm, a göm abad mïdmïdal nïbi bi gau kalïp hagöm, ñiñan anïbu nïhön nïhön rö ginab u, manö hag ña.

Ber mïhau Jisas ud ado gi Nasared arlö

³⁹ Josep ber mïhau Bi Kub lo manö haga rö magöñhalö gi hakmil, kale ado gi ram mïnön Galili ammil, daun kale Nasared arlö. *

⁴⁰ Am mïdöm Jisas kub göm, God nïp abad mïd aij gö nïñöl gi, gasi aij yabiñ nïñöm, mïd aij ga.

Jisas nïpe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñin kub u söl auö, Jisas nïme nap mï u mï u, Pasopa ñin kub u mïñi a göm, am Jerusalem armïdil. *

⁴² Anig göl me, Jisas mï nïpe in mïgan lan lö, Juda kai gïmïdal rö, nïme nap nïp uñ gi Pasopa nan ñiñnig Jerusalem am mïdeila.

⁴³ Ñin kub anïbu ap padiö nïñöl gi, ram arabun a göm, ado gi am adan an au ammil nïñlö, Jisas aip auageila. Nïpe Jerusalem nöp mïdeia pen kale nïñagmil,

⁴⁴ nïpe nïbi bi rïmnap aip auab a gïmil, gasi nïñlö. Pen adan an au hannig gïmil, am nïmdan nïmam nïbi bi rïmnap aip mïdöp, a gïmil, nïp ulhai nïñailö.

⁴⁵ Uñhai nïñ dam wasö nïñmil, ado gi Jerusalem nïp ulhai nïñnig arlö.

⁴⁶ Ammil ñin mïhöp nïgan mañu nïñlö, nïpe amöm God sabe gep ram u mïdöm, bi lo manö hag ñeb bi gau aip asik mïdöm, manö hagaila u nïñöm, manö rïmnap hag nïñmïdeia.

⁴⁷ Nïbi bi nïñ mïdeila gau, Jisas haga rö nïñöm, ñi anïbu gasi nïñ kïd hiïköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gïla.

⁴⁸ Pen nïme nap ber Jisas nïp nïñmil kale u rö nöp aiö gïlö. Nïme pen Jisas nïp haga, “Ne nap halïp nïhön ginig anig gïpan? Mïdmagö hol ilön gö nïñöl gul nöp ulhai nïñ ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nïme anig hagö, Jisas haga, “Kale nïhön ginig yïp ulhai nïñ ajabilñ Bapi ram am mïdpin u kale nïñagil aka?” ga.

⁵⁰ Jisas anig haga u pen kale manö hagab u, a gïmil, rik nïñaglö.

⁵¹ Jisas nïp uñ gi ram kale Nasared ado gi arla. Jisas anib gau nöp mïdöm, nïme nap hagmïdil rö nöp nïñöm hain gïmïdöp. Pen nïme Jisas nïhön nïhön ga u gasi nïñöl gi nöp mïdmïdöp. *

* 2:39: Mad 2:23

* 2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

* 2:51: Luk 2:19

52 Jisas nime nap aip midöm, majö göm gasi niŋ aij yabił gö niŋöl gi, God abe, niŋi bi gau abe niŋ niŋlöl aij ga. *

3

Jon Bi Niŋ Pak Neb manö hag ña

(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)

1 Rom gapman bi kub yabił Sisa Daibirias ram minöŋ gau gau abad midmidöp, mi in la unbö ajiŋ böŋ daŋ. Pen niŋe milö gau midöm, bi abad midöp aŋ yagol niŋe rimnap hag lö, am ram minöŋ rimnap abad midmidal. Bi niŋe Podias Pailod ram minöŋ Judia niŋi bi gau kalip abad midmidöp. Bi niŋe Herod ram minöŋ Galili niŋi bi gau kalip abad midmidöp. Herod nimam niŋe Pilip ram minöŋ Iduria niŋi bi gau abe, ram minöŋ Drakonaidis niŋi bi gau abe kalip abad midmidöp. Bi niŋe Laisenias ram minöŋ Abilini niŋi bi gau kalip abad midmidöp.

2 Pen magö aniŋbu, bi ne Anas aip, Kaiapas aip, God niŋ nan sabe gep bi kub yabił miŋhau Jerusalem midailö.

Pen ñin aŋ aniŋbu, Sekaraia ñi niŋe Jon, niŋi bi iru midagmidal, ram minöŋ kabö nöŋ midmidöp aŋ gau han midmidöp. Aŋ gau han midö niŋöl gi, God niŋe Jon niŋ gasi ñö,

3 ram minöŋ ñig Jodan goł gau gau ajmidöp niŋöm niŋi bi gau aulö, kalip manö hag ñimidöp, “Nan si nan naij giŋim gau, niŋhön giŋig aniŋ giŋpun a giŋim arö giŋim yiŋ aube yad kalöp ñig pak ñinö, God nan si nan naij giŋim gau niŋöm arö giŋab,” a giŋmidöp. *

4 Jon kalip manö hag ñimidöp aniŋbu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöŋ giŋab a göm, kalip kliŋ riŋka rö nöŋ ga. Aisaia manö aniŋbu kalip kliŋ riŋköm haga,

“Bi ap, ram minöŋ niŋi bi iru midagpal, ram minöŋ kabö nöŋ midöp aŋ au am midöm, wiŋ alöm hagnab,

‘Bi Kub u auab a giŋim, niŋ abad midaimim! Aniŋ u, adan siŋ giŋaŋ giŋan giŋim gau, dum goł piŋu giŋim gau, biŋig ral aij gi midaimim.

5 Aniŋ u, minöŋ ban göŋ gau biŋig ral aij giŋim, dum gau biŋig ral aij giŋim, adan dudu badu giŋim gau, kabö göl giŋim, kabö gau ud yu aij giŋim midaimim.

6 Aniŋ göl me, niŋi bi gau magöŋhalö niŋnaböl, God niŋe aigöl göm kalip ud kamniŋ yunab,’ a giŋab,” a ga. *

7 Jon niŋe Aisaia manö kalip kliŋ riŋka aniŋbu rö hag ñö niŋöl gi, niŋi bi iru nöŋ

* 2:52: 1Sa 2:26; Pro 3:4

* 3:3: Ap 13:24

* 3:6: Ais 40:3-5

nipe mīdeia au apōm hagla, “Hanip ñig pak ñimōn,” a gila. Jon kalip sihk hag gōm haga, “Kale hainjo ñi pai gai i! Gasi nīhōn niŋmim piñiŋ gi aubimŋ ‘Ñig pakno, God nībi bi rīmnap kalip hag gīnab ñin u, hanip hag gagnab,’ a gīmim, piñiŋ gi aubim ar?” *

⁸ Kale ñig pakniŋ gīnabim u, nan si nan naij gīpim gau nīhōn gīniŋ aniŋ gīpun, a gīmim, arō gīmim, mīd aij gīmim. Aniŋ gīpe me, nībi bi niŋnabōl, kale nan si nan naij gīmīdim gau arō gīpim. Pen kale gasi ap niŋmim, ‘Hon bac iŋaŋ Ebrahim ñi pai nipe mīdpun,’ a gīmim, gasi u niŋagmim. Hon Ebrahim ñi pai nipe a gīpim u nan yiŋariŋ! God kabō gai i udōm, Ebrahim ñi pai nipe gau gi linig gōm, gi libōp! *

⁹ Niŋ aij gīmim! God mab u iŋ halō rīb junig, ru u mab iŋ yaŋ kīd gi mīdōp. Mab au, magō ñiŋeb aij rīmnap pīlagnab u, rīb gi dō gi ud mab inab yaŋ yunab,” a ga. *

¹⁰ Jon manō aniŋbu rō hagō, kale nīp pen hag niŋōm hagla, “Hon nīhōn gun, a gīmōn, aniŋ hagpan?” ö gila. Haglō, Jon kalip haga,

¹¹ “Nībi bi sior mīhōp mīdainim u, ap nībi bi sior mīdagainim gau kalip ñōl. Pen nībi bi nan magō mīdainim u, nībi bi nan magō mīdagainim gau kalip rīmnap ñōl,” a ga.

¹² Pen bi dakis udep gau, Jon hanip ñig pak ñaŋ a gōm, apōm nīp hag niŋōm hagla, “Manō hag ñeb bi, hon nīhōn gun?” ö gila. *

¹³ Hageila, kalip haga, “Dakis u udnig gīmim, gapman hagpal rō nōp udmim. Yiŋariŋ rīmnap udagmim,” a ga.

¹⁴ Pen ami bi rīmnap Jon nīp manō aniŋbu rō nōp hag niŋōm hagla, “Hon nīhōn gun?” ö gila.

Hageila, kalip haga, “Kale manō pīral hagmim nībi bi gau mani kalip si udagmim. Manō pīral hagmim nībi bi gau manō kub hagagmim. Wōg pe udnabim u ap halō udun, a gīmim, gasi u niŋagmim,” a ga.

¹⁵ Pen aniŋ gōm mīd damōm nībi bi gau gasi adō ap niŋōm hagla, “Bi aniŋbi Kraiŋ pōr abad mīdpun u rō lōp,” a gila.

¹⁶ Hageila, nipe manō aniŋbu niŋōm kalip pen haga, “Wasō! Yad kalōp yiŋariŋ ñig nōp pak ñabin, pen yiŋ hain aunab bi u, nipe yad rō wasō; nipe bi kub yabiŋ, yad bi pro. Yad nīp niŋnō nable gīnab. Ma rīrup nipe u nagi ud hubīknam rō lagōp,” a ga. Bi aniŋbu nipe apōm, kalōp Ana Uŋ u nōp pak ñōm, mab mītaŋ pak ñōm gīnab. *

¹⁷ “Nipe wid magō po gö, rik dap pakpal rō u gīniŋ gab. Wid magō ñiŋeb gau ke lōm, wid cōg nabōŋ nabōŋ

* 3:7: Mad 12:34; 23:33

* 3:8: Jon 8:33,39

* 3:9: Mad 7:19

* 3:12: Luk

gau ke löm gɨnab. Anɨg gôm, wid magö ñɨɲeb gau dam ram raul mɨgan nɨpe lɨnab; pen naböŋ naböŋ gau dam mab pör inmɨdöp u launab,” a ga.

Herod Jon nɨp nagi la

¹⁸ Jon, nɨbi bɨ gau kalɨp God manö aij u rɨmnap halö hag ñɨnö nɨŋ aij gɨlan, a gôm, kalɨp manö aij anɨbu rö pro hagagmɨdöp.

¹⁹ Pen gapman bɨ kub Herod, nan si nan naij gau gɨ damöm, hainö nɨmam Pilip nɨbin nɨpe Herodias nɨp ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

²⁰ Jon manö anɨg hagö, Herod nɨŋöm, naij ga adö ap halö gôm, Jon nɨp dam nagi la.

Jon Jisas nɨp ñɨg pak ña

(Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹⁻²² Pen Herod Jon nɨp nagi laga magö u, nɨpe nɨbi bɨ gau kalɨp ñɨg pak ñɨmɨdöp. Jisas nɨp abe ñɨg pak ña. Jisas nɨp ñɨg pak ñö, nɨpe Nap God nɨp sabe gɨ mɨdö nɨŋöl gɨ, kumi kabö adö lan au ɨɨɨ gɨ gau gau arö, ajöŋ ɨɨkö, Ana Uɨ u yaur dapo rö halu löm, Jisas nɨp u gɨ aua. Anɨg göl auö nɨŋöl gɨ, manö ap kumi kabö adö lan au nɨbö apöm haga, “Ne Ñɨ mɨdmagö yad yabɨɨ. Nöp nɨŋnö, yɨp aij yabɨɨ göp,” a ga. *

Jisas nɨhi bɨ

(Mad 1:1-17)

²³ Pen Jisas mɨ nɨpe unbö ñɨnjuöl añɨ ap ado gɨ da unbö sɨduŋ lan (30) arö nɨŋöl gɨ, nɨpe ɨl gôm nɨbi bɨ gau kalɨp God Manö hag ña. Nɨbi bɨ gau Jisas nɨp, nap nɨpe u bɨ ne Josep, a gɨ gasɨ nɨŋla.

Josep nap nɨpe u Heli. *

²⁴ Heli nap nɨpe u Madad.

Madad nap nɨpe u Lipai.

Lipai nap nɨpe u Melkai.

Melkai nap nɨpe u Janai.

Janai nap nɨpe u Josep.

²⁵ Josep nap nɨpe u Madadaias.

Madadaias nap nɨpe u Emos.

Emos nap nɨpe u Neham.

Neham nap nɨpe u Esli.

Esli nap nɨpe u Nagai.

²⁶ Nagai nap nɨpe u Mead.

Mead nap nɨpe u Madadaias.

Madadaias nap nɨpe u Semein.

Semein nap nɨpe u Josek.

Josek nap nɨpe u Joda.

²⁷ Joda nap nɨpe u Joanan.

Joanan nap nɨpe u Resa.

Resa nap nɨpe u Serababel.

Serababel nap nɨpe u Sialdiel.

Sialdiel nap nɨpe u Nerai.

²⁸ Nerai nap nɨpe u Melkai.

Melkai nap nɨpe u Adai.

Adai nap nɨpe u Kosam.

Kosam nap nɨpe u Elmadam.

Elmadam nap nɨpe u Er.

²⁹ Er nap nɨpe u Josua.

Josua nap nɨpe u Eliesa.

Eliesa nap nɨpe u Jorim.

Jorim nap nɨpe u Madad.

Madad nap nɨpe u Lipai.

³⁰ Lipai nap nɨpe u Simion.

* 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18

* 3:21-22: Jon 1:32

* 3:23: Luk 4:22; Jon

Simion nap nipe u Juda.
 Juda nap nipe u Josep.
 Josep nap nipe u Jonam.
 Jonam nap nipe u Eliakim.
³¹ Eliakim nap nipe u Me-
 lea.

Melea nap nipe u Mena.
 Mena nap nipe u Madada.
 Madada nap nipe u
 Nadam.

Nadam nap nipe u Depid.

³² Depid nap nipe u Jesi.

Jesi nap nipe u Obed.

Obed nap nipe u Boas.

Boas nap nipe u Salmon.

Salmon nap nipe u Nason.

³³ Nason nap nipe u Ami-
 nadap.

Aminadap nap nipe u Ad-
 min.

Admin nap nipe u Arni.

Arni nap nipe u Hesron.

Hesron nap nipe u Peres.

Peres nap nipe u Juda.

³⁴ Juda nap nipe u Jekop.

Jekop nap nipe u Aisak.

Aisak nap nipe u Ebrahim.

Ebrahim nap nipe u Dera.

Dera nap nipe u Nahor.

Nahor nap nipe u Seruk.

³⁵ Seruk nap nipe u Rehu.

Rehu nap nipe u Pelek.

Pelek nap nipe u Eber.

Eber nap nipe u Sela.

³⁶ Sela nap nipe u Kenam.

Kenam nap nipe u Apak-
 sad.

Apaksad nap nipe u Sem.

Sem nap nipe u Noa.

Noa nap nipe u Lemek. *

³⁷ Lemek nap nipe u
 Medusela.

Medusela nap nipe u Inok.

Inok nap nipe u Jared.

Jared nap nipe u Malelael.

Malelael nap nipe u Ke-
 nan.

³⁸ Kenan nap nipe u Inos.

Inos nap nipe u Sed.

Sed nap nipe u Adam.

Adam nap nipe u God. *

4

*Seden Jisas nip manö piral
 haga*

¹⁻² Ana U† u Jisas nip
 ajmaj rauöm, nip u† g†
 ñig Jodan gau nibö ud arö,
 Jisas ram m+nöj nibi bi
 m+dagmidal, ram m+nöj
 kabö nöp m+dm+döp an gau
 m+deia. Seden nipe Jisas nan
 si nan naij r+mnnap g+n+m aka
 wasö g† n+ñöl göm g† g† gö,
 ñin unbö ñin juöl m+höp (40)
 ara. Jisas nan magö ñ+njöm
 wasö, nip k+yo majö la.

³ Nip k+yo majö lö, Seden
 haga, “Ne ‘God Ñ† nipe
 m+dpin,’ a g+pan u, kabö gai
 i hagö, bred rö lan,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga,
 “God Manö u kal† k+ñ
 r+köm hagla, ‘Nibi bi gau,
 bred nöp ñ+njöm kam+ñ
 m+dageinaböl,’ a g+la,” a ga.
 *

⁵ Hagö, Seden Jisas nip
 dam dum kub lan ap amöm,
 ram m+nöj aij aij kin ke
 ke abadpal gau magöñhalö,
 magö an+bu nöp, Jisas nip
 yamöm haga,

⁶⁻⁷ “Ram m+nöj aij aij gai
 i nöj! Nibi bi ke ke abad
 m+dpal. Yad me ram m+nöj
 an+bu gau magöñhalö abad
 m+dpin rö, bi ap nip hagnig
 gem hagnabin. An+bu u,

ne yip kugom yimmön sabe geinabön u, ram minöñ anib gai i magöñhalö nape hagnö, ne abad mideinabön,” a ga.

8 Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kalı kliñ riköm hagla, ‘God Bı Kub kale u hagöp rö gimim hib nıpe nöp hagpe adö aran,’ a gıla,” a ga.
*

9 Jisas anig hageia, Seden nıpe Jisas nıp ut gi Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö lan gi lıla adö u amöm haga, “Ne, ‘God Nı nıpe midpin,’ a gıpan u, pıranıd minöñ il yan lug.

10-11 God Manö u kalı kliñ riköm hagla,

‘God ejol nıpe gau hagö,
nöp abad mideinaböl.

Ap lug paknig geinabön u,
nöp nımagö kale
udnaböl nıñöm
kabö ma ne u bıñın
gagnab,’ a gıla,” a ga. *

12 Seden anig hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö rımnap halö kalı kliñ riköm hagla, ‘God Bı Kub u, nıpe bı nıñö hagep aka bı pı alep, a gimim hagagmim,’ a gıla,” a ga. *

13 Kijaki Jisas nıp manö pıral hag wasö nıñöm, arık arın a göm, gası nıpe gau nöp nıña, “Uri wasö pen hainö nın rımnap apem manö rımnap halö pıram hag nıñnam,” a göm arık ara. *

Jisas ram minöñ Galili il göm manö hag nıa

(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

14 Pen God Ana Jisas nıp klö nıö, Jisas nıpe adö gi apöm ram minöñ Galili midö nıñöl gi, nıbi bı gau, manö nıpe u nıñöm, dam ram minöñ Galili an gau magöñhalö ud arla.

15 Nıpe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag nıñ aij gö, nıbi bı gau nıpe bı aij yabıl a göm, mın mın yabıl gıla.

Nasared nıbi bı Jisas nıp nıñ udagla

(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Pen Jisas nıpe ram minöñ Galili an gau gi aj pıs göm, Nasared am mideia. Daun anıbu nıpe nöd midöm majö ga. Juda God nıp sabe gep nın kale u auö, nıpe pör gimıdöp rö, magum gep ram u amöm, uraköm God Manö u amgö lı nıñöm hagnig ga.

17 Bı God manö hagep Aisaia kalı kliñ rıka köp u nıp dap nılö, ud pılaiöm, manö hagnig ga adın u amgö lı nıñöm kalıp haga, *

18 “Bı Kub u yip, wög yad gimön, a göm,

Ana nıpe yuö yad aip midöp.

Anıb u, nıbi bı mög gep rö midpal gau

kalıp manö aij u hag nınö, nıñ aij gınaböl.

Nıbi bı nagıman rö midpal gau

* 4:8: Dud 6:13-14

* 4:10-11: Sam 91:11-12

* 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9

* 4:13: Hib 2:18; 4:15

* 4:17: Ais 61:1-2

kalip hubik yunö, arn-
aböl.
Nibi bi amgö we göp rö
midpal gau
kalip ginö, amgö ñil
niñnaböl.
Nibi bi ułham midpal gau
kalip ud aij ginö, mid aij
ginaböl.

19 Pen, Bi Kub nibi bi udnab
ñin aij u miñi auöp, a
gem,
nibi bi gau kalip hag
ñinabin,” a ga.

20 Jisas manö kliñ anıbu
amgö li niñ hag pis göm,
köp bad u ud wam wam
göm, bi köp abad midmidöp
u nip adog ñöm asikö niñöl
gi, nibi bi magum gep ram
raul mideila gau magöñhalö
amgö juöm nip niñ ij halö
lila.

21 Anig niñeila, Jisas kalip
haga, “God Manö adıñ anıbu
ud amgö li niñ kalöp hagnö
niñajim anıbu, uri anig unbö
rö nöp göp.

22 Anig hagö, manö aij
yabıl Haga u niñöm, nibi
bi nip ñiñi löm, aiö gıla.
Pen gasi ap niñöm, “Bi anıbi
Josep ñi nıpe nöp aka?” göm,
aiö waiö gıla. *

23 Anig haglö, Jisas kalip
haga, “Pen yad niñbin, yip
hagnabim, ‘Ne wös wameb
bi, ne ke gimön nan ne ke göp
u kamıñ lınab. Ne daun pro
Kapaneam am midmön, nan
gagep rö gaina, yid acmal
ajajip niñbun u rö, miñi ram
mıñön ne ke aui abe gö yid
acmal ajö niñjun,’ a ginabim.

24 Pen kalöp niñö hagabin,
bi God manö hagep gau, ram
mıñön ke gau amöm, manö
aij u haglö, niñö hagaböl
a göm udnaböl. Pen ram
mıñön kale ke u apöm haglö,
bi hon gau ke hagaböl a göm,
manö kalip udagnaböl. *

25 Pen niñim! Bi God manö
hagep İlaija mideia ñin u,
nibi yadu iru nöp İsrel au
midmidal. Mi miñau niñan
rakın unbö kagoł jıñ u, möñ
alagö, nan magö ranagö,
kiyö kub yabıl la. *

26 İsrel nibi yadu rimnap
kiyö la gau iru yabıl nöp
mideila au, pen God İlaija
nip yuö, am daun pro
Sarepad ram mıñön daun
kub Saidon söl au amöm,
nan gagep rö gö, nibi yadu
ap nan magö nıpe iru nöp
mideia. *

27 Pen adö anıbu rö, hainö
bi God manö hagep İlaisa
mideia ñin u, İsrel nibi bi
rimnap wös gısa la gau iru
yabıl nöp mideila au, pen
kalip rimnap gö kamıñ laga;
İlaisa bi Neman ram mıñön
mılö kub Siria nibö u nip nöp
gö, kamıñ la,” a ga. *

28 Jisas anig hagö, Juda
nibi bi magum gep ram raul
mideila gau niñlö mulu kal
yabıl lugö,

29-30 nip ridik gi yu gi dam
rul gau yuno uman a göm,
ridik gi ud arla ji Jisas nıpe
ado göm an kale au amöm
ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höñ

* 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44 * 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki
17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14

yua

³¹ Jisas daun pro Kapaneam, ram minön Galili au am midöm, Juda kai God nöp sabe gep ñin u nibi bi kalip manö hag ña.

³² God Manö u, Jisas klö naji göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabił gıla. *

³³ Pen Juda magum gep ram raul an anib au, bi kijaki aban ala ap mideia. Nipe meg migan dap ranöm wiñ kub alöm haga,

³⁴ “Bi Jisas Nasared nibö! Ne nihön ginig auban? Hanip gi naji ginig auban akan Yad nöp niñbin. God Bi Uł nipe u nöp auban,” a ga.

³⁵ Pen Jisas kijaki aban al mideia anibu nöp hag göm haga, “Manö hagagmön! Bi u arö gimön höñ aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höñ aröl gi bi anibu nöp, nibi bi mideila an au ud yuöm ara. Pen nöp miñu magö pakaga; kamij ara.

³⁶ Anig gö, nibi bi niñ mideila gau kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi klö yabił anibi, manö anibu gai nibö dapöm hagö, kijaki gau höñ arbal?” ö gıla.

³⁷ Pen Jisas ga manö anibu ram minön anib gau magöñhalö ud arla.

Jisas nibi bi iru nöp gö kamij la

(Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)

³⁸ Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon

ram u ara. Saimon nibor nipe u nan gö, hañ roman nipe gau magöñhalö mab rö inö me, nibi bi gau apöm Jisas nöp hagla, “Aumön, ne Saimon nibor nöp gö urak aran,” a gıla.

³⁹ Hageila, nipe nibi nan gö um mideia söl au apöm, nan geia anibu hag gö niñöl gi, magö anibu nöp nöp arö göm ara. Nöp kamij lö, uraköm, nibi bi ap mideila gau kalip nan magö ña.

⁴⁰ Nibi bi anib au mideila gau, manö anibu niñöm, sidö wad ara magö u, nibi bi kale miña ga gau magöñhalö dap Jisas mideia au daula. Daueila, Jisas kalip añi añi ud niñö kamij la.

⁴¹ Pen nibi bi kijaki aiön pi nan gau aban al mideia gau hag yuö, höñ amöl gi wiñ kub alöm hagla, “Ne God Ñi nipe!” a gıla. Kale Jisas nipe Kraiss u niñöm anig hageila niñöm Jisas nipe kalip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö niñla. *

Jisas ram minön migan rimnap amöm kalip manö hag ña

(Mak 1:35-39)

⁴² Ruö sib halö, Jisas ram minön anibu arö göm, ke am midaiñ, a göm, ram minön nöp an gau ara. Ara pen nibi bi gau hain amöm, nöp ulhai niñöm hagla, “Gau aragmön; hon aip midaiun,” a gıla.

⁴³ Anig hageila Jisas haga, “God yip hag yuö aunö u,

amem nɪbi bɪ ke mɪgan rɪmnap halö kalɪp u rö nöp God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö aij u hag ñɪnabin,” a ga.

⁴⁴ Anɪg hagöm, Jisas Juda nɪbi bɪ ram mɪnön kale gau magönhalö gɪ ajöl gɪ, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anɪbu kalɪp hag ñɪmɪdöp. *

5

Jisas hagö kabsaɪ iru nöp udla

(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Jisas ñɪn ap am Ñɪg Wañö Genesared goɪ au mɪdöm, God Manö u hag ñö nɪñöl gɪ, nɪbi bɪ iru yabɪɪ, manö aij anɪbu nɪñun a göm, ciro maɪo ñöl gɪ aula. *

² Anɪg göl aulö nɪñöl gɪ, Jisas nɪñə, bɪ kabsaɪ udep gau ñɪg magɪb mɪhöp dap ñɪg wañö goɪ anɪb au löm, kabsaɪ udep uben gau uɪ gɪ mɪdeila.

³ Jisas nɪpe Saimon ñɪg magɪb adö u ujanɪd löm haga, “Yɪp ud neb neb gö, ñɪg wañö aɪ söl au daɪ aɪn,” a ga. Hagö, Saimon ñɪg magɪb u ud neb neb gö, Jisas ñɪg wañö aɪ söl au amöm ñɪg magɪb adö anɪbu asɪk mɪdöl gɪ, nɪbi bɪ gau kalɪp manö hag ña.

⁴ Manö hag pɪs göm, Jisas Saimon nɪp haga, “Ñɪg magɪb i ñɪg uɪaɪ pɪrɪk gɪ dam ñɪg wañö aɪ kub au daɪ

ammim, uben yumim kabsaɪ udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bɪ Kub, mɪñi sɪbön yaɪ nöp hon kabsaɪ nɪñ aɪ aɪ aɪ, ram halö ru dam löp pen hon kabsaɪ rɪmnap udagpun. Pe ne anɪg hagpan rö, uben u haɪöwaɪö yu nɪñun,” a ga. *

⁶ Anɪg hagöl göm uben yulö nɪñöl gɪ, kabsaɪ iru nöp ap uben mɪgan u arlö, uben gau ajmaɪ rauöm, pak gɪ dö gɪnɪg rö ga.

⁷ Anɪg ga nɪñöm, nɪmam bɪ ñɪg magɪb adö ap mɪdeila gau kalɪp ñɪn aiaɪ gɪlö, kale apöm kabsaɪ anɪb gau udöm, ñɪg magɪb anɪb mɪhau lɪlö, böñ nöp ajmaɪ rauöm, ñɪg magɪb mɪhau pɪg lugnɪg rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anɪg ga nɪñöm, Saimon Pida bɪ nɪpe aip ñɪg magɪb adö mɪdeila gau, kabsaɪ iru yabɪɪ udla gau nɪñöm, gasɪ iru nöp nɪñla. Pen Sebedi ñɪ nɪpe Jems aip Jon aip, ñɪg magɪb ap udmil Saimon aip wög jɪm ñöl gɪmɪdil bɪ mɪhau, u rö nöp gasɪ iru nɪñlö. Pen Saimon am Jisas mɪdeia söl au kugom yɪmöm haga, “Bɪ Kub, yad bɪ nan si nan naij gɪpɪn u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne pɪñɪñ gagmön. Mɪñi ñɪn i rɪköm, bɪ kabsaɪ udep u arö gɪmön, nɪbi bɪ ud God nɪp daupep bɪ mɪdeinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anɪg hagö, ñɪg magɪb mɪhau dam ñɪg goɪ au löm, kabsaɪ nan gau arö

* 4:44: Mad 4:23

* 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10

* 5:5: Jon 21:3-8

* 5:11: Mad 19:27

göm, Jisas aip amöm ajmɪdal.
*

*Jisas, bɪ wös hapeb la ap
gö, kamɪŋ la*

12 Pen hainö Jisas am daun ap mɪdö, bɪ wös hapeb hañ roman gau magöŋhalö la bɪ ap apöm, Jisas mɪdeia söl au kugom yɪmöm nabɪc yɪhön göm, haga, “Ne yɪp gö kamɪŋ lɪnɪg, gö kamɪŋ lɪnɪm,” a ga.

13 Anɪg hagö, Jisas haga, “Yau, yad gɪnö, nöp kamɪŋ lɪnɪm,” a ga. Anɪg hagöm, Jisas ñɪmagö nɪpe mɪlöbö löm bɪ anɪbu ud nɪŋö, magö anɪbu nöp wös hapeb gau böŋ nöp hir ga.

14 Wös hapeb gau hir gö, Jisas bɪ anɪbu nɪp haga, “Yad nöp ud nɪŋnö kamɪŋ löp u nɪbi bɪ gau hagagmön. Pen bɪ Mosɪs hadame nöp kali kliñ rɪköm haga rö, wös hapeb yɪp u kamɪŋ löp a gɪmön, am bɪ God nɪp nan sabe gɪpal gau kalɪp yamön, nan sabe gep u kalɪp ñɪmön haggmön, ‘Yɪp kamɪŋ löp rö, nan i God nɪp sabe gɪm,’ a gɪmön. Ne anɪg gɪmön, nɪbi bɪ nɪŋöm hagnaböl, ‘Nɪpe kamɪŋ löp rö anɪg göp,’ a gɪnaböl,” a ga. *

15 Pen Jisas manö nɪpe u, ram mɪnön gau magöŋhalö rɪgön rɪgön arö, nɪbi bɪ iru nöp, nɪp nɪŋun a göm, cɪro maɔ ñöm aumɪdal. Nɪbi bɪ anɪb gau, rɪmnap manö aij nɪpe u nɪŋnɪg aumɪdal; rɪmnap hanɪp gö kamɪŋ laŋ a göm aumɪdal.

16 Pen ñɪn rɪmnap Jisas am ke mɪgan ap mɪdöm, Nap nɪp sabe gɪmɪdöp.

*Jisas, bɪ ñɪmagö ma kɪla
ga ap gö, kamɪŋ la*

17 Ñɪn ap Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp manö hag ñɪ mɪdeia. Perisi bɪ rɪmnap abe, lo manö hag ñeb bɪ rɪmnap abe, ram mɪnön Galili an au ram rɪɪg aglö magöŋhalö gau nɪbö abe, ram mɪnön Judia an au ram rɪɪg aglö magöŋhalö gau nɪbö abe, Jerusalem nɪbö abe apöm, Jisas manö hag ñɪmɪdeia au asɪk mɪdeila. Pen Bɪ Kub klö nɪpe aip mɪdeia u me, Jisas nɪbi bɪ nan ga gau kalɪp gö kamɪŋ la.

18 Pen bɪ rɪmnap, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga ap ilön lɪ dapöm, Jisas nɪp gö kamɪŋ laŋ a göm, nɪp Jisas mɪdöp ram raul mɪgan u ud arun a gɪ gasɪ u nɪŋla.

19 Pen Jisas mɪdeia ram u nɪŋla, nɪbi bɪ gau ram raul mɪgan anɪbu böŋ nöp sɪsɪ ga. Anɪg gö, wɪp ilön lɪ daula anɪbu, dam ram adö laŋ amöm, ram u ud mɪgan hɪköm, nagi löm, Jisas mɪdeia an au gɪyan yula.

20 Kale gasɪ nɪŋla, Jisas gö kamɪŋ lɪnɪm rö löp, a göm nɪŋeila rö, Jisas gasɪ kale u nɪŋöm, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Bɪ nɪŋeb yad, nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,” a ga. *

* 5:14: Lep 14:1-32

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25

²¹ Jisas anig hagö, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, gasi an kale gau nöp ke niñöm hagla, “Bi anibi ban? Niñpe God niñp hag juöl gi hagab. God niñpe añi nöp me nan si nan naij gipal gau niñöm arö ginim rö löp,” a göm, gasi kale u nöp niñla.

²² Pen gasi niñeila anibu, Jisas ke rik niñöm haga, “Kale niñhön ginig yip gasi naij niñabim?”

²³ Bi ap bi ap niñp hagnab, ‘Nan si nan naij gippan gau niñem arö gabin,’ a ginab u, kale aigöl gimim niñnabim niñpe manö niñö hagab aka manö pir alabñ Pen bi niñmagö ma kila göp ap mideinab, bi ap niñp hagnab, ‘Ne miñi nöp urak aru,’ a ginab u, kale aigöl gimim niñnabim niñpe manö niñö hagab aka manö pir alab?

²⁴ Bi Niñ niñpe niñbi bi mñnön nabönj it i nan si nan naij gipal gau niñöm arö ginim rö löp u, kale manö anibu manö niñö a gimim niñj udmim a gem, manö anig göl hagnig gabin,” a ga. Anig hagöm, Jisas bi niñmagö ma kila ga u niñp haga, “Ne miñi nöp urakmön, nöp ilön li daubal abañ bad u udmön, ado gi ram ne aru,” a ga. *

²⁵ Anig hagö, niñbi bi gau niñm+dlö niñöl gi, magö anibu nöp uraköm, niñp ilön li daula abañ bad anibu udöm, God niñp aij a göl gi, ram niñpe ara.

²⁶ Anig gö, niñbi bi

niñm+deila gau magöñhalö pa gili göm, God hib u dap ranöl gi hagla, “Miñi nan ke niñbö yabiñ gajip niñbun,” a göm, aiö waiö gila.

Jisas bi niñpe Lipai niñp uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Pen hainö Jisas amöm niña, bi dakis udep ap dakis ñeb ram raul migan u asik m+deia. Hib niñpe u Lipai. Jisas niñp niñöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga.

²⁸ Hageia, Lipai uraköm, wög gim+döp u arö göm, nan niñpe gau magöñhalö arö göm, Jisas aip arlö.

²⁹ Pen Lipai niñiñ löm, Jisas niñp nan magö kub ram niñpe u lau löm, bi dakis udep rimnap, niñbi bi rimnap iru nöp wiñ alö apöm, Jisas aip asiköm nan magö niñeila.

³⁰ Pen Jisas kale aip nan magö niñjaia u niñöm, bi Perisi rimnap abe, bi lo manö hag ñeb kale rimnap abe apöm, Jisas bi niñpe gau kalip hagla, “Kale niñhön ginig niñbi bi nan si nan naij gipal gau abe, bi dakis udep gau abe aip asikmim nan niñabim?” ö gila. *

³¹ Anig haglö, Jisas manö anibu niñöm kalip pen hagöm haga, “Niñbi bi kamñj midpun a gipal gau, wös wameb bi wiñ alagpal; niñbi bi nan göp gau nöp, hanip gö kamñj lan a göm, wös wameb bi wiñ albal.

³² Anib unbö rö nöp, yad niñbi bi, mid aij gipun a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig

auagpin; nɪbi bɪ, hon nan si nan naij gun, mɪd aij gagpun, a gɔm gasɪ nɪŋbal gau, kalɪp hagnɪg aubin. Yad kalɪp manö aij hag ñɪnö, kale manö yad u nɪŋ udöm, nan naij gɪpal gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a gɔm, arö gɔm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

God nɪp sabe gep gasɪ u nöp nɪŋöm nan magö ñɪŋagla (Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rɪmnap Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi bɪ kale gau abe ñɪn rɪmnap, God nɪp nöp gasɪ aɳɪ nɪŋun, a gɔm, nan magö ñɪŋagöm kɪyö nöp mɪdöm, God nɪp sabe gɪpal. Pen bɪ ne gau nan magö ñɪŋöl gɪ, ñɪg ñɪŋöl gɪ nöp mɪdpal,” a gɪla.

³⁴ Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, “Bɪ ap nɪbi udöm, nɪbi bɪ nɪpe gau aip nan kub ñɪŋnaböl u, bɪ rɪmnap uraköm, nɪhön gɪnɪg anɪg gabim a gɔm hagagnaböl. *

³⁵ Pen hainö bɪ rɪmnap apöm bɪ anɪbu ud arlö, ñɪn anɪbu nɪbi bɪ nɪpe gau mög gö, nan magö ñɪŋagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod rɪköm kalɪp haga, “Waɳɪj nöd nɪbö ap gɪ dö geinab u, waɳɪj gɪsön nɪbö ap ud gɪ dö gɔm, dap al dör gɪlö, adɪp adɪp lagnab. Ke ke yabɪl löm, mɪhönngöl naij yabɪl gɪnab.

³⁷ Pen ñɪg wain u, u rö nöp. Ñɪg wain kamɪŋ u udöm, kaj

meme hañ mɪlep mɪgan yan hoŋ gagpal. Nɪhön gɪnɪg: hoŋ gɔm mame ñɪlö, ran ap ranöm, bɪŋ naij yabɪl hagöm pak gɪ dö gɔm hoŋ gö, kaj meme hañ u abe naij gɪnab.

³⁸ Gasɪ anɪbu nɪŋöm me, ñɪg wain kamɪŋ udöm, kaj meme hañ kamɪŋ mɪgan u nöp hoŋ lep.

³⁹ Pen nɪbi bɪ ñɪg wain nöd nɪbö hadö ñɪŋbal gau, hainö ñɪg wain kamɪŋ gɪsön nɪbö u ñɪŋlö kalɪp aij gagnab; ‘Ñɪg wain nöd nɪbö u aij,’ a gɪnaböl,” a ga.

6

“Yɪharɪŋ mɪdep ñɪn i nɪhön gɪnɪg anɪg gabim?” ö gɪla

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God nɪp sabe gep ñɪn ap, Jisas bɪ nɪpe gau aip wid wög adɪŋ aŋ au amöl gɪ, bɪ nɪpe gau wid magö anɪb gau rɪmnap rɪk ñɪmagö adö kale au löm, hañ pak yuöm ñɪŋöl gɪ arla. *

² Anɪg geila, bɪ Perisi rɪmnap nɪŋöm hagla, “Kale nɪhön gɪnɪg God nɪp sabe gep ñɪn wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö gɪla. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas bɪ nɪpe gau gɪla anɪbu naij gagla u nɪŋöm, bɪ Perisi gau kalɪp haga, “Depid hadame nöp bɪ nɪpe gau aip kɪyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, bɪ yɪharɪŋ ñɪŋagpal, bɪ

* 5:34: Jon 3:29

* 6:1: Dud 23:25

* 6:2: Jon 5:10

God nɪp nan sabe gɪpal gau nöp nɪŋbal bred u, Depid hag nɪŋö, nɪp nɪlō, bɪ nɪpe gau aip nɪŋla. Kalɪp kɪyō lö gɪla aiud anɪbu God Manō kalɪ kɪŋ rɪkla u, kale nɪŋagpim ar?" a ga. *

⁵ Jisas manō ap halō hagöm haga, "Bɪ Nɪ nɪpe Bɪ Kub mɪdöm, nɪn yɪharɪŋ mɪdep nɪn u, nɪhön gɪnam a gɪnab u, gɪnab," a ga.

Jisas, bɪ nɪmagö pɪno ga ap gö, kamɪŋ la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nɪp sabe gep nɪn hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalɪp God Manō u hag nɪl gɪ mɪdeia. Ram raul mɪgan anɪbu, bɪ nɪmagö pɪno ga ap ap mɪdeia. Bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manō hag nɪeb bɪ gau abe, bɪ anɪbu nɪp nɪŋla rö, Jisas nɪpe God nɪp sabe gep nɪn i nɪp gö kamɪŋ lɪnab aka nɪhön gö, nɪp hag gun a göm, nɪp nɪŋ ij halō lɪ mɪdeila.

⁸ Pen gasɪ nɪŋla anɪbu, Jisas ke nɪŋöm, bɪ nɪmagö pɪno ga anɪbu nɪp haga, "Ne urakmön anɪ aui au," a ga.

⁹ Hageia, urak auö nɪŋöl gɪ, Jisas bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manō hag nɪeb bɪ gau abe kalɪp haga, "Yɪharɪŋ mɪdep nɪn i rö, nɪbi bɪ gau kalɪp ud aij gɪnabun aka, yɪharɪŋ mɪdep nɪn uri a gun, kalɪp arö gɪnabun? Kalɪp gɪno urak aröl aka kalɪp arö gɪno umöl?" ö ga.

¹⁰ Anɪg hagöm, kalɪp nɪŋ gus gus göm, bɪ nɪmagö pɪno

ga u nɪp haga, "Nɪmagö ne u mɪlōbö lɪ!" a ga. Hagö, nɪmagö nɪpe mɪlōbö lö nɪŋöl gɪ, adɪŋ kamɪŋ la.

¹¹ Jisas bɪ anɪbu nɪp gö kamɪŋ la u nɪŋöm, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manō hag nɪeb bɪ gau abe, mulu kal yabɪ nɪŋöm, Jisas nɪp nɪhön gun a göm, hag nɪŋ hag nɪŋ gɪ mɪdeila.

Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ uda

(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Pen nɪn anɪb au, Jisas Nap nɪp hagnabin, a göm, dum ilö laŋ amöm, Nap nɪp sabe gɪ mɪdö mɪdö, ram rua.

¹³ Pen ruö sɪdö aua magö u, bɪ nɪpe gau magöŋhalö hagö aueila, bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ kalɪp ud asɪk ke löm, kale bɪ manō yad ud arep gau mɪdeinabim, a göm hag la.

¹⁴⁻¹⁵ Bɪ nɪpe hag la anɪb gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nɪpe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon nɪmam nɪpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias nɪ nɪpe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gɪmɪdal u;

¹⁶ ap Judas, Jems nɪ nɪpe u; ap Judas Iskariod. Nɪpe nöp me hainö Jisas al pak lɪlaŋ a göm, nɪp mumug nɪŋa.

Nɪbi bɪ iru nöp Jisas mɪdeia au aula

¹⁷ Pen Jisas bɪ nɪpe anɪb gau aip dum ilö laŋ arö göm, au gɪyan gɪ am ban aij yan mɪdlö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ iru

* 6:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

nöp, nîp nîjun a göm, ap magum gîla. Nîbi bî anîb gau, rîmnap Jerusalem nîbö, rîmnap ram mînön Judia gau nîbö gau nîbö, rîmnap ram mînön nabis daun kub mîhöp Daia Saidon nîbö,

18 Jisas manö nîpe nîjun, hanîp nan göp gö kamîj lînim a göm aueila. Nîbi bî kîjaki aiön pi nan gau aban alö mîd aij gagla gau, Jisas gö kamîj la.

19 Pîdön nîp nîbö apöm, kalîp nan nîhön nîhön ga gau gö, magönhalö kamîj lajîp u nîjöm, nîbi bî anîb gau magönhalö apöm, hon abe Jisas nîp ud nîjun a göm, nîp cîro mafo ñöm aula.

Nîbi bî mög gep rö gau hainö mîñ mîñ gî naböl
(Mad 5:1-12)

20 Jisas bî nîpe gau kalîp amgö nîjöl gî haga,
“Kale nîbi bî mög gep rö mîdpim gau,
God kalîp ud aij göm abad mîdeinab.
Gasî anîbu nîjmim mîñ mîñ gîmim.

21 Kale mîñi kîyö kub löp gau, hainö kîyö lagnab.

Gasî anîbu nîjmim mîñ mîñ gîmim.

Kale mög gö, mîtön magö gabim gau,

hainö aij gö nîjöl gî, mîhol gî nabim.

Gasî anîbu nîjmim mîñ mîñ gîmim. *

22 Bî Ñî nîpe nîp cîg mîdpe, nîbi bî gau

kalöp mulu kal nîjöm, jî nîjöm,

nîbi bî naij anîb gai i, bî an aip mîdeinaböl, a göm, kalöp hib gasî naij nîjöm

manö udöm hag jueinaböl u, kale mîñ mîñ gîmim. *

23 Gî naböl anîbu, nîhi îtan kale gau,

bî God manö hagep gau kalîp gîmîdal rö nöp kalöp gî naböl.

Anîb u nîjmim, God hanîp ud aij yabî gî nab

ram mînön nîpe adö lan au, a gîmim,

aij a gö nîjöl gî, ñîn ma ju adö adö gî uraköl gî, mîñ mîñ göl gî mîdaimim.

Kale nîj aij gîmim

24 “Pen kale nîbi bî mani nan iru mîdöp gau nîj aij gîmim.

Nan kale udep rö u, mînön nabön adö î i hadö udpim.

25 Pen kale mîñi nan magö rö ñîj gîpe gîpe mudun göp gau,

hainö kîyö lî nab u nîj aij gîmim.

Pen kale mîñi manö mîhol ulîb gî mîdpim gau,

hainö mög gö mîtön magö gî mîdeinabim.

26 Pen kalöp hib dap ranöl gî nöp mîdeinaböl u,

kale nîj aij yabî gîmim.

Nîhi îtan kale gau, bî God Manö pîral hagmîdal gau,

kalîp unbö rö gîmîdal.

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3

* 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14

*Kotmał kale gau kalip
mıdماغö lımim
(Mad 5:38-48)*

27 “Pen nıbi bı manö yad nıñabım gai i. Kotmał kale gau kalip mıdماغö lımim. Nıbi bı kalöp mulu lugö nıñbal gau kalip ud aij gımim.

28 Nıbi bı kalöp hag juaiöl, God kalip abad mıdeian a gımim, nıp sabe gımim. Nıbi bı kalöp gı naj gaiöl, kalip God nıp sabe gımim.

29 Pen nıbi bı rımnap kalöp alaun bön lap pakaiöl, ado gımim, bön lap u rö nöp paköl. Pen nıbi bı rımnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a gımim, hałöwałö nımim.

30 Nıbi bı rımnap nan mıdagainım asıb hagaiöl, kalip nımim. Pen nan kale ap nıñöm udaiöl, hanıp adog nımim, a gımim hagamim.

31 Hanıp gılan a gımim gası nıñbım rö u, kale ke nıbi bı rımnap gau kalip u rö nöp gımim. *

32 “Nıbi bı kalöp mıdماغö lıbal gau nöp mıdماغö lınabım u, God kalöp aigöl göm nıñö, aij gınabı Nıbi bı nan sı nan naj gıpal gau, nıbi bı kale ke gau u rö nöp pen pen mıdماغö lıbal.

33 Pen nıbi bı kalöp ud aij gıpal gau nöp kalip gı aij gınabım u, God kalöp aigöl göm nıñö, aij gınabı Gınabım anıbu, nıbi bı nan sı nan naj gıpal gau gıpal rö nöp gınabım.

34 Nan nıno pen nınaböl a gımim, gası u nöp nıñmım nan nınabım u, God kalöp aigöl göm nıñö, aij gınabı Gınabım anıbu, nıbi bı nan sı nan naj gıpal gau gıpal rö nöp gınabım.

35 Anıb u, kotmał kale gau mıdماغö lımim, kalip gı aij gımim, nan hałöwałö nımim. Hanıp pen nınaböl a gımim, gası u nıñagmım. Anıg geinabım u, God kłö yabı adö lanol mıdöp u, nı pai nıpe mıdeinabım. Nıpe göp rö geinabım u me, kalöp hauł gagöm, pen aij nınab. God nıpe nıbi bı nan sı nan naj gıpal gau abe, nıbi bı nıp, aij a göp, a gagpal gau abe, kalip u rö nöp gı aij gab.

36 Nap kale nıbi bı mög nıñöm ud aij göp rö, kale u rö nöp nıbi bı mög nıñmım ud aij gımim.

*Nıbi bı gau kalip manö
kub hagamim*

37 “Kale nıbi bı rımnap, ‘Anıg anıg gıpım rö, kale nıbi bı naj mıdpım,’ a gagnabım u, God kalöp pen u rö nöp, ‘Anıg anıg gıpım rö, kale nıbi bı naj mıdpım,’ a gagnab. Kale nıbi bı rımnap manö kub hagamim, ‘Kale nıbi bı naj, pen udnabım,’ a gagnabım u, God kalöp pen u rö nöp manö kub hagöm, ‘Kale nıbi bı naj, pen udnabım,’ a gagnab. Nıbi bı gau kalöp gı naj geinaböl u nıñmım arö geinabım u, God

nan naij kale gipim u, u rö nöp niñöm arö gɪnab. *

38 Nan kale gau nɪbi bɪ gau kalɪp hałowałö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałowałö yabɪł ñɪnab. Kale skel nɪhön rö udmim nɪbi bɪ gau kalɪp nan nɪme li ñɪnabim u rö, God skel anɪbu nöp ud kalöp u rö nöp nan nɪme li ñɪnab,” a ga. *

39 Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “Bɪ amgö we gɪnab ap, bɪ amgö we ap nɪp, adan anɪg anɪg mɪdöp a göm yamagnab. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe anɪg gö, mɪhön göl ulöm mɪgan yan ap lug paknabil. *

40 Nɪbi bɪ skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb bɪ kale gau kalɪp adö lan mɪdagpal. Pen hainö skul u hag pɪs gɪ aij göm me, hag ñeb bɪ kale gau aip adɪp adɪp mɪdeinaböl. *

41 “Pen nɪhön gɪnɪg mab po amgö kalöp ke pak pału gɪ mɪdöp u niñ hagmim wasö, namam nan acɪp amgö nɪpe mɪdöp u nöp niñ hagpim?”

42 Mab po kub amgö kalöp pak pału gɪ mɪdöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yabɪł lö, hainö namam nan acɪp pro amgö nɪpe mɪdöp u, ud yuun a gɪmim hagmim,” a ga.

Mab aij pɪlöp, mab naij pɪlöp

43 “Pen mab aij ap magö naij ap pɪlagnab; pen mab naij ap magö aij ap pɪlagnab.

44 Anɪb u, mab gau magö pɪlnab u niñöm, mab u aij, mab u naij a göm niñnaböl. Nagɪ mɪgañɪb u kia magö pɪlagnab. Nagɪ gabłog u papo magö pɪlagnab.

45 Nɪbi bɪ aij gau, hibur gasɪ mɪdmagö an kale dan aij mɪdöp rö, gɪ aij gɪpal. Nɪbi bɪ naij gau, hibur gasɪ mɪdmagö an kale dan naij mɪdöp rö, gɪ naij gɪpal. Pen nɪbi bɪ aigale nɪbi bɪ rö mɪdpal u, manö hagnaböl u nöp apdi niñun, nɪbi bɪ gau aij, nɪbi bɪ gau naij a gun niñnabun.

Bɪ mɪhöp ram mɪhöp gɪlö (Mad 7:24-27)

46 “Yɪp Bɪ Kub hon, Bɪ Kub hon, a gɪpim u pen nɪhön gɪnɪg manö hagpin u hain gagpim? *

47 Nɪbi bɪ manö yad u niñöm, hagpin rö gɪpal gau, manö hagnɪg gabin i rö mɪdpal.

48 Nɪbi bɪ manö yad u niñöm, hagpin rö gɪnaböl gau, bɪ ram gɪ lɪnɪg geinab, ulöm mɪlö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö anɪbu nöp gɪ lɪnab rö mɪdnaböl. Anɪg gö, ñɪg ul apöm, ram halö pa jö ma jö gɪ ud arnam a gɪ wasö niñöm, ram gɪ aij gɪnab anɪbu pɪdön nöp mɪdeinab.

49 Pen nɪbi bɪ manö yad u niñöm, hagpin rö gagnaböl gau, bɪ ram gɪ lɪnɪg geinab, ulöm mɪlö udagöm, ram padö lagöm, yɪharɪñ ram

* 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14

* 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad

m+nöŋ adö adö au g+ l+nab rö m+dnaböl. An+g gö, ñ+g uł apöm, ram halö pa jö ma jö g+ ud arnam a göm, magö an+bu nöp ram halö böŋ nöp ud arö, m+nöŋ cög nöp m+deinab.

7

Jisas b+ wög g+ ñeb ap gö kam+ŋ la

(Mad 8:5-13)

¹ Jisas n+bi b+ an+bu gau kal+p manö an+bu hag ñ+ p+is göm daun pro Kapaneam ara.

²⁻³ Pen daun an+bu, b+ kub ami b+ iru nöp abad m+dm+idöp b+ ap m+deia. B+ r+mnap Jisas ap Kapaneam m+idöp a g+lö, manö an+bu n+ŋöm, Rom ami b+ kub Juda b+ manö ud as+kep r+mnap hag yuöm haga, “B+ nag+ wög g+ ñeb aij yab+ł yad ap nan göp umn+g gab n+ŋöm kale am Jisas n+p hag n+ŋmim uł g+ daube, n+p gö kam+ŋ laŋ,” a ga.

⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas m+deia au amöm, n+p manö kłö neb neb göm hagla, “Ami b+ abad m+dep b+ kub ap, b+ aij yab+ł. Han+p Juda n+bi b+ gau m+dmagö löm pör abad m+id aij göp. Magum gep ram han+p ap g+ la. An+bu u, ne ammön b+ nag+ wög g+ ñeb n+pe u gö kam+ŋ l+n+m,” a g+la.

⁶ Kale hageila n+ŋöm Jisas kal+p aip am am ram au söl au amöl g+lö n+ŋöl g+, ami b+ abad m+dep an+bu b+ n+ŋeb n+pe r+mnap hag yuö, am Jisas n+p nable paköm hagla, “B+ ami abad m+dep b+ hon

u nöp hagöp, ‘B+ Kub, yad b+ aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön.

⁷ Yad b+ aij rö nöp n+n+am, pen yad n+ŋbin, God nöp aip m+idöp rö, “Kam+ŋ laŋ,” manö u nöp hagaimön, b+ yad nan göp an+bu kam+ŋ l+n+m.

⁸ B+ kub yab+ł ap y+p abad m+idöp; yad ke pen ami b+ gau kal+p abad m+dem, “Arim!” a g+nö arbal; “Auim!” a g+nö aubal; “Wög an+bu gim!” a g+nö g+pal,’ a göp,” a g+la.

⁹ An+g haglö, Jisas, b+ an+bu gas+ n+pe ke n+ŋöm an+g hagöp a göm, aiö göm, n+bi b+ n+p hain göm aueila gau kal+p haga, “Ami b+ Rom n+bö u, y+p n+ŋ ud p+idöŋ göp. N+pe göp an+bu, Isrel b+ ap unbö rö göp yad n+ŋagpin yab+ł,” a ga.

¹⁰ Pen ami b+ abad m+dep b+ u, b+ n+pe gau ado g+ amöm n+ŋla, b+ nan ga an+bu hadö kam+ŋ la.

Jisas n+bi adu ñ+ n+pe uma u n+p gö, kam+ŋ ara

¹¹ Ñ+n aŋ an+bu nöp, Jisas aip b+ n+pe gau aip Nen daun arla. N+bi b+ gau iru yab+ł nöp aip arla.

¹² Daun ajöŋ ił söl au am-jaklö n+ŋöl g+, n+bi adu ap ñ+ añ+ n+pe yag daua uma u, wip ilöŋ löm daueila. N+bi b+ iru nöp daun an+bu n+bö apöm n+bi an+bu aip aueila.

¹³ Jisas n+bi adu an+bu n+p n+ŋö, mög gö haga, “M+łön gagmön,” a ga.

14 Anig hagöm, nipe amöm wip ilöj li daueila mab u ud niñö niñöl gi, bi ilöj daueila gau pidöj gila. Jisas bi praj uma u nip haga, “Ni me, nöp hagabin, urak!” a ga.

15 Anig hagö, ni urak asiköm manö hagö niñöl gi, Jisas nime nip, ni ne u, a göm ud ña. *

16 Pen niñi bi niñ mideila gau magöñhalö pa giñi göm, God hib nipe u dap ranöl gi hagla, “God manö hagep bi kub yabiñ hanip auöp. God hanip gi niñig auöp,” a gila. *

17 Jisas ga anibu niñöm, aiud udlö, manö anibu Juda niñi bi ram minöj kale gau gau amöm, ram minöj ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bi Nig Pak Nib bi nipe mihöp Jisas niñig arlö

18 Jon bi nipe gau, Jisas ga rö magöñhalö niñöm, am Jon nip hag ñilö, bi nipe mihöp hagö aueilö haga,

19 “Kale mihön ammil Bi Kub nip hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad midpun u nöp auban aka bi ke nibö ap halö abad midaiun?’ ö gimil,” a ga.

20 Hageia, bi mihau Jisas mideia au ammil haglö, “Jon bi nig pak nib u halip bi mihön hagöp, ‘Kale mihön ammil Bi Kub hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad midpun u nöp auban aka bi ke nibö ap halö abad midaiun,’ a gimil,’ a göm,

hol mihön hag yuö, nöp hag niñig aubul i,” a gilö. *

21 Pen kale mihön anig hagmil niñ midlö niñöl gi, Jisas niñi bi iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamij la; niñi bi iru nöp mifña ga gau gö kamij la; niñi bi iru nöp kijaki aiön pi aban al mideia gau gö kamij la; niñi bi iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñil niñla.

22 Anig göm, Jisas bi anib mihau kalip haga, “Kale mihön ado gi ammil Jon nip hagmil, ‘Hol am niñbul, bi anibu niñi bi amgö we ga gau gö amgö ñil niñbal; niñi bi ma böj nöp naij ga gau gö kauyan ajaböl; niñi bi hañ roman wös hapeb la gau gö mitep göp; niñi bi rimid migam pil göp gau gö manö apdi niñaböl; niñi bi umbal gau gö kamij midpal; niñi bi mög gep rö gau manö aij u hagab niñaböl. *

23 Niñi bi yip gasi niñöm cig göl gi nöp mideinaböl gau, mifñ mifñ yabiñ ginaböl,’ a gimil,” a ga.

24 Anig hagö, bi Jon manö daulö mihau ado gi arlö niñöl gi, Jisas nipe, Jon nip manö adö u hagöm niñi bi mideila gau kalip haga, “Kale nöd ram minöj kabö nöp midöp an au arbe niñ u, niñön niñig arben Kale hod miflö añi ap yigön ud anja gi dan i göp ap niñig arbe?

25 Kale niñön niñig arben Bi waliñ aij yabiñ yimöb ap

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * 7:16: Luk 1:68 * 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep

1:8 * 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

nihñig arbenj Anibu wasö. Bi waij aij yabił udöm, nan aij aij udun a göm gasi niñbal gau, bi kub ram gau nöp han-bal.

²⁶ Pen kale nihön niñnig arbenj God manö hagep bi ap nıp niñnig arbe akanj Niñö me, God manö hagep bi ap nıp niñnig arbe, pen bi Jon niñbe u nıpe wög adö ke nibö gıñig aua. *

²⁷ Bi Jon u me, hadame ram God Manö u kalı kliñ riköm hagla,

‘Bi manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm,
niñbi bi gau kalıp hag niñ aij gıñab;

hainö ne ke hag yunö niñabön,’ a göm kalı kliñ rikla. *

²⁸ Kalöp hagabin, niñbi bi nöd midmidäl gau abe, niñbi bi miñi midpal gau abe magöñhalö niñbi bi yiñharıñ, Jon bi kub. Pen God niñbi bi yiñharıñ gau udöm ram miñöñ nıpe kumi kabö adö lañ au abad mideinab gau, kale Jon rö midageinaböl; kale niñbi bi kub mideinaböl,” a ga.

²⁹ Niñbi bi gau, bi dakıs udep gau halö, nöd Jon nıp aula, kalıp magöñhalö niñg pak ña. Anıg gö, Jisas manö haga u niñöm hagla, “God adan nıpe nöp kabö rö midöp,” a gıla. *

³⁰ Pen bi Perisi abe, bi lo manö hag ñeb bi kub gau abe kale, God kalıp nihön

nihön gılañ a ga u gasi kale ke niñöm pa jö niñöm, Jon hanıp niñg pak ñañ a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas niñbi bi anib gau kalıp manö ap hagöm haga, “Niñbi bi miñi niñ i midpim gau yad niñbin, kale niñ pai pro gau, niñbi bi magum gep ka au asiköm, niñ pai pro riñnap meg miñgan dap ranöm hag amıl apıl göm hagpal, ‘Hon aıñ pu gıno, kale nihön gıñig kugom ralagpimñ Pen kiñmap miñtöñ gep rö ap hagno, kale nihön gıñig miñtöñ gagpim?’ ö gıpal rö u, kale gıpim.

³³ Nihön gıñig: Jon bi niñg pak ñeb u apöm, nan magö niñgagöm, niñg wain niñgagöm gö, kale nıp hag jumim hagpim, ‘Bi kiñaki aiön pi aban alöp midöp u,’ a gıpim.

³⁴ Pen miñi yad Bi Niñ nıpe apem, nan niñjem, niñg wain niñjem gıñö, yıp hag jumim hagpim, ‘Nan iru niñöm, niñg wain niñöm göp u me, nıpe niñbi bi nan si nan naij gıpal bi gau, bi dakıs udep bi gau, bi kale ap midöp u,’ a gıpim. *

³⁵ Pen niñbi bi God Manö aij u niñ udöm, hain göm, gı aij göm, mid aij geinaböl u, niñbi bi gau kalıp niñöm hagnaböl, God Manö u manö niñö yabił, a gıñaböl,” a ga.

Bi si udmidöp niñbi ap

³⁶ Bi Perisi ap hib nıpe Sai-mon. Nıpe Jisas nıp haga, “Ne aumön ram yad u nan

* 7:26: Luk 1:76

* 7:27: Mal 3:1

* 7:29: Luk 3:12

* 7:30: Mad 21:32

* 7:34: Luk 15:2

magö ñiñul,” a ga. Hagö, Jisas ram nipe u amöm nan magö ñiñlō nñjöl gı,

³⁷ nıbi daun anıbu mıdöm nan si nan naij gımdöp manö ap nıñja, Jisas bı Perisi ram amöm aip nan ñiñailō. Anıb u nıñjöm, ñıg hañıñ aij auep kabö barol ud rım lıla ap dapöm, *

³⁸ Jisas mıdeia jöl adö gau apöm, ma ıl au mıtöñ gı mıdeia. Anıg göl mıtöñ gö nıñjöl gı, amgö ñıg u gı dö gı Jisas ma adö yañ lugö, umagö nipe u ud ılı gı yuöl gı, ma kíd nipe u bom haluöm, mulu ñiñjöm, ñıg hañıñ aij auep anıbu ma kíd nipe adö au lı ña.

³⁹ Anıg geia, bı Perisi Saimon u, gası magö nipe u nöp gası nıñjöm nıp ke haga, “Bı anıbi bı God manö hagep kabö göl mıdaıböp, nıbi anıbi nipe nan si nan naij gımdöp nıbi naij ap apöm nıp ud nıñab u rık nıñböp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bı Perisi gası nıñja anıbu nıñjöm, nıp haga, “Saimon, manö yad añı ap mıdöp nöp hag ñıñıg gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bı yad, manö anıbu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod rıköm haga, “Bı ap uraköm, bı mıtöp kalıp bı ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñınab.

⁴² Pen hainö bı anıb mıtıhau pen ñeb rö lagö, bı mani

ñınab anıbu kalıp mıtıhön hagnab, ‘Arö gımıl. Mani kalöp mıtıhön ñıbin u, pen ñul a gımıl gası u nıñagmil,’ a gınab. Anıg hagö, bı an bı anıbu nıp mıdmagö yabıt lınab, bı nan nabön kub mıdeinab u aka bı nan nabön pro mıdeinab u?” ö ga.

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gası yad nıñbin u, bı nan nabön kub mıdeinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Nıñjö yabıt hagpan,” a ga.

⁴⁴ Anıg hagöm, Jisas ado gı, nıbi u nıp nıñjöm, Saimon nıp haga, “Nıbi i nıp nöj. Yad ram raul mıgan nöp i auajın, ne ñıg ap udmön ma yıp ılık gı yuep rımnıp ñagpan, jı nıbi anıbi, amgö ñıg nipe u gı dö gı lugöm ma yad ñıg lö, umagö nipe udöm ılı gı yuöp.

⁴⁵ Ne yıp bom haluagpan, jı nıbi i, yad ram raul mıgan nöp apjakajın magö u rıkö, nipe ma kíd yad bom haluöl gı nöp mıdöp.

⁴⁶ Yıp wel nabıç cög lañ lı ñagpan, jı nıbi i nıpe ma kíd yad ñıg hañıñ aij auep u lı ñöb.

⁴⁷ Anıb u, nöp hagabin, nıbi anıbi nan si nan naij iru nöp göp u nıñem arö gıpin. Anıb u, yıp pen mıdmagö yabıt löp. Pen nıbi bı nan si nan naij pro pro gıpal gau nıñem arö gıñö, yıp pen mıdmagö pro pro lıbal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anıg hagöm nıbi anıbu nıp haga, “Nan

* 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

si nan naij gïpan gau niñem arö gabin,” a ga.

49 Anig hagö, bi nipe aip nan niñeila gau, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi anibi niñhön giñig göm, ‘Nan si nan naij gïpan gau niñem arö gabin,’ a gab?” ö gila.

50 Anig hageila u pen Jisas niñi anibu nip haga, “Gasï ne ke u nöp niñ udmön, nan si nan naij gïpin rö Jisas niñöm arö gan, a gïmön auban rö, nan si nan naij gïpan gau niñem arö gïpin. Ne ammön, God niñmagö ara adö u midaimön,” a ga. *

8

Nibi rimnap Jisas aip arla

1 Pen hainö niñ an anib au, Jisas bi nipe unbö migan lan aip daun gau abe, ram riñig aglö gau abe amöm, God niñi bi nipe udöm abad mideinab manö aij u, niñi bi gau kalip hag ña.

2 Pen niñ anibu, niñi rimnap kijaki aiön pi halö mideila gau Jisas gö kamij la, rimnap nan ga gau gö kamij la, niñöm niñi anib gau rimnap Jisas aip ajmïdal. Niñi anib gau hib kale me, ap Maria Magdala a gïmïdal. Kijaki aiön pi unbö mudun jij niñi anibu an dan midöm höñ arla. *

3 Niñi ap Joana. Nugmul nipe hib u Kuja. Nipe kin Herod ram nan nipe gau abad midmidöp. Niñi ap Susana. Pen niñi rimnap halö

iru rö aip ajmïdal. Niñi anib gau kale magöñhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bi nipe gau aip nan magö jim ñöl niñ ajmïdal.

Giñbił magö rö u, manö hod rik haga

(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Niñi bi daun ke ke, yam ugan kub yöl gau niñbö gau niñbö Jisas nip niñniñig aulö niñöl gi, niñi bi nöd aula gau kalip manö ap hod riköm haga,

5 “Bi ap, giñbił magö ranañ a göm, giñbił magö u dam wög adiñ gau yunab. Rimnap wög adiñ arep adan gau lugö, niñi bi lała gi amil apil gïlö, yaur gau pen ap niñöm niñnaböl.

6 Pen yij rimnap kabö adö mïñöñ pro pro mideinab gau lugöm, marep gïnab u pen kabö mïñöñ au niñig niñig halö midageinab u me, böñ nöp mïlep gïnab.

7 Pen yij rimnap nagï giñikasï an gau lugö, nagï anibu hararo gi pału gö, ran aij gagnab.

8 Pen yij rimnap mïñöñ aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabił nöp pïlnab. Añi añi magö niñ juöl unbö mamid pïlnab,” a ga.

Jisas kalip anig hagöm haga, “Kale niñi bi gasï rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li niñ aij gïmim,” a ga.

* 7:50: Luk 8:48; 18:42 * 8:2: Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

*Jisas, giñbił magö u manö
hod rik haga u, manö it u
haga*

9 Jisas manö hod riköm
aiud anıbu hagö, bi nıpe gau
nıp hag niñöm hagla, "Manö
hod rikmön hagajan anıbu,
manö it u aigöl gö rö mıdöp?"
ö gıla.

10 Hageila, Jisas kalıp haga,
"God nıbi bi nıpe udöm
abad mıdeinab manö pi
göl mıdmıdöp u, God kalöp
gası ñö niñbim, pen nıbi bi
rımnab gau, yad kalıp manö
hod rikem nöp hagnö,

'kale niñöm niñagöl,
manö magö apdi niñöm
manö it niñ udagöl.' *

11 Pen manö hod rikem
nan yıñ rö hagin u, God
Manö adö u hagin.

12 Yıñ rımnab lugnab wög
adıñ arep adan adö au a
gıpin u, nıbi bi gau God
Manö u niñnaböl pen Seden
gası naij niñöm, kale God
Manö u niñ udlö, God kalıp
ud kamıñ yunab u naij göp
a göm, apöm God Manö gası
kalıp anı danı mıdöp u ju udö,
haulı gınaböl, a gem hagin.

13 Pen yıñ rımnab lugnab
kabö adö mınöñ pro pro
mıdeinab gau a gıpin u, nıbi
bi gau God Manö u niñöm,
ñıñi löm, aij a gö niñöl gı,
manö anıbu niñ udnaböl u
pen niñ ud pıdöñ gagnaböl
rö, mıñör rımnab auö haulı
göm arö gınaböl, a gem hag-
pin.

14 Pen yıñ rımnab lugnab
nagi gıñkasi anı gau a gıpin
u, nıbi bi gau God Manö u
niñnaböl u pen hainö manö
marö aka mani kub nan gau
aka mıñ mıñ gep adö u nöp
gası niñöm, God Manö niñ
ud pıdöñ gagnaböl, a gem
hagin.

15 Pen yıñ rımnab mınöñ
aij adö au lugöm, ran aij göm,
magö iru yabił nöp pılnab
a gıpin u, nıbi bi gau God
Manö u niñöm, niñ ud pıdöñ
yabił göm, gı dam dam, nan
magö aij pılnab, a gem hag-
pin," a ga.

Hapö lau pi gagep

16 Jisas anıg hagöm haga,
"Nıbi bi gau hapö lauöm
rin cög mıgan aka abañ adö
hanbal u mo gayık gau pi
gagnaböl. Adö au gılanı rik
lılö mailö gö, nıbi bi gau
ram raul mıgan anıbu apöm
mailö anıbu niñnaböl. *

17 "U rö nöp me, nan
niñön niñön pi göl mıdöp
gau, magöñhalö waiö lınab;
nan niñön niñön pału gı
mıdöp gau, magöñhalö ud
mailö göp au lınab. *

18 "Anıb u, manö hagabin
u niñ aij gımim. Nıbi bi
manö niñöm, niñ udnaböl
gau, manö aij rımnab halö
niñnaböl; pen nıbi bi manö
niñöm niñ udagnaböl gau,
pro pro niñun a göm niñbal
u halö böñ nöp ur gınab. *

* 8:10: Ais 6:9-10 * 8:16: Mad 5:15; Luk 11:33 * 8:17: Mad 10:26; Luk 12:2

* 8:18: Mad 25:29; Luk 19:26

Jisas nime nimam bi gau
(*Mad 12:46-50; Mak 3:31-35*)

¹⁹ Pen ñin anibu nöp, Jisas nime aip, nimam hain nipe gau aip Jisas nip ninig aula. Apöm ninla, ram raul migan anib yan Jisas nibi bi s+s göl mideila ninöm höñ yan mideila.

²⁰ Anig gilo, nibi bi ap ram raul mideila gau ninöm, Jisas nip hagla, "Name namam ne gau nöp ninig ap midpal höñ yan," a gila.

²¹ Haglö, Jisas kalip haga, "Nibi bi an an God Manö u ninöm hain gipal gau me, ami yad, mam yad midpal," a ga.

Jisas hagö, yigön kub udeia u ur ga

(*Mad 8:23-27; Mak 4:35-41*)

²² Pen ñin ap, Jisas bi nipe gau kalip hagöm haga, "Ñig Wanö Galili juun böñ lödañ arun," a göm, ñig magib udöm arla.

²³ Pen an gau arlö ninöl gi, Jisas nipe hon han ara. Hon haneia magö u, yigön asad kub yabıl ap ñig an anibu udöm, ñig ral ñig magib migan u auö, umöl rö nöp la.

²⁴ Anig gö, bi nipe gau apöm, Jisas nip anja gilo uraka hagla, "Bi Kub! Hon magönhalö umnig gabun!" a gila.

Hageila, Jisas yigön udaia u abe, ñig ral auaia u abe hag gö, magö anibu nöp yigön u ur göm, ñig u haluöm, nöd mideila rö mideia.

²⁵ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, "Kale ai gimim yip nin udagpim?" ö ga.

Hageia, kale piñin göm aiö waiö göm, kale ke hag nin hag nin göm hagla, "Bi anibi bi an? Nipe hagö, yigön abe, ñig kub abe manö nipe hagöp rö nöp göp," a gila.

Bi kijaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamın la

(*Mad 8:28-34; Mak 5:1-20*)

²⁶ Ñig magib udöm, amöm Ñig Wanö Galili an u am am, ram minöñ Gerasa nibi bi midmidal böñ lödañ arla.

²⁷ Pen Jisas ñig magib u arö gi, ñig wanö goł au kabö kutup adö au ma abö gö ninöl gi, magö anibu nöp, kijaki aiön pi aban al mideila bi ap, daun anibu nibö apöm, Jisas nip nable paka. Bi anibu nipe magö nöp midöm, ram yabıl raul migan u hanagmidöp; wip rigöl gimidal kabö migan gau nöp han ajmidöp.

²⁸⁻²⁹ Bi nipe abad middep gau, sen udöm ñimagö ma nipe gau adik li pidön gimidal u pen kijaki nan gau apöm kłö gilo, sen limidal anib gau pak gi dö gö, ram minöñ nöp an gau pör pör armidöp. Pen bi anibu, Jisas nip ninöm aiö göm, apöm ma il au lug paka. Jisas kijaki aiön pi nip aban alla anib gau kalip haga, "Bi anibi nip arö gimim höñ arim!" a ga. Jisas anig hagö, kijaki aiön pi nip aban alla bi u, kakö göm, manö kub hagöm haga, "Ne Jisas, God Bi Kub adö i

gılaŋ mıdöp Ñı nıpe u, yıp nıhön gıng gabön? Yıp ilön kub ñagmön!" a ga.

30 Hageia, Jisas haga, "Hib ne u hag!" a ga. Jisas hageia, nıpe pen haga, "Hib yad u Iru Nöp," a ga. Kijaki aiön pi nan gau iru yabıt nöp nıp yuö hiıköm mıdeila rö u me, anıg haga.

31 Pen kijaki aiön pi gau Jisas nıp neb neb göm hagla, "Hanıp hıgmön, mab ke yaŋ ulöm mıgan mauñ juaga u yuagmön!" a gıla.

32 Anıg hagöm, kaj iru yabıt nöp amıl geila yöp ba anıb gau nıñöm, Jisas nıp neb neb göm hagla, "Ne hanıp hagö, am kaj mıdpal gıdan kalıp yuö hiıkun," a gılö, Jisas yau a ga.

33 Jisas yau a gö, kijaki aiön pi nan gau, bı u nıp arö göm, am kaj anıb gau kalıp yuö hiıklö, kaj gau pıg ju sır ba yaŋ amöm, gı dam ñıg waŋö an yaŋ paköm, ñıg ñıñöm magöñhalö um hakla.

34 Pen bı kaj mukmıdal gau, ga anıbu nıñöm, gı dö gı am nıbi bı daun mıdeila gau kalıp hag ñöm, am nıbi bı ram mınöŋ daun söl au mıdeila gau kalıp hag ñöm, gıla.

35 Hag ñılö, nan anıbu nıhön gö hagaböl a göm, apöm nıñla, bı kijaki yuö hiıköm mıdmıdöp u, kamıñ lö, wañ yımöm, Jisas ma ıl söl au asık mıdeia. Kale anıbu nıñöm anının gö pıñıñ gıla.

36 Pen nıbi bı nıñ mıdlö nıñöl gı, Jisas kijaki hag hön yua, nıbi bı gau, nıbi bı hain aula gau kalıp, anıg anıg göp, a göm, hag ñıla.

37 Pen Gerasa nıbi bı magöñhalö anının gö pıñıñ göm, Jisas nıp, ne ado gı aru a gılö, ñıg magıb udöm hada.

38 Jisas arık arıg geia nıñöm, nıpe gö kijaki aiön pi hön arla bı anıbu, nıp manö neb neb hagöm haga, "Yad ne aıp arul," a ga.

39 Anıg hageia, Jisas nıp pen haga, "Wasö. God nöp nan aij yabıt nıhön nıhön göp u, ne ram ne ammön nıbi bı ne gau kalıp hag ñımön," a ga.

Anıb u, nıpe daun nıpe ado gı amöm, nıbi bı gau kalıp magöñhalö, Jisas yıp anıg anıg göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nıbi ap Jisas nıp ud nıñö kamıñ la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

40 Pen nıbi bı Jisas auab a göm, abad mıdeila gau, Jisas ñıg magıb udöm amjakö, aij yabıt auabön e gıla.

41-42 Pen bı kub Juda magum gep ram abad mıdmıdöp bı ap hib nıpe Jairas. Pai nıpe añı yabıt mı in la mıgan laŋ u umnıg gö, Jairas nıpe apöm, Jisas mıdeia söl au kugom yımöm haga, "Ram yad arul. Pai yad añı u umnıg gab," a ga. Hageia, Jisas nıñıg arö nıñöl gı, nıbi bı iru yabıt nöp

apöm, nîp bön bön cîro cîro
ñöl gî arla.

43 Pen nîbi ap pör pör nîpe
nîbi adan armîdöp mî unbö
mîgan laŋ la. Nîbi anîbu,
wös wameb bî gau yîp gîlô,
yîp kamîŋ laŋ a gôm, kalîp
mani ñîmîdöp u pen nîp gîlô
mîlep gînim rô laga.

44 Nîpe Jisas araia jöl adö
lau apöm, waŋîj mîlô kub la u
ud nîŋö nîŋöl gî, magö anîbu
nöp nîp mîlep ga.

45 Pen Jisas kalîp haga,
“Yîp bî an ud nîŋöb?” ö ga.

Hageia, nîbi bî gau hagla,
“Hon ud nîŋagun,” a gîla.
Pen Pida haga, “Bî Kub, nîbi
bî iru nöp gai i apöm, nöp
cîro cîro ñaböl,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Nîbi
bî ap yîp ud nîŋöb. Pîdöŋ
yad u aröp nîŋem hagabin,”
a ga.

47 Pen nîbi Jisas ud nîŋa
anîbu, nîpe pi gînim rô
laga u nîŋöm, gîl gîl göl gî,
Jisas mîdeia söl au ap ku-
gom yîma. Nîbi bî anîb gau
nîŋ mîdeila aŋ gau, Jisas nîp
hagöm, nîpe nan gö, Jisas ud
nîŋö, magö anîbu nöp kamîŋ
löp aiud u magöŋhalö waiö
haga.

48 Hageia, Jisas nîp haga,
“Pai yad. Ne yîp ud nîŋnö
kamîŋ laŋ a gîmön nîŋ ud-
pan u, yîp ud nîŋö kamîŋ löp
me u. Manö mîdagöp. Ne
ammön, God ñîmagö ara adö
u mîdaimön,” a ga. *

49 Jisas anîg hagö nîŋöl gî,
bî Jairas nîp wög gîmîdöp
bî ap apöm, Jairas nîp haga,

“Pai ne bön nöp umöb; hag
ñeb bî nîp hagö ma ilön
auagnîm; ado gî arnim,” a
ga.

50 Hagö, Jisas manö anîbu
nîŋöm, Jairas nîp haga, “Pai
yad u umöb a gîmön, gasî u
nîŋagmön. Nîŋ udeinabön u,
nîp kamîŋ lî nab,” a ga.

51 Anîg hagöm, Jairas ram
nîpe u amjaköm, nîbi bî
gau kalîp magöŋhalö hag höŋ
au yaŋ löm, pai nîme nap
mîhau, Pida u, Jon u, Jems
u kalîp uŋ gôm, pai u nîp
nîŋnîg ram raul mîgan yaŋ
arla.

52 Pen nîbi bî, pai anîbu
umöb a gôm mîŋöŋ gî mîdeila
gau, Jisas kalîp haga, “Kale
mîŋöŋ gagim. Pai u umagöp;
yîharîŋ hon hanab,” a ga.

53 Jisas anîg hageia, nîbi bî
gau, pai anîbu bön nöp umöb
u nîŋöm, nîp mîhol gîla.

54 Pen Jisas pai u ñîmagö
kîd nîpe u udöm haga, “Pai
yad, urak!” a ga.

55 Anîg hagö, ana nîpe u
ap kuöyaŋ kuöbö gö uraka.
Uraka, Jisas haga, “Nan
rîmnap ñîbe ñîŋaŋ,” a ga.

56 Pai nîme nap kale aiö
waiö gîlô. Pen Jisas kalîp
ber mîhau haga, “Nîbi bî
rîmnap kalîp manö anîbu
hag ñagmil, wasö!” ga.

9

*Jisas bî nîpe unbö mîgan
laŋ gau hag ke ke yua*

(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)

1-2 Jisas bî nîpe unbö
mîgan laŋ kalîp hagö aueila

* 8:48: Luk 7:50

haga, “Yad kalöp bî yad, klö yad ke ñem, yunig gabin. Anib u, kale gau ammin, kijaki aiön pi nîbi bî yuö hiiköm midpal gau hagpe höñ aröl; nîbi bî nan göp gau giþe kamîñ linîm; nîbi bî miña göp gau giþe hir ginîm; God nîbi bî udöm abad mideinab manö aij u hag ñibe niñöl.

³ Pen arnig gimim, walaþ adîñ, wadî, nan ñiñeb, mani, waij, nan gau halö ud aragmim; yiñharîñ armim.

⁴ Daun ap ammin ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalîp aip han midmim, daun anibu arîk arun a ginabim u, magö u nöþ arîk armim.

⁵ Pen ram minöñ miñan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anibu arîk arun a ginabim u, kalîp haggimim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, minöñ naböñ kalöp i auajun, nan aciþ aciþ ma hanîp udöp u lik gi yuun arabun,’ a gimim, lik gi yumim armim. Anig ginabim, kale gi naij giþal u niñnaböl,” a ga. *

⁶ Anig hagö, kale ram riñig aglö magöñhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl gi, nîbi bî miña ga gau gilö kamîñ la.

Herod gasi iru niña

(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)

⁷ Pen nîbi bî gau, Jisas niñhön niñhön ga manö u hag amil apil gilö niñöl gi, gapman bî kub Herod niñöm,

gasi iru yabiñ niña. Nîbi bî rimnap hagla, “Jon bî ñig pak ñeb unjam riñ gi dö gila uma u, kauyan uraköp,” a gila. *

⁸ Rimnap hagla, “Bî nöð niñbö God manö hagep bî u Ilaija niþe auöp,” a gila. Rimnap hagla, “Bî hadame dagol gau God manö hag ñimidöp bî ap kauyan kamîñ löm auöp,” a gila.

⁹ Anig haglö, bî kub Herod haga, “Jon niþ unjam riñ gi dö ginö hadö uma rö, bî anibu bî an ap midö niñöl gi hagaböl u am niñnam,” a göm, gasi u niña. *

Jisas nîbi bî iru nöþ nan ñiñeb ñö ñiñla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)

¹⁰ Pen Jisas bî niþe unbö miñan lañ ado gi apöm, ram minöñ gau ajöm nan niñhön niñhön gila manö u, Jisas niþ hag ñila. Hag ñilö, am ram minöñ miñan ap ke am midaiun a göm, Jisas kalîp uñ göm Bedsaida daun au arla.

¹¹ Pen adan añ gau arlö niñöl gi, nîbi bî rimnap hagla, “Jisas bî niþe gau aip apöm padiaböl,” a gila. Anig haglö, nîbi bî iru nöþ niþ niñnig hain gila. Aueila, niþe aij auabim e göm, God nîbi bî udöm abad mideinab manö u kalîp hag ñöl gi, nîbi bî nan ga gau gö kamîñ la.

¹² Pen dugo siðö wad arnig geia magö u, bî niþe unbö miñan lañ apöm, Jisas niþ

* 9:5: Luk 10:4-11

* 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

* 9:9: Luk 23:8

hagla, “Ram m+nöŋ gai i, n+bi b+ m+dagpal, ram m+nöŋ nöŋ an aui m+dpun rö u, n+bi b+ gai i kal+p hag yuö, ram n+bi b+ m+dpal gau ke ke amöm, nan n+neŋ kale gau ke ulhai n+ŋöm, haneŋ m+gan gau ulhai n+ŋlaŋ,” a g+la.

¹³ An+g hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kal+p n+mim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan n+neŋ iru m+dagöp. Y+har+ŋ bred magö unbö mam+id u m+döm, kabsaŋ m+höp m+döp. Ne n+hön gas+ n+ŋban? N+bi b+ gai i iru nöŋ m+dpal u, hon am nan n+neŋ kal+p r+mnap rau dapun aka?” g+la.

¹⁴ N+n an+bu, n+bi b+ apöm magum g+la gau, n+bi n+ pai gau wasö, b+ gau nöŋ me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas b+ n+pe gau kal+p haga, “N+bi b+ iru nöŋ ap m+dpal gai i hagpe, n+bi b+ unbö n+ŋjuöl m+höp ado g+ da unbö s+duŋ laŋ (50) ugan ke ke as+klanŋ,” a ga.

¹⁵ Hageia, b+ n+pe gau n+pe haga rö nöŋ g+lö, n+bi b+ gau magöŋhalö au as+kla.

¹⁶ N+pe bred magö unbö mam+id u udöm, kabsaŋ m+hau halö udöm, g+laŋ g+ kumi kabö adö laŋ au n+ŋöm, God n+p aij a göm, nan n+neŋ an+bu ud jö göm, b+ n+pe gau kal+p n+ö, kale pen udöm, n+bi b+ gau kal+p n+me l+ n+la.

¹⁷ N+ila, kale magöŋhalö n+ŋ damöm, n+ŋ haköl rö

lagö, naböŋ naböŋ pali pali g+la gau, b+ n+pe gau ud wad+ unbö m+gan laŋ yaglö ajman raua.

Pida haga, “Ne Kraiŋ u,” a ga

(*Mad 16:13-19; Mak 8:27-29*)

¹⁸ Pen n+n ap, Jisas am ke halö God n+p sabe göl g+ m+döm, b+ n+pe gau kal+p hag n+ŋöm haga, “N+bi b+ gau y+p b+ an a g+ gas+ n+ŋbal?” ö ga.

¹⁹ Hageia hagla, “N+bi b+ r+mnap nöŋ Jon b+ n+g pak n+eb u a g+ gas+ n+ŋbal; r+mnap nöŋ b+ nöŋ n+bö God manö hagep b+ u l+aija a g+ gas+ n+ŋbal; r+mnap nöŋ b+ hadame dagol gau God manö hag n+m+döp b+ ap kauyaŋ kam+ŋ löm auöp a g+ gas+ n+ŋbal,” a g+la. *

²⁰ Hageia, Jisas kal+p pen hag n+ŋa, “Pen kale ke y+p b+ an a g+mim, gas+ n+ŋbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiŋ n+pe u,” a ga. *

²¹ An+g hageia, Jisas kal+p haga, “Manö an+bu n+bi b+ r+mnap kal+p hag n+agmim, wasö yab+!” a ga.

Jisas haga, “Um+em kauyaŋ uraknabin,” a ga

²² Jisas an+g hagöm, manö ap hagöm haga, “B+ N+ n+pe n+p ilön kub yab+ n+naböl. B+ manö ud as+kep gau, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau, b+ lo manö hag n+eb b+ gau, n+p n+ŋlö mulu lugö al pak l+lö, umnab u

pen ñin mihöp midöm ruö ñin mihau nigan u kauyan uraknab," a ga. *

23 Pen Jisas bi nipe gau abe, nibi bi mideila gau abe, kalip magöñhalö hagöm haga, "Nibi bi yip hain gun a göm, gasi niñeinaböl gau, nan minöñ naböñ adö if i gasi kub niñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub niñbal u arö göm, ñin añi añi mab kros ud kag göm yip hain göl. *

24 Nibi bi an, hañ roman, kamiñ midep magö hon ke gasi niñun mid aij ginabun a göm, gasi niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nibi bi an, Jisas nip niñ udun, hañ roman, kamiñ midep magö hon niñhön niñhön ginab u manö midagöp a göm, gasi niñnaböl gau, kamiñ midep magö u udnaböl. *

25 Nibi bi nan minöñ naböñ adö if i udun a göm, gilo arnab gau, nan aij aij gau udöm, minöñ naböñ adö if i mid aij ginaböl, pen hainö umöm minöñ naböñ adö if i arö göm, God aip pör pör midaiöl rö lagnab.

26 Nibi bi an yip nable gö, yad Jisas nip niñagpin, a göm, manö yad niñ udagnab u, hainö Bapi hol apil mailö aij ke u udem, ejol ut mailö aij halö gau aip aunabin ñin u, bi anibu nip nable gö, niñagpin a ginabin. *

27 Pen kalöp niñö yabiñ hagabin, nibi bi mifi midpim gai i rimnap umagnabim; kamiñ nöp midmim, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u niñnabim," a ga.

Jisas hañ roman nipe u ke yabiñ la

28 Jisas anig hagöm, ñin unbö raleb jing rö midöm, Jon, Jems, Pida kalip ut göm, God nip sabe ginig göm yöp dum anib au ara.

29 Amöm, God sabe gi midö niñöl gi, mulu ading nipe ke yabiñ löm, waliñ nipe rud yabiñ löm, mailö unbö ke yabiñ ga niñla.

30-31 Anig gö niñöl gi, bi hadame nöp umlö, Mosi aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nipe gi haknig geia manö u hag mideila. *

32 Pen Pida, Jems, Jon kalip yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nipe u abe, bi anib mihau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. *

33 Bi anib mihau arnig gilo niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nip haga, "Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabiñ midpun. Ne hanip yau a gö, ram bada yiharñ mihau nigan, nöp ap, Mosi nip ap, Ilaija nip ap gun," a ga.

* 9:22: Luk 9:44; 18:32-33

10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18

* 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27

* 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9

* 9:24: Mad

* 9:30-31: Luk

³⁴ Anig hagö nɨŋöl gi, magö anibu nöp, kumi rud kub ap apöm kalip magörhalö ralu ñö piñiŋ gila.

³⁵ Pen manö ap kumi aŋ au nɨbö apöm haga, “Bi i Ñi yad; yad nɨp hag lɨnö. Kale manö nɨpe hagnim rö nɨnmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag piŋ gö, magö anibu nöp nɨŋla, bi anib mi hau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen dum ilö laŋ midöm, nan ga u nɨjeila u, ñin aŋ anib au nɨbi bi rimnap kalip hag ñagla.

Ñi pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamɨŋ la

(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen ruö, dum ilö laŋ anibu arö göm, adan au giyaŋ ap luglö nɨŋöl gi, nɨbi bi iru nöp ap kalip nable pakla.

³⁸ Bi ap nɨbi bi aŋ anibu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad aŋi i, ne mög nɨnmön a gem dauabin.

³⁹ Kijaki aiön pi pör nɨp aban al midöm nɨp gö, wiñ kub yabił alöm gi dam paköm, kiñu habkob gał goł apöm, um dam aŋ löl gi auöp. Nɨp anig göm, pör pör nöp gö gö me, nɨpe ilön mab udöl gimidöp.

⁴⁰ Bi ne gau kalip, kijaki midöp anibu hag yuim, a gi pin u pen kale hag yu wasö nɨŋöm arö gipal,” a ga.

⁴¹ Anig hageia, Jisas haga, “Nɨbi bi miñi midpim minön

nabön il i, ñin mai manö nɨŋ udnabimɨ Yad hadame nöp mɨŋör kale ud ajpin; pen hainö ñin aige gem mɨŋör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, bi anibu nɨp haga, “Ñi ne anibu söl aui dau,” a ga.

⁴² Jisas anig hageia, ñi anibu dap auö nɨŋöl gi, kijaki aiön pi ñi u nɨp klö yabił göm, pa jö gi yuö gi dam piłab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u nɨp hag gö, ke arö nɨŋöl gi, ñi anibu kamɨŋ lö, Jisas dam nap nɨp ña.

⁴³ Nɨbi bi ap mideila gau, God klö nɨpe unbö ke anibu nɨŋöm, ñaul udla.

Jisas, “Yip mumug ginaböl,” a ga

(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)

Jisas nan nɨhön nɨhön ga u gasi nɨŋöm, kale ñaul udöm nɨnmıdlö nɨŋöl gi, Jisas bi nɨpe gau kalip haga,

⁴⁴ “Manö hagnig gabin anibi, kale rimıd li nɨŋ aij yabił gimim midaimim. Söl midöp, Bi Ñi nɨpe nɨp mumug nɨŋöm, bi rimnap kalip ñinaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen manö haga anibu, kale rik nɨŋöl rö laga. Pen piñiŋ göm Jisas nɨp hag nɨŋagla. *

An nɨbi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Jisas bi nɨpe anib gau kale ke hag amıl apıl göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap

* 9:35: Luk 3:22

* 9:44: Luk 9:22

* 9:45: Luk 18:34

* 9:46: Luk 22:24

pen haga, “Ne wasö, yad bi kub m+deinam,” a ga. *

47 Jisas bi n+pe gau gasi n+ñla an+bu ke n+ñöm, ñ+ pro ap dap n+pe m+deia ba au löm haga,

48 “N+bi bi an y+ip gasi n+ñöm, ñ+ pai pro inbö rö udnab u, y+ip abe udnab. Pen n+bi bi an y+ip udnab u, Bi y+ip yuö aunö n+pe abe udnab. Pen bi an a+ñ kale au bi y+ihar+ñ yabi+ñ rö m+idöp, bi an+bu nöp n+pe bi kub yabi+ñ,” a ga. *

49 Jisas an+g hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon n+ñbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi an+bu hon aip ajagpun rö, ‘Ne an+g gagmön,’ a g+no,” a ga.

50 Hageia, Jisas haga, “N+hön g+in+g n+pe an+g hag g+pen N+bi bi kalöp n+ñlö mulu lugagnab gau, bi n+ñeb hon a g+mim n+ñmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas n+pe udagla

51 Pen Nap n+pe Jisas n+pe dam ram m+nöñ n+pe kumi kabö adö la+ñ ud arep ñ+n u söl ga n+ñöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klö g+ n+ñöm me ara.

52 N+pe bi n+pe r+imnap nöd hag yua. Kale amöm nan n+pe g+ j+n g+in+g, ram m+nöñ Sameria a+ñ au ram r+ig aglö ap arla.

53 Pen Sameria n+bi bi ram r+ig aglö an+bu hanm+dal

gau, Jisas Jerusalem arn+g geia manö u n+ñöm, n+pe hag w+hai udagla.

54 An+g gailö, Jisas bi n+pe Jems aip Jon aip n+ñmil, Jisas n+pe haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö la+ñ n+bö mab m+ta+ñ haglo, apöm n+bi bi an+g g+pal gau kal+pe inn+m aka?” g+ilö. *

55 An+g hagailö, Jisas ado göm kal+pe m+hön n+ñöm, an+g gagnabun a göm, kal+pe m+hön hag ga.

56 N+bi bi an+bi gau Jisas n+pe udagnaböl u n+ñöm, ram r+ig aglö an+bu arö göm, ram r+ig aglö ke n+bö ap arla.

Bi ap Jisas n+pe haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga (Mad 8:19-22)

57 Pen adan a+ñ gau arlö n+ñöl g+, bi ap apöm, Jisas n+pe haga, “Ram m+nöñ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

58 An+g hageia, Jisas n+pe haga, “Yad aip u+ham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale m+nöñ m+gan gau m+idöp; yaur gau rin kale u ke m+idöp; pen Bi Ñ+ n+pe, ka haneb n+pe ap m+dagöp,” a ga.

59 Pen Jisas bi ap n+pe haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. An+g hageia, bi an+bu pen pe haga, “Bi Kub, y+ip yau a gö, yad am bap yad r+igöl gem aunam,” a ga.

60 Hageia, Jisas n+pe pen haga, “N+bi bi y+ip n+ñ udagpal r+imnap umaiöl, n+bi

* 9:48: Mad 10:40

* 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23

* 9:54: 2Ki 1:9-16

bɪ yɪp nɪŋaɣpal rɪmnap dam rɪgöl göl. Ne pen ammöŋ, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö u hag ñö aran,” a ga.

⁶¹ Pen bɪ ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yɪp yau a gö, am ami bapɪ, aŋ mam yad gau kalɪp manö hag ñɪ aij gem, ñɪmagö pakem, aunam,” a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, “Nɪbi bɪ an wög adɪŋ ɪl göm, gasɪ iru nɪŋöm, nab au arö gɪnab gau, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö aij u hag ñeb bɪ wög u gɪnɪm rö lagöp,” a ga.

10

Jisas bɪ nɪpe iru nöp hag yuö am ram mɪnönj ke ke arla

¹ Hainö Jisas bɪ nɪpe ñɪnjuöl mɪhau nɪgaŋ ado gɪ da mɪgan laŋ (72) udöm, kalɪp baluöm mɪhau ke, mɪhau ke, ram mɪnönj gau ke ke yunɪg göm haga, “Kale nöd ammim, manö yad u hag ñɪbe, yad hainö nɪnabin,” a ga. *

² Pen kalɪp manö ap haga, “Nan wög kub yabɪɪ mɪdöp u pen nɪbi bɪ nan magö ral daupe gau iru mɪdagpal. Anɪb u, Bɪ Kub wög adɪŋ nap nɪbö u nɪp hag nɪŋbe, nɪbi bɪ nan magö ral daupe rɪmnab halö hagö, am ral dauöl. *

³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb mɪdpal anj au hag yuabin. *

⁴ Kale mani rin, wadɪ, ma rɪrɪp gau halö ud aragmim. Nɪbi bɪ rɪmnab aip adan anj au manö hag mɪlö mɪdagaimim. *

⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul mɪgan amöl gɪ, kalɪp manö aij hag ñɪmim haggmim, ‘God kalöp abad mɪdeian,’ a gɪmim.

⁶ Anɪg hageinabim, nɪbi bɪ God manö hain aij nɪpe udep rö ap mɪdeinab u, manö hain kale anɪbu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gɪ aunab.

⁷ Pen ram anɪbu nöp mɪdaimim, nan magö dap ñɪnaböl u ñɪŋöl gɪ mɪdaimim. Bɪ wög gɪpal gau pen hajɪ udpal. Anɪbu rö, kalɪp manö aij u hag ñɪnabim rö, kale pen nan magö dap ñɪnaböl. Pen kale ram ram gagmim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wɪhai udöm, nan magö ñɪnaböl u, hałöwałö ñɪŋmim. *

⁹ Ram mɪnönj anɪbu, nɪbi bɪ nan gɪnɪm gau kalɪp gɪpe, kamɪŋ lɪnɪm. Nɪbi bɪ gau magöŋhalö kalɪp hag aij gɪmim haggmim, ‘God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab u, ma ɪl kalöp u auöp,’ a gɪmim.

¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wɪhai udagaiöl, adan anj au ammim haggmim,

¹¹ ‘Ram mɪnönj kalöp i aua-jun u, hałpɪɪ acɪp acɪp ma hon udöp gau kale ke ɪɪk

* 9:61: 1Ki 19:20 * 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mad 9:37-38; Jon 4:35 * 10:3:

Mad 10:16 * 10:4: Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 * 10:7: 1Ko 9:6-14;

1Di 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27

gi yu arabun. Pen niŋ aij gim! God niŋi bi udöm abad miðeinab u, ma iŋ kalöp u auöp, 'a gi-mim. *

12 Yad kalöp hagabin, hainö manö kub niŋnaböl ñin u, daun kub Sodom niŋi bi nan si nan naij nöp giŋlö giŋlö in habik niŋ ara u, manö kub niŋöm ilön pro rö udnaböl; pen niŋi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub niŋöm ilön kub yabiŋ udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

13 "Korasin niŋi bi gau abe, Bedsaida niŋi bi gau abe, nan gagep rö u giŋnö, niŋmim arö gi-pim rö, ilön kub yabiŋ udnabim. Pen daun kub mihöp Daia Saidon niŋi bi gau kalip, nan gagep anibu rö ri-mnap giŋnö niŋblap u, kale waliŋ gi dö gi lugöp ri-mnap yimöm asi-köm, run he ud yuöl gi ud yuöl gi miðöm, nan naij gi-miðal anibu arö gi-blap.

14 Manö kub niŋnaböl ñin u, Daia Saidon niŋi bi gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin niŋi bi gau abe, kale Bedsaida niŋi bi gau abe ilön kub yabiŋ udnabim.

15 Pen ñin anibu, kale Kapaneam niŋi bi gau u rö nöp, kumi kabö adö laŋ au aragnabim; böŋ nöp uŋöm miŋan kub yaŋ arnabim," a ga.

16 Jisas bi niŋpe gau kalip haga, "Niŋi bi manö

kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yi-p u rö nöp udagnaböl. Pen yi-p udagnaböl gau, yi-p nöp wasö, Bi yi-p hag yuö aunö u ni-p u rö nöp udagnaböl," a ga. *

Bi niŋpe hag yua gau ado gi aula

17 Pen hainö bi niŋpe ñinjuöl miŋau niŋaŋ ado gi da miŋan laŋ (72) anib gau, ram mi-nöŋ gau aj arö göm apöm, aij a göl gi Jisas ni-p hagla, "Bi Kub! Kijaki aiön pi niŋi bi aban albal gau, hib ne hagun, 'Jisas miðöp rö arim!' a gi-no, hagnun rö niŋöm arbal," a gi-la.

18 Hageila, Jisas kalip haga, "Yad niŋ miðnö niŋöl gi, kijaki aiön pi nap kale Seden, aŋim aŋim rö udöm kumi kabö adö laŋ ni-bö ap lug paka. *

19 Kalöp hag li-bin u me, re haino sara, gaiwadö, hauaŋ, nan hapeb anib gau abe, Bi Koŋmaŋ kŋö niŋpe u abe, kalöp gi naij göl rö lagöp. *

20 Pen kijaki aiön pi nan gau hagnun rö niŋöm höŋ arbal a gi-mim, mi-ñ mi-ñ gag-mim; God niŋpe hib hon kumi kabö adö laŋ au kali kŋiñ ri-köp, a gi-mim, mi-ñ mi-ñ gi-mim," a ga. *

* 10:11: Ap 13:51; 18:6

* 10:12: Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

* 10:16:

Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23

* 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9

* 10:19: Sam

91:13; Mak 16:18

* 10:20: Plp 4:3; Rep 3:5

*Jisas Nap God nɪp aɪj a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Magö anɪbu, Ana Uɫ u Jisas nɪp aɪman rau mɪdö nɪnöl gɪ, nɪpe mɪñ mɪñ göl gɪ, Nap nɪpe nɪp haga, “Bapi, ne Bɪ Kub kumi kabö adö lan abe, mɪnön nabön ɪɫ i abe abad mɪdpan u, gasɪ ne ke nɪnö aɪj göp adö u nöp gɪpan. Hon nɪbi bɪ kub gasɪ nɪn kɪd hiɪkun ke nɪnbun, a gɪpal gau, kalɪp manö aɪj ɪɫ u yam-agpan pen ñɪ pai pro gau, ne kalɪp gasɪ aɪj ñö, manö aɪj ɪɫ u nɪnbal u me, nöp aɪj a gabin,” a ga.

²² Jisas anɪg hagöm haga, “Nɪbi bɪ rɪmnap yad bɪ aigale bɪ rö mɪdpin u nɪnagpal; Bapi nɪpe nöp yɪp nɪnön. Pen Bapi nɪpe bɪ aigale bɪ rö mɪdöp u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪnagpal; yad ke nöp nɪnbin. Nɪpe yɪp pɪdön nan nɪpe gau magönhalö ñöb rö, nɪbi bɪ kalɪp yamnam a gɪnabin gau nöp, Bapi kalɪp yamnö nɪp nɪnaböl. Nɪbi bɪ rɪmnap halö Bapi nɪp nɪnagnaböl,” a ga. *

²³ Jisas anɪg hagöm, ado göm, bɪ nɪpe gau nöp kalɪp hagöm haga, “Nan anɪbi nɪnabim u, mɪñ mɪñ gɪmim. God kalöp nöp me ud aɪj yabɪɫ gö nɪnabim.

²⁴ God manö hagep bɪ gau iru nöp abe, kɪn gau iru nöp abe, nan amgö nɪnabim anɪbi nɪnun a göm, abad mɪdmɪdal u pen kale nɪnagla; manö apdi nɪnabim anɪbi nɪnun a

göm, abad mɪdmɪdal u pen kale nɪnagla.

Jisas, bɪ aɪj Sameria nɪbö u, manö hod rɪköm haga

²⁵ Ñɪn ap an au, bɪ lo manö hag ñeb bɪ ap, Jisas yɪp nɪhön manö hagnɪm a göm, apöm nɪp hag nɪnöm haga, “Manö hag ñeb bɪ, yad nɪhön nɪhön gem, pör mɪdep magö u ud-nam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas nɪp haga, “Lo manö u kalɪ kɪñ rɪköm, nɪhön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu haga, “Lo manö u nɪnbin, Mosɪs kalɪ kɪñ rɪköm haga,

‘God Bɪ Kub ne u nɪp mɪñ mɪñ gɪmön,
gasɪ rɪmɪd ne u nɪp ñɪmön,
klö ne u magönhalö nɪp ñɪmön,
nɪp mɪdmagö yabɪɫ lɪmön.

Ne ke mɪdmagö lɪban rö,
nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp u rö nöp mɪdmagö lɪmön,’
a ga,” a ga. *

²⁸ Anɪg hageia, Jisas bɪ anɪbu nɪp haga, “Ne kabö göl hagpan; adö anɪbu nöp hain gɪmön, pör mɪdep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas anɪg hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu, hib yad u pro gɪnab a göm, Jisas nɪp kauyan hag nɪnöm haga, “Lo manö kalɪ kɪñ rɪka u, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ kɪñ rɪka. Anɪb u, nɪbi bɪ mai

* 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mad 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Dud 6:5;

Lep 19:18 * 10:28: Lep 18:5

kalip mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ klɪñ rɪka?" ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu nɪp, manö pen hagöl gɪ, aiud udöm haga, "Bɪ ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan an au araia nɪñöm, bɪ nan si udep rɪmnap apöm, nɪp mɪñu magö paköm, walɪj nan nɪpe gau pɪlɪ gɪ ud arlö nɪñöl gɪ, nɪpe adan an au umnɪg göm gɪ mɪdeia.

³¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ ap, adan adö anɪbu amöm bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪñöm, böñ lau nöp adan löm ara.

³² Pen bɪ Lipai ɪl bɪ ap, adan adö anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪñöm, mɪdeia söl au amöm nɪñ aij göm, böñ lau nöp adan löm ara.

³³ Pen bɪ Juda wasö, ram mɪnön Sameria nɪbö bɪ ap, adan mɪlö añɪ anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪñöm, nɪp mög yabɪl nɪña.

³⁴ Nɪp mög yabɪl nɪñöm, mɪdeia söl au amöm, wös nɪp gau wel rɪmnap löm, ñɪg wain rɪmnap löm, wös nɪp gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nɪpe u löm, ram mani rauöm hanmɪdal u dam löm, abad mɪd aij yabɪl ga.

³⁵ Ruö arnɪg göm, bɪ ram abad mɪdmɪdöp anɪbu nɪp silpa kɪd mɪhöp ñöm haga, 'Ne bɪ anɪbi nɪp abad mɪd aij gɪmön. Pen mani aigeg

hagnabön u, ado gɪ apem nöp ñɪnabin, 'a ga," a ga.

³⁶ Jisas aiud anɪbu udöm, nɪpe bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu nɪp hag nɪña, "Bɪ adan an pak lɪla u, bɪ mɪhau nɪgan padiöl göm arla gau, bɪ an nɪpe ke mɪdmagö la rö, nɪp mɪdmagö la?" ö ga.

³⁷ Hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ u haga, "Bɪ nɪp mög nɪñöm gɪ aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas nɪp haga, "Nɪñö nöp hagpan. Me ne arammön, adö anɪbu nöp gɪmön," a ga.

Jisas nɪpe Mada Maria añɪl mɪhau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bɪ nɪpe gau aip ram mɪnön ap amɪakeila, nɪbi ram mɪnön anɪbu mɪdeia ap apöm, kalip uɪ gɪ dam ram nɪpe u ara. Nɪbi anɪbu hib nɪpe Mada.

³⁹ Ram nɪpe u nɪñɪn ap mɪdeia. Hib nɪpe u Maria. Maria nɪpe Jisas mɪdeia söl au ap asɪköm, Jisas manö hageia u nɪñmɪdeia. *

⁴⁰ Mada nɪpe ke nöp nan magö lauöm, gasɪ iru nɪñöm, ap Jisas nɪp haga, "Bɪ Kub, Maria yɪp arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nɪp hagö apöm yad aip nan magö lauul," a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nöp gasɪ iru nɪñban u aij wasö.

⁴² Maria manö aij yad nɪñnam a göm, gasɪ añɪ u nöp nɪñöm, ap manö yad nɪñmɪdöp. Nɪbi bɪ ap nan

* 10:39: Jon 11:1; 12:2-3

* 10:42: Mad 6:33

aij udöp anıbu pıı gı udnım
rö lagöp,” a ga. *

11

*God nıp sabe gınıg, anıg
göl rö hagmim, a ga
(Mad 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Nın ap, Jisas ram mınön
ke mıgan ap mıdöm, Nap
God nıp sabe göl gı mıdeia.
Sabe gı pıs gö nıñöl gı, bı
nıpe ap apöm nıp haga, “Bı
Kub, God nıp aigöl gun sabe
gun? Jon bı nıpe gau kalıp
hag ñö nıñbal rö, ne hanıp u
rö nöp hag ñö nıñun,” a ga.

² Hageia, Jisas kalıp haga,
“God nıp sabe gınıg gımim,
anıgöl hagmim,

‘Bapi, nıbi bı gau hib ne
haglö adö aran.

Ne nıbi bı udmön abad
mıdeinabön nın u
yıñıd aunım.

³ Nan magö hanıp nın añı
añı pör pör nıñban rö u
ñımön.

⁴ Nıbi bı rımnap hanıp gı
nıj gılö,

kalıp pen nıñno mulu
lugö gı nıj gagpun rö,
hon nan sı nan nıj
gıpun gau nıñmön arö
gımön.

Hanıp abad mıdaimön,
gası ap wakainım, gı
nıj gagun,’ a gımim,”
a ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anıbu
hagöm, bı nıpe gau kalıp
manö hod rıköm haga, “Kale
bı ap, sıbön anı kub yan,
bı nıñeb nıpe ram amöm
hagnab, ‘Mıdaimam, bı
nıñeb yad ap mılö gau nıbö
apöm ram yad u apjakajıp.

Pen nan nıp nınö nıñnım u
mıdagöp u me, nöp auabin.
Yıp bred magö mıhau nıgan
ñı,’ a gınab. Hageinab, bı
nıñeb nıpe anıbu manö pen
hagnab,

⁷ ‘Sıbön anı kub i yıp
ap unbö hagagmön! Yad
ñı pai yad gau aip ajön
gıñun hanabun. Anıb u,
yad aigöl gem urakem, nöp
nan hagabön anıb gau ud
ñınam?’ ö gınab.

⁸ Pen kalöp hagabin, bı
ram nap nıbö u, bı nıñeb yad
a göm yıñıd ud ñagnab, jı
nıp nı a göm abad mıdöl gı,
klö gı mıdö mıdö, hagnab rö
ñınab.

⁹ Anıb u, kalöp hagabin,
nan nıñhön mıdagainım, God
nıp hag nıñbe, kalöp nınab.
Nan nıñhön ulhai nıñnabım
u, udnabım. Hanıp ajön u
hiıkanı a gımim, pak gu gu
gıpe, hiıknab.

¹⁰ Nıñhön gınıg: nıbi bı
God nıp hag nıñnaböl gau,
udnaböl. Nıbi bı nan ulhai
nıñnaböl gau, udnaböl. Nıbi
bı hanıp ajön hiıkanı a göm,
pak gu gu gılö, kalıp ajön
hiıknab.

¹¹ Kale nıı pai nap gau, nıı
kale ap kabsat nan a geinab,
re ap nınabön aka?

¹² Aka jı, yaur magö
nan a geinab, hauat ap
nınabön akanı U rö nöp anıg
gagnabön.

¹³ Kale nıbi bı aij wasö u
pen nıı pai kale gau nan aij
gau nöp nınabım. Bapi kumi
kabö adö lanı au mıdöp u Bı
aij yabıtı. Nıpe nan nıj ap
ñagnab. Ana Uıt u hanıp

ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gila

(*Mad 12:22-30; Mak 3:20-27*)

14 Pen bi ap nüp kijaki aban alö, manö hagöm wasö, yiharinj nöp mideia. Jisas kijaki anibu hag yuö, bi aban almeia u manö hagö niñöl gi, nibi bi niñmideila gau aiö waiö gila.

15 Pen nibi bi anib gau rimnap hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

16 Pen nibi bi anib gau rimnap, Jisas niñhön ginab a göm, hagla, “Nan niñagep ap ke kumi kabö adö aulik gö niñun me, God nöp hag yuö auna u, niñnabun,” a gila. *

17 Pen Jisas gasi piral kale ke niñla u ke niñöm haga, “Ram minöñ kub añi ap, ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram minöñ anibu lug paknab. Nibi bi it añi ap, u rö nöp ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi it añi anibu lug paknab.

18 Anib unbö rö nöp, Seden it u ud asik ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginimj Pen kale yip haggim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höñ araböl,’ a gipim.

19 Anig haggim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau

aigegö göm hag höñ yubaln Yam kale ke hagnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp.

20 Pen yad God klö nipe uдем, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubin rö, kale niñnabim, God nibi bi udöm abad midep ñin u hanip hadö auöp i, a gimim niñnabim.

21 “Pen bi klö ap, wim po nipe li aij göm, ram nipe u niñ mideinab, nibi bi rimnap nan nipe ap pit gi udöl rö lagnab.

22 Pen bi klö yabit ap ke apöm, nip aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö pit gi udöm, nan si udnab gau dam nime li ñinab. *

23 “Nibi bi yip pig midagpal gau, wög yad gipin u rib wat gipal. Nibi bi kale nibi bi rimnap yip dauageinaböl gau, nibi bi yip aunig gaböl gau kalip ridik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

24 “Kijaki aiön pi ap, nibi bi aban li midö, hag höñ yuö arnab u, am ram minöñ nöp an gau aramöm, ka ap ulhai niñem mideinam, a göm, am an anib gau aj aj wasö niñöm, ‘Ram raul migan nöd midem aubin u arnam,’ a ginab.

25 Hagöm, amöm niñnab, ram anibu lik gi aij gi, kuö aij nöp mideinab.

* 11:15: Mad 9:34; 10:25

* 11:16: Mad 12:38

* 11:22: Kol 2:15

* 11:23:

26 Nɪpe nɪŋöm gau amöm, nɪpe rō wasö, kɪjaki aiön pi naij yabɪt unbö mudun jɪŋ u halö uɫ gɪ dapöm, mɪgan anɪbu am mɪdeinaböl. Anɪg gö, bɪ anɪbu nöd aij pro rō mɪdmɪdöp rō wasö; uri nɪpe böŋ nöp naij yabɪt mɪdeinab,” a ga.

27 Jisas manö anɪbu hagö, nɪbi bɪ iru mɪdeila anɪb au nɪbi ap uraköm, wɪñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, mɪñ mɪñ yabɪt gɪnɪm,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “Anɪg hagpan u pen nɪbi bɪ an an God Manö u nɪŋöm hagöp rō gɪnaböl gau, kale mɪñ mɪñ gɪnaböl,” a ga.

*Nan ap ke gö nɪŋun, a gɪla
(Mad 12:38-42; Mak 8:12)*

29 Pen nɪbi bɪ iru yabɪt nöp ap magum gɪlö nɪŋöl gɪ, Jisas kalɪp haga, “Nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim anɪ aui, nan si nan naij göl gɪ mɪdmim hagdɪm, ‘Nan gagep rō ap kumi kabö adö laŋ gö nɪŋun,’ a gɪpim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gɪnö nɪŋagnabim. Bɪ God manö hagep Jona nɪp ga adö u nöp yɪp gö, nɪŋnabim. *

30 Daun kub Ninepa nɪbi bɪ gau, God manö hagep bɪ Jona apöm ga rō nɪŋöm God nɪp nɪŋ udla rō, nɪbi bɪ uri mɪdpim gau, yad Bɪ Ñɪ nɪpe gɪnabin rō nɪŋmim, nɪŋnabim.

31 Pen hadame nöp nɪbi kwin ram mɪnörŋ mɪlö

mɪdeia gau nɪbö apöm, Kɪŋ Solomon manö aij hagab u nɪŋɪn a göm aua. Pen kale nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gau, bɪ kub Solomon rō wasö, yad Bɪ Kub yabɪt apem anɪ kalöp aui mɪdem, kalöp manö aij yabɪt hag ñɪnö udagdɪm. Anɪb u, manö kub hagep ñɪn u, kwin anɪbu uraköm kalöp nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gau manö kub hagnab. *

32 Hadame nöp Jona am Ninepa nɪbi bɪ gau kalɪp hagö, nan si nan naij gɪmɪdal gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm arö göm, God nɪp nɪŋ udla. Jona nɪpe hagö nɪŋ udla u pen mɪñi yad Bɪ Kub yabɪt apem anɪ kalöp aui mɪdem, manö aij yabɪt hag ñɪnö, nan si nan naij gɪpim gau arö gagdɪm. Anɪb u, manö kub hagep ñɪn u, Jona nɪpe uraköm kalöp nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gau manö kub hagnab. *

*Sɪb anɪ gau rō mɪdagaimim
(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)*

33 “Nɪbi bɪ gau hapö lauöm rin cög mɪgan gau pi gagnaböl; adö au gɪlaŋ rɪk lɪlö mailö gö, nɪbi bɪ gau ram raul mɪgan anɪbu apöm waiö nɪŋnaböl. *

34 Pen amgö magö u hapö mailö rō mɪdöp. Amgö magö u mɪd aij gɪnab u, hañ romanɪ anɪ daŋ mailö göm mɪd aij gɪnab, pen amgö magö mɪd

* 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:29: Mad 16:4 * 11:31: 1Ki 10:1-10 * 11:32:

Jo 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

aij gagnab u, hañ roman an dan sib göp u rö midnab.

³⁵ Kale niñ aij gimim, an kalöp dan mailö midöp aka sibön midöpñ Kale gasi niñbim, an hon dan mailö midöp a gi gasi niñbim u pen sibön aunim rö löp rö, kale ke niñ aij gimim.

³⁶ Hañ roman kale an dan magöñhalö mailö gi midöl gi, migan pro marap sibön midageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñinab unbö rö linab,” a ga.

Kale Perisi pri halö midpim, a ga

³⁷ Pen Jisas manö hag juö niñöl gi, bi Perisi ap nip haga, “Auö ram yad amul nan ñinul,” a ga. Hageia, Jisas ram nipe amöm, raul migan yan nan ñinñig asika.

³⁸ Asiköm, nan ñinjö niñöl gi, bi Perisi anibu, gasi nipe ke an gau nöp niñöm, bi anibi niñhön ginig hon Juda kai pör gipun rö, ñimagö nipe u ñig li yuöm wasö, yiñharin nöp nan ñinjab a göm, gasi u niña.

³⁹ Jisas gasi niña anibu ke niñöm nip haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höñ adö gau ñig pak aij gipal rö u gipim u pen an kale yan nan si nan naij gipim pri u ajman rauöm midöp. Kale niñbi bi nan aij kale gau udun a gimim, gi naij yabit nöp gimidim.

⁴⁰ Kale hauñ halö yabit. God kalöp hañ u nöp gi laga; an yan abe gi la.

⁴¹ Anib u, nan pler kap migan yan midöp u, niñbi bi mög gep rö gau kalip ñimim. Anig ginabim u, nan kale magöñhalö ut ginab.

⁴² “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabit gimim: kale marö kub yabit udnabim. Kamör, dil, nan yiñharin hañ aij auep wög adin ranab gau niñbe, nan kub rö lö, wö ral niñ dammim, sidun lan arö, nime lun God nip añi ap ñun a gimim, pör niñbim. Nan pro pro gau pör anig gimim gipim u aij, pen niñhön ginig manö il yabit u niñmim hain gagpimñ Niñbi bi gau kalip kabö rö ginim adö u gagpim; kalip naij ginim adö u nöp gipim. God nip midmagö lagpim. Anig gimim, gi naij gipim.

⁴³ “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabit gimim: kale marö kub yabit udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bi kub mab po asikpal adö u nöp asikpim. Gasi kale niñbim u, niñbi bi iru midpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bi auabön e!’ gälö, hanip aij ginab a gimim, niñbim.

⁴⁴ Pen kale Perisi kai, niñ aij yabit gimim: kale marö kub yabit udnabim. Niñbi bi rimnap niñöm, kalöp bi aij yabit a gipal u pen wip rigöl gipal hij naij midöp migan gau niñbi bi niñagöm adö lan ajpal rö midpim,” a ga.

⁴⁵ Jisas anig hagö, lo manö hag ñeb bi ap nip haga, “Manö hag ñeb bi, manö klö

yabił li hagpan anıbu, hanıp u rö nöp hag juban,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıñ aij yabił gımim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö kliš aij hagdım u, wadı marö kub gau rö, nıbi bı gau kalıp gam ñıbım u pen kalıp mög nıñmim hag rau udagdım.

47 Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıñ aij yabił gımim. Kale marö kub yabił udnabim. Nahai ıtañ kale gau hadame nöp bı God manö hagep bı gau kalıp al pak lıla. Pen kale God manö hagep bı gau wip rıgöl kale gı lıbım.

48 Gıpım anıbu, aij nöp pakla a gımim gıpım. Nahai ıtañ God manö hagep bı gau al pak lıla; kale pen wip rıgöl kalıp gı lıbım.

49 Anıb u, God gası aij ke nıñöb u haga, ‘Bı manö yad hagep gau, bı manö aij yad ud arep gau kalıp yunabin, pen kalıp jı nıñöm, rımnap gı naij göm, rımnap böñ nöp al pak lınaböl,’ a ga.

50 Pen hadame nöp, God mınöñ naböñ ıı i gı lınıg ga ñın u rıköm, bı God manö hagep gau kalıp pör paklö auöp rö, nıbi bı mıñi mıdpım gai i, nan naböñ anıbu pen udnabim.

51 Marö anıbu me, bı Ebol nıp nöd ıı göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nıp, ka nan sabe gı ñeb ram raul mıgan u lödañ, kabö kałum ud

gıla bıd adö au i, anı au al pak lıla. Kalöp nıñö yabił hagabin, manö marö anıbu magöñhalö, nıbi bı mıñi mıdpım gau udnabim.

52 Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıñ aij yabił gımim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö aij u, gası aij nıñeb ram raul mıgan ajöñ ki u kale udmim, gau pi gıpım. Gau pi gıpım u, nıbi bı ram raul mıgan am nıñun a göm gası nıñbal gau, kalıp pör adan magrem hag rıkpım,” a ga.

53-54 Jisas kalıp anıg hagöm höñ arö nıñöl gı, lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe nıp jı nıñöl hagla, “Manö nıñön u hagno, pen hagö nıñun, nıp dam manö kub hagun,” a göm, Jisas nıp manö pıral pıral adö rımnap haglö ara.

12

Nan pi göm gıpal gau waiö nıñnaböl

(Mad 10:26-27)

1 Pen ñın ap, nıbi bı iru yabił nöp ap magum göm, pen pen cıro cıro ñöm nıbi bı rımnap ma abö jö ma jö gılö nıñöl gı, Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Perisi kai pör gı naij gıpal u pi göm, mıd aij gıpın, a gı gası nıñbal. Kale anıb unbö rö gımim rö löp u, kale yıs kale u nıñ aij yabił gımim.

2 Nan pi gımim gıpım gau, hainö waiö lö nıñnaböl. Manö agamıj hag pi gıpım

gau, u rö nöp waiö lö niñnaböl. *

³ Pen manö sibön yan hag-pim u, mailö halö haglö niñnaböl. Manö agamiñ raul miñgan yan hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö lan haglö, yag dam ram miñnön gau ud arnaböl,” a ga.

*God níp nöp piññiñ giñmim
(Mad 10:31)*

⁴ “Nibi bi yad gai i, kalöp hagabin, God níp ciñ giñno, haníp al paknaböl a giñmim, piññiñ gagmim. U yiñharñ hañ roman adö u nöp giñ naiñ giñlö, hij giñnab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab.

⁵ Anib u, yad kalöp hagabin, kale piññiñ giññiñ, Bi kalöp hañ roman al pak löm, hainö kalöp mab ke inab miñgan yan ud yunim rö löp, Bi anibu nöp piññiñ giñmim. Nipe nöp Bi piññiñ gep me; níp nöp piññiñ giñmim.

⁶ “Kale niñbim, nibi bi yaur pro unbö mamid u siñkim göm, mani añi pro miñhöp nöp udpal. Yaur pro anib gau, God añi ap niñagnim rö lagöp; magöñhalö niñjöb u nöp midöp.

⁷ Pen kale nibi bi gau nan yabiñ; yaur gau kale aip adíp adíp rö wasö. God nabic cög umagö kale u magöñhalö wö ralöp u me, kale piññiñ gagmim, gasi halö midaimim,” a ga. *

Jisas nibi bi nipe midpim u, nibi bi gau waiö hagnim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö niñjö hagabin, nibi bi Jisas lau adö midpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hag hiñkeinaböl gau, yad kalíp pen abe nibi bi gai i yiñ lau adö midpal a gem, God ejol nipe midpal an au waiö hag hiñknabin.

⁹ Pen nibi bi Jisas lau adö midagpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hageinaböl u, yad kalíp pen abe nibi bi gai i yiñ lau adö midagpal a gem, God ejol nipe midpal an au waiö hagnabin.

¹⁰ “Bi Ñi nipe níp hag jueinaböl u, God niñjöm arö giññiñ arö giñnab; pen Ana Ut u níp hag jueinaböl u, God nipe niñjöm arö gagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagniñ göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman bi kub midpal an au, aka kiñ midpal an au, daueinaböl u, pen manö niñhön u udun hagun a giñmim, gasi iru niñjagmim. *

¹² Urak hagpe niñjöl giñ, magö anibu nöp Ana Ut nipe kalöp gasi ñö niñjöl giñ, niñmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a giñmim, gasi u niñjagmim

¹³ Nibi bi iru mideilla an anib au, bi ap Jisas níp haga, “Manö hag ñeb biñ, ne mam yad u níp hagö, bapi nan

* 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34

* 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15

nipe ud löm uma gau, nime li yip böŋ lau ke ñaŋ,” a ga.

14 Hageia, Jisas níp pen haga, “Yip an hagöp, ‘Bí nan ud asík ñeb u mídaimön,’ a ga nínem nan kalöp gau ud nime li ñinam?” ö ga.

15 Jisas anig hagöm, nibi bí mideila gau kalíp haga, “Ñiŋ aij yabıl gímim. Nan iru nöp udun a gímim, gası u nınagmim. Nan iru udun a gímim, gası nınabim u, míd aij gímim rö lagnab,” a ga. *

16 Pen Jisas manö ap kalíp manö hod rıköm haga, “Bí mani iru mideinab ap, wög adıŋ nipe u, wid magö nan gau iru yabıl nöp mideinab.

17 Gası nipe gau nöp ke nın damöm, ‘Nan ñıŋeb yad iru nöp mídöp gau, ram raul mıgan mai dap lem, ñiŋ mideinam?’ ö gınab.

18 Pen gası ap nınöm, ‘Ram pro gau rıb waı gı yuem, ram kub kub gau nöp gı lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöŋhalö ud ram raul mıgan anıb gau dam lınabin.

19 Yad anig gem, yip ke hagnabin, “Bí me. Ne nan aij iru yabıl mídöp u mı iru yabıl nöp mídöm pıs gagnab. Anıb u, wög ne u arö gımön, nan ne anıb gau nöp ñiŋöl gı, ñıg ñiŋöl gı, mıñ mıñ göl gı, gı mídaimön,” a gınabin, a gınab.

20 Anig hagöm gası nınab, pen God níp hagnab, ‘Ne bí hauı halö yabıl! Mıñi sıb aŋ yaŋ nöp umnabön. Nan ne iru nöp gı jın gı lö

mídöp anıb gau, an rö ud ñiŋ mideinab?’ ö gınab.

21 “Anıbu rö me, nibi bí nan aij gau iru nöp ud magum göm mıñ mıñ gıpal u, pen God amgö ilö nipe au kale nibi bí mög gep rö mıdpal,” a ga. *

God hanıp abad mideinab, a gímim, gası iru nınagmim

22 Jisas anig hagöm, bí nipe gau kalíp haga, “Anıb u, ‘Nan magö gai nıbö udun ñiŋ mıdaiun, waıŋ gai nıbö udun yım mıdaiun,’ a gímim, gası kub u nınagmim.

23 Nan ñıŋeb u nan kub wasö. Kamıŋ mıdep magö u nan yabıl. Waıŋ nan gau nan kub wasö. Hañ romanı u nan yabıl.

24 Yaur mıdpal gau nınim. Yaur gau, nibi bí gıpal rö, wid wög gı yımlö, po gö rık dauagpal. Wid magö rık dap magum gep ram kale ap mıdagöp. God nöp me nan ñıŋeb kalıp ñöb. Nipe nan pro gau gası nınöm anig göp u, kale nıhön gınig hanıp nibi bí abad mıdageinab a gímim, gası iru nınbımıŋ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

25 Pen kale gası iru nıŋeinabim u, umnıg gınabim ñın u arö gımim, magö ap halö mideinabim aka?

26 U nan pro, pen kale ke nan pro anıbu gımim rö lagöp. Anıb u, kale nıhön gınig nan yıharıŋ adö rımnab gası iru nınbımıŋ?

27 Nan be gau ranöm, magö pılöm pıpıt yuöp u pen ke waıtıj göm rıb adık gınım rö lagöp. God nöp gö, rıb adık aij yabıt gımıdöp. Pen Kiş Solomon rıb adık aij yabıt gımıdöp u, gausıt gau rıb adık aij gımıdöp u rö gagmıdöp.

28 Nan be gau ranöb anıb gau nan yıharıñ; pör mıdageinab. Mıñi rö mıdöm, rol ruö rıb gı dö gı mab laulö innab. God nıpe nan yıharıñ gau gası nıñöm anıg göp u, kale nıhön gınıg hanıp waıtıj ñagnab a gımim, gası iru nıñbımñ Nıñ udep magö kale u mılö mıdagöp.

29 Hon nan magö, ñıg, nan gau gai nıbö udun ñıñun a gımim, gası marö u nıñagmim.

30 Nıbi bı God nıp nıñagpal gau, gası anıbu rö nıñbal. Pen Nap kale u kalöp hauı gagöp; nan kalöp mıdagöp gau nıñöb.

31 Anıb u pen, God nıbi bı udöm abad mıdeinab u, hanıp halö udnım a gımim, gası ańı nıñmim gıpe arö me, kalöp abad mıdöl gı, nan anıb gau kalöp ñınab.

Ram mınöñ kumi kabö adö lañ au nan aij aij ud magum gımim

32 “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mıdeinabin a göm nıñöb u me, kale pıñıñ gagmim.

33 Nan kale mıdöp rö gau, sıkim gı mani udmim, nıbi

bı nan mıdagöp gau kalıp ñımim. Anıg gınabim u, mani rin kale papıt gagöm pör pör nöp mıdeinab; nan aij aij kale kumi kabö adö lañ au mıdöm ur gagnab; bı sı udep apöm sı udagnab; sıpsop nan gau ñıñagnab. *

34 Pen nan aij kale gau mınöñ naböñ adö ıt i ud magum geinabim u, hibur gası mıdmagö kale u u rö nöp mınöñ naböñ adö ıt i mıdeinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö lañ au ud magum geinabim u, hibur gası mıdmagö kale u u rö nöp anıb lañ mıdeinab.

Gıñın gımim mıdaimim

35 “Anıb u, waıtıj kale u söl söl pa jö gımim, dip nagı pıg lı aij gımim, hapö lau lımim nıñöl gı mıdaimim. *

36 Bı wög gı ñeb gau hagnaböl, ‘Bı kub hon u, bı nıñeb nıpe nıbi udöm aip nan kub ñıñ mıdlö nıñöl gı, söl ado gı aunab,’ a göm, nıñ nöp mıdeinaböl. Bı kub kale u ado gı apöm, ajöñ pak gu gu gö, yıñıd hiıknaböl. Anıb unbö rö kale anıg gımim.

37 Pen nıpe ado gı apöm, kale nıñ mıdeinaböl u nıñöm, kalıp ud aij yabıt gınab. Bı kub anıbu nıpe ke, waıtıj nıpe u söl söl pa jö göm, dip nagı pıg lı aij göm, kalıp hagö, ap nan nıñeb lı nıñbal ka u asık gıgabö gılö, nıpe ke nan nıñeb gau dam kalıp ñınab.

³⁸ Pen bi kub sibön an kub yan aka kilakil hagnab magö u apöm niñnab, bi nipe gau uhön hanageinaböl, kalip ud aij yabıl gınab.

³⁹ Anıb u, niñim. Nıbi bi ram nap nibö gau, bi nan si udep bi aunab ñın u a göm, niñ mıdaiblap u, ram kalip pilaköm, nan kale gau si udagbö. *

⁴⁰ Anıb unbö rö, Bi Ñı nipe aunab a gımim, abad mıdaimim. Auagnab a gımim gası niñabim magö anıbu nöp aunab,” a ga.

*God nıp wög gi aij gımim
(Mad 24:45-51)*

⁴¹ Jisas anıg hagö, Pida haga, “Bi Kub, manö hod rikmön hagabön anıbu, hanıp nöp hagabön aka nıbi bi magöñhalö hagabön?” ö ga.

⁴² Hageia, Bi Kub pen haga, “Bi an gası aij mıdö, wög gi aij gınab u, bi kub nipe ram nipe u arnıg göm nıp hagnab, ‘Bi wög yıp gıpal rımnab kalip abad mıdmön, nan ñıñeb kalip gau nıme lı ñöl gi mıdaimön,’ a göm, arnab.

⁴³ Anıb u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp gınab u niñöm, nıp ud aij yabıl gınab.

⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bi kub anıbu hagö, bi nipe gi aij gınab anıbu nan nipe gau magöñhalö abad mıdeinab. *

⁴⁵ Pen bi wög gi ñeb nipe u, bi kub yad u yıñıd auagöp

a göm, nıbi bi wög gi ñeb rımnab kalip mıñu magö paköm, nan kub niñöm, ñıg wain iru niñöm, hauı alöm, gi mıdeinab.

⁴⁶ Pen bi kub nipe auagnab a göm niñnab ñın u nöp apöm, nıp rıb gi dö mı dö göm, nıbi bi manö nıp niñagpal an kalip au hag yunab.

⁴⁷ “Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñ aij gınab, pen manö nıp u rıb juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nıp rapın paknaböl. *

⁴⁸ Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nıp paköm ilön pro rö ñınaböl. God nıbi bi kalip nan iru ñınab gau, yıp pen nan iru ñımim, a gınab; pen nıbi bi kalip nan iru yabıl ñınab gau, yıp pen nan iru yabıl ñımim, a gınab.

*Nıbi bi rımnab Jisas nıp
udagöm asık ke ke lınaböl
(Mad 10:34-36)*

⁴⁹ “Yad aubin u, mınön nabön adö il i hapö pıg yunıg aubin. Ram mınön gau magöñhalö hadö inböp u aij!

⁵⁰ Yıp ilön pak ñınıg gaböl u, yıp marö kub yabıl göp. Marö kub anıbu mıd dam dam, yıp ilön pak pıs gınaböl ñın u nöp pıta gınab. *

⁵¹ Kale yıp hagnabim, nıbi bi ud jım ñınıg auub a gınabim u, pen u wasö. Yad

* 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2

* 12:44: Mad 25:21,23

* 12:47: Jem 4:17

* 12:50: Mak 10:38-39

aubin rö, nîbi bî gau gasi adö ke ke nîñöm asîk ke ke lî naböl.

⁵² Mîñi ñîñi rîkôm, amîlap apîlap unbö mamîd rö mîdeinaböl u, mîhau nîgan yîp udlö, mîhöp yîp udagmil, asîk ke ke lînabil. Pen wasö u, mîhöp yîp udlö, mîhau nîgan yîp udagöm, asîk ke ke lînaböl.

⁵³ Bî apîl mîhau, ñî nîpe aka nap yîp udagö me, asîk ke ke lînabil. Nîbi amîl mîhau, pai nîpe aka nîme yîp udagö me, asîk ke ke lînabil. Nîme aip ñî nîpe nîbin u aip, u rö nöp gînabil; nîme aka ñî nîpe nîbin u yîp udagö, asîk ke ke lînabil,” a ga.*

Krais u auub a göm nîyagla

(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kalîp haga, “Sîdö wad arab lau adö kumi wamöb nîñmim, mîñi möñ alnîg gab a gîmim nîñ mîdpe, mîdö mîdö hagpim rö nöp möñ alnab.

⁵⁵ Yîgön kub gamîñ nîbö gai i gî auöp nîñmim, mîñi sîdö kub lîñg gab a gîmim nîñ mîdpe, mîdö mîdö hagpim rö nöp sîdö kub lînab.

⁵⁶ Kale bî pir alep! Nan mîñnöp naböñ iñ i nîñ aij gîmim, nan kumi kabö adö lañ nîñ aij gîmim gîpim u, pen nîñhön gîñg ñîñ kub pör abad mîdmîdim u, mîñi hadö auöp a gîmim nîñagpim?” ö ga.

Bî nöp manö kub hagnab u aip manö ud asîkmim

(Mad 5:25-26)

⁵⁷ “Kale ai gîñg, adan anîbu aij, adan anîbu naij, a gîmim nîñagpim?

⁵⁸ Pen bî ap nöp manö kub hagnîg dam arabin a gainîm, manö kub anîbu nîñhön gîñg arabul a gîmön, adan anî au amöl gî, nîp aip manö hag ud asîk aij gîmil. Wasö u, nöp dam bî kub manö nîñeb ñîmagö adö nîpe u yuö, nîpe pen nöp dam polisman ñîmagö adö kalîp gau lö, nöp böñ nöp dam nagi lînaböl.

⁵⁹ Anîb u, yad nöp hagabin, ne nagiñman nöp mîdmön, nan naböñ ne gau böñ nöp naböñ ral pîs gîmön me, höñ arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naij gîpim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö anîbu, nîbi bî rîmnap apöm, Jisas nîp hagöm hagla, “Galili nîbi bî rîmnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gî ñîlö nîñöl gî, magö anîbu nöp gapman bî kub Pailod kalîp böñ nöp al pak la,” a gîla.

² Hageila, Jisas kalîp haga, “Galili nîbi bî anîb gau nöp, nan si nan naij unbö ke gîlö anîg göp, pen Galili nîbi bî rîmnap nan si nan naij pro pro gîpal rö anîg gagöp, a gîmim, nîñbim ar?”*

³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij

gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nibi bi anib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

4 Pen Siloam wañö sö! au, ram mlö kub pa jö göm nibi bi unbö kagoñ böñ dañ (18) kalip pak la u, nan si nan naij unbö ke gilo anig göp, pen nibi bi Jerusalem midmdal rimnap nan si nan naij pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, niñbim ar?

5 U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nibi bi anib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö pñlagöp

6 Pen Jisas manö hod riköm kalip haga, “Bi ap uñhem magö ap pñlan, a göm, yin u ju dapöm, nagñ wain wög nipe au yimnab. Hainö ado gñ apöm niñnab magö ap pñlagab.

7 Bi wög gep nipe u nip hagnab, ‘Mi mñhau nigan mi aññ aññ inö niñjöl gñ, pör apem niñbin uñhem yimnö u magö niñneb ap pñlagöp. Anib u, wög adin yad an au midöp u aij gagöp. Rib yul’ a ginab.
*

8 Hageinab, bi wög gñ ñeb nipe hagnab, ‘Bi kub, uñhem il anibu mñni rib yuagap. Yad uñhem il anibu kipñ gñ aij gem, nan uñan uñan rimnap dap linö, *

9 mi hainbö u magö pñlnim u arö gimön; pen magö pñlagnim u rib yumön,’ a ginab,” a ga.

Jisas nibi jöl magö dudu ga u gö, yidun ga

10 Pen Juda God nip sabe gep ñin ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalip manö hag ñi mñdeia.

11 Ram raul migan anibu nibi ap ap mñdeia. Nibi anibu nip kijaki aiön pi gö, jöl magö nipe u dudu badu göl nöp ajmñdöp mi unbö kagoñ böñ dañ (18) ina.

12 Jisas nibi anibu nip hagö auaia haga, “Nan nöp göp u kamñj löp,” a ga.

13 Anig hagöm, nip ud niñjöl niñjöl gñ, magö anibu nöp jöl magö u yijig gö, God hib nipe u hagö adö ara.

14 Pen Jisas God nip sabe gep ñin u gö kamñj la u niñjöm, bi kub Juda magum gep ram anibu abad mñdmñdöp u, Jisas nip niñjöl mulu lugö, nibi bi ap mñdeila gau kalip haga, “Kale nibi bi nan göp gau, wög gep ñin unbö kagoñ jñj nöp aube kamñj linim. Mñni God nip sabe gep ñin i anig gagmim,” a ga. *

15 Anig hagö, Bi Kub nip pen haga, “Kale bi pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adik libe mñdeinab au, God nip sabe gep ñin u ñig nan gö, kalip nagñ hubñkmim, dam arbe ñig niñnaböl aka wasö? *

* 13:7: Luk 3:9

* 13:8: 2Pi 3:9,15

* 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14

* 13:15: Luk 14:5

16 Pen bac iŋaŋ hon Ebraham rīkōm, rīk dap līla pai i, Seden nīp hadame nōp adīk lō, mī in kagoŋ bōŋ daŋ mīdōp u, nīp mōg nīŋagpim aŋ Mīñi God nīp sabe gep ñīn i, nagi nīpe hubīk yuajīn, manō kub hagabim ar?

17 Jisas anīg hagō, bī nīp nīŋlō mulu luga gau nable yabīl ga. Pen nībi bī rīmnag gau, Jisas nan gagep rō gīmīdōp gau nīŋōm, mīñ mīñ yabīl gīla.

Mab masded magō u, manō hod rīkōm haga

18 Jisas manō ap halō hagōm haga, “God nībi bī udōm abad mīdeinab manō u kalōp hag ñīnīg gabin u, aige gem hagnō, kale nīŋ aij gīnabim?”

19 Me manō adō hagnīg gabin inbō rō mīdōp. Bī ap mab masded magō u dam wōg nabōŋ nīpe u yīmō, ran kub gōm ramō lōm gau gau arnab, yaur gau apōm lō lō gau gau mīdeinabōl,” a ga.

20 Manō ap pen kauyaŋ haga, “God nībi bī udōm abad mīdeinab manō u, aige gem hagnō, kale nīŋ aij gīnabim?”

21 Adō anību rō, nībi ap yīs bad pro pro ap udōm, plaua rin kub yaŋ halō ud ado malo gō mīdōl gī, kub yabīl rannab rō u gīnab,” a ga.

Ajōŋ pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

22 Pen Jisas Jerusalem arnīg gōm, yījīg gōl araga. Nīpe daun gau abe, nībi bī ram rīŋīg aglō mīdeila gau abe, aŋ aŋ hanōl gī, manō hag ñōl gī ara.

23 Nībi bī mīdeila anīb gau, bī ap Jisas nīp haga, “Bī Kub, God yōp nībi bī mīhōp nōp ud kamīŋ yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalīp haga,

24 “Anīb u, kale klō gīmim nōp, ajōŋ iŋ pro ramō anību arnabim. Nībi bī iru yabīl nōp, adan ramō pro anību arun, a gōm, am rua rīk wasō nīŋnabōl.

25 Nīhōn gīnīg, bī ram nap nībō u adan gīñnab, kale hōŋ gau nōp mīdmim, pak gu gu gīmim hagnabim, ‘Bī kub, adan hīk!’ a gīpe, nīpe pen pe hagnab, ‘Kale gai nībōŋ Yad kalōp nīŋagpin!’ a gīnab.
*

26 Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nōd ram mīnōŋ hon u apōn, nōp aip nan ñīŋun ñīg ñīŋun gīmīdun; ne hanīp manō hag ñīmīdan,’ a gīnabim.

27 Kalōp pen hagnab, ‘Yad kale nīŋagmīdin. Kale gai nībō yad nīŋagpin. Kale nībi bī nan si nan naij gīpim u me, kalōp ajōŋ hīkagnabin. Arim!’ a gīnab. *

28 Hainō kale nīŋnabim, Ebraham, Aisak, Jekop, bī God manō hagep bī gau, God ram mīnōŋ pōr mīdep u God aip mīdeinabōl, pen kalōp hag hōŋ yuō, mītōŋ kub gōl

* 13:25: Mad 25:10-12

* 13:27: Sam 6:8

* 13:28: Mad 8:11-12

gi, meg magö hau ribiköl gi nöp mideinabim. *

29 Pen nibi bi milö gau nibö, sidö auab lau adö nibö, sidö wad arab lau adö nibö, gamiñ gau nibö, gajñ gau nibö, God ram minöñ pör midep nipe u apöm, asiköm jim ñöl nan kub ñiñnaböl. *

30 Pen nibi bi uri jöl adö yabiñ au midpal gau, hainö rimnap nöd am mideinaböl. Pen nibi bi uri nöd araböl gau, hainö rimnap jöl adö yabiñ gau mideinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem niñö mög ga

31 Magö anibu nöp, bi Perisi rimnap apöm Jisas nip hagla, “Gapman bi kub Herod nöp al pak linig gab. Anib u, ne ram minöñ i arö gimön, ram minöñ ke ap aru,” a gila.

32 Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anibu nip hagpe, niñ midainim. Miñi abe, rol abe, nibi bi kijaki aiön pi abañ alöp gau ginö kamñ löm, nibi bi nan göp gau ginö kamñ löm, ginab. Ruö pen, ñin mihau nigan u me, wög yad u gi hknabin.

33 Pen miñi, rol, ruö yad adan arin a gabin u arnig gabin. Bi God manö hagep gau kalip Jerusalem nöp al pak linaböl.

34 “Jerusalem! Jerusalem! God nipe manö hagep bi nipe kalöp a göm yua gau, niñhön ginig pör kabö ud pak

libimñ Kikakñ pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñi pai ne gau ud aij ginam, a gem, niñbin u pen yip iru niñmim wihö gipim.

35 Anib u, niñim. Ram kale u kuö nöp midöp. Midö, kale yip niñagnabim; hainö gau, ‘Bi anibi Bi Kub hag yuöp auab i, God gö, hib nipe adö lañ aran,’ a ginabim ñin u me, yip kauyan niñnabim,” a ga.

14

Jisas, bi ñimagö ma hu ga ap nip gö, kamñ la

1 Juda God nip sabe gep ñin ap, Jisas am Perisi bi kub ap ram nipe u nan ñiñö niñöl gi, nibi bi mideila gau, nipe niñhön rö ginim, a göm, niñ ij halö li mideila.

2 Niñhön ginig: ñin anibu, bi ñimagö ma hu ga ap ap mideia.

3 Jisas, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, kalip haga, “God nip sabe gep ñin i, bi nan göp ap ginö kamñ linab u aij aka wasön Lo manö niñhön hagöp?” ö ga. *

4 Hageia, manö ap pen hagagla. Anib u, Jisas bi ñimagö ma hu ga u nip ud niñö kamñ la. Kamñ lö, Jisas bi anibu nip hag yuö ara.

5 Jisas bi anibu hag yuöm, bi anib gau kalip haga, “Ñi pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nip sabe gep ñin u ñig milbim ulöm migan yan

lugeinab u, kale y+η+d am ud
yunabim aka wasö?" ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap
hagöl rö laga.

*Hon hib kub m+deian, a
g+mim, gas+ u n+ηagmim*

⁷ Pen n+bi b+ an+ib gau nan
magö n+ηn+g apöm, ka as+kep
a+ij a+ij gau nöp n+ηun as+kun,
a göm as+kla u, Jisas n+ηöm,
manö ap manö hod r+köm
haga,

⁸ "B+ ap n+bi udn+g göm,
nan kub n+ηn+g kalöp w+ñ
alö ammim, ka as+kep a+ij
l+n+m adö u as+ikagmim.
N+ñhön g+n+g: n+bi b+ kub
r+mnap auöl rö löp. *

⁹ An+ib u, kale ka as+kep
a+ij adö an+ibu as+ik geinabim,
b+ kalöp w+ñ alnab u apöm
hagnab, 'Ne ke gau aru, b+
kub i adö an+ib au as+ikan, ' a
gö, nöp nable gö n+ηöl g+, am
l+ñ g+ am ba gau as+iknabön.

¹⁰ Pen kalöp, nan n+ηun,
a göm, w+ñ alaiöl, am got
gau as+ik m+dpe me, b+ kalöp
w+ñ alnab u apöm hagnab,
'B+ m+deimam. Ne aumön ka
adö a+ij i as+ik g+, ' a gö, n+bi
b+ nan n+ηn+g ap m+deinaböl
gau nöp n+ηöm, b+ u an i b+
kub nöp m+idöp, a g+naböl.

¹¹ An+ib unbö rö, n+bi b+
hon hib kub m+idöp, a göm,
n+ηbal gau, God hib kalpe gö
ap lugnab. Pen n+bi b+ ana
udöm m+dpal gau, God hib
kalpe gö ap rannab," a ga. *

¹² Jisas manö an+ibu hagöm,
b+ nan kub n+ηn+g n+bi b+

w+ñ ala u n+ip haga, "Ne nan
kub n+ηn+g, b+ n+ηeb ne gau,
nañ+n namam yam ne gau,
n+bi b+ ram m+nöη alog ne
mani iru m+idöp gau, kal+ip
w+ñ alagmön. N+bi b+ an+ib
gau, naböη ñun, a göm, nöp
pen nan n+ηn+g w+ñ alöl rö
löp.

¹³ Ne nan kub n+ηn+g, n+bi
b+ mög gep rö gau, n+bi b+
ñ+imagö ma k+la göp gau, n+bi
b+ ma naij göp gau, n+bi b+
amgö we göp gau, kal+ip w+ñ
albe, aueinaböl, nan n+ηmim.

¹⁴ N+bi b+ mög gep rö an+ib
gau, nöp pen ñöl rö lagnab
u me, hainö God n+bi b+
kam+η a+ij n+pe gau gö urakn-
aböl ñ+n u, n+pe ke nöp pen
ñ+nab," a ga. *

*Nan kub n+ηnaböl u, manö
hod r+köm haga*

¹⁵ Pen manö an+ibu n+ηöm,
b+ kale a+ip nan n+ηeila ap
Jisas n+ip haga, "God n+bi b+
n+pe udöm abad m+deinab
u, n+pe a+ip j+m ñöl nan kub
n+ηnaböl gau, m+ñ m+ñ yab+ñ
g+naböl," a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, "B+
ap nan kub n+ηn+g göm, n+bi
b+ iru nöp w+ñ alnab.

¹⁷ Pen nan kub n+ηeb ñ+n
an+ibu aueinab, b+ wög g+ ñeb
n+pe u n+ip hagnab, 'M+ñi am
n+bi b+ nöd hag l+bin gau
kal+ip am pañ+d dau, ' a g+nab.
B+ wög g+ ñeb n+pe pen amöm
hagnab, 'Nan magöñhalö dap
g+j+n g+ipun; aube arun!' a
g+nab.

* 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15

* 14:8: Pro 25:6-7

* 14:11: Mad 23:12; Luk

18:14 * 14:14: Jon 5:29

* 14:15: Luk 13:29

18 Hageinab, nɪbi bɪ anɪb gau ap hagnab, 'Yad arnam u pen mɪnɔŋ nabɔŋ ap raubin u nɪŋnɪg arabin,' a gɪnab.

19 Pen ap hagnab, 'Yad arnam u pen kaj kau unbö sɪduŋ laŋ raubin u, wög gɪ aij göl aka gem, am nɪŋnabin,' a gɪnab.

20 Ap hagnab, 'Yad arnam u pen nɪbi yad gɪsɔn nöp uɖpin u me, aunam rö lagöp,' a gɪnab. *

21 Anɪg hageinaböl, bɪ anɪbu ado gɪ amöm, nɪbi bɪ gau kale nɪhɔn nɪhɔn hagnaböl u, bɪ kub nɪpe u nɪp hagnab. Hageinab, bɪ kub u hibur nɪpe u naij gö, bɪ nɪpe u nɪp kauyaŋ hag yuöm hagnab, 'Ne yɪŋɪd am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nɪbi bɪ mög gep rö gau, nɪbi bɪ ñɪmagö ma kɪla göp gau, nɪbi bɪ amgö we göp gau, nɪbi bɪ ma naij göp gau, kalɪp paŋɪd dau,' a gɪnab.

22 Hageinab, hagnab rö göm, hainö bɪ wög gɪ ñeb anɪbu hagnab, 'Bɪ kub, hagpan rö gɪpin u pen mɪgan rɪmnap kau nöp mɪdöp,' a gɪnab.

23 Hageinab, bɪ kub u bɪ wög gɪ ñeb nɪpe nɪp hagnab, 'Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nɪbi bɪ manö kɪö gɪmön hagö, kale aulö, ram raul mɪgan yad u böŋ nöp rɪb uɖnɪm.

24 Pen nɪbi bɪ nöd wɪñ alnö auagpal gau, nɪbi bɪ ap nan yad pro pro rɪmnap

ñɪŋagnab, wasö yabɪl,' a gɪnab," a ga.

Gasɪ nɪŋ aij gɪmim, yɪp lau adö aumim, a ga
(Mad 10:37-38)

25 Jisas adan araia u, nɪbi bɪ iru yabɪl nɪp hain gɪla. Nɪpe ado göm kalɪp haga,

26 "Nɪbi bɪ gau yɪp lau adö arun a gɪnaböl u pen gasɪ kub kale areinab nɪme nap, nɪbi ñɪ pai, nɪñɪn nɪmam kale, aka hañ roman kale ke u, yad nɪŋnö nɪbi bɪ yad mɪdaiöl rö lagöp. *

27 Nɪbi bɪ rɪmnap hagnaböl, Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdaiun u pen anɪg gɪno, nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp gɪ naij göl rö löp, a göm, hañ roman kale ke nöp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdeinaböl u, nɪbi bɪ yad mɪdaiöl rö lagöp.

28 Pen bɪ kale ap, ram mɪlö kub i adö laŋ ap gɪnɪg, nöd mani aige gö rö uɖem gɪnam, a göm, gasɪ nɪŋ aij göm gɪnab.

29 Pen, gɪnam gɪnam, a göm, kabö nöd nöp gɪnab u pen hainö mani uɖep gö, ram uɖep gö, nɪbi bɪ gau nɪp hag juöm hagnaböl,

30 'Ake! Bɪ mɪlö i ram gɪnɪg göm rö gɪ damöm, ram adɪŋ arö göp,' a gɪnaböl.

31 Pen anɪbu rö, bɪ kiŋ ap, bɪ kiŋ ap aip pen pen gɪnɪg, nöd gasɪ nɪŋ aij göm arnab. Pen nɪpe gasɪ nɪŋ damöm, ami bɪ yad u den dausan nöp mɪdöp; pen kiŋ anɪbu ami bɪ nɪpe dwedi dausan mɪdöp;

pen pen gun, nipe ami bi yad al pak linim rö löp, a ginab.

³² Gasi anibu ninjom, kin ap milö gau hain auö ninjol gi, manö yuöm hagnab, 'Hol aige gul, manö hag jim ñul?' ö ginab.

³³ Anib u, ninj aij gimim. Nan kale gau magorhalö arö gimim, yip aip auagnabim u, nibi bi yad midaimim rö lagöp.

³⁴ "Dö nan aij yabih u pen dö kal nipe arnab u, kale nihön gilö kauyan dö ginab?"

³⁵ Dö anibu rö, ud wög adinj aka kihakih hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anibu rö wög ap midagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li ninj aij gimim," a ga.

15

*Kaj sipsip ap ur ga
(Mad 18:12-14)*

¹ Pen bi dakis udep gau abe, nibi bi nan si nan najj gila gau abe, Jisas manö hagab u ninjun, a göm, ap ninj mideila.

² Pen bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip hag juöm hagla, "Nipe nihön ginig bi nan si nan najj gipal gau udöm, aip nan magö jim ñöl ñinjab?" ö gila. *

³ Anig hageila, Jisas manö ap hod riköm kalip haga,

⁴ "Bi kale ap, kaj sipsip ñinjuöl unbö mamid u (100) muk mideinab. Pen añi nibö

ap ur geinab u, rimnap dam minöñ halin halin midöp gau löm, am kaj sipsip nipe ur ginab u ulhai ninj aj aj aj, nip ulhai ninj dam dam ninj udnab. *

⁵ Kaj sipsip nipe anibu ulhai ninj udöm, aij a gö ninjol gi, ud sidun nipe u adö lan linab.

⁶ Sidun lan dap ram amöm, nibi bi ninjeb nipe gau, nibi bi ram minöñ alog nipe gau, kalip wiñ alöm, ap magum ginaböl hagnab, 'Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai ninj adog udpin u, köl yad aip min min gun,' a ginab.

⁷ Anig unbö rö me, nibi bi iru nöp gau, hon gi aij gun nan si nan najj gagpun, a göm, gasi ninbal gau, kumi kabö adö lan au midpal gau ninjom min min gagnaböl; pen nibi bi añi ap, nan si nan najj gipin gau nihön ginig anig gipin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lan au ninjom min min ginaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ "Aka pen, nibi ap mani silpa magö nipe unbö sidun lan mideinab. Pen magö ap, ram raul migang gau agamij ap lugeinab u, nipe nihön ginabij Nipe hapö lau adö aulik löm, ulhai ninj ninj ka acip acip lik lik, kabö magö nipe anibu udnab.

⁹ Mani silpa magö nipe anibu ulhai ninj udöm, aij a gö ninjol gi, nibi bi ninjeb nipe gau, nibi bi ram minöñ alog nipe gau, kalip wiñ

* 15:2: Luk 5:30

* 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

alöm, ap magum gɪnaböl hagnab, 'Kabö magö yad lugöp magö añi anɪbu, ulhai niŋ adog udpin u, köl yad aip mɪñ mɪñ gun,' a gɪnab.

¹⁰ Anɪbu rö me, niɪbi bi añi ap, nan si nan naij gɪpin gau niñhön gɪniŋ anig gɪpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laŋ au God ejol niɪpe gau niñjöm mɪñ mɪñ gɪnaböl," a ga.

Ñi ap nap nip arɪk ara u, manö hod riköm haga

¹¹ Jisas manö anɪbu hagöm haga, "Bi ap ñi niɪpe mɪhöp mɪdeinab u.

¹² Ñi niɪpe hain u, ap nap nip hagnab, 'Bapi, nan halip mɪhön hagpan gau, ud asɪk yip gau ke ñi,' a gö, nap nan kalpe mɪhön gau ud asɪk ke ke ñinab.

¹³ Ñö, ñi niɪpe hain u magö ulep magö ap mɪdöm, nap nan nip ud asɪk ña gau magöñhalö sɪkim göm, mani udöm, dam ram mɪnönj mɪlö gau arnab. Am anɪb gau mɪdöm, niɪbi si nan naij gau göl gɪ, mani nan niɪpe ud arnab gau, hañowañö niɪbi bi gau ñi piɪs gɪnab.

¹⁴ Anig gö, mani niɪpe piɪs gö, ram mɪnönj anɪbu kɪyö kub yabɪl lɪnab. Pen nan magö rau ñiñnim mani ap mɪdageinab.

¹⁵ Anig gö, niɪpe amöm, bi ram mɪnönj anɪbu niɪbö nap kale ap hag niñjö, nip kaj mukep wög u hag lɪnab.

¹⁶ Pen nip kɪyö kub yabɪl u lö gɪ mɪdö mɪdö, kaj

mukmɪdal womai hañ gau rɪmnap ñiñnam a gɪnab u pen niɪbi bi rɪmnap nip nan magö ñagnaböl.

¹⁷ Pen gasɪ magö niɪpe niñj ud arö gasɪ aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad bi nip wög gaböl gau, nan magö iru mɪdöp. Yad aui mɪdpin, yip kɪyö kub yabɪl löp.

¹⁸ Anɪb u, yad ram mɪnönj i arö gem, bapi mɪdöp au kauyaŋ ado gɪ amem, nip hagnabin, "God amgö ilö adö niɪpe u gɪ naij gem, amgö ilö adö ne u gɪ naij gem, gɪpin rö," *

¹⁹ ne yip ñi yad a gɪ ha-gagmön. Yip bi wög gɪ ñeb ne ap rö hag lɪmön gɪnabin," a gɪnabin,' a gɪnab.

²⁰ Gasɪ anɪbu niñjöm, bapi ram ado gɪ arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap niɪpe mɪlö gau niɪbö ñi niɪpe anɪbu nip yijig niñnab. Nap ñi niɪpe niñjöm, nip mög yabɪl gɪnab. Niɪpe dip gɪ dö gɪ am nip ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñiñnab.

²¹ Nap anig gö, ñi hagnab, 'Bapi, God amgö ilö adö niɪpe u gɪ naij gem, amgö ilö adö ne u gɪ naij gem, gɪpin rö, ne yip ñi yad a gɪ hagagmön,' a gɪnab.

²² Nap pen, bi wög gɪ ñeb niɪpe gau kalip hagnab, 'Kale yijid nöp am wañij mɪlö kub yad u dap nip yim ñimim, ñimagö niɪpe u riŋ lɪ ñimim, ma rɪrup lɪ ñimim, gim.

²³ Anig gɪmim, am kaj kau pi marep hañn aij yabɪl u

* 15:18: Sam 51:4

pak dam laube, miñ miñ göl gi nan kub ñiñjun.

²⁴ Ñi yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyañ kamij midöp. Nöd nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi nip adog udpin,' a ginab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ ginaböl. *

²⁵ "Pen ñi nipe nöd u, wög adiñ gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söl au apöm niñnab, cacij, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl gi mideinaböl.

²⁶ Anig geinaböl, nap bi wög gi ñeb nipe ap nip hag niñöm hagnab, 'Niñhön gaböl?' ö ginab.

²⁷ Hageinab, hagnab, 'Namam hain ne umöb a göm niñjöb u pen miñi ado gi auö, nap kaj kau pi marep hañin aij u pak lau ñiñjöl gi miñ miñ gaböl,' a ginab.

²⁸ Hageinab, nip mulu kal yabiñ lugö, ram raul miñgan aragnab; höñ au yañ nöp mideinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul miñgan arul, a göm, nip manö hain hain hagöm hagnab.

²⁹ Nap nipe manö hain hain hageinab pen ñi nöd nipe hagnab, 'Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, bi nagij wög gep ne rö midem, wög nöp pör pör ginö ginö miñ iru yabiñ nöp lugöp. Pen yip kaj meme pi ap ñö, mideimam yad gau aip pak lau ñiñjun miñ miñ gagpun.

³⁰ Pen ñi ne aniñbu, nan nime li ñina gau damöm, niñbi si nan gau göm gi ñiñ yu haköm auub, nip mög niñmön, kaj kau pi marep hañin aij yabiñ u pakpan!' a ginab.

³¹ Anig hageinab, nap ñi nipe nöd nip hagnab, 'Hol apiñ pör midpul rö, nan yad gau magöñhalö ne udnabön.

³² Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyañ kamij midöp. Nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi nip ulhai niñ adog udpin. Anib u me, hon miñ miñ gun,' a ginab," a ga.

16

Bi wög abadep bi u, manö hod riköm haga

¹ Jisas bi nipe gau kalip haga, "Bi kub nan iru midnab ap, bi nan nipe abad middep bi ap hag lö, nan nipe gau abad mideinab. Pen bi kub u, manö ap niñnab, bi nan nipe abad midnab aniñbu, nan nipe gau hañöwalo ginab.

² Bi kub manö aniñbu niñöm, nip wiñ alö aueinab hagnab, 'Nan yad gau abad mid aij gagpan u, yip hag ñilö niñbin. Anib u, ne ammön, nan yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij gimön, niñbi bi gau kalip nan naböñ yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij gimön, ap yip hag ñimön, wög yip gipan u hainö gagnabön,' a ginab.

* 15:24: Ep 2:1,5

³ Hageinab, bi nan nipe abad mīdep anību, an nipe gau nōp gasi iru niñōm hagnab, 'Bi kub u yip hag yunig gab u pen yad niñhōn gīnamu Yad bi pīdōn mīdagpin rō, mīnōn bīnig jō gīnam rō lagōp. Nibi bi rīmnab nan kale u asib hag gi ñiñeinabin u, yip nable gīnab,' a gīnab.

⁴ Pen hainō gasi niñ aij gōm hagnab, 'Yad niñhōn gīnam u uri niñbin. Adō anību gīnō, hainō bi kub yad yip hag yunab ñin u, nibi bi rīmnab yip udlō, ram kale au han mīdeinabin,' a gīnab.

⁵ Anig hagōm, nibi bi rīmnab kalip bi kub nipe nan nabōn mīdeinab gau wiñ alnab. Wiñ alō, bi nōd aunab u nip hagnab, 'Ne bi kub yad nan nabōn aigeg mīdōp?' ō gīnab.

⁶ Hageinab hagnab, 'Wel ñiñeb dīlam ñiñjuöl añi ap,' a gīnab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, yīñid asīkmōn dīlam unbō sīduñ lañ kalī kliñ rik,' a gīnab. Hageinab, hagnab rō nōp gīnab.

⁷ Hainō bi ap aueinab, hagnab, 'Ne bi kub yad nan nabōn aigeg mīdōp?' ō gīnab. Hageinab hagnab, 'Wid beg ñiñjuöl unbō mamīd u,' a gīnab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, yīñid asīkmōn beg ñiñjuöl mīhau mīhau kalī kliñ rik,' a gīnab. Hageinab, hagnab rō nōp gīnab.

⁸ Anig geinab, hainō bi

kub nipe u niñōm hagnab, 'Bi nan yad abad mīdep bi anību, gasi niñ aij gōm, niñhōn niñhōn gem mīd aij gīnabin a gōp u, nipe gi aij gōp,' a gīnab. Anib u niñim. Nibi bi mīnōn nabōn adō il i gasi niñbal gau hagpal, 'Mīñi aigōl gun hainō asik mīdep hon u mīd aij gīnim?' ō gōm, gasi u niñöl gi gīlō arab. Pen mailō aij niñbal nibi bi gau, anig unbō rō nōp gīlō arbōp u aij.

⁹ "Mani nan mīnōn nabōn il i mīdōp gau, nibi bi rīmnab gau ñibe me, hainō nan anib gau bōn nōp pis gīnab ñin u, God ram mīnōn pōr mīdep nipe au kalōp hag wiñhai udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, nibi bi ap ñimago adō u līlō, abad mīd aij gīnab u, nan kub gau ñilō, u rō nōp gīnab. Pen mani nan pro ap, nibi bi ap ñimago adō u līlō, abad mīd aij gīnab u, nan kub gau ñilō, u rō nōp gīnab. *

¹¹ Pen kale mani nan mīnōn nabōn adō il i mīdōp u udmim, pir almim, abad mīd aij gīnabim u, bi an kalōp nan aij yabīl adō lañ nibō ñinab?

¹² Bi ap mani nan nipe ud ñimago adō kalōp līnab u, kale pir almim, abad mīd aij gīnabim u, bi an mani nan kalōp ke ñinab?

¹³ Bi añi ap, bi kub mīhōp kalip wōg gīnim rō lagōp. Bi mīhōngōl kalip wōg gīnab u pen nipe bi kub ap nip mīdmago lōm, bi ap nip

* 16:10: Luk 19:17-26

mıdmagö lagnab. Aka bı kub ap nıp mıdmagö löm, bı ap nıp mıdmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yabıl a gımim nıneinabim u, God nıp wög gıpim u arö gımim rö löp,” a ga. *

14 Bı Perisi gau, gası kub kale mani adö u nöp nıñmıdal u me, Jisas manö haga u nıñjöm mıhol göm hag jula.

15 Hag jueila, kalıp haga, “Kale nıbi bı amgö ilö adö u, hon nıbi bı aij mıdpun, a gıpim u, pen God hibur gası mıdmagö an kalöp dan nıñjüb. Nan nıbi bı nıñlö aij göp gau, God nıñjö nan naij rö löp. *

16 “Jon bı nıg pak ñeb auaga ñın u, lo manö kalı kılın rıkla u abe, bı God manö hagep manö kalı kılın rıkla u abe haglö, nıbi bı nıñjöm, adö anıbu gılö armıdöp. Pen Jon aua ñın u rıkö, God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö aij u haglö, nıbi bı nıñjöm kale magöñhalö adö anıbu nöp arun, a göm, kılö göm gılö arab. *

17 Kumi kabö adö lañ abe mınönj nabönj ıl i abe ur gınım rö löp, pen lo manö u adıñ pro ap ur gınım rö lagöp. *

18 “Pen, bı ap nıbi udöm arö göm, am nıbi hain nıbö ap udnab u, nıbi sı udnab. Pen bı ap uraköm, nıbi u, bı udöm arö gınab nıbi anıbu,

udnab u, nıpe u rö nöp nıbi sı udnab.

Bı mani halö bı ap aip, Lasaras aip

19 “Bı ap mani nan nıpe iru yabıl mıdmıdöp. Nıpe wañij aij aij nöp yımöm, nan ñıñeb aij aij nöp nıñmıdöp.

20 Pen ram ajönj ıl goñ nıpe au, bı use use halö nan mıdagmıdöp bı ap dap lılö mıdmıdöp. Hib nıpe Lasaras.

21 Gası nıpe u nöp nıñjöm, ‘Bı nan iru mıdöp i nan nıñjö, nan nabönj nabönj abañ mo gai i lagnab u, yad nıñjnabin kıyö lagnab,’ a göm, nıñmıdöp. Pen kain gau apöm, wös nıpe gau bañö gı nıñmıdal.

22 Hainö bı yıgön anıbu uma. Nıpe umö, ejol gau apöm, nıp dam ram mınönj adö lañ au amöm, Ebrahim böñ nıpe laulö nan kub nıñja. Pen bı gep anıbu abe umö, rıgöl gıla.

23 Bı gep anıbu umöm, am mab ke inab yañ au, nıp ilön kub yabıl gö nıñjöl gı mıdmıdöp. Pen mıdöm gılañ gı nıñja, Ebrahim Lasaras aip ke ke au lañ mıdailö.

24 Nıñjöm, wıñ al hagöm haga, ‘Bapı Ebrahim, yıp mög nıñmön, Lasaras nıp hagö, nımagö mılö nıpe ap nıg ap rauöm, dap añab yıp u ud nıñjö, yıp hain gañ. Mab u inöm, yıp ilön kub yabıl göp,’ a ga.

* 16:13: Mad 6:24

* 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14

* 16:16: Mad 11:12-13

* 16:17: Mad 5:18

25 Hageia, Ebrahim haga, 'Ñi nön! M+nön nabön adö it yan m+dm+dan ñ+n u, ne nan aij aij ne udm+dan, pen Lasaras nan naij naij nöp udm+döp. Pen m+ñi ram m+nön i, n+pe hain aij m+dö n+ñöl g+, nöp ilön kub gab.

26 God n+pe moł kub yab+ł aŋ i g+ la u me, hon n+bi b+ böŋ lai rał gun böŋ lau nun rö lagöp; pen kale böŋ lau rał g+mim böŋ lai aumim rö lagöp,' a ga.

27 Hageia, b+ an+bu haga, 'An+g hagpan rö, Lasaras n+p hagmön, n+pe bapi yad ram amöm,

28 mam yad unbö mam+d u kal+p manö klö yab+ł hagö, ram m+nön ilön ke naij pör nöp göp aui auagöl,' a ga.

29 Hageia, Ebrahim haga, 'Mos+ abe, b+ God manö hagep b+ gau abe, manö kal+ kliñ r+kla u n+ñöl,' a ga.

30 Hageia, haga, 'Bapi, an+g gagnaböl; pen n+bi b+ ap umöm uraköm, am hageinab me, n+ñö hagöp, a göm, nan si nan naij g+pal adö u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a göm, arö g+ naböl,' a ga.

31 Hageia, Ebrahim haga, 'Kale Mos+ abe, b+ God manö hagep b+ gau abe, manö kal+ kliñ r+kla manö an+bu n+ñagpal rö, b+ ap umöm uraknab u, kale u rö nöp n+ñagnaböl,' a ga," a ga.

17

Nan si nan naij gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)

1 Jisas b+ n+pe gau kal+p haga, "B+ ap aka n+bi ap nag+ naij adö u göm, n+bi b+ r+mnab kal+p gas+ ñö, kale abe nag+ naij adö an+bu göm ap lug paknaböl. Nag+ adö an+bu nöd g+m+dal, m+ñi g+pal, hainö u rö nöp g+ naböl. Pen n+bi b+ kale gas+ naij ñ+naböl gau, kale ilön unbö ke yab+ł udnaböl.

2 Pen b+ ap aka n+bi ap, ñ+ pai gau añ+ ap an+g g+n+g g+ nab u, n+p kabö kub wid paib jakep kabö ap, uŋam u halö nag+ l+ r+ b+ köm, dam ñ+g solwara yublap u aij. N+hön g+n+g: n+pe kam+ŋ m+döm, ñ+ pai ap n+p gö ap lug paknab u, ilön kub yab+ł udnab.

3 An+b u, kale ke gas+ n+ŋ aij g+mim g+mim.

"Nañ+n namam ne ap nan si nan naij gain+m, n+p s+ł+k hagpe, n+hön g+n+g an+g g+pin, a göm, gas+ n+ñeinab u, g+ naij ga an+bu n+ñmim arö g+mim.*

4 Nan kalöp rö r+mnab g+ naij göm, hainö apöm, n+hön g+n+g an+g g+pin, a göm, hageinab u, nan naij ga an+bu n+ñmim arö g+mim. Pen ñ+n añ+ ap, an+g gö gö unbö mudun j+ŋ u g+n+m u, u rö nöp n+ñmim arö g+mim," a ga.

N+ñ udep magö u

5 Jisas an+g hageia, b+ manö n+pe ud arep gau hagla, "Ne han+p gö, n+ñ udep magö hon kub g+n+m," a g+la.

* 17:3: Mad 18:15

⁶ Hageila, Jisas kalip haga, “Nij udep magö kub wasö, nij udep magö kale mab masded magö pro yabit u rö nöp mideinab u, kale mab anibi, it halö ju nig solwara an au dan ran midai, a gimim hagpe, hagnabim rö ginab. *

Bi wög gi ñeb ap wög nipe

⁷ “Kale gasi nihön nijbimj Bi wög gi ñeb bi ap minön nabön binig ral pis göm, aka kaj sipsip muk pis göm, ado gi ram auö, bi nap nipe u nip manö nihön hagnabj ‘Nöp kiyö löp u, ne aui asikmön nan magö ñöj,’ a ginab aka?

⁸ Wasö. Anig hagagnab. Nipe hagnab, ‘Walij udö auö, dip nagit u pig limön, nig nan yad gau dap ñö ñijnam, hainö nig nan ne gau ñöj,’ a ginab.

⁹ Kale gasi nihön nijbimj Bi wög gi ñeb anibu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aij rimnap nip hagnab akan Wasö. Bi wög gi ñeb nipe midöp u me, hagnab rö ginab.

¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag linab rö, gi pis gimim, hagnabim, ‘Hon nibi bi wög gi ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gipun,’ a ginabim,” a ga.

Bi unbö sidun lan wös gisa la gau, Jisas gö, kamij la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram minön Sameria i,

ram minön Galili lödan an au gidan am am,

¹² ram ritig aglö ap ajö nijöl gi, bi wös gisa la unbö sidun lan, nip nable paköm, ke ke au dan midöm,

¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, hanip mög nijmön,” a gila. *

¹⁴ Hageila, kalip haga, “Kale ammim, bi God nip nan sabe gep gau kalip han kale gau yammim,” a ga. Anig hagö, kale amöm, adan an au arlö nijöl gi, kalip kamij la. *

¹⁵ Pen kalip anig göl kamij lö, bi Sameria nibö ap, nip kamij la u nijöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö arö nijöl göm,

¹⁶ ado gi apöm, Jisas mideia söl ma it au lug paköm, mulu adij nipe gijanj gi minön yan nijöm, Jisas nip aij a ga.

¹⁷ Nipe anig gö, Jisas haga, “Yad gasi nijbin e, bi unbö sidun lan kamij löp u, pen bi unbö aij lan gau mai?

¹⁸ Bi rimnap nihön ginig auagpalj Bi milö gau nibö, bi Juda wasö u nöp apöm God nip aij a göp ar?” a ga.

¹⁹ Jisas anig hagöm bi anibu nip haga, “Jisas yip gö kamij linab, a gimön, nij udpan rö, nöp kamij löp aru,” a ga.

*God nibi bi udöm abad mideinab
(Mad 24:23-28)*

* 17:6: Mad 17:20; 21:21

* 17:13: Lep 13:45-46

* 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:3;

20 Pen ñin ap bi Perisi gau Jisas nɪp hag nɪŋöm, “God nɪbi bi udöm abad mɪdeinab ñin anɪbu ñin mai aunab?” ö gɪla. Hageila, Jisas haga, “God nɪbi bi udöm abad mɪdeinab, a gɪpim anɪbu, kiŋ rɪmnap gau, nɪbi bi abad mɪd mɪd, nɪŋ aij gɪlō gɪlō, hainō kiŋ kale auō, nɪbi bi nɪp amgō nɪŋöm, uri auöp, a gɪpal, unbō rō gagnab.

21 ‘Mɪdöp i,’ aka ‘Mɪdöp dan,’ hagagnaböl. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe agamɪj apöm, an kalöp aui hadō mɪdöp,” a ga.

22 Anɪg hagöm, bi nɪpe gau kalɪp haga, “Hainō gau, Bi Ñi nɪpe auō nɪp nɪŋun, a gɪmim, mɪdmagō kalöp bi g ñöl nöp mɪdnab, pen nɪp nɪŋagnabim.

23 Nɪbi bi rɪmnap kalöp hagnaböl, ‘Mɪdöp i,’ aka ‘Mɪdöp dan,’ a gɪnaböl u pen manō anɪbu nɪŋö hagpal, a gɪmim, gɪ dö gɪ ammim, kalɪp aip aragmim. *

24 Nɪhön gɪnɪg: Bi Ñi nɪpe aunab ñin u, añim añim udöm, mailō mɪlōbō aröp nɪŋbal u rō aunab.

25 Pen kale nɪbi bi mɪñi mɪdpim gai i, Bi Ñi nɪpe nɪp iru nɪŋmim, nɪp udagmim, nɪp marō kub yabɪ ñinabim.

26 Bi Ñi nɪpe aunab ñin anɪbu, hadame nöp Noa mɪdeia ñin u ga rō, gɪnab.

27 Noa mɪdeia ñin u, nɪbi bi gau nan magō ñinöl gɪ, ñig ñinöl gɪ, nɪbi pen pen ñöl gɪ, gɪ mɪdlō nɪŋöl gɪ,

Noa amɪlap apɪlap ñig magɪb kub raul mɪgan arlō nɪŋöl gɪ, möŋ asad kub yabɪ alabin, a gö, ñig uɪ apöm nɪbi bi gau kalɪp magōŋhalō ud yuō yuō umhakla.

28 Pen bi Lod mɪdeia ñin u, Sodom nɪbi bi gau u rō nöp nan ñinöl gɪ, ñig ñinöl gɪ, nan gau sɪkim göl gɪ, nan wög adɪŋ gau göl gɪ, ram göl gɪ, gɪ mɪdlō nɪŋöl gɪ, *

29 Lod ram mɪnön anɪbu arō göm, ram mɪnön mɪgan ap ke arō nɪŋöl gɪ, magō anɪbu nöp, mab mɪtan kub kumi kabō adō lan nɪbō apöm, Sodom nɪbi bi kalɪp magōŋhalō in habɪk ñin ara.

30 Bi Ñi nɪpe aunab ñin u, anɪg unbō rō nöp gɪnab.

31 “Ñin anɪbu, nɪbi bi ram adō lan mɪdaiöl u, nan kale ram raul mɪgan yan mɪdöp u udnɪg ram raul yan aragnaböl. Pen nɪbi bi wög adɪŋ gau ajaiöl gau, nan rɪmnap udnɪg ado gɪ ram aragnaböl. *

32 Lod nɪbin nɪp ga adō u nöp gasɪ nɪŋmim, nɪŋ aij gɪmim.

33 Nɪbi bi an, yad ke nɪŋ aij gem kamɪŋ mɪdeinabin a göm nɪŋnab u, umnab; pen nɪbi bi an, Krais manō aij hagöp rō wög nɪp gɪ damem umnabin a göm nɪŋnab u, kamɪŋ mɪdeinab. *

34 Kalöp hagabin, ñin anɪbu sɪbön yan bi mɪhöp abañ adō añ ap haneinabil u, ap udem, ap arō gɪnabin.

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8 * 17:28: Jen 18:20; 19:25 * 17:31: Mad 24:17-18

* 17:33: Luk 9:24

35 Pen nɪbi mɪhöp wid magö pa jö ma jö ługəług geinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin.

36 Bɪ mɪhöp wög adɪŋ gau wög gɪ mɪdeinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin,” a ga.

37 Jisas anɪg hageia, kale hagla, “Bɪ Kub, manö hagabön anɪbu, ram mɪnön mai anɪg gɪnab?” ö gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayön ap umöl mɪdeinab au, yaur gɪlgälö nɪjöm ap sɪbaibai gɪnaböl,” a ga.

18

Bɪ manö ud asɪkep ap, nɪbi adu ap

1 Jisas, bɪ yad gau gasɪ iru nɪŋagöl, God nɪp sabe göl gɪ nöp mɪdaiöl, a göm, kalɪp manö ap manö hod rɪköm haga,*

2 “Ram mɪnön ap, bɪ kub manö ud asɪkep bɪ ap mɪdeinab. Pen bɪ anɪbu, God nɪp gasɪ u nɪŋagöm, nɪbi bɪ gau kalɪp mög nɪŋagnab.

3 Pen nɪbi adu ram mɪnön anɪbu nɪbö ap, pör nöp apöm nɪp hagnab, ‘Bɪ kolmał yad ap manö halɪp u nɪjömön,’ a gɪnab.

4 Anɪg hagnab u pen bɪ manö ud asɪkep bɪ kub anɪbu manö nɪpe u udagnab. Pen nɪbi adu anɪbu, nɪpe pör pör apöm hag nɪŋ gö gö, hainö bɪ kub anɪbu hagnab, ‘Yad God nɪp pɪñɪŋ gagpin; nɪbi bɪ gau kalɪp mög nɪŋagpin;

5 pen nɪbi kanɪł i yɪp pör pör apöm hag nɪŋ gö gö yɪp

iru göp u me, yad am manö kub anɪbu nɪŋnam,’ a gɪnab,” a ga.

6 Bɪ Kub anɪg hagöm haga, “Bɪ manö ud asɪkep anɪbu nɪbi bɪ mög gaga, pen nɪpe manö nɪhön haga u nɪŋ aij gɪmim.

7 Kale gasɪ nɪhön nɪŋbimŋ God nɪpe nɪbi bɪ nɪpe ke hag löp gau, sɪdö aŋ sɪbön yaŋ nɪp sabe geinaböl u, manö kalɪp nɪjöm mög nɪŋagnab, a gɪmim, nɪŋbimŋ Kale mɪlö padö abadnaböl, a gɪmim, nɪŋbim?

8 Yad kalöp hagabin, nɪpe manö hagnaböl anɪbu nɪjöm, kalɪp mög nɪjöm, yɪŋɪd nöp bɪ kolmał kale gɪ naij gɪnaböl gau adan pɪł gɪnab. Pen Bɪ Nɪ nɪpe mɪnön naböŋ ɪł i ado gɪ aunab ñɪn u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪp nɪŋ udöl gɪ mɪdeinaböl aka wasö?” ga.

Bɪ Perisi ap, bɪ dakɪs udep ap

9 Nɪbi bɪ rɪmnap, hon nɪbi bɪ aij, nɪbi bɪ rɪmnap gau nɪbi bɪ naij, a göm, nɪŋla rö, Jisas kalɪp manö ap manö hod rɪköm haga,

10 “Bɪ Perisi ap, bɪ dakɪs udep ap, God nɪp sabe gɪnɪg, God sabe gep ram u arnabil.

11 Bɪ Perisi anɪbu, aŋ nɪpe gau nöp God nɪp sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabɪł a gabin. Yad bɪ rɪmnap gɪpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nɪbi si udem, gagpin. Yad bɪ dakɪs udep ɪnbö i rö wasö.

* 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

¹² Wik pör pör, ñin mihöp nan magö ñinagpin halö. Pör nan yad unbö sidun laŋ udem, nöp añi nübö ap ñibin,' a gınab. *

¹³ Pen bi dakis udep anibu, nıp nable gö, kumi kabö adö laŋ ninagöm, ke ke au daŋ ubör yihöŋ göm, pabiŋ nıpe ke paköm, gasi iru ninöm hagnab, 'God, yad bi nan si nan naij gıpin u, yıp mög ninmön,' a gınab. *

¹⁴ Kalöp hagabin, bi dakis udep u anig hagö, God nıp, nan si nan naij gıpan u ninem arö gınabin, a gınab. Pen bi Perisi u nıp God anig hagagnab. Nihön gınig: nıbi bi hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nıbi bi ana udnaböl gau, God gö kale hib mideinab," a ga. *

Jisas ñi pai pro gau kalıp ud nıŋa

(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Nıbi bi gau, Jisas ñi pai pro hanıp gai i ud nıŋaŋ a göm, daueila. Jisas kalıp ud ninö ninöl gi, bi nıpe gau anig gajal u ninöm, nıbi bi anib gau kalıp sılık hagöm hagla, "Kale unbö gagmim," a gıla.

¹⁶ Jisas pen ñi pai anib gau wiñ alö aueila, bi nıpe gau kalıp haga, "Nihön gınig kalıp anig hag gabimŋ Ñi pai pro anib gau arö gıpe yıp aulan. God nıbi bi udöm

kumi kabö adö laŋ abad mideinab u, ñi pai pro anib gau rö mideinaböl," a ga.

¹⁷ God Manö hag ñöm anig göl midöp a geinaböl u, ñi pai pro gau God Manö anibu ninöm, yinid nıŋ udnaböl. Anib u, yad kalöp ninö hagabin, nıbi bi ñi pai pro yıp nıŋ udpal rö, nıŋ udeinaböl gau, God kalıp udöm abad mideinab. Pen nıbi bi ñi pai pro yıp nıŋ udpal rö, nıŋ udageinaböl gau, God ram minöŋ nıpe au aragnaböl. *

Juda bi kub ap nan iru mideia

(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)

¹⁸ Juda bi kub ap Jisas mideia au apöm haga, "Bi manö hag ñeb bi aij yad. Yad nihön gem, pör mıdep u udnam?" ö ga. *

¹⁹ Hageia, Jisas haga, "Yıp nihön gınig, 'Bi aij,' a gıpan? Nıbi bi ap aij midagöp; God añi me Bi aij midöp.

²⁰ Pen ne God lo manö u ninban: 'Nıbi si bi si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö pıral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp ninmim, hain gımim,' " a ga. *

²¹ Anig hageia, bi anibu haga, "Yad ñi pro nöp rikem, lo manö adö anib gau magöŋhalö gi dap dap, mıñi ñin i u rö nöp gi midpin," a ga.

* 18:12: Ais 58:2-3; Mad 23:23 * 18:13: Sam 51:1 * 18:14: Mad 23:12

* 18:17: Mad 18:3 * 18:18: Luk 10:25 * 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

²² Jisas manö anıbu niñöm haga, “Nan añı ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö sikim gımön, mani udmön, nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñımön me, mıd aij gep ne u mıdeinab God ram mınön kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö gımön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

²³ Juda bı kub anıbu, mani nan nıpe gau iru nöp mıdeia rö, Jisas manö anıbu hagö, nan nıpe hib gö, gası mlö la.

²⁴ Gası mlö leia u, Jisas nıp niñöm haga, “Nıbi bı nan iru mıdeinab gau, uıtham yabıt God nıbi bı nıpe mıdlö, kalıp udöm, ram nıpe au abad mıdnab.

²⁵ Kaj kamel gau kalı mauöt nagı yubal mıgan u arnıg, uıtham arnaböl u pen nıbi bı utpö kılno nan gau iru nöp mıdöp gau, God ram mınön nıpe u uıtham yabıt arnaböl,” a ga.

²⁶ Anıg hageia, nıbi bı mıdeila gau hagla, “Manö hagabön anıbu, God nıpe nıbi bı ap ud kamın yunım rö lagöp aka nıhön?” ö gıla.

²⁷ Hageila, Jisas haga, “Adö rımnab nıbi bı göl rö lagöp u pen God nıpe gınıg, gınım rö nöp löp,” a ga.

²⁸ Anıg hageia, Pida haga, “Nön! Ram nan hon gau magöñhalö arö gun, nöp aip nöp se gı ajmıdun,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas kalıp haga, “Kalöp niñö hagabin, nıbi bı, God manö aij nıpe u ud ajaiun, a göm, ram, nıbin,

nımam, nıme nap, ñı pai kale gau arö gınaböl gau, God kalıp hauı gagnab.

³⁰ Mıñi mıdpun ñın anı, God nıpe kalıp abad mıd aij gö, nan kale gau, nıbi bı kale gau iru nöp mıdeinab. Pen ñın hain u, nıpe aip pör pör nöp mıdeinaböl,” a ga.

Jisas kauyan, “Yıp al pak lılö, umem uraknabin,” a ga
(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

³¹ Jisas bı nıpe unbö mıgan lañ kalıp dam goı gau amöm haga, “Nıñim. Mıñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bı Ñı nıpe nıp, God manö hagep bı gau hadame nöp God Manö u kalı kılñ rıköm hagla rö nöp gınaböl. *

³² Nıp udöm, bı Juda wasö gau ñımagö adö kalıp lılö, nıp hag juöm, ñılön löl göm, kılñu alöm, nagı ud paköm, böñ nöp al pak lınaböl. *

³³ Pen ñın mıhöp mıdöm, ruö ñın mıhau nıganı u kauyan uraknab,” a ga.

³⁴ Pen Jisas anıg hageia, bı nıpe gau gası pıral hiıknım rö lagö, manö hagab adö u, a göm, niñagla. *

Jisas bı amgö we ga u gö, amgö ñıl niña

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

³⁵ Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö niñöl gı, bı amgö we ap mıdeia. Bı anıbu nıpe adan goı au asık mıdöm,

mani nan ñim, a göm, asıb gi mıdeia.

³⁶ Nıbi bı iru nöp manö hag padilö nıñöl gi, nıbi bı rımnap kalıp hag nıñöm haga, “Nıhön gaböl?” ö ga.

³⁷ Hageia hagla, “Jisas bı Nasared nıbö u apöm padiab,” a gıla.

³⁸ Anıg hageila, nıpe wıñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Ñı nıpe, yıp mög nıñmön!” a ga.

³⁹ Hageia, nıbi bı padieila gau nıp hag göm hagla, “Nıhön gıñig ap ranabön? Agamıj mıd!” a gıla. Anıg hagla u pen nıpe agamıj mıdageia. Wıñ kub yabıl alöl gi haga, “Jisas, Depid Ñı nıpe, yıp mög nıñmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas nıñöm pıdön göm, nıbi bı gau kalıp haga, “Panıd söl auı dauım,” a ga. Hagö, panıd daueila haga,

⁴¹ “Nöp nıhön gınam?” ö ga.

Hageia haga, “Bı Kub, yıp gö amgö magö u kauyan nıñın,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas nıp haga, “Jisas yıp gö, amgö magö ñıl nıñnabin, a gımön, gası nıñ udpan rö, amgö magö ñıl nön,” a ga.

⁴³ Hagö, magö anıbu nöp amgö ñıl nıñöm, God hib nıpe u hagö adö arö nıñöl göm, Jisas areia au hain ga. Nıbi bı magöñhalö Jisas ga anıbu nıñöm, God hib nıpe u haglö adö ara.

19

Sakias, bı dakıs udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, an anıb au ap padia.

² Pen Jeriko au, bı mani nan gau iru mıdmıdöp ap, bı dakıs bı udmıdal gau kalıp magöñhalö abad mıdmıdöp. Hib nıpe Sakias.

³ Jisas daun an au padiö nıñöl gi, nıbi bı iru nöp ap nıñnıg geila. Sakias nıpe bı udep magö u me, Jisas bı aigale bı rö mıdöp u nıñın, a göm, nıña u pen nıñaga.

⁴ Anıg gö, nıpe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö lan amöm, Jisas auıa padö jıñ nıñöl gi mıdeia.

⁵ Jisas pen mab ran mıdeia ıt anıb au apöm, gılan gi nıñöm, Sakias nıp haga, “Sakias, ne yıñıd ıt i lug! Mıñi am ram ne u aip mıdeinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias ıt yan lugöm, mıñ mıñ göl gi, Jisas nıp uł gi dam ram nıpe ud ara.

⁷ Nıbi bı gau ga anıbu nıñlö mulu lugö hagla, “Bı anıbu am bı nan si nan naij göp ram u hannıg arab,” a gıla. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nıp haga, “Bı Kub, ne nön! Mıñi nan yad gau nıme lı böñ u lem, böñ u nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñınabin. Pen yad nöd pır alem, nıbi bı rımnap nan kale si udnö rö löp gau pen ñınabin, a gem, nan añı ap si udnö rö, pen mıhau mıhau

ñinabin; pen nan mihöp si udnö rö, pen unbö raleb jıñ u ñinabin. Anıg gı dam dam magöñhalö naböñ ral pıs gem, arö gınabin,” a ga.
*

9 Hageia, Jisas haga, “Bı i Ebrahim ñı nıpe ap. Uri God nıpe yam ram aui hanbal nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö göm ud kamıñ yuöp. *

10 Bı Ñı nıpe aua u, nıbi bı hir gıpal gau, kalıp ulhai nıñem ud kamıñ yunam, a göm, aua,” a ga. *

Bı unbö sıduñ lañ mani udla u, manö hod rıköm haga (Mad 25:14-30)

11 Pen nıbi bı anıb gau, Jisas me, Bı Kub pör abad mıdpun u, Jerusalem arö, nıp kın hag lıno, hanıp abad mıdö, mıd aij yabıt gınabun, a göm gası u nıñla. Jisas, gası kalpe nıñla anıbu, ke nıñöm, kalıp manö ap halö hod rıköm haga.

12 Jisas manö hod rıköm haga, “Bı kub ap, bı kub abad mıdep yad mıdöp au arnö, yıp kın hag lö, ado gı apem, nıbi bı ram mınöñ yad gai i kalıp kın abad mıdeinam, a göm, ram mınöñ mılö kub gau arnab.

13 Pen nöd bı wög gep nıpe unbö sıduñ lañ kalıp wıñ alö aueinaböl, bı kub nıpe kabö magö gol añı añı ke ke nıme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sıkim gı ado

malo gımim, iru ud lımim; hainö yad kauyañ aunabin,’ a gınab.

14 Anıg hagöm arnab u, pen nıbi bı ram mınöñ nıpe abad mıdeia gau, nıp mulu lugö nıñöl göm, bı rımnap hag yulö, hain amöm, bı kub yabıt u nıp hagnaböl, ‘Bı anıbi nıpe kın hon mıdagnab,’ a gınaböl.

15 “Pen bı kub yabıt u manö kale u udagöm, bı kub anıbu nıp kın kale hag lınab. Anıg gö, nıpe kauyañ ado gı apöm, bı wög gı ñeb nıpe gau kalıp wıñ alö aueinaböl, kın kale u hagnab, ‘Kabö magö gol ñıbin gau, kale ud sıkim gı ado malo gımim, pen aigöl gı udpim?’ ö gınab.

16 Hagö, bı nöd u apöm hagnab, ‘Bı kub, kabö magö gol añı yıp ñına u, sıkim gı ado malo gem, pen unbö sıduñ lañ kabö magö gol udpin,’ a gınab.

17 Hageinab, bı kub nıpe u hagnab, ‘Ne gı aij gıpan. Nan pro u ñınö wög gı aij gıpan rö, mıñi daun kub unbö sıduñ lañ nöp hagnö, abad mıdeinabön,’ a gınab. *

18 Pen bı ap apöm hagnab, ‘Bı kub, kabö magö gol añı yıp ñına u, sıkim gı ado malo gem, pen unbö mamıd u kabö magö gol udpin,’ a gınab.

19 Hageinab, bı kub nıpe u hagnab, ‘Gıpan anıbu rö, mıñi daun kub unbö mamıd u nöp hagnö, abad

* 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7

* 19:9: Ap 16:31; Luk 13:16

* 19:10: Luk 15:4;

Jon 3:17; 1Di 1:15

* 19:17: Luk 16:10

mideinabön,' a gınab.

20-21 Pen bî wög gep nîpe ap apöm hagnab, 'Bî kub, yad nöp nîñbin. Ne bî kal yabił. Nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîłî gîmön rô udpan. Nan wög ułham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp nîñban. Anîb u, yad nöp pîñîñ gem me, kabö magö gol añî yîp nîna u, dam apo rin ugan gî lînö mideia. Magö gol añî ne u mîñî daubin i,' a gınab.

22 Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, 'Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. "Ne bî kal yabił, nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîłî gîmön rô udpan; nan wög ułham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp nîñban," a gîpan ar?

23 Anîb u, nîhön gîñîg kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gî apem sinîñ rîmnap halö udagpin?' ö gınab.

24 Anîg hagöm, bî söl au mideinaböl gau kalîp hagnab, 'Kabö magö gol yad u pîłî gî udmim, bî au kabö magö gol sîduñ lañ mîdöp u nîp nîm,' a gınab.

25 Hageinab hagnaböl, 'Bî kub. Nîpe kabö magö gol sîduñ lañ hadö mîdöp!' a gınaböl.

26 Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör nîbi bî nan kale iru mideinab gau rîmnap halö udnaböl, pen nîbi bî nan kale pro pro

mideinab gau gîlö, nan pro anîbu bön nöp lug lî arnab. *

27 Pen nîbi bî yîp nîñlö mulu lugö, bî anîbu nîpe kîñ hon mîdageinab, a gîla gau, kalîp am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,' a gınab," a ga.

Jisas Kîñ rô Jerusalem ara (Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Jisas kalîp manö anîbu hagöm, bî nîpe gau aip Jerusalem arun, a göm, nîpe nöd ga.

29 Am am Olip Dum au, ram rîñîg aglö Bedpagi Bedani goł au söl amjaköm, bî nîpe mîhöp kalîp nöd hag yuöm haga,

30 "Ram rîñîg aglö mîgan lödañ ammil nîñnabil, kaj donki marep nîbi bî ud ajagpal ap, nagi adîk lîlö mideinab u, hubîk daumil.

31 Pen nîbi bî rîmnap apöm, 'Kaj donki u nîhön gîñîg hubîk ud arabil,' a gaiöl u, hagnil, 'Bî Kub u wög mîdö halîp hag yuajîp, udnîg aubul,' a gîmil," a ga.

32 Anîg hagö, ammil nîñlö, haga rô nöp mideia.

33 Am nagi hubîk gîlö nîñöl gî, bî kaj donki nap nîbö gau apöm hagla, "Kaj donki marep u nîhön gîñîg gîmil nagi hubîkabil?" ö gîla.

34 Hageila haglö, "Bî Kub u wög mîdö halîp hag yuajîp, apul nagi hubîkabil," a gîlö.

35 Anîg hagnil, kaj donki marep anîbu nagi hubîkmil, uł gî dam Jisas mideia au

* 19:26: Mad 13:12; Luk 8:18

amjakmil, wałij kale bad rımnap ud jumil, ud kaj donki adö u lımil, Jisas nıp ud kaj donki adö anıb lañ lıla.

³⁶ Jisas donki adö lañ asıköm, adan adö u arö nıñöl gı, nıbi bı gau wałij nan kale rımnap dap adan adö anıbu lılö nıñöl gı, kaj donki Jisas asık mıdeia anıbu wałij nan kale adö anıbu abö göl gı abö göl gı ara.

³⁷ Am am Jerusalem sösöl gılö nıñöl gı, Olip Dum adan ramö gıyan gep ka au, nıbi bı nıpe gau iru yabıl nöp, magöñhalö nıp mıñ mıñ yabıl göl gı, nan nıñön nıñön ga gau gası u nıñöl gı, wıñ kub alöl gı, God hib nıpe dap ranöm hagla,

³⁸ “Bı Kub nıpe Kın hanıp hag yuö auöp i,
God nıp ud aij gınım!

God ram mınön kumi kabö adö lañ au,
hibur hain hain magö u nöp mıdöp.

God nıpe adö i gılañ mıdöm,
nıpe mailö aij unbö ke halö mıdöp,” a gıla. *

³⁹ Anıg haglö nıñöl gı, bı Perisi rımnap an anıb au mıdeila gau, Jisas nıp hagla, “Manö hag ñeb bı. Nıbi bı ne gau kalıp hag gö, anıg unbö rö hagaglañ,” a gıla.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anıbu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wıñ alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem nıñöm mıtön ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl gı, daun kub anıbu nıñöm, amgö ñıg lugö nıñöl gı haga,

⁴² “Ram mınön Jerusalem i, kalöp mög yabıl nıñabin. Yad kalöp ud God aip jım ñem, hibur hain hain magö u kalıp ñınıg aunö u nıñbep u, aij yabıl gıbö. Pen mıñi kale nıñagmim, amgö we rö mıdpim.

⁴³ Hainö bı kołmał kale apöm, daun kub kale i, ulıñın lı gıgabö gı mıdöm,

⁴⁴ apöm gı naij yabıl gılö, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö lañ waköm mıdageinab; nıbi bı, ñı pai, kabö waryö raul an yan mıdeinaböl gau ram halö pa jö ma jö gı yunaböl. God kalöp udnıg auöp ñın i nıñagpim u me, anıg gınab,” a ga. *

Jisas God sabe gep ram raul mıgan yan ara

(*Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22*)

⁴⁵ Jisas anıg hagöm, God sabe gep ram u amöm, nıbi bı sıkim geila gau kalıp hag höñ yuöl gı haga,

⁴⁶ “God Manö u kalı kılın rıköm hagla, ‘Ram yad u, yıp sabe gep ram mıdeinab,’ a gıla u pen kale sıkim gı gıpe gıpe, nıbi bı nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nıpe pör pör, ñın aıñ aıñ am God sabe gep ram raul mıgan u, nıbi bı gau

kalip manö hag ñimädöp. Bi God níp nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, níp al pak lun, a göm, gasi añi u niñeila. *

⁴⁸ Anig gasi niñla u pen niñbi bi magönhalö, manö aij nipe niñun, a göm, níp ñiñi lilö niñöl gi, kale Jisas níp al pak löl rö laga.

20

“Nöp an hagö anig gi ajabön?” ö gila

(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Pen ñin an anib au, Jisas nipe God sabe gep ram raul migan u amöm, nipe niñbi bi ud God aip jim ñöl linab manö aij u hag ñi mideia niñöm bi God níp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe aula.

² Apöm níp hagla, “An nöp hagö, ne apön anig gi ajabön?” ö gila.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag niñeb ap hag niñnig gabin.

⁴ Jon niñbi bi gau kalip ñig pak ñimädöp u, God níp hagö anig ga aka gasi nipe ke niñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “‘God hagö, Jon niñbi bi gau kalip ñig pak ña,’ a ginabun u, nipe hagnab, ‘Anib u, manö nipe u niñhön ginig udag-pim?’ ö ginab.

⁶ Pen, ‘Jon gasi nipe ke nöp niñöm, niñbi bi gau kalip ñig pak ña,’ a geinabun u, niñbi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanip kabö ju pak linaböl,” a gila.

⁷ Pen kale gasi anibu niñöm, Jisas níp pen hagla, “Jon apöm niñbi bi gau kalip manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niñagpun,” a gila.

⁸ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kale yip pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

Bi wain wög adiñ abad mideila gau, manö hod riköm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas niñbi bi gau kalip manö hod riköm haga, “Bi ap wain wög adiñ ap gi yimöm, niñbi bi rimnap hag löm, am ram minöñ mlö gau mideinab. *

¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, ‘Am niñbi bi wain wög gi midpal gau kalip hagö, wain magö yip rimnap ñilö daumön,’ a ginab. Hagö amjakö, niñbi bi wain wög gi mideinaböl gau níp pak pak löm, yiharñ hag yulö ado gi aunab.

¹¹ Anig gilo, bi wain wög nap niñbö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab níp u rö

nöp pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab.

¹² Anig gیلو, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nip mĩnu magö paköm, tip gi dam höj au yan yunaböl.

¹³ Anig gیلو, bi wög adin nap nibö u hagnab, 'Yad ai ginamj Nĩ midmagö yad u yunabin u, manö nipe hageinab rö ninöl rö löp,' a göm yunab.

¹⁴ Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, 'Nĩ auöp i, nap wain wög u nipe udnim rö löp. Nip böj nöp al pak lun, hon udun,' a ginaböl.

¹⁵ Anig hagöm, nip tip tip gi dam höj gau amöm, böj nöp al pak lölö umnab.

"Pen anig geinaböl u, bi wög adin nap nibö u kalip nihön ginab?"

¹⁶ Nipe apöm, nibi bi anib gau kalip al pak löm, wög adin anibu nibi bi rimnap kalip pen hagö abad mideinaböl," a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi nin mideila gau hagla, "Hagpan anibu rö gagnim!" a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas kalip nin gusgus göm haga, "Anig hagnip u pen anib u, God Manö kalĩ kılĩ rikla adin ap rik ninmim il u yip hag nĩmim. Adin hagabin anibu anig göl midöp,

'Bi ram gep gau, kabö ap aij gagnim a göm arö gila u

pen mĩni ram padö an yan u binig nöl midöp,' a gila.

¹⁸ "Nibi bi an an ap lug kabö adö anibu paknaböl gau, kalip böj nöp pa jö ma jö gi linab. Pen kabö anibu pig ju ap lug nibi bi pak ribiknab u, kalip böj nöp paib waib jö gi linab," a ga. *

¹⁹ Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagun a göm ninla u pen nibi bi iru nöp nin mideila gau ninöm, piñin göm arö gila.

"Rom bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?" gila

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am nibi bi rimnap kalip mumug göm hagla, "Kale nibi bi aij rö halu limim, am manö pir pir alimim, nip manö rimnap hagpe, pen nihön hagainim ninjun, nip dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun," a gila. *

²¹ Anig haglö, amöm nip manö rimnap piral hagöm hagla, "Manö hag ñeb bi, hon ninbun ne böj lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u nibi bi gau kalip hag nĩban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

22 Anib u, hon nihön gun? Rom gapman bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?" gila.

23 Kale manö pir pir hagla anibu niñöm, Jisas kalip haga,

24 "Mani dakis ñibal anibu ap yip ud yambe niñin," a ga. Hageia, ud yamla niñöm haga, "Mani ba u, ana an rö midöpñ Hib kali kliñ rikla anibu, an hib rö midöp?" ö ga.

Hageia hagla, "Sisa ana nipe u midöm, hib nipe u midöm göp," a gila.

25 Hageila, kalip haga, "Anib u, Sisa nan nipe midainim, Sisa nip ñimim. God nan nipe midainim, God nip ñimim," a ga.

26 Jisas nipe nibi bi mideila an anib au anig hageia, manö nipe rib juöl rö lagö, gasi iru niñöm manö ap hagagla.

Nibi bi uraknaböl u, hag niñeb ap

(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Sadyusi gau, nibi bi umöm urakagnaböl a göm, gasi u niñmidal. Pen Sadyusi bi rimnap Jisas mideia au apöm, nip hag niñeb ap hag niñla.

28 Hag niñöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Mosi manö ap hanip kali kliñ riköm haga, 'Bi ap nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharinj umnab u, nimam nipe ap pen nibi anibu udöm, ñi pai nipe u, a göm, yag daunim,' a ga.

29 Anib u, bi il halö unbö mudun jin u mideinaböl. Nimam nöd u nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharinj umnab.

30 Umö, nimam yigwö an nibö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharinj umnab.

31 Anig gö, nimam yigwö nigan nibö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharinj umnab. Anig gi dam dam, nimam unbö mudun jin magöñhalö ñi pai yag dapöm wasö yiharinj umnaböl.

32 Hainö nibi anibu u rö nöp umnab.

33 Pen umöm uraknaböl a gipan u, nibi añi anibu bi nipe unbö ud mudun jin linab u, hainö bi an nibi mideinab?" ö gila.

34 Hageila, Jisas kalip haga, "Miñi midpun ñin i, nibi gau bi udpal, bi gau nibi udpal.

35 Pen nibi bi God gö uraköm, ram nipe kumi kabö adö lan au arnaböl gau, nibi gau bi udagnaböl, bi gau nibi udagnaböl.

36 Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kaminj mideinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñi pai nipe mideinaböl.

37 Nibi bi umöm urakpal manö u, Mosi u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kali kliñ rika. Mosi manö anibu kali kliñ riköm haga, 'Bi Kub nipe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale midöp,' a ga.

38 Nibi bi nöd umla gau, 'God kale midöp,' a ga rö,

hon niŋbun, niŋbi bi nöd umla gau uri kamŋ mɨdpal. God niŋjōb, niŋbi bi niŋpe magōŋhalō kamŋ mɨdpal,” a ga.

³⁹ Jisas aniŋ hageia, bi lo manō hag ñeb bi riŋnap hagla, “Manō hag ñeb bi, manō kabō gōl nöp hagpan!” a gila.

⁴⁰ Manō hag aij ga aniŋbu niŋjōm, piŋŋ gōm, hainō manō riŋnap niŋp hag niŋagla.

“Niŋhōn giŋigiyi Mesaia a gōm niŋagpal?” ö ga

⁴¹ Pen Jisas kalip haga, “Niŋbi bi gau niŋhōn giŋig, Mesaia u Depid ñi niŋpe u nöp mɨdöp, a gipal?”

⁴² Depid niŋpe ke God Manō adiŋ Sam a gipal u kalip kliŋ riŋkōm haga,

‘Bi Kub niŋpe Bi Kub yad niŋp haga,

“Ne ñiŋmagō yiŋig yad lau adō asik mɨdmōn; *

⁴³ mɨd damōm yad koŋmaŋ ne gau kalip giŋnō,

ma mo ne gau kalip abō giŋriŋknabōn,” a ga.

⁴⁴ Pen Depid niŋpe Mesaia u niŋp, ‘Bi Kub yad,’ a ga rō, niŋhōn giŋig, Mesaia u Depid ñi niŋpe u nöp mɨdöp, a gipal?” ö ga.

Lo manō hag ñeb bi gau gipal rō gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Niŋbi bi gau niŋmɨdlō niŋjōl gi, Jisas bi niŋpe gau kalip haga,

⁴⁶ “Kale lo manō hag ñeb bi gau gipal rō giŋmim rō lōp u, niŋ aij giŋmim. Kale gipal adō u, hon gau ajno hib hon u nöp ñiŋlaŋ a gōm, waŋij mɨlō rol gōm, niŋbi bi gau aip magum giŋlō, niŋbi bi gau kalip niŋjōm, ‘Bi kub auabim e!’ giŋnabōl u, mɨñ mɨñ giŋnabōl; Juda magum gep ram gau amōm, bi kub asikpal sea adō u asikpal; pen nan kub ñiŋnabōl ñiŋn u, am bi kub asikpal ka u nöp asiknabōl.

⁴⁷ Bi lo manō hag ñeb bi gau, niŋbi paŋpaŋ ram nan kale gau si udōm, God niŋp sabe giŋnabun u, niŋbi bi niŋjōl, a gōm, manō mɨlō kub piŋ piŋ adō riŋnap hagpal. Aniŋ gipal u, hainō ilōn kub ke yabiŋ udnabōl,” a ga.

21

Niŋbi adu ap God niŋp nan kub ña

(Mak 12:41-44)

¹ Jisas God sabe gep ram raul miŋan am mɨdmōm niŋja, niŋbi bi mani halō gau mani riŋnap dap mab ij miŋan u yueila.

² Pen niŋbi adu mög gep rō ap mani aŋi pro magō mɨhōp dap yua.

³ Aniŋ ga niŋjōm Jisas haga, “Yad kalōp niŋjō hagabin, niŋbi bi riŋnap mani pro yubal; pen niŋbi adu mög gep rō i mani niŋpe kub yabiŋ yuōp. *

⁴ Pen niŋbi bi riŋnap mani kale iru nöp mɨdō niŋjōl gi

mani yubal; ji n̄bi adu mög gep rō i mani n̄pe m̄döp rō magōñhalö yuöp. Nan rau n̄ñeb ap m̄dagöp,” a ga.

God sabe gep ram u ḡi naij ḡinaböl, a ga

(*Mad 24:1-2; Mak 13:1-2*)

⁵ Pen b̄i n̄pe r̄imnap hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God n̄p n̄öm r̄ib ad̄ik n̄ila u, aij yab̄i m̄döp,” a ḡila. An̄ig hageila, Jisas kal̄ip haga,

⁶ “An̄ig hagn̄im u pen hainö nan aij n̄ñabim an̄ib gau m̄dageinab. Magōñhalö ud wał ḡi yulö, kabö ap kabö ap adö u m̄dageinab,” a ga.
*

Hainö m̄ñör kub aunab, a ga

(*Mad 24:3-14; Mak 13:3-13*)

⁷ Hageia, n̄p hag n̄ñöm hagla, “Manö hag n̄eb b̄i. Nan an̄ibu n̄ñ mai rō an̄ig ḡinabñ Pen nan n̄ñhön rō gö n̄ñun, m̄ñi ḡin̄ig gab a ḡinabun?” ö ḡila.

⁸ Hageila, Jisas kal̄ip haga, “N̄ñ aij ḡimim! N̄bi b̄i iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp auabin. N̄ñ kub u auöp,’ a ḡinaböl. An̄ig hageinaböl u, n̄ñö hagaböl a ḡimim kal̄ip hain ḡagmim.

⁹ Pen ram m̄ñnōj m̄gan r̄imnap uraköm, ram m̄ñnōj m̄gan r̄imnap aip pen pen ḡinaböl. Ram m̄ñnōj m̄gan r̄imnap kale ke nöp pen pen ḡinaböl. An̄ig geinaböl u

n̄ñmim, n̄ñ kub hagpal u aun̄ig gab n̄ñöm an̄ig gaböl a ḡimim, p̄ñññ ḡagmim. N̄ñ kub an̄ibu hainö aunab,” a ga.

¹⁰ An̄ig hagöm kal̄ip haga, “Ram m̄ñnōj m̄gan r̄imnap uraköm, ram m̄ñnōj m̄gan r̄imnap aip pen pen ḡinaböl. Kiñ r̄imnap yam kale uraköm, kiñ r̄imnap yam kale aip pen pen ḡinaböl.

¹¹ Ram m̄ñnōj gau iru nöp munmon kub yab̄i udöm, k̄iyö kub alöm, m̄ññ kub yab̄i göm ḡinab. Nan kumi kabö adö lañ au ke hain n̄ibö löm, nan unbö ke p̄ñññ gep rō adö lañ au l̄inab.

¹² Nan an̄ib gau hainö an̄ig ḡinab ji nöd ȳip p̄ig aip m̄dpim rō, kalöp ḡi naij ḡinaböl. Kalöp manö kub hagn̄ig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nagi löm, dam kiñ gapman b̄i kub gau ud arnaböl.

¹³ Kalöp ḡinaböl an̄ibu, manö aij yad u kal̄ip waiö hag n̄ñmim rō l̄inab.

¹⁴ Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö n̄ñhön rō pen hagn̄ig a ḡimim, nöd uñhai n̄ñagmim. *

¹⁵ Yad ke kalöp gas̄i aij n̄em manö magö n̄ññö, kale manö an̄ibu nöp hag n̄ñbe, kale pen hagöm ud yuep rō lagnab. *

¹⁶ Pen name nap, namam b̄i, b̄i r̄id̄ik n̄ñeb, b̄i n̄ñeb kale ke r̄imnap kalöp mug göm, ud kołmał n̄ñmagö

* 21:6: Luk 19:44

* 21:14: Luk 12:11-12

* 21:15: Ap 6:10

* 21:16: Mad

adö lölö, kalöp rımnab bön
nöp al pak lınaböl. *

17 Yıp nıñ udpim rö, nıbi bı
gau magöñhalö kalöp mulu
kal nıñnaböl.

18 Pen nabıc umagö kale
añı ap ur gagnab.

19 Pen yıp cıg pıdön gı
mıdeınabım u, kamıñ mıdep
magö u udmim, pör pör nöp
mıdeınabım.

*Jerusalem gı naij gınaböl,
a ga*

*(Mad 24:15-21; Mak 13:14-
19)*

20 “Pen ami bı gau apöm,
Jerusalem bıñöm yu gıgabö
gınaböl ñın u, mıñi söl
mıdöp Jerusalem gı naij
gınaböl, a gımim nıñnabım.

21 Nıbi bı ram mınönğ Judia
mıdaiöl gau, pıñıñ gı no ilö
gau aröl. Nıbi bı Jerusalem
mıdaiöl gau, pıñıñ gı höñ
adö aröl. Pen nıbi bı höñ
adö mıdaiöl gau, Jerusalem
waryö raul aragöl.

22 Nıñön gıñıg: ñın anıbu
me, kale God nıp arö gıpal
rö, God manö hagep bı gau
magöñhalö God Manö kalı
kliñ rıköm hagla rö nöp
gıñab nıñöm kale pen ilön
kub udnaböl. *

23 Pen ñın anıbu, nıbi ñı
mudun mıdeınaböl gau abe,
nıbi ñı painağ ci ñeinaböl
gau abe, kalıp mıñör kub
yöl gıñab. God Juda nıbi bı
kalıp mıñör kub yabıl gıñam
a göm, nıbi bı ram mınönğ
anıbi mıdpal kalıp gı naij
yabıl gıñab.

24 Bı mılö gau nıbö apöm,
nıbi bı rımnab kalıp ru mılö
kıd udöm rıb lınaböl, nıbi
bı rımnab kalıp nagı löm
dam ram mınönğ ke gau gau
magöñhalö ud arnaböl. Pen
Juda nıbi bı wasö gau apöm,
Jerusalem gı naij gılö gılö,
God ñın nıpe haga u ap auö,
arö gıñaböl. *

*Bı Ñı nıpe mailö halö
aunab, a ga*

*(Mad 24:29-31; Mak 13:24-
27)*

25 “Pen hainö, sıdö rakın
gapı nan ke ap waiö löm,
ñıg sı ral apöm gu kub
geınab. Pen ram mınönğ ıñ i
nıbi bı ram mınönğ gau gau
magöñhalö gası iru nıñöm,
nıñön gab a göm, gası mılö
löm pıñıñ gınaböl. *

26 Nan kumi kabö adö lañ
mıdöp gau, dañ nıbö i nıbö
gö, mınönğ nabönğ i nıñön
gıñıg göm gab, a göm, pıñıñ
göm, gası magö rık auö umeb
rö lınab.

27 Anıg gıñab ñın u, Bı Ñı
nıpe kumi añ au auö nıñöl gı,
nıbi bı kale pıdön nıpe u abe,
mailö aij unbö ke yabıl nıpe
u abe nıñnaböl. *

28 Nan hagabin i geınab
u, Bı Kub hanıp ud kamıñ
yunab ñın u söl mıdöp, a
gımim, amgö gılañ gımim
nıñöl gı mıdaimim,” a ga.

*Mab wasıñad u, manö hod
rıköm haga*

*(Mad 24:32-35; Mak 13:28-
31)*

* 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7

* 21:24: Sam 79:1; Rep 11:2

* 21:25: Ais

13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13

* 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

²⁹ Jisas anig hagöm, kalip manö hod riköm haga, “Mab wasinjad abe, mab rimnap abe,

³⁰ siliip lö, mĩni sidö linig göm gab a gĩmim, niñbim.

³¹ Anib u rö, nan hagpin gau gö, God nĩbi bĩ udöm abad mĩdeinab nĩn u söl auub a gĩmim, niñnabim.

³² “Yad kalöp niñö hagabin, nĩbi bĩ uri mĩdpal gai i magöñhalö umagnaböl; rimnap kamij mĩdlö niñöl gi, nan hagabin i magöñhalö gĩnab.

³³ Kumi kabö adö lan abe, mĩnönj nabönj il i abe ur gĩnab, ji manö magö yad gau ur gagnab.

Niñ aij gĩmim mĩdaimim, a ga

³⁴ “Pen niñ aij gĩmim. Kale nĩg wain nĩg klö iru niñmim hau lĩmim, nan mĩnönj nabönj adö il i nöp gasi niñ mĩdeinabim nĩn anĩbu nöp, yaur kaj wal wayönj hel lĩlö yinid nöp udöp rö u gĩnab.

³⁵ Gai i nöp gagnab; nĩbi bĩ ram mĩnönj il kigin yĩma magöñhalö mĩdpal rö gĩnab.

³⁶ Anib u, kale pör pör niñ aij gĩmim, God nĩp sabe göl gi nöp mĩdmim hagmim, ‘Nan anib gau hanip al pak lagnim; ne hanip abad mĩdö kamij arun, am Bĩ Nĩ nĩpe amgö ilö adö nĩpe u mĩdaiun,’ a gĩmim,” a ga.

³⁷ Nĩn pro bad anĩbu, Jisas pör am God sabe gep ram raul migan u am mĩdöm,

nĩbi bĩ gau kalip manö hag nĩmĩdöp. Pen siñbön gö niñöl göm, Jisas nĩpe am ram mĩnönj ap Olip Dum a gal u hanmĩdöp.

³⁸ Nĩbi bĩ gau magöñhalö, manö nĩp u niñun, a göm, hilm halö yabĩ uraköm, God sabe gep ram u armĩdal.

22

Judas Jisas nĩp mumug ga (Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Juda kai Bred Yis Halö Niñagep nĩn kub kale u, Pasopa a gĩpal nĩn kub kale u, sösöl ga.

² Bĩ God nĩp nan sabe gep bĩ kub gau abe, bĩ lo manö hag ñeb bĩ gau abe, Jisas nĩp alun a gĩla u pen nĩbi bĩ gau kalip piñij göm, aigöl gun alun a göm, hag niñ mĩdeila.

³ Hag niñ mĩdlö niñöl gi, Seden nĩpe apöm, Judas hib nĩpe ap Iskariod a gĩmĩdal u, nĩp yuö hiika. Bĩ anĩbu Jisas bĩ nĩpe unbö migan lan gau bĩ ap. *

⁴ Yuö hiikö, nĩpe am God nĩp nan sabe gep bĩ kub gau abe, God sabe gep ram abad mĩdmĩdal polisman bĩ kub kale gau abe mĩdeila gau amöm, Jisas nĩp aigöl gem mumug gi dam nĩnö nĩp al pak löl, a göm, manö anĩbu kalip aip hag niñja.

⁵ Hagö, kalip aij a gö niñöl gi hagla, “Nöp mani nĩnabun,” a gĩla.

⁶ Hageila, Judas nĩpe, magö mai rö Jisas nĩbi bĩ gau aip

* 22:3: Jon 13:2,27

mideinab u, nɪp mumug
gɪ dam bɪ kub gau kalɪp
ñɪnabin, a göm, abad nɪŋ
mideia.

*Pasopa nan ñɪŋnɪg gɪjɪn
gɪla*

(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

7 Pen Bred Yɪs Halö
Ñɪŋagep ñɪn anɪbu auö,
Pasopa kaj sipsip pi pak sabe
gep ñɪn uri, a göm, *

8 Jisas nɪpe Pida aip Jon aip
kalɪp mɪhön hag yuöm haga,
“Kale mɪhön am Pasopa nan
ñɪŋnabun u gɪ lɪ aij gɪmil,” a
ga.

9 Hageia haglö, “Gai anɪg
gul?” ö gɪlö.

10 Hageila, Jisas haga,
“Kale mɪhön daun kub u
ammil nɪŋnabil, bɪ ap ñɪg mɪl
daueinab. Nɪp nable pakmil,
arnɪm ram u ammil,

11 bɪ ram nap nɪbö anɪbu
nɪp hagmil, ‘Manö Hag Ñeb
Bɪ nöp hag nɪjöb, “Ram raul
mɪgan mai bɪ yad gau aip
Pasopa nan ñɪŋnabun?” ö
göp,’ a gɪmil.

12 Anɪg hageinabil, kalöp
mɪhön dam ram raul mɪgan
kub debil nan gau halö
mideinab adö laŋ u hageinab
u, Pasopa nan ñɪŋnabun
gau raul mɪgan anɪbu gɪ jɪn
gɪmil,” a ga.

13 Hagö ammil nɪŋlö, haga
haga rö nöp mideia. Anɪb u,
Pasopa nan ñɪŋnɪg gɪla gau
gɪ lɪ aij gɪlö.

*Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp
bred wain ña*

(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

14 Pen ram dugöp magö u
nan ñɪŋnɪg göm, bɪ manö
nɪpe ud arep gau aip debil u
asɪk gɪgabö göm,

15 kalɪp haga, “Gasi yad
pör nɪŋbin u, kalöp aip Pa-
sopa nan ñɪŋnɪg gabun i
ñɪŋun me, hainö ilön kub ud-
nam, a gem, gasi u nɪŋbin.

16 Pen yad kalöp hagabin,
Pasopa nan u hainö kauyan
ñɪŋagnabin; hainö Pasopa
kaj sipsip pi pör pak ñɪŋbun
il anɪbu waiö lɪnab nɪŋöm
God nɪbi bɪ nɪpe udöm abad
mideinab ñɪn u nöp nan kub
ñɪŋnabun,” a ga.

17 Jisas anɪg hagöm, ñɪg
wain kap udöm, God nɪp aij
a göm, bɪ nɪpe gau kalɪp ñöl
gɪ haga, “Ñɪg ñabin i kale ke
ud ñɪŋim.

18 Pen kalöp hagabin, mɪñi
ñɪn i rikö, ñɪg wain kauyan
ñɪŋagnabin; God nɪbi bɪ
nɪpe udöm abad mideinab
ñɪn u nöp ñɪg wain kauyan
ñɪŋnabin,” a ga.

19 Anɪg hagöm, bred ap
udöm, God nɪp aij a göm,
ud jö göm kalɪp ñöl gɪ haga,
“Hañ roman yad i kalöp
ñabin. Kale udmim gasi yɪp
nöp nɪŋöl gɪmim ñɪŋim,” a
ga.

20 Kale nan ñɪŋ haköm,
Jisas ñɪg wain kap u udöm,
kalɪp ñöl gɪ haga, “Hagape
yad lugö umnö me, God
kalöp nɪbi bɪ yad, a göm,
udnabin a ga manö adö u am

pidöŋ gɪnab u me, kalöp ñig wain i ñabin.

²¹ Pen bi yip kain gi dam arnab u aip asik midpun. *

²² Bi Ñi nipe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bi nip kain gi dam arnab u nip mög niñabin,” a ga.

²³ Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp, an rö anig gɪnab, a göm, pen pen hag niñöl gi mideila.

Bi nipe gau, “Kale wasö, yad nöp bi kub midpin,” a gila

²⁴ Jisas bi nipe gau, kale wasö, yad nöp bi kub midpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

²⁵ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kin gau Juda nibi bi wasö gau klö göm abad midöl gi hagpal, ‘Kalip ud aij yabıl gi pun,’ a gipal. *

²⁶ Pen kale unbö rö gagmim. Bi kub kale gau, ñi praj rö midaiöl; bi kub yabıl gau, bi wög gi ñeb rö midaiöl. *

²⁷ Mɪnön nabön il i gipal nagı adö u, bi kub am asıklö, bi wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pıta pıta gipal. Pen yad an kalöp bi wög gi ñeb rö nöp midpin. *

²⁸ “Yip marö yabıl gimidöp u niñmim yip arö gagpim; yip abad midpim.

²⁹ Anig gipim u, God yip hagöp, ‘Ne Kin midmön, nibi bi gau kalip abad mideinabön,’ a göp rö, yad

pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kin rö midmim nibi bi gau kalip abad mideinabim.

³⁰ Ñin anibu kale ram mɪnön yad u ammim, yad aip asıkmim nan magö niñmim ñig niñmim gɪnabim; kale kin asıkpıal sea adö u asıkmim, Isrel il ke ke unbö migan lan kalip manö kub niñnabim,” a ga. *

Pida, “Jisas nip niñagpin,” a gɪnab

(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas nipe Pida nip haga, “Saimon, Saimon, nöj. God nipe Seden nip yau a gö, kalöp bi, wid magö hon gılö hon gılö, magö yabıl u ke löm, adın adın u ke löm gıpal rö u göm, kale gi naij gɪnabim aka wasö gi niñnab,” a ga.

³² Pen yad God nip sabe gipin rö, yip böj nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naij gɪnabön u, niñhön gıniñ anig gipin, a gimön, yip kauyan ado gi aunabön. Pen anig gimön, hainö apön namdamam ne rimnap kalip manö hag ñi aij gö, kale klö göm yip hain göl,” a ga. *

³³ Jisas anig hageia Pida haga, “Bi Kub, yad nöp arö gagnabin. Miñhögöl nöp ajeinabul, nöp nagı löm, yip abe nagı löl. Pen nöp al pak löm, yip abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, miñi sibön

* **22:21:** Sam 41:9; Jon 13:21-22 * **22:24:** Luk 9:46 * **22:25:** Mad 20:25-27;

Mak 10:42-45 * **22:26:** Mad 23:11; Mak 9:35 * **22:27:** Jon 13:12-15 * **22:30:**

Mad 19:28 * **22:32:** Jon 17:15

yaŋ kɪlakɪl wɪñ alagnab magö u, Jisas nɪp nɪŋagpin a gɪmön, ij mɪhau nɪgan wai ñɪnabön,” a ga.

Mani rin, wadɪ, ru mɪlö kɪd

³⁵ Jisas anɪg hagöm kalɪp haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadɪ, ma rɪrup gau udmim ud aragmim; yɪharɪŋ armim,’ a gɪnö. Hagnö arbe ñɪn anɪbu, nan kale rɪmnap mɪdeia aka mɪdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mɪdeia nöp,” a gɪla. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen mɪñi kale mani rin, wadɪ mɪdainɪm u, halö ud armim. Bɪ an ru mɪlö kɪd mɪdagainɪm u, kolsior nɪpe u bɪ rɪmnap kalɪp sɪkim göm mani udöm ru mɪlö kɪd ap raunɪm.

³⁷ Pen nɪŋim! Nöd God manö hagep bɪ Aisaia God Manö adɪŋ ap kalɪ kliñ rɪköm haga, ‘ “Nɪpe bɪ nan si nan naij gep bɪ ap,” a gɪnaböl,’ a ga. Haga anɪbu yɪp nöp haga. Manö hagöm kalɪ kliñ rɪka anɪbu mɪñi gɪnɪg gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anɪg hageia, kale hagla, “Bɪ Kub, ru mɪlö kɪd hon mɪhöp mɪdöp,” a gɪla.

Hageila haga, “U anɪg haggmim,” a ga.

Jisas Olip Dum au Nap nɪp sabe ga

(*Mad 26:36-46; Mak 14:32-42*)

³⁹ Jisas anɪg hagöl göm Jerusalem höŋ amöm, pör Nap nɪp sabe gɪmɪdöp Olip Dum au ara; bɪ nɪpe gau hain gɪla.

⁴⁰ Ram mɪnön anɪbu amjaköm kalɪp haga, “Gasi naij auö gɪ naij gɪmim rö löp u, God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim,” a ga.

⁴¹ Anɪg hagöm, kalɪp arö göm, nɪpe ke ke au amöm, kugom yɪmöm God nɪp sabe göm haga,

⁴² “Bapi, gasɪ yad nɪŋbin u ñɪg asi kap yɪp ñɪnɪg gabön u ñagmön. Pen yad gasɪ nɪŋbin adö u gagmön; gasɪ ne ke nɪŋban adö u nöp gɪmön,” a ga.

⁴³ Jisas anɪg hagö, ejol ap kumi kabö adö laŋ au nɪbö apöm nɪp pɪdöŋ ña.

⁴⁴ Nɪp marö yabɪl gö, Jisas nɪpe Nap nɪp klö yabɪl göm sabe göl gɪ mɪdö nɪŋöl gɪ, hapɪl u hagape rö pa gɪ dö gɪ ɪl yaŋ luga.

⁴⁵ Nap nɪp sabe gɪ mɪd juöm amöm nɪŋa, bɪ nɪpe gau mɪŋör lugö nɪŋöl gɪ, hon haneila.

⁴⁶ Anɪg geila u nɪŋöm kalɪp haga, “Nɪhön gɪnɪg hon hanabimɪ Seden nɪpe gasɪ ñö kale gɪ naij gɪmim rö löp u, urakmim, sabe göl gɪ mɪdaiim,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla
(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12*)

⁴⁷ Jisas manö anɪbu hag mɪdö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe Judas bɪ ugan kub ap uɫ gɪ dap

* 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37: Ais 53:12

apjaköm, Jisas nîp ud bom halunam a geia.

⁴⁸ Anîg geia, Jisas nîp haga, "Judas, 'Bî me i al pak lîmim,' a gîmôn, yîp Bî Nî nîpe ud bom halunîg gabôn ar?" a ga.

⁴⁹ Anîg hagö nîñöl gî, bî nîpe gau nan nîhôn gînîg geila anîbu nîñöm hagla, "Bî Kub, hon kalîp ru mîlô kîd ud rîbun aka?" gîla.

⁵⁰ Anîg hagöl göm, bî ap ru mîlô kîd nîpe u udöm, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl bî wög gî ñeb nîpe u, nîp rîmîd yîjîg lau bön nöp rîb gî dö gî yua.

⁵¹ Anîg geia, Jisas nîñöm haga, "Anîg gagmim! Me aij," a ga. Anîg hagöm, rîmîd u ud nîñöl kamîñ la.

⁵² Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, God sabe gep ram abad mîdmîdal polisman bî kub kale gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, ap nîp udnîg geila gau, kalîp haga, "Kale ru mîlô kîd udmim, ur pakep udmim daubim u, yîp bî pen pen alep bî ap rî a gî gasî nîñmim, ud sîsî lînîg aubim ar?"

⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u mîdainö yîp udagpe. Pen mîñî Seden, bî sîbön lau adö mîdöp u, ñîñ nîpe u me, anîg gabim," a ga.

Pida, Jisas nîp nîñagpin, a ga

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas anîg hagö nîñöl gî, nîp ud sîsî lôm, dam God nîp

nan sabe gep bî kub yabîl ram u ud arla. Pida pen hain hain nîñ ara. *

⁵⁵ Ram anîbu apjaköm, ram goî au mab lauöm asîk mîdeila. Pida hain apjaköm kalîp aip asîka.

⁵⁶ Pida aip asîk mîdö nîñöl gî, pai ram anîbu wög gî ñîmîdöp ap nîp nîñ dap ran lugöl gî haga, "Bî i abe Jisas aip mîdmîdöp," a ga.

⁵⁷ Hageia, Pida haga, "Pai, bî anîbu yad nîñagpin!" a ga.

⁵⁸ Anîg hagöm, yöp pro magö ap mîdö nîñöl gî, bî ap pen apöm Pida nîp nîñöm haga, "Ne u rî nöp Jisas bî nîpe ap," a ga.

Hageia, Pida haga, "Bî me, yad wasö!" a ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap mîdö, bî ap pen apöm, klö göm haga, "Bî i Jisas aip mîdmîdöp me. Nîpe abe ram mîñnön Galili nîbö," a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, "Bî me, manö hagabön u yad nîñagin me!" a ga.

Anîg hagö nîñöl gî, adîñ kîlakîl wiñ ala.

⁶¹ Anîg gö, Jisas ado göm, Pida nîp nîñ ij halö lö, Pida pen Jisas, "Mîñî sîbön yan kîlakîl wiñ alagnab magö u, Jisas nîp nîñagpin a gîmôn, ij mîhau nîgan wai ñîñabön," a ga manö u gasî nîña.

⁶² Anîg nîñöm, rugu mîlep gö, maîul ral auö, hön amöm mîtön ga.

Jisas nîp hag juöl gî, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)

63 Bî Jisas nîp ud mîdeila gau nîp hag juöl gî, paköl gî gîla.

64 Kale waîj bad ap ud amgö nîp u paîu gî ñöm, nîp paköm hagla, "Ne bî ke nîjban u, nöp an pakab u hanîp hag ñî!" a gîla.

65 Pen manö naij anîbu rö, nîp rapîn iru nöp hagla.

Juda bî kub manö ud asîkep gau Jisas nîp manö kub hagla

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

66 Hilîm halö, Juda bî manö ud asîkep gau löm, God nîp nan sabe gep bî kub gau löm, bî lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gîlö, Jisas nîp uî gî Kansol kub anîbu mîdeila an au ud daula.

67 Pen Kansol bî gau kale Jisas nîp hagla, "Pen ne ke hagdöm, ne Mesaia u aka wasö," gîla.

Hageila, Jisas kalîp haga, "Pen yad kalöp hageinabin u, nîjög hagöp a gîmim, nîjagnabim.*

68 Pen hag nîjeb yad mîdöp u kalöp hag nîjabinabin u, yîp pen hagdagnabim.

69 Pen mîñi riköl mîd damöm hainö gau, Bî Ñî nîpe God Bî klö unbö ke halö mîdöp u, ñîmagö yîjög adö nîpe au asîk mîdeinab," a ga.*

70 Anîg hageia, bî kansol gau magöjhalö nîp hagla,

"Anîb u, ne ke God Ñî nîpe u aka?" gîla.

Hageila, Jisas haga, "Me kale ke hagdöm me u," a ga.

71 Hageia hagla, "Nîhön gîng manö kub rapîn hag mîdun, bî rîmnap hag nîjno, Jisas anîg göp anîg göp a gaiölj Maj mîgan nîpe ke hagöp nîjbun u," a gîla.

23

Gapna Pailod Jisas nîp manö nîja

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Anîg hagdöm, magöjhalö uraköm, Jisas nîp dam gapman bî kub Pailod mîdeia au arla.

2 Damöm, nîp manö kub hagnîg, manö gau nîbö gau nîbö dapöm hagla, "Hon ulhai nîjun nîjbun, bî anîbi nîbi bî hon gau manö pîral hagdöm hagöp, 'Bî kub Sisa nîp dakîs ñagdöm, gapman kai manö u u rö nöp nîjagdöm,' a göp. Pen manö ap hagöp, 'Yad ke Mesaia u, yad ke kîj anîbu,' a göp," a gîla.

3 Hageila, Pailod Jisas nîp hag nîjög haga, "Ne Juda kai kîj kale u aka?" ga.

Hageia haga, "Me ne ke hagpan me u," a ga.

4 Hageia, Pailod pen bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, nîbi bî yîharîj ap mîdeila gau abe kalîp haga, "Yad nîjbin, bî i nîp manö kub hagdöp iî ap mîdagöp," a ga.

⁵ Anig haga u pen kale manö klö hagöm hagla, “Gapman manö niṇagöl, a göm, manö hag ñi ajöm, Juda niṇbi bi ram minöṇ hon gau magöṇhalö hag ñi ajmidöp. Ram minöṇ Galili riköm, hag ñi aj dam dam miñi Jerusalem aui auöp,” a gila.

Jisas niṇ dam kiṇ Herod mideia au arla

⁶ Hageila, Pailod kalip hag niṇjöm haga, “Bi anibi Galili niṇbö aka?” ga.

⁷ Hageia, yau a gila. Pen kiṇ Herod ram minöṇ Galili abad midmidöp u, ñin an u apöm Jerusalem midmidöp. Anib u, Jisas nipe Galili niṇbö bi ap a gila u niṇjöm, niṇ Herod ñimagö adö yunö manö kub i niṇn+m, a göm, Pailod kalip hagö, Jisas niṇ dam Herod mideia au ud arla. *

⁸ Herod, Jisas nan niṇhön niṇhön gimidöp u pör manö nöṇ niṇjöm, ñin mai rö nan gagep rö ap gö niṇnabin, a göm, gasi u nöṇ niṇ midmidöp rö, ñin anibu Jisas niṇ uṭ gi dapjaklö, nipe miñ miñ yabiṭ ga.

⁹ Pen Herod nipe Jisas niṇ manö iru nöṇ hag yig+n wag+n ga, pen Jisas manö ap pen hagaga.

¹⁰ Pen bi God niṇ nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, manö klö göm, bi iru nöṇ dagol dagol hagla.

¹¹ Herod abe, ami bi nipe gau abe, Jisas niṇ gi naij göl

göm, ñiñlon löl göm, gapman bi kub rol gipal waiṇ aij ap rol gi ñöm, kauyan Pailod mideia au yula.

¹² Nöd Herod aip Pailod aip kolmaṭ midmidil pen ñin anibu manö niṇ j+m ñilö.

Juda niṇbi bi gau, “Jisas niṇ al pak limim,” a gila

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Pen Pailod, bi God niṇ nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, niṇbi bi yiṇharin gau abe kalip hagö ap magum gila.

¹⁴ Kale ap magum geila, nipe kalip haga, “Bi i manö an ral hagöm, niṇbi bi gau kalip anig anig hagöp,” a gipim u pen miñi amgö ilö adö kalöp i manö niṇbin u, nipe nan naij göp manö il ap niṇagpin.

¹⁵ Herod u rö nöṇ manö il ap ulhai niṇagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad niṇbin, nan naij ap gagöp; anib u niṇ al pak lep rö lagöp.

¹⁶ Anib u, ami bi yad gau hagnö, niṇ yiṇharin paköm, hag yulö aran,” a ga.

¹⁷ Pen Juda kai ñin kub kale Pasopa u auö, Pailod pör mi añi añi nagiman kale añi ap yiṇharin hag yumidöp.

¹⁸ Pen ñin anibu kale magöṇhalö maj migan blaṭö gi wiñ klö alöm hagla, “Bi anibu al pak limim! Barabas niṇ hag yube hanip auan!” a gila.

19 Bî Barabas anîbu nîpe daun kub anîbu nîbi bî rîmnap udôm, ram mînönj anîbu abad mîdmîdöp bî kub anîbu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, nîp manö kub hagöm nagi lîla.

20 Pen Pailod Jisas yîharîñ hag yunö aran a gi nîñöm, kalîp kauyan hagöm anîg haga.

21 Hageia, kale kauyan maj mîgan blätö gi wiñ alöm hagla, "Nîp mab ba lan al pak lîmim! Nîp mab ba lan al pak lîmim!" a gîla.

22 Hageila, Pailod kalîp kauyan hagöm haga, "Bî anîbi nan nîhön gi naij göpñ Yad nîñbin, nan naij ap gagöp rö, nîp al pak lun rö lagöp. Anîb u, ami bî yad hagnö, nîp yîharîñ paköm, hag yulö aran," a ga.

23 Hageia, kale klö yabiñ göm, Jisas nîp al pak lîlö uman, a göm, meg mîgan kale blätö gi dap ranöm, hag gîlö gîlö,

24 Pailod manö kalîp u udöm,

25 bî ap, nîbi bî rîmnap udöm ram mînönj abad mîdmîdöp bî kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la bî anîbu nîp hag yuö kamîñ ara; pen ami bî nîpe gau kalîp haga, "Kale Jisas nîhön gîñg gun a göm hagaböl u nöp gîmim," a ga.

pak lîla

(*Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27*)

26 Jisas nîp al pak lîñg ud arla. An au amöl göm, Sairini daun nîbö bî ap Jerusalem aueia. Bî anîbu hib nîpe Saimon. Nîp nable paköm, ud sîsî löm, mab kros ud ka gi ñöm hagla, "Jisas arab u hain aru," a gîlö, ud hain ara.

27 Pen Jisas nîp ud arlö nîñöl gi, nîbi bî iru nöp hain gîla. Nîbi bî areila an anîbu nîbi rîmnap Jisas nîp mög nîñöm ham geila.

28 Anîg gîlö, Jisas ado gi nîñöm kalîp haga, "Kale Jerusalem nîbi, yîp gîñg gab u ham gagmim. Kalöp gi naij göm, ñî pai kale gau gi naij göm geinab anîbu ham gîmim.

29 Hainö marö kub u auö, hagnaböl, 'Nîbi ñî pai yag dauagpal gau abe, nîbi ñî pai ci ñagpal gau abe, kale nöp mîñ mîñ göl,' a gîñaböl. *

30 Ñîñ anîbu, nîhön gîñg mîdaiun, a göm, böñ nöp umun, a göm, hagnaböl 'Nö ilö gau pa jö gi apöm, hanîp al pak lîñm aka kîdip udöm hanîp mînönj ñîñm u aij,' a gîñaböl. *

31 Yad mab kamîñ rö mîdpin pen yîp anîg göm gi naij gaböl. Pen kale mab mîlep rö mîdpim rö, kalöp nîhön rö gi naij gîñaböl?" ö ga.

32 Pen bî gapman lo manö rîb julö bî mîhau, mab ba lan

Jisas nîp mab ba lan çîpîl

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16

al pak lɪnɪg göm, udöm halö ud arla.

³³ Dam ram mɪnönj Wip Nabɪc Cög Ij a gɪpal u amjaköm, Jisas nɪp dam mab ba laɲ cɪpɪl pakla, bɪ gapman lo rɪb julö bɪ mɪhau kalɪp mɪhönj dam mab lap lap cɪpɪl pakla.

³⁴ Anɪg gɪlö, Jisas haga, "Bapi, yɪp gaböl u, ai gɪnɪg anɪg gabun, a göm, nɪj aij göm gagaböl. Anɪb u, kale gɪ najj gaböl u nɪɲmön arö gɪmön," a ga.

Pen ami bɪ gau, Jisas waɪj nɪpe ud ju lɪlö mɪdeia gau, kale ke sadu gɪpal rö u göm udla. *

³⁵ Nɪbi bɪ iru nöp nɪɲmɪdlö nɪjöl gɪ, Juda bɪ kub gau Jisas nɪp paj hagöm hagla, "Nɪpe, 'Yad Mesaia u; God yɪp udajɪp nɪpe aip mɪdpul,' a göm, nɪbi bɪ rɪmnap umbal gajɪp urakpal. Göp anɪbu rö, nɪpe ke u rö nöp anɪg göm kamɪɲ arö nɪɲun," a gɪla. *

³⁶ Pen ami bɪ gau u rö nöp, Jisas mɪdeia söl au apöm nɪp paj hagöm, ñɪg wain asɪ ñöl göm hagla, *

³⁷ "Ne, 'Juda Kɪɲ kale mɪdpɪn,' a gɪpan u, ne ke gɪmön kamɪɲ arul!" a gɪla.

³⁸ Pen Jisas nɪp cɪpɪl pak lɪla mab ba au gɪlaɲ, mab po bad ap adö u manö kali kɪɪn rɪkla:

JUDA KAI Kɪɲ KALE ME I.

³⁹ Bɪ gapman lo manö rɪb julö, mab ba laɲ al pak lɪla mɪhau, bɪ ap Jisas nɪp

hag juöm haga, "Ne Mesaia mɪdpɪn u, ne ke gɪmön kamɪɲ ammön, hol mɪhönj u rö nöp gö, kamɪɲ arul!" a ga.

⁴⁰ Hageia, bɪ ap pen nɪp hag göm haga, "Bɪ anɪbi ilön kub udöm umnɪg gab; hol mɪhönj u rö nöp ilön kub udul umnɪg gabul u, a gɪmön, God nɪp pɪɲɪɲ gagpan ar?

⁴¹ Hol mɪhönj najj gɪpul rö ilön udabul, pen bɪ anɪbi nan najj ap gagöp," a ga.

⁴² Nɪpe anɪg hagöm, Jisas nɪp haga, "Ne ram mɪnönj ne au am kɪɲ mɪdmön, yɪp gasɪ nɪɲmön," a ga.

⁴³ Anɪg hageia, Jisas nɪp pen pe haga, "Yad nöp nɪjöl yabɪɪ hagabin, mɪɲɪ ñɪn i nöp ne yad aip am ram mɪnönj aij u mɪdeinabul," a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Magö anɪbu, sɪdö aɲ aulɪk magö u sɪbön göm, mɪd damöm sɪdö aumɪɲ gai ga magö u kauyaɲ mailö ga.

⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnɪg göm haga, "Bapi, ana magö yad u ñɪmagö adö ne u labin," a ga. Anɪg hagöm uma. Jisas uma, magö anɪbu nöp, God sabe gep ram magö raul agamɪj mɪgan yaɲ, waɪj ud ajön pɪl gɪla u, aɲ yaɲ pa bu göm, lɪɪ gɪ lap lap arö, ajön hɪköl mɪdeia. *

⁴⁷ Pen ami bɪ abad mɪdep bɪ kub u, gaia anɪbu nɪjöm, God hib nɪpe u dap ranöl gɪ

* 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18

* 23:35: Sam 22:7-8

* 23:36: Sam 69:21

* 23:45-46: Luk 8:2-3

haga, “Niñö yabi! Bi anibi bi aij nöpl!” a ga.

48 Nibi bi ap niñ mideila gau, nan ga anibu niñöm, maɬɬ ral auö pabiɬ paköl gi, ado göm ram kale arla.

49 Pen Jisas nibi bi niñeb nipe gau abe, nibi Galili nibö niñ hain gila gau abe, kale ke ke au dan midöm, nan ga anibu niñ mideila.

Josep nipe Jisas hañ roman dam rigöl ga

(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Pen Juda Kansol kub bi ap, hib nipe Josep. Nipe bi aij, manö ud asik gi aij gimidöp. Nipe Arimadia daun, ram minöñ Judia an au nibö. Nipe Juda Kansol bi rimnap, Jisas niñ al pak lun, a göm, gasi niñla rö niñaga. Nipe, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u aunab, a göm, abad midmidöp.

52 Nipe Jisas uma, wip he dam rigöl ginig göm, Pailod mideia u amöm, hag niñö yau a ga.

53 Anib u, Josep nipe am wip he ud asik dap lugöm, waɬɬ rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö migan gisön nöp lu löm wip rigöl gagla migan u rigöl ga.

54 Pen Juda God niñ sabe gep ñin u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rigöl ga.

55 Pen nibi ugan, Jisas aip Galili nibö aula gau, Josep

arö niñöl gi hain gi damöm wip rigöl amjaköm, wip he aigegö rigöl ga u niñ aij göm, ado gi ram kale arla.

56 Ram kale amöm, agnon ñig haɬɬ aij auep rimnap wip he li ñinig göm, gi li aij gila.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñin kub kale yiñharin mided u niñöm me, yiñharin mid mid hanla. *

24

Jisas uraka

(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

1 Ruö Sade ñin u, ram gisön rua magö u, nibi ugan anibu agnon ñig haɬɬ aij auep u udöm, wip he hañ roman anöñ li ñun, a göm, dam wip rigöl gila u arla.

2 Amöm niñla, kabö haɬɬ kub wip rigöl migan piɬ gila u, liɬ gi am ba lau mideia.

3 Pen kale migan anibu amöm niñla, Bi Kub Jisas hañ roman nipe midageia.

4 Ai göp, a göm, hag midlö niñöl gi, adin bi miñau goɬ anib au uraköl midailö. Bi miñau waɬɬ kale rud mailö halö unbö ke mideia.

5 Nibi gau kale niñöm, anin in gö piñin göm, kugom yimöm yiñhön gilo niñöl gimil, bi anib miñau haglö, “Niñhön ginig bi kam in midöp u niñ wip rigöl gipal an gai i uñhai niñ ajabim?

6 Nipe aui midagöp; midö nöp uraköp. Pen kalöp aip

* 23:54: Juda Sarere ñin kale u Praide dugo dugo il göm, gi damöm, Sarere dugo dugo pis gimidöp. * 23:56: Eks 20:10; Dud 5:14 * 24:6: Luk 9:22

Galili midöm manö haga u gasi niñim. *

7 Nipe kalöp haga, 'Bi Ñi nipe u nip, ud nibi bi nan si nan naij gipal ñimagö adö kale lälö, nip mab ba lañ al pak lälö, umöm ñin mihöp midöm, ruö ñin mihau nigan u kauyan uraknab,' a ga," a gälö.

8 Anig haglö niñöl gi, gasi magö kale u piral hiikö, Jisas nöd Galili midöm, manö haga anibu gasi niñ dam niñla.

9 Nibi gau kale wip rigöl u arö göm, kauyan adö gi amöm, nan ga niñla anibu, Jisas bi nipe unbö agip lañ gau abe, nibi bi nipe rimnap gau abe hag ñla.

10 Nibi ugan manö hag ñla anibu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nime Maria u, nibi rimnap halö.

11 Pen kale manö hag ñla anibu apdi niñöm, niñö hagaböl, a göm, niñagla. Ñiñtonj löm rö hagaböl a göm gasi u niñla.

12 Pen Pida manö anibu niñöm, gi dö gi amöm, rigöl gila kabö migan u sipsip niña, wip waij wam wam gila bad u nöp mideia. Anibu niñöm, niñön göp, a göm, gasi mlö yabıl löl göm, wip rigöl u arö göm kauyan ado gi ara.

13 Ñin anibu nöp, bi mihöp ram rilig aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anib au* arul, a gimil, adan amöl gimil,

14 nan niñön niñön geia niñlö manö u agamij hag niñöl gi arailö.

15 Arailö niñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip mihönj u göm ara.

16 Pen bi anib mihau Jisas nip niñblep u pen God gasi magö kalip mihönj u geia niñöm gasi hau alö, Jisas nip niñlö bi unbö ke rö la.

17 Nipe kalip mihönj hag niñöm haga, "Manö u niñön manö haglö arab?" ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö pidönj gi urak midöl gimil,

18 bi Kliopas haga, "Ne nöp me, miñi ñin pro bad i Jerusalem aui am midmön nan niñön niñön gab u niñagpan ar?" a ga.

19 Hageia, Jisas haga, "Nan anibu niñön gö hagabil?" ö ga.

Hageia haglö, "Jisas Nasared niñö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag ñi aij göm, nan gagep rö gau gimidöp u me, God nip aij a göm, nibi bi gau kalip aij a göm ga.

20-21 Nipe anig gimidöp u, gasi hon niñun hagno, 'God nip yuö hanip Isrel nibi bi udöm, abad mid aij ginab,' a gun niñno u pen God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nip manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u nip

*Bi mihöp ram rilig aglö
Emeas arlö
(Mak 16:12-13)*

* 24:13: Grik 60 sidadia (11 kilomida)

ñilö, nipe manö kub hagöm, níp ami bî nipe gau kalíp ñö, dam mab ba laŋ al pak lîlö uma. Pen nan ga anîbu ñin mihöp nöp ap ara me. *

22 Mîñi sib halö magö u, nîbi ugan hon ap, am níp riğöl gîla ulöm mîgan ka u niŋöm, ap haníp nan niñhön niñhön göp u hag ñilö niñjun pa giñi gîpun.

23 Nîbi gau kale hagpal, 'Wip he mîlö u mîdagajíp, pen ejol mîhau apil hag-pil, "Nipe uraköm kamîŋ mîdöp," a gîpil,' a gîpal.

24 Anîg haglô, bî hon rimnap níp riğöl gîla ulöm mîgan ka u amöm niñbal, nîbi gau hagajal rô nöp mîdajíp. Pen Jisas níp niñagpal," a gîlö. *

25 Anîg hagailô, Jisas haga, "Kale mîhön gasi niñ aij gag-pil. Bî God manö hagep gau manö hagla u magöñhalô, niñhön giñig manö niñjô hagpal a gîmil niñagpil?

26 God haga rô, Mesaia u nöd ilön kub yabî udnab me, pen hainö mailô aij ke halö mîdeinab," a ga. *

27 Anîg hagöm, Mosîs abe, bî God manö hagep bî gau magöñhalô abe, Krais níp God Manö kalî kliñ rikla mîdöp manö anîbu magöñhalô kalíp hag ñî aij gö ara. *

28 Ram mîñöh areila söl anîb au amjaköm, Jisas kalíp

mîhön abhak löm, arnig rô ga.

29 Pen kalpe mîhön níp manö klô giñil haglô, "Dugöp i aubun. Sibön giñig gab niñöm ne auö hol mîhön aip hanun," a gîlö. Haglô, kalpe mîhön aip ram arla.

30 Ram am mîdöm, nan niñniñg, nipe bred udöm, God níp aij, a göm, ud jô göm kalíp mîhön ñö niñjöl gi,

31 gasi magö kalpe mîhön u gasi wakô, u Jisas nöp, a giñil niñlô niñjöl göm, agamîj ur ga.

32 Anîg ga u niñmil haglô, "Adan an au apöl gun, manö rimnap hag ñöl gi, God Manö kalî kliñ rikla manö iñ u rimnap hag ñöl gajíp u, mîdmagö halíp u mab rô inöm piñu gi ñöb," a gîlö.

33 Anîg hagmil, magö anîbu nöp kauyan ado gi Jerusalem ammil niñlô, Jisas bî nipe unbö agíp laŋ, nîbi bî niñeb kale rimnap halô aip ap magum göm mîdeila.

34 Amjakmil kale niñlô, nîbi bî gau kale ke Jisas níp manö hagmîdeila. "Niñjô nöp! Jisas uma u pen kauyan uraköm, ap Saimon mîdajíp au waiö lajíp niñjôb," a gîla. *

35 Manö hageila anîbu niñmil, bî mîhau haglô, "Hol mîhön adan an au arajul, Jisas halíp nable pakajíp, dam ram hol mîhön u amun, nan niñniñg gun, nipe bred udöm, God níp aij a gajíp u,

* 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6

* 24:24: Jon 20:3-10

* 24:26: Luk 9:22

* 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53

* 24:34: 1Ko 15:4-5

u Jisas nöp a gul niñbul,” a gılö.

Jisas bi nipe gau nıp waiö niñla

(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Pen manö anıbu hag midailö niñöl göm, Jisas nipe ke mideila an au waiö li an au gılan urak midöm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wip ana, a göm, anının gö piñın gıla. *

³⁸ Piñın geila, Jisas kalıp haga, “Niñhön gınig piñın gabimnı Amgö kale ke niñbim u pen niñhön gınig gasi miñhöp niñabim?”

³⁹ Niñmagö ma yad gau niñim. Yad nöp me! Yıp ud po niñmim niñnabim. Wip ana hañ roman le halö midagöp. Pen yad yuö abe, le abe midpin u, amgö kale ke hadö niñabim,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöl göm, niñmagö ma nipe gau kalıp yama.

⁴¹ Anig gö, kale miñ miñ göl gi, gasi mlö löl gi, u Jisas nöp aka göm, gasi miñhöp niñöl niñöl göm, Jisas kalıp haga, “Nan niñeb kale rımnab aui midöp aka?” ga.

⁴² Hageia, nıp kabsat lau lıla ap niñla.

⁴³ Kale niñmidlö niñöl gi, nipe kabsat anıbu ud niña.

⁴⁴ Pen Jisas kalıp haga, “Nöd yad kale aip midem, miñi yıp göp unbö rö u gınab, a gem, kalöp hag niñmidin. Mosıs yıp manö

kalı kliñ rıka u, bi God manö hagep yıp manö kalı kliñ rıkla u, God Manö adın Sam a gıpal u yıp manö kalı kliñ rıka u, yıp kalı kliñ rıkla rö nöp magöñhalö unbö rö nöp gınab, a gem, kalöp hag niñ aij gınö,” a ga. *

⁴⁵ Anig hagöm, God Manö kalı kliñ rıkla u niñ aij gılan, a göm, gasi aij yabıt u kalıp niñ.

⁴⁶ Nipe anig göm, kalıp haga, “Nöd gau kalı kliñ rıköm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, rıgöl gılö, niñ miñhöp midöm, niñ miñhöp niñgan u kauyan uraknab.

⁴⁷ Anıb u, manö aij nipe u ram miñnön Jerusalem ıt gi hag niñ, hag niñ damöm, niñbi bi ram miñnön gau gau magöñhalö hag niñlö arö niñöl göm, niñbi bi nan si nan naij gıpal gau, niñhön gınig anig gıpun, a göm, arö göm, Krais nıp cıg gılö niñöl göm, nan naij pri kale u lik gi yunab,” a gıla.

⁴⁸ Pen yıp ga anıbu amgö magö kale ke niñbim. *

⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp niñnabin. Anıb u, kale daun kub aui nöp midmim, abad midaimim. Kumi kabö adö lan au niñbö pidön ke apöm kalöp goñ leinab u niñmim arnabim,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram miñnön kumi kabö adö lan au

* 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22
Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

* 24:48: Jon 15:27; Ap 1:8 * 24:49:

ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anig hagöm, kalip pañid
damöm, Jerusalem arö göm,
ram riig aglö Bedani söl
au amöm, God kalip abad
mideian, a göm, ñimagö
nipe dap ranöm, God nip
sabe ga.

⁵¹ Jisas anig gö niñöl göm,
God nip dam ap ran jak ram
m+nöñ kumi kabö adö lañ au
ud ara.

⁵² Anig gö, kalip aij a gö
niñöl gi, hib nipe u haglö
adö arö niñöl göm, ado gi
Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God
nip sabe gep ram raul migan
u amöm, God hib nipe haglö
adö armidöp.

Jon

Jisas Krais Manö Aij u Jon kalı kñiñ rıka

*God Manö nıpe ram
mınönj it i aua*

¹ Ram mınönj hadame dagol gau gı laga ñın u, God Manö mıdeia. God Manö nıpe God aip mıdeia. God Manö nıpe u rö nöp God me. *

² Ram mınönj hainö gı la; nöd yabıl God Manö nıpe God aip mıdeia.

³ God nıpe gö, God Manö nıpe nan gau magöñhalö gı la. Nan ap ke laga; nıpe ke gı la nan gau nöp mıdöp. *

⁴ God Manö nıpe kamınj mıdep it u. Kamınj mıdep magö anıbu nıbi bı kalıp mailö ña. *

⁵ Mailö anıbu amöm nıbi bı sıbön göp an au mıdpal gau ñı lab nıñöm sıbön mailö anıbu pałog göl rö lagöp. *

⁶⁻⁷ Nıbi bı gau magöñhalö Mailö anıbu nıp nıñ udöl, a göm, God bı ap nıp hag lö, nıpe apöm Bı Mailö halö anıbu manö hag ñımıdöp. Bı manö hag ñımıdöp bı anıbu hib nıpe Jon. *

⁸ Jon nıpe Mailö anıbu wasö. Nıpe yıharınj bı an Mailö mıdöp manö u nıbi bı gau kalıp hag ñınıg aua.

⁹ Mailö nıñö yabıl anıbu nıpe ram mınönj it i apöm nıbi bı gau magöñhalö kalıp mailö ñöl gımıdöp. *

¹⁰ God Manö nıpe ram mınönj it i apöm mıdmıdöp. God nıpe gö, God Manö nıpe ke mınönj nabönj it i gı löm, nıbi bı gau gı löm ga. Pen nıpe ke ram mınönj it i ap mıdeia u, nıbi bı nıp amgö nıñöm Bı Kub u a göm nıñagla.

¹¹ Nıpe ram mınönj nıpe ke aua u pen nıbi bı nıpe ke nıp udagla.

¹² Pen nıbi bı au, Krais manö aij nıpe u nıñ udöm, nıp Bı Kub hon, a göm, udla gau, kalıp geia God ñı pai nıpe mıdpal.

¹³ God ñı pai nıpe mıdpal u, bı ber gau udöm, ñı pai yag daulö mıdpal rö mıdagpal. God nıpe ke gö ñı pai nıpe mıdpal. *

¹⁴ Pen Manö anıbu, nıpe apöm bı hañ romanj löm, hanıp aip han mıdmıdöp. Anıb u, hon mailö magö aij nıpe hadö nıñbun. Nıpe Bap Ñı nıpe añı yabıl u me, Bap nıpe ke mailö magö aij ke halö mıdöp rö, Ñı nıpe u rö nöp mıdöp. Pen nıpe hañ romanj löm bı rö apöm, hanıp magöñhalö mög nıñöm mıdmagö yabıl löm, God Manö nıñö u magöñhalö hag ñı aij gımıdöp.

¹⁵ God Manö nıpe aua u, Jon nıpe nıñöm, wıñ alöm

* 1:1: Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13

* 1:3: 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2

* 1:4:

Jon 5:26 * 1:5: Jon 3:19 * 1:6-7: Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * 1:9: Jon 8:12

* 1:13: Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23

nibi bi gau kalip haga, “Bi miñi auöp i nöp me, yad kalöp nöd hagnö, ‘Bi ap nipe yad hain aunab u pen yip yag dauagep adö u, nipe hadame dagol gau midmädöp. Anib u, nipe yad rö wasö; nipe Bi Kub yabıl, a gınö u, bi anıbu me u,” a ga.

16 Nipe hanıp nibi bi magöñhalö mög yabıl nıñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nöp ñöb.

17 Apiabö u lo manö adö u, God Mosıs nıp ñö, Mosıs hanıp ña u pen God nibi bi mög nıñöm ud aij gab manö nıñö anıbu, Jisas Krais aua u me, miñi waiö nıñabun. *

18 Nibi bi rımnap God nıp nıñagal. Ñi añi nipe u nöp nipe ke God. Nipe Nap aip midpil. Nipe Nap nipe hag waiö la nıñöm miñi hon Bap God hadö nıñbun. *

Jon Bi Ñig Pak Ñebu, “Yad Mesaia u, wasö,” ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Juda bi kub Jerusalem nibö gau kale bi God nıp nan sabe gep bi rımnap abe, bi God sabe gep ram wög gi ñimıdal bi rımnap abe hag yuöm hagla, “Kale Jon mädöp ammim, ‘Ne an?’ ö gimim hag nıñmim,” a gıla.

20 Kale Jon mıdeia u amjaköm, nıp hag nıñöm hagla, “Ne bi an?” ö gıla.

Hag nıñeila, nipe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, “Yad Krais u* wasö,” ga.

21 Anig hageia, kale pen hagla, “Anig hagpan u, ne an? Ne İlaija aka?” gıla.

Anig hageila, Jon haga, “Yad İlaija wasö,” ga.

Anig hageia, kale pen hagla, “Ne bi God manö hagep pör abad midpun u aka?” gıla.

Hageila, Jon wasö ga. *

22 Anig hageia, bi anib gau pen hagla, “Anib u, ne an? Pen yad bi an a gimön hagnabön, hon amun bi kub hanıp hag yubal gau kalip hag ñınabun,” a gıla.

23 Hageila, Jon kalip haga, “Yad miñi gabin i, bi God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. Nipe haga, ‘Yad bi ap ram mınönj nibi bi iru mıdagpal,

ram mınönj kabö nöp mädöp anı au midem, wiñ kub alem hagabin,

“Pör Bi Kub auab a gimim, adan lik gi aij gimim,” a gabin,’ a ga.

Yad Jon miñi gabin me u,” a ga. *

24 Pen bi Jon nıp hag nıñnig aula anıb gau, bi Perisi rımnap aip aula.

25 Kale Jon nıp hag nıñöm hagla, “Ne hagpan, yad Krais wasö, İlaija wasö, bi God manö hagep abad midpun u

* 1:17: Eks 34:28; Ro 6:14 * 1:18: Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16 * 1:20: manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe it añi ap nöp mädöp: “God hag la Bi u.” * 1:21: Dud 18:15,18; Mad 11:14 * 1:23: Ais 40:3

wasö gipan gö ji nihön ginig nibi bi gau kalip ñig pak ñabön?" ö gıla.

²⁶ Hageila, Jon haga, "Yad kalip yiharın ñig pak ñabin. Pen bi ap an kalöp au midöp, nipe aigale bi rö midöp a gimim niñagpim.

²⁷ Bi anibu nipe yad hain aunab pen nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabıl, yad bi pro. Yad ma rırup nipe u nagı hubıknam rö lagöp," a ga. *

²⁸ Jon nibi bi gau kalip ñig pak ñimidöp ram rılig aglö Bedani, ñig Jodan goı bön nö lödañ niñöm bi anib gau apöm nip manö anibu hag niñla.

Jisas nipe God Sipsip Pi nipe

²⁹ Ruö Jisas auö niñöl göm, Jon Jisas niñöm nibi bi gau kalip haga, "Niñim! God Sipsip Pi nipe hanıp hag yuöp me u. Nipe me nibi bi mınön nabönj il i gau gau magönhalö nan si nan naij gıpal gac u ık gı yunab. *

³⁰ Bi anibu me, yad hagnö, 'Bi ap nipe yad hain aunab u pen yıp yag dauagep adö u, nipe hadame dagol gau midmidöp. Anib u, nipe yad rö wasö; nipe Bi Kub yabıl,' a gınö. *

³¹ Bi kub anibu bi an a gem niñagmıdin. Pen Isrel nibi bi, bi kub anibu bi aigale bi rö midöp u niñöl a gem, kalip ñig pak ñinıg aunö," a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jisas manö adö anibu nöp hagöm haga, "Bi anibi bi an, a gem, yad ke niñagbnep; pen bi yıp hag yuö apem nibi bi kalip ñig pak ñabin u haga, 'Ne niñnabön, Ana nipe bi an apöm, aip mideinab, bi anibu nöp nibi bi gau kalip Ana Uı pak ñınab,' a ga. Haga anibu me, mıñi Ana u kumi kabö adö lañ nibö yaur dapo rö u gi nip auajıp *

³⁴ niñem yad niñ aij gem kalip manö niñö hagabin, bi anibi nipe God Ñi nipe u nöp," a ga. *

Jisas bi nipe mihöp nödu

³⁵ Ruö pen, Jon bi nipe mihau aip, kauyañ ap ñig pak ñimidöp ka u midlö niñöl gi,

³⁶ Jisas ap padiö, Jon nipe Jisas niñöm nibi bi gau kalip haga, "Bi anibi God Sipsip Pi nipe me u," a ga. *

³⁷ Anıg hagö, Jon bi nipe mihau, manö anibu niñmil, Jisas areia mıgan u hain arlö.

³⁸ Pen Jisas ado göm kalip mihön niñöm haga, "Nihön ginıg auabil?" ö ga. Hageia haglö, "Rabai! Ne hanban gai?" ö gılö. Hibru manö hagöm "Rabai" a gılö manö anibu il u "Manö Hag Ñeb Bi."

³⁹ Pen kale anıg gımil hag niñlö, Jisas haga, "Anib u, yad aip ammil niñnabil," a ga. Haga ñın anibu nöp

* 1:27: Jon 1:15 * 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19

* 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33:

Mad 3:16 * 1:34: Mad 3:17 * 1:36: Jon 1:29

dugo magö u ammil, nipe aip mïdeila.

⁴⁰ Jon bï nipe anïb mïhau, bï ap hib nipe Edru. Edru nïmam nipe me Saimon Pida. *

⁴¹ Edru magö anïbu nöp am nïmam Saimon nïp ulhai nïjöm haga, "Mesaia u aunab a gun pör abad mïdpun u mïñi nïjbul," a ga. "Mesaia" a ga manö magö u, Grik manö hagöm "Krais" a gïpal.

⁴² Edru anïg hagöm, nïmam Saimon nïp ut göm Jisas mïdeia u arö, Jisas Saimon nïp nïjöm haga, "Jon ñi nipe Saimon. Nöp Sipas a göl," a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anïbu, Grik manö hagöm Pida a gïpal. Sipas abe Pida abe it añi anïbu "kabö." *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalip mïhöñ uda

⁴³ Ruö, Jisas ram mïnöñ Galili arnïg, am Pilip nïp nïjöm haga, "Yad aip arul," a ga.

⁴⁴ Pilip, Edru, Pida, ram mïnöñ kale Bedsaida nïbö.

⁴⁵ Pen Pilip am Nadanyel nïp nïjöm haga, "Hon bï u, Mosïs abe, bï God manö hagep rïmnab abe kalï klïñ rïköm hagla u, nïp mïñi nïjbun. Nipe me Jisas, Josep ñi nipe. Ram mïnöñ nipe Nasared nïbö," a ga. *

⁴⁶ Pilip anïg hageia, Nadanyel haga, "Bï aij ap

ram mïnöñ naij anïbu nïbö auagnab," a ga.

Hageia, Pilip haga, "Anïg hagpan u, auö am nïjull!" a ga.

⁴⁷ Anïg hagöm, kale bï mïhau ammil söl söl gïlö nïjöl gï, Jisas Nadanyel nïp nïjöm haga, "Bï anïbu bï Isrel yïjig göl u me, nipe pïral adö u hagagnab; nipe nïjö nöp waiö hagnab," a ga.

⁴⁸ Anïg hagö, Nadanyel haga, "Ne aige gïmön yïp nïjban?" ö ga.

Hageia, Jisas haga, "Pilip nöp hainö ut gïnïg nöb; yad nöp nöd nïjbin, ne asïk mïdajan rauan it au," a ga.

⁴⁹ Anïg hagö, Nadanyel haga, "Manö hag ñeb bï. Nöp nïjbin! Ne God Ñi nipe, Isrel nïbi bï Kiñ hon," a ga. *

⁵⁰ Anïg hageia, Jisas haga, "Nöp yïharïñ rauan it au nïjbin a gïpin u me, yïp nïj udpan? Hainö nan ke nïbö rïmnab nïjnabön," a ga.

⁵¹ Jisas anïg hagöm haga, "Kalöp magöñhalö nïjö hagabin, kumi kabö adö lan au pïral hiïkö, ejol gau apöm, yïp Bï Ñi nipe nïj amil apïl, nïj amil apïl geinaböl nïjnabim," a ga. *

2

Jisas nipe ñïg yabïl u gö ñïg wain la

¹⁻² Ñïñ mïhöp mïdöm, bï ap nïbi udnïg göm, nïbi bï wiñ alö amöm, nan ñïñla Kena

* 1:40: Mad 4:18-20 * 1:42: Mad 16:18 * 1:45: Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23 * 1:49: Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11 * 1:51: Jen 28:12

daun, ram m+nöŋ Galili aŋ au. Ñin an+bu, Jisas abe, b+ n+pe gau abe, kal+p u rö nöp w+ñ alla arla. Pen Jisas n+me abe am ram an+bu m+deia.

³ Ñ+g wain u ñ+ŋ hakeila, Jisas n+me apöm Jisas n+p haga, “Wain u ñ+ŋ hakpal,” a ga.

⁴ An+g hageia, Jisas haga, “Y+p an+g g+ an+g g+, a g+mön, y+p hagagmön. Ñin yad u auagöp,” a ga. *

⁵ Hageia, n+me n+pe am b+ wög g+ ñeb gau kal+p haga, “Jisas manö ap hagain+m, hagn+m rö nöp g+mim,” a ga.

⁶ Pen Juda n+bi b+ kabö udöm g+pal rin kub yab+ġ unbö kagoġ j+ŋ u ud l+lö m+deia. Rin kub a+ñ a+ñ ñ+g lida unbö ñ+njuöl mam+d u m+l dap lep. Pen Juda n+bi b+ nagi adö kale g+m+däl rö, God amgö ilö n+bi b+ uġ aij m+daiun, a göm, rin an+b gau ñ+g m+l dap hoŋ göm, ñ+n ma l+ yum+däl.

⁷ Jisas pen, b+ wög g+ ñeb gau kal+p haga, “Kabö rin gai i, ñ+g m+l dapim hoŋ g+pe, ajmanŋ raun+m,” a ga.

Hageia, haga rö geila haga,

⁸ “M+ñi ñ+g m+l dap libim u, m+l dammim, b+ nan ñ+nabun i abad m+döp u n+p ñ+mim,” a ga.

⁹ Hageia, ñ+g yab+ġ an+bu m+l dam b+ kub u n+p ñeila, n+pe udöm ñ+ŋ n+ŋa, ñ+g wain aij u m+deia. Pen n+pe ñ+g wain an+bu gai n+bö göm n+naga; b+ wög g+ ñeb gau kale nöp n+ŋla. Pen n+pe

n+naga rö me, b+ n+bi udn+g ga an+bu n+p w+ñ alö aueia haga,

¹⁰ “Pör nöp, ñ+g wain aij u nöd dap ñ+lö ñ+ŋ haklö me, hainö ñ+g wain naij u ñ+lö ñ+nbal. Pen ne ñ+g wain aij u dap lö m+daj+p, m+ñi nöp dap ñ+nabön,” a ga.

¹¹ Jisas nan gagep nöd n+bö ga an+bu, n+pe Kena daun, ram m+nöŋ Galili aŋ au m+döm ga. Nan gagep an+bu göm, n+pe aige b+ rö m+deia u yamö b+ n+pe gau n+nöm, n+p n+ŋ udla.

¹² Pen Kena daun arö göm, Jisas n+pe ke, n+me, n+mam hain, b+ n+pe gau aip daun pro Kapaneam amöm, yöp ñ+n bad ap an+b au m+deila. *

God sabe gep ram u nan s+kim geila, Jisas kal+p r+d+k g+ höŋ yaŋ yua

(Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Juda kai Pasopa ñ+n kub kale u söl ga n+nöm Jisas Jerusalem ara. *

¹⁴ Jisas Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u n+naga, b+ r+mnap kale kaj kau, kaj sipsip, yaur dapo gau dap s+kim göm, b+ r+mnap abañ bad gau löm, mab po adö as+köm, mani y+m+j+köm geila.

¹⁵ Jisas n+nöm, nagi ap udöm mal+köm, kaj sipsip kaj kau gau r+d+k g+ höŋ yaŋ yuöm, mani dap pen pen

* 2:4: Jon 7:30; 8:20 * 2:12: Mad 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27

yimjiköm geila abañ bad gau mani halö ud hon gı yua.

16 Anıg göm, nıbi bı yaur dapo dap sİKİM geila gau kalıp haga, “Nan anıb gau ud arım. Bapi yad ram nıpe u gıpe sİKİM ram rö lagnım,” a ga.

17 Jisas anıg geia, bı nıpe gau gası kale ara God Manö kalı kİİn rıkla manö ap adö u. Manö anıbu kalı kİİn rıköm hagla, “Sabe gep ram ne u mİdmagö yabıl lem umnabin,” a gıla. *

18 Pen Juda bı kub rımnap apöm, Jisas nıp hag nıñöm hagla, “Nöp an hagajıp apön anıg gabön? God nöp hagö apem gabin a gımön, nan gagep rö ap gö nıñun, ‘Nıñö hagpan,’ a gun,” a gıla.

19 Anıg hageila, Jisas kalıp pen haga, “Kale God sabe gep ram anıbi rıb wał geinabım, İİn mıhau nıganı kauyanı gı lınabin,” a ga. *

20 Anıg hageia hagla, “God sabe gep ram anıbi, mı İİnjuöl mıhöp ado gı da unbö kagoł jıı (46) gı hakla u pen ne İİn mıhau nıganı kauyanı gı lınabin a gan ar?” a gıla.

21 Pen Jisas nıpe sabe gep ram manö haga anıbu, hañ romanı nıpe ke nöp haga. *

22 Anıb u me, hainö Jisas nıpe umöm uraka u, bı nıp hain gımdal gau God Manö u abe, Jisas nıpe ke manö haga anıbu abe gası nıñöm,

“Nıñö hagöp,” a göm nıñ udla. *

Jisas nıbi bı gau magöñhalö nıñöb

23 Jisas, Juda kai Pasopa İİn kub kale u Jerusalem mİdöm, nan gagep rö rımnap geia u nıñöm, nıbi bı gau, “Nıpe nöp Mesaia u,” a göm nıp nıñ udla. *

24-25 Pen Jisas nıbi bı gıpal adö u ke nıñ aij göp rö, nıbi bı anıb gau gası kale adö mai araia u nıñ aij ga u me, nıpe kalıp nıbi bı nıñeb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas nıp hag İİn aij ga

1 Bı Juda Kansol kub u bı ap mİdmİdöp, hib nıpe u Nikodimas. Nıpe Perisi bı ap. *

2 Nıpe sıb yan, Jisas nıp nıñnıg, mİdeia u apöm haga, “Manö hag İİeb bı. Hon nıñbun, nan gagep rö gıpan gau, ne ke gagbnap; God nıpe ke nöp nöp aıp mİdöp u me, nan gagep rö anıb gau gıpan. Anıb u, hon nıñbun, God nıpe nöp nöp yuö apön hanıp manö hag İİmİdan,” a ga.

3 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp nıñö yabıl hagabin, nıbi bı ke kamıñ hain nıbö lınaböl gau nöp, God kalıp udöm, ‘Nıbi bı yad’ a göm, abad mİdeinab,” a ga. *

4 Anıg hageia, Nikodimas aiö göm gası İru nıñöm haga,

* 2:17: Sam 69:9

* 2:19: Mad 26:61; 27:40

* 2:21: 1Ko 6:19

* 2:22: Luk

24:6-8; Jon 12:16

* 2:23: Jon 7:31

* 3:1: Jon 7:50; 19:39

* 3:3: Mad 18:3;

1Pi 1:23

“Nibi bi rik lilö kub gipal gau, kauyan nime mudun an au arlö, kauyan yag daulö, nibi bi ke kamij hain nibö lilañ a gimon hagabön aka nihön?” ö ga.

⁵ Hageia, Jisas haga, “Nöp niñö yabiñ hagabin, nibi bi au, ñig u abe, God Ana u abe udöm ke kamij hain nibö linañöl gau nöp, God kalip udöm, ‘Nibi bi yad’ a göm, abad mideinab.

⁶ Nibi bi yag daubal rö yag daulö midpal, pen God Ana nipe apöm ana magö kale añ ñañ gö kamij mideinabim. *

⁷ Anib u, “Kale nibi bi magöñhalö ke kamij hain nibö limum,” manö hagajin anibu, ne aiö gimon gasi iru niñagmön.

⁸ Yigön u gasi nipe ke apöm arab. Yigön udajip niñbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale niñagim. Anib u rö me, nibi bi God Ana ba lö, ke kamij hain nibö libal gau,” a ga.

⁹ Anig hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö anibu, aigegö ginim?” ö ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel nibi bi manö hag ñeb bi kub kale ap, pen ne niñagpan ar?”

¹¹ Nöp niñö yabiñ hagabin, hon ke nan nihön niñ aij gun, nan nihön amgö ke niñun, niñbun anibu nöp kalöp hag ñibun u pen manö hagnun anibu niñ udagpim.

¹² Yad kalöp minön nabön il i göp rö hagnö, niñ udagpim rö, aige gimim God ram minön kumi kabö adö lañ au göp rö hagnö, niñ udnabim?

¹³ Pen nibi bi ap God ram minön kumi kabö adö lañ au ajöm niñaga; yad ke Bi Ñi nipe nöp anib lañ midem aunö.

¹⁴ “Pen hadame nöp haiño naij gau Isrel nibi bi kalip haulö umla, niñöm Mosi haiño naij anib gau rö ap mab ba au lañ lö, nibi bi an an haiño anib lañ niñla gau, kalip kamij la. Anib u rö me, Bi Ñi nipe nip mab ba lañ al pak lilö, *

¹⁵ nibi bi an an nip niñ udnaböl gau, kamij pör midep u udnaböl. *

¹⁶ God nibi bi ram minön il i midpal gau kalip midmagö yabiñ löm, Ñi nipe añi yabiñ u kalip nan a göm ña. Anib u, nibi bi an an Ñi nipe anibu nip niñ udnaböl gau, kalip kamij pör midep u ñö, umöm ur gagnaböl. *

¹⁷ God Ñi nipe yua u, nibi bi gau kalip manö kub hagnim, a göm yuaga; nibi bi gau ud kamij yunim, a göm yua. *

¹⁸ “Nibi bi an an Ñi nipe nip niñ udnaböl gau, God kalip manö kub hagnim pen ilön ñagnab. Pen nibi bi nip niñ udagnaböl gau, God Ñi nipe añi yabiñ anibu nip

* 3:6: Jon 1:13 * 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1Jn 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24

nɪŋ udagnaböl rö, God kalɪp hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. *

19 God nɪbi bɪ gau kalɪp manö kub hagöm pen ilön ñɪnab, ɪl anɪbu anɪg göl mɪdöp: Mailö mɪnönj nabönj adö ɪl i auöp u pen nɪbi bɪ gau, mailö mɪdöp au arun, a gɪ gasɪ u nɪŋagal. Kale nan si nan naij gɪ mɪdpal rö, sɪb göp gau nöp mɪdaiun a gɪ gasɪ u nɪŋbal. *

20 Mailö anɪbu nɪŋlö mulu lugö, 'Naij gɪpun u, waiö nɪŋagöl,' a göm, mailö mɪdöp au auagnaböl.

21 Pen nɪbi bɪ kabö rö gɪnaböl gau hagnaböl, 'God hagöp rö nöp gabun u, waiö nɪŋlanj,' a göm, mailö mɪdöp au aubal," a ga.

Jon Ñig Pak Ñeb Bɪ u, Jisas bɪ aigale bɪ rö mɪdöp, a göm, manö hag ña

22 Hainö Jisas bɪ nɪpe gau aip am ram mɪnönj Judia an gau am mɪdöl gɪ, nɪbi bɪ gau kalɪp ñɪg pak ñɪ mɪdeia. *

23 Aion ram mɪnönj Salim söl anɪb au mɪdeia. Pen ram mɪnönj Aion au ñɪg iru mɪdeia. Anɪb u, ñɪn an anɪb au, Jon nɪpe Aion au mɪdöm, nɪbi bɪ gau iru nöp aueila nɪŋöm nɪpe kalɪp ñɪg pak ñɪ mɪdeia.

24 Ñɪn anɪbu kale Jon bɪ ñɪg pak ñeb nɪp nagɪ lagla.

25 Pen Juda bɪ ap apöm, Juda nagɪ adö kale, ñɪg lɪ yuun God amgö ilö mɪd aij

gun a gɪmɪdal manö adö u hagöm, Jon bɪ nɪpe rɪmnap aip pen pen hagla.

26 Pen pen hagöm, Jon bɪ nɪpe gau apöm nɪp hagla, "Manö hag ñeb bɪ. Bɪ au ñɪg Jodan goɪ böŋ lödanj mɪdö, nɪp Bɪ Kub a gaina u, mɪñi ap nɪbi bɪ kalɪp ñɪg pak ñab nɪŋöm nɪbi bɪ magönjhalö nɪp araböl," a gɪla.

27 Anɪg hageila, Jon haga, "God gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö, hanɪp wög adö ke ke hag löp.

28 Kale ke nɪŋbim yad kalöp hagnö, 'Yad Kraiss wasö; God hagö yad yɪharɪŋ adan nɪpe u lɪk gabin,' a gɪnö. *

29 Bɪ ap nɪbi udnab ñɪn u, nɪpe nɪbi nɪpe udnab. Nɪbi anɪbu nɪbi nɪpe me u. Bɪ nɪbi udnab bɪ u, bɪ nɪŋeb nɪpe ap apöm nɪp gɪ ñɪnab. Mañ mai nɪbi nɪpe udnɪg aunab a göm, nɪp abad mɪdeinab. Pen nɪpe nɪbi udnɪg apöm 'Aubin' a gɪnab u, bɪ nɪŋeb nɪpe mɪñ mɪñ gɪnab. Yad me anɪbu rö. Jisas nɪpe nɪbi bɪ gau kalɪp anɪg göm gab u, yɪp aij göp. Uri yad mɪñ mɪñ yabɪl gabin.

30 Hib nɪpe ap ranö nɪŋöl gɪ, hib yad ap lugnab u aij.

31 "Bɪ kumi kabö adö lanj au nɪbö auöp u, nɪpe nɪbi bɪ gau magönjhalö adö lanjöl mɪdöp. Bɪ mɪnönj nabönj ɪl i nɪbö bɪ u, nɪpe mɪnönj nabönj ɪl i nɪbö u me, mɪnönj nabönj ɪl i gasɪ nɪŋöm manö hagpal rö hagab. Pen bɪ kumi kabö adö lanj au nɪbö auöp u, nɪpe nɪbi

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12

* 3:22: Jon 4:1-2

* 3:28: Jon 1:20; Mad 11:10

* 3:31:

bɪ gau magõnhalö adö lanjol mɪdöp. *

³² Nɪpe kumi kabö adö lan au mɪdöm nan nɪhön amgö nɪnjob u, manö nɪhön apdi nɪnjob u, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñab, pen manö nɪpe u udagaböl. *

³³ Pen nɪbi bɪ manö nɪpe nɪn udpal gau, God manö nɪnjo u nöp hagöp a göm nɪn udpal.

³⁴ God nɪpe Jisas yua u, Ana nɪpe u nɪp ñö ajman rauö, God manö magö nɪpe nöp hag ñab.

³⁵ Nap Ñɪ nɪpe nɪp mɪdmagö löm, 'Nan gau magõnhalö abad mɪdaimön,' a göm, ud ñɪmagö adö nɪpe u löp. *

³⁶ Nɪbi bɪ an an Ñɪ nɪpe nɪp nɪn udpal gau, pör mɪdep magö u hadö udpal. Pen nɪbi bɪ an an Ñɪ nɪpe nɪp nɪn udagnaböl gau, kale pör mɪdep magö u udagnaböl; God nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hadö manö kub hagö, marö udöl gɪ nöp mɪdeinaböl," a ga. *

4

Jisas nɪbi Sameria nɪbö ap nɪp manö hag ña

¹ Pen bɪ Perisi gau manö rɪmnap apdi nɪnɪla, nɪbi bɪ iru nöp, Jisas pɪg mɪdaiun, a göm, nɪp aueila kalɪp ñɪg pak ña; pen nɪbi bɪ iru nöp Jon nɪp auagla. *

² Pen Jisas nɪpe ke nɪbi bɪ gau kalɪp ñɪg pak ñaga; bɪ nɪpe gau nöp kalɪp ñɪg pak ñɪla.

³ Pen Perisi kai manö anɪbu rö hageila nɪnöm Jisas ram mɪnön Judia arö göm, ado gɪ ram mɪnön Galili ara.

⁴ Pen adan an au aramöm nɪpe ram mɪnön Sameria amjaka.

⁵ Pen ram mɪnön Sameria an au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söl anɪb au me, hadame nöp Jekop ñɪ nɪpe Josep nɪp mɪnön nabön ap haga. *

⁶ Pen Jekop ñɪg ulöm uda u mɪdeia u me, Jisas auö auö, sɪdö an lan magö u iru ga rö, am ñɪg ulöm goɪ söl anɪb au asɪka.

⁷⁻⁸ Pen bɪ nɪpe gau nan magö raunɪg, Sikar daun anɪbu arla. Jisas ñɪg ulöm söl au asɪk mɪdeia nɪnöm nɪbi Sameria nɪbö ap ñɪg mɪlnɪg aua. Aueia, Jisas nɪnöm haga, "Yɪp ñɪg mɪl ñö ñɪnɪn," a ga.

⁹ Hageia, nɪbi anɪbu haga, "Kale Juda nɪbi bɪ, hanɪp Sameria nɪbi bɪ nɪnmim, asɪ masɪ gɪ aɪj gɪpim rö, nɪhön gɪnɪg, 'Yɪp ñɪg mɪl ñö ñɪnɪn,' a gɪmön hagabön?" ö ga. *

¹⁰ Anɪg hageia, Jisas pen haga, "God nan aɪj nɪbi bɪ ñɪnɪg gab u nɪnmön, yad nöp ñɪg mɪl dap lɪmön a gabin yad bɪ an rö mɪdpin nɪnbnap u, ne yɪp hagbnap, yad nöp ñɪg kamɪn magö ñeb ñɪbnep. *

* 3:32: Jon 3:11

* 3:35: Mad 11:27; Jon 5:20

* 3:36: Jon 3:16-18; 1Jn 5:12

* 4:1: Jon 3:22

* 4:5: Jen 33:19; Jos 24:32

* 4:9: Esr 4:1-5

* 4:10: Jon

7:37-38; Rep 21:6

11 Hageia, nîbi anîbu haga, “Bî kub. Ñîg mîlep rin ne ap mîdagöp; ñîg ulôm u rō nöp i giyan mîdöp. Anîb u, ñîg kamîŋ magö ñeb anîbu gai nîbö udnabôn?”

12 Bac ilaŋ hon Jekop ñîg ulôm anîbi hanîp ña. Ñîg anîbi nöp, nîpe ke abe, ñî nîpe bî abe ñîŋöm, kaj sipsip nan nîpe gau ñîŋöm gîmîdal. Anîb u, yad bî kub, Jekop bî pro, a gî gasî nîŋban ar?” a ga. *

13 Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî ñîg i ñîŋnaböl gau, kalîp kauyan ñîg nan gîŋîg gab;

14 pen nîbi bî ñîg yad ñînö ñîŋnaböl gau, kalîp kauyan ñîg nan gagnab. Pen ñîg yad ñînabin anîbu ñîŋlô, kalîp aŋ daŋ ñîg ilam ajôŋ rō juöl gî, kalîp pör mîdep u ñînab,” a ga. *

15 Jisas anîg hageia, nîbi anîbu pen haga, “Bî kub. Yîp ñîg anîbu ñö ñîŋnô, hainö yîp ñîg nan gagnîm; apem ñîg i mîlagnam,” a ga.

16 Anîg hageia, Jisas haga, “Am nagamul ne paŋîd dau,” a ga.

17 Hageia haga, “Yad bî halö wasö,” ga.

Hageia, Jisas haga, “Manö anîbu nîŋö hagabôn.

18 Bî unbö mamîd u udna u pen bî mîñî aip mîdpîl u, nagamul ne wasö. Anîb u, nîŋö hagabôn,” a ga.

19 Anîg hageia, nîbi anîbu haga, “Bî kub. Yad nîŋbin, ne bî God manö hagep bî ap.

20 Apîs bac hon hadame nöp gau dum i God nîp sabe gîmîdal rō, hon u rō nöp sabe gî mîdpun u pen kale Juda kai hagpîm, ‘Jerusalem nöp God nîp sabe göl,’ a gîpîm,” a ga. *

21 Anîg hageia, Jisas haga, “Yad manö nîŋö hagabin anîbi nîŋ. Hainö dum anîbi abe Jerusalem abe Bapi nîp sabe gagnabîm.

22 Kale Sameria nîbi bî sabe gîpîm pen bî aigale bî rō nîp sabe gîpîm u nîŋagpîm; pen hon Juda nîbi bî, Bî sabe gîmîdun Bî u nîŋbun. Nîhôn gîŋîg: God nîpe aige göm nîbi bî ud kamîŋ yunab u, hanîp Juda nîbi bî haga. *

23 Ñîŋn söl auub, pen mîñî hadö auöp i, God Ana nîpe nîbi bî gasî ñö nîŋöl gî, kale Bapi nîp kabö rō sabe gînaböl; anîg gînaböl u, nîp aij gînab.

24 God nîpe Ana mîdöp u me, nîbi bî God nîp sabe göm, ana kalîp aŋ daŋ nîŋö nöp sabe göl. *

25 Jisas anîg hageia, nîbi anîbu pen haga, “Yad nîŋbin, hainö Mesaia u apöm, hanîp nan magôŋhalö hag ñî aij gînab,” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Bî anîbu me yad mîdpî. Ne aip manö hagabul i,” a ga. *

* 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35 * 4:20: Dud 12:5-14; Sam 122:1-5 * 4:22:

2Ki 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Plp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62

27 Jisas anig hageia niñöm magö anibu bi nipe gau apjaköm niñla, Jisas niñi ap aip manö gi midailö, niñöm kale pa giñ giñla. Pen bi kale ap uraköm, niñi u nip “Ne manö niñhön midöp?” a göm hagagla. Jisas nip u rö nöp, “Niñhön ginig niñi anibu aip manö adiñ adiñ gajil?” a göm hagagla.

28 Pen niñi anibu, ñig rin u arö göm, kauyañ ado gi daun anibu amöm, niñi bi mideila anib gau kalip haga,

29 “Apim, nan gau magöñhalö gipin rö hag ñöb bi u niñim! Nipe Mesaia u aka?” ga.

30 Anig hageia, niñi bi anib gau daun anibu arö göm, Jisas nip niñun a göm aueila.

31 Pen Jisas bi nipe gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan ñöñ!” a giñla.

32 Hageila, nipe pen haga, “Nan ñiñeb yad midöp u kale niñagpim,” a ga.

33 Anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hag niñ hag niñ göm hagla, “Niñi bi rímnip nip nan magö dap ñibal aka?” giñla.

34 Pen Jisas kalip haga, “Kalöp nan magö anib gau nan göp; yip pen nan magö anib gau nan gagöp. Bapi manö haga u nöp gasi lajip me, gasi anibu niñem, wög hagöp u gi junam a gi gasi niñbin. Nan ñiñeb yad me u.
*

35 Pen kale manö ap hagpim, ‘Rakin mihau mihau midöl, wid magö po gö am rik daunabun,’ a gipim u pen niñi anig hagagmim. Amgö kale u niñ padimim niñim! Wid wög gau po göm rik daupep rö midöp.*

36 Pen uri nöp, niñi bi wid po rik dauaböl niñi bi gau, miñ miñ göl gi wid po göp anibu rik dam kamij pör midep migan u löm, pe kale udaböl me u. Anib u me, niñi bi wid magö ranañ a göm dam yubal gau abe, niñi bi wid po göp rik dauaböl gau abe jim ñöm, wid po u kamij pör midep migan u midnab u niñöm, miñ miñ ginaböl.

37 Hon manö ap hagpun, ‘Niñi bi rímnip wid magö yulö rannab, niñi bi rímnip am rik daunaböl,’ a gipun u, niñö yabiñ hagpun.

38 Yad kalöp hag yunö, am wid rik daubim. Wid wög anibu kale wög klö gimim gagpe; niñi bi rímnip klö kale u giñlö ranöb. Kale yiñharij am rik daumim nan aij udpim,” a ga.

39 Niñi Sameria niñö anibu am niñi bi nipe gau kalip haga, “Bi anibu nan gipin gipin gau magöñhalö yip hag ñöb,” a ga u me, niñi bi Sameria niñö daun anibu mideila gau iru nöp Jisas nip niñ udla.

40 Pen Sameria niñi bi, kale Jisas mideia au apöm, Jisas manö neb neb göm hagla, hon aip am midaiun a giñlö,

* 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

Jisas ñin mihöp am kale aip midöm,

⁴¹ manö hag ñö, nibi bi rimnap halö iru nöp manö anibu niñöm nüp niñ udla.

⁴² Pen kale anig göm niñ udöm, nibi anibu nüp hagla, “Miñi manö ne u nöp hagö niñ udagpun; Jisas manö nipe u ke hagö niñun niñbun, nipe nöp nibi bi ram minöñ il i midpal gau gau magöñhalö kalip ud kamñ yunig aua.” *

Jisas, bi kub ap ñi nipe u nüp gö, kamñ la

⁴³ Jisas ñin anib mihau ram minöñ anibu midöm, ruö ram minöñ Galili ara.

⁴⁴ Nipe nöd manö ap hagöm haga, “Bi God manö hagep bi gau, ram minöñ kale ke au midöm manö hagnaböl u, manö kalip udagnaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen Pasopa ñin u, Galili nibi bi rimnap am Jerusalem mideila. Kale Jerusalem mideila niñöl gi, Jisas nan gagep rö gau gö niñla u me, Jisas uri ram minöñ Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gasi niñöm, nüp miñ miñ gila. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili midöm, kauyañ Kena daun ara. Kena daun anibu me, nöd ñig yabiñ u gö ñig wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, bi kub ap ñi nipe nan ga. *

⁴⁷ Bi kub anibu manö ap niña, Jisas ram minöñ Judia arö göm, ap ram minöñ Galili mideila. Anib u, Jisas mideila u apöm, nüp neb neb göl gi haga, “Ñi yad u nan gö umnig gab. Ne yinid am nüp gö kamñ lañ!” a ga. *

⁴⁸ Anig hageia, Jisas haga, “Kale yiharñ yip niñ udagnabim; nan gagep rö rimnap ginö niñmim nöp, yip niñ udnabim,” a ga. *

⁴⁹ Pen bi kub anibu haga, “Bi Kub! Auö arul! Wasö u, ñi yad u umnab!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Aru! Ñi ne u mideinab,” a ga.

Anig hageia, Jisas niñö hagöp, a göm, hada. *

⁵¹ Adan añ au arö niñöl gi, bi wög gi ñeb nipe rimnap ap nüp nable paköm hagla, “Ñi ne u umagöp; midöp,” a gila.

⁵² Anig hageila, ñi yad u magö mai rö kamñ löp, a göm, kalip hag niñö hagla, “Rol sidö gamñ ga magö u, hañ pibör ga u kamñ la,” a gila.

⁵³ Anig hageila ñi nap nipe niña, Jisas, “Ñi ne u mideinab,” a ga magö u nöp kamñ la. Anib u me, nibi bi nipe gau aip magöñhalö Jisas nüp niñ udla.

⁵⁴ Pen Jisas nipe nöd Kena apöm, nan gagep nöd nibö göm, ñig yabiñ u gö ñig wain la; hainö pen nan gagep

* 4:42: 1Jn 4:14

* 4:44: Mad 13:57

* 4:45: Jon 2:23

* 4:46: Jon 2:1-11

* 4:47: Mad 8:5-6

* 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22

* 4:50: Mad 8:13

* 4:54: Jon

yigwö an nîbö u göm bî kub
u ñî nîpe nîp gö kamîŋ la. *

5

*Bî nan ga ap ñîg wanjö got
au mîdeia, Jisas gö kamîŋ la*

¹ Hainö pen Juda kai nan
kub ñîŋeb ñîŋ u uri a göm,
Jisas Jerusalem ara.

² Ram mîŋnön Jerusalem
anîbu, kaj sipsip dap amîl
apîl gîmîdal adan ramö
got au ñîg wanjö kub ap
mîdeia. Ñîg wanjö anîbu
Arameik manö löm, Bedesda
a gîmîdal. Pen ñîg got mîhau
mîhau abe ñîg ubîŋ an au
mîdeia adö u abe, ram badö
mîlö unbö mamîd mîdeia.

³ Pen nîbi bî nan ga gau
iru nöp ap ram bada anîb
gau han mîdeila. Nîbi bî
anîb gau, rîmnap amgö we
ga, rîmnap ma naij ga nîŋöm
ajagmîdal, rîmnap hañ ro-
man kale böŋ nöp kala ga.
Pen ñîg wanjö u anja gîŋab
aka göm apöm han mîdeila.

⁴ Ñîŋ rîmnap God ejol
ap apöm, ñîg wanjö u anja
gö, nîbi bî an nöd ujanîd
ñîg wanjö anîb yan lugŋab
u, nîpe nan nîhön gîŋab u
kamîŋ lîmîdöp.

⁵ Pen bî ap nan gö, pör
nöp um mîdö, mî in ñîŋ juöl
ado gî da kagoŋ böŋ dan (38)
la, ñîg wanjö got au dam lîla
mîdeia.

⁶ Jisas bî anîbu nîŋöm,
mîlö padö anîgöl mîdmîdöp
u nîŋöm, nîp haga, “Nöp
kamîŋ lîŋîm, a gîmön,
nîŋban?” ö ga.

⁷ Hageia, bî nan ga anîbu
haga, “Bî kub. Ñîg u anja gö
nîŋöl gî, yîp ud ñîg wanjö an
yan löl nîbi bî ap mîdagpal.
Yad ñîg an yan nöd arnam a
gîpin u pen nîbi bî rîmnap
yîŋîd nöp nöd arbal,” a ga.

⁸ Anîg hageia, Jisas pen nîp
haga, “Urakmön, köp ne u
wîŋîg ud aru,” a ga. *

⁹ Hageia, magö anîbu
nöp nîp kamîŋ lö nîŋöl gî,
uraköm köp nîpe u wîŋîg
udöm, ud ara.

Pen Jisas bî anîbu nîp gö
kamîŋ la ñîŋ anîbu, Juda kai
God nîp sabe gep ñîŋ kale u
me,

¹⁰ Juda bî kub gau, bî
kamîŋ la anîbu nîp hagla,
“Ñîŋ i God nîp sabe gep ñîŋ
hon. Pen ne köp bad ne u
ud ajabön u, lo manö hon u
wîhö göp,” a gîla. *

¹¹ Hageila, haga, “Bî yîp
gajîp kamîŋ löp u hagöp,
‘Urakmön, köp bad ne u
wîŋîg ud aru,’ a gajîp u me,
ud ajabin,” a ga.

¹² Hageia, hagla, “Bî nöp
hagö, köp bad wîŋîg ud
ajabön bî anîbu bî an?” ö
gîla.

¹³ Pen Jisas nîpe nîbi bî iru
mîdeila an anîb au agamîj
ara rö, bî kamîŋ la anîbu, “Bî
yîp gajîp kamîŋ löp me i,” a
göm, hagnîm rö laga.

¹⁴ Hainö pen, Jisas bî anîbu
nîp God sabe gep ram raul
u nîŋöm haga, “Nön! Nöp
kamîŋ löp. Anîb u, nan
si nan naij gîmîdan u arö

gimön. Wasö u, nöp nan kub yabił gınım rö löp,” a ga.

15 Pen bi anıbu nıpe ado gi amöm, Juda bi kub gau kalıp haga, “Jisas nöp yıp gajıp kamıñ löp,” a ga.

16 Anıg hageia niñöm, God nıp sabe gep ñın u gö kamıñ la, a göm, Juda bi gau Jisas nıp mulu kal niñla.

17 Jisas pen kalıp haga, “Bapi yad u pör nöp wög göl gi nöp midöp rö, yad u rö nöp gınam,” a ga.

18 Anıg hagö, Juda bi kub gau, nöd nıp alun, a göm gası niñla u, uri klö yabił göm niñla. Kale hagla, “Nıpe God nıp sabe gep ñın hon u rıb rıköm, ‘Yad God Ñı nıpe,’ a göp. Anıb u, God nıpe midöp rö, yad anıb unbö rö nöp midpin, a göp,” a gıla. *

Nap haga rö niñöm, Ñı nıpe wög adö ke ke gab

19 Jisas pen kalıp haga, “Kalöp niñö hagabin, Ñı u nıpe ke nan ap gınım rö lagöp; Nap nan gınab gau nöp niñöm gınab. Anıb u, Nap gınab rö, Ñı nıpe u rö nöp gınab. *

20 Nap Ñı nıpe nıp midmagö löm, nan nıpe göp göp gau magöñhalö yamöb. Rımnap yamö me, nan ke yabił gau gö niñmim, kale magöñhalö aiö gınabim.

21 Pen Nap nıbi bi umbal gau gö urakpal rö, Ñı nıpe u rö nöp, nıbi bi rımnap, kalıp

gıno uraklan, a gınab u, gö uraknaböl.

22 Nıbi bi niñhön niñhön gıpal, gası niñhön niñhön niñbal u, Nap niñöm kalıp manö kub hagagnab; Ñı nıpe nıp hagö, nıpe kalıp magöñhalö manö kub hagnab. *

23 Anıb u me, nıbi bi kale Nap hib nıpe haglö adö arnab u rö, Ñı nıpe hib u abe u rö nöp haglö adö arnab. Pen nıbi bi God Ñı nıpe u nıp niñöm, hib nıpe haglö adö aragnab gau, Nap Ñı nıpe hag yua u abe u rö nöp hib haglö adö aragnab. *

24 “Kalöp niñö hagabin, nıbi bi an manö yad u niñöm, Bi yıp hag yuö aunö u nıp niñ udpal gau, manö kub hag ilön udep adö u niñagnaböl; kale pör middep u hadö udpal. Anıb u, kale umeb adö u arö göm, pör middep adö u hadö midpal. *

25 Kalöp niñö yabił hagabin, ñın hain pör abad midpim u söl auab — pen miñi hadö auöp i — nıbi bi umöl rö midpal gau, God Ñı nıpe manö hagö, manö anıbu niñöm niñ udnaböl gau, kamıñ lınaböl.

26 Bapi nan gau magöñhalö kamıñ middep il u midöp rö, yad Ñı nıpe u rö nöp kamıñ middep il u midpin.

27 Yad Ñı nıpe pen, Bi Ñı nıpe midpin rö, yıp hagö,

* 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30

* 5:19: Jon 5:30

* 5:22: Jon 5:27; Ap 10:42

* 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23

* 5:24: Jon 3:15-18

nibi bi gau kalip manö kub hagem nime linabin.

²⁸ Manö hagabin anibu niñmim aiö gagmim: hainö yad hagnö, nibi bi umlö rīgöl gila gau,

²⁹ magöñhalö manö yad niñöm, uraköm, nibi bi gi aij gila gau, am yad aip kamij mideinaböl; pen nibi bi gi naij gila gau, uraköm manö kub niñöm pen ilön kub udnaböl. *

³⁰ Pen yad nan niñhön niñhön ginabin gau, ke niñem gagnabin; Bapi yip hagnab rö nöp ginabin. Anib u, nibi bi manö kub hagem nime linabin u, Bapi hagnab rö niñem, kabö göl nöp nime linabin. Niñhön ginig: yip aij ginab adö u manö kub hagagnabin. Bi yip hag yuö aunö Bi anibu nip aij ginab adö u nöp gasi niñem, manö kub hagem nime linabin. *

Yad bi aigale bi rö midpin u niñim, a ga

³¹ “Yad ke, ‘God yip yuö aunö,’ a gibnep u, manö anibu kabö rö gagöp a gibep.

³² Pen Bi ap halö* yad bi aigale bi rö midpin u hagöp. Yad niñbin, manö hagöp anibu niñjö nöp hagöp.

³³ Kale Juda kai bi kale rimnap hag yube, kale Jon nip amöm, yad bi aigale bi rö midpin, a göm hag niñla u, nipe manö niñjö nöp kalip haga me u.

* **5:29:** Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15

halö” a ga u, God nipe ke * **5:36:** Jon 3:2; 14:11 * **5:37:** Mad 3:17; Jon 5:32;

8:18 * **5:39-40:** Luk 24:27

³⁴ Jon aka bi ram mñnön il i bi ap yad bi aigale bi rö midpin u hagnab u, yip nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u niñmim, manö niñjö yabıl a gimim niñ ud-mim, kamij arnabim a gem, Jon manö yip anig göl haga, a gipin.

³⁵ Jon manö haga u, nipe hapö mıtanj mailö ñab rö midö, kale manö haga anibu mailö rö niñmim, magö pro ulep magö ap nöp mññ mññ gipe.

³⁶ “Jon kalöp hag aij ga pen u yiñharij manö nöp haga. Yad mñnön nabön il i apem, Bapi yip gimön a ga rö, nan ke yabıl gau gipin u me, kale Bapi nipe nöp yip hag yua u, a gimim, waiö yabıl niñbep. *

³⁷ Bapi yip hag yua u, nipe ke, yad bi aigale bi rö midpin u, kalöp manö niñjö hagab. Pen kale meg magö nipe u apdi niñagpim. Nipe bi aigale bi rö midöp u, a gimim niñagpim. *

³⁸ Kale yad bi nipe hag yua manö yad u niñ udagpim rö, God Manö midmagö kalöp an dan midagöp.

³⁹⁻⁴⁰ “Kale, pör middep udun, a gimim, God Manö u amgö li niñ aij gipim u pen manö anibu, yip a göm kalı kılñ rıkla rö niñmim, pör middep udun, a gimim, yip auagpim. *

⁴¹ “Nibi bi gau hib yad

* **5:30:** Jon 5:19; 6:38 * **5:32:** “Bi ap

haglō adō arañ a gem ha-gagabin.

⁴² Pen kale nībi bī aigale bī rō mīdpim u hadō nīnbin. Kale God nīp mīdmagō lag-pim u nīnem hagabin.

⁴³ Bapi nīpe ke yīp hag-yuō aunō u pen yīp udag-pim. Pen bī yīharīn ap gasī nīpe ke nīnōm aueinab u, nīp udnabim.

⁴⁴ Nībi bī rīmnap gau hib kale haglō adō areinab u, kalōp aij gīnab. Pen Bī God aīn nōp mīdōp u hanīp nīnō, aij gīnīm, a gīmim, gasī u nīnagpim. Anīb u, kale ai gīmim yīp nīn udnabim?

⁴⁵ “Pen Bapi manō yad udōm, kalōp manō kub hagnab, a gīmim, gasī u nīnagmim, wasō. Mosīs hanīp gī nīnab a gīpim u pen Bapi nīpe Mosīs manō nīpe haga manō anību udōm kalōp manō kub hagnab.

⁴⁶ Mosīs nīpe God Manō kalī kīn rīkōm manō rīmnap yad bī aigale bī rō mīdpin manō u kalī kīn rīka. Pen Mosīs manō kalī kīn rīka manō anību udagpe rō, manō yad hagabin u rō nōp udagnabim.*

⁴⁷ Mosīs manō kalī kīn rīka udagpim rō, kale ai gīmim manō yad hagabin u udnabim?” ō ga.

6

Jisas bī unbō paip dausan nan nō nīnla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Pen Jisas anīg gī mīdōm, hainō nīg magīb udōm, Nīg Wanjō Galili juōm, bōn lōdan ara. Nīg Wanjō Galili anību nōp me, hib ap Nīg Wanjō Daibirias a gīmīdal.

² Pen Jisas nīpe nībi bī nan ga gau gō kamīn la u nīnmīdal rō, nībi bī iru nōp nīp hain gīla.

³ Pen Jisas bī nīpe gau aip am dum au gīlan amōm, asīk mīdeila.

⁴ Nīn an anīb au Juda kai Pasopa nīn kub kale u sōl sōl ga.

⁵⁻⁶ Jisas bī nīpe aip dum au asīk mīdōm, amgō gīlan gōm nīna, nībi bī iru yabīl nōp nīp aueila. Jisas nīnōm, nīpe nīhōn nīhōn gīnab u ke nīna u pen bī nīpe Pilip nīhōn hagnab, a gōm, nīp haga, “Hon nan magō gai nībō udun, nībi bī iru nōp gai i kalīp nīno nīnabōl?” ō ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, “Mani silpa magō unbō nīn juōl sīdun lan (200) rō yuun, bred rau dapun, ud jō gī pro pro gun, nībi bī anīb gai i nīnabun, magōnhalō nan pro pro nīnōl rō līnab,” a ga.

⁸ Anīg hagō, bī nīpe Edru, Saimon Pida nīmam u haga,

⁹ “Nī pro ap bred bali plaua ud laubal bred magō unbō mamīd, kabsal mīhōp halō ud mīdōp i, pen nan anību nībi bī iru yabīl gai i nan kub wasō,” ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Nībi bī gau hagpe, asīklan,” a ga.

* 5:46: Ap 3:22

Hageia, bi nipe gau nibi bi gau kalip hageila, nan uʔan iru nöp ran aij ga gau adö anib gau magöñhalö asikla. Bi gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

11 Kale anig göm asikla niñöm, Jisas bred magö anib gau udöm, God nip aij a göm, kalip nime la. Kabsaʔ u, u rö nöp ga. Kalip anig göm nime lö, nibi bi gau kale magöñhalö bred kabsaʔ aigeg rö udun a gi gasi niñla rö nöp udla.

12 Anig göl niñlölö niñlölö mudun ga arö gila. Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi nan niñöm arö gipal gau, ud dan i gagep,” a ga.

13 Hageia, bi nipe gau bred adin adin gau lihu wadi yaglö yaglö, wadi unbö migan lan u ajman raua.

14 Nibi bi gau Jisas nan gagep rö ga anibu niñöm hagla, “Hon miñi niñbun, bi i me, Bi God Manö Hagep minöñ naböñ i i aunab a gun pör hagabun bi me u,” a gila.

15 Pen Jisas niña, nibi bi gau, yip kin bi kub kale mideinam a göm apöm yip klö göm ud arnaböl, a gi niñöm nipe kauyan aramöm dum gau nipe ke halö mideia. *

Jisas ñig uʔ adö rauid ara
(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)

16 Pen dugo magö u, Jisas bi nipe gau am Ñig Wanö Galili yan amöm,

17 Jisas auaga rö, sibön gö, kale nöp ñig magib udöm kauyan daun pro Kapaneam arnig hadla.

18 Areila niñöl gi, yigön kub udöm, ñig u rala.

19 Pen kale rapin ñig magib ñig uʔ pirik an au kilomida unbö mamid aka kagoʔ jin amöm niñla, Jisas ñig adö u rauid aueia. Kale niñöm midmagö kub ara niñöm piñin gila.

20 Pen Jisas haga, “Kale piñin gagmim. Yad nöp auabin,” a ga.

21 Anig hagö, kale piñin gagöm, nip ud ñig magib migan u lilö niñöl gi, ñig magib u uri nöp ram minöñ arnig gila migan u amjak ara.

Jisas nip ulhai niñla

22 Ruö nibi bi Ñig Wanö Galili böñ lödan hanla gau gasi niñöm niñla, rol dugo ñig magib aʔi ap nöp mideia niñöm Jisas bi nipe gau nöp ñig magib anibu arla; Jisas nipe ke ñig magib anibu araga.

23 Midlö niñöl gi, ñig magib rimnap nibi bi rimnap daun kub Daibirias nibö apöm, Bi Kub nipe God nip aij a göm nan ñö niñla ka u ñig goʔ au pidöñ gila.

24 Pen nibi bi mideila gau niñla, Jisas abe bi nipe gau abe midageila; anibu Jisas nip ulhai niñun a göm, kale ñig magib anib gau amöm Kapaneam arla.

Yad bred rö, yip udmim kamij mideinabim, a ga

²⁵ Ñig Wanjo Galili am am böñ lödön amjaköm, Jisas nöp niñöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Ne magö mai i auban?" ö gila.

²⁶ Hageila haga, "Kalöp manö niñö hagabin, bred ñinö ñinbe mudun ga rö, yip ulhai niñ ajabim; pen nan gagep rö gipin gau manö il u niñmim yip ulhai niñ ajagabim.

²⁷ Nan magö hij ginig gab u udun, a gimim wög klö gagmim; God nipe Bi Ñi nipe niñebir hagö aua rö, nan magö pör midep nipe ñinab u udun, a gimim, wög klö gimim," a ga. *

²⁸ Anig hageia hagla, "Hon wög niñhön gino, God nöp aij ginab?" ö gila.

²⁹ Hageila, Jisas haga, "God nipe Bi yuö aua u, Bi anibu nöp niñ udeinabim u, God nöp aij ginab," a ga. *

³⁰ Anig hageia hagla, "Hon nan gagep rö ap niñeinabun u, hagnabun, 'God nöp nöp yuöp,' a gun, nöp niñ udnabun. Anib u, hanip nan gagep niñhön rö ginabön? *

³¹ Hadame nöp apis bac bi ram mñnön kabö nöp midmidöp an gau midöm, nan mana a gimidal u niñmidal. God Manö kali klin riköm hagla, 'Nipe bred kumi kabö adö lan au nibö

rimnap kalip ñö ñinmidal,' a gila," a gila. *

³² Anig hagla u pen Jisas kalip pen haga, "Kalöp manö niñö yabi hagabin, Mosi hadame gau bred kalip ñö ñinla bred anibu, bred kumi kabö adö lan au nibö wasö. Bred kumi kabö adö lan au nibö bred niñö anibu, Bapi yad kalöp ñab.

³³ God bred nipe u, God hag yuö, kumi kabö adö lan au nibö mñnön nabön il i apöm, nibi bi gau kalip kamij midep magö u ñab," a ga.

³⁴ Jisas anig hageia hagla, "Bi Kub. Uri bred anibu hanip pör nöp ñöl gi nöp midaimön," a gila.

³⁵ Hageila, Jisas haga, "Yad nöp me bred kamij midep bred anibu. Nibi bi yip aunaböl gau, kalip kauyan kiyö lagnab. Nibi bi yip niñ udnaböl gau, kalip kauyan ñig nan gagnab. *

³⁶ Pen kalöp midö nöp hagein, yip amgö niñbim u pen yip niñ udagpim.

³⁷ Bapi yip hagöp nibi bi gau kale magöñhalö yad aunaböl. Nibi bi yad aunaböl gau, hag yuagnabin, wasö yabi.

³⁸ Pen niñhön: yad kumi kabö adö lan au nibö aubin u, gasi yad niñbin adö u ginam a gem auagpin; Bapi yip yuöp u, gasi nipe niñöm hagöp rö ginam a gem aubin.

* 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jn 3:23

Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24 *

* 6:30: Mad 16:1; Jon 2:18 * 6:31:

6:35: Jon 4:14

39 Bapi nîbi bî yîp hagöp gau kalîp nîŋ mîdnö, ap ur gagnîm; manö kub hagep nîŋ u, yad gîŋö, kale magöŋhalö uraköl. Anîg gîŋab u, Bapi yîp yua u, nîp aij gîŋab. *

40 Bapi yad nîp aij gîŋab u, nîbi bî an an yîp nîŋöm nîŋ udnaböl gau, kale magöŋhalö pör pör nöp kamîŋ mîdeinaböl. Pen manö kub hagep nîŋ u, yad ke gîŋö kale magöŋhalö uraknaböl,” a ga.

41 Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabö adö laŋ au nîbö aubin u,” a ga u me, Juda nîbi bî gau manö ali gu gu geila.

42 Juda nîbi bî gau ali gu gu göm hagla, “Bî i, nîme nap nîpe u hon ke nîŋbun. Nîpe Josep nî nîpe Jisas nöp. Anîb u, nîpe aigöl gî hagöp, ‘Yad kumi kabö adö laŋ au nîbö aubin,’ a göp?” ö gîla. *

43 Anîg hageila, Jisas pen haga, “Ali gu gu gagmim.

44 Nîbi bî ap nîpe ke yîp nîŋ udagnab. God nîp gasî aij nî nöp me, yîp auö, manö kub hagep nîŋ hain u yad gîŋö nîpe kauyaŋ uraknab. *

45 Bî God manö hagep bî gau kale God Manö kalî kliŋ rîkôm hagla, ‘God nîpe nîbi bî anîb gau magöŋhalö kalîp hag nîŋab,’ a gîla. Nîbi bî Bap kalîp manö hag nî nîŋ udnaböl gau, kale magöŋhalö yîp aunaböl. *

46 Nîbi bî rîmnap kale God nîp amgö nîŋagpal; yad Bî nîpe yuö aunö u nöp Bapi nîp amgö nîŋbin. *

47 “Pen yad kalöp nîŋö yabî hagabin, nîbi bî yîp nîŋ udnaböl gau, pör mîdep magö anîbu hadö udöm, pör pör nöp mîdeinaböl. *

48 Bred nîŋöm kamîŋ mîdeinaböl u, yad me bred anîbu. *

49 Nahai ilaŋ bî hadame gau ram mîŋöŋ kabö nöp mîdmîdöp aŋ gau mîdöm, nan mana u nîŋla u pen mîd damöm umla.

50 Pen bred Bap hag yuö kumi kabö adö laŋ nîbö auöp bred anîbu, nîbi bî nîŋöm, kamîŋ pör pör nöp mîdöm umagnaböl.

51 “Yad ke bred kamîŋ kumi kabö adö laŋ au nîbö aubin u. Nîbi bî an an bred anîbi nîŋ aŋ yaŋ lîŋaböl u, pör nöp pör nöp kamîŋ mîdeinaböl. Bred hagabin anîbi haŋ roman yad u me. Nîbi bî ram mîŋöŋ î i pör nöp pör nöp kamîŋ mîdaiöl, a gem, haŋ roman yad u nîŋabin,” a ga.

52 Jisas anîg hageia, Juda nîbi bî anîb gau kale ke nöp manö pen pen hagöm, rîmnap hagla, “Bî i aigöl göm, hanîp haŋ roman nîpe u nî nîŋnabun?” ö gîla.

53 Hageila, Jisas kalîp haga, “Yad kalöp nîŋö yabî hagabin, kale Bî Nî nîpe haŋ roman nîpe, hagape

* 6:39: Jon 10:28-29; 17:12

* 6:42: Mad 13:55

* 6:44: Jon 6:65

* 6:45: Ais

54:13

* 6:46: Jon 1:18

* 6:47: Jon 3:15-16

* 6:48: Jon 6:32,58

nipe ñiɲagnabim u, kamɪɲ mɪdep magö u kalöp aɲ daɲ mɪdagnab.

⁵⁴ Nibi bi an hañ roman yad, hagape yad ñiɲnab u, nipe kamɪɲ pör mɪdep magö u hadö udöp nɪɲöm manö kub hagep ñin u yad gɪnö nipe kauyaɲ uraknab.

⁵⁵ “Pen niñon: hañ roman yad u nan ñiɲeb yabiɪ; hagape yad u ñig ñiɲeb yabiɪ.

⁵⁶ Nibi bi an an hañ roman hagape yad ñiɲnaböl gau, yad aɲ daɲ mɪdeinaböl; yad kalɪp aɲ daɲ mɪdeinabin.

⁵⁷ Bapi pör pör nöp kamɪɲ mɪdöp u, nipe yɪp yua u, yɪp gö kamɪɲ mɪdpin u me, nibi bi yɪp ud aɲ kalɪp daɲ lɪnaböl gau, kalɪp u rö nöp gö, kamɪɲ mɪdeinaböl. *

⁵⁸ Manö adö anibu me, bred kumi kabö adö laɲ au niñbö auöp, a gɪpin. Bred anibu, apɪs bac bi nan mana a gɪpal u ñiɲöm mɪd damöm umla rö wasö; nibi bi bred yad hagajɪn u ñiɲ aɲ yaɲ lɪnaböl u, kamɪɲ pör nöp pör nöp mɪdeinaböl,” a ga.

Nibi bi iru nöp Jisas nɪp arö gɪla

⁵⁹ Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au mɪdöm, manö anibu hagö,

⁶⁰ nibi bi nipe gau iru nöp nɪɲöm hagla, “Jisas manö hagab anibu manö klö yabiɪ. Manö nipe nɪɲ udun rö lagöp,” a gɪla.

⁶¹ Kale aɪi gu gu göm hageila, Jisas ke nɪɲöm haga,

“Manö hagpin anibu nɪɲmim gasɪ iru nɪɲmim arö gun a gɪpin ar?

⁶² Pen Bi Ñi nipe kumi kabö adö laɲ au mɪdöm aua u, nipe ka anib adö au laɲ kauyaɲ ado gɪ areinab u, kale gasɪ niñon nɪɲnabim?

⁶³ God Ana kamɪɲ mɪdep magö u ñö, nibi bi kamɪɲ lɪnaböl; nibi bi klö kale ke kamɪɲ lagnaböl, wasö yabiɪ. Yad manö kalöp hagpin u, manö anibu gö, God Ana kalöp apöm, kamɪɲ mɪdep magö u kalöp ñinab nɪɲöm kale kamɪɲ lɪnabim,” a ga.

⁶⁴ Pen Jisas nipe nöd nöp, nibi bi an nɪp nɪɲ udagnab, an nɪp mumug nɪɲnab u nɪɲa u me, nipe haga, “Kale rɪmnap yɪp nɪɲ udagpin,” a ga. *

⁶⁵ Pen manö rɪmnap halö hagöm haga, “Adö anibu nöp kalöp hagpin, nibi bi ap gasɪ nipe ke nöp nɪɲöm yɪp nɪɲ udagnab; Bapi nöp geinab u me, nibi bi ap yɪp apöm yɪp nɪɲ udnab,” a ga. *

⁶⁶ Jisas manö anibu hag juö nɪɲöl gɪ, nibi bi apöm manö nɪp nɪɲmɪdal gau, iru nöp nɪp arö göm, ke ke arla.

⁶⁷ Anig göm arlö nɪɲöl gɪ, Jisas bi nipe unbö migan laɲ u kalɪp hag nɪɲöm haga, “Kale u rö nöp yɪp arɪk arnabim aka?” ga.

⁶⁸ Hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub. An nɪp arun? Manö ne hagabön u nɪɲun me, pör pör nöp mɪdeinabun.

* 6:57: 1Jn 3:24

* 6:64: Jon 13:11

* 6:65: Jon 6:44

⁶⁹ Hon nöp nɪŋ uɖpun rō, hon nɪŋbun, God nɪpe Bɪ Uɫ hanɪp yuöp u, ne Bɪ anɪbu me u, a gɪ nɪŋbun,” a ga. *

⁷⁰⁻⁷¹ Saimon Pida anɪg hageia, Jisas pen Saimon Iskariod ñɪ nɪpe Judas u, hainö nɪp mumug nɪŋnab u nɪŋöm, kalɪp haga, “Yad kalöp bɪ unbö mɪgan laŋ uɖpin u pen bɪ kale aɲɪ ap kɪjaki bɪ nɪpe,” a ga.

7

Jisas nɪmam hain nɪp manö hagla

¹ Hainö pen Juda bɪ kub gau Jisas nɪp alnɪg geila nɪŋöm Jisas ram mɪnön Judia gau ajagmɪdöp; ram mɪnön Galili gau nöp ajmɪdöp. *

² Pen Juda ñɪn kub kale, ram bada pro göm ñɪn rɪmnap hanbal ñɪn u söl söl ga nɪŋöm, *

³ Jisas nɪmam hain gau mɪdeia u apöm nɪp hagla, “Ne mɪgan anɪbi arö gɪmön ram mɪnön Judia ammön, nɪbi bɪ manö nöp nɪŋbal gau kalɪp nan gagep rō gɪpan u gö nɪŋnaböl.

⁴ Bɪ kale bɪ kub mɪdnɪg gɪnaböl gau, nan kale gau pi göm gagnaböl; waiö yabɪɫ gɪnaböl. Anɪb u, ne nan ke yabɪɫ gɪpan rō, nɪbi bɪ ɪru mɪɖpal aŋ au nan gagep rɪmnap gö, nɪbi bɪ magöŋhalö nɪŋnaböl,” a gɪla.

⁵ Pen Jisas nɪmam nɪpe ke gau nɪp nɪŋ uɖagla. *

⁶ Anɪg hageila, Jisas pen kalɪp haga, “Kale ñɪn mai arun a gɪnabim u arnɪg arnabim; pen ñɪn yad arep u auagöp nɪŋöm yade uri aragnabin.

⁷ Nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪɫ i gau, kalöp bɪ mulu kal nɪŋöl ɪɫ ap mɪdagöp. Pen yad nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪɫ i gau, nan si nan naij gɪpal u hag waiö lɪnö yɪp mulu kal nɪŋbal.

⁸ Anɪb u, Ram Bada ñɪn kub söl auab rō, kale Jerusalem armim; pen yad ñɪn arep u auagöp rō, yad aip aragnabin,” a ga.

⁹ Anɪg hagöm, nɪpe ram mɪnön Galili mɪdeia.

Ram Bada ñɪn kub aua nɪŋöm Jisas Jerusalem ara

¹⁰ Pen Jisas nɪmam bɪ gau Jerusalem arla nɪŋöm Jisas nɪpe agamɪj hain ara.

¹¹ Juda bɪ kub gau, “Jisas mai?” ö göm, nɪbi bɪ ɪru nöp ap mɪdeila gau kalɪp hag nɪŋla.

¹² Pen nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau, Jisas manö u kale ke hag nɪŋ hag nɪŋ göm, rɪmnap hagla, “Nɪpe bɪ aij ap,” a gɪla; rɪmnap pen hagla, “Wasö, nɪpe nɪbi bɪ gau kalɪp wai ñöb bɪ,” a gɪla.

¹³ Pen nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau, Juda bɪ kub anɪb gau kalɪp pɪñɪŋ gɪla rō, kale manö rɪmnap waiö hagagla.

¹⁴ Ram Bada ñɪn kub kale anɪbu ñɪn rɪmnap padia. Yöp ñɪn bad ap nöp mɪdö, Jisas apjaköm, God sabe gep ram

* 6:69: Mad 16:16

* 7:1: Jon 5:18

* 7:2: Lep 23:34

* 7:5: Ap 1:14

u amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ña.

¹⁵ Jisas manö hag ñî mîdö nîñöl gî, Juda bî kub gau aiö göm hagla, “Bî i skul hagaga u pen aigöl göm manö gau magöñhalö nîñöb?” ö gîla. *

¹⁶ Anîg hageila, Jisas haga, “Manö yad hag ñabin u, gasî yad ke nîñem hag ñagabin; Bî yîp hag yuö aunö u nöp yîp gasî ñö hag ñabin. *

¹⁷ Nîbi bî an, God hagöp rö gînam, a göm, gî ud arnab u, God nîpe manö yîp ñab hagabin aka manö yad ke hagabin u, nîñnab.

¹⁸ Kale nîñbim, nîbi bî an manö nîpe ke hagnab u, hib yad ap rannîm, a göm, manö gau nîbö gau nîbö udöm hagnab. Pen bî an nîpe bî nîpe hag yua hib nîpe nöp ap rannîm, a gî gasî nîñnab u, bî anîbu bî kabö göl manö nîñö nöp hagab; nîpe manö pîral rîmnap hagagnab. *

¹⁹ Mosîs, God haga haga rö kalîp lo manö hag ña u pen lo adö anîb gau kale bî ap gagpim. Pen yad manö ap mîdöp wasö, yîp yîharîñ alnîg gabim,” a ga. *

²⁰ Jisas anîg hagö, nîbi bî ap mîdeila gau hagla, “Nöp an alnîg gab? Nöp kijaki aban lajîp hagabön,” a gîla. *

²¹ Hageila, Jisas haga, “Yad nan gagep aîñî ap gîñö, kale

magöñhalö pa gîñî gîpe.*

²²⁻²³ Kale Mosîs God lo manö haga rö, ñî kale gau yag daumim, ñîñ unbö mudun jîñ u mîdmim, ruö raleb ñîñ u wan hañ rîkpim. Gîpim anîbu, Mosîs nîpe wasö, nahai îtan bî nöd ît göm gîmîdal nagî adö u me anîg gîpim. Pen hañ rîkep ñîñ raleb anîbu, ñîñ rîmnap God nîp sabe gep ñîñ u nöp lînab, pen mîñî God nîp sabe gep ñîñ u, a gîmim, arö gagpim; hañwawö hañ rîkpim. Gîpim anîbu rö, yad God nîp sabe gep ñîñ u bî ap nîp gîñö, hañ roman magöñhalö kamîñ löp u, kale ai gîñîg yîp nîñbe mulu lugöp? *

²⁴ Anîb u, hainö manö adö adö nöp nîñmim hagagmim; kabö rö gînab adö u nîñ aîj gîmim hagmim,” a ga.

“Jisas me Kraîs u aka?” gîla

²⁵ Jerusalem nîbi bî rîmnap hagla, “Juda bî kub gau bî alnîg gaböl bî me i aka?

²⁶ Pen nîñim! Nîpe nîbi bî an kub i manö hagö nîñöl gî, pen manö ap hagagaböl. Anîb u, kale ke nîñbal nîpe Kraîs u yîjîg göl rö löp!

²⁷ Pen nîpe Kraîs u auböp u, hon nîpe ram mîñöñ gai nîbö auöp u nîñagbnop; pen bî i nîpe ram mîñöñ gai nîbö auöp u hon magöñhalö

* 7:15: Mad 13:54; Luk 2:47

* 7:16: Jon 12:49; 14:10

* 7:18: Jon 8:50

* 7:19: Ap 7:53; Ro 2:21-24

* 7:20: Jon 8:48; 10:20

* 7:21: God nîp sabe

gep ñîñ u nan gagep ñîg wanö Bedesda u ga u nîñöm pa gîñî gîla. * 7:22-23:

Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16

* 7:27: Jon 7:41; 9:29

nɪŋbun. Anɪb u, nɪpe Kraiss u wasö,” gɪla. *

28-29 Pen Jisas nɪpe God sabe gep ram raul yaŋ manö hag ñöl gɪ nöp mɪdöm, meg magö dap ranöm haga, “Kale gasɪ nɪŋbim, kale yɪp nɪŋ aij yabɪl gɪmim, gai nɪbö aunö u nɪŋbim. Pen wasö. Gasɪ yad ke nöp auagnö. Bɪ yɪp hag yuö aunö u, nɪpe Bɪ kabö göl, Bɪ manö nɪŋö nöp hagab. Yad nɪpe aip mɪdem, yɪp hag yuö aunö rö, nɪp nɪŋbin; pen kale nɪp nɪŋagpim,” a ga. *

30 Anɪg hagö, nɪp ud sɪsɪ lun a göm nɪŋla u pen ñɪn nɪpe auaga rö, bɪ ap nɪp ud sɪsɪ laga. *

31 Pen nɪbi bɪ anɪb gau, nɪbi bɪ iru nöp Jisas nan gagep gau ga nɪŋöm hagla, “Kraiss u hain aunab a gɪpal u, pen nan gagep iru yabɪl göm, bɪ anɪbi gab rö gɪnɪm rö lagnab,” a gɪla. Gasɪ anɪbu nɪŋöm kale hagla, “Jisas nɪpe Kraiss u nöp,” a göm, nɪp nɪŋ udla.

Juda bɪ kub gau, Jisas nɪp am dauim, a göm, bɪ rɪmnap hag yula

32 Pen nɪbi bɪ gau Kraiss manö anɪbu agamɪj hageila nɪŋöm, Perisi bɪ kub gau abe, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Jisas nɪp am ud sɪsɪ lɪmim daumim, a göm, God sabe gep ram abad mɪdmɪdal polisman rɪmnap hag yula.

33 Jisas pen haga, “Yad rapɪn magö ap mɪdem, Bɪ yɪp yuö aunö u ado gɪ arnabin.

34 Yɪp gai aröp a gɪmim ulhainabim u pen nɪŋagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gɪmim rö lagnab,” a ga. *

35 Anɪg hageia, Juda bɪ kub gau kale ke nöp hagla, “Nɪpe gai arnab, nɪp nɪŋagnabun? Nɪpe am Juda nɪbi bɪ ju am Grik nɪbi bɪ aip mɪdpal gau amöm, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp manö hag ñöl gɪ mɪdeinab aka nɪhön?

36 Pen nɪpe ai gɪnɪg hagöp, ‘Yɪp gai aröp a gɪmim ulhainabim u pen nɪŋagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gɪmim rö lagnab,’ a göp?” ö gɪla.

God Ana ñɪg ilam ajöŋ rö juöm aunab

37 Juda Ram Bada ñɪn kub kale anɪbu, ñɪn hain, ñɪn kub yabɪl u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, “Nɪbi bɪ an rugu mɪlep gɪnɪm u, yad apöm ñɪg ñɪŋöl. *

38 Nɪbi bɪ yɪp nɪŋ udnaböl gau, God Manö hagöp rö, ñɪg kamɪŋ mɪdep u an kalɪp dan nɪbö ilam juöm aunab,” a ga. *

39 Ñɪn anɪbu Jisas umöm uraköm Nap nɪp araga adö u me, Jisas nɪpe Ana u nɪbi bɪ gau kalɪp ñaga. Pen ñɪg ilam juöm aunab manö haga anɪbu ɪl anɪgöl mɪdöp: nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udnaböl gau,

* 7:28-29: Mad 11:27; Jon 8:55 * 7:30: Jon 7:44 * 7:34: Jon 8:21; 13:36

* 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4

Jisas nipe Ana u kalip ñinab,
a göm haga. *

Kale ke ud asik ke ke lila

⁴⁰ Jisas anig hagö, nibi bi
iru nöp mideila anib gau,
rimnap manö haga anibu
niñöm hagla, “Bi i, nipe bi
God Manö hagep aunab a
gun abad midmidun u,” a
gila. *

⁴¹ Rimnap hagla, “Wasö,
nipe Krais u!” a gila.

Anig hageila, rimnap pen
hagla, “Wasö, Jisas nipe
Galili nibö; Krais u nipe
Galili nibö auagnab! *

⁴² God Manö u hagöp rö,
Krais u, Depid rikö riklö rik
dam dapil göm, Krais u De-
pid daun nipe Bedlehem au
yag daunaböl,” a gila. *

⁴³ Jisas manö anibu hageia
niñöm, nibi bi iru mideila
anib gau asik ke ke lila.

⁴⁴ Rimnap nip ud sisi lun
dam manö kub hagnig ud
arun a gila u pen bi aña ap
nip udaga.

*Juda bi kub gau Jisas
manö haga u niñ udagla*

⁴⁵ Pen God sabe gep ram
polisman gau ado gi arlö
niñöl gi, bi God nip nan
sabe gep bi kub gau abe, bi
Perisi gau abe kalip hagla,
“Bi anibu nip niñön ginig
dauagpim?” ö gila.

⁴⁶ Hageila, God sabe gep
ram polisman anib gau
hagla, “Nibi bi rimnap gau
bi anibu manö aij yabi

hagöp rö hagagpal,” a gila.
*

⁴⁷ Anig hageila, pen bi
Perisi gau pen hagla, “Bi pir
alöp anibu, nibi bi rimnap
nipe niñö hagöp a göm
niñbal rö, kale u rö nöp
niñbim ar?

⁴⁸ Hon bi kub bi ap aka
bi Perisi bi ap Jisas nip niñ
udagpun. *

⁴⁹ Nibi bi gai i kale lo manö
u niñagpal rö, God kalip
mulu kal niñöm gi naij yabi
ginab,” a gila.

⁵⁰ Pen bi kale Nikodimas,
bi au nöd sibön yan amöm,
Jisas nip manö rimnap hag
niña bi anibu me, kalip
haga, *

⁵¹ “Hon Juda lo adö u, bi
ap nip yiharini pen ilön ñun
gi naij gagnabun; manö kub
hagun manö il ap niñun nöp
me, anig ginabun,” a ga.

⁵² Anig hageia hagla, “Ne
u rö nöp Galili nibö rö?
God Manö u amgö li niñ
dammön niñnabön, bi God
manö hagep ap Galili nibö
auagnab,” a gila. *

⁵³ Anig hageila kale ke ram
kale arla.

8

Nibi amöm bi ap aip udlö

¹ Pen Jisas Olip Dum ara.

² Ruö ram ru dam la
niñöm, kauyan ado gi God
sabe gep ram u auö, nibi
bi iru nöp apöm nip biniñ
gigabö geila niñöm nipe asik

* 7:40: Jon 6:14

* 7:41: Jon 1:46

* 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2

* 7:46: Mak

mıdöm, kalıp manö hag ñi mıdeia.

³ Jisas anıg göl manö hag ñi mıdö nıñöl gi, bi lo manö hag ñeb bi gau rımnap abe, bi Perisi rımnap abe, kale nıbi ap am bi ap aip udajıp, nıbi u nıp dap nıbi bi mıdeila amgö ilö adö au urak ñöm,

⁴ Jisas nıp hagla, “Manö hag ñeb bi. Nıbi i bi halö u pen bi ap aip udajıl nıñun daubun me i.

⁵ Mosıs lo hanıp ña u haga, ‘Nıbi anıb gau rö, kabö ju pak lılo umöl,’ a ga. Pen ne nıñön hagnabön?” ö gıla. *

⁶ Kale manö pıral hagla anıbu, anıg hagno, Jisas nıñön hagö, nıp manö kub hagun a göm hagla.

Pen Jisas nıpe ubör yıñön göm, halpıl adö u ñımagö manö magö rımnap kalı kılın rıköl gi mıdeia.

⁷ Pen kale Jisas nıp manö anıbu rö hag nıñöl gi mıdeila, nıpe jöl yıjig göm kalıp haga, “Bi nan si nan naij gagöp ap mıdainım u, kabö ud nıbi anıbi nöd paknım,” a ga. *

⁸ Anıg hagöm kauyan giyan göm, mınön yan manö magö rımnap kalı kılın rık mıdö nıñöl gi,

⁹ bi Jisas nıp manö kub hagun a gıla anıb gau, Jisas manö haga anıbu nıñöm, bi majö majö arık arla nıñöm bi gau magönhalö añı añı arö göm ke ke am hakla; Jisas aip nıbi u aip nöp mıdailö.

¹⁰ Jisas nıpe jöl yıjig göm, nıbi anıbu nıp haga, “Bi gau mai? Bi nöp manö kub hagnım ap mıdagöp ar?” a ga.

¹¹ Hageia, nıbi u haga, “Bi Kub. Bi yıp manö kub hagnım ap mıdagöp,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Yad u rö nöp nöp manö kub hagagnabin. Pen nan si nan naij gımdan u hainö gagmön; uri ne aru,” a ga. *

Nıbi bi mınön nabön il i mıdpal gau mailö kale me Jisas

¹² Jisas manö ap nıbi bi gau kalıp kauyan hagöm haga, “Nıbi bi mınön nabön il i mıdpal gau, yad mailö kale mıdpin. Nıbi bi an yıp hain göm ajeinab u, sıbön an gau rö ajageinab; pör mıdep mailö aij u udöm ajeinab,” a ga. *

¹³ Jisas anıg hageia, bi Perisi gau nıp pen hagla, “Manö ne ke hag ñıban u, hon nıñbun manö anıbu udun rö lagöp,” a gıla.

¹⁴ Anıg hageila, Jisas haga, “Manö anıbu yad ke hagabin u pen manö nıñö hagabin. Pen nıñön: yad aubin gau nıñem, arnabin gau abe nıñem gıpin. Pen kale, yad aubin gau nıñagmim, arnabin gau abe nıñagmim gıpin. *

¹⁵ Kale manö ud asık göl gi, ‘Adö u gi aij gıpin; adö u gi naij gıpin,’ a gabim u, nıbi bi

* 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24

* 8:7: Dud 17:7

* 8:11: Jon 5:14

* 8:12:

Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46

* 8:14: Jon 5:31-32; 7:28

m+nöŋ naböŋ iŋ i gasi n+ŋöm hagpal rö nöŋ hagabim. Pen yad bi ap n+p manö kub hagagabin. *

16 Bapi y+p yuö aunö u, n+pe yad aip m+dpul rö, yad manö ud asik g+n+g, n+ŋö nöŋ hagem manö ud asik g+nabin. *

17 Lo manö kale adö u hagpim, 'N+bi bi m+höp manö adö aŋi nöŋ hagnabil u me, n+bi bi n+ŋöm hagnaböl, u n+ŋö hagpil, a g+naböl,' a g+pim. *

18 Lo kale hagöp an+bu rö, yad aigale bi rö m+dpin u, yad ke manö hadö hagpin; pen Bapi y+p yuöp u abe yad aigale bi rö m+dpin manö u hadö hagöp. Manö hol ap+il manö aŋi nöŋ hagpul u me, n+ŋö hagpil a g+ibep," a ga. *

19 An+g hageia, n+p hagla, "Nap ne mai?" ö g+la.

Hageila, Jisas pen haga, "Kale y+p n+ŋagpim rö, Bapi yad n+p u rö nöŋ n+ŋagpim. Y+p n+ŋbep, Bapi yad u rö nöŋ n+ŋbep," a ga.

20 Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God n+p ñeb dap yubal m+gan u, manö an+bu hag ñi m+deia pen ñ+n n+pe auaga rö, bi ap n+p ud sisi laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

21 Jisas kal+p kauyan haga, "Yad ar+ik areinabin; y+p ulhai n+ŋnabim u pen kale nan si nan naij göl gi nöŋ m+dmim umnabim rö, yad arnabin gau kale aragnabim," a ga. *

22 An+g hageia, Juda bi kub gau hagla, "N+pe hagöp, 'Yad arnabin gau kale aragnabim,' a göp u, n+hön g+n+g an+g hagöp? N+pe ke al pak l+n+g göm an+g hagöp aka?" g+la.

23 An+g hagla u pen Jisas kal+p haga, "Kale yan n+bö; yad lan n+bö. Kale m+nöŋ naböŋ iŋ i n+bö; yad m+nöŋ naböŋ iŋ i n+bö wasö. *

24 An+bi u n+ŋem me hagpin, 'Kale nan si nan naij göl gi nöŋ m+dmim umnabim,' a g+pim. Pen y+p, Yad M+dpin Rö M+dpin,* n+ŋ udageinabim u, nan si nan naij gac halö m+dpim rö m+dmim, umnabim," a ga.

25 An+g hageia, n+p hag n+ŋöm hagla, "Ne an?" ö g+la.

Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp pör nöŋ hag ñabin rö nöŋ m+dpin.

26 Kalöp manö kub hag g+n+am adö u, manö iru nöŋ m+dpin. Bi y+p hag yuö aunö u, magöŋhalö n+ŋ aij göp rö, y+p gasi ñö n+ŋöl gi, yad pen n+bi bi gau kal+p hag ñabin," a ga.

* 8:15: Jon 12:47

* 8:16: Jon 5:30; 8:29

* 8:17: Dud 19:15

* 8:18: 1Jn

5:9 * 8:20: Jon 7:30

* 8:21: Jon 7:34; 13:33

* 8:23: Jon 3:31

* 8:24: God

Manö ad+ŋ Eksodas u (Eks 3:14) God hib n+pe ke hagöm, Yad M+dpin Rö M+dpin a ga. Pen aui Jisas abe hib n+pe ke hagöm, Yad M+dpin Rö M+dpin a ga. An+bi u, Juda n+bi bi gau r+mn+ap, manö haga u n+ŋöm, Jisas n+p mulu kal n+ŋöm, al pak lun a g+la.

²⁷ Jisas nipe Nap manö hag ña anıbu niıagla rö, kalıp haga,

²⁸ “Bı Ńı nipe nıp ud gılaı lınabim ñın u, gınab gınab rö niımim ñın aııbu niııabim, Yad Mıdpin Rö Mıdpin me. Yad nan ap ke nöp niıem gagpin; Bap manö yıp hagöp rö nöp hag ñabin u, niııabim. *

²⁹ Bı yıp yuö aunö u, yad aip mıdöp. Nıp aij göp adö u nöp pör pör gıpin rö, yıp arö gagöp; yad aip nöp mıdöp,” a ga.

³⁰ Jisas manö anıbu hagö niıöl gı, nıbi bı iru nöp nıp Krais u a göm, niı udla.

³¹ Pen Jisas nipe Juda nıbi bı nıp Krais u a göm niııla anıb gau kalıp haga, “Kale manö yad böı nöp niı ud-mim, hagpin rö nöp gein-abim u me, niıö nöp nıbi bı yad mıdeinabim.

³² Anıg geinabim u, God nipe aigale Bı rö mıdöp u niımim, nagı wög rö gıpin u arö gımim, mıd aij gınabim,” a ga.

³³ Anıg hageia hagla, “Manö hagpan anıbu niıhön? Hon bac Ebrahim ñı pai nipe mıdpun u, hon nıbi bı rımnab kalıp nagı wög rö gagpun. Anıb u, hanıp niıhön gınıg, ‘Nagı wög rö gıpin u arö gımim, mıd aij gınabim,’ a gıpan?” ö gıla. *

³⁴ Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp niıö yabıtı hagabin, nıbi bı nan si nan naiı gıpal

gau, nan si nan naiı gep magö u nöp nagı wög gep nıbi bı rö mıdpal. *

³⁵ Nagı wög gep bı ap, nap nipe ram u pör mıdagnab; hainö bı ke nıbö mani yuöm nıp rauö, nap nöd nıbö ram nipe u arö göm, ram ke aramöm nap hain nıbö u nıp nagı wög gınab. Pen ñı ap nap ram au kuö nipe pör pör nöp mıdnab.

³⁶ God Ńı nipe kalöp nıbi bı rauöm nagı mıdpim u hubık yueinab u, kale nagı wög gımıdim u böı nöp arö gımim, mıd aij yabıtı gınabim.

³⁷ Kalöp Ebrahim rıkö rıklö rık dam dapıl göm auö mıdpim u niııbin u pen manö hagpin u udagmim, yıp al pak lınıg gabim.

³⁸ Yad Bapi aip mıdem niııbin rö kalöp hag ñabin; pen kale, nap kale u manö hagöp adö u nöp gabim,” a ga.

³⁹ Hageia hagla, “Bapi hon me Ebrahim,” a gıla.

Hageila, Jisas haga, “Kale Ebrahim ñı pai nipe mıdaibep rö, nipe gımıdöp rö gııep. *

⁴⁰ Yad God manö hagöp rö niıem, manö niıö yabıtı u kalöp hag ñıbin u pen yıp alnıg gabim. Pen kale gınıg gabim anıbu rö, Ebrahim nipe gaga.

⁴¹ Anıb u, nap kale ke u göp rö, kale ke anıb unbö rö nöp gabim,” a ga.

Anig hageia hagla, “Hanip bi si udöm rikagpal; God añi me Bapi hon yabił,” a gila. *

Seden ñi pai nipe

42 Anig hageila, Jisas pen haga, “‘God añi me Bapi hon yabił,’ a gipim u pen God nipe Bapi kale midböp, yad God nibö apem, uri aui midpin u niñmim, yip midmagö libep. Yad gau midem, gasi yad ke niñem auagnö; God aip midul, yip niñebir hag yua, aui aunö.

43 Anib u, manö yad u niñhön ginig niñ aij gagpimñ Gipim anibu, hon niñagun a gimim gipim.

44 Kale nap kale kijaki ñi pai nipe midpim u me, nip aij göp adö u nöp gun a gimim niñbim. Nipe nöd it göm, nibi bi gau kalip al pak limidöp rö, nagi adö nipe anibu anig göl nöp midöp. Gasi aij rimnap, gasi niñö rimnap niñagöp yabił; nipe manö niñö rimnap niñagöp. Manö piral hagab u, manö yöl nipe me u. Nipe pör nöp manö pir alab; pir alep it u kijaki me u. *

45 Pen yad kalöp manö niñö nöp hagabin u me, kale niñmim udagpim.

46 Pen yad gipin u niñmim, adö u nan si nan naij gipan, a gimim hagmim rö lagöp. Anib u, yad manö niñö nöp hagpin u niñmim, kale niñhön ginig manö yad niñ udagpim? *

47 Nibi bi God pig midpal gau, manö nipe u udpal. Pen kale nip pig midagpim rö, manö nipe u udagpim,” a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd midpin, a ga

48 Juda bi kub gau Jisas nip hagla, “Ne bi Sameria nibö, nöp kijaki aban alöp, a gipun u, niñö hagpun aka?” gila. *

49 Hageila, Jisas haga, “Yip kijaki aban alagöp. Yad Bapi hib nipe u hagnö adö arab pen kale hib yad u hagpe au giyan ap lugab.

50 Hib yad u ke hagnö adö arnim a gi gasi u niñagpin; pen God nipe nibi bi niñhön niñhön gajal niñ aij göp u, nibi bi hib yad haglö adö aran a gi gasi u niñöb.

51 Kalöp niñö hagabin, nibi bi an manö yad u niñöm, hagpin rö ginab u, nipe umagnab; nipe pör nöp pör nöp kamñ midleinab,” a ga. *

52 Jisas anig hageia, kale hagla, “Ne manö hagpan anibu niñun niñbun, nöp kijaki aban alöp hagabön. Ebrahim abe, bi God manö hagep gau magönhalö abe umla, pen ne niñhön gimön hagpan, ‘Nibi bi an manö yad u niñöm, hagpin rö ginab u, umagnab; nipe pör nöp pör nöp kamñ midleinab,’ a gipan?

53 Bac hon Ebrahim abe, bi God manö hagep gau magönhalö abe umla rö, bi

* 8:41: Ais 63:16 * 8:44: 1Jn 3:8 * 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jn 4:6

* 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

anib gau bi pro, yad bi kub a gi gasi u niŋban aka?" gila.

⁵⁴ Hageila, Jisas haga, "Hib yad ke hagnö adö arböp, nan yiŋharin rö liböp. Pen bi hib yad hagö adö arab bi anibu Bapi yad. Kale bi añi anibu nöp niŋ, God hon, a gipim.

⁵⁵ God hon, a gipim u pen niŋ niŋagpim; pen yad niŋ niŋbin. 'Niŋ niŋagpin,' a giŋnep, kale manö piral hagpim rö hagbneŋ. Anib u, yad niŋ niŋbin u me, manö hagöp rö gipin.

⁵⁶ God hadame nöŋ nap Ebrahim niŋ hagöm, yad Jisas miñi apem miŋpin ñin i nöŋ hagöm, 'Ñin hain u aunab,' a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u niŋöm, manö anibu God niŋö hagöp, a göm, gasi halö miŋdöm ñiñi löŋ gi miŋdeia; ñin anibu niŋöm miñ miñ ga," a ga.

⁵⁷ Anig hageia, Juda bi gau hagla, "Mi ne ñin juöl miŋhöp ado gi da unbö siŋuŋ laŋ rö miŋdagpan u pen ne niŋhön giŋmön, Ebrahim hadame dagol gau ga u niŋnö, a giŋpan?" ö gila.

⁵⁸ Hageila, Jisas kalip haga, "Kalöp niŋö yabiŋ hagabin, Ebrahim niŋ yag dauagep adö u, Yad Miŋpin," a ga. *

⁵⁹ Jisas anig hageia, niŋ kabö ju al pak liŋig geila, pen God sabe gep ram raul miŋdeia u hil gi löm höŋ amöm ara.

9

Bi ap yag daula ñin u nöŋ amgö we ga, Jisas gö amgö ñiŋ niŋa

¹ Pen Jisas bi niŋpe gau aip amöl gi niŋla, bi yag daula ñin u nöŋ amgö we ga ap miŋdeia.

² Jisas bi niŋpe gau bi anibu niŋöm Jisas niŋ hagla, "Manö hag ñeb bi. Bi an nan si nan naiŋ gajip, bi anibi yag daula ñin u amgö niŋpe u we ga? Niŋpe ke aka niŋme nap gajil göp?" ö gila. *

³ Hageila, Jisas haga, "Amgö niŋpe we ga u, niŋpe ke aka niŋme nap nan si nan naiŋ gajil gagöp. Pen amgö niŋpe we ga u, niŋbi bi gau God niŋpe Bi klö unbö ke a göm niŋ aij gilaŋ a göm ga. *

⁴ Miñi siŋdö an magö i, Bi yiŋp yuö aunö u, wög niŋp u gun. Siŋ giŋig gab niŋöm hon wög gun rö lagnab.

⁵ Yad miŋnön nabön iŋ i miŋpin magö i, niŋbi bi miŋnön nabön iŋ i miŋpal gau mailö kale u yad miŋpin," a ga. *

⁶ Jisas manö anibu hagöm, miŋnön yaŋ kiñu alöm, gö kiŋip lö, udöm bi amgö we ga u niŋp amgö niŋpe au löm, *

⁷ haga, "Siloam waŋö ammön, amgö ne u ñig liŋmön," a ga. Anig göm hag yuö, am ñig löm, amgö u ñiŋ niŋöm, ram niŋpe ara. Siloam manö iŋ u "Yuö Ara" a giŋpal.

* 8:58: Jon 1:1

* 9:2: Esi 18:20; Luk 13:2,4

* 9:3: Jon 11:4

* 9:5: Mad

5:14; Jon 8:12

* 9:6: Mak 8:23

⁸ Pen nıbi bı ram yam nıpe aip jım nöl gau abe, nöd nıpe nan asıb gımıdöp nıñmıdal nıbi bı gau abe hagla, “Bı i, bı au asık mıdöl gı, nan asıb gımıdöp u rö löp,” a gıla.

⁹ Hageila, rımnap hagla, “Yau me, bı anıbu nöp,” a gıla. Rımnap pen hagla, “Wasö. Bı anıbu rö löp u pen bı i bı ke nıbö,” a gıla. Anıg hageila, bı anıbu nıpe ke haga, “Yad me bı anıbu,” a ga.

¹⁰ Hageia, nıp hagla, “Amgö nöp u aige göm kamıñ löp?” ö gıla.

¹¹ Hageila haga, “Bı Jisas a gıpal u, mınön yañ kını alöm, gö kıtıp lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Siloam wañö ammön, amgö ne u ñıg lımön,’ a gö, am amgö yad u ñıg lem, adıñ amgö ñıl nıñbin,” a ga.

¹² Hageia hagla, “Bı anıbu mıñi gai?” ö gıla. Hageila haga, “Yad nıñagpin,” a ga.

Bı Perisi gau, “Bı amgö we ga u aige göm kamıñ löp?” ö gıla

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö ñıl nıñga bı anıbu, Juda kai God nıp sabe gep ñın kale u anıg ga u me, nıbi bı rımnap bı anıbu nıp dam bı Perisi mıdeila au aula.

¹⁵ Bı Perisi bı anıbu nıp hagla, “Ne aigöl gımön amgö ñıl nıñban?” ö gıla. Hageila haga, “Jisas mınön kıtıp ap udöm, amgö yad u lajıp, yad am amgö yad u ñıg lem, uri amgö ñıl nıñbin,” a ga.

¹⁶ Anıg hageia, bı Perisi rımnap hagla, “God nıp sabe gep ñın u anıg ga rö, nıpe God nıp sabe gep ñın lo u rıñ jua. Anıb u, hon nıñbun, God nıp yuö auagöp,” a gıla. Anıg hageila, bı kale rımnap pen hagla, “Bı nan si nan naij gep ap mıdaiböp, nıpe aigöl göm nan gagep anıbu gıñböp?” ö gıla. Anıg hagöm kale ke nöp asık ke ke lıla.

¹⁷ Bı Perisi gau, bı anıbu nıp kauyañ hag nıñjöm hagla, “‘Bı amgö yad gö amgö ñıl nıñbin,’ a gıpan u, ne bı anıbu bı nıñhön, a gı gası nıñban?” ö gıla. Hageila haga, “Yad nıñbin nıpe bı God manö hagep bı ap,” a ga. *

¹⁸ Pen Juda bı kub gau, bı amgö we ga kamıñ la manö anıbu udagöm, nıme nap hanıp auıl, a gılö, ber mıñhau aueilö,

¹⁹ hagla, “Ñı i ñı kale aka?” gıla. Hageila haglö, “Yau, ñı u ñı hol,” a gılö. Hageilö hagla, “Kale nıp amgö we halö yag daulö aka?” gıla. Hageila haglö, “Yau, nıp amgö we halö yag daulo,” a gılö. Anıg hageilö hagla, “Anıb u, uri aigöl göm amgö ñıl nıñab?” ö gıla.

²⁰⁻²³ Hageila, kale ber pen hadö nıñlö, Juda bı kub anıb gau nöd manö klö adö ap hagöm hagla, “Nıbi bı an an Jisas nıpe Kraıs u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram anıbu kauyañ auagnaböl,” a gıla.

Manö hagla anibu hadö nɪnmil me, pɪrɪkmil, haglö, “Ñi u, ñi hol midöp u, nɪnbul; ñi hol anibu amgö we halö yag daulo u abe nɪnbul; pen miñi aigöl göm amgö ñil nɪnab u nɪnagpul; bi an nɪpe gajip amgö nɪnab u abe hol nɪnagpul. Pen nɪpe ñi pro wasö; nɪpe ke hag nɪneinabim u, hagnab,” a gɪlə.

24 Anig hagailö, bi kub gau bi anibu nɪp kauyan wiñ allö aueia hagla, “Nöp kamɪn löp anibu, God amgö ilö nɪpe u manö nɪnjö nöp hag. Hon nɪnbun, bi hagajun u, bi anibu bi nan si nan naij gep bi ap,” a gɪla.

25 Anig hageila, bi anibu pen haga, “Nɪpe bi nan si nan naij gep bi ap aka wasö, yad nɪnagpin. Yad nan aɪn ap nöp nɪnbin. Nöd amgö we gɪ midainö pen miñi amgö ñil nɪnbin,” a ga.

26 Hageia hagla, “Nöp aigege göm gajip, amgö nɪnban?” ö gɪla.

27 Hageila haga, “Yad kalöp midö nöp hag ñi bin u pen kale manö yad u udagpim. Nihön gɪnɪg manö midö nöp hagajɪn manö u kauyan hag a gɪmim hagabim? Kale ke u rö nöp bi nɪpe ap midun a gɪmim hag nɪnabim aka?” ga.

28 Anig hageia, nɪp mulu kal nɪnöm, nɪp manö naij hagöm hagla, “Hon Mosɪs bi nɪpe me, pen ne bi yɪharɪn u bi nɪpe ap!

29 God Mosɪs nɪp manö hag ñö hagmidöp u nɪnbun, pen bi i gai nɪbö auöp u nɪnagpun!” a gɪla.

30 Hageila haga, “Ake! Bi game! Nɪpe amgö yɪp u gö kamɪn löp, pen nɪpe gai nɪbö u kale nɪnagpim me!

31 Pen hon nɪnbun, nan si nan naij göl gɪ, God nɪp sabe gaiöl u, nɪpe manö kale udagnab; nɪbi bi God nɪp nɪn udöm, manö hagöp rö göl gɪ, nɪp sabe gaiöl u, nɪpe manö kale nɪnab. *

32 Mɪnön nábön gɪ la ñin u rɪköl, mid dap miñi midpun ñin i, nɪbi bi amgö we halö yag daula ap gö kamɪn laga.

33 Bi anibu God yuö auagbö, nɪpe nan ap gɪnɪm rö lagbö,” a ga.

34 Anig hageia, kale pen hagla, “Name nöp yag daua ñin u, bi nan si nan naij gep u yag daula pen ne hanɪp manö hag ñinɪg gabön ar? Anig hagemön, Juda magum gep ram i kauyan auagnabön,” a göm, nɪp ud mamö gɪ dam hön yan yula. *

Nɪbi bi Jisas nɪp nɪn udagpal gau, amgö we rö midpal

35 Pen bi anibu nɪp ud hön yula, Jisas manö anibu nɪnöm, am nɪp ulhai nɪnöm haga, “Ne Bi Ñi nɪpe nɪp nɪn udpan?” ö ga.

36 Hageia haga, “Bi Ñi nɪpe bi an? Bi anibu me u, a gö, yad nɪp nɪn udnam,” a ga.

³⁷ Anig hageia, Jisas haga, “Bî anibu midö nöp niñban. Me ne aip manö hagabul i,” a ga.

³⁸ Anig hageia, bî anibu Jisas mideia it au kugom yimöm haga, “Bî Kub! Yad nöp niñ udabin,” a ga.

³⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad minön nabön it i aubin u, niñbi bî minön nabön it i midpal gau kalip nime linig aubin. Niñbi bî amgö we ga gau mailö apöm niñnaböl; pen niñbi bî hon hadö niñ aij gipun a göm, mailö arö göm, sib yan aramöm niñagnaböl.

⁴⁰ Anig hageia, bî Perisi söl anib au mideila rimnap, manö anibu niñöm hagla, “Anig hagpan u, hon abe amgö we göp, a gimön hagabön ar?” a gila. *

⁴¹ Hageia, Jisas haga, “Kale amgö we midaiheb rö, nan si nan naij gipim u manö kub udagheb; pen niñ aij gipun, a gipim u me, kale gac halö midmim manö kub udnabim,” a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep Bî Aij u

¹ Jisas manö ap hod riköm haga, “Yad kalöp niñjö yabıl hagabin, kaj sipsip midpal waryö raul u arnig, ajön it yijig göl migan u midö niñöl gi, yiñharin ramö au rała göm arnaböl gau, kale nan si udep niñbi bî.

² Bî sipsip mukep u, yiñharin ramö u rała göm aragnab; ajön it yijig göl

migan u nöp amöm, waryö raul migan yan arnab.

³ “Pen bî sipsip mukep u amjakö, bî ajön it abad midöp u niñ niñ aij ginab rö, adan u hiiknab. Pen sipsip gau u rö nöp, bî anibu maj migan niñ u niñnaböl rö, sipsip nipe ke gau hib ñöl gi panid höñ arnab.

⁴ Sipsip nipe panid höñ aramöm, nipe nöd gö niñöl gi, kale maj migan nipe u niñnaböl rö, niñ hain ginaböl.

⁵ Pen bî ke niñbö ap ap hagö, niñ hain gagnaböl; maj migan nipe niñagnaböl rö, pirik arnaböl,” a ga.

⁶ Jisas anigöl manö hod riköm haga pen manö hagab adö u a göm rik niñagla.

Jisas nipe Sipsip Mukep Bî Aij u

⁷ Jisas manö rik niñagla rö, nipe kauyan haga, “Yad kalöp niñjö yabıl hagabin, yad ke sipsip gau ajön arep midpin.

⁸ Pen, ‘Hon kaj sipsip mukep bî,’ a göm, nöd aula bî gau, kale magönhalö nan si udep bî midmidal. Sipsip gau manö kale u niñagnmidal. *

⁹ Pen yad ke sipsip gau ajön arep rö midpin. Niñbi bî yip apöm waryö raul migan arnaböl gau, kamini nöp mideinaböl. Ajön amil apıl göl gi, nan utan utan niñnaböl.

* 9:40: Mad 15:14

* 10:8: Jer 23:1-2; Esi 34:2-3

10 Bɪ si udep gau, nan si udnɪg, wip alnɪg, gɪ naij gɪnɪg nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp gɪnö, kale kamɪn pör mɪdep magö anɪbu udmim, kamɪn mɪd aij gep adö u nöp mɪdpe aran a gem aunö.

11 “Yad Sipsip Mukep Bɪ Aij. Sipsip Mukep Bɪ Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. *

12 Bɪ au mani udnɪg kaj sipsip abad mɪdeinab u, bɪ kaj sipsip mukep yɪjɪg göl wasö; sipsip gau sipsip nɪpe wasö u me, kain hauɫ gau auaiöl u nɪnöm pɪñɪn gɪ arnab. Anɪb u me, kain hauɫ anɪb gau sipsip gau kalɪp yu gɪ dam ke gau gau yunaböl. *

13 Bɪ anɪbu mani udnɪg kaj sipsip abad mɪdöm, sipsip gau kalɪp gasɪ nɪnagnab u me, pɪñɪn gɪ arnab.

14-15 “Yad Sipsip Mukep Bɪ Aij. Bapi hol apɪl pen pen nɪn aij gɪpul rö, yad sipsip gau aip pen pen nɪn aij gɪpun. Anɪb u, yad kalɪp a gem umnabin. *

16 Sipsip waryö raul mɪgan i mɪdpal nöp wasö, sipsip rɪmnab halö mɪdpal. Sipsip anɪb gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u nɪnaböl. Sipsip raul mɪgan aɪɪ ap magum gɪ mɪdöm, bɪ mukep kale aɪɪ ap nöp mɪdöm gɪnab. *

17 “Yad kalɪp nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yɪp mɪdmagö löp. *

18 Nɪbi bɪ rɪmnab gasɪ kale nɪnöm gɪlö umagnabin; yad ke umnam a gem umnabin. Yad ke umnam a gem umnabin; yad ke uraknam a gem uraknabin. Anɪb u, Bapi yad, ne unbö gɪmön a ga manö nɪpe u udem, haga rö nöp gɪnabin,” a ga.

19 Jisas manö anɪbu hagö, Juda kai kauyan asɪk böñ u ke, böñ u ke löm,

20 rɪmnab hagla, “Nɪpe kɪjaki aban alö, manö piral hagab u, nɪhön gɪnɪg manö nɪpe u nɪnabim?” ö gɪla.

21 Anɪg hageila, rɪmnab pen hagla, “Nɪpe kɪjaki aban alböp u, anɪg hag aij gagböp. Pen kɪjaki aban alö, aigöl göm nɪbi bɪ amgö we ga gau gö kauyan nɪnblap?” ö gɪla.

22 Pen hainö Juda nɪbi bɪ, God sabe gep ram uɫ aij mɪdöp u mɪñ mɪñ gep ñɪn kub u mɪñi, a göm, Jerusalem am magum gɪla. Pen ñɪn kub anɪbu, ram yɪgön ñɪn u me,

23 Jisas nɪpe God sabe gep ram höñ adö “Solomon Ram Bada” a gɪmɪdal u ajeia nɪñöl gɪ,

24 Juda nɪbi bɪ gau Jisas mɪdeia au apöm hagla, “Hanɪp gö pör nöp abad mɪdagaiun; ne Kraiss u mɪdaimön u, waiö hagö nɪñun,” a gɪla.

25 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö nɪñö a gɪmim nɪn udagpe. Bapi yad kɪlö nɪpe udem nan gagep gau

* 10:11: Sam 23:1; Rep 7:17 * 10:12: Ap 20:29 * 10:14-15: Mad 11:27; 1Jn

3:16 * 10:16: Ais 56:8; Esi 34:23 * 10:17: Plp 2:8-9

gipin u niŋmim, manö yad u manö niŋjö a giŋmim niŋ udbep.

²⁶ Pen sipsip yad miðagpim rö, manö yad u manö niŋjö a giŋmim niŋ udagpe.

²⁷ Sipsip yad gau manö yad hagabin niŋbal; yad kalip niŋbin niŋjöm kale yip hain gipal.

²⁸ Yip hain gipal gau, kalip kamij pör miðep magö u ñabin u me, kale umagnaböl. Ñimagö adö yad miðpal rö, niŋbi bi riŋnap apöm kalip tip gi ud aröl rö lagöp. *

²⁹ Bapi yad kalip ud yip ñöb u, niŋpe Bi klö unbö ke yabił miðöp me. Ñimagö adö niŋpe miðpal rö, niŋbi bi riŋnap apöm kalip tip gi ud aröl rö lagöp.

³⁰ Bapi ke, yad ke, wasö; hol apił añi yabił miðpul,” a ga.

³¹ Jisas aniŋ hageia, Juda kai niŋp kauyaŋ kabö ju pakniŋ geila.

³² Aniŋ geila, Jisas kalip pen haga, “Bapi yip hagö, kale miðdaibe niŋjöl gi, nan aij ke ke iru nöŋ giŋnö. Pen nan aij giŋnö aniŋb gau, adö mai gi naij giŋnö niŋmim, yip al pak liŋiŋ gabim?” ö ga.

³³ Hageia hagla, “Nan aij adö aniŋb gau niŋjun, nöŋ al pak liŋiŋ gagabun; ne bi yabił pen, yad God rö miðpin, a giŋmön, God hib niŋpe dap lug gipan u me,

nape al pak liŋiŋ gabun,” a giła. *

³⁴ Aniŋ hageila, Jisas haga, “Lo kale ke adiŋ ap kalı kliŋ riŋköm hagla, ‘God niŋpe haga, “Kale ke god rö miðpim,” a ga,’ a giła. *

³⁵ God Manö u manö ap piral hagagnab; pör nöŋ pör nöŋ niŋjö nöŋ miðeinab. God niŋpe niŋbi bi yiŋharij gau manö hagajiŋ aniŋbi ñöm, ‘Kale god rö miðpim,’ a ga.

³⁶ Pen yad, yad miŋnöŋ naböŋ i i aubin u, Bapi yip wög niŋpe hag löm hag yuö aubin. Pen yad God Ñi niŋpe miðpin a giŋnö manö aniŋbu niŋmim, kale niŋhön giŋniŋ, God hib niŋpe hag pro gab, a giŋmim, yip al pak liŋiŋ gabim?

³⁷ Yad God wög niŋpe geinabin u, manö yad niŋ udmim. Wasö u, wasö.

³⁸ Pen manö yad niŋ udagun, a giŋnabim u, yad nan gagep rö gipin gau niŋmim, niŋ udmim. Kale aniŋ göl niŋ udmim me, yad Bapi aip miðpin Bapi yad aip miðöp u niŋnabim,” a ga. *

³⁹ Jisas niŋp kauyaŋ ud siŋiŋ lun a giła u pen agamiŋ hil gi löm ara.

⁴⁰ Jisas aniŋ hil gi amöm, kauyaŋ ñiŋ Jodan juöm böŋ lödaŋ amöm, Jon nöŋ miðdöm niŋbi bi ñiŋ pak ñiŋmiðöp ram miŋnöŋ riŋoŋ gau am miðeia. *

⁴¹ Niŋbi bi iru nöŋ miðeia u apöm hagla, “Jon nan gagep

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28

rö rımnap gagmıdöp, pen nıpe bı i nıp a göm, manö nıhön nıhön hagmıdöp u, magöñhalö manö nıñö nöp hagmıdöp,” a gıla.

⁴² Anıg hagöm, nıbi bı mıgan anıbu mıdeila gau iru nöp Jisas nıp nıñ udla.

11

Lasaras uma

¹ Ram rıñig aglö Bedani nıbö bı ap nan ga; hib nıpe u Lasaras. Bı anıbu, nıñın nıpe mıhöp mıdmıdıl; ap Maria, ap Mada. *

² Maria me, Jisas nıp ma kıd nıpe u wel hon gı ñöm, umagö nıpe ud lk gı yua nıbi anıbu. Nımam nıpe Lasaras nan ga. *

³ Lasaras nıñın mıhau Jisas nıp manö bıg yumıl haglö, “Bı Kub! Bı mıdmagö ne u nan göp,” a gılö.

⁴ Pen Jisas manö hag yulö anıbu nıñöm haga, “Nıpe nan göp pen böñ nöp umagnab. Pen God nıpe ke nıñöb rö, nıpe klö ke nıpe gö, nıbi bı gau God hib nıpe u abe, God Ñı hib nıpe u abe haglö adö arnab, a göm ga,” a ga. *

⁵ Jisas nıpe Mada, nıñın nıpe Maria, nımam kale Lasaras kalıp yam mıdmagö lımdöp.

⁶ Pen Lasaras nan ga manö anıbu nıñöm, Jisas nıp nıñnıg yıñıd araga; ram mıñnön mıdeila au ñın mıhöp halö mıdeila.

⁷ Ñın mıhöp lugö, bı nıpe gau kalıp haga, “Ram mıñnön Judia ado gı arun,” a ga.

⁸ Anıg hageia, bı nıpe gau hagla, “Manö hag ñeb bı. Rol magö u nöp, bı Juda gau nöp kabö ju paknıg geila u pen ne kuöyan ram mıñnön anıbu ado gı arnıg gabön aka?” gıla.

⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale nıñbım, ñın añı ap, aua unbö mıgan lan nöp mıdöp. Nıbi bı mailö halö ajeinaböl gau, mıñnön nabön mailö anıbu mailö ñö, nan rımnab kalpe li ludö arö ap lug pakagnaböl.

¹⁰ Pen nıbi bı sıbön yan ajeinaböl gau, mailö kale mıdagö, nan rımnab kalpe li ludö arö ap lug paknaböl,” a ga.

¹¹ Jisas anıg hagöm, manö ap halö kalıp hagöm haga, “Bı nıñeb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem nıp hagnö urak aunab,” a ga.

¹² Hageia, bı nıpe gau pen hagla, “Bı Kub. Nıpe hanab a gıpan rö, kamıñ lınab,” a gıla.

¹³ Jisas nıpe Lasaras hadö umöb u nıñöm, “Lasaras hon hanab,” a ga. Pen bı nıpe gau Jisas manö nıpe nıñöm, Lasaras yıharıñ hon hanab a gı gası nıñla.

¹⁴ Bı nıpe gau nıñagep adö mıdeila nıñöm Jisas kalıp waiö hagöm haga, “Lasaras hadö umöb.

¹⁵ Pen yad Lasaras aip mıdagainö umöb u, kalöp

* 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3

* 11:4: Jon 9:3

nan a gem miñ miñ giþin. Anig göp u me, kale manö yad niñ udmim rö löp. Pen Lasaras midöp au arun," a ga.

16 Hageia, Domas Didi-mas nipe Jisas bi nipe rimnap gau kalip haga, "Hon magörhalö manö hag ñeb bi hon aip ram minöñ Judia arno, nip al pak löm, hanip abe al pak löl," a ga. *

Jisas Mada Maria añil mihau kalip manö haga

17 Pen kale ram rilig aglö Bedani amjakeila, nibi bi gau Jisas nip hagla, "Lasaras uma rigöl gino, ñin mihau mihau padiöp," a gila.

18 Pen ram rilig aglö Bedani anibu, Jerusalem söl au, kilomida unbö mihau nigan rö nöp midmidöp rö me,

19 Lasaras umö, Juda nibi bi iru nöp apöm, Mada Maria añil mihau mög niñöm mitöñ magö gi mideila.

20 Pen Jisas auab, a gilö, Mada niñöm, niñin Maria nip ram u arö göm, am Jisas nip niñnig ara.

21 Mada nipe am Jisas nip niñöm haga, "Bi Kub. Ne i midaiþnap, mam yad Lasaras umagböþ.

22 Pen yad niñbin, miñi God nip nan niñhön hag niñeinabön, hagnabön rö ginab," a ga.

23 Hageia, Jisas haga, "Namen kuöyan uraknab," a ga.

24 Hageia, Mada haga, "Yad niñbin manö kub hagep ñin u uraknab," a ga. *

25 Hageia, Jisas haga, "Yad ke ginö nibi bi uraknaböl; yad ke ginö nibi bi kamij mideinaböl. Nibi bi yip niñ udöm umnaböl gau, kamij mideinaböl.

26 Nibi bi kamij midöm yip niñ udnaböl gau, umagnaböl; pör nöþ pör nöþ kamij mideinaböl. Manö hagabin anibi niñ udpan aka?" a ga.

27 Jisas anig hageia, Mada haga, "Bi Kub. Yaue, yad niñbin, ne me Krais u, God Ñi nipe minöñ naböñ i aunab, a gimidal u nöþ," a ga. *

28 Mada manö anibu hagöm, ram ado gi amöm, niñin nipe Maria nip rimid il gau mumug riköm haga, "Manö hag ñeb bi hadö auub; nöþ mai a göm hag niñab," a ga.

29 Maria manö anibu niñöm yinid uraköm, Jisas nip niñnig ara.

30 Pen Jisas ram rilig aglö Bedani hadö auaga; Mada nip niña migan anib au nöþ mideia.

31 Maria nipe anig yinid arö, Juda nibi bi nip aip ram raul mideila gau hag niñla e, wip rigöl dan mitöñ ginig arab, a göm, arö niñöl gi hain arla.

32 Maria am Jisas nip niñöm, mideia ma il au maben yimöm haga, "Bi Kub,

* 11:16: Mak 14:31 * 11:24: Jon 6:40

* 11:27: Jon 6:69

ne aui mɪdaibnap, mam yad umagböp!" a ga.

³³ Pen Maria abe, Juda nɪbi bɪ nɪpe aip aula gau abe mɪtön geila u nɪñöm, Jisas gasɪ hibur mɪdmagö nɪpe mög kub yabɪl ga.

³⁴ Anɪg gö, Jisas haga, "Nɪp rɪgöl gɪpim gai?" ö ga.

Hageia hagla, "Auö am nɪñun," a gɪla.

³⁵ Jisas amgö ñɪg luga.

³⁶ Jisas amgö ñɪg lugeia u nɪñöm, Juda nɪbi bɪ gau nɪñöm hagla, "Nɪñim! Lasaras nɪp mɪdmagö yabɪl löp!" a gɪla.

³⁷ Rɪmnap pen hagla, "Nɪpe bɪ amgö we ga u nɪp gö amgö ñɪl nɪñə rö, nɪhön gɪnɪg nan bɪ anɪbi nɪp ga u gö kamɪñ laga?" ö gɪla. *

Jisas Lasaras nɪp gö, uraka

³⁸ Pen Jisas kuöyan gasɪ hibur mɪdmagö nɪpe mög kub yabɪl nɪñöm, Lasaras nɪp rɪgöl gɪla mɪgan u amjaka. Wip rɪgöl gɪla anɪbu, kabö mɪgan ap rɪgöl gɪla; pen kabö kub ap ud ajön pɪl gɪlö mɪdeia.

³⁹ Pen Jisas bɪ gau haga, "Kabö u ud yuim," a ga.

Jisas anɪg hageia, bɪ Lasaras uma anɪbu nɪñɪn nɪpe Mada haga, "Bɪ Kub, wip u umö rɪgöl gɪno, ñɪn mɪhau mɪhau padiöp u, haɪñ naij yabɪl aunab," a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas pen haga, "Nöp nɪhön hagajɪn? Nöp hagpin, 'Yɪp nɪñ ud

mɪdmön me, God klö nɪpe ke nɪñnabön,' a gɪpin," a ga.

⁴¹ Anɪg hageia, kabö u ud yulö, Jisas gɪlan gɪ nɪñöm haga, "Bapi, yad nöp hag nɪñnö yɪp nɪñban u, nöp aij a gabin.

⁴² Yad nöp hag nɪñnö yɪp pör nɪñban u hadö nɪñbin, pen manö hagabin anɪbi, nɪbi bɪ aui urak mɪdpal gai, ne nöp yɪp yuö aunö u nɪñ udöl, a gem hagabin," a ga.

⁴³ Jisas anɪg hagöm, meg mɪgan dap ranöm haga, "Lasaras, ne höñ aui au!" a ga.

⁴⁴ Hageia, waɪj ñɪn ma nɪp wam wam haluöm, nabɪc maj mɪgan waɪj wam wam göm, dam rɪgöl gɪla waɪj gau, anɪg göl mɪdö nɪñöl gɪ, wip he mɪlö u urak waɪj halö wam wam göm höñ aua. Auö, Jisas bɪ gau kalɪp haga, "Waɪj nɪp wam halubim gau hubɪk yube aran," a ga. Hageia, haga rö gɪla.

Jisas nɪp alun a göm gasɪ u nɪñla

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Juda nɪbi bɪ Maria nɪp nɪñnɪg aula anɪb gau, Jisas Lasaras nɪp gö uraka u nɪñöm, nɪbi bɪ iru nöp Jisas nɪpe Kraiis u a göm, nɪp nɪñ udla. *

⁴⁶ Pen rɪmnap ado gɪ bɪ Perisi mɪdeila au amöm, Jisas ga anɪbu kalɪp hag ñɪla. *

⁴⁷ Hag ñeila, bɪ Perisi gau abe, bɪ God nɪp nan sabe gep

bɪ kub gau abe, kale Juda Kansol manö ud asɪk lɪmɪdal bɪ kub gau kalɪp wɪñ allö, am magum geila, kalɪp hagla, “Bɪ anɪbu nan gagep iru nöp gab u, hon nɪhön gɪnabun?”

48 Hon nɪɲun arö gɪno, nɪpe anɪbu nöp gö arö, nɪbi bɪ magöŋhalö nɪp nɪɲ udöm, kɪɲ kub hon a geinaböl u, Rom bɪ kub gau apöm, God sabe gep ram hon u gɪ naij göm, hanɪp Juda nɪbi bɪ gɪ naij göm, gɪnaböl,” a gɪla.

49 Pen mɪ anɪbu nöp, bɪ ap nɪp hag lɪlö, nɪpe bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u mɪdeia. Bɪ anɪbu hib nɪpe Kaiapas. Nɪpe magum geila an u manö hagöm haga, “Kalöp gasɪ lagöp.

50 Yad kalöp hagabin, bɪ añɪ ap umö hon magöŋhalö kamɪɲ arnabun u aij; hon magöŋhalö umnabun u naij,” a ga.

51 Kaiapas nɪpe manö haga anɪbu, nɪpe ke hagaga; nɪpe bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl mɪ anɪbu mɪdeia rö, nɪpe nan nɪhön nɪhön hainö gɪnab gau gasɪ nɪɲöm, Jisas nɪpe Juda nɪbi bɪ gau kalɪp a göm umnab, a ga.

52 Pen Juda kai kalɪp nöp wasö; nɪbi bɪ God ñɪ pai nɪpe udnɪg gab gau magöŋhalö ud jɪm ñöm lö, ɪl nɪpe añɪ yabɪl mɪdeinaböl, a göm umnab, a ga. *

53 Anɪb u, ñɪn anɪbu ɪl göm, Juda bɪ kub anɪb gau Jisas nɪp aige gun alun, a göm,

pör nöp manö anɪbu nöp hag amɪl apɪl gɪ mɪdeila. *

54 Juda bɪ kub gau Jisas nɪp alnɪg geila u nɪɲöm, Jisas nɪpe ram mɪnön kale ram mɪnön Judia waiö ajagmɪdöp; nɪpe bɪ nɪpe gau aip ram mɪnön Judia au ju am Epraim daun amjaköm, mɪnön nabön kabö nöp mɪdmɪdöp goɪ au mɪdmɪdal.

55 Pen Juda kai Pasopa ñɪn kub kale u söl söl ga nɪɲöm, nɪbi bɪ iru nöp ram mɪnön kale ke gau arö göm, hon God amgö ɪlö nɪbi bɪ uɪ aij mɪdun, Pasopa nan ñɪɲun, a göm, wög adö kale hadame gau gɪmɪdal rö gɪnɪg Jerusalem arla.

56 Kale Jerusalem apjaköm, Jisas nɪp ulhai nɪɲ mɪdeila. Kale amöm God sabe gep ram raul mɪgan u mɪdöm, Jisas mai, a göm, pen hag nɪɲö pen hag nɪɲö göm hagla, “Kale nɪhön gasɪ nɪɲbim? Nɪpe Pasopa ñɪn i aunab aka wasö?” gɪla.

57 Pen God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ Perisi gau abe, manö ap hagla, “Nɪbi bɪ ap Jisas nɪp nɪɲainɪm u, nɪpe ap hanɪp hageinab, hon am nɪp ud sɪsɪ lun,” a gɪla.

12

Maria Jisas nɪp wel halɪɲ aij auep lɪ ña

(Mad 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Pasopa nan ñɪɲnɪg gɪla u, ñɪn unbö kagoɪ jɪɲ u nöp mɪdö nɪɲöl gɪ, Jisas Lasaras

uma nɪp gö uraka ram nɪpe u ara. Ram rɪɪg aɫō anɪbu hib Bedani. *

² Bedani amōm, nan ñɪɲun, a göm, Jisas u, Lasaras u, nɪbi bɪ rɪmnap abe, asɪk mɪdeila nɪɲōm, Mada nan magō gau nɪme la. *

³ Nɪñɪn Maria pen, wel haɫɪɲ aij mani kub yabɪɫ raubal barol ap dapōm, Jisas ma adō u hoɲ gɪ ñōm, umagō nɪpe u udōm ma nɪpe ɫɪɪ ga. Anɪg geia, wel haɫɪɲ aij anɪbu, ram raul anɪbu magōɲhalō haɫɪɲ ara. *

⁴ Anɪg geia, Judas Iskariod, Jisas bɪ nɪpe au nɪp hainō mumug nɪɲa bɪ anɪbu, haɫɪɲ aij anɪbu nɪɲōm haga,

⁵ “Mani kub yabɪɫ raubal wel anɪbi rō yuōm, mani udōm, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau kalɪp ñɪböp u aij. Bɪ wel anɪb rō raunɪg gab u, nɪpe rakɪn unbō sɪduɲ laɲ wōg göm mani udōm amōm wel anɪbi raunab,” a ga.

⁶ Nɪpe anɪg haga u, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau mög nɪɲōm hagaga; nɪpe mani wadɪ u ud ajōm, rɪmnap agamɪj si udmɪdöp u me anɪg haga.

⁷ Pen Jisas haga, “Nɪp hag gagmōn. Yɪp rɪgöl gɪnaböl ñɪn u ɫɪ ñɪnɪg dap löp u, uri dap ɫɪ ñōb.

⁸ Nɪbi bɪ mani mɪdagöp gau aip pör mɪdeinabim; pen yad aip pör mɪdageinabim,” a ga. *

Lasaras nɪp agamɪj alun,

a gɪla

⁹ Jisas Bedani ap mɪdöp a gɪla manō anɪbu nɪɲōm, Juda nɪbi bɪ iru nöp gau nɪp nɪɲnɪg arla. Pen Jisas nɪp nöp nɪɲnɪg aragla; Lasaras bɪ uma Jisas gö uraka bɪ anɪbu nɪp abe nɪɲnɪg arla.

¹⁰⁻¹¹ Pen Lasaras uma Jisas nɪp gö uraka rō, Juda nɪbi bɪ iru nöp nagi adō kale gɪ mɪdmɪdal u arō göm, Jisas nɪp nɪɲ udla. Anɪg geila, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau, Lasaras nɪp abe alnabun, a göm gasɪ u nɪɲla. *

*Jisas kiɲ rō Jerusalem ara
(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

¹² Ruō, nɪbi bɪ iru yabɪɫ Pasopa nan ñɪɲnɪg aula gau, Jisas Jerusalem auab a gɪla manō anɪbu nɪɲōm,

¹³ nɪp am nɪɲun, a göm, galon uɫaɲ rɪk dap löɫ gɪ, wiñ kub alöl gɪ hagla,

“Bɪ Kub hib nɪpe u hagno adō aran!”

“Bɪ Kub nɪpe Bɪ nɪpe anɪbi yuō auöp me i!”

“Nɪpe Bɪ aij. Hib nɪpe hagno adō aran!”

“Nɪpe Isrel Kiɲ auab me i! Hib nɪpe hagno adō aran!” *

¹⁴ Jisas kaj donki marep ap udōm, adō anɪbu asɪkōm areia. Anɪg ga u, God Manō u kalɪ ɫɪɪñ rɪkōm hagla rō nöp ga. God Manō adɪɲ anɪbu kalɪ ɫɪɪñ rɪkōm hagla, *

* 12:1: Jon 11:1,43

* 12:2: Luk 10:40

* 12:3: Luk 7:37-38

* 12:8: Dud

15:11 * 12:10-11: Jon 11:45

* 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49

* 12:14: Sek

15 “Saion pai, ne piñin gagmön.

Kin ne u kaj donki marep adö u asiköm auab,” a gila.

16 Ga ñin anibu, Jisas bi nipe gau, God nipe anig ginab a ga rö nöp gab u a göm ninagla; pen hainö Jisas umöm uraköm, God ram minön kumi kabö adö lan au hadö ara ñin anibu nöp, Jisas bi nipe gau gasi nin aij göm ninla, Jisas Jerusalem araia ñin anibu nan nhön nhön nip gila gau, nöd God manö hagep bi gau God Manö kali klin riköm hagla rö nöp gila.
*

17 Jisas Lasaras uma nip gö uraka u, nibi bi ninöl mideila gau manö anibu hag amil apil gi mideila.

18 Anib u, nibi bi iru nöp nan gagep ga anibu ninöm, Jerusalem arö göm, nip adan an au ninng arla.

19 Kale anig gila rö, bi Perisi gau ninöm, kale ke nöp manö hagöm hagla, “Ninim! Hon nan ap gun rö lagöp. Nibi bi minön nabön il i magöñhalö bi anibu nip hain gaböl,” a gila.

Grik nibi bi rimnap Jisas nip ninng arla

20 Pen Pasopa ñin u auab, a göm, God nip sabe ginng Jerusalem arla ñin anibu, Grik nibi bi rimnap aip arla.

21 Grik nibi bi anib gau apöm, Pilip ram minön Galili au Bedsaida daun nibö bi

u nip hagla, “Bi kub ninneb, hon Jisas nip ninun,” a gila.

22 Anig hageila, Pilip am Edru nip hag ñöm, Edru aip mihöngöl ammil Jisas nip hag ñilö.

23 Hag ñailö, Jisas haga, “Mñi God gö, Bi Ñi nipe Bi mailö aij ke halö midöp u ninaböl ñin u hadö auöp. *

24 Yad kalöp ninö yabit hagabin, wid magö ap minön yan lugöm umagnab u, yiharin wid magö añi ap nöp mideinab. Pen wid magö anibu minön yan lugöm umeinab u, hainö ranöm magö iru nöp pinab. *

25 Nibi bi an, ‘Minön nabön il i kamij midöp magö yad ke nöp gasi ninem mid aij ginam,’ a göm gö arnab u, nipe umöm böñ nöp umnab; pen nibi bi an, ‘Minön nabön il i kamij midöp magö yad ke gasi iru ninagnam; mid aij ginabin aka mid aij gagnabin u nan kub wasö,’ a göm gö arnab u kamij midöp magö nipe u pör nöp pör nöp mideinab. *

26 Pen nibi bi an yip wög ginng ginabin a ginab u, nipe yip hain ginm; yad gai mideinabin u, nibi bi wög gi ñeb yad aip mideinab. Nibi bi an wög yad gi ñinab, Bapi yad nibi bi anibu hib nipe u dap rannab.

Jisas, “Umnabin,” a ga

27 “Mñi yip marö gab u nhön hagnam? ‘Bapi yip rarö rauö, yip nan nhön

* 12:16: Jon 2:22

* 12:23: Jon 13:31-32; 17:1

* 12:24: 1Ko 15:36

* 12:25:

gɪnɪg gab u gagnɪm,' a gem hagnam aka? Wasö! Marö anɪbu udnɪg aunö. *

28 Pen Bapi, ne gö nɪbi bɪ gau nɪɲnaböl, ne Bɪ mailö aij ke halö mɪdpan," a ga.

Jisas anɪg hagö nɪɲöl gɪ, manö ap kumi kabö adö laɲ nɪbö apöm haga, "Yad gɪnö, nɪbi bɪ gau hadö nɪɲbal yad Bɪ mailö aij ke halö mɪdpin. Pen yad kauyaɲ gɪnö, nɪbi bɪ gau kauyaɲ nɪɲnaböl," a ga.

29 Pen nɪbi bɪ mɪdeila gau, God manö haga anɪbu nɪɲöm, rɪmnab hagla, "Rɪmu hagajɪp," a gɪla; rɪmnab pen hagla, "Ejol ap Jisas nɪp manö rɪmnab hagajɪp," a gɪla.

30 Anɪg hagla u pen Jisas kalɪp haga, "Manö hagajɪp anɪbu yɪp nan a göm hagagöp; kalöp nan a göm hagajɪp.

31 Pen nɪhön: mɪñi nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪt i gau, kale nɪhön nɪhön gɪpal u, God nɪpe ke nɪɲöm, pen ñöm, kale balu ke ke lɪnab. Nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪt i yɪp nɪɲ udagpal gau kalɪp kɪɲ rö abad mɪdöp bɪ naij anɪbu, God nɪp rɪdɪk gɪ yunab.

32 Yɪp ud adö au laɲ leinaböl u, yad nɪbi bɪ ram mɪnön ke gau nɪbö magöɲhalö tɪp gɪ dam udnabin," a ga. *

33 Jisas manö haga anɪbu, yɪp aige göl gɪlö umnabin, a göm, haga. *

34 Pen nɪbi bɪ iru nöp ap mɪdeila anɪb gau Jisas nɪp pen hagla, "Lo manö hon u hagöp, 'Krais u pör pör nöp kamɪɲ mɪdeinab,' a göp u pen ne ai gɪnɪg gɪmön hagabön, 'Bɪ Ñɪ nɪpe nɪp ud adö au laɲ lɪnaböl,' a gabön? Pen Bɪ Ñɪ nɪpe a gɪ hagabön u, an nɪp hagabön?" ö gɪla. *

35 Hageila, Jisas haga, "Mailö u pro marap halö kalöp aip mɪdeinab. Anɪb u, mailö kalöp aip mɪdöp magö i, adan aj aij gɪmim; wasö u, sɪb apöm kalöp paɲu gɪnab. Nɪbi bɪ an sɪb au ajeinab, gai arnabin a göm nɪɲagnab. *

36 Mailö kalöp aip mɪdöp magö i, mailö u nɪɲ udmim. Mailö u nɪɲ udeinabim u, mailö ñɪ pai nɪpe lɪnabim," a ga. Jisas anɪg hagöm, nɪbi bɪ anɪb gau arö göm ke gau aramöm pi göl mɪdeia. *

Nɪbi bɪ gau iru nöp Jisas nɪp nɪɲ udagla

37 Jisas nɪpe nan gagep iru nöp nɪbi bɪ gau amgö ilö adö kale ga nɪɲla pen nɪp nɪɲ udagla.

38 Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ udagla u, bɪ God manö hagep Aisaia hadame nöp God Manö adɪɲ ap kalɪ kɪɲ rɪköm haga rö nöp gɪla. Nɪpe manö anɪbu kalɪ kɪɲ rɪköm haga, "Bɪ Kub, manö aij ne kalɪp hag ñɪbun

pen kale manö anɪbu manö aij a göm udagpal;

* 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38

* 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14

* 12:32: Jon 3:14

* 12:35: Jon 8:12

* 12:33: Jon 19:6

* 12:36: Ep 5:8

ne klö ke yabił ne ke gımön
 gaina u niñbal u
 pen nöp Bı Kub a göm
 niñ udagpal,” a ga. *

39-40 Anıb u, kale Jisas nıp niñ
 udagla. Anıg gıla u, Aisaia
 God Manö adıñ ap kalı kılñ
 rıköm haga rö nöp gıla. Nıpe
 manö anıbu kalı kılñ rıköm
 haga,

“God nıpe nıbi bı gau kalıp
 gö

kale amgö we rö mıdpal;
 God nıpe gö kale gası rımıd
 aij mıdagöp.

God nıpe kalıp ga anıbu,
 kale amgö magö niñ aij göm,
 gası rımıd niñ aij göm,
 yıp aublap,

yad gınö kalıp kamıñ liböp,
 a göm ga,” a ga.

Adö anıbu nöp kale Jisas
 nıp niñ udöl rö laga.

41 Aisaia hadame nöp
 manö haga anıbu, nıpe Jisas
 mailö aij nıpe u niñöm anıg
 haga. *

42 Pen Juda bı kub gau
 kale magörhalö Jisas nıp arö
 gagla; bı kub iru nıbanö nıp
 niñ udla. Pen, bı Perisi
 hanıp hag yulö hon Juda
 magum gep ram raul mıgan
 u kuöyan arep rö lagnab, a
 göm me, Jisas niñ udla u waiö
 hagagla. *

43 Jisas niñ udla u waiö ha-
 gagla anıbu, nıbi bı gau hib
 hon haglö adö aran, a gı gası
 niñöm, anıg gıla. Pen nan
 niñhön gıno God niñjö, nıp
 aij gınab a göm, gası anıbu
 niñagla. *

*Jisas manö aij nıpe u
 nöp nıbi bı kalıp manö kub
 hagnab*

44 Pen Jisas meg magö dap
 ranöm haga, “Nıbi bı an yıp
 niñ udnab u, yıp nöp wasö,
 bı yıp hag yuö aunö nıp abe
 niñ udnab.

45 Nıbi bı an yıp amgö
 niñnab u, yıp nöp wasö, bı
 yıp hag yuö aunö nıp abe
 amgö niñnab. *

46 Yad mınöñ naböñ il i
 apem nıbi bı gau kalıp mailö
 ñabin. Anıb u, nıbi bı yıp niñ
 udnaböl gau, sıbön an gau
 mıdageinaböl.

47 “Nıbi bı manö yad u
 niñöm hagabin rö gagnaböl
 gau, kalıp manö kub ha-
 gagnabin. Pen niñhön: yad
 nıbi bı mınöñ naböñ il i
 mıdpal kalıp manö kub
 hagnıg auagnö; kalıp ud
 kamıñ yunıg aunö. *

48 Pen nıbi bı yıp udagöm,
 manö yad udagnaböl gau,
 manö kub hagep ñın u, manö
 yad hagpin u nöp kalıp manö
 kub hagnab.

49 Niñhön gınıg: manö yad
 hagpin u, ke niñnem hagag-
 pin; Bapi yıp hag yua u, anıg
 anıg hagnöm, a göp rö nöp
 hagpin.

50 Yad niñbin, manö nıpe
 u niñ udeinaböl u, kalıp pör
 mıdep u ñınab. Anıb u,
 manö yad hagabin u, Bapi
 manö anıg anıg rö hagnöm,
 a göp rö nöp hagabin,” a ga.

* 12:38: Ais 53:1

* 12:41: Ais 6:1

* 12:42: Jon 9:22

* 12:43: Jon 5:44

* 12:45: Jon 14:9

* 12:47: Jon 3:17

13

*Jisas bi nipe gau ma kalip
ñig lik gi yua*

¹ Ñin kub Pasopa ñneb ñin u rol a göm, Jisas nina, Nap nip minön nabön il i hag la ñin u padi ara ninöm nipe ado gi Nap arep ñin u söl aua. Pen nibi bi nipe ke minön nabön il i midmagö li midöm, mid damöm, nip al pak lölö, umöm Nap ara.

² Kijaki pen Saimon Iskariod ñi nipe Judas nip gasi ñö, Jisas nip aige gem damem bi kub gau kalip ñinabin a göm, gasi u nöd nöp nin pi gi löm, hainö hon Jisas bi nipe gau Jisas aip Pasopa nan nininig asikno. *

³ Jisas nipe ninjöb, God nipe nan gau magöñhalö ud ñimagö adö nipe la. Jisas ninjöb, nipe Nap God aip midöm minön nabön il i apöm, midöm, hainö umöm, ado gi Nap midöp arnig ga. *

⁴ Anib u, Jisas uraköm, waij mlö kub nipe u ud juöm, raul ap an au gidan piralöm,

⁵ ñig rimnap ud cög migan ap hon göm, hanip bi nipe gau ma hon u ñig löl gi, raul piala anibu ud lik gi yuöl gi mideia.

⁶ Jisas anig gi dam dam, Saimon Pida ma nipe ñig linam, a gö, Pida nip haga, “Bi Kub. Ne ke ma yip u ñig lik gi yunig gabön?” ö ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, “Miñi gabin i, ne uri ninagan, pen

midmön hainö ninabön,” a ga.

⁸ Jisas anig hageia, Pida haga, “Uri aka hainö gau, ma yip u ñig lik gi yuagnabön, wasö yabi!” a ga.

Hageia, Jisas pen haga, “Ma nöp ñig lik gi yuagnabin u; bi yad midageinabön,” a ga.

⁹ Jisas anig hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub! Anig hagpan u, ma yip u nöp ñig lik gi yuagmön; ñimagö kid, nabic yad abe ñig lik gi yumön!” a ga.

¹⁰ Anig haga pen Jisas haga, “Nibi bi an ñig hadö paköp, bi anibu hañ roman nipe magöñhalö ut aij midöp. Kuöyan ñig pakagnab; ma kid u nöp ñig lik gi yunab. Kale ut aij midpim; pen kale añ ap nöp ut aij midagöp,” a ga. *

¹¹ Jisas haga u, nip mug nininig geia bi anibu nip hadö nina u me, nipe haga, “Kale añ ap nöp ut aij midagöp,” a ga.

¹² Pen Jisas ma hanip u ñig lik gi yu haköm, waij ud ju la u ud rol göm, am ka nipe au asiköm haga, “Kalöp ma ñig lik gi yubin manö il u, ninbim aka?” ga.

¹³ Anig hagöm Jisas haga, “Yip Manö Hag Ñeb Bi aka Bi Kub hagpim u, ninjö hagpim. Yad Manö Hag Ñeb Bi kale abe Bi Kub kale abe midpin.

¹⁴ Anib u, yad Manö Hag Ñeb Bi kale, Bi Kub kale ma

* 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27

* 13:3: Jon 3:35; 16:28

* 13:10: Jon 15:3;

kalöp ñig ñik gi yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma ñig ñik gi yumim, ma ñig ñik gi yumim, gimim. *

15 Yad kalöp gipin rö u niñmim, kale pen am nibi bi rímnab kalíp anig unbö rö nöp gimim a gem, kalöp adan aij anibi yambin. *

16 Kalöp niñö yabí hagabin, bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi níp abadöp bi u bi pro, midagöp; u rö nöp bi manö ud arep bi u bi kub, bi níp yua u bi pro, midagöp. *

17 Nagí aij hagajín niñbim adö anibu gípe arö, kale miñ miñ ginabim.

18 “‘Kale añi ap nöp ut aij midagöp,’ a gajín u, kalöp magöñhalö a gem hagajín. Pen yad kalöp bi yad udpin gau niñ aij gipin. Bi ap yíp mumug ginig ginab u, God Manö u kalí kñiñ ríköm hagla rö nöp ginab. Manö anibu kalí kñiñ ríköm hagla, ‘Bi yad aip nan jím ñöl ñiñailo u, bi kolmañ rö lóm yíp gi naij ga,’ a gila. *

19 Kalöp nöd, anig göl anig göl ginab a gem hagabin rö, hainö anig unbö rö nöp geinab u, ‘Yad Midpin Rö Midpin’ hagpin manö anibu manö niñö, a gimim niñ udnabim, a gem hagabin. *

20 “Yad kalöp niñö yabí hagabin, nibi bi yad hag yunabin gau, nibi bi an an kalíp udnaböl gau, kalíp nöp udagnaböl; yíp abe udnaböl.

Pen nibi bi an yíp udnaböl gau, yíp nöp udagnaböl; Bi yíp hag yuö aunö u abe udnaböl,” a ga. *

Jon Jisas níp hag niña, “An nöp mumug ginab?” ö ga

21 Jisas manö anibu hagö, gasí hibur midmagö nipe marö yabí gö, haga, “Kalöp niñö yabí hagabin, kale bi ap yíp mumug ginab,” a ga.

22 Anig hageia, hon bi nipe gau, an níp hagab, a gun, gasí milö lun amgö pen pen niñno.

23 Pen Jisas bi nipe midmagö yabí limidöp bi anibu, Jisas mideia sól au asík mideia u me,

24 Saimon Pida bi anibu níp amgö juju göm haga, “An níp hagab u hag nöñ,” a ga.

25 Hageia, nipe Jisas mideia sól au ñiñ gi amöm haga, “Bi Kub. Bi anibu bi an hagajan,” ö ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Yad bred kíd i ud ñig kñanñ yan rauem níp ñinabin bi me u,” a ga. Anig hagöm, bred kíd udöl midajíp u ñig acab yan rauöm, ud Saimon Iskariod ñi nipe Judas níp ña.

27 Judas bred kíd u udöp magö anibu nöp Seden nipe Judas yuö añ nipe yan hiika. Jisas Judas níp haga, “Nihön ginig gabön u, yinid gi!” a ga. *

28 Pen hon Jisas bi nipe, nihön ginig Judas níp anig hagab, a gun niñagno.

* 13:14: Mad 20:28; Luk 22:27

* 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21

* 13:16:

Mad 10:24 * 13:18: Sam 41:9

* 13:19: Jon 14:29; 16:4

* 13:20: Mad 10:40

* 13:27: Jon 13:2

²⁹ Judas nipe mani wadɪ u abad mɪdmɪdöp rö, hon Jisas bɪ nipe rɪmnap gasɪ nɪŋno, “Ne ammön Pasopa nan ñɪŋnabun rɪmnap raumön,” a göm hag yuab, a gɪ gasɪ nɪŋno; hon rɪmnap pen gasɪ nɪŋno, “Ne ammön nɪbi bɪ mani mɪdagöp gau kalɪp mani rɪmnap ñɪmön,” a göm hag yuab, a gɪ gasɪ nɪŋno.

³⁰ Pen Judas bred kɪd anɪbu udöm höŋ ara. Ram hadö sɪb ga.

Bɪ Kub lo gɪsön nɪbö ña

³¹ Judas höŋ ara nɪŋöm Jisas haga, “Söl mɪdöp God nipe gö nɪbi bɪ gau nɪŋnaböl, Bɪ Ñɪ nipe mailö aij ke halö mɪdöp. Pen Bɪ Ñɪ nipe mailö aij ke halö mɪdöp u nɪŋöm, God mailö aij nipe abe nɪŋnaböl. *

³² Pen nɪbi bɪ kale Bɪ Ñɪ nipe nɪŋ udeinaböl u, God mailö aij unbö ke halö mɪdöp u nɪŋnaböl. Anɪb u, adɪŋ God gö nɪbi bɪ gau Bɪ Ñɪ nipe mailö aij unbö ke halö mɪdöp u waiö nɪŋnaböl. *

³³ “Ñɪ mɪdmagö yad gai i! Yad kalöp aip rapɪn mɪdageinabin. Yad areinabin, yɪp aröp gai a gɪmim yɪp ulhai wasö nɪŋnabim. Pen Juda bɪ kub gau kalɪp hagpin rö, uri kalöp u rö nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rö lagöp. *

³⁴ “Pen mɪñi kalöp lo hain nɪbö ap ñabin: pen pen mɪdmagö lɪmim. Yad kalöp

mɪdmagö lɪbin rö u, kale u rö nöp pen pen mɪdmagö lɪmim. *

³⁵ Pen pen mɪdmagö leinabim u, nɪbi bɪ gau magöŋhalö waiö nɪŋnaböl, kale bɪ yad mɪdpim,” a ga.

Jisas Pida nɪp haga, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a gɪnabön,” a ga

³⁶ Anɪg hageia, Saimon Pida haga, “Bɪ Kub. Gai arnɪg gabön?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Yad arnabin gau ne mɪñi hain nɪmön rö lagöp; pen hainö me, yɪp hain gɪnabön,” a ga.

³⁷ Hageia, Pida haga, “Nɪhön gɪnɪg mɪñi nöp hain gagnam? Nöp abadnabin; yɪp al pak lɪnaböl u, manö mɪdagöp,” a ga.

³⁸ Hageia, Jisas pen haga, “Aip umnabin a gajan manö anɪbu manö nɪŋö hagan aka? Nöp nɪŋö yabɪɪ hagabin, kɪɪakɪɪ hainö wɪñ alnab; nöd nöp ij mɪhau nɪgan hagnabön, ‘Yad Jisas nɪp nɪŋagpin,’ a gɪnabön,” a ga.

14

Jisas nipe adan

¹ Pen Jisas haga, “Kale gasɪ mɪŋör nɪŋmim pɪñɪŋ gagmim. Bapi nɪp nɪŋ udpim rö, yɪp u rö nöp nɪŋ udmim.

² Bapi yad ram nipe u raul mɪgan iru nöp mɪdöp. Yad amem kau kalöp gɪ jɪn gɪnabin. Wasö u, anɪg ha-gagbnep.

* **13:31:** Jon 12:23 * **13:32:** Jon 17:5
15:12,17; 1Jn 3:23; 2Jn 5

* **13:33:** Jon 7:33-34 * **13:34:** Jon

³ Yad am kau kalöp gi jïn gem, apem kalöp u† gi dam, yad mîdeinabin au kale aip seg mîdeinabun. *

⁴ Yad arnîg gabin adan u kale nîñbim,” a ga.

⁵ Jisas anîg hageia, Domas haga, “Bî Kub! Ne gai arnabôn u hon nîñagpun. Anîb u, hon aige gun adan arep nîñun?” ö ga.

⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp adan; yad nöp manö nîñö; yad nöp kamîñ mîdep it u. Nîbi bî yîp aunaböl gau nöp, Bapi aunaböl. Nîbi bî yîp auagnaböl gau, Bapi auagnaböl. *

⁷ Yîp nîñ aij gîbep, Bapi yad u rö nöp nîñ aij gîbep. Pen uri kale Bapi hadö nîñbim; amgö magö kale ke Bapi hadö nîñbim. *

⁸ Anîg hageia, Pilip haga, “Bî Kub! Ne Bapi hanîp yammön, nîñun, hainö nan ap nöp hag nîñagnabun,” a ga.

⁹ Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalöp aip mîlö padö mîdainö u, yîp nîñagmön anîg hagabön ar? Nîbi bî yîp amgö nîñbal gau, Bapi abe hadö amgö nîñbal. Anîb u, ne nîñhön gîñîg hagabön, ‘Bapi hanîp yamö nîñun,’ a gabön? *

¹⁰ Yad Bapi an nîpe dan mîdpin, Bapi an yad dan mîdöp manö u nîñ udagpan ar? Manö kalöp hagabin u

manö yad ke wasö. Pen Bapi nîpe an yad dan mîdöm gö hol apil mîhau wög nîpe nöp gabul me u. *

¹¹ Anîb u, yad Bapi an nîpe dan mîdpin, Bapi an yad dan mîdöp manö u, manö nîñö a gîmim nîñ udbep. Pen manö hagpin u nîñ udagnabim u, Bapi gö hol apil mîhau nan gagep gau gabul u gasî nîñmim, ‘Nî u Bapi an nîpe dan mîdöp, Bapi Nî nîpe an dan mîdöp u me, anîg gabil,’ a gîmim nîñ udmim. *

¹² “Yad kalöp nîñö yabî† hagabin, nîbi bî yîp nîñ udnaböl gau, yad nan gagep gîpin gau, kale abe u rö nöp gîñaböl. Pen yad Bapi arnabin rö, kale unbö rö nöp gagnaböl; kale ke yabî† gîñaböl. *

¹³ Pen kale bî yad mîdpim rö, hib yad u haggimim, nan nîñhön nîñhön hag nîñnabim u, Bapi mailö aij ke halö mîdöp u nîñöl, a gem, hagnabim rö gîñabin. *

¹⁴ Anîb u me, nan nîñhön nîñhön hib yad u haggimim hag nîñnabim u, hagnabim rö gîñabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalöp Ana U† u yunabin,” a ga

¹⁵ “Kale yîp mîdmagö leinabim u, kalöp hagpin rö nöp gîñabim. *

¹⁶ Kale anîg geinabim u, yad pen Bapi nîp hagnö,

* 14:3: Jon 12:26

* 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2

* 14:7: Jon 8:19

* 14:9: Jon

12:45; Kol 1:15; Hib 1:3

* 14:10: Jon 12:49

* 14:11: Jon 10:38

* 14:12:

Mak 16:19-20

* 14:13: Mad 7:7; Jon 15:16

* 14:15: Jon 15:10; 1Jn 5:3

nipe kalöp Bî A† Ba Gep u
yuö apöm, kalöp aip pör pör
nöp mîdöm, yad kalöp gî
ñîmîdin rö, nipe kalöp u rö
nöp gî ñî nab. *

17 Bî A† Ba Gep nipe Ana
manö nîñö nöp hag ñab u.
Nipe God nipe bî aigale bî rö
mîdöp manö nîñö anîbu hag
ñab. Nîbi bî mîñöñ naböñ î
i gau Bî A† Ba Gep nîp amgö
nîñagpal; nipe bî aigale bî rö
mîdöp u nîñagpal. Anîb u,
nîp nîñ udöl rö lagöp. Pen
mîñî Bî A† Ba Gep nipe kalöp
aip mîdöp; pen hainö an kale
dañ mîdeinab. Anîb u, kale
nîp hadö nîñbim. *

18 Yad umem, kalöp ñî
nap mîdagöp rö böñ nöp arö
gagnabin; yad kalöp ado gî
aunabin.

19 Söl mîdöp, nîbi bî
mîñöñ naböñ î i mîdpal
gau yîp nîñagnaböl pen kale
yîp nîñnabim. Yad kamîñ
mîdeinabin rö, kale u rö nöp
kamîñ mîdeinabim.

20 Ñîñ anîbu yad Bapi yad
an nipe dañ mîdpin manö
hagnö î u nîñ aij gî nabim.
Pen kale yîp an dañ mîdpim,
yad kalöp an dañ mîdpin î u
u rö nöp nîñ aij gî nabim. *

21 Nîbi bî manö yad hagpin
u nîñ udöm, hagpin rö nöp
hain gîpal gau, yîp mîdmagö
löm me, anîg gîpal. Pen
nîbi bî yîp mîdmagö lîbal
gau, Bapi yad kalîp u rö
nöp mîdmagö lî nab; yad u
rö nöp kalîp mîdmagö lem,
yad bî aigale bî rö mîdpin

kalîp yamnö, kale yîp nîñ aij
gî naböl,” a ga.

22 Jisas anîg hageia, Judas
(Judas nîp mumug nîña u
wasö, Judas ke ap) nipe
Jisas nîp haga, “Bî Kub.
Nîhön gîñîg ne bî aigale
bî rö mîdpan u hanîp bî
nöp yamnabön, pen nîbi
bî mîñöñ naböñ ke ke gau
nöp nîñ udagpal gau kalîp
yamagnabön?” ö ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Nîbi
bî an yîp mîdmagö lî nab u,
manö hagpin u udöm hagpin
rö nöp gî nab. Bapi yad nîp
mîdmagö löm, hol apîl nîp
apul, nîp aip mîdeinabun.

24 Nîbi bî an yîp mîdmagö
lagnab u, manö hagpin u
udöm hagpin rö gagnab. Pen
yad manö hagnö nîñbim u
manö yad ke wasö; Bapi yîp
hag yuö aunö u, manö nipe
me. *

25 “Yad kalöp aip mîdpin
ñîñ i me, manö anîbi hag
ñajîñ.

26 Yad arnabin pen Bapi
nipe Bî A† Ba Gep u, Ana U†
u, yuö apöm wög yad gîpin
rö gî nab. Ana U† u nipe
kalöp aip mîdöm manö aij u
magöñhalö hag ñî aij göm,
kalöp gasî aij ñö, kale yad
manö nîhön nîhön hagpin
gau magöñhalö gasî nîñöl gî
mîdeinabim.

27 Yad arnabin pen kale
agamîj mîd aij gîmim
mîdaimim. Manö anîbu
nîbi bî mîñöñ naböñ î i gau
yîharîñ hagpal rö hagagabin.
Yad ke apem gîñö, nîbi bî

* 14:16: Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7

* 14:17: Jon 16:13

* 14:20: Jon 17:21-23

* 14:24: Jon 7:16

agamij mid aij göl rö löp. Anib u niñem yad kalöp hagabin, agamij mid aij gimim midaimim. Anib u, hibur gasi midmagö miñör niñmim piñiñ gagmim.

28 “Yad amem ado gi aunabin, a gajin u niñmim, kale ai ginig hibur gasi midmagö miñör niñöl gi midpim? Kale yip midmagö libep u, Jisas amöm Nap God aip midnig gab, a gimim, miñ miñ göl gi midaiibep. Ai ginig: nipe yad rö wasö; Bapi nipe Bi kub. *

29 Anib u, kalöp arik aragin magö i, kalöp nöd hagabin me u; hainö areinabin, gasi gau ulhai niñagnabim; manö hagpin u niñ udnabim. *

30 Nibi bi miñör naböñ il i yip niñ udagpal gau kalip kin rö abad midöp bi naij anibu auab u me, yad kalöp aip manö milö kub hag mideinam rö lagöp. Pen bi naij anibu yip gi naij ginabin a gab u, klö nipe midagöp.

31 Yad Bapi yad midmagö libin u, nibi bi gau niñöl a gem, Bapi yip hagöp rö nöp magöñhalö gabin.

“Pen uri aube hadö arun,” a ga.

15

Jisas nipe ke nag+ wain rö, nibi bi nipe gau nag+ lö lö gau rö

1 Jisas manö hagöm haga, “Yad me nag+ wain u; Bapi

yad me bi wög naböñ nap nibö u.

2 Lö kid yad ap magö pilagnab u, Bapi nipe lö kid anibu rib yunab. Pen lö kid pilnab u, hainö magö iru nöp pilnab a göm, nipe rib gi dö gi aij ginab. *

3 “Yad kalöp manö aij hag niñö niñbim rö, kale hadö ul aij rö midpim.

4 Yip an dan midaimim; yad kalöp an dan mideinabin. Lö kid gau, il halö jim ñöl midöm nöp, magö pilnab; ke nöp midöm magö pilagnab. Anib unbö rö nöp, kale yip jim ñöl midageinabim u, magö rimnap pilagnab.

5 “Yad me nag+ wain u, kale me piñ lö gau. Nibi bi an an yad aip jim ñöl mideinaböl gau, magö iru nöp pilnaböl; pen kale ke halö nöp mideinabim u, nan ap gagnabim.

6 Anib u, nibi bi an yip an dan midageinab u, nag+ lö rib gi dö gilö il yan lugöm milep ginab rö u mideinab; nag+ lö anib gau ud dam laulö innab. *

7 Pen kale yip an dan midmim, manö magö yad an kalöp dan niñ udöl gi mideinabim u, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, Bapi hagnabim rö ginab.

8 Kale nan magö iru nibanö pilnab u, nibi bi yad niñö yabiñ mideinabim. Anib u, nibi bi gau kale

* 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19

13:42 * 15:8: Mad 5:16

* 15:2: Mad 3:10 * 15:6: Mad 7:19;

nɪ̃jöm, Bapi yad Bɪ mailö aij ke halö mɪ̃döp u nɪ̃jnaböl. *

9 “Bapi yɪ̃p mɪ̃dmagö yabɪ̃l löp rö, yad kalöp u rö nöp mɪ̃dmagö yabɪ̃l lɪ̃bin. Anɪ̃b u, kale yɪ̃p cɪ̃g göl gɪ̃ nöp mɪ̃daimim, nɪ̃jem yad kalöp mɪ̃dmagö lö̃l gɪ̃ mɪ̃deinabin.

10 Yad Bapi manö nɪ̃pe u hain gɪ̃nö, yɪ̃p mɪ̃dmagö lö̃l gɪ̃ nöp mɪ̃döp. Anɪ̃b unbö rö nöp, kale manö yad u hain geinabim u, yad kalöp mɪ̃dmagö lö̃l gɪ̃ nöp mɪ̃deinabin. *

11 “Manö kalöp hagabin anɪ̃bi, yad ai gɪ̃nɪ̃g gem hagabin? Yad mɪ̃ñ mɪ̃ñ yabɪ̃l gɪ̃pin rö, kale u rö nöp mɪ̃ñ mɪ̃ñ yabɪ̃l gɪ̃mim, a gem, manö anɪ̃bi hagabin.

12 Yad pen kalöp manö kɪ̃tö ap hagnabin: yad kalöp mɪ̃dmagö yabɪ̃l lɪ̃bin rö u, kale abe u rö nöp pen pen mɪ̃dmagö yabɪ̃l lɪ̃mim. *

13 Bɪ̃ ap nɪ̃pe bɪ̃ nɪ̃jeb nɪ̃pe gau gasɪ̃ nɪ̃jöm kalɪ̃p a göm umnab u, bɪ̃ anɪ̃bu bɪ̃ nɪ̃jeb nɪ̃pe mɪ̃dmagö yabɪ̃l lö̃m me, anɪ̃g gɪ̃nab. *

14 Yad hagnabin rö gɪ̃nabim u, kale bɪ̃ nɪ̃jeb yad mɪ̃deinabim. *

15 Pen uri yad kalöp bɪ̃ wög gɪ̃ ñeb yad hagagabin; kalöp bɪ̃ nɪ̃jeb yad hagabin. Bɪ̃ wög gɪ̃ ñeb gau, bɪ̃ abad mɪ̃dep kale, nan kale adö u nɪ̃jagpal. Pen yad Bapi manö nɪ̃hön nɪ̃hön yɪ̃p hag ñöb u, kalöp waiö hag ñɪ̃bin

rö, kalöp bɪ̃ nɪ̃jeb yad hagabin.

16 Kale yɪ̃p udun a gɪ̃mim gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnö. Kale arammim, nan magö iru nöp, nan magö pör pör nöp mɪ̃deinab u pɪ̃lnɪ̃m a gem, kalöp wög anɪ̃bu hag lɪ̃bin. Kale anɪ̃g geinabim u, Bapi nɪ̃p hib yad hagnabim, nan nɪ̃hön nɪ̃hön hag nɪ̃jnabim u, hagnabim rö kalöp ñɪ̃nab.

17 “Yad kalöp manö kɪ̃tö hagem hagabin, pen pen mɪ̃dmagö lɪ̃mim,” a ga. *

Nɪ̃bi bɪ̃ mɪ̃nönj nabö̃j ɪ̃l i gau, kale Jisas nɪ̃bi bɪ̃ kalɪ̃p mulu kal nɪ̃jbal

18 Jisas bɪ̃ nɪ̃pe gau kalɪ̃p manö rɪ̃mnap halö hagöm haga, “Nɪ̃bi bɪ̃ mɪ̃nönj nabö̃j ɪ̃l i kalöp mulu kal nɪ̃jnaböl u, gasɪ̃ kub anɪ̃bu nɪ̃jagmim; Jisas nɪ̃p nö̃d mulu kal nɪ̃jla rö, hanɪ̃p gaböl, a gɪ̃mim gasɪ̃ u nɪ̃jmim.

19 Kale nɪ̃bi bɪ̃ mɪ̃nönj nabö̃j ɪ̃l i yɪ̃p nɪ̃j udagpal gau rö mɪ̃daibep u, kalöp, nɪ̃bi bɪ̃ hon a göm, ud mɪ̃dmagö lɪ̃blap. Kalöp udagnö ñɪ̃n u, mɪ̃nönj nabö̃j ɪ̃l i gasɪ̃ nɪ̃jbal rö gasɪ̃ nɪ̃jmɪ̃dim u pen kalöp udnabin a gem udnö bɪ̃ yad mɪ̃dpim. Anɪ̃b u me, nɪ̃bi bɪ̃ mɪ̃nönj nabö̃j ɪ̃l i kalöp mulu kal nɪ̃jbal. *

20 Pen nö̃d kalöp manö hagnö u haũl gagmim: ‘Bɪ̃ wög gɪ̃ ñeb bɪ̃ u bɪ̃ kub, bɪ̃

* 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16

* 15:14: Mad 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14

nɪp abad mɪdöp bɪ u bɪ pro, mɪdagöp.' Anɪb u, nɪbi bɪ gau rɪmnap yɪp gɪ najj gɪpal rö, nɪbi bɪ gau rɪmnap kalöp u rö nöp gɪ najj gɪnaböl; pen nɪbi bɪ gau rɪmnap manö yad nɪj udöm hain gɪpal gau rö, nɪbi bɪ gau rɪmnap manö kale hag nɪnabim u u rö nöp udöm hain gɪnaböl. *

21 Kale bɪ yɪp yuö aunö u nɪp nɪjagpal rö, kale bɪ yad mɪdpim u nɪjöm, kalöp gɪ najj gɪnaböl.

22 "Yad apem kalɪp manö aij hagagbnep u, nan si nan najj göm manö kub yabɪ udagblap. Pen yad apem kalɪp hag nɪ aij gɪnö rö, adan kale arep ap mɪdagöp; kale nan si nan najj gɪpal u hadö nɪjbal, pen uri kale u rö nöp nan si nan najj nɪjebir gaböl.

23 Pen yɪp mulu kal nɪjbal rö, yɪp nöp wasö, Bapi nɪp abe mulu kal nɪjbal. *

24 Yad kalɪp aip mɪdem, nan gagep gau gagbnep u, nan si nan najj göm manö kub yabɪ udagblap. Pen yad apem nan gagep gau gɪnö yɪp mulu kal nɪjbal rö, Bapi yad abe nɪp mulu kal nɪjbal u me, manö kub anɪbu udnaböl.

25 "Gɪpal anɪbu, Depid nɪpe God Manö au Juda kai lo hon a gɪpal manö rɪmnap kalɪ klɪñ rɪköm haga rö nöp gɪpal. Nɪpe manö anɪbu kalɪ klɪñ rɪköm haga, 'Manö ɪt mɪdö wasö, yɪp yɪharɪj nöp

mulu kal nɪjbal,' a ga. *

26 "Pen yad am Bapi nɪp hagnö, nɪpe pen Bɪ Aɪ Ba Gep u nɪp yuö, apöm kalöp abad mɪdeinab. Ana manö nɪjö nöp hag nɪab u, yad bɪ aigale bɪ rö mɪdpin u, kalöp gasɪ nɪö, nɪjñabim. *

27 Pen kale yad aip pör ajmɪdim u rö, kale abe aram-mim nɪbi bɪ gau kalɪp, yad aigale bɪ rö mɪdpin manö u hag nɪbe aranj," a ga.

16

1 Jisas manö hagöm haga, "Yad kalöp manö hagpin anɪbi, nɪj aij gɪmim me, hainö nɪhön gö, yɪp arö gɪmim ap lug pakagnabim, a gem hagpin.

2 Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag höj yuöm, 'Kuöyan auagmim,' a gɪnaböl. Pen anɪbu nöp wasö; hainö kalöp al pak lɪnɪg gɪnaböl u, anɪg gɪnabun God nɪp aij gɪnab a gɪ gasɪ nɪjñaböl. *

3 Anɪg gɪnaböl u, Bapi hol apɪl nɪjagpal rö, anɪg gɪnaböl. *

4 Yad kalöp nöd, anɪg göl anɪg göl gɪnab a gem manö hagajɪn anɪbu, hainö anɪg unbö rö nöp geinab u, Jisas hanɪp anɪg gɪnab a ga rö nöp gab a gɪmim nɪjñabim a gem, kalöp manö anɪbi hagabin.

Jisas, "Ana Uɪ aunab," a ga

* 15:20: Jon 13:16 * 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4 * 15:26: Jon 14:26 * 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 * 16:3: Jon 15:21

“Pen nöd yad kale aip midmidin rö, kalöp manö anibu nöd hagagnö.

⁵ Miñi Bi yip yuö aunö u ado gi arabin pen kale bi ap yip, ‘Gai arabön?’ ö göm, hag niñagab.

⁶ Manö yad anibi niñmim, midmagö kalöp u big ñö, gasi milö niñabim.

⁷ Pen kalöp niñö hagabin, yad areinabin u, kalöp aij ginab. Pen niñhön: yad aragnabin u, Bi A† Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad nip hag yunö, kalöp aunab. *

⁸ Nipe apöm, niñbi bi mñnön nabön i i midpal gau kalip gasi klö ñö, kale nan si nan naij göm gac halö midpal i u niñöm, kale aige göm kamñ aij mideinaböl i u niñöm, God kalip manö kub hagnab i u niñöm, niñnaböl.

⁹ Anib u, yip niñ udagpal rö, Bi A† Ba Gep u kalip nan si nan naij gep i u yijig göl hag ñöm, ‘Gac halö midpim,’ a ginab.

¹⁰ Yad am Bapi aip mideinabin niñöm kale yip niñagnaböl rö, Bi A† Ba Gep u niñbi bi gau kalip kamñ aij middep i u yijig göl hag ñöm, ‘Gac halö midpim,’ a ginab.

¹¹ Pen niñbi bi mñnön nabön i i yip niñ udagpal gau kalip kin rö abad midöp bi naij anibu, God nipe nip manö kub hadö haga rö, Bi A† Ba Gep u, Seden niñbi bi nipe gau u rö nöp manö kub niñnaböl,

a ginab. *

¹² “Manö yad iru nöp midöp pen manö anib gau miñi udmim rö lagöp. *

¹³ Pen Ana nipe aueinab u, God nipe bi aigale bi rö midöp manö niñö anibu magöñhalö kalöp hag ñi aij ginab. Manö nipe adö rñmnab ke udöm hagagnab; manö apdi niñnab manö anibu nöp hag ñöl gi, hainö ginab manö adö u kalöp hag ñinab.

¹⁴ Manö yad u udöm, kalöp hag ñinab. Nipe anig gö, niñbi bi gau mailö aij ke yad u niñnaböl.

¹⁵ Pen Bapi nan nipe niñhön niñhön midöp gau, magöñhalö nan yad midöp. Anib u me hagpin, ‘Ana nipe manö yad u udöm, kalöp hag ñinab,’ a gipin.

¹⁶ “Yöp magö ap midöp, yip niñagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyan niñnabim,” a ga. *

¹⁷ Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap midöp, yip niñagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyan niñnabim,’ a göp u, manö anibu i niñhön midöp? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, niñhön manö hagöp?” ö gila.

¹⁸ Anig hagöm, kale pen hag niñ pen hag niñ göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, niñhön ginig

* 16:7: Jon 14:16 * 16:11: Jon 12:31

* 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19

göm hagöp? Hagöp u hon it ap nɨɨagpun,” a ɣɨla.

19 Anɨg hagöm, Jisas nɨp hag nɨɨnɨg geila, nɨpe ke nɨɨöm haga, “Yöp magö ap mɨdöp, yɨp nɨɨagnabim; pen hainö yöp magö ap mɨdmim, yɨp kauyaɨ nɨɨnabim,” a ɣɨpin manö u nɨɨmim me, pen pen hag nɨɨnabim ar?

20 Yad kalöp nɨɨjö yabɨt hagabin, nɨbi bɨ mɨnön naböɨ it i yɨp nɨɨ udagpal gau, nan kale ke gau nöp gasɨ nɨɨöm mɨñ mɨñ ɣɨnaböl; pen kale mög gö mɨtöɨ göl ɣɨ mɨdeinabim. Mɨtöɨ ɣɨ mɨdeinabim pen hainö kale kauyaɨ mɨñ mɨñ yabɨt ɣɨ mɨdeinabim.

21 Nɨbi ap ñɨ pai ñɨɨjö nɨɨöl ɣɨ, ilön kub udöp, pen hainö ñɨ pai rɨk dap löm, magö u nöp nɨpe ñɨɨɨɨ ɣɨsön ram mɨnön aui auub u nɨɨöm, ilön mab u hauɨ göm, mɨñ mɨñ göl ɣɨ nöp mɨdeinab.

22 Kale unbö rö, mɨñi mɨdmagö ilön kale abe bɨg ñöl mɨdöp pen yɨp kauyaɨ nɨɨmim, mɨñ mɨñ yabɨt ɣɨnabim. Nɨbi bɨ rɨmnap apöm mɨñ mɨñ gep kale u udagnaböl.

23 “Ñɨn hain anɨbu, kale nan ap yɨp hag nɨɨagnabim. Kalöp nɨɨjö yabɨt hagabin, Bapi nɨp hib yad hagnabim hag nɨɨeinabim u, hagnabim rö ɣɨnab.” *

24 Kale nöd Bapi nɨp hagnabim, hib yad hagnabim, nan ap hag nɨɨagpim. Pen mɨñi, hib yad hagnabim hag nɨɨbe,

hag nɨɨnabim rö nöp ɣɨnab nɨɨöm kale mɨñ mɨñ yabɨt ɣɨnabim.

25 “Bapi manö nɨpe adö u hagem, pör manö ba gau lem hagnabim u pen mɨñi söl mɨdöp, manö anɨbu rö hagnabim; waiö nöp hagnabim.

26 Ñɨn anɨbu auö, Bapi nɨp hag nɨɨnabim u, hib yad hagnabim hag nɨɨnabim. Pen hib yad hag nɨɨnabim u, yad ke Bapi hag nɨɨnabim adö u hagnabim, wasö; kale ke hib yad hagnabim Bapi hag nɨɨnabim u, nɨɨnab.

27 Pen nɨhön: Bapi nöp yɨp yuö aunö u nɨɨ udmim, yɨp mɨdmagö libim u me, nɨpe ke kalöp mɨdmagö löp. *

28 Bapi aip mɨdul arö gem mɨnön naböɨ it i aunö; mɨñi mɨnön naböɨ it i arö gem kauyaɨ Bapi mɨdöp u amem aip mɨdeinabul,” a ga.

29 Jisas anɨg hageia, bɨ nɨpe gau hagla, “Mɨñi manö ba gau limön hagagabön; waiö yabɨt hagabön.

30 Uri hon nɨɨbun, ne manö gau magöɨhalö hadö nɨɨban. Nɨbi bɨ rɨmnap manö hag nɨɨeb kale mɨdeinab u, nöp hag nɨɨagpal magö u, ne ke nɨɨmön kalɨp hag ñɨnabön. ɣɨpan anɨbu hon nɨɨbun, ne God aip mɨdmön auna,” a ɣɨla.

31 Anɨg hageila, Jisas haga, “Anɨb u, ‘Hon uri nɨɨ ud-pun,’ a ɣɨ gasɨ nɨɨbim ar?”

32 Söl auab — pen miñi hadö auöp I — yip arö gımım kale ram ke ke arbe, yad ke halö mıdeinabin. Pen yad ke halö mıdageinabin; Bapi mıdöp rö, aip mıdeinabul. *

33 “Pen kalöp manö hag ñajın anıbi, yad anı dan nöp mıdmim, agamıj mıd aij gımım a gem hag ñajın. Mınöñ naböñ it i mıdpim rö, kalöp mınör ñınaböl. Pen gası halö mıdaimim, nan nıñön nıñön mınöñ naböñ it i kalöp gınab u, yad kłö anıbu magöñhalö ud rała mıgan yad u hadö lıbin,” a ga. *

17

Jisas Nap nıp sabe ga

1 Jisas manö anıbu hag pıs göm, kumi kabö lan nıñöm haga,

“Bapi. Ñın yip hagna u miñi auöp. Anıb u, ne gımön, nıbi bı gau nıñnaböl, yad Ñı ne mailö aij unbö ke halö mıdpin; pen yad Ñı ne gınö, kale nıñnaböl, ne Bapi mailö aij unbö ke halö mıdpan.

2 Nıñön gınıg: yip ke hagna rö, nıbi bı gau gau magöñhalö abad mıdem, nıbi bı yip hag lına gau kalıp udem, kamıñ pör mıdep magö u kalöp ñınabin.

3 Nıbi bı kale, ne God nıñö añı nöp mıdpan u nıñöm, yip Jisas Krais yuna u nıñnaböl nıbi bı gau, pör pör nöp kamıñ mıdeinaböl. *

4 Wög yip ram mınöñ it i hagna u, gı damem gı hakpin u me, nıbi bı mınöñ naböñ it i mıdpal gau kale nıñbal, ne Bı mailö aij unbö ke mıdpan. *

5 Pen Bapi. Miñi ne gımön, nöd ram mınöñ gı laglo ñın u, hol apıl mailö aij unbö ke halö mıdailo u rö, uri kuöyan anıb unbö rö nöp mıdeinabul. *

Jisas bı nıpe gau a göm Nap nıp sabe ga

6 “Nıbi bı mınöñ naböñ it i gau rımnay yip ñına. Nıbi bı anıb gau, kale nıbi bı ne mıdeila u pen yip ñına. Ne aigale bı rö mıdpan u kalıp hag ñınö. Yad manö aij ne kalıp hag ñınö, kale nıñ udöm, hagöp rö nöp gıpal.

7 Uri kale hadö nıñbal, yad nan nıñön gıpin gau, yad ke gagpin. Kale nıñbal nan nıñön ne yip ñıban u nöp udem kalıp ñıbin.

8 Manö nıñön nıñön yip hagna u, kalıp hag ñınö nıñ udpal. Anıb u, yad nöd ne aip mıdmıdul, ne yip hag yuö mınöñ naböñ it i aunö manö u, nıñ udpal.

9 “Kalıp nöp sabe gabin. Nıbi bı mınöñ naböñ it i nöp nıñlöl mulu lugöp gau sabe gagabin. Nıbi bı yip hagna gau nöp, nıbi bı ne mıdpal rö, nöp sabe gabin.

10 Nıbi bı yad gau ke, nıbi bı ne gau ke wasö, nıbi bı hol apıl aipen mıdpal me.

* 16:32: Mad 26:31,56

* 16:33: Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4

* 17:3: 1Jn 5:20

* 17:4: Jon 4:34

* 17:5: Jon 1:1

Kale gipal anibu niñöm, nibi bi rimnap gau niñbal, yad bi mailö aij ke halö midpin.

11 Pen uri yad midpan u ninabin rö, kale ke halö mideinabol. Bapi U! Ne klö ke halö midpan rö, yip hagaina yad u rö nöp midpin. Hib klö ke yabıl ne u udmön, kalıp rarö raumön, hol apıl jım ñöl midpul rö, kale anib unbö rö nöp jım ñöl midaiöl.

12 Yad kalıp aip midem, hib ne klö anibu yip ñina u udem, kalıp rarö rauem abad mid aij gipin. Bi ap ur gagöp. God Manö kalı kliñ riköm, bi ap böñ nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gıla rö, bi anibu nöp ur ga. Ga anibu, God Manö nöd kalı kliñ rikla rö nöp ga. *

13 “Pen ne midpan au ninig gabin rö, miñi ulep magö ap minön naböñ ıl i midnabin u, kale niñ midlö niñöl gı, nöp manö anibi hagabin. Anib u, yad miñ miñ yabıl gabin rö, kale u rö nöp miñ miñ yabıl göl.

14 Manö aij ne u kalıp hag ñinö niñ udpal rö, nibi bi minön naböñ ıl i gau kalıp mulu kal niñbal. Yad nibi bi minön naböñ ıl i gası niñbal rö gası niñagpin rö, kale u rö nöp nibi bi minön naböñ ıl i gası niñbal rö gası niñagpal. Anib u me, nibi bi minön naböñ ıl i kalıp mulu kal niñbal.

15 Pen kalıp minön naböñ ıl i nibö dam ne

midpan au ud aru, a gem hagagabin; kalıp minön naböñ ıl i abad midaimön, Seden kalıp gı naij gagan, a gem hagabin. *

16 Yad nibi bi minön naböñ ıl i gası niñbal rö gası niñagpin; kale u rö nöp nibi bi minön naböñ ıl i gası niñbal rö gası niñagpal.

17 Manö ne u, manö niñö nöp anibu, kalıp hag ñimön, kale u! midnabol.

18 Ne yip nibi bi minön naböñ ıl i midpal an gau yuna rö, yad kalıp u rö nöp nibi bi minön naböñ ıl i midpal an gau yubin. *

19 Wög niñhön niñhön yip ñiban u, yad gı haknabin. Yad anig gabin u, bi yad gau kale yip niñöm, wög kale niñhön niñhön mideinab u, kale u rö nöp gı hakan a gem, gabin.

Jisas nibi bi nipe gau magöñhalö a göm, nap nıp sabe ga

20 “Yad nöp sabe gabin i, bi uri hagajın kalıp nöp sabe gagabin; kale manö hag ñilö, nibi bi gau manö kale niñ udöm, yip niñ udnabol gau, kalıp abe sabe gabin.

21 Bapi, ne yad an dan midpan, yad nöp an dan midpin. Hol apıl jım ñöl midpul rö, kale magöñhalö anib unbö rö nöp hol apıl aip jım ñöl midaiöl. Anig ginab u, ne nöp yip hag yuö aunö

u, nɪbi bɪ mɪnön nabön it i midpal gau nɪŋ udöl.

²² Hol apɪl jɪm ñöl midpul rö, kale u rö nöp jɪm ñöl midaiöl, a gem, ne mailö aij unbö ke yɪp ñina u, yad pen kalɪp abe u rö nöp ñibin.
*

²³ Anɪb u, ne yad aŋ daŋ midpan rö, yad kalɪp aŋ daŋ midnö me, kale jɪm ñöl yabɪl midaiöl. Anɪg gö me, nɪbi bɪ mɪnön nabön it i gau nɪŋnaböl, ne nöp yɪp yuö aunö nɪŋöm ne yɪp midmagö liban rö, kalɪp u rö nöp midmagö liban.

²⁴ “Bapi! Yɪp aij göp u, nɪbi bɪ yɪp ñiban gau, am yad mideinabin au aip midöm, mɪnön nabön gɪ laglo ñin u, yɪp midmagö limön mailö aij unbö ke yɪp ñina u nɪŋöl.

²⁵ “Bapi! Ne me bɪ asɪŋ midagöp! Nɪbi bɪ mɪnön nabön it i gau kale nöp nɪŋagpal. Pen yad nöp nɪŋbin. Nɪbi bɪ yad gai i ne nöp yɪp yuö aunö u, nɪŋbal.

²⁶ Ne aigale bɪ rö midpan u, yad kalɪp hag ñinö. Pen hainö u rö nöp, ne aigale bɪ rö midpan u yad kalɪp hag ñi aij gɪnabin. Anɪg gem, yad ke kalɪp aŋ daŋ midnö, ne yɪp midmagö liban rö nɪŋ aij göm, kale u rö nöp pen pen midmagö löl,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla

(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Jisas Nap nɪp sabe gɪ pɪs göm, bɪ nɪpe gau aip ñɪg pro Kidron juöm, böŋ lödaŋ amöm, mab olip wög adɪŋ u arla.

² Mab olip wög adɪŋ anɪbu Jisas bɪ nɪpe gau aip pör am magum gɪmidal rö, Judas bɪ Jisas nɪp mumug nɪŋnɪg geia u, mɪgan anɪbu nɪŋ aij ga.

³ Perisi bɪ gau abe, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Judas nɪp hageila, nɪpe am ami bɪ rɪmnap uɫ göm, God sabe gep ram polisman rɪmnap uɫ göm, dam Jisas mideia au amjaka. Kale pen pen alep nan rɪmnap udöm, hapö rɪmnap lam rɪmnap lau udöm, aueila.

⁴ Jisas nɪp nan nɪhön gɪnɪg ga u nɪŋa u me, aueila u amöm haga, “An nɪp ulhai nɪŋ ajabim?” ö ga.

⁵ Hageila hagla, “Jisas, bɪ Nasared nɪbö u,” a gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Bɪ anɪbu me yad i,” a ga. Pen magö anɪbu, bɪ nɪp mumug nɪŋa u, Judas, kale aip anɪb au mideia.

⁶ Pen Jisas, “Bɪ anɪbu me yad i,” a gö, kale jöl adö lɪlɪ gɪ amöm gɪ dam pak la.

⁷ Jisas pen kalɪp kauyaŋ haga, “An nɪp ulhai nɪŋ ajabim?” ö ga.

Hageila hagla, “Jisas, bɪ Nasared nɪbö u,” a gɪla.

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kalöp midö nöp hagpin, ‘Bɪ anɪbu me yad i.’ Yɪp ulhai

nɪŋ ajpim rō, bɪ gai i kalɪp arō gɪpe aröl,” a ga.

⁹ Ga anɪbu, Jisas nöd Nap nɪp haga rō nöp ga. Nɪpe Nap nɪp haga, “Bapi. Bɪ yɪp ñina gau, añi ap ur gagöp,” a ga. *

¹⁰ Pen magö anɪbu nöp, Saimon Pida ru mɪlō kɪd daua u tɪp gɪ udöm, bɪ ap nɪp rɪmɪd yɪjɪg lau böŋ nöp rɪb gɪ dö gɪ yua. Bɪ anɪbu hib nɪpe Malkas. Nɪpe God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u nɪp bɪ wög gɪ ñeb nɪpe u mɪdmɪdöp.

¹¹ Pida anɪg geia, Jisas haga, “Ru mɪlō kɪd udpan kuöyaŋ lö araŋ! Ne Bapi ñɪg asɪ yɪp ñöb u ñɪŋagnabin a gɪmön nɪŋban ar?” a ga. *

Jisas ud Anas mɪdeia au arla

¹² Jisas anɪg hagö nɪŋöl gɪ, ami bɪ gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nɪp ud sɪsɪ löm, nagi lɪ pɪdön göm,

¹³ kale nöd Jisas dam Anas mɪdeia au arla. Bɪ Anas anɪbu, Kaiapas nɪma nɪpe. Kaiapas me, mɪ añi anɪbu, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl wög u hag lɪlō, wög gɪ mɪdeia.

¹⁴ Kaiapas nɪpe me nöd Juda bɪ manö ud asɪkep kalɪp haga, “Bɪ añi ap umö hon magöŋhalö kamɪŋ arnabun u aij,” a ga. *

Pida, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a ga

(*Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57*)

¹⁵ Pen Jisas nɪp anɪg göm, dam Anas ram u areila nɪŋöm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holmɪŋ hain hain arlo. Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u yɪp nɪŋ aij ga rō, yad amem böŋ nöp ram nɪpe manö kub hagmɪdal waryö raul yaŋ arnō;

¹⁶ pen Pida nɪpe höŋ löyaŋ adö mɪdeia. Yad pen ado gɪ apem, nɪbi ajön ñt abad mɪdeia u nɪp hagem, Pida nɪp u tɪ gɪ waryö raul yaŋ arlo.

¹⁷ Pen nɪbi ajön ñt abad mɪdeia u, Pida nɪp haga, “Ne u rō nöp Jisas bɪ nɪpe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasö,” ga.

¹⁸ Pen Kaiapas nɪp wög gɪ ñeila bɪ gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kalɪp yɪgön gö, mab bɪc run magö aŋ anɪb au pɪböŋ mɪdeia, uraköl mali mɪdeila. Pida nɪp u rō nöp yɪgön gö, ap aŋ anɪb au se göl, kalɪp aip mab mali mɪdeia.

Anas Jisas nɪp manö hag nɪŋa

(*Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71*)

¹⁹ Pen Anas, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl nöd mɪdmɪdöp u, Jisas nɪp hag nɪŋa, “Nɪbi bɪ ne nɪbi bɪ an? Ne manö nɪhön nɪhön nɪbi bɪ ne hag ñɪban?” a gɪ nɪŋa.

²⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö rɪmnap pɪ gem

* 18:9: Jon 17:12 * 18:11: Mad 26:39

* 18:14: Jon 11:49-51

hag ñagnö; bî kale gau nîŋ midlô nîŋöl gî, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag ñîbin.

²¹ Anîb u, nîhön gîŋig yîp manö hag nîŋabön? Nîbi bî manö hagnö nîŋ mîdeila rîmnap daumim hag nîŋmim. Manö nîhön nîhön hagnö u nîŋbal me,” a ga.

²² Jisas anîg hageia, God sabe gep ram abad mîdmîdöp polisman ap, nîp alaun u paköm haga, “Nîhön gîŋig bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u nîp manö anîbu rö hagabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Yad manö pîral ap hagpin a gîmön, manö pîral hagpin anîbu nîbi bî gai i kalîp waiö hag ñîmön. Pen manö nîŋö hagpin u, ne nîhön gîŋig yîp pakajan?” ö ga.

²⁴ Jisas nîp nagi lî rîbîk gîla rö mîdö nîŋöl gî, Anas hagö kale Jisas nîp dam, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl hain nîbö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyaŋ, “Jisas nîp nîŋagpin,” a ga

²⁵ Pen Pida nîpe anîg uraköl gî mîdöm mab mali mîdö nîŋöl gî, bî rîmnap nîp hagla, “Bî anîbu bî ap me ne i ar?” a gîla.

Hageila, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga.

²⁶ Pen bî au Pida rîmîd rîb gî dö ga u, bî rîdîk lö lö nîpe ap God nîp nan sabe gep bî kub u nîp wög gî mîdeia.

Nîpe apöm, Pida nîp haga, “Yad nöp nîŋbin, ne bî anîbu aip mab olîp wög adîŋ au mîdajan ar?” a ga.

²⁷ Hageia Pida kauyaŋ hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. Anîg hagö nîŋöl gî, adîŋ kîlakîl wiñ ala. *

Jisas nîp dam Pailod mîdeia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ram rîk dam lö nîŋöl gî, Juda kai kale Jisas nîp Kaiapas ram anîbu nîbö dam Rom gapman bî kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom bî ram raul i arno, hanîp asîŋ uŋ gîŋab nîŋöm hon Pasopa nan ñîŋun rö lagnab,” a göm, höŋ gîyaŋ mîdeila.

²⁹ Anîb u, Pailod höŋ amöm haga, “Bî i nîp nîhön manö nîŋmim daubim?” ö ga.

³⁰ Hageia, kale hagla, “Nîpe nan naij ap gagböp, nöp anîg dauagbnoŋ,” a gîla.

³¹ Hageila, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö nîŋmim, manö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon nîbi bî gau kalîp manö kub hagun, al pak lîno umöl, lo adö u mîdagöp. Rom gapman gau hanîp wasö gîpal,” a gîla. *

³² Juda kai anîg gîla u, Jisas yîp aigöl gîlô umnabin, a göm, haga rö nöp gîla. *

³³ Pen Juda kai anîg hageila, Pailod kauyaŋ ado

gi ram raul yaŋ amöm, Jisas auan a gö, aueia nɪp haga, “Ne Juda kai kiŋ kale u aka?” ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Manö yɪp hag nɪŋabön u, maj miŋan ne u ke hagabön aka nɪbi bɪ rɪmnap maj miŋan kale u udmön hagabön?” ö ga.

³⁵ Hageia, Pailod haga, “Yad Juda bɪ wasö. Juda kai ne gau nöp, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub ne gau nöp me, nöp dapöm ñimago yad ñibal. Ne nan nɪhön gaina anig giɪpal?” ö ga. *

³⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad nɪbi bɪ udem abad mɪdeinabin u, kiŋ mɪnön naböŋ iɪ i mɪdpal rö, mɪdageinabin. Yad mɪnön naböŋ iɪ i kiŋ mɪdnig gaibnep, Juda nɪbi bɪ gau yɪp nagɪ lun, a giɪlö, nɪbi bɪ yad gau uraköm kale aip pen pen alblap. Pen yad nɪbi bɪ udem abad mɪdeinabin nagɪ u ke mɪdöp; mɪnön naböŋ iɪ i rö wasö,” ga.

³⁷ Anig hageia, Pailod haga, “Anɪb u, ne kiŋ ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö anɪbu nöp me, Bapi God gö, yɪp mɪnön naböŋ iɪ i yag daulö, majö gem, manö nɪŋö yuö yabɪɪ u hag ñibin. Nɪbi bɪ manö nɪŋö yabɪɪ udun, a gi gasɪ nɪŋbal gau, manö yad u uɪpal,” a ga.

³⁸ Anig hageia, Pailod haga, “Pen manö gau nɪbö

gau nɪbö ke ke iru nöp mɪdöp u, hon aigöl gun manö nɪŋö yabɪɪ me u, a gun nɪŋun?” ö ga.

Juda nɪbi bɪ Pailod nɪp hagla, “Jisas nɪp al pak limim,” a giɪla

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod manö anɪbu hagöm, kauyaŋ höŋ amöm, Juda kai kalɪp haga, “Yad nɪpe nan naij ap gajɪp nɪŋagpin.

³⁹ Pen hon Rom gapman, mɪ u mɪ u, Pasopa ñin kub u auajɪp, bɪ nagɪman kale ap yɪharɪŋ hubɪk yubun. Anɪb u, Juda kai kiŋ kale u, yɪharɪŋ hubɪk yunö arnɪm aka?” ga.

⁴⁰ Hageia, meg miŋan dap ranöm hagla, “Nɪp wasö! Hon Barabas nɪp hubɪk yumön!” a giɪla. Bɪ Barabas anɪbu, nɪbi bɪ gau waŋ waŋ gö gapman kai kalɪp aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas manö kub haga

¹ Anig hageia, Pailod ami bɪ nɪpe gau hagö, Jisas nɪp nagɪ udöm pak ado malo giɪla.

² Anig göl paköm, nan kalɪ kalɪ halö rɪmnap udöm, kiŋ lɪbal rö usajɪɪ bad ap göm, Jisas nɪp rol gi ñöm, waɪj mu mɪlö bö ap lɪ ñöm, *

³ nɪp kuöyaŋ amöm kuöyaŋ amöm hagla, “Ne Juda kai kiŋ kale, ne pör nöp mɪdaimön!”

a gıla. Anıg hagöl gı, nıp mulu maj mıgan pakla.

4 Pen Pailod kuöyan höñ amöm, Juda nıbi bı kalıp haga, “Nıñim! Yad Jisas nıp höñ i daunabin nıñöm kale nıñnabim, yad nıpe nan naij göp it ap ulhai nıñagpin,” a ga.

5 Pen Jisas nıp usajıl kalı kalı halö bad u rol gı ñöm, wañj mu mlö bö adö lı ñıla u halö auö nıñöl gı, Pailod kalıp haga, “Nıp nıñim!” a ga.

6 Anıg hageia, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, God sabe gep ram polis-man gau abe, Jisas nıp nıñöm manö blätö göm hagla, “Nıp mab ba lañ al pak lımim! Nıp mab ba lañ al pak lımim!” a gıla. Anıg hageila, Pailod haga, “Kale ke nıp dammim, mab ba lañ al pak lımim. Yad nan naij göp it ap ulhai nıñagpin!” a ga.

7 Hageia, Juda kai hagla, “Nıpe, ‘Yad God Ñı nıpe,’ a ga u, lo hon ap hagöp, ‘Umnım,’ a göp,” a gıla.

8 Anıg hageila, Pailod nıñöm, rapın pıñıñ göm,

9 kuöyan ram raul yan amöm, Jisas nıp hag nıñöm haga, “Ne ram mınöñ gai nıbö?” ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga. *

10 Pailod haga, “Ne yıp manö hagagnabön ar? Ne nıñban. Yad nöp abad mıdpin. Anıb u, nöp hubık yunıg hubık yunabin; pen

nöp mab ba lañ al pak löl, a gınö, al pak lınaböl,” a ga.

11 Hageia, Jisas haga, “Pen ne yıp abad mıdpın u, ne ke wasö, God nöp hagö abad mıdpın. Anıb u, yıp gı naij gabön marö u, ne nöp udagnabön; bı yıp udöm nöp ñöb u, marö kub yabıt u udnab,” a ga. *

12 Jisas anıg hageia, Pailod nıp yıharıñ hag yuın, a göm, gası nıña u pen Juda kai nıp blätö gı hagöm hagla, “Ne Jisas nıp hubık yunabön u, Rom bı kub Sisa bı nıñeb nıpe mıdageinabön. Bı, yad kın mıdpın, a gıpal gau, Sisa aıp pen pen al lun, a göm me, manö anıbu rö hagpal,” a gıla. *

13 Anıg hageila, Pailod manö anıbu nıñöm, am Jisas nıp ul gı höñ amöm, nıpe am bı manö ud asıkep sea adö au lañ gıla adö u asıka. Ka asıka anıbu, “Kabö Adan” a gımıdal. Pen Arameik manö löm, “Gabada” a gımıdal.

14 Pen ñın anıbu, Juda nıbi bı Pasopa nan kale magum gep ñın. Sıdö anı kub lañ magö u, Pailod kalıp haga, “Kın kale me i!” a ga.

15 Hageia, meg magö dap ranöm hagla, “Nıp al pak lı! Nıp mab ba lañ al pak lı!” a gıla.

Hageila, Pailod haga, “Kın kale anıbi mab ba lañ al pak lınam?” ö ga.

Hageia, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau hagla,

* 19:9: Mad 27:12

* 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1

* 19:12: Luk 23:2;

“Kin hon ap mɨdagöp; Rom bɨ kub Sisa nöp mɨdöp,” a gɨla.

¹⁶ Pen anig gi hag damöm, Pailod manö kalip u udöm, ami bɨ gau kalip haga, “Jisas nɨp dam mab ba laŋ al pak lɨmim,” a ga.

Jisas nɨp mab ba laŋ al pak lɨla

(*Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43*)

¹⁷ Pen nɨp al pak lɨnig gɨla mab u, Jisas nɨp ñɨlö, nɨpe dam “Wip Nabɨc Cög Ij” a gɨpal dum u apjaka. Dum anɨbu, Arameik manö löm “Golgota” a gɨmɨdal.

¹⁸ Jisas nɨp mab kros cɨpɨt pak löm, bɨ mɨhöp, ap böŋ lap, ap böŋ lap, al pak lɨla. Jisas aŋ au mɨdeia.

¹⁹ Pen Pailod hagö, bɨ nɨpe gau mab po ap udöm kalɨ klɨñ rɨköm, Jisas nɨp al pak lɨla mab ba nabɨc au gɨdaŋ dɨlam gɨla. Kalɨ klɨñ rɨkla manö u:

JISAS NASARED NIBÖ JUDA

KAI KIN KALE ME I.

²⁰ Manö aŋ adö anɨbu nöp, Arameik manö kalɨ klɨñ rɨköm, Ladin manö kalɨ klɨñ rɨköm, Grik manö kalɨ klɨñ rɨköm gɨla me, Jerusalem söl anɨb au mɨdeia rö, Juda nɨbi bɨ iru nöp amgö lɨ nɨŋla.

²¹ Pen God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau am Pailod nɨp hagla, “Manö kalɨ klɨñ rɨkpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kin kale’ manö u mɨdagainɨm; yɨharɨŋ hagdöm, ‘Nɨpe hagöp, “Yad Juda kai kin kale mɨdpin,” a

göp,’ a gɨmön, manö anɨbu nöp kalɨ klɨñ rɨkmön,” a gɨla.

²² Anig hageila pen Pailod pen haga, “Yad manö nɨhön kalɨ klɨñ rɨkpin u, anig göl nöp mɨdnab,” a ga.

²³ Pen Jisas nɨp mab ba laŋ al pak löm, ami bɨ mɨhau mɨhau Jisas waɨj nɨpe gau balu ke ke udöm, waɨj mɨlö bö göm al dör gagla u, u rö nöp balu udnig hagla,

²⁴ “Pabu gagun! Yɨharɨŋ sadu rö gun, bɨ an udnɨm u, nɨpe udnab,” a gɨla. Gɨla anɨbu, God hadame nöp nɨbi bɨ gau kalip gasɨ ñö, God Manö u kalɨ klɨñ rɨköm, hainö anig gɨnaböl, a gɨla u me, hainö anig unbö rö nöp gɨla. Manö anɨbu kalɨ klɨñ rɨköm hagla,

“Waɨj yad u balu ke ke udöm, waɨj mɨlö bö yad u, sadu rö gun udun, a gɨla,” a gɨla. *

²⁵ Pen ñɨn anɨbu, Jisas nɨme u, nɨmañ u, Klopas nɨbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas nɨp al pak lɨla goɨ söl anɨb au mɨdeila. *

²⁶ Yad Jon, Jisas yɨp mɨdmagö lɨmɨdöp bɨ u, u rö nöp ap söl anɨb au mɨdainö u me, Jisas yɨp nɨŋöm, nɨme Maria nɨp haga, “Nɨbi me, ñɨ ne me u,” a ga. *

²⁷ Anig hagöm, nɨpe pen nɨme Maria nɨŋöm yɨp haga, “Name ne me u,” a ga. Anig hagö nɨŋöl gi, ñɨn anɨbu,

* 19:24: Sam 22:18

* 19:25: Mad 27:55-56

* 19:26: Jon 13:23

Jisas nīme nīp u† gi ram yad u damem, aip mīdmīdul.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49*)

²⁸ Jisas nīŋa, wög adö nīpe u magöŋhalö gi haka u me, God Manö haga u nīŋö līnīm a göm haga, “Yīp rugu mīlep göp,” a ga. *

²⁹ Pen nīg wain asi barol ap dap anīb au līlō mīdeia u me, ami bī ap, nan hain bad ap udöm, wain asi anību lōm, ud mab hisop lō adīŋ u abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nīp u la. *

³⁰ Jisas nīg wain asi anību nīŋöm haga, “Naböŋ juöp,” a göm, ubör yīhōŋ göm, ana nīpe ña.

Jisas rīglöm nīpe u bīnīŋ gīla

³¹ Pen Juda bī kub gau, kago† ñīn u dugo magö u hadö auajīp nīŋöm hagla, “Rol God nīp sabe gep ñīn hon u, wīp gau mab ba laŋ mīdagaiöl,” a göm, am Pailod nīp hagla, “Bī mab ba laŋ al pak lībal gau, ami bī gau ma kalīp gau pa jö gīlō, yīŋīd umlō, ud mīnōŋ yaŋ löl,” a gīla. *

³² Hageila, Pailod ami bī gau kalīp hagö, am bī Jisas aip al pak līla mīhau, ma kalīp gau pa jö gīla.

³³ Pen Jisas ma nīp u pa jö gun a göm nīŋla, nīpe hadö

uma. Anīg ga u me, ma nīpe u pa jö gagla.

³⁴ Pen ami bī ap, wa†ab ap udöm, Jisas nīp rīglöm adīŋ au bīnīŋ gö, adīŋ hagape halö, nīg halö luga.

³⁵ Anīb u, kale nībi bī manö kalī kīñ rīkabin anībī nīŋnabīm gau abe Jisas nīp nīŋ udmīm, a gem, yad Jon, Jisas nīp ga u amgö yad ke nīŋbīn rō, kalöp manö nīŋö yabī† anībī hagem kalī kīñ rīkabin. *

³⁶ Pen ga anību, God hadame nöp nībi bī gau kalīp gasī ñö, God Manö u kalī kīñ rīkōm, hainö anīg gīnaböl, a gīla u me, hainö anīg unbö rō nöp gīla. God Manö u kalī kīñ rīkōm hagla, “Le nīpe u, ap pa jö gagnaböl,” a gīla. *

³⁷ Pen manö ap hagla, “Bī nīp bīnīŋ gajal u nīp nīŋnaböl,” a gīla. *

Josep nīpe Jisas hañ ro-man dam rīgöl ga

(*Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸ Bī Arimadia daun nībō ap, Jisas manö nīpe nīŋ uda u pen, Juda bī kub kalīp pīñīŋ göm, Jisas nīp nīŋ udpīn, a göm, waiö ha-gagmīdöp. Bī anību hīb nīpe Josep. Nīpe Jisas nīp dam rīgöl gīnam, a göm, am Pailod nīp hag nīŋö, yau a gö, ud ara.

³⁹ Nikodimas nīpe Josep aip arlō. Nikodimas, bī au nöd am Jisas nīp sībōn yaŋ

* 19:28: Sam 22:15 * 19:29: Sam 69:21 * 19:31: Dud 21:22-23 * 19:35:

Jon 21:24 * 19:36: Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20 * 19:37: Sek 12:10; Rep 1:7

nɪŋa bɪ u. Nikodimas nan haɫɪŋ aij auep iru nöp, kilo unbö ñɪnjuöl ado gɪ da unbö aɟɪp böŋ daŋ (35) rō, udöm ara. Nan haɫɪŋ aij auep anɪbu, mab mö cɪl u abe, mab alos cɪl u abe udöm gɪla.
*

⁴⁰ Pen kale mɪhöp am wip he u ud asɪk dap lugmil, Juda nɪbi bɪ gɪmɪdal rō, mab cɪl ud ara u, wip he gau anöŋ lɪ ñɪmil, linɪn ud waɫɪj rud gɪla pro mɪlō u udmil, wam wam gɪlō.

⁴¹ Jisas mab ba laŋ al pak lɪla ka anɪb söl au wög adɪŋ ap mɪdeia. Wög adɪŋ anɪbu aŋ au kabö mɪgan gɪsön nöp luöm, wip rɪgöl gagla ap mɪdeia.

⁴² Juda kai God nɪp sabe gep ñɪn kale u söl söl ga rō, yɪŋɪd rɪgöl gul a gɪmil, kabö mɪgan yöp söl anɪb au rɪgöl gɪlō.

20

Wip rɪgöl gɪla u kuö nöp mɪdeia

(Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Sade ñɪn u, ram rɪknɪg gö nɪŋöl gɪ, Maria Magdala wip rɪgöl gɪla mɪgan amöm nɪŋa, kabö kub wip rɪgöl pɪɫ gɪla u, lɪɫɪ gɪ am goɫ au mɪdeia.

² Nɪpe nɪŋöm, kauyaŋ gɪ dö gɪ ap Saimon Pida hol mɪhön mɪdailo u apöm haga, “Bɪ Kub u nɪp agamɪj ud arbal; pen dap lɪbal au nɪŋagpun,” a ga.

³⁻⁴ Anɪg hageia, Pida hol mɪhön nɪŋnɪg gɪ dö yabɪɫ gul hadlo. Yad nöd amjakem,

⁵ hön adö löyaŋ nöp mɪdem, kabö mɪgan jɪŋ sɪpsɪp nɪŋnö waɫɪj bad gau nöp mɪdeia.

⁶⁻⁷ Pen Saimon Pida nɪpe hain apöm, kabö mɪgan u hɪɪkɪd amöm nɪŋa, Jisas nɪp waɫɪj wam halö yula gau hubɪk gaga; rɪgöl gɪla rō nöp mɪdeia. Pen waɫɪj nabɪc jɪŋ pɪral wam gɪgabö gɪla u, u rō nöp hubɪkaga; pɪral gɪgabö gɪla rō nöp asɪk gɪ ke au mɪdeia.

⁸ Yad nöd wip rɪgöl gɪla au apjaknō pen uri yad u rō nöp kabö mɪgan hɪɪkɪd amem nɪŋnö, waɫɪj gau wam halula rō mɪdeia u me, anɪbu Jisas uraköp, a gem nɪŋ udnö.

⁹ Pen ñɪn anɪbu, God Manö kalɪ kɪɪñ rɪkōm, Jisas umöm uraknɪm, a gɪla manö u, hol nɪŋ aij gaglo. *

¹⁰ Anɪg nɪŋul ado gɪ ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiö lö nɪŋa

(Mad 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹⁻¹² Pen Maria wip rɪgöl gɪla rɪgöl mɪgan anɪbu hön adö au uraköl mɪdöm mɪtōŋ göl gɪ mɪdeia. Mɪtōŋ göl gɪ mɪdöl gɪ, jöl magö dudu gɪ kabö mɪgan jɪŋ sɪpsɪp nɪŋa, ejol waɫɪj rud lɪlō mɪhau, Jisas wip he nöd mɪdeia ka anɪbu asɪk mɪdöl gɪ, ap nabɪc adɪŋ jɪŋ, ap ma adɪŋ mɪŋ, mɪdailō.

* 19:39: Jon 3:1-2

* 20:9: Ap 2:24-32; 1Ko 15:4

13 Ejol anib mihau Maria nɪp haglö, "Nihön ginig mitöŋ gabön?" ö gɪlö.

Hagailö haga, "Bɪ Kub yad u nɪp damöm gai dam libal u niŋagpin!" a ga.

14 Anig hagöm, ado göm niŋa, Jisas urak mɪdeia. Pen nɪp niŋö, bɪ unbö ke rö la. Jisas niŋa u pen u Jisas nöp a göm niŋaga. *

15 Jisas pen Maria nɪp haga, "Nɪbi me. Nihön ginig mitöŋ gabön? An nɪp ulhai niŋabön?" ö ga.

Hageia, Maria haga e, bɪ wög adiŋ nap nɪbö u nöp yɪp hagab, a göm haga, "Bɪ kub niŋeb. Wip u ud arbin, a gɪmön, gai dam liban u yɪp hagaimön, yad ud arnam," a ga.

16 Hageia, Jisas haga, "Maria!" a ga.

Hageia, Maria, Arameik manö löm, "Rabonai!" a ga. Manö haga anibu, "Manö Hag Ñeb Bɪ."

17 Hageia, Jisas haga, "Yad ram mɪnön iɪ i arö gem, Bapi ado gɪ au laŋ aragin rö, yɪp ud mɪdagaimön. Pen ne arammön, mam bɪ kalɪp hagmön, 'Jisas hagöp, "Yad Bapi yad, Bapi kale, God yad, God kale mɪdöp u ado gɪ arabin," a göp, ' a gɪmön," a ga. *

18 Jisas anig hageia, Maria Magdala am Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, "Yad Bɪ Kub u nɪp niŋem auabin," a ga. Anig hagöm, Jisas manö nihön

nihön nɪp haga u, Maria nɪpe Jisas bɪ nɪpe kalɪp manö anibu haga.

Jisas waiö lö bɪ nɪpe gau niŋla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Pen Sade ñin u, sɪdö wad ara niŋöm, bɪ nɪpe gau Juda bɪ kub gau kalɪp pɪñiŋ göm, ram raul amöm ajön u gɪñ pɪdön göm, agamiŋ mɪdeila niŋöm, Jisas ap aŋ anib au waiö löm haga, "God kalöp abad mɪdeiaŋ," a ga.

20 Anig hagöm, ñimagö ur nɪpe gau kalɪp yamöm, rɪglöm böŋ lau yamöm ga. Bɪ nɪpe gau niŋöm, u Bɪ Kub nöp, a göm, mɪñ mɪñ yabiɪ gɪla. *

21 Jisas pen kalɪp kuöyan haga, "God kalöp abad mɪdeiaŋ. Bapi yɪp hag yuö apem wög nɪpe gɪpin rö, kalöp pen abe hag yuabin," a ga.

22 Anig hagöm, kalɪp pu göl gɪ haga, "Ana Uɫ u udmim.

23 Nɪbi bɪ rɪmnap nan si nan naiŋ gɪpal gau niŋmim arö gɪnabim u, God u rö nöp niŋöm arö gɪnab. Pen niŋmim arö gagnabim u, God u rö nöp niŋöm arö gagnab," a ga. *

Jisas waiö lö bɪ nɪpe Domas nɪp niŋa

24 Pen Jisas ap waiö löm kalɪp manö haga ñin anibu, bɪ nɪpe Domas, hib ap Ñi

* 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4

* 20:17: Ro 8:29; Hib 2:11-12

* 20:20: Jon 16:22;

1Jn 1:1 * 20:23: Mad 16:19

Ramö a gîmidal u, kalîp aip mîdageia.

²⁵ Anîb u, hainö Jisas bî nîpe Domas nîp hagla, “Bî Kub u nînbun,” a gîla.

Hageila, nîpe pen haga, “Anîg hagabim u pen ñîmagö nîpe cipîl pakla u abe, rîglöm bîniñ gîla u abe, amgö yad ke nînem ñîmagö yad ud nînnabin u me, manö anîbu nîñ udem, uraköp, a gem nîñ udnabin; wasö u wasö,” ga.

²⁶ Anîg hagöm, pen wik añî ap mîdöm, Jisas bî nîpe gau Domas aip kuöyan ram raul u mîdeila. Ajöñ gîñ pîdön gîla u pen Jisas nîpe ap anîb au waiö löm haga, “God kalöp abad mîdeian,” a ga.

²⁷ Jisas anîg hagöm, Domas nîp haga, “Ñîmagö ne u, yîp cipîl pakla u ud nön. Ñîmagö yad nön. Rîglöm böñ yad bîniñ gîla aui abe ud nön. Gasî mîlö lagmön, yîp nîñ udmön,” a ga.

²⁸ Hageia, Domas haga, “Bî Kub yad, God yad!” a ga.

²⁹ Pen Jisas Domas nîp haga, “Yîp waiö nînmön me, yîp nîñ udpan. Pen nîbi bî yîp waiö nîñagöm, yîp nîñ udnaböl gau, mîñ mîñ yabîl gî naböl,” a ga. *

Jon manö anîbi nîhön gîniñ kalî kliñ rîka

³⁰ Pen manö kalî kliñ rîkabin anîbi, hon Jisas bî nîpe gau nîñ mîdno nîñöl gî, Jisas nan gagep ke ke iru nöp

gîmidöp rö, magöñhalö kalî kliñ rîkagpin.

³¹ Pen kale, Jisas nöp me, Krais u, God Ñî nîpe yabîl u nöp, a gîmim, nîp nîñ udpe, kalöp udö, nîp aip kamîñ mîdeinabim, a gem, manö anîbi kalî kliñ rîkpin. *

21

Jisas waiö lö bî nîpe unbö mudun jîñ u nîp nîñla

¹ Pen hainö hon Jisas bî nîpe gau Ñîg Wanjö Daibirias au mîdaino nîñöm Jisas nîpe waiö lö nîñno. Nîhön ga u hagnîg gabin.

² Saimon Pida u, Domas u (hib ap Ñî Ramö a gal u), Nadanyel Kena daun, ram mînön Galili au nîbö u, Sebedi ñî Jems hol mamil mîhau, Jisas bî nîpe mîhöp halö aip, jîm ñöl am Ñîg Wanjö Daibirias au mîdaino.

³ Saimon Pida hanîp haga, “Yad kabsal nan arabin,” a ga. Hageia, “Hon aip arnabun,” a gun, am nîp aip ñîg magîb udun, gî ajno ajno ram rua pen kabsal rîmnap udagno. *

⁴ Pen sîdö lîm gö nîñöl gî, Jisas ap ñîg wanjö goî au mîdeia. Nîp nîñno pen u Jisas nöp a gun nîñagno.

⁵ Nîpe hanîp haga, “Ñî game. Kale kabsal nan gî aj wasö nîñbim ar?” a ga. Hageia, hon yau a gîno.

⁶ Anîg hagaino, hanîp haga, “Üben u ud ñîg magîb ñîmagö yîjîg kîd lau adö

* 20:29: 1Pi 1:8

* 20:31: Jon 3:15; Ro 1:17; 1Jn 5:13

* 21:3: Luk 5:4-7

yumim me, kabsaṣ rīmnāp udnabim!” a ga. Hageia, uben u ud nīg an yaṇ yuun, kabsaṣ iru yabiṣ nōp udun, tīp gīno aunim rō laga.

⁷ Anīg geia, yad Jon, Pida nīp hagnō, “Bī anību Bī Kub u nōp,” a gīnō. Anīg hagainō, Pida nīṇm, waṣij nīpe au la u ud hib nab an au gīdan pīralōm, ujanīd nīg an yaṇ la. *

⁸ Hon bī rīmnāp nīg magīb adō u mīdun, uben kabsaṣ halō ap ran jakōm mīdeia u, tīp gī dap, mīlō gau wasō, mida unbō nīṇjuōl mamīd (100) rō nōp, nīg goṭ au auno.

⁹ Goṭ anīb au apun nīṇno, mab in bīc ara adō u, kabsaṣ rīmnāp in mīdeia. Bred rīmnāp u rō nōp mīdeia.

¹⁰ Pen Jisas hanīp haga, “Kabsaṣ mīṇi udpim gau, rīmnāp dauim,” a ga.

¹¹ Hageia, Saimon Pida nīg magīb adō u amōm, nīpe aip uben kabsaṣ iru nōp (153) mīdeia anību kabō kuṭup adō au tīp gī dauno. Uben u marō ga pen pa gī dō gaga. *

¹² Jisas pen hanīp haga, “Apim, nan nīṇim,” a ga. Hon pen nable gō, ne bī an ammōn mīdpan a gun nīp hag nīṇagno; u Bī Kub u nōp a gun, nīṇun arō gīno.

¹³ Jisas nīpe am bred u udōm, hanīp nīme lōm, kabsaṣ abe ud hanīp nīme lōm gō, nīṇno.

¹⁴ Pen Jisas umōm urakōm, hanīp bī nīpe gau ij mīhau

nīgan waiō lō nīp nīṇno. *

Jisas Pida nīp manō haga

¹⁵ Pen hon nan nīṇ pīs gun, Jisas Saimon Pida nīp hag nīṇa, “Saimon Jon nī nīpe. Bī gai i rō wasō; ne yīp nīṇō nōp mīdmagō līban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bī Kub. Yad nōp mīdmagō lībin u, ne nīṇban me,” a ga.

Anīg hageia, Jisas haga, “Sipsip pī yad gau, abad mīdaimōn,” a ga.

¹⁶ Jisas anīg hagōm, kauyaṇ hag nīṇa, “Saimon Jon nī nīpe. Ne yīp nīṇō nōp mīdmagō līban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bī Kub. Yad nōp mīdmagō lībin u, ne nīṇban me,” a ga.

Anīg hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad mīdaimōn,” a ga. *

¹⁷ Jisas kauyaṇ pen hag nīṇa, “Saimon Jon nī nīpe. Ne yīp mīdmagō līban aka?” ga.

Pen Jisas anīg gōm, manō adō aīṇ anību nōp, “Ne yīp mīdmagō līban aka?” hag nīṇm hag nīṇm gō me, Pida gasī iru nīṇōl gī haga, “Bī Kub. Ne nan gau magōṇhalō nīṇban. Anīb u, yad nōp mīdmagō lībin u, ne hadō nīṇban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Anīb u, sipsip yad gau abad mīdaimōn.

¹⁸ Yad nōp nīṇō yabiṣ hagabin, ne bī praj rō mīdaina nīn u, waṣij gasī

* 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29

* 21:11: Luk 5:6

* 21:14: Jon 20:19,26

* 21:16: Ap 20:28

ne ke niŋna rö ud limön ajmıdan. Pen ne hainö bi mılep lınabön ñın u, ne ñımagö ne gılaŋ gı mıdö niŋöl gı, bi ke nibö ap nöp nagı adıköm, aragnabön mol u uł gı ud arnab,” a ga.

¹⁹ Jisas manö haga anıbu, ni bi bi rımnab hainö Pida al pak lınaböl u, Jisas nöd niŋa me u. Ni bi bi hain nibö gau, Pida ni p nan niñhön gınaböl umnab u niñöm, God ni pe mailö aij unbö ke halö mıdöp u niñnaböl. Pen Jisas Pida ni p haga, “Yı p hain gımön,” a ga. *

²⁰ Jisas manö anıbu haga niñöm Pida ado göm niŋa, yad bi Jisas mıdmagö limıdöp u mıdainö. Yad bi anıbu me, nöd Jisas Pasopa nan ñıŋ mıdeia ıl au asık mıdem hag niñnö, “Bi Kub. An nöp mumug gınab?” ö gınö. *

²¹ Pida yı p niñöm Jisas ni p haga, “Bi Kub. Bi i ni p niñhön gınab?” ö ga.

²² Hageia, Jisas haga, “U gası yad. Yad hagnö ni pe mıdep nöp mıdö niŋöl gı, ado gı aunabin u, manö ne wasö. Pen ne yı p hain gımön,” a ga.

²³ Jisas manö haga anıbu, ni bi bi ni p niŋ udlä rımnab hagla, “Jisas bi ni pe anıbu umagnab,” a gıla. Pen Jisas bi ni pe anıbu umagnab a göm manö anıbu hagaga; ni pe yi harıŋ haga, “Yad hagnö, ni pe mıdep nöp mıdö

niŋöl gı, ado gı aunabin u, manö ne wasö,” ga.

²⁴ Jisas bi ni pe anıbu me, ni pe ke manö anıbi kalı kılñ rıköm, magöñhalö manö niñö yabıl nöp mıdöp u niñöm, kalı kılñ rıköp me u. *

²⁵ Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u pen manö anıbu yöp rımnab nöp aŋ aui kalı kılñ rıköp. Yad niñnö, manö anıb gau magöñhalö kalı kılñ rık buk iru nöp yaŋ lıblap, mınöñ naböŋ i pro gö, dam lep ka u mıdagaiböp. *

* 21:19: Mad 16:24-25; 2Pi 1:14

* 21:20: Jon 13:23-25

* 21:24: Jon 19:35

* 21:25: Jon 20:30

Aposil

Bî Jisas manö ud arep gau kale nan nîhön nîhön gîla

*Luk Diopilas nîp kauyan
kalî kliñ rîka*

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalî kliñ rîknö u, Jisas nîp yag daulö majö göm, wög il göm mîd damöm, nan nîhön nîhön göm, manö nîhön nîhön hag ñöm ga u, nöp köp nöd u kalî kliñ rîknö.

*

² Hainö, God Jisas nîp dam ap ran jak kumi kabö lañ au ud ara. Pen nîpe kumi kabö adö lañ au arnîg ga magö u, nîpe gö Ana U† nîpe manö nîpe ud arep hag la bî gau kalîp hag ñî aij ga. Manö anîbu magöñhalö nöd kalî kliñ rîkem nöp ñînö u.

³ Jisas uma pen kauyan uraköm, ñîñ unbö ñîñjuöl mîhöp (40) añ u ñîñ iru nöp waiö löm, manö nîpe ud arep bî nîpe gau aip mîdöm, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u kalîp hag ñîmîdöp. Anîg gö, kale amgö magö kale ke nîñla nîpe kamîñ mîdeia.

⁴ Pen umöm uraköm, mîñöñ naböñ adö il i mîdmîdöp ñîñ añ anîb au, ñîñ ap bî nîpe anîb gau aip nan magö ñîñöm haga, “Yad

kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nîhön kalöp ñîñabin a ga u, Jerusalem au nöp mîdmim, abad mîdaimim.

⁵ Jon ñîg pak ñeb bî u nîbi bî kalîp ñîg u nöp pak ña, pen ñîñ mîhöp nöp ap arö, Ana U† u apöm kalöp pak ñîñab,” a ga.

*Jisas nîpe ram mîñöñ
kumi kabö adö lañ au ap ran
jak ara*

⁶ Pen ñîñ ap Jisas nîpe bî nîpe anîb gau mîdeila añ au waiö lö, nîp hagla, “Bî Kub, ne mîñî kin hon mîdö, hon Isrel nîbi bî ram mîñöñ hon i kauyan ke abad mîdun, ram mîñöñ rîmnap abad mîdun gîñabun aka?” gîla.

⁷ Hageila, kalîp haga, “Ñîñ mai gîñab u, Bapi gasî nîpe ke nîñöm hag la; nan kale wasö.

⁸ Pen Ana U† nîpe kalöp auö, kale pîdöñ udmim ammim, Jerusalem nîbi bî, Judia nîbi bî, Sameria nîbi bî, nîbi bî ram mîñöñ gau gau magöñhalö gau, yad nîhön nîhön gîpin u kalîp hag ñîñabim,” a ga.

⁹ Anîg hagöm, bî nîpe gau nîñmîdlö nîñöl gî, God nîp dam ap ran jak kumi kabö adö lañ au ud arö nîñöl gî, kumi bad ap apöm nîp harîka.

¹⁰ Pen nîpe areia, kale kumi kabö lañ nîñ mîdlö nîñöl gî, magö anîbu nöp bî

* 1:1: Luk 1:3 * 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51 * 1:3: Luk 24:36-49; Ap 10:41

* 1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * 1:5: Mad 3:11 * 1:6: Luk 24:21

* 1:7: Mak 13:32 * 1:8: Mad 28:19; Luk 24:48

waij rud yimlö mihau ap kalip pig urak midailö.

11 Bi anib mihau haglö, “Bi Galili nibö gai i, kale nihön ginig kumi kabö laj nijn midpim? Kale nijöl gi midpe nijöl gi, God nipe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö laj au ud aröp u, hainö nipe ke unbö rö nöp ado gi aunab,” a gilö. *

Judas uma u Madaias kuö nipe uda

12 Olip Dum laj mideila u arö göm, Jerusalem ado gi arla. Adan mlö wasö, Olip Dum Jerusalem nibö söl; Juda God nip sabe gep ñin u kale ajmidal rö nöp. * *

13 Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö laj migan u arla. Bi mideila gau: Pida, Jon, Jems, Edru, Pilip, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias ñi nipe Jems u, Saimon Selod u, Jems ñi nipe Judas u. *

14 Kale pör pör magum göm, God nip sabe gimdal. Jisas nime Maria u, Jisas nimam bi gau, nibi rimnap halö pör anig gimdal.

15 Pen ñin aq anib au, nibi bi ñinjuöl unbö kagoi jin (120) rö ap magum gilö nijöl gi, Pida uraköm kalip haga,

16 “Añ mam bi nijim. Ana Ut nipe hadame nöp Depid nip gasi ñö, Judas Jisas nip mumug nija bi u ginab rö

nijöm kali klin rikö, haga haga rö nöp ga. *

17 Jisas bi Judas anibu udö, hon aip midöm, wög nipe u jim ñöl gimidun,” a ga.

18 Pen hainö nipe Jisas nip mumug nijöm, mani uda u damöm, minöñ naböñ ap rauöm, mid damöm, ñin añi ap ap lug paköm, mudun nipe u pabu göm, hibur magöñhalö lim gi höñ hañauö uma. *

19 Anig göl umö, Jerusalem nibi bi magöñhalö nijöm, minöñ naböñ rauöm uma anibu, hib Akeldama a gila. Akeldama hagla manö if u, “Hagape Luga Minöñ Nabö?,” a göm hagla.

20 Pida haga, “Depid hadame nöp God Manö adin Sam a gipal u kali klin riköm haga,

‘Ram nipe cög nöp midainim;

Nibi bi rimnap ram nipe am midagaiöl,’ a ga.

Depid manö ap pen haga, ‘Wög nipe u bi ap udnim,’ a ga. *

21 Haga anibu, bi hon ke ap nijun udnabun. Hon Bi Kub Jisas aip ajmidun u, bi hon aip pör ajmidöp bi ap nijun udnabun.

22 Bi hon aip pör ajöm, Jon Jisas nip ñig pak ña u nijöm, mid damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö laj ara nija bi ap nijun udnabun. Bi anibu rö udno

* 1:11: Mad 26:64; Luk 21:27

* 1:12: kilomida añi ap nöp rö

* 1:12: Luk

24:50-53

* 1:13: Mad 10:2-4

* 1:16: Sam 41:9

* 1:18: Mad 27:3-8

* 1:20:

Sam 69:25; 109:8

* 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27

me, Bî Kub Jisas umöm uraka manö u hag nî aij gî nab," a ga. *

23 Pida anig hagö, bî ne Madaias aip Josep aip kalip mîhön hag lîla. Pen Josep nî n rimnap hib nîpe ap Basabas, ap Jasdas, a gîmidal.

24-25 Bî anîb mîhau kalip anig göl hag löm, God nîp sabe göm hagla, "Bî Kub, Judas nöd gî naij göm umöm, ram nîpe mîdainîm au ara u, kuö nîpe u an udnîm, a gun, bî mîhöp i hag lîbun. Anîb u, ne nîbi bî magönhalö gasî nînjöm gîpal rö nîjban u me, nöp hag nîjabun, ne ke bî u a gö, hon nînjun udnabun," a gîla.

26 Anig hagöm, bî anîb mîhau ilön cal ud gulu gî udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agîp lan aip jîm nîöm, kauyan bî unbö mîgan lan la.

2

Ana Ut nîpe aua

1 Nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau, Pedikos nî n kub u mîni, a göm, ap ram raul mîgan aîi ap mîdeila. *

2 Anig göl mîdlö nînjöl gî, adîj gu kub kumi kabö adö lan nîbö hagöm, yîgön rö udöm, ram raul mîgan asîk mîdeila au yan aua.

3 Pen magö anîbu nöp nîjla, mab mîtan ugan rö u apöm, pîlajîk ke ke pa gî dö

gî amöm, nîbi bî nabîc cög adö lan aîi aîi am mîdeila. *

4 Am mîdö nînjöl gî, Ana Ut apöm, ana kalip an dan ajman raua nînjöm kale manö yabî adö ke ke hagla. *

5 Pen nî n anîbu, Juda nîbi bî gau, kale mîgan ke ke, ram mînjön gau nîbö gau nîbö apöm, Jerusalem magum gî mîdeila. Nîbi bî anîb gau kale God Manö haga rö nînjöm gîmidal.

6 Gu kub anîbu hageia nînjöm, nîhön gab a göm, nîbi bî iru nöp yîjîd ram anîbu apöm nîjla, manö yabî adö ke ke kabö göl nöp hageila.

7 Kale nînjöm, aiö waiö göm hagla, "Nîbi bî gai i magönhalö Galili nîbö.

8 Pen aige göm manö yabî hon ke ke hagnun rö kabö göl hagaböl nîjabun?

9 Hon rimnap Padia nîbö, rimnap Midia nîbö, rimnap Ilam nîbö, rimnap Mesopodemia nîbö, rimnap Judia nîbö, rimnap Kapasodia nîbö, rimnap Podas nîbö, rimnap Esia nîbö,

10 rimnap Prijia nîbö, rimnap Pampilia nîbö, rimnap Ijip nîbö, rimnap ram mînjön Libia, Sairini daun goî gau nîbö, rimnap Rom nîbö auno.

11 Nîbi bî Rom nîbö aula u, rimnap Juda nîbi bî yîjîg göl, rimnap Juda nîbi bî wasö pen urî Juda nîbi bî gîpal rö adö u gîpal. Rimnap Krir nîbö, rimnap Arebia nîbö

* 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11

* 2:3: Mad 3:11

* 2:4: Ap 4:31; 10:44-46;

19:6; Mak 16:17

auno. Pen hon niŋ midno niŋöl gi, manö yabił hon ke ke haggun rö kabö göl hagöm, God niŋe nan unbö ke yabił göp, a göm, hib niŋe haglö adö arab, niŋabun,” a gila.

12 Anig hagöm, gasi iru niŋöl gi, pen hag niŋö, pen hag niŋö göm hagla, “Ke yabił gab anibu niŋön giŋig gab,” a göm, gasi iru yabił niŋla.

13 Niŋi bi riŋnap pen kale niŋiŋon li hagla, “U niŋ wain iru nöŋ niŋöm, hauł alöp hagaböl,” a gila.

Pida manö hag ña

14 Pen Pida bi Jisas manö ud arep bi unbö agip laŋ aip uraköm, meg miŋan dap ranöm, niŋi bi iru nöŋ midella gau kalip haga, “Kale Juda niŋi bi hon abe, kale niŋi bi Jerusalem aui hanmidim abe, aui niŋön gajip u yad kalöp manö hagniŋ gabin i niŋ aij giŋimim.

15 Kale riŋnap haggim, ‘Bi gai i niŋ wain iru nöŋ niŋöm, hauł alöp hagaböl,’ a giŋim u, pen kale niŋ wain niŋlöl hauł alagöp. Miŋi siŋdö giŋsön nöŋ auöp magö u nöŋ me.

16 Pen manö yabił ke ke hagaböl niŋabim anibi, bi God manö hagep Joel hadame nöŋ hagöm kalı kliŋ riŋka rö nöŋ gab me u. Niŋe manö anibu kalı kliŋ riŋköm haga,

17 ‘God hagöp, “Niŋ hain u,

niŋi bi magöŋhalö gau kalip Ana yad yunabın.

Ñi pai kale gau God Manö niŋi bi kalip hag niŋaböl.

Bi praj kale gau naböŋ niŋnaböl.

Bi majö kale gau hon niŋnaböl.*

18 Niŋ anibu, niŋi bi yip wög gi niŋbal gau, niŋi gau abe bi gau abe,

kalip Ana yad yunö, manö aij yad u niŋi bi gau kalip hag niŋnaböl.

19 Pen kumi kabö adö laŋ nan ke gagep rö riŋnap gem,

miŋnön naböŋ adö il i nan niŋeb niŋagep ke niŋbö riŋnap giŋnabin.

Hagape göm, mab inöm, hadu adpił kub göm giŋnab.

20 Siŋdö mailö gagnab; rakıŋ hagape bö liŋnab.

Anig geinab, hainö niŋ unbö ke niŋbö waiö liŋnab.

Bi Kub mailö aij unbö ke halö aunab.

21 Pen niŋi bi an an, Bi Kub yip ud kamıŋ yuan, a göm, hag niŋnaböl gau,

kalip ud kamıŋ yunab,” a ga.

22 Pida niŋe Joel kalı kliŋ riŋka manö anibu hag piŋ göm haga, “Kale Isrel niŋi bi, manö hagniŋ gabin i niŋ aij giŋimim. Jisas bi Nasared niŋbö u bi yiŋariŋ wasö; God niŋe ke niŋ yuö aua. Niŋ yad u yunö, nan gagep rö iru nöŋ

* 2:17: Joe 2:28-32

göm, nan niṇeb niṇagep iru
nöp göm gɪnab aṇ kalɪp au
niṇöm, bi anɪbu God niṇpe ke
hag yuö aua u niṇlaṇ, a göm,
niṇp yuö aua. Jisas niṇpe nan
gagep rö aṇ kale ga u, kale ke
hadö niṇbim.

23 God kale gɪnabim rö nöd
niṇöm, Jisas niṇp ud ñimago
adö kalöp u lö, kale dam niṇbi
bi nan si nan naij gɪpal gau
kalɪp ñibe, niṇp mab ba laṇ al
pak lilö uma.

24 Niṇpe ilön kub yabiṭ
udöm uma u pen böṇ nöp
wip riḡöl au midöm, hij gi
lug li arnim rö laga. God gö
kauyaṇ uraka.

25 Depid pen hadame nöp
Jisas niṇp manö kalɪ kliñ
riköm haga,

‘Yad niṇbin, Bi Kub yad aip
pör pör midöp.

Niṇpe ñimago yijig yad
lau adö midöp u me,
yad piñiṇ gagnabin. *

26 Anig göp u, hibur
midmagö yad pitaiöp;
yad ñiñi lem hagabin.

Hañ roman yad
umnig gab pen gasi
halö midem piñiṇ
gagnabin.

27 Ai giniḡ? Ne yip wip riḡöl
migan arö gagnabön.

Ne Bi Uṭ ne arö gö, hañ
roman niṇpe hij gi lug li
aragnab.

28 Ne yip kaminiṇ midem adan
u yamna.

Yad ne aip midem, miñ
miñ yabiṭ gɪnabin,’ a
ga,” a ga.

29 Pida Depid haga manö
anɪbu hag pis göm haga,
“Añ mam bi, yad kalöp
manö kabö göl hagnö, niṇ
aij gɪnabim. Bac itaṇ Depid
umö riḡöl gila utöm migan
u midöp; utöm migan anɪbu
miñi hon u rö nöp niṇbun. *

30 Pen Depid niṇpe God
manö hag ñeb bi midmidöp
u me, niṇpe niṇa, God
hadame nöp manö hag löm
haga, ‘Ne ñi riknabön rik
damöm riklinaböl ñi ap niṇpe
ka ne udöm, kin mideminab,’
a ga. *

31 Depid nan hainö gɪnab
u niṇöm, Mesaia u* niṇpe
umöm uraknab, a göm, haga,
‘Niṇp wip riḡöl migan arö
gaga. Hañ roman niṇpe hij gi
lug li araga,’ a ga. *

32 “Miñi God gö, Jisas
niṇpe uraköm kaminiṇ midöp.
Niṇpe kaminiṇ midöp u hon
magöṇhalö amgö magö hon
ke niṇbun.

33 God Jisas niṇp dam
ñimago yijig adö niṇpe lau
la. Löm niṇpe Ana Uṭ ñinabin
a göm haga u, Jisas niṇp ñö,
niṇpe pen hanip ñö, apöm gu
kub hagö, hon manö ke ke
hagabun i niṇabim. *

34 Pen Depid manö haga
anɪbu, niṇpe ke hagaga. De-
pid niṇpe minöṇ naböṇ it i

* 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11

* 2:31: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe it añi ap nöp
midöp: “God hag la Bi u.” * 2:31: Sam 16:10 * 2:33: Ap 5:32; 7:55-56

midöm, kumi kabö adö lan
araga. Pen nipe haga,
'Bî Kub nipe Bî Kub yad u nîp
haga,

"Ñimagö yîjig yad lau
adö asik midaimön
me;

35 yad gînö kauaŋ mauaŋ ne
gau,

raŋa mîgan ne gau
mideinaböl," a ga, a
ga.

*

36 "Anîb u, kale Isrel nîbi
bî magöŋhalö nîŋ aij gîmim:
Jisas bî mab ba lan al pak
libe uma bî anîbu nöp,
God gö Bî Kub yabîl midöp.
Nipe nöp Mesaia pör abad
midmidun me u," a ga. *

37 Pida manö anîbu hagö,
nîbi bî mideila gau nîŋöm
ñaul ara. Anîg gö, kale Pida
abe, Jisas manö ud arep bî
gau abe, hag nîŋöm hagla,
"Anîb u, mam bî, hon mîñi
nîhön gun?" ö gîla.

38 Hageila, Pida haga,
"Kale añî añî magöŋhalö
midpim rö, nan si nan naij
gîpim adö u, nîhön gînîg
anîg gîpun, a gîmim, arö
gîmim, Jisas Kraiss nîp nîŋ
udmim, ñîg pakmim. Anîg
geinabim, God nan si nan
naij gîpim u nîŋöm arö göm,
Ana Uŋ nipe u kalöp ñî nab.

39 God hadame nöp haga,
'Ana yad kalöp Isrel nîbi bî
ñem, ñî pai kale yag daun-
abim gau kalîp ñem, nîbi
bî mîlô gau kalîp abe ñem
gînabin,' a ga. Anîb u,
hon nîŋbun, God nîbi bî an

an aulan a gî nab gau, kalîp
magöŋhalö Ana Uŋ u ñî nab,"
a ga. *

40 Pida kalîp mög nîŋöm,
manö iru nöp hagöm hagöm
haga, "Nîbi bî uri midpal
rîmnap haŋowaŋ gî naij
gîpal rö arö gîmim, mid aij
gîmim. Wasö u, ilön kub
udnabim," a ga.

41 Nîbi bî iru nöp Pida
manö haga u nîŋöm, Jisas
Kraiss nîp nîŋ udöm, ñîg
pakla. Ñîn anîbu nöp, nîbi
bî dri dausan (3000) rö Jisas
Kraiss nîp nîŋ udöm, Jisas
nîbi bî nipe aip jîm ñöl
mideila. *

42 Anîb u, kale pör pör
apöm, bî Jisas manö ud arep
bî gau aip se göl midöm,
God Manö hag ñeila u nîŋ
aij gun, a göm, hag amîl apîl
göl gî, bred ud jö göm se göl
ñîŋöl gî, God nîp sabe göl gî
midmidal. *

*Jisas nîbi bî nipe gau
gîmidal rö*

43 God bî Jisas manö ud
arep bî gau kalîp pîdöŋ ñö,
nan gagep rö iru nöp göm,
nan nîŋeb nîŋagep iru nöp
göm gîlô, nîbi bî gau nîŋöm,
aiö waiö gîla.

44 Nîbi bî Jisas nîp nîŋ udla
gau, se gî midöm, nîbi bî
nan midageia gau, nîbi bî
rîmnap kalîp nan haŋowaŋ
ñîla. *

45 Mînöŋ nabö?, nan gau
u rö nöp sîkim göm, mani

* 2:35: Sam 110:1

* 2:36: Ap 5:30-31

* 2:39: Ais 57:19

* 2:41: Ap 2:47;

4:4 * 2:42: Ap 20:7

* 2:44: Ap 4:32-35

udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñila.

⁴⁶ Kale pör pör, ñin añi añi, God sabe gep ram u am magum gimidal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, midmagö apen löl gi, ñiñi löl gi, nan se göl ñinmidal.

⁴⁷ Pen nibi bi mideila gau magöñhalö, Jisas niñ udla nibi bi kalip niñlö, aij a ga. Pör pör, ñin añi añi, Bi Kub nipe nibi bi rimnap halö ud kamñ yuö, kale Jisas niñ niñ udöm, ap Jisas nibi bi nipe nöd nibö gau aip midmidal.

*

3

Bi ma naij ga u, Pida gö, kamñ la

¹⁻³ Bi nime yag daua ñin u nöp ma naij ga ap, niñ ñin añi añi pör pör dapöm, God sabe gep ram ajöñ il, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goñ au lölö asik midmidöp. Midöl gi, nibi bi God sabe gep ram raul migan ap armidal gau, kale mani nan yip ap ñim, a gi asib gimidöp.

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sidö gamñ ga dugo magö u, God niñ sabe gep magö u, God niñ sabe ginig, ap padilö niñöl gi, bi ma naij ga anbu kalip mihöñ niñöm haga, “Yip mani rimnap ñil,” a ga.

⁴ Hageia, kalpe mihöñ niñ niñ ij halö li midmil, Pida haga, “Halip mihöñ nöñ!” a ga.

*

⁵ Haga, yip nan ap ñinig gabil, a göm, kalip mihöñ niñ midö niñöl gi,

⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad midagöp u pen nan yad añi ap midöp u nöp ñinabin. Jisas Krai Nasared nibö u, hib nipe hagem nöp hagabin, ‘Urak aru!’ ” a ga. *

⁷ Pida anig hagöm, ñimagö yijig lau niñ udöm, ud urak ñö niñöl gi, magö anbu nöp ma abe, ma goñ abe aij la.

⁸ Aij gö, yinid urak amöl gi, rañ rañ göl gi, God niñ aij a göl gi, kalip mihöñ aip God sabe gep ram raul migan u ara.

⁹ God niñ aij, a göm, abö göl göm ajeia u, nibi bi mideila gau niñöm,

¹⁰ bi ma naij pör apöm, God sabe gep ram ajöñ il, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goñ au asik midöm, mani nan gau asib gimidöp bi anbu, aigöl göm ma yabñ abö gi auab, a göm, gasi iru niñöm aiö waiö gila.

Pida manö hag ña

¹¹ Bi anbu nipe, God sabe gep ram höñ adö, Solomon Ram Bada, a gimidal, migan u midöm, Pida aip, Jon aip kalip mihöñ an an li ud midö niñöl gi, nibi bi magöñhalö aiö waiö göl gi, gi dö gi aula.

¹² Nibi bi aueila, Pida nipe niñöm haga, “Isrel nibi bi gai i, kale niñön ginig gasi iru niñmim halip bi mihöñ niñ ij halö gabim? ‘Kale mihöñ bi klö, bi kamñ aij midmil

* 2:47: Ap 6:7; 11:21

* 3:4: Ap 14:9

* 3:6: Ap 4:10; 16:18

gajil, bi anibi adan aj aij gab,'
a gimim, gasi u niŋabim ar?
U wasö.

13 Ebrahim, Aisak, Jekop,
bac itaŋ hon bi gau sabe
gimidal God anibu nöp nipe
ke gö, bi wög gi ñeb nipe
Jisas urakö, nibi bi gau
niŋöm, nipe mailö aij unbö
ke halö midöp a göm, niŋbal.
Kale pen Jisas nip udagpe.
Pailod, Jisas nip hubik yu+n
a ga u pen kale ke, nip dam
mab ba laŋ al pak lilaŋ, a
gipe. *

14 Jisas nipe Bi Ut; nipe
Bi Kamitj Aij pör nöp God
hagöp rö nöp göp. Pen kale
hagpe, Jisas nipe bi niŋeb
hon wasö; bi wip almidöp u
hanip hubik yu, a gipe.

15 Anig gimim, Bi kamitj
midep magö ñöb u nip al pak
libe. Pen God gö, nipe uraka
u, hon amgö magö hon ke
niŋul hagabul.

16 Bi ma naij pör niŋbim
i, mñi kamitj lajip niŋbim.
Jisas klö nipe gö me, kamitj
löp. Jisas niŋ udul, hib
nipe haglo, nipe gö böŋ nöp
kamitj löp.

17 "Pen mideimam yad gai.
Kale ke abe, bi kub kale gau
abe, hau halö midmim, Jisas
nip anig gipe. *

18 Pen God nipe bi manö
nipe hagep gau kalip
hadame nöp gasi ñö hagla,
'Hainö God Mesaia nipe ilön
kub yabıl udöm umnab,' a
gila u me, hagla rö nöp gipe.

19 Anib u, nan si nan naij

gipim u, niñön ginig anig
gipun, a gimim, arö gimim,
God nip ado gi aube, nipe
nan si nan naij gipim pri u
lik gi yunab. *

20 Anig gipe, Bi Kub nipe
ana kalöp aŋ daŋ klö nipe
ñöm, Krais u kalöp hadame
nöp hag la u hag yunab.
Krais u Jisas me.

21 God nipe hadame nöp
hagö, bi manö hagep u+ nipe
gau hagla rö, Jisas nipe ram
m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au
midöp rö midö niŋöl gi, God
nan magöŋhalö kauyaŋ gi li
aij ginab ñin u aunab.

22 Mosi's haga, 'Hainö Bi
Kub God kale, nipe bi manö
hagep yad rö, bi it kale ke
ap, hag yunab. Nipe apöm,
manö hagnab u magöŋhalö
niŋ aij gimim. *

23 Nibi bi manö nipe
udagnaböl gau, nibi bi nipe
midageinaböl; kale böŋ
nöp höŋ adö yaŋ amöm,
umnaböl,' a ga.

24 "Bi God manö hagep
Samyuel abe, bi God manö
hagep hain aula gau abe
magöŋhalö nan uri waiö lab
niŋabun u hadö hag ñila.

25 God hadame nöp nahai
itaŋ kale manö hag la u,
kale ke nan ame udabim me
u. God bac Ebrahim nip
ginabin, a göm, manö hag
la. Manö hag löm haga, 'Ñi
pai ne rikö, kale rik dam
dapıl göm riknaböl gau, bi
ap midöm me, nipe gö nibi

* 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23

* 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13 * 3:19:

Ap 2:38

* 3:22: Dud 18:15,18-19

* 3:25: Jen 22:18

bɪ gau magõnhalõ mĩn mĩn
gɪnabõl, ' a ga. *

²⁶ Pen God Bɪ Wõg Gɪ Nɛb
nɪpe Jisas ram mɪnõn iɪ i yua
u, kalõp nõp a gõm, nõd yuõ
aua. Isrel nɪbi bɪ nan si naij
naij gɪpal u, nɪhõn gɪnɪg anɪg
gɪpun, a gõm, adõ anɪbu arõ
gõm, mɪd aij gɪlan, a gõm,
kalõp Isrel nɪbi bɪ gai i nõd
yuõ aua, " a ga. *

4

*Pida aip Jon aip kalɪp
manõ kub hagla*

¹ Pida aip, Jon aip nɪbi bɪ
kalɪp manõ hag nɪlõ nɪnõl
gɪ, bɪ God nɪp nan sabe gep
bɪ gau abe, God sabe gep
ram polisman bɪ nabɪc kale
u abe, bɪ Sadyusi gau abe,
amõm manõ hagailõ anɪbu
apdi nɪnla.

² Jisas umõm uraka rõ, nɪbi
bɪ Jisas nɪp nɪn udnabõl gau
u rõ nõp umõm uraknabõl
manõ u, nɪhõn gɪnɪg hag
nɪabil, a gɪlõ, mulu luga.

³ Anɪb u, kale Pida aip Jon
aip ud sɪsɪ gõm, uri dugõp
magõ i wasõ, rol manõ kub
hagnabun, a gõm, kalɪp bɪ
mɪhõn dam nagɪ lɪla.

⁴ Pen Pida Jon bɪ mɪhau
manõ aij anɪbu hag nɪailõ,
nɪbi bɪ nɪnõm, iru yabɪl nɪn
udla. Anɪb u, nɪbi bɪ Jisas nɪn
udla gau unbõ paip dausan
(5000) rõ ara. *

⁵ Pen ruõ, Juda bɪ kub ram
mɪnõn anɪbu abad mɪdmɪdal
abe, bɪ manõ ud asɪkep gau
abe, bɪ lo manõ hag nɛb bɪ

gau abe, Jerusalem gau ap
magum gɪla.

⁶ God nɪp nan sabe gep
bɪ kub yabɪl Anas aip, Ka-
iapas aip, yam kale bɪ Jon
u, Aleksada u, bɪ yam kale
rɪmnap halõ apõm, an anɪb
au mɪdeila.

⁷ Kale magum gõm haglõ,
Pida Jon kalɪp mɪhõn uɪ gɪ
dap an au lɪlõ, kalɪp mɪhõn
hag nɪnõm hagla, "Bɪ ma naij
ga u aigõl gɪ gajɪl kamɪn lõp?
Pɪdõn gai nɪbõ udmil, hib
nɪhõn hagnmil, anɪg gɪpil?" õ
gɪla.

⁸ Hageila, Ana Uɪ nɪpe
am Pida an dan ajman rauõ
nɪnõl gɪ, Pida haga, "Kale
Juda bɪ kub abe, bɪ manõ ud
asɪkep abe, manõ hagabin i
nɪnim.

⁹ Bɪ mög gep ma naij ga
u gailo kamɪn la u nɪnmim,
'Kale aigõl gɪ gajɪl kamɪn
lõp?' õ gɪmim, halɪp manõ
kub hagabim ar?

¹⁰ Anɪb u, kale manõ
hagnɪg gabin i nɪn aij gɪmim.
Isrel nɪbi bɪ gau magõnhalõ u
rõ nõp nɪn aij gõl. Jisas Krais
bɪ Nasared nɪbõ hib nɪpe u
nõp nɪn udul, hib nɪpe haglo,
nɪpe gõ, bɪ anɪbi nɪp bõn nõp
kamɪn lõ, aj aij gab nɪnabim.
Kale Jisas Krais nɪp mab ba
lan al pak lɪbe u pen God gõ
kauyan uraka. *

¹¹ Bɪ Jisas anɪbu nɪp me,
God Manõ kalɪ kɪn rɪkõm
hagla,

'Kale bɪ ram gep gau, kabõ
mɪlõ ap, u kabõ naij, a
gɪmim, arõ gɪpe u,

uri ram padö an yan
b+ing ñöl m+idöp, a
g+la. *

12 God n+pe Jisas hib n+pe nöp
han+p haga n+ñöm Jisas n+pe
nöp han+p ud kam+ñ yun+im
rö löp. M+ñöñ naböñ it i b+
ke n+bö ap han+p ud kam+ñ
yun+im rö lagöp wasö yab+ñ,
a ga. *

13 Pida Jon kale b+ m+ihau
urakmil, p+ñ+ñ gagmil,
hañöwañ kabö göl nöp haglö
u, b+ kub an+ñ gau n+ñöm, aiö
waiö göm hagla, "B+ m+hai i
kale skul hagaglö u pen kale
Jisas aip m+idmil an+g g+imil
g+pil," a g+la.

14 B+ ma naij ga kam+ñ la
u an kale au m+idö n+ñöl g+,
kal+p m+ihöñ manö hag göl rö
laga.

15 An+ñ u me, kale hagla,
"Kansol ram i höñ yan am
m+idai+ñ," a g+la. Höñ yan am
m+idlö n+ñöl g+, kale ke hag
n+ñ hag n+ñ göm hagla,

16 "B+ m+hai i hon n+ihön
gun? Kale nan gagep rö
u g+ilö, Jerusalem n+bi b+
magöñhalö hadö n+ñbal.
An+ñ u, kale m+ihöñ nan
gagep rö ap gagpil a gun rö
lagöp.

17 Pen kale ammil, manö
an+bu n+bi b+ r+gon r+imnap
haglö, kale u rö nöp n+ñöl
rö löp. An+g göp u, hon
kal+p m+ihöñ manö klö ha-
gun hagun, 'Jisas hib n+pe u
hainö n+bi b+ r+imnap hagag-
mil, wasö yab+ñ,' a gun," a
g+la.

18 An+g hagöm, kal+p
m+ihöñ haglö auailö hagla,
"Jisas hib u hainö hagagmil;
n+bi b+ r+imnap Jisas manö u
hag ñagmil, wasö yab+ñ," a
g+la. *

19 An+g hageila, Pida Jon
kale pen pe haglö, "Hol God
manö n+p u arö gul, manö
kalöp u udlo, God n+p aij
g+ñab aka wasö? Kale ke
n+ñim. *

20 Pen Jisas n+ihön n+ihön ga,
manö n+ihön n+ihön haga u,
hol n+bi b+ gau kal+p hag ñ+
arö gul rö lagöp," a g+ilö.

21-22 An+g hagailö, Kansol
b+ kub gau gas+ kale ke
n+ñöm, 'B+ i m+ ñ+ñjuöl
m+ihöp (40) m+idöm, uri
kam+ñ löp i, n+bi b+ gau
n+ñöm magöñhalö God
n+p aij a gaböl. Hon b+
an+ñ m+hai i kal+p nan ap
geinabun u, n+bi b+ gai i kal
aunaböl,' a göm, kal+p m+ihöñ
y+har+ñ manö klö hagöm,
hag höñ yula.

*N+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla
gau God n+p sabe g+la*

23 Pida Jon kal+p m+ihöñ
an+g göl hag höñ yulö, kale
am Jisas n+bi b+ n+pe gau
kal+p n+ñmil, b+ God n+p nan
sabe gep b+ kub gau abe,
b+ manö ud as+kep gau abe,
manö n+ihön n+ihön hagla u
kal+p hag ñ+ilö.

24 Hag ñeilö, kale n+ñöm
magöñhalö God n+p sabe göm
hagla, "Ne B+ Kub a+ñ n+bö
m+idpan. Ne kumi kabö
adö lan g+ l+imön, m+ñöñ

* 4:11: Sam 118:22 * 4:12: Mad 1:21

* 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29

naböŋ it i gi limön, ñig solwara gi limön, nan nñhön nñhön midöp gau magöŋhalö gi limön, gi lina. *

25 Hadame nöp ne gö, Ana Ut nipe bac hon Depid nip gasi ñö, manö nöp u hagöm haga,

‘Juda nñbi bi wasö gau kale nñhön ginig kal jubal?

Nñbi bi gau nñhön ginig gasi nñ aij göm wasö, manö adö añi hag löm mumug manö hagpal? *

26 Kiŋ ram minöŋ ke ke abad midpal gau abe, gapman bi kub ram minöŋ ke ke abad midpal gau abe,

manö adö añi hag löm hagla, “God Bi Kub aip, Mesaia nipe aip, kalip aip pen pen gun,” a gila, a ga.

27 Kiŋ Herod abe, gapman bi kub Podias Pailod abe, Juda nñbi bi wasö gau rimnap abe, Isrel nñbi bi gai i nñbö rimnap abe, Jerusalem i apöm, Bi Wög Gi Ñeb ut ne u Jisas, Mesaia hag lina u nöp, manö hag adö añi lila. *

28 Pen ne Bi klö nöd gasi ne ke nñmön hagna, Krais nip anig anig ginaböl a gina u me, kalip göl rö la; yiharinj u klö kale midagaiböp. *

29 Bi Kub, miñi hanip manö klö naij yabił hagaböl u ne gasi nñmön. Hanip nñbi bi wög gi ñeb ne abad midmön, pidöŋ ne hanip ñö, hon

pirikagun, klö yabił gun manö ne nñbi bi gau kalip waiö hag ñun. *

30 Nñbi bi nan göp gau, ne gö, hon Bi Wög Gi Ñeb ut ne Jisas hib nipe hagno, kalip kaminj linim. Ne gö, hon Jisas hib nipe hagno, nan gagep rö rimnap, nan nñeb nñjagep rö rimnap gun,” a gila.

31 Pen kale God nip anig gi sabe göl gi midlö nñjöl gi, ram mideila u munmon rö udöm, Ana Ut nipe ap an kalip dan ajman rauö, piñinj gagöm, God Manö u klö yabił göm hag ñila.

Jisas nñbi bi nipe nan nime li ñi aij gila

32 Pen nñbi bi Jisas nip nñj udla anib gau, manö adö añi hagöm, gasi adö añi nñjöm, nan kale nan nñhön mideia gau, nan kale jim ñöl nöp midö, nan hon halö a göm nñjagla. *

33 Bi Jisas manö ud arep gau, nñbi bi gau kalip manö klö gi hagöm hagnidäl, “Jisas nip al pak lilö, umöm uraka, nip amgö nñjno,” a gimidäl nñjöm God kalip magöŋhalö mög yabił nñjöm ud aij yabił gimidöp.

34 Kale bi nan lugap midageia; magöŋhalö nan mideia. Nñbi bi minöŋ naböŋ aka ram rimnap mideia gau, sikim gi mani udöm, *

35 bi Jisas manö ud arep gau kalip ñimidäl. Kale pen

* 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6

* 4:25: Sam 2:1-2

* 4:27: Mad 27:1-2;

Luk 23:7-11; Ap 3:13

* 4:28: Ap 2:23

* 4:29: Ep 6:19

* 4:32: Ap 2:44

* 4:34: Ap 2:45

udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñimidal.

³⁶ Pen bi Lipai it rik damöm rikla bi ap hib nipe Josep. Ram minöñ nipe Saipras nibö. Bi anibu nipe nibi bi rimnap kalip manö hain hagöm hag ñi aij gö, kale niñöm gasi halö midmidal rö, bi Jisas manö ud arep gau nip Banabas a gila.

³⁷ Josep minöñ naböñ nipe ap hagö, nibi bi rimnap raula niñöm mani anibu dap bi Jisas manö ud arep gau kalip ña.

5

Ananaias ber pir allö

¹ Pen bi ber ap midailö. Nugmul hib u Ananaias, nibin nipe hib u Sapaira. Ber mihau kale minöñ naböñ kale ap haglö raula.

² Raulö, Ananaias nipe mani anibu böñ lau kale ke nime löm, böñ lau dam Jisas manö ud arep bi gau kalip ña. Nibin abe niña. *

³ Pen Ananaias mani anibu anig göl dap ñö, Pida haga, "Ananaias, Seden nöp gasi ñö, ne pir almön hagpan, 'Minöñ raubal mani magöñhalö daubin i,' a gipan. Manö pir alban anibu, Ana U† nip u rö nöp pir alban. Mani minöñ naböñ raubal anibu böñ lap pi gimön auban. *

⁴ Minöñ naböñ anibu, minöñ naböñ ne. Sikim ginig, sikim gibnap; arö

ginig, arö gibnap. Pen minöñ sikim gö, mani raula anibu, magöñhalö daunig, magöñhalö daubnap; rimnap nöp daunig, rimnap nöp daubnap; magöñhalö ram ne au arik aunig, arik aubnap. Manö midagbö. Pen ne manö pir alban u, hanip bi nöp manö pir alagpan; God nip u rö nöp manö pir alban. Ne ai ginig anig gipan?" ö ga.

⁵ Pida anig hagö, Ananaias niñöm, magö anibu nöp ap lug minöñ yan paköm böñ nöp uma. Anig gö niñöl gi, nibi bi gau ga anibu niñöm, aninñ gö piññ gila.

⁶ Pen bi praj gau apöm, wip he mlö u waij wam wam göm, dam rigöl gila.

⁷⁻⁸ Pen nibin, nugmul nipe umö dam rigöl gila u niñaga. Nipe yöp sol magö ap midöm apjakö, Pida nip haga, "Minöñ naböñ kale ber u sikim gilo, mani anig unbö rö nöp raubal aka?" ga.

Hageia, nibin haga, "Raubal u dauub me u," a ga.

⁹ Hageia, Pida nip haga, "Kale ber nihön ginig hag niñmil anig gipil? Bi Kub Ana nipe manö pir anibu niñagnab a gimil anig gipil? Nö?! Nagamul umajip, dam rigöl gipal bi gau midpal ajöñ it aui. Nöp u rö nöp ud arnig gaböl," a ga.

¹⁰ Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp, Pida ma it au ap lug minöñ yan paköm uma.

* 5:2: Ap 4:34-35

* 5:3: Jon 13:2

Bɪ praj ugan nugmul nɪp dam rɪgöl gɪla anɪbu apöm, nɪbin u rö nöp hadö böŋ nöp uma u nɪŋöm, nɪp dam nugmul nɪp rɪgöl gɪla böŋ lau rɪgöl gɪla.

¹¹ Krais nɪp nɪŋ udla nɪbi bɪ gau abe, nɪbi bɪ rɪmnap gau abe, nan ga anɪbu nɪŋöm, magöŋhalö anɪnɪn gö pɪñɪŋ gɪla.

Nan gagep rö rɪmnap ke ke gɪla

¹² Bɪ Jisas manö ud arep unbö mɪgan laŋ nan gagep rö iru nöp nɪbi bɪ mɪdeila aŋ au gɪ mɪdeila. Pen nɪbi bɪ God Manö nɪŋöm Krais nɪp nɪŋ udla gau, magöŋhalö ap magum gɪmɪdal God sabe gep ram höŋ adö “Solomon Ram Bada” a gɪmɪdal u. *

¹³ Nɪbi bɪ rɪmnap gau, Krais nɪp nɪŋ udla nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋlö aij a ga u pen, Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal anɪbu, hon aige gun am kalɪp aip magum gun, a göm, pɪñɪŋ gɪla.

¹⁴ Pen pör pör nɪbi bɪ hain nɪbö iru yabɪl nöp, Bɪ Kub nɪp nɪŋ udöm, nɪbi bɪ nöd nɪbö gau aip ap magum gɪmɪdal.

¹⁵ Jerusalem nɪbi bɪ, bɪ Jisas manö ud arep gau gɪla rö nɪŋöm, nɪbi bɪ mɪña ga gau dap adan majö goɪ au löm, köp yad mɪgan mɪgan löm hagla, “Pida padiö, sɪdö mɪmɪtaŋ nɪpe u kalɪp pak ñö, kamɪŋ lɪnab,” a gɪla.

¹⁶ Nɪbi bɪ yöp ram mɪnön Jerusalem söl au mɪdeila gau, u rö nöp nɪbi bɪ nan ga gau udöm, nɪbi bɪ kɪjaki aiön pi halö mɪdeila gau udöm, daula. Daueila, kalɪp gɪlö, magöŋhalö kamɪŋ la.

Jisas manö ud arep bɪ gau kalɪp gɪ naij göm nagɪ lɪla

¹⁷ Anɪg geila, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u abe, bɪ nɪneb nɪpe bɪ Sadyusi gau abe, kale nan gagep rö anɪg gɪlö hib hon lugnab, a göm, bɪ Jisas manö ud arep gau kalɪp nɪŋlö mulu luga.

¹⁸ Kalɪp mulu lugö, bɪ Jisas manö ud arep gau kalɪp ud sɪsɪ löm, dam gapman kai kalɪp ñɪlö, nagɪ lɪla.

¹⁹ Nagɪ lɪla u, pen ñɪn anɪbu nöp sɪböŋ yaŋ, Bɪ Kub hagö, ejol ap apöm, ajöŋ u hiɪköm, kalɪp uɪ gɪ dam höŋ arla. *

²⁰ Höŋ arlö, ejol haga, “Kale God sabe gep ram u ammim, nɪbi bɪ gau kalɪp, God gö pör pör mɪdeinaböl manö aij u magöŋhalö hag ñɪ aij gɪmim,” a ga.

²¹ Hagö, ram rua nɪŋöl gɪ, God sabe gep ram u amöm, ejol u haga rö, nɪbi bɪ gau kalɪp ɪl göm manö hag ñɪla. Anɪg göl hag ñɪlö nɪŋöl gɪ, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u abe, bɪ nɪneb nɪpe gau abe apjaköm, bɪ manö ud asɪkep gau kalɪp magöŋhalö wɪñ allö, ap Kansol kub u magum gɪlö, bɪ God sabe gep ram abad mɪdep bɪ gau hag

* 5:12: Ap 2:43; 14:3 * 5:19: Ap 12:7-10

yuöm hagla, “Bì Jisas manö ud arep gau nagì libun u mîñi am uť gî dauim,” a gîla.

22 Hageila, bì God sabe gep ram abad mîdeila bì gau nagì lep ram u amöm nîñla, bì Jisas manö ud arep gau mîdageila. Kale ado gî apöm hagla,

23 “Hon am nîñbun, ajöñ u gîñibal rö mîdajîp, bì abad mîdep bì gau u rö nöp ajöñ iť u nîñ mîdajal u pen hon ajöñ hiikun, ram raul mîgan yañ amun nîñbun, bì ap mîdagajîp yabîť,” a gîla.

24 Anîg hageila, bì God sabe gep ram abad mîdeila bì kub kale u abe, God nîp nan sabe gep bì kub gau abe, manö anîbu nîñöm, anîg göp nîhön gî nab, a göm, gasî iru nöp nîñla.

25 Anîg göl gasî iru nîñ mîdlö nîñöl gî, bì ap apöm kalîp haga, “Bì nagî libe gau, kale am God sabe gep ram u mîdöl göm, nîbi bì gau kalîp manö hag ñaböl,” a ga.

26 Anîg hageia, bì God sabe gep ram abad mîdeila bì kub kale u, bì nîpe rîmnap kalîp uť göm, bì Jisas manö ud arep anîb gau kalîp udnîg arla. Amöm, Jerusalem nîbi bì gai i hanîp kabö ju paknaböl, a göm, kalîp hag gagla; agamîj uť gî daula.

27 Jisas manö ud arep bì gau kalîp agamîj uť gî Kansol ap magum gî mîdeila añ au daulö, God nîp nan sabe gep bì kub yabîť u kalîp haga,

28 “Kalöp, Jisas manö u hagmim, a gun, manö klö gî hagun hagpun u pen hag wasö nîñun arö gîpun. Kale pen am Jerusalem nîbi bì kalîp magöñhalö Jisas manö u hag ñöl gî, hanîp hagpim, ‘Kale nöp Jisas nîp al pak libal,’ a gîpim,” a ga. *

29 Anîg hageia, Pida bì Jisas manö ud arep rîmnap aip hagla, “Nîbi bì manö hagpal u udagnabun; God manö nîpe u nöp udnabun! *

30 Jisas nîp mab ba lañ al pak libe uma u pen, apîs bac bì sabe gîmîdal God u nöp gö, kauyañ uraka.

31 Uraköm, God nîpe gö, am ram mînön kumi kabö adö lañ au amöm, God ñîmagö yîjîg lau adö mîdöp. Anîb u hon nîñbun, nîpe nöp Kîñ mîdöm, hanîp ud kamîñ yunab. Nîpe hanîp Isrel nîbi bì mög nîñöm, nan si nan naij gîpun u, nîhön gînîg anîg gîpun, a gun, arö gîno, nîpe nîñöm nan naij gîpun u arö göm, hanîp ud kamîñ yunab. *

32 God göp anîbu, hon amgö magö rîmîd mîgan hon ke nîñun, nîbi bì gau kalîp hag ñabun. Nîbi bì manö nîpe nîñ udöm hagöp rö nöp gî naböl gau, God nîpe Ana Uť u kalîp ñö, nîpe kalîp u rö nöp manö aij anîbu hag ñî aij gö nîñnaböl,” a gîla.

33 Bì Jisas manö ud arep gau anîg hageila, bì manö ud asîkep ap magum gî mîdeila

* 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2

anib gau kal juöm hagla, “Kalip böj nöp al pak lun,” a gila.

³⁴ Anig hagla u pen, an anib au bī ap mīdeia, hib nipe u Gameliel. Nipe bī Perisi, lo manö hag ñeb bī kale ap. Juda nībi bī magöñhalö nīp nīñlō aij a gīmīdöp. Bī Gameliel anību uraköm haga, “Bī ugan anībi kalip hagpe höj aröl. Yad kalöp manö ap hag ñin,” a ga. Anig hagö, bī anib gau hag höj yula.

³⁵ Bī anib gau hag höj yulö nīñöl gī, Gameliel nipe bī Kansol gau kalip haga, “Isrel bī gai i, kale bī gai i kalip nīhön gīnig gabim u, gasi nīñ aij gīmim gīmim.

³⁶ Kale nīñbim, nöd bī Dudas, yad bī kub a göm hagö, manö nipe hagnīdöp u nībi bī iru nöp, po hadred rö, nīñ udmīdal. Pen hainö bī rīmnāp nīp al pak līlō, nībi bī manö nīp nīñ udmīdal gau ke ke arla pīs ga. *

³⁷ Pen hainö, hib hon udla ñin u, u rö nöp bī Judas Galili nībö u haga, ‘Hon gapman gau aip pen pen gun, kalip rīdīk gī yunabun,’ a ga. Anig hagö, nībi bī iru nöp manö nīp udöm, urak gapman aip pen pen gila. Pen mīd damöm, bī anību nīp u rö nöp al pak līlō, nībi bī manö nīp nīñ udmīdal gau ke ke arla pīs ga.

³⁸ Anib u me, yad kalöp hagabin, bī manö kub hagabun gai i kalip gī naij

gagmim. Kalip yīharīñ hag yube aröl. Manö kale ke nöp hagnaböl u, kub gīnīm a gī wasö nīñöm ap lagnab.

³⁹ Pen God nīpe ke hagö gīnaböl u, kale ke nöp nan ap gīmim rö lagnab. Kalip gī naij gun, a gīnabim u, kalip aip pen pen gagnabim; God aip pen pen gīnabim,” a ga.

⁴⁰ Gameliel anig hagö, bī gau haga rö nīñöm, bī Jisas manö ud arep gau kalip haglō aueila, kalip nagī ud rapīn pakus paköm, “Jisas manö u hainö hagagmim, wasö yabīl,” a göm, kalip hag yulö arla. *

⁴¹ Pen bī Jisas manö ud arep gau, hanīp nīhön gīnig anig gīpal, a göm, nīñagla. God hanīp Jisas bī nīpe kabö göl a göm gö, hanīp anig gaböl, a göm, aij a gö nīñöl gī, Kansol kub anību arö göm arla. *

⁴² Amöm, pör pör God sabe gep ram höj adö au amöm, ram ram gau amöm, Jisas nīpe Krais u manö aij u hag ñīmīdal.

6

Nan balu ñeb bī unbö mudun jīñ hag līla

¹ Pen mīd damöm, nībi bī Jisas nīp nīñ udla gau iru yabīl mīdeila. Pen Juda nībi bī Grik manö nöp nīñla gau, Juda nībi bī Aremeik manö yīdun göl nīñla gau, kalip hag göm hagla, “Nībi adu kale gau kalip mani nan magö nan gau nīme lī ñī aij

* 5:36: Ap 21:38

* 5:40: Ap 4:18

* 5:41: Mad 5:10-12; 1Pi 4:13

gipal pen nibi adu hon gau kalip nime li aij gagpal,” a gila. *

² Anig hageila, bi Jisas manö ud arep unbö migan lan gau ninjom, nibi bi Jisas ninj udla gau magonhalö wiñ allö aueila hagla, “Añ mam bi. Hon God Manö hag ñibun u arö gun, nibi bi gau kalip nan nime li ñinabun u, kabö rö gagnab.

³ Anib u, kale bi unbö mudun jin ninjim hag libe, kalip wög anibu hag lino, wög anibu ginaböl. Pen God Ana kalip ajman rauöm gasi aij ñöb bi gau nöp ninjim hag limim.

⁴ Hon pen God nip sabe göl gi, nibi bi gau kalip God Manö u hag ñöl gi, gi mideinabun,” a gila.

⁵ Manö hageila anibu ninjö, kalip magonhalö aij a gö, bi unbö mudun jin hag lila. Bi anib gau me: ap Sidipen u. Sidipen nipe God nip ninj ud pidön yabıl gimidöp. Ana Uł nip ajman rau midmidöp. Ap Pilip u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas nipe daun kub Adiok nibö. Nipe nöd bi Juda wasö u pen hainö Juda nibi bi gasi ninjla rö ninj uda. Pen hainö nipe Jisas nip ninj uda.

⁶ Bi unbö mudun jin anib gau hag löm, kalip dam bi Jisas manö ud arep bi gau mideila au daulö, kale God nip sabe göm, ñimagö nabıc

kalip adö lan lila.

⁷ Pen kale God Manö hag ñilö, arö ninjö gi, Jerusalem nibi bi iru yabıl nöp Jisas nip ninj udla. Pen bi God nip nan sabe gep bi gau iru yabıl nöp Jisas manö aij u ninjom ninj udla. *

Sidipen nip manö kub hagla

⁸ God nipe Sidipen nip ud aij yabıl göm, pidön nipe nip ñö, Sidipen nipe nan gagep rö gau, nan ninjeb ninjagep gau, iru nöp nibi bi mideila an gau gimidöp.

⁹ Pen Juda nibi bi ram minön ke ke gau nibö rimnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God nip sabe gimidal; Juda magum gep ram anibu, “Miñi Nagi Midagpun Ram” a gimidal. Bi Juda anib gau, rimnap Sairini daun nibö, rimnap daun kub Aleksadria nibö, rimnap Silisia Propins nibö, rimnap Esia Propins nibö. Kale Sidipen ga rö ninjom, kłö yabıl göm nip manö pen pen hagla u pen,

¹⁰ God Ana nipe Sidipen nip gasi aij yabıl ñö ninjö gi, bi Juda gau nip manö ñihön hagla u, gasi ninj aij göm pen u rö nöp manö aij yabıl hagö, nip pen hagöl rö laga. *

¹¹ Pen kale Sidipen nip hag wasö ninjom, am bi manö pir alep rimnap kalip agamij hag aij gilö, kale apöm hagla, “Hon ninjibun, bi i nipe Mosıs manö kalı kłiñ rika u hag

* 6:1: Ap 4:35

* 6:7: Ap 2:41; 16:5

* 6:10: Luk 21:15

juöm, God nîp hag juöm göp,” a gîla.

12 Kale manö piral anîbu hageila, nîbi bî yîharîŋ gau lôm, bî manö ud asîkep gau lôm, bî lo manö hag ñeb bî gau lôm, hibur kalîp u naij gö, Sîdipen nîp manö kub hagnîg dam Juda Kansol kub mîdeila gau ud arla.

13 Damöm, bî manö pir alep rîmnap halö daulö, kale hagla, “Hon nîŋbun, bî anîbi pör nöp God sabe gep ram uî i hag juöm, Mosîs lo manö kalî kliñ rîka u hag juöm göp.

14 Pen nîpe manö ap pen haga nîŋno u, haga, ‘Jîsas bî Nasared nîbö u, hainö God sabe gep ram i gî naij göm, geinab, Mosîs manö hanîp hag ña gîpun u arö gun, manö hain nîbö udun hain gînabun,’ a ga,” a gîla.

15 Pen Juda Kansol kub mîdeila bî gau, Sîdipen nîp nîŋ ij halö lôm nîŋla, mulu adîŋ nîpe u ejol mulu adîŋ rö la.

7

Sîdipen Juda Kansol Kub bî gau kalîp Kraîs manö aîj u manö haga

1 Kale manö piral anîg haglô, God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u Sîdipen nîp haga, “Manö nöp hagpal anîbu nîŋö hagpal aka pir albal?” ö ga.

2 Hageia, Sîdipen haga, “Bapi mam bî, nîŋim! Bac îlaŋ hon Ebrahim

hadame nöp daun kub Haran araga adö u, ram mînön Mesopodemia mîdeia magö u, God mailö aîj ke halö mîdöp u nîp haga,*

3 ‘Ram mînön ne i arö gîmön, nîbi bî ne gau arö gîmön, ram mînön ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

4 “Hageia, Ebrahim ram mînön kub Kaldia mîdmîdöp u arö göm, daun kub Haran am mîdmîdöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram mînön kale mîdpim aui mîdmîdöp.*

5 Ñîn anîbu God Ebrahim nîp mînön nabön mîgan ap hagaga. Apöm yîharîŋ nöp mîdmîdöp. Ñîn anîbu Ebrahim ñî pai ap rîkaga; yîharîŋ nöp mîdmîdöp. Pen God Ebrahim nîp haga, ‘Hainö mînön nabön anîbi, ne udnabön. Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, mînön nabön anîbi u rö nöp udöm mîdeinaböl,’ a ga.*

6 Pen God manö ap hagöm haga, ‘Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nîbi bî rîmnap ram mînön gau mîdlö, kalîp magöŋhalö nagî lôm, gî naij yabîl göm, nagî wög rö hag lîlô, gîlô nîŋöl gî, mî unbö po hadred (400) innab.*

7 Pen nîbi bî kalîp anîg geinaböl gau, yad pen pe kalîp gî naij gînabin. Nîbi bî ne gau, ram mînön anîbu

* 7:2: Jen 11:31; 12:1

* 7:4: Jen 11:31-12:5

* 7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8

* 7:6: Jen 15:13-14; Eks 12:40

arö göm, ap yip sabe göl gi mideinaböl ram m+nöj i, ' a ga. *

8 Pen God Ebrahim n+p manö ap hag löm haga, 'N+ pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad mideinabin u me, n+nag ha-gape bi wañ hañ r+ib gi dö g+mim, ' a ga. Hagö, hainö Ebrahim n+ n+pe Aisak n+p yag dapöm, n+n unbö mudun j+ñ m+dom, n+n raleb u n+ u n+p wañ hañ r+ib gi dö ga. Aisak pen Jekop n+p yag daua. Jekop n+pe pen n+ unbö m+gan lañ gau kal+p yag dauö me, hon Isrel n+bi bi il ke ke m+dpun. *

9 "Bac itañ hon an+ib gau, n+mam nañ+ bi gau n+mam hain Josep n+p gas+ naij n+nöl, mulu lugö, bi r+mnap n+lö, n+p rau dam ram m+nöj Ijip ud arla. Ud arlö, m+id aij gaga u pen God n+p hauñ gaga. *

10 Nan m+nör Josep n+p auaia u, God n+pe n+nöm Josep n+p abad m+id aij g+m+idöp. God n+pe Josep n+p gas+ aij nöm gö, Ijip Kin Pero, bi Josep i gas+ n+n aij yab+ göp, a göm, n+p hagö, m+nöj naböj Ijip abe, ram nan n+pe gau magöñhalö abe abad m+dm+idöp. *

11 "Hainö n+n ap k+yö kub yab+ u, ram m+nöj Ijip abe, ram m+nöj hon Kenan i abe auö, bac hon ram m+nöj Ke-

nan i m+deila gau nan magö uñhai n+nöm, nan n+n+eb ap m+idageia, gas+ m+lö yab+ lila. *

12 Pen nap kale Jekop manö ap n+nag, nan magö iru nöp ram m+nöj Ijip m+deia. An+ib u n+nöm n+ n+pe gau kal+p hagö, nan magö raun+g Ijip arla.

13 Am rau dapöm, n+n p+is göm, kauyañ pen raun+g arla. Arlö, n+mam Josep kal+p haga, 'Mam bi, kale yip ban a g+mim n+n+im? Yad namam kale Josep nöp, ' a ga. Hageia, Ijip Kin Pero manö an+bu n+nöm haga, 'U Josep n+mam bi n+pe gau e!' ga. *

14 Josep pen, bap yad Jekop, n+bi bi n+pe gau aip y+n+id auöl, a göm, manö hag yuö, nap Jekop n+bi bi n+njuöl m+hau n+gan ado gi da aip böñ dañ (75) rö udöm, aip arla. *

15 Nap Jekop an+g göm, ram m+nöj Ijip am m+dom, uma. M+id damöm, bac bi an+ib gau magöñhalö um hakla. *

16 Pen hainö n+ kale gau nap le damöm, daun kub Sekem r+göl g+la. Wip r+göl an+bu, bac itañ Ebrahim, Hemor n+ n+pe gau kal+p mani ap nöm raua. *

17 "Pen God Ebrahim n+p nöd g+nabin, a göm, manö hag la rö g+n+g göm ga u me, n+bi bi hon Isrel ram m+nöj Ijip m+deila gau, n+ pai r+ik

* 7:7: Eks 3:12 * 7:8: Jen 17:9-14; 21:4 * 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3, 21-23

* 7:10: Jen 41:37-44 * 7:11: Jen 41:54; 42:1-2 * 7:13: Jen 45:1-4, 16 * 7:14:

Jen 45:9-11; 46:27 * 7:15: Jen 46:1-7; 49:33 * 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos

24:32 * 7:17: Eks 1:7

damöm rik dam dapil göm, iru yabił nöp mیدهila. *

18 Nibi bi hon Isrel iru nöp mیدهila ñin anibu, ram m+nönj Ijip u kin hain nibö waiö la. Kin hain nibö anibu bac Josep nip nınaga u me,

19 nibi bi hon gau gi naij yabił göm, manö klö hagö, ñi pai kale gau yag dapöm, höj adö gau yulö, ke midöm ummidal. *

20 Anig gila u pen, ñin an anib au, ber mihöp ñi hañ aij ke nibö ap yag dapil, hib nipe Mosıs a gilö. Ñi anibu nip rakın mihau nıgan ram raul mıgan gau nöp pi gilö midmidöp. *

21 Hainö ñınan anibu nip dam höj au yan lölö, Pero pai nipe u apöm, nip nınöm, dam ñi yad, a göm, kabö laumidöp. *

22 Nipe anig göm kabö lauö, kub gö, Ijip nibi bi kale nihön nihön gimidal u, nip hag ñi aij gila. Nipe bi manö klö gi hagöm, wög klö göm gimidöp.

23 "Pen Mosıs mi nipe unbö ñınjuöl mihöp (40) inö, nibi bi yad Isrel kalip am nınem auın a ga.

24 Pen amöm nına, Ijip bi ap Isrel bi ap nip mıñu magö pakaia. Mosıs nınöm, bi Isrel nip ud kamın yuöm, Ijip bi u nip böj nöp al pak lö uma. *

25 Pen Mosıs gasi nipe nına u, 'Nibi bi yad Isrel hagnaböl, "God Mosıs nip

gasi ñö, apöm hanip ud asik yuö, mid aij gınabun," a gınaböl,' a gi nına u pen kale gasi anibu nınagla.

26 Pen ruö Mosıs amöm nına, Isrel bi mihöp pen pen gailö. Anig gilö nınöm haga, 'Bi me, kale mamil mihau midpil; pen pen gabil u arö gil!' a ga.

27 "Hageia, bi ap bi ap nip pakaia u, Mosıs nip ud gidan yuöm haga, 'Ne an hagö, bi kub midmön, halip bi manö ud asikep rö abad midpan?

28 Ne rol Ijip bi u al pak lına u, mıñi yip pen al pak lınig hagabön aka?' ga.

29 Anig hagö, Mosıs bi al pak libin anibu nınbal, a göm, pıñın gi am ram m+nönj Midian amöm, bi yıharın ap rö midmidöp. Ñin an anib au, nipe nibi udöm, ñi mihöp yag daua. *

30 Anig göm yıharın nöp midö mi ñınjuöl mihöp (40) ina. Hainö ñin ap ram m+nönj kabö nöp midöp Sainai Dum söl au midöm nına, ejol ap apöm, mab ur añi ap mıtın geia an au waiö lö nına. *

31 Anig geia Mosıs nınöm, nan anibu nihön göp, a göm, am söl au apöm nınö nınöl gi, Bi Kub haga,

32 'Nahai itın Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad midpin,' a ga. Anig hageia, Mosıs, u Bi Kub nöp hagab, a göm, pıñın göm gil gil göm, he göm amgö nınaga.

* 7:19: Eks 1:11-22 * 7:20: Eks 2:2 * 7:21: Eks 2:3-10 * 7:24: Eks 2:11-15

* 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Eks 3:1-4

33 “Pen Bî Kub Mosîs nîp haga, ‘Mînön nabön uî i am mîdpan rô, ma rîrup ne u ud asîk.

34 Ijip nîbi bî gau nîbi bî yad Isrel kalîp gî naij yabîl gîpal, yad nîñbin. Kale mîtön gaböl u apdi nîñem, apem kalîp ud asîk yunîg aubin. Anîb u, ne ado gî Ijip armön,’ a ga.

35 “Isrel nîbi bî nöd Mosîs nîp hagla, ‘Ne an hagö, bî kub mîdmön, halîp bî manö ud asîkep rô abad mîdpan?’ ö gîla. Pen hainö, God ejol nîpe hag yuö apöm, mab bîd mîtan geia an au Mosîs nîp waiö lö, God nîpe ke Mosîs nîp nîbi bî kub kale mîdöm kalîp ud asîk yuan a göm, hag yua.

36 Pen Mosîs Ijip aramöm, nan gagep rô rîmnap gau göm, nîbi bî nîpe Isrel kalîp udöm ñîg solwara ‘Aîî’ a gîpal u amöm, nan gagep rô rîmnap gau göm, hainö Isrel nîbi bî uî gî dam ram mînön aipîl nöp an gau aramöm, nan gagep rô rîmnap gau göl gî mîdmîdöp. Anîg gî mîdö mîdö, mî ñînjuöl mîhöp (40) ina. *

37 “Mosîs nîpe nöp me nîbi bî Isrel kalîp haga, ‘God nîpe bî manö nîpe hagep ap, ñî kale ke bî yad rô ap, hag yuö, kalöp aunab,’ a ga.

38 Mosîs nîpe ram mînön aipîl nöp an gau mîdeia; nîpe apîs bac hon aip mîdeia; Sainai Dum gau ejol ap apöm Mosîs nîp manö hag ña.

Mosîs manö anîbu udöm hon Isrel nîbi bî hag ñî nab, a göm, God nîpe manö kamîñ anîbu Mosîs nîp ña. *

39 “Mosîs manö kamîñ anîbu hag ña u pen bac hon gau manö anîbu udagla. Kale Mosîs nîp hag juöm, ado gî Ijip arun, a göm, gasî u nîñla.

40 Mosîs nîmam Eron nîp hagla, ‘Bî ne Mosîs hanîp Ijip nîbö dauub u, nîp nîhön göp u nîñagpun. Anîb u, ne hanîp nan god rô rîmnap gö, bî hon rîmnap god gî nabön anîb gau ud nöd arlö, hon hain arun,’ a gîla. *

41 Ñîñ anîbu nöp, god pîral kaj kau pî rô ap gî löm, yaur nan gau pak dap sabe gî ñîla. Kale ñîmagö kale gîla u nîñöm, u god hon a göm, mîñ mîñ göl gî nan kub lau ñîñla. *

42 Anîg geila, God kalîp arö göm haga, ‘Anîg gîpal u, sîdö, rakîñ, gapî gau haîowaîö sabe gîlan,’ a ga. Ñîñ anîbu kale nan anîb gau nöp sabe gîla u me, bî God manö hagep ap God Manö u kalî kîñ rîkôm haga, ‘Isrel nîbi bî.

Kale nöd mî ñînjuöl mîhöp ram mînön aipîl nöp an gau ajmîdim ñîñ u, kaj kau kaj sîpsîp nan gau pak yîp sabe gî ñagmîdim. *

43 Kale nan yîharîñ pîral mîhöp kale ke gîpe u

* 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33

* 7:38: Eks 19:3

* 7:40: Eks 32:1

* 7:41:

nip nan pak sabe
 gi ñi midöl gi, gi
 midmidim.
 Nan anibu, ap Molok a
 gimidim,
 ap gapi rö gi limim,
 Repan a gimidim.
 Nan god piral anib mihau
 nöp,
 sel ram gi ud ajöl gi, sabe
 göl gi midmidim.
 Gi midmidim anibu, yad
 kalöp hag yunö,
 am nagi mideinabim
 daun kub Babilon ba
 lau, a ga.

44 “Bac bi hon gau ram
 minöj aipil gau mideila ñin
 u sel ram ud ajmidal. Sel
 ram anibu mideia u niñöm,
 God hon aip midöp a göm
 niñmidal. Sel ram anibu,
 God manö haga rö nöp gi lölö
 mideia.

45 Hainö Josua bac bi hon
 aip sel ram anibu nap bi
 kale nibö udla. Hainö, kale
 sel ram anibu daueilö niñöl
 gi, God nipe nibi bi ram
 minöj aui mideila gau yu gi
 yua. Sel ram anibu midöm,
 mid damöm, hainö Depid
 yag daula. *

46 Bac Depid, bi God niñö
 aij ga bi u, nipe God nip hag
 niñöm haga, ‘Ne yau a gö,
 yad ram nöp aij ap gi linö, ne
 God Jekop nöd sabe gimidöp
 u, ram anibu mideinabön,’ a
 ga. *

47 Hageia pen God nipe yau
 a gaga. Hainö Solomon nipe
 God sabe gep ram anibu gi la.
 *

48 “Pen God adö i gilar
 midöp u, nibi bi ñimagö
 udöm gi linaböl ram gau
 midageinab. Bi God manö
 hagep ap manö anibu hagöm
 haga,

49 ‘Bi Kub u haga,

“Ram minöj kumi kabö adö
 laj au
 sea kin yad rö adö au
 asik midem,
 minöj naböj il i ma yad
 abö gi löl gi midpin.

Yip niñön ram gi libe, yad
 han mideinam?
 Yad ram auai ake linam?

50 Nan gau magörhalö
 ñimagö yad ke gi
 lagpin aka?” ga, a ga.

51 “Hon ke niñ aij gipun a
 gimim, nan si nan naij nöp
 gimim, God Manö niñagpim.
 Nahai bi gimidal rö nöp
 gipim. Ana Ut nipe kalöp
 gasi aij ñö niñbep, pen pör
 wasö gipim. *

52 Nahai bi gau, bi God
 manö hagep gau kalip
 magörhalö gi naij gila. Bi
 God manö hagep hadame
 gau, ‘God Bi Wög Gi Ñeb aij
 yöl u aunab,’ a gila. Pen
 nahai bi gau kale bi anib
 gau u rö nöp al pak lila. Pen
 mñi God Bi Wög Gi Ñeb aij
 yöl anibu auö me, kale nip
 mumug niñmim al pak libe.
 *

53 Pen God lo manö nipe
 u, ejol nipe gau kalip hag
 yuö daulö udpe, pen hagöp
 rö niñmim gagpim,” a ga.

* 7:45: Jos 3:14-17 * 7:46: 2Sa 7:1-16

* 7:52: Mad 23:31

* 7:47: 1Ki 6:1-38 * 7:51: Ais 63:10

Sidipen nɪp kabö ju pak lɪla

54 Sidipen manö anɪbu hagö nɪñöl gɪ, kalɪp mulu kal yabɪl lugö, meg magö hau rɪbɪköm kal jula.

55 Pen Ana Uɫ nɪpe Sidipen ajmaɲ rau mɪdö nɪñöl gɪ, nɪpe gɪlaɲ gɪ nɪñöm kumi kabö adö laɲ au nɪɲa, God mailö aij unbö ke yabɪl nɪpe mɪdeia nɪñöm Jisas nɪpe God ñɪmagö yɪjɪg kɪd lau adö urak mɪdeia. *

56 Sidipen nɪñöm haga, "Nɪɲim! Yad nɪɲabin, kumi kabö adö laɲ au ajöɲ hiɪk mɪdöp. Bɪ Ñɪ nɪpe u God ñɪmagö yɪjɪg kɪd lau adö urak mɪdöp!" a ga. *

57 Sidipen anɪg hagö, rɪmɪd kale u ñɪmagö ud pɪl göm, adɪɲ magöɲhalö uraköm, manö blalö göm manö kub yabɪl hagöm, gɪ dö gɪ am nɪpe mɪdeia arla.

58 Nɪp ud sɪsɪ löm, dam dam daun kub anɪbu höɲ adö yaɲ ud arla. Bɪ nɪp manö pir alla gau kal juöm, walɪj mɪlö kale gau ud juöm, bɪ praj Sol mɪdeia söl au yulö, nɪpe abad mɪdö nɪñöl gɪ, kale Sidipen nɪp kabö ju pakla.

59 Nɪp anɪg göl paklö nɪñöl gɪ, Sidipen Bɪ Kub nɪp wɪñ al hagöm haga, "Bɪ Kub Jisas, ana magö yad ud," a ga.

60 Anɪg hagöm, kugom yɪmöm, wɪñ kub al hagöm haga, "Bɪ Kub! Yɪp al pak laböl i, nan si nan naij gaböl

u nɪɲmön arö gɪmön," a ga. Anɪg hagöl göm uma. *

8

1 Sidipen nɪp kabö ju pak lɪla ñɪn u, Sol söl au mɪdöm, paj hagöm obi oteɛte ga.

Jisas nɪbi bɪ nɪpe kalɪp rɪdɪk gɪ yulö, ke ke arla

Ñɪn anɪbu nöɲ, Jerusalem kai ɪl göm, nɪbi bɪ Jisas nɪɲ udla gau kalɪp gɪ naij yabɪl gɪla. Anɪg gɪlö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ udla gau kale magöɲhalö pɪñɪɲ gɪ, ram mɪnönɲ Judia gau abe, ram mɪnönɲ Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bɪ Jisas manö ud arep unbö mɪgan laɲ gau kale nöɲ Jerusalem mɪdeila.

2 Pen God Manö hagöp rö nöɲ gɪmɪdal bɪ rɪmnap, Sidipen nɪp mög yabɪl gö, mɪtöɲ kub yabɪl göl gɪ, wɪp dam rɪgöl gɪla.

3 Sol pen, nɪbi bɪ Jisas nɪɲ udpal gau gɪ naij yabɪl gɪnabin, a göm, ram ram göl gɪ, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp halöwalö tɪp gɪ dam nagɪ lɪmɪdöp. *

Pilip ram mɪnönɲ Sameria amöm manö hag ña

4 Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ ud mɪdeila gau pɪñɪɲ gɪ am ram mɪnönɲ ke gau gau mɪdeila. Pen anɪb gau am mɪdöm, Jisas manö aij u dam nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag ñɪmɪdal.

5-6 Bɪ ne Pilip u rö nöɲ am daun kub ap ram mɪnönɲ Sameria au mɪdöm, nɪbi bɪ gau kalɪp, Mesaia aua manö

* 7:55: Sam 110:1

* 7:56: Kol 3:1

* 7:60: Luk 23:34

* 8:3: Ap 9:1,13; 22:4;

aij u hag ña. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe n+ñöm, manö n+pe n+hön n+hön haga u, r+im+d l+ n+ñ aij yab+ñ g+la.

7 N+pe n+bi b+ k+jaki aiön pi halö m+deila gau iru nöp gö, nan an+bu gau aiö göm hön arla. N+pe n+bi b+ ñ+magö ma p+no gö k+la ga gau iru nöp abe, n+bi b+ ma g+ ga be wa be ga gau iru nöp abe kal+p gö, kam+ñ la.

8 An+g gö n+ñöl g+, n+bi b+ daun an+bu hanm+deila gau magöñhalö m+ñ m+ñ yab+ñ g+la.

9 Pen daun kub an+bu b+ ap hanm+döp, hib n+pe u Saimon. N+pe kuj göm, nan gagep rö r+imnap gö, Sameria n+bi b+ gau magöñhalö gas+ iru yab+ñ n+ñm+dal. Yad b+ kub yab+ñ m+dpin, a ga.

10 Saimon n+pe an+g geia, n+bi b+ hib m+deia gau abe, n+bi b+ hib m+dageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp n+ñöm hagla, "B+ an+bi n+pe god 'Klö Kub' a g+pun u nöp," a g+la.

11 Nan gagep rö gau pör g+im+döp n+ñöm n+bi b+ gau gas+ iru n+ñöm, manö haga rö nöp n+ñm+dal.

12 Pen hainö Pilip apöm, God n+bi b+ udöm ram n+pe kumi kabö lañ au abad m+deinab manö aij u abe, Jisas Krai manö aij n+pe u abe, hag ñö, n+bi b+ gau kale manö n+pe n+ñ udöm, ñ+g pakla.

13 Saimon n+pe ke u rö nöp,

Jisas n+p n+ñ udöm ñ+g paka. Pilip arö, Saimon n+p hain gö n+ñöl g+, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u n+ñöm, Saimon n+pe aiö waiö ga.

14 B+ Jisas manö ud arep gau Jerusalem m+dlö n+ñöl g+, kal+p manö ap hagla, "Sameria n+bi b+ God Manö n+ñ udpal," a g+la. Kale manö an+bu n+ñöm, Pida Jon kal+p m+hön hag yulö, ram m+ñön Sameria arlö.

15-17 Ammil n+ñlö, n+bi b+ gau Jisas n+p n+ñ udlö, B+ Kub Jisas hib hagöm kal+p ñ+g pak ñ+la u pen Ana U+ n+pe kal+p auaga. An+bu u, Pida Jon b+ m+hön, Ana U+ n+pe kal+p auan, a g+imil, sabe g+imil, ñ+magö nab+c cög kal+p adö lañ l+lö, Ana U+ n+pe kal+p añ+ añ+ aua. *

18 Kalpe m+hön ñ+magö nab+c cög adö lañ l+lö, God n+pe Ana U+ n+bi b+ gau kal+p ña u, Saimon n+ñöm, yad u rö nöp g+nam, a göm, kal+p m+hön mani yamöm haga,

19 "Mani i udmil, y+p p+dön an+bu ñ+lö, yad n+bi b+ an an ñ+magö yad nab+c cög adö lañ l+nö, kale u rö nöp Ana U+ udnaböl," a ga.

20 An+g hageia, Pida haga, "God nan aij n+pe y+har+ñ ñöb an+bu, n+hön g+ñ+g mani raun+g gabön? Mani an+bu ne ke p+g hij g+ lugnab!

21 Wög hol g+pul u ne aip wasö. Hibur gas+ m+dmagö ne n+ñ ud m+dpn u, God n+ñö aij gagöp.

* 8:15-17: Ap 19:6

22 Nan si nan naij gɪnam, a gɪmön, gasɪ nɪɲban u arö gɪmön, God nɪp sabe geinabön u, gasɪ naij yabɪl nɪɲban anɪbu nɪɲöm arö gɪnɪm rö löp,” a ga.

23 Yad nɪɲbin, nan aij kale au nan yad rö mɪdböp a gɪmön, nɪɲmön, gasɪ naij nɪɲmön, nan si nan naij gɪ mɪdpan. Anɪb u, ne nan si nan naij gep magö u, nagɪ wög gep bɪ rö mɪdpan.

24 Hageia, Saimon haga, “Köl mɪhön Bɪ Kub u nɪp sabe gɪlö, nan yɪp gɪnɪm rö löp, a gɪmil hagabil anɪbu gagnɪm,” a ga.

25 Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalɪp mɪhön nɪhön nɪhön ga manö u abe, Bɪ Kub manö aij u abe, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪ pɪs göm, ado gɪ Jerusalem arnɪg, adan nab gau amöl gɪ, ram mɪnön Sameria an au ram rɪɪg aglö iru nöp nɪbi bɪ gau kalɪp Jisas manö aij u hag ñöl gɪ arlö.

Pilip nɪpe bɪ Idiopia nɪbö ap nɪp Jisas manö aij u hag ña

26 Pen Bɪ Kub ejol ap apöm Pilip nɪp haga, “Jerusalem nɪbö daun kub Gasa arbal adan mɪlö u arammön,” a ga.

27 Hagö, Pilip adan haga mɪlö anɪbu amöm nɪɲa, bɪ kub ap, kaj hos tɪp gɪ dam ajöp nan bad adö laɲ asɪköm, adan mɪlö anɪbu areia. Bɪ anɪbu nɪpe nɪbi kwin Kadaki, ram mɪnön kub Idiopia abad mɪdeia nɪbi u nɪp wög göl gɪ, manɪ nɪpe u abad mɪdmɪdöp. Pen nɪpe Jerusalem God sabe gep ram

u amöm sabe göl gɪ mɪd pɪs göm,

28 ado gɪ ram mɪnön Idiopia aramöm, God Manö adɪɲ Aisaia kalɪ kɪɪñ rɪka u udöm, amgö lɪ nɪɲöl gɪ areia.

29 Pen God Ana Pilip nɪp haga, “Hos nan bad tɪp gɪ dam arab daɲ am söl ba au ammön, bɪ anɪbu aip armil,” a ga.

30 God Ana haga rö nöp, Pilip gɪ dö gɪ söl ba au amöm nɪɲa, bɪ Idiopia nɪbö anɪbu, bɪ God manö hagep Aisaia God Manö adɪɲ kalɪ kɪɪñ rɪka u, amgö lɪ nɪɲöl gɪ areia. Pilip nɪɲöm haga, “Ne köp amgö lɪ nɪɲöl gɪ arabön yagol u, manö ɪl u anɪg hagöp a gɪmön nɪɲabön aka wasö?” ga.

31 Hageia, nɪpe haga, “Nɪbi bɪ rɪmnap rö yɪp hag ñɪlö nɪɲem rö hagnam,” a ga. Anɪg hagöm Pilip nɪp haga, “Ap adö aui asɪkö hol aip arul,” a ga. Hagaiö, Pilip am adö anɪbu asɪka.

32 Bɪ anɪbu God Manö adɪɲ Aisaia kalɪ kɪɪñ rɪka anɪbu amgö lɪ nɪɲeia. Manö anɪbu anɪgöl mɪdöp:

“Nɪpe kaj sipsip uɪ gɪ dam al pak lɪbal rö nöp mɪdeia.

Kaj sipsip pi uɲ rɪklö, aiö gɪ gagöp rö,

nɪpe u rö nöp manö ap hagaga.

33 Nan naij ap gaga u pen nɪp manö pir alöm, gɪ naij gɪla.

Nɪp böɲ nöp al pak lɪlö uma u me, hainö bɪ an rö mɪdöm,

‘Anig anig gimidöp,’ a
ginab?” ö ga. *

³⁴ Bi kub Idiopia nibö u
manö anibu ninjom, Pilip nip
haga, “Manö hagab anibi,
God manö hagep bi u nipe ke
hagab aka bi ke nibö ap nip
hagab?” ö ga.

³⁵ Hagö, Pilip God Manö
adin amgö li ninajil u nöp il
gi hag dam dam, Jisas manö
aig u hag ni aig ga.

³⁶ Pen anig göl manö gi
damöl gimil ninlö nig ap
mideia. Bi anibu Pilip nip
haga, “Nig midöp i yip nig
pak ninabön aka?” ga. *

³⁷ Hageia, Pilip haga,
“Ne Krais nip hibur gasi
midmagö yad ninjö nöp nin
udpin a geinabön u, yad
nöp nig pak ninabin,” a ga.
Hageia, bi anibu pen haga,
“Jisas Krais nipe God Ni nipe
midöp u, yad nin udpin,” a
ga.

³⁸ Hagö, kaj hos nan tip gi
dam ajep adö asik aueilö u,
hos u halö anib au limil, nig
yan ammil, Pilip bi anibu nip
nig pak na.

³⁹ Anig göl nig pak nom, gol
au aulö ninjol gi, adin Bi Kub
Ana nipe Pilip nip udöm, ke
migan ap ud arö ninjol gi, bi
kub anibu nip ninaga. Nipe
pen min min yabit göl gi
adan ara.

⁴⁰ Pen Bi Kub Ana nipe
Pilip nip dam ram minön
Asodas lö, nibi bi ram minön
anib gau daun ke ke mideila
gau kalip magonhalö Jisas

manö aig u hag ni dam dam,
daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas nip nin uda

¹ Pen Sol nipe Bi Kub manö
aig nin udöm hain gimidal
nibi bi gau kalip al pak lin,
a göm, pör klö yabit gimidöp.
Mañ ap nipe am God nip nan
sabe gep bi kub yabit u nip
haga, *

² “Yip köp rimnap kali klin
rik naimön, yad dam Juda
magum gep ram ke ke midöp
daun kub Damaskas amem,
kalip ninabin. Köp anibu
kali klin rikmön hagemön,
‘Daun kub Damaskas au,
kale nibi bi Jisas nip nin
udpal rimnap Juda magum
gep ram gau midaiöl u, Sol
nip hagpe, kalip nag löm,
Jerusalem daunim,’ a gimön,
kali klin rikmön,” a ga.

³ Sol köp anibu udöm,
Damaskas sol sol gö ninjol gi,
adin mailö kumi kabö adö
lan nibö ap lugöm nip nina.

⁴ Sol kaj hos adö lan nibö
ap lug minön yan pakö ninjol
gi, manö ap nip haga, “Sol,
Sol, yip nhön ginig gimön
pör gi naj gabön?” ö ga.

⁵ Hageia, Sol haga, “Bi Kub,
ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas,
yip pör gi naj gabön u nöp
hagabin.

⁶ Pen ne urakmön,
Damaskas ammön, bi ap
apöm nöp manö hagnim rö
ninmön gimön,” a ga.

* 8:33: Ais 53:7-8

* 8:36: Ap 10:47

* 8:40: Ap 21:8

* 9:1: Ap 8:3

⁷ Pen bi Sol aip aula gau manö magö u nöp niñöm, bi niñe u niñagöm, gasi mälö löm, manö rimmnap hagagla.

⁸ Sol pen uraköm amgö hiiköm niña, amgö niñe u böñ nöp we ga. Anig gö, bi niñe aip aula gau ñimagö käd niñe u udöm, ut gi Damaskas arla.

⁹ Niñ anig göl amgö we gö, ñig, nan magö nan gau niñagöm, ñin mihau niñan yiñariñ nöp mideia.

¹⁰ Pen Jisas niñ niñ uda bi ap Damaskas mideia, hib niñe u Ananias. Bi anibu niñe naböñ niña, Jisas niñ haga, "Ananias!" a ga.

Hageia haga, "Bi Kub, yad midpin," a ga.

¹¹⁻¹² Hageia, Jisas haga, "Sol bi daun kub Dasas niñö u, God niñ sabe göl gi, naböñ niñöb, bi Ananias a gipal u niñ am ud niñajip, amgö niñe we ga u ñil niñöb. Niñe miñi yip sabe göl gi midöp Judas ram u. Anib u, ne adan 'Yijig' a gipal u ammön, Judas ram u amjakmön kalip hagamön, 'Sol niñ niñnig auabin,' a gimön," a ga.

¹³ Jisas niñe anig hageia, Ananias haga, "Bi Kub. Yad niñbin niñi bi iru yabit nöp haggal, 'Bi Sol anibu niñi bi nöp lau adö midpal Jerusalem gau kalip pör gi naij yabit göp,' a gipal.

¹⁴ Niñe miñi Damaskas i auöp u, bi God nan sabe gep bi kub gau köp rimmnap niñ ñilö, niñi bi an an hib ne

haglö adö arnab gau, kalip nagil lin, a göm, auöp," a ga.

¹⁵ Ananias anig hageia, Bi Kub niñ haga, "Aru! Bi anibu wög rimmnap yad ke niñ hag libin. Niñe manö aij yad u Isrel niñi bi kalip hag ñöm, Isrel niñi bi wasö gau kalip hag ñöm, kiñ gau kalip hag ñöm ginab. *

¹⁶ Pen niñe ake ranö, iru marö gö niñöl gi, wög anibu ginab. Anig ginab u yad ke niñ hag ñi aij ginabin," a ga. *

¹⁷ Bi Kub anig hageia, Ananias aramöm, Sol mideia ram u apjaköm, raul yan amöm, Sol niñ nabic cög adö lan ñimagö löm haga, "Mam Sol. Bi Kub Jisas nöp adan an au ap lugöm waiö la niñna u, yip hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyan ñil niñmön, Ana Ut niñe nöp am ajman raunim, a göm, yip hag yuö aubin i," a ga.

¹⁸ Ananias anig hagö niñöl gi, nan hag gat bad rö Sol amgö niñ hariköl mideia u, wat gi lugö niñöl gi, adiñ amgö ñil niña. Amgö niñöm, urak aramöm, ñig paka.

¹⁹ Sol nan niñöm klö uda.

Sol Damaskas niñi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ña

Pen Sol niñe ñin rimmnap niñi bi Jisas niñ niñ udla gau aip Damaskas midöl gi,

²⁰ Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas niñe God Ñi niñe midöp manö aij u niñi bi gau kalip hag ña.

* 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5

* 9:16: 2Ko 11:23-28

21 Nipe anig göl hag ñi midö niñöl gi, kale niñöm pa gil gil göm hagla, “Bi i me, Jerusalem nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip gi naij gimidöp me! Mñi rimnap halö nagt li dam, bi God sabe gep bi kub gau kalip ñinam a göm auöp,” a gila. *

22 Pen Sol Jisas manö aij u hag ñi damöm, Jisas nipe nöp Mesaia u manö kabö göl yabıl hagö, bi Juda Damaskas han mideila gau manö ap pen hagöl rö laga. *

23 Pen hainö mid damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö añi löm hagla, “Sol nip al pak lun,” a gila.

24 Pen manö hagla anibu, bi ap niñöm Sol hag ña. Daun kub anibu, hadame nöp kabö waryö gi gıgabö gila u me, adan ramö ajmidal gau, Sol nip alun, a göm, sidö an sibön yan uñin li mideila.

25 Anig geila niñöm Sol bi nipe gau sibön an yan nip wadt migan kub ap yagöm, nagt adıköm, tip gi waryö anibu migan ap höñ adö adö lan nibö minöñ yan yulö, piñin gi ara. *

Sol Jerusalem am mideia

26 Sol Jerusalem amöm, nibi bi Jisas lau adö mideila gau aip mideinam, a geia pen kale niñöm, bi i Jisas bi nipe ap wasö, hanip al pak linig auöp, a göm, piñin gila. *

27 Anig geila, Banabas nipe Sol nip dam bi Jisas manö ud

arep gau mideila au amöm, kalip haga, “Bi anibi nip niñmim piñin gagmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl gi, adan an au amöm, Bi Kub nip niñö, nip manö rimnap haga. Hainö am Damaskas nibi bi kalip piñin gagöm, Jisas manö aij u hałowatö nöp hag ña,” a ga. *

28 Banabas anig hagö, Sol nip udlö, kalip aip Jerusalem midöm, daun kub anibu migan migan gau amöm, Jisas manö aij u hałowatö yabıl nöp hag ña.

29 Pen bi Juda Grik manö niñla gau nip aip manö pen pen hag amıl apıl göm, nip al pak lun, a göm, gasi u niñla.

30 Pen bi Jisas nip niñ udla rimnap manö anibu niñöm, nip ut gi dam daun kub Sisaria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

31 Ñin an anib au, ram minöñ Judia, Galili, Sameria gau, nibi bi Jisas nip niñ udla gau mid aij gila. Ana Ut nipe kalip abad mid aij göm, pidöñ ñö niñöl gi, kale kłö göm, Bi Kub nip gasi niñöl gi midöm, nibi bi rimnap halö Jisas manö aij u hag ñilö, kale u rö nöp Jisas nip niñ udla.

Pida Inias nip gö urak ara

32 Pida ram minöñ ke ke gau gi ajöl gi, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip niñ ajmidöp. Anig göl niñ ajöm, mañ ap, nibi bi Jisas nip niñ

* 9:21: Ap 8:3 * 9:22: Ap 18:28 * 9:25: 2Ko 11:32-33 * 9:26: Gal 1:17-19

* 9:27: 1Ko 9:1

udla gau kalip nɪn, a göm, ram rɪɪg aɫö Lida ara.

³³ Ram mɪnönj anɪbu bɪ ap mɪdeia, hib nɪpe u Inias. Pen ñɪmagö ma nɪpe gau kɪla gö, kuö adö nɪpe u nöp han mɪdmɪdöp mɪ unbö raleb jɪn ina.

³⁴ Pida bɪ anɪbu nɪp haga, "Inias. Nan nöp göp u Jisas gö kamɪn lɪnab. Urakmön, kuö ne u yad aij gɪ," a ga. Anɪg hagö nɪñöl gɪ, magö anɪbu nöp Inias nɪp kamɪn lö uraka.

³⁵ Inias uraköm gɪ ajö nɪñöl gɪ, ram rɪɪg aɫö Lida nɪbi bɪ gau abe, ram mɪnönj Seron nɪbi bɪ gau abe nɪp nɪñöm, Bɪ Kub nɪp nɪn udla.

Dabida uma, Pida gö, uraka

³⁶ Pen Pida ram rɪɪg aɫö Lida anɪbu mɪdö nɪñöl gɪ, nɪbi Jisas nɪp nɪn uda ap uma yöp daun kub Jopa au. Nɪbi anɪbu hib nɪpe Dabida. Pen Grik manö hagöm nɪp Dokas a gɪmɪdal. Nɪpe nɪbi bɪ gau kalip abad mɪd aij göm, nɪbi bɪ mög gep rö gau kalip wög gɪ ñɪmɪdöp.

³⁷ Nɪbi anɪbu nɪp nan gö hadö umö, nɪp ñɪg pak ñöm wip he dam ram raul mɪgan adö laɲ lɪla.

³⁸ Jisas nɪbi bɪ nɪpe Jopa mɪdeila gau manö ap nɪñla, Pida ap mɪdeia ram rɪɪg aɫö Lida au. Lida daun kub Jopa söl au mɪdöp, nɪñöm kale bɪ mɪhöp kalip hag yulö, Pida mɪdeia au ammil manö kɪlö hagnil haglö, "Ne hol aip yɪnɪd auö arun," a gɪlö.

³⁹ Hagailö, Pida kalip mɪhöñ aip Jopa amöm amjaklö nɪñöl gɪ, nɪp uɫ gɪ dam Dabida uma dam lɪla ram raul adö laɲ arla. Uɫ gɪ ud areilö nɪñöl gɪ, nɪbi paɫpaɫ ap mɪdeila gau, nɪbi uma anɪbu nöd kamɪn mɪdmɪdöp u, waɫɪj mɪlö waɫɪj rɪmnap kalip yɪharɪn ñɪmɪdöp gau, Pida nɪp yamöl gɪ, mɪtönj gɪ mɪdeila.

⁴⁰ Pida pen nɪbi bɪ ap mɪdeila anɪb gau kalip hag höñ yaɲ yuöm, kugom yɪmöm, God nɪp sabe göl gɪ, ado göm, wip he nɪñöl gɪ haga, "Dabida, urak!" a ga. Hagö, Dabida amgö ñɪl Pida nɪp nɪñöm, urak asɪka.

⁴¹ Pida pen ñɪmagö kɪd nɪpe u udöm, ud urak ñöm, nɪbi paɫpaɫ gau abe, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪn udla gau abe, kalip magöñhalö wɪñ alö aueila haga, "Dabida i," a ga.

⁴² Pen Pida anɪg geia, manö anɪbu Jopa nɪbi bɪ magöñhalö nɪñöm, nɪbi bɪ iru nöp Bɪ Kub nɪp nɪn udla.

⁴³ Pen Pida nɪpe daun kub Jopa anɪbu, bɪ kaj kau hañ wög gɪmɪdöp bɪ ap aip ñɪn rɪmnap rapɪn mɪdmɪdɪl. Bɪ anɪbu hib nɪpe Saimon.

10

Ejol ap apöm Konilias nɪp manö haga

¹ Pen ami bɪ gau kalip abad mɪdmɪdöp bɪ kub ap daun kub Sisaria mɪdmɪdöp. Hib nɪpe u Konilias. Ami bɪ nɪpe abad mɪdmɪdöp anɪb

gau kalip “Idali Ami Bi” a gĩmidal.

² Bi kub Konilias anĩbu aip, nĩbi bi ram nĩpe gau aip, God nĩp nĩj udlā. Juda nĩbi bi nan kale rĩmnap mĩdagmĩdöp u, Konilias nĩpe mani nan gau hałöwałö ñĩmĩdöp. Pen nĩpe God nĩp pör sabe gĩmĩdöp.

³ Mañ ap sĩdö gamĩj ga magö u, Konilias nĩpe naböj nĩja, God ejol ap apöm haga, “Konilias!” a ga.

⁴ Hageia, Konilias piñĩj göm nĩp nĩj ij halö löm haga, “Bi kub, yĩp nĩhön hagabön?” ö ga.

Hageia, ejol u nĩp haga, “Ne God nĩp sabe gĩmön, nĩbi bi mög gep gau kalip nan hałöwałö ñĩmön gĩpan u, God nöp aij göm nöp hauł gagöp.

⁵ Ne bi rĩmnap hagö, kale am daun kub Jopa amöm, bi Saimon Pida a gĩpal u nĩp haglö aunĩm.

⁶ Nĩpe Saimon, bi kaj kau hañ wög göp u aip mĩdpil ñĩg solwara goł au,” a ga.

⁷ Pen ejol manö anĩbu hagöm arö nĩjöl gĩ, Konilias bi wög nĩp gĩ ñĩmĩdil mĩhau abe, ami bi God nĩp nĩj uda ap abe hagö aueila,

⁸ kalip ejol u manö nĩhön nĩhön haga u hag ñĩ aij göm hag yuö, Jopa arnĩg hadla.

⁹ Kale am am adan añ au hanla. Ruö am am, sĩdö añ aulĩk magö u, Jopa söl söl gĩla. Magö anĩbu Pida God

nĩp sabe gĩnĩg ara ram adö laj mĩgan u.

¹⁰ Nĩpe amöm, God nĩp sabe gĩ mĩdö nĩjöl gĩ, nĩp kiyö kub yabĩł la. Pen nĩbi bi nĩpe gau nan magö lau gĩlö nĩjöl gĩ, nĩpe naböj ap nĩja.

¹¹ Pida nĩpe naböj nĩjöm nĩja, kumi kabö adö laj mĩgan hiĩköm, wadĩ kub ap ñon mĩlö mĩhau mĩhau goł lap lap adĩköl mĩdeia añ au lug lug mĩnönj ił yañ luga.

¹² Wadĩ mĩgan anĩb yañ kaj, wal wayöj, re, yaur ke ke gau magöjhalö nöp mĩdeia.

¹³ Manö ap pen nĩp haga, “Pida, urakmön nan ñĩjeb anĩb yagol gau pak ñö?,” a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, “Bi Kub. Wasö yabĩł! Nĩhön gĩnĩg ñö? a gĩmön hagpan? Hon Juda nĩbi bi nan hil gep anĩb gau nan rĩmnap nĩjagpin yabĩł,” a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anĩbu kauyañ haga, “Nan nĩhön nĩhön God nan ñĩjeb a ga gau, hil gep a gĩmön hagagmön,” a ga. *

¹⁶ Ga anĩbu, ij mĩhau nĩgan ga. Hainö me, nan wadĩ kub anĩbu ado gĩ kumi kabö adö laj ara.

¹⁷ Anĩg gö, Pida naböj nĩjbin anĩbu nĩhön gĩnab, a göm, gasĩ iru nĩj mĩdö nĩjöl gĩ, Konilias bi hag yuö nĩp hagnĩg aula bi kabö u adan ił au apjakla.

* 10:14: Lep 11:1-47; Esi 4:14 * 10:15: Mak 7:15,19

18 Apjaköm hagla, “Bì Sai-mon Pida au mǝdöp aka?” gila.

19 Pida naböŋ nɨŋajɨp anɨbu gasɨ nɨŋöl gɨ mǝdö nɨŋöl gɨ, God Ana nɨp haga, “Ne nö?! Bì mɨhau nɨgan nöp ulhai nɨŋ auaböl.

20 Anɨb u, urakmön ram au gɨyan arammön. Yad ke kalɨp hag yunö auaböl. Anɨb u, auö aɨp arun a gaiöl u, gasɨ iru nɨŋagmön aɨp armön,” a ga.

21 God Ana anɨg hagö, Pida au yan amöm bɨ anɨb gau kalɨp haga, “Bì ulhai nɨŋabim bɨ u, yad me i. Yɨp manö ap hagnɨg aubim aka?” ga.

22 Hageia, hagla, “Bì kub Konilias, ami bɨ gau kalɨp abad mǝdöp bɨ kub u hanɨp hag yuö auabun. Nɨpe God nɨp nɨŋ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai nɨp nɨŋlö kalɨp magöŋhalö aɨj göp. Pen nɨpe naböŋ nɨŋa, God ejol ap apöm nɨp haga, ‘Ne bɨ rɨmnap yuö, am Sai-mon Pida nɨp ut gɨ daulö, manö hagainɨm u nɨŋmön,’ a ga,” a gila.

Pida Konilias ram ara

23 Anɨg hagailö, Pida kalɨp hagö ram raul mɨgan amöm hanla.

Ruö Pida, bɨ Jopa nɨbö Jisas nɨp nɨŋ udla rɨmnap udöm, Konilias yua bɨ ugan anɨbu aɨp am am adan an au hanla.

24 Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias nɨpe Pida auab, a göm, nɨbi bɨ nɨpe gau abe,

mɨdeimam nɨpe gau abe, kalɨp wɨñ alö ap magum gɨ mɨdeila.

25 Pida nɨpe amöm ram raul arnɨg gö nɨŋöl gɨ, Konilias nɨp nable paköm, nɨp bɨ kub a göm, am ma ɨl nɨpe au kugom yɨma.

26 Anɨg gö nɨŋöl göm, Pida pen nɨp ud urak ñöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp bɨ ap me,” a ga. *

27 Hagö, urakö nɨŋöl gɨ, manö hagöl gɨ, ram raul mɨgan yan arlö. Ammil Pida nɨŋa, nɨbi bɨ iru nöp ap magum gɨ mɨdeila.

28 Pida kalɨp haga, “Kale ke nɨŋbim, hon Juda nɨbi bɨ asɨ masɨ gɨ aɨj gɨpun. Juda nɨbi bɨ wasö gau aɨp ajagpun; ram kale aragpun. Pen yad naböŋ nɨŋnö, God yɨp manö ap haga. Nɨpe manö haga anɨbu, yad nɨbi bɨ rɨmnap asɨ masɨ mǝdpal, a gem, kalɨp asɨ masɨ gɨnam rö lagöp.

29 Anɨb u nɨŋem me, Konilias manö hagöp u nɨŋem arö gagpin; hagöp rö nɨŋem aubin. Anɨb u, yɨp nɨhön gɨnɨg hagpe aubin?” ö ga.

30 Pida anɨg hageia, Konilias haga, “Yad ruö nöp me, mɨñi sɨdö gamɨŋ göp magö u rö, ram raul mɨgan yan God nɨp sabe gɨ mǝdöl gɨ nɨŋnö, bɨ walɨj rud yabɨl yɨma ap apöm, mǝdainö ba au uraköl mɨdeila.

31 Nɨpe yɨp haga, ‘Konilias, ne God nɨp sabe gɨmön, mani nan gau nɨbi bɨ nan

* 10:26: Ap 14:13-15; Rep 19:10

midagöp gau kalip hałowalö
ñimön gipan u, God nıñöb.

32 Anıb u me, bı rımnap
hag yuö, daun kub Jopa
amöm, Saimon hib nıpe ap
Pida a gıpal u, nıp uť gı
dauöl. Nıpe Saimon bı kaj
kau hañ wög göp u aip
midpil ñıg solwara goť au, 'a
ga.

33 Ejol u yıp anıg hagö,
yad yıñıd nöp bı yad rımnap
hagnö, nöp am uť gı dauajal,
yıp aij göp. Hon nıbi bı
aui God pıg midpun rö, Bı
Kub manö kalip hag ñimön,
a göm, nöp hag yuö auban u,
mıñı hanıp hag ñö nıñun," a
ga.

*Pida Konilias nıbi bı nıpe
gau kalip manö hag ña*

34 Konilias anıg hageia,
Pida haga, "Yad mıñı nıñbin,
God nıpe, bı söl aui nıbö nöp
bı aij, bı mılö gau nıbö bı
naij, a göm, nıñagöp. *

35 Ram mınönj ke ke gau
nıbö, it ke ke gau nıbö, nıbi
bı an an God nıp nıñöm
ana udöm, manö nıpe nıñöm
hagöp rö gınaböl gau, kalip
magöñhalö udnab.

36 Pen God nıpe hanıp Is-
rel nıbi bı manö aij yua u
nıñbim. Yad ke aip jım ñöl
midlan, a göm, God nıpe
Jisas Krais nıp hag yua. Jisas
Krais nıpe nöp me, nıbi bı
gau magöñhalö Bı Kub kale
midöp.

37 Kale ke nıñbim, Jon bı
ñıg pak ñeb u, ñıg pak ñöl gı,

manö aij anıbu it göm, ram
mınönj Galili hag ña. Anıg
göl hagö, hag damöm, hag
damöm, nıbi bı ram mınönj
Isrel midpal gau magöñhalö
nıñla. *

38 Pen kale nıñbim, Jisas
Nasared nıbö u God aip
midöm, Ana Uť u nıp ñö,
abad midö nıñöl gı, klö nıpe
nöp udöm, ram mınönj ke
ke gau magöñhalö ajöl göm,
nıbi bı gau gı aij göl gı, nıbi
bı Seden kalip gö uťham
mıdeila gau kalip gö, kamıñ
limidöp. *

39 "Pen Jisas Juda nıbi bı
ram mınönj kale gau gı ajöl
göm, Jerusalem gı ajöl göm,
ga ga rö hon amgö hon ke
nıñno u hagabin. Pen hainö
nıp mab ba lan al pak lılö
uma.

40 Uma u pen ñın mıñöp
midöm, God gö, ñın mıñau
nıgan u kauyan uraköm, am
waiö lö amgö nıñno.

41 Nıbi bı magöñhalö nıp
amgö nıñagla. God hanıp
nıbi bı hag la gau nöp Jisas
nıp amgö nıñno. Nıpe umöm
urakö nıñöl gı, aip midun
jım ñöl nan ñıñun ñıg nıñno.
*

42 Jisas hanıp haga, 'Manö
aij yad u nıbi bı gau kalip
hag ñımim hagnab, "God
haga rö me, hainö Jisas nıbi
bı kamıñ mıdeinaböl gau
abe, nıbi bı umnaböl gau
abe, kalip magöñhalö manö
kub hagnab," a gımim,' a ga.
*

* 10:34: Dud 10:17; Ro 2:11

* 10:37: Mad 4:12-17

* 10:38: Mad 3:16; Luk

4:17-20 * 10:41: Ap 1:8; Luk 24:42-43

* 10:42: Ap 17:31; 1Pi 4:5

43 Pen adö anibbu, bi God manö hagep gau magöñhalö Jisas Kraiss nip hagöm hagla, 'Nibi bi an an Kraiss hib kto yabit nipe u udnaböl gau, nan si nan naij gipal u, God niñöm arö ginab,' a gila," a ga. *

Juda nibi bi wasö gau Ana Utudla

44 Pen Pida anig göl manö hag midö niñöl gi, Ana Ut nipe nibi bi niñ mideila gau kalip magöñhalö aua. *

45-46 Ana Ut kalip auö, kale manö ke nöp, han ke nöp hagöl gi, God hib nipe haglö adö arö, Juda nibi bi Jisas nip niñ udla Pida aip Jopa nibö aula gau, God Juda nibi bi wasö gau kalip Ana Ut ña me u, a göm, aiö waiö gila.

Pida pen haga, *

47 "God nipe Ana Ut hanip ña rö u, mifni nibi bi gai i kalip u rö nöp ñöb. Anib u, kale ñig paknabun, a gilo, nibi bi rimnap kalip wasö göl rö lagöp," a ga.

48 Pida anig hagöm bi nipe rimnap kalip haga, "Nibi bi gai i kalip Jisas Kraiss hib nipe hagem ñig pak ñimim," a ga. Ñig pak ñilö niñöl gi, kale hagla, "Pida, ne hon aip ñin pro magö ap aui midaimön," a gila. Haglö, ñin pro magö ap kalip pig mideia. *

11

Pida Jerusalem arö nip manö hag gila

1 Pen Jisas manö ud arep bi gau abe, ram minöñ Judia nibi bi Jisas nip niñ udla gau abe niñla, Juda nibi bi wasö gau rimnap God Manö niñ udla.

2 Anib u, hainö Pida Jerusalem arö, Juda bi wasö gau u rö nöp han rib gi dö göl, a gimidal bi gau, Pida nip kal göm hagla,

3 "Ne niñön ginig bi han rib gi dö gagpal gau ram kale ammön, kalip aip nan jim ñöl niñabön?" ö gila. *

4 Anig hagaila, Pida daun kub Jopa midöm naböñ niña aiud u kalip hag ñöl gi haga,

5 "Yad daun kub Jopa midem, God nip sabe gi midem, naböñ niñnö, kumi kabö adö lan nibö, wadi kub ap rö ñon mило mihau mihau got lap lap adiköl mideia lug lug it yad midainö au ap luga. *

6 Auö, yad wadi anibu mideia sol au amem niñnö, kaj, wal wayöñ, re, yaur gau gau magöñhalö mideia.

7 Pen manö ap yip haga, 'Pida, ne urakmön nan anib yagol gau pak ñöñ,' a ga.

8 "Hageia, yad pen hagnö, 'Bi Kub. Wasö yabit! Niñön ginig ñöñ a gimön hagpan? Hon Juda nibi bi nan hil gep anib gau nan rimnap niñagpin yabit,' a ginö.

9 "Anig hagainö, manö anibu kauyan haga, 'Nan niñön God nan niñeb a

* 10:43: Ais 53:5-6; Jer 31:34

* 10:44: Ap 11:15; 15:8

* 10:45-46: Ap 2:4;

19:6

* 10:48: Ap 2:38

* 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12

* 11:5: Ap 10:9-48

ga gau, hil gep a gïmön hagagmön,' a ga.

¹⁰ Ga anïbu, ij mïhau nïgan ga. Pen hainö nan wadi kub anïbu ado gi kumi kabö adö laj ara.

¹¹ "Pen magö anïbu nöp, bi mïhau nïgan ram han midainö u apjakla. Bi anib gau bi kub Konilias, Sisaria nibö hag yuö, yip ut gïnig aula.

¹² God Ana yip haga, 'Gasi iru nïngagmön, kalip aip hałowalö armön,' a ga. Anig hageia, yad mam Jisas manö nïj udpal unbö kagoj jïj udem, kalip aip Konilias ram u arno.

¹³ Amjakno, Konilias haga, 'Ejol ap apöm yip haga, "Bi rïmnap hagaimön, daun kub Jopa amöm, bi ap Saimon Pida a gïpal u nïp ut gi dauöl.

¹⁴ Ut gi daulö, nïpe nöp manö rïmnap hag ñö, nïbi bi ram ne aip midpim gau, God kalöp magöñhalö ud kamïj yuö, nïbi bi nïpe mideinabim," a ga,' a ga. *

¹⁵ "Konilias yip anig hagö, yad il gem manö hag ñinö nïjöl gi, Ana Ut nïpe hanip nöd aua rö, nïbi bi anib gau kalip u rö nöp aua. *

¹⁶ Anig gö, Bi Kub hanip nöd haga manö u gasi nïjnö. Nïpe haga, 'Jon kalip ñig pak ña u pen söl midöp God nïpe kalöp Ana Ut u pak ñinab,' a ga. *

¹⁷ Pen hon Bi Kub Jisas Krais nïp nïj udno ñin u,

God nan aij yabïl hanip ña rö, kalip u rö nöp ña. Anib u, yad aigöl gem God nïp, 'Anig gagmön,' a gïbnep?" ö ga.

¹⁸ Pida anig hageia, bi nïp manö kal hag gïla gau manö haga u nïjöm, manö kal rïmnap halö hag gagla. God hib haglö adö arö nïjöl gi hagla, "Hanip nöp wasö; Juda nïbi bi wasö gau u rö nöp, nan si nan naij gïpal u, nïhön gïnig anig gïpun, a göm, nïp sabe geinaböl u, nïpe nïjöm, nan si nan naij gïpal gau arö göm, kamïj pör middep magö u kalip ñinab," a gïla. *

Adiok nïbi bi Jisas manö aij u nïj udla

¹⁹ Pen Sidipen nïp kabö ju pak lïla ñin an au, bi Juda Jerusalem mideila gau, nïbi bi Jisas nïp nïj udla gau kalip gi naij yabïl gïlö, kale piñïj gi ke ke arla. Rïmnap piñïj gi ram minöj Pönisia arla, rïmnap piñïj gi ram minöj ñig rïb gus ga airan Saipras arla, rïmnap piñïj gi daun kub Adiok arla. Amöm, Jisas manö aij u Juda nïbi bi wasö gau kalip hag ñagla, nïbi bi kale ke Juda kai ju am anib gau midmidal gau kalip nöp hag ñïla. *

²⁰ Pen nïbi bi Jisas manö aij u nïj udla rïmnap Saipras nibö, rïmnap Sairini daun nibö, piñïj gi Adiok amöm, Bi Kub Jisas manö aij u Juda nïbi bi wasö gau kalip hag ñïla.

* 11:14: Ap 16:31

* 11:15: Ap 2:4

* 11:16: Ap 1:5

* 11:18: Ap 13:48; 14:27

* 11:19: Ap 8:1-4

21 Bî Kub klö nîpe u kalîp aip mîdeia u me, nîbi bî gau kalîp Jisas manö aij u hag ñîlö, nîbi bî iru nöp Bî Kub nîp nîj udla.

22 Pen Jerusalem nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau, manö anîbu nîjöm, bî kale Banabas nîp haglö, Adiok ara. *

23 Banabas nîpe Adiok amjaköm nîja, God nîpe nîbi bî anîb gau mög nîjöm gö, Jisas manö aij u nîj udla. Anîb u me, nîpe ñîñî löm, kalîp manö rîmnap halö hag ñöl gî haga, “Bî Kub nîp nîj udpim u arö gagmim; nîp aîñî nöp hibur gasî mîdmagö kale aîj dan nîj ud pîdöj gîmim, cîg göl gî mîdaimim,” a ga.

24 Banabas nîpe bî aij yöl. Ana Uî nîpe Banabas apöm ajmaîj raumîdöp. Nîpe Jisas manö aij u böj nöp nîj uda. Nîpe Jisas manö aij u nîbi bî gau hag ñö, nîbi bî iru nöp Bî Kub nîp nîj udla.

25 Banabas pen bî Sol nîp am daunam, a göm, daun kub Dasas ara. *

26 Banabas Dasas amjaköm, Sol nîp ulhai nîjöm, uî gî ado gî am Adiok amöm, mî aîñî anîbu nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau kalîp Jisas manö aij u hag ñöl gî mîdailö. Adiok nîbi bî Jisas Kraîs nîp nîj udla gau, nöd hib ñöm Kraîs Nîbi Bî a gîla.

27 Ñîñî aîj anîb au, bî God manö hagep rîmnap Jerusalem nîbö Adiok arla.

28 Amöm, God Ana nîpe bî kale ap Agabas nîp gasî ñö haga, “Kîyö kub yabîl ram mîñöj magöjhalö lîñîg gab,” a ga. Hagö, haga rô kîyö kub yabîl u, gapman bî kub Klodias abad mîdmîdöp ñîñî u aua. *

29 Anîg göl kîyö kub la nîjöm Adiok nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau hagla, “Nîbi bî Jisas manö aij u nîj udpal rîmnap ram mîñöj Judia gau mîdlö nîjöl gî, kalîp kîyö kub yabîl löp u, hon aîñî aîñî kalîp mani rîmnap magum gun ñun,” a gîla.

30 Anîg hagöm, mani lî magum göm, Banabas aip Sol aip kalîp ñöm hagla, “Kale bî mîhøj mani i dammil, Kraîs nîbi bî nîpe abad mîdpal bî kub gau kalîp ñîl,” a gîla. *

12

Herod Jems nîp al pak löm, Pida nîp nagî la

1 Ñîñî aîj anîb au, gapman bî kub Herod, nîbi bî Jisas nîj udla gau rîmnap kalîp gî naij göl gî, dam nagî löl gî ga.

2 Ami bî nîpe gau rîmnap hagö, Jon nîmam Jems nîp ru mîlö kîd udöm böj nöp al pak lîlö uma.

3 Herod hagö anîg geila, Juda nîbi bî gau nîjöm ñîñî lîla. Ñîñî lîla u, Herod nîjöm, Pida nîp u rô nöp hagö, dam nagî lîla. Gîla anîbu, Juda nîbi bî Bred Yîs Halö Ñîjagep ñîñî aîj au gîla.

4 Herod Pida nɪp anɪg göl dam nagi lõm, ami bɪ unbö raleb böŋ dan (16) kalɪp nɪme lɪ yɪgwo mɪlō yɪgwo mɪlō lõm haga, “Sɪdō an sɪbön yan bɪ mɪhau mɪhau abad nöp mɪdaimim,” a ga. Herod gasɪ nɪpe u ke nɪŋöm haga, “Pasopa ñɪn u ap arainɪm me, hainō Pida nɪp dam nɪbi bɪ mɪdeinaböl an au amun manō kub hagnabun,” a göm nɪŋa.

5 Pida nɪpe anɪg göl nagi mɪdō nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau Pida nɪp gasɪ nɪŋöm, klō göm God nɪp sabe göl gɪ nöp mɪdeila.

6 Pen gapman bɪ kub Herod Pida nɪp manō kub hagnam, a göm, nɪŋa ñɪn anɪbu nöp sɪbön au yan, Pida nɪp sen mɪhöp adɪköm, ami bɪ mɪhau böŋ lap lap nɪŋ mɪdlō nɪŋöl gɪ, Pida an yan haneia. Ami bɪ rɪmnap u rō nöp adan ɪl u nɪŋ mɪdeila.

7 Pen adɪŋ Bɪ Kub ejol nɪpe ap urak mɪdō nɪŋöl gɪ, mab mɪtan rō am nagi lep ram raul mɪgan u ara. Ejol anɪbu am Pida nɪp rɪglöm pak nɪŋöm haga, “Yɪŋɪd urak!” a ga. Hagō, Pida urakō nɪŋöl gɪ, sen nɪp adɪkla u hubɪka.

8 Ejol Pida nɪp haga, “Dip nagi ne u pɪg lɪmön, ma rɪrup ne u gɪmön gɪ,” a ga. Hagō, Pida ejol haga rō nöp gö, ejol u pen haga, “Walɪj mɪlō kub ne u yɪmō, yad aip arul,” a ga.

9 Hagō, walɪj mɪlō kub nɪpe u yɪmöm, ram raul

mɪgan mɪdeia u arō göm, ejol u aip hadlō. Ejol ga anɪbu, Pida nɪpe hag nɪŋa e, u naböŋ nɪŋabin a göm nɪŋa.

10 Pen ami bɪ nɪŋ mɪdeila ajöŋ ɪl mɪhau hil gɪmil, ajöŋ klō yabɪl ain udöm gɪla ajöŋ höŋ yan u ke hiɪkō nɪŋöl gɪ, höŋ arlō. Ammil, adan an gau amöl gɪ Pida nɪŋa, ejol u mɪdageia.*

11 Anɪg ga nɪŋöm Pida haga, “Mɪñi nɪŋ aij gɪpin. U Bɪ Kub nöp, ejol nɪpe u hag yuō, ap gapman bɪ kub Herod yɪp nagi pɪdöŋ löp u hubɪk yuöp. Gapman bɪ kub Herod abe, Juda nɪbi bɪ gau abe, nan naij yɪp gɪnɪg gɪpal u, göl rō lagöp,” a ga.

12 Anɪg hagöm, gasɪ nɪŋ aij göm, bɪ ne Jon Mak nɪme Maria ram u ara. Ram anɪbu nɪbi bɪ ɪru nöp apöm, God nɪp sabe gɪ mɪdeila.

13 Pida apöm, ajöŋ u pa gu gu gö, pai Roda, ram anɪbu wög gɪmɪdöp u ajöŋ u hiɪknɪg aua.

14 Pai anɪbu ajöŋ apöm nɪŋa, Pida maj mɪgan u nöp hageia. Nɪpe anɪg nɪŋöm, ñɪñɪ yabɪl lõm, hauɪ padō ajöŋ hiɪkaga; am nɪbi bɪ gau kalɪp haga, “Pida ap mɪdöp höŋ yan,” a ga.

15 Hageia, kale hagla, “Ne hauɪ alajɪp hagabön,” a gɪla. Anɪg hageila, nɪpe klō yabɪl göm haga, “Piral hagagɪn; nɪŋö yabɪl hagabin. Pida mɪdöp höŋ yan,” a ga. Hageia hagla, “U ana nɪpe u rō löp ap mɪdöp,” a gɪla.

* 12:10: Ap 5:19

16 Pen Pida nipe ajön u kauyan pak gu gu gö gö gö, am ajön u hi+köm ni+la, Pida nöp m+deia ni+jöm aiö yabi+ gila.

17 Aiö gilo ni+jöl gi, Pida kalip ni+n m+i+c gi nöm haga, "Manö hagagmim!" a ga. Anig hagöm, nag+ lep ram midö ni+jöl gi, God ejol ap yuö apöm, ni+p ni+hön ni+hön göm daua manö u kalip hag nöm haga, "Manö anibi Jems abe, nibi bi Jisas ni+p ni+j udpal gau abe, kalip hag ni+mim," a göm, ke migan ap ara.

18 Ruö ram ruö ni+jöl gi, ami bi gau Pida midageia u ni+jöm, ni+hön göp, a göm, hag ap ran ap lugöl gi m+deila. Pi+ni+j göm, "Mai," a göm, u+haila u pen ni+jagla.

* 19 Herod ami bi anib gau kalip, Pida ni+p y+i+d u+hai ni+jmim dauim, a gö, u+hai wasö ni+jlö, kalip manö kub hagöm, manö hagö ami bi nipe ri+mnap ami bi anib gau böj nöp al pak lila.

Herod uma

Hainö Herod ram m+nöj Judia arö göm, am daun kub Sisaria midm+öp.

20 Herod am Sisaria midöm, daun kub m+höp Daia Saidon nibi bi gau kalip ni+jö mulu luga. Pen Daia Saidon nibi bi apöm, bi Herod ram nipe abada bi Blasdas ni+p m+i+öj gi nöm hagla, "Hanip pör ki+yö lö, apun Herod ram m+nöj nipe

i nan magö rau ud arbun halö. Anib u, hanip kal kal juagmim; agam+j j+m nöi m+daun," a gila. Hageila, Blasdas nipe pen haga, "U ni+jö hagpim," a ga.

21 Pen Herod manö anibu ni+jöm, ni+n ap manö hagnabin, a göm, hag la. Hainö hag la ni+n anibu auö, nipe ki+j kai y+mbal rö wai+j aij aij yabi+ gau y+möm, sea ki+j kub nipe adö u as+köm, nibi bi gau kalip manö hag ni+a.

22 Herod manö anibu hag nö ni+jöl gi hagla, "U bi ap rö hagagab; god ap rö hagab," a gila.

23 Pen Herod manö anibu ni+jöm, "Yip manö anibu rö hagagmim; God hib nipe nöp hagpe adö aran," a gaga. Anib u, Bi Kub ejol nipe ap hag yuö, apöm Herod ni+p gö, m+na kub göm, gi+se lö böj nöp uma. *

24 Pen God Manö u hag ni+lö arö ni+jöl gi, ram m+nöj gau kid kid ara. *

25 Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem midmil, gi+nig aulo u hadö gi+pul, a gi+mil, Jon Mak ni+p ut gi+ ado gi+ Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manö hag nöi gi+ arlö

1 Daun kub Adiok anib au bi God manö hagep bi ri+mnap, bi God manö hag nebi bi ri+mnap m+deila. Bi anib gau me, ap Banabas;

* 12:18: Ap 5:22-24

* 12:23: Dan 5:20

* 12:24: Ais 55:11

* 12:25: Ap 11:29-30; 15:37

ap Simion. Bî Simion anîbu nîp Bî Pîr a gîmîdal. Bî ap Lusias, nîpe Sairini daun nîbö. Bî ap Maneyen, nîpe Kîñ Herod bî nîñeb nîpe ap. Pen bî ap Sol.

² Pen ñîñ ap kale nan magö ñîñagöm, Bî Kub nîp nöp sabe gî mîdlö nîñöl gî, Ana Uî nîpe kalîp haga, “Kale Banabas aip Sol aip hagaimim, wög kalîp hag lîñö u gîlö arnîm,” a ga. *

³ Anîg hagö, kale nan magö ñîñagöm, God nîp sabe göm, Banabas aip Sol aip kalîp ñîmagö adö lañ löm, God kalîp mîhön abad mîdeian, a göm, kalîp hag yula. *

⁴⁻⁵ Ana Uî nîpe kalîp abad mîdö nîñöl gî, bî nî Jon Mak, wög halîp pro pro rîmnap gî ña, a gîmîl, nîp uî gî Selusia daun ñîg goî yan amöm, ñîg magîb udöm, ram mîñöñ ñîg rîb gus ga airan Saipras arla. Amöm, daun kub Salamis amöm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amöm, nîbi bî gau kalîp God Manö hag ñîlö. *

⁶ Pen nîbi bî Saipras mîdeila anîb gau kalîp God Manö hag ñî dam dam, daun kub Pepos amjaköm, Juda bî ap kuj cage aimö gep bî ap nable paklö. Bî anîbu hib nîpe Ba-Jisas. Nîpe manö pîral hagöm haga, “Yad God manö hagep bî ap,” a ga.

⁷ Daun kub Pepos au, Saipras gapman bî kub yabî hanmîdöp, hib nîpe Segias

Polas. Bî anîbu nîpe bî gasî nîñ kîd yabîl hiîköm nîñmîdöp. Nîpe Banabas aip Sol aip, God Manö yîp haglö nîñîñ, a göm, kalîp hagö apîl, nîp God Manö hag ñîlö. Pen bî kuj cage aimö gep bî u nîpe bî kub anîbu bî nîñeb nîpe ap.

⁸ Bî Ba-Jisas anîbu, Grik manö hagöm nîp Elimas a gîmîdal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nîp God Manö aij u hag ñîlö, nîpe rîmîd lî apdi nîñ aij ga u pen, bî kuj aimö gep bî u nîñöm, Banabas Pol manö naij kek hagöm, Segias Polas Jisas manö u nîñ udagnîm, a göm, nîp haga, “Bî anîb mîhau manö pîr alabil u nîñagmön,” a ga.

⁹ Sol hib nîpe ap me Pol a gîmîdal. Ana Uî nîpe Pol nîp ajman rauöm gasî aij ñö nîñöl gî, bî kuj aimö gep bî u nîp nîñ ij halö lî mîdöm haga,

¹⁰ “Ne kîjaki pi yag daua; naij nöp gîpan. Nan nîhön nîhön aij mîdöp u arö gîmön, nîbi bî gau kalîp pîral nöp gabön. Ne pör pör Bî Kub manö nîñö nîpe u udmön manö pîral rö labön. Ne ñîñ mai gî naij gabön u arö gîñabön?”

¹¹ Anîg gabön u, God gö, ñîñ bad ap amgö ne we gö sîdö mailö nîñagnabön,” a ga.

Pol manö anîbu hagö, adîñ Ba-Jisas nîña, kumi pîr rö bad ap amgö nîpe harîkö böñ nöp sîb ga. Anîg gö, bî ap yîp

ñimagö ud adan yaman, a göm, ud ririkoł göl gi mǵdeia.
*

12 Banabas Pol kale bi mihöŋ Bi Kub manö u nıp hag ñailö u nıñöm, Segias Polas nıpe aiö ga. Anıb u, Bajisas ga u nıñöm, nıpe Jisas nıp nıñ uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram mınöŋ Pisidia au arlö

13 Pen Pol bi nıpe gau aip ñıg magıb udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram mınöŋ Pampilia au arla. Am mıdöm, Jon Mak nıpe kalıp mihöŋ au arö göm, ado gi Jerusalem ara. *

14 Kale pen Pega daun arö gi mil, daun kub Adiok, ram mınöŋ Pisidia au arlö. Am mıdöm, Juda God nıp sabe gep ñın u, Juda magum gep ram u ammil, asık mıdailö.

15 Juda magum ram abad mıdmıdal bi gau uraköm, Mosıs lo manö kalı kılın rıka adıñ rımnap abe, bi God manö hagep gau kalı kılın rıkla adıñ rımnap abe, amgö li nıñ nıbi bi mıdeila gau kalıp hagla. Kale manö hag pıs göm, bi ap hag yulö Banabas Pol asık mıdailö au amöm haga, "Mamil mihöŋ. Nıbi bi gai i nıñ udep manö rımnap mıdainım u, hanıp hag ñılö nıñun," a gıla.

16 Hagailö, Pol uraköm manö hagnıg ñimagö dap ranöm haga, "Kale Juda nıbi bi gau abe, Juda nıbi bi wasö

God nıp sabe gi mıdim gau abe, manö hagnıg gabin i rımıd li nıñim.

17 God nıpe hadame nöp apis bac bi hon gau uda. God anıbu nıpe Isrel nıbi bi God hon me. Hainö kale ram mınöŋ Ijip am mıdeila, God kalıp abad mıd aij gö, ñı pai yag dapöm, iru yabıl nöp mıdeila. Bi kub Pero kalıp, aragnabım, a ga u pen God kłö ke yabıl nıpe u göm, kalıp uł gi dam Ijip höŋ adö aula. *

18 Kale mı ñınjuöl mihöp (40) ram mınöŋ kabö nöp mıdmıdöp an au mıdöm, God nıp manö iru nıbanö sasım li gi mıdal u pen God kalıp abad mıd aij ga. *

19 Pen nöd ram mınöŋ Kenan nıbi bi rıgoŋ ke ke unbö mudun jıñ mıdeila, pen God nıbi bi nıpe kalıp abad mıd aij göm pıdöŋ nıpe ñö, nıbi bi rıgoŋ ke ke unbö mudun jıñ nöd mıdeila gau kalıp aip pen pen göm, rıdık gi yu al pak löm, ram mınöŋ anıbu ram mınöŋ kale ke rö udla. *

20 Kale Ijip mıdlö mı ina u wö ralöm, ram mınöŋ aipıl nöp an gau mıdlö mı ina u wö ralöm, nıbi bi rıdık gi yuöm, ram mınöŋ kale udla mı ina u abe wö ralöm gılö me, mı unbö po hadred pipdi (450) ina.

"Pen God kalıp dam ram mınöŋ Kenan aui löm, bi manö ud asıkep rımnap hag lö, kalıp abad mıdmıdal. Hainö bi God manö hagep

* 13:11: Ap 9:8

* 13:13: Ap 15:38

* 13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51

* 13:18:

Nab 14:34; Dud 1:31

* 13:19: Dud 7:1; Jos 14:1

* 13:20: Jaj 2:16; 1Sa 3:20

Samyuel m+deia ñin u, *

²¹ n+bi b+ Isrel gau kale Samyuel n+p hagla, 'Ne kin ap hag lö, han+p n+bi b+ magöñhalö abad m+deinab,' a g+la. Hageila, God b+ ne Kis ñ+ n+pe Sol n+p hag lö, kin kale m+dm+döp. B+ an+bu Benjamin k+g+n r+k damöm r+k damöm r+k l+la. Sol kin kale m+dö, m+ ñ+ñjuöl m+höp (40) ina. *

²² Pen hainö God n+pe gö Sol kin m+dageia. God n+pe Depid kin kale hag la. God n+pe Depid manö hagöm haga, 'Hibur gas+ m+dmagö yad ke gas+ göp rö u, Jesi ñ+ n+pe Depid hibur gas+ m+dmagö n+pe abe unbö rö nöp gas+ göp; nan n+hön n+hön gan a g+ n+ñnabin u, n+pe an+g unbö rö nöp g+ nab,' a ga. *

²³ "Pen God n+pe gö, Depid ñ+ pai r+kö, r+k dam dap+l göm, Jisas n+p yag daula. An+bu u, God nöd manö klö hag la rö, n+pe Isrel n+bi b+ kal+p Ud Kam+ñ Yuep B+ ap yua. *

²⁴ Pen Jisas il göm wög gaga magö u, Jon n+pe apöm, Isrel n+bi b+ kal+p haga, 'Nan si nan naij g+pim u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö g+pe, kalöp ñ+g pak ñ+nabin,' a ga. *

²⁵ Jon wög n+pe g+ p+is g+n+g geia ñ+n an u, n+bi b+ gau kal+p haga, 'Kale y+p b+ an, a g+mim, gas+ n+ñbim? B+

Kub pör abad m+dpim b+ u, yad wasö. B+ an+bu hainö aunab. Ma r+rup n+pe u ud hub+knam rö lagöp,' a ga. *

²⁶ "Añ mam yad, kale r+mnab Ebrahim ñ+ pai n+pe m+dpim; kale r+mnab Juda n+bi b+ wasö pen God n+p sabe g+m+dim. Krais n+bi b+ ud kam+ñ yuep manö Jon hag ñ+ m+dm+döp an+bu, God n+pe han+p nan a göm haga.

²⁷ Jerusalem n+bi b+ gau abe, b+ kub kale gau abe, Jisas n+pe Krais u auub a göm n+ñagla. Jisas n+p al pak l+lö uman a g+la u, God manö hagep manö kal+ k+ñ r+kla rö nöp g+la. Pen God n+p sabe g+n+g Juda magum gep ram pör aum+dal u, kale manö kal+ k+ñ r+kla an+bu pör pör nöp n+ñm+dal.

²⁸ N+pe nan naij ap göp aka göm uñhai wasö n+ñöm gap-man b+ kub Pailod n+p hagla, 'Ne hagö n+p al pak l+lan,' a g+la. *

²⁹ Pen God Manö haga rö, magöñhalö nöp Jisas n+p g+la. Hainö n+bi b+ n+pe gau apöm, wip he ud as+k dam kabö m+gan r+göl g+la. *

³⁰ R+göl g+la u pen God gö kauyan uraka.

³¹ N+pe uraköm, kam+ñ m+dö n+ñöl g+, n+bi b+ n+pe aip Galili n+bö Jerusalem aula gau, n+p ñ+n iru nöp n+ñla rö, uri Isrel n+bi b+ kal+p Jisas manö aij u hag

* **13:21:** 1Sa 8:5,19; 10:20-24 * **13:22:** 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20 * **13:23:** 2Sa 7:12-16 * **13:24:** Mad 3:1-2 * **13:25:** Jon 1:20,27 * **13:28:** Mad 27:22-23
* **13:29:** Mad 27:59-60 * **13:31:** Ap 1:3,8

ñaböl. *

32 “Pen hol bi mihöŋ aubul i, kalöp Kraiŋ manö aij u hagnig aubul. God hadame nöp apis bac bi hon kalip manö klö hag löm ginabin a ga manö anibu nöp

33 gasi niŋ midöm, God nipe Jisas nip ud urak ña. Ga anibu apis bac bi gau niŋagla u pen ñi pai rik lep kale gau miñi hon niŋbun. Depid nipe God Manö adiŋ Sam a gipal au Kimap yigwö aŋ nibö kali kliñ riköm haga, ‘Ne Ñi yad.

Yad miñi Nap ne midpin,’ a ga. *

34 God nipe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ roman hij gi lug li arnim rö lagöp. Manö anibu God Manö adiŋ ap anigöl midöp:

‘Yad Depid nip manö uŋ klö niŋö hag lönö u kalöp nöp ñinabin,’ a ga.

*

35 Pen God Manö adiŋ ap anigöl midöp:

“ ‘Ne Bi Uŋ ne arö gö, hañ roman nipe hij gi lug li aragnim,’ a ga. *

36 “Pen Depid nipe God wög nip hag la u, nibi bi nipe midmidal ñin anibu gi damöm uma. Pen Depid nipe umö, nap nihi bi kalip rigöl gimidal gau dam rigöl gilo, hañ roman nipe hij gi lug li ara.

37 Pen God nipe gö uraka Bi anibu, hañ roman nipe hij gi lug li araga.

* 13:33: Sam 2:7 * 13:34: Ais 55:3

* 13:41: Hab 1:5

38 “Anib u, mideimam niŋim. Jisas nipe umöm uraka u me, God nan si nan naij gipim u niŋöm arö ginab manö aij u kalöp hagabul.

39 Hon Juda lo manö adö u nöp niŋun geinabun u, God nan si nan naij gipun u niŋ nöp mideinab. Pen Jisas mab ba laŋ al pak lilö uma u me, hon Jisas nip niŋ udeinabun u, God nan si nan naij gipun u niŋöm, arö göm, hanip nibi bi aij yad, a ginab. *

40 Pen bi God manö hagep gau hadame nöp hagla rö hanip gagnim, a gimim gasi u niŋ aij gimim. Kale hagla,

41 ‘Kale nibi bi yip aŋab aŋab ñibim gau niŋim!

Kale midpin magö i, nan ke nibö ap ginabin.

Nan ginabin anibu kalöp nöd hageinaböl u, ñiŋon li hagaböl, a gi niŋnabim.

Anib u, kale pa gil gil gimim böŋ nöp um hir gimim!’ a gila,” a ga. *

42 Pol aip Banabas aip manö anibu hagnim, Juda magum gep ram anibu höŋ arlö niŋöl gi, nibi bi gau hagla, “God nip sabe gep ñin hain u kauyaŋ apil, hanip manö anibu rimnap halö hag ñimil,” a gila.

43 Nibi bi gau magum gi mideila gau ram u arö göm, ke ke arlö niŋöl gi, Juda nibi bi kabö göl rimnap abe, nibi bi gau nibö Juda kai

* 13:35: Sam 16:10 * 13:39: Ro 10:4

nɪŋmɪdal rō nɪŋ udla rɪmnap
abe, Pol aip Banabas aip
kalɪp hain gōm arla. Adan
an au amöl gɪ, bɪ mɪhau
kalɪp haglō, “‘God hanɪp
mög nɪŋöm ud aij göp,’ a
gɪmim, gasɪ u nɪŋöl gɪ nöp
mɪdaimim,” a gɪlō.

44 Pen Juda God nɪp sabe
gep ñɪn hain u, nɪbi bɪ
daun kub anɪbu mɪdeila gau
magöŋhalō rō, Bɪ Kub manō
nɪŋnɪg ap magum gɪla.

45 Pen Juda bɪ kub gau nɪbi
bɪ iru nɪbanō aula u nɪŋlō,
mulu lugō, Pol Banabas kalɪp
bɪ mɪhau kalɪp nɪŋöm gasɪ
naij nɪŋla. Pol manō nɪhōn
nɪhōn nɪbi bɪ gau kalɪp haga
u hag juöm, hɪb nɪpe u hag
pro gɪla.

46 Juda bɪ gau anɪg gailō,
Pol aip Banabas aip pɪñɪŋ
gagmil, manō pen kɪtō hag-
mil haglō, “God Manō aij u
kalöp Juda nɪbi bɪ nōd hagul
a gɪpul u pen kale manō
aij anɪbu udagmim, hon pör
mɪdep magō u nɪŋ udun rō
lagöp, a gɪpim u me, mɪñi
Juda nɪbi bɪ wasō gau kalɪp
hag ñɪnabul. *

47 Nɪhōn gɪnɪg: Bɪ Kub
hanɪp hagöm manō anɪg göl
haga,

‘Yad hagnō, kale Juda nɪbi bɪ
wasō gau kalɪp mailō
kale mɪdmim,
ram mɪnōŋ ke ke gau
ammim,

nɪbi bɪ gau magöŋhalō mailō
anɪbu nɪŋlō nɪŋöl gɪ,

yad kalɪp ud kamɪŋ yun-
abin,’ a ga,” a ga. *

48 Juda nɪbi bɪ wasō gau
manō anɪbu nɪŋöm, mɪñ mɪñ
göm, Bɪ Kub manō u, manō
aij unbō ke yabɪɪ, a gɪla.
Anɪb u, nɪbi bɪ God, pör pör
mɪdaiöl, a göm, hag la gau
magöŋhalō manō aij anɪbu
nɪŋ udla.

49 Pen Bɪ Kub manō u, ram
mɪnōŋ anɪb gau magöŋhalō
haglō ara.

50 Anɪg ga u, Juda nɪbi
bɪ gau nɪŋlō mulu lugō, am
Adiok nɪbi kub God nɪp nɪŋ
udla rɪmnap abe, bɪ kub ram
mɪnōŋ anɪbu abad mɪdmɪdal
gau rɪmnap abe, kalɪp haglō,
kale am nɪbi bɪ iru nöp
dapöm, Pol aip Banabas aip
kalɪp gɪ naij göm, ram mɪnōŋ
kale gau hag höŋ yula.

51 Anɪg gɪ hag höŋ yulō, bɪ
mɪhau kale Adiok arɪk amöl
gɪ, manō aij dam hag ñajul
udagpim, a gɪmil, ma kale
acɪp acɪp gau ɪk gɪ yumil
ammil, daun kub Aikoniam
arlō. *

52 Pen Ana Uɪ nɪpe nɪbi bɪ
Jisas nɪp nɪŋ udla gau ajman
rauō, kale mɪñ mɪñ yabɪɪ göl
gɪ mɪdeila.

14

*Pol aip Banabas aip daun
kub Aikoniam ajailō*

1 Pol aip Banabas aip am
daun kub Aikoniam mɪdmil,
Juda magum gep ram u am-
mil, manō hag ñɪ aij gɪlō
nɪŋöl gɪ, Juda nɪbi bɪ gau löm,

* 13:46: Ap 3:26; 18:6 * 13:47: Ais 49:6 * 13:51: Mad 10:14; Ap 18:6

Juda nıbi bı wasö gau löm, iru nöp Jisas nıp nıj udla.

² Pen Juda nıbi bı rımnap, Jisas manö hagabil u nıj udagnabun, a göm, amöm Juda nıbi bı wasö gau kalıp manö nıjeb nıjagep pıral hageila nıjöm kale nıbi bı Jisas nıj udla gau kalıp nıjölö mulu kal luga.

³ Pen Pol aip Banabas aip, manö anıbu nıjmil, ram mınönj anıbu arık araglö. Kale au nöp mıdmil, Bı Kub manö u klö göm waiö nöp hag nımıdıl. Bı Kub kalıp mıhönj aip abad mıdö nıjöl gı, nan gagep rö rımnap, nan nıjeb nıjagep rö rımnap gailö, nıbi bı rımnap nıjöm hagla, “Anıb u, manö hagabil anıbi nıjö nöp hagabil,” a göm, nıjla. *

⁴ Pen Aikoniam nıbi bı anıb gau asık ke ke löm, bönj u Juda nıbi bı gau manö hagla rö nıjla, bönj u bı Jisas manö ud arep bı gau hagla u nöp nıjla.

⁵ Pen Juda nıbi bı rımnap gau löm, Juda nıbi bı wasö rımnap gau löm, bı kub kale gau abe, Pol aip Banabas aip kalıp gı naij gun, kabö ju pak lun, a göm, gası u nıjla. *

⁶ Kalpe mıhönj pen manö anıbu nıjmil, pıñıj gı am daun kub mıhau Lisdra Debi, ram mınönj Likonia au arlö.

⁷ Ammil, anıb gau gı ajöl gı, Krais manö aij u hag nımıdıl.

Bı ma naij ga u, Pol gö,

kamıj la

⁸ Pen daun kub Lisdra anıbu, bı ap nıme nıp yag daua ñın u nöp ma naij gö, adan ajagmıdöp bı ap mıdmıdöp.

⁹ Bı anıbu nıpe ap asık mıdöm, Pol manö hageia u nıj mıdeia. Pol bı anıbu nıp nıj ij halö löm gası nıjı, bı anıbi, God yıp gö kamıj lınım rö löp, a gı gası nıjıdöp.

¹⁰ Anıb u, Pol nıp nıjöm, meg mıgan dap ranöm haga, “Urak!” a ga. Hagö, bı anıbu yıjıd uraköm, ma abö göm ara.

¹¹ Pol anıg gö, nıbi bı nıj mıdeila gau manö yabıl kale Likonia manö u hagöm hagla, “Bı kumi kabö adö lan nıbö gau, god mıhöp nıbi bı rö lımil ap hagabil i,” a gıla. *

¹² Anıg hagöm, Banabas nıp, god Sus, a gıla. Pen Pol nıpe manö iru nöp hagmıdöp rö, nıp, god Hemis, a gıla.

¹³ God pıral Sus sabe gımıdal anıbu, sabe gep ram u yöp gı lıla daun goł anıb au me, god pıral Sus sabe gep bı kub u abe, nıbi bı au mıdeila gau abe, god Sus pör sabe gıpun u mıñi auöp i, a göm, kaj kau nıbar rımnap udöm, mab pılpıl aij aij rımnap ud dauö, nıbi bı iru yabıl aula.

¹⁴ Pen Pol aip Banabas aip, geila anıbu nıjmil, wałıj kale gau ud bılılı gımil, nıbi bı iru nöp mıdeila anı anıb au ammil haglö,

15 “Kale n̄hōn ḡn̄ig an̄ig gabim? Hol m̄hōn god wasō! Kale n̄bi b̄i yab̄i m̄dpim rō, hol u rō nōp unbō rō m̄dpun. Hol Jisas Krais manō aij n̄ipe u kalōp hag n̄n̄ig aubul. God n̄ipe kumi kabō laŋ ḡi lōm, m̄nōn nabōn iŋ i ḡi lōm, n̄ig solwara u ḡi lōm, nan n̄hōn n̄hōn m̄dōp gau magōnhalō ḡi lōm, ga. Hol kalōp Krais manō aij u haglo, nan ȳhar̄iŋ piral sabe gabim gau arō ḡimim, God kam̄iŋ m̄dōp u nōp sabe ḡi m̄daimim, a gul, kalōp hagabul. *

16 Pen nōd n̄bi b̄i ram m̄nōn ke ke gau m̄dōm, gas̄i kale ke n̄n̄ōm nan ȳhar̄iŋ sabe ḡila u, God n̄n̄ōm kal̄ip ḡi naij gaga. *

17 Pen kale ȳhar̄iŋ m̄dagpim; n̄ip n̄n̄n̄ig, n̄n̄n̄abim. N̄ipe p̄or p̄or kalōp ud aij gōp. N̄ipe nōp gō, mōn alōm, nan magō iru nōp m̄dō n̄n̄ōl ḡi, m̄ñ m̄ñ gōl ḡi nan n̄n̄bim. An̄ib u, n̄ipe an̄ig gab u n̄n̄mim, n̄n̄ō nōp God hon m̄dōp u hadō n̄n̄bep,” a ḡilō. *

18 An̄ig haglō u pen, n̄bi b̄i an̄ib gau, b̄i an̄ib m̄hai i kumi kabō adō laŋ n̄bō aubil, a gōm, kaj kau n̄bar r̄imnap pak sabe ḡi n̄n̄ig geila, uŋham yab̄i hag hag wasō ḡilō.

19 Pen kalpe m̄hōn daun kub Lisdra an̄ibu nōp m̄dlō n̄n̄ōl ḡi, Juda kai daun kub Adiok, ram m̄nōn Pisidia au m̄dm̄dal n̄bi b̄i r̄imnap abe, daun kub Aikoniam m̄dm̄dal n̄bi b̄i r̄imnap abe apōm, n̄bi b̄i an̄ib gau kal̄ip piral hagōm hagla, “B̄i m̄hau manō aij hagagabil; piral hagabil,” a ḡila. An̄ig hageila, n̄bi b̄i an̄ib gau n̄n̄ōm, Pol n̄ip kabō ju pak lōm, bōn nōp umōb, a gōm, ŋip ḡi dam kabō waryō ḡigabō ḡila u hōn adō löyan yula. *

20 An̄ig ḡila n̄n̄ōm n̄bi b̄i Jisas n̄ip n̄n̄ udla gau ap b̄n̄ig ḡigabō ḡilō n̄n̄ōl ḡi, Pol urakōm daun kub an̄ibu ado ḡi ara. Pen ruō Pol aip Banabas aip Lisdra arō ḡimil Debi arlō.

21-22 Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manō aij u n̄bi b̄i gau kal̄ip hag n̄ailō, n̄bi b̄i iru nōp Jisas n̄ip n̄n̄ udla. Pen kalpe m̄hōn nōd aubul adō u nōp arul, a ḡimil, ado ḡi Lisdra, Aikoniam, Adiok ram m̄nōn Pisidia au amōl ḡi, n̄bi b̄i Jisas manō aij u haglō n̄n̄ udla gau kal̄ip kauyan hag n̄i aij gōl ḡi arlō. Kal̄ip hag n̄i aij gōl ḡi haglō, “Jisas manō aij u arō gagmim; n̄n̄ udpim rō nōp n̄n̄ ud m̄daimim. An̄ig ḡipe, kalōp m̄n̄jör iru n̄n̄aböl pen gas̄i u n̄n̄agmim; God han̄ip udōm abad m̄deinab, a ḡimim, klō

Pol n̄ip kabō ju pakla

* 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24 * 14:19:

Ap 17:13; 2Ko 11:25 * 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3

gimim u nöp niŋbe arnim,” a gilo. *

²³ Anig hagmil, cöc ke ke anib gau, niŋbi bi Jisas niŋ udla gau bi nabic midaiöl, a gimil, bi rimnap wög anibu hag lilo. Anig gimil, kalpe mihön nan magö niŋagmil, God nip sabe göl gi haglö, “Bi Kub, bi gai i nöp niŋ udpal rö, kalip abad midaimön,” a gilo.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

²⁴ Anig göl ram minön Piŋsidia gau ajmil, ram minön Pampilia arlö.

²⁵ Pampilia ammil, Jisas manö aij u niŋbi bi Pega daun gau kalip hag niŋmil, daun kub Adalia arlö.

²⁶ Adalia ammil, niŋg magib udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd midmil aulö u ado gi arlö. Kale nöd arnig gailö, Adiok niŋbi bi Jisas nip niŋ udla gau, God nip sabe göm hagla, “Manö aij ne u niŋbi bi gau kalip hag niŋig arabil rö, kalip mihön abad mid aij gimön,” a göm, kalip mihön hag yulö, ammil, manö anibu hag niŋ ajmidil. *

²⁷ Anib u, ado gi Adiok apil, niŋbi bi Jisas nip niŋ udla gau kalip wiŋ allö aueila, God nipe gö kale niŋhön niŋhön gila gau magönhalö hag niŋ aij gila. Juda niŋbi bi wasö gau iru nöp Jisas manö aij u niŋ udla aiud u abe hag niŋla. *

²⁸ Kalip anig göl hag niŋmil, kalip aip niŋ bad ap rapin midailö.

15

Bi kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

¹ Pen bi rimnap ram minön Judia niŋbö Adiok apöm, bi Juda wasö Jisas nip niŋ udla gau kalip hag niŋla, “Mosis hadame nöp hanip Juda niŋbi bi haga, ‘Niŋan gisön yag dapim, waŋ hañ kale rib gi dö gimim,’ a ga. Anib u, kale u rö nöp hañ rib gi dö gagnabim u, God kalöp ud kamniŋ yuagnab,” a gila. *

² Anig hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a gimil, kalip aip manö pen pen haglö ara. Anig geila, Adiok niŋbi bi Jisas nip niŋ udla gau, niŋbi bi kale ke rimnap abe, Pol Banabas bi mihau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem amim, manö anibi dam, bi Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas niŋbi bi nipe gau kalip abad midpal bi gau abe kalip hag niŋmim, kale pen hag amil apil göm gasi niŋhön niŋnaböl u niŋmim, ap hagpe niŋjun,” a gila. *

³ Anig hagöm, kalip hag yulö, kale am ram minön Pönisia an au amöl gi, Juda niŋbi bi wasö gau Jisas nip niŋ udla manö anibu hag niŋlö niŋöl gi, añ mam niŋöm magönhalö niŋniŋ lila. Ram minön Pönisia anibu arö

* 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12 * 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Gal 2:1

göm, kale amöm ram m+nöŋ Sameria aŋ au amöl g+, manö u rö nöŋ hag ñlöl n+nöl g+, aŋi mam gau u rö nöŋ n+nöm ñiñi lila.

⁴ Pen kale ram m+nöŋ Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeilö, n+bi b+ Jisas n+p n+n udla gau abe, b+ Jisas manö ud arep gau abe, Jisas n+bi b+ n+pe gau kal+p abad m+deila b+ gau abe, kal+p hag w+hai udöm aij auabim a g+la. Hageila, Pol aip Banabas aip, God n+pe gö nan n+hön n+hön g+la u magöŋhalö kal+p hag ñi aij g+la. *

⁵ An+g hagailö, Perisi b+ Jisas n+p n+n udla gau r+mnab uraköm hagla, "Juda n+bi b+ wasö gau Jisas n+p n+n udnaböl u, hañ r+b g+ dö göm, Mos+ lo u hagab hagab rö nöŋ g+lan," a g+la.

⁶ An+g hageila, b+ Jisas manö ud arep gau abe, Jisas n+bi b+ n+pe abad m+deila b+ gau abe, manö an+bu hag aij gun, a göm, ap magum g+la.

⁷ Ap magum göm, manö an+bu hag am+l ap+l g+ m+dlö n+nöl g+, Pida uraköm haga, "Mam b+. Kale n+n+bim, nöd God han+p n+me löm, Juda n+bi b+ wasö gau Jisas manö aij u n+n udöl, a göm, y+p hag lö, yad am kal+p Krai+ manö aij u hag ñi ajm+din. *

⁸ God gasi r+m+d m+dmagö hon magöŋhalö n+nöb u, Ana U+ han+p ña rö, Juda n+bi b+ wasö gau kal+p u rö nöŋ ña.

An+g ga u hon n+n+bun, n+pe kal+p abe ud aij göp. *

⁹ Han+p Juda kai manö ap ke hagöm, Juda n+bi b+ wasö gau kal+p manö ap ke hagöm gagöp. Krai+ manö aij u n+n udla u me, God n+pe nan si nan naij g+la gac m+dmagö kal+p aŋ dan m+deia u t+k g+ yua.

¹⁰ God Juda n+bi b+ wasö gau böŋ nöŋ uda rö, kale n+hön g+n+g, neb neb göl g+ hagpim, 'Mos+ lo manö kal+ kñiñ r+köm haga haga rö nöŋ lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kam+n yuagnab,' a g+pim? Asi masi g+ aij g+mim, a g+pim u, ap+s bac b+ g+ wasö n+n+la. Hon u rö nöŋ g+ wasö n+n+bun u, pen uri Juda n+bi b+ wasö Jisas n+p n+n udla gau kal+p, m+nör an+bu udöl, a g+mim, hagabim ar? *

¹¹ U aij wasö. B+ Kub Jisas han+p Juda kai mög n+nöb u, i+ aŋi an+bu nöŋ me, B+ Kub Jisas n+pe ke gö, hon n+p n+n udno, han+p ud kam+n yunab. An+b unbö rö nöŋ, B+ Kub Jisas Juda n+bi b+ wasö gau kal+p mög n+nöb u, i+ aŋi an+bu nöŋ me, B+ Kub Jisas n+pe ke gö, kale n+p n+n udlö, kal+p u rö nöŋ ud kam+n yunab," a ga. *

¹² Pen n+bi b+ ap m+deila gau magöŋhalö, manö ap hagöm wasö, agam+j m+dailö n+nöl g+, Banabas aip Pol aip kal+p aiud udöm, kalpe m+höŋ ram m+nöŋ ke gau

* 15:4: Ap 14:27

* 15:7: Ap 10:1-43

* 15:8: Ap 10:44; 11:15

* 15:10: Mad

11:30; Gal 3:10

* 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8

gau amöl gı, Juda nıbi bı wasö gau Jisas manö aij u hag ńı ajailö nıńöl gı, God nıpe nan gagep rö gau, nan nıneb nınagep gau ga u, aiud u magöńhalö kalıp hag ńı aij gılö.

13 Pen bı mıhau manö hag pıs gılö nıńöl gı, Jems uraköm haga, “Mam bı. Manö hagnıg gabin i nıńim!
*

14 God Juda nıbi bı wasö gau kalıp mög nıńöm ud aij göm, nıbi bı yad ke mıdeınaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u nıńbun.

15 God ga anıbu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kalı klijn rıkla rö nöp ga. Manö anıbu kalı klijn rıköm hagla,

16 ‘Bı Kub nıpe hagöp,
“Hainö yad ado gı apem,

Depid ram pa lufö gı pa jö gı luga u,
yad ke kauyan gı aij gıno, pidöń yabıt mıdnab.

17 Anıb u, Juda nıbi bı wasö ram mınöń ke gau nıbö gau nıbö,
rımnab nıbi bı yad mıdeınaböl a gıpin gau, yıp uıhai nıńnaböl.

18 Nan nıhön nıhön hainö gııab u,
yad Bı Kub hadame dagol gau hag lıno u me, anıg hagabin,” a ga, a gıla,” a ga. *

19 Jems manö anıbu hagöm haga, “Gası yad nıńbin u, Juda nıbi bı wasö Jisas nıp nıń udnaböl gau, kalıp mıńör rımnab ńagun.

20 Pen kalıp köp kalı klijn rık yuun hagin, ‘Nıbi bı rımnab god pıral gau nıp nan sabe gı ńıııg, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ńıńagmim. Nıbi si bı si gagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ńıńagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gılö umnım u ńıńagmim,’ a gun. Manö gau rö hagagin. *

21 Pen ai gıııg: bac bı hadame nöp gıla rö, mıńı u rö nöp daun gau gau magöńhalö, God nıp sabe gep ńın u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mosıs hagöm kalı klijn rıka u amgö lı nıńmıdal,” a ga.

Juda nıbi bı wasö gau kalıp köp kalı klijn rık yula

22 Jems anıg hagö, bı Jisas manö ud arep gau löm, bı Jisas nıbi bı nıpe gau kalıp abad mıdeila bı gau löm, nıbi bı Jisas nıp nıń udlı gau magöńhalö löm, hagla, “Hon bı hon rımnab hag lıno, Pol Banabas bı mıhau aip Adiok arlan,” a gıla. Anıg hagöm, bı Jisas nıbi bı nıpe gau abad mıdeila bı mıhön Judas Basabas aip, Sailas aip, kalıp hag lıla.

23 Köp ap kalı klijn rıköm, Pol Banabas bı gau ńıla. Köp anıg göl kalı klijn rıkla:

Mam bi, kale midpim?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas nibi bi nipe gau kalip abad midpil bi mihau abe, kalöp Juda nibi bi wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe midmim Jisas nip niñ udpim gau, köp kalı kliš rık yuabun.

24 Ai giniğ: manö ap auub niñbun, nibi bi hon gai i rimnap, hanip hag niñöm wasö, gası kale ke u nöp niñöm, am manö kub kalöp gası mlö limim rö manö rimnap kalöp hag ñeila.

25 Anib u, hon bi rimnap hon ke hag lino, bi midmagö hon aij yabıl Pol Banabas bi mihau seg ninaböl.

26 Pol Banabas bi mihau gau ajmil, halip al pak linaböl, a gimil, gası u niñagpil. Bi Kub Jisas Kraiss manö aij nipe u nibi bi gau kalip hag ñul, a gimil, gası añi anıbu nöp niñmil, halöwaö hag ñi aij göl gi ajmidil.

27 Judas Sailas bi mihau yuniğ gabun. Kale ammil köp kalı kliš rikabun i manö adö u nöp kalöp hag ñi aij ginabil.

28 Hon magum gun, manö anıbu hag amıl apıl gino niñöl gi, Ana Uı nipe hanip gası aij ñö, köp kalı kliš rikun miñör rimnap kalöp ñagnabun, a gino. Yıhari? manö miñöp nöp hagnabun a gun hagno. *

29 Nibi bi rimnap god piral gau sabe giniğ, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ñiñagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ñiñagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gılö umniñ u ñiñagmim. Nibi si bi si gagmim. Nan hagabun i arö ginabim u, gi aij ginabim.

Manö hagpun me u. Kale mid aij gimim. Köp kalı kliš rikla u me u.

30 Köp anıbu kalı kliš riköm bi gau ñilö, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau ado gi arla. Amjaköm, nibi bi Jisas nip niñ udla gau haglö, magöñhalö ap magum gıla niñöm köp daula u ñıla.

31 Köp ñilö, nibi bi kale manö anıbu amgö li niñöl, kalip aij yabıl gö, gası halö midöm hibur kalip ñiñi yabıl la.

32 Judas Sailas bi God manö hagep bi mihau midmidil me, ñin bad ap Adiok midmil, Jisas nibi bi nipe gau kalip manö iru nöp hag ñi aij gılö niñöl gi, kale Jisas manö aij nipe niñ ud pidöñ göm gası halö mideila.

33-34 Anıg gimil hag ñi pis gimil, arniğ gılö niñöl gi, nibi bi Jisas nip niñ udla anıb gau ap magum göm, sabe göm, Bi Kub kalpe miñör abad mid aij gö, kale agamıj mid aij gıl, a göm, kalip miñör hag yula.

35 Pen Pol aip Banabas aip Adiok au midmil, bi anıb

* 15:28: Mad 23:4

gau nɪbō rɪmnap aip, Bɪ Kub manō aij u nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñöl gɪ mɪdeila.

Pol Banabas ke ke arlō

³⁶ Pen mɪd damöm, Pol nɪpe Banabas nɪp haga, “Hol mɪhōŋ nōd ajul Bɪ Kub manō haglo ara ram mɪnōŋ gau, nɪŋ ud pɪdōŋ göl gɪ nöp mɪdpal aka gul, am nɪŋul auul,” a ga.

³⁷ Hageia, Banabas haga, “Anɪb u, Jon Mak nɪp abe uɫ gɪ ud arul,” a ga. *

³⁸ Hageia, Pol haga, “Ñɪ anɪbu nōd uɫ gɪ ud arlo, wög gɪ haköm auaga; nɪpe Pampilia nöp amöm arɪk ara. Anɪb u, mɪñi nɪp uɫ gɪ ud aragnabul,” a ga. *

³⁹ Pol anɪg hageia, kalpe mɪhōŋ ke nöp pen pen hagmil, Banabas nɪpe Jon Mak aip ñɪg magɪb udmil, ram mɪnōŋ ñɪg rɪb gus ga airan Saipras arlō.

⁴⁰ Pol nɪpe pen Sailas nɪp uda. Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau, sabe göm, Bɪ Kub nɪpe Pol Sailas kalɪp mɪhōŋ abad mɪdeiaŋ, a göm, bɪ mɪhau hag yula.

⁴¹ Pol nɪpe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe gɪ ajöl gɪ, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau kalɪp God Manō rɪmnap halö hag ñɪ aij gö, kale nɪŋöm nɪŋ ud pɪdōŋ gɪ mɪdeila.

16

Pol ram mɪnōŋ ajmɪdöp gau kauyaŋ ado gɪ ara

¹ Pol Sailas kalpe mɪhōŋ aj aj lɪmil, Debi ammil, Lisdra amjaklö. Ram mɪnōŋ anɪb gau Jisas nɪp nɪŋ uda bɪ ap mɪdeia; hib nɪpe u Dimodi. Bɪ anɪbu nɪme nɪpe u Juda nɪbō nɪbi ap pen Jisas nɪp nɪŋ uda. Nap nɪpe u Grik nɪbō bɪ ap. *

² Lisdra nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau abe, Aikoniam nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau abe, Dimodi bɪ aij a gɪla. *

³ Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manō u hag ñɪ ajaiul, a göm nɪŋa u pen, Juda nɪbi bɪ gau hagnaböl, “Dimodi nap nɪpe u Grik bɪ ap rö, ñɪ nɪpe hañ rɪb gɪ dö gaga rö, manō nɪpe u udagun,” a gɪnaböl, a gɪ gasɪ nɪŋöm, Dimodi nɪp dam arö hañ rɪb gɪ dö gɪla.

⁴ Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau gɪ ajöl gɪ, bɪ Jisas manō ud arep gau abe, bɪ Jisas nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp abad mɪdeila bɪ gau abe, Jerusalem gau magum göm manō nɪhōn nɪhōn hagla u, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau kalɪp hag ñöm, anɪg anɪg gɪmim, a gɪla. *

⁵ Anɪg göl gau gau gɪ ajöl gɪ, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau, kalɪp Jisas manō aij u hag ñɪ aij gɪlö, kale manō anɪbu nɪŋ udöm, klö göm, nɪpe haga rö nöp gɪ mɪdeila. Ñɪn añɪ añɪ pör pör nɪbi bɪ rɪmnap halö

* 15:37: Ap 12:12,25

* 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10

* 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5

* 16:2: Plp 2:19-22

* 16:4: Ap 15:23-29

Jisas manö aij u nɨŋöm, Jisas nɨp nɨŋ udla.

Pol naböŋ nɨŋa

⁶ Pol bɨ nɨpe gau aip Esia Propins mɨdpal nɨbi bɨ gau kalɨp Kraiss manö aij hag ñun a göm, arnɨg geila u pen Ana Uɥ nɨpe, aragmim, a ga. Anɨb u, ram mɨnön Pɨɨia aŋ gau ajöm, Galesia Propins aŋ gau ajöm geila. *

⁷ Kale am am, ram mɨnön Misia sösöl apöl gɨ, Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana nɨpe kalɨp, aragmim, a ga.

⁸ Jisas Ana nɨpe anɨg hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram mɨnön Misia aŋ au aramöm daun kub Droas arla.

⁹ Droas amöm, sɨbön aŋ yaŋ Pol naböŋ nɨŋa, bɨ Masedonia Propins nɨbö ap uraköl mɨdöm, nɨp manö neb neb gɨ hagöm haga, “Ne ñɨg ju böŋ i Masedonia aumön, hanɨp gɨ ñɨmön,” a ga.

¹⁰ Pol anɨg gɨ naböŋ nɨŋaia, hon hagno, “U God nöp, Masedonia nɨbi bɨ kalɨp Jisas manö aij u am hag ñim, a göp,” a gun, magö anɨbu nöp Masedonia arnɨg gun nan gɨ jɨn gɨno.

Nɨbi Lidia Jisas nɨp nɨŋ uda

¹¹ Am ñɨg magɨb udun, Droas arö gun, ram mɨnön ñɨg rɨb gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno.

¹² Ñɨg magɨb udun, Pili-pai, Masedonia Propins aŋ au amjakno. Rom gapman nɨbi bɨ iru nöp aram Pili-pai mɨdöm abad mɨdmɨdal. Anɨb u, ram mɨnön aŋ au Pili-pai daun kub yabɨl mɨdeia. Hon ñɨn bad ap Pilipai gau mɨdaino.

¹³ Juda God nɨp sabe gep ñɨn u, God nɨp sabe gep ka ap mɨdeinab, a gun, daun ajön arö gun, ñɨg goɥ gamɨŋ arno. Amun nɨŋno, nɨbi rɨmnab ap mɨdeila. Anɨb au asɨkun, kalɨp manö hag ñɨno.

¹⁴ Nɨbi nɨŋ mɨdeila anɨb gau, nɨbi ap daun kub Daiadaira nɨbö, hib nɨpe u Lidia. Nɨpe walɨj mu gau gɨ lö, raumɨdal. Nɨpe God nɨp sabe gɨmɨdöp. Bɨ Kub nɨpe nɨbi anɨbu nɨp gasɨ aij ñö, Pol manö aij haga u, nɨŋö hagab, a göm, nɨŋ uda.

¹⁵ Pen Lidia abe, nɨbi bɨ ram nɨpe aip hanla gau abe, kalɨp ñɨg pak ñɨno, Lidia haga, “Yad Bɨ Kub kabö göl nɨŋ udpin, a gɨmim nɨŋbim u, kale ap ram yad han mɨdaimim,” a ga. Hanɨp anɨg hagö, manö nɨpe udun, am ram nɨpe u hanno.

Pol Sailas kalɨp mɨhöŋ nagɨ lila

¹⁶ Hon mañ ap God nɨp sabe gep ka u amun, pai nagɨ wög gep ap nɨp nable pakno. Pai anɨbu nɨp kɨjaki aban alö, nan nɨhön nɨhön hainö gɨnab u, nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñö, nɨp mani ñɨmɨdal. Nɨpe anɨg gö, bɨ nɨp rau daulö,

nagi wög kalip gimidöp gau, mani kub udmidal.

¹⁷ Hon araino niñöl gi, pai anibu hanip hain göl gi haga, “Bi gai i, God adö i gilar midöp u nip wög gipal. Kale nan nihön nihön geinabim, God kalöp ud kamij yunab, manö u nöp hagaböl,” a ga. *

¹⁸ Pen pai u manö anibu rö pör pör hag hag hag, ñin ap Pol iru yabıl gö, ado göm kijaki pai aban ala u nip haga, “Jisas Krais hib nipe u niñmön, pai anibi nip arö gimön aru!” a ga. Adı? kijaki nip aban ala u höñ ara.

¹⁹ Pen pai anibu nip mani raulö, kalip nagi wög gimidöp bi gau, Pol kijaki hag yua manö u niñöm, mani kub udpun u hainö udagnabun, a göm, Pol Sailas kalip mihönj ud sisi udöm Rom bi kub mideila gau manö kub hagnig, tip gi dam manö hagep kuö u arla.

²⁰ Rom bi manö ud asikep bi kub gau manö kub hagöm hagla, “Bi mihönj i bi Juda nıbö. Daun kub hon i apil gılö, hon nıbi bi ram mınönj hon nuö nıbö i gılö yuö kal lugöp. *

²¹ Hon Rom nıbi bi manö nöd nıbö adö u ke midöp pen kale manö gısön nıbö manö hon niñagep u, niñmim gimim, a gimil, hag ajabil,” a gıla.

²² Nıbi bi niñ mideila gau u rö nöp, manö adö anibu nöp hagöm, Pol Sailas kalip

mihönj manö kub haglö, bi manö ud asikep bi kub gau hagla, “Walij kalip mihönj gau ud jumim, ur ud pakim,” a gıla. *

²³ Haglö, ur ud pak ado malo göm, dam nagi lep ram raul migan u yuöm, bi nagi lep ram abad mideia u nip hagla, “Kalip mihönj niñ aij gi midaimön,” a gıla.

²⁴ Haglö, bi nagi lep ram abad midmidöp u, kalip mihönj ut gi dam ram raul migan yabıl au yan löm, ma kід kalip mihau ud mab kub migan u yulö arö, pa ribik pidönj ga.

²⁵ Pen sibön anj kub yan, Pol Sailas kalpe mihönj God nip sabe göl gi, kimap rimnap hag midlö niñöl gi, bi nagıman rimnap kale apdi niñ mideila.

²⁶ Anig gailö niñöl gi, nabön munmon kub yabıl u udöm, nagi lep ram u halö ud danj i göm, ajön gau ke hiıköm, bi nagıman gau kalip sen adıkla gau magönhalö hubıka.

²⁷ Anig gö, bi nagıman gau kalip abad mideia bi u uraköm niña, ajön gau magönhalö hiıköl mideia. Nipe niñöm, “Bi nagıman gau, ajön hiıkö, piñinj gi amhakpal rö, bi kub yad u yip al pak linab,” a göm, ru mlö kід nipe ke u ud tip gi udöm, nipe ke big linig geia. *

²⁸ Pol pen nip wiñ kub

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9

* 16:22: 2Ko 11:25; 1De 2:2 * 16:27:

al hagöm haga, “Nihön g+nig ne ke big linig gabön? Hon piñiñ gi aragpun. Magöñhalö m+dpun i,” a ga.

29 Pol anig hagö, nagiman abad m+deia bi u wiñ alöm haga, “Hapö y+ñ+d dauim,” a ga. Hagö, hapö daulö, nipe dam gi dö gi ram raul migan yan amöm, an+n+n gö, gıl gıl göl gi, am Pol Sailas m+dailö it au kugom y+ma.

30 Pen anig göl kugom y+möm, uraköm, kalip m+hön ut gi hön yan amöm haga, “Bi kub aij yad m+hai, yad nihön geinam, God y+p ud kam+ñ yunab?” ö ga. *

31 Hageia, n+p haglö, “Bi Kub Jisas n+p n+ñ udeinabön u, ne ke abe, n+bi bi ne aip hanban gau abe, kalöp ud kam+ñ yunab,” a gılö.

32 Anig hagmil, bi an+bu n+p abe, n+bi bi nipe aip hana gau magöñhalö abe, kalip Bi Kub manö aij u hag ñ+lö.

33 Anig hag ñ+lö, kalip m+hön sibön an kub yan nöp damöm, hañ roman pakla gau ñ+g li yua. Anig gö, magö an+bu nöp n+p abe, n+bi bi nipe gau abe, kalip magöñhalö ñ+g pak ñ+lö.

34 Kalip magöñhalö ñ+g pak ñ+lö, bi nagiman gau kalip abad m+deia bi u, kalip m+hön ut gi dam ram nipe damöm, nan magö ñö, ñ+ñlö. Bi an+bu nipe ke abe, n+bin ñ+ pai nipe gau abe, m+ñi hon God n+p n+ñ udpun, a göm, m+ñ m+ñ yab+ñ göl gi m+deila.

35 Ruö pen, Rom bi kub gau polisman gau kalip hagla, “Bi nag+ m+dpil m+hau kalip hub+k yube, ar+l,” a gıla.

36 Haglö, bi nagiman gau kalip abad m+deia bi an+bu, manö an+bu dam Pol Sailas m+dailö u amöm haga, “Manö ud as+kep bi kub gau kalöp hagpal, ‘Hub+k yube ar+l,’ a g+pal. An+b u, kale m+hön ar+l. Bi Kub kalpe abad m+d aij gö, agam+ñ m+d aij gi m+daimim!” a ga.

37 Hageia, Pol haga, “Hol m+hön u rö nöp bi Rom n+bö m+hau pen manö kub n+ñöm wasö, n+bi bi an au halip m+hön ur ud pak ado malo göm, dam nag+ libal u, aij gagöp. An+b u, halip m+hön agam+ñ pi göl hag yuun, a göm, hagaböl ar? Bi kub gau kale ke nag+ lep ram i apöm, halip bi m+hön ut gi damöm, seg hön yan arun,” a ga.

38 Pol anig hagö, polisman gau manö an+bu n+ñöm, ado gi am manö ud as+kep bi kub gau kalip hag ñ+lö, Pol Sailas kale Rom n+bö bi m+hau manö u n+ñöm, piñiñ gıla.

39 Piñiñ göm, kale am Pol Sailas kalip bi m+hön ut gi damöm, seg hön yan amöm, manö hain hain göm hagla, “Kalip m+hön aij geinab u, daun kub an+bi arö gi mil armil,” a gıla.

40 Pol Sailas nag+ lep ram u arö gi mil, n+bi Lidia ram u am m+dmil, n+bi bi Jisas n+p n+ñ udla gau aip magum göm, Bi Kub manö aij kalip

hag ñilö kale niñöm, manö aij anibu udöm gasi halö mädöm miñ miñ gila.

17

Desalonaika nibi bi Pol Sailas kalip mihöñ al pak linig gila

¹ Pen Pol Sailas kalpe mihöñ daun kub Pilipai arö gimil, ammil daun kub Ampipolis amjaklö. Ampipolis arö gimil, am daun kub Apolonia amjaklö. Pen Apolonia arö gimil, am daun kub Desalonaika amjakmil niñlö, Juda magum gep ram ap mideia.

² Niñmil, Pol pör gimädöp rö, Juda God nip sabe gep ñin mihau nigan, nibi bi gau aip Juda magum gep ram raul migan u amöm, kalip aip manö hag amil apil ga.

³ God Manö it u kalip hag ñi aij göm, God manö hagep bi gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyan uraknab a gila manö anibu hag ñi aij göm, "Mesaia u Jisas, bi kalöp hagabin i," a ga.

⁴ Pol anig hagö, nibi bi rimnap niñö hagöp, a göm, manö haga rö nöpiñ udöm, Pol Sailas käd u arla. Nibi hib halö iru nöpiñ abe, Grik nibi bi God nip niñ udla iru nöpiñ abe, Pol haga manö anibu niñ udla.

⁵ Pol Sailas manö haglö nibi bi iru nöpiñ udeila u, Juda bi gau rimnap niñlö, mulu lugö, bi naij yiharin

daun adan an au mideila gau rimnap udlö, kale pen am nibi bi iru nöpiñ dap löm, manö pi pug kub yabit gila. "Pol Sailas kalip mihöñ uhai niñun, nibi bi gai i kalip ñino, bi mihau al pak lilañ," a göm, am Jeson ram u urön giga bö göm uhai wasö niñla.

⁶ Uhai wasö niñöm, Jeson nip udöm, nibi bi Jisas nip niñ udla rimnap halö udöm, dam gapman bi kub mideila au amöm, manö kub hagla. Manö kub hagöm hagla, "Pol Sailas bi mihau ram minöñ ke gau gau magöñhalö ajmil haglö, nibi bi gau magöñhalö manö pen pen manö hauß gipal. Pen miñi ap mädpil ram minöñ hon i.

⁷ Kale gapman bi kub hon Sisa manö nipe rib juöm, kin hon ke ap mädöp, a göm, bi Kin anibu Jisas a gipal. Pen bi Jeson i, bi anib mihau kalip dam ram nipe u lö han mädajil," a gila. *

⁸ Anig hageila, nibi bi iru nöpiñ ap mideila gau abe, daun gapman bi kub gau abe niñöm, manö hauß kub yabit gila.

⁹ Manö hauß kub yabit göm, Jeson nip mani rimnap udöm, nibi bi nip aip daula gau mani rimnap udöm, hagla, "Hainö manö anibu kuöyan ginabim u, mani kale anibi böñ nöpiñ udnabun," a gila. Anig hagöm, kalip hag höñ yula.

Daun kub Beria nibi bi iru nöpiñ Jisas manö aij u niñ udla

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12

10 Sibön ga magö u nöp, nïbi bï Kraiss nïp nïŋ udla gau Pol Sailas kalïp mïhönj dam yulö, daun kub Beria arlö. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlö.

11 Ammil, Jisas manö aij u hag ñilö, Juda nïbi bï Beria mïdeila gau, nïbi bï Desalonaika mïdeila gau rö wasö; manö kalïp mïhönj u nïŋlö, aij gö nïŋöl gi, “Pol nïŋö hagab aka?” göm, God Manö u ñin añi añi pör pör amgö li nïŋ aij gïmdal.

12 Pen Juda magum gep ram anïbu nïbi bï aula gau iru nöp Jisas nïp nïŋ udla. Grik nïbi hib mïdeia gau u rö nöp, iru nöp Jisas nïp nïŋ udla. Grik bï u rö nöp, iru nöp Jisas nïp nïŋ udla.

13 Pen Pol am Beria nïbi bï kalïp God Manö hag ñab, a gïlö, Juda nïbi bï Desalonaika mïdmïdal gau manö anïbu nïŋlö, mulu lugö, apöm, Beria nïbi bï kalïp manö neb neb gïlö, kal junïg geila.

14 Anïg gö nïŋöl gi, nïbi bï Jisas nïp nïŋ udla gau, Pol nïp dam yulö, ñïg solwara goł gau ara. Pen Sailas Dimodi bï mïhau Beria au mïdailö.

15 Pen bï rïmnap Pol nïp dam daun kub Adens yuöm, ado gi arnïg geila nïŋöm Pol kalïp haga, “Sailas Dimodi kalïp mïhönj hagpe, yïŋid auil,” a ga.

Pol daun kub Adens mïdeia

16 Pol nïpe Sailas Dimodi kalïp mïhönj daun kub Adens au abad mïdöl gi nïŋa, nïbi bï anïb gau god pïral kale sabe gïmdal nan gau, iru yabïl nöp mïdeia. Nïpe nïŋö, hibur nïp u naij yabïl ga.

17 Anïg gö, Juda magum gep ram u amöm, Juda nïbi bï gau rïmnap abe, Grik nïbi bï God nïp nïŋ udla rïmnap abe, kalïp aip manö hag amïl apïl gïmdöp. Pen ñin añi añi pör pör manö hagep kuö au amöm, nïbi bï ap mïdeila gau, kalïp aip u rö nöp manö hag amïl apïl gïmdöp. *

18 Daun kub Adens anïbu, nïbi bï gasï adö ke ke nïŋla gau, hib ke ke hagöm, rïmnap Epikorian nïbi bï a gïla, rïmnap Sïdowïk nïbi bï a gïla. Ñin ap, Pol nïbi bï anïb gau kalïp Jisas umöm uraka manö aij u hagö, Epikorian bï gasï aij nïŋeb rïmnap, Sïdowïk bï gasï aij nïŋeb rïmnap, Pol manö haga u nïŋöm, nïp aip hag amïl apïl göm, rïmnap hagla, “Bï manö hib ñïg löp manö u nïhön manö hagnïg gab?” ö gïla. Pen rïmnap hagla, “Nïbi bï mïlö gau sabe gïpal god kale gau rö nöp hagab,” a gïla.

19-20 Pen Pol nïp dam kansol kai mïdeila u amöm hagla, “Ne manö gïson ke nïbö nïbi bï gau kalïp hagabön u, mïñi hanïp u rö nöp hag ñi aij gö, hon abe manö it anïbu nïŋ aij gun,” a gïla.

21 Pen nɪbi bɪ Adens nɪbō gau abe, nɪbi bɪ ke gau nɪbō apōm Adens mɪdeila gau abe, manō gɪsōn nɪbō rɪmnap nɪŋun hag mɪdaiun, a gōm, gasɪ u nōp nɪŋmɪdal.

22 Pol pen nɪpe kansol kai mɪdeila aŋ au urakōm haga, “Kale Adens nɪbi bɪ. Yad nɪŋbin kale klō yabɪl gɪmim, nan rɪmnap sabe gun, a gɪmim, gasɪ u nɪŋbim.

23 Yad gai i ajem nɪŋbin, kale kabō ana ke ke gɪ lɪmim, nan ke ke sabe gɪpim rō, hɪb u adō anɪbu kalɪ klɪŋ rɪkpe. Pen kabō bɪd nan sabe gɪ ñeb ap gɪ lɪbe u, hɪb u kalɪ klɪŋ rɪkpe, ‘Bɪ sabe gɪpal nɪŋagpun u, kabō ana nɪpe me i,’ a gɪpe. Manō nɪŋagpun, a gɪmim, kalɪ klɪŋ rɪkpe anɪbu, mɪñi kalōp manō ɪl u hagnɪg gabin.

24 “God mɪnōŋ nabōŋ ɪl i gɪ lōm, nan mɪnōŋ nabōŋ ɪl i mɪdōp gau magōŋhalō gɪ lōm ga u, nɪpe Bɪ Kub yabɪl. Kumi kabō adō laŋ abe, mɪnōŋ nabōŋ ɪl i abe, Bɪ Kub mɪdōm abad mɪdōp. Nɪbi bɪ gau God sabe gep ram ñɪmagō kale gɪ lɪlō, nɪpe ap ram aŋ anɪb gau mɪdagnab, wasō. *

25 Nɪpe hanɪp gɪ lōm, ake bad u yuō, ake lōl gɪ mɪdpun. Nan hon gau magōŋhalō nɪpe nōp ñōb. Nɪpe Bɪ klō naij anɪbu, hon ñɪmagō hon nan aij ap gun nɪp ñun rō lagōp. *

26 Nɪpe bɪ aɪŋ ap nōp, Adam nɪp gɪ lō, Adam nɪpe

pen rɪk damōm, rɪk dam dapɪl gɪlō, mɪñi nɪbi bɪ ke ke gau mɪnōŋ nabōŋ ɪl i rɪgōŋ rɪgōŋ magōŋhalō gau mɪdpun. Pen God nɪpe nōp nōd gasɪ nɪŋōm gaia me, nɪbi bɪ rɪmnap ram mɪnōŋ ap ap mɪdōm, mɪd damōm, hainō nɪpe ke haga ñɪn u, nɪbi bɪ gau nɪbō rɪmnap ap ka kale anɪbu udpal.

27 God nɪpe ke gasɪ nɪŋōm gab u, ñɪn rɪmnap uɪham mɪdōm, yɪp ulhai nɪŋōm, ud rɪrɪkoɪ gōl gɪ gɪ, yɪp ulhai nɪŋ udōl, a gōm, gab. Pen nɪp nɪŋ udnɪg geinabōl u, nɪpe hon magōŋhalō mɪlō gau mɪdagōp. Hon aip mɪdōp i. *

28 Ñɪmagō adō nɪpe u me, hon mɪdpun. Pen bɪ manō kalɪ klɪŋ rɪkep kale ke rɪmnap, ‘Hon abe ñɪ pai nɪpe mɪdpun,’ a gɪpal u, nɪŋō hagpal.

29 “Pen hon God ñɪ pai nɪpe mɪdpun rō, gol, silpa, kabō gau udun, gasɪ hon ke nɪŋun, ñɪmagō hon ke nan rɪmnap ana gɪ lun, sabe gagun. *

30 Nōd God manō aij nɪpe nɪŋagmɪdal rō, kalɪp manō kub hagaga. Pen uri nɪbi bɪ ram mɪnōŋ ke gau gau magōŋhalō kalɪp hagab, ‘Nan si nan naij gɪpim u, nɪhōn gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arō gim,’ a gab.

31 Hainō nɪpe ke nōp nɪŋōb ñɪn u, Bɪ nɪpe hag la u nɪp yuō apōm, nɪbi bɪ mɪnōŋ nabōŋ ɪl i mɪdpal magōŋhalō

* 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48 * 17:25: Sam 50:12 * 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23

* 17:29: Ais 40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26

manö kub hagöm, nime lınab. Hon nıjbun, Bı manö kub hagnab anıbu, nıp al pak lılö umö, God gö kauyan uraka. Anıg ga u, nıbi bı gau magöñhalö nıñöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u nıñlan a göm ga,” a ga.
*

³² Pol, bı ap umöm uraköp manö hagajıp u nıñöm, nıbi bı mıdeila gau rımnab hag mıhol gıla; pen rımnab hagla, “Nın rımnab halö manö anıbu kauyan ha-gaimön nıñun,” a gıla.

³³ Anıg haglö nıñöl gı, Pol kansol kai mıdeila gau kalıp arık ara.

³⁴ Pen daun kub Adens anıbu, nıbi bı rımnab Pol manö nıp u udöm, Jisas nıp nıñ udla. Nıbi bı anıb gau me, bı ap hib nıpe u Dion-isias. Nıpe bı kub kansol kub kale ram mınönj anıbu nıbö bı ap. Nıbi ap hib nıpe u Damaris. Pen nıbi bı rımnab halö abe Jisas nıp nıñ udla.

18

Pol am daun kub Korid gau mıdeila

¹ Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara.

² Pol Korid amöm nıña, bı Juda ber mıhau mıdailö. Nugmul hib u Akwila; nıp ram mınönj Podas yag daulö, kub göm nıpe ju dam ram mınönj Idali, daun kub Rom söl au, mıdmıdöp. Pen

hainö gapman bı kub Klo-dias, Juda nıbi bı rımnab Rom mıdagaiöl, a gö, Akwila aip nıbin nıpe Prisila aip, Idali arö gımil, am Korid au mıdailö. Pen Pol, ber anıb mıhau am nıñnıg göm, ram kalpe ara. *

³ Bı ber anıbu, kale sel ram gımıdıl. Pen Pol u rö nöp wög anıbu rö gımıdöp u me, am kalıp aip han mıdöm, sel gau gımıdal. *

⁴ Pol nıpe pen, Juda nıbi bı gau abe, Grik nıbi bı gau abe, kale magöñhalö Jisas manö aij u nıñ udlan, a göm, Juda God nıp sabe gep ñın u, nıpe pör pör Juda magum gep ram u amöm, klö göm kalıp aip manö hag amıl apıl gımıdöp.

⁵ Pen hainö Sailas aip Di-modi aip Masedonia Propins arö gımil, Pol Korid mıdeila au aulö, Pol nıpe pör pör Jisas manö aij u hag ñı dam dam, Juda nıbi bı gau kalıp manö hag ñöm, Mesaia pör abad mıdmıdun u me Jisas nöp, a gımıdöp. *

⁶ Pol anıg hageia, Juda nıbi bı gau manö nıpe u nıñagöm, nıp hag juöm, manö naij haglö nıñöl gı, Pol nıpe, Jisas manö aij u nıñhön gıñıg arö gıpal, a göm, waij nıpe u pıpal paköl gı haga, “Yad kalöp Jisas manö aij u hag ñınö nıñagpım rö, God kalöp ud kamıñ yuagnab u, nan kale ke. Mıñi kalöp Juda nıbi bı arö gem, Juda nıbi bı wasö gau kalıp am hag ñınabin,” a

* 17:31: Sam 96:13 * 18:2: Ro 16:3

* 18:6: Ap 13:46,51; 20:26

* 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15

ga. *

⁷ Pol anig hagöm, kalip arö göm, bî Juda wasö ap ram u ara. Bî anîbu hib nîpe Didias Jasdäs. Nîpe God nîp sabe gîmîdöp. Ram nîpe u Juda magum gep ram goł söl au.

⁸ Pen Krispas, bî Juda magum gep ram abad mîdmîdöp bî u, nîbi bî nîpe aip han mîdeila gau aip Jisas nîp nîj udla. Daun kub Korid gau, nîbi bî rîmnap iru nöp, Pol Jisas manö aij haga u nîjöm, nîjög hagöp, a göm, manö anîbu nîj udöm, ñig pakla.

⁹ Ñin ap sîbön yañ Pol naböñ nîja, Bî Kub nîp haga, “Ne pîñîj gagmön. Ne gasî halö mîdmön, kłö gîmön, manö aij yad u nîbi bî gau kalip hałöwałö hag ñö arañ.

¹⁰ Yad nöp aip mîdpin. Daun kub i nîbi bî yad iru yabîł nöp mîdpal; nîbi bî rîmnap nöp gî naij göl rö lagöp,” a ga. *

¹¹ Bî Kub anig hagö, Pol Korid nöp mîdöm, mî añî ap rakîñ unbö kagoł jîj u, nîbi bî gau kalip God Manö u hag ñî mîdmîdöp.

¹² Pen Rom bî kub gau Galio nîp hag lîłö, nîpe amöm Akaia Propins abad mîdeia ñin u, Juda nîbi bî gau, Pol nîp nîjłö mulu lugö, manö hag adö añî löm, nîp ud sîsî lî dam manö kub hagnig arla.

¹³ Pol nîp manö kub hagöm hagla, “Bî i nîbi bî gai i kalip hagöm, ‘Kale God nîp sabe

gîñig gîmim, anig anig gîpe,’ a göp. Pen manö hagab u udöm geinaböl u, kale lo hon rîb junaböl,” a gîla.

¹⁴ Anig hageila, Pol pen hagnig gabin a gî nîja u pen, Galio pen uraköm, Juda nîbi bî gau kalip haga, “Kale Juda nîbi bî. Bî i nan naij ap gaiböp, manö kub hagnig gabim u nîjbnep.

¹⁵ Pen kale yîharîj manö magö gau nîbö gau nîbö udmim pen pen hagnim, bî hib kale ñîla gau u rö nöp udmim, manö pen pen hagnim, u manö kub wasö; manö yîharîj anîbu yad nîjagnabin. U manö yad wasö. Manö anîbu kale ke hagnim!” a ga.

¹⁶ Anig hagöm, bî polisman nîpe gau hagö, manö kub hagep mîgan u kalip ju dam hön yañ yula.

¹⁷ Kale hön amöl gî, bî Juda magum gep ram abad mîdmîdöp u, Sosdenes, polisman gau nîp ur udöm pak gus gîla. Gapman bî kub Galio nîjöm, manö ap haggaga.

Pol kauyañ daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rapîñ mîdöm, nîbi bî Jisas manö nîj udla gau kalip, “Kölarö au mîdaiim,” a göm, Akwila Prisila ber mîhau aip ram mîñnöh Siria arun, a göm, Senkria daun, ñig solwara goł au arla. Senkria gau am mîdöm, Pol manö kłö nîjög

nɪŋö nöp God nɪp hagabin a göm, umagö nɪpe rɪka. *

19-21 Ñig magɪb udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol nɪpe Juda magum gep ram raul migan u amöm, Juda nɪbi bɪ gau aip manö hag amɪl apɪl geia. Anig gö, nɪbi bɪ gau nɪp hagla, “Ñin rɪmnap halö hon aip aui mɪdaimön,” a gɪla. Pen manö kalɪp u udagöm haga, “Kale au mɪdaiim. God yɪp, yau, a geinab u, hainö ado gɪ kalöp aunabin,” a ga. Anig hagöm, Akwila Prisila ber mɪhau kalɪp nɪbi bɪ anɪb gau aip Epesas gau hag löm, nɪpe ñig magɪb udöm hada.

22 Ñig magɪb anɪbu am am Sisaria amjakö, Pol ñig magɪb anɪbu arö göm, ɪl aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau, “Kale mɪdpim?” a göm, kalɪp aip manö rɪmnap haga. Pol anig göm, Jerusalem arö göm, ñig magɪb kauyan udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

23 Pol Adiok amöm, yöp rapɪn ñin bad ap mɪd arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram mɪnönj Prijia gau abe gɪ ajöl göm, nɪbi bɪ Jisas nɪp nöd nɪŋ udla gau, kale Jisas manö aij u nɪŋ ud pɪdön göl, a göm, kalɪp magönhalö hag ñi aij ga.

Bɪ ne Apolos manö u

24 Pen bɪ Juda daun kub Aleksadria nɪbö ap, apöm Epesas mɪdeia. Hib nɪpe

u Apolos. Nɪpe bɪ gasɪ aij nɪŋöm manö hag aij gep bɪ. Nɪpe God Manö adɪŋ nöd kalɪ kliñ rɪkla u nɪŋ aij ga.

25 Bɪ rɪmnap nɪp Bɪ Kub Adan Arep manö rɪmnap nöp hag ñɪla. Anɪb u me, nɪpe klö yabɪl göm, Jisas nɪpe gai nɪbö apöm bɪ aigale bɪ rö mɪdeia u nɪbi bɪ gau kalɪp kabö göl nöp hag ñmɪdöp. Pen manö hag ñmɪdöp anɪbu, Jon bɪ ñig pak ñeb hag ñmɪdöp rö nöp nɪŋöm hag ñmɪdöp. Manö rɪmnap halö nɪŋaga.

26 Pen Apolos pɪñɪŋ gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anɪbu hałowalö yabɪl hag ñmɪdöp. Pen ñin ap manö hag ñi mɪdeia nɪŋöm Prisila Akwila ber mɪhau nɪŋmil, nɪp ut gɪ dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö nɪŋaga magö rɪmnap hag ñi aij yabɪl gɪlö.

27-28 Hainö Apolos nɪpe Akaia Propins arnig gö, Epesas nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau, Apolos nɪpe am kalɪp manö aij u hag ñɪnab u aij, a göm, Akaia nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau kalɪp köp ap kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Bɪ God wög gep Apolos amjakö, nɪp udmim,” a gɪla. Anig gɪlö me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anɪbu yamö, Akaia nɪbi bɪ God kalɪp mög nɪŋöm gasɪ aij ñö, Jisas nɪp nɪŋ udla gau Apolos nɪp udla. Nɪp udlö, nɪpe pen ka kalɪp udöm, manö hagep kuö au Juda nɪbi bɪ gau aip manö hag amɪl apɪl göm, God Manö adö u hag ñi aij göl

gɪ, “Mesaia, a gɪmim, abad mɪdpim u Jisas nöp,” a ga. Anɪg göm, hag ñɪ aij gö, nɪp manö ap pen hagöl rö laga. Anɪg gö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪn udla gau kalɪp gɪ ñɪ aij gö, mɪd aij gɪla. *

19

Pol Epesas am mɪdöm Kraiss manö aij u hag ña

¹ Apolos Korid mɪdeia ñɪn anɪb au, Pol nɪpe am Galesia Propins gau abe, ram mɪnönɪ Prija gau abe, anɪ au gɪ ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm nɪnɪ, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪn udla rɪmnap mɪdeila. *

² Pol kalɪp hag nɪnɪ, “Kale Jisas nɪp nɪn udpe ñɪn u, Ana Uɫ halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana Uɫ ap mɪdöp, a gun, hon nɪnɪgpun,” a gɪla. *

³ Anɪg hageila, Pol kalɪp haga, “Pen kale ñɪg pakpe u, ɪɫ u nɪhön, a gɪ gasɪ nɪnɪbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hɪgmɪdöp manö u udun me, ñɪg pakno,” a gɪla.

⁴ Anɪg hageila, Pol haga, “Jon Isrel nɪbi bɪ gau hagö, ñɪg pakmɪdal u, nan si nan naij gɪpun u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a göm, nɪnɪlö me, kalɪp ñɪg pak ñɪmɪdöp. Pen Jon kalɪp hɪgmɪdöp, ‘Bɪ Kub hainö aunab u auö, nɪp nɪn udmim,’ a gɪmɪdöp. Bɪ hainö

aunab a ga anɪbu, Jisas nöp,” a ga. *

⁵ Pol anɪg hageia, Bɪ Kub Jisas nɪp nɪn udun, nɪbi bɪ nɪpe yabɪɫ mɪdaiun, a göm, ñɪg pakla.

⁶ Kale ñɪg paklö nɪnɪöl gɪ, Pol ñɪmagö nɪpe kalɪp adö au lö, Ana Uɫ kalɪp auö, adɪn manö yabɪɫ unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag ñɪla. *

⁷ Bɪ unbö mɪgan lan rö anɪg gɪla.

⁸ Pol rakɪn mɪhau nɪgan, Juda nɪbi bɪ magum gep ram aula gau aip, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö u nɪn udöl, a göm, klö göm, waiö nöp manö hag amɪɫ apɪɫ gɪ mɪdmɪdöp.

⁹ Pen nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ mɪdmagö kale u gasɪ mɪdmagö kale anɪ gau nöp mɪdeia nɪnɪm Pol manö haga u udagnabun, a göm, nɪbi bɪ magönɪhalö mɪdeila anɪ au amöm, Bɪ Kub Adan Arep u manö naij hagla. Anɪg haglö, Pol nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪn udla gau kalɪp nöp uɫ gɪ dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalɪp manö hag ñɪ mɪdmɪdöp.

¹⁰ Pol anɪg göl hag ñɪ mɪdö, mɪ mɪhöp inö me, Juda nɪbi bɪ gau löm, Grik nɪbi bɪ gau löm, Esia Propins mɪdeila gau magönɪhalö Jisas manö aij u nɪnɪla.

Sipa ñɪ nɪpe gau

* 18:27-28: Ap 9:22 * 19:1: 1Ko 3:6 * 19:2: Ap 8:16 * 19:4: Mad 3:11

* 19:6: Ap 8:17; 10:44,46 * 19:11: Ap 14:3

11 God nipe Pol aip midea nijnöm nipe nan gagep rö ke yabit rimnap gimädöp. *

12 Nibi bi rimnap kale Pol agsi watj bad nipe gau dam, nibi bi mña ga gau hañ roman kalip lälö, urak armadal; kijaki aiön pi nibi bi aban almidöp gau kale u rö nöp höj armadal. *

13 Juda nibi bi rimnap kuj nan gau göm, kijaki aiön pi nan gau hag höj yu ajmadal. Pen hainö, Pol gaia rö nijnöm, hon u rö nöp Bi Kub Jisas hib hagno, kijaki aiön pi höj arlan, a göm, kijaki aiön pi nibi bi aban alla gau kalip hagla, "Jisas, Pol manö nipe hagdöp bi u, hib nipe hagabun u nijnöm, höj aru!" a gila.

14 Pen bi God nip nan sabe gep bi kub yabit ap Sipa, ñi nipe unbö mudun jin anig gi midea.

15 Pen mañ ap kale, kijaki aiön pi hag yuun, a göm, anig haglö nijnöl gi, kijaki bi aban ala u manö kale u nijnöm kalip pen haga, "Yad Jisas nijnbin, Pol nip nijnbin u pen kale bi an?" ö ga.

16 Anig hagöm, bi kijaki aban ala u klö ke yabit kalip rala göm, mñu magö pak ado malo göm, watj kalip gau ud bitit gi yuö, kale magö nöp me ram anibu arö göm, hagape halö pñin gi arla.

17 Pen manö anibu, Juda nibi bi abe, Grik nibi bi abe, Epesas midea gau

magöñhalö nijnöm, anin gö pñin göm, Bi Kub Jisas hib nipe u nöp haglö adö ara. *

18 Anig gö, nibi bi Jisas nip nijn udla gau iru nöp ap magum göm, nan nñhön nñhön gi naij gila gau hag waiö lila.

19 Kuj nan gau göm, buk kalit kñin rik lmadal gau, nibi bi rimnap daulö, nibi bi rimnap gau nijn midlö nijnöl gi, kale mab pak laulö ina. Buk nan anib gau, mani kabö magö silpa raupe wö ralö, pipdi dausan (50,000) rö ara.

20 Pen daun kub Epesas anibu anig geila me, Bi Kub manö aij u gau gau aramöm pidön yabit ga.

Epesas nibi bi manö haut gila

21 Pen hainö, God Ana nipe Pol nip gasi ñö, Pol haga, "Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö nöp arnam," a ga. *

22 Anig hagöm, bi mñhau nipe aip wög gimädil, Dimodi aip Erasdas aip kalip hag yuö, Masedonia Propins arlö. Nipe pen Esia Propins rapin ñin bad ap midea.

23 Pol Epesas midea ñin an anib au, Epesas nibi bi rimnap uraköm, Bi Kub Adan Arep manö aij anibu nijn udla nibi bi gau kalip nijnöl, mulu lugö, pen pen ginig rö geila. *

24 Pen bi ap, hib nipe Demidrias u, bi nipe rimnap

* 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11 * 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko

aip kabö silpa udöm, god piral sabe gîmîdal, hib Ademîs, a gîmîdal u, ram pro kliñ aij rîmnap gî lîlô, nîbi bî rîmnap apöm, rau dam lôm, nîbi kub hon Ademîs nîp sabe gep ram u, a göm, sabe gîmîdal. Bî anîb gau wög anîbu göm, mani kub yabîl udmîdal.

²⁵ Demidrias nîpe, bî nîp wög gîmîdal gau abe, bî wög kale gîmîdal anîbu rî gîmîdal bî gau abe hagö, ap magum geila, haga, “Kale nîñbim, hon wög añî anîbu gun me, mani kub yabîl ud-pun.

²⁶ Pen uri bî anîb Pol apöm, nîbi bî gau kalîp manö piral hagöm hagöp, ‘Ñîmagö udöm nan gîpal gau nan sabe gep wasö,’ göp. Anîg hagajîp, Epesas aui abe, Esia Propins gau abe, nîbi bî iru yabîl nöp manö nîpe udpal.

²⁷ Pol manö piral u hagö, nîñ udöm, nan gî lîno raumîdal u, hainö rauagnaböl. Pen adö anîbu nöp hagagabin. Hon ke abe, nîbi bî Esia Propins gau magöñhalö abe, nîbi bî ram mîñöñ ke gau gau magöñhalö abe, god kub Ademîs u nîp sabe gîpun. Pen nîp arö göm, ram kub nîp sabe gîpal u u rî nöp arö göl rî lîp, a gem, hagabin,” a ga.

²⁸ Demidrias anîg hagö, bî anîb gau nîñlô, mulu kal yabîl lugö, meg mîgan dap ranöm hagla, “Ademîs Epesas nîbö nîpe kub yabîl!

Ademîs Epesas nîbö nîpe kub yabîl!” a gîla.

²⁹ Anîg göl manö kub haglö arö nîñöl gî, nîbi bî daun kub anîbu magöñhalö apöm, Pol bî nîpe mîhau ud sîsî lî tîp gî dam manö hagep ka u ud arla. Pol bî nîpe anîb mîhau nîpe aip Masedonia Propins nîbö ap mîdailö. Hib kalpe mîhön u, Gaias aip Arisdakas aip. *

³⁰ Pol pen, nîbi bî ap magum göm, manö hageila añ au arnam, a ga u pen nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau nîp wasö gîla.

³¹ Pen Esia Propins gap-man bî kub rîmnap, Pol nîp bî nîñeb nîpe u me, nîp manö yuöm hagla, “Nîbi bî manö hagep ka au ap magum göm, manö hagaböl au aragmön wasö,” gîla.

³² Pen nîbi bî iru nöp ap magum göm, manö kub hagöm, manö ke ke yabîl nöp hagla. Nîbi bî iru nöp kale manö îl mîdöp nîñun hagabun u, a göm, nîñagla; hañöwañ nöp hagla.

³³ Pen bî Juda rîmnap, bî hon Aleksada kalîp hag aij gînab, a göm, nîp nîbi bî amgö îlô au yuöm, nîbi bî rîmnap manö adö rîmnap anîg anîg hagnîm, a göm, wîñ al hagaila pen nîpe manö hagnîg göm, kale manö hagagmîm a göm, ñîmagö ud mîñic gî ña.

³⁴ Aleksada ñîmagö ud mîñic gî ñö nîñöl gî, nîbi bî gau nîñla, nîpe Juda nîbö bî

* 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

ap, niñöm maj miñgan dap ranöm, manö adö añi nöp wiñ kub al hagöm hagla, “Ademis Epesas nibö nipe kub yabi! Ademis Epesas nibö nipe kub yabi!” a göm, manö adö añi anibu nöp seg wiñ milö padö yabi! al hag mideila.

³⁵ Kale du aua nöp anig wiñ al hag midö midö, hainö bi daun gapman wög göm, kali klin rikey bi kub kale u uraköm, kalip haga, “Agamij midaiim!” a ga. Anig hagö hagö, agamij midlö niñöl gi, nipe haga, “Epesas nihi bi. Ram minön hon i, god kub Ademis kabö ana nipe kumi kabö lan nibö ju aua u udun, ram gi li aij gun, sabe gipun u, bi an niñagöp, a gimim, manö hau gabim?”

³⁶ Manö anibu, nihi bi gau magöñhalö hadö niñbal. Anib u, kale agamij midmim dui ggmim.

³⁷ Pen bi daubim miñhai i, god hon Ademis nip hag jumil, ram sabe gipun gau nan rimnap si udagpil u pen kalip aui daubim.

³⁸ Anib u, Demidrias aka bi nipe rimnap bi ap nip manö kub hagnig ginaböl u, bi kub manö ud asikep bi gau midpal gau amöm manö haglö, kale manö kub anibu niñnaböl.

³⁹ Pen manö miñör rimnap midainim u, gapman bi manö ud asikep niñ mideinaböl amgö ilö kale au hagpe niñöl.

⁴⁰ Hon miñi aui ap magum gun, manö pig gabun u,

manö il ap midö hagagabun. Gapman bi kub yabi! ap, ‘Niñön ginig ap magum gimim anig gabim,’ a gö, pen manö ap hagun rö lagöp,” a ga.

⁴¹ Nipe anig hagöm, nihi bi gau kalip hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen nihi bi gau manö pi pig hag mid arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol nihi bi Jisas nip niñ udla gau kalip wiñ alö, aueila, kale gasi halö midöm Jisas nip niñ ud pidön göl gi mideilan a göm, nipe manö rimnap hag ni aij göm, “Kale au midaiim,” a göm, kalip arö göm Masedonia Propins ara.

² Amöm, anib gau gi ajöl göm, nihi bi Jisas nip niñ udla anib gau, kale gasi halö midöm Jisas nip niñ ud pidön göl gi mideilan a göm, nipe manö rimnap hag ni aij gi damöm, Akaia Propins amjaka.

³ Akaia amjaköm, rakin miñhau niñgan anib gau midöm, niñ magib udem Siria Propins arnam a ga u pen nipe manö ap niñ, Juda kai nip al pak linig geila. Manö anibu niñöm me haga, “Il adö nöp ado gi Masedonia arin,” a ga.

⁴ Pen Pol nipe aip ajeila bi gau me: Piras ni nipe Sopada daun kub Beria nibö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika nibö miñhau

u; Gaias daun kub Debi nĩbö u; Dijikas aip Dĩropimas aip Esia Propins nĩbö mĩhau u; Dimodi u.

⁵ Bĩ anĩb gau kale nõd amõm, daun kub Droas amõm, hanĩp abad mĩdeila.

⁶ Pen nĩn kub Bred Yĩs Halõ Nĩnagap nĩn u mĩdno, ap arõ nĩnõl gĩ, nĩg magĩb udun, nĩn unbõ mamĩd u an hanun, Droas amun, bĩ nõd arla gau aip am seg mĩdun nĩn unbõ mudun jĩn anĩb gau mĩdaino.

Pol nĩ uma ap nĩp gõ, kauyaŋ uraka

⁷⁻⁸ Wik añĩ ap Droas mĩdaino anĩbu, wañĩgnĩbö yaŋ nĩn u, bred ud jõ gĩ nĩnĩg gun, ram raul mĩgan adõ laŋ am magum gun, Pol, rol arnabin a gõm manõ hagõ nĩnõl gun, nĩn mĩdaino. Anĩg gõl nĩn mĩdno mĩdno, sĩbõn gõ, hapõ mĩtaŋ iru nõp lau ado au laŋ lun, Pol manõ hageia u nĩn mĩdaino.

⁹ Pen bĩ praj ap wido adõ u asĩkõm, Pol manõ hagaia u nĩn mĩdeia. Hib nĩpe u Yudikas. Nĩpe anĩg gĩ nĩn mĩd mĩdõ, hon kal yabĩl auõ me, amgõ juju gĩ gĩ bõŋ nõp ram adõ yabĩl laŋ nĩbö gĩ dam mĩnõŋ au yaŋ paka. Anĩg gõ, kale am au yaŋ ud nĩnla, bõŋ nõp hadõ umõl mĩdeia.

¹⁰ Pol nĩpe pen au yaŋ amõm, nĩ anĩbu nĩp nab nab lĩ udõm, haga, “Gasĩ iru nĩnagmim; nĩpe kamĩn mĩdõp,” a ga.

¹¹ Anĩg hagõm, kauyaŋ ram raul adõ laŋ amõm, bred rĩmnap ud jõ gõm, jĩm nĩl nĩnõm, Pol kauyaŋ manõ hag mĩdõ mĩdõ, ram ru mailõ la u ara.

¹² Pen bĩ praj ap lug pakõm uma u nĩp kamĩn ram damõm mĩn mĩn yabĩl gĩla.

Pol Droas arõ gõm, Midilini ara

¹³ Pol hanĩp haga, “Kale nĩg magĩb udmim, daun kub Asos am mĩdaimim; pen yad iĩ adõ apem, daun kub anĩbu nĩg magĩb seg udun ram mĩnõŋ Midilini arun,” a ga. Anĩg hagõ, hon nĩg magĩb udun, Asos arno.

¹⁴ Asos amun, Pol nĩp udun, ram mĩnõŋ Midilini arno.

¹⁵⁻¹⁶ Ruõ Midilini arõ gun, ram mĩnõŋ nĩg rĩb gus ga airan Kaios sõl au amjakno. Ruõ u, ram mĩnõŋ nĩg rĩb gus ga airan Semos amjakun, Pol nĩpe gasĩ ap nĩnla, Epe-sas amun, hain nõp gĩ ajõl gun, Pedikos nĩn u Jerusalem nĩnagun rõ lõp, a gĩ gasĩ nĩnla. Anĩb u me, hon Epesas lau hil gun, bõŋ nõp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas nĩbi bĩ kalĩp haga, “Yad bõŋ nõp arabin,” a ga

¹⁷ Daun kub Mailidas amjakun, Pol manõ yuõ, Epesas arõ, nĩbi bĩ Jisas nĩn udla gau kalĩp abad mĩdmĩdal bĩ gau kalĩp haga, “Yad mĩdpin i auim,” a ga. *

¹⁸ Anĩg hagõ, bĩ anĩb gau aueila, kalĩp haga, “Nõd Esia

Propins kale au apem, kale aip mīdem, mīd damem, nīhōn nīhōn gīm+din u nīnbim.

¹⁹ Hib yad udnō adō araga. Bī Kub nīp wōg u gīnō nīñöl gī, Juda nībi bī yīp gī naij gun a gīlō nīñöl gī, mītōñ gōl gī manō hag nīnō ara.

²⁰ Kale nīnbim, yad Jisas manō aij nīpe ap arō gagnō, pen magum gīpim ka gau abe, ram kale gau abe amem, nīhōn manō kalōp gī nīnab u magōñhalō hañwato hag nīnō ara.

²¹ Kale Juda nībi bī gau lōm, Grik nībi bī gau lōm, manō klō hagem, hag nī aij gem, hagnō, 'Nan si nan naij gīpim u, nīhōn gīnīg anīg gīpun, a gīmim, arō gīmim, God hagōp manō u udmim, Bī Kub hon Jisas nīp nīñ ud-mim,' a gīnō.

²² "Pen mīñi nīñim! God Ana yīp nagī rō lōm, dam Jerusalem ud arab u, yīp nīhōn rō gīnab u nīñagpin.

²³ Pen yad nīñbin, daun kub gau gau amjaknō, Ana U† nīpe yīp pōr hagōp, 'Ne Jerusalem arnabōn, nōp nagī līlō, u†ham mīdeinabōn,' a gōp. *

²⁴ Pen u manō mīdagōp. Yad ke nōp mīd aij gīnam, a gem, gasī u nīñagpin. Yīp paknabōl, a gem, pīñīñ gag-pin, wasō. Bī Kub Jisas, wōg yīp haga u nōp gasī nīñem, God hanīp mōg nīñōm udōp manō aij u, hag nīl gī nōp

mīdeinabin. Yad gasī añī anību nōp nīñem, amem, adan anību bōñ nōp arnabin. *

²⁵ "Pen yad nīñbin, kale nībi bī gau gai magōñhalō, God nībi bī udōm abad mīdeinab manō anību hagnō nīnbim gau, yīp kauyañ nīñagnabim, wasō.

²⁶ Mīñi arnīg gem me, kalōp waiō hagabin, nībi bī an an God manō aij u nīñ udagōm, ilōn kub udnabōl u, u nan kale ke; yad wasō.

²⁷ Yad God nan nīhōn nīhōn gīnīg gab manō u ap arō gagpin, wasō; magōñhalō yabī† kalōp hag nībin.

²⁸ Kale ke nīñ aij gīmim, nībi bī Ana U† nīpe hagō abad mīdpim gau abe nīñ aij gīmim mīdaimim. Bī kaj sipsip mukep gau kaj sip-sip kale gau abad mīd aij gīpal rō, kale u rō nōp, God nībi bī nīpe, hagape nīpe ke rau adog uda nībi bī anīb gau me, kalīp abad mīd aij gīmim mīdaimim. *

²⁹ Yad nīñbin, yad arnō, kain hau† gau apōm, kaj sip-sip kale mukpim gau rīmnap hau nīñnabōl. *

³⁰ Pen nībi bī an kale au mīdpal rīmnap u rō nōp, nībi bī Jisas nīp nīñ udpal gau kalīp tīp gī ud arno, kale hon aip arun, a gōm, kalīp manō pīral hagnabōl.

³¹ Pen yad mī mīhau nīgañ, ram mīnōñ kale Epesas mīdem, sīdō an,

* 20:23: Ap 9:16; 21:11

* 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7

* 20:28: 1Di 4:16; 1Pi

sibön yaŋ, kalöp mög gö, mītōŋ göl gem, kalöp magōŋhalö añi añi hag ñi aij gīnō. Manō hag ñinō anibu hauŋ gagmim; niŋ aij gi mīdaimim. *

32 “Yad kalöp God ñimagō adō u lem, manō aij nīpe u, nīpe nībi bī mög niŋōb manō aij anibu adō u lem, arabin. God kalöp aip mīdeinab. God manō aij nīpe u niŋ udeinabim u, nīpe gö, kale Jisas nīp niŋ ud pīdōŋ gīmim nībi bī nīpe ke mīdmim, nan aij aij nībi bī nīpe ñinīg gab u udnabim.

33 Yad kale aip mīdainō ñin u, nībi bī rīmnap mani gol, mani silpa, waŋi nan kale gau asib hagagnō. *

34 Kale niŋbim, ñimagō yad u ke nōp wōg gem, bī yad aip ajmīdun gau aip nan magō ñiŋun waŋi rau yīmun mīdmīdun. *

35 Pen yad gīpin anibu rō, kale u rō nōp gīmim, nībi bī mög gep rō gau kalip ud aij gīmim gi ñīmim. Bī Kub hon Jisas nīpe ke manō haga u niŋ mīdaimim. Nīpe haga, ‘Bī rīmnap kalöp nan ñinaböl u, kalöp aij gīnab; pen kale nībi bī rīmnap kalip nan ñinabim u, kalöp aij yabīl gīnab,’ a ga,” a ga.

36 Pol manō anibu hag pīs göm, Epesas nībi bī Jisas niŋ udla gau kalip abad mīdmīdal bī gau aip kugom yīmōm, God nīp sabe ga.

37 Pol sabe gö niŋöl gi, kale

mītōŋ göm, nīp am ud wabi göm, mulu rō ñiŋōm bom halula.

38 Hainō mulu adiŋ yad u niŋagnabim, a ga, manō u nōp niŋōm, kale mög yabīl niŋōm, mītōŋ gīla. Anīg göl göm, Pol nīp aŋ aŋ lī dam ñīg magīb mīgan u yula.

21

Pol ñīg magīb udōm Jerusalem arnīg ara

1 Pen hon Epesas nībi bī gau kalip, au mīdaiim, a gun, ñīg magīb udun, hadno. Yīgōn u ap aij gö, yījīg göl nōp am am, ram mīnōŋ ñīg rīb gus ga airan Kos arno. Pen ruō u, Kos arō gun, ram mīnōŋ ñīg rīb gus ga airan Rodos arno. Pen ruō u, Rodos arō gun, daun kub Padara arno.

2 Daun kub Padara amun niŋno, ñīg magīb ap ram mīnōŋ Pōnisia arnīg geia. Anīb u, hon ñīg magīb anibu udun hadno.

3 Am am, ram mīnōŋ ñīg rīb gus ga airan Saipras ñimagō sīdagō lau adō mīdō niŋöl gi, am am, ram mīnōŋ Siria söl apun me, nan kago gau ud yunīg am daun kub Daia pīdōŋ gīno.

4 Daia am pīdōŋ gun, am nībi bī Jisas nīp niŋ udla gau kalip uŋhai niŋun, kalip aip wik añi ap mīdaino. Pen God Ana nīpe kalip gasi ñō, kale Pol nīp hagla, “Jerusalem arnīg gabōn u, aragmōn,” a gīla. *

* 20:31: 1De 2:11

* 20:33: 1Ko 9:11-12

* 20:34: Ap 18:3; 1De 2:9

* 21:4:

⁵ Pen arnig gino mago u, nibi bi Jisas nip nin udla anib gau, nibi bi, ni pai kale gau magorhalo hanip dam daun kub anib hon adö nig gof au amun, kalip aip kugom yimun, God nip sabe gino.

⁶ Pen hon, "Kale au midaiim," a gino, kale pen, "Kale gau arim," a gilö, hon am nig magib u raul migan u arno ninöl gi, kale ado giram kale arla.

Agabas, Pol nip anig anig ginaböl, a ga

⁷ Pen hon nig magib udun, daun kub Daia arö gun, am daun kub Dolemais pidön gino. Pidön gun, nibi bi Jisas nip nin udla gau kalip, "Kale midpim?" a gun, nin bad ap kalip aip an anib au midaino.

⁸ Ruö u kalip arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip ram u am hanno. Nipe Jisas manö aij hag ni ajep bi ap. Nipe me, nöd Jerusalem midöm, bi unbö kagof jin u aip nan mago nime limidöp. *

⁹ Pen bi Pilip anibu, pai nipe mihau mihau, Jisas manö aij u hag nimidal. Pai anib gau kale bi udagla.

¹⁰ Hon Pilip aip midaino nin an anib au, bi God manö hagep Agabas ram minön Judia nibö aua. *

¹¹ Agabas apöm, Pol dip nag nipe u udöm, nimagö ma nipe ke nag löm haga, "Ana Ut hagop, 'Bi dip nag

nap nibö anibi, Juda kai Jerusalem au nip nag löm, dam Juda nibi bi wasö gau kalip ninaböl,' a göp," a ga. *

¹² Hon magorhalo manö anibu ninun, Pol nip neb neb gun hagno, "Jerusalem aragmön," a gino.

¹³ Hagaino, Pol pen pe haga, "Yip nihön ginig mög gö mitön gipe, midmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, 'Bi Kub yad Jisas,' a ginabin. Kale manö u ninlö, mulu lugö, yip nag linig geinaböl aka böng nöp al pak linig geinaböl u, pinin gagnabin. Halöwatö am hagnabin," a ga. *

¹⁴ Pen hon Pol nip anig gi hag wasö ninun, arö gun, hagno, "Bi Kub nipe ke ninöb rö ginab," a gino.

Jerusalem nibi bi Pol nip hagjula

¹⁵ Pen hon anig göl Sisaria midun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau gi jin gi lun, hadno.

¹⁶ Nibi bi Jisas nip nin udla Sisaria nibö rimnap aip Jerusalem arno. Kale hanip dam Neson ram u lilö, aip hanno. Bi Neson anibu Saipras nibö. Nipe Jisas nip nöd nöp nin uda.

¹⁷ Jerusalem amjakno, nibi bi Jisas nip nin udla gau magorhalo hanip ninlö aij ga.

¹⁸ Rol Pol hon aip Jems nip manö hagnig arno.

* 21:8: Ap 6:5; 8:40 * 21:10: Ap 11:28

Ap 20:24

* 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13:

Jerusalem nibi bi Jisas nip
niŋ udla gau kalip abad
midmidal bi gau magöŋhalö
ap magum göm mideila.

¹⁹ Pen hon amjakun, Pol
kalip, “Kale midpim?” a
göm, God nip abad midö
niŋöl gi, ram minöŋ gau
gau ajöm, Juda nibi bi wasö
gau nan nihön nihön ga u
magöŋhalö, bi anib gau kalip
aiud anibu haga. *

²⁰ Pol anig göl aiud anibu
hageia niŋöm, God nip aij a
göm, Pol nip hagla, “Mam.
Ne niŋban, Juda nibi bi iru
niŋbanö Jisas nip niŋ udpal
u pen klö yabiŋ göm haggal,
‘Hon Juda nibi bi midpun.
Anib u, Juda lo adö u nöp
gun,’ a gipal. *

²¹ Pen Juda nibi bi gau
rimnap Jerusalem i apöm
haggal, ‘Pol nipe, Mosiŋ
hadame nöp lo manö kali
kliŋ riŋa u arö göm, hon Juda
kai gipun adö u arö göm,
Juda nibi bi ju am Juda nibi
bi wasö ram minöŋ aŋ gau
midpal kalip hagöp, “Ni kale
gau haŋ riŋ gi dö gagmim,
Juda kai gipal rö gagmim,” a
göp,’ a gipal.

²² Ne uri Jerusalem i
auban, manö anibu gau gau
arö niŋnaböl. Anib u, hon
aige gun a gun, manö anibu
hag amil apil giŋo.

²³ Manö hag amil apil gun,
manö adö aŋi hag lino u uri
nöp hageinabun, ne niŋmön,
hain giŋmön. Bi hon i bi
miŋhau miŋhau, manö klö

niŋö niŋö God nip hagabun,
a gipal.

²⁴ Anig gipal rö, God
nip nan pak sabe gi niŋig
gaböl. Anib u, ne am niŋ
rimnap kalip aip midmön,
nan nihön nihön göm God
amgö ilö uŋ mideinaböl u,
gi aij giŋmön, nan God nip
sabe gi niŋnaböl gau ne rau
niŋmön, kalip gi niŋmön me,
hainö nabic umagö kale u
riknaböl. Anig geinabön u
me, nibi bi gau magöŋhalö
niŋnaböl, nöp manö hagla
anibu piral nöp hagla. Kale
niŋnaböl, ne Juda niŋbö u me,
hon Juda kai giŋmidun rö nöp
giŋmidan. *

²⁵ Pen Juda nibi bi wasö
Jisas nip niŋ udla gau kalip
köp kali kliŋ rik niŋun hagno,
‘Nibi bi rimnap nan yiŋharin
piral gau sabe göm, wal
kaj pakaiöl, kale niŋagmim.
Wal kaj nan gau hagape
niŋagmim. Wal kaj nan gau
rugu bu giŋlö umainim u,
niŋagmim. Nibi si bi si gag-
mim,’ a gun, köp kali kliŋ
rikpun,” a giŋla. *

²⁶ Anig hageila, Pol manö
kalip u udöm, ruö bi miŋhau
miŋhau nan sabe gi niŋig giŋla
bi anib gau aip, kale nan
nihön nihön göm God amgö
ilö uŋ mideinaböl u, gi aij
göm, God sabe gep ram u
arla. Amöm, Pol bi abad
mideila gau kalip haga, “Hon
niŋun unbö kagoŋ jini u midun,
niŋun mudun jini u God nip
nan rimnap ke ke dapun, nip

* 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5

* 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18 * 21:25:

Ap 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20

sabe gi ñinabun,” a ga. *

Juda nibi bi Pol nip ud sisila

²⁷ Pol anig hagöm, kale nan nihön nihön göm, God amgö ilö u† mideinaböl u, gi damöm, mudun jing ñin u söl gö niñöl gi, Juda nibi bi Esia Propins midöm aula rimnap niñla, Pol God sabe gep ram raul u mideia. Nipe mideia au niñöm, nibi bi mideila gau manö haglö, kale kal juöm Pol nip ud sisila lila.

²⁸ Pol nip ud sisila löm, wiñ kub alöm hagla, “Nibi bi Isrel gai. Bi anibi nipe ram minör ke gau gau magöñhalö ajöm, nibi bi gau kalip manö piral hagöm, hon Isrel nibi bi abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naij hagab. Pen adö anibu nöp, uri nipe Juda nibi bi wasö gau God sabe gep ram raul migan au aragep gau, kalip hałowalö u† gi dauub. Anib u, nipe ram u† anibi gi naij göp,” a gila.

²⁹ Kale manö hagla anibu, gasi kale ke nöp niñöm piral hagla. Pol yiharinj Diropimas aip God sabe gep ram söl gau ajailö niñöl göm, gasi kale ke niñöm hagla, “Pol bi ne Diropimas Epesas nibö u aip God sabe gep ram raul migan u arbil,” a gila. *

³⁰ Pen kale anig haglö, manö anibu nibi bi gau magöñhalö niñöm, ke nibö ke nibö apöm Pol nip ud tip gi dam God sabe gep ram höñ

yan yulö niñöl gi, adinj ajön gi ñila.

³¹⁻³² Nibi bi iru yabit manö hau kub hagöl göm, kal ju Pol nip böñ nöp al pak linig geila. Pen geila manö anibu Rom ami bi kub yabit mideia au arö, nipe ami bi abad midmidal bi kub nipe rimnap udöm, ami bi rimnap udöm, lel am nibi bi magum gi mideila au amjakla niñöm Pol nip pak ado malo geila u arö gila.

³³ Ami bi kub anibu apöm, Pol nip ud sisila löm, bi nipe gau kalip haga, “Kale nip sen mihöp limim,” a ga. Hagö, haga rö gila. Pen nipe bi nöd mideila gau kalip hag niña, “Nipe nan nihön gajip nip anig gabim?” ö ga.

³⁴ Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö pig kub yabit gila. Anig gilö, ami bi kub u manö it ap niñagöm, bi nipe gau kalip haga, “Nip dam ram kub pidön kale ud arim,” a ga.

³⁵ Hagö, ami bi kale Pol nip dam ajön it go† au amjaklö niñöl göm, nibi bi iru yabit nöp se göl amöl göm Pol nip silitköm, ud pakun, a göm, pen pen gi yueila niñöm bi ami bi rimnap Pol nip ud ka göm, ram raul kale ud arla.

³⁶ Pen nibi bi gau kale kal hagöm hagöm, hagla, “Nip böñ nöp al pak lim!” a gila. *

³⁷ Pen ami bi gau Pol nip dam ram raul migan yan arnig gilö niñöl gi, Pol ami bi

kub yabił u nıp haga, “Manö yad nöp ap hagnam aka?” ga.

Hageia, ami bi kub yabił u haga, “Yad niñbin ne Grik manö niñban.

³⁸ Yad gasi niñbin e, ne me, bi au Ijip nibö bi pen pen gıpal po dausan (4,000) nöp udöm, dam ram mınör kabö nöp midöp an gau pi göl mideila, bi u nöp, a gi niñbin. Pen ne Grik manö niñban u me, ne bi anıbu wasö,” ga. *

³⁹ Hageia, Pol haga, “Wasö, yad bi Juda ap. Yıp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hib midöp. Pen yıp yau, a gimön, yad nıbi bi gai i kalıp manö ap hag nınam,” a ga.

⁴⁰ Hageia, ami bi kub u yau, a gö, Pol kabö ubıñ ran arep adö u abö gi midöm, nın mılıc gö, nıbi bi gau manö arö gılö niñöl gi, Juda nıbi bi hagnıdal manö u löm, kalıp manö haga.

22

¹ Pol nıpe Juda nıbi bi hagnıdal manö u löm, haga, “Bapi mam bi. Manö kalöp hagnıg gabin u niñ midaiim,” a ga.

² Anıg hageia, nıpe Juda nıbi bi hagnıdal manö yıl haga rö niñöm, manö manö gagöm, agamıj yabił nöp mideila.

³ Kale agamıj midlö niñöl gi, Pol kalıp haga, “Yad Juda nibö u pen yıp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap

Jerusalem i, manö hag ñeb bi Gameliel aip midem, kub ginö u me, apıs bac bi lo manö niñön niñön hagla u magönhalö yıp hag ñö, niñbin. Anıb u, kale God nıp ud aij gun, a gimim, kılın aij nöp gıpim rö, yad u rö nöp gimidin. *

⁴ Nıbi bi Jisas Adan anıbu arla gau kalıp gi naij yabił gimidin. Kalıp al pak lın, a gem, nıbi abe bi abe kalıp halöwalo nagı lem, dam nagı lımidin. Pen rımnap gi naij gi dam pak lınö, böñ nöp ummidal. *

⁵ Gimidin anıbu, God nıp nan sabe gep bi kub yabił u abe, bi manö ud asıkep Kansol midpal bi kub gau abe, kalıp hag niñbe, pıral hagöp, a göm, hagagnaböl; niñö hagöp, a ginaböl. Nın ap yad Damaskas arnıg gainö, bi kub anıb gau yıp köp rımnap nımam bi kale Damaskas mideila gau kalı kılın rık nıla. Köp anıbu kalı kılın rıköm hagla, ‘Pol nıp abad midaimim. Damaskas nıbi bi Jisas nıp niñ udpal gau kalıp nagı löm, dam Jerusalem i daunım,’ a gıla. Yad köp anıbu udem, kalıp nagı lı Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas nıp niñ uda, aiud u haga

⁶ “Pen yad köp anıb gau udem, bi rımnap aip am am sıdö an aulık magö u, Damaskas sösöl gıno niñöl

* 21:38: Ap 5:36-37 * 22:3: Ap 5:34

* 22:4: Ap 8:3

gi, adiŋ mailö kub unbö ke kumi kabö adö laŋ nïbö ap lugöm yip niŋa.

7 Anig gö, yad ap lug mïnönŋ yaŋ paknö niŋöl göm, manö ap yip haga, 'Sol, Sol, yip niŋön giŋig giŋmön pör gi naij gabön?' ö ga.

8 "Hageia, yad hagnö, 'Bï Kub! Ne ban?' ö giŋö.

"Hagainö, haga, 'Yad bi Jisas Nasared nïbö; yip pör gi naij gabön u nöp hagabin,' a ga.

9 Bi yad aip araino gau, mailö kub u niŋla u pen manö magö yip haga u apdi niŋagla.

10 "Yad pen hagnö, 'Bï Kub. Niŋön giŋam?' ö giŋö.

"Hagainö, yip haga, 'Ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm, niŋön niŋön giŋabön u nöp hagnab,' a ga.

11 Mailö aniŋbu mailö kub yabiŋ göm, amgö yip u böŋ nöp we ga. Anig gö, bi yad aip araino gau, yip niŋmagö kiŋd u udöm, uŋ gi Damaskas arno.

12 "Pen daun kub aniŋbu bi ap miŋeia. Hib niŋpe u Ananias. Niŋpe lo hon u niŋ aij göm, hagöp hagöp rö nöp giŋmiŋdöp. Bi aniŋbu nöp, Juda niŋbi bi Damaskas miŋeila gau magöŋhalö hagla, 'U bi aij yabiŋ,' a giŋla.

13 Pen niŋpe yad miŋdainö söl au apöm yip haga, 'Mam Sol. Amgö magö ne kauyaŋ niŋl nön,' a ga. Anig hagö niŋöl gi, adiŋ amgö yad we

ga u böŋ nöp kamŋ lö, niŋl niŋem niŋp niŋnö.

14 "Anig gö, Ananias yip haga, 'God apis bac bi hon sabe giŋmiŋdal God u nöp, nöp uda. Udöm, niŋpe nan niŋhön niŋhön giŋig gabin a giŋnab u nöp yamö niŋnabön. Niŋpe gasi niŋjeb, ne Bi Kamŋ Aij niŋpe u waiö niŋmön, manö maj miŋgan niŋpe ke hagainiŋ manö u ne ke waiö niŋnabön.

15 God wög gi niŋeb bi miŋdmön, nöp niŋhön niŋhön gajip amgö niŋban u, manö niŋhön niŋhön hagajip apdi niŋban u, niŋbi bi gau magöŋhalö kalip hag niŋnabön.

16 Aniŋb u, abad miŋdagaimön. Urakmön, God niŋp sabe giŋmön, niŋig pakeinabön, niŋpe nan si nan naij giŋpan gac u lik gi ke yunab,' a ga.

"Juda niŋbi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag niŋmön," a ga

17 "Anig hagö, haga rö nöp giŋö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God niŋp sabe gi miŋdem, naböŋ niŋnö.

18 Naböŋ niŋem, yad Bi Kub niŋnö niŋöl göm, niŋpe yip haga, 'Yiŋiŋd Jerusalem arö giŋmön, ram mïnönŋ ke gau armön. Niŋbi bi gai i manö aij yad hageinabön u niŋagnaböl,' a ga. *

19 "Anig hageia, yad hagnö, 'Bï Kub. Kale ke yip niŋbal, yad nöŋ Juda

magum gep ram gau ajem, nibi bi nöp niŋ udla gau kalip nagi lem, miñu magö nöp pakmîdin. *

²⁰ Pen ñin ap bi manö aij ne hagep Sîdipen nîp kabö ju pak lîlô niŋöl gem, yad bi nîp pak leila gau waŋj kale ud ju lîla gau abad mîdem, paj hagnö, 'a gînö. *

²¹ "Anig hagainö, Bi Kub yîp haga, 'Yad nöp hag yunö ammön Juda nibi bi wasö mîlô gau mîdpal gau arn-abön, 'a ga," a ga. *

Ami bi kub u Pol nîp abad mîdeia

²² Juda nibi bi Pol manö hageia u niŋ mîd damöm, Juda nibi bi wasö manö u nöp hagajîp u niŋöm, kale meg magö dap ranöm manö kub yabîl hagöm hagla, "Nîp ud al pak lim! Bi unbö rö kamîŋ mîdagnîm," a gîla.

²³ Manö kub anig hagöl gi, waŋj kale rîmnap ud ju löm, haŋpîl gau lîhu udlö, lîhu udlö, haŋpîl ap rana.

²⁴ Anig geila, ami bi kub yabîl u, bi nîpe rîmnap kalip haga, "Nîp dam ram raul mîgan dammim, pakaimim, nibi bi gai i niñön gîniŋ nîp manö kub hagaböl îl u kalöp hag ñîniŋ," a ga.

²⁵ Anig hagö, nîp pakniŋ damöm, nagi adîk lîla. Pen Pol nîpe ami bi kub söl anîb au urak mîdeia u nîp haga, "Hon Rom nibi bi lo ap anig göl mîdagöp. Bi Rom nîbö

kabö göl gau yîharîŋ pak-agnaböl. Kale nöd manö kub hagöm, manö ud asîköm, gînaböl," a ga. *

²⁶ Pol anig hagö, ami bi kub anîbu am bi kub yabîl u nîp haga, "Ne niñön gîniŋ gabön? Bi anîbu nîpe bi Rom nîbö rö," a ga.

²⁷ Anig hageia, ami bi kub yabîl u apöm, Pol nîp haga, "Ne niñö bi Rom nîbö rö aka? Yîp hagö, niŋîŋ," a ga.

Hageia, Pol haga, "Yau. Niñö, yad bi Rom nîbö rö," a ga.

²⁸ Hageia, ami bi kub yabîl u haga, "Yad mani kub yabîl u yuem me, Rom bi mîdpin," a ga.

Hageia, Pol pen haga, "Yîp Rom nîbö rö yag daula u me, yad bi Rom nîbö rö mîdpin," a ga.

²⁹ Pol anig hageia, bi nîp nagi lîla gau piñîŋ gîla. Ami bi kub yabîl u, "Bi i Rom nîbö rö u pen nîp nagi lîbin," a göm, u rö nöp piñîŋ ga. *

³⁰ Ruö pen ami bi kub yabîl u, Juda kai Pol nîp manö niñön hagaböl u niŋ aij gîŋ, a göm, God nan sabe gep bi kub gau abe, Juda kansol bi gau magöŋhalö abe, auim a gö, ap magum gîlô niŋöl gi, Pol nîp am hubîk gi dapöm, mîdeila aŋ au la.

23

Pol Juda Kansol kub bi gau kalip manö haga

* 22:20: Ap 8:1

* 22:21: Ap 9:15

* 22:25: Ap 16:37

* 22:29: Ap 16:38

¹ Pol nipe Juda Kansol kub bî anîb gau kalîp nîŋ ij halö löm haga, “Mam bî. Yad God hagöp rö pör gîpin u me, gasî mîlô nîŋöl gem mîdagpin,” a ga.

² Pol anîg hageia, Ananasias, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u, bî söl au mîdeila gau kalîp haga, “Maj hañ nîp pakmim,” a ga. *

³ Anîg hageia, Pol Ananasias nîp haga, “Ne mulu sigi lauöl mîdpan. Nîbi bî gau nöp nîŋlô, bî aij rö mîdpan u pen gasî magö ne nîŋban u naij yabîl göp. Anîg hapan anîbu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda gîpun rö nîŋmön, yîp manö kub hapan u pen Juda gîpun adö u arö gîmön, ‘Nîp haŋöwaŋö pakim,’ a gîpan,” a ga. *

⁴ Pol anîg hageia, bî söl au mîdeila anîb gau hagla, “God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u nîp hag juabön aka?” gîla.

⁵ Hageila, Pol pen pe haga, “Mam bî. Nipe God nîp nan sabe gep bî kub yabîl hagöp a gem nîŋagpin. God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Bî kub kale gau kalîp hag juagmim, wasö,’ gîla,” a ga. *

⁶⁻⁸ Pen Pol nipe nîŋa, bî Kansol kub mîdeila anîb gau rîmnap Sadyusi nîbi bî nîŋla rö nîŋla, rîmnap Perisi nîbi bî nîŋla rö nîŋla. Bî Sadyusi gau gasî kale u nîŋöm hagnîdal, “Ejol gau mîdagpal. Ana mîdagöp.

Nîbi bî gau umöm, bön nöp umöm, urakagnaböl,” a gîmîdal. Pen bî Perisi gau unbö gasî nîŋagmîdal. Gasî kale u nîŋöm hagnîdal, “Ejol gau mîdpal. Ana mîdöp. Nîbi bî gau umöm, bön nöp umöm wasö, uraknaböl,” a gîmîdal. Pol nipe yam ke ke mîdeila anîbu nîŋöm, manö kub hagöm, haga, “Mam bî. Bac bî yad gau magöŋhalö Perisi nîbö; yad u rö nöp Perisi nîbö nöp. Yad nîbi bî umöm uraknaböl manö hagnö u me, yîp pen manö kub hagaböl,” a ga. Anîg hageia, bî Sadyusi Kansol kub gau asîk ke ke löm, bî Perisi Kansol kub gau asîk ke ke löm, manö pen pen hagla. *

⁹ Manö pen pen hagöm, manö blaŋö göm, manö hauŋ gîla. Hageila, Perisi kai bî lo hag ñeb bî kale rîmnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, “Bî i nan naij ap göp, a gun, hagagabun. Nipe Damaskas areia ñîŋ u, ana ap aka ejol ap nîp hagö nîŋa rö löp; hon nîŋagpun,” a gîla.

¹⁰ Anîg hagöm, pen pen hag ud areila nîŋöm, ami bî kub yabîl u nîŋöm, mîdö mîdö anîg hag damöm Pol nîp ud gî dö gî adîŋ adîŋ löl rö löp, a göm, ami bî nipe gau kalîp hagö, Pol nîp uŋ gî dam ram kub raul kale dap lîla.

¹¹ Pen ñîŋ anîbu sîb an yan Bî Kub apöm Pol mîdeia söl au urak mîdöm haga, “Gasî

* 23:2: Jon 18:22-23

* 23:3: Mad 23:27

* 23:5: Eks 22:28

* 23:6-8: Mad

22:23; Ap 26:5

halö m+daimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammon, u rö nöp hagnabön," a ga. *

Pol nüp al pak linabun, a gila

12-13 Ruö pen Juda bi ñinjuöl m+höp rö ap magum göm, manö hag adö añi löm hagla, "Hon Pol nüp böñ nöp al pak linabun. Nüp al pak lagpun magö i, nan ñinagun, ñig ñinagnabun!" a gila.

14 Anig hagöm, am God nüp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip hagla, "Hon manö klö manö n+ñö n+ñö God nüp hagpun. Nan magö ñinagnabun; Pol nüp böñ nöp al pak lun me, hainö nan ñinabun.

15 Anib u, kale abe Juda Kansol kub bi gau abe, Rom ami bi kub yabıl u nüp manö yumim, piral hagemim, 'Pol nüp ut gi i daube, nüp manö rımnap halö hag n+ñ aij gun!' a gımim. Kale piral anig hageinabim, hon ul+ñin li m+dun, i auö n+ñöl gun, nüp böñ nöp al pak linabun," a gila. *

16 Pen Pol pi y+ñ nıpe u, Pol nüp paknig gila manö anıbu n+ñöm, nıbap Pol nüp dam lıla ram u amöm, nüp hag ña.

17 Hag ñö, Pol n+ñöm, ami bi kalip abad mıdeia bi ap wıñ alö, aueia, nüp haga, "Bi praj i manö nıpe ap mıdöp. Nüp ut gi ami bi kub yabıl

mıdöp u arö, manö anıbu hagan," a ga.

18 Pol hagö, ami bi anıbu pi y+ñ nıpe anıbu nüp ut gi ami bi kub yabıl mıdeia u ammil, haga, "Bi nagıman Pol u hagöp, 'Bi praj i manö ap mıdöp n+ñöm nüp ut gi dam ami bi kub yabıl mıdöp u arö, manö anıbu hagan,' a gaj+p, nüp ut gi dauabin i," a ga.

19 Anig hagö, ami bi kub yabıl u, nıbi bi rımnap n+ñnaböl, a göm, ñi anıbu nüp ñımagö kıd u udöm, ut gi ke ke goı gau amöm, haga, "Yıp manö hagnig gabön u hag," a ga.

20 Hageia, ñi praj anıbu haga, "Juda bi gau rol nöp manö yuöm, piral hagnaböl, 'Pol nüp dam Juda Kansol kub mıdpal u auaimön, manö rımnap halö hag n+ñ aij gun,' a gınaböl.

21 Anib u, manö kale hagaiöl u n+ñagmön, wasö. Bi kale ñinjuöl m+höp rö Pol nüp al pak lun nöp me, kauyan nan magö ñinjun ñig ñinjun gınabun, a göm, manö hag lıbal. Kale manö nöp u n+ñjun, anig gun, a göm, abad mıdpal," a ga.

22 Ñi praj anig hageia, ami bi kub yabıl u n+ñöm, nüp hag yuöl gi haga, "Nıbi bi rımnap kalip n+ñmön, 'Ami bi kub yabıl u nüp anig anig gi hagem auabin,' a gımön, hagagmön, wasö yabıl," a göm kabö la.

* 23:11: Ap 27:24; 28:16,23 * 23:15: Ap 25:3

Pol gapman bi kub Piliks midea ara

²³ Ami bi kub yabił u anig hagöm, ami bi abad middep nipe mihau kalip wiñ alö, aulö, haga, “Ami bi gau ñinjuöl unbö sidun laŋ (200) udmil, ami bi kaj hos adö asik göl pen pen gipal gau ñinjuöl mihau nigan ado gi da unbö sidun laŋ (70) udmil, ami bi wim gasal pen pen gipal gau ñinjuöl unbö sidun laŋ (200) udmil, mñi sib an yaŋ nöp Sisaria armil.

²⁴ Pol nip kaj hos rimnap halö ñimön, nip uł gi dam aij gimil, gapman bi kub Piliks midöp u yumil, aumil,” a ga.

²⁵ Anig hagöm, nipe bi kub Piliks nip köp ap kalı kliñ rıka:

²⁶ Yad Klodias Lisias. Nöp gapman bi kub Piliks köp i kalı kliñ rıkabin.

Ne midpan?

²⁷ Bi nöp yuabin i, Juda nıbi bi nip ud sıst löm, pak linig geila, pen yad niŋnö nipe bi Rom nıbö rö u niŋem me, ami bi yad rimnap aip am nip uł gi daunö. *

²⁸ Dapem, nip al pak linig gıla manö il anıbu niŋnam, a gem, nip dam Juda Kansol kub manö hagep kale au amem niŋnö, *

²⁹ Juda nıbi bi kale gipal rö lo manö adö rimnap nöp midea. Pen nipe nan rimnap gö, nip böŋ nöp al pak lep aka nagı lep manö il ap midageia.

³⁰ Pen manö ap hagla, ‘Bi anıbu nip ulıŋın lun, alnabun,’ a gıla niŋem, ne midpan u yuabin. Bi nip manö hagla anıb gau rimnap hag yunö, amöm, nöp manö il anıbu hagnaböl.

Manö hagpin me u. *

³¹ Ami bi kub yabił u anig hagöm, köp anıbu gi ñö, ami bi gau Pol nip sibön yaŋ nöp uł gi damöm, daun kub Adipadris amjakla.

³² Ruö ami bi il ajmidal gau magöŋhalö ado gi Jerusalem arla. Ami bi kaj hos adö asik göm pen pen gimidal gau nöp Pol nip dam daun kub Sisaria arla.

³³ Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram mınöŋ anıbu abad midmidöp u nip köp anıbu ñöm, Pol ñimagö adö nipe u lıla.

³⁴ Gapna nipe köp anıbu amgö li niŋöm, Pol nip haga, “Ram mınöŋ ne gai nıbö?” ö ga. Hageia, Pol haga, “Yad Silisia Propins nıbö,” a ga.

³⁵ Pol Silisia Propins nıbö bi midea manö u niŋöm, bi kub nip haga, “Bi nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun,” a ga. Anig hagöm, bi nipe rimnap kalip haga, “Nip dam Herod ram kub gi la u limim, abad mid aij gimim,” a ga.

24

Juda bi kub gau Pol nip manö kub hagla

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 * 23:28: Ap 22:30 * 23:30: Ap 24:5-8

1 Pol nɪp dam Herod ram gɪ la u lɪlō, ñɪn unbō yɪgwo mɪlō u mɪdeia. Ruō mamɪd ñɪn u, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl Ananias, daun kub Sisaria u arnɪg, bɪ manō ud asɪkep rɪmnap uɪ gɪ, bɪ manō hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manō kub hagep ram u amōm, kale gapman bɪ kub Gapna Piliks u nɪp, Pol anɪg gōl anɪg gōl ga u manō kub hagnɪg gabun, a gɪla.

2 Pol ram raul u daulō nɪnōl gɪ, bɪ manō hagep Dedalas Gapna Piliks nɪp haga, “Ne me mɪlō padō hanɪp abad mɪdajan, pen pen gun gɪ gagun, mɪd aij gɪpun. Ne gasɪ nɪn aij gɪmōn gajan u me, ram mɪnōn hon i nan aij nan hain nɪbō waiō lōp u, hon mɪd aij gɪpun.

3 Ram mɪnōn hon i rɪgon rɪgon gau magōnhalō pōr nōp gɪ aij gabōn anɪbu nɪnūn hon nōp aij yabɪl a gabun.

4 Pen nōp manō mɪlō kub hagagnabin. Manō uɪep magō ap hagnɪg gabin u, rɪmɪd pak nɪnmōn.

5 “Bɪ aui mɪdōp i, hon nɪnbun nɪpe pōr nōp gɪ naij gōp. Nɪbi bɪ gau kalɪp manō piral hagō, kale manō piral anɪbu nɪn udōm, nɪpe gɪ naij gōp rō anɪg unbō rō nōp gɪ naij gɪpal. Ram mɪnōn ke gau gau magōnhalō ajom manō piral hagōm, Juda kai kalɪp ud asɪk ke ke lō nɪnōl gōm, kale gapman manō hag juōm, pen pen gɪpal. Nɪbi bɪ

Jisas bɪ Nasared nɪbō u nɪp nɪn udpal gau, bɪ kub kale ap me anɪbu. *

6-7 Nɪpe God sabe gep ram gɪ naij gɪnɪg geia, hon nɪnūn nɪp ud sɪsɪ lun nan hanɪp gɪ naij ga anɪbu lo hon ke manō kub hagnɪg gaino, ami bɪ kub yabɪl Lisias kal ju apōm, *

8 nɪp damōm haga, ‘Bɪ u nɪp manō kub hagnɪg gɪpal gau, bɪ kub Piliks mɪdōp au amōm, manō kub hagōl,’ a ga. Anɪg hagō me, hon mɪñi aubun. Manō anɪbu Pol nɪp hag nɪnɪmōn, nɪpe ke, nɪp manō kub hagnɪg manō iɪ u hagō, nɪnɪnabōn,” a ga.

9 Dedalas anɪg hagaiō, bɪ Juda ap mɪdeila gau, manō nɪpe haga adō u nōp hagōm, hagla, “Nɪnō yabɪl hagōp,” a gɪla.

Pol gapna Piliks nɪp manō haga

10 Gapna Piliks nɪpe ñɪmagō dap ranōl gōm, Pol nɪp, manō hag, a gō, Pol haga, “Ne mɪ iru nōp ram mɪnōn i abad mɪdmōn, nɪn aij gɪmōn, manō ud asɪk aij gɪpan rō, yɪjɪg gōl nōp hagnabōn. Anɪb u nɪnem yɪp aij gō nɪnōl gem nōp manō hagabin.

11 Ne bɪ gau kalɪp hag nɪnɪmōn, hagnabōl ñɪn unbō mɪgan laɪ araga nōp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe gɪnabin, a gem, arnō.

12 Yad nɪbi bɪ rɪmnap udem, God sabe gep ram u

* 24:5: Ap 17:6 * 24:6-7: Ap 21:28-30

aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem aŋ u, hibur naij gep rō manō rīmnap hagagnō, wasō.

13 Yīp mīñi manō kub hagabōl u, ne nīñnabōn manō ił ap mīdageinab, wasō.

14 Pen nōp manō ap waiō hagnīg gabin. Yīp hagat, 'Pol hon Juda gīpun u rō rīmnap gagōp; nīpe pir alōm, Adan gīsōn nībō u arab,' a gīpal. Yīp Adan gīsōn nībō ajab, a gīpal u, nīñjō hagpal. Yad Adan gīsōn nībō ajem, bac bī sabe gīmīdal God aŋi anību nōp sabe gīmīdin. Moŋs Lo manō kalī klīñ rīka u abe, bī God manō hagep gau manō kalī klīñ rīkla u abe, magōñhalō nīñ udōl gī mīdpin.

15 Bī Juda aui mīdpal, nībi bī aij gau abe, nībi bī naij gau abe, magōñhalō umōm uraknabōl, a gōm nīñbal rō u, yad u rō nōp nīñbin. *

16 God aip am mīdeinabin, a gem, yad hałōwałō gagīn, wasō. God nīñjōm aka nībi bī gau nīñjōm, Pol kabō rō gagōp, a gīnabōl u nīñjem, pōr nīñ aij gem, mīd aij gīpin.

17 "Pen yad mī rīmnap Jerusalem aragnō. Pen nībi bī yad nan mīdagōp gau kalīp mani rīmnap ñem, God nīp nan sabe gī ñīn, a gem, Jerusalem arnō.

18 Jerusalem amem, hon Juda bī God amgō ilō mīd aij gun, a gun, nīhōn nīhōn

gīmīdun u, gīnō. Anīg gī pīs gem, God nīp nan sabe gī ñīn, a gem, God sabe gep ram u am mīdainō. Anīg gōl gī mīdainō u, bī aui kale apōm yīp nīñla. Pen nībi bī iru nōp yad aip ap mīdageila. Pen pen hagep manō rīmnap hagagnō. *

19 Pen Juda nībi bī Esia Propins nībō gau Jerusalem apōm, God sabe gep ram au mīdeila. Manō kale mīdaibōp u, kale aui apōm, manō anību hagblap.

20 Auagpal u, bī Juda Kansol kub gai i yīp Jerusalem manō kub hagōm, yad nan naij gīnō manō ił nīñla u haglō, ne nōñ!

21 Pen yīp manō kub hagla ñīn u, yad manō aŋi ap nōp hagnō. Meg mīgan dap ranem hagnō, 'Yad nībi bī umōm uraknabōl, a gem, gasi u nōp nīñbin u me, yīp manō kub hagabim i,' a gīnō," a ga. *

22 Pol anīg hagō nīñjōl gōm, Gapna Piliks, Adan u a gīmīdal manō u nīñ aij ga u me, Juda bī gau manō hageila u udagōm, haga, "Hainō ami bī kub yabīł u Lisias auō, manō nīpe u nīñjem, manō anību hagnabin," a ga. *

23 Anīg hagōm, bī nagīman kai kalīp abad mīdeia u nīp haga, "Pol nīp abad mīd aij gīmōn; nīp bōñ nōp nagī pīdōñ lagmōn. Nīpe nan rīmnap mīdagainīm, nībi bī

* 24:15: Jon 5:28-29

* 24:18: Ap 21:12-28

* 24:21: Ap 23:6

* 24:22: Ap 23:26

nipe gau kalip hag niŋö, níp ñöl,” a ga.

gɨnaböl u aij a göm, Pol nagɨ mɨdeia u hubɨkaga.

Pol mɨ mɨhöp nagɨ mɨdeia

25

²⁴ Ñin pro bad ap arö, ñin ap Piliks niɓin nipe Drusila aip aulö. Niɓi Drusila aniɓu nipe Juda niɓö niɓi. Pen kale ber apil, nugmul nipe Pol níp wiñ alö, apöm, Kraiŋ Jisas níp aigöl göm niŋ ud-pal manö u hagö, Piliks niŋ mɨdeia.

²⁵ Pol nipe manö hag damöl gɨ, hon aigöl gun gɨ aij gɨnabun manö u abe, hon aigöl gun hibur gasɨ mɨdmagö hon gasɨ göp rö nöp gagnabun manö u abe, God hainö hanip manö kub hagnab manö u abe Piliks níp haga. Pen Pol aniŋ hagö, Gapna Piliks manö aniɓu niŋöm, piñiŋ göm, Pol níp haga, “Ne mɨñi am mɨdaimön. Hainö yad ñin ap nöp wiñ alnö, aumön,” a ga.

²⁶ Pen gapman bi kub aniɓu, gasɨ nipe ke gau nöp niŋa, “Yad Pol níp pör pör wiñ alnabin u, nipe pen gasɨ niŋnab, ‘Yad bi i níp agamij mani rɨmnap ñinö, hagö, arnam,’ a göm, yip mani rɨmnap ñinab,” a gɨ gasɨ u niŋa. Pen gasɨ aniɓu nöp niŋ mɨdöm, Pol níp dugo ruö wiñ alö, apöm, manö hagnadil.

²⁷ Mɨ mɨhöp piŋ ga niŋöm bi ne Posias Pesdas, Piliks kuö níp udöm, ram mɨnör aniɓu gapna mɨdeia. Pen Piliks, Juda kai yip bi aij a

Pesdas Pol níp manö kub niŋa

¹ Pen Pesdas daun kub Sisaria u am gapna wög aniɓu udöm, ñin mɨhau niŋan nöp mɨdöm, Jerusalem ara.

²⁻³ Pesdas Jerusalem arö niŋöl göm, God níp nan sabe gep bi kub gau abe, Juda bi kub rɨmnap abe níp am niŋöm, Pol aniŋ göl aniŋ göl gɨ naiŋ ga manö aniɓu níp hagla. Juda bi gau kale ke agamij manö adö añi hagöm, Pol níp adan an au uliŋin lun, al pak lɨnabun, a göm, hagla, “Hanip mög niŋmön, bi ne rɨmnap hagamön, Pol níp yiniɗ ul gɨ Jerusalem dauöl,” a gɨla. *

⁴ Aniŋ hageila, Pesdas haga, “Pol nagɨ mɨdöp Sisaria. Aniɓ u, yad Sisaria arniŋ gabin rö,

⁵ níp manö rɨmnap mɨdainim, bi kub kale rɨmnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, níp manö kub hagöl,” a ga.

⁶ Pesdas aniŋ hagöm, ñin raleb jiniŋ aka siɗun laŋ halö Jerusalem mɨdöm, ado gɨ Sisaria ara. Ruö, Pesdas nipe manö kub hagep ram raul miŋan u amöm, Pol níp dauim, a ga.

⁷ Pol níp daueila, Juda bi Jerusalem niɓö aula gau apöm níp biɨniŋ gɨgabö göm, manö adö ke ke iru nöp

* 25:2-3: Ap 23:15; 24:1 * 25:7: Ap 24:5-6

hagla. Pen manö hagla adö anib gau manö it midö, hagla. *

⁸ Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, “Yad Juda nibi bi lo manö kale u rib rikagin; yad God sabe gep ram u nan naij ap gagin; yad Rom Empra Sisa nip manö naij ap hagagin,” a ga.

⁹ Hageia, bi kub Pesdas, Juda nibi bi gau yip bi aij a ginaböl u aij, a göm, Pol nip hag ninöm, haga, “Manö kub hagabun anibi, Jerusalem amun hagin aka?” ga.

¹⁰ Hageia, Pol haga, “Miñi Sisa manö kub adö nipe u hadö midpin. Yad Juda nibi bi kalip nan naij ap gagpin u, ne u rö nöp hadö ninban.

¹¹ Pen nan naij ap ginö, yip manö kub hagöm, al pak lun, a giblap u, pinin gagbnep; anib u yip al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö it ap midagöp u, bi ap yip Juda nibi bi kalip ninim rö lagöp. Anib u, ne yip Sisa midöp u yuö, nipe ke manö anibi ninab,” a ga.

¹² Pol anig hagö, bi kub Pesdas am bi nipe gau aip manö anibu hag amil apil göm, ado gi apöm, haga, “‘Sisa manö kub yad u ninab,’ a gan u me, nöp Sisa midöp u hag yunabin,” a ga.

Kinj Agripa aip ninin nipe Benis aip

¹³ Pen yöp nin mihöp lugö ninöl gi, Kinj Agripa aip ninin nipe Benis aip, Pesdas gison nöp gapna aua rö nip am

ninul a gimil, Sisaria ammil, Pesdas aip nin bad rapin ap midailö.

¹⁴ Kale nin iru rö au midnig gilö ninöl gi, Pesdas nipe Kinj Agripa nip haga, “Nöd Piliks gapna mideia nin u, nipe bi ap nagila. Pen gapna wög nipe u arö göm, bi anibu nagilep ka u arik ara. *

¹⁵ Yad Jerusalem arainö, bi Juda God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Juda nibi bi manö ud asikep bi kub gau abe, bi anibu nip yip manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagemön, Pol nip al pak lila,’ a gila.

¹⁶ Pen manö it ap hageila ninöm yad kalip hagnö, ‘Hon Rom nibi bi lo ap anig göl midagöp. Nibi bi yiharin al pakagin. Manö kub hagin ninöm bi manö midainim gau amöm, bi kalip gi naij ga amgö ilö nipe au manö waiö hageinaböl; nipe manö pen hageinab; manö it ap mideinab u, nip al pak löl a ginabun,’ a ginö.

¹⁷ Anig hagem, Juda bi gau yad aip Sisaria i apem, ruö me, am manö kub hagep ram raul migan u asikem, Pol nip am dauim a ginö, daula.

¹⁸ Yad gasi ninno e, manö kub yabit midöp, a ginö u pen manö kub hagla gau manö haglö ninöl gem ninno manö kub midageia, wasö.

¹⁹ Kale yiharin hagla, ‘God manö u, hon hag aij gipun rö hagagöp. Pen bi Jisas u hadö uma u pen Pol hagöp nipe

kam+η midöp a göp,' a gila.

²⁰ Manö hageila u yad n+η aij gagpin rö, Pol n+η hag n+ηnö, 'Ne Jerusalem areinabön, nöp manö kub hagnaböl aka?' g+inö.

²¹ Hagainö, n+pe wasö ga. N+pe haga, 'Yad nag+ m+ideinabin. Hainö Empra Sisa n+pe ke manö an+bu hagnab,' a ga. An+g hagö, yad n+η Sisa midöp gau yunabin, a gem, nag+ l+bin rö midöp," a ga.

²² Pesdas an+g hageia, Kiη Agripa haga, "Pesdas. B+ an+bu manö n+pe ke hagö, yad n+ηnabin," a ga. Hageia haga, "An+η u, rol n+ηnabön," a ga.

²³ An+g hagö, ruö, Agripa n+ñ+n Benis aip, wa+η aij aij nöp y+mmil, ami b+ kub r+mnap abe, b+ kub yab+ r+mnap abe u+ göm, n+bi b+ kub auabun, a göm, ñ+ñ+ löl g+ manö kub n+ηeb ram raul m+gan u arla. Ap m+dlö n+ηöl göm, Pesdas b+ n+pe r+mnap kal+η haga, "Pol n+η am dauim," a ga.

²⁴ Hagö, daueila, Pesdas haga, "Kiη Agripa abe, n+bi b+ ap m+dpim gai i abe, b+ i n+η n+ηim. Juda n+bi b+ n+η manö kub hagöm, b+ an+bi böη nöp al pak lep, a g+pal. Yad Jerusalem m+dainö, y+η an+g unbö nöp hagla. Aui auaj+n, unbö nöp hagla.

²⁵ Yad n+ηbin, n+bi b+ gau nan naij yab+ g+lö, ñ+n r+mnap al pak l+bal u pen b+ i n+η manö kub hagem n+ηnö, nan an+bu rö ap gaga, wasö.

Pen n+pe ke haga, 'Empra n+pe ke manö yad hagnab,' a ga. An+η u me, yad n+η Sisa n+η yun+g gabin.

²⁶ B+ an+bi Empra n+η hag yunabin u pen n+pe nan n+ηön n+ηön göp manö il u, köp halö kal+ k+ñ r+ k ñ+nam rö lagöp. An+η u, ne Kiη Agripa abe, n+bi b+ r+mnap gai i abe, b+ an+bi nan n+ηön n+ηön göp manö il u n+ηnabim. Kale manö n+pe u n+ηmim, manö il magö u y+η hagnabim yad kal+ k+ñ r+kem, Sisa midöp au yunam.

²⁷ Pen gas+ yad n+ηbin u, b+ nag+man Sisa midöp au y+har+η yuem, lo n+ηön n+ηön r+η r+ka u hagagnabin u, aij gagöp, wasö," ga.

26

Pol Kiη Agripa n+η manö haga

¹ Pen Kiη Agripa Pol n+η haga, "Yad nöp apdi n+ηöl m+dpin, manö hag!" a ga.

An+g hagö, Pol ñ+mago dap ranöl göm haga,

² "Kiη Agripa. Ne nöp apön y+η manö hag, a gajan, Juda n+bi b+ manö y+η hagaböl u, nöp hagn+g gabin u, y+η aij göp.

³ Hon Juda n+bi b+ g+pun g+pun adö u abe, manö pen pen hagnun hagnun adö u abe, ne magöñhalö hadö n+ηban u me, nöp hagn+g gabin i, y+η aij göp. An+η u, yad manö hagnö, y+η iru n+ηagmön.

⁴ "Yad ñ+ pro ram m+ñöñ yad ke gau m+dainö ñ+n u

abe, hainö am Jerusalem midainö ñin u abe, yad bi aigale bi rö midpin u, Juda nibi bi gau magöñhalö hadö niñbal.

⁵ Kale yip milö padö niñmidal. Yad bi Perisi, Juda lo manö niñem, klö gem, asi masi gi aij yabi gi pin. Kale nöp manö anibu waiö hageinaböl u, yad manö niñö hagabin u a gimön niñnabön.

*

⁶ Pen God hadame nöp apis bac bi kalip manö aij hagö, gasi halö abad midmidal manö anibu nöp niñ udpin u me, kale yip manö kub hagaböl.

⁷ Hon Juda il ke ke unbö migan lan magöñhalö, God apis bac bi kalip haga manö aij u abad midpun. God nipe nan aij ñinabin a ga nan aij anibu udun a gun, sidö an sibön yan nip sabe göl gi midpun. Pen Kin Agripa, ne nö?! Manö haga anibu manö niñö nöp hagöp a gem niñ udöl gi midpin u me, yip manö kub hagaböl. *

⁸ Pen kale niñhön ginig nibi bi umbal gau, God gö urakagnaböl, a gimim, niñbim?

⁹ “Pen nöd yad ke, Jisas Nasared nibö manö hageila gau kalip gi naij ginam, a gem, gi niñmidin. *

¹⁰ Pen Jerusalem midem, yad u rö nöp gainö. God nip nan sabe gep bi kub gau yip haglö, nibi bi Jisas nip niñ udla gau iru nöp am daunö,

nagi limidal. Yad ke bi manö ud asikep gau aip yau a ginö, rimnap böñ nöp al pak lilö umla, kalip paj hagamdin.

¹¹ Juda magum gep ram gau ajem, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip mulu kal niñem, kale Jisas manö nipe u arö gilan, a gem, kalip gi naij gimidin. Yad gasi adö añi ap nöp niñem, ñin rimnap nibi bi anib gau kalip ulhai niñin, a gem, ram minöñ milö kub gau ajmidin.

Jisas Krais Pol nip uda u, Pol aiud anibu haga

¹² “Pen ñin ap Damaskas nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip nagi li daunam, a ginö, God nip nan sabe gep bi kub gau, yau, a göm, köp kali klin rik ñilö, udem hadnö.

¹³ Pen bi kub aij nöñ! Yad sidö an aulik aua magö u, adan an au amöl gi niñnö, mailö kub unbö ke kumi kabö adö lan nibö yad bi rimnap aip araino gau pak ña. Mailö pak ña anibu, sidö mailö rö wasö; mailö anibu ke yabi ga.

¹⁴ Anig gö, hon magöñhalö minöñ yan ap lug pakun, yad niñnö, manö ap, manö yabi hon Arameik manö hagöm, yip haga, ‘Sol! Sol! Yip niñhön ginig pör gi naij gabön? Nöp pör adan aij yamnam, a gipin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöp ke ilön gab,’ a ga.

¹⁵ “Hageia, yad hagnö, ‘Bi Kub, ne ban?’ ö ginö.

* 26:5: Plp 3:5-6

* 26:7: Ap 23:6; 28:20

* 26:9: Ap 8:3

“Hagainö, Bi Kub haga, ‘Yad Jisas, yip pör gi naij gabön u nöp hagabin,’ a ga.

¹⁶ Anig hagöm yip haga, ‘Pen uri ne urak! Yad nöp manö hagnig aubin. Ne wög gi ñeb bi yad midmön, yip miñi amgö niñban u abe, yad nöp hainö yamnabin u abe, niñbi bi rimnap gau kalip hag ñinabön.

¹⁷ Yad nöp hag yunö, ne ammön Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe hag ñö, nöp gi naij gilo niñöl gem, nöp abad midem ud asik yunabin.

¹⁸ Ne manö aij yad kalip hag ñö, amgö we midpal u amgö ñil niñnaböl. Ne manö aij yad kalip hag ñö, sib gau midpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kalip hag ñö, Seden pidör magö niñpe mo gau midpal u arö göm God nip aunaböl. Anig geinaböl, nan si nan naij gipal gau, Bapi niñöm arö gö, niñbi bi nöd yip niñ udpal gau aip seg kamij mideinaböl,’ a ga. *

Pol God nip wög gimidöp manö u haga

¹⁹ “Pen Kin Agripa. Yad naböñ ram minöñ kumi kabö adö lañ au niñbö apöm manö haga niñnö anibu arö gagnö.

²⁰ Damaskas amem, niñbi bi anib gau kalip manö aij anibu hag ñinö. Hainö am Jerusalem niñbi bi kalip hag ñem, ram minöñ Juda niñbi bi midpal gau magönhalö kalip

hag ñem, Juda niñbi bi wasö gau hag ñem, ginö. Kalip hag ñem hagnö, ‘Nan si nan naij gipim u, niñhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, God nip añi niñ udmim, nan naij gau hadö arö gipun u niñöl a gimim, hagöp rö nöp gimim,’ a ginö.

²¹ Yad anig ginö u me, ñin ap God sabe gep ram au arainö, Juda bi aui kale yip ud sisi löm, al pak linig gila.

²² Pen God yip pör nöp abad midöp rö, yad uri magö i nöp aui urak midem, manö aij niñpe u, niñbi bi hib midöp gau abe, niñbi bi hib midagöp gau abe hag ñöl gi midpin. Manö hag ñabin anibu, adö ap ke wasö; bi God manö hagep bi gau abe, bi ne Mosi abe, hainö ginab a göm kalikliñ rikla manö u nöp hag ñabin.

²³ God manö hagep bi Aisaia God Manö kalikliñ riköm haga, ‘Krais apöm, ilön udöm umnab, pen niñpe bi nöd nöp kauyan uraknab u me, Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe niñnaböl, God kalip u rö nöp ud kamij yunim rö löp. Anig ginab u niñpe kalip mailö rö pak ñinab,’ a ga,” a ga. *

²⁴ Pol manö anibu hagö niñöl gi, Gapna Pesdas manö kub hagöm haga, “Pol, ne bi manö adö ke ke niñban rö, nabic j+n mo ne miñep göp hauñ almön hagabön,” a ga.

²⁵ Hageia, Pol pen haga, “Bi kub aij yad Pesdas. Yad hauñ

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13

* 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

alö hagagabin. Gası nıñöl nıñ aij gem, manö nıñö yabıt u hagabin.

²⁶ Yad nıñön manö hagabin i, Kiñ Agripa nıpe ke hadö nıñöb. Jisas nıp nıñön nıñön göm manö nıñön nıñön göm gıla u pi göm gagla. Waiö nöp gıla u me, yad nıñbin, Kiñ Agripa nıpe magöñhalö hadö nıñöb. Anıg gö nıñem yad nıp pıñıñ gem hagagabin, wasö,” ga.

²⁷ Pol anıg hagöm Kiñ Agripa nıp nıñöm haga, “Kiñ Agripa. Ne bı God manö hagep gau manö hagla u, nıñö hagla, a gımön, gası nıñban aka? Yad nıñbin, manö anıbu nıñö hagla, a gımön, nıñban,” a ga.

²⁸ Pol anıg hagö, Kiñ Agripa pen haga, “Pol. Ne yıp, manö pro ap hagnö, Jisas bı nıpe ap mıdeiañ, a gımön, yıp manö anıbu hagabön aka?” ga.

²⁹ Hageia, Pol haga, “Manö ulep hagnam aka manö mılö hagnam, yad gası añı ap nöp nıñem, God nıp sabe gem hagabin, ne abe, nıbi bı manö hagabin nıñaböl gai i magöñhalö abe, yad mıdpin rö mıdaiim, a gem, sabe gabin. Pen yıp sen adıkpall rö kalöp löl, a gem, sabe gagabin,” a ga.

³⁰⁻³¹ Pol anıg hagö, Kiñ Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa nıñın Benis u, nıbi bı mıdeila gau magöñhalö uraköm, höñ amöm, hagla, “Nıbi bı rımnap gı naij

gılö me, manö kub hagöm, rımnap nagı löm, rımnap böñ nöp al pak lınaböl. Pen bı i nan naij ap gagöp, wasö,” gıla.

³² Anıg hagöm, Kiñ Agripa nıpe Pesdas nıp haga, “Mıñi nagı lep ram arö göm höñ arböp u pen nıpe, ‘Sisa manö kub yad nıñnab,’ a göp u me, nagı mıddöm, bı kub Sisa mıddöp u arnab,” a ga.

27

Pol Rom arnıg göm ñıg magıb uda

¹ Gapna Pesdas Pol Rom uri arnım a göm hagö, ami bı gau abad mıdep bı kub Julias u, Pol abe nagıman bı rımnap halö abe udöm abad mıdeia. Ami bı anıb gau kalıp “Empra Ami Bı Nıpe” a gımıdal.

² Pen ñın anıbu, ñıg magıb ram mınöñ Adramidiam nıbö u, Esia Propins arnıg göm, Sisaria am pıdöñ ga. Anıb u, ñıg magıb anıbu udun ñıg anı yarı arno. Bı daun kub Desalonaika, Masedonia Propins au nıbö bı ap aip arno. Hib nıpe u Arisdakas. *

³ Ruö daun kub Saidon amjak am pıdöñ gıno. Julias Pol nıp ud aij göm haga, “Am mıdeimam bı kalıp nıñmön, nöp nan nıñön mıdagainım gau nöp ñöl,” a ga.

⁴ Pen hon Saidon arık arnıg gun nıñno, yıgön kub yabıt u apöm, ñıg solwara u abe ral auaia. Anıg gö, ram

m+nönj ñig r+ib gus ga airan Saipras böñ lau arno.

⁵ Anig gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram m+nönj Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak p+idönj g+no.

⁶ Amjak p+idönj gun, ami bi kub bi nag+man gau kalip abad m+deia u n+ja, ñig mag+ib Aleksadria n+bö ap ram m+nönj Idali arnig geia. An+ib u, n+pe han+ip hagö, ñig mag+ib an+bu arno.

⁷ Ñig mag+ib an+bu amun, ñig an kub yan amun, hain hain nöp u+ham am am daun kub K+nidos amjakno. Pen y+gön kub auageia n+ñöm y+jig göl arep rö laga. An+ib u me, böñ lau nöp am am ram m+nönj Salmoni hil gun, ram m+nönj ñig r+ib gus ga airan Krir ba lau nöp amun,

⁸ u+ham am am ram m+nönj pro ñig go+ au ap, “Ñig Mag+ib M+id Aij Gep Kuö,” a g+im+dal, amjak p+idönj g+no. Ram m+nönj an+bu Lasia daun sö+ au.

⁹ Hon anig gun, hain hain nöp g+ ajno n+ñöl göm me, Juda n+bi bi nan ñ+ñagla ñ+n u ap arö, ñig solwara kub ral auep ñ+n u hadö aua.

¹⁰ Pen Pol n+pe kalip haga, “Bi gai i. Arep rö lagöp rö, areinabun u, nan wim wañ+ib nan gau magöñhalö najj göm, ñig mag+ib abe najj gö, hon magöñhalö ñig ñ+ñun rö löp,” a ga.

¹¹ Pol anig haga u pen, ñig mag+ib bi wög g+im+dal abad m+dm+idöp bi kub u abe, bi ñig mag+ib nap n+bö u abe,

manö ke hagailö n+ñöm, ami bi kub Julias, Pol manö arö göm, manö kal+ip u uda.

¹² Bi iru nöp hagla, “Ram m+nönj i ram m+nönj najj. Y+gön kub udöp ñ+n i, ram m+nönj najj an+bi m+dagaiun; Piniks sö+ m+idöp au am m+idaiun. Y+gön kub auab ñ+n u, ñig mag+ib dam ram m+nönj an+bu l+no, najj gagn+m,” a g+la. Piniks daun an+bu, ram m+nönj ñig r+ib gus ga airan Krir m+idöp. Ñig mag+ib Piniks aum+idöp u, y+gön kub s+idö auab lau adö aueinab u, ñig mag+ib agam+ij s+idö wad arab lau adö arnab; pen y+gön kub s+idö wad arab lau adö aueinab u, ñig mag+ib agam+ij s+idö auab lau adö arnab.

Y+gön kub apöm, ñig solwara rala

¹³ Pen kale anig haglö, au m+daino n+ñöl g+, y+gön pro pro auaia u n+ñöm, “M+ñi amun arnabun,” a göm, bi ñig mag+ib wög g+im+dal gau, aga yula u t+ip g+ udöm, ram m+nönj ñig r+ib gus ga airan Krir ñig go+ adö u arno.

¹⁴ Anig gun arno n+ñöl g+, ad+ñ hadal majö yab+il, airan Krir böñ lap n+bö, ñig mag+ib arnig g+no lau adö apöm, ñig mag+ib ud j+nomno ga.

¹⁵ Anig gö, bi ñig mag+ib wög g+im+dal gau n+ñöm, dam y+jig göl arun, a göm, g+ wasö n+ñöm, arö g+ilö, han+ip halö dam ñig solwara an kub gau ud ara.

¹⁶ Hadal anig göm ud arö, am am ram m+nönj ñig r+ib

gus ga airan pro Kauda a gîmidal u, bõj lap araino niñöm hadal kub auaiä u hain ga. Anig gö niñöl gun, hagno, “Yigön pro auab rö, ñig magib pro bad u udun, ñig magib kub migan u ud lun,” a gun, uþham yabþ ud lino.

17 Ñig magib pro bad u ud li aij göm, ñig magib kub u pa jö ginab rö löp, a göm, ñig magib gau nibö gau nibö nagî adiköm, þip gi li pidön gila. Pen, “Yigön kub auab i, ñig magib hon u dam kabö kuþup Södis a gîmidal gau amöm, kabö kuþup naij u binij gö, naij ginab,” a göm, sel adikla u hubik yulö, aninþn gö þiñij göl gi arno.

18 Yigön kub u apöl gi mideia u me, ruö ñig magib u þiþa gan, a göm, wim wañb nan gau ud ñig yula.

19 Ruö u, u rö nöþ, yigön ud nöþ mideia u me, nan niñön niñön ñig magib mid aij gan a göm raul migan lilö mideia u, magöñhalö niñebir ud ñig yañ yula.

20 Pen hon pör pör sidö gapî gau niñmidagun, wasö. Yigön u anig göl udöl nöþ mideia u me, gasi ap niñun, hagno, “Ram minöñ ap aragnabun; um haknabun,” a gun, gasi niñno.

21 Pen milö padö kale nan magö niñmidagal. Hainö Pol mideila an au uraköm haga, “Bi gai i, manö yad hagnö u niñbep rö, hon airan Krir nöþ midun, wim wañb nan

gau ud ñig yañ yuagbnop.

22 Pen yad kalöp hagabin, uri gasi iru niñagmim; gasi halö midaimim. Hon ap umagnabun. Ñig magib u nöþ böñ nöþ naij ginab.

23 Yad God nip wög gi ñeb bi nipe midpin u me, miñi sib yañ God ejol nipe ap yuö, apöm yad midajin söl au apöm yip hagöp,

24 ‘Pol, ne þiñij gagmön! Midmön, bi kub Sisa midöp au ammön, manö kub niñnabön. Pen niþi bi ñig magib raul migan midpal gau, God kalip u rö nöþ abad midö umagnaböl. God nipe nöþ mög niñöm, kamij middep magö kale u nape ñöb,’ a göp. *

25 Anib u, bi gai i, kale þiñij gagmim; gasi halö midaimim. Yad niñbin, God nip niñ uþpin u, nipe hagöp rö nöþ ginab.

26 Pen hon am am, ram minöñ ñig rib gus ga airan ap arno, ñig magib kabö kuþup binij gi pidön ginab,” a ga. *

Ñig magib böñ nöþ naij ga

27 Pen yigön u hanip anig göl ud dam dam ñin unbö sidun böñ dan ara niñöm sibön yañ me, ñig solwara Edriadik, a gal u, an au amöl gun, bi ñig magib wög gîmidal gau, gasi ap niñöm, söl ram minöñ ap apjaknabun rö löp, a gila.

28 Kale gasi anibu niñöm, kabö kuþup söl söl midöp aka

göm, nan ñig lî nînbâl ap lôm nîŋla mîlô kub kub 40 mida mîdeia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan anîbu kuöyan lôm nîŋla 30 mida mîdeia.

²⁹ Anîg gö, hon kabö kub hałai adö au arun rö löp, a göm, piñîŋ göm, aga mîhau mîhau yula nîŋöm, ñig magîb pîdön ga. Pîdön gö nîŋöl gi, God nîp sabe göm hagla, “Ram yîŋîd ruöm sîdö lan,” a gîla.

³⁰ Pen bi ñig magîb wög gîmîdal gau, ram mînön ñig rîb gus ga airan anîbu yöp söl anîb au arnîg, nîbi bi gau nîŋ mîdeila rö, pîral wai ñöm, hagla, “Ñig magîb pro u dam ñig magîb nabîc lau adö yuun, aga rîmnap halö yuun,” a gîla.

³¹ Kale pîral anîg gîlô nîŋöl gi, Pol nîŋöm, Julias ami bi nîpe gau aip kalîp haga, “Bi ñig magîb wög gaböl i, kale ñig magîb pro u udöm pînîŋ gi areinaböl u, kale magöŋhalö um haknabim,” a ga.

³² Pol anîg hagö, ami bi gau, ñig magîb ñig yan yunîg geila nagî u, böŋ nöp rîb gi dö gi yulö, ñig an yan luga.

³³ Pen ram runîg ga magö u, Pol kalîp haga, “Ñîŋ unbö sîduŋ böŋ dan u gasî iru nîŋmim, nan magö ñîŋagmim, yîharîŋ nöp mîdpim.

³⁴ Anîb u, uri nan rîmnap ñîŋmim. Wasö u, aige göl gîmim mîdeinabim. Nîbi bi aîŋ ap nabîc uŋ aîŋ ap lu-gagnab,” a ga.

³⁵ Pol anîg hagöm, bred rîmnap udöm, kale mîdeila an au God nîp aij a göm, ud jö göm, nan rîmnap ñîŋa.

³⁶ Pol nîpe ñîŋö nîŋöl göm, kale u rö nöp hibur aij gö, nan rîmnap ud ñîŋla.

³⁷ Hon söl ñîŋ juöl unbö sîduŋ böŋ dan (276) nîbi bi ñig magîb mîgan anîbu mîdaino.

³⁸ Pen nan ñîŋ pîs gun, ñig magîb pîta gan, a gun, wid mîdeia gau ud ñig yan yuno.

³⁹ Ram ruö nîŋöl gun, ram mînön anîbu nîŋno. Pen bi ñig magîb wög gîmîdal gau ram mînön anîbu nîhön, a göm, nîŋagla. Pen kale nîŋla, ñig solwara lajîŋ waj hak ara u, kabö kulup aij nöp mîdeia lau u me, hagla, “Ñig magîb adö anîbu kabö rö arnabun,” a gîla.

⁴⁰ Anîb u, ñig magîb aga yula nagî gau böŋ nöp rîb gi dö göm, ñig magîb böŋ böŋ lîla sîdia mîhau hubîk paliöm, sel kub u hubîk lîla u, kauyan dap ran adîkôm, hadla.

⁴¹ Am am me, ñig magîb mulu adîŋ u, kabö kulup adö u bîŋîŋ göm, paköl gi pîdön ga. Anîg göl paköl gi pîdön gö, ñig solwara u ral apöm, ñig magîb himgan adîŋ böŋ nöp pa jö ma jö gi ud ara.

⁴² Anîg gö, ami bi rîmnap apöm, bi kub kale Julias nîp hagla, “Ñig magîb i naij gab. Bi nagîman gau piñîŋ gi arlô, hanîp hag gîŋaböl. Anîb u, kalîp al pak lun,” a gîla.

⁴³ Anig hagla u pen Julias, Pol nıp gası nıñöm, kalıp wasö göm, haga, “Bı ñig uıan ıpırık nıñbal gau nöd ñig uıan ıpırık aröl.

⁴⁴ Hainö bı ñig uıan ıpırık nıñagpal gau, mab po nabön nabön gau udöm, ud sısı löm aröl,” a ga. Hagö, haga rö nöp gıno. Bı ap ñig ñıñagno; magöñhalö kamıñ arno.

28

Pol ram mınönj Molda am mıdeia

¹ Pen hon ram mınönj ñig rıb gus ga anıbu arno, nıbi bı anıb gau mıdeila gau hanıp hagla, “Ram mınönj i Molda,” a gıla.

² Anig hagöm, hanıp udöm gı aij gıla. Hanıp möñ al kıla ga rö, hanıp ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gıno. *

³ Pol pen am mab lö lö rımnap kihu dapöm lauö nıñöl gı, hauat ap mab lö lö daueia anıb au mıdeia u me, ıpıbön gö, ap ranöm Pol nıp ñımagö kıd u hau ij halö la.

⁴ Anig gö, nıbi bı ram mınönj anıbu mıdeila gau nıñöm, kale ke hagla, “Bı nagıman i gı naij göp rö kamıñ arnım rö lagöp. Ñig solwara anı au mıdöm, ñig magıb u naij gö umagöp u pen mıñi umnab,” a gıla.

⁵ Anig hagla u pen Pol ñımagö nıpe u ıpıpal pakö, hauat anıbu lugöm, ñöl ina. Pen Pol nıp nan ap gaga. *

⁶ Anig gö, nıbi bı anıb gau kale ke hagla, “Bı i nıp hauat hauöp u hu gıñım aka hu gagö yıñıd umnım,” a göm, rapın nöp nıñ mıdeila. Pen anig gı nıñ mıdlö, nıp nan ap gaga, wasö. Kale nıñöm, hagla, “Bı anıbu bı yabıt ap wasö; nıpe god ap,” a gıla. *

⁷ Pen bı kub ram mınönj anıbu abad mıdeia u hib nıpe u Pablias. Ram mınönj nıpe u söl anıb au mıdeia u me, hanıp dam ram nıpe u amun, ñın mıhau nıgan abad mıd aij yabıt ga.

⁸ Bı kub anıbu nap nıpe u hañ romanı nıpe u mab rö inöm, hib yuö göm, um mıdeia. Pen Pol nıpe Pablias nap nıp nıñöm, God nıp sabe göm, nıp ñımagö lö nıñöl gı, nan ga anıbu bön nöp kamıñ la.

⁹ Anig gö me, nıbi bı ram mınönj anıbu nan ga gau aulö nıñöl gı, Pol nıpe God nıp sabe gö, kalıp kamıñ la.

¹⁰ Pol anig gö me, hanıp abad mıd aij yabıt göm, ñig magıb udun arnıg gaino ñın u, nan nıñön nıñön mıdageia gau hanıp haıöwaıö ñıla.

Pol daun kub Rom amjaka

¹¹ Pen ram mınönj anıbu, ñig magıb Aleksadria nıbö ap, u rö nöp ap mıdeia. Ñig magıb anıbu hib nıpe u “Ñı Ramö” a gıla. Ñın anıbu yıgön kub udep ñın u aua u me, arep rö lagö, anıb au mıdeia. Hon abe ram mınönj

* 28:2: 2Ko 11:27 * 28:5: Mak 16:18

* 28:6: Ap 14:11

anibu midno, rakin mihau nigan luga.

¹² Pen yigön kub auagep ñin u, ñig magib Ñi Ramö anibu amun, daun kub Sairakius amjak pidöñ gino. Amjak pidöñ gun, ñin mihau nigan anib au midaino.

¹³ Ñig magib anibu nöpu dun, Sairakius arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yigön kub ap jöl adö apöm, ñig magib u udöm, yinid arö me, ñin mihöp nöpu ñig an au midun, Pudiolai daun amjak pidöñ gino.

¹⁴ Ram minöñ anibu nibi bi Jisas nip nin ucla rimnap mideila u me, hanip hagla, "Hon aip midmim, armim," a gila. Hageila, kalip aip ñin unbö mudun jin midun, "Rom arun," a gun, hadno.

¹⁵ Pen Rom nibi bi Jisas nip nin ucla gau, "Pol bi gau aunaböl," a gilö, ninöm, rimnap ap hanip Apias Maker an u nable pakla rö, rimnap ap hanip Ram Haneb Mihau Nigan mideila ram minöñ u nable pakla. Pol kalip ninö, hibur nipe aij gö, God nip aij a ga.

¹⁶ Pen hon am Rom midaino, gapman bi kub u Pol nip haga, "Ram ne ap ke hanmön," a ga. Anig hagö, Pol nipe ram ap ulhai ninöm han midö ninöl gi, ami bi ap nip abad mideila.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hagña

¹⁷ Pol ñin mihau nigan midöm, Juda bi kub ram minöñ anibu mideila gau kalip wiñ alö, ap magum geila, haga, "Mam bi. Yad nibi bi hon gau nan naij ap gagem, apis bac bi manö hagla u rib juagin u pen Juda bi kub Jerusalem nibö gau yip ud sisi löm, dam Rom gapman bi kub anib gau kalip ñila.

¹⁸⁻¹⁹ Rom gapman bi gau yip manö kub hagöm ninla manö il ap midageia. Yip al pak löl rö laga. Anib u, yip, hubik yuun, a göm, ninla u pen Juda kai mideila gau klö yabit göm, yip kauyan manö kub hagla. Anig gailö me, yad hagnö, 'Sisa nipe ke manö yad u ninab,' a ginö. Pen yad nibi bi yad Juda gau kalip manö ap hagnig auagin. *

²⁰ Pen hon Juda kai Bi Kub nip gasi halö abad midpun manö aij nipe u nöpu hag ñinö, yip nagi libal i. Manö anibu hagnig me kalöp wiñ alnö aubim," a ga. *

²¹ Pol anig hageia, nip pen hagla, "Bi ram minöñ Judia nibö anib gau, i apöm aka köp ñilö auö, manö naij rimnap nöpu haglö, ninagpun.

²² Pen hon ninbun, Juda nibi bi gau gau magörhalö haggal, 'Nibi bi gasi ne ninban rö ninbal gau, nibi bi aij wasö,' a gipal. Anib u, ne manö ne ke hagö, hon ke

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31

* 28:20: Ap 26:6-7

* 28:22: Ap 24:14

nɪŋun,” a gɪla. *

23 Pen kale anɪg hagöm, ñɪn ap manö hagnabun, a göm, hag la. Ñɪn hag la anɪbu nöp, nɪbi bɪ nöd aula rö wasö, nɪbi bɪ iru yabɪl nöp Pol mɪdeia ram u sɪb halö nöp ap magum gɪla. Anɪg göm, ap magum gɪlö nɪŋöl gɪ, Pol nɪpe, God nɪbi bɪ udnɪg göm, Ñɪ nɪpe hag yuö, Kɪŋ rö aua manö u hag ñɪnɪg, Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, hadame nöp Jisas anɪg anɪg göm gɪnab, a göm, kalɪ klɪñ rɪkla manö u kalɪp hag ña. Jisas manö u hagnö nɪŋlan, a göm, Pol manö anɪbu hag mɪdö nɪŋöl göm, sɪdö wad ara.

24 Pen manö haga anɪbu, rɪmnap haga rö nɪŋ udla pen rɪmnap nɪŋ udagla.

25 Pol nɪbi bɪ nɪŋ udagla gau kalɪp haga, “Hadame nöp Ana Uɫ nɪpe Aisaia nɪp go? lö, apɪs bac kale gau kalɪp manö nɪŋö yabɪl haga.

26 Manö anɪbu Aisaia nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga,

‘Juda nɪbi bɪ gau kalɪp ammön hagnön,

“Manö hagnaböl nɪŋnabim u pen manö hagöp u, a gɪmim, nɪŋagnabim.

Amgö nɪŋnabim u pen nan ap nɪŋagnabim.

27 Nɪbi bɪ gai i manö yad hagpin u kalɪp iru gö nɪŋagpal.

God Manö nɪŋno, hanɪp gö, nɪbi bɪ nɪpe mɪdaiun rö löp a göm,

rɪmɪd pɪl göm, amgö ju göm nöp mɪdpal,” a gɪmön,’ a ga.

28 “Anɪb u, Juda nɪbi bɪ gai i nɪŋim! Kale Juda kai, God manö aij u arö gɪpim rö, nɪpe hagö, manö aij anɪbu Juda nɪbi bɪ wasö mɪgan rɪmnap arnab nɪŋöm kale manö anɪbu udnaböl,” a ga.

29 Pol kalɪp manö anɪbu hag pɪs gö nɪŋöl göm, Juda nɪbi bɪ gau kale ke amöl gɪ, pen hagö pen hagö göl gɪ arla.

30 Pen Pol daun kub Rom han mɪdmɪdöp ram u rauöl gɪ han mɪdeia, mɪ mɪhöp ina. Nɪbi bɪ nɪp nɪŋnɪg aueila gau kalɪp magöŋhalö hag wɪhai udöm, ud aij ga.

31 Nɪbi bɪ nɪp aula gau, God nɪbi bɪ udnɪg göm, Ñɪ nɪpe hag yuö, Kɪŋ rö aua manö u kalɪp hag ñöm, Bɪ Kub Jisas Krai manö aij u hag ñöm, gɪmɪdöp. Nɪpe anɪg geia, Rom gapman bɪ kub gau nɪp hag gagla u me, nɪbi bɪ gau kalɪp manö klö gɪ hagöm, kabö göl nöp hag ñɪmɪdöp.

Rom Pol Rom n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄l̄iñ r̄ika

*Pol Rom n̄bi b̄i kal̄p k̄öp
kal̄i k̄l̄iñ r̄ika*

¹Yad Pol. Krais Jisas wög ḡi ñeb b̄i n̄pe m̄dpin. God ȳip hag lö, Krais Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄dpin. God n̄pe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄din. *

²Pen manö aij an̄bu, God hadame n̄öp b̄i manö hagep n̄pe gau kal̄p hagö, kale God Manö u Manö U† u kal̄i k̄l̄iñ r̄iköm hagla rö n̄öp ga. *

³Manö U† kal̄i k̄l̄iñ r̄iköm hagla an̄bu, kale God Ñ† n̄pe manö u n̄öp hagla. Ram m̄n̄öñ i† i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄l göm, n̄ip yag daula.

⁴Pen n̄pe ke God, n̄pe ke u† yab̄† u, n̄pe umöm uraka u me, klö ke yab̄† an̄bu n̄ñun n̄ñbun, n̄pe God Ñ† n̄pe yab̄†, B̄i Kub hon Jisas Krais.

⁵Jisas Krais ȳip mög n̄ñöm ud aij ga. Jisas Krais hib n̄pe adö aran, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄n̄öñ naböñ gau r̄igon r̄igon n̄bi b̄i magöñhalö yab̄† kal̄p Jisas manö aij hag ñ̄be, kale manö aij an̄bu n̄ñ udöm, hagöp rö n̄öp göl, a ga. *

⁶Pen kale Rom n̄bi b̄i m̄dpim au, God kalöp u rö n̄öp Jisas Krais n̄bi b̄i n̄pe ke hag la.

⁷An̄b u, kalöp Rom kai, God, n̄bi b̄i yad m̄deilan, a göm ud m̄dmagö yab̄† löp gau, kalöp k̄öp i kal̄i k̄l̄iñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas Krais, kalöp ud aij ḡimil, abad m̄d aij ḡilö me, kale agam̄ij m̄d aij ḡimim. *

*Pol daun kub Rom arnam,
a göm, gas† u n̄ñ̄a*

⁸Manö n̄öd hagn̄g gabin u, kale Jisas Krais n̄ñ udpim u, n̄bi b̄i ram m̄n̄öñ go† adsagö gau magöñhalö aiud an̄bu n̄ñöm haglö arab. An̄b u, yad Jisas Krais n̄ip sabe gem, God n̄ip aij a gabin.

⁹⁻¹⁰Yad God Ñ† n̄pe manö aij u, gas† añ† u n̄öp n̄ñem klö gem, hag ñ† ajem, God n̄ip wög ḡim̄din. God n̄pe n̄ñöb, yad n̄ip sabe gem, pör n̄öp hib kale hagabin. God n̄pe adan hi†kö, kale m̄dpim au am n̄ñnabin, a gem, n̄ip sabe gabin. *

¹¹Jisas manö aij n̄pe r̄imnap kalöp hag ñ̄n̄ö, God Ana n̄pe ana kalöp nan aij ap ñ̄ö, ana kalöp an̄ dan p̄d̄öñ m̄daimim, a gem, kale m̄dpim au am n̄ñnam a gem gas† u pör n̄ñabin.

¹²Pen adö an̄bu n̄öp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais n̄ñ udpin rö n̄ñmim, kale ana kalöp an̄ dan p̄d̄öñ udmim, Jisas Krais n̄ip n̄ñ ud p̄d̄öñ yab̄† ḡinabim. Pen

* 1:1: Ap 9:15 * 1:2: Ro 16:25-26 * 1:5: Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * 1:7: Nab 6:25-26 * 1:9-10: Ap 19:21; Ro 15:23

anig unbö rö, kale Jisas Krais niŋ udpim rö niŋem, yad u rö nöp ana yad aŋ daŋ piðöŋ udem, Jisas Krais niŋ niŋ ud piðöŋ yabił giŋabin.

13 Añ mam bi. Yad kalöp am niŋnam, a gem, gasi u pör niŋmidin u pen adan midageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñinö, kale manö aij u niŋmim, hagöp rö nöp niŋ udmim, Jisas Krais niŋ niŋ udpe, niŋpe kalöp ud asik yunim, a gi gasi niŋbin. Minöŋ naböŋ ke ke gau, niŋbi bi rimnap aŋ kalip gau giŋö rö, am aŋ kalöp au u rö nöp giŋnep. *

14 Pen Jisas Krais yiŋ ud kamih yua u me, yad gasi niŋbin yad nan naböŋ midöp. Yad niŋbi bi gau manö aij niŋpe u hag ñinam. Grik niŋbi bi gau abe, Grik niŋbi bi wasö gau abe, niŋbi bi kali kliñ niŋbal gau abe, niŋbi bi kali kliñ niŋagpal gau abe, kalip magöŋhalö manö aij niŋpe u hag ñinam, a gem, gasi u niŋbin.

15 Anib u me, yad kale daun kub Rom midpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñinam, a gem, gasi añi u nöp niŋabin.

16 Jisas Krais manö aij niŋpe u God piðöŋ halö hagab u me, niŋbi bi manö anibu niŋ udeinaböl u, manö aij anibu kalip ud asik yunab; Juda niŋbi bi gau abe, Juda niŋbi bi wasö gau abe, kalip magöŋhalö ud asik yunab.

Anib u, yad Jisas manö aij niŋpe u gasi niŋem, gasi halö nöp midpin. *

17 Jisas manö aij u niŋjun niŋbun, God niŋpe aigöl göm niŋbi bi nan si nan naiŋ giŋpal gau kalip niŋbi bi aij, a giŋab. Niŋbi bi gau kale gi aij giŋpal u niŋöm, God kale niŋbi bi kamih aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u niŋ udpal u niŋöm, kale niŋbi bi kamih aij, a giŋab. Adö anibu nöp, God Manö kali kliñ riköm hagla, "Niŋbi bi God Manö hagöp rö niŋ udnaböl gau, God kalip niŋbi bi aij, a gö, kale kamih yöl mideinaböl," a ga. *

Niŋbi bi Jisas Krais niŋ niŋ udagnaböl gau manö kub niŋnaböl

18 Niŋbi bi God Manö niŋö niŋblap u pen niŋbi bi rimnap God niŋ gasi niŋagöm, gi naiŋ göm, God Manö niŋö u pału giŋpal. Anib u me, God niŋpe kal göm, kalip manö kub hagniŋ gab.

19 God niŋpe aigale Bi rö midöp, niŋpe ke waiö lö niŋbal. *

20 Niŋpe hadame dagol gau minöŋ naböŋ gi la ñin u rikö, niŋpe God klö halö yabił pör pör midöp u waiö midö niŋbal. God niŋpe nan niŋhön niŋhön gi la gau nöp niŋöm, niŋpe aigale Bi rö midöp u niŋblap. Niŋageinaböl u, nan kale. *

* 1:13: Ap 19:21 * 1:16: Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46 * 1:17: Ro 3:21-22;

Hab 2:4 * 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28 * 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1

21 Anib u, God nɪp nɪŋbal u pen nɪp aij, a gôm, hib nɪpe u haglô adô aragöp. Gasɪ hałowatô nɪŋôm, hauɫ alôm, sɪbôn göp gau rô mɪdpal. *

22 Hon nɪbi bɪ gasɪ aij nɪŋmɪdun, a gɪpal u pen kale nɪbi bɪ hauɫ rô mɪdpal. *

23 God pör mɪdöp u nɪp hauɫ gôm, nan yɪharɪŋ rɪmnap udôm, nɪbi bɪ rô gɪ lôm, wal yaur rô gɪ lôm, haino sara rô gɪ lôm, nan anib gau, god hon, a gôm, sabe gɪpal. *

24 Anɪg gɪlô, God kalɪp arô gö, kale gasɪ naj yabɪɫ nɪŋôm, nɪbi si bɪ si gôm, nagɪ naj adô anɪbu amôm, hañ roman kale ke gɪ naj gɪpal.

25 God Manö nɪŋö u arô gôm, manö piral nɪŋ udpal. God nan gɪ la gau nöp sabe gôm, nɪpe nan gɪ la gau nöp hib haglô adô aröp. Pen God nan magöŋhalô gɪ la u, hib nɪpe haglô adô arböp. Hib nɪpe nöp pör pör nöp hagno adô aran. Anib unbö rô aij.

26 Kale anɪg göl gɪ naj yabɪɫ geila u me, God kalɪp arô gö, nan nable yabɪɫ göp adô u nöp gɪmɪdal. Nɪbi gau, bɪ kabö göl ud mɪdöl rô arô gôm, nɪbi rɪmnap aip nagɪ naj adô rɪmnap gɪpal.

27 Bɪ gau u rô nöp, nɪbi kabö göl ud mɪdöl rô arô gôm, bɪ ap bɪ ap nɪp nɪŋö mab rô inö, bɪ gau kale ke nöp gɪ naj yabɪɫ gɪpal. Anɪg göm pen ilön udpal. *

28 Hainö God manö nɪŋagnabun, a gôm, gasɪ nɪŋla u me, God kalɪp arô gö, nan naj nan gagep kalɪp mɪdmagö pɪlu göp gau nöp gɪpal.

29 Pen kalɪp nan naj gep adô u gasɪ aɲɪ u nöp lö, kale naj yabɪɫ nöp göl gôm, nan gau hon nöp mɪdan, a gôm, gasɪ u nɪŋöl gôm, hałowatô gɪ naj göl gôm, gɪpal. Nɪbi bɪ nan aij kale gau yad rô lagöp a gôm, gasɪ naj nɪŋôm, wip alôm, pen pen gôm, piral hagöm, gasɪ naj nöp nɪŋbal. Pen, nöp hagöp yɪp hagöp, a gôm,

30 nɪbi bɪ hag juôm, God nɪp mulu kal nɪŋôm, nɪbi bɪ hag pro gôm, hanɪp nöp nɪbi bɪ kub, a gɪ nɪŋlaŋ, a gôm, hib kale u ke dap ranbal. Gasɪ hain nɪbö adô rɪmnap nɪŋun gɪ naj gun, a gôm, gasɪ kale anɪbu nöp nɪŋbal. Nɪme nap manö hagpal u rɪb jubal.

31 Kale gasɪ rɪmɪd lagöp. Manö ke hag lɪbal adô u hain gagpal. Nɪ pai amɪɪp apɪɪp kale ke gau mɪdmagö lagpal. Nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋlô, mög gagöp.

32 Gɪpal anɪbu, God wasö gö ilön kub udep u nɪŋbal u pen kale ke gôm aka nɪbi bɪ rɪmnap aip gôm, u gɪ aij gabun, a gɪpal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud asɪknab

* 1:21: Ep 4:17-18

* 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20

* 1:23: Dud 4:15-19; Sam

106:20 * 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

¹ Pen kale nɪbi bɪ rɪmnab kalɪp hag jumim hagnabim, “Nɪbi bɪ gau nɪhɔn gɪnɪg nan si nan naij gɪpal,” a gɪnabim u pen kale ke u rɔ nɔp gɪpim u me, God nɪŋɔm kalɔp manɔ kub hageinab u, kale abe manɔ pen hagnabim rɔ lagnab. *

² Hon nɪŋbun, God nɪpe manɔ nɪŋɔ nɔp hagɔp. Anɪb u, nɪbi bɪ anɪg unbɔ rɔ gɪnabɔl gau, kalɪp manɔ kub hagnab u, manɔ kabɔ gɔl nɔp hagnab.

³ Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, a gɪmim, hag junabim u pen kale ke u rɔ nɔp gɪpim. Anɪb u, kale gasɪ nɪhɔn nɪŋbim? God hanɪp manɔ kub hagnab a gɪmim nɪŋbim aka?

⁴ God bɪ aij, kalɔp nɪbi bɪ pɔr mɔg yabɪɪ nɪŋɔm, agamɪj hain rɪk damɔm, yɪŋɪd kal gagɔp u nɪŋbe, nɪpe bɪ yɪharɪŋ ap rɔ lɔp ar? Pen nɪŋim! Nɪpe agamɪj hain rɪk mɪdɔp u, yad yɪŋɪd kal juageinabin, kale nan si nan naij gɪpal gau, nɪhɔn gɪnɪg anɪg gɪpun a gɔm, arɔ gɔl, a gɔm, agamɪj hain rɪk mɪdɔp. *

⁵ Pen God agamɪj hain rɪk mɪdɔm yɪŋɪd kal gagɔp u, kale nan si nan naij gɪpim u, nɪhɔn gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arɔ gagpim. Kale manɔ nɪpe jɪ nɪŋmim, nan si nan naij gɪpim gau nɔp gɔl gɪ mɪdpim. Anɪb u, God nɪbi bɪ gɪnabɔl gɪnabɔl rɔ nɪŋɔm,

manɔ kub hagnab nɪn u, kale manɔ kub yabɪɪ nɪŋnabim. Nɪn anɪbu, nɪpe manɔ kub hagɔm, kabɔ rɔ nɔp hagnab u, waiɔ nɪŋnabɔl. Nan si nan naij gɪpim u, nɪpe nɪŋɔm kal gɔm kalɔp ilɔn pen nɪnab.

⁶ “Nɪbi bɪ anɪ anɪ gɪnabɔl gɪnabɔl rɔ nɪŋɔm, God kalɪp u rɔ nɔp anɪ anɪ pen nɪnab.” *

⁷ Nɪn anɪbu nɪbi bɪ an, God hanɪp mailɔ aij nɪpe nɔm, manɔ aij hagɔm, kamɪŋ pɔr mɪdep magɔ u nɪnab, a gɔm, nɪbi bɪ rɪmnab kalɪp pɔr pɔr gɪ aij gɪpal gau, God kalɪp kamɪŋ pɔr mɪdep magɔ u nɪnab.

⁸ Pen nɪbi bɪ an an, nan haɪ roman kale ke nɔp gasɪ nɪŋɔm, nagi aij adɔ anɪbu jɪ nɪŋɔm, nagi naij adɔ u arnabɔl gau, God kalɪp nɪŋɔ mulu yabɪɪ lugɔ, kal juɔm, ilɔn kub yabɪɪ nɪnab. *

⁹ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau abe, nagi naij adɔ u geinabɔl u, God kalɪp hagɔ, kale magɔŋhalɔ uɪham mɪdɔl gɔm, gasɪ mɪlɔ yabɪɪ lɔl gɔm, gɪ mɪdeinabɔl.

¹⁰ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau abe, gɪ aij geinabɔl u, God kalɪp magɔŋhalɔ mailɔ aij nɪpe nɔm, manɔ aij hagɔm, ud aij gɔ, mɪd aij gɪnabɔl.

¹¹ Nɪhɔn gɪnɪg: God nɪpe bɔŋ lap aka bɔŋ lap aragnab. Kabɔ gɔl nɔp nɪŋɔm, nɪbi bɪ gau kalɪp ud asɪk ke ke lɪnab.

* 2:1: Mad 7:1-2; Jon 8:7

* 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15

* 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12;

Mad 16:27; 2Ko 5:10

* 2:8: 2De 1:8

¹² Juda nɪbi bɪ wasö gau, lo Mosɪs haga nɪŋagal gau, nan si nan naij geinaböl u, lo manö nɪŋagal u pen kale ram mɪnönj naij arnaböl. Pen nɪbi bɪ lo Mosɪs haga nɪŋbal gau, nan si nan naij geinaböl u, God lo manö anɪbu udöm, kalɪp manö kub hagnab.

¹³ Nɪbi bɪ lo manö nɪŋmɪdal gau, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a göm hagagnab. Nɪbi bɪ lo manö hagöp rö nöp gɪnaböl gau nöp, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a gɪnab.

¹⁴ Juda nɪbi bɪ wasö gau lo Mosɪs haga nɪŋagal. Pen kale gasɪ kale ke nɪŋöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gasɪ magö kale ke lo rö mɪdöp. *

¹⁵ Kale anɪg göl gasɪ nɪŋöm gɪpal u me, hon nɪŋun nɪŋbun, lo manö u anj kale danj mɪdöp. Ñɪn rɪmnap gɪ damöm, anj kale yanj, "Gɪ naij gabun," a göm nɪŋbal. Pen ñɪn rɪmnap gɪ damöm, anj kale yanj, "Gɪ aij gabun," a göm nɪŋbal.

¹⁶ Jisas Krais manö aij hag ñɪ aɪmɪdin u hagab, manö kub hagep ñɪn u, God Jisas Krais nɪp hagö, nɪbi bɪ nan si nan naij pi göl gɪpal gau hag hiɪk waiö lö, nɪpe gasɪ magö kale ke mɪdmagö anj kale danj nɪhön nɪhön hagöp u nɪŋöm, kalɪp manö kub hagnab.

God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, hon Juda kai nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪ mɪdpun, a gɪla

¹⁷ Pen kale Juda nɪbi bɪ gau, hib kale ke dap ranöl gɪ

hagpim, "God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪ mɪdpun.

¹⁸ Hon lo manö nɪŋbun u me, nagɪ adö anɪbu aij, nagɪ adö anɪbu naij, a gɪ gasɪ nɪŋun, God nɪp aij göp adö u nöp gɪpun," a gɪpim.

¹⁹ Pen manö adö ap hagpim, "Nɪbi bɪ nɪŋagpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun, nɪbi bɪ amgö we gö sɪbön göp rö mɪdpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun,

²⁰ nɪbi bɪ lo manö nɪŋagpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun, ñɪ pai pro gau kalɪp hag ñɪ aij gun gɪpun," a gɪpim. Hagpim anɪbu hagpim, "God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, gasɪ aij magöŋhalö abe, gasɪ nɪŋö magöŋhalö abe hadö nɪŋbun," a gɪpim. *

²¹ Kale lo manö u nɪŋmim, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbim u pen manö nɪbi bɪ gau hag ñɪbim rö kale ke gagpim. Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagpim, "Nan si udagmim," a gɪpim u pen kale ke nan si udpim aka? *

²² Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagpim, "Nɪbi si bɪ si gagmim," a gɪpim u pen kale ke anɪg gɪpim aka? Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagpim, "Nan haŋöwalö gau God rö sabe gagmim," a gɪpim u pen ram sabe gɪpal mɪgan anɪb gau ammim, nan dap lɪbal gau rɪmnap si udpim aka?

²³ Hib kale u ke dap ran lɪmim hagpim, "God lo u hanɪp Juda nɪbi bɪ ña," a

* 2:14: Ap 10:35

* 2:20: 2Di 3:5

* 2:21: Mad 23:3-4

gipim u pen manö nipe u rīb jubim rō, hib nipe u rō nöp hag jubim aka?

²⁴ Gī naij gipim anību, bī ap nōd God Manö kalī kliñ rīkōm haga rō nöp gipim. Nipe haga,

“Kale Juda nībi bī, God lo manö nījbun a gipim u pen kale ke mīd aij gag-pim rō,

Juda nībi bī wasō gau,
God nīp hag jubal,” a ga.
*

²⁵ Kale Juda kai, God nībi bī nipe mīdaiun, a gīmim, ñī gau yag dapim, pōr pōr wañ hañ rīb gī dō gipim. Pen lo manö nipe u rīb jumim, ke nījnabim rō gīnabim u, nībi bī yīharīñ ñī wañ hañ rīb gī dō gāgal rō u mīdnabim.

²⁶ Anīb unbō rō, nībi bī au Juda wasō, ñī hañ rīb gī dō gāgal gau, lo manö hagōp rō geinabōl u, God kalīp nībi bī ñī hañ rīb gī dō gīpal u rō nījnab. *

²⁷ Juda nībi bī wasō, ñī hañ rīb gī dō gāgal gau, lo manö hagōp rō gīpal. Pen kale Juda kai, Mosīs lo kalī kliñ rīka u udmim, ñī hañ rīb gī dō gipim u pen lo manö rīb jubim u me, kalōp manö kub mīdeinab.

²⁸ Hon nībi bī rīmnap hag-pun, nībi bī ñī hañ rīb gī dō gīpal gau nöp Juda nībi bī kabō gōl, a gīpun u pen u manö nījō hagagpun. Nībi bī an an kale Juda nībi bī

kabō gōl mīdpal? Hañ ro-man nöp nījun, Juda nībi bī aka Juda nībi bī wasō, gun, hagagnabun.

²⁹ Juda nībi bī kabō gōl gau, an kale dan nījun hagnabun, bī anībi nipe Juda nībō kabō gōl, a gīnabun. Mīdmagō nipe u hañ rīb gī dō gī mīdōp nījnabun u, bī u bī Juda kabō gōl, nībi u nībi Juda kabō gōl, a gīnabun. Lo Mosīs kalī kliñ rīka u gō, mīdmagō kale au hañ rīb gī dō gagep; God Ana nipe nöp mīdmagō kale au hañ rīb gī dō gīnab. Nībi bī mīdmagō kale unbō rō mīdōp gau, nībi bī gau kalīp nījō hib mīdagōp, pen God nījō hib mīdōp. *

3

God hagab rō nöp gab

¹ Anīg hagabin u, bī ap hagnab, “Juda nībi bī wasō, hañ rīb gī dō gāgal rō mīdaibnop aij gībōp,” a gīnab u pen adō anību hagagīn.

² Juda nībi bī mīdpun u aij yabīl mīdpun. Manö yad ke nībi bī rīmnap kalīp hag ñōl, a gōm, God hanīp Juda nībi bī nöp manö aij nipe ña.

³ Pen Juda nībi bī rīmnap nīhi bī manö klō hagla rō gagla. Anīg gīla u, God manö klō kalīp haga u arō gīnab aka?

⁴ Wasō yabīl, arō gagnab. Nībi bī gau magōñhalō ñīn rīmnap pīral hagnabōl, pen

God nipe bi niŋö yabił
hagöm, hagab rö nöp gınab.
Manö anıbu rö God Manö u
kalı kılın rıköm hagla,

“God, ne manö kabö göl nöp
hagpan u,

nöp manö rımnab pen
hagöl rö lagöp.

Nöp manö kub hageinaböl u,
manö il ap mıdageinab,”

a ga. *

5 “Hon pör pör gi naij
gınabun u, niıbi bi rımnab
niŋöm, God pör pör gi aij
göp u waiö niŋnaböl. Anıb
u, God hanıp kal göm manö
kub hagnıg gab u aij gagöp,”
a gınabun aka? (Pen manö
anıbu, niıbi bi niŋöm hagpal
rö nöp hagabin.)

6 Wasö yabił! God niıbi
bi magöŋhalö manö kub
hagnab u, böŋ lap aka böŋ
lap aragnab; kabö göl adö u
nöp hagnab.

7 Pen kale rımnab
hagnabim, “Hon pör pör
piral adö rımnab gınabun u,
niıbi bi rımnab niŋöm, God
pör pör niŋö nöp hagöp u
waiö niŋöm, Bi mailö halö
yabił mıdöp, a göm, hib nipe
haglö adö arnab. Anıb u,
niıhön gınıg God hanıp niıbi
bi nan si nan naij gep, a göm,
manö kub hagöm, ilön kub
ñınab?” ö gınabim.

8 Manö piral anıbu rö hag-
mim hagnabim, “Nan si nan
naij u nöp gıno gıno, God
hanıp mög yabił niŋöm, nan
si nan naij ke ke iru yabił
gınabun anıbu niŋöm arö
gınab u, niıbi bi gau niŋöm,

nipe bi aij unbö ke a göm
hib nipe haglö adö arnab,”
a gınabim. Pen niıbi bi
rımnab yıp ke hag juöl gi,
Pol manö anıbu rö hagöp, a
gıpal. Manö anıbu rö yad
hagagın! Piral hagpal rö,
God niŋö, kalıp manö kub
hagöm, pen ilön kub ñınab.

Nıbi bi aij ap mıdagpun

9 Anıb u, niıhön hagun?
God niŋö, hon Juda niıbi bi
gau mıd aij gıpun; Juda niıbi
bi wasö gau mıd aij gagpal,
a gun aka? Wasö! Mıdö nöp
me hagpin rö, hon niıbi bi
magöŋhalö, Juda niıbi bi gau
abe, Juda niıbi bi wasö gau
abe, nan si nan naij nagı adö
anıbu hanıp kılö gi tıp gi ud
arnıg gab. *

10 Manö anıbu rö, God
Manö u kalı kılın rıköm hagla,
“Niıbi bi pör gi aij gınaböl rö
rımnab mıdagpal. *

11 Niıbi bi, nagı adö anıbu aij,
nagı adö anıbu naij,
a göm niŋbal gau
rımnab mıdagpal.

Niıbi bi, ‘God lau adö arun,
nıp aip mıdaiun,’ a gi
niŋbal gau rımnab
mıdagpal.

12 Niıbi bi gau magöŋhalö God
nıp arö göm,
niıbi bi naij rö mıdöm,
nan si nan naij nöp gıpal.

Kale magöŋhalö unbö rö
nöp gıpal.

13-14 Aıab kale u ado malo
göm,
pör piral yabił nöp hag-
pal.

* 3:4: Sam 51:4

* 3:9: Ro 1:18-2:24; 3:23

* 3:10: Sam 14:1-3; 53:1-3

Rugu miŋan kale u, wip umö
paŭ gi aij gaglö,
haŋ naij auöp u rö
miðöp.

Nibi bi riŋnap kalip niŋlö
mulu lugö, hag juöm,
manö naij hagpal u, re
naij hauaŭ rö miðpal.
*

15 Kal naij yabŭ juöm,
nibi bi gau kalip ilön
ñun,
al pak lun, a göm,
gasi u nöp niŋöm, *

16 nibi bi gau kalip pör gi naij
gŭlö,
gasi iru yabŭ nöp
niŋbal.

17 Nibi bi gau aip miðöm,
agamij mið aij göl rö
lagöp.

18 God bi kub niŋ miðöp, a
göm,
piŋiŋ gagpal,” a gŭla. *

19 God lo manö anibu
hanip Juda nibi bi nöp ña u
me, manö anibu magöŋhalö
hanip Juda nibi bi hagab.
Anib u, God manö kub
hagnab ñin u, nibi bi ram
miŋöŋ gau gau magöŋhalö
manö pen ap hagöl rö
lagnab; kale magöŋhalö
manö miðeinab.

20 Anib u, bi ap lo manö
hagöp rö geinab u, God bi
anibu nip, bi aij yad, a
gagnab. Pen God lo hagöp rö
niŋjun, hon nan si nan naij
gipun, a gun niŋnabun. *

*Nibi bi Kraiŋ nip niŋ udpal
gau nöp, kalip nibi bi asŋ
miðdagöp aij yad, a gŭnab*

21-22 Anibu, pen miŋi,
Mosis abe, bi God manö
hagep bi gau abe, gŭnab a
göm, kali kliŋ riköm hagla
rö, Jisas Kraiŋ hanip a göm
uma u me, nip niŋ udno,
God hanip hagnab, “Kale
nibi bi aij yad,” a gŭnab. Pen
hon Juda nibi bi gau abe,
Juda nibi bi wasö gau abe, lo
adö u nöp niŋjun gŭno, anig
hagagnab. *

23 Hon nibi bi magöŋhalö
nan si nan naij gipun rö,
God mailö magö aij nipe ñöb
udun rö lagöp u pen

24 God hanip mög niŋöm,
Kraiŋ Jisas yuö apöm hanip
rau adog uda u me, God
hanip nibi bi aij yad a gŭnab.
*

25 Yad aigöl gem, nibi
bi nan si nan naij gipal
gau kalip nibi bi aij yad, a
gŭnabin u niŋöl, a göm, God
nipe Kraiŋ Jisas nip nan sabe
gep rö miŋöŋ naböŋ iŭ i hag
yua. God nipe nibi bi nan si
nan naij nöð gŭla gau, manö
kub hagöm, kal juöm, ilön
pen ñöm, böŋ nöp al pak
liðöp u pen nipe agamij hain
rik miðöm, anig gaga. Pen
uri Kraiŋ Jisas nipe apöm,
nibi bi nan si nan naij gipal
gau magöŋhalö haŋ roman
nipe ke udöm ilön kub udöm
uma. Anib u me, nibi bi an
an, hagape nipe nan si nan
naij yad lik gi yuöp, a göm,

* 3:13-14: Sam 5:9; 10:7; 140:3 * 3:15: Ais 59:7-8 * 3:18: Sam 36:1 * 3:20:
Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16 * 3:21-22: Gal 2:16 * 3:24: Ro 5:1

Jisas nɪŋ udeinaböl gau, God kalɪp nɪŋöm kal juöm ilön pen ap ñagnab.

²⁶ Yad aigöl gem, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnabin u nɪŋöl, a göm, God nɪpe anɪg ga. Manö kub hagem, nan si nan naij gɪpal rö pen ilön u rö nöp ñɪnabin, a ga u me, nɪpe haga rö nöp göm, Krais Jisas nɪp nan sabe gep rö hag yuö, nɪbi bɪ nɪp nɪŋ udnaböl gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

²⁷ Anɪb u, lo adö u gɪno, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a göm udö, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun, a gun, hib hon ke hagno adö arnɪm rö lagöp. Jisas hanɪp a göm uma manö aij u nɪŋ udun me, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun.

²⁸ Anɪb u, nɪbi bɪ gau lo manö hagöp rö gɪpal, a göm, God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gagnab. Nɪbi bɪ Krais Jisas ga manö aij u nɪŋ udpal, a göm me, God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

²⁹ God nɪpe hon Juda nɪbi bɪ, God hon nöp wasö; nɪpe Juda nɪbi bɪ wasö gau God kale abe mɪdöp. *

³⁰ Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe añɪ u me, nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal gau abe, nɪbi bɪ rɪb gɪ dö gagpal gau abe, kale adan añɪ u nöp arlö, God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. Anɪb u, kale magöŋhalö Krais Jisas ga manö aij anɪbu nöp nɪŋ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u nɪŋ udno, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab, a gɪpin u, lo manö gau arö gɪnabun a gem hagagabin, wasö. Nɪbi bɪ Jisas manö aij u nɪŋ udnaböl gau, kale manö aij anɪbu hagöp rö nöp gɪlö, lo manö u am pɪdöŋ gɪnab. *

4

God Ebrahim nɪp bɪ aij yad a ga

¹ Hon Juda nɪbi bɪ, bac ilaŋ hon il göm rɪkö, rɪk amɪl apɪl göm, rɪklö mɪdpun gau me, bɪ ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nɪp uda u, aige göm Ebrahim udaŋ

² Ebrahim nɪpe ke nan aij ap gö, God ne bɪ aij yad, a gɪböp, Ebrahim bɪ gau hagöm “Yad bɪ aij,” a gɪböp. Pen God nɪŋöb Ebrahim hib nɪpe ke dap raneb il ap mɪdageia.

³ Pen ai gɪnɪg Ebrahim hib nɪpe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bɪ ap wög göm pe udöm, mani anɪbi yɪharɪŋ udpin a gagnab; wög gainö pen u mani i udpin a gɪnab.

⁵ Pen nɪbi bɪ, hon God nɪp klö hon ke wög geinabun, nɪpe hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab, a gɪ gasɪ nɪŋnaböl gau, God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gagnab. Pen nɪbi bɪ, nan si nan naij gɪpun u pen God

* 3:29: Ro 10:12

* 3:30: Dud 6:4; Gal 3:20

* 3:31: Mad 5:17

* 4:3: Jen 15:6; Gal 3:6

nan si nan naij gipun anibu yiharij arö göm, hanip nibi bi kamij aij yad a ginab niñbal gau, kalip nibi bi aij yad a ginab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kalik klin riköm, nibi bi nan aij ap gagnaböl pen God kalip nibi bi aij yad a ginab gau ñiñi linaböl, a ga. Nipe haga,

⁷ “Nibi bi nan si nan naij gipal gau,
God nan si nan naij kale niñöm arö ginab rö,
aij gö niñöl gi
mideinaböl.

Nibi bi nan si nan naij gipal gau,

God nan si nan naij kale manö kub hagagnab rö,
miñ miñ göl gi
mideinaböl.

⁸ Nibi bi nan si nan naij gipal gau,

Bi Kub nan si nan naij kale lik gi yunab rö,
ñiñi löl gi mideinaböl,”
a ga. *

⁹ Depid ñiñi lep magö haga u, nibi bi ñi hañ rüb gi dö gipal gau nöp manö u udnaböl? Wasö yabi! Nibi bi ñi hañ rüb gi dö gagpal gau abe udnaböl. God Manö kalik klin riköm hagla adij anibu uri nöp hagajin: “Ebrahim nipe God manö haga u niñ uda u me, God nip, ‘Ne bi aij yad,’ a ga.”

¹⁰ Bac ilañ hon Ebrahim, hañ rüb gi dö gaga ñin u, God

manö haga u niñ udö, God nip, “Ne bi aij yad,” a ga.

¹¹ “Ebrahim manö yad niñ uda u me, yad, ‘Ne bi aij yad,’ a gipin u, nibi bi gau niñlan,” a göm, hainö God hagö, Ebrahim hañ rüb gi dö ga. God anig ga u niñbun. Anib u, nibi bi ñi hañ rüb gi dö gagöm, God Manö niñ udlö, kalip, “Nibi bi aij yad,” a ginab nibi bi gau, Ebrahim bac ilañ kale midöp. *

¹² Pen nibi bi ñi hañ rüb gi dö gipal pen, Ebrahim hañ rüb gi dö gaga ñin u, God manö nipe niñ udmidöp rö, u rö nöp niñ udnaböl nibi bi gau abe, Ebrahim bac ilañ kale u rö nöp midöp.

¹³ Pen Ebrahim lo adö gau niñöm gö, God nip, “Ne bi aij yad,” a göm udaga. Ebrahim nipe God manö haga u niñ uda u me, God nip, “Ne bi aij yad,” a göm, manö klö niñö hagöm Ebrahim abe ñi pai nipe anib gau abe kalip haga, “Kale ram minönj it i gau gau magörhalö udnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manö klö niñö haga u, nibi bi lo adö u niñöm ginaböl gau hagbö, God manö klö niñö haga anibu nan yiharij rö liböp. Nihön ginig: nibi bi lo adö u hain göm, God nibi bi nipe mideinabun a göm niñbal gau, kale magörhalö lo manö u rüb junaböl niñöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön ñinab. God manö klö

* 4:8: Sam 32:1-2 * 4:11: Jen 17:10-11 * 4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29

nɪŋö haga u, nɪbi bɪ lo adö u nɪŋöm gɪnaböl gau hagböp, God manö haga nɪŋ udpal u nan yɪharɪŋ rö lɪböp. Ai gɪnɪg: nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ udnaböl gau nɪŋ aij gagöm, dui gɪnaböl. God manö klö nɪŋö Ebrahim nɪp haga u udagnaböl. *

16 Anɪb u, hon nɪŋbun, God gɪnabin a göm, manö klö nɪŋö hag la anɪbu, nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ udnaböl gau nöp kalɪp haga. Anɪb u, God gasɪ nɪpe ke nɪbi bɪ mög nɪŋöm, yɪharɪŋ ud aij gɪnab u me, Ebrahim ñɪ pai nɪpe gau magöŋhalö God manö klö nɪŋö haga u rö udnaböl. Nɪbi bɪ kalɪp lo manö ña gau abe, nɪbi bɪ Ebrahim rö hañ rɪb gɪ dö gagöm God manö nɪŋ uda rö, nɪŋ udpal gau abe, kale magöŋhalö manö klö nɪŋö haga u nöp udnaböl. Ebrahim nɪpe bac ɪɫaŋ hon magöŋhalö mɪdöp me u. *

17 God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla, “God Ebrahim nɪp haga, ‘Yad gɪnö, nɪbi bɪ ɪl ke ke iru nöp mɪdpal gau, nöp bac ɪɫaŋ hon, a gɪnaböl,’ a ga,” a gɪla. Anɪb u, God amgö ɪlö adö nɪpe u, hon nɪbi bɪ ɪl ke ke gau nɪbö nɪp nɪŋ udpun gau magöŋhalö bac ɪɫaŋ Ebrahim ñɪ pai nɪpe yabɪɫ mɪdpun. God nɪpe nɪbi bɪ umbal gau gö, kale urakpal. God nɪpe nöp gö, nan nöd mɪdagmɪdöp u mɪñi waielöp. *

Ebrahim God nɪp nɪŋ uda rö nöp gun

18 Pen Ebrahim mɪlep yabɪɫ löm, ñɪ pai rɪknɪm rö lagö, God nɪp haga, “Ne, ɪl gɪmön, nɪbi bɪ ñɪ pai ne hainö mɪdeinaböl gau, ɪl ke ke iru yabɪɫ mɪdeinabim,” a ga. Anɪg hagö Ebrahim, God manö nɪŋö hagöp, a göm, gasɪ halö mɪdöm me, haga rö nöp me, nɪbi bɪ ñɪ pai nɪpe ɪl ke ke iru yabɪɫ nöp mɪdpal. *

19 Pen Ebrahim nɪŋa, hañ roman kalpe ber mɪhau bir bir gɪ mɪhau luga. Ebrahim mɪ nɪpe söl ñɪn juöl unbö mamɪd laŋ (100) ara u me, ñɪ pai rɪkep rö laga. Nɪbin nɪpe Sera u rö nöp mɪlep yabɪɫ la, ñɪ pai rɪkep rö laga. Pen nɪpe God manö nɪp haga u nɪŋ ud pɪdöŋ gɪ damöm, gasɪ halö mɪdeia. *

20-21 God nɪpe Ebrahim nɪp manö klö nɪŋö haga u, Ebrahim gasɪ mɪhöp nɪŋaga; nɪpe böŋ nöp nɪŋ uda. God Bɪ pɪdöŋ halö, manö klö nɪŋö haga rö nöp gɪnab, a göm, God manö haga u nɪŋ udöl gɪ mɪdeia rö, gasɪ magö nɪpe u pɪdöŋ rɪmnap halö udöm, nɪpe God manö haga u ud pɪdöŋ yabɪɫ göm, God hib nɪpe u hagö adö ara.

22 Ebrahim ga anɪbu, God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” a gɪla. *

* 4:14-15: Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18

* 4:16: Gal 3:7

* 4:17: Jen 17:5

* 4:18:

Jen 15:5

* 4:19: Jen 17:17

* 4:22: Jen 15:6

23 “God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” manō kalɪ kɪɲ rɪkla anɪbu, Ebrahim nɪp nöp kalɪ kɪɲ rɪkagla.

24 Hanɪp abe, nɪɲöl a göm, kalɪ kɪɲ rɪkla. God nɪpe gö, Bɪ Kub hon Jisas uraka anɪbu nɪɲ uɖpun u me, nɪpe hanɪp abe nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

25 Pen nan si nan naij gun asɪɲ mɪdaino rö, God hanɪp mög nɪɲöm, Ñɪ nɪpe Jisas Krais nɪp yuō apöm, “Kale nan si nan naij gɪpal anɪbu God nɪɲöm arö gɪnɪm,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyaɲ uraka rö, asɪɲ kub gac hanɪp uɗ ga anɪbu kamɪɲ lɪnɪm rö löp. *

5

God nɪp nɪɲ uɖeinabun u, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a gɪnab

1-2 Pen God hanɪp mög nɪɲöm ga anɪbu nɪɲ uɖno u me, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a göm, uda. Anɪb u, Bɪ Kub hon Jisas Krais nɪpe gö, hon God aip jɪm ñöl mɪɖun, agamɪj mɪɖ aij gɪpun. Pen ram mɪnönɲ hon hag löp u amun, God mailö aij nɪpe u nɪɲun, nɪp aip mɪɖeinabun a gun, aij gö nɪɲöl gɪ mɪɖpun.

3 Mɪɲör auö, uɗham mɪɖpun u, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪɖpun. Nɪhön gɪnɪg: mɪɲör auö, uɗham mɪɖeinabun u, hon klö gun, Jisas Krais cɪg aij gun, arö gagnabun. *

4 Hon klö gun, Jisas Krais cɪg aij gun, gɪ dam dam, hon nɪbi bɪ gasɪ magö pɪɖönɲ halö mɪɖeinabun. Pen gasɪ magö pɪɖönɲ halö mɪɖeinabun u, hon gasɪ halö mɪɖeinabun.

5 Pen anɪg göl gasɪ halö mɪɖeinabun u, yɪharɪɲ mɪɖageinabun. Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe Ana Uɗ u hanɪp ñöm hanɪp mɪɖmagö yabɪɪ lɪbɪl.

6 Pen hon nɪbi bɪ mɪnönɲ nabönɲ adö ɪɪ i mɪɖpun gau, nan si nan naij gɪ damun gac halö mɪɖaino, God aip jɪm ñöl mɪɖep rö laga. Hon adan arun ap mɪɖageia. Pen God nɪpe hag la ñɪn u nöp, Krais hanɪp nɪbi bɪ naij nan a göm uma.

7 Pör nɪbi bɪ rɪmnap, bɪ aij ap nɪp nɪɲöm, “Yad nɪp nan a gem umnö, nɪpe kamɪɲ araɲ,” a göm umagnaböl. Pen ñɪn aɲɪ aɲɪ rɪmnap bɪ ap bɪ aij yabɪɪ ap rö nɪɲöm, “Yad nɪp nan a gem umnö, nɪpe kamɪɲ araɲ,” a göm umnab aka nɪɲagpun.

8 Pen hon nan si nan naij gɪ mɪɖaiun ñɪn anɪbu nöp, Krais hanɪp nan a göm uma. Anɪb u, hon nɪɲbun, God hanɪp mɪɖmagö yabɪɪ löp. *

9 Krais nɪpe hanɪp a gɪ umöm, hagape nɪpe lugö, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a ga. Anɪb u me, hon nɪɲbun, God kal ju manö kub hagnab ñɪn u, Krais nɪpe hanɪp ud kamɪɲ yunab. *

10 God kolmaɪ nɪpe mɪɖaino ñɪn u me, Ñɪ nɪpe

* 4:25: Ais 53:4-5 * 5:3: Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5

umöm, hanip Nap aip jim ña. Uri Nap aip jim ñöl midpun u me, Ñi nipe uraköm kamij midöp u, hanip niñö nöp ud kamij yunab!

¹¹ Pen anibu nöp wasö. Hon God aip jim ñöl midpun rö, Bi Kub hon Jisas Krais nipe nöp gö, God aip jim ñöl midpun, a gun, hib kale apil mihau dap ranöl gun, aij a gö niñöl gi midpun.

Adam yam nipe umbal pen Jisas yam nipe kamij por midep udpal

¹² Pen nan si nan naij göl umeb il u, Adam nöp il göm gö me, asij nipe anibu nibi bi rik lep nipe gau magöñhalö umbal. Nihön ginig: God niñö, Adam ga anibu, hon nibi bi rik lep nipe gau magöñhalö anig ginö. Ñin anibu hanip yag dauagla u pen hon aip ginö.
*

¹³ God Mosi nip lo manö ña adö u, nan si nan naij gep gasi u minöñ naböñ adö il i nöd mideia. Pen lo midageia ñin u, God nan si nan naij gila u niñöm, hainö pen ñinaböl, a göm, gasi niñ midageia.
*

¹⁴ Pen Adam il göm gi naij gö, asij nipe anibu nibi bi gau kalip ut gö, magöñhalö um dap dap, Mosi lo manö hag ña ñin u aua. Adam God manö nip haga u rib jua rö, rimnap rib juagla u pen Adam ga rö magöñhalö umla.

Adam nipe Bi hainö aunab Bi u rö.

¹⁵ Adam gi naij ga u ke; Jisas Krais nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij gö, nibi bi magöñhalö umbal. Pen Jisas Krais nibi bi mög niñöm uma rö, God nibi bi gau magöñhalö mög yabit niñöm, ud aij göm, nan aij yabit ña.

¹⁶ Bi aña anibu nan si nan naij ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij aña anibu ga u, God niñöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñi pai nipe nan si nan naij gi dam dam, Jisas Krais nan aij yiharij ñö, God, “Nibi bi gau magöñhalö por por kamij midaiöl rö löp,” a ga.

¹⁷ Nöd bi aña ap nan si nan naij gö, asij klö naij yabit anibu hanip magöñhalö ut ga. Pen hainö, anig adö anib unbö rö wasö, God nibi bi mög yabit niñöm ud aij yabit gö, nibi bi asij midagöp a ginab gau, bi aña Jisas Krais gö, kale kamij midöm nipe aip aij gö niñöl gi mideinaböl.

¹⁸ Adam nan si nan naij magö aña ap nöp gö, asij anibu nibi bi magöñhalö ut gö, God manö kub hagöm, “Nibi bi magöñhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Krais ñin aña ap nöp nan aij yabit gö, God nibi bi magöñhalö kalip nibi bi aij yad a göm, kamij midep magö u ñinim rö löp.
*

¹⁹ Bî añî ap God manö haga u rîb jua rö, God nîñö, hon nîbi bî magöñhalö nan si nan naij gîno. Ñîñ anîbu hanîp yag dauagla u pen hon aip gîno. Anîb unbö rö nöp, bî añî ap God manö haga rö nîñöm umö, God nîbi bî magöñhalö kalîp nîbi bî yad a gîñîm rö löp. *

²⁰ Nîbi bî nöd nan si nan naij gî mîdmîdal; God nîpe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nîbi bî, lo manö rîb juun nan si nan naij gîpun u nîñöl, a göm, lo manö ña. Anîb u, nan si nan naij gîla gau iru yabîl nöp gîlö ara. Pen God nîbi bî nan si nan naij gîla gau kalîp mög yabîl nîñöm, ud aij yabîl ga.

²¹ Anîb u, nan si nan naij asîñ anîbu klö yabîl göm, nîbi bî magöñhalö u† gö, wip umbal rö mîdeila. Pen God anîg göl nîbi bî gau kalîp mög yabîl nîñöm, ud aij yabîl göm, nîbi bî aij yad a göm, kamîñ pör mîdep anîbu ñîñab. Bî Kub hon Jisas Krais nîpe gî aij ga u me, God anîg gîñab. *

6

Jisas aip umun um hauſ gîno a gun, nan si nan naij gep gasî adö u nîñagun

¹ God hanîp mög nîñöb anîbu, nîbi bî rîmnap hagnaböl, “Nan si nan naij haſöwaſö göl gî mîdno mîdno, God hanîp nöd nîñöm ud aij göp rö wasö,

hainö hanîp mög yabîl nîñöm ud aij yabîl gîñab,” a gîñaböl.

² Pen manö pîral anîg rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagî adö u, hon hadö umno. Anîb u, mîdmagö hon pîlu gö, nan si nan naij gun rö lagöp.

³ Kale nîñbim, hon nîbi bî Krais Jisas aip jîm ñöl mîdaiun a gun ñîg pakno gau, “Nîpe uma rö jîm ñöl umbun,” a gun, ñîg pakno. *

⁴ Hon ñîg pakno u, Krais Jisas aip wip rîgöl mîgan lugun umno rö la. Nîhön gîñîg: Krais nîpe umö, kabö mîgan u rîgöl gîla pen Nap klö ke yabîl nîpe u gö, uraköm kamîñ mîdöp rö, hon unbö rö wip rîgöl mîgan rö mîdpun u urakun, kamîñ hain nîbö adö u mîdeinabun. *

⁵ Krais aip jîm ñöl umno u me, nîpe kauyañ uraköm kamîñ mîdöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamîñ mîdeinabun.

⁶ God nîpe gasî nîñä, nan si nan naij gep nagî u böñ nöp rîb gî dö gö, hainö nîbi bî gau kalîp nagî wög gep bî rö, adan naij u ud †îp gî dam aragnîm, a gî gasî nîñä. Anîb u me, nagî adö naij gîmîdun u, Krais aip mab ba lañ al pak lîlö uma. *

⁷ Pen nîhön, nîbi bî um hauſ gîpal gau, nan si nan naij gep magö u mîdmagö kale pîlu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon nîñbun, Krais aip

* 5:19: Ais 53:11

* 5:21: Ro 6:23

* 6:3: Gal 3:27

* 6:4: Kol 2:12

* 6:6:

umno u me, nipe aip kamɨŋ mɨdeinabun.

⁹ Hon nɨŋbun, Nap nipe gö Krais uraka rö, nipe kauyaŋ umagnab. Uri umeb magö u Krais nɨp nan ap gɨnɨm rö lagöp.

¹⁰ Krais nipe ñɨn aɨŋ ap nöp uma u pen nan si nan naij gep pɨdön u böŋ nöp hir göp. Krais kauyaŋ uraköm, am God aip mɨdpil.

¹¹ Anɨb u me, Krais Jisas aip uɥ gun, nan si nan naij gep adö u um hauɥ gun, urak God aip kamɨŋ mɨdpun, a gɨmim nɨŋmim. *

¹² Nan si nan naij gep magö u, kalöp adɨk ɥɨp gɨ dam, bɨ nagɨ wög gep rö mo gau mɨdmim, nan si nan naij gɨnabim, a gɨnab. Pen kale wɨhö gɨmim. *

¹³ Pen gasɨ naij kale u, hañ roman ñɨn ma kalöp adɨŋ ap, nan si nan naij gɨnɨm, a göm, ɥɨp gɨ gainɨm rö, kale hañ roman kale adɨŋ adɨŋ gau magöŋhalö böŋ nöp wɨhö gɨmim. Jisas aip umun urakpun u me, gasɨ mɨdmagö rɨmɨd hon God nɨp ñun, hañ roman adɨŋ gau God nɨp ñun, nipe hagöp rö nöp gun, a gɨmim nɨŋmim. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u nɨŋun gun, a gɨ gasɨ u nɨŋbe, nan si nan naij gep gasɨ u nöp lö, anɨg gɨmɨdim. Pen mɨñi adö anɨbu rö mɨdagpim. God kalöp mög nɨŋöm udö, Krais nɨbi bɨ nipe mɨdpim u, nɨp

cɨg gɨmim, nan si nan naij gau arö gɨnabim. *

Nagɨ asɨŋ mɨdagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u gɨno, God nɨŋöm hanɨp udagnab; nipe ke hanɨp mög nɨŋöm, Krais nɨp yuö apöm, hanɨp a göm uma rö, udnab. Anɨb u, nan si nan naij nöp gɨ mɨdaiun aka? Wasö yabɨ! Anɨg gagun.

¹⁶ Kale nɨŋbim, kale bɨ kub ap nɨp, hon bɨ nagɨ wög gep ne mɨdun, wög nɨhön hagnabön gɨnabun, a geinabim u, kale bɨ kub anɨbu mo nipe gau mɨdpim. Kale nan si nan naij gep nɨp nagɨ wög gep bɨ rö mɨdeinabim u, nan si nan naij gep mo gau mɨdmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nagɨ wög gep bɨ rö mɨdeinabim u, God manö hagöp mo gau mɨdpe, nipe kalöp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan naij gep gasɨ u nöp lö, bɨ nagɨ wög gep rö mɨdmim, adö anɨbu nöp gɨmɨdim. Pen hainö, Jisas manö aij u nɨŋmim, böŋ nöp udpim. Anɨg gɨpim u, yad God nɨp aij a gabin.

¹⁸ God nipe gö, kale nan si nan naij mo gau mɨdmim, yöñ udmim, God nagɨ wög gep nɨbi bɨ rö mɨdmim, nipe hagöp rö gɨ aij gɨpim.

¹⁹ Pen kale ke kɥö mɨdagpim rö, manö hagnɨg gabin i, yad waiö nöp hagnö

* 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19

* 6:12: Jen 4:7

* 6:13: Ro 12:1

* 6:14: 1Jn 3:6

* 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19

nɪŋ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gasɪ naij yabɪɪ nɪŋmim, nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, hañ roman ɲɪn ma kale gau nan si nan naij yabɪɪ gɪ dammim, gɪ naij yabɪɪ nöp gɪmɪdim. Pen mɪɲi gasɪ aij yabɪɪ nɪŋmim, nagɪ wög gep bɪ rö mɪdmim, hañ roman ɲɪn ma kale gau God manö hagöp rö nöp gɪ dammim, kamɪŋ aij nöp mɪdeinabim.

²⁰ Nöd nan si nan naij gep nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmɪdim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nɪpe gau mɪdagmɪdim.

²¹ Pen nöd gɪ naij gɪmɪdim anɪbu, mɪɲi nɪŋmim hagnabim, “Pör anɪg gɪ naij gɪmɪdun u, nable göp. Anɪg gun nan aij ap udagpun,” a gɪnabim. Nɪbi bɪ anɪg gɪpal gau umnɪg gɪnaböl.

²² Pen mɪɲi God nɪpe gö, kale nan si nan naij mo gau mɪdmim, yöñ udmim, God nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, God nɪŋö aij gɪnab adö u nöp gɪmim, kamɪŋ pör pör mɪdep u udnabim.

²³ Nan si nan naij gep adö u gɪ damun, pe udun umnabun; pen Bɪ Kub hon Jisas Krais aip jɪm ɲöl mɪdeinabun u, God hanɪp kamɪŋ pör pör mɪdep magö u yɪharɪŋ ɲɪnab. *

7

Krais hañ roman nɪpe mɪdpim rö, nɪpe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö nɪŋbim gau. Kale nɪŋbim, nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdpal gau nöp lo manö hain gɪnaböl; umeinaböl, marö kalɪp rɪmnap mɪdag nab.

² Manö ap ba gau rö ap mɪdöp. Lo manö ap haga, bɪ nɪpe mɪdeinab, nɪbin nɪpe nugmul aip mɪdainɪm; pen nugmul umnab u, lo anɪbu pɪs gɪnab.

³ Nɪbi u nugmul mɪdö nɪŋöl gɪ, am bɪ hain nɪbö ap nɪŋöm udeinab u, nɪp hagnaböl, “Lo manö rɪb jumön, ne bɪ si udep nɪbi,” a gɪnaböl. Pen nugmul umö, am bɪ hain nɪbö nɪŋöm udeinab u, manö mɪdagöp; “Lo manö rɪb jumön, ne bɪ si udep nɪbi,” a göm, hagnaböl.

⁴ Pen añ mam bɪ. Anɪb unbö rö nöp, kale Krais hañ roman nɪpe mɪdpim gau, nɪpe aip umbe rö, lo manö ud sɪsɪ lɪmɪdim u arö gɪpe nɪŋöm Bɪ ap kalöp udnab. Bɪ au umöm uraka Bɪ u kalöp udö, kale God nɪp aij gɪnɪm adö u nöp gɪnabim. *

⁵ Nöd pen Krais hon udaga ɲɪn u, nan si nan naij gep magö u hanɪp ud sɪsɪ lɪmɪdöp. Lo manö adö u nöp hain gun a gɪ mɪdmɪdun u pen gasɪ naij an hon dan pɪral hiɪkö, mab asɪ ɲɪŋ umeb magö u waiö lö, mɪd aij gɪmɪdagun. God aip mɪdep rö laga.

⁶ Pen mɪɲi Krais aip umbun rö, lo manö hanɪp nagɪ

rö löm ud sisi limidöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kalı kılın rıkla adö u nıñun gagpun; God Ana gası ñöb adö u nöp nıñun gıpun. *

Lo midöp rö, nan si nan naij gıpun u waiö nıñbun

⁷ Anıb u, hon nıñön ha-gun? God lo manö hagö hagla u, manö naij hagöp, a gun aka? Wasö yabıl! U anıg hagagun.

Lo midagbö, yad nan si nan naij aigeg rö midöp u nıñagbnep. Lo manö adö ap kalı kılın rıköm hagla, “Nıbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö midaibö, a gımim, gası u nıñagmim,” a gıla. Anıb u me, yad nıñbin, nıbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö midaibö a gi gası nıñeinabin u, nan si nan naij gınabin. *

⁸ Anıb u, yad gası nıñbin, hainö yad nan si nan naij gem, nıbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö midaibö, a gi gası u nıñagnabin. Yad anıgöl gası nıñmidin u pen adıñ nan si nan naij gep magö u am gası rımid yad tıp gi dam arö, nıbi bı rımnap nan kale gau iru yabıl nöp nan yad rö midaibö a gi gası u nöp nıñnö. Pen lo manö midagbö, nan si nan naij gep magö klö midagbö, bı hadö umöb rö midbö.

⁹ Lo manö, u gımön, u gagmön, a gab u, yad nöd nıñagmidin. Yad anıg gem

kamıñ midainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naij gep magö u, bı kamıñ midöp rö löm, klö udöm yıp tıp gi ud arö, umnö.

¹⁰ God lo manö ña u, hanıp adan pör midep u yamböp, pen yıp umeb magö nöp ña.

¹¹ Anıb u, yad gası nıñbin, hainö yad nan si nan naij gem, nıbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö midaibö a gi gası u nıñagnabin. Yad anıgöl gası nıñmidin u pen, adıñ nan si nan naij gep magö u am gası rımid yad tıp gi dam arö, nıbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö midaibö a gi gası nıñnö. Nan si nan naij gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yıp al pak la. *

¹² Anıb u, hon nıñbun, God lo manö u ut midöp. Hon nıñbun, “Nıbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö midaibö a gi gası u nıñagmim,” lo manö anıbu, God nıpe ke manö klö haga u, ut nöp, kabö rö nöp, aij nöp midöp. *

¹³ God lo aij anıbu yıp al pak la umnö aka nıñön? U wasö! God lo manö aij u hagö nıñbun rö, marö kub anıbu udagnabun. Nan si nan naij gıpun rö, marö kub anıbu udnabun. Pen nıpe hanıp lo manö haga anıbu, gası ap ke nıñöm hagaga; nan si nan naij gep magö u gac kub yabıl midöp u nıñöl, a göm, lo manö haga.

* 7:6: Ro 8:2; 6:4

* 7:7: Eks 20:17; Dud 5:21

* 7:11: Jen 3:13

* 7:12: 1Di

Anib u, God lo manö u haglö nñbin rö, umagnö; nan si nan naij gep magö u, lo manö aij anibu udöm, yip al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasi nñbin gau nöp gabun

¹⁴ Hon nñbin, lo manö u, God gasi ñö kalı kliñ rıkla. Anibu pen yad bñ nöp mıdpin; yad nagı wög gep bñ rö mıdem, hibur gasi rımıd yad u pör arab nan si nan naij gep adö u.

¹⁵ Anib u me, nan aij gınam, a gı gasi nñbin adö u gagpin; yad nan si nan naij gep adö u, yad magö anibu mulu kal nñbin u, yad anıg gınam, a gıpin adö u nöp gıpin. Pen nñhön gıñıg anıg gıpin u nñagpin. *

¹⁶ Yad gı naij gınam, a gı gasi nñbin adö u nöp gıpin rö, yad nñbin, gasi magö yad abe God lo manö u abe adıp adıp rö mıdöp.

¹⁷ Uri yad ke nan naij gagpin me. Yad ke naij gınam, a gem, gagpin; nan si nan naij gep magö u gasi hibur mıdmagö yad anı dan mıdöp u nöp göp.

¹⁸ Yad nñbin, yad bñ nöp mıdpin rö, mıdmagö prı anı yad dan mıd aij gagöp. Gası hibur mıdmagö yad gası aij ñö, nan aij ap gıgnabin. Gası magö yad u, gı aij gınam a gem nñbin u pen yad gınam rö lagöp.

¹⁹ Anıg gö me, gı aij gınam, a gı nñbin adö u gagabin; gı

naij gınam, a gı nñbin adö u nöp pör gıñö arab.

²⁰ Anib u, yad gı naij gınam, a gı nñbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naij gagabin. Nan si nan naij gep magö u gası hibur mıdmagö yad anı dan mıdöp u nöp gö gö gab nñjem gabin.

²¹ Anib u, yad nñbin, yad gı aij gınam a gı nñbin u pen pör gı naij gınam rö löp.

²²⁻²³ Gası yad u God lo ña u ñññı yabıñ lıbin u pen gası hibur mıdmagö yad anı dan unbö ke göm, gası magö yad u aip pen pen gö, nan si nan naij gep magö u hañ romanı yad anı gau mıdöm, yip ud sısı lö, yad bñ nagıman rö mıdpin. *

²⁴ Yad ñññı lagpin; bñ mög gep rö mıdpin. Gası hibur mıdmagö yad u yip al pak lıñıg gab; bñ an yip ud kamıñ yunab?

²⁵ Bı Kub hon Jisas Krais nöp! God nıp aij a gabin!

Pen manö hagpin i, anıg göl mıdöp: gası yad u God nıp nagı wög gep bñ rö mıdpin u pen mıdmagö prı anı yad danı au, nan si nan naij gep magö u nagı wög gep bñ rö mıdpin. *

8

God Ana hon aip mıdeinab u, hon aigale nñbi bı rö mıdeinabun

¹⁻² Pen hon Krais Jisas aip jım ñöl mıdpun u, Krais Jisas nıpe umö, God Ana kamıñ

* 7:15: Gal 5:17

* 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11

* 7:25: 1Ko 15:57

magö ñeb u nipe hanip ud kamij yuö, hon uri nan si nan naj gep magö u abe, umeb magö u abe, kalip nagı wög gep nıbi bı rö mıdagpun. Anıb u, God hanip manö kub hagagnab.

³ Pen nıbi bı aij mıdagpun rö, God lo adö u gı damun, mıd aij gun rö lagö, God Ñı nipe ke u yuö, bı yabıl hañ roman hibur mıdmagö hon unbö rö löm, aua. Nipe umöm nan si nan naj gep magö u böñ nöp gı ke yuan, a göm, God nipe Ñı nipe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naj gep magö u nıbi bı mıdmagö pri an kale dan mıdöp u, manö kub hagöm, pis göp a ga.

⁴ God anıg ga u, kale gası naj mıdmagö pri an hon yan nıbö auöp adö u arö göm, God Ana gası ñab adö u gı damöm, lo manö yad hagab rö gı aij gınaböl, a göm ga. *

⁵ Nıbi bı gası naj mıdmagö pri an kale yan nıbö auö, adö anıbu nöp gılö aröp gau, hibur mıdmagö kale nıhön gası göp adö u nöp gası nıñbal. Pen nıbi bı God Ana kalip gası ñö gılö aröp gau, God Ana nıhön gası göp adö u nöp gası nıñbal.

⁶ Nıbi bı hibur mıdmagö kale nıhön gası göp adö u nöp gası nıñbal gau, adö anıbu nöp nan si nan naj göm umnaböl. Pen nıbi bı God Ana nıp aij gınab u nöp gası nıñbal gau, adö anıbu

nöp gı aij göm, God aip jım ñöl kamij mıdöm, mıd aij gınaböl.

⁷ Nıbi bı hibur mıdmagö kale nıhön gası göp adö u nöp gası nıñbal gau, gası magö kale God nıp kauat mauat rö mıdöp. Gası magö kale God lo nipe nıñagöp; God lo nipe nıñnım rö lagöp.

⁸ Nıbi bı gası naj mıdmagö pri an kalip yan nıbö auö, adö anıbu gılö aröp gau, God nıp aij gınım adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nıbi bı God Ana kalöp an dan mıdöp gau, gası naj mıdmagö pri an kale yan nıbö auö, adö anıbu gagabim; God Ana kalöp gası ñab adö u nöp gabim. Nıbi bı Krais Ana nipe kalip an dan mıdagöp gau, Krais nıbi bı nipe mıdagpal. *

¹⁰ Krais nipe an kalöp dan mıdeinab u, nan si nan naj gep magö u gö, hañ roman kale umnıg gab; pen Jisas umö God kalöp nıñö, nıbi bı aij rö mıdpım u rö, Ana nipe gö, ana kale kamij mıdeinab. *

¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe an kalöp dan mıdöp u me, God añı anıbu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana nipe kalöp an dan mıdöp u nipe hañ roman kale kamij mıdep magö ñınab.

¹² Anıb u, añ mam bı, hon naböñ mıdöp. Gası naj mıdmagö pri an hon dan pılu gı ñö adö anıbu gun, naböñ anıbu ñagnabun.

* 8:4: Gal 5:16,25

* 8:9: 1Ko 3:16; 12:3

* 8:10: Gal 2:20

13 Adö anıbu gıpe arö, umnıg gabim. Pen God Ana u kalöp gı ñö nıñöl gı, kale nan si nan naij gıpm anıbu böñ nöp arö gınabim u, God aip kamıñ mıdeinabim. *

14 God Ana gası ñö nıñöl gı ajaböl nıbi bı gau, God ñı pai nıpe mıdpal.

15-16 Ana kale udpim u, kalöp tıp gı dam arö, kale nöd pıñıñ gımdim rö kauyañ pıñıñ gımim, nagı wög gep nıbi bı rö mıdagnabim. Ana kale udpim u, nıpe gö, God ñı pai nıpe mıdpim. Anıg nıñöm hon nıp “Aba! Bapı!” a gabun. *

17 Ñı pai nıpe mıdpun u me, nan aij nıñön nıñön ñı pai nıpe ñınab u, hon udnabun. Pen Krais nıp hag juöm gı naij gıla rö, hanıp u rö nöp gı naij gılö, pıñıñ gıgnabun u, God Krais nıp ud aij ga rö, hanıp u rö nöp ud aij gınab. *

Hainö mıd aij gınabun

18 Gası yad nıñbin, Krais nıp cıg mıdun, marö rımnab gö, uıham mıdeinabun u, u nan pro. Hainö God nıpe nan aij yabıt hanıp ñö, nıpe aip mıd aij gınabun u, u nan kub.

19 God nan nıñön nıñön gı la gau magöñhalö mıñi mıd aij gınım rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad mıdö, God nıpe ñı pai nıpe waiö udnab

ñın u nöp, nıpe gö, nan anıb gau kauyañ mıd aij gınab.

20-21 Göp anıbu, God hadame nöp nıñebir gınab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau nıña, ñı pai yad waiö udnabin ñın u, yad gınö, ñı pai yad ñıñı löm mıd aij yabıt gınaböl rö, nan magöñhalö gı lınö gau u rö nöp, hij gı lugagöm, ñıñı löm mıd aij yabıt gınab.

Pen nan gı la anıb gau, nöd mıd aij gıgnab. Pen hanıp gö, ñı pai nıpe ke yabıt mıdun nıpe aip mıd aij gınabun ñın u nöp me, kauyañ gö nan anıb gau mıd aij gınab. *

22 Hon nıñbun, nan God gı la anıb gau magöñhalö mıd aij gınıg gab u pen hadame nöp marö gö, nıbi ñı pai rıknıg gılö ilön göp rö u gımdöp.

23 Pen hon abe marö anıbu mıdöp. Hainö kalıp böñ nöp udnıg gabin, a göm, God nıpe Ana u nöd nöp yuö apöm hanıp añ dañ mıdöp u, pen ñın mai rö hanıp ñı pai nıpe ke kabö rö yabıt waiö udö, hañ roman gısön nıbö halu lun, a gun, mıdmagö hon añ dañ marö anıbu gö nıñöl gı, mınöñ naböñ adö ıı i abad mıdpun. *

24 God nan hainö waiö lınab a ga manö u nıñ udno, hanıp uda. Pen nan nıñön nıñön hainö waiö lınab u magöñhalö hadö nıñbnop, mıñi gası halö

* 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5 * 8:15-16: 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * 8:17: Gal 4:5-7; Rep 21:7 * 8:20-21: Jen 3:17-19 * 8:23: 2Ko 5:2-4

mɪdun ñɪn hain u abad mɪdagaibnop. Nan hadö nɪŋbal u abadagnaböl.

25 Pen, nan hainö waiö lɪnab, a gɪ gasɪ u nɪŋun me, iru gö nɪŋöl gɪ abad mɪdagpun; gasɪ halö abad mɪdpun.

26 Nɪbi bɪ pɪdöŋ mɪdagpun rö, Ana hanɪp gɪ ñöl gɪ mɪdöp. Hon God nɪp sabe gun a gɪpun u pen aige gun God nɪp sabe gɪnabun u nɪŋagun. Pen Ana hanɪp ab hak löm, God nɪp sabe gɪnɪg gab. Manö nɪbi bɪ nɪŋeb rö wasö; kadjad manö löm hagnɪg gab.

27 God pen gasɪ hon magöŋhalö nɪŋöb; nɪpe Ana gasɪ nɪpe u abe nɪŋöb. Ana nɪpe hon Krais Jisas nɪbi bɪ nɪpe marö udöm, God nɪp hagö, hagab rö gɪnab. Ana nɪpe God nɪp hagab u, God gɪnam a göm nɪŋöb adö u nöp hagab. *

28 Hon nɪŋbun, God nɪp mɪdmagö lɪbun nɪbi bɪ gau, God nɪpe hanɪp abad mɪdö nɪŋöl gɪ, nan rɪmnap ke gagnab; mɪd aij gɪnabun adö u nöp hanɪp gɪnab. God nɪpe hadame gau gasɪ nɪŋöm haga rö, hanɪp yɪp aumim a ga. *

29 Pen adö anɪbu nöp, God nɪbi bɪ nöd nɪŋa gau, “Yad gɪnö, kale Ñɪ yad mɪdöp rö löm, nɪñɪn nɪmam hain nɪpe iru yabɪl mɪdeinaböl,” a ga. *

30 Anɪb u, nɪbi bɪ Ñɪ yad rö mɪdeinaböl a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp yɪp aumim a ga.

Nɪbi bɪ yɪp aumim a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp a ga. Nɪbi bɪ kalɪp asɪŋ mɪdagöp a ga gau, Ñɪ yad mailö aij halö mɪdöp rö, kale u rö nöp mɪdeinaböl a ga.

Hanɪp mɪdmagö löm abad mɪd aij göp

31 Pen hanɪp anɪg göm ud aij göp u, an hanɪp gɪ naij gɪnab? Bɪ ap hanɪp gɪ naij gɪnɪm rö lagöp, wasö yabɪl! *

32 God nɪpe pɪñɪŋ gagöm, Ñɪ nɪpe ke u hanɪp nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabɪl. Pen God hanɪp anɪg ga u me, nɪpe hanɪp ud aij göm, nan aij aij nöp hanɪp u rö nöp ñɪnab.

33 Pen God nɪpe hanɪp hag löp rö, an hanɪp manö kub hagnab? God nɪpe ke gö asɪŋ mɪdagöp rö mɪdpun u, manö mɪdagöp, a ga. *

34 Anɪb u, bɪ an hanɪp manö kub hagnab? Bɪ ap anɪg hagnɪm rö lagöp. Krais Jisas hanɪp nan a göm umöm, uraköm, am God ñɪmagö yɪjɪg kɪd nɪpe lau adö mɪdöm, hanɪp a göm, Nap nɪp sabe göl gɪ mɪdöp.

35 Krais hanɪp mɪdmagö yabɪl löp u me, an nɪp wasö göm hanɪp ud asɪk ke lɪnab? Nan ap ke waiö löm, hanɪp ud asɪk ke lɪnɪm rö lagöp.

Hanɪp marö rɪmnap gɪnab aka,
uɪham mɪdeinabun aka,
kɪyö kub leinab aka,

* 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11

* 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6

* 8:31: Sam

walij midageinab aka,
 gasi milö niñnabun aka
 bi rimnap hanip, Krais
 pig midpal, a göm,
 hanip gi naij ginaböl aka,
 al pak linaböl aka,
 nan nihön ginab,
 Krais aip jim ñöl nöp
 mideinabun.

³⁶ Manö anibu rö God Manö
 kali kliš riköm hagla,

“Nöp pig midpun rö, pör
 hanip niñöm,
 kaj sipsip rö al pak lun a
 göm niñbal,” a gila. *

³⁷ Anib u, umeb rö an u
 midpun u pen Krais, bi
 hanip midmagö löm uma u
 aip midun, aij gö niñöl gi nöp
 midun, nan anib gau piñiñ
 gagnabun.

³⁸ Adö anibu yad niñbin,
 umnabun aka mideinabun,
 God hanip midmagö li nöp
 mideinab niñöm nan ap
 hanip ud asik ke linim rö
 lagöp. God ejol nipe gau, nan
 pidöñ halö kumi kabö adö
 lan midöp gau, nan kal naij
 gau, nan miñi midöp gau,
 nan hainö mideinab gau,

³⁹ nan adö galik midöp gau,
 nan mo gayik midöp gau,
 nan nihön nihön midöp gau
 magöñhalö, nan ap hanip ud
 asik ke linim rö lagöp. Bi
 Kub hon Krais Jisas midöp
 rö, God hanip midmagö li
 nöp mideinab.

9

*God gasi nipe ke niñöm
 Isrel kai kalip udnig ga*

¹ Manö hagabin anibi, yad
 Krais bi nipe midpin rö, pi-
 ral hagagabin. Ana U† u
 gasi magö yad hagab, manö
 hagabön anibu manö niñö
 hagabön, a gab.

²⁻³ Pen añ† mam bi. Is-
 rel nibi bi rimnap Krais nip
 udagpal gau hainö manö kub
 niñöm, ilön kub udnaböl u,
 yip mög yab† göp. Anib
 u, yad gasi iru yab† niñbin.
 Midmagö yad pör ilön kub
 göp. Yad niñö nöp hagabin,
 adan midböp, yad añ† mam
 yad gau kalip nan a gem
 ilön udnö, kale pen kamij
 arblap. *

⁴ Pen nihön: God Isrel kai
 nöp kale ñ† pai yad mideilan
 a göm, mailö aij nipe kalip
 nöp yamöm, yad kalöp unbö
 ginabin a göm manö klö niñö
 kalip nöp hag ñöm, lo manö
 nipe u kalip nöp hag ñöm,
 kale aigöl göm God sabe gep
 ram u kabö rö sabe göl manö
 u kalip nöp hag ñöm, yad
 aigöl gem nibi bi kalip ud aij
 ginam manö aij u kalip nöp
 hag ña. *

⁵ Isrel nibi bi nihi ilan
 kale Ebrahim, Aisak, Jekop
 bi gau me. Ebrahim, Aisak,
 Jekop ñ† pai riklö, rik dam
 dap† gi damöm, Isrel nibi bi
 kalip rik daula. Kigin añ† u
 nöp rik dam dap† gi damöm,
 Krais nip bi yab† rik daula.
 Krais nipe ke God midöm,
 nibi bi magöñhalö abadab.
 Kale magöñhalö hib nipe u
 pör haglö adö aran.

⁶ God Manö haga u, haga

* 8:36: Sam 44:22 * 9:2-3: Eks 32:32

* 9:4: Eks 9:4

rö nöp ga. Isrel ñi pai rīklō, rīk dam dapīl gi damöm, rīk daula gau rīmnāp Isrel nībi bī kabō rō mīdagpal.

7 Ebrahim ñi pai rīklō, rīk dam dapīl gi damöm rīk daula gau rīmnāp Ebrahim ñi pai nīpe kabō rō mīdagpal. God Ebrahim nīp haga, “Aisak ñi pai rīknab gau nöp ñi pai adō nape rō mīdeinaböl,” a ga. *

8 Anīb u, Ebrahim ñi pai rīklō, rīk dam dapīl gi damöm, rīk daula gau rīmnāp God ñi pai nīpe mīdagpal. God manō klō nījō hagō, Ebrahim ñi pai yag daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nīpe mīdnaböl. *

9 God Ebrahim nīp manō klō nījō anību hagöm haga, “Ñin yad hag līnō ñin u nöp yad ado gi aunō, nabin ne Sera ñi ap yag daunab,” a ga. *

10 Pen apīs hon Rebeka ñi nīpe mīhau bī añi nöp rīka. Bī anību bac hon u Aisak.

11-12 Pen God gasi nīpe ke nījōb rō gīnab. Nībi bī an hag līnabin a gīnig gab u, hag līnab. Kale nan aij rīmnāp gīnaböl u nījōm hag lagnab. God gasi nīpe ke nījōb rō gīnab. Anīb unbō rō nöp me, apīs bac hon Aisak Rebeka ber mīhau ñi ramō rīkaglō magō u, God nīpe Rebeka nīp haga, “Ñi ne nañi rīknabön u, bī kub rō mīdageinab; nīpe ñi ne

hain u nīp wög gi ñinab,” a ga. Ñi mudun an gau nöp mīdailō nīme yag dauaga adō u nöp, nan aij nan naij ap gīlō nījōm wasō, God gasi nīpe ke nījōm anig haga. *

13 God Manō adiṅ ap kalī kliñ rīkla u, God manō hagöm haga, “Yad Jekop nīp mīdmagō lībin pen Iso nīp mīdmagō lagpin,” a ga. *

God nīpe gab u, kabō rō nöp gab

14 Anīb u, God kabō rō gagab, a gun? Wasō! Nīpe kabō rō nöp gab.

15 God nīpe Mosīs nīp haga,

“Nībi bī mög nījnabin gau kalīp mög nījnabin.

Nībi bī mīdmagō lem ud aij gīnabin gau

kalīp mīdmagō lem ud aij gīnabin,” a ga. *

16 Anīb u nījbun, hane ke klō gun gīpun u nījōm hanīp udagnab; hane ke klō gun gasi halō mīdpun u nījōm hanīp udagnab. Nīpe ke mög nījnab nībi bī gau nöp udnab. *

17 God Manō adiṅ ap kalī kliñ rīkla u, God manō hagöm Pero nīp haga, “Yad gasi nījnō, nībi bī ram mīnōṅ gau gau mīdpal gau magōṅhalō nījnaböl, ne kiṅ Ijip nībō u bī kub bī klō yabīl pen yad God gīnō ne bī yīharīṅ rō mīdnabön. Anig gīnab, kale nījōm, manō anību hag amīl apīl gōm hib

* 9:7: Jen 21:12

* 9:8: Gal 4:23

* 9:9: Jen 18:14

* 9:11-12: Jen 25:23

* 9:13: Mal 1:2-3

* 9:15: Eks 33:19

* 9:16: Ep 2:8

yad u haglö ram m+nöŋ gau gau magöŋhalö arnab. Adö an+bu nöp yad ke gainö, ne Ijip kiŋ m+dpän,” a ga. *

¹⁸ An+bu u n+ŋbun, God gasi n+pe ke n+ŋöb rö, n+bi b+ r+mnab mög n+ŋnab pen n+bi b+ r+mnab kal+p n+ŋebir gö, gasi naij kale n+ŋbal u k+d+ŋ arnab.

¹⁹ Kale r+mnab God göp an+bu rö n+ŋmim hagnabim, “God n+pe nöp gö, gasi kale u k+d+ŋ aröp u, n+ŋhön g+n+g pen, m+d aij gagpim, a göm, han+p manö kub hagnab? God n+pe ke, ‘Nan an+bu gau g+nab,’ a g+nab u, b+ an n+pe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a g+nab?” ö g+nabim.

²⁰ An+g hagnabim u pen kale b+ kub an rö m+dmim, manö n+pe u naböŋ udnabim?

Adö an+bu rö, God Manö u b+ ne Aisaia kal+ kliñ r+köm haga, “B+ ap m+nöŋ udöm, rin cög ap gö, ‘Y+p n+ŋhön g+n+g an+g göl g+pan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yab+ŋ!” a ga. *

²¹ B+ rin cög g+n+g gab b+ u, n+pe gasi n+pe ke n+ŋöb rö g+nab. M+nöŋ bad añ+ ap ud g+ dö g+ dapöm, rin aij aij ñ+n añ+ añ+ lauep ap löm, rin y+har+ŋ pör pör lauep ap löm, g+nab. U manö m+dagöp; gasi n+pe. *

²²⁻²³ An+bu unbö rö me, God göp. N+pe n+bi b+ g+ naij g+ m+dpal gau n+ŋö, iru yab+ŋ gö, kal+p al pak l+n+m rö löp u pen, n+pe mulu halö m+döp

u n+ŋöm klö n+pe m+döp u n+ŋlan, a göm, kal+p y+ŋ+d an+g gagöp. God hadame dagol gau gasi n+pe ke n+ŋöm haga, n+bi b+ mög n+ŋem ud aij g+nabin n+bi b+ gau mailö aij yad u n+ŋöl, a ga. An+bu u, n+bi b+ an+bu gau mailö aij yad u n+ŋöl a göm, n+pe n+bi b+ g+ naij g+ m+dpal gau gö, gasi hibur naij kale u k+d+ŋ aröp.

²⁴ N+bi b+ mög n+ŋem ud aij g+nabin a ga u, han+p Juda n+bi b+ abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe, haga.

²⁵ Manö adö an+bu rö, God manö haga r+mnab b+ ne Hosea God Manö ad+ŋ ap kal+ kliñ r+köm haga,

“N+bi b+ yad m+dagm+dal gau,

kal+p ‘n+bi b+ yad’ a g+nabin.

Pen n+bi b+ m+dmagö lagm+din gau,

kal+p ‘n+bi b+ m+dmagö yad’ a g+nabin.

Pen Hosea God Manö ad+ŋ ap halö kal+ kliñ r+köm haga, *

²⁶ Nöd ‘N+bi b+ yad m+dagpim,’ a g+nö u, ram m+nöŋ añ+ an+bu nöp kal+p,

‘God pör kam+ŋ m+döp ñ+ pai n+pe,’ a g+nabin,” a ga. *

²⁷ Pen God Manö ad+ŋ ap, b+ God manö hagep Aisaia manö blölö göm hagab,

“Isrel kai kabö kuŋup ñ+g goŋ gau m+döp rö

iru nöp m+deinaböl u pen

* 9:17: Eks 9:16

* 9:20: Ais 29:16; 45:9

* 9:21: Jer 18:6

* 9:25: Hos 2:23

* 9:26: Hos 1:10

Bî Kub nîpe yöp pro bad ap
nöp

ud kamîŋ yunab. *

28 Nîhön gîŋig: Bî Kub nîpe
dip nöp

nîbi bî mînönj nabönj îl i
mîdpal gau

magöŋhalö manö kub hagöm
böŋ nöp pen ñî nab,” a
ga.

29 Gî nab anîbu, Aisaia nîpe
nöd God Manö adîŋ ap kalî
kliñ rîkôm haga,

“Bî Kub ke pîdönj halö mîdöp
u,

hanîp ñî pai yöp bad ap
nöp arö gagböp,

Sodom Gomora nîbi bî kalîp
ga rö u,

hanîp gîböp,” a ga. *

*Isrel kai abe Jisas manö aij
u nîŋ udlan*

30 Anîb u, nîŋim! Juda nîbi
bî wasö gau, nöd, mîd aij
gun God aip jîm ñöl mîdaiun
a göm gasî u nîŋagla u,
pen mîñî Jisas manö aij u
nîŋ udlö, God kalîp asîŋ
mîdagöp a gö, nîpe aip jîm
ñöl mîdpal.

31 Pen Isrel nîbi bî nöd
God lo manö u udöm, hagöp
hagöp rö gun a gîla u
pen mîñî nîpe aip jîm ñöl
mîdagpal.

32 Pen nîhön, God nîp nîŋ
udöm wasö, hon ke adö
rîmnap gun, nîpe aip jîm
ñöl mîdeinabun, a göm, God
nîpe kabö aij la adö u arun a
gîlö nîŋöl gî, ma kale u lî yuö
ap lug pakpal. *

33 Manö anîbu rö, Aisaia
nîpe God manö haga rö kalî
kliñ rîkôm haga,

“Nîŋim! Yad daun kub Saion
kabö ap lînö,

nîbi bî ma adö anîbu lî
yuö ap lug paknaböl;

pen nîbi bî nîp nîŋ udnaböl
gau,

God nîp nîŋöm ana
udagnaböl,” a ga. *

10

*God nîpe ke gö, kale nîbi
bî nîpe asîŋ mîdagöp rö
mîdeinaböl u, Isrel nîbi bî
kale nîŋagal*

1 Mîdeimam yad gau. Gasî
klö yîp auöp u, God nîbi bî
yad Isrel kai kalîp ud kamîŋ
yunîm, a gem, nîp pör nöp
sabe göl gî mîdpin.

2 Yad kale gîpal rö nîŋem
hagabin, hon God nîbi bî
nîpe mîdaiun, a göm, klö
yabîl gîpal u pen gasî nîŋ aij
göm gagpal.

3 “Krais uma rö, God
hanîp, ‘Nîbi bî asîŋ mîdagöp
yad,’ a gî nab,” a göm gasî
u nîŋblap u pen adö anîbu
nîŋ aij gagöm, gasî kale ke
adö u nöp nîŋöm hagla, “Lo
adö u gîno areinab u, nîbi bî
aij nîpe mîdeinabun,” a gîla.
Anîb u, lo manö adö anîbu
hain gun a göm gî damöm,
hainö ap lug pakla.

4 Krais ga anîbu, uri lo
u pis göp. Anîb u me,
nîbi bî an an Jisas manö
aij u nîŋ udnaböl gau, God
kalîp magöŋhalö nîbi bî asîŋ
mîdagöp yad a gî nab.

* 9:27: Ais 10:22-23

* 9:29: Ais 1:9

* 9:32: Ais 8:14

* 9:33: Ais 28:16; 1Pi

Nibi bi ram minöŋ gau gau magöŋhalö kamŋ aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mosiŋ manö riŋnap kalŋ kliŋ riŋkôm, lo manö udôm asŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagôm, Isrel kai kalŋp haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp giŋmim me, kamŋ arnabim,” a ga. *

⁶ God Manö u, Mosiŋ manö riŋnap kalŋ kliŋ riŋkôm, Krais nŋp nŋ udôm asŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagôm, Isrel kai kalŋp haga, “Kale, ‘Bi an adö laŋ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iŋ u me, kale am kumi kabö adö laŋ au nibö Krais nŋp uŋ gi dauagnaböl.) *

⁷ Anŋb unbö rö nöp, “Kale, ‘Bi an wip ana ram midöp mo gayŋk arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iŋ u me, kale am wip ana ram midöp mo gayŋk nibö Krais nŋp uŋ gi dauagnaböl.)

⁸ Pen God Manö adŋ anŋbu, Mosiŋ manö adö riŋnap niŋhön niŋhön kalŋ kliŋ riŋkôm Isrel kai kalŋp haga. Nŋpe haga, “Manö magö anŋbu mŋlö gau midagöp. Manö magö anŋbu midmagö aŋ kale daŋ midöp pör hagpim adö u nöp,” a ga. Mosiŋ nŋpe Jisas manö aij, manö nŋ udöp anŋbu nöp haga. Manö aij nŋ udöp anŋbu nöp hon pör nöp hag ŋabun u me.

⁹ Anŋb u, God gö Jisas uraköp a giŋmim, gasŋ u nŋ

midmim, “Jisas nŋpe Bi kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp nŋbi bi asŋ midagöp yad a göm, kalöp ud kamŋ yunab.

¹⁰ Pen niŋhön, kale gasŋ midmagö aŋ kale daŋ manö nŋpe nŋ udnabim u, God kalöp nŋbi bi asŋ midagöp yad a giŋab. Meg mŋgan kale manö hagmim, nŋbi bi gau waiö hag ŋŋnabim u, God kalöp ud kamŋ yunab.

¹¹ Adö anŋbu rö, Aisaia nŋpe God Manö adŋ ap kalŋ kliŋ riŋkôm haga, “Nŋbi bi nŋp nŋ udnaböl gau, God nŋp nŋŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

¹² Juda nŋbi bi gau, Juda nŋbi bi wasö gau, ke ke midagpal. Bi Kub nŋpe nŋbi bi gau nibö gau nibö magöŋhalö Bi Kub aŋŋ nöp midöp. Nŋbi bi gau nibö gau nibö an an nŋp sabe giŋaböl gau, kalŋp ud aij yabŋ giŋab. *

¹³ Adö anŋbu nöp, bi ne Joel, God Manö adŋ ap kalŋ kliŋ riŋkôm haga, “Nŋbi bi an an Bi Kub nŋp, yŋp ud kamŋ yu, a göm hag nŋŋlö, kalŋp ud kamŋ yunab,” a ga. *

¹⁴ Pen kale Bi Kub nŋp nŋ udagnaböl u, kale nŋp aigöl göm sabe giŋaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi niŋagnaböl u, kale aigöl göm manö aij anŋbu nŋ udnaböl? Pen nŋbi bi riŋnap apöm Jisas manö aij adö u hag ŋagnaböl u, kale aigöl göm

* 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14

* 10:13: Joe 2:32

* 10:11: Ais 28:16 * 10:12: Ap 15:9

manö anıbu apdi niɲnaböl?

15 Pen nıbi bı Kraıs Jısas niɲ uɖpal gau kalıp hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö anıbu nöp, Aısaia nıpe God Manö adıɲ ap kalı klijn rıköm haga, “Nıbi bı manö aij daunaböl gau, gı aij yabıl gınaböl,” a ga. *

16 Pen Isrel nıbi bı Kraıs Jısas manö aij u niɲla gau rımnap niɲ udagla. Manö adö anıbu nöp, Aısaia nıpe God Manö adıɲ ap kalı klijn rıköm haga, “Yad manö aij ne u hagnö jı bı an niɲ udöp?” ö ga. *

17 Anıb u, nıbi bı rımnap God manö hag ńılö, nıbi bı niɲöm manö anıbu niɲ uɖnaböl. Pen God manö hag ńılö, niɲ uɖnaböl u, Kraıs manö aij u me.

18 Pen Isrel kai manö anıbu niɲagla aka niɲhön? Wasö yabıl! Niɲla. Kale nöɖ niɲla u me, Depid nıpe God Manö adıɲ ap kalı klijn rıköm haga, “Kale ram mıńöɲ gau gau magöɲhalö amöm, manö anıbu hag ńıbal;

kale manö hag ńılö, mıńöɲ naböɲ gau rıgoɲ rıgoɲ magöɲhalö yabıl aröp,” a ga. *

19 Pen yad hag niɲeb ap halö mıɖöp: Isrel kai manö anıbu niɲöm ıı u niɲagla aka niɲhön? Wasö yabıl! ıı u niɲla. Mosıs nıpe God manö haga u udöm, God Manö adıɲ ap kalı klijn rıköm haga,

“Yad nıbi bı hauı halö mıgan rımnap kalıp uɖem, uɖ aij gınö, kale Isrel nıbi bı kalıp mulu kal niɲmim, God hanıp rö anıg gagöp, a gımim niɲnabim,” a ga. *

20 Aısaia nıpe God manö haga u udöm God Manö adıɲ ap kalı klijn rıköm waiö yabıl hagöm haga,

“Nıbi bı yıp niɲun a göm ulhai niɲagal gau yıp ulhai niɲbal; kale yıp niɲun a göm hag niɲagal pen yad ke kalıp waiö lajin yıp niɲbal,” a ga. *

21 Pen Isrel gıpal rö, Aısaia nıpe God manö haga u udöm, God Manö adıɲ ap kalı klijn rıköm haga,

“Yad pör bı niɲeb kale rö mıɖem, ‘Yad auım!’ a gıpin pen yıp auagal.

Kale aıeb aıeb ńöm, gası kale ke niɲbal rö nöp gıpal,” a ga. *

11

God Isrel kalıp böɲ nöp arö gagöp

1 Anıb u, yad hag niɲeb ap mıɖöp: God Isrel nıbi bı gau kalıp böɲ nöp arö göp aka? Wasö yabıl! Kalıp böɲ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel nıbö bı. Ebraham rıkö, rık damöm, Benjamin nıp

* 10:15: Aıs 52:7

* 10:16: Aıs 53:1

* 10:18: Sam 19:4

* 10:19: Dud 32:21

* 10:20: Aıs 65:1

* 10:21: Aıs 65:2

* 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

rīklō; Benjamin pen rīk dam dapīl ga īt u, yad mīdpin. *

2 Pen God nībi bī hadame nōp nījōm, nībi bī yad mīdaiōl, a gī gasī nīja gau kalīp arō gagōp. Kale bī Ilaija nīp aiud udōm God Manō kalī kliñ rīkla u hadō nījbim. Ilaija God nīp sabe gōm haga,

3 “Isrel nībi bī gau magōñhalō nōp arō gōm, bī manō ne hagep gau kalīp al pak lōm, kabō kīnanj gōm nan pak nōp sabe gep kabō gau, pa jō ma jō gī yubal. Yad añī nōp mīdpin u pen yīp u rō nōp, al pak lun, a gōm, rīdīk gī ud ajabōl,” a ga. *

4 Hagō, God nīp pen haga, “Bī yad iru yabīl nōp sepen dausan rō (7,000) mīdpal gau, Bal god pīral u nīp, ‘Bī kub hon,’ a gōm, nīp sabe gagpal,” a ga. *

5 Anīb u rō, God nībi bī mōg yabīl gōp u me, nīpe hanīp nībi bī Isrel yōp bad ap mōg nījōm hag lō mīdpun.

6 Hanīp mōg nījōm udōp anību, lō adō u gaino aka nan rīmnap ke gaino nījōm udagōp. Hanīp yīharīj mōg nījōm udōp a gī gasī nījbun u, pen hon nan ap ke gaino hanīp udaibōp, hon anīg gasī nījagbnop. *

7 Nībi bī Isrel klō yabīl gōm, ulhai nīj damōm, udagla. Nībi bī God udnabin a gōm hag la gau nōp udla. God nīpe ke gō, nībi bī

rīmnap manō nīpe u nījōm nījagla.

8 Adō anību nōp, Mosīs God Manō adīj ap kalī kliñ rīkōm haga,

“God nīpe gō, kale hon hanōm,
amgō ju ju gī mīdeila;
nīpe gō, kalīp amgō we gō,
amgō nījageila;
nīpe gō, kalīp hauī alō,
manō apdi nījageila;
anību nōp mīd damōm,
uri unbō rō nōp mīdpal,”
a ga. *

9 Pen Depid God Manō adīj ap kalī kliñ rīkōm haga,

“Kale pōr nan kub ñīñbāl u,
kalīp wanan hel rō ud sīsī līnīm.

Arun a gī gasī nījnabōl adan anību pīl gīnab.

Anīb u, kale gī naij gīpal u, kale pen udnabōl. *

10 Amgō kale we gō amgō nījagōl.

Mījōr kub auō pōr ułham wabi gī ud ajaiōl,” a ga.

God Juda nībi bī wasō gau udab

11 Pen Isrel kai ap lug pak-pal u, bōj nōp ap lug pak-agpal. Kale nan si nan naij gīla rō, God kalīp arō gōm, Juda nībi bī wasō gau kalīp udōp. Udōp anību, “Isrel kai, ‘Hanīp rō anīg gōm udagōp,’ a gōm nījlanj,” a gōm gōp. *

12 Pen Isrel kai nan si nan naij geila rō, nībi bī ram mīnōj gau gau nan aij yabīl udpal. God Isrel kai arō ga

* 11:3: 2Ki 19:10,14

* 11:4: 1Ki 19:18

* 11:6: Gal 3:18

* 11:8: Dud 29:4;

Ais 29:10

* 11:9: Sam 69:22-23

* 11:11: Ap 13:46

rö, Juda n̄bi b̄i wasö gau nan aij yab̄i udpal. An̄b u, God n̄bi b̄i Isrel ud kam̄iṅ yunab n̄in u, n̄bi b̄i n̄pe gau magöṅhalö nan aij aij yab̄i udnaböl.

13 Yad uri kalöp Juda n̄bi b̄i wasö gau hagabin. Krais Jisas ȳip, “Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄ip manö aij yad hag n̄imön,” a ga u me, kalöp Juda n̄bi b̄i wasö gau Jisas manö aij u hag n̄i m̄idnö ȳip aij göp.

14 Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag n̄inö n̄iṅbe, n̄bi b̄i yad ke Isrel r̄imnap n̄iṅöm, “God kal̄ip udöp rö han̄ip udagöp,” a göm n̄ip auaiöl u, ȳip aij yab̄i ḡinab.

15 God Isrel kai kal̄ip arö ga rö, Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄ip, n̄bi b̄i yad, a göm udöp. An̄b u, hainö Isrel kai kal̄ip udö, wip umöm kauyan uraknaböl u rö ḡinab.

16 Kale bred ad̄iṅ ap God n̄ip sabe ḡi n̄inaböl u, bred magö magöṅhalö God nan n̄pe. Kale hagnaböl, “Mab olip iṭ u God mab iṭ n̄pe,” a ḡinaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan n̄pe.

17 Pen God n̄pe mab olip lö k̄id nöd n̄bö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau n̄bö rö dapöm d̄im n̄ö, d̄im n̄öl m̄idpim. An̄b u me, mab olip nöd n̄bö u kam̄iṅ m̄idöm m̄inöṅ yan̄ n̄bö n̄ig u udö, lö hain n̄bö u m̄id aij göp. *

18 Kale mab lö nöd n̄bö u, lö ȳiḥar̄iṅ, a ḡimim gas̄i u n̄iṅagmim. Kale n̄iṅmim, kale mab lö hain n̄bö u n̄ig udmim mab iṭ u n̄agpim; mab iṭ yan̄ n̄ig udöm kalöp mab lö an̄a n̄öb.

19 Kale hagnabim, “God n̄pe, ‘Olip lö be gau n̄bö dapem ud d̄im n̄inam,’ a göm, olip lö nöd n̄bö gau hak yuö, ka an̄bu udun m̄idpun,” a ḡinabim.

20 Manö an̄bu n̄iṅö hagnabim u pen n̄iṅ aij ḡimim. Isrel kai Krais n̄ip n̄iṅ udaglö, kal̄ip arö ga; kale pen Krais n̄ip n̄iṅ udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragn̄im.

21 N̄ihön ḡinig: God mab olip lö nöd n̄bö gau hak yua rö, kale u rö nöp ḡin̄im rö löp.

22 God n̄pe b̄i hain aij yab̄i u pen n̄pe b̄i klö yab̄i rö m̄idöp. N̄bi b̄i n̄ip arö ḡila gau kal̄ip b̄i klö rö löm arö ga. Pen kalöp agam̄iṅ hain r̄iköm, m̄idmagö löm, uda. Kale an̄ig göl Krais n̄ip n̄iṅ udöl ḡi m̄ideinabim u, kalöp agam̄iṅ hain r̄iköm, m̄idmagö löl ḡi m̄ideinab. Pen Isrel kai kal̄ip ga rö, han̄ip u rö nöp ḡin̄im rö löp, a ḡimim, n̄iṅ aij ḡimim. *

23 Isrel n̄bi b̄i an̄b gau hainö Krais n̄ip n̄iṅ udnaböl u, God kal̄ip ud pa d̄im n̄inab. God kal̄ip ud pa d̄im n̄in̄im rö löp.

24 Pen n̄ihön, kalöp mab

* 11:17: Ep 2:11-19 * 11:22: Jon 15:2,4

olip lö be gau nɪbö dapöm, mab olip yabɪ pa dɪm ñö mɪdpim u, olip lö kabö göl gau kauyan pa dɪm ñɪnɪg, pa dɪm ñɪnab.

Hainö Isrel nɪbi bɪ magöŋhalö kalɪp udnab

²⁵ Pen añ mam bɪ. Hib kale ke hagpe adö arnɪm rö löp. Anɪb u, manö nöd nɪŋagmɪdun ap kalöp hagnɪg gabin. Isrel nɪbi bɪ iru nöp mɪñi amgö we rö mɪdpal u pen pör anɪg gagnab. God Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp udnabin a göm gasɪ nɪŋa gau magöŋhalö udnab.

²⁶ Nɪbi bɪ anɪb gau ud pɪs göm, hainö Isrel nɪbi bɪ kalɪp magöŋhalö ud kamɪŋ yunab. Manö adö anɪbu rö, God manö haga u udöm God Manö adɪŋ ap kalɪ kliñ rɪköm hagla,

“God haga,

‘Jekop kɪgɪn yɪp arö gɪla gau

kalɪp ud kamɪŋ yunab bɪ u, daun kub Saion nɪbö aunab.*

²⁷ Yad kalɪp aip manö klö nɪŋö hagnö rö, nan si nan naij gɪpal gac u ɪk gɪ yunabin, ‘a ga,” a gɪla.*

²⁸ Isrel kai Krais nɪŋ udagla rö, kale God kauaɪ mauaɪ nɪpe mɪdpal. Pen kale Krais nɪŋ udmim, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdpim. Pen God hadame nöp Isrel kai nɪhi ɪtaŋ kale Ebrahim Aisak Jekop bɪ gau kalɪp manö klö nɪŋö

haga u nɪŋöm, God Isrel kai mɪdmagö löl gɪ nöp mɪdöp.

²⁹ God nɪpe nan aij ap ñöm, hainö gasɪ hain nɪbö nɪŋöm, nan aij anɪbu adog udagnab. Anɪb unbö rö nöp, God nɪpe, gɪnabin a göm, manö klö nɪŋö hageinab, hainö gasɪ hain nɪbö nɪŋöm, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp gɪnab.

³⁰ Kale nöd God manö haga u ud yumɪdim pen hainö Isrel nɪbi bɪ God manö nɪpe arö gɪlö, kalöp pen mög nɪŋöm ud aij gö, nɪpe aip mɪd aij gɪpim.

³¹ God kalöp mög nɪŋöm uda u, Isrel nɪbi bɪ nɪŋlö, mulu lugö, Krais manö aij u ud yula, pen hainö God kalɪp u rö nöp mög nɪŋöm udnab.

³² Anɪb u nɪŋbun, Isrel nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kalɪp magöŋhalö nɪŋebir arö gö, kale bɪ nagɪman rö mɪdöm, nan si nan naij gɪ dam dam ud arlö, hainö kalɪp mög nɪŋöm udnab.

God hib nɪpe pör hagno adö aran

³³ Anɪb u, yad nɪŋbin, God nan magöŋhalö nɪŋöb; gasɪ nɪpe gasɪ aij yabɪɪ. God nɪpe gasɪ nɪŋ kɪd yabɪɪ nɪŋ hiiköm, adö anɪbu ke yabɪɪ göp. God nɪpe gasɪ nɪŋöm, nan anɪg anɪg gɪnabin a göm, gasɪ aij nɪŋöb rö, bɪ ap gasɪ aij unbö rö mɪdagöp.

* 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34

Hon God gasi rımıd nıpe
nıñun,
nıpe ke göp rö gun a gun,
gagnabun! *

³⁴ God Manö u kalı kliñ rıköm
hagla,

“Nıbi bı an, Bı Kub gasi aij
nıñöb rö u nıñöb?

Nıbi bı an, Bı Kub nıp,
‘Ne anıg gı, anıg gı,’ a
gıñab? *

³⁵ Pen nıbi bı an, nan aij
ap God nıp ñö, pen
ñıñım?

Wasö yabı! Nıbi bı ap
nıp anıg göl rö lagöp,”
a gıla. *

³⁶ Nıñön gıñıg: God nıpe nan
gau magöñhalö gı la;
klö nıpe nöp nan
anıb gau magöñhalö
mıdöp;

nan anıb gau magöñhalö God
nıp ñıñı löl gı mıdöl.

Anıb u, hib nıpe u pör
pör nöp hagno adö
arnım!

Anıb unbö rö aij. *

12

*God lau adö mıdpun, a
gımim, nıp aij gıñım adö u
gıpe arnım*

¹ Anıb u, añ mam bı. Kalöp
mög nıñöm udöp rö, kale pe
nan God nıp sabe gı ñıbal
rö, hañ romanı gasi rımıd
kale u, nan kamıñ halö rö,
nan uı rö, God nıp ñımim.
Nan damöm, God nıp sabe gı
ñıbal gau, nan naij naij gau
ñagpal. Nan aij aij nan ap

gagöp gau nöp ñılö me, nıpe
ñıñı löm udöp. Anıg unbö rö
me, God hanıp nan nıp sabe
gı ñıbal rö udnım, a gımim,
nıp nıñ udöl gı mıdmim,
hagöp hagöp rö nöp gımim. *

² Pen nıbi bı mıñönı adö ıı
ı gasi nıñöm gıpal nagı adö u
rö gagmim. Pen God nıp hag
nıñbe, nıpe kalöp gasi aij ñö,
gasi rımıd mıdmagö kale anı
danı hain nıbö lımim, nıbi bı
ke hain nıbö rö lımim. Anıb
u, kale nıñnabım, hon aigöl
gıno, God nıp aij gıñım. Kale
nıñnabım adan nıñön adan
aij yabı; kabö göl nöp gıñab
adö u nıñnabım. Pen kale
anıg göl nıñ aij gımim, anıg
unbö rö nöp gıñabım.

³ God yıp mög nıñöm udö,
wög nıpe gıpin. Anıb u,
kalöp magöñhalö hagabin,
hon nıbi bı kub a gı gasi
nıñagmim. God nıpe nıñ
udep magö u kalöp ke añı
añı ñöb. Anıb u me, kale ana
udmim, hon aigale nıbi bı rö
mıdpun a gımim nıñmim. *

⁴ Hon nıñbun, hon
magöñhalö hañ romanı añı
mıdöp u pen adıñ adıñ ke
ke ıru nöp mıdöp. Adıñ gau
wög ke ke mıdöp; ma u wög
nıpe u ke göp, ñımagö u wög
nıpe u ke göp, amgö u wög
nıpe u ke göp. Anıb u, ıı ke ke
mıdöp rö, ıı ke ke nöp gıpal.
*

⁵ Anıb u rö, hon Krais lau
adö mıdpun gau u rö nöp
wög ke ke gıpun u pen nıbi bı

* 11:33: Ais 55:8-9 * 11:34: Ais 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job 41:11 * 11:36:

1Ko 8:6 * 12:1: Ro 6:11,13; 1Pi 2:5 * 12:3: 1Ko 12:11; Ep 4:7 * 12:4: 1Ko
12:12,27

kigın nıpe jım ñöl añı u nöp mıdpun.

⁶ God hanıp añı añı mög nıñöm ud aij göm, nan aij hanıp ke ke ñöb rö, adö anıbu nöp nıñun gınabun. God nıbi bı rımnap nan aij ñöm, manö yad nıbi bı gau hag ñımön, a geinab u, nıpe God nıñ udep magö ñöb rö hag ñınab. *

⁷ God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı gau wög rımnap gı ñımön a gınab u, nıbi bı gau wög rımnap gı ñınım. God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı ñı pai bı gau manö aij rımnap hag ñımön, a gınab u, nıbi bı ñı pai manö hag ñınım.

⁸ God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, añ mam ne ap iru gainım u, nıp manö hag ñı aij gımön, nıpe gası aij nıñöm ñıñı lınım, a gınab u, nıpe unbö rö gınım. God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı gau mani nan gau ulep göp u, kalıp mani nan rımnap ñımön a gınab u, mani nan rımnap abönämö ñınım. Nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı rımnap kalıp abad mıdmön a gınab u, nıpe gası nıñ aij göm kalıp abad mıdnım. Nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı rımnap kalıp mög nıñmön ud aij gımön a gınab u, nıpe ñıñı löl gı mög nıñöm ud aij gınım.

Nıbi bı gau kalıp mıdmagö limim

⁹ “Nıbi bı gau kalıp mıdmagö labun,” a gımim, pıral hagagmim; kalıp mıdmagö yabıt lımim, ud aij yabıt gımim. Nan sı nan naij gep magö u nıp kołmał kale rö mulu kal nıñmim. Pen kłö gımim nagi aij adö u nöp udmim.

¹⁰ Nıbi bı añ mam bı pen pen mıdmagö lıbal rö, kale Kraıs lau adö mıdpim u rö nöp añ mam bı pen pen mıdmagö lımim. Añ mam bı kale gau hib kale hagpe adö arnım; pen hib kale ke gıpe adö aragnım. *

¹¹ Wög iru maru gagmim; kłö gımim gımim. Bı Kub hon u nıp wög gabun a gımim, aij gö nıñöl gı gımim.

¹² Bı Kub hanıp udnab, a gımim, aij a gö nıñöl gı, nıp abad mıdaimim. Kalöp marö rımnap auainım, agamıj mıdaimim. God nıp sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl gı mıdaimim. *

¹³ Nıbi bı God lau adö mıdöm, mani nan kale ulep göp gau, kalıp mani nan rımnap nıme lı ñımim. Nıbi bı mılö gau nıbö auaiöl, uł gı dam ram kale ud armim. *

¹⁴ Nıbi bı rımnap kalöp gı naij gaiöl u, pen pe, “God nıp sabe gıno kalıp gı naij gañ,” a gımim sabe gagmim; “God nıp sabe gıno kalıp gı aij gañ,” a gımim sabe gımim. *

* 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

* 12:10: 1Pi 1:22

* 12:12: 1De 5:16-18

* 12:13: Hib 13:2

* 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12

15 Nibi bi rimnap kale ññi
löl gi mɔdaiöl, kale kalɔp aip
ññi löl gi mɔdaimim; pen
rimnap mög gep rö mɔdaiöl,
kale kalɔp aip mög gö nɛjöl gi
mɔdaimim.

16 Nibi bi hib mɔdöp gau
kalɔp ud aij gun, nibi bi
hib mɔdagöp gau kalɔp ud
aij gagun a gɛmim, gasi u
nɛɲagmim. Kalɔp magöŋhalö
adɔp adɔp rö ud aij gɛmim.
Hon nibi bi hib mɔdöp, a
gɛmim, gasi u nɛɲagmim.
Nibi bi hib mɔdagöp gau aip
aɲ hakmim mɔdaimim. Hon
nöp nɛɲ aij gɛpun, a gɛmim
gasi u nɛɲagmim. *

17 Pen nibi bi rimnap kalöp
nɛɲlö mulu lugö, gi naij gaiöl
u, kalɔp pen u rö nöp gi naij
gagmim. Nibi bi gau nɛɲlö,
aij gɛnɛm adö u nöp gɛmim. *

18 Nibi bi rimnap aip
pen pen gun, a gɛmim gasi
u nɛɲagmim. Nibi bi gau
magöŋhalö agamɛj jɛm ñöl
mɔdaiun, a gɛmim gasi u nöp
nɛɲmim.

19 Pen nibi bi aij yad gau.
Nibi bi rimnap kalöp gi naij
gaiöl u, kalɔp pen gi naij gun,
a gɛmim, gasi u nɛɲagmim.
U God nan nɛpe, a gɛmim
nɛɲmim. Yad kalɔp pen abe
gi naij gɛn, a göm, ke gasi
nɛɲöb rö gɛnab. Mosɛs nɛpe
God manö haga u udöm, God
Manö adɛɲ ap kali kliñ rɛköm
haga, "God hagöp, 'Kalöp gi
naij gaiöl u, yad kalöp pen
abe gi naij gɛnabin; u gasi
yad,' a göp," a ga. *

20 Anɛb u, bi ne Solomon
God Manö adɛɲ ap kali kliñ
rɛköm haga,

"Nibi bi kalöp nöd gi naij gɛla
gau

kale kiyo lɛnɛm u, nan
magö ñɛmim;

kale ñɛg nan gɛnɛm u, ñɛg
ñɛmim.

Anɛg gɛnabim u, bi kalöp nöd
gi naij gɛla gau

nabɛ kale adö laɲ mab
ineb ineb rö yunabim
innab nɛɲnaböl," a ga.

*

21 Anɛb u me, kalöp gi naij
gaiöl, kalɔp pen gi naij gag-
mim; kalöp gi aij gɛpe, ke
hain gö arnɛm.

13

*Gapman kai hagöl rö
gɛmim*

1 Pen hon magöŋhalö
gapman hagöl rö nɛɲun.
Ke gasi nɛɲöm, gapman
mɔdagöp; God hagö, gapman
mɔdöp. *

2 Anɛb u, nibi bi an gap-
man manö rɛb jueinab, God
haga gapman mɔdöp manö
nɛpe u abe rɛb junab. Bi
anɛbu God nɛp manö kub
hagnab.

3 Nibi bi gi aij gɛnaböl gau,
bi gapman bi kub gau anɛnɛn
gö piñɛɲ gagnaböl; nibi bi
gi naij gɛnaböl gau nöp, bi
gapman bi kub gau anɛnɛn
gö piñɛɲ gɛnaböl. Anɛb u,
bi gapman bi kub gau piñɛɲ
gagun, a gi nɛɲnabim u, mɔd
aij gɛmim nɛɲöm bi gapman

* 12:16: Pro 3:7

* 12:17: 1De 5:15

* 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39

* 12:20:

Pro 25:21-22; Mad 5:44

* 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15

gau, "Kale gi aij gipim," a ginaböl. *

⁴ Pen nihön: God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nipe rö midöm, kalöp abad midlö me, kale mid aij ginabim. Pen kale niñ aij gimim, gi naij gagmim; gapman bi ru milö kid ud ajaböl u, yiñarñ ud ajagaböl. God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nipe rö midöm, niñ bi gau gi naij geinaböl u, kalip dam manö kub hagöm, pen ilön ñinaböl.

⁵ Anib u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman niñebir hag lö, hanip abad midpal u me, nihön ginig gapman manö rib juun a gun, manö kale hain gun agamij mid aij gun.

⁶ Adö anibu nöp me, dakis u rö nöp ñun. God gapman bi gau kalip niñebir hagö, gapman wög kale anibu göm, pe udpal. *

⁷ Nan naböñ kale nan nihön nihön rö midainim u, naböñ magöñhalö ral pis gimim. Gapman dakis ñeb u, kalip dakis ñimim. Niñ bi rimnap dakis adö ke rimnap ñeb u, kalip u rö nöp dakis ñimim. Niñ bi manö kale niñ udep gau, manö kale niñ udmim. Niñ bi hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen midmagö limim

⁸ Nan naböñ kale rimnap midainim, böñ nöp naböñ

ral pis gimim. Pen hon nan naböñ añi ap midöp hon naböñ ral pis gipun, a gun hagagnabun; niñ bi pen pen midmagö lep naböñ anibu hagabin. Niñ bi gau kalip midmagö linabun u, God lo manö haga haga rö nöp ginabun. *

⁹ God nipe ke manö klö haga u, Mosi nipe God Manö adiñ rimnap kalik kliñ riköm haga, "Niñ si bi si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; niñ bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaiöp, a gimim gasi u niñagmim," a ga. God manö klö rimnap halö haga. Pen God manö klö nihön nihön haga u manö ilañi u nöp midöp: "Kale ke midmagö libim rö, niñ bi gau kalip u rö nöp midmagö limim." *

¹⁰ Kale niñ bi rimnap midmagö linabim u, kalip gi naij gagnabim. Adö anibu nöp, kale niñ bi midmagö linabim u, God lo manö haga haga u magöñhalö hain ginabim. *

¹¹ Ñin midpun añ anibi niñ aij gimim. Jisas nip hadame nöp niñ udun, hainö God nipe niñ bi yad ke, a göm, hanip böñ nöp dam ram nipe adö lañ au ud arnab, a gi gasi niñmidun. Pen mi rimnap ap ara, ñin anibu uri söl midöp. Anib u me, nihön ginig hon han hau

* 13:3: 1Pi 2:13-14 * 13:6: Mad 22:21

* 13:8: Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9:

Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21

* 13:10: 1Ko 13:4-7

* 13:11: Ep 5:14; 1De

gi midpim? Urakmim, gasi niñöl gi midaimim. *

¹² Rapiñ sibön an midpun rö, ram runig gab. Anib u me, kale nan nihön nihön sib an yan rö ajöm gi naij gimidal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior klö usajil bad klö nan mailö halö God ñöb gau ud yimun. *

¹³ Anib u, hon Jisas mailö aij nipe adö u midpun, a gun, gi aij göl gi mideinabun. Pen nan iru yabıl niñjöm, ñig klö niñ hau löm, nibi si bi si göm, hałowalö göm, pen pen göm, nan kale nan yad rö midaihöp a göm gipal gau gagan. *

¹⁴ Pen kale Bi Kub Jisas Krais ud walij rö yimim, midmagö pri an hon dan gasi göp adö u aigöl gun ginabun a gimim gasi u niñagmim. *

14

Asi masi gipal gau kalip hag gagmim

¹ Nibi bi rimnap Krais Jisas nip niñ udpal u pen niñ ud pidön gagöm, gasi mihöngöl niñbal gau, “Kalip udun hag amıl apıl gino, gasi niñ aij göl,” a gimim, hag gagmim; kale Jisas Krais nip niñ udpal u, nibi bi hon, a gimim, ud aij gimim. *

² Hon niñbun, nibi bi rimnap Krais Jisas nip niñ ud midöm, nan gau abönamö

niñbal; pen nibi bi rimnap, Krais Jisas nip gasi adö adö nöp niñ udöm, nip aij gagnab, a göm, kaj wal wayön nan gau hil göm, yiħariñ nan magö haıi nöp niñbal. *

³ Pen nibi bi nan hałowalö niñbal gau, nibi bi nan hil gipal gau kalip hag juagöl. Nibi bi nan hil gipal gau, nibi bi nan abönamö niñbal gau, God niñö nan si nan naij gaböl, a göm, kalip hag gagöl. Nihön ginig: God nibi bi anib gau kalip udö, nibi bi nipe midpal. *

⁴ Bi wög gep ap bi kub nipe nip wög rimnap geinab, ne niñmön, gi aij gipan aka gi aij gagpan, a gimön ha-gagnabön. Bi kub nipe ke niñjöm, gi aij gipan aka gi aij gagpan, a ginab. Pen nipe gi aij ginab me; Bi Kub nipe ke nip gi ñö, nipe aij ginim rö löp. *

⁵ Pen nibi bi rimnap niñlö, ñin ap God ñin kub nipe rö löp, ñin ap ñin yiħariñ rö löp. Pen nibi bi rimnap niñlö, ñin ap God ñin kub nipe rö lagöp, ñin magönhalö ñin ke ke rö midagöp. Anib u, kale ke ke midpim rö, gasi kale aij niñbim adö anıbu niñmim gipe arnim. *

⁶ Ñin ap God ñin kub nipe rö löp, a göm niñbal gau, Bi Kub nip gasi niñjöm me anig göl gasi niñbal. Pen nibi

* 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11 * 14:1:

Ro 15:7 * 14:2: Jen 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16 * 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12

* 14:5: Gal 4:10-11

bɪ kaj wal wayōŋ nan gau
ñɪŋbal gau, God nɪp aij a göp
a göm ñɪŋbal. Nɪbi bɪ asɪ
masɪ gɪ aij göm, nan rɪmnab
nöp ñɪŋbal gau u rö nöp, God
nɪp aij a göp a göm ñɪŋbal.

7 Hon kamɪŋ mɪdun, hon
ke halö mɪdpun, a gun
gasɪ u nɪŋagun. Umnɪg
gɪnabun u, hon ke halö
mudun umnabun, a gun gasɪ
u nɪŋagun.

8 Nɪhön gɪnɪg: hon kamɪŋ
mɪdun, nɪbi bɪ Bɪ Kub hib
haglö adö aran a gun, gasɪ
u nöp nɪŋun mɪdnabun.
Umnɪg gɪnabun u, nɪbi
bɪ Bɪ Kub hib haglö adö
aran a gun, gasɪ u nöp
nɪŋun umnabun. Anɪb u,
mɪdeinabun aka umnabun,
hon Bɪ Kub nɪbi bɪ wög gep
nɪpe mɪdpun. *

9 Adö anɪbu nöp, Krais
nɪpe umöm uraka. Anɪb u
me, hon kamɪŋ mɪdpun gau
abe, hadö umla gau abe, hon
magöŋhalö Bɪ Kub nɪbi bɪ
nɪpe mɪdpun.

10 Anɪb u, kale nɪhön
gɪnɪg añ mam Krais lau adö
mɪdpal rɪmnab kalɪp, anɪg
gɪpim, anɪg gɪpim, a gɪmim
manö hag gabim? Pen kale
nɪhön gɪnɪg añ mam Krais
lau adö mɪdpal rɪmnab kalɪp
nɪŋbe, kale nɪbi bɪ yɪharɪŋ
rö löp. Nɪŋ aij gɪmim: hon
magöŋhalö God amgö ilö adö
nɪpe u mɪdno, hanɪp manö
kub hagnab. *

11 Aisaia God Manö adɪŋ ap
kalɪ kliŋ rɪköm haga,

“Bɪ Kub hagöp, ‘Yad nɪŋö
yabɪt hagabin,
hainö nɪbi bɪ gau
magöŋhalö yɪp nɪŋöm,
nable udöm, kugom yɪmöm,
“God nɪpe añɪ Bɪ Kub
mɪdöp,” a gɪnaböl,’ a
göp,” a ga. *

12 Anɪb u, nɪŋim. Hon
añɪ añɪ mɪdpun rö, God
hon magöŋhalö hag nɪŋö,
hon kamɪŋ mɪdun nan nɪhön
nɪhön gɪpun gau hag ñun,
ai gɪnɪg anɪg gɪpun a gun
hagnabun.

*Añ mam Krais lau adö
mɪdpal rɪmnab kalɪp gasɪ
nɪŋmim*

13 Anɪb u, añ mam Krais
lau adö mɪdpal rɪmnab
kalɪp, anɪg gɪpim, anɪg
gɪpim, a gɪmim manö hag
gabim u arö gɪmim. Kale
gasɪ nɪŋmim, yad gɪnö añ
mam Krais lau adö mɪdöp ap
dui göm, adan uɪtham ajep
rö u aramöm, lug paköm gɪ
nail gɪnab, a gɪmim, agamɪj
mɪdmim, adö anɪbu nöp gɪpe
arnɪm.

14 Bɪ Kub Jisas bɪ nɪpe
mɪdpin rö, gasɪ yad u nɪŋ
aij gɪpin, nan hil gep rɪmnab
mɪdagöp. Nɪbi bɪ rɪmnab
gasɪ kale ke nɪŋöm, nan hil
gɪpal. Pen nan anɪbu ñɪŋno,
God nɪŋö aij gagnab a göm
hil gɪnaböl u, nan anɪbu
ñɪŋagöl. *

15 Pen kale, añ mam Jisas
kalɪp a göm uma anɪb gau
kalɪp mɪdmagö lagmim, nan
kale asɪ masɪ gɪpal gau

hałowalö ñiŋbe, kale gasi iru niŋöm ap lug paköl rö löp. Adö anibu gi naij ginabim. *

16 Kale ke niŋmim, adö riŋnap gimim rö linab u pen niŋi bi riŋnap anig ginabim u niŋöm hagnaböl, "Krais lau adö midpun a gipal u pen kale niŋebir nan si nan naij gaböl u me, hon niŋbun, Jisas manö aij nipe manö niŋ udep a gipal u piral hagnal," a ginaböl.

17 Niŋhön ginig: God nipe kiŋ hon midöp manö adö anibu hageinabun u, nan niŋeb ñig niŋeb manö anibu hagagnabun; gi aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamij hain rik middep manö adö u nöp hagnabun; miñ miñ göl gi middep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anib gau Ana U† nipe ñö udnabun me.

18 Hon Krais nip niŋ udun anig göl geinabun u, God niŋö aij ginab; niŋi bi gau niŋöm, gi aij gipal, a ginaböl.

19 Hon aigöl gun añ mam aip agamij jim ñöl midun, hon magöŋhalö Krais manö aij nipe u niŋ ud pidöŋ gun, a gimim, adan anibu nöp klö gimim hain gimim. *

20 Nan magö riŋnap hil gagep. Pen bi ap gasi gasi löm, nan gau hałowalö ñiŋaiö, Krais nip niŋ udöp niŋi bi ap niŋöm, dui göm, Krais niŋ udöp u arö göm ap lug paknab u, bi hałowalö ñiŋnab bi anibu nipe gi naij ginab. Nan magö ñiŋöm,

God wög nipe gi naij ginab. Kale anig unbö rö gagmim. *

21 Anib u, hon niŋno añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niŋnabim u, kaj yuö gau arö gimim, ñig wain gau arö gimim, nan gau arö gimim ginabim u aij. Niŋhön gino añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niŋnabim u, añ mam a gimim, anig gagmim.

22 Yad nan niŋeb ñiŋagep manö hagpin u, kale niŋhön gasi niŋbim u, kale ke God aip. God hanip gasi aij ñöb rö niŋjun gun, añ mam riŋnap rau ñagnabun u, ñiñi löl gi midleinabun.

23 Pen nan riŋnap gasi milö lun niŋnabun u, manö midleinab. Niŋhön ginig: anig geinabun, God nip aij ginim a gi gasi u niŋjun ñiŋagnabun; nip aij ginim aka aij ganim a gi gasi u niŋjun ñiŋnabun. Hon anig göl rö hałowalö geinabun u, nan si nan naij ginabun.

15

Niŋi bi riŋnap mid aij göl rö adö u nöp niŋjun a gimim

1 Hon niŋi bi Krais nip niŋ ud pidöŋ gi midpun gau, hanip ke aij ginab adö u niŋjun gagan.

2 Niŋi bi nip niŋ ud pidöŋ gagpal gau, nip niŋ ud pidöŋ göl a gun, gasi u niŋjun gun. Hon ke aij ginab u nan kub wasö; pen niŋi bi riŋnap, Krais nip niŋ ud

* 14:15: 1Ko 8:11-13

* 14:19: Ro 12:18; 15:2

* 14:20: 1Ko 8:13

* 15:2:

pɪdɔŋ ɡɪnaböl aka nɪp nɪŋ ud
pɪdɔŋ ɡagnaböl u nan kub. *

³ Krais u rö nöp, ke aij
ga adö u gaga. Krais nɪpe
Nap nɪp manö haga rɪmnap,
Depid nɪpe God Manö adɪŋ
ap kalɪ kliŋ rɪköm haga, “Nöp
hag jubal u uri yɪp u rö nöp
hag juaböl,” a ga. *

⁴ Kale nɪŋ aij göl a göm,
God nɪpe geia nɪŋöm bɪ nöd
nɪbö gau God Manö u kalɪ
kliŋ rɪkla. God Manö anɪbu
amgö lɪ nɪŋun, manö aij
anɪbu nɪŋ udun, Jisas Krais
nɪŋ ud pɪdɔŋ gun, klö gun
ɡɪ aij gun, agamɪj ñɪñɪ löl ɡɪ
ɡasɪ halö mɪdeinabun. Adö
anɪbu nöp God nɪpe geia,
God Manö anɪbu kalɪ kliŋ
rɪkla. *

⁵ God nɪpe gö, kale Jisas
Krais nɪŋ ud pɪdɔŋ ɡɪmim,
klö ɡɪmim ɡɪ aij ɡɪmim,
agamɪj ñɪñɪ löl ɡɪ ɡasɪ halö
mɪdeinabim. Pen Krais Jisas
ga rö nɪŋun anɪɡ rö gun a
ɡɪmim, nɪp anɪɡ göl hain
ɡɪmim, God nɪpe gö, kale
ɡasɪ adö aɪñ nɪŋmim, ʝɪm ñöl
mɪdmim, ɡɪmim.

⁶ Kale anɪɡ ɡɪmim, ɡasɪ
aɪñ nöp, maj mɪɡan aɪñ adɪp
adɪp u nöp, Bɪ Kub hon Jisas
Krais Nap hib nɪpe u hagpe
adö arnɪm.

*God Isrel nɪbi bɪ wasö gau
kalɪp u rö nöp möɡ nɪŋöb*

⁷ ɡasɪ nɪŋ aij ɡagpe ñɪn u,
Krais kalöp möɡ nɪŋöm ud
aij gö, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim
u, kale ke agamɪj pen pen
möɡ nɪŋmim, ud aij ɡɪmim,

mɪdmagö lɪ mɪdpe, nɪbi bɪ
rɪmnap nɪŋöm God hib nɪpe
haglö adö arnab. *

⁸ God hadame nöp Juda kai
nɪhi ɪlɔŋ kale gau kalɪp manö
klö nɪŋö haga u, haga rö nöp
ɡɪnab u, nɪŋöl a göm, Krais
nɪpe Juda kai kalɪp nan a
göm aua. *

⁹ Anɪb u, Juda nɪbi bɪ wasö
gau, God nɪpe hanɪp möɡ
yabɪl nɪŋöb, a göm hib nɪpe
haglö adö arnɪm, a göm aua.
Krais nöd Nap God nɪp manö
haga rö, Depid God Manö
adɪŋ rɪmnap kalɪ kliŋ rɪköm
haga,

“ ‘Anɪb u, yad Juda nɪbi bɪ
wasö aŋ gau mɪdem,
kɪmap hagem, hib ne u
hagnö adö arnab,’ a
göp,” a ga. *

¹⁰ Manö ap Mosɪs God Manö
adɪŋ ap kalɪ kliŋ rɪköm haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ wasö gau,
God nɪbi bɪ nɪpe aɪp
pa ʝɪm ñɪmim, mɪñ mɪñ
ɡɪmim,” a ga. *

¹¹ Pen manö ap Depid God
Manö adɪŋ ap kalɪ kliŋ rɪköm
haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ wasö gau
magöŋhalö
Bɪ Kub hib nɪpe hagpe
adö araŋ.

Kale nɪbi bɪ ram mɪnön ɡe
gau gau magöŋhalö
kɪmap hagöl ɡɪ, hib
nɪpe hagpe adö i ɡɪlan
araŋ,” a ga. *

* 15:3: Sam 69:9 * 15:4: 2Di 3:16

* 15:7: Ro 14:1 * 15:8: Mad 15:24

* 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49 * 15:10: Dud 32:43 * 15:11: Sam 117:1

¹² Pen Aisaia u rö nöp God Manö adıñ ap kalı kılın rıköm haga,

“Bı Jesi rıkö rık damöm rık daunaböl ap apöm,
nıbi bı ram mınön
ke ke mıdpal gau
magöñhalö abad
mıdeinab.

Juda nıbi bı wasö gau, Bı anıbu nöp gası nıñöm,
gası halö mıdeinaböl,” a
ga. *

¹³ God nıpe ga u nıñun, gası halö mıdpun. God gö, kale nıp nıñ ud pıdön gımim, mın mın göl gı, agamıñ hibur hain hain göl gı mıdmim. Anıg göl gı mıdaıbe, Ana Uı nıpe pıdön halö gası rımıd mıdmagö an kalöp dañ apöm gö, kale gası halö nöp mıdeinabim.

*Pol nıñön gıñıg manö klö
hagöm köp kalı kılın rıkan*

¹⁴ Pen an mam bı. Gası yad nıñbin kale nıbi bı aij yöl; nagı adö nıñön gımim God nıp aij gıñab u nıñ aij gıpim; kale an mam kale gau God Manö aij u pen pen hag nı aij gımim rö löp.

¹⁵ Pen kalöp köp kalı kılın rıkabin anıbi, manö klö rö rımnabı hagpin. God yıp mög nıñöm, ud aij göm, wög gep bı nıpe hag la u me, yad kalöp manö klö anıbu, kauyanı hagnö nıñ aij gim a gem hagpin.

¹⁶ God yıp hag lö, yad Krais Jisas wög gep bı nıpe mıdem, Juda nıbi bı wasö gau gı ñem,

God manö aij u kalöp hag nıabin. Yad God manö aij hag nıabin u, yad God nıp nan sabe gep bı rö mıdem, manö aij nıpe hag nıabin. Anıg gıñö, Juda nıbi bı wasö gau, God nıp nan sabe gı nıbal nan aij yabıt nan gagöp rö lılö, God nıp aij gıñab. Ana Uı nıpe gö, kale nıbi bı ke kamıñ aij rö lılö, God kalıp nıñı löm udnab. *

¹⁷ Krais Jisas aip jım nıl mıdpin u me, yıp aij gö nıñöl gı, God nıp wög gı mıdpin.

¹⁸⁻¹⁹ Krais geia yad nıp wög gem, yad wög nıñön nıñön gıpin u nöp hagnabin. Yad Juda nıbi bı wasö gau kalıp Krais manö aij u hag nı ajainö nıñöl gı, Ana nan gagep rö rımnabı gö nıñöl gı, Juda nıbi bı wasö gau nıñöm, God manö u udpal. Yad ram mınön Jerusalem urakem, Krais manö aij u magöñhalö kabö göl nöp adan mılö yabıt hag nı aij gı dam dam ram mınön Ilirikam amem, ado gı aunö.

²⁰ Gası yad pör nıñbin u, nıbi bı Krais manö nıpe nöd nıñagla ram mınön gau nöp amem, hag nıñam a gem nıñbin. Bı Krais manö hag nıeb rımnabı nöd amöm padö bıñıñ gıla adö u ram gıñam a gem nıñagpin. *

²¹ Aisaia nıpe God Manö adıñ ap kalı kılın rıköm haga,
“Kalıp manö aij nıpe hag
ñagal;
pen kale nıñnaböl.

* 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5

* 15:16: Ro 1:5; 11:13

* 15:20: 2Ko 10:15-16

Nibi bi manö aij nipe apdi
nɪŋagal gau,
kale niŋöm niŋ aij
gɪnaböl," a ga. *

*Pol daun kub Rom arnam,
a ga*

22-23 Anib u, mi iru yabiɪ
nöp, ram mɪnönj gai i hag ñi
aj aj, daun kub kale Rom ar-
nam a gɪmɪdin u pen nɪnam
rö laga. Pen miñi ram
mɪnönj riŋonj gai i wög gɪnam
rö lagöp niŋem yad kalöp
niŋniŋ nɪnabin. *

24 Yöp söl mɪdöp, ram
mɪnönj Spen arniŋ gabin.
Gasi yad niŋbin u, am kale
aip pro magö ap mɪdnö aij
gö niŋöl gi, hainö yip dam
Spen adan ramö u yumim, a
gi gasi niŋbin.

25-26 Pen Masedonia
Propins nɪbi bi abe, Akaia
Propins nɪbi bi abe,
Jerusalem nɪbi bi Krais lau
adö mɪdöm mani nan kale
mɪdagöp gau, kalip mani
nan kale gau abönamö ñila
u, miñi kalip ñɪnam a gem
nɪnabin. *

27 Gasi kale ke niŋöm gɪpal
anibu, gi aij gɪpal. Juda nɪbi
bi Krais manö aij u dam, Juda
nɪbi bi wasö gau kalip hag
ñibal rö, God mani nan kalip
ñöb gau riŋnap Juda nɪbi bi
kalip pen ñɪnaböl u aij. *

28 Pen mani yip ñibal
anibu magöŋhalö dam
Jerusalem bi gau ñem, Spen
adan u amem, kale mɪdpim
u nɪnabin.

29 Ñin anibu apem kalöp
niŋnö, Krais gasi aij nipe ñö,
kale nip niŋ ud si si limim
ñiñi yabiɪ linabim. *

30 Añ mam yad gau. Bi Kub
Jisas Krais lau adö mɪdpim u,
God Ana an kalöp danj mɪdöm
kalöp mɪdmagö lep magö u
ñab rö, yad a gɪmim, God nip
sabe göl gi nöp mɪdaimim. *

31 God nip sabe gi
mɪdaimim, yad Jerusalem
arniŋ gem, ram mɪnönj Judia
areinam, Judia nɪbi bi Krais
nip niŋ udagpal gau yip
gi naij gaiöl, yip ud kamiŋ
yunim. Pen God nip sabe
gi mɪdaimim, yad Jerusalem
amjakem, Krais nɪbi bi nipe
gau kalip nan niñon niñon
gi ñniŋ gabin u gɪnö, kalip
aij gö niŋöl gi, aip jɪm ñöl
mɪdaiun.

32 Anib u, God yip yau
a gainim, kale mɪdpim u
amem, magö ap mɪdnö
aij gö niŋöl gi, kalöp aip
mɪdeinabun.

33 God kalöp magöŋhalö
abad mɪdö niŋöl gi, agamij
jɪm ñöl mɪdmim mɪd aij
gɪmim. Anib unbö rö aij.

16

Pol, "Kale mɪdpim?" a ga

1 Pen añ hon Pibi, Senkria
daun au cöc wög gab nɪbi u,
nab. Nipe nɪbi aij yabiɪ. Kale
mɪdpim u amjakö, nip ud aij
gɪmim.

2 Yip aij gɪnab u, kale
mɪdpim u amjakö, kale Bi

* 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12;

Ap 24:17 * 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3;
2De 3:1

Kub nɪŋ uɔpɪm rō, Bɪ Kub nɪbɪ bɪ nɪpɛ pen pen ud aɪj ɡɪpəl u rō, nɪp ud aɪj ɡɪmɪm. Nan rɪmnəp mɪɔɔaɪnɪm, haɫōwaɫō ñɪmɪm. Nɪpɛ nɪbɪ bɪ ɡau ɪru nōp kalɪp ud aɪj ɡōm, yɪp abe ud aɪj ɡōm ɡōp.

³ Pen nɪbɪ Prɪsɪla abe, nuɡmul Akwɪla abe, Kraɪs nɪp wōɡ jɪm ñun ɡɪmɪɔun ber mɪhau kalɪp haɡmɪm, “Pol kalōp ber mɪhōŋ, ‘Mɪɔpɪl?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm. *

⁴ Nōd yɪp al pak lɪnɪɡ ɡeɪla, ber aɪj yad mɪhau mɪɔmɪl, yɪp amɔam ɡɪlō. Pen halpe ke al pak lōl a ɡɪmɪl ɡasɪ u nɪŋaɡmɪl anɪɡ ɡɪlō, yɪp aɪj ɡōm, Juɔa nɪbɪ bɪ wasō ram mɪnōŋ ke mɪlō ɡau haɡ ñɪnō Kraɪs Jɪsəs nɪŋ uɔpəl ɡau kalɪp abe aɪj ɡōm ɡōp.

⁵ Pen nɪbɪ bɪ Kraɪs Jɪsəs nɪŋ uɔpəl ram kalɪp ber u maɡum ɡɪpəl ɡau kalɪp u rō nōp haɡmɪm, “Pol kalōp, ‘Mɪɔpɪm?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm.

Mam mɪɔmaɡō yad Epɪnɪɔas nɪp haɡmɪm, “Pol nōp, ‘Mɪɔpən?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm. Esɪa Propɪns au, Kraɪs nɪp nōd uɔa bɪ me anɪbu.

⁶ Nɪbɪ Maɪɪa kalōp klō yabɪɫ wōɡ ɡɪ ñɪmɪɔōp u nɪp haɡmɪm, “Pol nōp, ‘Mɪɔpən?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm.

⁷ Pen bɪ rɪɔɪk yad nɪŋeb rō, Aɔronaɪkas abe, Junɪas abe, kalɪp mɪhōŋ haɡmɪm, “Pol kalōp mɪhōŋ, ‘Mɪɔpɪl?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm. Kalpe mɪhōŋ Kraɪs nɪp nōd nɪŋ uɔlō, yad haɪnō nɪŋ uɔnō. Yɪp naɡɪ lɪla rō, kalɪp mɪhōŋ u rō nōp naɡɪ lɪlō, jɪm ñun mɪɔmɪɔun. Pen bɪ Jɪsəs maɔō ud arep ɡau, bɪ anɪb mɪhau kalɪp nɪŋ aɪj yabɪɫ ɡɪpəl.

⁸ Mam mɪɔmaɡō yad Amplɪɔas, Kraɪs nɪp ɔɪɡ aɪj ɡōp u, nɪp haɡmɪm, “Pol nōp, ‘Mɪɔpən?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm.

⁹ Mam Urbanɪs nɪp haɡmɪm, “Pol nōp, ‘Mɪɔpən?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm. Mam anɪbu yad aɪp Kraɪs nɪp wōɡ jɪm ñōl ɡɪmɪɔul. Mam aɪj Sɪɔakɪs nɪp u rō nōp haɡmɪm, “Pol nōp, ‘Mɪɔpən?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm.

¹⁰ Apeles, maɪrō auō, Kraɪs nɪp nɪŋ uɔ pɪɔōŋ ɡōm mɪɔ aɪj ɡōp bɪ u, nɪp haɡmɪm, “Pol nōp, ‘Mɪɔpən?’ a ɡōp,” a ɡɪmɪm.

Nɪbɪ bɪ Arɪsɔɔɪbɪulas ram mɪɔpəl ɡau kalɪp haɡmɪm, “Pol kalōp,

* 16:3: Ap 18:2

‘Mɨdpim?’ a göp,” a gɨmim.

- 11 Bɨ rɨdɨk yad nɨɲeb Herodion nɨp hagmim, “Pol nöp, ‘Mɨdpan?’ a göp,” a gɨmim.

Nɨbi bɨ Nasisas ram u mɨdöm, Bɨ Kub nɨɲ udpal gau kalɨp hagmim, “Pol kalöp, ‘Mɨdpim?’ a göp,” a gɨmim.

- 12 Nɨbi Draipina abe Draiposa abe, Bɨ Kub nɨp nɨɲ udöl gɨ, nɨp wög gɨpɨl nɨbi anɨb mɨhau kalɨp hagmim, “Pol kalöp mɨhöɲ, ‘Mɨdpil?’ a göp,” a gɨmim.

Añ aij yad Persis, Bɨ Kub nɨp nɨɲ udöl gɨ, nɨp wög klö göp nɨbi anɨbu nɨp u rö nöp, “Pol nöp, ‘Mɨdpan?’ a göp,” a gɨmim.

- 13 Bɨ Rupas, Krais nɨp wög klö göm göp u, nɨp hagmim, “Pol nöp, ‘Mɨdpan?’ a göp,” a gɨmim. Nɨme nɨpe u, ami yad rö löp u, nɨp u rö nöp hagmim, “Pol nöp, ‘Mɨdpan?’ a göp,” a gɨmim. *

- 14 Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, nɨmam kale aip mɨdpal gau abe magöɲhalö kalɨp, “Pol kalöp,

‘Mɨdpim?’ a göp,” a gɨmim.

- 15 Pilologas, Julia, Nereus, Nereus nɨñɨn nɨpe Olimpας, Krais nɨbi bɨ nɨpe kale aip mɨdpal gau magöɲhalö, “Pol kalöp, ‘Mɨdpim?’ a göp,” a gɨmim.

- 16 Kale Bɨ Kub nɨp nɨɲ udpim rö, pen pen hag wɨhai udöl gɨ, alaun bom halumim.

Krais nɨbi bɨ nɨpe gai i God nɨp sabe gɨnɨg cöc ke ke magum gɨpal gau, “Kale mɨdpim?” a gɨpal. *

Manö piral hagpal gau udagmim

- 17 Añ mam aij yad gau, nɨɲ aij gɨmim. Nɨbi bɨ rɨmnap manö gau nɨbö gau nɨbö dapöm, nɨbi bɨ Krais lau adö mɨdpal gau kalɨp hag ñɨlö ñɨlö, gasɨ aij nöd nɨɲla adö u arö göm, manö piral hagpal anɨbu udöm, asɨk ke ke lɨbal. Kalöp anɨb unbö rö nöp gɨnɨm rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. *

- 18 Nɨbi bɨ anɨg gɨpal gau, Bɨ Kub hon Krais nɨp wög u gun, a göm gasɨ u nɨɲöm gagpal; kalɨp ke aij göp adö u nöp gasɨ nɨɲöm gɨpal. Kale manö hain hain rö, nɨbi bɨ hib dap raneb manö u nöp hag hag gɨ mɨdlö nɨɲöl gɨ, nɨbi bɨ nɨɲ aij gagpal gau manö piral kale nɨɲ udöm dui gɨpal. *

* 16:13: Mak 15:21 * 16:16: 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10

* 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3

19 Kale pen God manö aij u ud aij g+mim, hagöp rö g+m+dim, n+bi b+ gau magöñhalö n+ñbal u, y+p aij yab+ñ göp. Nan n+ñhön God amgö ilö n+pe aij g+n+m u, kale n+bi b+ gas+ n+ñeb rö m+dmim, nan n+ñhön God amgö ilö n+pe nan si nan naij rö m+dn+m u, kale n+bi b+ gas+ hauñ rö m+dmim u, y+p aij g+nab. *

20 Söl m+idöp, God n+bi b+ abad m+id aij göp u, n+pe Seden n+p ud rala mo kale gau lö, klö n+pe m+idageinab.

Yad God n+p sabe gabin, B+ Kub hon Jisas kalöp mög n+ñöm ud aij gö n+ñöl g+, kale m+id aij g+mim. *

21 B+ yad aip wög j+m ñöl g+pul, Dimodi, kalöp hagab, "M+dpim?" a gab. B+ r+d+k n+ñeb yad gau Lusias, Jenson, Sosipada u rö nöp kalöp, "M+dpim?" a gaböl. *

22 Pen yad b+ Dedias, Pol hagö köp kaliñ r+kabin i, u rö nöp kale Rom kai Krais lau adö m+dpim gau kalöp, "M+dpim?" a gabin.

23 B+ Gaias, y+p Pol dam ram n+pe u löm, abad m+id aij göp u, kalöp, "M+dpim?" a gab. B+ an+bu nöp Krais lau adö m+dpal n+bi b+ gau hagö, ram n+pe u amöm magum g+pul, kalöp ud aij g+ m+idöp.

Pen b+ kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, "M+dpim?" a gabil. *

24 Yad God n+p sabe gabin, B+ Kub hon Jisas Krais kalöp magöñhalö mög n+ñöm ud aij gö n+ñöl g+, kale m+id aij g+mim. An+b unbö rö aij!

25-26 Pen God hib n+pe hagno adö arn+m. N+pe nöp me kalöp abad m+idö n+ñöl g+, n+p c+g aij g+mim m+dmim rö löp. Jisas manö aij an+bu nöd pi göl m+dm+idöp u pen m+ñi, b+ God manö hagep gau, manö n+pe God Manö kaliñ kl+ñ r+kla u waiö lö, manö aij an+bu n+bi b+ gau kalöp pör hag ñ+bin. God nöp hagö me, n+bi b+ ram m+ñöñ ke gau gau magöñhalö hag ñ+no, n+p n+ñ udöm hagöp rö göl. *

27 God añ+ gas+ aij gas+ klö göm n+ñöb u, Jisas Krais n+p han+p nan a göm yuö aua rö, hib n+pe pör nöp pör nöp hagno adö arañ. An+b unbö rö aij me.

* 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20

* 16:20: Jen 3:15

* 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4

* 16:23: Ap 19:9; 1Ko 1:14

* 16:25-26: Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

1 Korid

Pol köp nöd u Korid

nibi bi kalip kali

kliñ rika

¹⁻²Yad Pol. God nipe ke yip hag la rö, Krais Jisas manö ud arep bi nipe ap midpin. Mam hon Sosdenes aip au midul, köp anibi, kalöp daun kub Korid au God nibi bi nipe midpim gau kali kliñ i rikabin. Kale Krais Jisas nip niñ udpe u, God hagö, kale nibi bi ke kamij aij nipe midpim. Bi Kub hon Jisas Krais nip sabe gipal nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö, God kalip nibi bi uñ nipe midaiöl a göm hag la. Krais Jisas nipe Bi Kub hon midöp; nipe u rö nöp Bi Kub kale midöp.

³God Bapi hon abe, Bi Kub Jisas Krais abe, kalöp mög niñmil ud aij gilo, kale mid aij gimim.

Pol God nip aij a ga

⁴Krais Jisas nip cig midpe, God nipe kalöp ud aij göm nan aij ña u niñem, yad pör God nip aij a gabin.

⁵Nihön ginig: kale Krais nip cig midpe, Krais kalöp ud aij yabıl gö, kale gasi niñ aij gimim, manö hag ñi aij gipim.

⁶God nipe gö, Krais manö aij u an kale dan auö, kale niñ udmim, hagöp rö gabim.

⁷Anib u, Bi Kub hon Jisas Krais aunab a gimim abad midpim ñin i, God Ana nan aij ñab gau hadö magöñhalö udpim.

⁸Bi Kub hon Jisas Krais kalöp abad midöm gi ñi aij gö, kale ram minöñ it i midmim, manö aij nipe u niñ udöl gi midmim, nip arö gagnabim. Bi Kub hon Jisas Krais aunab ñin u, kale manö rimnap niñagnabim. *

⁹God hagab rö nöp gab. Nipe kalöp hag lö, kale Ñi nipe Bi Kub hon Jisas Krais aip jim ñöl midpim. *

Krais nibi bi gau gasi ud adö añi niñöm, jim ñöl midaiöl

¹⁰Añ mam bi. Bi Kub hon Jisas Krais lau adö midpun u me, manö ke ke adö rimnap lagmim. Gasi adö añi niñmim, manö adö añi hagemim, jim ñöl yabıl midaimim. *

¹¹Pen nibi Klowi nibi bi nipe rimnap apöm yip hagö niñbin, kale añ mam yad rimnap kale ke pen pen hagabim.

¹²Anib u, rimnap hagpim, "Hon Pol nibi bi nipe," a gipim. Rimnap hagpim, "Hon Apolos nibi bi nipe," a gipim. Rimnap hagpim, "Hon Sipas nibi bi nipe," a gipim. Rimnap hagpim, "Hon Krais nibi bi nipe," a gipim. *

¹³Hagpim anibu Krais nip ud asik ke ke libim rö löp.

Yad mab ba laŋ al pak lälö kalöp nan a gem umnö rö, hib yad hagnim Pol nibi bi nipe midpun a gipim akan Pol hib hagnim nig pakpe akan Anib u, “Hon Pol nibi bi nipe,” “Hon Apolos nibi bi nipe,” a gipim u pir alim.

14 Pen am kale aip midainö nin u, nibi bi iru nig pak nagnö. Bi mihöp nöp Krispas Gaias nöp nig pak ninö. Anib u, God nip aij a gabin. *

15 Wasö u, yiharin piral hagbep, “Pol hib nipe hagn nig pakno,” a gibep.

16 Pen hauł gipin. Yad Sidepanas nibi bi nipe gau kalip abe nig pak ninö. Pen nibi bi rimnap halö nig pak ninö aka ninagpin. *

17 Krais yip, “Nibi bi gau kalip nig pak nimön,” a göm hagaga. “Kalip manö aij yad u hag nimön,” a ga. Anib u, manö aij nipe u hag nimidin. Pen nibi bi rimnap gasi kid hiik ninjom hagpal rö hag nagnidin. Manö anig göl hagnö, Krais mab ba laŋ al pak lila manö u manö yiharin ap rö lö, nibi bi gau nin udagöl, a gem, manö aij nipe u kabö göl nöp hag nimidin.

18 Nibi bi mab ke inab adan anibu araböl gau, Krais mab ba laŋ hanip nan a göm uma manö u ninlö, manö hauł rö linab. Pen God hanip ud kamın yuab nibi bi gau, Krais mab ba laŋ hanip

nan a göm uma manö anibu ninun, God pidön halö, nipe ke hanip ud kamın yuöp, a gun ninbun. *

19 Adö anibu God Manö u, Aisaia nipe God manö haga u kali klin riköm haga,

“Nibi bi gasi kid hiik ninbun a gipal gau, gasi kale u ke ninjom, gasi aij ninbal.

Pen yad ginö, gasi ninjom hagpal rö lagnab, manö halöwalö hagpal rö linab,” a ga. *

20 Anib u, nibi bi gasi ninbun gau, nibi bi koles kub arbal gau, nibi bi manö ninhon ninhon hag amil apil gipal gau, manö kub aij aij kale ninbal u, God ninjo, manö hauł rö lö, böj nöp ap lug paknig gaböl. *

21 God nipe ke nin aij göp rö, nibi bi gasi hon u ke ninun a göm, ke ulhai ninaböl gau, nipe aigale bi rö midöp u ninagnaböl. Nibi bi anib gau Krais manö aij hag nabun u ninlö, kalip manö hauł rö linab. Pen God nipe ke ginabin a göm hag la rö, nibi bi manö hauł hag nabun anibu nin udeinaböl gau, God kalip ud asik yunab. *

22 Juda nibi bi gau hagpal, “Nan gagep rö rimnap gipe ninun, ninjo hagabim a gun ninbun,” a gipal. Pen Grik nibi bi gau gasi aij aij hain

* 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23

* 1:16: 1Ko 16:15

* 1:18: Ro 1:16

* 1:19: Ais

29:14 * 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17

* 1:21: Mad 11:25

nibö adö rımnap nıñun, a göm pör nöp ulhai nıñbal.

²³ Anıb u me, Krais hanıp nan a göm uma manö u hagaino, Juda nıbi bı gau nıñöm hagnaböl, “Manö iru göp u nıñön gıñıg hagabım,” a gıñaböl. Pen Juda nıbi bı wasö gau hagnaböl, “Manö hain nibö ulhai nıñabun u hagagabım. U manö ñıñıñon limim hagabım,” a gıñaböl.

*

²⁴ Pen God hanıp Juda nıbi bı rımnap abe, Grik nıbi bı rımnap abe, udnabin a göm hag la nıñöm hon Krais nıp nıñun nıñbun, God pıdör halö mıdöp rö, Krais abe unbö rö nöp pıdör halö mıdöp; God gası kıd hiık nıñöb rö, Krais abe unbö rö nöp gası kıd hiık nıñöb. *

²⁵ Nıbi bı gau Krais apöm uma u nıñöm, God nıpe klö mıdagöp a gıñaböl; pen God nıpe klö nıpe ke ga gası u nıñagnaböl. Nıbi bı gau Krais apöm uma u nıñöm, God nıpe gası aıj mıdagöp a gıñaböl; pen God nıpe gası aıj nıpe ke gası nıña ıt u rık nıñagnaböl. *

²⁶ Añ mam bı. Kale ke nıñım! God kalöp wıñ ala ñın u, kale aigale nıbi bı rö mıdaıbe kalöp wıñ ala nıbi bı gası nıñeb a gıpal gau, nıbi bı kub gau, nıbi bı hib mıdöp gau, kalöp iru wıñ alaga. *

²⁷ Nıbi bı gası kıd hiık

nıñbun a gıpal gau nable gañ, a göm, God nıbi bı gası aıj nıñagpal gau uda. Nıbi bı klö mıdpun a gıpal gau nable gañ, a göm, God nıbi bı klö mıdagöp gau uda.

²⁸ Nıbi bı hib halö mıdpun a gıpal gau nıbi bı yıharıñ rö mıdeılañ a göm, God kalıp arö göm, nıbi bı ramö gau hib mıdagöp a gıpal gau kalıp uda.

²⁹ God nıpe anıg ga u, nıbi bı rımnap God amgö ilö adö u, hib kale ke haglö adö arnım rö lagnab, a göm ga. *

³⁰ God gö, Krais Jisas aıp jım ñöl mıdpım. Anıb u, God gö, Krais Jisas nıp nıñ udun, nıp aıp jım ñöl mıdun, nıp gası nıñöl gı mıdpun u me, hon gası kıd hiık nıñeb nıbi bı rö mıdpun. Krais aıp jım ñöl mıdpun u me, God hanıp nıñöm nıbi bı kamıñ aıj yad a gab. Krais aıp jım ñöl mıdpun u me, God hanıp nıñöm nıbi bı asıñ mıdagöp yad ke a gab. Krais aıp jım ñöl mıdpun u me, God hanıp nıñöm nan sı nan naij gıpal gac u Ñı yad hadö ık gı yua a gab. *

³¹ Manö adö anıbu God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, “Nıbi bı mıñ mıñ gun a göl u, kale Bı Kub hanıp nan nıñön nıñön ñöb u gası nıñöm, mıñ mıñ göl,” a gıla. *

2

Pol Krais hanıp mab kros

*ba laŋ uma manö u hag
ñim+döp*

¹ Pen añ mam bi. Am kale aip m+dainö ñin u, God Manö niŋö yabił u hag ñinam a gem, manö kliñ aij auub gau rö aka gasi k+id hiik niŋeb manö gau rö hag ñagnö.

² Am kalip aip m+dem, gasi r+mnap ke niŋem kalip manö hag ñagnabin; Jisas Krais niŋ mab ba laŋ al pak l+lo hanip nan a göm uma gasi adö añ an+bu nöp niŋem, kalip hag ñinabin, a gem, gasi u nöp niŋnö.

³ An+bu u, kalöp aip m+dainö u, hañ roman yad klö m+degeia; yad an+nin gö piñiŋ gem, g+il g+il göl g+ m+dainö. *

⁴ N+bi bi r+mnap manö ke ulhai niŋöm, manö dö kal adip adip adö an+bu nöp rö hagun a göm g+pal rö gagnö. God Ana u yip p+döŋ niŋe u ñö niŋöl g+, Jisas manö aij u p+döŋ halö hag ñinö u waiö niŋbe. *

⁵ God an+g ga u, bi r+mnap manö kliñ aij u haglö, yip niŋ udagöl; pen yad klö yad ke g+inö, kale yip niŋ udöl, a göm, God an+g ga.

God Ana gasi aij ñab

⁶ Pen yad am n+bi bi Krais niŋ kabö rö niŋ ud p+döŋ g+pal gau aip am m+dem, kalip gasi k+id hiik niŋeb manö r+mnap hag ñim+din. Pen ram m+nöŋ adö ił i gasi k+id hiik niŋbal rö hag ñagm+din. Kiŋ gau bi kub

gau, kale gasi k+id hiik niŋbal rö hag ñagm+din. Kiŋ gau bi kub gau kale hir g+inaböl.

⁷ Pen yad kalip manö hag ñim+din an+bu, God gasi k+id hiik niŋeb manö pi göl m+dm+döp u hag ñim+din. Gasi k+id hiik niŋeb manö an+bu hadame dagol gau ram m+nöŋ g+ laga ñin u nöp pi göl m+dm+döp. God niŋe hadame dagol gau ram m+nöŋ g+ laga ñin u nöp, Krais Jisas aip mailö halö m+deinaböl a göm, gasi k+id hiik niŋeb manö aij an+bu hag lö, m+lo padö yabił pi göl m+dm+döp. Yad gasi k+id hiik niŋeb manö an+bu nöp kalip hag ñim+din.

⁸ M+nöŋ naböŋ adö ił i kiŋ gau abe, bi kub gau abe, gasi k+id hiik niŋeb manö an+bu rik niŋagla. Niŋblap rö hagep, B+ Kub mailö halö kumi kabö adö laŋ niŋbö aua u niŋ al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kali kliñ riköm hagla,

“N+bi bi God niŋ m+dmagö l+bal gau,

God kalip ud aij yabił göm, nan aij aij ñinab.

Amgö niŋagla; hag ñ+lo apdi niŋagla;

gasi ke nöp niŋöm, an+g g+inab, a göm niŋagla;

God kalip nan aij aij ke nöp ñin+g gab,” a g+la. *

¹⁰ Pen manö niŋagm+dal an+bu, God niŋe Ana niŋe hanip ñö niŋbun.

God Ana nan gau magöŋhalö ulhai niŋab. God

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1

* 2:4: 1De 1:5

* 2:9: Ais 64:4

nipe nan pi ga gau abe ulhai niṇab.

¹¹ Hon gasi niṇhōn niṇhōn niṇbun u, niṇbi bi riṇnap niṇagpal, pen ana hon ke aṇ daṇ miḍöp u nöp niṇjöb. Anib unbö rö nöp, God nipe gasi niṇhōn niṇhōn niṇjöb u, God Ana nipe nöp niṇjöb.

¹² Pen hon niṇbi bi miṇnōṇ nabōṇ adö iḷ i gasi niṇbal rö gasi niṇagpun. God nipe Ana nipe ke hanip yuö aua niṇjōm God nan aij hanip abōnamö ṇöb u rik niṇbun.

¹³ God hanip nan aij abōnamö ṇöb manö adö anibu nöp hag ṇabun. Bi gasi kiḍ hiḷk niṇbal riṇnap hanip manö anibu haglö niṇagun; God Ana gasi ṇöb rö manö anibu niṇjun me, niṇbi bi gau kalip hag ṇabun. God Ana hanip manö hagö niṇjun, niṇbi bi God Ana aṇ kale daṇ miḍöp niṇbi bi gau kalip hag ṇabun.

¹⁴ Pen niṇbi bi God Ana aṇ kale daṇ miḍagöp niṇbi bi gau, God Ana nan aij abōnamö ṇöb nan gau udagnaböl. Manö aij anibu niṇlö, manö hauḷ rö lö, rik niṇagnaböl. God Ana niṇbi bi aṇ kale daṇ miḍeinab u, God Ana nan aij ṇöb gau rik niṇnaböl.

¹⁵ Pen niṇbi bi God Ana aṇ kale daṇ miḍöp gau, kale nan gau magōṇhalö niṇjōm rik niṇ aij giṇaböl. Pen niṇbi bi God Ana aṇ kale daṇ miḍagöp gau, kale niṇbi bi God Ana aip miḍöp niṇbi bi

gau kalip rik niṇagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adiṇ ap kali kliṇ rikōm haga, “Niṇbi bi an, Bi Kub niṇhōn gasi niṇjöb u rik niṇjōm, niṇp, ‘Anig giṇmōn, anig giṇmōn,’ a giṇab?” ö ga.

Pen Kraiss niṇbi bi nipe miḍpun gau, hanip gasi nipe niṇjöb rö ṇö niṇjöl gi, hon niṇ aij giṇpun. *

3

Jim ṇöl miḍmim, asik ke ke lagmim

¹ Añ mam bi. Nöd kale aip miḍainö ṇin u, niṇbi bi God Ana aṇ kale daṇ miḍöp gau kalip hag ṇiṇmiḍin rö, kalöp u rö nöp hag ṇibnep, pen kale Kraiss niṇp niṇj udmim, ṇiṇ painaṇ rö nöp miḍmiḍim. Anib u, kalöp niṇbi bi ram miṇnōṇ iḷ i rö hag ṇiṇmiḍin.

² ṇiṇ painaṇ ci ṇiṇeb rö u miḍmiḍim u me, yad kalöp ci nöp ṇiṇmiḍin; kale nan magö yabiḷ ud ṇiṇj yumim rö lagmiḍöp u me, yad nan magö yabiḷ kalöp ṇagmiḍin. Miḍpim ṇin i u rö nöp, kale nan magö yabiḷ ud ṇiṇj yumim rö lagöp; kale ṇiṇ painaṇ rö nöp miḍpim. *

³ Miḍpim ṇin i u rö nöp, kale niṇbi bi ram miṇnōṇ iḷ i gasi niṇbal rö nöp gasi niṇbim. Niṇbi bi riṇnap nan kale gau nan yad rö miḍaiböp a giṇmim niṇbim. Mulu lugö, pen pen hag miḍpim. Anig giṇmim, niṇbi

* 2:16: Ais 40:13

* 3:2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2

bî yîharîŋ mîñöŋ naböŋ îl i gîpal rö nöp gî mîdpim. *

⁴ Rîmnap hagpim, "Hon Apolos nîbi bî nîpe mîdpun," a gîpim. Rîmnap hagpim, "Hon Pol nîbi bî nîpe mîdpun," a gîpim. Anîb u, kale yîharîŋ nîbi bî mîñöŋ naböŋ îl i gasî nîŋöm hagpal rö gîpim. *

⁵ Apolos hol mîhönŋ bî kub nîhön rö mîdpul nîŋmim manö anîbu hagpim? Hol yîharîŋ bî wög gep mîhau nöp mîdpul. Bî Kub wög nîhön ke ke hag la u gî mîdul, Jisas Krais manö aij u hag ñailo kale nîŋmim nîŋ udpe.

Pen Bî Kub halîp mîhönŋ wög ke ke haga rö nöp gîpul. *

⁶ God yîp hagajîp, ram mîñöŋ kale u nöd amem nan yîŋ u yîmnö. God Apolos nîp hagajîp, hainö amöm, ñîg am mîl dapöm, nan yîmnö anîbu hoŋ ga. Pen God nîpe nöp geia rana.

⁷ Anîg gö, hol bî yîharîŋ nan yîŋ yîmul, ñîg hoŋ gul gîpul u, hib hol u hagpe adö aragnîm. God geia rana rö, hib nîpe u nöp hagpe adö arnîm.

⁸ Nîbi bî nan yîŋ yîmbal gau, nîbi bî ñîg dap hoŋ gîpal gau, wög adö añî yabîl gîpal u me, God wög gîpal gîpal rö nîŋöm, kalîp pen ñî nab.

⁹ Hol mîhönŋ God wög u jîm ñöl gajul, wög naböŋ nîpe u kale mîdpim. *

Kale God ram nîpe mîdpim

Pen manö ap: kale God ram nîpe mîdpim.

¹⁰ God yîp mög nîŋöm ud aij göm nan aij ña u udem, bî ram gep nîpe yabîl u mîdem, ram padö kub aŋ yaŋ u bîñîŋ gî aij gîñö; pen hainö bî ap apöm ram adîŋ adîŋ mîdeinab gau gab. Pen nîbi bî rîmnap apöm, ram anîbu gun a gaiöl u, nîŋ aij göm göl.

¹¹ God ram nîpe u Jisas Krais nîp padö kub aŋ yaŋ hadö böŋ nöp bîñîŋ göp u, nîbi bî rîmnap padö ke hain nîbö ap bîñîŋ göl rö lagöp. *

¹² Jisas Krais padö kub bîñîŋ göl mîdöp u, nîbi bî rîmnap, ram adîŋ adîŋ gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm gî naböl; pen nîbi bî rîmnap mab lö, wid lö adîŋ adîŋ, nan uŋaŋ uŋaŋ gau dapöm gî naböl.

¹³ Pen Krais apöm nîbi bî manö kub hagnab ñîñ u, wög gî aij gîla adö u ke waiö mîdö nîŋ naböl, haŋowaŋ gîla adö u ke waiö mîdö nîŋ naböl. Mab mîŋaŋ apöm wög aij gî naböl u mîdeinab; pen wög adö adö gî naböl u böŋ nöp in habîk arnab me. *

¹⁴ Padö kub bîñîŋ göl mîdöp adö u, nîbi bî wög gî aij göm ram adîŋ ap gîlö, mab mîŋöŋ apöm ram adîŋ anîbu in habîk aragnab u, kale pen udnaböl.

* 3:3: 1Ko 1:10-11

* 3:4: 1Ko 1:12

* 3:5: Ap 18:4,11

* 3:9: Mad 13:3-9;

Ep 2:20-22

* 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6

* 3:13: 1Ko 4:5

15 Pen nɪbi bɪ rɪmnap wög adö adö nöp göm ram adiŋ ap gɪlō, mab mɪtōŋ apöm ram adiŋ anɪbu in habɪk arnab u, God kalɪp ke ud kamɪŋ yunab pen nɪbi bɪ mög gep rō, ram inō, tɪp gɪ hōŋ yulō, nan mɪdagöp rō u mɪdeinaböl ram nɪpe adö laŋ au.

16 God sabe gep ram nɪpe u kale mɪdpim; God Ana aŋ kale daŋ mɪdöp. *

17 Nɪbi bɪ rɪmnap apöm God sabe gep ram u gɪ naij geinaböl u, kalɪp pen abe gɪ naij gɪnab. God sabe gep ram anɪbu ram nɪpe ke nöp. Pen sabe gep ram nɪpe u kale nɪbi bɪ mɪdpim.

18 Nɪŋ aij gɪmim. Kale rɪmnap gasɪ kub nɪbi bɪ mɪŋōŋ nabōŋ iɪ i gasɪ nɪŋōm hagpal rō nɪŋmim, yɪharɪŋ gau ulhai nɪŋbal rō nöp nɪŋun, nɪbi bɪ gasɪ kɪd hiɪk nɪŋeb mɪdpun a gɪnabim u pen hauɫ alō anɪg hagnabim. Hon nɪbi bɪ hauɫ halō mɪdpun a gɪmim me, gasɪ aij yöl u ulhai nɪŋnabim.

19 Nɪhōn gɪnɪg: mɪnōŋ nabōŋ iɪ i manō kub kub rō hagōm hagpal adö u, God nɪŋō, manō hauɫ nɪŋagep rō löp. God Manō u kalɪ kliŋ rɪkōm hagla,

“Nɪbi bɪ gasɪ kɪd hiɪk nɪŋun,
nɪŋ aij gɪpun a gɪpal gau,
nɪpe gö, gasɪ kɪd hiɪk nɪŋeb
magō anɪbu,
hel ap rō löm,
gasɪ rɪmɪd mɪdmagō kalɪp
ud sɪsɪ lö,

bɪ nagɪman rō mɪdeinaböl,”
a gɪla. *

20 God Manō adiŋ ap halō, Depid kalɪ kliŋ rɪkōm haga,
“Nɪbi bɪ gasɪ kɪd hiɪk nɪŋbun
a gɪpal gau,
manō rɪmnap haglō,
Bɪ Kub nɪpe nɪŋō,
manō iɪ ap mɪdagöp,” a
ga. *

21 Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap, nɪbi bɪ kub mɪdpal a gɪmim, hib hagpe adö aragnɪm. Pen nɪbi bɪ aka nan nɪhōn nɪhōn mɪdöp gau, God kalöp nɪŋōm gɪ la mɪdöp.

22 Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep bɪ kale nöp mɪdpun. Mɪnōŋ nabōŋ iɪ i nɪhōn nɪhōn mɪdöp gau, God kalöp gɪ ñɪlaŋ, a göm, kalöp ñōb. Kamɪŋ mɪdep magō u abe, umeb magō u abe, God kalöp ñōb. Mɪñi mɪdpim rō, hainō mɪdeinabim rō, God kalöp gɪ ñaŋ a göm magōŋhalō kalöp ñōb.

23 Pen Bɪ Kub kale Krais; Krais nɪpe God Ñɪ nɪpe.

4

Jisas manō ud arep bɪ gau

1 Anɪb u, God manō aij pi göl mɪdmɪdöp u, Krais nɪpe Apolos Pol kalɪp bɪ mɪhōŋ hag lö, kale wög gep bɪ nɪpe mɪdpil, a gɪmim gasɪ u nɪŋmim.

2 Bɪ kub ap, bɪ wög gɪ ñeb rɪmnap aip manō hag löm, wög ap kalɪp hageinab u, bɪ wög gep bɪ gau nap kale hagnab rō nöp göl. *

* 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16
12:42

* 3:19: Job 5:13

* 3:20: Sam 94:11

* 4:2: Luk

³ Pen kale yip manö kub hageinabim u, yad gasi iru niŋagnabin. Niŋi bi riŋnap gau yip manö kub hageinaböl u, yad u rö nöŋ gasi iru niŋagnabin. U yip nan yiŋariŋ ap rö löŋ. Yad u rö nöŋ yad ke manö kub hageinabin.

⁴ Yad ke niŋi bi riŋnap gi naiŋ gagpin a gem niŋbin u pen yad aniŋ hagnö, Bi Kub yip bi asiŋ midagöŋ a göm hagagnab. Bi Kub niŋe ke nöŋ yip manö kub hagnab.

⁵ Aniŋ u, miŋi niŋ i manö kub hagagmim. Bi Kub niŋe ke apöm manö kub hagnab. Bi Kub niŋe gö, nan niŋön niŋön pi göl giŋpal gau magöŋhalö waiö liŋab; gasi midmagö riŋmid aŋ kale daŋ gasi niŋön niŋön niŋbal u, u rö nöŋ waiö liŋab. Niŋ aniŋu, God niŋe niŋi bi magöŋhalö ke ke aŋi aŋi gi aiŋ giŋpal giŋpal rö kalip manö aiŋ hagnab. *

⁶ Pen aŋ mam yad gau. Apolos hol miŋön manö kalöŋ hagpin aniŋi, kale manö magö ap iŋ u niŋ aiŋ giŋmim, a gem, kalöŋ hagpin. Manö magö aniŋu hagab: "Gasi kale ke wasö; nan niŋön kal iŋi riŋkla u nöŋ niŋmim hain giŋmim." Hagab rö geinabim u, bi ap hib dap ranmim, bi ap hib dap lugmim, gagnabim. *

⁷ Hon niŋi bi kub, niŋi bi gau niŋi bi pro, a giŋmim niŋbim u aiŋ wasö. Kalöŋ niŋön aiŋ midöp u, God niŋe

nöŋ kalöŋ niŋb. Aniŋ u, kale ai giŋiŋ, hon ke gi aiŋ giŋpun a giŋmim, hib kale ke hagpe adö arab? *

⁸ Gasi kale ke niŋbim u, hon ke nan magöŋhalö hadö udpun; nan pro ap ulep gagöŋ, a giŋmim gasi niŋbim. Gasi kale ke niŋbim u, hon ke niŋi bi gep rö hadö midpun; bi ap hanip gasi riŋnap hag niŋagnab, a giŋmim gasi niŋbim. Gasi kale ke niŋbim u, hon ke kiŋ rö hadö midpun, a giŋmim niŋbim. Pen gasi kale niŋbim u, Jisas manö aiŋ ud arep bi gau kiŋ rö midagal, a giŋmim gasi niŋbim. Pen kale niŋö yabiŋ kiŋ midaiŋbep, hon miŋi miŋi gun, kalöŋ aiŋ kiŋ midbŋop.

⁹ Gasi yad niŋbin u, God niŋe hanip Jisas manö aiŋ ud arep bi gau dam, niŋi bi gau midpal aŋ au, bi naiŋ al pak lep rö dam löŋ. Bi riŋnap gi naiŋ geinaböl u, bi kub manö kub hagöŋ, niŋi bi niŋ midlö niŋöl gi, kalip al pak löŋ, a giŋaböl. Gasi yad niŋbin u, God niŋe gö, hon aniŋ unbö rö nöŋ midpun. Niŋi bi miŋön naböŋ iŋ i abe, ejol kumi kabö adö laŋ abe, niŋ midlö niŋöl gi, hanip bi naiŋ rö al pak liŋiŋ gaböl.

¹⁰ Krais niŋ niŋ udun wög niŋ giŋo, hanip bi hauŋ a göm niŋbal u, pen kalöŋ niŋöm, Krais niŋi bi niŋe gasi kŋö niŋeb gau, a göm niŋbal. Hon bi yiŋariŋ hain u, pen kale niŋi bi kal yabiŋ. Hon bi hib midöp bi u rö wasö, pen

* 4:5: 1Ko 3:8

* 4:6: Ro 12:3

* 4:7: Ro 12:6

kale n̄bi b̄i hib m̄döp u rō m̄dpim.

11 Hadame nöp dagol gau r̄iköl, m̄d damöm, m̄ñi m̄dpun ñ̄n i k̄iyō lō, rugu m̄lep gö, wal̄ij m̄dagō, ram m̄dagō, umeb rō lō, hon pör pak ḡlō ḡlō uṭham yab̄iṭ m̄dpun. *

12 Ke nöp ilön mab udun, nan ñ̄n̄bun. Han̄ip hag juöm ḡlō, kal̄ip pen God kal̄ip abad m̄deiaṇ a gun, n̄ip sabe ḡipun. Han̄ip ḡi naij ḡlō, aliaḡipun. *

13 Han̄ip manō naij hagpal, pen manō hain hagpun. An̄ib u, hon nan ȳihar̄iṇ nan haṭp̄iṭ ad̄iṇ ad̄iṇ ap rō m̄dno m̄dno ñ̄n i auöp.

14 Manō kal̄i kliñ r̄ikabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale ñ̄i pai m̄dmagō yad gau a gem r̄im̄id ukem hagabin.

15 B̄i Krais lau adō m̄dpal gau, iru yab̄iṭ apöm kalöp ud aij göm manō hag ñ̄naböl. Pen b̄i Krais lau adō m̄dpal gau, kalöp nap añ̄i nöp m̄döp. Yad nöd Krais Jisas manō aij n̄ipe u kalöp hag ñ̄nō, kale Krais Jisas n̄iṇ udpe u me, yad nap kale m̄dpin. *

16 An̄ib u, kalöp hagabin, yad ḡipin ḡipin rō n̄iṇmim, adō an̄ibu nöp ḡimim. *

17 Adō an̄ibu nöp, ñ̄i m̄dmagō yad Dimodi, Krais Jisas manō hag ñ̄nō n̄iṇ aij göm, B̄i Kub wög ḡi aij göp

u yunō n̄nab. Amjaköm, yad Krais Jisas n̄ip n̄iṇ udem, Krais Jisas aip j̄im ñ̄öl m̄dem, aige gö rō gem ḡipin u kalöp ȳiswem kauyaṇ hagō n̄iṇnabim. Yad Krais n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip magōṇhalō pör hag ñ̄iṇbin manō u u rō nöp hain gem Krais Jisas aip j̄im ñ̄öl m̄dpin. *

18 Pen kale r̄imnap, Pol auagnab, a ḡimim, aṭeb aṭeb ñ̄öl ḡi m̄dpim.

19-20 Pen B̄i Kub u ȳip yau a gö, ȳiṇ̄id n̄nabin. Ȳihar̄iṇ manō nöp hagöm, God n̄bi b̄i n̄ipe m̄dagal; klō n̄ipe u udöm me, n̄bi b̄i n̄ipe yab̄iṭ m̄dpal. An̄ib u, amjakem n̄bi b̄i aṭeb aṭeb ñ̄ibal gau manō nöp hagaböl aka God klō n̄ipe udöm m̄dpal a gem n̄iṇnabin. *

21 An̄ib u, yad apem kalöp n̄ihön ḡinam? Ur ap daunam aka kalöp m̄dmagō lem, manō hain hain hagnam? Yad n̄ihön ḡinō, kalöp aij ḡinab?

5

B̄i ap nap n̄ibin n̄ipe u n̄ip si uda

1 Manō ap halō haglō auō ȳip hagpal, “Kale God p̄ig m̄dpim gau b̄i kale ap uraköm nap n̄ibin n̄ipe u n̄ip si udöp,” a ḡipal. Pen n̄bi b̄i God n̄ip n̄iṇagpal gau nan si nan naij an̄ibu rō gagpal me. *

* 4:11: 2Ko 11:23-27

* 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8; Mad 5:44

* 4:15: Gal 4:19

* 4:16: Plp 3:17

* 4:17: Ap 19:22

* 4:19-20: 1Ko 2:4

* 5:1: Lep 18:7-8;

² Pen gasi kale niñbim u, hon nibi bi aij, a gipim. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög giböp; bi anibu hag höñ yubep; nibi bi Bi Kub lau adö mīdpim gau ap magum ginabim ñin u, bi anibu kale aip magum gagböp. Pen namam kale u anig gö kalöp nable göm mög gagöp ar?

³ Yad mīlō ke gai i mīdpin u pen kalöp gasi niñöl gi nöp mīdpin. Bi nan si nan naij göp anibu, nīp niñhön niñhön ginabun u yad hadö niñ libin. *

⁴ Kale nibi bi Bi Kub hon Jisas lau adö mīdpim gau ap magum ginabim ñin u, Pol hanip gasi niñab a gīmim, Bi Kub hon Jisas klō nīpe kalöp ñō udmim,

⁵ bi anibu nīp hag gīpe, kale aip magum gāñim. Seden aip nöp ajōm me, hañ roman nīpe naij gö, gasi hain nībō niñjōm, Bi Kub manō kub hagnab ñin u, ana nīpe kamīñ mīdainim rō lōp. *

⁶ Pen kale bi nan naij göp u aip jīm ñöl mīdmim, mīd aij gīpun a gīmim gasi u niñbim u aij gagöp. Bred gun a gaiöl, nan yīs pro marap nöp ud plaua rin yañ halö līlō, yīs pro u geinab plaua anibu magōñhalö kub yabiñ rannab. *

⁷ Kale mīñi bred yīs halö mīdagöp rō mīdpim u, nan yīs nöd nībō u magōñhalö ud ke gau yumim, bred yīs mīdagöp rō, nibi bi asiñ

mīdagöp nöp mīdaimim. Kale nibi bi asiñ mīdagöp hadö mīdpim me. Niñhön ginig: Pasopa ñin u Juda kai sipsip pi pak God nīp sabe gi ñōm, God nīpe kalip ud asiñk yua u aij gö niñöl gi mīdeila. Pen Krais nīp Pasopa sipsip pi hon rō hadö pak sabe gīla u me, God amgö ilō nīpe u hon nibi bi asiñ mīdagöp hadö mīdpun. *

⁸ Anib u, Krais nīp nan sabe gep rō al pak līlō, God hanip ud kamīñ yua u, gasi niñjun, Pasopa hon u aij göp a gun ñinjun. Pen Pasopa hon niñjeinabun u, yīs halö, nan si nan naij gau halö, niñjagnabun; gasi aij magö u nöp niñjun, manö niñjō u nöp niñjun, bred yīs mīdagöp gau nöp udun niñnabun. *

⁹ Kalöp köp ap kalī kliñ rikem hagnö, “Nibi si udep bi gau, bi si udep nibi gau, kalip aip jīm ñöl mīdagaimim,” a ginö.

¹⁰ Pen kale hagnabim, “Pol hagöp, ‘Nibi bi Krais nīp niñ udpal gau kale nibi bi Krais nīp niñ udagpal gau kalip magōñhalö arö gīlan,’ a göm hagab,” a ginabim. Pen u wasö. Nibi bi Krais nīp niñ udagpal gau, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rīmnab halö udun a göm, nibi bi rīmnab nan kale piñ gi udöm, nan yiñharīñ gau god hon a göm sabe göm gīmīdal nibi bi gau, mīnōñ nabōñ iñ i pro mīdagpal. Ram mīnōñ gau

* 5:3: Kol 2:5

* 5:5: 1Di 1:20

* 5:6: Gal 5:9

* 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19

* 5:8: Dud 16:3

magöŋhalö mǝdpal u, kalǝp arö gun rö lagöp.

¹¹ Pen köp nöd nǝbö kalǝ klǝñ rik yunö manö anǝbu mǝñi hag aij gǝnabin. Bǝ Kub Jisas nǝñ udpun a gǝpim nǝbi bǝ gau bǝ ap aka nǝbi ap urak, nǝbi si bǝ si göm, pör nöp nan aij rǝmnap halö udun a göm, nan yǝharǝñ gau god hon a göm sabe göm, nǝbi bǝ gau manö naij hagö, nǝbi bǝ rǝmnap nan kale rǝmnap pǝñ gǝ udöm, ñig wain ñig klö iru nǝñlö hauǝ alö, gǝmǝdal nǝbi bǝ gau kalǝp aip ajagmim, jǝm ñöl nan ñǝñagmim. *

¹²⁻¹³ Nǝbi bǝ Kraiss nǝp nǝñ udagpal gau, nan si nan naij gaiöl u, nǝhön gǝñig anǝg gǝpim, a gem, kalǝp manö kub hagagnam. God nǝpe nöp manö anǝbu kalǝp hagnab. Pen Bǝ Kub Jisas nǝñ udpun a gǝpim nǝbi bǝ gau, nan si nan naij gaiöl u, nǝhön gǝñig anǝg gǝpim, a gǝmim, kalǝp manö kub hagmim. God Manö u Mosǝs adǝñ ap kalǝ klǝñ riköm haga, "Nǝbi bǝ nan si nan naij gǝmǝdal gau hag höñ yube aröl," a ga. *

6

Kraiss nǝbi bǝ rǝmnap manö mǝdeinab u, kale ke ud asǝkmim

¹ Pen namam kale Kraiss nǝp nǝñ udöp ap manö mǝdö, bǝ Kraiss nǝp nǝñ udpal gau nöp manö kub anǝbu nǝñnaböl. Pen ai gǝñig bǝ

Kraiss nǝp nǝñ udagpal gau manö kub anǝbu nǝñöl?

² Hon Kraiss nǝbi bǝ nǝpe, hainö nǝbi bǝ ram mǝñöñ ñ i gau gau magöŋhalö kalǝp manö kub hagun ud asǝknabun. Pen kale nǝbi bǝ ram mǝñöñ ñ i magöŋhalö manö kub hagmim ud asǝknabim u, kale nǝbi bǝ kale ke rǝmnap manö mǝdnǝg gab u nǝñmim hag ud asǝknabim. *

³ Hon hainö ejol gau kalǝp abe manö kub hagun ud asǝknabun. Anǝb u, mǝñöñ naböñ ñ i manö mǝdnab u, ke hagun.

⁴ Kraiss nǝbi bǝ nǝpe gau, kale manö kub ud asǝkep bǝ kub rǝmnap nǝñöm, Kraiss manö nǝñ udagal a göm, kalǝp gasǝ mǝñör nǝñbal. Anǝb u, manö kub rǝmnap mǝdainǝm, kale ai gǝñig bǝ kub anǝb gau arǝbim?

⁵ Manö hagabin anǝbi, kalöp nable gǝñǝm a gem hagabin. Kale ke bǝ gasǝ aij nǝñöb bǝ ap, Kraiss nǝbi bǝ anǝ hon auǝ manö kub hagno nǝññǝm bǝ ap mǝdagöp a gǝpim akanǝ

⁶ Anǝb unbö rö nöp gǝbep u aij. Pen kale unbö rö gagpim. Kraiss nǝñ udöp nǝmam ap urak, Kraiss nǝñ udöp nǝmam nǝpe ke dam Kraiss nǝñ udagpal nǝbi bǝ gau mǝdpal anǝ au manö kub hagpal.

⁷ Pen kale Bǝ Kub Jisas nǝñ udpim rǝmnap urakmim, naññ namam kale ke rǝmnap dam manö kub

* 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10

* 5:12-13: Dud 13:5; 17:7

* 6:2: Rep 3:21

hagpim u niñem niñbin, kale B+ Kub Jisas niñ udpal niñbi b+ gipal rö gagabim. B+ Kub Jisas niñ udpim nañin namam rimnap kalöp g+ naij gaiöl u, arö g+ nabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö. B+ Kub Jisas niñ udpim nañin namam rimnap nan kalöp t+p g+ udaiöl u, arö g+ nabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö.

8 Pen kale ado g+mim, urakmim, B+ Kub Jisas niñ udpim nañin namam kale ke rimnap nan kalöp t+p g+ udpim. Kale urakmim B+ Kub Jisas niñ udpal nañin namam kale ke rimnap kalip g+ naij gipim.

9 Pen kale niñ aij g+mim. Niñbi b+ g+ naij g+m+dal gau, God kalip dam ram aij niñpe lañ ud aragnab. Niñ aij g+mim, dui gagmim. Nan y+har+ñ gau god hon a göm sabe göm g+m+dal niñbi b+ gau; niñbi si b+ si göm g+m+dal niñbi b+ gau; b+ niñbi aip wasö b+ ap nöp aip g+ ajöm g+m+dal b+ gau; God kalip dam ram aij niñpe lañ au ud aragnab. *

10 Niñ aij g+mim. Nan si udm+dal niñbi b+ gau; pör nöp nan aij rimnap halö udun a g+ gasi niñm+dal niñbi b+ gau; niñbi b+ ñ+g wain ñ+g klö iru ñ+ñöm hauł alö g+m+dal niñbi b+ gau; niñbi b+ rimnap kalip manö naij manö piral hgm+dal niñbi b+ gau; niñbi b+ rimnap nan kale p+ñ g+

udm+dal niñbi b+ gau; God kalip magöñhalö dam ram aij niñpe lañ ud aragnab. U niñ aij g+mim, dui gagmim.

11 Kale rimnap nöd an+g rö g+ m+dm+dim. Pen B+ Kub Jisas Kraiss han+p a göm uma u me, God hon Ana niñpe u apöm, nan si nan naij gac kale u t+k g+ yuöm, kalöp God niñ wög gep niñbi b+ ke löm, niñbi b+ as+ñ m+dagöp m+dpim a ga. *

12 Kale rimnap hagpim, “Yad nan niñhön g+nam a g+nabin u g+nabin; u manö m+dagöp,” a gipim. An+g hagpim u pen adö rimnap geinabin yip nan aij ap g+ ñagnab. Kale hagpim, “Yad nan niñhön g+nam a g+nabin u g+nabin; u manö m+dagöp,” a gipim. An+g hagpim u pen yad adö rimnap gem, g+ dam dam m+do m+do yad b+ nag+man rö m+dem, adö an+bu nöp gasi niñem g+nabin; y+har+ñ m+deinam rö lagnab. An+u niñem, yad an+g göl gagnabin. *

13 Kale rimnap pen hagpim, “Han+p mudun m+doöp u me, nan niññöl g+ nöp m+deinabun,” a gipim. An+g hagpim u pen God gö mudun u abe, nan an+u gau abe p+is g+nab. God niñbi b+ hañ roman kale g+ la u, niñbi si b+ si göl a göm g+ laga. Hañ roman klö kale u, B+ Kub niñ wög göl g+ m+dmim a göm ga. B+ Kub niñpe nöp hañ roman kalöp nan niñm+doöp. *

* 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15

* 6:13: 1De 4:3-5

* 6:11: Dai 3:3-7 * 6:12: 1Ko 10:23

14 God klö nipe u nöp gö me, Bî Kub uraka. Klö nipe u nöp gö me, hon u rö nöp uraknabun. *

15 Nîj aij gîmim. Kale Krais aip jîm ñöl mîdpim u, ñîñ kîd ma kîd nipe ke u mîdpim. Krais hañ roman nipe u, bî si udep nîbi aip jîm ñagnîm, wasö yabi! *

16 God Manö u, Mosîs adiñ ap kalî kliñ rîkôm haga, “Bî nîbi udöm aip jîm ñöl mîdeinabil u, kale mîhøj hañ roman aîñ ap nöp mîdeinabil,” a ga. Anîb u rö, bî an nipe bî si udep nîbi ap ud aip jîm ñöl mîdeinab u, kale mîhau hañ roman aîñ ap nöp mîdeinabil. *

17 Pen nîbi bî an Bî Kub aip jîm ñöl mîdeinab u, ana nipe Bî Kub Ana nipe aip jîm ñöl mîdeinabil. *

18 Nîbi si bî si gagmim. Nîbi bî nan si nan naij rîmnap gîñaböl gau, hañ roman høj adö gîñaböl, pen nîbi si bî si gîñaböl gau hañ roman kale ke gî naij gîñaböl.

19 Nîj aij gîmim. God nipe Ana Uî u yuö apöm, an kalöp dañ mîdöp. Hañ roman kale u Ana Uî ram raul nipe mîdep u. Anîb u, ke gasî nîñbun rö gun a gun gasî u nîñagun. Hañ roman gasî rîmîd mîdmagö kale nan kale wasö. God nipe kalöp rau adog uda.

20 Krais nipe nan aij yabi! yuöm kalöp rau adog uda.

Anîb u me, hañ roman kale gau gî aij göl gî mîdpe nîñöl gî, God nîñö, nîp aij gîñîm; nîbi bî gau nîñöm God nîp aij a göl. *

7

Ber mîhau hañ roman kale aîñ ap mîdöp

1 Yîp köp kalî kliñ rîkmim manö hagpe u, kalöp pen hagnîg gabin. Bî gau nîbi udagnaböl u aij.

2 Pen nîbi si bî si gîpal u naij göp rö, bî gau nîbi kale ke udöm mîdeinaböl u aij; nîbi gau bî kale ke udöm mîdeinaböl u aij.

3 Pen anîg gî mîdöl gî, nîbi gîñîg a gainîm u, nugmul yau a gîñîm. Nugmul nipe gîñîg a gainîm u, nîbi nipe u rö nöp yau a gîñîm.

4 Nîbin hañ roman u nan nipe ke wasö; nugmul aip nan kale jîm ñöl. Nugmul hañ roman u u rö nöp nan nipe ke wasö; nîbin aip nan kale jîm ñöl.

5 Anîb u, nugmul hagö, nîbin wasö gagnab. Nîbin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nöp gîmil gîmil. Pen God nîp gasî aîñ nîñul, sabe göl gî nöp mîdaiul a gîmil, manö hag adö aîñ ap lîmil, ñîñ rîmnap yîharîñ mîdmil, God nîp sabe göl gî mîdeinabil. Hainö kauyan gîñabil. Wasö u, yîharîñ mîdeinabil rö, gasî rîmnap nîñmil gîlö arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmil rö löp.

* 6:14: Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14

* 6:15: Ep 5:30 * 6:16: Mad 19:5

* 6:17: Jon 17:21-23; Ro 8:9-11 * 6:20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

6 Pen kale ber ñin rımnap yıharıñ mıdmil, God nıp sabe gı mıdmil, u hagagabin. Pen kale ke ber mıhau manö hag adö añi ap lımil, ñin rımnap yıharıñ mıdul, God nıp sabe gı mıdaiul, a geinabil u, u manö mıdagöp, a gem hagabin.

7 Gası yad nıñbin u, nıbi bı magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim u aij. Anıg göl gası nıñbin u pen God gası nıpe ke nıñöb rö, hanıp nan aij ke ke ñöb. Nıbi bı rımnap nan aij ap ñö, adö rımnap ke gıpal; pen nıbi bı rımnap nan aij ap ke ñö, adö rımnap ke gıpal. Anıg rö, kale magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim a gem hagagabin.

8 Pen nıbi praj bı praj mıdpim gau abe, nıbi palpal gau abe, yad yıharıñ mıdpin rö mıdeinabim u aij.

9 Pen nıbi bı rımnap yıharıñ mıdöm, si gun a göm gası u nöp auö, mıd aij gagnaböl. Anıg gainım u, bı gau nıbi kale ke ke udöl, nıbi gau bı kale ke ke udöl. Wasö u, añ kale yañ mab rö inö, mıd aij gagnaböl. *

10 Bı ber bı gau, kalıp manö ap hagnıg gabin. Pen yad nöp wasö; Bı Kub u manö nıpe. Nıbi gau nugmul bı kale arık aragmim. *

11 Pen rımnap arık araiöl u, bı hain nıbö udagöl; yıharıñ nöp mıdaiöl. Bı udnıg, am nugmul kale nöd nıbö u nıp kauyañ udöl. Kale

bı gau u rö nöp, nabin bı kale u rö nöp hag yuagmim.

12 Pen kalöp nıbi bı rımnap gau manö ap hagnıg gabin. Pen Bı Kub manö nıpe u udem, kalöp hagagabin; gası yad ke nıñbin rö u kalöp hagabin. Pen bı ap, nıpe nıbi Kraıs nıp nıñ udagöp nıbi ap udöl gı mıdeinabil u, nıbi anıbu, nugmul aip mıdaiul, a geinab u, nugmul nıpe, nıbi Kraıs nıp nıñ udagöp a göm, ası ması göm hag yuagnab.

13 Pen nıbi ap, nıpe bı Kraıs nıp nıñ udagöp bı ap udöl gı mıdeinabil u, bı anıbu, nıbin aip mıdaiul, a geinab u, nıbin nıpe, nugmul Kraıs nıp nıñ udagöp a göm, ası ması göm arık aragnab.

14 Nıbi Kraıs nıp nıñ udöp u me, bı Kraıs nıñ udagöp bı nıpe u nıbin aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nıbin u abe nugmul u abe nıbi bı nıpe ke mıhönj mıdpil. Pen bı Kraıs nıp nıñ udöp u me, nıbin Kraıs nıñ udagöp nıbin nıpe u nugmul aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nugmul u abe nıbin nıpe u abe nıbi bı nıpe ke mıhönj mıdpil. Wasö u, ñı pai kale gau nıbi bı Kraıs nıñ udagpal ñı pai rö lıblap. Pen nap kale aka nıme kale Kraıs nıp nıñ udpal rö, God u rö nöp nıñö, ñı ñı pai nıpe ke rö mıdpal.

15 Bı ber bı udöl mıdpal gau, nugmul nöp Kraıs nıp nıñ udöm mıdö, nıbin nıpe Kraıs nıp nıñ udöm mıdageinab u nıpe klö göm

nugmul nipe nɪp arɪk arnɪg gainɪm u, nugmul nipe, nɪbi yad a gɔm, ud rɪbɪkagnɪm; yau a gɔ, arnɪm. Wasö u, pen pen gɪmil mɪd aij gagnabil. Pen nɪbi u Krais nɪp nɪŋ udöm mɪdö, nugmul nipe Krais nɪp nɪŋ udöm mɪdageinab u nipe klö gɔm nɪbin nipe nɪp arɪk arnɪg gainɪm u, nɪbin nipe, bɪ yad a gɔm, ud rɪbɪkagnɪm; yau a gɔ, arnɪm. U manö mɪdagöp. Wasö u, pen pen gɪmil mɪd aij gagnabil me. God agamɪj mɪd aij gɪlanj a gɔm hanɪp udöp. *

16 Pen kale nɪbi gau, Krais nɪp nɪŋ udpim u, nagamul Krais nɪŋagöp u aip mɪdmil, nipe Krais nɪŋ udnɪm rö löp. Pen kale nugmul bɪ gau, Krais nɪp nɪŋ udpim u, nabin Krais nɪŋagöp u aip mɪdmil, nipe Krais nɪŋ udnɪm rö löp. *

17 Nɪbi bɪ Krais lau adö mɪdpal ram gau magöŋhalö kalɪp pör hagmɪdin, “Kale ke nɪhön nɪhön gɪmim rö mɪdaibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anɪbu nöp mɪdaimim,” a gɪmɪdin.

18 Bɪ hañ hadö rɪb gɪ dö gɪla ap, hainö God nɪp wiñ alöm udnab u, nipe anɪg göl mɪdpin a gɔm gasɪ iru nɪŋagnɪm. Pen bɪ hañ rɪb gɪ dö gagla ap, hainö God nɪp wiñ alöm udnab u, yɪp hañ rɪb gɪ dö gagal a gɔm gasɪ u nɪŋagnab; nɪp hañ rɪb gɪ dö gagöl.

19 God nipe nɪŋö, bɪ hañ

rɪb gɪ dö gɪpal aka rɪb gɪ dö gagal u, u nan yɪharɪŋ yabɪɪ; God hagö nɪŋun gɪnabun u, u nan kub yabɪɪ. *

20 Kale ke nɪhön nɪhön gɪmim rö mɪdaibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anɪbu nöp mɪdaimim.

21 Kalöp rɪmnab bɪ rɪmnab rauöm dam wög kale u hag lɪlö, pe u udagmim, hagpal hagpal rö gɪmim, nagɪ wög rö gɪpim. Pen God kalöp wiñ alöm udö nɪbi bɪ nipe mɪdpim u, nagɪ wög rö gɪpim u arɪk arun a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Pen hainö arö gɪmim yɪharɪŋ mɪdmim rö lainɪm u, arö gɪmim yɪharɪŋ mɪdaimim.

22 Nɪbi bɪ an an, bɪ rɪmnab rauöm dam wög kale u hag lɪlö, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagɪ wög rö gɪmim gɪ mɪdpe, hainö Bɪ Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabɪɪ yuöm, kalöp rau adog udö, nɪbi bɪ nipe ke mɪdpim. Pen nɪbi bɪ an an, bɪ rɪmnab hagpal hagpal rö nöp nagɪ wög rö gɪmim gɪ mɪdagpe, hainö Bɪ Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabɪɪ yuöm, kalöp rau adog udö, nɪbi bɪ nagɪ wög gep nipe ke mɪdpim. *

23 Krais nipe nan aij yabɪɪ yuöm kalöp rau adog udö, nɪbi bɪ nipe mɪdpim. Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnab nagɪ wög gep nɪbi bɪ kale mɪdaiun a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim.

24 Anɪb u, añ mam bɪ. Kale ke nan nɪhön nɪhön gɪmim

* 7:15: Ro 14:19

* 7:16: 1Pi 3:1

* 7:19: Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15

* 7:22: Plm

rö mîdaibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anîbu nöp mîdaimim.

²⁵ Pen nîbi udmim aka nîbi udagmim, manö hag nîñbe u hagnîg gabin. Manö anîbi Bî Kub u hagö nîñem kalöp hagagabin. Pen nîpe yîp mög nîñöm udöm wög ke hag la rö, gasî nîñ aij gem kalöp manö hagnîg gabin anîbi, manö nîñö a gîmim nîñmim.

²⁶ Nîbi bî Krais nîp nîñ ud-pun uri mîñör udun uñham mîdnabun u, mîdpim rö nöp mîdaimim u aij.

²⁷ Kale bî nîbi halö mîdpim gau, nîbi hon gau arö gun yîharîñ mîdaiun a gîmim gasî u nîñagmim. Pen kale bî nîbi halö mîdagpim gau, nîbi udun a gîmim gasî u nîñagmim.

²⁸ Pen kale bî gau, nîbi udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Kale nîbi praj gau, bî udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Udmim uñham mîdaimim a gem gasî u nîñem kalöp hagabin.

²⁹ Añ mam bî. Mîdpun ñîñ i mîlô padö mîdagnab. Kale nîbi halö mîdpim bî gau, nîbi halö bî mîdagpim rö mîdaimim.

³⁰ Mîñör gîpim nîbi bî gau, mîñör gagep nîbi bî rö mîdaimim. Mîñ mîñ gîpim nîbi bî gau, mîñ mîñ gagep nîbi bî rö mîdaimim. Nan raubim nîbi bî gau, nan mîdagöp nîbi bî rö mîdaimim.

³¹ Mîñör nabör ñîñ i nan gau udmim gîpim nîbi bî

gau, gasî adö añî anîbu nöp nîñmim gagmim. Mîñör nabör ñîñ i ke hain nîbö lîñab ñîñ u söl mîdöp. *

³² Yîp aij göp u, kalöp marö kub gagnîm. Bî nîbi udagpal gau, Bî Kub nîp gasî nîñöm, nan nîñön gîñö, Bî Kub nîp aij gîñab a göm, gasî u nîñnaböl.

³³ Pen bî nîbi udpal gau, nîñön gîñö, nîbi yad u nîp aij gîñîm a göm, nan mîñör nabör ñîñ i gasî kub nîñöm gö arnab.

³⁴ Anîg gö, nîpe gasî mîñöp nîñnab. Pen nîbi bî udagöp u, Bî Kub nîp nöp gasî añî nöp nîñnab. Hañ roman gasî rîmîd mîdmagö yad magöñhalö Bî Kub nîp nöp ñem, nîp mîdmagö lem, wög gîñam a göm, gasî u nöp nîñnab. Pen nîbi bî udpal gau, nîñön gîñö, bî yad u nîp aij gîñîm a göm, nan mîñör nabör ñîñ i gasî kub nîñöm gö arnab.

³⁵ Manö hagabin anîbi, kalöp wiñö gem hagagabin; kalöp gasî nîñem, Bî Kub nîp añî nöp gasî nîñöl gî, mîdmagö löl gî mîdaimim a gem hagabin.

³⁶ Pen bî ap yîharîñ mîdö, nîp nîbi dap ñîlô, yad bî wasöke mîdeinabin a göm, mîd damöm, hainö nîbi anîbu nîp nîñöm, nîpe mîd aij gagöp, a göm, nîp mög nîñöm udnabin a gîñab u, udnîm. Manö mîdagöp. Nîpe nan si nan naij ap gagnab. Nîbi udnab u aij.

* 7:31: 1Jn 2:17

³⁷ Pen bi ap yiħariŋ midö, nıp nıbi dap ñlö, yad bi wasöke midem mid aij gınabin a göm, gası adö anıbu nöp klö gi nıŋ damöm, nıbi udagnabin a gınab u, udagnım. Manö midagöp. Nıpe u rö nöp gi aij gınab. Nıbi udagnab u aij.

³⁸ Anıb u, nıbi dap ñlö, udnım u, gi aij gınab. Pen nıbi dap ñlö, udagnım u, gi aij yabıl gınab.

³⁹ Nıbi gau, nugmul kamıŋ mideinab u, aip mideinabil. Umnab u me, am bi hainö udnabin a gınab u, udnab; gası nıpe. Pen udnıg gınab u, Bi Kub lau adö midöp bi ap nöp udnab. *

⁴⁰ Pen gası yad nıŋbin u, nugmul umö, nıbi yiħariŋ adu midpal rö midainım u aij. Nıpe ñıñı löl gi midöm, mid aij gınab. Yad gası nıŋbin, God Ana nıpe yıp gası ñö nıŋöl gi kalöp manö anıbi hagabin.

8

“Nan pak god pıral wıp haj nan gau sabe gıpal u ñıŋun aka wasö?” gıla

¹ Pen nıbi bi nan pıral wıp haj nan gau sabe gıpal gau, nan ap dap pak nan pıral anıb gau kalıp sabe gi ñeinaböl u, ñıŋun aka ñıŋagun a gımim yıp hag nıŋbım u, kalöp pen hagnıg gabin. “Hon nıbi bi magöŋhalö gası ke ke midöp,” a gıpım u, nıŋö nöp

hagpım. Pen gası rımıd hon ke nıŋun, nıŋ aij gıpun a gınabun u, hib hon ke hagno adö arnım rö löp. Pen nıbi bi gau kalıp midmagö lınabun u, klö rımnab halö udun, Krais haga rö nöp gi aij gıno arnab. *

² Pen hon gası nıŋeb midpun a gıpal nıbi bi gau, yiħariŋ adö adö nöp nıŋöm anıg hagpal. *

³ Nıbi bi God nıp midmagö libal gau, God nıpe kalıp nıŋöb.

⁴ Pen nıbi bi nan ap dap pak nan pıral anıb gau nıp sabe gi ñeinaböl u, ñıŋun aka ñıŋagun? Pen hon nıŋbun, nan pıral sabe gıpal anıb gau nan nıŋö wıhö, u nan yiħariŋ. Hon nıŋbun, God ańı nöp midöp. *

⁵ Nıbi bi rımnab, god iru nöp, bi kub iru nöp kumi kabö adö laŋ abe mınöŋ naböŋ ıı i abe midpal, a göm gası u nıŋbal.

⁶ Pen God hon u ańı yabıl midöp. Nıpe Bapi hon nan gau magöŋhalö gi lö midöp. Nıpe midö nıŋöl gi me, hon midpun. Bi Kub Jisas Krais u, u rö nöp ańı nöp midöp. Nıpe midö me, God nan gau magöŋhalö gi lö midöp. Nıpe midö nıŋöl gi me, hon midpun. *

⁷ Pen nıbi bi rımnab manö anıbu nıŋagpal. Nagı adö u aij, nagı adö u naij, a göm nıŋ aij gagal. Anıb u, god pıral gau nıp nan pak sabe gi ñıbal

* 7:39: Ro 7:2-3 * 8:1: Ap 15:29 * 8:2: Gal 6:3 * 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39;

6:4 * 8:6: Ep 4:5,6

nan u ñiñöm, niñhön giñig
god piral ñibal nan ñiñbun a
göm gasi iru niñnaböl.

⁸ Pen nan asi masi giñabun
aka hañwato ñiñnabun u,
God niñjö, manö midagöp.

⁹ Pen kale niñbi bi niñ aij
gipim gau, nan ap ñiñno, añ
mam hon niñ aij gagal gau
niñöm ap lug paköl rö löp
a giñim gasi u niñöl giñim
nan ñiñmim. *

¹⁰ Niñhön giñig: kale niñbi
bi niñ aij gipim gau, am
god piral sabe gipal ram raul
migan u ammin, nan ñiñbe,
nañin namam niñ aij gagal
gau, ap kalöp niñöm, kale u
rö nöp ñiñöl rö löp.

¹¹ Anib u, kale niñ aij
gipun a giñim giñe, nañin
namam Kraus udnabin a göm
uma ap gasi mälö löp göm u rö
nöp nan anibu ñiñöm, ap lug
pknab. *

¹² Kale anig geinabim u,
adö anibu nöp nañin namam
kale gau niñöm, adan aij
mai, adan naij mai, niñ aij
gagnaböl. Anib u, kale nañin
namam gau kalip nan si nan
naij giñim, Kraus niñ nan si
nan naij giñabim.

¹³ Anib u, nan ñiñeb
rimnap niñnö, añ mam
ap niñöm ap lug pakeinab
u, yad nan yuö rimnap
ñiñagnabin; yiñariñ hañ
maj nan ñiñem umnabin. *

9

Pol pe udagmidöpu niñ aij

ga

¹ Yad Jisas manö ud arep
bi ap midpin. Yad Bi Kub
hon Jisas niñ amgö yad ke
niñnö. Kale Bi Kub niñbi bi
niñe midpim u, yad Bi Kub
niñ wög gem, manö aij niñe
u hag ñainö, niñ udmim me,
niñbi bi niñe midpim. Anib u,
nan ap yiñ adan wamagöp. *

² Yad Jisas manö ud arep
bi ap midpin u, pen niñbi bi
rimnap yiñ niñöm, Pol Jisas
manö ud arep bi ap midöp,
a göm niñagnaböl. Pen gasi
yad niñbin, kale niñbi bi gau,
niñjö nöp Pol Jisas manö ud
arep bi ap midöp a giñim
niñbim. Niñbi bi gau pen, kale
Bi Kub niñbi bi niñe midpim
u niñeinaböl u, niñjö nöp Bi
Kub niñe ke Pol manö niñe
ud arep bi ap hag lö midöp,
a giñaböl. *

³ Niñbi bi rimnap yiñ manö
kub hagpal gau kalip, pen
anig hagabin.

⁴ Kalöp wög giñ ñiñbin u
rö, pen nan magö udnam rö
lagöp akan. *

⁵ Wög kalöp gipin rö, yad
pen niñbi Jisas niñ niñ udöp
ap udem, dam Jisas manö aij
hag ñiñ ajöl giñ, nan ñiñul rö
lagöp akan Bi Jisas manö ud
arep bi rimnap abe, Bi Kub
niñmam hain niñe gau abe,
Pida abe, pör niñbi kale gau
halö dam, Jisas manö aij hag
ñiñ ajmidal.

⁶ Aka Banabas hol miñhön
nöp mani wög gul nan

* 8:9: Ro 14:13-15; Gal 5:13

* 8:11: Ro 14:15,20

* 8:13: Ro 14:21

* 9:1:

Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9

* 9:2: 2Ko 3:2-3

* 9:4: Luk 10:8

ñiñnabul?

⁷ Bî ami gau wög gîpal rō, nan kale ke ulhai niñagpal. Kalîp nan ñilō ñiñbal. Bî wain wög gî yîmbal gau, yîmbal rō, wain magō rîmnap ral dapōm ñiñbal. Bî kaj sipsip mukpal gau, mukpal rō, ci rîmnap udōm ñiñbal.

⁸ Manō hagabin anîbu niñbe, niñbi bî gau gasî niñbal rō nöp hagab a gî nabim rō lōp. Pen lo manō adō anîbu nöp hagab me.

⁹ God Manō u, Mosîs adîñ ap kalî kliñ rîkōm haga, “Kale kaj kau gau pañîd dapim,

wid hon abhib jaklō, magō u ke lōm, cōg u ke lōm gañ a gîmim

dap libe wög gîlō niñjöl gî,

maj mîgan kale u nagî lî rîbîk gagmim.

Wög gî naböl rō rîmnap ñiñnaböl,” a ga.

Pen God niñpe kaj kau gau gasî niñjōm manō anîbu ha-gaga. *

¹⁰ Hanîp niñbi bî gasî niñjōm haga. Niñbi bî wög klō yabîl göm wög yîmbal gau, niñbi bî wög klō göm nan ral daubal gau, wög gîpal rō kalîp rîmnap ñilō ñiñjöl gî, aij a gö niñjöl gî wög göl a ga. *

¹¹ God manō hagöp nan aij u mîdmagō añ kalöp dañ yîmbun u rō, kale pen nan mînōñ nabōñ il i

mîdöp rîmnap hanîp ral dap ñiñnabim u aij. *

¹² Pen bî rîmnap kalöp manō aij u hag ñilō, mani nan gau ñîbim rō, Banabas hol bî mîhau kalöp pör hag ñîmîdul u, halîp bî ñagnabim akan

Pen kalöp hag niñblop, mani nan gau udblop, pen niñbi bî rîmnap niñjōm hagblap, “Mani nan a gî asîb göl gî ajabil u, pen piral lîmil, ‘Krais manō aij u hag ñî ajabul,’ a gîpil,” a gîblap. Anîg rō anîbu niñjöl, Krais manō aij u niñagnaböl rō lōp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau ñîjöl gul, Krais manō aij u hag ñî ajpul. *

¹³ Pen kale niñbim: bî God sabe gep ram raul mîgan wög gîpal gau, nan God niñp dap ñîbal gau rîmnap udōm ñiñbal. Bî God wög göl gî, yaur wal bîd adō pak sabe gîpal gau rîmnap udōm ñiñbal. *

¹⁴ Anîb unbō rō nöp, Bî Kub hagō, manō aij niñpe hag ñî naböl niñbi bî gau, kalîp pen nan kale Bî Kub niñp ñeb rîmnap ñeinaböl, dam nan ñîñeb nan kale gau rauōm, mîd aij göl gî wög anîbu geinaböl. *

¹⁵ Pen kalöp Krais manō aij u hag ñî ajnō udpim rō, mani nan ñîñeb kale rîmnap udagpin u yîp aij yabîl göp. Mîñî köp kalî kliñ rîkabin

* 9:9: Dud 25:4; 1Di 5:18

* 9:10: 2Di 2:6

* 9:11: Ro 15:27

* 9:12: Ap

20:34; 2Ko 11:9

* 9:13: Dud 18:1-3

* 9:14: Mad 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6

i, nan kale rɨmnap udnam a gem hagagabin. Wasö yabi! Mani yad ke wög gem, nan rau ñiɨnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rɨmnap udagnabin.

¹⁶ Pen manö hag ñi ajmɨdin anɨbu, gasɨ yad ke hag ñi ajagmɨdin. Wög Bɨ Kub nɨp gɨmɨdin anɨbu, nɨpe ke gɨmön a ga rö nöp gɨmɨdin; gasɨ yad ke nɨjem gagmɨdin. Anɨb u, yad Jisas manö aij u arö gɨnam rö lagöp; hag ñöl gɨ nöp mɨdeinabin. *

¹⁷ Gasɨ yad ke nɨjem Jisas manö aij u hag ñɨbnep, yad nan aij rɨmnap udbnep. Pen gasɨ yad ke wasö, Bɨ Kub hagö, manö aij nɨpe hag ñabin u rö, yad yɨharɨɨ wög yɨp hag la u gabin.

¹⁸ Anɨb u, yad nan aij udagem, kalöp yɨharɨɨ hag ñɨmɨdin u, yad nan nɨhön nɨhön pen udnam? Pen udmɨdin u, mani nan rɨmnap udagem, Jisas manö aij u hag ñɨnö, nɨbi bɨ gau kale nan rɨmnap ñagöm, yɨharɨɨ manö aij anɨbu nɨɨöm, Jisas nɨp nɨɨ udnaböl, a gɨ gasɨ u nöp nɨɨmɨdin; pen yad udmɨdin me u.

¹⁹ Yad, bɨ rau dap lɨlö, nagɨ wög gɨpal rö bɨ ap mɨdagpin u pen nɨbi bɨ iru nöp God lau adö mɨdeilan a gem, nɨbi bɨ ram mɨnön ke ke gau mɨdpal magöɨhalö kalɨp nagɨ wög gep bɨ ap rö mɨdpin.

²⁰ Juda kai mɨdpal an u

amem, Kraiss manö aij u hag ñɨnö nɨɨ udlan a gem, kale gɨmɨdal adö u nöp gɨmɨdin. Yad lo Mosɨs kalɨ klɨɨ rɨköm haga anɨbu nɨjem hain gagabin u pen Mosɨs kalɨ klɨɨ rɨka lo anɨbu hain gɨpal nɨbi bɨ gau mɨdpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñɨnö nɨɨ udlan a gem, yad lo manö anɨbu u rö nöp hain gɨmɨdin. *

²¹ Pen nɨbi bɨ lo manö u nɨɨagpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñɨnö nɨɨ udlan a gem, nɨbi bɨ lo manö nɨɨagpal gau gɨpal rö gɨmɨdin. Pen anɨg gem, hałöwałö göl gɨ God lo manö u arö gagpin; Kraiss lo manö u hain gɨmɨdin.

²² Nɨbi bɨ Kraiss nɨɨ ud pɨdön gagal an u amem, Kraiss manö u hag ñɨnö nɨɨ udlan a gem, manö kal manö klö wasö, manö hain nöp hag ñɨmɨdin. Anɨb u, nɨbi bɨ ke ke mɨdpal rö, rɨmnap Kraiss nɨp nɨɨ udlö, kalɨp ud kamɨɨ yunɨm a gem, kalɨp aip mɨdem, kale gɨmɨdal rö nöp gɨmɨdin. *

²³ Gɨmɨdin anɨbu, Kraiss manö aij u hag ñɨ aij gɨnö, nɨbi bɨ nɨp nɨɨ udlö, nɨpe kale aip yad aip ud kamɨɨ yunab, a gem, anɨg gɨmɨdin.

Klö yabi! gɨno areinab me, mɨd aij yabi! gɨnabun

²⁴ Kale nɨɨbim: nɨbi bɨ resɨs gɨpal gau iru nöp resɨs gɨpal, pen bɨ añɨ ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab.

* 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26

* 9:22: 2Ko 11:29

Anib unbö rö, kale u rö nöp klö gımim, adan dip am aij gımim, nan aij udnabim.

²⁵ Nibi bi resis göm, nöd amjakun a göm gasi u niηbal gau, asi masi gi aij göm, pör klö göm eksais gi dam dam, hainö resis ginaböl. Usajil bad pör midep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anig gipal. Pen hon usajil bad pör midep udun a gun, anig gipun. *

²⁶ Anib u me, yad resis gimidin u, ke gau niηagpin; adan arnig gipin migan u nöp niηem, dip nöp gem armidin. Pen bi yiharin halpi nöm pen pen pakpal gau, halöwalö pakagpal, niη aij göm pakpal rö u gipin.

²⁷ Pen yad hañ roman gasi rimid yad ke klö kal gem eksais gi aij gimidin. Anig gem, nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ninö, Jisas niη udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, anig ginö armidöp. *

10

Apis bac bi gau gila u hauł gagun

¹ Pen añ mam bi. Apis bac ilan hon gau aiud u hauł gagmim. God kumi bad rö löm, kalip rarö rauöm abad midö, magöñhalö kamih arla. Kale nig solwara Ati a gal aula u, God nipe gö, nig anibu hih gi

lap lap arö, magöñhalö böñ lai kamih aula. *

² Kale magöñhalö Mosi aip jim nöl midöm, kumi bad au abe, nig solwara au abe, nig pakla.

³ Nibi bi anib gau magöñhalö, God nimidöp nan u niηmidal. *

⁴ Nibi bi anib gau magöñhalö, God nig nimidöp u niηmidal. God kabö ap na, kalöp aip areia niηöm nig anibu kabö an au nibö auö niηmidal. Kabö anibu me Krai nöp. *

⁵ Pen God nipe nibi bi anib gau ninhi laga. Nipe kal juöm kalip al pak lö, wip mlö iru nöp ram minöñ kabö nöp an gau hij gi lug ara. *

⁶ Pen apis bac ilan bi gau anig ga u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, bi nöd nibö pör midmagö gasi rimid kale nan si nan naij gau niñeila rö gagöl a göm ga. *

⁷ Apis bac ilan bi gau rimnap nan piral gau sabe gi midmidal; kale u rö anig gagmim. God Manö u, Mosi adih ap kali kññ rika manö anibu hadö niηbim: "Asiköm nan niñöl gi, nig niñöl gi, urak kugom ral halpi nöm gilo aröp," a gila. *

⁸ Pen rimnap nibi si bi si göl gi midmidal; u rö hon anig gagun. Nibi bi anib gau anig göl gö gilo arö niñöl gi,

* 9:25: Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5

* 9:27: Ro 8:13; 13:14

* 10:1: Eks 13:21-22;

14:22-29

* 10:3: Eks 16:35

* 10:4: Eks 17:6; Nab 20:11

* 10:5: Nab 14:29-30

* 10:6: 1Ko 10:11; Nab 11:4,34

* 10:7: Eks 32:6

* 10:8: Nab 25:1-9

ñin añi ap dwedi dri dausan (23,000) nibi bi um hakla. *

⁹ Kale rimnap Bi Kub nip aleb aleb ñimidal; hon unbö rö gagun. Nibi bi anib gau anig geila u, God nipe gö re hauat gau kalip haua hadö umla. *

¹⁰ Kale rimnap God nip hag jumidal; kale u rö anig gagmim. Nibi bi anib gau anig geila u, God ejol nibi bi al pak lep u yuö apöm kalip al pak la umla. *

¹¹ Pen God nipe apis bac ilan bi gau anig ga u, nibi bi rimnap gau niñöm, gasi niñ aij göm, anig unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga anibu, God Manö u kali kliñ riköm hagla u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, Krais kauyan ado gi aunab a gun abad midpun ñin i, gasi niñ aij göm, apis bac ilan bi gau gi naj gila rö gagöl a göm, bi manö hagep nipe gau kalip gasi ñö, God Manö adiñ ap kali kliñ rikla. Hon God Manö adiñ anibu amgö li niñun hadö niñbun.

¹² Pen nibi bi ke niñ aij gipun a gipim gau, ap lug pakun rö löp, a gimim, niñ aij gimim.

¹³ Nan si nan naj gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöp gagöp; nibi bi gau iru nöp kalip u rö nöp anig göp. Pen God nipe nan niñhön niñhön hagnab u, hagnab rö nöp ginab. Anib u, kalöp abad mid aij gö,

Seden apöm, nan si nan naj göl a göm, kalöp gasi naj rimnap ñeinab u, God nipe gö, rapin ginim rö lagnab. Seden kalöp gasi naj rimnap ñinab u, God nipe adan ap yameinab, adan anibu arnabim ap lug pakagnabim.

Bred magö adiñ añi niñmidun u me, hañ roman añi nöp midpun

¹⁴ Anib u, nibi bi niñeb aij yad gau. Nan piral gau, nan yiñharin gau, sabe gagmim.

¹⁵ Kale nibi bi gasi rimid halö midpim u me, manö hagnig gabin i, manö niñö aka gimim, kale ke niñmim.

¹⁶ Hon magum gun, ñig kap u udun, God nip aij a gun niñmidun u, Krais hagate nipe niñmidun. Pen bred magö ud jö gi niñmidun u, Krais hañ roman nipe niñmidun. *

¹⁷ Hon nibi bi iru nöp midpun u pen jim ñöl midun bred magö adiñ añi niñmidun u me, hañ roman añi nöp midpun. *

¹⁸ Pen Juda kai gipal u niñbim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God nip sabe gi ñimidal. Pen kale nöd gasi adö añi ap gasi niñöm, aip jim ñöl meme sipsip nan anibu pak sabe gi ñimidal; hainö nibi bi anib gau aip jim ñöl adiñ rimnap niñmidal. *

¹⁹ Pen yaur wal nan gau god piral nip sabe gi niñbal

* 10:9: Nab 21:5-6

* 10:10: Nab 16:41-49

* 10:16: Mad 26:26-28

* 10:17:

Ro 12:5 * 10:18: Lep 7:6

u, god piral anibu nan yabi hagagabin; u nan yiharɨ. Minon ap, mab ap, kabö gol ap udöm, kaj kau kaj kau pi ana ap gi löm, sabe gimidal nan piral anib gau, nan yabi a gem hagagabin; nan piral anib gau yiharɨ minon, mab adɨ, kabö gol adɨ nöp.
*

20 Pen kalöp hagabin: nibi bi God nip niɲagpal gau, nan piral anib gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö bi adö u lun, a geinabol u, kale kijaki wip haj wip ana kabö adɨ mab adɨ yuaiu nan gau sabe göm pakmidal; God nip sabe gi pakagmidal. Anib u niɲem, kale yaur wal nan kijaki nip sabe gi pak niɲbal yaur wal nan gau nibi bi gau aip jim nöl niɲmim, kijaki kai aip jim nöl mideinabim a gem, kalöp manö anibi hagabin. *

21 Krais nibi bi nipe aip magum gimim, Bi Kub niɲg nipe aip niɲmim, ammim kijaki niɲg nipe aip niɲmim rö lagnab; Bi Kub nan nipe aip niɲmim, ammim kijaki nan nipe aip niɲmim rö lagnab. *

22 Anig geinabim, Bi Kub nip aɲeb aɲeb niɲmim ginabim. Kale nibi bi klö midagöp, Bi Kub bi klö yabi nip anig geinabim u, hanip pen ilön nagnim, a gipim akan *

23 Kale rimnap hagpim, "Hon niɲhön niɲhön gun a

ginabun u, ginabun; u manö midagöp," a gipim. Me pen adö rimnap geinabun u, pen hanip gi naij ginab. Kale hagpim, "Hon niɲhön niɲhön gun a ginabun u, ginabun; u manö midagöp," a gipim. Pen adö rimnap geinabun u, nibi bi Krais lau adö midpal gau kalip nan aij ap gi nagnab. *

24 Hon ke mid aij ginabun a gun adö u nöp niɲjun ga-gun; nibi bi rimnap kalip gasi niɲjun, kale mid aij göl a gun adö u nöp niɲjun gun. *

25 Kale yaur wal nan pak dam maker laiöl u, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap maker libal aka gimim, gasi iru niɲmim, kalip hag niɲagmim. Halöwalö rau niɲmim.

26 Niɲhön ginig: God Manö u Depid nipe adɨ ap kali klin riköm haga, "Ram minon il i abe, nan minon nabon il i midöp nan gau abe, magonhalö Bi Kub nan nipe midöp," a ga. *

27 Pen nibi bi Krais lau adö midagpal rimnap kalöp, "Aube nan niɲjun," a gaiöl, ram kalip arun a gaibe u, gasi iru niɲmim aragmim. Am kalip aip asikmim, kale yaur wal nan gau dam adɨ kalöp niɲnabol gau, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap nabol aka gimim, gasi iru niɲmim, kalip hag niɲagmim. Nan niɲneb kalöp niɲnabol rö

* 10:19: 1Ko 8:4

* 10:20: Dud 32:17; Rep 9:20

* 10:21: 2Ko 6:15-16

* 10:22: Dud 32:21

* 10:23: 1Ko 6:12

* 10:24: Ro 15:1-2

* 10:26: Sam

haŵowaŵo ud ñiηmim.

²⁸ Pen n̄bi b̄ r̄imnap ap̄om kal̄op hagaiōl, “Nan an̄bu kijaki wip haj nan gau pak sabe ḡi dap l̄ibal,” a gaiōl u, r̄ik n̄iηmim, hon ñiηno, n̄bi b̄ han̄p hag ñajal gau gas̄i iru n̄iηnabōl, a ḡimim, arō ḡimim. Wasō u, gas̄i magō kale aη daη, u aij u naij hagab gas̄i magō an̄bu, dui ḡinab. *

²⁹ Pen gas̄i magō kalpe hagagabin; n̄bi b̄ r̄imnap kal̄op hag ñiηnabōl gau, gas̄i magō kale aη daη m̄d̄op an̄bu naij ḡinab a gem, hagabin.

Pen gas̄i magō yad ke n̄iηem, nan n̄ihōn n̄ihōn ḡinam a ḡinabin u, ḡinabin; n̄bi b̄ ke gas̄i magō kale n̄iηem, an̄g ḡagnam, a ḡagnabin.

³⁰ Nan ñiηeb an̄b gau, God n̄ip aij a gem ñiηnabin u, n̄ihōn ḡin̄g n̄bi b̄ r̄imnap ȳip manō hag ḡinabōl? *

³¹ An̄b u, nan ñiηn̄g ḡinabim aka ñ̄g ñiηn̄g ḡinabim aka nan n̄ihōn n̄ihōn ḡin̄g ḡinabim, God hib n̄ipe adō ar̄nim a ḡimim gas̄i u n̄op n̄iηmim ḡimim. *

³² Pen Juda n̄bi b̄ gau aka Grik n̄bi b̄ gau aka Krai lau adō m̄dpal n̄bi b̄ gau n̄iηlō, aij ḡagn̄m adō u ḡagmim. *

³³ Yad ḡim̄din adō u, ȳip ke aij ḡin̄m adō u ḡagm̄din; n̄bi b̄ gau iru yab̄i n̄op Jisas manō aij u n̄iη udlō, kal̄ip ud

kam̄iη yun̄im, a gem, adō u n̄op ḡim̄din. *

11

¹ An̄b u, yad Krai göp adō u n̄iηem ḡipin rō, kale u rō n̄op yad ḡipin adō u n̄op n̄iηmim ḡimim. *

N̄bi b̄ God n̄ip sabe ḡin̄g magum geinabōl u, kale n̄ihōn rō m̄d̄ol

² Yad nan n̄ihōn n̄ihōn ḡim̄din u n̄iη dammim, Jisas manō aij u dapem kal̄op hag ñ̄nō u, n̄iη dammim, n̄iηōl ḡi n̄op m̄dmim ḡipim u, kal̄op n̄bi b̄ aij yab̄i a gabin.

³ Pen m̄ñi hagn̄g gabin i, n̄iηmim. B̄ gau nab̄c kale Krai; n̄bi gau nab̄c kale nugmul b̄; Krai nab̄c n̄ipe God. *

⁴ Pen b̄ gau nab̄c kale paŵu göm, God n̄ip sabe göl ḡi, aka n̄bi b̄ gau kal̄ip God Manō hag ñ̄l ḡi geinabōl u, nab̄c kale dap lugnabōl.

⁵ Pen n̄bi gau nab̄c kale u waiō m̄d̄o n̄iηōl ḡi, God n̄ip sabe göl ḡi, aka n̄bi b̄ gau kal̄ip God Manō hag ñ̄l ḡi geinabōl u, nab̄c kale dap lugnabōl. N̄bi ap an̄g geinab u, n̄bi nan naij ḡinab nable gaη a göm umagō b̄oη n̄op r̄iklō nable ḡinab u, u rō n̄op l̄inab.

⁶ Pen n̄bi ap umagō paŵu ḡagnab u, umagō n̄ipe u r̄ik s̄ösöl lep; wasō u r̄ik yuō lep. Pen an̄g göl nable göp

* 10:28: 1Ko 8:7

* 10:30: 1Di 4:4

* 10:31: Kol 3:17

* 10:32: Ro 14:13

* 10:33: 1Ko 9:20-22

* 11:1: 1Ko 4:16

* 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23

a gainim u, umagö nipe paŭ ginim.

⁷ Bî gau, God kalip nipe ke rō gi lö midpal u rō, nabıc kale u paŭ gagöl. Pen nîbi gau, God kalip bî rō gi lö midpal. *

⁸ God nîbi riğlöm kîd u udöm, bî gi laga; bî riğlöm kîd u udöm, nîbi gi la. *

⁹ Pen nîbi ke halö midöp u naij göp a gôm, nugmul nîp gi laga; bî ke halö midöp u naij göp a gôm, nîbin nîp gi la.

¹⁰ Adö anîbu, nîbi nabıc paŭ göl gi mideinab. Anig ginab u, nîbi bî niñöm, nîbi anîbu manö niñab, a ginaböl. Anig ginab u, ejol gau niñlō nable gagnab.

¹¹ Pen niñ aij gimim. Bî Kub amgö ilö u, nîbi ke halö midagöp; bî ke halö midagöp. God nipe nîbi abe bî abe mîhōngöl gi la.

¹² God bî riğlöm kîd u udöm, nîbi gi la u pen mîñi nîbi gau ñî yag daulö niñöl gi, majö gi kub gôm, bî lî naböl. Pen magöñhalö God nipe il añî anîbu nöp midöp.

¹³ Pen nîbi gau nabıc kale waiö midö niñöl gi, God nîp sabe ginaböl u, aij ginab aka, kale ke niñim.

¹⁴ God nipe aige gôm bî gi löm, nîbi gi löm, gi la u niñmim rik niñnabim u, bî gau umagö mîlō mideinab u naij ginab,

¹⁵ pen nîbi gau umagö mîlō mideinab u aij ginab u, a

gimim niñnabim. Umagö mîlō nabıc paŭ gan a gôm, God umagö mîlō nîbi gau ña.

¹⁶ Pen nîbi bî rimnap manö hagabin adö anîbi niñöm, manö midainim u, yad manö anîbi nöp hagnig gabin. Yad pör anig unbö rō nöp gîpin. Nîbi bî Krais lau adö midpal ram mîñöñ gau magöñhalö anig unbö rō nöp gîpal. Adö ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manö kub kalöp hagnig gabin i, kalöp manö aij rimnap hagnam rō lagöp. Nîhön ginig: kale Krais lau adö midpim nîbi bî gau aip magum gimîdim u, añ mam kale gau gasî niñmim, gi aij gagmîdim.

¹⁸ Pen nîbi bî rimnap yîp hagla niñnō, kale Krais lau adö midpim nîbi bî ammim magum gimîdim ñîñ u, kale asîk ke ke lîmîdim. Anig hagpal u, kale rimnap anig gimîdim a gem niñbin. *

¹⁹ Pen gasî adö ke ke niñmim gîpe arab anîbu, nîbi bî gau Krais niñ ud pîdöñ gîpal, pen nîbi bî gau Krais niñ ud pîdöñ gagpal, a gun, waiö niñnabun.

²⁰ Krais nîbi bî nipe aip magum gimim nan ñîñmîdim anîbu, Bî Kub ñîg nan jîm ñöl ñîñmim a ga rō ñîñagmîdim; pîral adö u gimîdim.

²¹ Kale nan niñnig aumîdim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasî niñmim abadagmîdim. Nöd auaiöl u, ñîg wain nan gau

* 11:7: Jen 1:26-27 * 11:8: Jen 2:18-23 * 11:18: 1Ko 1:10-12

iru nöp abönamö ñiñjöm ñiñj hakmıdal. Anıg göl, nıbi bı rımnap hainö aulö kiyö limıdöp; nıbi bı rımnap nöd apöm ñiñg wain iru ñiñjölö hauı almıdöp.

22 Pen ram kale mıdagö, magum gep ram u amım, nan ñiñjöl gı, ñiñg ñiñjöl gı gıpmı akan Aka, kale God nıbi bı nıpe mıdpım u, nan yıharıñ rö löp akan Kale anıg gımım, nıbi bı nan mıdagöp gau hag jumıdim. Anıg gımıdim u, kalöp nıhön hagnam? Kalöp nıbi bı aij a gınam? Wasö yabı! Kalöp anıg hagnabin.

23 Bı Kub yıp manö hag ña u, yad kalöp hag ñinö: Bı Kub Jisas, bı nıp kain ga ñın u, ram duga magö u, bred magö ap uda.

24 Bred magö ap udöm, God nıp aij a göm, adıñ adıñ ud jö göm adıñ bı nıpe gau kalıp ñöl gı haga, “Hañ roman yad kalöp ñabin i. Anıg gımım, yıp gası nıñjöl gı mıdaimım,” a ga.

25 Pen nan ñiñj hakeila, ñiñg wain kap u u rö nöp ud God nıp aij a göm, kalıp ñöl gı haga, “Ñiñg wain kap anıbi, yad umem hagape yad lugö, nıbi bı gau God aip jım ñöl rö lınab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñiñg wain kap anıbi hainö ñiñjımım, anıg unbö rö nöp gımım, yıp gası nıñjöl gı mıdaimım,” a ga. *

26 Anıb u, Jisas ado gı auagöp ñın i, bred magö u

abe ñiñg wain kap u abe ñiñjöl gı nöp mıdeınabım u, Jisas hanıp a göm uma manö aij anıb u, nıbi bı gau kalıp waiö hagnabım. Anıg gımım, pör ñiñj mıdpe mıdpe, nıpe ado gı aunab arö gıñabım.

27 Pen nıbi bı rımnap gası aij nıñjöm wasö, Bı Kub bred adıñ ñiñg wain kap hałowawö ud ñiñjeınaböl u, Bı kub hanıp a göm umöb hañ roman hagape nıpe u, nan yıharıñ rö lö, anıg gıñaböl. God nıñjö, kale Krais hañ roman hagape nıpe u nan si nan naij gıñaböl; manö kub nıñjñaböl. *

28 Anıb u, aıgeg rö mıdpım u, nöd hibur gası mıdmagö an kale dan ke nıñjımım asık aij gımım, hainö bred wain u ud ñiñjımım.

29 Nıhön gıñiñg: nıbi bı an bred ñiñg wain u Jisas hañ roman nıpe u a gı gası nıñjöm wasö, hałowawö bred wain a göm ud ñiñjeınaböl gau, nan si nan naij göm manö kub nıñjñaböl.

30 Adö anıbu nöp, nıbi bı kale rımnap masös göm, nan göm göp; rımnap böñ nöp umbal.

31 Anıb u, aıgeg rö mıdpun u, nöd hibur gası mıdmagö an hon dan ke nıñjun asık aij gun, hainö bred ñiñg wain ud ñiñjeınabun u, nan si nan naij gun manö kub nıñjagnabun.

32 Pen hon nan si nan naij geınabun u, nıbi bı nıpe mıdpun rö, Bı Kub hanıp rımıd ukñab. Rımıd

* 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13

* 11:27: Hib 10:29

ukö me, gasi niŋun, niŋi bi
mĩnõŋ nabõŋ iŋ i haŋowaŋ
nan si nan naij giŋpal gau aip
mab ke inab ka miŋgan yaŋ
aragnabun. *

³³ Anib u, añ mam bi yad,
kale nan niŋniŋg aunabim
u, kale nõd apim añ mam
auagnaböl gau gasi niŋmim
abadmim, jĩm nõl niŋmim.

³⁴ Pen kalöp rĩmnap kiyö
linab u, ram kale gau nan
niŋmim aumim. Wasö u,
haŋowaŋ giŋnabim u, manö
kub udnabim.

Manö adiŋ rĩmnap, hainö
miŋdpim u amem, hag ni aij
giŋnabin.

12

God Ana nan aij ñab

¹ Pen añ mam bi. God Ana
niŋpe nan aij hanip añi añi ke
ke nõb u, miŋni manö anibu
kalöp hag ni aij giŋniŋ gabin.

² Kale niŋbim: nõd Kraiŋ
niŋp niŋ udagmim miŋmiŋdim
niŋn u, mĩnõŋ, mab adiŋ,
kabö gol, nan gau ud gi
libal nan gasi miŋdagöp anib
gau, gasi kalöp tiŋ gö, nan
piral anib gau sabe göl gi
miŋmiŋdim. *

³ Anib u, yad kalöp
hagabin, God Ana niŋi bi
kalip aip aŋ daŋ miŋdeinab
u, Jisas niŋp manö naij hagöm
hag juep rö lagnab. Pen
niŋi bi an, Jisas Bi Kub yad
a giŋnab u, Ana Uŋ niŋp aip
aŋ daŋ miŋdö niŋõl gi anig
hagnab. *

⁴ God Ana niŋpe nan aij aij
aŋi aŋi ke ke ñab u pen Ana
nan aij ñab anibu niŋpe Ana
aŋi yabiŋ miŋdöp. *

⁵ Wög adö aŋi aŋi ke ke
giŋpun u pen Bi Kub niŋp wög
giŋpun u niŋpe Bi Kub aŋi
yabiŋ miŋdöp.

⁶ Nan aij ke ke udun wög
adö aŋi aŋi ke ke giŋpun u pen
God aŋi yabiŋ u niŋpe ke gö,
hon aŋi aŋi wög adö ke ke
giŋno arab.

⁷ God Ana hanip nan aij ke
ke nõ, wög adö ke ke giŋpun
anibu, Kraiŋ lau adö miŋdpal
niŋi bi gau ud aij gun gi aij
giŋno, niŋi bi niŋpe magõŋhalö
miŋd aij giŋlaŋ a göm göp.

⁸ God Ana niŋpe hanip niŋi
bi rĩmnap gasi aij nõ, gasi
niŋ aij gun Kraiŋ manö aij u
niŋi bi gau hag niŋbun. Pen
Ana aŋi anibu niŋpe hanip
niŋi bi rĩmnap gasi aij nõ,
Kraiŋ manö aij u iŋ u gasi niŋ
kiŋd hiŋkun niŋi bi gau hag ni
aij giŋpun.

⁹ Ana aŋi anibu hanip
rĩmnap gasi aij nõ, Kraiŋ niŋp
niŋ ud piŋdõŋ yabiŋ giŋpun;
Ana aŋi anibu hanip rĩmnap
gasi aij nõ, niŋi bi rĩmnap
nan göp gau giŋno kamiŋ lõp.

¹⁰ Ana hanip rĩmnap nan
gagep rö giŋlaŋ a göm piŋdõŋ
u nõb. Ana hanip rĩmnap
gasi aij nõ, God manö niŋpe
ke hagab manö anibu niŋun
niŋi bi gau waiö hag niŋbun.
Ana hanip rĩmnap gasi aij
nõ, God Ana aka ana ke niŋbö
ap kalip aban alö hagaböl u

* 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6

nɪŋbun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aɪj ñö, manö yabɪl ke ke gau nɪbö nöd nɪŋagmɪdun yɪŋɪd magö anɪbu nöp nɪŋun hagpun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aɪj ñö, manö yabɪl ke ke haglö nɪŋun, ado gun nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbun.

11 Pen God Ana aɪɪ yabɪl mɪdöp u, gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö, hanɪp nɪbi bɪ aɪɪ aɪɪ nan aɪj ke ke ñö nɪŋöl gɪ, wög adö ke ke gɪno arab. *

Krais hañ romanɪ nɪpe aɪɪ nöp mɪdpun

12 Hañ romanɪ hon aɪɪ yabɪl mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp. Adɪŋ adɪŋ ke ke anɪb gau magöŋhalö aip jɪm ñöl hañ romanɪ aɪɪ nöp mɪdöp. Krais abe anɪg unbö rö mɪdöp. *

13 Anɪg unbö rö nöp, hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nɪbi bɪ nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nagɪ wög gɪpal gau abe, nɪbi bɪ gasɪ kale ke nɪŋöm gɪpal gau abe, God Ana aɪɪ anɪbu nöp hanɪp magöŋhalö pak ñö, Krais hañ romanɪ nɪpe aɪɪ nöp mɪdpun. God nɪpe Ana aɪɪ anɪbu nöp hanɪp ñöb mɪdmagö aŋ hon dan mɪdöp. *

14 Hañ romanɪ hon aɪɪ yabɪl mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp.

15 Ma kɪd u, ñɪn kɪd u nɪŋöm, yad ñɪn kɪd mɪdbnep u aɪj, pen ma kɪd mɪdpɪn u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpɪn, a geinab u, hon

ma kɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun ha-gagnabun.

16 Rɪmɪd u, u rö nöp, amgö u nɪŋöm, yad amgö mɪdbnep u aɪj, pen rɪmɪd mɪdpɪn u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpɪn, a geinab u, hon rɪmɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun ha-gagnabun.

17 Pen hanɪp gɪ la ñɪn u, amgö gau magöŋhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rɪmɪd pak nɪŋbnop? Pen rɪmɪd magöŋhalö nöp gaiböp u, aige gun haɪŋ nɪŋbnop?

18 Pen God gasɪ nɪpe ke nɪŋöm, hañ romanɪ adɪŋ adɪŋ ke ke magöŋhalö gɪ lɪ aɪj ga.

19 Adɪŋ adɪŋ ke ke mɪdagböp u, hañ romanɪ u rö nöp mɪdagböp.

20 Anɪb u me, adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp pen magöŋhalö aip jɪm ñöl hañ romanɪ aɪɪ nöp mɪdöp.

21 Pen amgö u, ñɪn kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aip mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aɪj gagnab. Nabɪc cög magö u, u rö nöp, ma kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aip mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aɪj gagnab.

22 Pen hañ romanɪ adɪŋ rɪmnap klö mɪdagöp, a gun gau, wög kale abe mɪdöp. Asɪk ke ke lö, hañ romanɪ mɪd aɪj gɪnɪm rö lagöp.

23 Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ yɪharɪŋ a gɪpun adɪŋ gau,

* 12:11: 1Ko 7:7 * 12:12: 1Ko 10:17

* 12:13: Gal 3:28

gası nıŋ aij gun, wałıj rıb adık gı aij gıpun. Pen adıŋ anıbu adıŋ nıŋagep a gıpun adıŋ gau, gası nıŋ aij gun, wałıj rıb adık gı aij gun.

²⁴ Pen adıŋ anıbu adıŋ aij a gıpun adıŋ gau, gası nıŋ aij gun, ke gagpun. Pen God nıpe ke hañ roman adıŋ adıŋ gau udöm, adıŋ anıbu adıŋ yıharıŋ a gıpun adıŋ gau, ud aij yabıl göm, adıŋ magöŋhalö gı jım ñö, hañ roman añı nöp mıdöp.

²⁵ Anıb u, hañ roman añı nöp mıdöm, asık ke ke lagöm, nıbi bı nıpe rımnap aip adıp adıp rö mıdöm, pen pen mıdmagö löl.

²⁶ Pen adıŋ ap marö gainım, adıŋ rımnap magöŋhalö abe marö gınab; pen adıŋ ap nıp hib haglö adö arainım u, adıŋ rımnap magöŋhalö abe mıñ mıñ gınaböl.

²⁷ Pen kale magöŋhalö Krais hañ roman nıpe mıdpım. Hañ roman nıpe u gö kale añı añı adıŋ adıŋ mıdpım. *

²⁸ Nıbi bı ıl nıpe mıdpun aŋ u, nıpe hanıp hag löp rö wög ke ke gıpun. Nöd u, rımnap Jisas manö ud arep bı gau mıdpun; yıgwö aŋ nıbö u, Jisas manö aij u hag ñeb bı gau mıdpun; yıgwö nıgaŋ nıbö u, Jisas manö aij u nıbi bı ñı pai kalıp hag ñeb nıbi bı gau mıdpun; pen hon rımnap nan gagep rö gau gıpun; rımnap nıbi bı nan göp gau kalıp gıno

kamıŋ löp; rımnap nıbi bı mög nıŋun ud aij gıpun; rımnap nıbi bı gau kalıp abad mıdno nıŋöl gı, mıd aij gıpal; rımnap manö yabıl ke ke gau hagpun. *

²⁹ Pen hon magöŋhalö Jisas manö ud arep bı mıdagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u hag ñeb bı mıdagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u nıbi bı ñı pai kalıp hag ñeb nıbi bı gau mıdagpun. Hon magöŋhalö nan gagep rö gau gagpun.

³⁰ Hon magöŋhalö nıbi bı nan göp gau kalıp gıno kamıŋ lagöp. Hon magöŋhalö manö yabıl rımnap ke ke hagagpun. Hon magöŋhalö manö yabıl ke ke haglö nıŋun, ado gun nıbi bı gau kalıp hag ñagpun.

³¹ God Ana nan aij ñab anıb gau, gası rımıd mıdmagö aŋ kale daŋ gası nıŋmım, nan aij aij ñab anıb gau udnabun a gımmım gası u nıŋmım.

Pen uri yad kalöp adan aij yabıl u hagnıg gabin. *

13

Nıbi bı ke nıbö gau kalıp mıdmagö lınabun u, u nan kub yabıl

¹ Manö yabıl ke ke hagnabun aka ejol manö hagpal rö hagnabun u pen nıbi bı rımnap kalıp mıdmagö lagnabun u, manö hon nıŋlö belo paklö paklö hagab u rö lınab.

* 12:27: Ro 12:5 * 12:28: Ep 4:11-12

* 12:31: 1Ko 14:1

² God manö nipe ke hagab manö anibu niŋun, niŋi bi gau waiö hag niŋabun u pen niŋi bi riŋnap kalip midmagö lagnabun u, hon niŋi bi yiŋariŋ rö linabun. Gasi niŋ kiŋ hiŋkun, Krais manö aij u niŋ aij giŋabun u pen niŋi bi riŋnap kalip midmagö lagnabun u, hon niŋi bi yiŋariŋ rö linabun. Krais manö aij u manö il u gasi niŋ kiŋ hiŋknabun u pen niŋi bi riŋnap kalip midmagö lagnabun u, hon niŋi bi yiŋariŋ rö linabun. Hon niŋi bi riŋnap kalip midmagö lagun, Krais nip niŋ ud piŋdöŋ yabiŋ gun, ilö magö riŋnap hagno ke gau arnab u pen hon niŋi bi riŋnap kalip midmagö lagnabun u, hon niŋi bi yiŋariŋ rö linabun. *

³ Pen nan hon magöŋhalö midöp rö, nime lun niŋi bi nan midagöp gau kalip niŋabun aka God wög u giŋno niŋöl gi, niŋi bi riŋnap hanip niŋlö, mulu lugö, hanip mab inab aŋ u ud yulö umnabun u, God nip aij giŋab a giŋabun u pen midmagö lagnabun u, nan yiŋariŋ rö linab.

⁴ Hon midmagö leinabun u, kalip manö hain hain hagun, ud aij gun, gi aij giŋabun. Hon midmagö leinabun u, nan aij kale gau hon rö lagöp, a gun gasi u niŋagnabun. Hon midmagö leinabun u, hib hon ke hagno adö aragnab. Hon midmagö

leinabun u, hon nöŋ niŋi bi kub niŋi bi gau niŋi bi pro, a gun gasi u niŋagnabun.

⁵ Hon midmagö leinabun u, niŋi bi kalip manö naij hagun, halöwaŋö gagnabun. Hon midmagö leinabun u, pör nan niŋön niŋön hane ke aij giŋim adö u gasi niŋun gagnabun. Hon midmagö leinabun u, yiŋid kal juun manö pen pen hagagnabun. Hon midmagö leinabun u, niŋi bi riŋnap hanip gi naij giŋaböl u, manö anibu gasi niŋöl gi midagnabun.

⁶ Hon midmagö leinabun u, nagi naij adö anibu niŋun niŋi lagnabun; nan niŋön niŋö nöŋ midöp u nöŋ niŋun miŋ miŋ giŋabun. *

⁷ Hon midmagö leinabun u, marö niŋön niŋön riŋnap hanip aunim, gasi halö mideinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bi Kub nip niŋ ud piŋdöŋ göl gi nöŋ mideinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bi Kub nip niŋ udöl gun gasi halö mideinabun. Hon midmagö leinabun u, pör klö gun Bi Kub hagöp rö göl gi mideinabun. *

⁸ Hon midmagö leinabun u, rol ruö pör pör nöŋ anig gi damun, am Bi Kub aip kumi kabö adö laŋ au mideinabun niŋ u, midmagö löl gi nöŋ mideinabun. God Ana hanip nan aij niŋö, God manö nipe ke hagab manö anibu niŋun, niŋi bi gau waiö hag niŋun u, hainö anig gagnabun.

* 13:2: Mad 17:20

* 13:6: Ro 12:9

* 13:7: 1Pi 4:8

God Ana hanip nan aij ñö, manö yabıl ke ke aka ejol manö hagpal rö hagnun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanip nan aij ñö, Krais manö aij u manö ıl u nıj kıl hiıkpun u, hainö anig gagnabun.

⁹ Nihön gıng: God Ana hanip nan aij ñö, Krais manö aij u manö ıl u nıj kıl hiıkpun a gı gası nıjbun u pen uri rımnap nöp nıjbun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nıpe ke hagab manö anıbu nıjun nıbi bı gau waiö hag nıbun a gı gası nıjbun u pen God Manö nıpe rımnap nöp nıjun, nıbi bı gau hag nıbun.

¹⁰ Pen Krais Bı aij unbö ke aunab u, hon nan gau rımnap nöp nıjagnabun; hon nıbi bı magöñhalö nan gau magöñhalö waiö nıj haknabun.

¹¹ Nı painan mıdmıdun nın u, nı painan gası nıjbıl rö gası nıjun, nı painan hagpal rö hagnun mıdmıdun. Pen hainö majö gun, nıbi bı kub lun, nı painan gası nıjöm gıpal rö u böj nöp arö gıpun.

¹² Uri nın anıbi, nıg ana rö ral nıjbıl rö u nıjun, nan gau magöñhalö nıj aij gıgnun. Rımnap nıjbun; rımnap nıjagnun. Pen nın hain anıbu, nan gau rımnap nöp nıjagnabun; hon nıbi bı magöñhalö nan gau magöñhalö amgö magö hon ke waiö nıjun, nıj haknabun. Uri nın anıbi,

God nıpe aigale Bı rö mıdöp u rımnap nıjbun, rımnap nıjagnun. Pen nın hain anıbu, God hanip nıj aij yabıl göp rö u, nıp u rö nöp nıj aij yabıl gıgnabun.

¹³ Anıbu, manö kub mıhau nıgan pör mıdöp: Krais nıp nıj udep u; Krais nıp gası halö abad mıdep u; mıdmagö lep u. Pen manö kub yabıl u me, mıdmagö lep u. *

14

God Ana nıbi bı nıpe kalıp nan aij nıab

¹ Nıbi bı gau kalıp mıdmagö lınabun u, u nan kub yabıl; kale gası anıgöl nıjmim gımmim. God Ana nan aij nıab anıbu gau, gası rımıd mıdmagö anı kale danı gası nıjmim, nan aij nıab anıbu gau udnabun a gımmim gası u nıjmim. Pen nan aij aij yabıl u, Krais manö aij u nıbi bı kalıp hag nınbun, a gımmim gası u nıjmim. *

² Pen nıbi bı manö ke nıbö manö nıjagep rö hageınaböl u, kale nıbi bı rımnap kalıp hagagaböl; kale God nıp nöp hagaböl. Nıbi bı rımnap manö anıbu nıjöm nıjagnaböl. God Ana pıdön ñö manö nıjöp pi göl mıdöp gau hagaböl.

³ Pen nıbi bı Krais manö aij u waiö hag nınbaböl u, nıbi bı rımnap manö kale u rö nöp nıjöm nıj aij gıgnaböl. Manö anıbu nıjöm Krais manö aij u nıj aij göm pıdön rımnap

* 13:13: 1De 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

halö udöm, gasi halö midöl gi, nan nihön ginab u gasi iru niñagnaböl.

⁴ Nibi bi manö ke nibö manö niñagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö anibu rik niñöm, kale ke nöp pidöñ rimnap halö udnaböl. Pen nibi bi Krais manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nibi bi Krais lau adö midpal gau magörhalö u rö nöp niñöm, pidöñ rimnap halö udnaböl.

⁵ Kale magörhalö manö ke nibö manö niñagep rö hageinabim u, yip aij ginab u pen yip aij yabıl ginab u, Krais manö aij u waiö hag ñinabim. Bi ap manö ke nibö manö niñagep rö hagöm, hainö nipe ke ıl hagpin u anig anig göl midöp a ginab u, nibi bi apdi niñbal gau pidöñ rimnap halö udnaböl. Anig ginab u aij. Wasö, manö ke nibö manö niñagep rö hagep u nan pro; Krais manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen midpim u amem, manö ke nibö manö niñagep rö hagem God Manö hageinabin u, kale aigöl gimim niñmim, Krais nip niñ ud pidöñ ginabim? Pen God Ana yip manö rimnap hagö, kalöp hag ñinabin u aij ginab. Aka God Ana gö, gasi rimid yip auöp rö kalöp hag ñinabin u aij ginab. Aka God Ana yip gasi ñö, Krais manö aij rimnap kalöp hag ñinabin u aij ginab. Yad kalöp hag ñinö, kale Krais Jisas manö aij niñ aij gimim, hagöp rö ginabim u, aij.

Krais manö ıl u rimnap hag ñeinabin u, Krais nip niñ ud pidöñ gimim rö linab.

⁷ Nan gau rimnap gasi midagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, nibi bi gau niñöm manö nihön nihön hagöp a göm dui göm kimap hagagnaböl.

⁸ Pen aıñ magö u, u rö nöp, hag aij gageinab u, bi an uraköm pen pen ginig gabun a göm, abad mideinab?

⁹ Anıb u rö me, kale nibi bi gau kalıp manö ke nibö manö niñagep rö hagmim, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, niñöl? Kale ke nöp hag hag ju linabim.

¹⁰ Minöñ naböñ ıl i manö yabıl ke ke iru nöp midöp rö, manö ıl u midö niñöl gi hagpal; yiñarıñ hagagpal.

¹¹ Nibi bi rimnap manö haglö niñagnabun u, hanıp niñlö, nibi bi mlö gau rö linab. Hon pen kalıp niñno, unbö rö ginab.

¹² Kalöp anıb unbö rö nöp ginab u, niñ aij gimim. Gası rimid midmagö an kale dan gası niñmim, God Ana nan aij ñab anıb gau udnabun a gimim gası u niñbim u aij. Pen nibi bi Krais lau adö midpal gau magörhalö Krais nip niñ ud pidöñ göl a gimim, nan aij God Ana ñab gau udmim, klö gimim gi mideinabim u aij yabıl.

¹³ Anıb u rö me, kale nibi bi gau kalıp manö ke nibö

manö nɪŋagep rō hagemim, God Manö hageinabim u, God nɪp hag nɪŋbe, kalöp gasɪ ñö nɪŋöl gɪ, manö hagnabim anɪbu ud ado gɪmim, anɪg anɪg hagajun a gɪmim, kalɪp u rō nöp hag ñɪmim.

14 Nɪhön gɪnɪg: manö ke nɪbö manö nɪŋagep rō hagem, God nɪp sabe gɪnabin u, ana yad sabe gɪnab pen manö ɪl anɪg göl hagabin u a gem nɪŋagnabin.

15 Anɪb u, yad ana yad u God nɪp sabe gɪnabin; pen yad u rō nöp gasɪ rɪmɪd yad u nɪŋöl gɪ nöp mɪdem God nɪp sabe gɪnabin. Yad ana yad u God nɪp kɪmap hagnabin; pen yad u rō nöp gasɪ rɪmɪd yad u nɪŋöl gɪ nöp mɪdem God nɪp kɪmap hagnabin.

16 Kale ana kale u nöp God nɪp aɪj a gɪmim sabe geinabim u, nɪbi bɪ gau manö hagnabim u nɪŋöm rɪk nɪŋagnaböl. Anɪb u, kale God nɪp sabe gɪmim aɪj a gɪnabim manö anɪbu ɪl u rɪk nɪŋöm, aɪj a göp a göm “Nɪŋö” a göl rō lagnab.

17 God nɪp aɪj a göl gɪ mɪdeinabim u pen nɪbi bɪ anɪb gau manö hagnabim u nɪŋöm, gasɪ rɪmnap halö udöm pɪdön rɪmnap halö udagnaböl.

18 Pen God Ana nan aɪj ñö, manö ke nɪbö manö nɪŋagep rō hagnabim u, kalöp nöp ñagöp. Yɪp u rō nöp ñajɪp, manö ke nɪbö manö nɪŋagep rō iru nöp pör hagnabim u,

God nɪp aɪj a gɪpin.

19 Pen Kraiss lau adö mɪdpun nɪbi bɪ gau aɪp magum gun, manö ke nɪbö manö nɪŋagep rō hagnö nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm rɪk nɪŋagnaböl u, u yɪp aɪj gagnab. Manö nɪŋeb mɪhöp nöp hagnö, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm gasɪ rɪmnap halö udnaböl u, u yɪp aɪj gɪnab.

20 Pen añ mam bɪ. Ñɪ painaŋ gasɪ nɪŋbal rō gasɪ u rō nɪŋagmim; nɪbi bɪ kub gasɪ nɪŋbal rō gasɪ u rō nɪŋmim. Nan sɪ nan naij gagep adö u nöp ñɪ painaŋ rō mɪdmim. *

21 God manö haga rɪmnap hagöm, Aisaia God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga, “Bɪ Kub hagöp,

“Yad nɪbi bɪ gai i rɪmɪd uknö, nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö hagnö apöm,

manö yabɪl kale ke hagnaböl,

pen nɪbi bɪ gai i manö yad hagnabin anɪbu nɪŋagnaböl,’ a göp,” a ga. *

22 Anɪb u nɪŋbun, God Ana nan aɪj ñö, manö ke nɪbö manö nɪŋagep rō hagnabim u, nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋ udpal gau nɪŋöl a göm ñagöp; nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋ udagpal gau nɪŋöl a göm ñöb. Pen God Ana nan aɪj ñö, nɪbi bɪ Kraiss manö aɪj u waiö hag ñɪbal u, nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋ udpal gau, nɪp nɪŋ ud aɪj göl a göm ñöb; nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋ

udagpal gau, nɪp nɪŋ udöl a göm ñagöp.

²³ Pen kale nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdpim gau ap magum gɪmim, magöŋhalö manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagpe nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ manö anɪbu nɪŋagpal gau rɪmnap aka nɪbi bɪ Krai nɪp nɪŋ udagpal gau rɪmnap raul mɪgan anɪbu aueinaböl u, manö kale anɪbu nɪŋöm, nɪbi bɪ gau hau alö hagaböl, a gɪnaböl. *

²⁴ Pen Krai manö aij u waiö hag ñöl gɪ mɪdpe nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ Krai nɪp nɪŋ udagpal gau rɪmnap aka nɪbi bɪ manö anɪbu nɪŋagpal gau rɪmnap raul mɪgan anɪbu aueinaböl u, manö kale anɪbu nɪŋöm, kale nan si naij naij gɪpal u nɪŋöm, gasɪ kub nɪŋnaböl. *

²⁵ Gasɪ kub nɪŋlö nɪŋöl gɪ, nan nɪhön nɪhön gasɪ rɪmɪd mɪdmagö kale pi göl mɪdöp gau waiö lö nɪŋnaböl. Kale anɪg göl gasɪ nɪŋöm, God nɪp nɪŋlö anɪnɪn gö, kugom yɪmöm, God hib nɪpe haglö adö arö nɪŋöl gɪ hagnaböl, "Nɪŋö! God kalöp aip mɪdöp," a gɪnaböl.

God nɪp sabe gɪnɪg am magum gɪmim u, kabö rö nöp gɪmim

²⁶ Anɪb u, añ mam bɪ, manö hagnɪg gabin i nɪŋmim. Kale ap magum gɪnabim ñɪn u, bɪ ap kɪmap ap hagnab; bɪ ap Krai manö aij u adɪŋ ap manö hag ñɪnab; bɪ ap

God Ana gasɪ ñɪnab rö manö u hag ñɪnab; bɪ ap manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagnab; bɪ ap manö hagnab anɪbu, ado göm anɪg anɪg hagajɪp a gɪnab. Anɪb u me, nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdpal gau Krai nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ göl a gɪmim gasɪ u nöp nɪŋmim gɪmim. *

²⁷ Pen bɪ rɪmnap manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hageinaböl u, bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgan nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bɪ añɪ ap nöp uraköm manö hagnab; bɪ seg hagagöl. Bɪ añɪ ap anɪg göl uraköm manö hageinab, bɪ ke nɪbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anɪg anɪg hagajɪp, a gɪnab.

²⁸ Pen manö ado göm, anɪg anɪg hagajɪp a göm hag ñeb bɪ ap mɪdagainɪm u, manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagnɪg gaböl bɪ gau manö anɪbu hagagöl; kale ke agamɪj kalɪp ke abe God nɪp abe hagöl.

²⁹ Bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgan Krai manö aij u hag ñɪlö nɪŋöl gɪ, bɪ rɪmnap kabö rö hagaböl aka göm, nɪŋ mɪdaiöl. *

³⁰⁻³¹ Pen bɪ asɪk nɪŋ mɪdeinaböl anɪb gau, bɪ ap God Ana gö, gasɪ aij pɪral hiɪkö, bɪ nöd uraköm hagainɪm u gasɪ anɪbu nɪŋöm asɪkö, bɪ hain uraköm hagnɪm. Pen pen ab ralöm hagagöl. Añɪ añɪ

* 14:23: Ap 2:13

* 14:24: Jon 16:8

* 14:26: 1Ko 12:8-10

* 14:29: 1De 5:21

uraköm hagöl. Anib u, kale magöñhalö Jisas Krais manö aij u hag dapim apim gımım me, Jisas Krais gası rımnap halö udmim, gası halö mıdeınabım.

³² Nıbi bı God kalöp nan aij ñö, Krais manö aij u hag ñımıdim gau, gası kale ke nıñ aij gımım, manö hag ñımım. Pen kale u rö nöp gası nıñ aij gımım, manö hagpin me u a gımım arö gımım.

³³ Nıñön gınıg: God gö nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau halöwałö gagpal; gası nıñöl gı gıłö arö, agamıj mıd aij gıpal.

Pen kale ap magum gımım, Krais lau adö mıdpal nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö gımıdal rö gımım.

³⁴ Kale ap magum gımım, God nıp sabe gımıdim ñın u, nıbi gau manö hagagöl. Bı gau nöp haglö, nıbi gau yıharıñ apdı nıñöl. Juda lo manö anıb unbö rö nöp hagöp. *

³⁵ Nıbi gau manö rımnap halö nıñun a geınaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul bı kalıp hag nıñlö, hag ñöl. Pen nıbi bı Krais lau adö God Manö nıñun a göm magum geınaböl anı au, nıbi ap uraköm manö hag ñınab u, gı naij yabıl gınab.

³⁶ Kale nıbi bı Korid nöd api Jisas manö aij u udmim nıbi bı gau dammım hag ñagpe. Pen hon Jisas manö

aij ud arep bı gau, manö aij anıbu damun, kalöp nıbi bı Korid nöp hag ñagno.

³⁷ Kale bı an an, God Ana hanıp nan aij ñö, Jisas manö aij u nıbi bı gau hag ñımıdun a gımım gası nıñbım gau, yad Bı Kub hagöp rö hagabin me u a gımım nıñmım. *

³⁸ Pen bı an manö hagabin anıbi nıñagnab u, manö nıpe u rö nöp nıñagmım.

³⁹ Anıb u, anı mam bı. Gası kub kale u Jisas manö aij u hag ñun a gımım gası u nıñmım. Pen nıbi bı manö ke nıbö manö nıñagep rö hagaiöl u, arö gim a gımım hagagmım.

⁴⁰ Pen kale nıbi bı Krais lau adö mıdpım gau apım God Manö nıñnabım ñın u, nan nıñön nıñön geınabım, magöñhalö gası nıñ aij göl gı gıpe arnım.

15

Krais umöm kauyan uraka

¹ Anı mam bı. Krais manö aij u nöd hag ñainö udmim, manö nıñö yabıl a gımım nıñ ud pıdöñ gıpım u, kauyan hag ñı aij gınıg gabin.

² Manö aij anıbu kalöp hagnö nıñmım udpe u, nıñ ud pıdöñ göl gı mıdeınabım u, God kalöp ud kamıñ yunab. Pen nıñ ud pıdöñ göl gı mıdageınabım u, kale manö nıñö anıbu yıharıñ nıñ udpım rö lınab.

³ Manö yad nöd nıñnö anıbu, manö kub manö aij yabıl a gem kalöp hag ñınö.

* 14:34: 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * 14:37: 1Jn 4:6

Hon nan si nan naij gipun rö, Krais hanip a göm uma u, God Manö kalı kliš rıköm, gınab a gıla rö nöp ga. *

⁴ Krais umö rıgöl gılö, ñın mihöp mıdöm, ñın mihau nıgan u kauyan uraka u, u rö nöp God Manö kalı kliš rıköm, gınab a gıla rö nöp ga. *

⁵ Pen Jisas kauyan uraköm, Pida mıdeia au waiö lö, nip nöd nıja. Hainö waiö lö, bı manö nıpe ud arep unbö mıgan lan u nıjla. *

⁶ Hainö ñın ap, Krais kauyan waiö lö, ñın añı anıbu nöp añ mam paip hadred (500) rö nıjla. Añ mam anıb gau rımnap umla pen magöjhalö rö mıdpal.

⁷ Hainö ñın ap, Krais kauyan waiö lö, Jems nıja. Ñın ap pen, bı manö nıpe ud arep gau magöjhalö nıjla. *

⁸ Pen nıbi bı rımnap nip nıjla ñın u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la nıjnö. Anıb u, yad ñı le pi yag daubal rö ap mıdainö yıp uda. *

⁹ Yad nıbi bı Krais lau adö mıdeila gau kalıp gı naij yabıl gı mıdmıdin u, Jisas manö aij ud arep bı mıdnam rö laga. *

¹⁰ Pen God yıp mög nıjöm ud aij gö, bı nıpe mıdem, ke yabıl gıpin. Jisas manö aij ud arep bı rımnap wög gıpal rö gagpin; yıp mög nıjöm ud

aij yabıl gö, wög kub yabıl u gıpin. *

¹¹ Yad nöp God nip wög gıpin a gem hagagabin; kale nöp gıpal a gem hagagabin. Hon magöjhalö Krais manö aij u, adö añı hag ñıno arö, kale nıjmim udpim.

Nıbi bı umla gau kauyan uraknaböl

¹² Pen Krais umöm uraka a gun manö pör hagpun u, kale rımnap nıhön gıng nıjagmim, wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gımm nıjbim?

¹³ Pen wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gınabim u, Krais nıpe ke kauyan urakagöp a gınabim.

¹⁴ Pen Krais kauyan urakagböp u, Krais manö aij hag ñımdun manö u, manö yıharıj rö liböp. Krais kauyan urakagböp rö hagep, Krais manö aij nıj udpim u manö yıharıj rö liböp.

¹⁵ Wip umöm uraköl rö lagaiböp u, God Krais nip gö urakagböp. Anıb u, God gö Krais uraka manö aij pör hag ñımdun u, manö pıral rö liböp.

¹⁶ Nıhön gıng: wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gınabim u, Krais nıpe ke u rö nöp kauyan urakagöp a gınabim.

¹⁷ Pen Krais kauyan urakagböp, Krais manö aij nıj udpim u manö yıharıj rö

* 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mad 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Luk 24:34; Mad

28:16-17 * 15:7: Luk 24:50 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Di 1:15

* 15:10: 2Ko 11:23

liböp. Kraiſ kauyaſ urak-agbö, nan ſi nan naij gipim gac u lik gi yuagbö.

18 Pen Kraiſ kauyaſ urak-agbö, nibi bi Kraiſ nip niſ udöm umla gau, hadö böſ nöp um lug li arblap.

19 Hon Kraiſ nip udun me, gaſi halö midpun. Pen minöſ naböſ iſ i midun, böſ nöp umaibnop, nibi bi mög gep rö yabiſ midaibnop.

20 Pen Kraiſ uraköm kamiſ midöp u me, nibi bi Kraiſ nip niſ udöm umbal gau, u rö nöp uraköm kamiſ mideinaböl.

21 Bi ap gö, nibi bi umnaböl; bi ap gö, nibi bi uraknaböl. *

22 Manö hagabin aniſu, Adam nibi bi yam nipe midpun u magöſhalö umnabun, pen Kraiſ nibi bi yam nipe midpun u magöſhalö uraknabun.

23 Pen God Kraiſ nip nöd gö uraköm, am nipe aip midöp u me, hainö apöm nibi bi nip lau adö midpun gau gö, magöſhalö uraknabun. *

24 Seden kijaki ana naij nipe gau nibi bi gau gi naij ginaböl u pen Kraiſ nipe kalip pa jö gi yuöm, nibi bi nipe abad mideinab gau Bapi God nip niſab; aniſu niſ hain aniſu aunab.

25 Nihön giſig: Kraiſ nibi bi nan gau abad mid damöm, Nap gö, koſmaſ nipe magöſhalö gau Kraiſ ma mo gau mideinaböl. *

26 Koſmaſ aſi ap nöp mideinab: umeb magö u nöp. Pen niſ hain aniſu, u abe gi piſ ginab. *

27 Pen nipe gö, nibi bi nan gau magöſhalö ma mo nipe gau midöp a göm kalik liſ riſla u, God Kraiſ mo nipe gau midöp hagagla. God nipe nöp gö, magöſhalö Kraiſ mo nipe gau midöp. *

28 Nibi bi nan gau magöſhalö, Niſ nipe Kraiſ mo nipe gau midlö niſöl gi, nipe hagnab, “Bapi miſi ne nibi bi nan gau magöſhalö abad midpan. Miſi yad mo nöp gau mideinabin,” a ginab. Aniſ u me, God aſi nöp nan nihön nihön midöp gau magöſhalö yabiſ abad mideinab.

29 Nibi bi umbal gau, uraknaböl a gipin u niſbim. Urakagnaböl u, nibi bi ai giſig niſdamam umbal gau kalip nan a göm niſg pakpal? Kale uraknaböl a göm nöp aniſ gipal.

30 Pen hon u rö nöp, hon nihön giſig manö aij aniſu hagun, bi hanip gi naij giſig gaböl gau gaſi iru niſagpun? *

31 Yad pör niſagpin, niſ i bi ap yip al pak linab aka waſö u niſagpin. Yad kalöp nibi bi gaſi niſem, Bi Kub hon Kraiſ Jiſaſ nip niſiſi lem aij a göp a gabin.

32 Pen yad daun kub Epeſaſ i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen gipin. Ummön

* 15:21: Ro 5:12 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5 * 15:25: Mad 22:44 * 15:26: Rep 20:14 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36

böŋ nöp umnabön a gipim u, yad niñhön giñg anig gipin? “Miñi midpun ñin i, nan aij aij ñinöl gi, ñig aij aij ñinöl gi, gi midaiun; umun böŋ nöp umnabun,” a gibnep. Manö aij hag ñi ajpin u arik arbnep. *

33 Pen niñbi bi gasi anibu rö niñbal gau, aip midagaimim. Niñbi bi mid aij gipal gau, niñbi bi gi naij gipal gau aip magum gaiöl, adö anibu nöp ginaböl.

34 Pen gasi adö ke niñmim nan si nan naij gipim u arö gimim, mid aij gimim. Kale rimnap God nip gasi niñagpim u, kale nable giböp.

Kauyaŋ uraköm hañ roman kale u aige rö mideinab?

35 Pen kale rimnap hagnabim, “Niñbi bi umbal gau aigöl göm uraknaböl? Uraköm, hañ roman kale u aige rö mideinab?” ö ginabim.

36 Pen manö hagpal u manö hau rö. Nan yin magö gau yube, halö midöm kamij lagnab; umöm nöp kamij linab. *

37 Wid magö aka nan niñhön magö yubim u, ran kub göp rö ju yimagpim; magö pro gau nöp yubim.

38 Pen magö ke ke yubim anib gau, God rannim a göm niñ la rö ranöb.

39 Hañ roman gau u rö nöp ke ke midöp. Niñbi bi gau ke

la; kaj wal gau ke la; yaur gau ke la; kabsal gau ke la.

40 Hañ roman kumi kabö adö laŋ gau ke midöp; hañ roman minöŋ naböŋ adö i i gau ke midöp. Hañ roman kumi kabö adö laŋ aij u ke midöp; hañ roman minöŋ naböŋ adö i i aij u ke midöp.

41 Pen sidö mailö u aij u ke la; rakin mailö u aij u ke la; gapi mailö u aij u ke la. Pen gapi gau u rö nöp ke ke midöp rö mailö u aij ke ke la.

42 Niñbi bi umöm uraknaböl u anibu rö. Wip rigöl ginaböl hañ roman u hij gi lugnab; uraknaböl hañ roman u hij gi lugagnab.

43 Nan mög gep rö ulöm libal; uraköm mailö halö midnab. Nan klö midagöp ulöm libal; uraköm pidöŋ halö midnab. *

44 Hañ roman ulöm libal u hañ roman minöŋ naböŋ adö i i ajpal rö midöp; uraköm ana kumi kabö adö laŋ ajpal rö midnab.

45 Adö anibu nöp, God Manö adin ap Mosi kaliklin riköm haga, “Adam nöd niñbö u nipe ke bi kamij halö la,” a ga. Adam hain niñbö u pen Ana midöp; nipe niñbi bi gau kamij middep magö u ñab. *

46 Anib u me, nöd hañ roman minöŋ naböŋ adö i i ajep; hainö hañ roman ana ajep.

47 Bi nöd niñbö u minöŋ nöp aua; Bi hain niñbö u kumi kabö adö laŋ au niñbö aua.

48 Niñbi bi minöŋ naböŋ adö

* 15:32: Ais 22:13 * 15:36: Jon 12:24

* 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen

il i mɪdpal gau, bɪ nɔd nɪbɔ
mɪdmɪdɔp u rɔ nɔp mɪdpal.
Nɪbi bɪ kumi kabɔ adɔ laŋ
mɪdpal gau, Bɪ kumi kabɔ
adɔ laŋ mɪdɔp rɔ mɪdpal.

49 Mɪñi hon bɪ mɪnɔŋ aua
rɔ mɪdpun; hainɔ Bɪ kumi
kabɔ adɔ laŋ au nɪbɔ aua rɔ
mɪdeinabun.

50 Añ mam bɪ, yad kalɔp
hagabin, hañ roman yɪharɪŋ
u God ram mɪnɔŋ aij u arep
rɔ lagɔp. Nan um hij gɪ
lugnab u pɔr pɔr mɪdainɪm
rɔ lagɔp.

51 Pen manɔ nɔd
nɪŋagmɪdal ap kalɔp hagnɪg
gabin. Hon Krais nɪbi bɪ
nɪpe mɪdpun gau magɔŋhalɔ
umagnabun. Pen hon
magɔŋhalɔ ke hain nɪbɔ rɔ
lɪnabun. *

52 Aɪŋ magɔ hagɔ, aɪɪm
aɪɪm yɪŋɪd nɔp mailɔ gɔp
rɔ, nɪbi bɪ umbal gau
urak hañ roman hij gɪ
lugagep mɪdeinabɔl; pen
hon magɔŋhalɔ ke hain nɪbɔ
rɔ lɪnabun. *

53 Hañ roman hij gɪ lugnab
u, hij gɪ lugagep lɪnɪm; hañ
roman umeb u, pɔr pɔr
mɪdep lɪnɪm. *

54 Hañ roman hij gɪ lugnab
u, hij gɪ lugagep lɪnab; hañ
roman umeb u, pɔr pɔr
mɪdep lɪnab ñɪn anɪbu,
manɔ kalɪ klɪñ rɪkɔm hagla
rɔ gɪnab. Bɪ God manɔ hagep
Aisaia God Manɔ kalɪ klɪñ
hagɔm haga, “Bɪ Kub umeb
magɔ u al pak lɔ hadɔ bɔŋ
nɔp pɪs gɔp,” a ga. *

55 Pen bɪ God manɔ hagep
Hosea God Manɔ kalɪ klɪñ
rɪkɔm haga,

“Umeb magɔ, uri klɔ ne
mɪdɔp gai?

Umeb magɔ, uri ilɔn ne
mɪdɔp gai?” ɔ ga *

56 Umeb magɔ ilɔn u nan si
nan naij gep nɪbɔ; nan si nan
naij gep klɔ u lo manɔ nɪbɔ.
*

57 Pen God nɪpe Bɪ Kub
hon Jisas Krais nɪp yuɔ apɔm
hanɪp ud asɪk yuɔ kamɪŋ
arabun. Anɪbu nɪŋun, God
nɪp aij a gun.

58 Anɪb u, aɪñ mam aij
yad gau, kale pɪdɔŋ gɪmim,
ke gau aragmim. Bɪ Kub
nɪp wɔg gɪpun u yɪharɪŋ ga-
gun a gɪmim, pɔr nɔp klɔ
gɪmim, Bɪ Kub nɪp wɔg gɔl gɪ
mɪdaimim.

16

Nan God nɪp ñeb

1 Mani ud magum gɪmim,
God nɪbi bɪ kalɪp ñɪnabim
manɔ u hagnɪg gabin. Krais
Jisas nɪbi bɪ Galesia Propins
mɪdpal gau kalɪp hagnɔ rɔ,
kale u rɔ nɔp gɪmim. *

2 Kale nɪbi bɪ ke ke
magɔŋhalɔ wik aɪñ aɪñ
ñɪn nɔd u mani udpim
rɔ u nɪŋmim rɪmnap ud
ke gau lɪmim ud magum
gɪmim. Anɪg gɪnabim u, yad
apjakem mani nan a gem hag
ajageinam.

3 Pen yad nɪnabin u, bɪ
kale nɪŋmim bɪ aij mɪdpal
gau rɪmnap hagpe, yad kalɪp

* 15:51: 1De 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais
25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9

köp kalı kliš rik ñinö, kale pen köp u abe mani ñinabim u abe dam Jerusalem ud aröl.

4 Pen yip arep rö leinab yad ke kalip uł gı ud arnabin.

5 Pen yad Masedonia Propins u amem, midpim u ninabin.*

6 Amjakem, kale aip pro magö ap mideinam rö löp. Yibaud i kalöp aip midem, ram minöj rimnap arnig ginö, yip dam adan aŋ u yube arnabin.*

7 Kalöp yiharıŋ mailö sıdö aŋ niŋöl arep u yip aij gagöp. Bı kub yau a geinab, am kale aip rapın midem hainö arnabin.

8 Yad daun kub Epesas i midem, Pedikos ñın kub u ap padiö niŋem hainö ninabin.

9 Daun kub Epesas i, Bı Kub wög kub gabin, pen nıbi bı iru nöp yip jı niŋbal.*

10 Pen Dimodi midpim u auainım, nıp ud aij gımim, nıpe pıñıŋ gagnab. Nıpe yad Bı kub u nıp wög gıpin rö nöp göp u niŋmim,*

11 nıp arö gagmim. Kale magöŋhalö nıp ud aij gımim. Hainö arnıg gainım u, nıp dam adan aŋ u yuaimim, yad midpin i ado gı aunım. Mam rimnap halö aip aunaböl a gem abad midpin.*

12 Pen mam hon Apolos nıp manö kłö hagem hagpin, mam rimnap arajal rö, aip armön a gıpin u, pen nıpe

mıñi nagnab. Hainö neb rö lainım ninab.*

Manö naböj rimnap abe haga

13 Kale nıbi bı niŋöl gı midaimim. God nıp niŋ ud pidöj gımim gı midaimim. Nan ap pıñıŋ gagmim. Kłö yabıl gımim gı midaimim.

14 Pen nan niñhön niñhön ginabim, nıbi bı gau kalip midmagö lımim gımim.

15 Añ mam bı. Kale niŋbim, Grik kai Krais nıp niŋ udla gau, Sıdepanas nıbi bı yam nıpe gau nöd niŋ udla. Niŋ udöm me, nıbi bı Krais lau adö midpal gau kalip midmagö löm wög gı ñöl gı nöp midpal. Anıb u, añ mam yad kalöp hagabin,*

16 nıbi bı aij anıb gau rö abe, añ mam kale aip wög gıpal gau abe niŋmim, hagöl rö nöp gımim.

17 Pen kale ap yip niŋmim rö lagö, Sıdepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yip niŋbal u yip aij yabıl göp.

18 Anıg gıpal anıbu yip aij göm kalöp aij göm göp. Bı aij anıb gau manö hagnaböl u niŋ aij gımim.

19 Pen nıbi bı God lau adö midpal Esia Propins i, kalöp Korid nıbi bı gau, “Añ mam bı, kale midpim?” a gıpal. Akwila nıbi nıpe Prisila aip kalöp Korid nıbi bı, “Bı Kub kalöp abad mideian,” a gıpal. Nıbi bı apöm ram kale ber mıhau magum göm God

* 16:5: Ap 19:21 * 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10:

1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12 * 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16 * 16:19: Ap 18:2,18,26

nɪp sabe gɪpal gau u rō nöp
hagpal. *

²⁰ Pen añ mam Krais lau
adö mɪdpal gai i magöŋhalö,
“Kale mɪdpim?” a gɪpal.
Kale Bɪ Kub nɪp nɪŋ uɖpim
rō, pen pen hag wɪhai udöl
gɪ, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manö naböŋ
magö i ñɪmagö yad u ke kalɪ
kɪñ rɪkem “Kale mɪdpim?” a
gabin.

²² Nɪbi bɪ an, Bɪ Kub nɪp
mɪdmagö lagnab u, pen ilön
udnɪm. Anɪb u, Bɪ Kub hon,
ne aumön! *

²³ Bɪ Kub hon Jisas kalöp
möŋ nɪŋöm ud aij gɪnɪm.

²⁴ Añ mam yad Krais Jisas
lau adö mɪdpim gau, yad
kalöp magöŋhalö mɪdmagö
lɪbin. Anɪb unbö rō aij.

* 16:22: Gal 1:8-9

2 Korid

Pol kôp hain u Korid nîbi bî kalîp kalî kîñ rîka

¹ Yad Pol. God yîp hag lö, Krai Jisas manö ud arep bî ap mîdem, mam hon Dimodi aip aui mîdul, kalöp God nîbi bî nîpe daun kub Korid mîdpim gau abe, Akaia Propins an an gau gau magöñhalö mîdpim gau abe, kôp anîbi kalî kîñ rîkabin.

² Kalöp hagabin, yîp aij göp u, Bapi God abe Bî Kub Jisas Krai abe kalöp mög nîñmil ud aij gîlö, agamîj mîd aij gîmim.

Pol God nîp aij a ga

³ Bî Kub hon Jisas Krai Nap nîpe God nîp aij a gun. Bapi God ñî pai nîpe mög mög nîñöm, ud aij göm, pör pör abad mîd aij yabîl göp. *

⁴ Marö rîmnap hanîp auajîp, nîpe hanîp abad mîd aij göp u me, hon pen ado gun, nîbi bî rîmnap marö auajîp, kalîp u rî nöp ud aij gun abad mîd aij gînabun.

⁵ Krai pîg mîdpun u me, nîpe ilön uda rî hon u rî nöp ilön rîmnap udpun. Pen Krai pîg mîdpun u me, nîpe hanîp pör pör abad mîd aij göp nîñöm hon gasî halö mîdpun. *

⁶ Kale mîd aij gîmim gasî halö mîdmim, am nîpe aip pör pör mîdeinabim a

göm, Krai Jisas nîpe marö rîmnap hanîp ñîmîdöp. Pen Krai nîpe hanîp abad mîd aij göp rî, hon gasî halö mîdpun u nîñnabim u me, marö rîmnap kalöp aueinab u, Krai hanîp u rî nöp abad mîd aij gînab nîñöm mîd aij gun a gîmim, gasî halö mîdeinabim.

⁷ Gasî hon nîñbun u, kale Krai nîp arö gagnabim. Hol bî mîhau ilön udpul rî, kale u rî nöp ilön udnabim; pen God halîp mîhön ud aij göp rî, kalöp u rî nöp ud aij göm abad mîd aij gö, gasî halö mîdeinabim.

⁸ Pen añ mam bî nîñmim. Hol bî mîhau Esia Propins mîdul, marö kub udul uñham yabîl mîdailo. Kamîñ mîdaiul rî lagöp, hadö umnabul a gîlo. *

⁹ Hadö umnîg gabul a gîlo. Pen ga adö anîbu, hol gasî kub yabîl nîñmîdul u me, hol ke klö mîdpul a gul ha-gagpul; God nîbi bî umbal gau gö urakpal u nöp halîp abad mîdö nîñöl gî mîdpul, a gîpul.

¹⁰⁻¹¹ Halîp böñ nöp al pak löl rî la u pen nîpe halîp ud kamîñ yua u me, uri nîpe halîp kauyan ud kamîñ yunîg gab. Kale God nîp sabe göl gî mîdpe, hainö gau abe nîpe u rî nöp halîp ud kamîñ yunab a gul gasî halö mîdpul. Anîb u, nîbi bî iru nöp God nîp sabe göl gî mîdlö, God nîpe nîñöm halîp bî mîhau ud kamîñ yuö me,

nibi bi iru nöp halip ginab u niñöm hib nipe haglö adö arnab. *

Pol kalip am niñaga, manö u haga

¹² Midmagö hol an dan niñbul, nibi bi gau aip midul nan niñhön niñhön gipul gau, God halip aip midö niñöl gi, nip gasi niñöl gi gipul. Hol manö niñö nöp hagul gi aij nöp gipul. Yad waiö hagabin, kalöp pör pör anib unbö rö nöp gipul. Pen nibi bi gau gasi niñbal rö gasi niñul anig gagul. God halip mög niñöm ud aij göm gasi ñö anig gipul.

¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kali kliñ rikmidin gau, manö ba gau rö hagem rikagmidin; amgö li niñmim, il u yinid niñmim a gem, waiö nöp rikpin. Miñi ke ke rö midpun u me, kale yip niñbim pen yip niñ aij gagpim; pen yip aij göp u, yip niñ aij gipe me, hainö Bi Kub hon Jisas ado gi aunab ñin u, ap magum gun, yad kalöp niñem miñ miñ ginabin; kale pen u rö nöp yip niñmim miñ miñ ginabim. *

¹⁵⁻¹⁶ Adö anibu nöp me, nöd Masedonia Propins aragnö ñin u, yad gasi ap niñem köl am niñnig niñabin a ginö. Yad Masedonia nibi bi kalip niñnig arnabin, pen nöd am kalöp niñem arnam, a ginö. Pen ado gi apem, Judia arnig, adan mlö añi anibu nöp apem, kalöp kauyan niñöl gi ap padinam,

a ginö. Anig ginö me, kale miñ miñ gimim yip pen gi ñimim nan magö rimnap ñibe niñöl gi, Judia arnam, a ginö. *

¹⁷ Gasi anibu rö niñem me, kalöp nöd manö big yunö u pen hainö nagnö. Anig ginö u, yip pen hagnabim, “Bi mlö u nip ke aij göp adö u hain göm, ‘Ginabin ginabin,’ a göm, manö nöp hagöm, hainö gagöp. Nipe yiharini bi manö ñig pak ajöp mlö u,” a ginabim rö löp u pen,

¹⁸ God bi niñö yabi nöp hagöp u pig midpin rö u, yad gasi mihöp niñem kalöp hagpin.

¹⁹ Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God Ñi nipe Jisas Krais manö hag ñino. Jisas Krais gasi mihöp midagöp. Nipe yau a göm, hainö wasö gagnab. Manö niñhön niñhön hagöp u, hagöp rö nöp ginab. *

²⁰ God manö adö niñhön niñhön haga u, Jisas Krais apöm, anib unbö rö nöp magöñhalö göp. Hon nipe anig göp anibu niñbun u me, God nip sabe gun u, Jisas Krais hib nipe hagun, “Niñö” a gipun. Anig gipun u, God hib nipe u adö lan aran a gun anig gipun. *

²¹ God nipe nöp gö me, hon abe, kale abe Krais nip cig aij gun midpun. Nipe nöp me hanip “Ñibi bi yad ke,” a göm, hag löm,

²² Ana nipe u hanip ñö,

* 1:10-11: 2Di 4:18

* 1:13-14: 2Ko 5:12; Plp 2:16

* 1:15-16: 1Ko 16:5-6

* 1:19: Ap 18:5

* 1:20: Rep 3:14

apöm midmagö aŋ hon dan goŋ lɪ midöp. Anɪb u hon nɪnbun, hon God nɪbi bɪ nɪpe ke midpun nɪŋöm nɪpe haga haga rö nöp magöŋhalö hanɪp ñɪnab. *

²³ Pen yad kale Korid kai midpim gau nɪŋnɪg gainö u pen amem manö kub hagnö, kale ilön udmim rö löp nɪŋem me, kalöp mög nɪŋem me nagnö. God nɪpe midmagö yad aŋ dan nɪŋöb yad piral hagagabin.

²⁴ Pen manö yad u nöp hain göl a gem gasɪ u nɪŋagpin. Kale ke Krais nɪp gasɪ nɪŋbim u me, yad am kalöp hagnö, kale klö gɪmim Krais nɪp nɪŋ aij gɪmim cɪg pɪdöŋ gɪmim mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinabim, a gem hagabin. *

2

¹ Pen yad gasɪ ap nɪŋem hagnö, “Kalɪp kauyaŋ am nɪŋem manö klö hagnö, kalɪp kauyaŋ ilön udöl rö löp u, am nɪŋagnam,” a gɪnö. *

² Pen yad gɪnö kale ilön udeinabim u, an pen midöm yɪp geinab mɪñ mɪñ gɪnabin? Nɪbi bɪ anɪbu rö rɪmnab midageinaböl.

³ Anɪbu nɪŋem me, kalöp köp kalɪ kliñ rɪknö. Yad gasɪ nɪŋnö, “Amjakem nɪbi bɪ gau nɪŋem mɪñ mɪñ yabɪl gɪbnep pen wasö, amjakem kalɪp nɪŋnö, yɪp mɪŋör yabɪl gɪnɪm rö löp u me, yad aragnabin,” a gɪnö. Yad

gasɪ nɪŋnö, “Yad ke mɪñ mɪñ gɪnabin u, kale abe mɪñ mɪñ gɪnabim,” a gɪnö.

⁴ Köp kalɪ kliñ rɪknö anɪbu, midmagö yad u ilön gö, gasɪ mɪlö löl gɪ, amgö ñɪg ud gɪ dö gɪ yuöl gɪ kalɪ kliñ rɪknö. Kalöp marö kub gɪnɪm a gem rɪkagnö; kalöp midmagö yabɪl lɪbin rö nɪŋmim, a gem rɪknö. *

Bɪ nan naij ga u, uri nan naij ga anɪbu arö gɪmim nɪp midmagö limim udmim

⁵ Pen yad gasɪ nɪŋbin bɪ ap gö marö ga u, yɪp gaga, kalöp nɪbi bɪ gau midpim kalöp magöŋhalö ga.

⁶ Pen kale magöŋhalö rö nɪp arö gɪpe u, nɪpe ilön udöm, gɪ naij ga u hadö nɪŋöb. Anɪb u, mɪñi anɪg gagmim; arö gɪmim.

⁷ Mɪñi gɪ naij ga anɪbu arö gɪmim, nɪp manö hain hain hagnim. Nɪhön gɪnɪg: nɪp anɪg gagpe, mög kub yabɪl gö, böŋ nöp ap lug paknɪm rö löp.

⁸ Anɪb u, yad kalöp hagabin, nɪp mam hon a gɪmim midmagö lɪbim u, nɪp hagpe nɪŋ aij gɪnɪm.

⁹ Yad kalöp köp kalɪ kliñ rɪknö u, manö yad u udmim, manö nɪhön nɪhön hagnabin magöŋhalö hain gɪmim gɪnabim aka gem köp kalɪ kliñ rɪknö.

¹⁰ Pen nɪbi bɪ kale gau rɪmnab gɪ naij gɪnaböl kale arö gɪnabim u, yad u rö nöp gɪ naij gɪnaböl anɪbu arö

* 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5 * 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31

gɪnabin. Pen yad gɪ naij gɪnaböl arö gɪnabin u, Krais yɪp nɪŋ mɪdöp, a gem, kalöp nan a gem arö gɪnabin.

¹¹ Pen wasö u, Seden hanɪp Krais nɪbi bɪ nɪpe rɪmnag gö, ap lug pakun rö löp. Seden pör, gɪnö ap lug paköl a göm nɪŋöb u, nɪŋbun. *

¹² Pen Krais manö aij u Droas nɪbi bɪ kalɪp hag ñɪnam a gem, Droas arainö, Bɪ Kub yɪp adan hiɪkö, wög nɪpe u ram mɪnönj anɪbu gɪnam rö la u pen, *

¹³ mam yad Daidas Droas au ulhai nɪŋagnö u me, yad gasɪ kub nɪŋem, Droas nɪbi bɪ kalɪp, “Aui mɪdaiim” a gem, Daidas nɪp nɪŋnɪg Masedonia Propins aui aunö. *

¹⁴ Anɪb u, God göp rö nɪŋem, nɪp aij yabɪɪ a gɪpin. Ñɪ nɪpe Krais nɪp yuö, apöm Seden nɪp ud raɪa mɪgan nɪpe gau löm, hanɪp uda. Nɪpe hanɪp udöm, ami bɪ kub rö hanɪp uɪ gɪ arö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ ke ke gau hanɪp nɪŋöm Krais manö aij nɪpe haɪŋ aij yabɪɪ rö nɪŋbal.

¹⁵⁻¹⁶ Krais mab haɪŋ aij auep ud God nɪp lau sabe gɪ ñöb u rö, hon mɪdpun. Nɪbi bɪ Krais kalɪp ud kamɪŋ yuab gau haɪŋ anɪbu nɪŋöm haɪŋ aij unbö ke nɪŋlö, kalɪp kamɪŋ mɪdep magö u ñöb. Pen nɪbi bɪ Krais nɪp arö gɪpal gau, haɪŋ aɪɪ anɪbu nöp nɪŋöm wɪp haɪŋ naij u a

gɪlö, kalɪp umeb magö u ñöb. Pen nɪbi bɪ an wög anɪbu gɪnɪm rö löp? *

¹⁷ Nɪbi bɪ iru nöp mani nan gau iru nöp udun a göm, God Manö aij nɪpe u hag ajpal. Pen hon unbö rö gagpun. God nɪpe hanɪp hag lɪ yuöm nɪŋ mɪdö nɪŋöl gɪ, hon Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdun manö nɪŋö yabɪɪ nöp hagun a gun, God Manö aij nɪpe u kabö göl nöp hag ñɪbun.

3

¹ Pen manö kalɪ kliñ rɪkabin anɪbi, “Yad köp kalɪ kliñ rɪknö, hanɪp ud aij göl,” a gem, rɪkagabin. Hon nɪbi bɪ yɪharɪŋ rö mɪdun, hanɪp udmim, a gun, nɪbi bɪ kale nɪŋbim rɪmnag kalɪp hagno, köp rɪmnag kalɪ kliñ rɪk ñɪlö, hon dap kalöp ñɪno nɪŋmim, hanɪp udagnabim. Pen kale, “Bɪ gai i kalɪp udmim,” a gɪmim, köp rɪmnag kalɪ kliñ rɪk ñɪbe, hon dam nɪbi bɪ rɪmnag kalɪp ñagnabun. *

² Pen köp mɪdmagö aŋ hon daŋ kalɪ kliñ rɪk mɪdöp rö me, kale nɪbi bɪ mɪdpim. Gasɪ hon nɪŋbun u, kalöp manö hag ñɪno nɪŋmim udmim u me, nɪbi bɪ gau kalöp nɪŋöm, hon bɪ aigale bɪ rö mɪdpun u nɪŋnaböl. *

³ Pen hon Krais nɪp wög gɪno, Krais nɪpe ke köp anɪbi kalɪ kliñ rɪköm hanɪp ña. Yɪg nan kalɪ kliñ rɪkep udöm rɪkpal rö wasö; kabö adö u kalɪ kliñ rɪkpal rö wasö. God

* 2:11: Luk 22:31

* 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9

* 2:13: Ap 20:1

* 2:15-16:

Luk 2:34; 2Ko 3:5-6

* 3:1: 2Ko 5:12; Ap 18:27

* 3:2: 1Ko 9:2

pör kamɨŋ mɨdöp Ana nɨpe u Kraiss manö aij nɨpe u nɨbi bɨ mɨdmagö aŋ kale daŋ rɨköp.
*

4 Yad manö hagabin anɨbi, God nɨhön nɨhön hagöp u Kraiss magöŋhalö anɨb unbö rö nöp gɨnab, a gem hagabin.

5 Hon nɨŋbun, hon klö hon ke gɨno wög aij arnɨm rö lagöp; God nöp me hanɨp gɨ ñö nɨŋöl gɨ, gɨno wög aij arnab.

6 God nɨpe nöp gö, hon wög gɨ ñeb bɨ nɨpe mɨdun, God Manö hain nɨbö hag löp u, damun nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñɨbun. God Manö hain nɨbö hag löp anɨbu, lo manö u rö wasö; manö hain nɨbö hag löp u, God Ana ñöb. Lo manö gö, nɨbi bɨ umnaböl; pen God Ana gö, nɨbi bɨ kamɨŋ mɨdeinaböl.
*

7 Lo manö anɨbu, God kabö haɬai bad adö u kalɨ klɨñ rɨkö, Mosɨs dauö nɨŋöl gɨ, mailö kub yabɨɬ ga. Mailö kub anɨbu Mosɨs mulu maj mɨgan nɨpe mailö gɨmɨdöp. Mɨdö mɨdö mailö kub anɨbu hadö ur gaia pen Isrel nɨbi bɨ Mosɨs mulu maj mɨgan nɨpe nɨŋöl rö laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yabɨɬ halö aua.
*

8 Pen God Ana wög nɨpe gab u mailö aij unbö ke halö mɨdöp.

9 Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rö, hon God amgö ilö adö nɨpe u nɨbi bɨ kamɨŋ aij rö lep manö aij

anɨbu mailö halö unbö ke yabɨɬ aua.
*

10 Mailö aij unbö ke uri hadö auub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp.

11 Lo manö u pör mɨdagöm ur gɨnɨg gaia pen mailö halö aua; anɨb u me, manö aij u pör pör mɨdöm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö mɨdöp.

12 Anɨb u, hon gasɨ halö mɨdun, ana udagun, klö gun Kraiss manö aij u waiö hag ñɨbun.

13 Mosɨs ga rö gagun. Nɨpe lo manö u damöm, mulu majman nɨpe u mailö kub yabɨɬ ga, pen mɨdö mɨdö mailö kub ga anɨbu pro gö auö nɨŋöl gɨ, Mosɨs nɨpe nɨbi bɨ gau pro gajɨp anɨbu nɨŋagöl a göm, usajɨɬ bad ap udöm, mulu majman nɨpe u paɬu ga.
*

14-15 Pen gasɨ kale nɨŋ aij gagla. Nɨhön gɨnɨg: usajɨɬ bad rö gasɨ kale wam wam göm mɨdeia u me, God nöd hadame nöp manö nɨŋö hag lep haga manö u amgö lɨ nɨŋla u pen manö il u nɨŋagla. Mɨñi u rö nöp kale lo manö anɨbu amgö lɨ nɨŋbal pen nan usajɨɬ bad rö gasɨ kale wam wam gö, manö il nɨŋagpal. Nan usajɨɬ bad rö gasɨ kale wam wam göp u, Kraiss nɨpe nöp ud ke gau yunɨm rö löp.

16 Pen nɨbi bɨ Bɨ Kub u nɨp aunaböl u, nɨpe usajɨɬ bad gasɨ kale paɬu göm mɨdöp u,

* 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27

* 3:6: Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63

* 3:7: Eks 34:29 * 3:9: Dud 27:26; Ro 1:17

* 3:13: Eks 34:33 * 3:16: Eks

ud waŋ gi yuöm, gasi kale
piral hiikö, niñnaböl. *

¹⁷ Bi Kub hagabin u, Ana
u me. Ana nipe hon aip
mideinab u, nan niñhön
niñhön göm hanip bi nagiman
rö linim u, nipe pa jö gi
ke gau yuöm hanip ud asik
yunab. *

¹⁸ Pen mulu majman hon u
paŋ gi pi gun midagpun rö,
hon magöñhalö Bi Kub mailö
aia nipe u waiö niñbun. Nipe
gö, hon magöñhalö nipe
ke mailö aia halö midöp rö
linabun. Magö añi nöp nipe
midöp rö lagnabun; pen ñiñ
añi añi nipe pör nöp hanip
gi gi gö, hon mailö aia nipe
midöp rö linabun. Bi Kub
anig gab u Ana u me.

4

*Minöñ ud rin cög gipal rö
u, hon niñi bi midpun*

¹ God hanip mög niñjöm
udöm, wög anibi hag lö
gipun u me, hon gasi iru
niñagpun.

² Pi göm gipal adö u abe,
nable gö niñjöl gi gipal adö u
abe hon gagpun. Niñi bi gau
kalip manö piral hagagpun.
Hon God Manö hag niñnig
gabun u, manö hon rimnap
halö hagun hag ñagpun. Nan
niñhön niñhön gipun gau piral
adö u gagpun. God Manö aia
nipe u kabö göl nöp waiö hag
ñibun. Anig gino, niñi bi gau
hanip niñjöm, midmagö an
kale dan niñnaböl, hon God

amgö ilö adö nipe u bi aigale
bi rö midpun. *

³ Niñi bi umaböl gau nöp,
manö aia waiö hag ñibun
u niñjöm, usajil bad rö
manö aia adö midöp niñjöm
niñagun a gipal.

⁴ Kale niñagpal u, Seden
ram minöñ i i god rö midöp
u, gasi kale wam wam gö,
Krais manö aia mailö halö
midöp manö u niñagpal.
God nipe midöp rö, Krais u
rö nöp midöp u niñagpal. *

⁵ Pen manö hag ñibun u,
hon bi aigale bi rö midpun
manö u hag ñagpun; Jisas
Krais nipe nöp Bi Kub midöp
niñjöm Jisas wög nip gun,
wög gi ñeb bi kale midpun
a gun, manö aia kalöp hag
ñibun.

⁶ God nöd "Siñbön an yan
mailö gan," a ga. God
añi anibu nöp mailö nipe
midmagö an hon dan ñi lab.
Anib u, God mailö aia nipe
u Krais mulu majman mailö
gab u hadö niñbun. *

⁷ Minöñ ud rin cög gi libal
rö u, hon niñi bi midpun.
Pen God nipe nan aia unbö ke
anibi hanip an dan löp. Anib
u niñbun, klö hon ke wasö;
God klö nipe ke ñö udun anig
göl midpun u niñbun. *

⁸ Hanip böñ böñ ridik gipal
u pen hon pak gulu gi arbun.
Gasi iru niñbun u pen gasi
halö midpun. *

⁹ Hanip yu gi yubal u pen
mam hon pör aip midöp.

* 3:17: Jon 8:36; Ro 8:2

* 4:2: 2Ko 2:17; 1De 2:5

* 4:4: Ep 2:2; Kol 1:15; Hib

1:3

* 4:6: Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18

* 4:7: 2Ko 5:1

* 4:8: 2Ko 1:8; 7:5

Hanip yiharinj gabi pakpal umagpun.

¹⁰ Jisas nip pakom al pak la ro, hanip u ro nop pakom al paknig gilö bislam midpun. Pen anig gö, nibi bi gau hañ roman hon ninjom, Jisas kamij midöp u waiö ninjaböl. *

¹¹ Hon kamij midpun u, Jisas nip ninj udpal, a göm, hanip por por nop al pak linig gaböl. Pen gaböl anibu, nibi bi gau hañ roman hon ninjom Jisas kamij middep magö nipe u ninjol a göm, God kalip arö gö anig gaböl. *

¹² Hon por por umun rö löp u pen hon anig gino, kale kamij midmim rö löp.

¹³ God Manö u bi ap kali klin rikom haga, "God nip ninj udpin u me, anig hagpin," a ga. Anib u rö, hon u rö nop God nip ninj udpun u me, manö hagpun. *

¹⁴ Hon ninjbun, God gö Bi Kub Jisas kauyan uraka rö, hanip u rö nop gö urakno, hanip abe kalöp abe dam Jisas midöp au linab. *

¹⁵ Nan hagabin anib i magöñhalö kalöp nan a gem hagabin. Anig gino, ñin añi añi God nipe nibi bi gau gau iru nop ud aij göm abad midö, kale God nip aij a göl gi gilö ninjol gi, hib nipe u i adö lanj ap rannab.

God nip ninj udun gasi halö midpun

¹⁶ Anib u, hon gasi halö midpun. Hañ roman ñin ma hon hainö gi lugnim rö löp u pen God hanip por por ana an hon dan klö ñö ninjol gi kamij midpun. *

¹⁷ Marö pro udpun anib gau nan kub wasö; yiharinj magö ulep ap nop udpun. Pen marö anib gau udun, am Krais aip midun por nop por nop mailö aij kub yabıl gau mid aij ginabun. *

¹⁸ Minönj nabönj adö i i midun, nan amgö magö ninjeb gau gasi iru ninjagpun; nan adö lanj au amgö magö ninjagep gasi ninjbun. Nan amgö magö ninjeb gau magö ulep nop mideinab; nan amgö magö ninjagep gau por nop por nop mideinab. *

5

¹ Hañ roman hon minj midöp ñin an i, ram bada bad rö midöp. Pen ram bada anibu ud wal gilö aka asöl gö, God nipe hanip ram hain nibö ap ram minönj nipe kumi kabö adö lanj au gi lö mideinabun. Ram anibu bi ram gipal rö wasö; God nipe ke gi lö, por nop por nop mideinab. *

² Ram hain nibö anibu yinjid udun walij rö rol gun, a gi gasi ninjol gun abad midpun. *

³ Nihön ginig: God nipe hanip walij rö rol gi ñeinab u, magö nop midageinabun.

* 4:10: 1Ko 15:31

* 4:11: Ro 8:36

* 4:13: Sam 116:10

* 4:14: 1Ko 6:14

* 4:16: Ep 3:16

* 4:17: Ro 8:17-18

* 4:18: Kol 1:16

* 5:1: 2Ko 4:7

* 5:2:

4 Miñi ram bada anibi midun, marö gö niñöl gi ake gabun. Pen arö gun, magö nöp midaiun a gi gasi u niñagpun; kumi kabö adö lañ midep hañ roman u udun a gi gasi u niñbun. Hañ roman kamij midep u apöm, hañ roman umeb nöd nibö u böñ nöp niñ haknab, a gi gasi u niñbun.

5 God gasi nipe ke niñöm, hañ roman hain nibö niñnam a göm, Ana nipe u nöp yuö apöm hanip aip midöp u me, God nipe haga rö nöp ginab u niñ aij gipun.

6 Anib u me, hon pör pör gasi halö midpun. Pen hañ roman anib i halö midpun niñ an i, Bi Kub ram nipe kumi kabö adö lañ au midagpun. *

7 Bi Kub nip gasi niñöl gi ajpun u pen amgö niñagpun.

8 Hon gasi halö midpun. Hañ roman hon i arö gun, am Bi Kub aip ram minöñ nipe kumi kabö adö lañ au midaiun, a gi gasi u niñbun. *

9 Anib u, ram minöñ hon aui hañ roman mideinabun aka arö gun Bi Kub ram nipe am mideinabun u, nip aij ginab adö u nöp gun, a gi gasi u niñbun. *

10 Niñhön ginig: hon magöñhalö am Krais amgö ilö adö nipe au midno, miñi hañ roman halö midun niñhön niñhön gipun, aij gipun aka aigöl gi rö gipun u

niñöm, pen anibu rö niñnab. *

11 Bi Kub nipe Bi piñiñ gep midöp u niñun, klö gun, nibi bi gau nip niñ udöl a gun, kalip manö aij nipe hag niñbun. Hon bi aigale bi rö midpun u, God niñ aij göp; kale u rö nöp, hon bi aigale bi rö midpun u abe niñmim rö löp.

12 Manö kal i kliñ rikabin anibi, hon bi aij hanip udmim manö u rö, kalöp hagabin. Manö kal i kliñ rikabin anibi niñmim, hanip nan a gimim gasi niñmim miñ miñ gimim, a gem kal i kliñ rikabin. Anig ginö, nibi bi midmagö an dañ wasö, hañ roman höñ adö u nöp niñhön rö midöp u gasi niñbal gau, kalip manö pen hagnim a gem manö anibu kal i kliñ rikabin.

13 Pen manö hagabun i, kale rimnap hagnabim, hau alö manö anibu hagab, a ginabim. Pen kale anig rö hageinabim u, Pol bi gau God hib nipe haglö adö aran a göm anig hagaböl, a gimim gasi u niñmim. Pen bi hau wasö, bi gasi midöp rö hagaböl u, a geinabim u, Pol bi gau manö hagaböl u hanip nan a göm hagaböl a gimim, manö hon niñ udmim.

14 Krais nipe bi añi yabiñ u nibi bi magöñhalö nan a göm uma rö, hon nibi bi magöñhalö aip umno, a gun niñbun. Krais hanip nibi bi magöñhalö midmagö löp

* 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23
12:14

* 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl

u niŋun, gasi hon adö u ke niŋun gagpun.

¹⁵ Krais niŋi bi magöŋhalö nan a göm uma. Aniŋ u, miŋi riŋköl hainö, hanip ke aij giŋab adö u niŋun gagun; Bi Kub hanip nan a göm umöm kauyan uraka u nip aij giŋab adö u nöp gun. *

¹⁶ Niŋi bi miŋnör naböŋ i niŋbö gau niŋbal rö nöp niŋun, “Niŋi bi gau aij, niŋi bi gau naij,” a gun niŋagpun. Krais nip nöd gasi piral adö aniŋu rö nöp niŋno u pen uri nip adö aniŋu rö niŋagpun.

¹⁷ Niŋi bi Krais nip ciŋ giŋpal gau, God gö kaminiŋ giŋsön niŋbö adö u miŋpal. Nan nöd niŋbö u piŋ gö, nöd miŋmiŋdal rö miŋdagpal; nan giŋsön niŋbö hadö auub. *

¹⁸ Hon kaminiŋ giŋsön niŋbö miŋdpun aniŋu, God niŋpe nöp gö miŋdpun. Nöd niŋi bi al niŋneb niŋpe miŋdaiŋo u pen hainö Krais nip yuö apöm, hanip ud God aip jimiŋ nöl löm, niŋi bi riŋmnap halö God aip jimiŋ nöl miŋdaiöl, a göm, hanip wög aniŋu hag la. *

¹⁹ Krais kalip nan a göm uma u me, God niŋi bi gau magöŋhalö nan si nan naij giŋpal gau niŋem arö giŋnö, yad aip jimiŋ nöl miŋdaiöl, a göm ga. Pen God niŋpe hanip manö aij aniŋu nöm, niŋi bi gau magöŋhalö hag niŋmim a göm, hanip niŋi bi wög gep niŋpe hag löp. *

²⁰ Hon me, Krais bi an niŋbö

niŋpe miŋdun, God manö aij hagöp u udun niŋi bi gau kalip hag niŋmiŋdun. Krais bi niŋpe miŋdpun u me, kalöp hagabun, Krais manö aij u niŋ udmim, yau a giŋpe, God kalöp ud aij göm nip aip ud jimiŋ niŋnab.

²¹ Krais nan si nan naij ap gaga pen God nan si nan naij hon magöŋhalö Krais nip niŋa. God ga aniŋu, hon Krais aip miŋdun, God kaminiŋ aij miŋdep magö niŋpe u halö udnabun a göm ga. *

6

¹ Hon God aip jimiŋ nöl wög giŋpun rö, kalöp manö klö giŋ hagun hagabun, God kalöp mög niŋjöm ud aij göp u, arö gagmim.

² God niŋpe hagöp, “Manö ne niŋnam a gem miŋdaiŋö niŋn u, yiŋp hag niŋjaina niŋjöm. Nöp ud kaminiŋ yunam a gainö niŋn u, nöp giŋ niŋnö,” a ga.

Pen niŋjim! Miŋi niŋn i nöp God niŋi bi gau manö niŋnam a göm miŋdöp. Miŋi niŋn i nöp God niŋi bi gau kalip ud asiŋ yuö, kaminiŋ arnaböl. *

³ God nip wög giŋpun u ar aij giŋniŋ, a gun, niŋ aij gun giŋpun. Niŋi bi riŋmnap hanip niŋjöm, gasi riŋmnap auö, ap lug paknaböl adö u gagpun.

⁴ Pen niŋhön niŋhön giŋpun u, God nip wög gabun u niŋjöl, a gun, nagt aij adö u nöp

* 5:15: Ro 14:7-8

* 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15

* 5:18: Ro 5:10

* 5:19: Ro

3:23-25

* 5:21: Hib 4:15

* 6:2: Ais 49:8

gipun. Anib u, God nip wög gun bišlam midun arö gagpun. Miñör niñhön niñhön gö, ułham midpun a gun gasi anibu niñagpun.

⁵ Hanip ñin rimnap miñu magö pakpal; ñin rimnap nagi libal; ñin rimnap ram minöñ ap bi uraköm polisman aip aka ami bi aip pen pen göm söl hanip an au abe al pak libal; ñin rimnap wög gi dam dam ake lagpun; ñin rimnap han aij gagpun; ñin rimnap kiyo hanbun. *

⁶ Pen gasi aij nöp niñun, niñ aij gun, nibi bi kalip niñno, hon mulu lugö wasö, kalip ud aij gipun. Hon aige göl gun anig gipun? Ana Uł hanip an dañ midöp u me, nibi bi midmagö yabıl libun; *

⁷ God hanip klö nipe ñö, Krai manö aij u kabö göl nöp hagpun; gi aij gep u hałaun gasal hon rö ñimagö yijig abe ñimagö sidagö abe midöp.

⁸ Nibi bi rimnap hib hon haglö adö aröp; nibi bi rimnap hib hon udlö yagol lugöp. Rimnap hanip manö aij hagpal; rimnap hanip manö naij hagpal. Hon bi piral hagep a gi gasi niñbal u pen hon manö niñö nöp hagpun;

⁹ hon nibi bi hib midagöp yabıl a gi gasi niñbal u pen hib hon niñbal; hadö umbun rö löp u pen kamiñ midpun. Hanip miñu magö pakpal u

pen umagpun; *

¹⁰ miñör kub göp u pen miñ miñ göl gi midpun; bi mög gep rö midpun u pen wög hon gipun adö u nibi bi iru nöp nibi bi gep rö midpal; nan midagöp rö midpun u pen magöñhalö udpun.

¹¹ Korid nibi bi gau, kalöp manö pi gun hagagabun, waiö yabıl hagabun; kalöp midmagö libun.

¹² Hon kalöp midmagö limidun u, uri u rö nöp anig göl nöp gipun pen kale hanip midmagö limidim nagi adö u pen dam gai yubim.

¹³ Kalöp ñi pai yad rö lö me hagabin: hon kalöp midmagö libun rö, kale u rö nöp hon midmagö limim. *

Nibi bi Krai nip niñ udagpal gau aip jım ñagmim

¹⁴ Kale nibi bi Krai nip niñ udagpal gau aip jım ñagmim. Nibi bi gi aij gipal gau, aige göl göm nibi bi gi aij gagpal gau aip jım ñöl gılö arö aij ginab? Nibi bi mailö midpal gau, aige göl göm nibi bi sibön yañ midpal gau aip jım ñöl gılö arö aij ginab? *

¹⁵ Krai aip kijaki aip manö hag adö añi lagnabil. Nibi bi Krai nip niñ udpal gau, nibi bi Krai nip niñ udagpal gau aip u rö nöp gasi adö añi niñagnaböl.

¹⁶ God kamiñ u, hon sabe gep ram nipe midpun. God nipe haga,

* 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12

* 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9

* 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14

“Yad aŋ kalip gau mīdem,
 God kale u mīdnö,
 kale pen nībi bī yad
 mīdeinaböl,” a ga.
 Pen God sabe gep ram aip,
 nan yīharīŋ sabe gīpal nan
 pīral gau aip, manö ap hag
 adö aŋi löm gīlō arnīm rō
 lagöp. *

17 Anīb u, Bī Kub nīpe haga,
 “Kalip arö gīmim,
 kale ke mīdaimim.
 Nan yīp asīŋ la gau uŋ maŋ
 gageinabim u,
 kalöp udnabin. *

18 Nap kale mīdnö,
 kale ŋī pai yad
 mīdeinabim.
 Yad Bī Kub unbö ke, bī gep
 yabīl u,
 anīg hagabin,” a ga.

7

1 Mīdaimam aij yad gau.
 God hanīp manö aij manö
 nīŋö anību hagöp rō, nan
 si nan naij gīpun gau haŋ
 roman hon abe gasi rīmīd
 hon abe gī naij göp u, nan
 asīŋ böŋ nöp arö gun, God
 nīp pīŋīŋ gun, pör pör nöp gī
 aij nöp gī mīdaiun.

Pol mīŋ mīŋ ga

2 Kale hanīp ud mīdmagö
 līmim. Hon nībi bī kalöp
 ap manö pīral hagun, gī naij
 gun, haŋōwaŋō gun gagno.

3 Yad kalöp hag pro gīnīg
 hagagabin. Nöd kalöp hagnö
 rō, hon kalöp mīdmagö
 yabīl lībun; kalöp aip kamīŋ
 mīdeinabun aka umnabun
 u, kalöp mīdmagö lun jīm
 ŋöl nöp mīdeinabun.

4 Kalöp gasi ke nībö
 rīmnap nīŋagpin, aij göp nöp
 nīŋöl gī mīdpin. Yad kalöp
 gasi nīŋem, ŋīŋī lem gasi
 halö mīdpin. Hanīp marö
 yabīl gab u pen yad mīŋ mīŋ
 göl gī mīdpin.

5 Pen hon Masedonia
 Propins apjakno ŋīn u,
 magö ap ake lun yīharīŋ
 mīdagaino. Mīŋör ke ke iru
 yabīl mīdö, hanīp pen pen
 gīlō, gasi iru yabīl nīŋno. *

6 Pen God nībi bī mög
 nīŋbal gau ud aij göp u,
 Daidas nīp yuö auö, hanīp
 ud aij ga.

7 Daidas nīpe aui apöm,
 kale nīhön nīhön gīmim nīp
 ud aij gīpe manö adö u
 hagöm; yīp gasi nīŋ aij gaibe
 manö adö u hagöm; kale
 yad aip gasi adö aŋi nöp
 nīŋagaino u kale mög gaia
 manö adö u hagöm; kale yad
 aip kauyan jīm ŋöl mīdaiun,
 a gasi nīŋaibe manö adö u
 hagöm; yīp manö anību haga
 nīŋem yad aij yabīl ga.

8 Kōp kalī kliŋ rīknö u
 nīŋbe, kalöp mög yabīl ga
 u yad magö ap gasi kub
 nīŋnō; pen uri yad gasi kub
 nīŋagpin. Manö klō hagem
 kōp kalī kliŋ rīk yunö anību,
 kale nīŋbe, mög ga u pen u
 yīharīŋ magö uŋep magö ap
 nöp ga. *

9 Hainö me, aŋ hon i nagi
 naij adö u gagun, a gīmim
 mög nīŋmim arö gīpe u, yad
 mīŋ mīŋ gīpin. Kalöp mög
 ga anību, God gīnam a göm

* 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12

* 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4

* 7:5: 2Ko 2:13

* 7:8: 2Ko 2:4

nɪŋa rō nöp kalöp gi aij ga u me, köp kalɪ kɪɲ rɪknö anɪbu, aij nöp rɪknö.

¹⁰ Nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋöm, nan si nan naij gɪpal u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm, nagɪ naij gɪpal adö u arö gɪlö, God kalɪp ud kamɪŋ yunab u aij göp. Pen nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋagöm, yɪharɪŋ nöp nan dui gɪpin u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpin a gɪnaböl u, umöm God nɪp aragnaböl. *

¹¹ Pen kale nan si nan naij gɪpim u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪpe anɪbu, God gaia, gasɪ nɪŋ aij gɪmim gɪpe. Kale klö gɪmim, an hon i gi naij gagpun nɪŋlaŋ a gɪpe. Kale pɪŋɪŋ gɪmim, kal gɪmim, bɪ an kale au gi naij ga bɪ anɪbu nɪp gasɪ ñun a gɪpe. Klö gɪmim, mɪdmagö yabɪɪ libe u, hon nɪŋbun kale nan anɪbu gi naij gagpim.

¹² Kalöp köp nöd kalɪ kɪɲ rɪk yunö u, bɪ nan si nan naij ga u aka bɪ nɪp gi naij ga u gasɪ nɪŋem kalɪ kɪɲ rɪkagnö. Kalöp nɪbi bɪ nöp gasɪ nɪŋem, God nɪŋ mɪdö nɪŋöl gi, kale hanɪp mɪdmagö lɪbim u kale ke nɪŋ aij gɪnabim, a gem, köp kalɪ kɪɲ rɪknö.

¹³ Pen kale köp anɪbu nɪŋmim, hanɪp ud aij yabɪɪ gɪpim u me, hon mɪñ mɪñ gun gasɪ halö mɪdpun.

Pen Daidas kalöp am nɪŋöm apöm aiud udöm mɪñ mɪñ gaia u nɪŋun, hon u rō nöp mɪñ mɪñ gɪpun. Daidas nɪp ud aij gɪpe u, mɪñi nɪpe

ñɪñɪ löm mɪd aij göp.

¹⁴ Daidas nɪp nöd, añ mam Korid gau nöp ud aij gɪnaböl a gɪnö rō nöp gɪpe u me, yad nable gagöp. Manö kalöp hagpin gau pör nɪŋö nöp hagpin rō, manö Daidas nɪp hagnö u, rapɪn hagnö u pen u rō nöp nɪŋö yabɪɪ nöp hagnö.

¹⁵ Pen Daidas apjaköm kalöp manö hagö, kale pa gɪl gɪl göl gi, manö nɪpe u udmim, nɪp ud aij gɪpe u gasɪ nɪŋöm, nɪpe kalöp mɪdmagö yabɪɪ löp.

¹⁶ Pen yad mɪñi nɪŋ aij gɪpin, kale adö ap ke gagnabim; gi aij nöp gɪnabim u me, yad mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪpin.

8

Masedonia nɪbi bɪ mani kub ñɪla

¹ Pen añ mam bɪ. Nɪbi bɪ Kraiŋ pɪg mɪdpal Masedonia Propins rɪgoŋ gau, God nɪpe kalɪp mög nɪŋöm ud aij yabɪɪ göp. *

² Mani kale mɪdagö, uɪham mɪdeila u pen kale mɪñ mɪñ göl gi mani kale God nɪp ñeb haɪöwaɪö ñɪla.

³ Yad ke nɪŋbin, mani kale iru mɪdageia u pen mani kale ñeb an u nöp ñagla; kale kub yabɪɪ rō ñɪla. Gasi kale ke nɪŋöm,

⁴ hanɪp manö klö hagöm hagla, nɪbi bɪ Kraiŋ lau adö mɪdpal gau kɪyö kub lö yɪharɪŋ mɪdpal gau kalɪp mani ñun a gɪla.

⁵ Pen göl a gino rö gagla. Kale gasi niŋla, “Bɪ Kub niɓi bɪ nɪpe mɪdpun u me, hanɪp wög niñhön ñinab u gɪnabun,” a gɪla. Anɪg hagöm, Bɪ Kub nɪp wög göl gɪ, God nɪp aij ga u rö hanɪp wög rɪmnɪp gɪ ñɪmim a gino u, kale anɪb unbö rö nöp gɪla.

⁶ Pen Daidas nɪpe nöd am kalöp hagö, wög aij anɪbu ɪl gɪmim gɪnɪg gaibe rö, nɪp hagpin, “Am Korid niɓi bɪ gau aip mɪdaimön, kale niɓi bɪ gau mɪdmagö lep wög aij gɪnɪg gɪpal anɪbu, ne gɪ ñɪmön böŋ nöp gɪlan,” a gɪpin.

⁷ Kale me, Kraiss nɪp niñ ud pɪdöŋ gɪpim; manö aij nɪpe u niñ aij gɪpim; manö ɪl u niñ aij gɪpim; klö yabɪl gɪpim; hanɪp mɪdmagö libim. Anɪb u me, mɪñi mani niɓi bɪ gau ñɪnɪg gabim u, wög anɪbu u rö nöp gɪ aij yabɪl gɪmim. *

⁸ Pen yad manö klö hagem anɪg gɪmim hagagabin. Yad yɪharɪñ manö hain hain hagabin. Anɪb u, niɓi bɪ rɪmnɪp hanɪp mɪdmagö libal u, kale u rö nöp hanɪp mɪdmagö libal aka wasö u niñ aij gɪnabin.

⁹ Bɪ Kub hon Jisas Kraiss hanɪp mög niñöm ud aij ga rö niñbim; nɪpe ram nɪpe au mɪdöm, nan ap ɪlep gaga me. Mɪd aij yabɪl gaia u pen kalöp nan a göm, magöñhalö mɪdeia au arö göm, ɪl i apöm, bɪ mög gep rö yabɪl u mɪdeia. Nɪpe anɪg ga u, kale niɓi bɪ gep rö, niɓi bɪ nan ap ɪlep

gagöp rö mɪdaimim a göm, anɪg ga. *

¹⁰ Mɪ nöd niɓö u, kale nöd nöp gasi niñ aij gɪmim, anɪg gɪnabun a gɪpe. Pen anɪg göl gasi niñmim, kale u rö nöp nöd nöp mani ñɪbe. Anɪb u, gasi yad niñbin u kalöp hagabin.

¹¹ Mɪ nöd niɓö u kale gasi klö niñmim gɪnabun a gɪpe u gasi niñöl gɪ mɪdaimim, pen uri u rö nöp gasi klö anɪbu nöp niñmim, niñhön gɪnabun a gɪpe u hadö gɪ gɪ pɪs gɪmim. Mani kale uri mɪdainɪm gau nɪme limim, kalɪp ñeb rö u mɪñi böŋ nöp ñɪmim.

¹² God nɪp aij göp u, mani God nɪp ñeb u hañöwañö ñun. Pen hañöwañö ñun, a gino, pro nöp ñeb rö lö, u abe God nɪp aij göp. God mani nan hon mɪdöp gau nöp wö ralöb; mani nan hon mɪdagöp gau halö wö ralagöp. *

¹³ Niɓi bɪ mani ñɪnabim gau kale mɪd aij gɪlö, kale pen ɪtham mɪdaiim, a gem hagagabin.

¹⁴ Pen mani nan kale uri iru mɪdöp rö, kalɪp rɪmnɪp nɪme li ñɪbe me, hainö kalöp mɪdagainɪm ñɪn u, kale pen kalöp rɪmnɪp nɪme li ñöl. Anɪg gɪmim, kalɪp aip adɪp adɪp rö mɪdeinabim.

¹⁵ God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Niɓi bɪ nan mana a gɪpal u iru nöp ɪhu udla gau niñla kub rö gaga; kale ñɪñeb rö u nöp mɪdeia. Pen niɓi bɪ pro ɪhu udla gau kalɪp u rö nöp rɪk daga;

* 8:7: 1Ko 16:1-2

* 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7

* 8:12: Mak 12:43-44

kale u rö nöþ ñiñeb rö u nöþ mïdeia,” a gïla. *

Pol nïpe Daidas nïp Korid yua

¹⁶ God Daidas nïp gasi ñö, yad ke klö gem kalöp ud aij gïnam, a gem nïñbin rö nöþ Daidas gasi nïñöb u, God nïp aij a gabin.

¹⁷ Daidas am kalïp nïñmön au a gïnö, nïp ke aij göp rö, ñiñi löm kalöp au nïnab.

¹⁸ Pen bi aij hon ap halö Daidas aip yunabun. Bi anïbu nïpe Krais nïbi bi ram mïnöñ pro ke ke gau kalïp manö aij u hag ñi ajö nïñöl gi, nïp aij yabiñ a gïpal.

¹⁹ Hon nïbi bi gau gi ñino, kale Bi Kub hib nïpe haglö adö aran a gi gasi nïñbun u me, hon mani anïbu ud arnabun. Pen Krais nïbi bi ke ke gau mïdpal Daidas nïp hag löm, nïpe hanïp aip aramöm wög aij anïbu gïnim, a gïla.

²⁰ Pen Krais nïbi bi nïpe mani kub ñibal u udun abad aij gun, dam bi gau kalïp ñino, kale pen udöm nïme li nïbi bi nan mïdagöp gau nïme li ñinaböl. Magöñhalö gasi nïñ aij gun, gi aij nöþ gïnabun u, hanïp manö ap hagöl rö lagnab.

²¹ Bi Kub abe nïbi bi gau abe hon gi aij nöþ gïpun u nïñöl a gi gasi u nïñbun.

²² Pen mam hon ap halö yunabun. Mam anïbu nïpe pör klö göm mïñ mïñ göm wög göp. Pen uri nïpe kale nïbi bi aigale bi rö mïdpim u

nïñöm, nïpe mïñ mïñ göl gi au nïnab.

²³ Mïdamam Daidas nïp yuabun u, nïpe me yad aip wög jïm ñöl gul, kalöp manö aij hag ñibul. Pen bi nïpe aip nabil mïhau, Krais nïbi bi nïpe gau kalïp mïhön wög anïbu hag lïlö, Krais hib nïpe haglo adö arnim a gi gasi nïñmil nabil.

²⁴ Pen kale yagol u am-jaklö, kalïp mïdmagö yabiñ limim, ud aij gïmim. Anig gïpe me, manö anïbu kub arö, Krais nïbi bi nïpe mïdpal ram mïnöñ ke ke gau nïñöm hagnaböl, “Pol nïpe Krais nïbi bi Korid au mïdpal gau hib kale hagö adö ara u, nïñö nöþ hagöp,” a gïnaböl. *

9

Pol, “Nïbi bi Krais lau adö mïdpal gau ud aij gïmim,” a ga

¹ Pen Krais nïbi bi nïpe Jerusalem mïdpal gau mani ñimim, a gabin manö u, yiñharïñ hagpin; kale ke nïñ aij gïpim. *

² Kale Akaia Propins mïdpim gau, mï nöd u, mani kale ñinïg gaibe u, yad nïbi bi Masedonia Propins mïdpal gau kalïp rapin hagem hagnidin. Kale Akaia nïbi bi ñinïg gaibe u, Masedonia kai kalïp manö hagnö, uri nïbi bi iru nöþ gasi nïñ aij göm mani kale ñaböl.

* 8:15: Eks 16:18 * 8:24: 2Ko 7:13-14

* 9:1: 2Ko 8:1-7

³ Pen mam hon uri hagajin gau kalöp hag yuabin u, kale mani kale God nîp ñeb u ud lî aij gîmim gî jîn gî mîdpe, Masedonia nîbi bî gau, Pol manö nöp hagöp a göm hagagöl, a gem kalöp yuabin.

⁴ Kale mani lî magum gî aij gagnabim u, Masedonia nîbi bî rimnap ut gî Korid amjakno, hanîp nable gî nab. Pen kalöp nable yabîl gînim rö löp.

⁵ Anîb u, mam hon gau kalöp nöd hag yuabin. Kale am kalöp aip mîdlö, mani ñî nabun a gîpe u, lî magum gîpe mîdainîm. Hainö yad amjaknabin u, kale ñîñî löl gî mani ñî nabim anîbu gî jîn gî mîdeinab.

⁶ Kale nîñbim, nîbi bî nan yîñ iru yîmagnaböl gau, nan iru udagnaböl; nîbi bî nan yîñ iru yîmnaböl gau nöp, nan iru nöp udnaböl. *

⁷ Anîb u, kale nîbi bî añî añî mîdpim rö, gasî kale ke nîñmim mani ñîmim. Iru gö nîñöl gî ñagmim. Nîbi bî rimnap kalöp neb neb gîlö nîñmim, ñagmim. Bî mîñ mîñ göm mani ñî nab u, God bî anîbu nîp mîdmagö löp.

⁸ God nîpe nan aij kalöp ñîñg gab u, nan pro ñagnab; rapîñ nöp ñî nab rö löp. Anîb u, pör nöp kale ke nan iru mîdeinab nîñöm nîbi bî mani ulep löp gau nan iru ñîmim rö lî nab.

⁹ Adö anîbu rö, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, "Nîpe nîbi bî mög gep gau

kalîp nan aij abönamö ñî nab.

Nîpe pör nöp kalîp ud aij göm gî aij gî nab," a gîla. *

¹⁰ God hanîp pör nan yîñ ñöm, nan magö ñöm göp u, kalöp nan yîñ iru yabîl ñî nab. Pen nîpe gö ran aij geinab nîñöm kale udmim rimnap nîbi bî nan ulep löp gau nîme lî ñîbe me, aij yabîl gînim rö löp. Mani nan kale ñî nabim u, God nîpe gö nan magö iru yabîl nöp pî nab. *

¹¹ Kalöp pör gö, nan kale iru nöp mîdö, hañwawö ñeb rö lî nab u me, nan ñöl gî mîdpe, hon damun Krais nîbi bî Jerusalem mîdpal gau dam ñîno, nîbi bî iru nöp God hib nîpe haglö adö arnab. *

¹² Anîg gîmim, Krais nîbi bî nan ulep göp gau kalîp gî aij gî nabim u, kale nan ulep göp anîbu udöm mîd aij göm God hib nîpe haglö adö arnab.

¹³ Anîg gîpe, nîbi bî gau kale God nîp gasî nîñöm hagnaböl, "Krais nîbi bî nîpe Korid mîdpal gau, kale Krais manö aij u udöm, hagöp rö nöp göm, hanîp mani abönamö ñöm, nîbi bî gau kalîp abönamö ñöm gîpal u, nöp aij yabîl a gabun," a gî naböl.

¹⁴ God kalöp mög nîñöm ud aij yabîl göp rö nîñöm, gasî kale am kalöp wam wam gö aij gö nîñöl gî, kalöp nan a göm God nîp sabe gî naböl.

* 9:6: Pro 11:24-25 * 9:9: Sam 112:9

* 9:10: Ais 55:10 * 9:11: 2Ko 1:11;

¹⁵ God nɪpe nan aij unbö ke hanɪp ñöb u rö, nɪp aij göp a gun me!

10

Pol, "Kale yɪp manö piral hagaböl," a ga

¹⁻² Nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagpal, "Pol nɪpe hon aip mɪdöm, bɪ hain manö hagagep bɪ u mɪdöp u pen am mɪlö gau mɪdöm, köp kalɪ klɪñ rɪköm, manö klö göm hagöp," a gɪpal. Pen kale manö adö ap hagöm hagpal, "Pol nɪpe nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪl i nɪbö gau nɪɲbal rö nöp nɪñöm hagöp," a gɪpal. Kraiss nɪpe Bɪ hain aij agamɪj mɪdöp rö, hib nɪpe hagem yad ke Pol kalöp manö klö gem hagabin, kale gasɪ nɪñ aij gɪmim gɪ aij gɪmim. Yad amem nɪbi bɪ yɪp manö naij hagaböl gau kalɪp manö kub hagnabin. Pen kale gɪ aij gɪpe, kalöp anɪg unbö rö gagnabin u yɪp aij gɪnab. *

³ Hon mɪnön nabön ɪl i mɪdpun u pen nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪl i pen pen gɪpal rö gagpun.

⁴ Wim po hon udun pen pen gɪpun u, mɪnön nabön ɪl i ud pen pen gɪpal rö wasö. Wim po hon udun pen pen gɪpun u, God klö halö mɪdöp u me, hon wim po anɪbu damun, kɪjaki aban klö gɪ löp gau am gɪ naij gɪno, nɪbi bɪ pen hagöl rö lagöp. *

⁵ Nɪbi bɪ gau kale God gasɪ nɪɲeb u arö göm, gasɪ kale ke u nɪñöm, hib kale ke

haglö adö aröp u pen hon God klö nɪpe udun manö aij nɪpe hagno, nɪbi bɪ anɪb gau manö aij anɪbu pen hagöl rö lagöp; hon gasɪ kale ud nagɪ lɪno, kale Kraiss manö aij nɪñ udöm hagöp rö nöp gɪlö arab.

⁶ Pen kale Kraiss hagöp rö göl gɪ mɪdaibe nɪñun me, hainö nɪbi bɪ Kraiss nɪp aɛb aɛb ñɪbal gau gasɪ ñɪno nɪñöl.

⁷ Kale rɪmnap amgö nöp nɪñbe. Nɪñ aij gɪmim. Bɪ ap Kraiss bɪ nɪpe mɪdpin a gɪ gasɪ nɪñöb u, Pol u rö nöp Kraiss bɪ nɪpe mɪdöp u nɪñnɪm.

⁸ Bɪ Kub u nöp yɪp wög hag lö, kalöp nɪbi bɪ abad mɪdpin a gɪpin u, rapɪn hagpin u pen, yɪp nable gagöp. Pen Kraiss nɪpe yɪp wög hag la anɪbu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Kraiss manö aij u nɪñ ud aij gɪmim nɪp cɪg aij gɪmim a göm yɪp hag la. *

⁹ Pen kalöp köp kalɪ klɪñ rɪk yubin u, nɪñmim pɪñɪñ gɪmim a gem yuagpin.

¹⁰ Nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagpal, "Nɪpe mɪlö gau mɪdöm, köp nöp kalɪ klɪñ rɪk yuöm, manö klö yabɪl hagöp u pen auɪ auub nɪñbun u bɪ kub manö hagpal rö hagagöp," a gɪpal.

¹¹ Pen nɪbi bɪ anɪg hagpal anɪb gau nɪñ mɪdaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; mɪlö gai i mɪdem, köp kalɪ klɪñ rɪkem hagpin rö nöp gɪnabin.

12 Pen nɪbi bɪ hib kale ke haglō adō arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gasɪ u ulhai nɪŋagɪn. Kale gasɪ laga rō hagpal, “Hon nōp me aij. Nɪbi bɪ hon gɪpun rō gɪpal gau, gɪ aij gɪpal; nɪbi bɪ hon gɪpun rō gagpal gau, gɪ aij gagpal,” a gɪpal.

13 Pen yad God wōg u gɪ aij gɪpin aka manō anɪbu rō hagnɪg gabin u, God nɪbi bɪ ke nɪbō gau kalɪp wōg ke hag la u, yad manō hagagnabin; God nɪpe yɪp ke wōg hag la u nōp hagnabin. Pen Krais manō aij kalōp hag ñeb wōg anɪbu, God nɪpe yɪp ñōb. *

14 Yad kale mɪdpim au am-jakagbnep, manō anɪbi hagagbnep. Pen kale mɪdpim gau yad ke nōd nōp amem, kalōp Krais manō aij u nōd hag ñnō.

15 God nɪpe wōg yɪp hag la. Ram mɪnōŋ ke nɪbō gau nɪpe nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag la. Kale ram mɪnōŋ anɪb gau amōm wōg gɪpal u, yad aiud ap udagnabin. Pen yɪp aij gɪnab u, kale Krais manō aij u nɪŋ ud klō yabɪt gɪ midaibe, yad kalōp aŋ gau wōg klō gɪnō, wōg adɪŋ kub rō lō, nan magō pɪl aij gɪnab.

16 Hainō me kalōp dauba gɪ apem, am ram mɪnōŋ nōd hag ñagla dagol gau amem, Krais manō aij u nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag ñnabin. Ram mɪnōŋ ke nɪbō gau nɪpe wōg anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag la. Kale ram mɪnōŋ anɪb

gau amōm wōg gɪpal u, yad aiud ap udagnabin.

17 “Nɪbi bɪ hib haglō adō arnɪg gɪnab gau, Bɪ Kub u hib nɪpe haglō adō arnɪm.” *

18 Hib hon ke hagno adō arnab u, God nɪŋō udep rō lagnab; pen Bɪ Kub u hib hon hagō adō arnab u me, God nɪŋō udep rō lɪnab. *

11

Jisas manō hagabun, a göm, piral hagpal gau

1 Yad manō hauɪ rō hagnabin u pen manō ɪt mɪdō nɪŋöl gɪ hagnɪg gabin.

2 God kalōp mɪdmagō lōp rō, yad kalōp u rō nōp mɪdmagō lɪbin. Kalōp me nɪbi praj mɪd aij göp u dam bɪ aɪt ap nɪp ñnō. Bɪ anɪbu me Krais. *

3 Pen yad pɪñɪŋ gɪpin u, hadame nōp haino u pɪr alō, ɪp nɪŋ uda rō, nɪbi bɪ rɪmnap kalōp u rō nōp manō piral gau hag ud arlō, gasɪ kale nɪŋbal rō nɪŋmim, Krais nɪp gasɪ aɪt nɪŋmim ud aij gɪpim u, arō gɪmim rō lōp. *

4 Manō hagabin u, yad nɪŋbin, kale nɪbi bɪ gau nɪbō rɪmnap kalɪp ka ñbe, Jisas yad manō hag ñnabin u rō hag ñagpal; Jisas ap ke rō manō u hag ñlō, abōnamō udabim. Pen kale Ana u abe, manō aij u abe u rō nōp nōd udpe u wasō; ke hain nɪbō ap rō u udabim. *

5 Pen gasɪ yad nɪŋbin, Krais manō aij ud arep bɪ aij aij

* 10:13: Ro 12:3 * 10:17: 1Ko 1:31

* 11:3: Jen 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9

* 10:18: 1Ko 4:4 * 11:2: Ep 5:26-27

kale anib gau bi kub, yad bi ramö gau rö ap midagpin. *

6 Manö kale u, dö kal yabi hagpal u pen, yad hagpin rö manö it nij aij göm hagagpal. Kale nijbim, yad pör nöp manö it nij aij gem kalöp manö hag nibin. *

7 Pen kalöp God manö aij hag nibin u pen mani nan rimnap nimim a gem hagagnö. Yad kalöp an au midem anig ginö u, yad bi pro rö midnö kale nibi bi kub rö li midaimim a gem, anig ginö. Ginö anibu, yip bi ramö gau rö ap a gimim nijbim aka nihön? *

8 Yad kalöp aip midem Krais manö aij u hag nibin u, Krais nibi bi ram minör ke nibö rimnap yip mani nan nila. Mani kale si udem, Krais manö aij kalöp hag nibin. *

9 Kale aip midainö nin u, nan kale ap udagnö. Añ mam Masedonia nibö aula gau nöp, nan yip nihön ulep ga gau yip dap nila. Pen hainö u rö nöp, nan kale rimnap hag nijagnabin.

10 Manö hagabin anibi, hagöl gi nöp mideinabin. Yad Akaia Propins rigon rigon gau amil apil gi ajeinabin u, mani nan kale rimnap udagnabin. Krais bi nipe midpin rö, nijö yabi hagabin.

11 Pen manö hagabin anibi, kalöp midmagö lagpin aka nihön? Wasö yabi. God

nijöb yad kalöp midmagö libin.

12 Pen mani nan kale gau udagmidin u hainö u rö nöp ginö, nibi bi manö piral hag ajpal gau, hon Pol nip rö adip adip midpun a göm hagöl rö lagnab.

13 Kale höj adö u Krais manö ud arep bi rö löm, Krais wög gabun a gipal u pen Krais manö ud arep bi midagpal. Manö piral ud arep bi midpal.

14 Pen nin rimnap Seden nipe ke, God ejol mailö aij nipe ap rö halu löm auöp.

15 Seden anig göp u, bi nip wög gipal gau, bi wög aij göm gi aij gipal rö halu löm auaiöl, hon gasi kub nijagun. Pen hainö gau nihön nihön ginaböl gau pen udnaböl.

Pol God wög göl gi marö uda

16 Yad kauyan hagabin, kale rimnap yip bi hau a gimim gasi u nijagmim. Pen yip bi hau a gimim nijeinabim u, yip arö gipe, bi hau gau hib kale ke haglö adö aröp rö yad u rö nöp manö rimnap hagnabin.

17 Hib yad ke hagnig gabin u, Bi Kub gö anig gagnabin; bi hau alö hib kale ke haglö adö aröp rö ginig gabin.

18 Pen nibi bi iru nöp rimnap gasi ke nijöm, hib kale ke haglö adö aröp rö u, yad u rö nöp ginabin.

* 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * 11:6: 1Ko 2:1,13 * 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13

19 Kale gasi niŋ aij yabił gipim rö, bi hauł gau manö am haglö, kalöp iru gagöp.

20 Ni bi bi gau kalöp wög gi ñeb bi kale rö mo kale gau löm, kalöp tip gi damöm, hałöwałö göl gi, mulu maj miŋan kalöp paklö, kale manö midagöp.

21 Pen yad bi hain bi yi harin rö midem, anig gagpin u, yad nable göp.

Pen yad manö hauł rö hagabin u, hib kale ke haglö adö aröp rö, unbö rö hagabin. *

22 Kale Hibru ni bi bi? Yad u rö nöp Hibru bi ap. Kale Isrel ni bi bi? Yad u rö nöp Isrel bi ap. Kale Ebrahim il ap? Yad u rö nöp Ebrahim il u midpin.

23 Kale Krais nip wög gipal? Yad bi hauł yabił rö, hib yad ke hagnö adö arab u pen yad wög klö gi gi, marö adö ke ke udpin rö, ni bi bi piral gipal gau gagpal. Yip ñin iru nöp nagilila. Yip ñin iru nöp miñnu magö pakla. Yad ñin iru nöp um dam an lem aunö. Ni bi bi gau anig unbö rö gagpal. *

24 Juda kai ñin ke ke unbö mamid u, nagil udöm, yip ij iru yabił nöp pak gus göm ñin juöl ado gi da mamid böŋ daŋ pakla (39). *

25 Rom kai u rö nöp ñin ke ke ñin mihau niŋan yip ur udöm pakla. Ñin ap ni bi bi iru nöp yip kabö ju pakla. Ñig magib kub ajainö, ñin ke

ke mihau niŋan ñig magib u böŋ nöp piral paka. Ñig magib naij ga ñin anib gau, mañ ap nan adiŋ bad ap ud sisilem, ñig solwara uł adö laŋ ap ran ap lug sisib göl gi midnö midnö, sidö wad amöm, sibön göm gi damöm, ram rua. *

26 Yad pör nöp amil apil gi ajmidin. Pör ajpin gau, ułham yabił ajpin. Ñig atı au jubin; nan si udep bi midpal an au ajpin; ni bi bi yad ke aka Juda ni bi bi wasö an gau gi ajem, ułham yabił ajpin; daun kub gau aka be gau aka ñig solwara an gau gi aramem, ułham yabił arbin; ni bi bi añ mam a gipal u pen Krais ni bi bi nipe midagpal an gau gi ajem, ułham yabił ajpin. *

27 Yad wög goslam gem, uhön hanem wasö, ñin iru nöp nan magö midagö, kiyo lö, ñig nan gö, wałij midagö, yigön göm göp.

28 Pen marö adö ap me, ni bi bi Krais lau adö midpal ram minönj ke ke gau, mid aij gipal aka gem, gasi iru niŋabin.

29 Krais ni bi bi rimnap lug paknig gilö, klö yad ke u rö nöp lugnab rö u niŋbin. Pen ni bi bi rimnap kalip tip gilö nan si nan naij gilö, midmagö yad an daŋ ilön göp.

30 Hib yad ke adö rimnap hagnam u, yad bi klö midagöp u niŋmim a gem

* 11:21: Plp 3:5

* 11:23: Ap 16:23

* 11:24: Dud 25:3

* 11:25: Ap 16:22;

14:19 * 11:26: Ap 9:23; 14:5

manö anıbu hagnabin.

³¹ Bı Kub Jisas Nap God, pör nöp hib dap raneb God u, yad pıral hagagabin u nıñöb.

³² Yad Damaskas mıdainö, ki? Aredas bı nıpe Damaskas abad mıdmıdöp u, yıp nagı lın a göm, polisman gau hagö, Damaskas adan ramö gau magöñhalö bıñöm rık hakla.

³³ Anıg gıla u pen mam hon rımnap yıp ud wadı kub mıgan u löm, nagı adıköm, dam kabö waryö gıgabö gıla ajön pro mıgan u tıp gı yulö, am am mınönj yañ amem, pırıkem ke gau arnö. *

12

Pol naböñ nıña manö u hagña

¹ Hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagnab u pen Bı Kub u bı ap nıp gö naböñ nıña manö u hagnıg gabin.

² Mı unbö sıduñ böñ dañ luga u, Krais bı nıpe ap nıñbin u, God nıp dam ram mınönj aij kumi kabö adö lañ au ud ara. Pen bı anıbu hañ roman halö anıg adö lañ ara aka, hañ roman arö göm ana nöp ara aka, nıñagpin; God nöp nıñöb.

³ Pen yad nıñbin, bı anıbu — hañ roman halö aka ana nöp aka, nıñagpin; God nöp nıñöb —

⁴ God nıp dam ram mınönj aij kumi kabö adö lañ au ud ara. Pen anıb lañ amöm, manö ke yabıt nıña. Manö nıña anıbu, manö hagagep,

nıbi bı hag ñeb rö wasö; manö ke yabıt u nıña.

⁵ Bı ga anıbu yad klö gem hib nıpe nöp hagnö adö arnab u pen hib yad ke gınö adö aragnab. Hib yad ke manö rımnap hagnıg gabin u, yad bı klö mıdagöp rö nöp mıdpin manö anıbu nöp hagnabin.

⁶ Pen hib yad ke dap raneb manö rımnap hagbnep yad bı hauıt rö hagagbnep; nıñö nöp hagbnep. Pen anıg hagnö, nıbi bı rımnap yıp nıñöm, “Bı u bı aij ke mıdöp,” a gıblap u yıp aij gagböp. Yıp aij göp u, gıpin gıpin rö nıñöm aka manö hagpin hagpin rö nıñöm me, yad bı aigale bı rö mıdpin u ke nıñöl.

⁷ God yıp ud arö, nıbi bı rımnap nıñagla rö nıñnö anıbu, hib yad ke hagnö adö arnım rö löp a göm, God yıp nan ilön ñeb ap ñöb. Nan anıbu Seden bı nıpe rö ap apöm, yıp kalıt rö bıñıg ij bö mıdöp. *

⁸ Bı Kub u nıp ñın mıhau nıgan hagnö, yıp anıg gab rö gagnım a gınö u pen

⁹ yıp haga, “Ne ke nöp mıd aij gımön rö lagöp u pen yad nıbi bı klö mıdagöp gau kalıp mög nıñem klö yad ñınö nıñöl gı kale aij nöp mıdeinaböl,” a ga. Anıg haga u me, hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagöp; yıp aij göp u, yad klö mıdagöp bı ap rö mıdpin u hag mıdnö nıñöl gı, Krais yıp ud aij göl

* 11:33: Ap 9:23-25

* 12:7: Job 2:6

* 12:9: Plp 4:11-13

gi mɪdaiɪm. *

¹⁰ Yad klō mɪdagöp; yɪp hag jubal; yad nan rɪk döp; yɪp gi naij gɪpal; yad uθham mɪdpin. Pen Krai lau adō mɪdpin rō, yɪp aigöl aigöl gɪnaböl u, mɪñ mɪñ nöp gɪnabin. Pen yad ke klō mɪdagöp u nɪj mɪdeinabin u, God nɪpe gö, klō nɪpe udem klō göl gi mɪdeinabin.

Pol Korid nɪbi bi gau kalɪp mɪdmagö la

¹¹ Yad bi hauθ rō hagajɪn. Pen kale nöp gajim yad anɪg gɪpin. Yɪp ud aij gɪmim, manö aij rɪmnap hagbep u pen yɪp arö gɪmim, bi rɪmnap kalɪp udpim. Yad bi mɪgan nɪbö bi ap rō mɪdpin u pen Krai manö aij ud arep bi aij aij kale anɪb gau bi kub yad bi pro gasɪ u nɪjagpin. *

¹² Yad kale aip mɪdem, hon Krai manö aij ud arep bi gau gɪpun rō nöp gi mɪdainö. Kale nan gagep nan nɪjagep gainö u nɪjmim, yad Krai manö aij ud arep bi nɪpe mɪdpin u hadö nɪjbim. *

¹³ Anɪb u, Krai nɪbi bi nɪpe mɪdpal mɪgan rɪmnap kalɪp gɪnö gɪnö rō nöp kalöp u rō nöp gɪnö u pen adö añɪ ap nöp ke gɪnö. Adö anɪbu me, nan yɪp ram bi da gau, yɪp ñim a gem hagagnö. Pen kalöp gi naij rō gɪnö u nɪjmim arö gɪmim. *

¹⁴ Kalöp nöð ñɪn mɪhöp am nɪjnö; mɪñi kauyaɪ u nɪnɪg gabin. Nan kalöp ap udnam a gem nagnabin;

kalöp nɪjnam a gem nɪnabin. Nɪme nap bi nan ud lɪ aij göm, ñɪ pai bi kale gau kalɪp ñɪmɪdal. Pen ñɪ pai bi gau, nɪme nap bi kalɪp anɪg gagmɪdal.

¹⁵ Anɪb u, gasɪ yad nɪjbin u, kalöp nan a gem, mani nan yad gau magöñhalö yu haknabin aka wög gi dam dam Krai manö aij u hag ñɪ dam dam umnabin u, manö mɪdagöp. Pen yad kalöp mɪdmagö yabiθ lɪbin u nɪjnabim u, yɪp pen mɪdmagö lagnabim akan

¹⁶ Pen kale hagnabim, “Mani nan hon udagpan pen ne manö piral hagö hon dui gɪpun,” a gɪnabim.

¹⁷ Yad kalöp mam rɪmnap yunö u, mani nan kalöp gau amgö amgö lɪ udnaböl a gem yunö akan

¹⁸ Yad kalöp nan a gem Daidas nɪp yuɪn a gem, nɪp hag nɪjnö yau a ga nɪjem mam hon ap halö nɪpe aip yunö. Pen yad nɪjbin Daidas nan kalöp rɪmnap θɪp gaga. Daidas yad gɪpin adö u nöp göp; nɪpe adö ap ke gagöp. *

¹⁹ Pen yad nɪhön gɪnɪg manö anɪbi kalɪ klɪñ rɪkajɪn? Kale gasɪ nɪhön nɪjbim? Pol manö hagab u, hib nɪpe ap lugagnɪm a göm hagab a gɪpim ar? Pen adö anɪbu hagagajɪn wasö. God nɪpe nɪj mɪdö nɪjöl gi, hon Krai nɪbi bi nɪpe mɪdun manö hagajun. Añ mam aij yad kale klō gɪmim Krai nɪp cɪg

* 12:11: 2Ko 11:5

* 12:12: Ro 15:19

* 12:13: 2Ko 11:9

* 12:18: 2Ko

aij g̃mim, a gun gasi ññun hagajun.

²⁰ Yad p̃ñ̃iṅ g̃ipin u, yad am kalöp ññnabin ñ̃in u, kale g̃ipim rö ñññö, ỹip aij gagnab. Añbu rö, kale ỹip ññnabin u, yad g̃ipin rö ññbe, kalöp aij gagnab. Kale pen pen hagmim asik ke ke l̃mim, nan kale gau hon nöp udun a g̃mim, añ mam r̃imnap ññbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij g̃iñim adö u nöp gasi ññmim, ñibi b̃i r̃imnap kalip manö naij hagmim, kalip manö udmim, hib kale ke dap ranmim, hałowatö g̃mim, g̃mim rö l̃iñim u yad p̃ñ̃iṅ g̃ipin.

²¹ Pen yad p̃ñ̃iṅ g̃ipin u, yagol au kauyan amem ññnabin, kale r̃imnap gasi naij adö u ññmim, ñibi si b̃i si g̃ipim u, ñihön g̃iñig añig g̃ipun a g̃mim arö gagmim, ñibi si b̃i si g̃i dammim, gasi naij ññmim g̃i dammim, hałowatö göl g̃i nöp m̃ideinabim. G̃inabim añbu God ññj̃öb a gem, yad b̃i m̃igan ñibö gau ap rö m̃idem, nable gö ññöl g̃i, kalöp nan a gem m̃it̃öṅ göl g̃i m̃ideinabin. *

13

¹ Yad nöd kalöp ñ̃in m̃ihöp am ñññö. M̃iñi pen kauyan ñññig gabin. God Manö u kal̃i k̃liñ r̃iköm hagla, “Ñibi b̃i r̃imnap kalip manö kub hagñig gaböl u, ñibi b̃i m̃ihöp aka m̃ihau ñigan rö

amgö kale ke ñiṅ m̃idlö ññöl g̃i, g̃i naij g̃ila u apöm waiö hagaiöl, ññj̃ö rö l̃inab,” a g̃ila. *

² Ruö ñ̃in ỹigwö añ ñibö u kalöp am ññem, ñibi b̃i nan si nan naij g̃i m̃ideila gau hainö apem kalip hag g̃inabin a gem kalip hag aunö. M̃iñi kalöp aip m̃idagpin pen kauyan manö nöd hagnö rö u nöp hagabin, yad am jakem, ñibi b̃i nöd nan si nan naij g̃i m̃ideila gau abe, ñibi b̃i m̃iñi nan si nan naij gabim gau abe, kalöp mög ññagnabin.

³ Pen kale Pol Krais aip m̃idöp aka wasö g̃i gasi ññbim u, ñiṅ aij g̃mim. Krais nan r̃imnap ram m̃iñöṅ añ kale gau gö ññnabin, ñipe b̃i ỹihar̃iṅ wasö; ñipe B̃i k̃lö ke ñibö.

⁴ Ñipe b̃i ỹihar̃iṅ rö lö, ñip mab ba lañ al pak l̃ilö uma u pen God k̃lö ñipe u gö, kauyan uraköm kam̃iṅ m̃idöp. Añb u rö, hon Krais aip m̃idun b̃i ỹihar̃iṅ rö m̃idpun, pen Krais kam̃iṅ u hañip God k̃lö ñipe u ñö, kalöp nan a gun wög g̃inabun. *

⁵ Pen kale Krais ñip ñiṅ udun ñip c̃ig g̃ipun aka wasö g̃mim gasi am̃il ap̃il g̃mim, Krais kalöp aip m̃idöp u ke ññnabin. Aka pen gasi ñiṅ dammim Krais kalöp aip m̃idagöp a g̃mim u ke ññnabin. *

⁶ Pen yad gasi ññbin,

* 12:21: 2Ko 13:2

* 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19

* 13:4: Plp 2:7-8

* 13:5:

1Ko 11:28

hanip bi gasi niŋ dammim me, Krais hon aip mɨdöp u ke niŋnabim.

⁷ Hon kalöp nan a gun, God nɨp sabe gun hagabun, “Kalip abad mɨdaimön, naij adö u gagöl,” a gabun. Pen God nɨp sabe gabun anibu, kale mɨd aij giŋpe hib hon ap rannim a gun, sabe gagabun. Hib hon lagnab u nan yiŋharin; kale gi aij nöŋ giŋnabim u nan kub.

⁸ Pen Krais manö aij u kub giŋnim adö u nöŋ gun; Krais manö aij u pro giŋnim adö u gagun.

⁹ Hanip aij göp u, hon niŋbi bi klö mɨdagöp rö lun, kale pen niŋbi bi klö limim. Anib u, God nɨp sabe giŋpun, “Kalip abad mɨdaimön, nagɨ adö aij nöŋ göl,” a giŋpun.

¹⁰ Bi Kub niŋpe yiŋ wög hag la anibu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krais manö aij u niŋ ud aij giŋmim nɨp ciŋ aij giŋmim a göm yiŋ hag la. Adö anibu nöŋ yad mɨlö kub gai i mɨdem, kalöp nöd nöŋ köp anibi kalɨ kliŋ rɨk yuabin. Kale manö yad anibi niŋmim, hagabin rö gi mɨdeinabim me, yad amjakem manö klö hagnig gasi niŋbin u arö giŋnabin. *

¹¹ Añ mam bi. Miñi manö hag junig gem, “Kale mɨdaiim” a gabin. Köp kalɨ kliŋ rɨkabin anibi aunab u niŋmim, hon nan aij adö u nöŋ gun a giŋmim klö nöŋ anig göl gi mɨdaimim, manö kalɨ kliŋ rɨkabin i

udmim, manö hag adö añi limim, agamiŋ mɨd aij giŋmim. Anig giŋpe me, God niŋbi bi mɨdmagö löm ud aij göp u, kale aip nöŋ mɨdeinab.

¹² Kale Bi Kub nɨp niŋ ud-pim rö, pen pen hag wiŋhai udöl gi, alaun bom halumim.

¹³ Krais niŋbi bi aui mɨdpal magöŋhalö, kalöp añ mam gau “Mɨdpim?” a giŋpal.

¹⁴ Bi Kub Jisas Krais kalöp magöŋhalö mög niŋöm ud aij göl gi mɨdainim; God niŋpe kalöp magöŋhalö mɨdmagö löl gi mɨdainim; Ana Uɨ niŋpe kalöp magöŋhalö aɨ ba göl gi mɨdainim.

* 13:10: 2Ko 10:8

Galesia Pol Galesia n̄bi b̄ kal̄p k̄öp kal̄i kl̄in r̄ika

¹ Yad Pol, b̄ Jisas manö ud arep ap m̄dpin. Pen wög ḡipin an̄bu, n̄bi b̄ r̄imnap haglō aka gas̄ yad ke n̄jem gagpin; Jisas Krais abe, Nap n̄p gō uraka u abe, kale apil m̄ihau nöp haglō ḡipin.

² Hon añ mam Krais p̄g m̄dpun gai i, kalöp añ mam Krais lau adō Galesia Propins m̄dpim gau, “Kale m̄dpim?” a gabun.

³ Bap God abe, B̄ Kub hon Jisas Krais abe, kalöp mög n̄j̄mil abad m̄idlō m̄d aij ḡimim.

⁴ Hon nan si nan naij göl ḡi m̄daino pen B̄ Kub hon Jisas Krais, Bap hon God haga manö u udöm, nan si nan naij ḡipun gau pr̄i u l̄ik ḡi yunam, a göm, han̄p nan a göm ilön udöm uma. Uma u, n̄bi b̄ nan si nan naij ḡim̄dal aṅ gau m̄daino, han̄p ud kam̄j̄ yun̄g uma.
*

⁵ An̄b u, God Bap hon hib n̄pe u pör pör nöp hagno adō ar̄n̄m. An̄b unbö rö aij.

Jisas han̄p nan a göm uma manö aij an̄bu nöp n̄j̄ udun

⁶ Yad gas̄ iru yab̄l̄ n̄j̄bin. God kalöp mög n̄j̄öm, Jisas n̄p hagō, kalöp a göm uma u pen ȳn̄d nöp God n̄p

arö ḡimim, manö aij n̄pe u arö ḡimim, manö hain n̄bö ke daubal r̄imnap, manö i manö aij, a ḡimim, n̄j̄ udn̄g gabim.

⁷ Manö an̄bu, Krais manö aij u wasō; ȳhar̄j̄ n̄bi b̄ r̄imnap apöm, manö piral ke n̄bö r̄imnap kalöp haglō, kale dui ḡimim, “Manö an̄bu n̄j̄un aka?” ḡimim gas̄i u n̄j̄abim.
*

⁸ Krais manö aij kalöp nöd hag ñ̄no u, manö n̄j̄ö yab̄l̄ u hag ñ̄no. Pen hon ke aka ejol kumi kabō adō laṅ n̄bö ap apöm, manö ke n̄bö manö piral r̄imnap kalöp hag ñ̄nab u, God b̄ an̄bu hagō mab ke pör inab u aram pör pör nöp au m̄dnab u aij.
*

⁹ Manö an̄bu kalöp kauyaṅ hagabin. B̄ ap apöm, manö aij nöd n̄j̄ udpe u ba gau löm, manö ke n̄bö manö piral r̄imnap kalöp hag ñ̄nab u, God b̄ an̄bu hagō mab ke pör inab u aram pör pör nöp au m̄dnab u aij.

¹⁰ Manö hagabin an̄bi, n̄bi b̄ gau hib yad u haglō adō araṅ, a gem, hagagabin. God ȳp n̄j̄öm ñ̄ñ̄ l̄n̄m a gem hagabin. Yad n̄bi b̄ gau kal̄p wañ wañ göl ḡi hagagabin. Ai ḡn̄g: yad an̄g gem wañ wañ göl ḡi hagbnep u, Krais wög ḡi ñ̄eb b̄ n̄pe ap m̄dagbnep.
*

God nöp hagō Pol wög n̄pe ḡim̄döp

¹¹ Añ mam b̄. Yad kalöp n̄j̄ö hagabin. Manö aij

kalöp nöd hag ñinö u, nibi bi manö hagpal rö wasö. *

12 Manö anibu, bi ap hagö niñagnö; manö anibu bi ap yip hag ñö udagnö. Jisas Krais nipe ke nöp yip waiö hag ñö niñnö.

13 Pen nöd yad Juda nibi bi gasi niñmidal rö gasi niñmidin u, kale niñbim. God nibi bi nipe gau böñ nöp umlan, a gem, kalip gi naij yabił gi midin. *

14 Bac bi manö u niñ udem, klö yabił gi midin; bi Juda yad aip adip adip kub gi no gau, kale gi midal rö wasö, yad añi Juda lo manö niñ aij yabił gem, bac bi hagmidal rö klö gem gi midin. *

15 Pen ami yip yag dauaga ñin u, God yip mög niñöm ud wög gi ñeb bi nipe ap hag la. Hainö kub gi no, God nipe ke aij ga ñin u nöp, *

16 Ñi yad Jisas Pol nip yamnö, niñ aij göm, Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag ñi aij ginab, a göm, Ñi nipe yip yamö, niñ aij ginö. Anig gö, Jisas manö u aigege rö midöp, a gem, nibi bi rimnap hag niñagnö.

17 Pen Jisas nöd hag lö manö aij ud arep bi nipe mideila gau kalip niñnam, a gem, Jerusalem aragnö. Yiñharin ram minöñ mılö kub Arebia am midem, ado gi apem, daun kub Damaskas midmidin.

18 Mi mihau niñan inö,

Pida Jerusalem mideila u niñnig amem, nipe aip ñin iru midagainö; yiñharin ñin unbö aip böñ dan midainö. *

19 Pen yad bi Jisas manö ud arep rimnap halö niñagnö; Pida aip Jisas nimam Jems aip kalip nöp niñnö.

20 Manö kalı kliñ rikabin anibi, God niñ midöp u, kalöp niñjö yabił hagabin.

21 Pen yad hainö Siria Propins amem, Silisia Propins amem, ginö. *

22 Nöd ñin anibu, nibi bi Krais lau adö Judia ram minöñ pro ke ke mideila gau amgö magö kale u yip niñagla u

23 pen nibi bi rimnap manö yad u yag damöm hagla, "Bi Jisas manö aij nipe u hag juöm, hanip gi naij göm gi midöp bi u, miñi Jisas manö aij u nibi bi gau kalip hag ñi ajab," a giłö

24 niñöm God hib nipe u haglö adö armidöp.

2

Pol Krais manö aij ud arep bi rimnap aip magum göm, manö hag jim ñila

1 Pen mid damem, mi in unbö sidun böñ dan lugö, mam Banabas hol bi mihau, Daidas nip ut gi Jerusalem arno. *

2 God yip waiö hagö Jerusalem arno. Amun, nibi bi Jisas nip niñ udla bi kub rö midmidal gau aip am

* 1:13: Ap 8:3

* 1:14: Ap 22:3

* 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7

* 1:18: Ap 9:26

* 1:21: Ap 9:30

* 2:1: Ap 15:2

migan ap bīs gun, kale nīhōn rō hagōl, a gem, Juda nībi bī wasō gau kalīp manō aij nīhōn rō hagnīdin manō anību kalīp hag yamnō. Wōg nōd gīnō u abe wōg hainō gīnam u abe lug pakagnīm a gem, manō anību kalīp hag aij gīnō.

³ Bī yad Daidas nīpe Grik nībō u pen nīp hañ rīb gī dō gīnab a gōm hagagla.

⁴ Pen bī rīmnāp pir alōm, Krais Jisas bī nīpe rō lōm, agamīj apōm hon aip ut gī mīdeila. Pen hon Krais Jisas nīp cīg mīdun, Juda lo manō ke ke adō u gagun, mīd aij gīmīdun rō, kale nīñlō, hībur kale naij ga. Juda lo manō ke ke adō u gīlan, a gōm, apōm manō pīral anību hagla.*

⁵ Pen Krais manō aij u manō nīñō nōp mīdnīm, nīñōm kale manō nīñō anību nōp nīñ udmīm, a gun, manō pīral hagla anību udagno.

⁶ Pen nībi bī Jisas nīp nīñ udla bī kub rō mīdmīdal gau kale yīp manō rīmnāp hagagla. Bī kub rō hagabin pen kale bī kub aka bī pro u yīp nan yīharīñ rō lōp. God nīpe bī kub ud aij gīnam bī pro ud aij gagnam a gōm gasī anību rō nīñagōp.

⁷ Pen kale nīñla, God nīpe Pida abe yīp abe manō aij nīpe hag ñī ajep wōg anību hag la. God Pida nīp hag lō, hañ rīb gī dō gīpal nībi bī gau kalīp hag ñī ajmīdōp rō u, yīp u rō nōp hag lō, hañ rīb

gī dō gagpal nībi bī gau kalīp hag ñī ajmīdin.*

⁸ Anīb u nīñōm me hagla, “God Pida nīp klō nīpe ñōm abad mīdō nīñōl gī, nīpe am hañ rīb gī dō gīpal nībi bī gau kalīp Krais manō aij ud arep bī mīdōp rō, Pol nīp u rō nōp klō nīpe ñōm abad mīdō nīñōl gī, nīpe am hañ rīb gī dō gagpal nībi bī gau kalīp Krais manō aij ud arep bī mīdōp,” a gīla.

⁹ Jems, Pida, Jon kalīp bī kub a gīpal bī gau, God yīp wōg anību ñā nīñla u me, wōg hon adō aīñ gīpun, a gōm, Banabas halīp bī mīhau ñīmagō pakla. Anīg gōl hon manō hag adō aīñ līno nīñōm kale hagla, “Banabas Pol bī mīhau ammil Juda nībi bī wasō gau kalīp Krais manō aij u hag ñīmīl, hon am hañ rīb gī dō gīpal nībi bī gau kalīp Krais manō aij u hag ñūn,” a gīla.

¹⁰ Pen kale manō aīñ ap hagōm hagla, “Ammil ram mīnōñ anīb gau ajmīl, nībi bī Jisas nīp nīñ udpal gau kalīp hagaimīl, nībi bī mōg gep rō Jerusalem i mīdpal gau kalīp hauñ gagōl; kalīp mani rīmnāp yuōl,” a gīla. Manō hagla anību, yīp aij ga adō u nōp hagla.*

Pol Pida nīp hag ga

¹¹ Pen hainō Pida daun kub Adiok apōm, adō unbō ke gō, gī aij gagōp, a gem, nīp waiō hag gīnō.

* 2:4: Gal 1:7; 5:1,13 * 2:7: Ap 22:21

* 2:10: Ap 11:29-30

¹² Nihön ginig: nipe nöd Juda nibi bi wasö an gau midöm, nibi bi Jisas nip niñ udla gau aip nan jim ñöl ñinmidöp. Pen hainö Jems bi nipe rimnap Jerusalem nibö aula. Jems bi gau yip hagnaböl, “Bi hañ rib gi dö gagpal gau aip nihön ginig nan ñinjabön,” a ginaböl, a göm, piñin göm, hainö Juda nibi bi wasö gau aip nan ñinaga. *

¹³ Anig gö, Juda nibi bi nöd ju am ram minön anib gau mideila gau, piral ga anibu niñöm, u rö nöp gila. Pen mam Banabas u rö nöp niñöm, kale gila adö anibu hain ga.

¹⁴ Pen Jisas manö aij u anig arö geila u niñem, nibi bi gau magöñhalö niñmidlö niñöl gi, yad Pida nip hagnö, “Ne bi Juda nibö u pen Juda nibi bi wasö gau rö midmidan. Pen minni nihön ginig ke asik limön, Juda nibi bi wasö gau kalip, hon Juda nibi bi gipun gipun rö gimim, a gimön, hagabön?” ö ginö.

¹⁵ Ami bapi hanip yag daula u, Juda nibi bi yag daula. Hanip Juda nibi bi wasö gau rö yag dauagla.

¹⁶ Pen hon Juda nibi bi niñbun, nibi bi lo manö adö u gilö arö, God niñöm, nibi bi kamij aij yad a göm hagnab. Nibi bi gau Jisas Krais hanip a göm uma, a göm, nip niñ udpal nibi bi gau nöp me, God niñöm, nibi bi kamij aij yad, a ginab.

Hon u rö nöp lo manö adö u gino arö, God niñö nibi bi kamij aij nipe midagpun. Krais Jisas hanip a göm uma, a gun, nip niñ udno niñöl gi, God niñö nibi bi kamij aij nipe gau midpun. *

¹⁷ Gasi hon niñbun u, Krais manö aij u niñ udno, Krais hanip ud nipe ke aip ud jim ñi linab u me, God nipe hanip nibi bi kamij aij yad a ginab. Pen Krais manö aij u niñun, hon nibi bi magöñhalö nan si nan naij gipun u waiö niñbun. Hon Juda nibi bi niñbun, Juda nibi bi wasö gau nibi bi nan si nan naij gep midpal rö, hon ke u rö nöp midpun. Anig göp u, nibi bi rimnap hagnaböl, Krais nan si nan naij gep nag i gi pidön linab a ginaböl. Pen wasö yabit.

¹⁸ Hon uri niñbun, Juda lo manö ke ke hagöp rö gino, God wö ralöm hanip nibi bi kamij aij nipe midpim a gagnab. Hon uri niñbun manö anibu manö pir alep. Pen yad manö piral manö nöd nibö anibu kauyan nibi bi gau manö niñö rö hag ñinabin u, yad nan si nan naij ginabin.

¹⁹ Lo manö yip al pak la niñöm uri yad wip he rö midem lo manö u niñagpin. Pen uri yad God nip aij ginim adö u nöp ginam. Krais mab ba lan al pak lila u, yip Krais aip al pak lilö umnö.

²⁰ God Ñi nipe yip mög niñöm uma u, yad nip cig

* 2:12: Ap 11:3

* 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11

gem me, nipe uma u, yad aip umlo. Anib u, nip cig gem, nöd midmidin rö midagpin. Krais yad an dan kamij midöp. Miñi kamij yabit midem, nip gasi niñöl gi, yip gasi ñöb adö u nöp gipin. *

²¹ God nipe nibi bi gau kalip mög niñöm rau adog uda manö aij u hag juagnabin. Nibi bi gau lo manö ke ke adö u gilo arö, God niñöm, nibi bi kamij aij yad, a giböp u, Krais hanip uma u yiharij umböp.

3

Nan kliñ aij gimidal rö wasö; Jisas nip cig gun me, God aip jim ñöl mideinabun

¹ Galesia nibi bi, kale gasi aij midagöp. Bi an gö kalöp hauñ halö löp. Hon Jisas Krais nip mab ba lan al ribik lila manö aij u hag ñi aij gino niñbe.

² Pen yad kalöp manö añi ap hag niñabin. Kale nöd niñön niñön gaibe, God nipe Ana nipe u kalöp ñan Kale lo manö hagöp rö gipe, God nipe Ana nipe u kalöp yua aka kale manö aij hag ñino u niñ udpe, God nipe Ana nipe u kalöp yuan

³ God Ana u nip udmim me, nibi bi kamij aij nipe midpim u pen miñi hauñ alö, kto hon ke gun, mid aij ginabun, a gimim, niñbim aka?

⁴ Nöd Krais nip niñ udpe, kalöp gi naj yabit gila ñin

u, nip arö gagpe. Pen miñi niñön ginig, lo manö ap haglö, manö kale anibu udmim, Krais nip arö ginig gabim?

⁵ Yip hagpe niñin. Kale lo manö hagöp rö gipe, God nipe Ana nipe u kalöp yuöm nan gagep rö an kale gau göp aka kale Krais manö aij niñmim niñ udpe, God nipe Ana nipe u kalöp ñöm nan gagep rö an kale gau göp?

⁶ Pen Ebrahim nip gasi niñmim. God Manö u kali kliñ riköm hagla, “Ebrahim God manö haga u niñ uda niñöm God nip, bi kamij aij yad, a ga,” a gila. *

⁷ Anib u, niñim. Nibi bi God Manö hagöp u niñöm, “Niñö hagöp,” a göm niñ udpal gau, Ebrahim ridik nipe midpal.

⁸ God Manö hadame gau haga, Juda nibi bi wasö gau, God manö hagöp u niñ udlö, God kalip nibi bi kamij aij yad a ginab, a ga. Adö anibu nöp, God Manö hadame nöp Krais manö aij u Ebrahim nip haga, “Ne midpan u me, God nipe nibi bi gau magöñhalö nan aij ñinab,” a ga.

⁹ Ebrahim God manö haga u niñ udö, God nip ud aij ga rö, nibi bi God Manö hagöp u niñöm, niñö hagöp a göm niñ udpal gau, kalip u rö nöp ud aij ginab.

¹⁰ Pen nibi bi lo manö adö u nöp niñun gino, God hanip udnab, a gipal nibi bi

* 2:20: Gal 1:4 * 3:6: Jen 12:3; Ro 4:3,16

gau, ilön kub yabił udnaböl. Nihön g+nig: God Manö u kalı kłiñ rıköm hagla, “Nıbi bı an, God lo manö kalı kłiñ rıkla rıkla rö magöñhalö hain gagnab u, ilön kub udnab,” a gıla. *

11 Pen manö ap God Manö kalı kłiñ rıköm hagla, “Nıbi bı yıp nıñ udpal gau nöp me, nıbi bı kamıñ aij yad mıdöm, kamıñ mıdeinaböl,” a gıla. Anıb u nıñbun, nıbi bı lo manö adö u nöp nıñöm gılö arnab gau, God nıbi bı kamıñ aij yad, a göm, kalıp udagnab. *

12 Pen lo manö hagöp rö gep u ke, Krais manö aij u nıñ udep u ke. Nıbi bı lo manö hagöp rö kłö hon ke gınabun a gınaböl u, dui gınaböl. God Manö kalı kłiñ rıköm hagla, “Bı lo manö ke ke magöñhalö hain gınab bı anıbu me kamıñ arnab,” a gıla.

13 Hon God lo manö adö u gı wasö nıñun, ilön kub udnig gıno u pen Krais ilön kub anıbu udöm hanıp rau adog uda. God Manö kalı kłiñ rıköm hagla, “Mab ba lañ al pak lılo umnaböl bı gau, God nıpe ke pen ñö, ilön udnaböl,” a gıla. *

14 Pen Krais hanıp rau adog uda u, God Ebrahim nıp manö aij haga u, Krais Jisas gö Juda nıbi bı wasö gau nan aij anıbu udöl a göm, anig ga. Juda nıbi bı wasö gau manö aij anıbu nıñ udlö,

God nıpe Ana nıpe hanıp Krais nıbi bı nıpe ñ+nig ga.

Lo manö u ke; God gınabin a göm hag la manö u ke

15 Añ mam bı. Yad kalöp manö ap hagnam. Bı rımnab manö hag adö añı löm, hagnaböl rö nöp gınaböl. Bı ap apöm manö rıb rıköm hałöwałö gagnab.

16 God nıpe Ebrahim aip ñı nıpe aip manö nıñö hag lep hagöm haga u, God Manö anıbu kalı kłiñ rıköm, “Ñı gau aip,” kalı kłiñ rıkagla; “Ñı ne u aip,” kalı kłiñ rıkla. Ñı añı hagla anıbu, Krais nıp nöp hagla. *

17 Pen yad hagabin u, God Ebrahim nıp gınabin a göm hag la manö u, mı iru nöp (430) mıd damöm, hainö God lo manö u ña. Lo manö hainö ña anıbu, aige göl göm manö nıñö hag lep nöd haga u nan yıharıñ rö lık gı yu ke gau yunab? Anig gagnab. *

18 Pen nıbi bı lo manö hain gılö God nan aij ñıböp u, God nöd anig gınabin a ga manö u gası nıñöl gı mıdöm nan aij ñagböp. Pen God nıpe Ebrahim nıp nöd haga manö anıbu nöp gası nıñöl gı mıdöm, nıpe ke Ebrahim nıp haga rö nöp ga. *

19 Pen kale hagnabim, “God Ebrahim nıp nan aij haga u yıharıñ ñöb u rö, God nıpe nihön g+nig lo manö ña?” ö gınabim. Pen God nöd yabił Ebrahim nıp

* 3:10: Dud 27:26

* 3:11: Gal 2:16

* 3:13: Ro 8:3; Dud 21:23

* 3:16: Jen

12:9 * 3:17: Eks 12:40

* 3:18: Ro 4:14

manö haga; hainö yabił ñi haga u aua. Pen ñin an au nıbi bı nan si nan naij ke ke gımdal rö, kale naij gımdal u niñöl a göm, God kalıp lo manö ña. Pen lo manö u, God ejol gau nöp dap bı ap nıp ñeila, nıpe pen dam nıbi bı gau kalıp hag ña. *

²⁰ Pen Ebrahim ñi nıpe gınab manö haga anıbu manö kub yabił u me, God nıpe ke apöm Ebrahim nıp haga.

Lo manö u hanıp gası rımıd ukab

²¹ Kale gası ap niñmim hagnabim, “God hanıp manö mihöp haga. Pen lo manö haga anıbu, yad gınabin a göm manö niñö hag la manö anıbu aip adıp adıp mıdagöp,” a gınabim. “Manö anıb mıhau ke ke mıdöp,” a gınabim. Pen manö ke ke wasö. God nıbi bı kamıñ mıdep lo manö ap hagaiböp, hon lo adö anıbu nöp niñun gıno, God nıpe niñöm hanıp nıbi bı kamıñ aij nıpe a gıböp. Pen lo anıbu rö ap hagaga. *

²² God Manö kalı kılın rıkla rö nöp mıdöp. Nıbi bı ram mınöñ gau magörhalö nan si nan naij adö u gılö gılö, gac anıbu kalıp wam wam gö, ke kamıñ aröl rö lagöp. Pen nıbi bı Jisas Krais nıp niñ udnaböl gau, God gınabin a göm hag la rö, nan aij haga anıbu kalıp ñınab.

²³ Pen Krais auaga ñin u, nıp niñ udagno u me, lo manö hanıp bı nagıman waryö raul an yan mıdpal rö u, gı gıgabö ga. *

²⁴ Hanıp gıgabö göm, gası rımıd uk damöm, gası ñö niñöl gı mıdno, Krais auö, manö aij nıpe u niñ udno, God hanıp nıbi bı kamıñ aij nıpe a göp. *

²⁵ Krais manö aij u niñ udpun u me, uri lo manö hanıp gası rımıd uk dam gagöp.

²⁶ Kale Krais Jisas nıp niñ udpim u me, kale magörhalö God ñi pai nıpe mıdpim. *

²⁷ Kale ñıg pakmım Krais nıp cıg gıvim u me, ke hain nıbö Krais nıpe ke rö halu lıhim. *

²⁸ Anıb u, Juda ıf u ke, Grik ıf u ke mıdagpim; nıbi bı nagı wög gıvim gau ke, nıbi bı gası kale ke niñmim gıvim gau ke mıdagpim; nıbi ıf u ke, bı ıf u ke mıdagpim; kale Krais Jisas nıbi bı nıpe mıdpim rö, ıf añi yabił mıdpim. *

²⁹ Kale nıbi bı Krais lau adö mıdpim u, kale Ebrahim nıbi bı ıf nıpe mıdpim niñöm God Ebrahim nıp gınabin a göm haga u, kalöp u rö nöp gınab. *

4

Krais nöp gö God ñi pai nıpe mıdpun

¹ Manö yad hagabin u anıg göl mıdöp: nıbi bı gau umlö,

* 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38

* 3:21: Ro 8:2-4

* 3:23: Gal 4:3

* 3:24: Ro 10:4

* 3:26: Jon 1:12

* 3:27: Ro 6:3

* 3:28: Ro 10:12

* 3:29: Ro 4:13

nan kale gau ñi pai kale gau kalip hag libal. Anib u, ñi pai anib gau nan iru midöp u pen kale ñi pai pro midpal rö, kale nibi bi nagit wög gipal rö nöp midpal.

² Pen nibi bi ñi pai anib gau kalip abad midpal gau, anig anig gimim, a göm, hag damöm, mani nan kale gau abad midlölö midlölö, nap hag la ñin u nöp, nan kale anib gau udpal.

³ Pen anib unbö rö nöp, hon ñi pai pro rö midun gasi niñ aij gagun, kijaki, wip hajit, nan niñön niñön gau manö niñön hagla u udun, kalip nibi bi nagit wög gep rö midmidun. *

⁴ Pen God hag la ñin u hadö aua u me, God Ñi nipe u nip yuö, Juda nibi ap Ñi anibu nip yag daua. Yag dauö, nipe Juda lo manö adö u niñöm, mid damöm, *

⁵ Juda nibi bi lo manö niñbal gau rau adog uda. Kalip rau adog uda u, hon God ñi pai nipe yabit rö mideinabun a göm ga.

⁶ Kale ñi pai nipe yabit midpim rö, God nipe Ñi nipe Ana nipe u yuö, Ana u apöm hanip at ba göp u me, God nip "Aba,* Bapi," a gipun. *

⁷ Anib u, kale nibi bi, Seden nip nibi bi nagit wög gep rö midmidim gau, miñi God ñi pai nipe midpim u me, God ñi pai nipe kalip manö niñö hag lep hagöm,

"Kalöp nan aij gau ñinabin," a ga manö u, manö kale yabit.

Pol Galesia nibi bi, "Kalöp gasi iru niñabin," a ga

⁸ Pen nöd God nip niñ udagmidim ñin u, kale nibi bi nagit wög gep rö midmim, nan piral gau sabe göl gi, piñiñ göl gi, gi mid dammim, mid aij gaggmidim.

⁹ Pen miñi God nip niñ udpim. Pen kale nip niñmim udagpe; nipe nöp kalöp niñöm uda. Pen niñön giniñ kale ado gi ammim, nöd gi naij gimidim rö kauyan giniñ gabim? Gabim anibu, kauyan nibi bi nagit wög gep gau rö uñham midun, a gimim, gabim aka?

¹⁰ Pör ñin kub a gipal u nöp niñmim, rakin kub a gipal u nöp niñmim, sidö kub a gipal u nöp niñmim, mi kub a gipal u nöp niñmim gipim. Anig gimim, gi naij gipim. *

¹¹ Anib u, yad manö aij kalöp hag ñinö niñbe u, miñi arö giniñ gabim rö löp a gem, kalöp gasi iru niñabin.

¹² Añ mam bi. Yad kalöp mög niñem hagabin! Yad nöd Juda lo manö niñmidin rö arö gem, kale yiñharin midmidim rö midpin u, kale u rö nöp lo manö anibu arö gimim, yad midpin rö midmim. Nöd kale yip gi naij gage.

¹³ Kale niñbim, nöd yip nan ga u me, am ram miñnön

* 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:14; Ro 1:3

"Aba" a ga manö magö anibu it u "Bapi." Kol 2:16

* 4:6: Jisas Arameik manö haggmidöp.

* 4:6: Ro 8:15-17 * 4:10: Ro 14:5;

kale u midem, kalöp manö aij u hag ñinö.

¹⁴ Yad nan gaia u, kale ułham mıdaibe pen yıp iru nıñmim, arö gagpe; God ejol ap aka Krais Jisas nıp ke ud aij gı̄bep rö u, yıp unbö rö nöp ud aij gı̄pe me.

¹⁵ Kale nöd mıñ mıñ yabıł gımim yıp ud aij gımim, mög nıñmim, amgö magö kale gau ud ju yıp ñeb rö liböp, hałöwałö ud ju ñı̄bep.

¹⁶ Pen mıñi yıp nıñhön gı̄nıg arö gı̄pim? Manö nıñö hagnö adö u nıñmim mulu lugö yıp iru nıñbim aka?

¹⁷ Nıbi bı kalöp rı̄mıd ukpal gau, kale gası̄ naij nıñöm anıg gı̄pal. Pol bı gau arö gımim, manö hon hagnö u nöp hain gımim a göm anıg gı̄pal.

¹⁸ Nıbi bı kłö göm kalöp gı̄ aij gı̄naböl u aij. Pen kale pör nöp anıg göl. Yad kale aip mı̄deinabin ñın u abe, mılö gau mı̄deinabin ñın u abe kalöp gası̄ nıñöm gı̄ aij gı̄naböl u aij. Pen yad mılö gau mı̄deinabin ñın u kalöp pı̄ral gı̄pal u, aij gagöp.

¹⁹ Pen ñı̄ pai mı̄dmagö yad gau. Nöd, “Krais manö aij u hag ñinö, nıñ udlö, Krais kalıp anı̄ danı̄ mı̄deianı̄,” a gem, kalöp hag ñı̄ aij gı̄mı̄din u, nıbi gau ñı̄ pai yag daunı̄g gı̄lö, ilön kub göp rö u, yıp ga. Pen mıñi kauyanı̄ Krais kalöp anı̄ danı̄ mı̄deianı̄ a gem, kalöp hag ñı̄ aij gabin u, nıbi ñı̄ pai yag daunı̄g gı̄lö, ilön göp rö u, yıp kauyanı̄ gab.

²⁰ Yad kale aip mı̄daibnep u, manö mai udem hagnam, a gem, nıñbnep u pen mılö gai i mı̄dpin u me, yad kalöp gası̄ iru nıñnö, gası̄ yad rı̄kō auub.

²¹ Pen kale lo manö nöp nıñun, a gı̄pim gau, lo manö rı̄mnep nıñagmim rö löp.

²² Manö anı̄bu kalı̄ kłı̄ñ rı̄kōm hagla, “Ebrahim ñı̄ mı̄höp yag daua. Ñı̄ nı̄pe ap, nıbi praj ap Ebrahim nı̄bin u nı̄p nagī wög gı̄mı̄döp nıbi u nı̄p udöm yag daua; ñı̄ nı̄pe ap, nı̄bin nı̄pe yabı̄ł u aip yag daua,” a gı̄la. *

²³ Nıbin nagī wög gı̄mı̄döp ñı̄ yag daua u, ñı̄ pai yag daubal rö nöp yag daua; pen nı̄bin nöd u, ñı̄ pai wem mı̄döm, God Ebrahim nı̄p ñı̄ ap yag daunabön a göm manö hag la rö, ñı̄ ap yag daua. *

²⁴ Aiud adö anı̄bu rö, manö rı̄mnep ba gau mı̄döp. Nıbi mı̄höp, manö nıñö hag lep mı̄höp. Manö nıñö hag lep ap Sainai Dum nı̄bö apöm, ñı̄ pai yag dauö kale nagī wög göl gı̄ nöp mı̄deinaböl; Hega me u.

²⁵ Nıbi Hega nı̄pe Sainai Dum ram mı̄nönı̄ Arebia au rö me. Nı̄pe daun kub Jerusalem mıñi mı̄döp u rö mı̄döp. Nıñhön gı̄nı̄g: Jerusalem abe ñı̄ pai nı̄pe abe nagī wög gı̄pal.

²⁶ Pen Jerusalem kumi kabö adö lanı̄ mı̄döp au, nıbi bı̄ wög göm aragnaböl. Ram mı̄nönı̄ anı̄bu ami hon. *

* 4:22: Jen 16:15; 21:2

* 4:23: Ro 9:7-9

* 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10

27 Hadame nöp kimap ap God Manö kalı kılın rıkom hagla,

“Nıbi nı pai wem nı pai yag dauagöp u,

mın mın yabıl gınab.

Nıbi nı pai daunıg göm nıngagöp u,

aij gö nıngöl gı, nın nı lınab.

Nıbi nı pai wem u,

ıt nıpe kub mıdnıg gaböl;

pen nıbi nugmul aip ajmıdıl u,

ıt nıpe kub mıdagnaböl,” a gıla. *

28 Añ mam bı. God nıpe manö klö nıngö hag lö, Sera Aisak yag daua. Pen anıb unbö rö nöp, God manö klö nıngö hag lö, kale nı pai nıpe mıdpım. Anıb u, kale Aisak rö mıdpım. *

29 Nın anıbu, Ebrahim nı nıpe nıbi bı nı pai yag daubal rö nöp yag daua nı u, uraköm, nımam ado God Ana gö yag daua u nı nıngö, mulu lugö, gı naij ga. Anıb u rö, mını Juda nıbi bı lo manö nıngbal gau, hanıp nıbi bı Jisas nı nıng udpun gau u rö nöp gıpal. *

30 God Manö u kalı kılın rıkom hagla, “Nıbi wög gı neb amıl mıhau kalıp hag yumön. Nıbi nagı wög gı neb nı nıpe u, nıbi kabö göl udmön nı yag dauna u, nan nıpe rımnıp udagnab,” a gıla.

31 Anıb u, añ mam bı nıngım! Hon nıbi nagı wög

gımıdöp nı pai nıpe rö mıdagpun; hon nıbi kabö göl nagı wög gagmıdöp nı pai nıpe rö mıdpun.

5

Nagı mıdaino, Krais hanıp rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

1 Krais hanıp böng nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanıp manö kub hagagnım, a göm, hanıp rau adog uda. Krais anıg ga u gası nıngöl gı nöp mıdaimım; nöd Juda lo manö u bı kub kale rö lö, nı nıbi bı nagı wög gep rö mıdmıdim u, kauyanı ado gı arıgmım.

2 Yad Pol kalöp manö hagabin i nıng ai j gımım! Juda kai manö hon udmım a gıpal gau kalıp yau a gıpe, hañ kalöp rıb gı dö geınaböl u, hainö Krais kalöp gı nınım rö lıgnab.

3 Yad kalöp kauyanı hag ai j gıngı gabin! Bı gau manö hon udmım a gıpal gau kalıp yau a gıpe, hañ kalöp rıb gı dö geınaböl u, hainö kale Juda lo manö u magönghalö udmım hain gımım.

4 Kale, “Juda lo manö hain gıno arö, God hanıp nıngöm, ‘Nıbi bı kamıng ai j yad,’ a gınab,” a gı gası nıngbım nıbi bı gau, Krais nıp arö gıpım; nıbi bı nıpe mıdagpım. Kale anıg gımım nıngbım rö, Krais kalöp mög nıngöm udnım rö lagöp.

* 4:27: Ais 54:1

* 4:28: Ro 9:7

* 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35

⁵ Pen God Ana hanip an dan midöp nibi bi gau, God hanip niñöm, “Nibi bi kamij aij yad,” a ginab ñin u abad midun aij gö niñöl gi, gasi halö midpun.

⁶ Nibi bi Krais Jisas nip cig midpal gau, hañ rüb gi dö göp aka rüb gi dö gagöp u nan yiharij. Nan kub añi nöp midöp: Krais nip niñ udun, nibi bi gau kalip midmagö lun. *

⁷ Kale nöd aj aij gimdim u pen miñi bi an kalöp adan binöm rikajip niñöm manö niñö u arö gipim?

⁸ God kalöp adan binöm rikajip niñöm manö niñö u arö gagpim. Nipe nöp me kalöp wiñ alab.

⁹ Nibi bi gau nan yis a gal u manö ap hagöm hagnal, “Yis pro marap plaua rin kub yan halö lilö, yis anibu ke aram aram aram plaua anibu kub yabih rannab,” a gipal. *

¹⁰ Krais aip jim ñöl midpun u me, yad niñbin manö yad hagajin anibi kale ke anib unbö rö nöp niñnabim. Pen bi an nipe apöm manö piral hagö, kale gasi ap ap niñnabim u, bi anibu manö kub niñöm pen ilön udnab. *

¹¹ Pen añ mam bi niñim! Krais nibi bi niñ udpal gau kalip hañ rüb gi dö gimim a gibnep, bi gau yip gi naij gagblap. Yad hañ rüb gi dö gimim a gibnep, Krais nipe nibi bi gau a göm, mab ba lan

uma manö aij anibu niñlö mulu lugagböp.

¹² Pen gasi yad, bi manö piral haglö dui gipim bi anib gau kalip ke böñ nöp rüb gi dö ginaböl u aij!

¹³ Pen añ mam bi. Krais hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Pen gasi anibu niñmim, gasi kale ke niñmim, hañöwañ gagmim; nibi bi gau kalip mög niñmim, ud aij gimim. *

¹⁴ God lo manö u magöñhalö ud jim ñöl, manö magö añi ap nöp midöp: “Kale ke midmagö libim rö, nibi bi rimnap kalip u rö nöp midmagö limim.” *

¹⁵ Anib u, kale ke niñ aij gimim. Kaj kain gau gipal rö mulu lugö, pen pen ginabim u, magöñhalö ap lug paknabim.

Gasi ke niñbim adö u arö gimim, God Ana u gasi ñinim rö gimim

¹⁶ Anib u, kalöp hagabin, God Ana gasi ñöb adö u nöp gimim. Anig geinabim me, gasi kale ke niñmim, nan si nan naij gimdim adö u arö ginabim.

¹⁷ Gasi anib mihau, ap böñ lap tip gi ud arnab, ap böñ lap tip gi ud arnab u me, gun a ginabim adö u gimim rö lagnab. *

¹⁸ Pen God Ana kalöp gasi ñö niñöl gi gipe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö.

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15

* 5:9: 1Ko 5:6

* 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15

* 5:13:

1Pi 2:16

* 5:14: Ro 13:9

* 5:17: Ro 7:15-23

19 Pen nîbi bî gasî kale ke nîñôm gîmîdal adö u, nîbi si bî si göm, haŵowaŵö gî ajöm, gî naij yabîŵ göm; *

20 nan yîharîŵ gau sabe göm, kuj göm, aiön paköm; nîbi bî gau kalîp mulu kal nîñôm, pen pen göm, nan kale gau yad rö mîdagöp a göm, hibur naij gö, yad ke bî kub mîdnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke asîk mîdöm,

21 nan kale gau yad rö mîdaiböp, a göm; nîg klö nîñôm hauŵ alöm, nan magö iru nöp nîñôm, nan nîñeb nîñagep göm, gî naij yabîŵ gîpal. Yad kalöp nöd hagnö manö u mîñi kauyaŵ kalöp hagabin: nîbi bî anîbu rö gî mîdpal gau, God kalîp udöm abad mîdageinab.

22 Pen nîbi bî God Ana kalöp gasî ñö nîñöl gî gîlö arab gau, nîbi bî gau mîdmagö löm, mîñ mîñ göm, hibur hain hain mîdöm, nîbi bî rîmnap gau mög nîñôm, gî aij göm, manö kale ke hagnaböl u anîb unbö rö nöp göm,

23 nîbi bî rîmnap aip manö hain hagöm ud aij göm, nîbi bî rîmnap kalîp gî naij gîlö, pen kal juagnaböl. Anîg gîñaböl u, lo manö ap kalîp manö kub hagagnab.

24 Krais Jisas nîbi bî nîpe gau, gasî ke nîñôm haŵowaŵö gîmîdal nagî adö anîbu arö gîpal. Nagî adö gîmîdun anîbu, mab kros ba laŵ Krais

Jisas aip umöb. *

25 Anîb u, God Ana u nöp hanîp kamîŵ hain nîbö ñö, kamîŵ mîdpun u me, God Ana nan nîhön hanîp hagnîm u, anîb unbö rö nöp gun.

26 Pen hon ke hib kub mîdan, a gun, pen pen ha-gun, nan kale gau nan yad rö mîdaiböp, a gun, gasî nîñagun. *

6

Nîbi bî gau mîdmagö lîmim, gî aij gîmim

1 Añ mam bî. Nîbi bî hon rîmnap nan si nan naij adö rîmnap gaiöl u, kale nîbi bî God Ana kalöp anî dan mîdöp nîbi bî gau, kalîp manö hain hain hagmim, hag aij gîpe, kauyaŵ mîd aij göl. "Ñîñ rîmnap hon u rö nöp gîñabun rö löp," a gîmim, nîñ aij gîmim. *

2 Nîbi bî hon rîmnap mîñör gainîm, kalîp mög nîñmim abad mîdpe, mîd aij göl. Anîg gîñabim u, Krais lo nîpe haga rö gîñabim. *

3 Hon ke nan aij ap mîdagöp. Nîbi bî rîmnap, hon ke nîbi bî aij a gîñaböl u, pir alñaböl.

4 Bî anîbu bî aij aka yad bî aij, a gîmim, gasî u nîñagmim; yad ke gî aij gîpin aka gî aij gagpin a gîmim, gasî u nöp nîñmim.

5 Nîhön gîñîg: hon añî añî marö ke ke mîdöp rö nîñun, nîhön nîhön gun mîd

* 5:19: 1Ko 6:9-10

* 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5

* 5:26: Plp 2:3

* 6:1: Mad 18:15

* 6:2: Ro 15:1

* 6:5: Ro 14:12

aij gɪnabun u, ke nɪŋ aij gun.
*

6 Pen nɪbi bɪ Kraiss manö aij hag ɲɪbal gau, nɪbi bɪ manö anɪbu nɪɲbal gau, manö hag ɲeb nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hauɫ gagöl; nan aij kale mɪdöp gau kalɪp rɪmnap nɪme lɪ ɲöl. *

7 Pen, God bɪ hauɫ, yad nan si nan naij gɪnabin nɪpe nɪɲagnab, a gɪmim, nɪɲagmim. Gɪnabun rö, hanɪp pen u rö nöp gɪnab. Hon nɪɲbun, nan yɪmnabun rö nöp halnabun; nan ke rɪmnap hal dauagnabun. *

8 Anɪb u, gasɪ hon ke nɪɲbun rö nan yɪmun a gɪnabun u, adan naij amöl gɪ, böŋ nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gasɪ ɲöb rö nan yɪmun a gɪnabun u, God Ana u hanɪp gö, kamɪŋ pör mɪdep magö u nöp halnabun.

9 Anɪb u, iru nɪɲun, gɪ aij gɪpun u arö gagun, klö gɪ nan yɪmun, ɲɪn hain u nan magö aij halnabun.

10 Pen nan ɲɪɲeb anɪbu pɪdöŋ gagöp ɲɪn i, nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpal gau kalɪp ud aij gun rö leinab u, ud aij gun. Pen nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau kalɪp magöŋhalö u rö nöp gun.

Kraiss hanɪp a göm mab kros ba laŋ uma u nöp nan kub yabɪɫ

11 Yad hagnö, mam ap köp anɪbi kalɪ klɪɲ rɪköp. Pen mɪɲɪ ɲɪmagö yad ke kalɪ klɪɲ

rɪkabin u me, manö magö kub kub rö kalɪ klɪɲ rɪkabin.

12 Bɪ haɲ roman ɲöp nɪɲöm, u aij, u naij, a gɪmɪdal bɪ gau, kale klö göm haɲ rɪb gɪ dö gɪmim a gɪpal. Kraiss uma manö u nöp hagno, bɪ Juda rɪmnap kal juöm, hanɪp gɪ naij gɪnaböl, a göm me, anɪg hagaböl.

13 Haɲ kale ke rɪb gɪ dö gɪpal u pen Juda lo manö gau magöŋhalö hain gagpal. Kalöp haɲ rɪb gɪ dö gɪmim a gɪpal u, hainö kale ɲɪɲɪ löm, Juda bɪ gau rɪmnap kalɪp hagnaböl, “Hon hagno manö hon udöm haɲ roman kale anɪg anɪg gɪpal,” a gɪnaböl.

14 Pen yad nan aɲɪ ap nöp gasɪ nɪɲem mɪɲ mɪɲ gabin: Jisas yɪp, a göm, mab kros ba laŋ umö, yad aip umnö rö löp u nɪɲem me, mɪɲ mɪɲ gabin. Nɪpe aip umnö anɪbu, bɪ böŋ nöp umöb rö u mɪdnö, nɪbi bɪ mɪnöŋ naböŋ i nɪbö nan kale mɪɲ mɪɲ gɪpal gau, yad aij gagöp. Pen nɪbi bɪ anɪb gau u rö nöp yɪp nɪɲlö, yad nan yɪharɪŋ ap rö lö, bɪ böŋ nöp umöb bɪ ap rö mɪdpin.

15 Haɲ rɪb gɪ dö göp aka rɪb gɪ dö gagöp u nan yɪharɪŋ. Pen God gö, nɪbi bɪ hain nɪbö lun, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun u nan yabɪɫ. *

16 Manö hagajɪn hain gɪpim nɪbi bɪ gau abe, God nɪbi bɪ nɪpe gau magöŋhalö abe, God kalöp mög nɪɲöm ud aij gö nɪɲöl gɪ kale agamɪj mɪd aij gɪ mɪdmim.

* 6:6: 1Ko 9:11,14

* 6:7: Ro 8:13

* 6:15: Gal 5:6; 2Ko 5:17

¹⁷ Yad manö magö añi ap
m+döp u, kalöp hagnig gabin.
Jisas manö aij u hagnö, yip
pakpal adlai gau m+döp u me,
bi rimnap apöm yip miñör
rimnap ñagöl. *

¹⁸ Añ mam yad gau. Bi
Kub hon Jisas Krai kalöp
mög niñöm, abad midainim.
Anib unbö rö aij.

* 6:17: 2Ko 4:10

Epesas

Pol Epesas nıbi bı kalıp köp kalı klıñ rıka

¹ Yad Pol. God yıp hag lö, Krais Jisas manö ud arep bı ap mıdem, kalöp God nıbi bı nıpe daun kub Epesas mıdpım gau, köp anıbi kalı klıñ rıkabin. *

² God Bapı hon abe, Bı Kub Jisas Krais abe, kalöp mög nıñmil ud aij gılö, kale mıd aij gımim.

Krais pıg mıdpun u, nıpe ana hon nan aij ñab

³ Bı Kub hon Jisas Krais Nap nıpe God nıp aij a gun. Ñı nıpe nıp yuö apöm hanıp udö me, nıp cıg gıno, kumi kabö adö lañ nan aij aij mıdöp gau magöñhalö ana hanıp ñöb. *

⁴ Ram mınöñ hadame dagol gau gı laga ñın u God haga, “Krais nıbi bı nıpe mıdeınaböl gau, kale nıbi bı uł, nıbi bı asıñ mıdagöp yad gau mıdeınaböl,” a ga.

Anıb u, hadame dagol gau God nıbi bı mıdmagö löm, *

⁵ ñın anıbu nöp, gası nıpe nöp nıñöm haga, “Ñı yad Jisas Krais nıbi bı kalıp udnab gau, ñı pai yad ke rö lılö, yad ke kalıp udem kabö launabin,” a ga. *

⁶ Anıg hagöm, Ñı mıdmagö nıpe u hałöwałö yuö apöm, hanıp ud Nap ñımagö adö nıpe la u me, aij gö nıñöl gı hib nıpe u hagno adö arab.

⁷ Jisas Krais hagape nıpe lugö umöm hanıp rau adog udö, God, Bı aij yabıl u, hanıp mög yabıl göm, nan si nan naij gıpun gau nıñöm arö göp. Anıb u, hon nıñbun God nıpe nıbi bı gau mög yabıl göp. *

⁸ God nıpe gası nıñ kıd hıköm nan magöñhalö gau nıñöb u, hanıp nan aij aij anıb gau hałöwałö ñöb.

⁹ Pen God nıpe Krais aip nıñön gıñıg ga u, nan pı göl mıdmıdöp anıbu hanıp waiö hagö nıñbun. *

¹⁰ God ñın hain hag la ñın u, nan kumi kabö adö lañ au abe, nan mınöñ naböñ ıl i abe, Krais nıpe añı nöp magöñhalö abad mıdeınab. *

¹¹ God nıpe ke gası nıñöm hag la u, magöñhalö gıñıg gab. God nıpe ke gası nıñöm hag la, hon Krais cıg gıpun nıbi bı gau, nıbi bı nıpe ke lınabun. God nıpe hadame dagol gau anıg gası nıña. *

¹² Nıpe ga anıbu, hon nıbi bı Krais nıp nöd nıñ udno gau, God hib nıpe hagno adö arnım, a göm ga.

¹³ Pen kale u rö nöp, Krais manö aij nıbi bı ud kamıñ yuep manö nıñö anıbu nıñ udpe, God kalöp udöm, Ana

* 1:1: Ap 18:19-21; 19:1

* 1:3: Ep 2:6

* 1:4: Jon 15:16

* 1:5: Jon 1:12

* 1:7: Ep 2:7; Kol 1:14

* 1:9: Ro 16:25

* 1:10: Kol 1:16,20

* 1:11: Ro

U† kalöp aŋ daŋ löm, Krais nïbi b† nïpe yab†† hag löp.

¹⁴ God Ana han†p aŋ daŋ m†döp u me, hon n†ŋbun, God nan aij aij nïbi b† yad hainö ñ†nabin a ga nan gau, hainö udun m†d aij yab†† g†nabun. An†b u, God hib nïpe hagno adö aran. *

Pol God n†p sabe ga

¹⁵ An†b u, yad nöd n†ŋnö, kale B† Kub Jisas n†p n†ŋ ud-mim, nïbi b† nïpe gau kal†p m†dmagö l†bim u,

¹⁶ yad hau† gagem, pör nöp kalöp a gem God n†p aij a göp a gem, sabe göl g† m†dpin.

¹⁷ B† Kub hon Jisas Krais God nïpe u, Bap aij unbö ke u, n†p pör hag n†ŋem hagabin, nïpe Ana kalöp ñ†nab n†ŋöm nïpe kalöp gas† aij ñöm, God nïpe aigale b† rö m†döp u kalöp yamö, kale God n†p n†ŋ aij g†nabim. *

¹⁸ God n†p sabe gem hagabin, nïpe m†dmagö kale aŋ daŋ mailö nïpe ñ† lö, Krais nïbi b† nïpe nan aij unbö ke ñ†n†g gab u n†ŋnabim. Nan aij an†bu ñ†nabin a göm, God kalöp w†ñ ala me.

¹⁹ God n†p sabe gem hagabin, nïpe m†dmagö kale aŋ daŋ mailö nïpe ñ† lö, nïpe B† klö unbö ke yab†† m†dö, hon nïbi b† Krais manö aij n†ŋ udpun gau klö an†bu udpun u n†ŋnabim. Klö

an†bu God ñ†magö nïpe nöp m†döp. *

²⁰ Krais böŋ nöp umö, God klö an†bu nöp Krais urak ñöm, kumi kabö adö laŋ au dam ñ†magö y††g böŋ nïpe lau la. *

²¹ Krais God aip am b†s göp u, ana kumi kabö laŋ nöd abad m†dm†dal gau abe, ana kumi kabö laŋ hainö abad m†deinaböl gau abe, hib kale magöŋhalö yagol m†dö, Krais hib nïpe u i adö laŋ m†dö n†ŋöl g†, magöŋhalö mo nïpe gau m†döp.

²² God nïpe nïbi b† nan gau magöŋhalö Krais mo nïpe gau la. Pen hon Krais nïbi b† nïpe gau magöŋhalö, God Krais n†p b† nab†c u hag la. *

²³ Krais nïbi b† nïpe gau, hon hañ roman† nïpe m†dpun. Krais nab†c abe hañ roman† abe m†döp me u. *

2

Krais nöp gö, hon kam†ŋ m†dpun

¹ Kale nan si nan nai† g†m†dim u, kale nïbi b† böŋ nöp umla n†bö rö m†dm†dim. *

² Nïbi b† ram m†nöŋ †† i nan si nan nai† g†pal rö, kale ke nöd u rö nöp g†m†dim. Ñ†n an†bu ana kumi au laŋ m†dpal b† kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp g†m†dim. Ana an†bu nïpe nïbi b† God

* 1:14: 2Ko 1:22 * 1:17: Kol 1:9 * 1:19: Kol 1:11 * 1:20: Sam 110:1; 2Ko

13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10 * 1:22: Sam 8:6 * 1:23: Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18

* 2:1: Kol 1:21; 2:13 * 2:2: Kol 3:7; Dai 3:3

Manö udagpal gau kalip an
dañ mïdöp. *

³ Pen nöd hon magöñhalö
anibu rö nöþ gïmïdun. Gasï
hon ke niñmïdun rö göl gi,
gasï rïmnap ke niñeb rö lagö,
nan si nan naij nöþ gïmïdun.
Anib u, niñbi bi gau gi naij
gïlö God kalip pen ilön kub
ñiñig gab rö u, hon u rö nöþ
gïmïdun. *

⁴⁻⁵ Anib u, hon niñbi bi böñ
nöþ umla niñbö rö mïdaino,
God aip mïdep rö lagö, God
niñbi bi pör nöþ mög niñjöb
u, hanip mïdmagö yabiñ löm,
Krais aip ud kamïñ löp. God
niñpe kalöp mög niñjöb u me,
kalöp ud kamïñ yuöp. *

⁶ God hanip Krais aip urak
ñöm, kumi kabö adö lañ au
dam Krais Jisas aip asik ña.
*

⁷ Pen God ga anibu, niñbi bi
hainö yag daunaböl gau, kale
God niñpe hanip a göm, Krais
Jisas niñp yuöm hanip gi aij
yabiñ ga u niñjöm, God niñpe
bi aij ke yabiñ, niñbi bi mög
yabiñ niñjöb u niñjöl a göm ga.

⁸ God kalöp mög niñjöm ud
kamïñ yuöp. Krais manö aij
u niñ udpe u me, niñpe anig
ga. Pen kale Krais niñ udpe
kalöp udöp u, klö hon ke giñno
hanip udöp a giñmim hagag-
mim. God niñpe nöþ kalöp
nan aij u yiñharïñ ñöb.

⁹ Kale Krais niñ udpe kalöp
udöp u, kale nan aij ap gagpe.
Anib u, hib kale ke hagpe adö
arnim rö lagöp. *

¹⁰ Pen God hanip udöm
Krais Jisas niñbi bi niñpe gi la
u, God hadame gau niñbi bi
gau kalip gi aij göl a göm,
hanip anig ga. *

*Krais Juda niñbi bi gau aip,
Juda niñbi bi wasö gau aip ud
jim ña*

¹¹ Kale niñbim, name nap
kale Juda niñbi bi wasö niñjöm
kalöp yag daula u, kale u
rö nöþ Juda niñbi bi wasö.
Juda niñbi bi gau hib kale
ke hagöm, “hañ rïköp” a
giñmidal. Bi gau kale hañ
roman anig giñpal. Pen kalöp
Juda niñbi bi wasö gau hib
hagöm, “hañ rïkagöp” a
giñmidal.

¹² Pen hauñ gagmim. Kale
nöd Krais lau adö mïdagaibe;
kale Isrel iñ u hö? adö
mïdaibe; God manö niñjö
hag la u niñagpe; kale ram
mïñöñ iñ i mïdmïdim pen
God niñp niñagmïdim. *

¹³ Kale nöd God mïdöp
mïlö au mïdmïdim pen mïñi
Krais hagape niñpe luga u me,
Krais Jisas aip God mïdöp au
söl aubim. *

¹⁴ Anib u, Krais niñpe uma
rö, hon Juda niñbi bi gau,
Juda niñbi bi wasö gau mulu
kal niñjun pen pen giñmïdun
waryö an u rïb ju yuöm, iñ
mïhöp ud jim ñöl lö, hon iñ
añi ap nöþ mïdpun. *

¹⁵ Jisas hañ roman löm
uma rö, Juda lo manö ke ke
gau magöñhalö böñ nöþ piñs
ga. Jisas uma u, hainö Juda

* 2:3: Kol 3:6 * 2:4-5: Ro 6:13 * 2:6: Kol 2:12 * 2:9: 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9

* 2:10: Dai 2:14 * 2:12: Kol 1:21; Ro 9:4 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: 1Ko 12:13

nibi bi gau it u ke, Juda nibi bi wasö gau it u ke midöm pen pen gagnaböl; nibi bi magöñhalö gau it añi ap nöp midöm agamij mideinaböl a göm uma. *

¹⁶ Jisas hañ roman nipe mab kros ba lanj uma u, it mihöp anib gau ud God aip jim ña; pen pen gep nagi u abe al pak la. *

¹⁷ Nöd ke ke yabi midmidun u pen Krais manö aij God aip jim ñöl midep u damöm, kalöp nibi bi mlö kub gau rö midmidim gau hag ñöm, hon Juda nibi bi söl gau midmidun gau hag ñöm ga. *

¹⁸ Krais ajöñ hanip adö añi hiika anibu, God Ana nipe añi midöp u nöp gö, hon it mihöngöl Bapi midöp arun rö löp.

Hon Krais lau adö midpun gau, God ram nipe rö midpun

¹⁹ Anib u, miñi nibi bi ram minöñ ke gau nibö ju apöm midpal rö u midagpim. Nibi bi adö gau ajpal rö midagpim. God nibi bi nipe nöd nibö gau aip magum gimim, nibi bi nipe yijig göl midpim. *

²⁰ Anib u, hon God sabe gep ram u rö midpun. Krais Jisas ram padö ud midep kub anj yan midöp. Bi Jisas manö ud arep gau abe, bi God manö hagep gau abe, ram padö pro pro auan gau bininj

gipal rö u midpal; ram bagö big gıgabö gıpal rö u kale midpim. *

²¹ Krais Jisas ram padö kub anj yan midö, ram anibu magöñhalö jim ñöl kub göm, Bi Kub sabe gep ram ut nipe linab. *

²² Anib u, kale Epesas nibi bi Krais lau adö midpim gau, God nipe kalöp u rö nöp ud ram anibu aip ud jim ñöl lö, ram raul migan aij nipe u God Ana amöm midnab. *

3

Pol Krais manö aij u Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñimidöp

¹ Yad Pol, Krais nip wög gi ñöl gi, kalöp Juda nibi bi wasö gau hag ñi ajnö, nibi bi rimnap yip ninjö mulu lugö nagi lölö midpin. *

² Pen kale hadö ninbim, God yip mög ninjöm manö aij nipe yip hag ñö, yad manö aij anibu kalöp hag ñi ajpin. *

³ God yip mög ninjöm, manö nipe nöd pi göl midmidöp rimnap yip yamö ninjö u, kalöp nöd köp kali klin rikpin. *

⁴ Kale manö kali klin rikabin i ninj aij gimim me, God hadame dagol gau Krais hainö ginab hag la manö u ninjim, yad manö nöd pi göl midmidöp anibu ninj aij gipin u, ninjabim.

* 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26

⁵ God Ana nıpe hanıp bı Jisas manö aij ud arep bı nıpe ke gau abe, bı God manö hagep bı nıpe ke gau abe waiö hagöm gası ñö, manö nıbi bı nöd nıñagmıdal u nıñbun.

⁶ Manö pi göl mıdmıdöp anıbu anıg göl mıdöp: Juda nıbi bı gau abe, Juda nıbi bı wasö gau abe, God nan aij nıbi bı ñınabin a ga u udnaböl. Kale mıñhöngöl hañ roman añı nöp mıdö, God nıpe Kraıs Jisas hag yuöm nıbi bı kalıp gı aij gınabin a ga manö aij anıbu manö kale magöñhalö. Kraıs Jisas manö aij u me u. *

⁷ God Bı klö yabıl u yıp mög nıñöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, yıp Kraıs manö aij u wög gı ñeb bı ap hag lö mıdpin. *

⁸ God nıbi bı nıpe rımnap nıbi bı kub, rımnap nıbi bı pro. Yad bı pro yabıl u pen God yıp mög nıñöm gı aij gö, Juda nıbi bı wasö gau kalıp Kraıs hanıp gı aij yabıl göm ud aij yabıl göp manö aij u hag ñıbin. Pen manö anıbu adıñ juagöp. *

⁹ Pen God nıpe ram mınöñ it i mıdöp nan gau, nan kumi kabö adö lan mıdöp nan gau magöñhalö gı la u, nıpe ke nöp gö manö anıbu pi göl mıdmıdöp. Pen uri God yıp hag lö, yad manö pi göl mıdmıdöp anıbu nıbi bı magöñhalö gau kalıp waiö hag ñabin.

¹⁰ God ga anıbu, uri Kraıs nıbi bı nıpe ram mınöñ it i mıdpal gau gılö nıñöl gı, ejol kumi kabö adö lan abad mıdpal gau, God bı gası nıñ kıd hıköm nıñöb u nıñöl, a göm ga.

¹¹ God ga anıbu, nıpe hadame dagol gau gası nıña rö nöp, Bı Kub hon Kraıs Jisas nıp hag yuöm, nan anıbu ga.

¹² Kraıs Jisas nıp nıñ udun cıg gıpun u me, God nıp pıñıñ gagun, gası halö nöp nıpe mıdöp söl au arun. *

¹³ Anıb u, kalöp hag ñı ajnö, yıp gı naij gılö, uñham mıdpin u, gası iru nıñagmim; yad uñham mıdpin pen God kalöp nan aij ñınab.

Kraıs nıbi bı mıdmagö yabıl löp

¹⁴ Adö anıbu nöp yad Bapi nıp kugom yımem sabe gıpin.

¹⁵ Bapi nıpe ke gı lö, yam mınöñ naböñ it i mıdpal gau abe, yam kumi kabö adö lan au mıdpal gau abe, hon magöñhalö yam nıpe mıdpun.

¹⁶ Bapi God nıp sabe gabin, nıpe Bı mailö aij ke halö, ñımagö nıpe nan aij yabıl mıdöp nıñöm nıpe Ana nıpe kalöp ñö, hibur gası mıdmagö an kale dan pıdöñ mıdeinabim.

¹⁷ Bapi God nıp sabe gabin, kale Kraıs nıp nıñ udpe, Kraıs mıdmagö an kale dan mıdeinab. Yad sabe gabin,

* 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25
Ro 5:2

* 3:8: 1Ko 15:9-10 * 3:12: Jon 14:6;

kale nan nîhön gîniḡ gabim u, God abe nîbi bî gau abe mîdmagö lîmim gî nabim. *

18 Yad sabe gabin, kale abe Krais nîbi bî magöñhalö gau abe, Krais nîpe pör nöp nîbi bî mîdmagö yabîl löp u nîñnabim.

19 Krais nîbi bî gau mîdmagö yabîl löp u nîñnabim. Pen anîbu nöp wasö. Yad God nîp sabe gabin u, nîpe kalöp mîdmagö yabîl löp u, hibur gasî mîdmagö an kale ke dan nîñnabim. Anîb u, God nîpe ke an kale dan ajman raunab.

20 Hon God nîp hag nîñnabun, pen nîpe hag nîñnabun rö nöp gagnab; hon gasî nîñbun rö nöp gagnab. Klö nîpe ke u hanîp an dan wög göm, nîpe gî mapîl gî nab.

21 Anîb u, hon Krais Jisas nîbi bî nîpe mîdun nîp cîḡ mîdpun gau, hib nîpe pör nöp pör nöp ud arno adö aran! Anîb unbö rö aij.

4

Krais hañ roman nîpe jîm ñöl mîdmim

1 Yad Bî Kub wög gî nîyî nagî lîlö mîdpin u, manö hagabin i nîñmim. God kalöp nîbi bî aij yad mîdaimim a göm uda u, kale anîb unbö rö nöp gî mîdaimim. *

2 Nîbi bî kub mîdpun a gîmim kal juagmim; nîbi bî hain aij gau mîdaimim. Kale

pen pen manö hain hain hagmim mîdmagö lîmim. *

3 God Ana kalöp ud jîm ñöl lö, jîm ñöl mîdpim rö, anîḡ gun nöp agamîj mîdaiun a gîmim gîpe arnîm. *

4 Hon Krais nîbi bî nîpe hañ roman añî ap nöp mîdöp. Ana u añî ap nöp mîdöp. Kale magöñhalö nan aij añî ap nöp hainö udnabun a gîmim gasî halö mîdpim. God nan aij anîbu ñî nabî a göm kalöp wîñ ala.

5 Bî Kub hon u añî ap nöp mîdöp. Krais nîp nîñ udep adan u añî ap nöp mîdöp. Ñîḡ pakep u añî ap nöp mîdöp.

6 Nîbi bî magöñhalö mîdpal gau kale God añî ap nöp, Bapî añî ap nöp mîdöp. Nîpe nîbi bî magöñhalö gau Bî Kub mîdöp. Nîpe nîbi bî hag lö, kale magöñhalö wög nîpe gîpal. Nîpe nîbi bî magöñhalö gau an kale dan mîdöp. *

7 Pen Krais hanîp añî añî ke ke nan aij ke ap nîme lö udpun. *

8 Anîb u, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla,

“Ram mîñnön adö lan ara ñî n u,

kauaḡ mauaḡ nîpe gau nagî lîm,

kalîp dam tîp gî ud aramöm, nîbi bî gau kalîp nan aij aij ña,” a gîla. *

9 Nîpe ram mîñnön adö lan ara a gîla îḡ u, aige göl göm rö

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7

* 4:1: Kol 1:10

* 4:2: Kol 3:12-13

* 4:3:

Kol 3:14-15

* 4:6: 1Ko 12:6

* 4:7: Ro 12:3,6

* 4:8: Sam 68:18

mīdöp? Me nīpe nōd mīnōṇ nabōṇ aṇ yaṇ aramōm, hainō ram mīnōṇ adō laṇ ara. *

10 Anīb u hon nīṇbun, bī mīnōṇ nabōṇ aṇ yaṇ ara u, bī anību nōp adō laṇ aramōm kumi kabō adō laṇ au ara. Anīg ga u, ram mīnōṇ au gīyaṇ abe, ram mīnōṇ adō laṇ au abe, ram mīnōṇ magōṇhalō yabīl arnabin a gōm, anīg ga.

11 Bī anību nōp nībi bī nīpe nan aij aij ṇōm, rīmnap hag lō, Jisas manō aij ud arep wōg u gīpal; rīmnap God manō hagep wōg u gīpal; rīmnap nībi bī Krais nīp nīṇagpal gau kalīp Krais manō aij u hag ṇībal; rīmnap nībi bī Krais nīp nīṇ udpal gau kalīp abad mīdōm hag ṇī aij gīpal; rīmnap nībi bī ṇī pai gau kalīp Krais manō aij u hag ṇībal. *

12 God nībi bī nīpe nīp wōg gīlō, Krais hañ roman nīpe kub gōm pīdōṇ līnīm a gōm, nībi bī nīpe gau kalīp nan aij aij anīb gau ṇā.

13 Krais hañ roman pīdōṇ lō, hon magōṇhalō haṇ roman añī ap rō manō aij nīpe nīṇ udun, God ṇī nīpe aigale Bī rō mīdöp u nīṇ aij gun, hon ṇī pai pro rō wasō, nībi bī majō Krais nīpe ke mīdöp rō līnabun. *

14 Anīg geinab u, hainō hon ṇī pai pro rō mīdageinabun. ṇīn hain anību, Bī God Manō hagabun a gōm, manō ke ke

gau nībō gau nībō ud ud pīral pīral hagpal gau, hanīp yīgōn udōm ṇīg solwara ud ado malo gōp rō u gagnabōl.

15 ṇīn hain anību, hon nībi bī gau kalīp mīdmagō lun manō nīṇō nōp hagun, nan nīhōn nīhōn gīnabun u, Nabīc nīhōn gībōp u nīṇun, anīb unbō rō nōp gun. Nabīc u Krais me. *

16 Krais nabīc mīdō, hañ roman kīd ke rīmnap kīd ke ke rīmnap pen pen mīdmagō lōm, wōg ke ke gīlō, kīdīl aram hañ roman kīd ke ke ud jīm ṇō, hañ roman magōṇhalō kub gōm, pīdōṇ līnab.

Krais nībi bī nīpe mīdpun rō, nagī gīsōn nībō adō u gun

17 Anīb u, Bī Kub manō nīpe u udem kalōp manō klō hagem hagabin: nībi bī God nīṇ udagpal gau gīmīdal rō nagī adō u rō gagmim. Nībi bī anīb gau gasī kale mīdagōp. *

18 Kale sībōn bōṇ au mīdpal. Kale gasī ap mīdagōp yabīl. Gasī rīmīd mīdmagō kale ke prī gōm manō nīṇagal. Anīb u, God kamīṇ nīpe kalīp aṇ daṇ mīdagōp.

19 Nan si nan naij nīhōn nīhōn gīpal gau kale nable gagōp. Anīb u, kale nan si nan naij abōnamō gī dam dam, uri nan si nan naij hain nībō rīmnap gun a gōm rapīn haṭōwaṭō gīlō arab.

* 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19

* 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21

20 Pen nöd Krais manö aij u hag ñino niŋ udpe u, Krais kale nagı adö anıbu gımim a göp kalöp hag ñino niŋagpim.

21 Kalöp Jisas manö niŋö u nöp hag ñino niŋbim me.

22 Nan si nan naij nöd gımidim u, gası rımıd mıdmagö kale gac gınab. Anıb u, nan si nan naij gımidim u böŋ nöp arö gımim. *

23 Gası aij gısön nibö adö u nöp niŋmim. *

24 Pen God gö niŋi bı gısön nibö mıdaimim rö löp. Anıb u, nagı gısön nibö adö u ud halu lımim, God kamıŋ aij mıdöp rö u, God niŋe uı ke mıdöp rö u mıdaimim. *

25 Anıb u, hon magöŋhalö Krais hañ romanı niŋe añi nöp mıdpun u me, kale magöŋhalö niŋi bı gau kalıp pıral hagmıdim u arö gımim, manö niŋö nöp hagmim. *

26 Ñin rımnap niŋi bı kalöp gı naij gılö kale mulu lugnab. Pen mulu lugö, nan si nan naij gagmim. Anıg göl mulu niŋöl gı mıdpe niŋöl gı, sıdö wad aragnım. *

27 Wasö u, Seden kalöp gası naij ñö, nan si nan naij gımim rö löp.

28 Niŋi bı nan si udmıdal gau hainö nan si udagöl; kłö ke wög göm nan mıdö niŋöl gı, rımnap niŋi bı mög gep rö gau kalıp ñöl.

29 Manö hagnıg gabim u, manö naij rımnap hagagmim. Manö aij niŋi bı niŋöm, God niŋ cıg aij göl rö lınım gau nöp hagmim. *

30 God ñin hain u hanıp böŋ nöp udnabin a göm niŋ löm, Ana Uı niŋe u nöd yuö apöm kalöp anı danı mıdöp u me, naij gımim God Ana Uı niŋ marö ñagmim. *

31 Hibur naij gö, niŋi bı rımnap niŋbe mulu lugö, kal jumim, manö pen pen hagmim, niŋi bı hag jumim, gı naij gımim gıpim u magöŋhalö arö gımim. *

32 Pen pen mög niŋmim, mıdmagö lımim. Kale Krais lau adö mıdpe, God kalöp nan si nan naij gıpim u niŋöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen niŋmim arö gımim pen niŋmim arö gımim gımim. *

5

Mailö adö u ajaiun

1 Kale God ñi pai mıdmagö aij niŋe mıdpim u, niŋe göp rö gımim. *

2 Krais hanıp niŋi bı mıdmagö löm, God niŋ nan dap sabe gılö haı? aij auöp rö u, hanıp nan a göm mab ba lanı uma. Krais ga anıbu niŋmim, kale ke anıb unbö rö nöp niŋi bı gau kalıp mıdmagö löl gı mıdaimim. *

* 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9

* 4:23: Ro 12:2

* 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10

* 4:25:

Kol 3:8-9; Sek 8:16

* 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20

* 4:29: Kol 4:6

* 4:30: Ais

63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14

* 4:31: Kol 3:8

* 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol

3:12-13 * 5:1: Mad 5:48

* 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18

³ Pen God nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪɫ mɪdpim u, nɪbi si bɪ si gɪmim, gau ajmim haɫōwaɫō gɪmim, nan aij kale gau yad udnam a gɪmim, nagɪ adō anɪbu rō magōŋhalō bōŋ nōp arō gɪmim.

⁴ Uraŋaŋ hagmim, ñɫon lɪmim, manō najj hagmim gagmim. Manō anɪbu rō hagatep yabɪɫ. Kale pen God nɪp aij a gōp a gɪmim.

⁵ Nɪ? aij gɪmim: nɪbi si bɪ si gɪpal nɪbi bɪ gau abe, gau ajōm haɫōwaɫō gɪpal nɪbi bɪ gau abe, nan aij kale gau yad udnam a gɪpal nɪbi bɪ gau abe kale God Kraiŋ apil mɪhau ram mɪnōŋ kumi kabō adō laŋ abad mɪdpil au aragnabōl yabɪɫ. Kale nan si nan najj anɪb gau gasɪ nɪŋbal u, nan anɪb gau god kale rō lōp. *

⁶ Nagɪ najj hagajɪn anɪb gau, nɪbi bɪ rɪmnap kalōp piral hagōm hagnabōl, “Nan anɪb gau nan si nan najj wasō,” a gɪnabōl. Kalōp piral haglō nɪŋmim rō lōp u, nɪŋ aij gɪmim manō kale udagmim. Nan si nan najj hagajɪn anɪb gau gɪpe, God kal juōm kalōp gɪ najj yabɪɫ gɪnab. *

⁷ Manō kalɪp nɪŋmim kalɪp aip ajagmim.

⁸ Nōd sɪbōn aŋ gau mɪdmɪdim u pen mɪñi Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe lɪmim mailō nɪpe adō u mɪdpim. Mɪñi mailō nɪpe adō u mɪdpim rō, nɪbi bɪ mailō adō u ajpal

rō ajmim. Mailō ñɪ pai rō mɪdaimim. *

⁹ Mailō magō u nan aij aij iru nōp pɪlnab: gɪ aij gep magō ke ke iru yabɪɫ pɪlnab; nan nɪhōn nɪhōn God nɪŋō aij gɪnab nan gau magōŋhalō pɪlnab; nan nɪhōn nɪhōn nɪŋō nōp mɪdōp pōr nōp pɪlnab.

¹⁰ God nɪp aij gɪnɪm adō u nōp nɪŋ aij gɪmim gɪpe arnɪm.

¹¹ Sɪbōn yaŋ ajōm nan si nan najj gɪpal u kale aip gagmim. Nan si nan najj gɪpal u mailō adō u hagpe nɪŋōl.

¹² Kale nan si nan najj pi gōl gɪpal u, hon nan anɪb gau manō nōp hagnabun u, nable gɪnab.

¹³ Ram ruō magōŋhalō waiō nɪŋbun. Anɪb u rō, God mailō nɪpe auō, nan nɪhōn pi gōm gɪpal u waiō nɪŋnabōl. *

¹⁴ Mailō auō, magōŋhalō nɪŋbun. Adō anɪbu nōp, nɪbi bɪ rɪmnap hagpal,

“Ne umōl mɪdpan u, mɪñi urakō,

Kraiŋ mailō nɪpe u nōp mailō pak ñɪnab,” a gɪpal. *

¹⁵ Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap manō nɪŋagōm haɫōwaɫō gɪpal rō gagmim. Nɪ? aij gɪmim gɪ mɪdaimim. *

¹⁶ Nɪbi bɪ nan si nan najj nōp gɪpal ñɪn anɪbi, kale pōr nōp nɪŋ aij gɪmim gɪ aij gɪmim.

* 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5 * 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13;

1Pi 2:9; Jon 12:36 * 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro 13:11 * 5:15:

Kol 4:5

17 Anib u, bi hauſ rö gag-mim; Bi Kub nıp aij gınab adö u nöp niñmim gımim.

18 Ñig wain ñiñbe, hauſ alagnim; adan anibu arnabim lug paknabim. Pen, God Ana apöm hanıp anı dan ajmanı raunim, a gımim God nıp sabe geinabim u aij. *

19 God Manö adiñ Sam a gıpal gau rımnap pen pen hagöl gı, Krais manö aij u kımıap ap pen pen hagöl gı, Bi Kub hib nıpe dap raneb kımıap ap pen pen hagöl gı gımim. Aij a gö niñöl gı, mıdmagö kale anı dan kımıap rımnap Bi Kub nıp hagmim. *

20 Bi Kub hon Jisas Krais niñbi bi nıpe mıdpun u me, nan niñhön niñhön gınim, kale pör nöp nan magöñhalö gau Bapi God nıp aij a göl gı mıdaimim. *

21 Krais Bi Kub hon mıdöp a gıpim u me, añ mam Krais niñbi bi nıpe mıdpim gau pen pen ud aij gımim. Añ mam ap manö rımnap hagainim u, manö nıpe udmim. *

Ber bi gau

22 Kale niñbi gau, Bi Kub manö niñmim hain gıpim rö, nagamul bi hagöl rö niñmim hain gımim. *

23 Adö anibu anig göl mıdöp: Krais niñbi bi nıpe gau hañ romanı nıpe ke mıdöp; nıpe ke nabıc mıdöp. Krais niñbi bi nıpe ud kamıñ

yuöp. Krais niñbi bi udöm nabıc mıdöp rö, bi gau niñbi kale udöm nabıc mıdpal. *

24 Krais niñbi bi nıpe gau kalıp hagö manö nıpe hain gıpal rö, niñbi gau, bi kale gau hagöl rö magöñhalö hain göl.

25 Pen kale bi gau, Krais niñbi bi nıpe gau mıdmagö löm uma rö niñmim, niñbi kale gau u rö nöp mıdmagö yabıt limim. *

26-27 Krais niñbi bi nıpe gau mıdmagö löm uma u, cöc nıpe u nıp manö nıpe hagöm, ñig löm, uſ maſı gı aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan naij pro ap, manö pro ap wasö yabıt, uſ nöp mıdö, nıpe udöm nıp ke ñınab. *

28 Anib unbö rö nöp, kale bi gau niñbi kale gau kalıp mıdmagö limim. Hañ romanı kale ke gı aij gıpim rö, niñbi kale gau u rö nöp gımim. Bi niñbi nıpe mıdmagö löp u, nıpe ke mıdmagö löp.

29 Hañ romanı hon u mulu kal niñagpun; ke niñno aij gö, nan magö ñöl gı ñöl gı abad mıd aij nöp gıpun. Anib unbö rö nöp, Krais niñbi bi nıpe abad mıdöp.

30 Niñhön gıniñg: hon Krais hañ romanı ñın kıd ma kıd nıpe gau rö mıdpun.

31 Pen God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, “Bi ap niñbi udnıg, nıme nap kalıp arö göm, niñbi udöm jım ñöl

* 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22:

Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27:

2Ko 11:2; Kol 1:22; Dai 3:5 * 5:31: Mad 19:5

mıdml, hañ roman añt rō lō mıdpıl,” a gıla. *

³² Manō anıbu ıt ap mıdöp pen kale nōd nıñagmıdal. Yad gası nıñbin manō anıbu Krais abe nıbi bı nıpe gau abe hagab. *

³³ Pen kale bı gau magōñhalō, hañ roman kale u ke mıdmagō lıbım rō, nıbi kale gau u rō nöp mıdmagō lımım. Kale nıbi gau magōñhalō, nagamul bı manō kale udmım.

6

Ñı pai gau; nıme nap gau

¹ Kale ñı pai gau, Bı Kub hain gıpım rō, name nap manō hagöl rō udmım. Nagı aij me adō anıbu. *

² God manō unbō sıdu? lañ haga u hagöm haga, “Name nap bı kalıp ud aij gımım, hagmıl rō gımım,” a ga. Pen God manō anıbu nöp hagöm manō ap halō hagöm haga, “Kale unbō geınabım, yad kalöp nan aij ap ñınabın,” a ga. *

³ God haga, “Anıg gınabım u, yıñıd umagnabım; mınör nabör adō ıt i mılō padō mıdmım, mıd aij gınabım,” a ga.

⁴ Pen nap bı, ñı pai kale gau mıd aij gılañ a gımım, kalıp pa jı nıñeb rō manō u rō hagagmım. Anıg gıpe, ñı pai kale gau pa jı nıñöm, manō hagnabım rō nıñagnaböl. Pen ñı pai kale

gau kub gılō nıñöl gı, kale nap bı God Manō hag ñı aij gımım, nagı aij adō anıbu hag ñöl gı mıdmım. *

Bı nagı wög gıpal gau; bı kub kalıp abad mıdpal gau

⁵ Pen kale nıbi bı, bı kub kalöp mani rau dap lılō kalıp nagı wög gı ñı mıdmım gau, Krais manō hagō, pıñın gımım ud aij gıpım rō, bı kub kale mınör nabör adō ıt i gau manō haglō, kale u rō nöp pıñın gımım ud aij gımım. *

⁶ Bı kub gau nıñmıdlō nıñöl gı, wög gı aij gıno, kalıp aij gañ a gımım gası anıbu nöp nıñagmım; Krais nıp nagı wög gıbep rō, God nıp aij gañ a gımım, pör wög gı aij gımım.

⁷ Nıbi bı mınör nabör ıt i kalıp nöp wög gabun a gımım nıñagmım; Bı Kub u nıp wög gabun a gımım, aij gö nıñöl gı wög gımım.

⁸ Kale nıñbım, nıbi bı nagı wög gıpal gau abe nıbi bı gası kale ke nıñöm wög gıpal gau abe, Bı Kub wög kale nıñöm, wög gı aij geınaböl u kalıp u rō nöp pen ñınab. *

⁹ Pen kale bı kub nıbi bı hanıp nagı wög gılañ a gımım mani rau dap lıbım gau kalıp gı aij gımım. Manō klō hagpe pıñın göl gı wög gagöl. Bı Kub kumi kabō adō lañ mıdöp u, nıpe nıbi bı nagı wög gıpal Bı Kub kale abe, nıbi bı kalıp abad mıdpal Bı Kub kale abe

* 5:32: Rep 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Eks 20:12 * 6:4: Kol 3:21; Sam 78:4;

Pro 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25

mīdöp. Bī Kub nīpe nībi bī gau kub, nībi bī gau pro, a gōm nīṇagöp; amgō ilō nīpe u adīp adīp mīdpal nīṇōm nīpe goł ap aka goł ap aragnab. *

Wim po God ñöb u tihu magum gī aij gun mīdaiun

¹⁰ Manō hag nabōṇ junīg gabin i nīṇ aij gīmim. Bī Kub nīp cīg gīpe, nīpe klō nīpe kalöp ñīnīm.

¹¹ Seden hanīp pör gī naij gīnīg göp u, wim po nan God hanīp ñöb gau magōṇhalō ud rol gīmim, adan ramō au ulīṇīn lī mīd aij gaimim. *

¹² Nībi bī hañ romanṇ ha-gape mīdöp gau aip pen pen gagabun. Kījaki aiōn pī nan naij gau bī kub kale ił ke ke kumi kabō laṇ abad mīdōm, sībōn yaṇ aipal gau aip pen pen gabun. *

¹³ Anīb u, wim po nan God hanīp ñöb gau magōṇhalō ud rol lī aij gīmim mīdpe me, ñīn bīslam mīdep u auō, klō gīmim nöp mīdpe, nan rīmnap kalöp göl rō lagnab.

¹⁴ Anīb u, God Manō nīṇō u, dip nagī rō pīg lī aij gīmim. Abad alnaböl a gīmim, pör nöp kabō rō gep magō u, sior pīdōṇ lībal rō, ud pabīł ba kale u līmim. *

¹⁵ Ma rīrup lībal rō, God aip jīm ñöl mīdep manō aij u ud armim. Nībi bī rīmnap kalīp manō aij anību hagnīg pör gī jīn gī mīdmim, gasī

anību nöp nīṇmim ma rīrup rō līmim. *

¹⁶ Hałauṇ rīṇ albal rō, God hanīp abad mīdeinab a gīmim nīp gasī nīṇ udöl gī mīdpe me, nīpe gö Bī Naij Gep po nīpe mab rō inō nīṇöl gī alnab gau bōṇ nöp hoṇ gīnab. Gasī anību nöp nīṇmim, hałauṇ rō rīṇ gīmim.

¹⁷ Usajīł pīdōṇ bad lībal rō, God kalöp mög nīṇōm ud kamīṇ yuöp gasī u, ud nabīc adō laṇ usajīł bad rō līmim. Ru mīlō kīd ud arbal rō, God Ana ru mīlō kīd kalöp ñöb u ru mīlō kīd rō ud armim. God Ana ru mīlō kīd u God Manō nīpe me. *

¹⁸ Ana nīpe gasī ñö nīṇöl gī, God nīp manō adō ke ke hag nīṇöl gī mīdaimim. Gasī halō mīdmim, nībi bī Kraiś lau adō mīdpal gau magōṇhalō God nīp pör nöp sabe göl gī mīdaimim. *

¹⁹ Yīp u rō nöp God nīp sabe gīpe, yīp abad mīdōm manō magō nīpe ke yīp ñö nīṇöl gī, pīñīṇ gagem, Kraiś manō aij nōd nīṇagmīdal u, nībi bī gau kalīp hałōwałō hag ñīnam. *

²⁰ Yad Kraiś bī nīpe mīdem, manō aij nīpe u nöp hag ajainō yīp nagī līlō mīdpin u, pen God nīp sabe gīpe yad pīñīṇ gagem hałōwałō hag ñīnam. Yad u rō nöp gīnam aij. *

* 6:9: Kol 4:1; Ro 2:11

* 6:11: Ro 13:12; 2Ko 10:4

* 6:12: 1Pi 5:8-9

* 6:14:

Ais 11:5; 59:17; 1De 5:8

* 6:15: Ro 10:15

* 6:17: Hib 4:12

* 6:18: Luk 18:1;

Kol 4:2; 1De 5:17

* 6:19: Kol 4:3-4; 2De 3:1

* 6:20: 2Ko 5:20; Plm 9

*Manö naböŋ magö
r-ımnap*

²¹ Pen yad aigöl rö gem m+dpin u, wög n+hön n+hön g+pin u, mam aij hon Dijikas, b+ God n+p pör nöp wög g+ aij göp u, am jaköm kalöp magöŋhalö hag n+nab. *

²² Hon aige rö m+dpun u, Dijikas amöm hagö n+ŋmim, gas+ halö m+daimim, a gem, n+p m+dpim au yuabin.

²³ Bapi God B+ Kub Jisas Krai apıl m+hau kalöp abad m+dlö n+ŋöl g+, God Manö n+ŋ ud p+döŋ göl g+ m+dmim, añ mam gau aip agam+j m+dmim, pen pen m+dmagö l+ m+daimim.

²⁴ B+ Kub hon Jisas Krai n+p m+dmagö löl g+ nöp m+dpim gau, God kalöp magöŋhalö mög n+ŋöm ud aij yabıl g+n+m.

* 6:21: Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai nɪbi bɪ kalɪp kɔp kalɪ klɪn rɪka

¹ Yad Pol. Dimodi hol mɪhɔŋ KraiS Jisas nɪp wɔg gɪpul rɔ, nɪpe apɔm mɪdɔ nɪŋɔl gɪ, kalɔp kɔp i kalɪ klɪn rɪkabin. KraiS Jisas nɪp cɪg gɪmim nɪbi bɪ nɪpe daun kub Pilipai gau mɪdpim kalɔp magɔŋhalɔ kɔp i kalɪ klɪn rɪkabin. Kalɔp magɔŋhalɔ, KraiS nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim gau; KraiS nɪbi bɪ nɪpe abad mɪdpim bɪ kub gau; bɪ abad mɪdep gau kalɪp wɔg gɪ nɪbim nɪbi bɪ gau; kalɔp magɔŋhalɔ manɔ anɪbi hagabin. *

² God Bapi hon abe, Bɪ Kub Jisas KraiS abe, kalɔp mɔg nɪŋmil ud aij gɪlɔ, mɪd aij gɪmim.

Pol KraiS nɪbi bɪ Pilipai gau sabe gɔm, God nɪp aij a ga

³ Yad kalɔp gasɪ nɪŋem God yad nɪp aij a gabin.

⁴⁻⁵ God nɪp nɪŋ udpe nɪn u rɪkɔ, yad KraiS manɔ aij u nɪbi bɪ gau kalɪp hag nɪmɪdin u, kale pɔr yɪp gɪ nɪmɪdim. Anɪb u, kalɔp magɔŋhalɔ God nɪp sabe gem, yad pɔr nɔp mɪn mɪn gem sabe gɪpin.

⁶ Yad nɪŋbin, God kalɔp nɔd nɪbi bɪ nɪpe uda u, kalɔp arɔ gagnab me; nɪpe wɔg aij anɪbu gɪ dam dam kalɔp

abad mɪd dam dam, KraiS Jisas ado gɪ aunab. *

⁷ Yad nɔd gau gau aramem, KraiS manɔ aij u hag nɪnɔ, nɪbi bɪ rɪmnap manɔ pen pen haglɔ nɪŋɔl gɪ, yad kalɪp aip manɔ hag amɪl apɪl gem, KraiS manɔ aij u manɔ nɪŋɔ yabɪl mɪdɔp u hag nɪ ajmɪdin abe, mɪnɪ aui nagɪ mɪdpin u abe, God yɪp hag lɔ wɔg nɪp gɪmɪdin u, kale magɔŋhalɔ pɔr nɔp yɪp gɪ nɪmɪdim. Anɪb u, yad kalɔp mɪdmagɔ lem, gasɪ nɪŋɔl gɪ nɔp mɪdpin me.

⁸ God nɪŋɔb KraiS Jisas kalɔp mɪdmagɔ lɔp rɔ u, yad kalɔp anɪb unbɔ rɔ nɔp mɪdmagɔ lɔbin.

⁹ Yad God nɪp sabe gem hagpin, kale pen pen mɪdmagɔ lɪ mɪdpe, mɪdmagɔ lep magɔ u kub gɔ nɪŋɔl gɪ, kale manɔ nɪŋɔ u gasɪ nɪŋ aij gɪmim, manɔ ud asɪk gɪ aij yabɪl gɪnabim.

¹⁰ Anɪb u, adan mai adan aij yabɪl u nɪŋ aij gɪmim, adan aij yabɪl adɔ anɪbu nɔp arammim, aij yabɪl gɔp adɔ u nɔp gɪ mɪdpe me, kalɔp manɔ ap mɪdageinab nɪŋɔl gɪ KraiS ado gɪ aunab. *

¹¹ Anɪb u, Jisas KraiS nɪbi bɪ nɪpe kalɪp gɪ nɔ, kale gɪ aij gɪpal rɔ u, nɪpe kalɔp u rɔ nɔp gɔ, kale gɪ aij gɔl gɪ nɔp mɪdpe, nɪbi bɪ gau nɪŋɔm God hib nɪpe haglɔ adɔ arnɪm.

Pol nagɪ lɪla au mɪdeia pen Jisas manɔ aij u kub ara

* 1:1: Ap 16:12-40

* 1:6: 1Ko 1:8

* 1:10: 1De 5:23

12 Pen añ mam bi niñim! Krais manö aij u niñaglan a göm, yip nagilila u pen nagimidpin rö, Krais manö aij u amöm kub aröp.

13 Nibi bi gapman bi kub Sisa nip wög gi ñibal gau magöñhalö abe, nibi bi yiñharin gau iru nöp abe, yad Krais manö u nöp hag ñinö, yip nagilibal u niñbal. *

14 Pen yad nagimidpin u me, añ mam iru yabıl nöp Bi Kub niñ ud pidöñ göm, piñin gagöm, klö göm God Manö u waiö hag ñibal.

15 Niñö nöp, rimnap yip mulu lugö, hon u rö nöp ginö, hon hib kub mideian a göm, Krais manö hag ñibal. Pen rimnap, yip gasi niñ aij göm, Krais manö hag ñibal.

16 God yip hag lö, Krais manö aij u manö niñö yabıl midöp u hag ñibin u niñöm, yip midmagö löm, kale u rö nöp Krais manö aij u hag ñibal.

17 Pen nibi bi yip mulu lugö Krais manö hag ñibal gau, gasi mihöp midö, yip gilö uñham mideinabin, kale pen hib kub udnaböl a göm, anig gipal.

18 Pen u manö midagöp! Kale yip gasi aij niñöm Krais manö aij u hag ñibal aka yip gasi naiñ niñöm Krais manö aij u hag ñibal u, nan kub u kale Krais manö aij u hag ñibal. Anib u, yad miñ miñ gipin.

Pol, Krais yip abad

mideinab, a ga

Yad miñ miñ gipin u, hainö u rö nöp miñ miñ ginabin.

19 Yad niñbin, kale God nip sabe göl gi midpe, Jisas Krais Ana nipe yip abad midö, yad nagimidpin i höñ arnabin. *

20 Pen yip aij ginab u, yad nan niñhön niñhön ginabin, kamın mideinabin aka umnabin, yad gasi halö midem hañ roman yad klö gem Krais manö aij nipe u hag ñem, hib nipe u hagnö adö arö niñöl gi yad nable gagnim. Nöd anig ga u, hainö anib unbö rö nöp ginim u aij.

21 Kamın yad u Krais me; umnabin u, miñi midpin rö wasö, mid aij yabıl ginabin. *

22 Hañ roman anibi kamın mideinabin u, wög ginö nan magö rimnap pinab. Anib u, yad umnabin aka mideinabin u niñagpin.

23 Anib u, yad gasi mihöp midöp, pen umem am Krais aip mideinam a gi gasi niñbin. Anig giböp, yip aij yabıl giböp. *

24 Pen gasi yad ap midöp u, hañ roman anibi midem, kalöp gi ñö, mid aij gimim u nan kub.

25 Anib u, yad ke gasi klö niñbin u, umagnabin; kalöp gi ñinö, Krais manö aij nipe u niñ ud aij göl gi, nip cıg pidöñ göl gi, gi dammim, miñ miñ göl gi mideinabim.

* 1:13: Ap 28:30

* 1:19: 2Ko 1:11

* 1:21: Gal 2:20

* 1:23: 2Ko 5:8

26 Anib u, kale midpim u kauyan amjakem seg midleinabun u, kalöp aij gö, Jisas Krais mĩn mĩn yabıl göl gi midleinabim.

Kale pĩnıj gagmim

27 Pen nan kub u, Krais manö aij u hagöp rö nöp nıjmim gi aij gimim. Anig geinabim u, yad midpim u nınabin aka gai i midnö manö auö, kale gasi aĩn nöp nıjmim, klö yabıl wög jım nıl gimim, Krais manö aij u nıj ud pidöj gimim, nıbi bı gau hag nınabim. *

28 Pen nıbi bı kalöp gi naij gıpal gau nıjmim, pĩnıj gagmim. Jım nıl midmim pĩnıj gagpe, kale nıjnaböl, God kalıp al pak löm, kalöp pen ud kamıj yunab.

29 God nan aij ap kalöp nıb u, kale Krais nıp nıj udpim. Pen God nan aij ap kalöp nıb u, kale Krais nıbi bı nıpe midmim, nıbi bı rımnap kalöp mulu lugajıp kale ilön udpim. *

30 Yad bı nıpe midnö yıp gi naij gıpal rö, mĩni kalöp u rö nöp gıpal. Kale aip midnö yıp gi naij geila uıham midmidin u amgö kale ke nıjbim. Mĩni u rö nöp, yıp gi naij gıpal u, nıbi bı rımnap kalöp manö hag nılö, nıjbim.

2

Añ mam gau kalıp midmagö lun

1 Krais kalöp mög nıjöm udöp u me, kale pidöj limim gasi iru nıjagpim. Krais kalöp midmagö löp u me, kale gasi halö midpim. Ana nıpe kalöp anı dan midöp u me, kale nıp jım nıl midmim, aĩ mam gau pen pen mög nıjmim ud aij gıpim.

2 Anib u, gasi adö aĩn nıjmim, pen pen midmagö limim, gasi kale jım nıl midaimim. Anig geinabim me, yıp aij yabıl gııab.

3 Hon nıbi bı kub midno, nıbi bı rımnap hanıp nıjöm hib hon haglö adö aran, a gimim gasi u nıjagmim. Hon nöp nıbi bı kub, nıbi bı rımnap gau nıbi bı pro a gimim gasi u nıjagmim. Nıbi bı gau magöjhalö ud aij gep nıbi bı midpal a gi gasi u nıjmim. *

4 Hon nöp mid aij gun a gimim gasi u nıjagmim; nıbi bı rımnap u rö nöp mid aij gılan a gimim gasi u nıjmim. *

Krais Jisas gasi nıjöm ga rö u gimim

5 Krais Jisas gasi nıjöm ga rö u gimim:

6 Krais Jisas hadame dagol gau

pör nöp God midöp rö nöp midöp u pen

God klö midöp rö u, adıp adıp midaiul a gi gasi u nıjaga. *

7 Gasi nıpe ke nıjöm,

* 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24 * 2:6: Jon 1:1-2; 17:5

nan nipe magöñhalö gau
arö gem,

bí nagi wög gep rö
mideinam a gö,
nime níp yag dauö
ññan ap nöp löm,
nibi bí midpal rö nöp
mideia. *

⁸ Pen gasi yad ke niñem
gñam a göm gaga;
God haga rö nöp gi dam
arö niñöl gi,

bí naij yabí kalíp pen ilön
ñibal rö u,
níp mab kros ba lan al
pak lölö uma. *

⁹ Krais ga anibu, God níp
dam
ram minöñ kumi kabö
adö lan au löm,

níp hib ke yabí hib adö lan
midöp ap ñö,
hib magöñhalö hib nipe
mo gau midpal. *

¹⁰ Anig ga u, Jisas hib nipe
dap rannig,
kale magöñhalö,

kumi kabö adö lan au midpal
gau abe,
minöñ naböñ adö í i
midpal gau abe;
minöñ naböñ mo gau midpal
gau abe;

kugom yimöm, *

¹¹ kale magöñhalö waiö
hagöm,
Jisas Krais nipe Bí Kub
midöp a gñaböl.

Manö anibu hageinaböl u,
Bapi God mailö aij nipe
u niñnaböl. *

*Hapö mailö paköp u rö,
mailö göl gi midaiun*

¹² Anibu, nibi bí midmagö
yad gau. Kale aip midainö
ññan u, manö hagnö niñmim
gimim. Pen mññi gai
i midpin u, manö kalöp
hagabin anibi, anib unbö
rö nöp niñmim gimim. God
nibi bí nipe ram minöñ kumi
kabö adö lan au ud arnab
a ga manö aij u manö hon
a gimim, pör nöp God níp
gasi aij niñmim, nipe hagöp
rö nöp niñmim, klö yabí gi
midaimim.

¹³ God nipe nöp klö göm
midmagö kale an dan gasi
ñö, níp aij gñab adö u gun
a gimim anig gipim.

¹⁴ Mulu lugö, pen pen ha-
gagmim.

¹⁵⁻¹⁶ Kale anig gimim, ram
minöñ í i midmim, nibi bí
naij yabí nan si nan naij
gimidal gau aip midpim
u pen kale God ññi pai
nipe aij yabí asin midagöp
mideinabim. Kamññ ñeb
manö u ud nibi bí nan si
nan naij gimidal gau kalíp
ññimim, gapí magö kumi
kabö lan ññi lab rö u, kale
mailö ññi limim. Anib u,
Krais ado gi aunab ññan u,
Krais manö aij kalöp pör hag
ññin u, hagnö pak li aragöp,
niñöm adö anibu nöp gipal a
gem, mññ mññ yabí gñabin.
*

¹⁷ Kale God níp niñ ud-
pim u, níp nan pak sabe gi
ññilö níp aij göp rö u göp.

* 2:7: 2Ko 8:9; Jon 1:14

* 2:8: Hib 5:8; 12:2

* 2:9: Ap 2:33; Ep 1:20-21; Hib

1:3-4 * 2:10: Ro 14:11

* 2:11: Ro 10:9

* 2:15-16: Dan 12:3; Plp 1:10; 1De

Pen Krais manö aij u pör hag ñinö yip al pak lälö hagape yad lugnab u, manö mīdagöp. U yīharīñ ñig wain ud nan pak sabe gīpal adö u hon gīpal rö u mīdöp. Kale God nīp nīñ udpim u nan pak sabe gep; hagape yad lugnab u ñig wain adö u hon gep. Anīg gö, hon se göl God nīp nan sabe gī ñino, nīp aij gīnab u nīñem, ñīñi lem kalöp aip mīñ mīñ gīnabin.

¹⁸ Anīb u, kale u rö nöp mīñ mīñ gīmim aij gö nīñöl gī mīdaimim. *

Dimodi nīnab

¹⁹ Kale mīd aij gīpim aka aigöl gī rö mīdpim u nīñagpin. Bī Kub Jisas yau a gö, söl mīdöp Dimodi nīp yunö am kalöp nīñöm apöm manö anību hagö, yip aij gīñim.

²⁰ Dimodi bī aij, yad kalöp mög nīñem mīdmagö lībin rö nīpe kalöp u rö nöp mög nīñöm mīdmagö löp. Bī ap unbö gagöp.

²¹ Bī rīmnab anīg gagpal; kalīp ke aij gīñim rö gasī nīñöm gīpal; Jisas Krais nīp aij gīñim rö gasī nīñöm gagpal. *

²² Dimodi nīpe bī aij yabīl mīdöp u amgö kale ke hadö nīñbim. Nīpe ñī yad rö mīdö, bī apil mīhai rö Jisas manö aij u hag ñī ajpul.

²³ Yad gasī nīñbin u, söl mīdöp nagī mīdpin u manö haglö nīñem, yip nan nīhön

gīnaböl manö u Dimodi nīp hagnö, nīpe amöm kalöp hag ñīnab.

²⁴ Gasī yad u, Bī Kub yau a gö, söl mīdöp yad ke u rö nöp mīdpim u nīnabin.

Epaprodaidas nīnab

²⁵ Pen kale mam hon Epaprodaidas nīp hag yube apöm, yip abad mīdö nīñöl gī, hol ami bī gīpal rö klö gul God wög nīpe u jīm ñöl gīpul. Pen mīñi nīp hag yunö kauyañ au ado gī nīnab. *

²⁶ Nīpe kalöp mīdmagö löm am nīñnam a göp. Nīpe nan göp a gīla u nīñmim mög nīñaipe u nīpe nīñöm gasī iru nīñab.

²⁷ Epaprodaidas nīp nan kub gö, mel uma u, God nīp mög nīñöm gö, urak ara. Pen nīp nöp wasö; God yip u rö nöp mög nīñā. Mam anību umböp, yip mög yabīl gīböp.

²⁸ Anīb u, Epaprodaidas nīp yīñid yunö amjakö, kalöp aij gö nīñöl gī, yad gasī iru nīñbin rö nīñagnam.

²⁹⁻³⁰ Kale nöd mīlö kub gau mīdaibe, bī yip abadeb ap mīdagö, bī kale anību hagpe, Krais wög u gīnam a göm, apöm yip abad mīdöm, mel uma. Bī rīmnab unbö rö gīpal gau ud aij gīmim. Anīb u, nīpe amjakö, Bī Kub nīp wög göp mam hon u auab a gīmim, nīp hag wīhai udmim mīñ mīñ yabīl gīmim.

3

Krais nīp nīñ udpin u me,

* 2:18: Plp 3:1; 4:4 * 2:21: 2Di 4:10

* 2:25: Plp 4:18

God yip niñöm bi kamij aij yad hagöp

¹ Añ mam bi. Yad manö söl hag junig gem, kalöp manö ap halö hagnig gabin. Bi Kub nibi bi nipe midpim rö, miñ miñ gímim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan hag-nam a gínö, yip marö gagöp. Kauyan hagnö mid aij gein-abim u aij.

² Kain hauł gau niñ aij göl gi midaimim. Kale nan naij yabıl gıpal. Kale hañ roman rıb gi dö gıpal.

³ Hon me God nibi bi nipe yijig göl midpun. Nihön ginig: God Ana nipe u hanip aip midö, God nip sabe gun. Krais Jisas nip cig gun aij a gö niñöl gi midpun u me, God nibi bi nipe yijig göl midpun. Hon hañ roman nan gau gıpal gasi niñun God nibi bi nipe midageinabun, a gi gasi niñbun u me, God nibi bi nipe kabö göl midpun. *

⁴ Pen hañ roman nan gau gıpal manö u hagöm, hon bi kub midpun a ginaböl u, yad hagnabin, kale hañ roman nan anıb gau bi kub wasö, yad ke nöp bi kub midpin. *

⁵ Yip yag dapöm ñın unbö raleb u midöm, wañ hañ u rıb gi dö gıla. Bac ilağ hon Isrel, ñı nipe hain Benjamin il u me, yad bi Hibru yijig göl midpin. Pen Juda lo manö hagnal u, yad bi Perisi midainö rö, manö

anıbu hagöp rö magöñhalö niñ aij gem gi midmidin. *

⁶ Juda manö anıbu niñ damem klö yabıl juem, Krais nibi bi kalıp niñem, gi naij yabıl gımidin. Hon Juda nibi bi lo manö pro pro ke ke gau gımidin rö, bi kub gau yip manö ap hagöl rö laga. *

⁷ Pen hainö gasi niñ aij gem, nöd gımidin adö anıbu niñ aij gem gagmidin u niñem, Krais yip göp u nöp nan aij a gi gasi añı u nöp niñöl gem, nöd gımidin nan gau magöñhalö nan yiñariñ rö böñ nöp arö gínö. *

⁸ Pen nöd gımidin nan gau nöp wasö. Gasi yad niñbin u, Krais Jisas Bi Kub yad niñbin u nan kub yabıl. Nan rimnap gau magöñhalö nan yiñariñ yabıl. Krais Jisas nip wög gınam a gem, nan gau magöñhalö arö gínö. Krais bi nipe midem, nip niñ aij gınam a gem, nan gau magöñhalö acıp acıp rö niñbin.

⁹ Yad Krais aip jım ñöl nöp mideinam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God yip niñöm bi kamij aij yad hagnab. Pen Krais nip niñ udpin u me, God yip niñöm bi kamij aij yad hagöp. *

¹⁰ Anıb u, Krais nip niñ aij gem, nipe uraka u klö anıbu niñem, nipe marö kub uda u rö marö uдем, nipe uma u rö umem, *

¹¹ nipe uraka u rö God gö

* 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6:

Ap 8:3 * 3:7: Mad 13:44,46 * 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17

yad u rō nōp uraknabin.

Pol klō gōm ga

¹² Yad nan hagajin anibi magōḡhalō udem bi asin midagōp midpin u hagagabin. Pen Krai Jisas yip udō bi aigeg bi rō mideinabin a gōm ga u rō udnam a gem, klō gem dip arabin. *

¹³ Añ mam bi. Nan aij anibu hadō udpin a gem hagagabin. Pen yad gasi añi ap midöp. Nöd gimidin u hauḡ gem, le lōm nan aij adan au niḡem dip arabin.

¹⁴ God nan aij yip ñinab u udnam a gi gasi añi u nōp niḡöl gem, adan au kabō rō nōp gi dō gi amem, res piḡ giḡnab nagi anibu dip arabin. God yip wiñ alōm nan aij ñinab u, Krai Jisas yip gō ram minōḡ kumi kabō adō laḡ au pōr mideinabin. *

¹⁵ Hon nibi bi God nip ciḡ aij gi midpun gau magōḡhalō, gasi anibu rō nōp niḡjun. Pen manō adō riḡmnap gasi ke niḡeinabim u, God kalōp gasi yijig gōl niḡeb u yamnab. *

¹⁶ Pen Krai manō aij niḡ udpun u arō gagun; manō anibu niḡ aij gōl gi giḡno arnim.

¹⁷ Añ mam bi. Yad gipin rō gi dammim, nibi bi anib rō giḡlō arōp gau niḡmim, kalip udmim. *

¹⁸ Nihōn giḡnig: kalōp pōr hagdinin rō mitōḡ gem

kauyan hagabin, nibi bi iru nōp gau nan si nan naiḡ gōm, Krai mab kros ba laḡ uma u kauaḡ mauaḡ rō midpal.

¹⁹ Kale ram minōḡ naiḡ yan u arnaböl. Hañ roman kale gasi gōp adō u nōp gasi niḡbal. Nan si nan naiḡ giḡlō nable giḡbōp pen kale bi gau kalip waiō hagdipal. Nan minōḡ nabōḡ adō iḡ i midöp nōp gasi niḡbal. *

²⁰ Pen ram minōḡ hon u ram minōḡ kumi kabō adō laḡ au midöp. Kumi kabō adō laḡ au nibō, Bi nibi bi kalip kaminiḡ yunab u, Bi Kub Jisas Krai, abad midpun. *

²¹ Nipe Bi klō yabiḡ hagō, nan gau magōḡhalō manō nipe niḡōm hain giḡnab. Bi Kub Jisas Krai klō anibu gō, hañ roman ña hon hij gi lugōp gau gō, hañ roman aij yabiḡ, hañ roman nipe ke rō lö mideinabun. *

4

Mid aij giḡmim

¹ Anib u, nibi bi aij yad gau. Miḡlō kub gai i midem, kalōp midmagō lem, am niḡnam a gem, gasi u niḡöl gi midpin. Kalōp niḡem, ñiñi lem gasi halō midpin. Manō kal iḡ kḡiñ riḡkpin anibi niḡmim, anig giḡmim, Bi Kub niḡ ud piḡdōḡ gōl gi midaimim. *

² Yuodia aip Sidiki aip, yad kalōp nibi miḡhau hagabin, kale Bi Kub u nip gasi niḡbil

* 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24

* 3:19: Ro 16:18 * 3:20: Ep 2:6,19

2:19-20

* 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16

* 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1: 1De

rö, pen pen hagagmil, jîm ñöl mîdaimil.

³ Pen bî yad aip jîm ñöl wög gîpul, nöp hagabin, nîbi anîb mîhau kalîp gî ñîmön, mîd aij gîmil. Nöd nîbi anîb mîhau, yad u, Klemen u, nîbi bî rîmnap gau aip jîm ñun, Krais manö aij nîpe u nîbi bî gau hag ñîmîdun. God hib kale buk pör mîdep yan rîkô mîdöp. *

⁴ Bî Kub nîp cig gîmim, mîñ mîñ göl gî mîdaimim. Kauyan u kalöp hagabin, mîñ mîñ göl gî mîdaimim!

⁵ Nîbi bî hain aij yabîl mîdaimim, nîbi bî gau magöñhalö nîñöl. Bî Kub söl aunab. *

⁶ Gasî kub nîñagmim. God nîp hag nîñöl gî, aij a göl gî, nan magöñhalö nîp sabe göl gî gîmim. *

⁷ Anîg gîpe, Krais Jisas nîp cig aij gî mîdpim u me, God hibur hain hain gasî mîdmagö kale anî dan lö, kale pîñîñ gîmim gasî iru nîñagnabim. Nîbi bî nöp mîdpun rö, God aigegö göm anîg göp u nîñagpun. *

⁸ Añ mam bî. Yad manö söl hag junîg gem, kalöp manö ap halö hagnîg gabin.

Nan nîhön u nîñö;
 nan nîhön u yîjîg göl;
 nan nîhön u kabö rö;
 nan nîhön u asîñ
 mîdagöp;
 nan nîhön u mîdmagö lep;
 nan nîhön u nîbi bî
 nîñöm ñîñî lîbal;

nan nîhön u aij yöl;

nan nîhön u nîbi bî
 nîñöm aij a gîpal;

nan anîb gau nöp gasî
 nîñöl gî mîdaimim.

⁹ Kalöp aip mîdem, nan nîhön gîñö nîñbe u, manö nîhön hagnö nîñbe u, nîñbe rö nöp gîmim. Anîg geinabim, God kalöp aip mîdöm, gasî mîdmagö kale abad mîdö, gasî iru nîñagnabim. *

Pilipai nîbi bî Pol nîp nan ñeila, mîñ mîñ ga

¹⁰ Yad hagnö e, yîp hauî gîpal a gî gasî nîñnö u pen wasö; yîp gasî nîñöl gî mîdaibe pen adan mîdageia nîñöm kale yîp nan ap yuagpe. Pen mîñi yubim rö, yîp gasî nîñöl gî mîdpim u nîñem, Bî Kub hon u nîp mîñ mîñ yabîl gabin.

¹¹ Ñîñ rîmnap yîharîñ mîdpin gasî u nîñem hagabin; Bî Kub yîp gasî ñö uri nîñbin, yîp nîhön nîhön gîñab u, manö mîdagöp.

¹² Ñîñ rîmnap nan iru mîdöp; ñîñ rîmnap mîdagöp. Mîdöp ñîñ gau ñîñbin; mîdagöp ñîñ gau yîharîñ mîdpin. Göp anîbu, nan iru mîdö aka mîdagö, gasî kub nîñagpin.

¹³ Bî Kub yîp abad mîdöm klö ñöb u me, yîp nîhön nîhön gö a gîñab u gîñabin. *

* 4:3: Luk 10:20

* 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9

* 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2

* 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15

* 4:9: Ro 16:20

* 4:13: 2Ko 12:10

14 Pen yip mɨŋör gaia, kale yip gasi nɨŋmim nan ñɨbim u, aij yabiɩ gipim.

15 Kale Pilipai nɨbi bi nɨŋbim, kale Jisas manö aij nɨpe u nöd api nɨŋbe ñɨn u, yad Masedonia Propins arö gem, God Manö hag ñɨ ajmɨdin, God nɨbi bi nɨpe mɨdeila gau rɨmnap yip nan ñagla. Kale Pilipai nɨbi bi nöp yip mani nan gau ñɨmɨdim.*

16 Pen amem daun kub Desalonaika mɨdainö ñɨn u, yad nan ap mɨdageia pen kale yip mani nan gau pör ñɨmɨdim.

17 Pen mani nan gau a gem hagagabin; gasi kale ke nɨŋmim, nan haɩöwaɩö ñɨbe, God kalpe mɨñ mɨñ yabiɩ göm, kale gipe u hauɩ gagnab, a gem hagabin.

18 Nan yube magöŋhalö uɩpin. Bi kale Epaprodaidas nɨp mani nan gau ñɨbe, dapöm yip ñö, mɨñi nan iru yabiɩ mɨdö mɨd aij gipin. Yip yube anɨbu, God nɨp nan lauöm ñɨlö, haɩŋ aij auö nɨp aij gɨmɨdöp rö u gipim.

19 Kale Krais Jisas nɨbi bi nɨpe mɨdmim, yip nan yubim u, God yad bi gep yabiɩ u kalöp abad mɨdöm, nan nɨhön mɨdagainɨm gau kalöp ñɨnɨm.

20 Anɨb u, God Bapi hon hib nɨpe pör nöp pör nöp hagno adö arnɨm. Anɨb unbö rö aij.

21-22 Krais Jisas nɨbi bi nɨpe bi kub Sisa aip mɨdpal gau, kalöp Krais Jisas nɨbi bi nɨpe mɨdpim gau, “Kale mɨdpim?” a gɨpal. Anɨb u me, God nɨbi bi nɨpe aui mɨdpun magöŋhalö, kalöp Krais Jisas nɨbi bi nɨpe mɨdpim gau magöŋhalö, “Kale mɨdpim?” a gabun.

23 Bi Kub Jisas Krais kalöp magöŋhalö mög nɨŋöm abad mɨdainɨm.

*Manö naböŋ magö
rɨmnap*

* 4:15: 2Ko 11:9

Kolosi Pol Kolosi n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i kl̄iñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄ipe ke ȳip hag lö, Kraiſ Jis̄as manö ud arep b̄i ap m̄idpin. Pen m̄iñi mam hon Dimodi yad aip m̄idö n̄iñöl ḡi, kalöp Kraiſ Jis̄as n̄ip n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim añ mam daun kub Kolosi m̄idpim gau, k̄öp an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin.

God Bapi hon kalöp mög n̄iñöm ud aij gö, m̄id aij ḡimim.

Pol Kraiſ n̄bi b̄i Kolosi gau sabe göm, God n̄ip aij aga

3-4 Haglö n̄iñbun, kale Kraiſ Jis̄as n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄bi b̄i n̄ip n̄iñ udpal gau kal̄p magöñhalö m̄idmagö l̄ibim. An̄ib u, sabe gun, kalöp gas̄i n̄iñun, pör nöp God B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ Nap n̄ipe u n̄ip aij a ḡipun. *

5 Ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a ḡi gas̄i n̄iñbim u me, kale Kraiſ Jis̄as n̄ip c̄ig aij ḡimim, n̄bi b̄i n̄ipe gau m̄idmagö l̄ibim. Manö n̄iñö, Kraiſ manö aij u, nöd auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lañ au m̄idöp u hadö n̄iñbe. *

6 Nöd api Kraiſ manö aij u n̄iñmim, God n̄bi b̄i gau mög n̄iñöm ud aij göp manö yuö

yab̄i u n̄iñmim, kale ke halö n̄iñ udpim ñ̄in u r̄ikö, Kraiſ manö aij u kalöp añ dan magö p̄ilöm kub ranöm arab rö u, an̄ib unbö rö nöp me, ram m̄inöñ gau gau k̄id k̄id magöñhalö gau, Kraiſ manö aij u aramöm n̄bi b̄i añ kale dan magö p̄ilöm kub ranöm arab.

7 Epapras, hon aip naḡi wög göm, Kraiſ n̄ip wög pör ḡi aij göp u, kalöp nöd api Kraiſ manö aij u hag ñ̄a. An̄ig ga u, han̄ip ḡi ñ̄a.

8 Epapras aūi apöm, Ana kalöp añ dan m̄idö n̄iñöl ḡi, n̄bi b̄i gau m̄idmagö l̄ibim u, han̄ip hag ñ̄a. *

9 An̄ib u, Epapras n̄ipe nöd api han̄ip manö hag ñ̄ö n̄iñno ñ̄in u r̄ikö, kalöp nan a gun God n̄ip pör nöp sabe ḡipun. God n̄ip sabe gun hagabun, n̄ip aij ḡinim adö u nöp, Ana n̄ipe kalöp gas̄i ñ̄ö kale gas̄i n̄iñ k̄id hīkmim nan n̄ihön God n̄ip aij ḡinab u n̄iñ aij ḡimim, a gabun. *

10 An̄ib u, B̄i Kub n̄bi b̄i n̄ipe yab̄i rö ḡi m̄idmim, n̄ip aij ḡinab adö u nöp ḡipe arn̄im. An̄ig ḡimim, nan aij ke ke iru nöp ḡi dammim, God n̄ipe aigale b̄i rö m̄idöp u n̄iñ aij yab̄i ḡinabim. An̄ig ḡipe, nan magö iru nöp p̄inab.

11 God n̄ipe B̄i klö unbö ke yab̄i mailö halö m̄idöp u, n̄ipe klö n̄ipe magöñhalö kalöp ñ̄ö, kale p̄idöñ n̄ipe udmim, marö r̄imnap auö gas̄i

* 1:3-4: Ep 1:15,16 * 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4 * 1:8: Kol 4:12; Plm 23 * 1:9: Ep 1:16,17 * 1:11: Ep 1:19; 3:16

anibu niŋagmim, gasi halö midmim, miñ miñ göl gi,*

12 Bapi níp aij a göl gi midaimim. Krais niñi bi nipe ram m+nöŋ pör mailö gi midöp au nan aij udnaböl u, Bapi nipe kalöp gö, kale u rö nöp nan aij anibu udnabim.*

13 Seden, bi sibön bön gau abad midöp u, hanip nagi adik pidöŋ limidöp u pen God nipe hanip hubik yuö, miñi Ñi midmagö nipe hanip ud aij göm abad midöp.*

14 Ñi nipe nöp hanip nan a göm umöm, nagi midaino u hubik yua; nipe nan si nan naij gipun gau niŋöm arö ga.*

Krais nan gau magöŋhalö abad midöp

15 Nap God níp waiö niŋun rö lagöp u pen Ñi nipe me Nap rö midöp. Niñi bi nan gau gi laga ñin u, Ñi Nap aip mideia. Niñi bi nan gau magöŋhalö yagol rö midöp; Krais nipe adö laŋol midöp.*

16 Nan kumi kabö adö laŋ gau abe, nan m+nöŋ naböŋ il i abe, nan amgö niŋbun gau abe, nan amgö niŋagpun gau abe, ana nan gau abad midpal gau abe, magöŋhalö nipe nöp gi la. Gi la u, Krais hib nipe haglö adö arnim a göm gi la.

* 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: 2Ko 4:4; Jon 1:18 * 1:17: Jon 1:1; 8:58 * 1:18: Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * 1:19: Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10; 2:16 * 1:21: Ro 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Ep 2:14-16; 5:27

17 Ram m+nöŋ hadame dagol gau gi laga ñin u, Krais mideia. Nipe midöp u me, nan gau magöŋhalö ka ke u midöm jim ñöl midöp.*

18 Krais nipe nabic magö rö midöp; niñi bi nipe gau, cöc u, hañ roman nipe midöp. Nipe gö cöc hañ roman kamŋ midöp. Nipe il göm umöm kauyan uraka u me, nan niñön niñön midöp gau yagol rö midöp; nipe nöp adö laŋol midöp.*

19 God gasi nipe ke niŋöm gö, God nipe midöp rö nöp, Krais anib unbö rö nöp midöp.*

20 Anib u, nan niñön niñön m+nöŋ naböŋ il i midöp abe, ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au midöp abe, nan gau magöŋhalö God aip jim ñinim rö löp. Nöd nan gau God níp kaua maua rö midmidöp. Pen Ñi nipe, Nap nipe ke midöp rö nöp midöm, mab kros ba laŋ hagape lugö umö, uri nan gau magöŋhalö God aip jim ñinim rö löp.*

21 Kale nöd nan si nan naij gasi niŋöl gi, anib unbö rö nöp göl gi midmim, God niñi bi al niñeb nipe midmim, milö gau rö midmidim.*

22 Miñi pen Ñi nipe hañ roman löm uma rö, kalöp ud nipe ke aip jim ñöl lö, ram m+nöŋ nipe kumi kabö adö laŋ au arammim, God amgö

ilö nipe au nibi bi ut, nibi bi asin mīdagōp, nibi bi manō ap mīdagōp, mīdeinabim. *

²³ Pen kale Krais manō aij nin udpim u, ram padō rō nin udōl gi mīdmim, God nan aij kalōp nīnab u gasi mīdmagō kale an dan pīdōn līmim gasi ninōl gi mīdaimim. Manō aij kalōp haglō ninbim anbu, kalōp nōp wasō, nibi bi ram mīnōn gau kīd kīd magōnhalō hag nīlō ara. Yad Pol u rō nōp wōg adō anbu nōp gipin.

Pol Krais nip wōg geia

²⁴ Kalōp nan a gem Krais manō aij hag nīnō yip gi naij gīlō marō udnō u, mīni yad mīn mīn gipin. Krais nipe ke marō kub yabīl uda u rō, Krais nibi bi marō kub yabīl udōl a gem, Krais hañ roman nipe u, cōc nipe u, gi nīnam a gem, hañ roman yad marō rīmnap udpin.

²⁵ God yip hag lō, kalōp God Manō u magōnhalō hag nī aij gīmīdin u me, cōc nipe u nip wōg gi nēb bi ap mīdpin. *

²⁶ Manō aij anbu hadame gau mī iru yabīl pi gōl mīdmīdōp pen mīni God nipe Krais nibi bi nipe kalip manō anbu waiō la. *

²⁷ God gasi ninōm manō hag la u, manō aij yabīl, manō mailō halō pi gōl mīdmīdōp u, nibi bi gau magōnhalō ninōl a gōm, nibi bi nipe kalip waiō yamnab. Manō aij anbu it u anig gōl

mīdōp: Krais mīdmagō kale an dan mīdōp; anib u kale ram mīnōn kumi kabō adō lan au arammim, God mailō ke halō au mīdōp aip pōr mīdeinabim.

²⁸ Anib u, hon Krais nōp hag nībun. Kale magōnhalō Krais nip cig aij gōl gi, manō nipe nin aij gōm, hagōp rō nōp gōl gi mīdeinabōl a gun, gasi nin aij gun nibi bi gau kalip magōnhalō rīmīd ukun, Krais manō aij u hag nīmīdun.

²⁹ Adō anbu nōp, Krais klō naij nipe ke magōnhalō yip nōb u udem, klō gem wōg nipe gōl gi mīdpin. *

2

Kalōp manō piral hagōl u, udagmim

¹ Pen ninim! Kale Kolosi nibi bi gau abe, Leodisia nibi bi gau abe, nibi bi rīmnap halō mulu adin yad ninagpal gau abe, mīd aij gīmim a gem, wōg klō yabīl gabin.

² Kale gasi halō mīdōm, gasi an ap nōp ninōm, pen pen mīdmagō lōm, gasi nin kīd hīkōm, God Manō pi gōl mīdmīdōp u magōnhalō nin aij gōl, a gi gasi ninbin. God Manō pi gōl mīdmīdōp u Krais.

³ Krais nip an dan nōp God gasi aij aij magōnhalō pi gōl mīdōp u me, nipe ke nōp God gasi aij anbu waiō līnīm rō lōp. *

* 1:25: Ep 3:2,7-8

* 1:26: Ro 16:25-26; Ep 3:5,9

* 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13

* 2:3: 1Ko 1:24,30

4 Nibi bi rimnap pir alöm, manö kliñ aij rimnap haglö niñöl gi, manö piral kale anibu niñ udmim rö löp a gem, kalöp manö anibi hagñi aij gabin. *

5 Yad ram minöñ mälö aui midpin u pen gasi yad u kalöp lau adö midö niñöl gi, kalöp gasi niñöl gi midpin. Pen kale Kraiis nip niñ ud pidöñ gimim, agamij midmim, jim ñöl midpim u, yip aij yabıl göp. *

Krais aip midun nipe hagöp rö nöp gun

6 Kale Jisas Kraiis nip niñ udmim, Bi Kub hon a gimim udpim u me, adö anibu nöp niñmim gipe arnim.

7 Kraiis nip cig aij gimim, manö niñö nipe hag ñilö niñbe u niñ ud pidöñ gimim, hagöp rö nöp gimim, God nip aij a göl gi nöp midaimim. *

8 Pen niñ aij gimim. Nibi bi rimnap kalöp manö yiharıñ manö piral haglö, kale manö piral anibu udmim kid kale gau ammim rö löp. Manö yiharıñ manö piral hagpal u, bac bi aiud kale abe, ana naij nan gau minöñ naböñ il i abad midpal gau aiud abe udöm hagpal. Kraiis manö aij u udöm hagagpal.

9 Nihön ginig: Kraiis hañ roman halö midöp u pen God midöp rö u, Kraiis nipe anib unbö rö nöp midöp. *

10 God nipe gö, kale Kraiis nip cig gimim, nip aip jim ñöl midmim, kamıñ yabıl midpim. Nipe nöp me, ana naij nan gau minöñ naböñ il i abad midpal gau magöñhalö adö lagod midöp. *

11 Kale Kraiis aip jim ñöl midpim u me, kale hadö Juda nibi bi hañ rib gi dö gıpal rö u midpim. Juda nibi bi gau ru pi ñımagö udöm hañ rib gi dö gıpal, pen Kraiis aip jim ñöl midpim u me, nipe nan si nan naij gimıdim nagi u rib gi dö göp. *

12 Kalöp ñıg pakla u, kalöp Kraiis aip rigöl gıla; kale God klö nipe Jisas ud urak ña u niñ udpe u me, God kalöp Kraiis aip ud urak ñö, nibi bi kamıñ gısön nıbö nipe midpim. *

13 Kale nöd nan si nan naij adö u nöp gimıdim, Kraiis nipe nan si nan naij gimıdim nagi u rib gi dö gaga ñın u, kale nibi bi hadö umbal rö midaiıbe. Pen God nipe ke gö, uri kale Kraiis aip kamıñ midpim. God nan si nan naij gıno u magöñhalö niñöm arö ga. *

14 Nan si nan naij gıno u, köp anı yan kalı kliñ riköm, lo manö ke ke pen ñeb manö u halö kalı kliñ rikla u, God köp anibu ud mab kros ba lanı cıpıl pak lö, böñ nöp pıs ga. *

15 Mab kros ba lanı Kraiis nipe ana naij nan gau minöñ

* 2:4: Ro 16:18 * 2:5: 1Ko 5:3 * 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5 * 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24

naböŋ iŋ i abad mǝdpal gau mo nǝpe gau lõm, nǝbi bǝ gau nǝŋ mǝdlö nǝŋöl gǝ, kalǝp nagǝ adǝkõm ud tǝp gǝ ud ara.

¹⁶ Anǝg ga rö, kale nan magö rǝmnap gau ñǝg rǝmnap gau ñǝŋbe, nǝbi bǝ rǝmnap kalöp hag pro gaiöl, gasǝ iru nǝŋagmim. Miñi God nǝp sabe gep ñǝn kub a göm asǝ masǝ gǝnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasǝ iru nǝŋagmim. Miñi rakǝn gǝsõn auöp ñǝn kub a göm asǝ masǝ gǝnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasǝ iru nǝŋagmim. Miñi Juda God nǝp sabe gep ñǝn kub a göm asǝ masǝ gǝnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasǝ iru nǝŋagmim. *

¹⁷ Krais auaga ñǝn u, nan anǝb gau ana rö nǝŋõm gǝmǝdal; pen nan yabǝt u Krais. *

¹⁸ Anǝb u, nǝbi bǝ rǝmnap apõm, manö mǝlõ hagõm, naböŋ nǝŋbun rö, kale anǝg anǝg gǝmim, aka nǝbi bǝ ramö rö mǝdmim, aka ejol gau sabe gǝmim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñǝnab nan u arö gagmim. Nǝbi bǝ anǝb gau, Krais manö aij u nǝŋagpal; gasǝ kale ke nöp nǝŋõm, gasǝ pǝral gau nǝbö gau nǝbö udõm, hon nǝbi bǝ kub a göm, aiud yǝharǝŋ mǝlõ yabǝt udaböl.

¹⁹ Nǝbi bǝ anǝb gau, Krais nǝp arö göm adö anǝbu arbal. Pen Krais nǝpe nabǝc magö mǝdõm, hañ romanǝ nǝpe u,

magöŋhalö kǝdǝt goŋ rö jǝm ñöl lõm, nan aij ñõm, abad mǝd aij gö nǝŋöl gǝ, God nǝp aij gǝnǝm rö u, hañ romanǝ kub gö gö arab. *

²⁰ Krais cǝg gǝpim u me, nǝp aip umbe, ana naij nan gau mǝnõŋ naböŋ iŋ i abad mǝdpal gau mo kale gau mǝdagpim; kalöp nan ap gǝnǝg klö ap mǝdagöp. Anǝb u, nǝhõn gǝnǝg nǝbi bǝ gau gasǝ nǝŋbal rö gasǝ nǝŋbim?

²¹ “Nan u ñǝmagö udagmim! Nan u nǝŋagmim! Nan u ud nǝŋagmim,” a gǝpal, *

²² pen nan magö ñǝg nan hagpal nan gau magöŋhalö ñǝŋlõ pǝs gǝnab. Manö kliñ aij hag ñǝbal gau magöŋhalö nǝbi bǝ gasǝ ke nǝŋõm hagpal adö u nöp nǝŋõm hag ñǝbal. *

²³ Nǝbi bǝ anǝb gau, ejol abe sabe gun a göm, nǝbi bǝ mög gep rö mǝdno aij gǝnab a göm, nan asǝ masǝ göm, bǝslam mǝdpal. Anǝg gǝlõ, nǝbi bǝ rǝmnap nǝŋlõ, manö nǝŋö rö lǝnab u pen nan si nan naij gep gasǝ u auö, nan pǝral gau nöp gasǝ nǝŋõm, Krais nǝp cǝg mǝdagpal rö, nan ap klö ñö, hañ romanǝ ke gasǝ göp u arö göl rö lagöp.

3

God hanǝp gö, Krais aip urakno

¹⁻² Pen kale Krais aip urakmim kamǝŋ gǝsõn nǝbö mǝdpim u, mǝnõŋ naböŋ adö iŋ i nan gau gasǝ u nǝŋagmim. Gasǝ kub kale u arnǝm nan

* 2:16: Ro 14:1-12

* 2:17: Hib 8:5

* 2:19: Ep 2:21; 4:16

* 2:21: Gal 4:3,9;

1Di 4:3 * 2:22: Mad 15:9

ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ m+idöp gau. Krais n+pe uraköm adö laŋ au aramöm, God ñ+magö y+jig böŋ lau asik m+idöp. *

³ Kale Krais aip umbe u me, kam+ŋ m+idöp magö kale u God Krais kal+p apil m+hau aip pi göl m+idöp.

⁴ Kam+ŋ m+idöp magö kale iŋ u Krais. Hainö n+pe aunab ñ+n u, amun n+pe aip mailö unbö ke halö m+d aij g+nabun.

Nöd m+dm+dim u ke, uri m+dpim u ke

⁵ An+ib u, nan n+hön hañ roman gas+ göp u al pak l+mim. N+bi si b+ si g+mim, gas+ naij n+ŋmim, haŋowaŋö g+mim, nan si nan naij nöp gun a g+mim, u+pö k+ŋno k+ibap gol mani nan gau iru nöp udun a g+mim g+pe aragn+m. U+pö k+ŋno k+ibap gol mani nan gau iru nöp udun a g+ gas+ n+ŋbal n+bi b+ gau, kale n+bi b+ nan piral sabe g+pal rö nöp m+dpal. *

⁶ Adö an+ib gau nöp g+lö, God kal+p kal juö, ilön kub yab+ŋ udnaböl.

⁷ Kale ke nöd nag+ naij adö an+bu nöp gas+ n+ŋmim, an+ib unbö rö nöp g+m+dim.

⁸ Pen m+ñi nag+ naij adö u böŋ nöp arö g+mim. Nöd mulu kal n+ŋmim, kal yab+ŋ jumim, gas+ naij n+ŋmim, n+bi b+ gau kal+p hag pro g+mim, uranañ hagnim

g+m+dim rö, m+ñi gagnim. *

⁹ Manö piral hagnim, pen hagö pen hagö g+m+dim u, u rö nöp hagnim. Krais aip umbe u me, g+ naij g+m+dim nag+ u kalöp waŋ+ rö wam wam ga u, hibur gas+ m+dmagö nöd n+ibö kale u, ud asik ke gau yubim. *

¹⁰ Hibur gas+ m+dmagö nöd n+ibö kale u ud asik yumim, hibur gas+ m+dmagö hain n+ibö kale u, waŋ+ rö rol l+ibim. N+bi b+ g+sön n+ibö m+dmim, God kalöp g+ la u pör nöp gö, kale n+pe ke m+idöp rö nöp l+mim, n+p n+ŋ aij yab+ŋ g+nabim. *

¹¹ God an+g ga u me, Grik n+bi b+ gau ke, Juda n+bi b+ gau ke m+dagpal. N+bi b+ hañ r+ib g+ dö g+pal gau ke, n+bi b+ hañ r+ib g+ dö gagpal gau ke m+dagpal. N+bi b+ köp kal+ k+ŋñ amgö l+ n+ŋbal gau ke, n+bi b+ köp kal+ k+ŋñ amgö l+ n+ŋagpal gau ke m+dagpal. N+bi b+ w+yp gau ke, n+bi b+ uböl gau ke m+dagpal. N+bi b+ rau dam l+lö nag+ wög g+pal gau ke, n+bi b+ gas+ kale ke n+ŋöm wög g+pal gau ke m+dagpal. N+bi b+ g+sön n+ibö m+dpun u me, Krais n+pe ke nöp han+p magöŋhalö m+dmagö raul aŋ daŋ m+dö, nan r+mnap magöŋhalö nan y+har+ŋ rö löp. *

¹² God n+bi b+ n+pe m+dpim. N+pe kalöp m+dmagö löm, n+bi b+ n+pe

* 3:1-2: Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20

* 3:5: Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6

* 3:8: Ep 4:25-29; 5:4

* 3:9: Ep 4:22,25

* 3:10: Ep 4:24

* 3:11: Gal 3:28

ke hag la. Anib u, waliḡ rol liḡbal rō, ḡ aiḡ gep nagi u rol liḡmim. Nibi biḡ gau kalip möḡ niḡmim, ud aiḡ ḡmim; hib kale ke hagpe adō aragnim; nibi biḡ hain aiḡ midmim; nibi biḡ gau manō hain hagnim kal juagmim. *

13 Krais nibi biḡ nipe rimnap kalōp ḡ naiḡ gaiöl, kalip pen ḡ naiḡ gagmim. Manō rimnap midainim, Biḡ Kub kale nan si nan naiḡ ḡpe niḡm arō göp rō u, nibi biḡ gau kalōp ḡ naiḡ gaiöl u, u rō nōp niḡmim arō ḡmim. *

14 Pen kale nagi aiḡ anibu rol ḡmim, hōḡ adō lagod au midmagō lep magō u rol ḡmim. Nibi biḡ midmagō lep magō u, nan aiḡ gau magōḡhalō wam wam ud jīm nōm lö, nan aiḡ ap ulep gagnim. *

15 God kalōp udōm hañ roman añi nōp jīm nōl la u, kale agamij midmim pen pen ud aiḡ ḡmim a göm ga. Anib u, Krais hibur hain hain nōb u nip hag niḡmim, midmagō kalōp aḡ daḡ hibur hain hain magō anibu lö, agamij midmim, nan niḡhōn nip aiḡ ḡinab u niḡḡnabim. Anib u, nip aiḡ a göl ḡi nōp midaimim. *

16 Krais manō aiḡ u aḡ kalōp daḡ ajmaḡ rauōm rō midainim niḡjöl ḡi, manō nipe u niḡ aiḡ yabiḡ ḡmim me, pen pen hag ñi aiḡ göl ḡi, God Manō adiḡ Sam a

ḡipal rimnap, God hib nipe dap raneb kiḡmap rimnap hagöl ḡi, God nip aiḡ a göl ḡi midaimim. *

17 Pen manō hagnig aka niḡhōn niḡhōn ḡinig, Biḡ Kub Jisas nibi biḡ nipe midpun a ḡmim, God Jisas kalip apil miḡhau aiḡ a göl ḡi nōp ḡipe arnim. *

Krais nibi biḡ nipe gau mid aiḡ göl

18 Kale nibi gau, kale Krais niḡ udpim rō, nagamul biḡ manō hagöl u hain ḡmim. *

19 Pen kale biḡ gau, nibi kale gau kalip manō klō ḡmim hagagmim; kalip midmagō liḡmim. *

20 Kale ñi pai gau, kale Krais niḡ udpim rō, name nap hagöl rō magōḡhalō hain ḡmim. Anig geinabim God nip aiḡ ḡinab. *

21 Pen kale nap biḡ, ñi pai kale gau kalip manō klō ḡmim hagpe hagpe, gasi naiḡ niḡm, mid aiḡ gagöl rō löp u, niḡ aiḡ ḡmim. *

Nibi biḡ nagi wōḡ ḡipal gau; biḡ kub kale gau

22 Kalōp nibi biḡ, biḡ rimnap nagi adik liḡ daulō, kalip nagi wōḡ ḡi ñimdim gau, manō rimnap hagnig gabin. Biḡ kub niḡmidal magō u nōp niḡmidlō niḡjöl ḡi wōḡ ḡino, kalip aiḡ gaḡ a ḡmim gagmim. Gasi miḡhōp niḡagmim, Biḡ Kub hon kumi kabō adō laḡ u niḡ midōp rō, ḡi aiḡ

* 3:12: 1Pi 2:9

* 3:13: Ep 4:2,32

* 3:14: Ro 13:8-10

* 3:15: Plp 4:7; 1Ko

12:27; Ep 4:4

* 3:16: Ep 5:19

* 3:17: 1Ko 10:31; Ep 5:20

* 3:18: Ep 5:22

* 3:19: Ep 5:25

* 3:20: Ep 6:1

* 3:21: Ep 6:4

gun a g+mim, aij gö n+ñöl g+
g+mim. *

²³ Kale nan n+hön n+hön
geinabim, n+bi b+ m+nön
naböñ il i r+imnap kal+p wög
gabun a g+mim gagmim; B+
Kub kumi kabö adö lañ u
n+p wög gabun a g+mim,
klö g+mim gas+ aij n+ñöl g+
g+mim.

²⁴ Wög g+ ñ+bim u, B+ Kub
Krais n+p wög g+ ñ+bim. Kale
n+ñbim B+ Kub n+pe pen ñöm
kalöp nan aij ñ+nab.

²⁵ Pen God n+pe n+bi b+ g+
naij g+inaböl gau manö kub
hagn+g, n+bi b+ kub gau, n+bi
b+ pro gau a göm, manö
kub gagnab; adö aña+ u nöp
hagöm, ilön ñ+nab. *

4

¹ An+b u, kale b+ kub rö
m+dpim gau, B+ Kub kale
kumi kabö adö lañ m+dpöp
u gas+ n+ñöl g+mim, n+bi b+
kalöp nag+ wög g+ ñ+bal gau
kal+p abad m+d aij g+mim,
nan kal+p ñeb rö u hañowañö
ñ+mim. *

*God n+p sabe göl g+
m+daimim*

² Kale gas+ n+ñ aij göl g+, aij
a göl g+, God n+p sabe göl g+
m+daimim. *

³ Han+p u rö nöp God n+p
sabe göl g+ m+dppe, God n+pe
adan hi+kö, Krais manö aij
pi göl m+dm+dpöp u n+bi b+
gau kal+p waiö hag ñ+nabun.
Krais manö aij u nöp hagnö,
y+p nag+ leila m+dpin. *

⁴ Pen God n+p sabe g+pe,
y+p abad m+dö n+ñöl g+
manö an+bu hag ñ+ aij g+nö,
n+bi b+ n+ñ aij göl. Yad unbö
rö nöp g+nam u aij.

⁵ Kale pör nöp gas+ n+ñöl
g+ m+dppe, adan hi+kn+m, n+bi
b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau,
gas+ n+ñ aij göl g+, kal+p ud aij
g+mim, Krais manö aij u hag
ñ+mim. *

⁶ Maj m+gan kale u dö sol
dö kal rö lain+m. An+g gö,
n+bi b+ manö kale n+ñlö, dö
gö, n+ñ aij g+inaböl. Kalöp
manö n+hön rö hag n+ñnaböl,
kal+p pen hag ñ+ aij g+mim. *

*Pol Dijikas Onesimas b+
m+haui kal+p yua*

⁷⁻⁸ Mam m+dmagö hon
Dijikas, yad B+ Kub n+p
wög klö g+pin rö göp u, n+p
yunö n+nab. N+pe m+dpim u
amöm, yad aigegö rö m+dpin
u kalöp hag ñö n+ñmim m+ñ
m+ñ g+mim a gem yunabin. *

⁹ Pen mam m+dmagö hon
Onesimas, b+ kalpe ke u, Di-
jikas aip n+nabil. Onesimas
n+pe u rö nöp, yad B+ Kub
n+p wög klö g+pin rö, u rö
nöp göp. Ammil, nan n+hön
n+hön gai i gab u magöñhalö
kalöp hag ñ+ aij g+nabil. *

Pol manö hag naböñ jua

¹⁰ B+ Arisdakas, yad aip
nag+ m+dpul u abe, b+ hon
Mak abe kalöp, "M+dpim?"
a g+pil. Mak me, b+ hon
Banabas n+mdañ n+pe u. B+
an+bu nöp nöd manö yuem

* 3:22: Ep 6:5-8 * 3:25: Ro 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6

* 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7-8:

Ep 6:21-22 * 4:9: Plm 10-12

hagnö, “Nip yagol u amjakö ud aij gim,” a g+nö. *

¹¹ Bi hon Jisas, hib nipe ap Jasdaz a g+pal u, u rö nöp kalöp, “M+dpim?” a göp. Bi Juda m+ihau n+gan an+g gau me yad aip wög g+pun. Juda r+imnap y+p gas+ ap ap n+ñöm j+im ñöl wög gagpun; kale yam nöp yad aip God n+bi bi udöm abad m+deinab manö aij u hag ñ+ibun.

¹² Bi kale Epapras, Kraiz Jisas nip wög göp u, kalöp, “M+dpim?” a göp. Nipe pör pör klö göm kalöp God nip sabe göm hagöp, “Kale gas+ r+imnap n+ñagöm, Kraiz manö aij u n+ñ ud p+idöñ göm, nip c+g aij göm, hagnabön rö nöp g+lö ar+n+im,” a göp. *

¹³ Amgö yad ke n+ñem kalöp hagabin, nipe klö göm kalöp wög göm, Leodisia n+bi bi kal+p wög göm, Hirapolis n+bi bi kal+p wög göm göp.

¹⁴ Pen bi aij hon, wös wameb bi Luk abe, Demas abe kalöp, “M+dpim?” a g+pil.

¹⁵ Añ mam daun kub Leodisia gau, n+bi bi apöm n+bi Nimpa ram God nip sabe g+pal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

¹⁶ Kalöp köp yuabin i n+ñmim, ñ+be arö, Kraiz n+bi bi Leodisia m+dpal gau u rö nöp n+ñöl. Pen Leodisia n+bi bi kal+p köp yubin u, kale u rö nöp udmim n+ñmim.

¹⁷ Pen Akipas nip hagmim, “Bi Kub wög nöp hag la u g+udmön,” a g+mim. *

¹⁸ Yad Pol, m+ñi ñ+magö yad u ke, manö ad+ñ magö i kal+ kliñ r+kabin. Y+p sen udöm nagi p+idöñ l+bal u, y+p hau+ gagmim. God kalöp mög n+ñöm ud aij gö, m+id aij g+mim. *

* 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13

* 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24

* 4:17: Plm 2 * 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika

Pol köp nöd u

Desalonaika nibi bi kalip kali klin rika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God Bi Kub Jisas Kraiss apil mihau nibi bi kale daun kub Desalonaika midpim gau, köp anibi kali klin rikabun.

God kalöp mög niñöm ud aij gö, mid aij gimim. *

Desalonaika nibi bi Kraiss nip niñ udöm cig aij gila

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God nip aij a gipun.

³ Bapi God nip sabe gun, pör nöp kalöp gasi niñun, kale aige göl rö gipim u gasi niñun, God nip aij a gipun. Kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nip niñ udmim cig aij gimim, nip wög gi aij gipim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nip midmagö limim, klö gimim nip wög göl gi midpim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss aip ram minöñ kumi kabö adö lañ au arammim nan aij udnabim a gimim, marö auö gasi iru niñagpim. *

⁴ Añ mam aij. Hon niñbun kale me, God midmagö löm nibi bi nipe ke uda nibi bi gau midpim.

⁵ Kraiss manö aij nipe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana Uñ nipe hanip an

dan midöm, klö nipe hanip ñö niñöl gi, Kraiss manö aij u manö niñö yabiñ midöp a gun, kalöp manö yijig göl yabiñ u hag ñino niñ udpe. Kalöp aip hanmidun u, kalöp nan a gun anig göl gi midmidun u, kale ke hadö niñbim. *

⁶ Bi Kub gimidöp u niñmim, hon ke gimidun u niñmim, anib unbö rö nöp gi midaipe. Kale bistam yabiñ midmidim pen Ana Uñ nipe gö, kale Kraiss manö aij u niñmim, miñ miñ göl gi niñ ud midaipe. *

⁷ Anig göl gi aij gipe anibu, Kraiss nibi bi nipe Masedonia Propins mideila gau abe, Akaia Propins mideila gau abe niñöm, anib unbö rö nöp gi aij gi mideila.

⁸ Kale God nip niñ udpe u, manö anibu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram minöñ gau gau magöñhalö ara niñöm nibi bi gau magöñhalö hadö niñbal.

⁹ Anib u, hon ram minöñ rimnap amjakno, nibi bi anib gau ke aiud udöm hagpal, "Desalonaika nibi bi kalip manö aij u hag ñaibe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe gimidal gau arö göm, God niñö pör kamij midöp u nip niñ udöm, nipe hagöp rö nöp göm,

¹⁰ Ñi nipe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lañ au nibö ado gi aunim a

* 1:1: Ap 17:1-9

* 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6

* 1:5: 1Ko 2:4-5

* 1:6: Ap 17:5-9

göm, abad midpal,” a gipal. Jisas hanip nan a göm uma u me, God kal juöm pen ilön kub ñinab u udagnabun.

2

Pol Desalonaika midöm Bî Kub nîp wög ga

1 Añ mam bî, kale ke nînbim, nöd ram kale auno u, yîharîŋ auagno.

2 Daun kub Pilipai nöd amun hag ñino, nîbi bî rîmnap hanip manö naij hagöm gî naij gîla u pen God hanip abad midöm gî nō, gîla anîbu gasî iru nîŋagun, Desalonaika amun Krais manö aij u hag ñino, hanip u rō nöp gî naij gîla u pen haŋowaŋo hag ñi midaino. *

3 Manö kalöp hagnun u dui gun, gasî naij nîŋun, piral hagnun, hag ñagnun.

4 Krais manö aij ud aröl a göm, God nîpe ke hanip hag lö, manö aij anîbu hag ñibun. Krais manö hag ñino, nîbi bî gau nîŋlō, kalîp aij gaŋ a gun gagnun; God nîpe nîŋō, nîp aij gaŋ a gun gabun. God nîpe nöp gasî midmagö hon aŋ daŋ aigöl rō gî midpun u nîŋöb. *

5 Kale ke nînbim, kalöp aij gînim a gun manö kîñ aij rîmnap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God nîpe u rō nöp nîŋöb.

6 Kale Desalonaika nîbi bî hib hon hagne adö arnim a gun manö hag ñagno. Nîbi bî rîmnap gau hib hon haglö

adö arnim a gun manö hag ñagno.

7 Bî Jisas manö ud arep midpun rō, kalöp manö yîŋid hag ñeb rō, pen hane hagagno. Nîbi gau ñi painaŋ kale ud aij gîpal rō u, kalöp hain aij gun ud aij gîno.

8 Kalöp midmagö yabîl lî midmidun. God Manö aij nîpe u kalöp hag ñaino, hanip al pak lîŋig gîblap arö gagbnop. Kale añ mam midmagö hon me.

9 Añ mam bî, kale nînbim, kalöp aip midun wög klō gun uŋham midmidun. Kalöp aip midun, God manö aij nîpe u kalöp hag ñi aŋun, uŋham nan magö hanip ral dapöm ñinaböl a gun, sîdō aŋ sîbön yaŋ mani wög rō gun nan nîŋmidun. *

10 Kale nînbim, hon kalöp nîbi bî Krais nîp nîŋ udpim gau aip midöl gun, kalöp gî aij nöp gun, bî asîŋ midagöp, bî manö ap midagöp rō nöp midaino. God nîpe ke u rō nöp nîŋöb.

11 Kale nînbim, nap bî ñi pai kale ke hag ñi aij gîpal rō kalöp gîno. *

12 God kalöp udö, nîbi bî nîpe nöp mailö halö middeinabim. Anîb u, kale God göp anîbu nîŋmim, gasî nîŋ aij gîmim, nagî aij adö u nöp gî midaimim a gun, kalöp manö hain hag ñino. Kale gasî halö midmim, kalöp gî naij gîla u gasî iru nîŋagmim, klō gîmim, nagî

aij adö u arö gagmim, a gun, manö anibu rö kalöp hag ñimidun.

¹³ Kalöp God manö aij nipe hag ñino niñmim, manö kale ke nöp hagagaböl, God manö nipe ke hagaböl, a gimim niñ udpe. Niñö me, manö hag ñibun u, God manö kamini gasi midmagö kale an dan wög gö, magö pilöp. Anib u, hon pör nöp God nip aij a göl gi midpun. *

¹⁴ Pen añ mam bi. Krais nibi bi nipe ram minön Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nip sabe gilö, Juda nibi bi gau kalip gi naij gila rö nöp, nibi bi kale ke Desalonaika gau midpal kalöp u rö nöp gila. *

¹⁵ Juda nibi bi gau kale God manö hagep bi gau kalip al pak löm, Bi Kub Jisas nip al pak löm, hanip yu gi yula. God kalip niñöm ñiñi lagöp. Kale nibi bi gau magöñhalö niñlö mulu lugöp. *

¹⁶ Krais nip niñ udlö kalip kamini gisön ñinab a gun, Krais manö aij nipe u Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñino, Juda nibi bi gau kal juöm, hanip adan urön gipal. Gipal anibu, kale pör nöp nan si nan naij gimidal rö nöp gi dam dam dam arö, nan si nan naij kale asmen kub yabi rö midöp. Pen miñi God kalip kal juöm gö marö kub yabi kalip auöp.

Pol kalöp kauyan am niñnam, a ga

¹⁷ Añ mam bi. Kale aip midno, Juda nibi bi hanip yu gi yula u, mög gö niñöl gi midpun. Hañ roman hon aui midpun pen gasi hon kalöp aip midöp. Anib u, kalöp kauyan am niñun a gun, gasi u nöp niñ midpun.

¹⁸ Kalöp am niñun a gi gasi niñun, yad Pol, ñin mihöp aka mihau nigan amnabin a ginö, pen Seden hanip adan wamöb.

¹⁹ Krais nibi bi rimnap halö gipal rö, kale abe gipe me, hon gasi halö midpun; kale gipe, miñ miñ göl gi midpun; kale gipe, Bi Kub hon Jisas aunab ñin u, manö aij ne hag ñino magö pilöp i, a ginabun. *

²⁰ Kale nöp gasi niñun, miñ miñ göl gi, aij a göl gi nöp midpun.

3

¹ Pen kalöp mög niñun am niñun a gun, yinid am niñeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol mihön daun kub Adens midul, *

²⁻³ mam hon Dimodi, hol aip God nip wög göm, Krais manö aij nipe u hag ñi ajöp u, nip hag yulo na. Kalöp gi naij gilö, nibi bi rimnap Krais nip arö ginaböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip midöm Krais manö aij u hag ñi aij gö, kale Krais nip niñ ud pidön gimim, gasi halö mideinabim a gul, nip hag yulo na. Pen kale niñbim,

* 2:13: 2De 2:13

* 2:14: Ap 17:5

* 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19

* 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4

* 3:1: Ap 17:15

Krais n̄bi b̄ n̄pe m̄dpun rō, han̄p ḡ naij ḡlō marō udnabun. *

⁴ Kale aip m̄dun, han̄p ḡ naij ḡnaböl a ḡno u, kale an̄b unbö rō nöp ḡla u hadö n̄nbim.

⁵ An̄g geila, kalöp mög yab̄l n̄jem, gas̄ iru n̄jem, aige göl ḡmim m̄dpim u n̄n̄m a gem, Dimodi n̄p hag yunö. Gas̄ yad n̄jnö u, Seden n̄pe kalöp t̄p gö manö uḥam hag n̄no n̄jbe u arö ḡmim rō löp, a ḡ gas̄ n̄jnö.

Dimodi ado ḡ apöm, m̄d aij ḡpim, a ga

⁶ Pen Dimodi kalöp am n̄jöm apöm hagöp, Krais n̄p n̄j udmim c̄g aij ḡmim, n̄bi b̄ gau kal̄p m̄dmagö l̄mim, hal̄p m̄hōj gas̄ n̄jöl ḡ n̄ñ l̄bim. Hol m̄hōj m̄lō gai i m̄dul, kalöp mög n̄jbul rō, kale pen u rō nöp ram m̄nōj kale gau m̄dmim, hal̄p m̄hōj mög n̄nbim, a göp. *

⁷ Pen han̄p ḡ naij ḡlō m̄d aij gagno n̄n u, Dimodi apöm, kale Krais n̄p n̄j ud p̄dōj ḡpim manö u hagö, han̄p m̄dmagö p̄lu göp. *

⁸ Kale B̄ Kub c̄g aij ḡmim n̄p aip j̄m n̄öl m̄dpim u n̄jun, hon kam̄j yab̄l m̄dpun.

⁹ M̄d aij ḡpim u n̄jun, God n̄p aij a gun. God n̄pe gö, kalöp gas̄ n̄jun, m̄ñ m̄ñ yab̄l ḡpun. An̄b u, n̄p aij a göl ḡ m̄dpun.

¹⁰ Kauyan̄ am kalöp n̄jun, Krais manö aij u hag n̄no, Krais n̄p n̄j ud p̄dōj ḡmim a gun, klō gun God n̄p s̄dō an̄ s̄bōn yan̄ sabe göl ḡ m̄dpun.

¹¹ An̄b u, Bapi God n̄pe ke abe, B̄ Kub hon Jisas abe han̄p adan hīklō, m̄dpim u n̄nabun. *

¹² Hon kalöp m̄dmagö yab̄l l̄bun rō, B̄ Kub kalöp ḡ n̄ö, kale ke u rō nöp pen pen m̄dmagö l̄mim, n̄bi b̄ gau kal̄p magōjhalö m̄dmagö l̄mim ḡmim.

¹³ B̄ Kub Jisas kalöp klō n̄pe n̄öm abad m̄d damöm, n̄bi b̄ uḥ n̄pe gau magōjhalö udöm ado ḡ aunab n̄n u, n̄pe apöm kalöp udö, God Bapi hon amgö ilö adö n̄pe u, kalöp manö ap m̄dagö n̄bi b̄ uḥ n̄pe m̄deinabim.

4

God n̄p aij ḡn̄m adö u nöp ḡmim

¹ Añ mam b̄. Kale aip m̄daino n̄n u, kale aige göl ḡmim God n̄p aij ḡnab adö u nöp ḡnabim u kalöp hag n̄no. Manö hag n̄no u kale udmim an̄b unbö rō nöp göl ḡ m̄dpim. Pen uri hon B̄ Kub Jisas n̄bi b̄ n̄pe m̄dpun rō, yad kalöp hagabin kale ḡ aij ḡm̄dim u, uri adö an̄bu nöp klō ḡmim rap̄n nöp ḡpe ar̄n̄m.

² B̄ Kub Jisas han̄p hagö kalöp manö n̄hōn n̄hōn hag n̄no u kale hadö n̄nbim.

³ God nɪp aij gɪnab u, kale nɪbi bɪ ke kamɪŋ aij mɪdmim, nɪbi si bɪ si gagnabim. *

⁴ Kale magõrhalö, God nɪp aij gɪnab adö u nöp hañ roman kale abad mɪd aij gɪpe, nɪbi bɪ gau nɪŋlö kalöp manö ap mɪdagnab. *

⁵ Nɪbi bɪ God nɪp nɪŋagpal gau, gasɪ naij nɪŋöm nɪbi si bɪ si udun a göm, gɪ ajpal rö gagmim.

⁶ Pen kale Kraiis nɪbi bɪ añ mam gau nan sɪkim gɪmim nan kale pɪlɪ gɪ udagmim. Nɪbi bɪ rɪmnap anɪg geinaböl u, God kalɪp magõrhalö pen ilön ñɪnab. Manö anɪbu kalöp nöd hag ñɪ aij gɪno.

⁷ Nan si nan naij gɪmim a göm, God hanɪp manö aij nɪpe hagöm udaga; gɪ aij göl gɪ nöp mɪdmim, nɪbi bɪ uɫ mɪdaimim a göm hanɪp uda. *

⁸ Anɪb u, nɪbi bɪ manö hagabun anɪb i jɪ nɪŋnaböl gau, hanɪp jɪ nɪŋagnaböl; God nɪp jɪ nɪŋnaböl. Pen God nɪpe Ana Uɫ nɪpe kalöp ñab. *

⁹ Kraiis nɪbi bɪ añ mam gau kalɪp mɪdmagö limim a gun manö u kalɪ klɪñ rɪkagun. God kalöp gasɪ aij ñö, kale ke nɪŋmim hadö pen pen mɪdmagö lɪbim. *

¹⁰ Kraiis nɪbi bɪ nɪpe Masedonia Propins mɪdpal gau magõrhalö u rö nöp hadö mɪdmagö lɪbim. Pen kalöp manö klö hagun hagabun,

klö gɪmim pör nöp adö anɪbu nöp gɪpe kub arnɪm.

¹¹⁻¹² Pen kalöp nöd hagno rö, nɪbi bɪ gau aip agamɪj mɪd aij gun a gɪmim gɪpe arnɪm. Wög waryö kale gau ke gɪmim nan ñɪŋmim. Anɪb u, nan magö, mani nan kale gau ke mɪdö nɪŋöl gɪ, nan asɪb hag nɪŋagnabim me, nɪbi bɪ Kraiis nɪp nɪŋagpal gau, kalöp nɪŋlö aij gɪnab. *

Bɪ Kub ado gɪ aunab

¹³ Pen añ mam bɪ. Kalöp manö ap hag ñɪ aij gɪnabun. Nɪbi bɪ kale rɪmnap umaiöl, bõrj nöp umbal a gɪmim, nɪbi bɪ rɪmnap mög gö mɪtõrj gɪpal rö gagmim.

¹⁴ Jisas uma u, God gö uraköm kamɪŋ mɪdöp a gun nɪŋbun rö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udöm umla gau, Jisas ado gɪ aunab ñɪn u, God gö, Jisas nɪbi bɪ nɪpe umla anɪb gau dap halö aunab a gun, nɪŋbun. *

¹⁵ Pen Bɪ Kub nɪpe ke manö hag ñɪmɪdöp rö nɪŋbun, hon nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdno nɪŋöl gɪ Bɪ Kub ado gɪ aunab gau, nɪbi bɪ nöd umla gau kalɪp arɪk aragnabun. *

¹⁶ Manö kub ap kumi kabö adö laŋ nɪbö hagöm, ejol magõrhalö gau abad mɪdöp ejol kub u wɪñ gauɫ gö nɪŋöl gɪ, God aɪŋ magö u hagö nɪŋöl gɪ, Bɪ Kub nɪpe ke kumi kabö adö laŋ au nɪbö aunab. Bɪ Kub auö, nɪbi bɪ Kraiis

* 4:3: 1De 5:23; 1Pi 1:16 * 4:4: 1Ko 6:13 * 4:7: 1Pi 1:15-16 * 4:8: Luk 10:16; 2Ko 1:22 * 4:9: Jon 13:34 * 4:11-12: Ep 4:28 * 4:14: Ro 14:9; 1Ko 15:3-4,12 * 4:15: 1Ko 15:51-52

nɪp nɪŋ udöm umla gau, nöd uraknaböl.

17 Kale uraknaböl nɪŋöm God nɪpe hanɪp nɪbi bɪ nɪpe kamɪŋ mɪdeinabun gau kalɪp aip uɫ gö, kumi kabö laŋ ap ran jak am Bɪ Kub aip magum ɡɪnabun. Anɪb u, hon Bɪ Kub aip pör nöp pör nöp mɪdeinabun.

18 Anɪb u, manö hagabun anɪb i pen pen hag amɪl apɪl ɡɪmim, ɡasɪ halö mɪdaimim.

5

Bɪ Kub hon ado ɡɪ aunab u nɪŋun mɪd aij gun abad mɪdaiun

1 Pen aɲ mam bɪ. Bɪ Kub nɪpe ɲɪn mai aunab, nɪbi bɪ nan nɪhön ɡɪlö nɪŋöl ɡɪ aunab u, kalöp hagagun.

2 Kale ke nɪŋbim, Bɪ Kub aunab u, nɪp abad mɪdeinaböl ɲɪn u auagnab. Bɪ nan si udep gau nɪbi bɪ han arbal magö u aubal rö u aunab. *

3 Mɪɲi agamɪj mɪd aij ɡɪpun, hanɪp mɪɲi nan ap ɡagnab a ɡɪnaböl ɲɪn u nöp yɪŋɪd auö, ɡasɪ kub yabɪɲ nɪŋnaböl. Nɪbi ɲɪ painaŋ yag daunɪɡ ɡɪlö ilön ɡöp rö u ɡɪnab; yɪŋɪd nöp ilön naij udlö pɪɲɪŋ ɡɪ aröl rö lagnab. *

4 Pen aɲ mam bɪ. Bɪ nan si udep gau apöm ram nap bɪ udlö, mɪdmagö kale pɪɲu ɡɪnab. Pen kale sɪbön böŋ au mɪdagpim rö, ɲɪn kub

anɪbu auö, mɪdmagö kale pɪɲu ɡagnɪm.

5 Kale magöŋhalö mailö ɲɪ pai mɪdpim; kale magöŋhalö sɪdö aŋ ɲɪ pai mɪdpim. Hon sɪbön ɲɪ pai wasö. *

6 Nɪbi bɪ rɪmnab uhön hanbal rö mɪdagaiun; ɡasɪ nɪŋ aij gun mɪdaiun.

7 Nɪbi bɪ uhön hanbal gau, sɪbön yaŋ nöp hanbal. Nɪbi bɪ ɲɪɡ klö ɲɪŋöm hauɫ lɪbal gau, sɪbön yaŋ nöp ɡɪpal.

8 Pen hon nɪbi bɪ sɪdö aŋ ajpun gau, ɡasɪ nɪŋöl ɡɪ mɪdaiun. God Manö nɪŋ udun, God nɪp mɪdmagö lɪ mɪdaiun; anɪɡ ɡɪno, sior pɪdöŋ ami bɪ rol lɪbal rö, pabɪɲ mɪɡan hon u mɪdeinab. Bɪ Kub hon Jisas Krais aip ram mɪnön ɡɪnab adö laŋ au aramun nan aij udnabun a ɡɪpun u, ɡasɪ nɪŋöl ɡɪ mɪdaiun; anɪɡ ɡɪno, usajɪl pɪdöŋ bad lɪbal rö, nabɪc cög hon u mɪdeinab. *

9 Nɪhön ɡɪnɪɡ: God hanɪp ga u, ilön kub udlan a göm gaga; Bɪ Kub hon Jisas Krais gö, nɪp aip ram mɪnön ɡɪnab adö laŋ au aramun nan aij udnabun a göm ga.

10 Krais hanɪp a göm uma u, kamɪŋ mɪdno aunab aka umöl mɪdno aunab u manö mɪdagöp; amun pör pör nöp nɪpe aip kamɪŋ mɪdeinabun. *

11 Anɪb u, Krais nɪbi bɪ nɪpe pen pen Krais manö aij u hag ɲɪmim, nɪŋ ud pɪdöŋ

* 5:2: Mad 24:42-43; 2Pi 3:10; Rep 3:3

Ro 13:12 * 5:8: Ais 59:17; Ep 6:14,17

* 5:3: Mad 24:39; Luk 21:34-35

* 5:10: Ro 14:8-9; 1De 4:14

* 5:5:

gimim, gasi halö midmim.
Pen hagaj+n i kale anib unbö
rö nöp hadö gipim.

*Manö hag naböñ juöm,
kale midpim, a ga*

¹² Añ mam bi. Bi kub kalöp
u+ham wög gi ñöl gi, manö
ud asiköl gi, manö hag ñöl
gi midpal gau, kalip ud aij
gimim.

¹³ God ke hagö wög anig
gipal u, kalip midmagö
limim ud aij gimim. Pen
kale magöñhalö agamij jim
ñöl midaimim.

¹⁴ Añ mam bi niñim. Nibi
bi wög gagöm mid aij gag-
pal gau kalip manö klö hag-
mim. Nibi bi mög gö gasi
mölö li midpal gau kalip
manö hain hagamim hag ñi
aij gimim. Nibi bi hain gau
kalip gi ñimim. Nibi bi
gau magöñhalö kalip pör nöp
manö hain hagamim agamij
midaimim. *

¹⁵ Nibi bi rimnap kalöp gi
naij gaiöl, pen naij gagmim.
Pen pen ud aij gimim, pen
pen gi aij gimim. Pen nibi bi
ke nibö gau abe, anib unbö
rö nöp gimim. *

¹⁶ Pör nöp miñ miñ göl gi
midmim; *

¹⁷ pör nöp God nip sabe göl
gi midmim;

¹⁸ pör nöp God nip aij a
göl gi midmim. Krais Jisas
nibi bi nipe midmim anig
göl gi midai be me, God nip
aij ginab. *

¹⁹ God Ana hanip gasi
ñinim a gimim niñöl gi
midaimim. *

²⁰ Nibi bi God manö hagep
gau manö hagaiöl arö gag-
mim.

²¹⁻²² Pen nibi bi rimnap
piral hagöl rö löp u, niñ aij
yab+ gimim. God Manö yij+g
göl u hagaiöl niñmim udmim;
piral hagaiöl niñmim udag-
mim. Naij adö rimnap gag-
mim. *

²³ God hanip nibi bi ud aij
göp agamij mid aij gipun u,
nipe ke kalöp abad midöm
gö, kale nibi bi ke kamij
aij nipe mideinabim. God
nipe ke gö, Bi Kub hon Jisas
Krais aunab ñin u, ana kale
gau, gasi rimid midmagö
kale gau, hañ roman kale
gau magöñhalö, asij ap
midagnim. *

²⁴ God kalöp manö aij nipe
haga u, manö nipe hagöp
rö, anib unbö rö nöp göp.
Anib u niñbun, aui hagaj+n
rö kalöp ginab.

²⁵ Añ mam bi. Hanip
gasi niñmim, God nip sabe
gimim.

²⁶ Kale Bi Kub nip niñ
udpim rö, Krais nibi bi añ
mam magöñhalö pen pen
hag w+hai udöl gi, alaun bom
halumim.

²⁷ Bi Kub hon u niñ midöp
rö kalöp hagabin, manö kal+
khiñ rikabin anibi, añ mam
gau kalip magöñhalö amgö li
hagpe niñöl.

* 5:14: 2De 3:6,11

* 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9

* 5:16: Plp 4:4

* 5:18: Ep 5:20

* 5:19: Ep 4:30

* 5:21-22: 1Jn 4:1

* 5:23: 2De 3:3

28 Bî Kub hon Jisas Krai
kalöp mög nîŋöm, ud aij göl
gî mîdainîm.

2 Desalonaika

Pol köp hain nîbö u Desalonaika nîbi bî kalîp kalî klîñ rîka

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God Bî Kub Jisas Krais apil mîhau nîbi bî kale daun kub Desalonaika mîdpim gau, köp anîbi kalî klîñ rîkabun.

² God Bapi hon abe, Bî Kub Jisas Krais abe, kalöp mög nîñmil ud aij gîlō, kale mîdmagō an kale dan agamîj mîd aij gîmim. *

Krais auō, God nîpe nîbi bî gau kalîp manō kub hagnab

³ Pen añ mam bî. Nöd Krais nîñ udmîdim rō wasō; nöd kale pen pen mîdmagō lîmîdim rō wasō; uri kale klō gîmim Krais nîp nîñ ud pîdōñ gîmim, kale magōñhalō Krais nîbi bî añ mam gau pen pen mîdmagō lîbim u nîñun, pör nöp God nîp aij a gun.

⁴ Krais nîbi bî nîpe mîdpe, nîbi bî rîmnap kalöp gî naj gîlō, mîñör auō uñham mîdpim u pen gasî iru nîñagmim, Krais nîp nîñ ud pîdōñ gîmim cîg aij yabî gîpim. Anîb u, God cōc nîpe ram mîñōñ ke ke gau aramun, Krais manō aij hag ñî ajun, pör nöp kale anîg gîpim u kalîp hagnun. *

⁵ Anîb u hon nîñbun, God nîpe manō ud asîk aij göp

nîñōm nîpe hagō kale God ram mîñōñ kumi kabō adō lañ au am mîdeinabim. Uri pen manō aij anîbu hagpe kalöp gî naj gîlō marō udōl gî mîdpim.

⁶ God nîpe manō ud asîk aij göp rō, nîbi bî kalöp marō ñîbal gau kalîp pen u rō nöp marō ñî nab. *

⁷ Pen kale nîbi bî marō udōl gî mîdpim gau, God kalöp abe hanîp abe ud aij gî nab. Bî Kub Jisas kumi kabō adō lañ nîbö ejol klō nîpe gau uñ gî, mab mîñan rō inō nîñōl gî waiō aunab ñîñ anîbu nöp God nîpe anîg gî nab. *

⁸ Nîbi bî God nîp gasî nîñagōm, Bî Kub hon Jisas manō aij nîpe u nîñ udōm, hagōp rō gagpal nîbi bî gau kalîp pen ilōñ ñî nab. *

⁹ Nîbi bî anîb gau, Bî Kub ram mîñōñ aij nîpe klō halō mailō halō mîdeinab kumi kabō adō lañ au arōl rō lagnab; pör hōñ adō mîdōm ilōñ kub udōl gî mîdeinabōl. *

¹⁰ Bî Kub auō, nîbi bî uñ nîpe hîb nîpe haglō adō arnab; nîbi bî nîp nîñ ud-pal gau, nîp nîñōm aiō waiō gî nabōl. Pen Krais manō aij kalöp hag ñîno nîñ udpe rō, kale ke abe anîb unbō rō nöp gî nabim. *

¹¹ Adō anîbu nöp, kalöp gasî nîñun God nîp pör sabe gîpun hagnun, “Desalonaika nîbi bî gau nîbi bî ne ke udna

* 1:2: Ro 1:7

* 1:4: 2Ko 7:4; 1De 2:19

* 1:6: Ro 12:19

* 1:7: 1De 3:13

* 1:8: Ais 66:15

* 1:9: Ais 2:10

* 1:10: Kol 3:4

rö, klö ne gımön kale nıbi bı ne ke gıpal rö göl; klö ne gımön kale gı aij gun a gı gası nıñbal u, anıb unbö rö nöp göl; Krais nıbi bı nıpe mıdun nıpe hagöp rö nöp gun a gıpal u, klö ne gımön anıg unbö rö nöp göl,” a gıpun. *

¹² God Bı Kub Jisas Krais kale apıl mıhau kalöp mög nıñmil ud aij gıpil rö, kale gı aij nöp göl gı mıdpe nıñöl gı, nıbi bı gau nıñöm Bı Kub hon Jisas Krais bı mailö aij ke halö mıdöp u nıñnaböl. Pen kale Jisas Krais nıbi bı nıpe mıdpım rö, mailö aij ke nıpe anıbu kalöp abe pak nıñnab. Anıg gıñım a gun, God nıp sabe gıpun.

2

Bı naij u

¹ Añ mam bı. Bı Kub hon Jisas Krais ado gı apöm hanıp lıhu udö nıpe aip mıdeınabun manö u hagnabin.

² Pen nıbi bı rımnab hagpal, Bı Kub ado gı aunab nıñ u böñ nöp auöp a gıpal. Pen Pol bı gau God Ana gası ñö manö hagla u nıñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol bı gau anıg haglö bı rımnab nıñöm manö daubal u nıñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol bı gau köp kalı klıñ rıköm yulö auöp i a gaiöl u, mıdmagö kale pılu gö, Pol bı gau kale ke manö anıbi hag yula a gımım gası iru nıñagmım.

³ Pen nıñ aij gımım. Nıbi bı rımnab kalöp manö pıral hagaiöl, manö kale u udagmım. Bı Kub ado gı aunab nıñ u hainö aunab. Pen nöd u, nıbi bı iru nöp God nıp arö göm, gası kale ke hain göm halöwalö gıñaböl. Anıg gılö nıñöl gı, God nıp kauaı mauaı mıdöp bı u waiö lö nıbi bı nıp nıñnaböl. Pen hainö Bı Naij yabı anıbu mab ke yañ arnab me. *

⁴ Bı Naij anıbu nan nıñön nıñön hıb god a gıpal gau abe, nan nıñön nıñön sabe gıpal gau abe hag pro göm, hıb nıpe ke nöp hagö adö arnab. Nıpe am God sabe gep ram u am asıköm, yad me God a gıñab. *

⁵ Kale aip mıdem, anıg gıñab a gem hagnö u pen hauı gıpım rö löp.

⁶ Kale nıñbım, nan ap Bı Naij adan wamöb u me, mıñi anıg gıñım rö lagöp. God nıpe ke hag la nıñ u nöp anıg gıñab.

⁷ Pen mıñi nıñ i, God nıp kauaı mauaı mıdöp bı u auö, gıñaböl adö u hadö gaböl u pen pro nöp gaböl; kub gıblap pen bı adan wamöb bı anıbu mıdö nıñöl gı, God nıp kauaı mauaı mıdöp bı u, nıbi bı gau rapın tıp gı kıd nıpe gau dam arnım rö lagöp. Anıb u, nan sı nan naij pro rö gı dam dapıl gılö nıñöl gı, God gö bı adan wamöb u ke gau arnab.

⁸ God gö bı adan wamöb

* 1:11: Kol 1:9; 1De 1:2-3

* 2:3: 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3

* 2:4: Dan 11:36; Esi 28:2

u ke gau arnab u, God nɪp kauaʔ mauaʔ mɪdöp bɪ u waiö lɪnab. Pen Bɪ Kub Jisas aunab ñɪn anɪbu, nɪpe rɪb adɪk göm apöm manö nöp hagö, Bɪ Naij u böñ nöp ap lug paknab. *

⁹ God nɪp kauaʔ mauaʔ mɪdöp bɪ aunab u, nɪpe Seden klö nɪpe magöñhalö udöm, pir alöm, nan gagep ke ke iru yabɪʔ nöp, nan nɪñeb nɪñagep ke ke iru yabɪʔ nöp gɪ dam mɪdö nɪñöl gɪ, nɪbi bɪ aiö waiö gɪnaböl. *

¹⁰ God nɪp kauaʔ mauaʔ mɪdöp bɪ u, nɪbi bɪ gau kalɪp pir alöm, neb neb hagöm, ʔɪp ʔɪp göm gɪ dam mɪdö nɪñöl gɪ, mab ke yañ arnɪg gɪnaböl nɪbi bɪ gau manö nɪpe u udnaböl. Kale Kraiss manö aij u nɪñöm manö nɪñö a göm nɪñ udöm mɪdmagö an kale dan lɪblap u, God kalɪp nɪbi bɪ nɪpe ke rö udböp. Pen kale anɪg gagna; kale manö aij u jɪ nɪñla.

¹¹⁻¹² Nɪhön gɪnɪg: Kraiss manö nɪñö u udagöm, nan si nan naij göm ñɪñɪ lɪbal. Anɪb u, God gö kale magöñhalö manö piral anɪbu rapɪn nɪñ udnaböl nɪñöm nɪpe kalɪp manö kub hagöm mab ke yañ hag yunab.

¹³ Pen kalöp añ mam Bɪ Kub mɪdmagö löp gau gasɪ nɪñun, pör nöp God nɪp aij gun. Nɪhön gɪnɪg: hadame dagol gau God gasɪ nɪpe ke nɪñöm haga, nɪbi bɪ gau manö aij yad u nɪñ udlö, Ana

yad ana kale an dan mɪdöm gasɪ aij ñö kale nɪbi bɪ uʔ mɪdlö nɪñöl gɪ, yad kalɪp nɪbi bɪ yad ke udnabin a ga. God nɪpe anɪg haga u, kalöp nöp nɪñöm hag la. *

¹⁴ Hon Kraiss manö aij kalöp hag ñaino nɪñöl gɪ, nan aij hagabin anɪbi God nɪpe ke kalöp ñɪnabin a ga. God ga anɪbu, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss mailö aij unbö ke halö mɪdöp u, kale nɪpe aip mɪdmim mailö aij nɪpe anɪbu rɪmnap udmim mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinabim, a göm ga.

¹⁵ Anɪb u me, añ mam bɪ, Bɪ Kub Jisas Kraiss aip mɪd aij gɪnabun a gɪmim, klö gɪmim, manö kalöp hag ñɪno nɪñbe u abe, manö kalɪ kliñ rɪkun hagno nɪñbe u abe nɪñ ud pɪdöñ gɪmim mɪdaimim.

¹⁶ Bapi God hanɪp mɪdmagö löm ud aij yabɪʔ gö nan aij udnabun a gun gasɪ halö mɪdpun. Bapi God abe, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss nɪpe ke abe,

¹⁷ apil mɪhau kalöp abad mɪdlö, gasɪ halö mɪdmim, wög kale apil mɪhau u arö gagmim, manö aij kale u hag ñɪmim, gɪ aij göl gɪ nöp mɪdaimim.

3

Hanɪp gasɪ nɪñmim, God nɪp sabe gɪmim

¹ Pen añ mam bɪ, manö añɪ ap mɪdöp. Hanɪp God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim. Kalöp Bɪ Kub manö aij hag ñɪno nɪñ

* 2:8: Ais 11:4; Rep 19:15

* 2:9: Rep 13:11-13

* 2:13: 2De 1:3; Ep 1:4

udpe, n̄bi b̄i kale r̄imnap kalöp n̄n̄jöm B̄i Kub manö aij u rō nöp n̄n̄j udlō, n̄bi b̄i r̄imnap iru nöp k̄id k̄id gau manö aij u n̄n̄jöm, B̄i Kub manö aij n̄ipe ke nöp m̄idöp u a gōm n̄n̄j udla. An̄b u, God n̄ip hag n̄n̄jmim, B̄i Kub manö aij u n̄bi b̄i ram m̄in̄n̄j aṇ aui m̄idpal kal̄ip hag ñ̄no, nōd kalöp aṇ au ga rō, an̄b unbō rō nöp ḡin̄m.

² Pen God n̄ip sabe ḡimim nan ap n̄ip hag n̄n̄jbe: God n̄ipe gō b̄i naij nan si nan naij nöp ḡim̄idal gau, han̄ip nan ap gōl rō lagn̄m. N̄ih̄on ḡin̄g: n̄bi b̄i r̄imnap Krai manö aij u n̄n̄j udagpal.

³ Pen B̄i Kub hagöp rō, pör nöp an̄b unbō rō nöp gōp. N̄ipe kalöp gō kale manö n̄ipe n̄n̄j ud p̄idōṇ ḡimim n̄ip c̄ig p̄idōṇ ḡimim ḡi m̄idpe Seden kalöp t̄ip gōm naij ḡin̄m rō lagnab.

⁴ Pen B̄i Kub han̄ip gas̄i ñō gas̄i halō m̄idun n̄n̄jbun, manö kalöp hag ñ̄no u, kale udmim an̄b unbō rō nöp gōl ḡi m̄ideinabim. *

⁵ B̄i Kub n̄ip sabe ḡipun hagpun, n̄ipe kalöp gas̄i aij ñō, God n̄bi b̄i m̄idmagō lōp rō n̄n̄jmim, Krai ilōn kub uda pen klō gōm nan n̄ih̄on ḡin̄g ga u arō gaga u n̄n̄jmim, an̄ig unbō rō nöp ḡinabim.

Wög ḡimim nöp nan ñ̄n̄jnabim

⁶ Añ mam b̄i. B̄i Kub Jisas Krai manö yad n̄bi b̄i gau

hag ñ̄mim a ga rō kalöp hagabun. Mam r̄imnap wög gagōm ȳihar̄iṇ nöp ḡi ajōm, hagpun rō gagaiöl, kal̄ip aip manö manö hagagmim. *

⁷ Kale ke n̄n̄jbim, hon kale aip m̄idun ḡim̄idun adō u geinabim, B̄i Kub n̄ip aij ḡinab. Hon ȳihar̄iṇ m̄idagm̄idun. *

⁸ N̄bi b̄i r̄imnap nan magō kale ȳihar̄iṇ ñ̄n̄jagun a gun, s̄idō aṇ s̄ibōn yaṇ klō ilōn gun nöp nan ñ̄n̄jm̄idun. *

⁹ God wög ḡipun rō, kalöp hag n̄n̄jun nan haṭōwaṭō udun ñ̄n̄jbnop u pen kalöp naḡi aij adō u yamno n̄n̄jmim an̄ig unbō rō nöp ḡimim a gun, ke klō ilōn gun nan ñ̄n̄jm̄idun. *

¹⁰ Pen kale aip m̄idun hagm̄idun, “N̄bi b̄i wög gagōl nan ñ̄n̄jagöl,” a ḡim̄idun u n̄n̄jbim.

¹¹ Manö ap n̄n̄jbun u, n̄bi b̄i kale r̄imnap wög gagōm, ȳihar̄iṇ nöp m̄idōm, gau gau ajōm, manö pi p̄ig hagōm, n̄bi b̄i gau an̄ig ḡipal an̄ig ḡipal a ḡipal. *

¹² B̄i Kub Jisas Krai n̄ip wög ḡipun rō, n̄bi b̄i an̄b gau kal̄ip manö klō gun hagabun, agam̄ij m̄id aij ḡimim, wög ke ḡimim nan ñ̄n̄jmim. *

¹³ Pen añ mam b̄i. Kale naḡi aij adō u nöp ḡi dammim, iru maru gain̄m, nan aij n̄ih̄on u nöp n̄n̄jmim gōl ḡi m̄idaimim. *

* 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10

* 3:6: Ro 16:17

* 3:7: Plp 3:17

* 3:8: 1De 2:9

* 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6

* 3:11: 1Di 5:13

* 3:12: 1De 4:11

* 3:13: Gal 6:9

14 Manö köp kalı kliš
 rıkun hagabun i, nıbi bı
 rımnap nıηagaiöl, nıbi bı
 an an anıg gıpal u nıη aij
 gımim, kalıp manö manö
 hagagmim; yıharıη mıdpe
 kalıp nable gınım.

15 Pen kalıp kauaı mauaı
 rö nıηagmim; mam hon a
 gımim hag ńı aij gımim. *

Pol, “Kale mıdpım?” a göp

16 Bı Kub hanıp gö gası
 iru nıηagun u, nıpe ke kalöp
 magöηhalö aip mıdö, kale
 pör nöp nan nıhön nıhön
 gınabım u, mıd aij gımim
 gası iru nıηagnabım.

17 Yad Pol. Manö naböη
 i ńımagö yad ke kalı kliš
 rıkem, “Kale mıdpım?” a
 gabin. ńımagö yad ke manö
 kalı kliš rıkpin u, pör anıb i
 rö nöp kalı kliš rıkpin u me,
 nıηnabım.

18 Bı Kub hon Jisas
 Kraıs kalöp magöηhalö
 mög nıηöm, ud aij göl gı
 mıdainım.

* 3:15: 1De 5:14

1 Dimodi Pol köp nöd u Dimodi n+p kalı kññ rıka

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kamıñ Yuep Bı Kub hon u abe, Kraıs Jıas hon nıñ udun gası halö mıdpun Bı Kub u abe, apıl mıhau yıp hag lılö, Kraıs Jıas manö aij ud arep bı nıpe ap mıdpın.

² Dimodi. Kraıs manö aij u nöp hag ñainö, Kraıs Jıas nıñ udpan u me, nöp ñı aij yad, a gabin. Bapı God, Bı Kub hon Kraıs Jıas, nöp mög nıñmil, ud aij gımıl, abad mıd aij gılö me, ne agamıj mıd aij gımön. *

Manö pıral nıñ udöl rö löp u, kalıp hag ñı aij gımön, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propıns arnıg gem, nöp daun kub Epesas ud lem manö hag ñınö u, mıñı u rö nöp kauyan hagnıg gabin. Ne Epesas au mıdmön, nıbi bı God Manö hagabun, a göm, manö pıral pıral hagpal gau kalıp wasö gımön, hag aij gımön.

⁴ Manö aiud pıral udöm hagpal u, “Apıs bac hon anıg göl anıg göl rıklö auöp,” a gıpal u, hagmön arö göl. Manö adö anıbu hagöm, pen pen nöp hagpal. Manö pıral adö anıbu nıbi bı gau kalıp haglö, God nıpe nıbi bı ud kamıñ yunıg gab manö aij u nıñagnaböl. Anıb u, kale

Kraıs manö aij u nıñ udöl rö lagnab. *

⁵ Nıbi bı Jıas nıñ udpal gau kale pen pen mıdmagö löl, a gem, nöp manö anıbi hagabin. Mıdmagö kale anıñ, nagi ubıñ adö u aij, nagi ubıñ adö u naij, nıñ aij göm, nagi ubıñ aij adö anıbu areınaböl u, kale nıñö nöp añ mam gau mıdmagö lınaböl. Kale anıgöl añ mam gau pen pen mıdmagö leınaböl u, kale nıñö nöp Kraıs manö aij u nıñ udöm, hagöp rö nöp gıpal, a gınabun.

⁶ Pen nıbi bı rımnıap Kraıs manö aij u hagöp rö arö göm, bı hauı rö manö yıharıñ gau hag amıl apıl gıpal.

⁷ Hon God lo hag ñeb bı mıdnö, a göm, ana udagöm nıbi bı gau kalıp hag ñıbal u pen kale klö göm manö hagabun ıı anıbu mıdöp me u, a göm, ıı anıbu nıñagal.

⁸ Hon nıñbun, God lo manö nıpe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl mıdöp. Pen hon God lo manö aij anıbu udun, gası hon ke nıñun hainö gun, abönamö geınabun u, aij wasö. Nıpe haga rö nöp hag ñeinabun u, aij gınab; wasö wasö. *

⁹ Pen hon nıñbun, God lo manö nıbi bı gı aij gıpal gau kalıp hagagab; nıbi bı lo manö rıb jubal gau kalıp hagab. Nıbi bı God nıñ nıñagal gau abe, nıbi bı nan sı nan naij gıpal gau abe, kalıp hagab. Nıbi bı God

* 1:2: Ap 16:1-3; Dai 1:4

* 1:4: 1Di 4:7; Dai 1:14

* 1:8: Ro 7:12,16

nɪp sabe gagal gau abe, nɪbi bɪ God nɪp manö naij hagpal gau abe, kalɪp hagab. Nɪbi bɪ nɪme nap kale ke al pak lɪbal gau abe, nɪbi bɪ wip albal gau abe, kalɪp hagab.

¹⁰ Nɪbi si bɪ si gɪpal gau abe, bɪ kale nɪbi ap aɪp wasö bɪ ap aɪp göm gɪpal gau abe, kalɪp hagab. Nɪbi bɪ kale nɪbi bɪ ñɪ pai rɪmnab si ud daulö, wög kalɪp gɪpal, bɪ gau abe, nɪbi bɪ manö pɪral hagpal gau abe, nɪbi bɪ “God amgö ilö nɪjö hagpin,” a göm, pɪral hagpal gau abe, kalɪp hagab. Nɪbi bɪ Krais manö aɪj nɪpe u rɪb jubal gau kalɪp hagab.

¹¹ Manö aɪj anɪbu Krais manö aɪj nɪpe u nöp. Manö aɪj anɪbu God mailö halö u yɪp manö hag ñɪ ajep bɪ nɪpe hag la.

Bɪ Kub Pol nɪp mög nɪja

¹² Yad Krais Jisas Bɪ Kub hon u nɪp aɪj a gabin. Yɪp, bɪ aɪj yad, a göm, udöm, klö nɪpe u yɪp ñö, bɪ wög gep nɪpe mɪdpin. *

¹³ Pen nöd yad mɪd aɪj gagmɪdin. Yad God nɪp hag juem, Krais Jisas nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp gɪ naij gem, bɪ naij, bɪ kal yabɪl mɪdmɪdin. Pen God nɪp nɪjagem, manö haga ɪl u nɪjagem gɪnö u me, yɪp mög nɪjöm uda. *

¹⁴ Bɪ Kub yɪp mög yabɪl nɪjöm, ud aɪj göm, Krais Jisas nɪj udep magö u abe, nɪbi bɪ gau mɪdmagö lep magö

u abe, mɪdmagö yad an dan yɪm la.

¹⁵ Manö böj nöp nɪj udep ap hagnɪg gabin: Krais Jisas ram mɪnönj ɪl i aua u, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau kalɪp ud kamɪj yunɪg aua. Bɪ nan si nan naij kub yabɪl gɪmɪdöp u yad nöp. *

¹⁶ Pen Krais Jisas yɪp mög nɪjöm, ud kamɪj yunam, a göm, haga, “Bɪ nan si nan naij yabɪl gɪmɪdöp anɪbu nɪp ud kamɪj yunö, nɪbi bɪ gau magöjhalö nɪjöm hagnaböl, ‘Krais Jisas nɪpe bɪ naij anɪbu nɪp ud kamɪj yua rö, yɪp u rö nöp ud kamɪj yunab,’ a gɪnaböl,” a ga. Anɪb u, kale Jisas nɪp nɪj udlö, nɪpe kalɪp pör mɪdep magö u ñɪnab. Adö anɪbu nöp, yɪp mög nɪjöm ud kamɪj yua.

¹⁷ Kɪj kub nɪpe hadame dagol mɪdmɪdöp, uri mɪdöp, hainö pör pör nöp mɪdeinab. Nɪpe kamɪj mɪdep magö u nöp mɪdöp; umeb magö u mɪdagöp. Nɪbi bɪ nɪp amgö nɪjagpal. Nɪpe nöp God añɪ nöp mɪdöp. Bɪ Kub mailö unbö ke halö anɪbu, hɪb nɪpe pör pör nöp hagno adö aran. Anɪb unbö rö aɪj.

Pol Dimodi nɪp manö ap haga

¹⁸⁻¹⁹ Ñɪ yad Dimodi. Nöp manö ap hagnɪg gabin. Manö hagnabin anɪbu, God nöd nɪbi bɪ rɪmnab gasɪ ñö, ne hainö nɪhön gɪnabön u hagla rö nöp hagnabin. Manö anɪbu udmön, Krais

* **1:12:** Ap 9:15; Gal 1:15-16; 1Ko 15:9-10
19:10

* **1:13:** Ap 8:3; 9:1-5

* **1:15:** Luk

Jisas manö aij u klö gî nîŋ udmön, nan nîhön aij, nan nîhön naij, a gî nîŋ aij gîmön, nagî ubîŋ aij adö u nöp ammön, kîjaki yam nîpe gau aip klö gîmön pen pen gîmön. Nîbi bî rîmnap anîg gagöm, God kalîp gasî aij ñöb u arö göm, ap lug pakpal.

²⁰ Bî ne Haimenias aip Aleksada aip anîg gîlô hagnö, “Anîg gîpil u, hon aip jîm ñöl God nîp sabe gagun. Kalîp bî mîhön arö gîno, Seden böŋ u mîdmil, marö yabîl gö, God nîp hag jubil u arö gîmil rö löp,” a gîno. *

2

God nîp sabe gep

¹ Manö hagnîg gabin u anîg göl mîdöp: hon nîbi bî gau magöŋhalö gasî nîŋun, kalîp God nîp sabe gun; nîbi bî gau kalîp nan nîhön mîdagainîm, God nîp hag nîŋun; nîbi bî gau God kalîp gî ñöm abad mîd aij gînîm, a gun, sabe gun; nîbi bî gau magöŋhalö God nîpe gî aij göp u gasî nîŋun, God nîp aij a gun.

² God nîp hag nîŋno, kîŋ gau abe, gapman bî kub gau abe, kalîp magöŋhalö abad mîd aij gînîm. Anîg gö me, hon agamîj mîd aij gun, God nîp gasî nîŋöl gî, gî aij göl gî mîdeinabun.

³ Anîb unbö rö gînabun aij. God, Ud Kamîŋ Yuep Bî hon u, nîp u rö nöp aij gînab.

⁴ “Yad nîbi bî gau magöŋhalö ud kamîŋ yunîg gabin u, kale magöŋhalö manö aij yad u nîŋ udöm, manö aij manö îl u nîŋ aij göl,” a gî gasî u nîŋöb.

⁵ Nîhön gînîg:
God anî ap nöp mîdöp.

Pen Bî anî nîbö u, u rö nöp anî ap nöp mîdöp.

God böŋ lap mîdöp;
hon nîbi bî böŋ lap mîdpun.

Pen Bî anî ap nöp nîbi bî ud God aip jîm ñînîm rö löp.

Bî anîbu Krais Jisas, nîpe ke bî yabîl ap.

⁶ Nan si nan naij nîbi bî gau magöŋhalö gîpal gau, Krais Jisas nîpe mab ba laŋ hañ romanî nîpe ke udöm, ilön kub udöm, umöm, pen kub hon anîbu böŋ nöp raua.

Anîb u, God hag la ñîn u, Krais Jisas ga anîbu nîbi bî nîŋöm nîŋ udnaböl gau, nîpe kalîp magöŋhalö ud kamîŋ yunab. *

⁷ Adö anîbu nöp, Krais Jisas yîp hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bî ap mîdem, manö aij anîbu nîbi bî gau magöŋhalö hag ñî aij gem, Juda nîbi bî wasö gau kalîp Krais Jisas manö nîŋö u hag ñî ajpin. Yîp wög hag la anîbu, nîŋö yabîl hagabin. *

⁸ Bî gau, ram mînön magöŋhalö gau, bî rîmnap

* 1:20: 2Di 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:6: Ro 3:29-30; Gal 1:4 * 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Di 1:11

kalip mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamij jīm ñöl nöp mīdöm, pör nöp God hagöp rö nöp göm, nīp ñīmagö gīlan göl gī sabe gaiöl u, yīp aij gīnab.

⁹ Pen nībi gau u rö nöp agamij mīd aij göl. Umagö kale malikagnaböl. Nan gol udöm kliñ aij gīpal gau, aka bis kībap rö mani kub rauēp gau, aka walij mani kub rauēp gau yīmagnaböl. Nībi nan aij aij hañ roman yīmbal gau, nībi bī rīmnap hanīp nīñlō aij gañ, a göm, gīpal u, God nīp aij gagöp. *

¹⁰ Pen nībi God nīp nīñ udun sabe gīpun, a gīpal gau, kale nībi bī rīmnap gau kalip ud aij göm, wög rīmnap gī ñöm, kalip gī aij göm, göl. Anīg gīnaböl u, God nīp aij gīnab. *

¹¹ Bī gau God Manö hag ñaiöl u, nībi gau agamij mīdöm, nīñ aij göl.

¹² Yad nībi gau kalip hañ, kale God Manö bī gau kalip hag ñagnaböl; kale bī gau kalip abad mīdageinaböl. Bī gau God Manö hag ñaiöl u, nībi gau kale manö rīmnap hagagöl. *

¹³ God Adam nīp nöd gī lōm, hainö nībi nīpe Ip nīp gī la. *

¹⁴ God mab magö wasö ga u, kījaki manö pīral hageia Adam nīñaga. Nībin Ip kījaki manö pīral u nīñöm gī naij ga. *

¹⁵ Pen nībi gau ñī pai yag dapöm, ana udöm, Krai Jisas nīp nīñ udöl gī, nībi bī gau kalip mīdmagö löl gī, Krai Jisas manö aij nīpe hagöp rö nöp göl gī, gī mīdeinaböl u, God kalip ud kamīñ yunab.

3

Nībi bī Krai Jisas nīñ ud-pal gau kalip abad mīdep bī gau

¹ Manö nīñö yabīl hagnīg gabin. Bī rīmnap, Krai Jisas nīp wög gun, nībi bī nīp nīñ udpal gau kalip abad mīdaiun, a göm, gasī u nīñbal gau, gasī aij yabīl nīñbal. *

² Pen kale nībi bī Jisas nīñ udpal gau kalip abad mīdep bī rīmnap udun, a gīnabim u, bī gī aij gīpal gau nöp nīñmim udmim. Nībi kale añī ap nöp udöm, bī hain aij, gasī nīñ aij göm, nan naij gagöm, nībi bī mīlō gau nībō hag wīhai dam ram kale aip añ dañ udöm, nībi bī Krai Jisas nīñ udpal gau kalip hag ñī aij göm, gīpal bī gau nöp nīñmim udmim. *

³ Pen bī ñīg wain iru ñīñbal gau, bī kal yabīl jubal gau, bī manö pen pen hagpal gau, bī utpō kīlno kībap mani mīdmagö lībal gau, kalip nīñmim udagmim. Bī agamij hain rīkōm, mīd aij göl u nöp nīñmim udmim.

⁴ Bī nībi ñī pai amīlap kale gau kalip abad mīd aij gīlō,

* 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22;

1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Dai 1:6-9

ñi pai kale gau pen, bapi niñö hagöp, a göm, niñbal bi gau niñmim udmim.

⁵ Pen bi niñi niñi pai niñe ke gau abad mid aij gagnab u, niñe aigöl göm God niñi bi niñe gau kalip abad mid aij ginim?

⁶ Bi Krais Jisas niñ gisön nöp niñ udpal gau niñmim udagmim. Bi Krais Jisas niñ gisön nöp niñ udöp u, bi kub midpin, a göm, lug pakö, God niñ manö kub hagöm, hag ke gau yunim rö löp. Kijaki hadame nöp, yad bi kub midpin, a göm, God niñ arö gö, God pen niñ hag yua rö u, niñ u rö nöp ginab.

⁷ Bi udnabim anib u, niñi bi Krais manö aij u niñ udagpal gau niñöm, bi u bi aij, a göm gasi niñbal, bi anib rö nöp niñmim udmim. Wasö u, niñi bi Krais Jisas niñ niñ udagpal gau bi anibu niñ hag julö, kijaki hel niñ udnim rö löp. *

⁸ Pen kale bi abad middep kalip wög gi ñeb bi rimnap udun, a ginabim u, niñ aij gimim udmim. Niñi bi gau, bi u bi aij, a göm gasi niñbal, bi gau nöp niñmim udmim. Kale manö niñö nöp hagöm, manö piral hagagöm, ñig wain iru niñagöm, utpö kino mani nan tip gi udagöm, gipal bi gau nöp niñmim udmim.

⁹ God Manö u magöñhalö manö niñö nöp, a göm, kto gi niñ udöm, mid aij gipal bi gau nöp niñmim udmim.

¹⁰ Anib u, nöd wög pro rimnap kalip hagpe, kale gi aij geinaböl u, hagpe, bi abadeb bi gau wög gi ñeb bi midaiöl.

¹¹ Pen bi abadeb kalip wög gi ñeb niñi rimnap udun, a ginabim u, u rö nöp niñ aij gimim udmim. Niñi anib gau u rö nöp niñi aij nöp midaiöl. Niñi bi gau, niñi u niñi aij, a göm gasi niñbal, niñi anib rö nöp niñmim udmim. Niñi bi rimnap kalip hag juagöm, niñi agamij hain riköm, ñig wain iru niñagöm, manö piral hagagöm, nan rimnap si udagöm, pör gasi niñ aij gi mideinaböl, niñi anib rö nöp niñmim udmim. *

¹² Pen bi abadeb kalip wög gi ñeb bi gau, niñi kale añi ap nöp udöm, niñin niñi pai amilip kale gau kalip abad mid aij gipal bi gau nöp niñmim udmim.

¹³ Wög gi ñeb niñi bi gau wög kale gi aij geinaböl u, niñi bi Jisas niñ udpal an u hib aij udöm, Krais Jisas niñ niñ ud pidöñ gi mideinaböl.

¹⁴ Yad nöp yinid nabin, a gem, nöp köp i kal kii rikabin.

¹⁵ Pen yinid nabin u, ne köp i ud niñmön, hon God niñi bi niñe, niñi bi God pör kamij midöp u niñ niñ udun cöc niñe midpun gau, hon aigöl gun gi aij ginabun u, niñnabön. Hon God niñi bi niñe gau, jim ñöl ram padö kto yabi rö midno me,

manö nɪŋö nɪpe u ur gɪnɪm
rö lagöp.

¹⁶ Nɪŋö nöp, God manö
nɪpe hagöp u manö nɪŋö
yabɪ hagöp:

Krais Jisas bɪ hañ roman lö,
nɪbi bɪ nɪp waiö nɪŋla.
God Ana, Jisas gɪ aij yabɪ
nöp göp, a ga.

Ejol kumi kabö adö laŋ au
nɪp nɪŋla.

Nɪbi bɪ ram mɪnön gau
gau ajöm,

manö aij nɪpe nɪbi bɪ gau
kalɪp hag ñeila.

Nɪbi bɪ ram mɪnön gau
nɪp nɪŋ udla.

Nap nɪpe nɪp ud mailö aij
unbö ke halö
kumi kabö adö laŋ au ud
ara. *

4

*God manö aij hag ñabun,
a gɪnaböl u pen manö piral
hagnaböl*

¹ God Ana waiö hagöm
hagab, “Ñɪn hain nɪbi bɪ
rɪmnap Krais Jisas manö aij
nɪŋ udla u arö göm, kɪjaki
manö piral anɪbu nɪŋöm,
kɪjaki aiön pi yam nɪpe gau
manö piral hag ñɪbal u nɪŋ
udöm adö anɪbu nöp hain
gɪnaböl,” a gab.

² Nɪbi bɪ kɪjaki manö piral
hag ñɪbal gau, kale nagɪ adö
u aij, nagɪ adö u naij, a gɪ gasɪ
nɪŋagpal. Gasɪ rɪmɪd magö
kale u, u aij, u naij, a gɪböp,
pen gasɪ rɪmɪd magö kale u
ain mɪtaŋ rö lau inö böŋ nöp

hir ga. Kale manö piral nöp
hag ñɪbal.

³ Nɪbi bɪ anɪb gau manö pi-
ral hagöm hagpal, bɪ gau nɪbi
udagöl, nɪbi gau bɪ udagöl, a
gɪpal. Kale hagpal, nan magö
anɪb gau nan ñɪŋeb pen nan
magö anɪb gau nan ñɪŋagep
asɪ masɪ göl, a gɪpal. Pen God
nɪpe nan magö gɪ löm, nɪbi bɪ
yɪp nɪŋ udöm manö nɪŋö yad
nɪŋbal gau, kale nan magö
gau magöŋhalö aij, a göm,
ñɪŋnaböl, a göm, gɪ la. *

⁴ God nan gɪ la gau
magöŋhalö aij u nöp gɪ la.
God nan magöŋhalö aij gɪ la
mɪdöp gau me, hon nɪbi bɪ
nan ap asɪ masɪ gagnabun.
Nan aij gɪ la mɪdöp gau,
magöŋhalö aij, a gun, ud
ñɪŋnabun.

⁵ Nɪhön gɪnɪg: God nɪp
sabe gun, aij a göp, a
geinabun u, God manö nɪpe
hagöp rö, nan magö anɪb gau
magöŋhalö ke kamɪŋ aij rö
nöp mɪdnab.

*Nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪ aij
gɪmön*

⁶ Manö hagabin i, nañɪn
namam rɪmnap gau kalɪp
hag ñɪ aij geinabön u, ne
Krais Jisas wög gɪ ñeb bɪ aij
mɪdeinabön. Ne nöd ñɪ pro
mɪdmön, Krais Jisas manö aij
nɪpe nöp hag ñɪla u nɪŋ aij
gɪmön, hagöp rö nöp hain
gɪmön, gɪ dammön, uri u rö
nöp manö aij u nɪŋmön hain
gabön.

⁷ Pen aiud yɪharɪŋ gau
hag amɪl apɪl gɪpal gau

* 3:16: Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18
1Di 1:4

* 4:3: Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31 * 4:7:

nɪŋagmön. Ne klö gɪmön, God nɪp aij gɪnab adö u nöp gɪ mɪdaimön. *

⁸ Nɪbi bɪ rɪmnap klö göm eksais gɪpal gau, hañ roman kale klö gɪnab. Pen ne klö gɪmön, God Manö hagöp rö nöp geinabön u, klö ke udnabön. God nɪp aij gɪnab adö u nöp geinabön u, ram mɪnön i i mɪdeinabön ñɪn i abe, ram mɪnön adö lan au mɪdeinabön ñɪn u abe, mɪd aij gɪnabön.

⁹ Manö hagnig gabin anɪb i, manö nɪŋö yabɪ, a gɪmön, böŋ nöp nɪŋ udmön.

¹⁰ God pör kamɪŋ mɪdöp u nɪŋ udpun u me, gasɪ halö mɪdpun. Krais Jisas nɪpe nɪbi bɪ gau magöŋhalö ud kamɪŋ yunabin, a göm, uma. Nɪbi bɪ Krais Jisas anig ga u nɪŋ udeinaböl gau, God pör kamɪŋ mɪdöp u kalɪp magöŋhalö böŋ nöp ud kamɪŋ yunab. Hon gasɪ adö añɪ anɪbu nöp nɪŋun, wög klö gɪ mɪdpun. *

¹¹ Manö hagabin i, ne nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñaimön nɪŋöl.

¹² Nɪbi bɪ rɪmnap, nöp bɪ praj, a göm, manö hagnabön u nɪŋagnaböl rö löp u, ne nɪŋ aij gɪmön. Pen ne gɪ aij gɪmön nöp gö arö, nɪbi bɪ Krais Jisas nɪp nɪŋ udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne gɪ aij gɪpan rö, ne nɪbi bɪ mɪdmagö lɪban rö, ne Krais Jisas nɪp nɪŋ ud pɪdön gɪpan rö, ne nagɪ ubɪŋ aij adö u nöp arabön rö nɪŋöm, kale ke u rö

nöp gɪnaböl. *

¹³ Yad nɪnabin u pen yɪp abad mɪdpun ñɪn i, nɪbi bɪ gau kalɪp God Manö u amgö lɪ hagöl gɪ, manö iɪ u hag ñöl gɪ, gɪ mɪdaimön.

¹⁴ Pen nöd gau nɪbi bɪ Krais Jisas nɪŋ udpal kalɪp bɪ abadep bɪ gau, ñɪmagö kale ud nabɪc adö ne u löm, God kalɪp gasɪ ñö, ne hainö nɪhön nɪhön rö gɪnabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u hauɪ gagmön. *

¹⁵ Nan hagajɪn i, ne gasɪ adö añɪ nöp nɪŋmön, klö yabɪ gɪmön. Anig geinabön u, ne Krais Jisas adan aij nɪpe u klö gɪmön, gɪ dö gɪ arabön u, nɪbi bɪ gau magöŋhalö nɪŋnaböl.

¹⁶ Ne nɪŋ aij gɪmön, God Manö hagöp rö nöp göl gɪ mɪdaimön. Nɪŋ aij gɪmön, God Manö hagöp rö nöp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimön. Anig göl klö gɪ dam dam gɪ mɪdeinabön u, ne ke abe, nɪbi bɪ manö ne nɪŋnaböl gau abe, kalɪp ud kamɪŋ yunabön.

5

Krais nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp abad mɪd aij gɪmön

¹ Bɪ nap bɪ rɪmnap kalɪp hag gagmön; nap ne ke hag ñɪ aij gɪpan rö u, kalɪp u rö nöp hag ñɪmön. Bɪ praj gau, namam ne ke gɪ aij gɪpan rö u, kalɪp u rö nöp gɪmön.

² Nɪbi majö gau, name bɪ ne ke gɪ aij gɪpan rö u, kalɪp u rö nöp gɪmön. Nɪbi praj

* 4:10: 1Di 2:3-4

* 4:12: Dai 2:15

* 4:14: 2Di 1:6

gau, nañ+n ne ke g+ aij g+pan
rö u, kal+p u rö nöp g+mön.
Ne gas+ aij adö u nöp n+ñmön,
gas+ naij r+mnap n+ñagmön.

N+bi yadu

3 N+bi yadu ñ+ pai kale
m+dagöp gau kal+p abad m+d
aij g+mön.

4 Pen n+bi yadu ñ+ pai kale
r+mnap m+daiöl, kal+p ha-
gaimön, Krais Jisas n+p n+ñ
udpal rö, n+p+s n+me b+ nöd
kal+p nan magö ñ+m+däl rö,
uri kal+p pen nan magö ñöm
abad aij göl. An+g geinaböl u
me, God n+p aij g+nab.

5 N+bi yadu ke halö yab+
m+idöp u, n+pe God añ+ y+p
abad m+deinab, a göm, s+dö
añ s+b añ yañ God n+p sabe
göl g+ nöp m+idöp.

6 Pen n+bi yadu m+ñ m+ñ
g+ ajpal gau, kam+ñ m+dpun
a göm n+ñbal u pen umeb rö
m+dpal.

7 Manö hagabin an+bi, n+bi
b+ gau kal+p hag ñ+ aij g+mön
n+ñöm n+bi yadu abe ñ+ pai
b+ kale gau abe manö an+bi
n+ñöm hain g+lö, kal+p manö
ap m+dagmab.

8 Pen n+bi b+ an, n+bi b+
n+pe ke yab+ gau, n+p+s n+me
b+ n+pe ke gau, ud aij göm
nan ñ+ñeb ñöm gagnab u,
n+pe Krais manö aij n+pe u
arö göm an+g g+nab. N+bi b+
Krais n+p n+ñ udagpal gau,
naij yab+ göp an+bu rö gag-
pal.

9 Pen n+bi yadu r+mnap
hagöm, “Hib hon u n+bi yadu
gau aip kal+ k+ñ r+kmim
han+p abe nan ñ+ñeb nan

gau ñ+mim,” a gaiöl, n+ñ
aij g+mim hib kale udmim.
N+bi m+lep m+ unbö ñ+n juöl
m+hau n+gan (60) ina, b+ añ+
ap nöp udö uma, n+bi yadu
gau nöp udmim.

10 N+bi yadu n+bi b+
r+mnap n+ñlö aij g+nab n+bi
yadu u nöp udmim. N+bi
nag+ aij adö u nöp göm, ñ+
pai pro abad m+d aij göm
r+m+d ukö m+d aij g+pal gau,
n+bi b+ gau n+bö aulö ud aij
göm nan magö ñöm, n+bi b+
Krais n+p n+ñ udpal gau kal+p
wög r+mnap g+ ñöm, n+bi b+
u+ham m+dom gas+ m+lö l+
m+dpal gau kal+p ud aij göp,
n+bi yadu u nöp udmim.

11 N+bi yadu m+lep lag-
pal r+mnab, hib kale udag-
mim. Krais n+p c+g g+nabun
a g+naböl u pen m+d damöm,
m+dmagö kale p+tu gö, b+
hain n+bö udun n+p c+g gun,
a göm, Krais n+p arö göm b+
hain n+bö udnaböl.

12 Manö kale ke nöd hagla
u r+b junaböl u, God n+ñö naij
gö, manö m+deinab.

13 Pen n+bi yadu m+lep
lagpal gau, wög yab+ gagöm,
y+har+ñ ram ram g+ ajöl
göm, n+bi b+ r+mnab hag
juöl g+, manö piral hagagep
gau hagöl g+, an+g g+pal an+g
g+pal, a göl g+, g+ m+deinaböl.
*

14 N+bi yadu kale b+ hain
n+bö udöm, ñ+ pai r+köm,
ram kale ke wög göm, m+d aij
g+naböl u aij. M+d aij g+naböl
u, n+bi b+ God n+p mulu lugö
n+ñbal gau, han+p hag juöl rö

lagnab. *

¹⁵ Pen nɪbi yadu rɪmnap Kraiſ Jisas nɪp arö göm hadö Seden nɪp hain gɪpal.

¹⁶ Manö ap, nɪbi Kraiſ Jisas nɪp nɪŋ udpal gau, nɪbi yadu yam kale ke ap mɪdainɪm, kale ke abad mɪdaiöl. Anɪg gɪlö me, nɪbi bɪ Kraiſ nɪp nɪŋ udpal gau jɪm ñöl, nɪbi yadu ke halö yabɪl mɪdpal gau nöp abad mɪdeinaböl. Wasö u, nɪbi yadu iru mɪdlö, uɪham yabɪl abad mɪdeinaböl.

Nɪbi bɪ Kraiſ nɪŋ udpal gau kalɪp bɪ abad mɪdep bɪ gau

¹⁷ Bɪ kale nɪbi bɪ Kraiſ Jisas nɪŋ udpal gau kalɪp abad mɪd aij gɪpal gau, nɪbi bɪ Kraiſ nɪŋ udpal gau, bɪ anɪb gau rö kalɪp ud aij göm pe aij ñöl. Bɪ klö göm Kraiſ manö aij u hag ñɪ aɟaböl gau abe, bɪ klö göm Kraiſ manö aij u nɪbi bɪ nɪpe kalɪp hag ñaböl gau abe, bɪ anɪb gau rö kalɪp ud aij göm pe aij ñöl.

¹⁸ God Manö kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Nan wid magö abhib jaklö, magö gau ke löm, cög gau ke löm gaŋ, a gɪmim, kaj kau paŋɪd dammim, wid magö rɪmnap ñɪŋnaböl, a gɪmim, meg magö kale nagi lɪ rɪbɪk gagmim; wög gɪpal rö u, rɪmnap ñɪŋnɪg ñɪŋöl,” a gɪla. Pen manö ap hagla, “Bɪ wög gɪpal gau, pe ñeb,” a gɪla. *

¹⁹ Bɪ aɪŋ ap nöp apöm hagnab, “Nɪbi bɪ Kraiſ nɪŋ udpal kalɪp bɪ abad mɪdep bɪ

u, anɪg göl anɪg göl gɪ naij göp,” a gainɪm u, nɪŋagmön. Nɪbi bɪ mɪhöp aka nɪbi bɪ mɪhau nɪgaŋ rö nɪŋöm, apöm hagaiöl u, nɪŋö hagpal rö löp, a gɪmön, nɪŋmön. *

²⁰ Nɪbi bɪ Kraiſ nɪŋ udpal kalɪp bɪ abad mɪdep bɪ u, nan si nan naij göp u arö gagnab u, Kraiſ nɪbi bɪ am magum gɪnaböl ñɪn u, magöŋhalö nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ, nɪp hag gɪmön. Anɪg geinabön u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm, ana udöm, hainö anɪg gagnaböl. *

²¹ Bɪ yad gau gɪ naij gagpal, bɪ kale gau nöp gɪ naij gɪpal, a gɪmön, gasɪ u nɪŋagmön. Manö ɪl mɪdainɪm u, nɪŋ aij gɪmön nöp, hagmön. Nöp manö anɪbi yɪharɪŋ hagagabin; God, Kraiſ Jisas, ejol nɪpe hag la gau nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ hagabin.

²² Pen Jisas nɪbi bɪ kalɪp abadep bɪ gau, yɪŋɪd ñɪmagö ne nabɪc kalɪp adö u lɪmön, wög anɪbu hag lagmön. Nɪbi bɪ rɪmnap nan si nan naij gaiöl u, ne aip gagmön. Ne bɪ asɪŋ mɪdagöp rö nöp mɪdaimön.

²³ Pen nöp nan pör pör göm, yuö hauub u, ne uri ñɪg nöp ñɪŋagmön, ñɪg wain pro pro rɪmnap halö ñɪŋmön.

²⁴ Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal u, rɪmnap waiö gɪlö, yɪŋɪd nöp nɪŋun manö hag gɪpun. Pen nɪbi bɪ rɪmnap nan si naij agamɪj pi göl gɪlö, yɪŋɪd nɪŋagnabun. Hainö nɪŋnabun. Wasö u, God

manö kub hagnab ñin u nöp waiö lınab.

²⁵ Pen anıb unbö rö nöp, nıbi bı kale nıbi bı rımnab kalıp gı aij geinaböl u, rımnab waiö mıdö, yıñıd nöp nıñnabun. Pen yıñıd nıñnagnabun u, pi göl mıdainım rö lagöp.

6

Nıbi bı nagı wög gep gau

¹ Krais nıbi bı nıpe rımnab kale nagı wög gep nıbi bı mıdpal gau, bı kub kalıp rau daula gau ud aij göl. Anıg geinaböl, nıbi bı rımnab nıñöm, God nıp hag juöm, Krais Jisas manö aij hag ñıbun u hag juöm, gagnaböl. *

² Pen nıbi bı Krais nıp nıñ udpal gau, bı Krais nıp nıñ udpal rımnab kalıp nagı wög gı ñöl gı, gası naij nıñöm, Krais nıbi bı mam hon ke gau nıñhön gıñıg kalıp nagı wög gabun, a göm, hagagöl. Mam aij hon Krais nıp nıñ udpal gau kalıp wög gı ñabun, a göm, wög kalıp u gı aij yabıl göl. Manö kalı kılın rıkabin i nıbi bı gau kalıp hag ñı aij gö nıñöl. *

Nan iru udun, a göm, gası u nıñbal

³ Nıbi bı rımnab, Bı Kub hon Jisas Krais nıpe manö aij haga u abe, manö aij nıpe pör hag ñıbun u abe arö göm, manö ke rımnab hag ñınaböl gau, *

⁴ hon nöp nıbi bı kub mıdpun, a göm, hauı alöm gası mıdagö, anıg gıpal. Anıb u, nıbi bı rımnab kalıp gası naij nıñöm, manö magö adö u nöp pen pen hag amıl apıl göm, nıbi bı rımnab nıñlö mulu lugö, kal juöm, manö naij hagöm, gası naij nıñbal.

⁵ Kale Jisas manö nıñö nıpe u arö göm, God adan arnabun uıpö kılno mani nan gau udnabun, a göm, gası naij nöp nıñöm, pör pör nöp manö pen pen hagpal. *

⁶ Pen hon Krais Jisas nıñ udun, nan hon hadö mıdöp u ñıñı lınabun u, hon nan aij yabıl ap udun, mıd aij yabıl gıñabun. *

⁷ Ami bı hanıp yag daula ñın u, nan rımnab halö udun dauagno. Pen umnabun ñın u, u rö nöp nan rımnab halö udun aragnabun. *

⁸ Anıb u, nan nıñıeb rımnab, walıj hon rımnab mıdainım, nan hon rö pro me u, a gun.

⁹ Pen nıbi bı nan iru udun a göm gası nıñbal gau, hauı alö, gası añı anıbu kalıp tıp gı ud arö, wal nan nıñıñıg aulö, hel udö, adıñ ilön kub udpal u rö kalıp gıñab. Kalıp böñ nöp naij gıñab.

¹⁰ Nıbi bı uıpö kılno kııap mani nan gau mıdmagö lıbal gau, nan sı nan naij adö ke ke iru nöp gıpal. Rımnab gası anıbu nıñöm, God nıp gası u arö göm, mıd aij gagöm,

* 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16 * 6:3: Gal 1:6-9 * 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14

* 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21 * 6:10: Ep 5:5

kalip ke mög naij yabił göp.
*

*God nan ñimagö adö nöp
li ña u, ud aij gımön*

11 Dimodi. Ne God bi nipe midpan u me, nan naij nan piral hagajın i magöñhalö hil gımön, gi aij gımön, God hagöp rö nöp gımön, Krai Jisas niñ udmön, ni bi bi gau midmagö limön, klö gımön gi dammön, bi agamıñ hain rikmön, gi midmön. *

12 Ne Jisas niñ u dpan rö, ñın rımnap mınör auö, uıham mideinabön, pen ne klö gımön, Krai manö aij u hain gımön. Ni bi bi iru niñmidlö niñöl gi, yad Krai Jisas niñ niñ u dpin, a gına ñın anıbu, nipe pör midep magö u nöp ñöb. Pör midep magö anıbu ud pidöñ gımön.
*

13 God nan gau magöñhalö kamıñ magö ñöb u abe, Krai Jisas Podias Pailod niñ manö kabö göl haga u abe, kale niñ midlö niñöl gi, nöp klö gem hagabin, *

14 manö nöp hagabin i magöñhalö niñ aij gımön, hain gımön, gi aij gımön gö arö, Bi Kub hon Jisas Krai ado gi aunab. Ne anıg geinabön, ni bi bi rımnap niñöm nöp hag juöl rö lagnab.

15 Jisas ado gi aunab ñın anıbu, God nipe ke hag la. Ñın hag la ñın anıbu nöp Jisas nipe kauyanı ado gi aunab. God Bi aij ke

yabił. Nipe añi nöp nan gau magöñhalö abad midöp. Nipe kiñ gau magöñhalö Kiñ kale midöp. Nipe bi kub gau magöñhalö Bi Kub kale midöp. *

16 Pen nipe añi nöp umnım rö lagöp; pör yabił nöp mideinab. Mailö aij nipe u ke yabił midöp. Ni bi bi rımnap niñ amgö niñagpal yabił; niñ amgö magö niñeb rö lagöp. Ni bi bi ap nipe midöp söł au aröl rö lagöp. Nipe God Bi klö yabił unbö ke u, ni bi bi magöñhalö niñöm, hib nipe u pör pör nöp haglö adö aranı. Anıb unbö rö aij.

17 Ni bi bi uıtpö kiıno kibap mani nan iru midöp gau kalip hagaimön, hon nöp ni bi bi ke yabił midpun, a göm, nan yıñıd hir gınab gau gası niñagöl; God hanıñ ni bi bi abad midöm, mid aij gınaböl, a göm, nan aij aij iru nöp hanıñ pör ñab u nöp niñ udöm, gası halö midaiöl. *

18 Anıb u, kalip hagaimön, nan iru midöp rö, ni bi bi gau ud aij göm, kalip mög niñöm, nan kale rımnap kalip haıöwaıö ñöl. Kale ni bi bi rımnap kalip gi aij göm, gi ud arlö ud arlö, kalip iru gagnım.

19 Anıb unbö rö geinaböl u, kale nan aij yabił kale ap mideinab God ram mınön nipe kumi kabö adö lanı au, niñöm kale amöm kamıñ pör midep magö u böñ nöp

* 6:11: 2Di 2:22

* 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7

* 6:13: Jon 18:36-37

* 6:15:

Rep 17:14 * 6:17: Luk 12:20

udöm, pör nöp pör nöp
kam+ŋ m+deinaböl. Kam+ŋ
m+dep an+bu, kam+ŋ n+ŋö
yab+ł. *

²⁰ Dimodi. God nan
ñ+magö adö nöp ñ+ la u, ud
aij g+mön. God n+p gas+
n+ŋagöm manö piral manö
y+har+ŋ pör pör hag am+ł ap+ł
g+pal gau abe, manö hauł alö
pen pen hagaböl gau abe,
udagmön.

²¹ N+bi b+ r+mnap, manö
piral kale an+bu udöm, uri
God Manö kabö rö n+ŋbun, a
göm, ke padö u aramöm, Jisas
manö aij n+pe n+ŋ udla u bön
nöp arö g+pal.

God nöp mög n+ŋöm, abad
m+dain+m. *

* 6:19: Mad 6:20

* 6:21: 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi Pol köp hain nîbö u Dimodi nîp kalî kliñ rîka

¹ Yad Pol. God geia niñöm yad Krai Jisas nîp cîg gem, kamîŋ gîsön nîbö kamîŋ pör mîdep hag la u udpin. Anîg niñöm, God nîpe ke hagö, Krai Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdpin.

² Nî mîdmagö yad Dimodi, nöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin. Bapi God, Bî Kub hon Krai Jisas, nöp mög niñmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlö me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

God manö hagun u, nable gagnîm

³ Apîs bac bî God nîp wög gî mîdmîdal rö u, yad u rö nöp gasî mîhöp niñagem God nîp nöp gasî niñem, wög nîpe gîmîdin. Yad sîdö aŋ sîb aŋ yaŋ God nîp sabe gîmîdin u, yad pör nöp hib ne hagem, God nîp aij a gabin. *

⁴ Mîtöŋ gîna u niñöl gî mîdpin. Anîb u, nöp am niñem, yad mîñ mîñ yabîŋ gînabin.

⁵ Ne gasî añî adö nöp niñmön Krai Jisas nîp niñ ud pîdöŋ gîpan u, niñöl gî mîdpin. Napîs Lois aip, name Yunis aip, Krai Jisas nîp niñ ud pîdöŋ gîmil

mîdmîdil rö, ne u rö nöp nîp niñ ud pîdöŋ gîpan, a gî gasî niñbin. *

⁶ Ne Krai Jisas nîp niñ ud pîdöŋ gîpan rö, yad nöp hagabin, nîmagö yad ud nabîc adö ne u lînö, God nöp nan aij ña u, gasî niñöl gî mîdmön. Nan nöp aŋ daŋ mîdöp anîbu, pu gaimön Mîtöŋ gînim. *

⁷ God nîpe Ana nîpe hanîp ñö, pîñîŋ gagun; God Ana nîpe gö, pîdöŋ halö mîdun, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lun, gasî hañ roman hon ke gasî göp adö u gagun, gînabun. *

⁸ Anîb u, ne Bî Kub hon manö aij nîpe hagmön, nable gagnîm. Nîbi bî gau kalîp haŋöwalö hag nîmön. Yad Bî Kub manö aij nîpe hag ñainö, yîp nagî lîla u, nöp u rö nöp nable gagnîm. Pen God nîpe pîdöŋ nîpe nöp ñöb rö, Jisas manö aij u hag nî ajmön. Anîg gaimön, nöp gî naij gaiöl, gasî iru niñagmön.

⁹ God hanîp ud asîk yuöm, nîbi bî uŋ yad ke mîdeinabim, a ga. Hon nagî aij adö u arno niñöm God hanîp udaga; nîpe ke nöd anîg gînabin, a ga rö, hanîp nîbi bî mög yabîŋ niñöm uda. Ram mînöŋ hadame dagol gau gî laga nîn u, God nîbi bî mög yabîŋ niñöm, Krai Jisas nîbi bî gau kalîp ud asîk yunab, a göm gasî u niña. *

¹⁰ Pen mîñî, God nîbi bî mög yabîŋ niñöb u, waiö

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Di 4:14

* 1:7: Ro 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Dai 3:5

nɪŋbun. Krais Jisas apöm, hanɪp nɪbi bɪ nan a göm uma u me, God hanɪp nɪbi bɪ magöŋhalö mög yabɪl nɪjəb u, waiö nɪŋbun. Krais Jisas hanɪp nɪbi bɪ nan a göm ilön udöm uma u me, uri umeb magö u klö ap mɪdagöp. Jisas anɪg geia u me, kamɪŋ mɪdep magö u abe, pör pör mɪdep magö u abe, hanɪp nɪbi bɪ waiö yamöb. *

¹¹ Manö aij anɪbu nɪbi bɪ gau magöŋhalö nɪŋlan, a göm, Krais Jisas nɪpe ke yɪp hagajɪp, yad Jisas manö aij ud arep bɪ nɪpe ap mɪdem, manö aij anɪbu nɪbi bɪ gau magöŋhalö hag ñɪ aij gem, manö yuö u hag ñɪ aij gem, gɪpin. *

¹² Jisas manö aij nɪpe u hag ñɪ ajainö u me, yɪp gɪ naij gɪlö, uɪham mɪdpin. Pen yad ana arö nɪjöl gɪ mɪdagpin; yad gasɪ halö mɪdpin. Bɪ nɪŋ uɪpin u, Bɪ anɪbu hadö nɪŋbin. Yad nɪp nan ñɪbin u, nɪpe nan anɪbu ud abad mɪd aij göm, gɪ dam dam, ñɪn hain u aunab.

¹³ Manö hagnö nɪŋban u, kabö göl nöp mɪdöp, a gɪmön, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪmön. Anɪg gɪmön, Krais Jisas nɪp nɪŋ udöl gɪ, nɪbi bɪ gau kalɪp mɪdmagö löl gɪ, gɪ mɪdaimön. Krais Jisas nɪp cɪg aij gɪpan u me, ne anɪg gɪmön rö löp.

¹⁴ God nan aij ñɪmagö adö ne la u, ud aij gɪmön. Ana Uɪ hanɪp anɪ dan mɪdöp u, klö

nɪpe nöp gɪ ñö, ud aij gɪmön. *

¹⁵ Ne nɪŋban, nɪbi bɪ Esia Propins nɪbö gau magöŋhalö yɪp arö gɪla. Pigelas abe, Hemogenis abe, anɪg unbö rö nöp gɪlö.

¹⁶⁻¹⁷ Bɪ Kub nɪpe Onesiporas nɪbi bɪ ram nɪpe gau mög nɪjöm ud aij gɪnɪm. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe daun kub Rom ap mɪdeia ñɪn u, nable uɪnabin, a göm, yɪp arö gaga. Yad auɪ nagɪ mɪdpin, nɪpe uɪham uɪhai nɪjöm, apöm yɪp nɪŋa. Ñɪn iru nöp apöm nɪŋaia, yɪp aij yabɪl ga.

¹⁸ Anɪb u, ñɪn kub hain u, Bɪ Kub nɪpe Onesiporas nɪp mög nɪjöm ud aij gɪnɪm. Epesas mɪdainö, yɪp ud aij göm nan ke ke nɪhön nɪhön iru nöp gɪ ñɪmɪdöp u, ne ke nɪŋ aij gɪpan.

2

Jisas nɪp cɪg gun, ami bɪ nɪpe rö mɪdaiun

¹ Pen ñɪ yad Dimodi. Ne Krais Jisas nɪp hain gein-abön u, nɪpe nöp mög nɪjöm ud aij gɪnab. Anɪb u, ne gasɪ añɪ nöp nɪjömön, klö gɪ mɪdaimön.

² Manö aij nɪbi bɪ gau kalɪp pör hag ñɪmɪdin nɪŋban u, nɪbi bɪ Krais Jisas manö aij hain gɪpal rɪmnap uɪhai nɪjömön, hag ñɪ aij gɪmön; kale pen nɪbi bɪ ñɪ pai rɪmnap kalɪp hag ñɪ aij gɪnaböl.

³ Krais Jisas nɪp wög gɪpun rö, nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp

* 1:10: Hib 2:14

* 1:11: 1Di 2:7

* 1:14: 1Di 6:20

gi naij gilö, uþham mɨdpun. Ne u rö nöþ, Jisas Kraiss ami bi aij nɨpe mɨdpan u me, yɨp u rö nöþ giɨnaböl, a giɨmön, piɨɨɨ giɨmön, nɨp arö gagmön; wög nɨpe u hałöwałö giɨmön. *

⁴ Ami bi gau, bi kub kale u nɨp aij gaɨ, a göm, gasɨ aɨɨ u nöþ nɨɨbal. Nan höɨ adö gau, a göm, gasɨ u nɨɨagpal.

⁵ Nɨbi bi resɨs giɨpal gau, bi resɨs abad mɨdpal gau hagpal hagpal rö nöþ göm, nan aij uɨpal. *

⁶ Pen nɨbi bi maj wög giɨpal gau, le ilön giɨpal rö, kale ke nöð ral ɨɨɨöl. Hainö nɨbi bi riɨnap ral ɨɨɨnaböl. *

⁷ Manö hagabin i, ne nɨɨöl gi mɨdö, Bi Kub nöþ gasɨ ɨö, nɨɨ aij giɨnabön.

⁸ Jisas Kraiss nɨp gasɨ nɨɨöl gi mɨdaimön. Depid ɨɨ riɨkö, riɨ dam dapɨl göm, Jisas nɨp yag daula. Nɨpe umöm uraka. Jisas Kraiss manö aij hagabin u, manö anɨbu me u. *

⁹ Yad manö aij anɨbu hag ɨainö, yɨp bi naij gep rö nagɨ lɨlö mɨdpin. Pen God Manö u nagɨ mɨdagöp. *

¹⁰ Anɨb u, God nɨbi bi uɨnɨg gabin, a göm, nɨɨ la gau, Kraiss Jisas kalɨp uɨ asɨk yuö, kale God aip mailö aij nɨpe halö pör pör nöþ kamɨɨ mɨɨaiöl, a gem, nɨbi bi gau yɨp mulu lugö gi naij gaiöl, yad piɨɨɨ gem arö gagnabin.

¹¹ Manö böɨ nöþ nɨɨ uɨep ap hagnɨg gabin:

Hon Jisas aip umno u me, nɨpe aip pör pör nöþ kamɨɨ mɨɨeinabun. *

¹² Kraiss Jisas nɨp wög gaino, nɨbi bi gau hanɨp mulu lugö gi naij gaiöl,

piɨɨɨ gun arö gagnabun u, nɨpe Kiɨ mɨdöm nɨbi bi gau abad mɨɨeinab ɨɨn u,

hon nɨpe aip mɨɨdun, u rö nöþ nɨbi bi gau abad mɨɨeinabun.

Kraiss Jisas nɨp nɨɨagpun, a giɨnabun u,

hanɨp u rö nöþ, kalɨp nɨɨagpin, a giɨnab. *

¹³ Pen Kraiss Jisas manö aij hagöp rö gagnabun u, nɨpe manö aij nɨpe hagöp rö nöþ giɨnab.

Nɨhön giɨnɨg: Kraiss pör nöþ manö nɨɨö nöþ hagöp; manö nɨɨö anɨbu arö giɨnɨm rö lagöp. *

God wög hag la u, klö giɨmön gi aij giɨmön

¹⁴ Manö kalɨ klɨɨ riɨkabin anɨbi, nɨbi bi gau kalɨp pör pör hag ɨɨ aij giɨmön hauł gagöl. God nɨɨ mɨdö nɨɨöl gi, nɨbi bi gau kalɨp hag aij giɨmön, kale manö magö adö u nöþ pen pen hag amɨl apɨl gagöl; manö magö pen pen hagnaböl u, nan aij ap gagnab; nɨbi bi manö anɨbu nɨɨnaböl gau kalɨp gi naij yabɨl giɨnab. *

* 2:3: 2Di 1:8 * 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4; Dai 1:2 * 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9

15 Yad God nɪp wög gɪ aij gem, manö nɪŋö nɪpe u kabö rö nöp hag ñɪ aij gɪnabin u, God yɪp aij a gɪnab, a gɪmön, gasɪ adö añɪ anɪbu nöp nɪŋmön, klö gɪmön gɪ mɪdaimön. *

16 God nɪp gasɪ nɪŋagöm manö yɪharɪŋ pör pör hag amɪl apɪl gɪnaböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapɪl göm, kale God Manö nɪŋö u arö göm, mɪlö gau arnaböl. *

17 Manö piral hag ñɪnaböl anɪbu, wös pro ap löm, mɪd damöm, hainö wös gɪsa kub yabɪl löp rö u gɪnab. Bɪ hag ñeb bɪ Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anɪbu gɪpɪl. *

18 Bɪ gau God Manö nɪŋö u arö göm hagpal, “Hon hadö urakno; umun kauyaŋ urakagnabun,” a gɪpal. Pen kale manö piral anɪbu haglö, nɪbi bɪ rɪmnap Jisas manö aij u hadö arö gɪpal.

19 Pen God ram padö bɪnɪŋ gɪ aij ga u pɪdön mɪdöp. Padö aŋ au kalɪ klɪñ rɪmnap mɪdöp: “Bɪ Kub nɪpe nɪbi bɪ nɪpe ke nɪŋöb.” Manö ap abe mɪdöp: “Nɪbi bɪ kale Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun, a gɪpal gau, nagɪ najɪ adö u aragöl.” *

20 Pen ram kub yabɪl gau, kɪnaŋ ke ke mɪdöp. Kɪnaŋ rɪmnap, gol aka silpa udöm gɪpal. Rɪmnap pen mab aka mɪnön nöp udöm gɪpal. Rɪmnap udöm, nan prɪ wasö, nan aij aij gau nöp lɪbal;

pen rɪmnap nan yɪharɪŋ halöwalö gau lɪbal.

21 Nɪbi bɪ Kraiss Jisas nɪŋ udpal gau magönhalö unbö rö nöp. Nɪbi bɪ an an nan prɪ nan halöwalö gau asɪ masɪ gɪnaböl gau, kale nɪbi bɪ uɪ nɪpe ke mɪdöm, wög aij nɪhön nɪhön mɪdeinab gau kale mɪñ mɪñ göl gɪ gɪnaböl. Anɪb u, Bɪ Kub nɪbi bɪ uɪ nɪpe ke anɪb gau nɪŋöm, kalɪp wög aij rɪmnap hag lɪnab.

22 Pen nɪbi praj bɪ praj rɪmnap gasɪ najɪ nɪŋbal rö u nɪŋagmön. Ne pen gɪ aij gɪmön, God hagöp rö nöp gɪmön, Kraiss Jisas manö aij nɪpe nɪŋ udmön, nɪbi bɪ gau mɪdmagö lɪmön, klö gɪmön gɪ dammön, bɪ agamɪj hain rɪkmön, gɪ mɪdaimön. Nɪbi bɪ mɪdmagö asɪŋ mɪdagöp rö mɪdöm Bɪ Kub nɪp sabe gɪpal gau aip jɪm ñöl mɪdmön, hagajɪn adö anɪbu nöp gɪ mɪdaimön. *

23 Pen manö yɪharɪŋ hag amɪl apɪl göm, pen pen hagpal gau, ne aip hagagmön. Nɪhön gɪnɪg: anɪg geinaböl u, hainö mulu lugö, kal juöm, manö najɪ hagöm, pen pen gasɪ najɪ nɪŋnaböl. *

24 Nɪbi bɪ Bɪ Kub nɪp wög geinaböl gau, pen pen hagagöm, agamɪj mɪdöm, nɪbi bɪ ud aij göm, hag ñɪ aij gɪnaböl. Kalɪp gɪ najɪ gɪlö, pen gɪ najɪ gagöl.

25 Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö kale udagaiöl, kale

* 2:15: 1Di 4:6 * 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3;

Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7

pen agamij hag ñi aij göl gi midlö, God nibi bi anib gau kalip gasi aij ñö, nan si nan naij gipal u nihön ginig anig gipun, a göm, ado gi nip lau adö apöm, manö nijö yuö yabıl u nij udöl rö löp.

²⁶ Anig göl agamij hag ñi aij göl gi midlö, gasi aij auö, Seden kalip pir pir alöm udö, kid nipe u midöm, manö piral nipe nijmidal u arö göm, mid aij ginaböl.

3

Ñin hain anibi nibi bi gi naij yabıl ginaböl

¹ Pen ne nijban, ñin hain anibi nibi bi uıham mideinaböl. *

² Kale hañ roman kale nöp gasi nijöm, utpö kılno kibap mani nöp midmagö löm, hon nöp bi kub midpun, a göm, hib kale ke dap ranöm, nibi bi gau kalip hag juöm, nime nap bi kalip manö rib juöm, nibi bi kalip gi aij gipal gau kalip aij a göp hagagöm, God nip gasi nijagnaböl.

³ Kale nibi bi rimnap midmagö lagöm, nibi bi kalip gi naij ginaböl u nijöm arö gagöm, nibi bi rimnap kalip manö naij manö piral hagöm, agamij hain rikagöm, kal naij yabıl göm, nan nihön nihön aij midöp u nijlö, kalip mulu lugnab.

⁴ Kale mumug nijöm, haıöwaıö gi naij göm, hon nöp nibi bi kub midpun a göm, hañ roman hon ke aij

ginim adö u nöp gun, miñ miñ gun, a göm, God nip midmagö lagnaböl.

⁵ Hon nibi bi anib gau nijun, nibi bi God nip nij udpal rö nöp gipal, a ginabun u pen God Ana nipe gö, pidör halö midun, God hagöp rö nöp gun, a göm, gasi u nijagnaböl. Nibi bi anib unbö rö gipal gau arö gimön, aip magum gagmön. *

⁶ Bi anib gau rö rimnap, agamij ram ram uıhai am nij arlö nijöl gi, nibi gasi aij midagöp gau, kalip hag wıhai ram raul kale ud arlö, kale manö piral kalip hag ñailö, nibi anib gau böj anib lau adö arnaböl. Nibi anib gau, nan si nan naij gipun gau pri u, aigöl gun lik gi yuun, mid aij gun, a göm, mijör kub yabıl nijöm, gasi kub nijöl gi midpal. Pen midmagö kale pılu gö, gasi naij ke ke iru nöp am kalip ud dan i göm, adan naij anib gau ud tip ginig gab.

⁷ Nibi anib gau rö, manö gau nibö gau nibö nijnaböl u pen Krais Jisas manö aij u nijeinaböl u, u manö nijö me u, a göm, nijagnaböl.

⁸ Pen bi Janis Jabris bi mıhau Mosıs manö haga u jı nijlö u rö, bi piral hagpal gau u rö nöp Krais Jisas manö nijö u jı nijbal. Kale gasi naij yabıl nöp nijöm, Krais Jisas manö aij u jı nijbal rö, God kalip u rö nöp jı nijöb. *

* 3:1: 1Di 4:1

* 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16

* 3:8: Eks 7:11

9 Pen gipal adö anibbu rapin gilo arnam rö lagöp. Janis Jabris bi mihau gi naij gilo, nibi bi waiö niŋla rö u, nibi bi mñi anib unbö rö nöp manö piral hag ñibal gau u rö nöp waiö niŋnaböl.

Jisas Krais manö aij u niŋ ud aij gimön

10 Pen yad aip midul, gasi adö aña nöp niŋul, Jisas Krais manö aij u hag ñabin u abe, nagi aij adö yad gipin u abe, ne hadö niŋ aij gimön anig unbö rö nöp gipan. Krais nip niŋ ud pidöŋ gem, wög nipe klö yabıl nöp göl gem, nibi bi gau kalip midmagö lem, miŋör auö ułham midem arö gagpin u, ne niŋban.

11 Krais manö aij hag ñainö yip gi naij gilo ułham midainö u, ne hadö niŋban. Nibi bi daun kub Adiok, Aikoniam, Lisdra gau yip gi naij gilo gilo, ułham yabıl midainö u pen Bi Kub yip ud kamini yua u, ne niŋban. *

12 Nibi bi Krais Jisas nip cig göm, hagöp rö nöp ginig gaböl gau, kalip magöŋhalö miŋör ñilö, ułham mideinaböl. *

13 Pen nibi bi naij manö piral adö u nöp hag ñibal gau, naij yabıl gilo gilo arö, kale nöd nibi bi naij midmidal rö wasö, hainö nibi bi naij unbö ke mideinaböl. Kale ke God adan aij u niŋagöm, nibi bi rimnap kalip manö piral anibu hag ñilö, kale u rö nöp God adan aij u niŋagnaböl.

14 Pen ne ñi pro nöp midmön, nöp Krais Jisas manö niŋö u hag ñilö, niŋmön böŋ nöp niŋ udpan manö aij u klö gimön, niŋ udöl gi, hagöp rö nöp göl gi, gi midaimön. Hon nibi bi nöp manö aij u hag ñino niŋna u, ne hadö niŋban.

15 Ne niŋban, ñi pro yabıl midaina ñin u, ne God Manö Uł u hadö niŋna. Hon God Manö Uł u amgö li niŋeinabun u, God Manö Uł u hanip gasi kid hiik niŋeb magö anibu ñö, Krais Jisas nip niŋ udno hanip ud asiknab manö il u niŋ aij ginabun.

16 God Manö u magöŋhalö, God nipe ke ake löm Ana nipe u pu ga. Anib u, God Manö u magöŋhalö udun, nibi bi gau kalip hag ñun, nibi bi manö niŋö arö gipal gau kalip rimid ukun, nibi bi gi naij gipal gau kalip hag gun, nibi bi kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a gi gasi niŋbal gau, kalip hag ñi aij ginabun. *

17 Anig geinabun u, God nip wög gi ñeb nibi bi nipe gau, God Manö u niŋ aij yabıl göm, God kalip wög aij niñön niñön hag linab u, kale gasi niŋ aij yabıl göm, gi aij yabıl ginaböl.

4

God Manö kabö göl u hag ñimön

* 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20 * 3:12: Mad 16:24; Jon 15:20; Ap 14:22 * 3:16: Ro 15:4

¹ Nöp manö anibi yiharin hagagabin. Krais Jisas nibi bi gau magonhalö Kin kale abad mideinabin, a göm, ado gi aueinab nin u, nipe nibi bi kamij mideinabol gau abe, nibi bi umla gau abe, nime ke ke linig gab. Anib u, God abe, Krais Jisas abe nijmidlö ninöl gi, nöp manö anibi hagnig gabin.

² God Manö aij u hag ninmön. Nibi bi gau ninin linab aka ninin lagnab, a gimön, ji nijagmön; minin udnabol aka udagnabol, gasi u nijagmön; klö gimön nöp God Manö aij u hag ninmön. Nibi bi gi naij gipal gau hag gimön, nibi bi manö ninjö arö gipal gau rimid ukmön, nibi bi kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a gi gasi nijbal gau, kalip agamij hain rikmön hag nin aij gimön, gimön.

³ Nihön ginig: nin hain u, God Manö kabö göl u ninjom, udagnabol; hag neb nibi bi iru nöp ut gi daulö, kale manö piral manö yiharin yiharin gasi kale ke aröp adö u nöp hag ninlö, kale ninjom minin gin göl gi udnabol. *

⁴ God Manö ninjö u arö göm, aiud yiharin gau haglö, yinid ninjaböl.

⁵ Pen ne ke, nan nihön nihön ginab u, gasi nin aij göl gi midaimön. Minör auainim, gasi iru nijagmön. Ne klö gimön, Krais Jisas manö aij u nibi bi gau hag

ni ajmön. Ne God wög gi neb bi midpan u me, God nöp wög nihön nihön hag la u, magonhalö gi dam dam arö, böj nöp gi haknab.

Yad söl umnig gabin, a ga

⁶ Yad Krais wög nipe ginö, yip nagt lilö midnö midnö, minin pak lino hagape nip lugnim, a göm, yip gaböl. Anib u, minön nabön adö it i midpin i, arik arep nin u söl auub. *

⁷ Yad klö gem, Seden aip pen pen gi damem, adan söl au hadö aubin. Yad klö gem, Krais Jisas manö aij u nibi bi gau hag nin dam arö, Krais Jisas nip nin udöl gi midem, wög yip haga u arö gagpin; haga rö nöp magonhalö gipin. *

⁸ Nipe Bi Kub, nipe manö ud asik aij göm hagöp u me, nihön nihön gipin u nin midöm, nin kub nipe u auö, yip bi kamij aij yad, a ginab. Pen yad nöp wasö; nibi bi, Bi Kub aunab, a göm, aij gö ninöl gi abad midpal gau, kalip magonhalö u rö nöp ginab. *

⁹ Dimodi. Adan midainim u, yad midpin i yinid aumön.

¹⁰ Bi yad aip midmidun gau, minin yad aip aui midagpal. Bi ne Demas, nan minön nabön adö it i midmagö löm, yip böj nöp arö göm, hadö daun kub Desalonaika ara. Bi yad Kresej Galesia Propins ara.

* 4:3: 1Di 4:1 * 4:6: Plp 2:17 * 4:7: 1Di 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:10: 2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14

Daidas Dalmesia Propins ara. *

¹¹ Bî añî Luk nöp yad aip mîdpul. Krais Jisas nîp wög gabin aui, Mak nîpe gî ñî aij gî nab. Anîb u, ne Mak nîp ammön uî gî dauö, yad aip mîdul, wög anîbu gul.

¹² Dijikas nîp hag yunö Epesas ara.

¹³ Aunabön ñî n u, daun kub Droas apön, kolsior mîlö yad u, bî ne Kapas ram ud lî nö u udmön daumön; adan mîdainîm u, köp yad wam wam gî mîdöp gau magöñhalö udmön daumön; wasö u, köp kaj meme sipsip hañ hib halö kalî kîñ rîkla gau nöp magöñhalö udmön daumön. *

¹⁴ Bî kapa wög göp Aleksada yîp gî naij yabîl ga. Yîp ga anîbu, God nîp pen u rö nöp gî nab. *

¹⁵ Krais Jisas manö aij hag-pun u, Aleksada nîpe jî naij yabîl ga u me, yîp gî naij ga rö, nöp u rö nöp gî nîm rö löp u, nîñ aij gî mön. *

¹⁶ Yîp nöd manö kub hagla ñî n u, nîbi bî ap yîp jöl gau nîñ mîdö manö kub hagagnö; kale magöñhalö yîp arö gîla. Pen God kalîp gasî anîbu nîñöl gî mîdagainîm.

¹⁷ Yîp manö kub hagla anîbu, Bî Kub yîp abad mîdö nîñöl gî, manö aij nîpe u nîbi bî gau nîbö iru nöp apöm mîdeila gau, kalîp haîowaîö hagainö nîñla. Bî Kub gö, kaj laiön yîp hau ñîñöl rö laga.

¹⁸ Yad nîñbin, Bî Kub yîp abad mîdö, nan naij ap yîp gî nîm rö lagnab; yîp ud kamîñ yuöm, dam ram mîñnön aij nîpe kumi kabö adö lañ au ud arnab. Bî Kub anîbu, hib nîpe u pör pör nöp haglö adö arañ. Anîb unbö rö aij.

Pol hagöp, "Kale mîdpim?" a göp

¹⁹ Nîbi ne Prisila abe, nugmul nîpe Akwila abe, bî ne Onesiporas nîbi bî ram nîpe mîdpal gau abe kalîp hagmön, Pol "Kale mîdpim?" a göp, a gî mön. *

²⁰ Bî ne Erasdas aui auaga; mîdöp daun kub Korid u. Bî ne Dropimas nîp nan gö, arîk aunö daun kub Mailidas. *

²¹ Yîgön kub auöp ñî n u söl mîdöp rö, adan mîdainîm u, yîgön auagnab adö u yîñîd aumön.

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Klodia, Krais Jisas nîbi bî nîpe daun kub Rom i mîdpal gau magöñhalö nöp, "Ne mîdpan?" a gaböl.

²² Dimodi, Bî Kub nöp aip mîdainîm.

God kalöp magöñhalö mög nîñöm ud aij gî nîm.

* **4:13:** Ap 20:6

* **4:14:** 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6

* **4:19:** Ap 18:2; 2Di

1:16-17 * **4:20:** Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Daidas Pol Daidas nɪp kɔp kali klɪn rɪka

¹ Yad Pol. God yɪp hag lö wög gɪ ñeb bɪ nɪpe ap mɪdem, Jisas Krais manö aij nɪpe ud ajep bɪ nɪpe ap mɪdpin.

God yɪp hag la u, nɪbi bɪ nɪpe udnɪg gab gau kalɪp God Manö u hag ñɪnö kale manö anɪbu nɪŋ ud pɪdɔŋ göm, manö nɪŋö yuö u nɪŋ aij göm, hagöp rö nöp göl, a göm, God yɪp wög anɪbu hag la.

² God nɪpe manö piral ap hagagöp. Nɪpe hadame dagol gau ram mɪnɔŋ gɪ laga ñɪn u manö nɪŋö hagöm haga rö, nɪbi bɪ an an manö nɪŋö nɪpe anɪbu nɪŋ udöm, manö nɪŋö yuö u nɪŋ aij göm, u rö nöp gɪnaböl gau, nɪpe kalɪp pör mɪdep magö u ñɪnab. *

³ Ñɪn nɪpe ke hag la ñɪn u nöp, God manö nɪpe waiö la. God, Ud Kamɪŋ Yuep Bɪ hon u, yɪp hag lö, manö aij nɪpe waiö hag ñɪ ajpin.

⁴ Daidas, nöp kɔp anɪbi kali klɪn rɪkabin. God Manö u nöp hag ñainö, Krais Jisas nɪŋ udmön, manö aij adö añɪ nɪŋbul u me, nöp ñɪ aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kamɪŋ Yuep Bɪ hon Krais Jisas abe, nöp mög nɪŋmil, ud aij gɪmil, abad mɪd aij gɪlö, ne agamɪj mɪd aij gɪmön. *

⁵ Yad nöp ram mɪnɔŋ ñɪg rɪb gus ga airan Krir hag lem, hagnö, “Nɪbi bɪ kalɪp Krais manö aij u hag ñɪlo gau kauyaŋ am nɪŋmön, wög rɪmnap gaglo u göl gɪ, bɪ kub kalɪp abad mɪdep ram mɪnɔŋ ke ke mɪdpal gau hag lɪmön,” a gɪnö.

⁶ Pen nɪbi bɪ Krais nɪŋ udpal gau bɪ kub kalɪp abad mɪdep rɪmnap udnɪg, bɪ yɪharɪŋ udagmön. Bɪ gɪ aij gɪpal gau nöp nɪŋmön udmön. Nɪbi kale añɪ ap nöp udöm, ñɪ pai kale gau kalɪp abad mɪd aij gɪlö, Krais nɪp nɪŋ udöm, ami bapi manö udöm hain göm hałöwałö gagpal, bɪ gau nöp nɪŋmön udmön. *

⁷ Krais nɪbi bɪ nɪpe abad mɪdep bɪ gau kale God wög nɪpe ke abad mɪdpal. Anɪb u, bɪ abad mɪdep bɪ gau kale gɪ aij nöp gɪlö, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö hag juöl rö lagnɪm. Pen bɪ manö pen pen hagpal gau, bɪ yɪŋɪd kal jubal gau, bɪ ñɪg klö ñɪŋöm haułɪbal gau, bɪ urak pen pen pakpal gau, bɪ ułpö klɪno mani si udnɪg gɪpal gau, kalɪp nɪŋmön udagmön.

⁸ Pen nɪbi bɪ Krais nɪŋ udpal gau bɪ kalɪp abad mɪdep gau, nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö hag wɪhai dam ram kale aip aŋ daŋ udöm, nan nɪhön nɪhön aij mɪdöp gau mɪdmagö löm, gasɪ hañ roman kale ke gasɪ göp rö gagöm, nɪbi bɪ gep abe nɪbi bɪ ramö gau abe magörhəlö

* 1:2: Kol 1:27

* 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7

* 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di

ud aij göm, bî u† mîdun a göm, pör nöp God Manö hagöp rö nöp gasî nînjöm, klö göm hagöp rö nöp göm, gaiöl.

⁹ Krais manö nînjö nöd hag ñîlö nîjla u nöp nîj ud pîdön göl gî, Krais nîbi bî gau kalîp Krais manö yîdun göl u nöp hag ñî aij gîlö, kale nîj udöm gasî halö mîdeinaböl. Pen nîbi bî manö yîdun göl anîbu rîb jubal gau, kalîp manö yîdun göl adö u hag ñî aij geinaböl, manö pen hagöl rö lagnab.

¹⁰ Nîhön gînîg: nîbi bî Krais nîbi bî nîpe mîdpun a gîpal gau iru nöp God Manö u rîb juöm, manö pîral gau nîbö udöm nîbi bî rîmnap kalîp hag ñöm, adan naij u †îp gî ud arbal. Bî anîb gau iru nöp bî Juda nîbö. Kale Krais nîp nîj udpal u pen Juda nîbi bî wasö gau kale Krais nîp nîj udöm, hañ rîb gî dö göm me, Krais nîbi bî nîpe mîdnaböl a gîpal. *

¹¹ Ne gîmön manö pîral u arö gîlanj. Mani nan gau udun a göm kale manö pîral anîbu nöp hag ñîlö, bî rîmnap nîbi bî ñî pai ram kale aip hanbal gau magöñhalö manö pîral anîbu udpal. *

¹² Pen bî manö hagep kale ke Krir nîbö bî ap haga, “Nîbi bî Krir nîbö gau pör nöp manö pîr alöm, nan naij nöp göm, kale iru gö wög gagöm, nan aij iru nöp

udun a göm, kain hapeb rö mîdpal,” a ga.

¹³ Bî Krir nîbö manö haga anîbu nînjö yabîl haga. Anîg gîpal anîbu ne kalîp manö klö yabîl haggmön, manö pîral haggpal u arö göm, Krais manö aij u yîdun göl nöp nîj udöl. *

¹⁴ Kalîp manö klö haggmön, Juda nîbi bî aiud yîharîj hadame gau haggmîdal gau arö göl; nîbi bî Krais manö nînjö jî nîjbal gau anîg anîg gîmim a gîpal gau, manö kale udagöl. *

¹⁵ God nîbi bî aij nîpe gau nan rîmnap hil gaggpal; nan aij a göm hañwawöl udpal. Pen nîbi bî nan si nan naij nöp gîmîdal gau abe, nîbi bî Krais nîp nîj udaggpal gau abe, nan iru nöp hil gîpal.

Nîbi bî anîb gau rö, gasî rîmîd kale böñ nöp naij gö, gasî nîj aij gaggpal.

¹⁶ God Manö nîj udun, nîbi bî nîpe mîdpun a gîpal u pen kale gîpal rö nîjñun nîjñun, kale God nîbi bî nîpe wasö. Kale God Manö aij hagöp rö jî nîjbal u me, kale nan aij ap göl rö lagöp. Gîpal anîbu God nînjö mulu lugöp. *

2

Krais nîbi bî nîpe gau kalîp abad mîd aij gîmön

¹ Pen ne nîbi bî gau kalîp God Manö kabö göl adö u nöp hag ñîmön.

* 1:10: 1Di 4:7

* 1:11: 1Pi 5:2; 2Di 3:5-6

* 1:13: 2Di 4:2

* 1:14: 1Di 4:7

* 1:16: 1Jn 1:6; 2:4

² Bɪ majö rö gau kalɪp hag ñɪ aij ɡɪmön, ñɪɡ wain iru ñɪɲagöl; gasɪ nɪɲ aij göm, nan naij gagöl; hañ roman kale ke gasɪ göp rö nöp gagöl; nan nɪhön gainɪm, kale klö göm Kraiſ manö aij nɪpe u nɪɲ ud pɪdön göm, Kraiſ nɪp cɪɡ pɪdön göm, nɪbi bɪ gau mɪdmagö yabɪl löm, klö göm ɡɪ damöm, bɪ agamɪj hain rɪköm, ɡɪ mɪdaiöl.

³ Nɪbi majö rö gau kalɪp u rö nöp hag ñɪ aij ɡɪmön, kale nɪbi God Manö hagöp rö nöp göm ɡɪ aij ɡɪpal rö nöp göl; kale nɪbi bɪ rɪmnap hib hag juöm haglö lugagnɪm; ñɪɡ wain iru ñɪɲagöl; kale nɪbi ñɪ pai bɪ gau kalɪp nagɪ aij adö u nöp hag ñɪ aij göl. *

⁴⁻⁵ Anɪɡ göl mɪd aij göm, kale nɪbi ma ɪl ɡɪsön lɪbal gau kalɪp hag ñɪ aij ɡɪlö, kale pen nugmul bɪ kalɪp mɪdmagö löm, ñɪ pai kale gau kalɪp mɪdmagö löm, hañ roman kale ke gasɪ göp rö nöp gagöm, asɪɲ mɪdagöp rö nöp mɪdöm, wög ram kale gau ɡɪ aij göm, nɪbi bɪ rɪmnap gau ud aij göm, nugmul bɪ manö hagöl mo gau mɪdöl. Anɪɡ ɡɪlö, nɪbi bɪ rɪmnap nɪɲöm, God Manö u hag juagnaböl. *

⁶ Pen bɪ praj gau kalɪp manö klö hagnön, kale hañ roman kale ke gasɪ göp rö nöp gagöl.

⁷ Pen ne manö nɪhön nɪhön kalɪp hag ñɪnabön u, ne ke pör nöp nan magöñhalö anɪɡ unbö rö nöp ɡɪmön, bɪ praj

gau nöp nɪɲöm, kale anɪɡ unbö rö nöp göl. Pen ne nɪbi bɪ gau manö hag ñɪnabön u, mɪhol mɪhol göl ɡɪ hagnagnön; gasɪ nɪɲ aij ɡɪmön God Manö kabö göl nöp hag ñɪ aij ɡɪmön. *

⁸ Manö magö hagnɪɡ gabön u nɪɲ aij ɡɪmön hagnön, nɪbi bɪ hanɪp nɪɲlö mulu lugöp gau manö rɪmnap ułhai wasö nɪɲöm kalɪp nable ɡɪnɪm. *

⁹ Pen Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe, nɪbi bɪ rɪmnap rau daulö, nagɪ wög rö ɡɪpal gau kalɪp hagnön, bɪ kub yad aij ɡɪnɪm adö u nöp ɡɪnam a göm, manö rɪmnap pen hagagöm, bɪ nap kale gau hagöl rö nöp göl. *

¹⁰ Nap kale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan kale gau magöñhalö abad aij göm, wög magöñhalö ɡɪ aij göm göl. Anɪɡ göl ɡɪ aij ɡeinaböl u, nɪbi bɪ gau nɪɲöm, God Ud Kamɪɲ Yuep Bɪ hon u manö nɪpe nɪɲöm hagnaböl, manö anɪbu manö nɪɲö manö nɪɲ udep a ɡɪnaböl.

¹¹ Pen God nɪbi bɪ gau magöñhalö möɡ yabɪl nɪɲöb rö, Kraiſ Jisas ram mɪnön ɪl i waiö apöm umö, nɪbi bɪ gau magöñhalö ram nɪpe kumi kabö adö laɲ au pör nöp Kamɪɲ mɪdaiöl rö löp.

¹² God nɪpe hanɪp möɡ yabɪl nɪɲöb u nɪɲun nɪɲbun, nan si nan naij ɡɪpun gau abe, hañ roman hon ke gasɪ göp rö gun a ɡɪpun u abe, arö

* 2:3: 1Di 3:11

* 2:4-5: Ep 5:22

* 2:7: 1Di 4:12

* 2:8: 1Pi 2:15

* 2:9:

1Di 6:1

gun, ram m+nöj it i midpun i, gasi n+ij aij gun, n+bi b+ r+imnap nan naij ap gagun, klö gun God Manö hagöp rö nöp gun. *

¹³ An+bu u, God hon Jisas Kraiss han+p ud Kam+ij yuöp u, mailö halö ado gi aunab a gun, gasi halö midpun aij gö n+ijöl gi midpun.

¹⁴ Jisas han+p a göm uma u, "Nan si nan naij gi+pal gau magöñhalö pen ñ+nö, kale n+bi b+ as+ij midagöp yad ke midöm, gi aij nöp gun a gi gasi n+ij midaiöl," a göm, han+p a göm uma. *

¹⁵ Manö hagaj+in an+ibu n+bi b+ gau kal+p hag ñ+ aij gi+mön. Pen n+bi b+ halöwalö gi+pal gau kal+p klö gi+mön hag ñ+mön, maj m+igan ne u sipsip n+ijagöl. *

3

Kraiss n+bi b+ kale aige göl ginaböl

¹ Kraiss n+bi b+ gau kal+p haggmön, kin gau abe, gapman b+ kub gau abe manö hagöl rö nöp göl. Pör nöp n+bi b+ r+imnap gau kal+p gi aij göl rö lin+m u, kal+p gi aij göl. *

² Pen n+bi b+ r+imnap gau kal+p manö piral haglö hib kale lugagn+m; pen pen haggöm, n+bi b+ r+imnap gau hag ud aij göm, n+bi b+ gau magöñhalö aip n+bi b+ hain mid aij göm, göl.

³ Pen n+ihön: hon ke nöd u rö nöp gasi n+ij aij gagun, God Manö hagöp rö ji n+ijun, hañ roman hon ke gasi göp rö nöp gun a gun, b+ nag+iman rö midmidun. Hon nan si nan naij nöp göl gi midmidun; n+bi b+ gau kal+p gasi naij n+ijun, nan kale gau nan hon rö midaiöp, a gun, kal+p pen n+ijno mulu lugö pen n+ijlö mulu lugö gi+midun. Pen ji n+ijlö pen ji n+ijun gi+midun. *

⁴ Nöd an+ig gi+midun u pen hainö God, Ud Kam+ij Yuep B+ hon u, God n+bi b+ mög n+ijöm midmagö löp u han+p n+bi b+ waiö la.

⁵ God n+ipe han+p ud Kam+ij yua. Han+p ud Kam+ij yua u, hon ke nan aij r+imnap gi+no han+p ud Kam+ij yuaga. N+ipe han+p mög yab+il n+ijöb u me, han+p ud Kam+ij yua. Ga an+ibu, Ana U+ u han+p yuö apöm, gac hon u lik gi yuö, n+bi b+ hain n+bö yab+il libun. *

⁶ God n+ipe Ana U+ han+p böj nöp yuö apöm han+p an dan midöp u, Jisas Kraiss han+p nan a göm umöm ud Kam+ij yua u me, an+ig ga. *

⁷ God ga an+ibu, han+p mög n+ijöm n+bi b+ Kam+ij aij n+ipe rö udöm, Kam+ij pör middep u udun a gi+pun u, han+p ñ+nabin, a göm ga.

⁸ Manö n+ijö yab+il me an+ibu.

Manö hagaj+in an+ibu n+ij aij gi+mön klö gi+mön hag

* 2:12: 1Jn 2:16

* 2:14: Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9

* 2:15: 1Di 4:12

* 3:1: Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14

* 3:3: 1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8

* 3:5: 2Di 1:9; Ep 5:26

* 3:6: Ap 2:17-18

ñimön, God nîp nîŋ udpal nîbi bî gau gasî añî anîbu nöp nîŋöm, nîbi bî rîmnap kalîp gî aij göl gî mîdaiöl. Anîg gî naböl u gî aij yabî gî naböl. Manö anîbi manö aij yabî; ram mînönŋ gau gau ud arlö, hagöp rö nöp geinaböl u, nîbi bî magöŋhalö agamîj mîd aij gî naböl.

⁹ Pen nîbi bî rîmnap manö hałowalö hag amîl apîl göm, apis bac hon gau anîg anîg göl rîklö auöp, a göm, Juda lo manö u anîg anîg göl mîdöp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagmön. Manö anîb gau îl ap mîdagöp; nîbi bî manö yîharîŋ anîbu nîŋöm agamîj mîd aij göl rö lagöp. *

¹⁰ Anîb u, nîbi bî rîmnap God Manö kabö göl u arö göm, manö rîmnap ke hagaiöl, mañ añî ap hagmön. Pen nîŋagaiöl, mañu u rö nöp hagmön. Mañu u rö nöp nîŋagaiöl, kalîp böŋ nöp arö gîmön. *

¹¹ Ne nîŋban, nîbi bî anîg gîpal gau kale gasî naij nöp nîŋöm, nan si nan naij nöp göl gî mîdlö, gasî mîdmagö aŋ kale daŋ gac mîdöp u waiö lö nîŋbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne yîŋîd auep rö lainîm yîŋîd Nikopolis daun aumön. Yîbaud göm yîgön gî nab ñîŋ u yad am mîdeinabin ram mînönŋ anîbu. *

¹³ Bî ne Sinas lo manö nîŋöb u aip, bî ne Apolos aip, kalîp ud aij gîmön, adan arnîg gaimil u, nan kale rîmnap mîdagainîm ñimön ud armil. *

¹⁴ Krais nîbi bî nîpe Krir mîdpal gau, kale wög göl gî mîdlö nan ñîŋeb pîlnîm. Kale klö göm pör nöp gî aij göl gî mîdöm, wög göl gî mîdöm, nan magö ñîŋöm, nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp rîmnap ñî naböl. *

¹⁵ Daidas. Nîbi bî yad aip mîdpun aui nöp, “Mîdpan?” a gîpal. Pen hon Krais manö aij nîŋ udpun rö nîŋ udöm, hanîp mîdmagö lîbal gau kalîp, “Mîdpim?” a gîmön.

God kalöp magöŋhalö mög nîŋöm abad mîdainîm.

* 3:9: 2Di 2:14,16

* 3:10: Mad 18:15-17

* 3:12: Ep 6:21-22; Kol 4:7-8

* 3:13:

Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12

* 3:14: Ep 4:28

Pilimon Pol Pilimon n̄p köp kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Yad Pol. Krais Jisas n̄p wög gainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin. Yad mam hon Di-modi aip m̄dul, kalöp köp an̄bi kal̄i kl̄iñ r̄ikabul.

Mam aij hon Pilimon, hon wög j̄m ñöl ḡipun.

² Ne u, añ hon Apia u, b̄i hon aip God wög kl̄ö göm göp Akipas u, Krais Jisas n̄bi b̄i n̄pe ram ne apim God n̄p sabe ḡipim gau magöñhalö, kalöp köp i kal̄i kl̄iñ r̄ikabul.
*

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krais abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡimil abad m̄dlö, kale agam̄j m̄d aij ḡi m̄daimim.

N̄bi b̄i God n̄p n̄ñ udpal gau kal̄p m̄dmagö l̄iban, a ga

⁴⁻⁵ Ne B̄i Kub Jisas n̄p n̄ñ udöl ḡi, God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p magöñhalö m̄dmagö l̄iban u ȳp haglō n̄ñem, yad God yad n̄p sabe göl ḡi, nöp gas̄i n̄ñem pör nöp aij a ḡipin.

⁶ N̄p hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Krais manö aij u hag am̄l ap̄l gun me, han̄p n̄bi b̄i Krais n̄p n̄ñ udun c̄ig göl ḡi m̄dpun gau nan aij n̄ñhön n̄ñhön ñ̄ban u, Pilimon n̄pe magöñhalö n̄ñ aij ḡin̄m,” a ḡipin.

⁷ Pen mam aij yad Pilimon n̄ñ! Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p m̄dmagö yab̄i l̄iban u, kale m̄dmagö añ kale dan m̄ñ m̄ñ ḡipal. Yad u rö nöp n̄ñem m̄ñ m̄ñ göl ḡi gas̄i halö m̄dpin. *

Onesimas n̄p mulu n̄ñagmön, a ga

⁸ Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p m̄dmagö yab̄i l̄iban u n̄ñem, ne yad Krais b̄i n̄pe mamil m̄hau m̄dpul rö, yad nöp manö kl̄ö hagem ne an̄g ḡimön a ḡibnep.

⁹ Yad Pol uri b̄i m̄lep l̄bin. Krais Jisas manö aij u hag ñ̄i ajainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin rö, nöp manö kl̄ö hagn̄g hagbnep u pen nöp an̄g haggnabin. Ne b̄i m̄dmagö yad m̄dpan rö, yad hagnam rö ḡimön.

¹⁰ Pen manö yad u, Onesimas n̄pe ñ̄i yad ke rö l̄öp. Nöp wög göm ar̄ik ara u, aui yad aip naḡi m̄dul, Krais manö aij u hag ñ̄inö n̄ñ udöp u me, yad nap n̄pe rö m̄dpin; n̄pe ñ̄i yad ke rö m̄döp. *

¹¹ Nöd n̄pe nöp wög ḡi ñ̄i aij gagm̄döp; pen uri n̄pe nöp wög ḡi ñ̄i aij göm, ȳp wög ḡi ñ̄i aij göm ḡinab.

¹² Pen ñ̄i m̄dmagö yad rö u nöp yuabin.

¹³ Nöd hag n̄ñem manö ne u udem rö, n̄p yuagbnep. Krais manö aij hagainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin i, ne apön ȳp abad m̄daimön rö

* 1:2: Kol 4:17; 2Di 2:3 * 1:7: 2Ko 7:4

* 1:10: Kol 4:9; 1Ko 4:15

lagöp u, Onesimas yip abad midaiböp.

14 Pen yad ke Onesimas nip ud mideinabin u kabö rö gagnab a gem, nip nöduem, nöphainö hag niñabin. Yip lau adö kauyan yunig yumön.

15 Yad gasi niñbin e, God nipe ke gö, Onesimas nöpmagö pro marap arö gömaröp u me, uri nöpadogip apöm ne aip pör pör midainim.

16 Pen miñi nip yiharin nagi wög gep bi ne ap niñagnabön; miñi nip mam midmagö hol mihön yijig göl rö niñabön. Nipe mam midmagö yad yabi, pen nipe bi nagi wög gi ñeb ne midöp u me, ne miñ miñ gimön bi nagi wög gi ñeb aip ap abe, Bi Kub bi nipe mam aip ap abe udnabön. *

17 Anib u, yip bi niñeb ne yabi rö, Bi Kub wög aip gipul, a gimön niñban u, niñ Onesimas nip hag ginam a gimön gasi u niñagmön. Yad amjahnö yip ud aij gibnap rö u, nip u rö nöpu d aij gimön.

18 Pen nipe nöpgi naij ga aka nan rimnap pen ñaga, a gimön, manö rimnap midainim, nip hagagmön; manö anibu yip hagmön. Hagö, yad nöpen niñabin.

19 Niñö hagpin rö, hib yad ke köp halö kalikliñ rikem labin. Pen yad Krais manö aij u nöphag niñö ne niñudmön, Krais Jisas bi nipe

midpan u, nöphagagnabin; ne ke niñban.

20 Mam yad. Bi Kub nip wög aip gipul rö, hagabin rö nöpgimön. Krais halip mihön ud aij gö mamil mihau midpul rö, ne anig gimön niñöm yad miñ miñ ginabin.

21 Yad hagpin rö nöpu wasö, ne niñban adö u nöpu niñmön, Onesimas nip abe adö anibu nöpginabön, a gem, aij a gö niñöl gi nöpköp anibi kalikliñ rikabin.

22 Manö añi ap midöp u hagagpin. Yip ram magö raul migan ap niñmön ud li aij gimön. Kale magöñhalö God nip sabe gipim rö, sölmidöp nagi arö gem niñnam rö löp a gem gasi halö midpin. *

Manö hag jua

23 Bi ne Epapras u rö nöpu Krais Jisas manö hag ñeia, nip nagi leila, yad aip midpul i. Nipe nöpu “Midpan?” a göp. *

24 Bi wög jim ñöl gipun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nöpu “Midpan?” a gipal. *

25 Bi Kub Jisas Krais kalöp niñbi bi gau mög niñöm abad midainim.

* 1:16: 1Di 6:2 * 1:22: Plp 1:25; 2:24 1Di 4:10-11

* 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14;

Hibru

Hibru n̄bi b̄ Krai lau adö m̄deila gau kal̄p köp kal̄ k̄l̄ñ r̄ka

*God Ñ̄i n̄ipe han̄ip manö
aij ñ̄a*

¹ Nöd God n̄ipe ap̄is bac hon Juda n̄bi b̄ gau kal̄p manö hagn̄g, b̄ manö hagep n̄ipe gau adan ke ke gas̄i ñ̄ö, kale n̄iñjöm hag ñ̄im̄dal.

² Pen ñ̄in hain m̄dpun i, Ñ̄i n̄ipe ke yuö apöm han̄ip manö hag ñ̄a. God hagö, Ñ̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö hadame dagol gau ḡi la. God hagö, Ñ̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö abad m̄ideinab. *

³ Nap mailö kub halö yab̄l̄ m̄döp rö u, Ñ̄i u rö nöp mailö kub halö yab̄l̄ m̄döp. Nap b̄i aigege b̄i rö m̄döp u, Ñ̄i n̄ipe u rö nöp unbö rö nöp m̄döp. Ñ̄i manö klö yab̄l̄ n̄ipe hagö, ram m̄inöñ nan gau magöñhalö m̄idep nöp m̄döp. Ñ̄i n̄ipe apöm, han̄ip n̄ibi b̄i magöñhalö a göm umöm, n̄ibi b̄i magöñhalö gau nan si nan naij ḡipal gau magöñhalö l̄k ḡi ke gau yuöm, kauyan̄ urak ap jak Nap klö ke halö m̄döp u ñ̄imagö ȳij̄g böñ lau adö asiköm aip m̄dpil. *

*Ejol gau yagol rö m̄dpal;
God Ñ̄i me B̄i Kub yab̄l̄ m̄döp*

⁴ God n̄ipe gö, Krai n̄ipe ejol gau rö wasö; n̄ipe B̄i Kub m̄döp. God Krai n̄ip Ñ̄i yad a ga u, hib n̄ipe ejol hib rö wasö; hib n̄ipe i adö lan̄ol au m̄döp. *

⁵ God Manö ad̄iñ ap God manö hagöm haga, “Yad m̄iñi nöp hagabin, ne Ñ̄i yad m̄dpan, yad Nap ne m̄dpin,” a ga.

Pen manö an̄ibu God n̄ipe ejol ap hagaga. *

⁶ Pen Ñ̄i n̄ipe nöd u m̄inöñ naböñ i yun̄ig ga ñ̄in u, God n̄ipe ejol n̄ipe kal̄p haga, “God ejol gau magöñhalö hib n̄ipe haglö adö aran̄,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga, “God ejol n̄ipe gau gö, ñ̄in ap ȳgön rö udöm aubal.

Wög ḡi ñ̄eb b̄i n̄ipe gau gö, ñ̄in ap mab m̄iñan̄ rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God n̄ipe Ñ̄i n̄ipe n̄ip manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kiñ pör nöp pör nöp m̄dmön, n̄ibi b̄i ne gau pör nöp abad m̄ideinabön.

N̄ibi b̄i ne abad m̄dmön, ḡi aij ḡimön, kabö rö nöp ḡimön, abad m̄ideinabön. *

⁹ N̄ibi b̄i ḡi aij ḡilö, ne ñ̄iñi l̄ban,

* 1:2: Jon 1:3 * 1:3: Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * 1:4: Plp 2:9 * 1:5:

Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 * 1:6: Ro 8:29 * 1:7: Sam 104:4 * 1:8: Sam 45:6-7

pen nı̄bi bı̄ nan si nan naij
 gı̄lō,
 ne mulu kal nı̄nban.
 Anı̄b u, yad, God ne, gı̄nō,
 ne nöp Bı̄ Kub ke yabı̄t
 mı̄dpan;
 bı̄ nı̄neb ne gau mo ne
 gau mı̄dpal,” a ga.

10 God manö rı̄mnap halö
 hagöm haga,

“Bı̄ Kub, ne ke hadame dagol
 gau nöp mı̄dmön,
 mı̄nönj nabönj ı̄t i gı̄ löm,
 kumi kabö au nı̄magö
 ne gı̄ lına. * ”

11-12 Nan anı̄b gau magö ap
 mı̄döm, ur gı̄nı̄g gab,
 pen ne mı̄dep nöp
 mı̄deinabön.

Nan anı̄b gau, waı̄j papı̄t lı̄
 lugö,
 ud ası̄k ke au löm,
 gı̄sön nı̄bö rol gı̄pal rö
 gı̄nabön.

Pen ne Bı̄ Kub, nöd
 mı̄dmı̄dan rö,
 uri anı̄b unbö rö nöp
 mı̄dpan;

ke ap lagnabön; uri mı̄dpan
 rö
 hainö anı̄b unbö rö
 nöp nöp pör pör nöp
 mı̄deinabön,” a ga.

13 God Manö adı̄j ap God
 manö hagöm haga,

“Ne nı̄magö yı̄jı̄g bön yad aui
 ası̄k mı̄dö,
 nan nı̄hön nı̄hön nöp
 kauaı̄ mauaı̄ rö mı̄döp
 gau magöñhalö,
 raı̄a mı̄gan ne gau
 lınabin,” a ga.

Pen manö anı̄bu God nı̄pe
 ejol ap hagaga. *

14 Anı̄b u, ejol gau nı̄hön rö
 mı̄dpal? God kalı̄p hag yuö,
 nı̄p wög gı̄ nı̄l gı̄, nı̄bi bı̄
 Kraıs ud kamı̄j yuö kumi
 kabö adö laı̄j au God aip pör
 nöp kamı̄j mı̄deinaböl gau
 kalı̄p gı̄ nı̄bal. *

2

*God hanı̄p uda u nan kub
 yabı̄t*

1 Anı̄b u, manö hag nı̄lō
 nı̄nbun u, nı̄j ud pı̄dönj gun,
 gası̄ nı̄jöl gı̄ nöp mı̄daiun.
 Pen nı̄j ud aij gagnabun
 u, gası̄ pı̄ral rı̄mnap nı̄jun,
 manö pı̄ral bönj gau arun rö
 löp.

2 Ejol gau nöp lo manö u
 damöm, Mosıs nı̄p nı̄la u
 pen manö anı̄bu manö nı̄jō
 nöp mı̄dö nı̄jöl gı̄, nı̄bi bı̄
 manö anı̄bu magö ap hagöp
 rö gagla gau abe, nı̄bi bı̄
 magö ap rı̄b rı̄kla gau abe,
 ilön pen udla. *

3 Anı̄b u, hon God Nı̄
 nı̄pe manö aij dauöp u arö
 gı̄nabun u, hon kamı̄j arun
 rö lagnab. Bı̄ Kub nı̄pe ke
 manö anı̄bu dap auö, nı̄bi
 bı̄ manö nı̄pe anı̄bu nı̄jla
 gau, hanı̄p manö nı̄jō yabı̄t
 anı̄bu nı̄jmim a göm, hag nı̄
 aij gı̄la. *

4 Pen gası̄ kale u nöp nı̄jöm
 hagagla; God kalı̄p aip mı̄dö
 nı̄jöl gı̄, nan nı̄neb nı̄jagep
 rö rı̄mnap göl gı̄, nan gagep
 rö rı̄mnap göl gı̄, hanı̄p hag
 nı̄la. God gası̄ nı̄pe ke
 nı̄jöm, Ana Uı̄ nı̄pe u nı̄bi bı̄

* 1:10: Sam 102:25-27

* 1:13: Sam 110:1

* 1:14: Sam 34:7; 91:11

* 2:2:

Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29; 12:25

rɪmnap nan aij ñö ke yabɪɫ
geila u, u rö nöp nɪŋno. Anɪb
u me, Krais manö aij u nɪŋö
yabɪɫ hagaböl a gun nɪŋbun.
*

*Jisas hanɪp rau adog udöm
hanɪp añ mam yad a göp*

5 Pen God hanɪp ud nɪpe
aip kumi kabö ado laŋ au
pör nöp mɪdeinabun manö
hagpin adö u, ejol gau bɪ kub
adö laŋol rö, hon yagol rö
mɪdageinabun.

6 Manö adö anɪbu, God
Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla,
“God. Ne nɪbi bɪ gau kalɪp
gasɪ nɪŋmön udpan.

Pen kale ne ke rö
mɪdagpal;

kale nɪbi bɪ yɪharɪŋ rö u,
ne nɪhön gɪnɪg kalɪp
abad mɪd aij gɪpan? *

7 Ne gaina, magö ɟɛp ap ejol
gau bɪ kub rö mɪdeila,
nɪbi bɪ gau yagod au rö
mɪdeila u

pen mɪñi nɪbi bɪ gau kalɪp
gö, kale hib mɪdö,

8 nan magöŋhalö gau
abad mɪdeinaböl,” a
gɪla.

God gö nɪbi bɪ nan
magöŋhalö gau abad
mɪdeinaböl a gɪla u, hon
nɪŋbun nan magöŋhalö nɪbi
bɪ mo kale au mɪdnab.
Pen mɪñi hon nɪŋbun nan
magöŋhalö nɪbi bɪ mo kale
au mɪdagöp.

9 Pen Jisas ga u nɪŋbun.
God Jisas nɪp yuö mɪnön
naböŋ adö ɪɪ apöm mɪdeia
ñɪn u, ejol gau nɪbi bɪ kub rö

mɪdeila; Jisas nɪpe bɪ yɪharɪŋ
pro rö mɪdeia. Pen God nɪpe
nɪbi bɪ mög nɪŋöb rö, Jisas
nɪbi bɪ magöŋhalö gau ud
kamɪŋ yunam a göm ilön kub
udöm umö, God gö mɪñi Bɪ
Kub mailö halö mɪdö nɪŋöl
gɪ, hib nɪpe haglö adö arab.
*

10 God nɪpe nan gau
magöŋhalö gɪ löm abad
mɪdöp u, nɪbi bɪ iru nöp ud
ram mɪnön aij yabɪɫ nɪpe u
ud lɪnɪg, Jisas yuö apöm ilön
ke yabɪɫ udö, God nɪp ka aij
ke yabɪɫ nɪpe ke u ña. Nɪhön
gɪnɪg: Jisas nɪpe ke ga manö
aij u nɪŋ udöm, nɪbi bɪ iru
nöp ka aij ke yabɪɫ anɪbu
Jisas aip am mɪdeinaböl.

11 Pen nɪbi bɪ nan si nan
naij gac u ɪɪk gɪ yuab Bɪ
anɪbu abe, nɪbi bɪ uri gac
halö mɪdagpal gau abe, Nap
kale añɪ. Anɪb u, Jisas nɪbi
bɪ anɪb gau kalɪp añ mam
yad bɪ gau a göm hagö nable
gagöp. *

12 Jisas nɪpe God nɪp haga,
“Añ mam bɪ yad gau kalɪp
aiud nöp u ud ñɪnabin;
nöp sabe gɪnɪg magum
gun, kɪmap hagöl gɪ,
hib ne hagnö adö
arnab,” a ga. *

13 Pen manö ap haga,
“God nɪpe yɪp abad aij gɪnab
a gɪ gasɪ u nɪŋem
gasɪ halö mɪdeinabin,” a
ga.

Pen manö ap haga,
“God ñɪ pai yɪp ña gau aip
mɪdpin ɪ,” a ga. *

* 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11

* 2:6: Sam 8:4-6

* 2:9: Plp 2:8-9

* 2:11:

Mad 25:40 * 2:12: Sam 22:22

* 2:13: Ais 8:17,18

Krais n̄ibi b̄i udnam a göm, b̄i rō lōm, aua

¹⁴ Ñ̄i pai haga an̄ib gau kale n̄ibi b̄i u me, n̄ipe b̄i yab̄i ap lōm apōm, Seden n̄ibi b̄i t̄ip ḡi udō umbal b̄i u n̄ip al pak l̄in̄ig uma. *

¹⁵ An̄ig gö me, n̄ibi b̄i umnabun a göm pör nöp gas̄i m̄ilō lōm b̄i naḡiman rō m̄ideila gau, kal̄ip hub̄ik yuō pör pör nöp kam̄iñ m̄idaiöl rō lōp.

¹⁶ Pen Krais an̄ig ga u, ejol gau ud aij ḡinam a göm gaga; Ebrahim ñ̄i pai ud aij ḡinam a göm an̄ig ga.

¹⁷ Adō an̄ibu nöp, Krais apōm hon añ mam n̄ipe m̄idpun rō b̄i yab̄i lōm, b̄i God n̄ip nan sabe gep aij yab̄i u m̄idōm, n̄ibi b̄i m̄id aij gagpal gau kal̄ip mög n̄iñōm ud aij göm, pör nöp God n̄ip wög ḡi ñ̄i aij göl ḡi m̄idō, God n̄ipe n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau gac an̄ibu n̄iñōm arō ḡinab.

¹⁸ Pen apōm m̄inōñ nabōñ adō i l̄i m̄idōm, han̄ip marō n̄ihōn n̄ihōn göp u, n̄ip u rō nöp gö me, n̄ipe ke n̄iñ aij göp rō, han̄ip mög n̄iñōm abad m̄id aij ḡinab.

3

Jisas b̄i kub; Mos̄is b̄i pro

¹ Añ mam b̄i yad. God kalöp u rō nöp manō aij n̄ipe hagō, hon God n̄ibi b̄i n̄ipe ke m̄idpun. Jisas n̄ipe b̄i God manō aij dam ñ̄eb b̄i u. Jisas n̄ipe b̄i God n̄ip nan sabe gep

b̄i kub yab̄i u. Jisas manō aij n̄iñ udun, God Manō hagöp rō nöp ḡin̄ig gun u, n̄ipe pör nöp han̄ip ḡi ñ̄ob. An̄ib u, kale pör nöp Jisas n̄ip nöp gas̄i n̄iñöl ḡi m̄idaimim. *

² Mos̄is God manō haga u n̄iñōm God n̄ibi b̄i n̄ipe udōm abad m̄id aij ḡim̄idöp. An̄ig unbö rō nöp Jisas God manō haga u n̄iñōm magōñhalö ḡi aij ga. God Jisas n̄ip wög an̄ibu hag la.

³ B̄i ap ram ḡi l̄inab u, ram hib haglō adō aragnab; b̄i ram ḡi l̄inab b̄i an̄ibu nöp hib n̄ipe haglō adō arnab. Adō an̄ibu rō nöp, God Mos̄is n̄ip ud aij göm gö, n̄ibi b̄i Mos̄is b̄i kub a ḡipal; pen Jisas hib kub yab̄i m̄idöp rō, n̄ibi b̄i hib n̄ipe haglō adō lan̄ol au aran̄.

⁴ Ram haneb ap ke waiö lagöp; b̄i geia m̄idöp. Adō an̄ibu rō nöp, nan n̄ihōn n̄ihōn m̄idöp gau magōñhalö God n̄ipe geia m̄idöp.

⁵ Mos̄is God n̄ibi b̄i n̄ipe an̄ au wög ḡi ñ̄i aij göl ḡi, God han̄ip hainö manō n̄ihōn hagnab u, manō aij r̄imnap hag ñ̄a. *

⁶ Pen Krais God Ñ̄i n̄ipe ȳij̄ig göl m̄idöp u me, han̄ip God i l̄i n̄ipe m̄idpun gau, b̄i ram nap n̄ibö rō m̄idōm abad m̄id aij göp. Nan aij hainö udnabun u n̄iñ udun gas̄i halö m̄ideinabun u, n̄ibi b̄i n̄ipe nöp m̄ideinabun.

God manō aij u n̄iñ udöl ḡi ḡimim, arō gagmim

* 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10 * 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7 * 3:5: Nab 12:7

7 Anib u, Ana U† haga rö
nɨɲun. Nipe haga,

“Ñɨn i God manö apdi
nɨɲeinabim u,
manö nipe u nɨɲ udmim.
*

8-9 Napıs nahai bi hadame
nöp,

mɨ ñɨn juöl mɨhau
ram mɨnönj kabö nöp
mɨdöp an gau mɨdlö,
kalıp nan gagep rö gau göl
gɨ, abad mɨd aij gainö
u pen

God nipe hanıp nɨhön
gɨnab a göm, manö
yad u nɨɲagöm,
gasi kale ke nöp nɨɲöm gɨlö
armɨdöp.

Napıs nahai bi gɨla rö
u, kale God manö hag
juagmim. *

10 Anig gɨlö, yad napıs na-
hai bi gau nɨɲnön mulu
lugö hagnö,

‘Kale pör nöp yıp jɨ
nɨɲöm, manö yad hain
gagpal,’ a gɨnö.

11 Anig gɨla u, yad kalıp
nɨɲnön mulu lugö,

‘Ram mɨnönj aij aramöm,
yad aip mɨdöm,
ake löm mɨd aij göl a gɨnö u,
aragnaböl,’ a gɨnö.

Manö klö hagem böɲ
nöp wasö gɨnö!” a ga.
*

12 Anib u, añ mam bi.
Nan si nan naij gɨmim, God
kamɨɲ mɨdöp u manö nipe
u arö gɨmim, gasi kale ke
nɨɲmim rö löp u, nɨɲ aij
gɨmim.

13 God Manö adɨɲ hagajɨn
u, “Ñɨn i God manö apdi
nɨɲeinabim u, manö nipe u
nɨɲ udmim,” a göp. Anib u,
uri hon “Ñɨn i” mɨdpun u,
pör pör ñɨn añt añt nañɨn
namam gau aip Krais manö
aij u hag amɨl apɨl göl gɨ, pen
pen hag ñɨmim, gasi halö
mɨdmim. Wasö u, Seden
kalöp nan si nan naij gep
manö piral rɨmnap hagöm
kalöp ɨp gɨ ud arö Krais
manö aij u arö gɨnabim.

14 Nöd Krais manö aij nipe
u nɨɲun, manö nipe nɨɲ ud
pɨdönj gun, nɨp cɨg aij gɨno
u rö, hainö pör nöp klö gun
anib unbö rö nöp Krais manö
aij nipe u nɨɲ ud pɨdönj gun,
nɨp cɨg aij gun gasi halö
mɨdeinabun u, Krais nɨbi bi
nipe mɨdun nɨp aip jɨm ñöl
wög gɨpun.

15 God Manö adɨɲ hagajɨn
u hagöp,

“Ñɨn i God manö apdi
nɨɲeinabim u,
manö nipe u nɨɲ udmim.

Napıs nahai bi hadame nöp,
God nipe hanıp nɨhön
gɨnab a göm, manö
yad u nɨɲagöm,
gasi kale ke nöp nɨɲöm gɨlö
armɨdöp.

Napıs nahai bi gɨla rö
u, kale God manö hag
juagmim,” a ga. *

16 Mosıs nipe Isrel nɨbi bi
nöp udöm Ijip nɨbö daua nɨbi
bi anib gau magöɲhalö God
manö nɨɲöm jɨ nɨɲla. *

* 3:7: Sam 95:7-11

* 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5

* 3:11: Nab 14:21-23

* 3:15: Hib 3:7-8

* 3:16: Nab 14:1-35

17 Mî ñin juöl mîhau Isrel nîbi bî nöp nan si nan naij gî mîdlö, God kalîp mulu lugöl gî mîdö nîjöl gî, ram mînönj kabö nöp mîdöp anj gau mîdöm iru nöp um hakla. *

18 Pen Isrel nîbi bî nöp pör nöp God nîp jî nîjöm, manö nîpe hagöp rö gagla u me, God nîpe manö klö hagöm, “Yad kalöp nîjnö mulu lugö, ram mînönj aij arammim, yad aip mîdmim ake limim mîd aij gîmim a gînö u, aragnabim,” a göm, böj nöp wasö ga.

19 Anîb u nîjbun, manö nîpe nîj udagla u me, am ram mînönj aij ake löm mîd aij gîblap au aröl rö laga.

4

1 “Kale ram mînönj aij arammim, yad aip mîdmim ake limim mîd aij gînabim,” a ga manö u Isrel napîs nahai bî nîj udagla. Pen uri God hanîp nöp manö nîj anîbu hagöp. Anîb u, kale magöjhalö nîj aij gîmim, hon magöjhalö ram mînönj aij aramun, God aip mîdun ake lun mîd aij gun, a gî gasî nîjmim. Nîj aij gîpe, God kalöp nîbi bî aîñ ap, nan aij nöp ñînbabin a gînö u udagnabön, a gagnîm.

2 God gö Kraîs manö aij u Isrel nîbi bî kalîp hag ñîlö nîjla rö, hanîp u rö nöp Kraîs manö aij u hag ñîlö nîjno. Pen Isrel nîbi bî Kraîs manö aij u nîjöm, nîj

hagöp a göm, nîj udagla. Anîb u, Kraîs manö aij u kalîp gî ñaga.

3 Pen hon nîbi bî Kraîs manö aij u nîjun, nîj hagöp a gun nîj udpun gau, “Kale ram mînönj aij arammim, yad aip mîdmim ake limim mîd aij gînabim,” a ga u, manö nîj anîbu haga rö gînabun. God haga, “Anîg gîla u, yad kalîp nîjnö mulu lugö,

‘Ram mînönj aij aramöm, yad aip mîdöm, ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl,’ a gînö.

Manö klö hagem böj nöp wasö gînö!” a ga. God anîg haga u pen nîpe hadame dagol gau ram mînönj i gî laga ñîn u, nan magöjhalö gî nab gau magöjhalö hadö gasî nîjöm gînabin a ga. *

4 God Manö u adîj ap amgö lî nîjmön, ñîn mudun u manö rîmnap nîjnabön. Manö anîbu kalî klîñ rîkôm hagla, “God ñîn unbö kagoñ jîj ram mînönj nan gau magöjhalö gî lî haköm, ñîn mudun jîj u ake lînam a göm, yîharîj mîdeia,” a gîla. *

5 Pen God Manö adîj mîdö nöp hagajîn anîbu, God haga, “Ram mînönj aij aramöm, yad aip mîdöm, ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl,” a ga. *

6 God gö Kraîs manö aij u Isrel nîbi bî kalîp hag ñîla

* 3:17: 1Ko 10:10

* 4:3: Sam 95:11; Hib 3:11

* 4:4: Jen 2:2

* 4:5: Sam 95:11

pen nɪ̃jöm, nɪ̃jō hagöp a göm, nɪ̃j udagla. Anɪ̃b u me, ram mɪ̃nönj aij aramöm, God aip mɪ̃döm ake löm mɪ̃d aij gɪ̃blap u, aragla. Pen nɪ̃bi bɪ̃ ke nɪ̃bö rɪ̃mnap arnaböl.

⁷ Anɪ̃b u, nɪ̃bi bɪ̃ manö nɪ̃pe nɪ̃jöm arö gɪ̃la gau umlö, mɪ̃ iru nö̃p inö, bac ɪ̃taɲ Depid God Manö kalɪ̃ kɪ̃ɲ rɪ̃kôm, manö magö uri nö̃p hagajɪ̃n u hagöm haga,

“Ñɪ̃n i God manö apdi nɪ̃jeinabim u, manö nɪ̃pe u nɪ̃j udmim. God manö nɪ̃pe nɪ̃jmim iru gö̃p a gɪ̃mim jɪ̃ nɪ̃jagmim,” a ga.

Pen God kauyaɲ u, “Ñɪ̃n i” a ga u me, hon nɪ̃jbun, ñɪ̃n nɪ̃pe nɪ̃bi bɪ̃ udnab ñɪ̃n u auagöp; mɪ̃dep nö̃p mɪ̃döp. *

⁸ Pen kale hagnabim, “God hadame nö̃p, ‘Ram mɪ̃nönj aij arammim, yad aip mɪ̃dmim ake ɪ̃mim mɪ̃d aij gɪ̃nabim,’ a ga u, bɪ̃ kub Josua apɪ̃s bac bɪ̃ kalɪ̃p dam ram mɪ̃nönj Kenan arö, mɪ̃d aij gɪ̃la adö u haga,” a gɪ̃nabim. Pen ñɪ̃n anɪ̃bu nö̃p hagaga; kale amöm ram mɪ̃nönj Kenan mɪ̃dlö nɪ̃jöl gɪ̃, manö anɪ̃bu kauyaɲ haga. *

⁹ Anɪ̃b u, God nɪ̃pe ñɪ̃n mudun u ake löm mɪ̃d aij ga rö, nɪ̃bi bɪ̃ nɪ̃pe u rö nö̃p ake löm mɪ̃d aij gɪ̃naböl.

¹⁰ God ñɪ̃n kagoɪ̃ jɪ̃ɲ wög göm, ñɪ̃n mudun jɪ̃ɲ u ake löm yɪ̃harɪ̃ɲ mɪ̃deia rö, nɪ̃bi bɪ̃ an an God ram mɪ̃nönj aij au arnaböl gau, kale anɪ̃b

unbö rö nö̃p wög geila u arö göm, ake löm, yɪ̃harɪ̃ɲ am nɪ̃pe aip mɪ̃d aij gɪ̃naböl. *

¹¹ Anɪ̃b u, ram mɪ̃nönj aij anɪ̃bu aramun, God aip mɪ̃dun ake lun mɪ̃d aij gɪ̃nabun a ga manö u, kɪ̃lö gun, nɪ̃j ud pɪ̃dön gun, God Manö hagöp rö nö̃p göl gɪ̃ mɪ̃daiun. Anɪ̃g unbö rö gɪ̃nabun u, Isrel nɪ̃bi bɪ̃ nö̃d God manö haga u nɪ̃j udagöm ram mɪ̃nönj aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon nɪ̃bi bɪ̃ aɲɪ̃ ap unbö gagnab.

¹² Nɪ̃hön gɪ̃nɪ̃g: God Manö u kamɪ̃ɲ nö̃p mɪ̃döp. God Manö u, nan nɪ̃hön gɪ̃nɪ̃g gɪ̃nab. Ru mɪ̃lö kɪ̃d gau magöɲhalö kaɪ̃u gö̃p; God Manö u kɪ̃d yabɪ̃ɪ̃. Anɪ̃ hanɪ̃p yaɲ amöm, gasɪ̃ rɪ̃mɪ̃d mɪ̃dmagö ke löm ana ke löm gɪ̃nab; anɪ̃ hanɪ̃p yaɲ amöm, le goɪ̃ ke löm le cɪ̃l ke löm gɪ̃nab; anɪ̃ hanɪ̃p yaɲ amöm, gasɪ̃ aij nɪ̃jbun aka gasɪ̃ naij nɪ̃jbun u, ud hö̃ɲ lö nɪ̃j aij gɪ̃nabun. *

¹³ Nɪ̃hön nɪ̃hön gɪ̃nabun gau, God nɪ̃j mɪ̃dö nɪ̃jöl gɪ̃ gɪ̃nabun; agamɪ̃j pi göl gun rö lagöp. Pen nɪ̃pe nö̃p hanɪ̃p manö kub göm, nɪ̃hön nɪ̃hön gɪ̃pun manö u hag nɪ̃jō nɪ̃jöl gɪ̃ nɪ̃p hag ñɪ̃nabun.

Jisas God nɪ̃p nan sabe gep Bɪ̃ Kub yabɪ̃ɪ̃ mɪ̃döp

¹⁴ Anɪ̃b u, God Nɪ̃p Nan Sabe Gep Bɪ̃ Kub Yabɪ̃ɪ̃ hon u, God Ñɪ̃ nɪ̃pe Jisas u, amöm

* 4:7: Sam 95:7-8

* 4:8: Dud 31:7; Jos 22:4

* 4:10: Hib 4:4

* 4:12: Ep

6:17; Rep 1:16; 19:13-15

Nap aip mîdöp rö, Krais manö aij nîŋ udpun u, nîŋ ud pîdöŋ göl gi mîdaiun. *

¹⁵ God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u apöm mînör il i mîdmîdöp rö, nan si nan naij hanîp tîp gi ud arnîm rö löp gau abe, marö hanîp nîhön nîhön göp gau abe, nîp u rö nöp ga u pen nîpe gi naij gaga. Anîb u, marö nîhön nîhön hanîp gî nab u, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u nîŋ aij göp rö, hanîp mög yabîl nîŋöm,

¹⁶ bî anîbö hon aij yabîl u mîdöp. Anîb u, hon gac halö mîdpun u, God anînîŋ göp Bî u nîp pîñîŋ gun, arö gagun. God hanîp mög nîŋöm, Nî nîpe nîp yuö apöm uma rö, God sea Kîŋ asîk mîdöp söl au areinabun u, nîpe hanîp mög nîŋöm ud aij göm abad mîd aij gö agamîj mîd aij gî nabun. *

5

¹ Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau magöŋhalö, bî yîharîŋ nîbi bî anî gau nîbö u pen God kalîp hag lö, bî anî nîbö mîdöm wög nîpe u gîpal. Nîbi bî nan si nan naij gîpal u nîŋöm, kaj meme aka kaj sipsip dap bî God nîp nan sabe gep bî kub nîlö, kale pen bîd adö u pak lauöm, God nîp sabe gi nîbal. Wög kale ap pen, nîbi bî God nîp gasî nîŋlö aij gö, nan rîmnap dap bî God nîp nan sabe gep

bî kub nîlö kale nan anîb gau God nîp sabe gi nîbal.

²⁻³ Pen bî God nîp nan sabe gep bî kub anîb gau, bî yabîl gau me, kale ke u rö nöp nan si nan naij gîpal. Anîb u, nîbi bî rîmnap gau nan si nan naij kale gîpal u abe, kale ke nan si nan naij gîpal u abe gasî nîŋöm God nîp nan sabe gi nîbal. Anîb u, nîbi bî nîŋ aij gagpal gau ap lug paknîg rö geinaböl u, God nîp nan sabe gep bî kub u kalîp mög nîŋöm, manö hain hagpal. *

⁴ Kale ke, bî kub mîdno a göm, wög anîbu udagpal; God Eron nîp hag lö wög anîbu gîmîdöp rö, kalîp anîg unbö rö nöp hag lö gîpal. *

⁵ Adö anîbu nöp, Krais nîpe ke, yad bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl mîdeinam a göm hagaga; God nöp nîp haga,

“Ne Nî yad;

mîñi yad Nap ne,” a ga.

⁶ Pen God Manö u adîŋ ap amgö lî nîŋun, God manö ap halö haga u nîŋbun. Nî nîpe nîp haga,

“Melkisedek nîpe yîp nan sabe gep bî mîdmîdöp rö u,

ne yîp nan sabe gep bî pör pör nöp mîdeinabön,” a ga. *

⁷ Pen Jisas mînör naböŋ adö il i mîdöm, nîp alnîg geila, Nap nîp mîtöŋ göl gi, meg mîgan dap ranöm sabe göl gi mîdeia. Nap nîp hag nîŋöm haga, “Yîp

* 4:14: Hib 3:1; 10:23 * 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks

28:1 * 5:6: Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1

abad mɪdaimön. Pen anig anig gɪmön hagagabin; ne ke nɪŋban rö yɪp gɪmön,” a ga. Jisas anig hagö, God manö nɪpe nɪŋöm, hag nɪŋa rö nöp ga. *

⁸ Jisas nɪpe God Ñi nɪpe yabɪt u pen nɪpe mɪŋör udöm uθham mɪdmɪdöp u, yad aige gö Nap manö hagnab rö gɪnabin a gɪ gasɪ nɪŋöm, anig unbö rö nöp geia.

⁹ Pen Nap manö nɪhön haga, magöŋhalö ga u me, nɪpe nɪbi bɪ manö nɪpe nɪŋ udöm hain gɪpal gau ud asɪk yuö, kale ram mɪnön aij kumi kabö adö laŋ au aramöm pör pör nöp kamɪŋ nöp mɪd aij gɪnaböl.

¹⁰ Pen adö anɪbu nöp, God Jisas nɪp haga, “Melkisedek nɪpe yɪp nan sabe gep bɪ mɪdmɪdöp rö u, ne yɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt mɪdeinabön,” a ga.

God manö yuö yabɪt u nɪŋ aij gɪmim, nɪŋ ud pɪdöŋ gɪmim

¹¹ Manö kalɪ klɪŋ rɪkabin anɪb i rö iru mɪdöp u pen yɪŋɪd nɪŋagpim u rö, uθham hagnö nɪŋnabim.

¹² Kalöp God Manö pör hag ñɪbun u nɪŋ aij gɪmim nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag ñɪbep u pen yɪŋɪd nɪŋagpim rö, manö nöd nɪŋeb gau kalöp kauyaŋ hag ñun rö löp. Mɪñi nan klö ñɪŋbep rö u pen ci ñɪŋ nöp mɪdpim. *

¹³ Ñi painaŋ ci ñɪŋ nöp mɪdpal gau, nagɪ adö u

aij, nagɪ adö u naij a göm nɪŋagpal.

¹⁴ Pen nɪbi bɪ gasɪ halö gau gɪ damöm, adö u gep, adö u gagep a göm nɪŋ aij gɪpal. Kale nan magö yabɪt ñɪŋbal.

6

God manö yuö u nɪŋ udun

¹ Krai manö aij kalöp pör hag ñɪbal gau, kauyaŋ hagem kauyaŋ hagem hagagnabin. Ram gɪnɪg, padö bɪnɪŋ göm kauyaŋ ud juöm, kauyaŋ u bɪnɪŋ göm, kauyaŋ u bɪnɪŋ göm gagpal. Anɪb u, hon ke nöp klɪŋ aij gun me, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinabun a gun gasɪ nɪŋmɪdun u böŋ nöp arö gun, God Ñi nɪpe nɪp yuö hanɪp a göm uma manö aij u böŋ nöp nɪŋ udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun.

² Ñɪg pakpal manö u; God kalɪp ud aij gɪnɪm a göm ñɪmagö nabɪc adö lɪbal manö u; nɪbi bɪ umöm urakpal manö u; God nɪbi bɪ magöŋhalö manö kub hagöm kalɪp nɪme lö rɪmnap ilön pör udnaböl manö u; manö anɪbu kauyaŋ hagagnabin. Krai manö aij nöd nɪŋbe anɪb gau, gasɪ nɪŋ nöp mɪdöl gɪ, Krai manö aij rɪmnap halö nɪŋnabim u aij.

³ Anɪb u, God hanɪp abad mɪdö nɪŋöl gɪ, Krai manö aij rɪmnap halö hag ñɪno nɪŋnabim.

⁴ Nɪbi bɪ Krai manö aij nɪpe nɪŋ udöm, hainö arö

gɪnaböl gau, kale kauyan nan si nan naij gɪpal u mög nɪŋöm, Kraiss manö aij nɪpe u nɪŋ udagnaböl. Kale God mailö aij nɪpe u hadö nɪŋla; God nan aij kumi kabö adö laŋ nɪbö ñöb u hadö nɪŋla; Ana Uɫ nɪpe kalɪp aŋ daŋ hadö aua.

⁵ God Manö aij u dö yabɪɫ göp u hadö nɪŋla; God nɪpe nɪbi bɪ ram mɪnönj ɪɫ i abad mɪdnɪg gab u, klö nɪpe u hadö nɪŋla.

⁶ Nan anɪb gau magöŋhalö hadö nɪŋla u pen Kraiss manö aij u arö gɪla. Anɪb u, kale kauyan nan si nan naij gɪpal u mög nɪŋöm, Kraiss manö aij nɪpe u nɪŋ udagnaböl. Nɪhön gɪnɪg: God Ñɪ nɪpe u kauyan mab kros ba laŋ al pak lɪlö nɪbi bɪ gau nɪp hag junaböl. *

⁷ Mɪnönj au yɪŋ yɪmlö, möŋ paköl gɪ paköl gɪ, yɪŋ ran aij göm nan magö pɪɫ aij gö, nɪbi bɪ ñɪ pai wög anɪbu ñɪŋnɪg gaböl gau ñɪŋöl. Anɪg gö God mɪnönj anɪbu ñɪñɪ löm nan aij ñɪnab.

⁸ Pen mɪnönj au yɪŋ yɪmlö, möŋ paköl gɪ paköl gɪ, kɪpɪɫ kalɪ kalɪ halö gau nöp ranö, nan magö pɪɫagnab u, mɪnönj anɪbu mɪnönj naij yabɪɫ. God mɪnönj anɪbu manö klö hagö mab ke yaŋ innɪm rö löp. *

⁹ Pen bɪ nɪŋeb aij yad gau. Manö kub rö hagabun u pen kale ke Kraiss manö aij u arö gɪpim a gun hagagabun; nɪŋ aij gɪmim a gun hagabun.

Nɪhön gɪnɪg: Kraiss nɪbi bɪ nɪpe mɪdmim, nɪbi bɪ nɪpe gau gɪpal rö gɪpim u nɪŋbun.

¹⁰ God halöwaɫö gagnab; hagöp rö nöp gɪnab. Kale nöd God nɪp wög gɪmim, mɪdmagö lɪmim, nɪbi bɪ nɪpe kalɪp ud aij gɪmim gɪ ñɪbe u abe, mɪñi u rö nöp ud aij gɪmim gɪ ñɪbim u abe, nɪpe hauɫ gagnab. *

¹¹ Pen hanɪp aij gɪnab u, kale magöŋhalö adö anɪbu nöp pör nöp göl gɪ mɪd dammim mɪd dammim, amun God aip pör nöp mɪd aij gun a gɪmim gasɪ nɪŋbim rö, gɪnab.

¹² Kalöp iru maru gɪnɪm rö löp u, nɪŋ aij gɪmim. Kraiss manö aij nɪpe u nɪŋ ud pɪdönj göm, marö auö klö göm gasɪ halö mɪdpal nɪbi bɪ gau, God nan aij ñɪnabin a ga u udnaböl. Kale anɪb unbö rö nöp göl gɪ mɪdpe, kalöp nan aij anɪbu ñɪnab.

¹³ God bac ɪlaŋ Ebrahim nɪp manö nɪŋö u hagnɪg, bɪ kub God rö ap halö mɪdageia nɪŋöm, nɪbi bɪ rɪmnap hib kale hagaga; hib nɪpe ke hagöm haga,

¹⁴ “Yad mɪdpin rö, nöp manö nɪŋö yabɪɫ hagabin, nöp abad mɪdnö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ ne iru yabɪɫ mɪdeinaböl,” a ga. *

¹⁵ Ebrahim manö nɪpe anɪbu nɪŋöm, agamɪj abad mɪdö mɪdö, God nan aij haga u uda.

* 6:6: Mad 12:31; Hib 10:26-27; 1Jn 5:16

* 6:8: Jen 3:17-18

* 6:10: Hib

10:32-34 * 6:14: Jen 22:16-17

16 Hon nı̄bi bı̄, manö klö nı̄jö yabı̄l hagnı̄g, bı̄ kub ap hib nı̄pe hagun, nı̄jö yabı̄l hagabun a gı̄pun. Anı̄g gı̄no, nı̄bi bı̄ gau nı̄jȫm, u rö nȫp u nı̄jö yabı̄l hagaböl a gal.

17 Anı̄bu rö, God hib nı̄pe ke hagöm, “Yad mı̄dpın rö, nȫp manö nı̄jö yabı̄l hagabin,” a ga u, nı̄bi bı̄ gau ñı̄ pai yag daunaböl gau, yad gası̄ hain nı̄jem adö ke gagnabin u, nı̄j aij göl a göm, manö anı̄bu rö haga.

18 Anı̄b u, hon nı̄bi bı̄ nan si nan naij gun, pı̄ñı̄g God nı̄p lau adö aubun gau, nı̄jö nȫp nan aij kalı̄p ñı̄nabin a ga u udnı̄g gabun a gun, gası̄ halö mı̄daiun. God hib nı̄pe ke hagöm, yad mı̄dpın rö, a ga; nȫp manö nı̄jö yabı̄l hagabin, a ga. Manö mı̄hȫp haga u, God manö pı̄ral hagnı̄m rö lagöp. Ke gagnab. *

19 God Ram Magö Raul Mı̄gan Uı̄ Ke Yabı̄l u waı̄ı̄j bad yuö yuö gö, nı̄p amgö nı̄jagpun u pen manö nı̄jö yabı̄l u hagö, gası̄ añı̄ anı̄bu nȫp nı̄jun, gası̄ halö nı̄p abad mı̄dpun. Manö nı̄jö yabı̄l anı̄bu, God ram magö raul mı̄gan nı̄pe u aröp u me, kabö klö rö mı̄döp; anı̄ aña gagnab. *

20 Melkisedek nı̄pe bı̄ God nı̄p nan sabe gep bı̄ mı̄dmı̄döp rö u, Jı̄sas nı̄pe God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabı̄l hon u lȫm, God Ram Magö Raul Mı̄gan Uı̄ Ke Yabı̄l u nȫd amöm, hanı̄p

a göm Nap nı̄p sabe göl gı̄ mı̄döp. Nı̄pe God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabı̄l pör pör nȫp mı̄deinab.

7

Kı̄j ap bı̄ God nı̄p nan sabe gep bı̄ mı̄dmı̄döp

1 Melkisedek anı̄bu nı̄pe Kı̄j mı̄döm, nı̄bi bı̄ ram mı̄nön̄j Salem abad mı̄döl gı̄, bı̄ God klö halö yabı̄l u nı̄p nan sabe gep bı̄ u u rö nȫp mı̄dmı̄döp. Pen Kı̄j rı̄mnap apöm, bac ı̄lan̄ Ebrahim nı̄p gı̄ naij geila, kalı̄p yu gı̄ yuöm, nan aij aij kale gau dap auö nı̄jöl gı̄, Melkisedek apöm nı̄p adan anı̄ au nı̄jȫm, God nı̄p sabe göm, Ebrahim nı̄p abad mı̄daimön a ga. *

2 Melkisedek anı̄g ga nı̄jȫm Ebrahim nan pı̄ñı̄ gı̄ daua gau, magȫnhalö nı̄me lı̄ Melkisedek nı̄p magö añı̄ ap ñöm, nı̄pe ke magö unbö ajı̄p lanı̄ uda. Pen Melkisedek hib nı̄pe u ı̄l mı̄hȫp mı̄döp. Hib nı̄pe Melkisedek u ud ado göm, “Kı̄j Aij Yabı̄l Nöp Göp” a gı̄pal. Pen nı̄pe ram mı̄nön̄j Salem Kı̄j mı̄dmı̄döp u, hib anı̄bu ud ado göm, “Kı̄j Agamı̄j Mı̄dep Magö Ñȫb” a gı̄pal.

3 Melkisedek nı̄pe bı̄ God nı̄p nan sabe gep bı̄ u pen nı̄me ı̄l u anı̄g göl mı̄döp, nap nı̄hi ı̄l u anı̄g göl mı̄döp a göm haglö nı̄jagpun. Pen nı̄p kalı̄ kliñ rı̄kla ñı̄n u, nı̄me yag daua ñı̄n u a göm haglö nı̄jagpun; uma ñı̄n u a göm u

* 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3

* 7:1: Jen 14:17-20

rö nöp haglö nɨɨagpun. Nɨpe pör nöp bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ mɨdöp rö, nɨpe God Ñɨ nɨpe rö mɨdöp.

4 God bac ɨɨɨ Ebrahim nɨp nɨɨö aɨj gö, bɨ kub mɨdeɨnabön a ga u nɨɨbun nɨpe bɨ kub mɨdeɨa. Pen Ebrahim Melkisedek nɨp bɨ kub yabɨɨ mɨdeɨa u nɨɨöm, nan pɨɨ gɨ daueɨa gau, nɨme lɨ nɨp magö aɨɨ ap ñöm, nɨpe ke magö unbö aɨɨp laɨ uɨa.

5 U nöd yabɨɨ aɨɨ ga. Hainö Mosɨs nɨp yag daueɨla kub göm, God Manö u aɨɨɨ ap kalɨ kɨɨñ rɨköm haga, “Ebrahim rɨkö rɨk damöm, nɨbi bɨ Lipai ɨɨ mɨɨpal gau God nɨp nan sabe gep wög gɨ mɨdlö nɨɨöl gɨ, kale Isrel nɨbi bɨ gau magöɨɨalö, mani nan nɨɨhön nɨɨhön uɨnabim gau, kalɨp nɨme lɨ magö aɨɨ aɨɨ dap ñɨmim, kale ke unbö aɨɨp laɨ u uɨmim,” a ga. Anɨb u, hon Mosɨs lo adö u nɨɨun nɨɨbun, kale magöɨɨalö Ebrahim ɨɨ nɨpe mɨɨmɨdal u, pen namam Lipai ɨɨ mɨɨmɨdal gau kalɨp pör magö aɨɨ ap nɨme lɨ ñɨmɨdal. *

6 Pen God bac Ebrahim nɨp haga, “Nɨbi bɨ ne gau uɨ aɨj gɨnabin,” a ga. God manö haga ñɨn u, Ebrahim nɨpe bɨ rɨmnap kalɨp nan ñagmɨdöp; pen Melkisedek apöm Ebrahim nɨp nɨɨöm, God nɨp sabe göm, Ebrahim nɨp abad mɨɨdaimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö aɨɨ ap nɨme lɨ Melkisedek nɨp ña.

Pen Melkisedek Lipai ɨɨ bɨ ap mɨɨdagmɨdöp.

7 Hon nɨɨbun, bɨ ap apöm bɨ ap God nɨp sabe göm, bɨ anɨbi nɨp abad mɨɨdaimön a geɨnab u, bɨ God nɨp sabe gɨnab u bɨ kub, bɨ ap bɨ pro. Anɨb u, hon nɨɨbun Melkisedek bɨ kub, bac Ebrahim bɨ pro.

8 Bɨ Lipai ɨɨ Isrel nɨbi bɨ magö aɨɨ nɨme lɨ ñɨmɨdal u uɨdöm, mɨɨ damöm mɨɨlep löm umla. Pen Melkisedek nɨpe Ebrahim magö aɨɨ ap nɨme lɨ ña uɨa u, God Manö u kalɨ kɨɨñ rɨköm, Melkisedek umöm wög nɨpe arö ga a göm, hagagla.

9-10 Ebrahim Melkisedek nɨp nan nɨme lɨ ña anɨbu, ñɨ pai rɨk dauaga ñɨn u ña. Hainö me, Aisak nɨp rɨkö, Aisak pen Jekop nɨp rɨkö, Jekop Lipai nɨp rɨkö, rɨk amɨɨ apɨɨ gɨlö, Lipai bɨ anɨb gau God nɨp nan sabe gep bɨ wög gɨlö nɨɨöl gɨ, Isrel nɨbi bɨ gau mani nan kale gau kalɨp nɨme lɨ ñɨmɨdal. Pen Ebrahim Melkisedek nɨp nan nɨme lɨ ña u, kalɨp rɨk dauagla magö u ña u me, Ebrahim abe, bac nɨpe Lipai ɨɨ abe, Melkisedek nɨp nɨme lɨ ñeb rö nöp mɨɨdeɨla u nɨɨbun.

Bɨ God nɨp nan sabe gep gɨsön nɨbö u, bɨ nöd nɨbö gau ka kalɨp u uɨa

11 Mosɨs God Manö kalɨ kɨɨñ rɨköm, aɨɨ anɨg gɨmim a ga nɨɨöm, Juda nɨbi bɨ kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, Lipai ɨɨ God nɨp nan

* 7:5: Nab 18:21

sabe gep bî gau kalîp ñîlô, kale pak lauôm God nîp sabe gî ñîmîdal. Kale anîg gôl God nîbi bî nîpe mîdaiblap, God Bî hain nîbö Melkisedek rô ke ap yuagböp; Lipai bî gau, God nîp nan sabe gî ñôl gî nöp mîdaiblap. Pen God Bî hain nîbö Melkisedek rô ap yua.

¹² Bî God nîp nan sabe gep hain nîbö anîbu apôm, bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau ka kalîp udeinab u, lo hain nîbö u rô nöp apôm, lo nöd nîbö u ka u udnîm.

¹³ Pen God Manö adîŋ ha-gajîŋ i, bî God nîp nan sabe gep hain nîbö u, Bî Kub hon u nöp. Lipai nîbi bî îl u rîk damôm nîp rîk dauagla; Bî Kub hon îl nîpe u bî aîŋ ap God nîp nan sabe gep wög u gaga.

¹⁴ Juda nîbi bî îl u nöp rîk damôm Bî Kub hon nîp rîk daula. Pen Mosîs bî Juda îl rîmnap God nîp nan sabe gep wög gôl a göm manö rîmnap hagaga. *

¹⁵ Pen Bî God nîp nan sabe gep hain nîbö anîbu, Melkisedek bî God nîp nan sabe gep mîdmîdöp rô mîdöp u me, nan hagabin anîbi waiô yabîl mîdöp.

¹⁶ Bî Kub hon u, bî îl nîhôn mîdöp lo ap hagô, God nîp nan sabe gep bî ap mîdagöp. Pen nîpe bî klô ke halô mîdöp, nan ap nîp al pak lînim rô lagöp u me, God nîp nan sabe gep bî ap mîdöp.

¹⁷ Nîhôn gîŋîg: God Manö

adîŋ ap kalî kliñ rîkôm, God manö rîmnap Kraîs nîp haga u kalî kliñ rîkôm hagla,

“Bî yîp sabe gep Melkisedek rô
pör nöp mîdeinabôn,” a ga.

¹⁸ Lo God Mosîs nîp hagô Mosîs nîbi bî kalîp hag ña lo anîbu, nîhôn gîŋîg geia u gînim rô laga; manö yîharîŋ rô la u me, God nîpe ud ke gau la.

¹⁹ Lo God Mosîs nîp hagô Mosîs nîbi bî kalîp hag ña lo u, nan naij gau ap ud gö aîj rô laga. Pen God nîpe nan aîj hanîp ñôb; nan nöd nîbö u wasô. Anîb u, gasî halô mîdpun. Nan aîj hain nîbö u nîŋ udun, God mîdöp au söl aunabun. *

²⁰ Bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau wög kale nöd udla ñîŋ u, God manö klô rîmnap hagaga. Pen Bî Kub hon God nîp nan sabe gep bî la ñîŋ u, God manö klô ke hagôm haga.

²¹ Bî Kub hon God nîp nan sabe gep bî lîŋîg, God manö klô ke hagôm haga,

“Yad Bî Kub, yad manö nîŋö yabîl hagabin;

hainö manö ap ke ha-gagnabin.

Ne pör nöp yîp nan sabe gep bî mîdeinabôn,” a ga.
*

²² God manö klô hagôm manö nîŋö yabîl haga u me, hon nîŋbun Jîsas uma u me, God manö hain nîbö aîj yabîl u ud ke gau lagnab. *

* 7:14: Aîs 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5
Hib 8:6; 12:24

* 7:19: Hib 9:9

* 7:21: Hib 5:6

* 7:22:

²³ Bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau, iru nöp rö wög anîbu udla. Ap umö, bî God nîp nan sabe gep hain nîbö ap haglö, wög anîbu gî mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp. Anîbu me, ap pör mîdagmîdal.

²⁴ Pen Jisas anîbu rö gagöp; nîpe pör kamîŋ mîdöp u rö, wög anîbu arö gagöp. God nîp nan sabe gep bî pör nöp mîdeinab.

²⁵ Jisas pör nöp kamîŋ mîdeia, uri kamîŋ mîdöp, hainö pör nöp kamîŋ mîdeinab u me, nîbi bî God nîbi bî nîpe mîdnîg, Jisas kalîp a göm uma manö aij u nîŋ udeinaböl u, nîpe pör nöp kalîp ud asîk yunîm rö löp. *

²⁶ Jisas nîpe bî u† yabî†; nîpe nan si nan naij pro pro rîmnap gagöp; nîpe asîŋ mîdagöp. Jisas ram mînönŋ î i nîbi bî nan si nan naij gîpal gau aip mîdeia u pen God nîp ud ke dam ram mînönŋ aij kumi kabö adö lagod au la. God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon me u. Hanîp gî ñî aij gînîm rö löp.

²⁷ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî† yîharîŋ gau, ñîñ añî añî pör nöp nan si nan naij kale ke gîpal rö, nan pak God nîp sabe gî ñöm, hainö nîbi bî ke nîbö gau nan si nan naij gîpal rö, nan pak sabe gî ñîbal. Pen Jisas hanîp nîbi bî gau magörĥalö, nan si nan naij gîpun u nîŋöm,

mañ añî yabî† mab ba lan nîp ke sabe gî ña. Me aij! *

²⁸ Lo God Mosîs nîp hagö Mosîs nîbi bî kalîp hag ña lo u hagöp rö göm, bî nan si nan naij gîpal gau kalîp hag lîlö, kale bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî† mîdpal. Pen hainö u, God manö ke klö hagöm manö nîŋö yabî† haga u, God Ñî nîpe ke hag la. God nan nîhön nîhön Ñî nîpe gînîg gab a göm gasî nîŋa u, Ñî nîpe nan magörĥalö gînîm rö löp.

8

Jisas nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon

¹ Pen manö hagabun î u anîg göl mîdöp: God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon u amöm God kumi kabö adö lan au mailö halö mîdöp u ñîmagö yîjîg bönŋ lau adö asîk mîdöp.

² God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon anîbu, nîpe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, nîbi bî gî lagla; God sabe gep ram nîŋö u, God Bî Kub nîpe ke gî la.

³ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî† mînönŋ adö î i gau magörĥalö, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep bî kub yabî† ñîlö, kale pen rîmnap pak God nîp aij a göm sabe gî ñîmîdal; rîmnap pen pak nan si nan naij göm gac halö mîdpal u God nîŋmön arö

* 7:25: Ro 8:34

* 7:27: Hib 5:3

g'inim, a göm, b'id adö u pak lauöm God n'ip sabe g'i n'imidal. An'ib unbö rö nöp, God N'ip Nan Sabe Gep B'i Kub Yab'it hon nan rimnap God n'ip n'inig ga.

4 Jisas ram m'inönj kumi kabö adö laj m'idöp u me, n'ipe God N'ip Nan Sabe Gep B'i Kub Yab'it m'idöp. Pen n'ipe ram m'inönj it i m'idböp, God n'ip nan sabe gep b'i ap m'idagaiböp. N'ihön g'inig: God haga rö, b'i Lipai it yag daubal gau nöp, God n'ip nan sabe gep wög göl g'i, Mos'is lo manö kal'it k'liñ r'ika rö n'inöm, nan pak God n'ip sabe g'i n'ibal.

5 Pen m'inönj nabönj adö it i God n'ip nan sabe gep wög g'ipal u, ana ral n'inöm g'ipal rö nöp g'ipal; nan yab'it u ram m'inönj kumi kabö adö laj au m'idöp. Adö an'ibu nöp, Mos'is God sabe gep sel ram u g'inig ga u, God n'ip haga, "Nö ilö gau m'idmön, yad nöp yamnö n'inra rö nöp magönhalö an'ib unbö rö nöp g'imön," a ga. *

6 God N'ip Nan Sabe Gep B'i Kub Yab'it hon Jisas, b'i God n'ip nan sabe gep b'i kub yab'it nöd n'ibö gau g'imidal rö gagab; n'ipe wög kub yab'it gab. God N'ip Nan Sabe Gep B'i Kub Yab'it hon Jisas gö God n'ibi b'i n'ipe udnab manö u, Mos'is kal'it k'liñ r'ika manö u rö m'idagöp. God n'ibi b'i n'ipe udnab manö u hagnig, n'ipe manö klö hagöm haga, "Yad kalöp manö n'injö hagabin,

n'ibi b'i yad kal'ip nan aij yab'it n'inabin," a ga. *

7 Pen God manö nöd hag la u aij gaiböp, manö g'isön n'ibö u dauagböp.

8 N'ibi b'i gau m'id aij gagla rö, God kal'ip hag g'inig, b'i manö hagep n'ipe ap gasi n'ö, God Manö kal'it k'liñ r'iköm haga,

"Yad B'i Kub kalöp hagabin, hainö yad Isrel n'ibi b'i gau abe

Juda n'ibi b'i gau abe kal'ip manö aij g'isön n'ibö hagnabin. *

9 N'ip'is n'hi ita'j gau kal'ip n'imagö adö lem

ud I'ip n'ibö daunö u pen manö hag adö añ'it lem hagnö u n'inageila u me,

yad kal'ip arö g'inö. An'ib u, manö an'ibu rö, kal'ip kauya'j ha-gagnabin.

10 Yad B'i Kub kalöp hagabin, hainö yad Isrel n'ibi b'i gau

kal'ip manö hain n'ibö hagem manö hag adö añ'it lem, lo yad u gasi m'idmagö a'j kale da'j li n'inö, n'in aij göm gasi n'inöl g'i m'id'inaböl.

An'ib u, yad God kale m'id'inabin; kale n'ibi b'i yad m'id'inaböl.

11 N'in an'ibu, n'ibi b'i yad gau, n'imdamam n'ibi b'i rimnap kal'ip,

'B'i Kub n'ipe God u n'in udmim,' a göm, ha-gagnaböl.

* 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40

* 8:6: Hib 7:22 * 8:8: Jer 31:31-34

Nihön g+nig: n+bi b+ pro abe,
n+bi b+ kub abe,
kale magöñhalö y+p
n+ñnaböl.

12 Nan si nan naij g+pal gau,
kal+p mög n+ñem arö
g+nabin.

Nan si nan naij g+pal gau
gas+ n+ñöl g+ m+dem
kal+p manö kub ha-
gagnabin," a ga.

13 God n+pe manö aij hain
n+bö an+bi hag löm, "manö
aij g+sön n+bö" haga u me,
hon n+ñbun manö nöd n+bö
u m+ñi ram lütö göp rö wög
m+dagöp a ga; nan lütö göp u
söl böñ nöp ur g+nig gab.

9

*God n+p nan sabe gep b+
nöd n+bö gau, meme sipsip
hagape u udöm, God n+p sabe
g+ñ+la*

1 God manö aij nöd haga
adö u hain göm, God n+p sabe
g+nig geila u, y+har+ñ sabe
göl rö laga; kñiñ aij göl g+
nöp sabe g+m+dal. God n+pe
hagö, sel ram ap g+ löm am
n+p sabe g+la. *

2 Sel ram an+bu, ram raul
m+gan m+höp geila. Ram
magö raul m+gan ap g+ löm,
Ram Raul M+gan U+ u a
g+la. Raul m+gan an+bu hapö
m+tañ lauep nan ap löm,
abañ bad ap löm, God n+p
sabe g+ ñeb bred u pör pör
dam abañ adö an+bu l+m+dal.

3 Pen ram magö raul m+gan
ap, wañj kub yab+ u p+ g+la.

Raul m+gan an+bu, Ram Raul
M+gan U+ Ke Yab+ u a g+la. *

4 Raul m+gan an+bu, mab
abañ bad ap g+ löm, kabö
gol ud pak go+ bad löm
magöñhalö har+ göl, nan
hañj aij auöp u adö an+bu
laum+dal. Kes kabö gol udöm
g+la kub ap, God Manö Aij
Kes Magö a g+m+dal u, u rö
nöp m+deia. Kes m+gan an+
b yañ, God lo manö kal+ kñiñ
r+ka kabö m+hau u abe, Eron
ilöñ ad+ñ ud ajep marep ga u
abe, nan mana rin kabö gol
udöm g+la m+gan u r+m leila
m+deia u abe l+lö m+dm+öp.
*

5 God m+öp i a göm, Kes
Magö m+deia adö adö au
g+lañ, ejol rö m+hau auan
bad halö böñ böñ geila. Nan
si nan naij g+pun gac u, God
n+ñöm arö gañ a göm, hagape
pro pro dap sabe g+ ñ+m+dal
añ an+bu. Nan an+ b gau
manö u, m+ñi hag m+löbö lem
kal+ kñiñ r+knam rö lagöp. *

6 Pen nan an+ b gau
magöñhalö g+lö m+dö n+ñöl
g+, b+ God n+p nan sabe gep
gau pör pör, sel ram raul
m+gan hön adö u amöm, God
n+p wög u g+m+dal. *

7 Pen b+ God n+p nan sabe
gep y+har+ñ an+ b gau, ram
raul magö añ yañ aröl rö
laga. M+ añ+ añ+, God n+p nan
sabe gep b+ kub yab+ u nöp,
sipsip hagape dam nöp, raul
m+gan an+bu arm+döp. Nan
si nan naij n+pe ke ga gau gac

* 9:1: Eks 26:1-30; 25:23-40

* 9:3: Eks 26:31-33

* 9:4: Eks 16:33; 25:10-16;

30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5

* 9:5: Eks 25:18-22

* 9:6: Nab 18:2-6

u abe, nıbi bı nıı aij gagöm nan si nan naij gıla gau gac u abe God nııöm arö gınım a göm, hagape u dam raul mıgan anıbu amöm, God nıp sabe gı nımıdöp. *

⁸ Ga anıbu, Ana Uı u hanıp yamö nııbun, sel ram anıbu ram raul mıgan mıhöp halö mıdmıdöp rö, Ram Raul Mıgan Kamıı Aij Uı Ke Yabıı anıbu aröl rö laga.

⁹ Pen gımıdal anıbu, God hanıp nıbi bı mııı mıdpun nııı i gası nııun a göm haga. Pen nan nımıdal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God nıp sabe gımıdal u abe, nan si nan naij gılö gac mıdmagö an kale daı mıdeia u kık gı yuö, God nıbi bı asıı mıdagöp nıpe mıdaiöl rö laga. *

¹⁰ Anıg gımıdal u, kale yıharıı nan nıııeb, nııg nıııeb, nııg pakep, nan adö adö gau nöp nııöm gımıdal. Lo manö nöd nıbö anıı gau nııöm nan klıı aij gımıdal anıbu, yıharıı God manö aij gısön nıbö hagnıg ga manö anıbu abad mıdöl gı, ana rö nııöm gıpal rö u gımıdal.

God nıp nan sabe gep bı hain nıbö u, hagape nıpe u ke dam God nıp sabe gı nıa

¹¹ Pen Krais geia nan aij hadö aua gau, nıpe ke nan aij gau God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıı mıdöp. Pen ram nıpe au bı an nıbö hon mıdöm hanıp gı nıab ram anıbu, nıbi bı gı lılö sel

ram nöd nıbö mıdmıdöp rö mıdagöp; God mıııı naböı i gı löm, Krais wög gab ram u gı laga. Krais wög gab ram u ram aij unbö ke.

¹² Krais kaj meme kaj kau pı paköm, hagape dam God nıp sabe gımıdal rö gaga; hagape nıpe u ke yua u nöp God nıp sabe gı nıa. Pen bı God nıp nan sabe gep nöd nıbö gau pör pör nöp hagape hon göm sabe gı nımıdal rö gaga; hanıp ud God aip jım nııııg, hagape nıpe ke maı aıı yabıı dam Ram Raul Mıgan Uı Ke Yabıı laı ara u me, hon pör pör nöp kamıı mıdaiun rö löp.

¹³ Nıbi bı lo nöd nıbö nııöm nan klıı aij gıııap rö gagöm asıı mıdmıdal nıbi bı gau aulö, bı God nıp nan sabe gep gau, nııı rııııap kaj meme ap pak hagape u udöm, nıbi bı anıı gau yuö pısmas gı paköm kamıı lıııdöp; nııı rııııap kaj kau nııar ap pak hagape u udöm, anıg gımıdal; nııı rııııap kaj kau neb pı ap mab laulö böı nöp in bıı rıka bad rııııap udöm, nııg halö uı maıı göm udöm u rö nöp nıbi bı kalıp gau yuö pısmas gı paköm kamıı lıııdöp. *

¹⁴ Hagape yıharıı pısmas gı yuö kamıı lıııdöp anıbu nııun nıııun, Ana pör pör nöp mıdöp u Krais Bı Uı Ke Yabıı u aip mıdöm, hanıp a göm umö, hagape yua u hanıp gö, nan si nan naij gıpun gac u mıdmagö an hon

* **9:7:** Lep 16:2-34 * **9:9:** Hib 10:1-2
19:9,17-19

* **9:13:** Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab

dan midöp u lik gi yuö, nagi ubi ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamij midöp u nip nöp wög gi ñun. *

Krais hagape nipe yua rö, hanip God aip ud jim ñöl la

¹⁵ Krais God manö aij gisön nibö dapöm bi an nibö midöp u, God nibi bi yad udnam a göm hag la gau, kalip nan aij ñinabin a ga nan gau udnaböl a göm göp. Krais uma u me, nibi bi Mosi lo manö ña u rib juöm, nan si nan naj gipal gau gac anibu lik gi yunim rö löp.

¹⁶⁻¹⁷ Nibi bi rimnap manö klö hagöm hagnal, "Yad umnö, nan yad gau hagnal rö nime limim," a gilo, manö anibu niñöm, yiharij nöp midlö midlö, böñ nöp umlö nöp, hagnal rö nime libal. Kale kamij midlö niñöl gi, nan kale nime lagnal.

¹⁸ Anib u rö, God manö aij nöd nibö Isrel nibi bi kalip haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anibu pidön ga.

¹⁹ God Mosi nip hagö Mosi lo manö köp kali klin rika. God manö anibu hagö, Mosi niñöm manö anibu magöñhalö nibi bi gau magöñhalö kalip hag ñi nabön juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñig rimnap halö hon göm, nan hisop a gal lö kid u udöm, sipsip un u ud adij lan adiköm,

ñig hagape anibu rauöm, lo manö köp anibu abe, nibi bi apöm mideila gau magöñhalö abe yuö pismas gi pakö haga, *

²⁰ "Hagape yunö köp abe kalöp abe pismas gi pakab anib i, God manö aij u klö hagöm hagöp u, kale anib unbö rö nöp gimim a ga u, hadö niñbun a gem yuabin," a ga.

²¹ Pen hagape rimnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö pismas gi paköm, nan niñön God nip nan sabe ginig lila ram anibu mideia gau magöñhalö yuö pismas gi paköm ga. *

²² Lo manö Mosi kali klin rika anibu amgö li niñun niñbun, nan niñön God nip nan sabe ginig lila ram anibu mideia gau magöñhalö rö, ke ut aij midageia; hagape ud yulö pismas gi pakö nöp, ut aij midmidöp. Lo manö Mosi kali klin rika anibu amgö li niñun niñbun, nibi bi nan si nan naj gilo, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anibu lik gi yumidöp. *

Krais hanip a göm umöm, gac hanip tik gi yuöp

²³ Nan anib gau, nan ram minön kumi kabö adö lan au midöp gau ana rö niñöm gipal rö nöp midmidöp. Pen nan ana rö midmidöp gau, sipsip ap hagape lugö me, gac anibu lik gi yua u me, nan yabit u ram minön kumi

* 9:14: 1Pi 1:18-19

* 9:19: Eks 24:6-8

* 9:21: Lep 8:15,19

* 9:22: Lep

kabö adö laŋ au mɨdöp u, nan yɨharɨŋ anɨb rö wasö, nan aij ke yabiɨ sabe gɨ ñeb.
*

²⁴ Sel ram nöd nɨbö Isrel nɨbi bɨ gɨ löm God nɨp sabe gɨ ñɨmɨdal u, nan ram mɨnön kumi kabö adö laŋ au mɨdöp gau ana rö nɨŋöm gɨpal rö nöp mɨdeia. Pen Krais ram mɨgan raul anɨbu rö araga. Nɨpe ram mɨnön kumi kabö adö laŋ au aramöm, uri hanɨp bɨ an nɨbö rö mɨdöm God mɨdöp aip mɨdöp.

²⁵ Isrel God nɨp nan sabe gep bɨ kub yabiɨ gau, mɨ aɨñ aɨñ, hagape kale ke wasö, sipsip nan gau paköm hagape udöm, God nɨp sabe gɨ ñɨnɨg, Ram Raul Mɨgan Uɨ Ke Yabiɨ raul mɨgan u armɨdal. Pen Krais adö anɨbu rö, ñɨn iru nöp nɨp ke sabe gɨ ñɨnɨg ram mɨnön kumi kabö adö laŋ au araga.

²⁶ Kale gɨmɨdal rö, Krais abe unbö rö gɨböp u, God hadame dagol gau mɨnön nabön i gɨ la ñɨn u rɨköm, mɨd damöm mɨdpun ñɨn i, Krais pör pör mɨ aɨñ aɨñ hanɨp a göm, ilön kub udöm umböp. Pen uri ñɨn hain nɨbö mɨdpun i, nan si nan naij gac u, nɨbi bɨ nöd mɨdmɨdal gau gɨla, nɨbi bɨ uri mɨdpun gau gɨpun, nɨbi bɨ hainö mɨdeinaböl gau gɨnaböl, nan si nan naij gac u magöŋhalö, mañ aɨñ yabiɨ nɨbi bɨ magöŋhalö a göm ram mɨnön iɨ i apöm uma. *

²⁷ Nɨbi bɨ gau magöŋhalö

mañ aɨñ yabiɨ umöm, hainö manö kub u nɨŋnaböl rö,

²⁸ Krais nɨpe mañ aɨñ nöp nɨbi bɨ nan si nan naij gac kale magöŋhalö ɨk gɨ yunɨg uma. Nɨpe bɨ aɨñ nöp; kale nɨbi bɨ iru yabiɨ. Krais kauyaŋ aunab. Pen kauyaŋ ado gɨ aunab ñɨn u, nɨbi bɨ nan si nan naij gɨpal gau kalɨp kauyaŋ nan sabe gɨ ñɨnam a göm auagnab; nɨpe anɨg hadö böŋ nöp ga. Pen nɨbi bɨ nɨp aij gö nɨŋöl gɨ abad mɨdpal gau kalɨp böŋ nöp udöm nan aij ñɨnabin a ga u ñɨnɨg aunab.

10

Sabe gep nöd nɨbö u, nan si nan naij gac u ɨk gɨ yuagnab

¹ Moɨs lo manö kalɨ kliñ rɨka rö nɨŋöm, sipsip nan gau pak sabe gɨpal u, yɨharɨŋ hainö gau gɨnɨg gab u ana ral nɨŋöm gɨpal rö gɨpal. Gɨpal anɨbu, mɨ aɨñ aɨñ pör gɨpal. Anɨb u, nɨbi bɨ God nɨp aunɨg gaböl gau, nan sabe gep lo gau hain göm, God nɨbi bɨ asɨŋ mɨdagöp nɨpe mɨdöl rö lagöp.

² Sipsip nan gau pak God nɨp sabe gɨ ñɨlö, God nan si nan naij gac kale u böŋ nöp ɨk gɨ yuböp u, gasɨ iru nɨŋöm, kauyaŋ gun kauyaŋ gun a göm gagblap; mañ aɨñ ap nöp göm arö gɨblap.

³⁻⁴ Kaj kau nɨbar hagape u abe, kaj meme hagape u abe, nan si nan naij gɨpal gac u ɨk gɨ yunɨm rö lagöp u me, mɨ aɨñ aɨñ pör nöp nan gau

pak God nîp sabe gîpal u, kale nîbi bî nan si nan naij gac halö mîdpal u hauł göl rö lagöp. *

⁵ Anîb u, Krais mîñnön naböŋ adö ił i aunîg göm, nîpe God nîp haga,

“Nîbi bî kale sipsip nan gau pak nöp sabe gîpal u nöp aij gagöp.

Nîbi bî nan nöp ñeb ap dam nöp ñîbal u nöp aij gagöp.

Pen ne yîp bî hañ roman ap gî lîban. *

⁶ Pen kaj kau kaj sipsip nan anîb gau halö laulö böŋ nöp in bîc rîköp u abe,

nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u gasî nîñöm sipsip nan gau pak sabe gîpal u abe, u rö nöp ne nîñö aij gagöp.

⁷ Pen manö rîmnap halö hagem hagnö, ‘God, yad mîdpin.

Hadame nöp köp u kalî kliñ rîköm hagla rö u, yad aubin u, gasî ne nöp nîñmön hagnabön rö gînabin,’ ” a ga.

⁸ Krais manö anîb mîhau haga. Manö ap u God nîp hagöm haga, “Nîbi bî kale sipsip nan gau pak nöp sabe gîpal u ne nîñö aij gagöp; nîbi bî nan ñeb ap dam nöp ñîbal u abe ne nîñö aij gagöp; kaj kau kaj sipsip nan anîb gau halö laulö böŋ nöp in habîk lugöp u abe ne nîñö aij

gagöp; nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u gasî nîñöm sipsip nan gau pak sabe gîpal u, u rö nöp ne nîñö aij gagöp,” a ga. Mosîs lo manö kalî kliñ rîkö mîdpin rö nöp sabe gî ñîmîdal u pen Krais nîñöm, “God nîp aij gagöp,” a ga.

⁹ Pen Krais manö ap God nîp hagöm haga, “God, yad mîdpin. Yad aubin u, gasî ne nöp nîñmön hagnabön rö gînabin,” a ga. Anîb u, nîbi bî nan pak God nîp sabe gî ñî mîdeila manö nöd nîbö u, God nîpe wasö göm, manö aij hain nîbö u gö pîdön gö ara.

¹⁰ Anîb u, Jisas Krais Nap manö u nîñöm, nan si nan naij gîpun gac u lîk gî yunîg, mañ añî yabîl hañ roman nîpe ke böŋ nöp sabe gî ña u me, hon nîbi bî magöŋhalö nan si nan naij gac u lîk gî ke gau yuö nîbi bî uł nîpe mîdpun. *

¹¹ Bî God nîp nan sabe gep gau ñîñ añî añî wög kale gîpal. Ñîñ añî añî kale pör pör nan gau pak God nîp sabe gîpal. Pen anîg gîlô, nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u lîk gî yunîm rö lagöp. *

¹² Pen Krais nîbi bî nan si nan naij gac u lîk gî yunam a göm nîp ke mañ añî ap nöp sabe gî ñöm, wög anîbu gî udpin a göm, am God ñîmagö yîjîg adö böŋ lau asîka.

¹³ Krais God ñîmagö yîjîg adö böŋ lau asîk mîdö nîñöl gî, God nîpe Krais nîp kauał

* 10:3-4: Hib 9:13 * 10:5: Sam 40:6-8

* 10:13: Sam 110:1

* 10:10: Hib 9:12 * 10:11: Eks 29:38

mauał midpal gau ma ara nipe mo gau linab. *

14 Krais nipe mañ añi nöp uma u, nibi bi nan si nan naij gac kale lik gi yuöp gau, kale nibi bi ut nipe hadö midpal. Pen kale nibi bi ut nipe pör nöp mideinaböl.

15 Ana Ut u rö nöp hanip manö anibu rö hag ñöb. Nipe manö hagep bi nipe ap nip gasi ñö, God Manö u adiñ ap kalı kliñ riköm haga,

16 “Yad Bi Kub hagabin, hainö yad manö hain nibö kalip hagem manö hag adö añi lem, lo yad u gasi midmagö an kale dañ li ñinö, niñ aij göm gasi niñöl gi mideinaböl,” a ga. *

17 Pen manö ap haga, “Nan si nan naij gipal u niñem arö gem, hainö gasi niñöl gi midageinabin,” a ga. *

18 Anib u hon niñbun, God nipe nibi bi magöñhalö nan si nan naij gipal gac u hadö niñöm arö göp rö, God nip nan sabe gep bi gau wög ap midagöp yabił.

God midöp söl auun

19-20 Añ mam bi. Jisas hañ roman nipe ke hagape nipe ke nöp sabe gi ñöm ilön udöm uma u me, wañj kub Ram Raul Migan Ut Ke Yabił pił gila u pak gi dö gö, adan gisön nibö adan kamñ arep ap hon böñ nöp hiıka. *

21 Krais nipe hon God il nipe midpun gau, bi ram nap nibö rö midöm, God Nip Nan Sabe Gep Bi Kub Yabił hon u midöp.

22 Anib u me, Krais nan si nan naij gipun gac u hadö lik gi yuö, gasi magö hon mid aij göp niñöm hon ñig pak aij gipun rö ut nöp midun, God manö aij u niñ ud pidöñ gun, gasi añi nöp niñun, God midöp au söl arun. *

23 God pör nöp hagöp rö nöp ginab u me, God hanip dam ram minöñ kumi kabö adö lañ au ud arnab a göp manö niñö anibu niñ ud pidöñ gun gasi halö abad midaiun. God hainö anig ginab manö u nibi bi gau hag ñibun rö, hon ke gasi añi anibu nöp niñ ud pidöñ göl gi midaiun.

24 Pen añ mam bi rimnap kalip midmagö lun gi aij gino, kale pen nibi bi rimnap kalip midmagö löm gi aij gilö, añ mam gau pen pen ud aij gun, gi ñun, pen pen midmagö lun, gi aij gun. Gası u nöp niñöl gi midaiun.

25 Nibi bi rimnap God Manö niñun a göm apöm magum gimıdal u pen hainö arö gipal rö, gagun. Bi Kub ado gi apöm manö kub hagnab ñin u söl midöp a gun, ap magum gun, manö aij niñbun u, pen pen hag ñöl gun, jim ñöl midaiun. *

Krais nip arö ginabun u,

* 10:16: Jer 31:33; Hib 8:10 * 10:17: Jer 31:34 * 10:19-20: Mad 27:51; Hib 4:16 * 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13

böŋ nöp ap lug pakun rö löp

²⁶ Krais manö aij manö yuö u haglö n-ŋ aij gun, pen ado g-ŋ nan si nan naij adö u kauyaŋ göl g-ŋ m-ŋdnabun u, nan ap God n-ŋp sabe g-ŋ ñ-ŋno gac hon u l-ŋk g-ŋ yun-ŋm rö lagöp. *

²⁷ Adö an-ŋbu, adan hon ap m-ŋdageinab. God n-ŋp p-ŋñ-ŋ gun, manö kub u abe, mab m-ŋtaŋ kub God kołmał n-ŋpe gau kal-ŋp in hij g-ŋ lugn-ŋg gab u abe abad m-ŋdeinabun. *

²⁸ Moŋs lo manö kal-ŋ k-ŋñ r-ŋka u, n-ŋbi b-ŋ n-ŋl-ŋlö, nan y-ŋhar-ŋ rö lö, r-ŋb r-ŋkeila u, n-ŋbi b-ŋ m-ŋhau aka m-ŋhau n-ŋgaŋ amgö n-ŋl-ŋlö, manö kub g-ŋm-ŋdal ñ-ŋn u, kal-ŋp mög n-ŋŋn-ŋm rö lagö, b-ŋ manö ud as-ŋkep gau manö an-ŋbu n-ŋŋ aij göm haglö böŋ nöp al pak l-ŋm-ŋdal. *

²⁹ An-ŋb u, n-ŋbi b-ŋ God ñ-ŋ n-ŋpe u nöp ałeb ałeb ñ-ŋnaböl u, God n-ŋbi b-ŋ manö kub hagnab ñ-ŋn u kal-ŋp manö kub hagöm, kal-ŋp pen ilön naij ñ-ŋn-ŋg gab. God ñ-ŋ n-ŋpe n-ŋp ałeb ałeb ñ-ŋnaböl an-ŋbu, Krais hagape n-ŋpe ke han-ŋp God aip ud j-ŋm ñöl l-ŋnam a göm yua u, kal-ŋp nan y-ŋhar-ŋ rö lö, an-ŋg g-ŋnaböl. Pen God Ana kal-ŋp mög n-ŋŋöb u, n-ŋp u rö nöp ałeb ałeb ñ-ŋnaböl. *

³⁰ Hon n-ŋŋbun God B-ŋ Kub n-ŋpe haga, “N-ŋbi b-ŋ nan si nan naij g-ŋpal gau, yad a-ŋñ kal-ŋp pen g-ŋ naij g-ŋnabin,” a ga. Pen manö ap haga, “B-ŋ Kub n-ŋpe ke n-ŋbi b-ŋ n-ŋpe gau

kal-ŋp manö kub hagnab,” a ga. *

³¹ Pen God B-ŋ Kub pör pör m-ŋdöp u, n-ŋbi b-ŋ gau kal-ŋp manö kub hagnab u n-ŋŋlö an-ŋn-ŋn gö p-ŋñ-ŋ g-ŋnaböl.

God Manö hagöp rö nöp g-ŋno arn-ŋm

³² Pen nöd g-ŋm-ŋdim u hauł gagmim. Krais mailö aij kalöp pak ñö manö aij n-ŋpe u n-ŋŋ udpe, n-ŋbi b-ŋ r-ŋmnab kalöp marö kub ñ-ŋla u pen n-ŋp arö gagpe.

³³ ñ-ŋn r-ŋmnab kalöp manö naij hagöm, g-ŋ naij g-ŋm-ŋdal u pen gas-ŋ an-ŋbu n-ŋŋagmim, Krais n-ŋbi b-ŋ m-ŋgan r-ŋmnab kal-ŋp g-ŋ naij geila an-ŋb gau adö arm-ŋdim.

³⁴ N-ŋbi b-ŋ Krais manö aij u n-ŋŋ udlö, nag-ŋ l-ŋla gau, mög n-ŋŋm-ŋdim. B-ŋ kub ram m-ŋn-ŋŋ kale abadpal gau apöm nan kale magöŋhalö ud gau n-ŋbö gau n-ŋbö p-ŋñ g-ŋ ud arlö, gas-ŋ iru n-ŋŋagmim, aij gö n-ŋŋöl g-ŋ, kale nan p-ŋñ g-ŋ ud aragep, nan aij yab-ŋl pör pör nöp m-ŋdnab u gas-ŋ n-ŋŋöl g-ŋ nöp m-ŋdm-ŋdim. *

³⁵ An-ŋb u, hain hain gagmim; k-ŋlö g-ŋmim gas-ŋ halö m-ŋdeinabim u, God kalöp pen nan aij yab-ŋl ñ-ŋnab.

³⁶ Krais manö aij n-ŋŋ ud-pim u arö gagmim. God Manö hagöp rö nöp g-ŋpe arö me, God Manö hagöp rö nöp kalöp nan aij an-ŋbu ñ-ŋnab.

* 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Dud 17:6; 19:15 * 10:29: Eks 24:8 * 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20; 19:29

37 God Manö u nɨjun
nɨnbun, manö ap kalɨ kɨɨ
riköm hagla,

“Magö ulep nöp ap mɨdöp

Bɨ aunɨg gab u aunab. *

38 Pen nɨbi bɨ kamɨɨ aij yad
gau,

yɨp nɨɨ udöm kamɨɨ
mɨdeinaböl.

Pen nɨbi bɨ rɨmnab yɨp arö
gɨnaböl u,

yɨp aij gagnab,” a gɨla.

39 Pen hon nɨbi bɨ God
nɨp arö göm ap lug pakn-
aböl rɨmnab mɨdagpun; nɨbi
bɨ nɨp nɨɨ udöm, pör pör
nöp kamɨɨ mɨdeinaböl gau
mɨdpun.

11

Nɨɨ udep magö u

1 Nɨbi bɨ God Manö hagöp u
manö nɨɨ hagöp a göm, God
nɨp nɨɨ udpal gau, God Manö
hainö kalöp gɨ aij gɨnabin a
göp u, kale gasɨ mɨhöp wasö,
God Manö hagöp rö nöp nɨɨ
ud pɨdön gɨpal. Nɨbi bɨ God
Manö hagöp u manö nɨɨ
hagöp a göm, God nɨp nɨɨ ud-
pal gau, God Manö nan anɨb
gau anɨg göl anɨg göl mɨdöp
a göp u, kale nan anɨb gau
amgö nɨɨagpal u pen kale
gasɨ mɨhöp wasö, God Manö
hagöp rö nöp nɨɨ ud pɨdön
gɨpal. *

2 Nɨbi bɨ rɨmnab hadame
nöp gau, mɨɨ nöp kalɨ kɨɨ
rikajɨn rö gɨla rö, God nɨp aij
ga.

3 God nɨp nɨɨ udun, God
Manö hagöp u manö nɨɨ

hagöp a gɨpun u me, nan
kumi kabö adö laɨ abe,
nan mɨnönɨ nabönɨ ɨɨ i abe,
God nan ap udöm gɨ laga,
God manö u nöp hagö la u,
nɨnbun. *

*Ebol, Inok, Noa God nɨp
nɨɨ udla*

4 Hadame nöp bɨ ne Ebol
God nɨp nɨɨ udöm, God
manö hagöp u manö nɨɨ
hagöp a ga u me, nan dapöm
God nɨp pak sabe gɨ ñö, God
nɨɨ aij ga. Pen nɨmam Ken
nan dapöm sabe gɨ ña u, God
nɨɨ aij gaga.

Ebol nɨpe God nɨp nɨɨ
udöm, God manö hagöp u
manö nɨɨ hagöp a ga u
me, God nɨp pen bɨ kamɨɨ
aij yad a göm, nan sabe gɨ
ña u nɨɨöm, yɨp aij göp a
ga. Ebol umöm arö, mɨɨ
aip mɨdagpun u pen, nɨpe
God nɨp nɨɨ uda aɨud anɨbu,
hanɨp nɨbi bɨ rɨmnab gasɨ
ñöl gɨ nöp mɨdöp. *

5 Pen Inok nɨpe u rö nöp
God nɨp nɨɨ udöm, God
manö hagöp u manö nɨɨ
hagöp a göm, God nɨp nɨɨ ud
mɨd damöm umaga. God nɨp
nɨɨ udöm, God manö hagöp
u manö nɨɨ hagöp a ga u
me, God nɨp pen bɨ kamɨɨ
aij yad a göm, kamɨɨ nöp ud
ara. Nɨbi bɨ nɨp ulhai ulhai
nɨɨ wasö gɨla; God nɨpe ke
nɨp dam ram mɨnönɨ kumi
kabö adö laɨ au ud ara. *

6 Nɨbi bɨ God nɨp nɨɨ
udöm, God Manö hagöp u

* 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 * 11:4:

Jen 4:3-10 * 11:5: Jen 5:21-24

manö niṇjō hagöp a gɪnaböl gau nöp, God niṇjō aij gɪnab. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe kamɪn mɪdöp rö, nɪp sabe gɪno, hanɪp manö hagöp rö gɪnab a gɪpal nɪbi bɪ gau nöp ud aij gɪnab.

⁷ Pen Noa nɪpe u rö nöp God nɪp niṇj udöm, God manö hagöp u manö niṇjō hagöp a göm, God hagöp rö nöp gɪnab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nɪp möṇ kub paknab a gö, Noa amgö niṇjaga u pen God nɪp niṇj uda rö, manö niṇjō hagöp a göm, ñɪg magɪb kub u gɪ la. Ñɪg magɪb kub anɪbu gɪ löm, nɪbi nɪpe ñɪ pai nɪpe gau magöṇhəlö raul mɪgan anɪbu arlö, möṇ kub yabɪt u ala pen kamɪn mɪdeila. Pen God möṇ kub paknab a gö, amgö niṇjaga ñɪn u, God manö hagöp u manö niṇjō hagöp a göm gö arö ñɪg magɪb gɪ la u me, God nɪp bɪ kamɪn aij yad a ga. Nɪpe kamɪn arö niṇjöl gɪ, nɪbi bɪ manö nɪpe rɪb jula gau nɪbi bɪ nan si nan naij nöp göl gɪ mɪdeila u waiö mɪdöp. *

⁸ Bac ilaṇ Ebrahim u rö nöp God nɪp niṇj udöm, God manö hagöp u manö niṇjō hagöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram mɪnönj u mɪdö niṇjöl gɪ God haga, “Ñɪ pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp ram mɪnönj kub ap böṇ nöp hagnabin u me, ammön anɪb gau mɪdaimön,” a ga. God

anɪg hagö, Ebrahim ram mɪnönj anɪbu mɪdöp gau a göm niṇjaga; God yɪp abad mɪdeinab a göm, hałöwałö ara. *

⁹ Pen God ram mɪnönj nɪp hag la am mɪdeia ram mɪnönj anɪbu ram mɪnönj nɪpe wasö, nɪbi bɪ rɪmnap ram mɪnönj kale. Nɪpe bɪ mɪlö gau nɪbö rö mɪdeia. Nɪpe anɪg göl mɪdöm, sel ram nöp göm han ajöm, ñɪ nɪpe Aisak nɪp yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak ñɪ nɪpe Jekop nɪp yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram mɪnönj nɪp hag löm Ebrahim nɪp haga u, ñɪ nɪpe Aisak Jekop kalɪp u rö nöp hag la. *

¹⁰ Pen Ebrahim God ram mɪnönj klö aij pör mɪdeinab a göm gɪ la u, am mɪdeinabin a gɪ gasɪ niṇjöl gɪ mɪdeia.

¹¹ Ebrahim bɪ mɪlep löm, nɪbin Sara nɪbi wasöke mɪlep yabɪt löm, mɪdailö. Pen Ebrahim God nɪp niṇj udöm, God manö hagöp u manö niṇjō hagöp a göm, hagöp rö nöp halɪp gɪnab a göm, ñɪ Aisak nɪp yag daulö. *

¹² Ebrahim bɪ hadö umöb rö mɪdeia u pen ñɪ nɪpe anɪbu rɪkö, rɪk dam dapɪl gɪlö, hon nɪbi bɪ iru nɪbanö yabɪt, gapɪ kumi kabö laṇ au iru nɪbanö yabɪt mɪdöp rö, kabö kułup airan ñɪg goł au iru nɪbanö yabɪt mɪdöp rö, wö ral niṇjagpal rö u,

* 11:7: Jen 6:13-22; 7:1

* 11:8: Jen 12:1-5

* 11:9: Jen 35:12

* 11:11: Jen

18:11-14; 21:2; Ro 4:19

* 11:12: Jen 15:5; 22:17

midpun. *

13 Bî hadame nöp hagabin anîb gau, God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanîp gî nab a göm, umla. God kalîp nîhön nîhön hagö, hagöp rö nöp hanîp gî nab a göm, nîp nîŋ ud mîdeila u pen God haga anîbu gö nîŋöm umagla. God kalîp nîhön nîhön haga u, amgö nîŋagöm, mîlö gau nîbö rö gasî kale nöp nîŋöm, hainö God nan aij hanîp nî nab a ga u hanîp nî nab, a göm, aij gö nîŋöl gî mîdöm umla. Mînön nabön adö ît i mîdöm haggîdal, “Hon nîbi bî ke gau nîbö yîharîŋ apun mînön nabön adö ît i mîdpun,” a gîmîdal. *

14 Nîbi bî manö anîbu rö haggîdal gau, ram mînön hon yîŋg göl ap mîdöp u a gî gasî u nîŋöm, anîg haggîdal.

15 Ram mînön kale arö göm aula u gasî arö, adö gî arblap pen adö gî aragla.

16 Pen gasî kub kale ara God ram mînön aij kumi kabö adö laŋ au. God nîpe pen kalîp ram mînön ap gî lî aij ga u me, kale God nîp God hon a gîpal u, nîpe nîŋö nable gagöp.

17-19 Pen God, Ebrahim hagnabin rö gî nab aka göm, nîp haga, “Nî ne Aisak, ‘Rîkô rîklö rîk dam dapîl gîlô iru mîdeinaböl,’ a gînô nî u nöp, nîp dam al pak lîmön, yîp sabe gî nîmön,” a ga. Hagö,

Ebrahim God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, yîp hagöp rö nöp gî nab a göm haga, “Nî yad anîbu rîkô rîklö rîk dam dapîl gîlô iru mîdeinaböl a ga manö u arö gagnab; nî yad añî yabîl u al pak lînô, nîpe gö kauyan uraknab,” a göm, nî nîpe Aisak nîp dam bîd adö u nagî adîk löm, ru udöm bîg lînîg gö, God haga, anîg gaggîmön a ga. Anîb u, nî nîpe Aisak nîp hadö böŋ nöp uma rö la u pen nîp kamîŋ udöm dam adö gî ara. *

20 Aisak pen kub göm nî mîhau yag daua. Nî ap hib nîpe u Jekop; nî ap hib nîpe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, bî mîlep yabîl löm, God hagöp rö nöp gî nab a göm, nî nîpe mîhau kalîp nan aij hainö gî nab manö u rîmnap nöd hag nîa. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

21 Pen nî nîpe Jekop u rö nöp God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp gî nab a göm, bî mîlep yabîl löm söl umnîg ga nîn u, îlön adîŋ ud ajep nîpe u udöm, God hib nîpe hagö adö arö nîŋöl gî, nî nîpe Josep nî rîka mîhau u kalîp hagöm, God kalîp mîhau ud aij göm abad mîd aij gînîm, a ga. *

22 Pen nî nîpe Josep u rö nöp God nîp nîŋ udöm, God

* 11:13: Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * 11:17-19: Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17 * 11:20: Jen 27:27-29,39-40 * 11:21: Jen 47:31-48:20

manö hagöp u manö nɨjō
hagöp a gōm, hagöp rō nōp
gɨnab a gōm, bɨ mɨlep yabɨl
lōm sōl umnɨg ga ñɨn u, Isrel
nɨbi bɨ nɨpe gau kalɨp haga,
“Hainö ram mɨnōj Ijip i arō
gɨmim, ado gɨ ram mɨnōj Ke-
nan arnabim. Ñɨn anɨbu, le
yad gau halō dammim anɨg
anɨg gɨmim,” a ga. Hagōm
umō, hainö kalɨp haga rō
nōp gɨla. *

Mosis nɨp yag dapil pi gɨlō

²³ Mosis nɨme nap ber u rō
nōp God nɨp nɨj udmil, God
manö hagöp u manö nɨjō
hagöp a gɨmil, hagöp rō nōp
gɨnab a gɨmil, ñɨ Mosis nɨp
yag daumil, kɨñ aij mɨdeia u
nɨjmil, rakɨn mɨhau nɨganɨ pi
gɨlō mɨdeia. Ijip Kin Pero nɨp
pɨñɨj gɨlō. *

²⁴ Mosis kub gōm, nɨpe u rō
nōp God nɨp nɨj udōm, God
manö hagöp u manö nɨjō
hagöp a gōm, hagöp rō nōp
gɨnab a gōm haga, “Yɨp Pero
pai nɨpe ñɨ nɨpe hagagöl.

²⁵⁻²⁶ Mɨnōj nabōj adō iɨ
i nan si nan naij gōl gɨ
mɨdnō, yɨp aij gagnab; pōr
pōr mɨdeinam a gem, Mesaia
nɨp nɨj udnō, yɨp hag jun-
abōl u aij; pen Ijip nɨbi bɨ
arep auelp nan aij aij kale gau
yɨp aij gagöp a ga. Yad nɨbi
bɨ God lau adō mɨdlō, kalɨp
gɨ naij gɨpal gau aip magum
gem mɨdeinam,” a ga.

²⁷ Pen Mosis nɨpe God
amgō nɨjagep u nɨp nɨj
udōm, waiō nɨjɨnɨm rō lō,

Kin Pero nɨp mulu kal nɨja
u pɨñɨj gaga. God nɨp nɨj
udōm, God manö hagöp u
manö nɨjō hagöp a gōm,
hagöp rō nōp yɨp abad
mɨdeinab a gōm, God haga rō
nōp gōm, Isrel nɨbi bɨ kalɨp
uɨ gɨ Ijip arō gōm aua.

²⁸ Pen Mosis nɨpe God nɨp
nɨj udōm, God manö hagöp
u manö nɨjō hagöp a gōm,
hagöp rō nōp hanɨp gɨnab
a gōm, hagō, Isrel nɨbi bɨ
Pasopa sipsip pi gau pakōm,
hagape udōm ajōj iɨ bōj bōj
yulō pɨsmas gɨ pakō, nabōj
adō lan abe yulō pɨsmas gɨ
pakō, ejol apōm Ijip nɨbi
bɨ ñɨ nōd yag daula gau
magōjhalō al pak lōl gɨ, Isrel
nɨbi bɨ ram kale u amōm ñɨ
nōd kale gau al pak laga. *

²⁹ Isrel nɨbi bɨ God nɨp
nɨj udōm, God manö hagöp
u manö nɨjō hagöp a gōm,
hagöp rō nōp hanɨp gɨnab a
gɨlō, Ijip kai kalɨp rɨdɨk gɨlō,
amōm ñɨg solwara Hagape u
rɨknɨg gɨlō nɨjōl gɨ, God gö
ñɨg anɨbu ɨɨ gɨ bōj bōj arō,
mɨnōj mɨlep adō u rō amōm,
bōj lōdan arla. Pen Ijip kai
kalɨp yu gɨ dam anɨbu
aueila, ñɨg apōm kalɨp paɨu
gō magōjhalō ñɨg ñɨjōm um
hakla me. *

³⁰ Pen hainö Isrel nɨbi
bɨ God nɨp nɨj udōm, God
manö hagöp u manö nɨjō
hagöp a gōm, hagöp rō nōp
gɨnab a gōm, amōm daun kub
Jeriko kabō waryō klō u ñɨn
unbō mudun u gɨgabō gɨlō

* 11:22: Jen 50:24-25; Eks 13:19 * 11:23: Eks 1:22; 2:2 * 11:28: Eks 12:21-30

* 11:29: Eks 14:21-31 * 11:30: Jos 6:12-21

gılö, kabö waryö u böñ nöp lug paka. *

³¹ Bı si udep nıbi Rehap u, God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, nıbi bı nıpe God manö nıpe arö gıla gau aip umaga. Nıñön gınıg: bı Isrel mıhau daun kub Jeriko arlö, kalıp mıñön al pak lınıg gılö, God Rehap hagö, ram mınön hon nıñ lınıg aubil a göm, ud amdam gö, kamın mıdmil ado gı arlö. *

³² Pen nıbi bı God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a gılö, kalıp ke yabıt ga aiud gau aige göl gem mılöbö hagnam. Bı ne Gıdion, Barak, Samson, Jepda, Depid, Samyuel bı gau abe, bı God manö hagep gau abe gıla gıla rö hagnö, manö mılö kub arnab. *

³³ Nıbi bı anıb gau God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, rımnap nıbi bı ram mınön ke rımnap kalıp yu gı yula. Kale gı aij gıla rö, God gınabin a ga rö nöp kalıp ga. Rımnap kalıp kain hapeb laiön mıdeila an u ud yula, God kalıp abad mıdö hauagla. *

³⁴ Pen rımnap mab kub ineia an u ud yula inaga. Rımnap ru mılö kıd udöm kalıp bıñıg lun a gıla u pen pıñın gı arla. Nıbi bı rımnap nıbi bı hain u pen God kalıp

abad mıdeila kal klö yabıt mıdeila. Pen pen göl gı, amöm ami bı ram mınön ke nıbö gau kalıp yu gı yula. *

³⁵ Nıbi rımnap nugmul bı ñı pai kale gau umeila, God nıp nıñ udöm sabe gılö, nıpe gö kauyan urakla.

Nıbi bı rımnap God nıp nıñ udeila rö, kalıp ilön ñıla. God nıp arö gıblap, kalıp hubık yulö kamın arblap u pen, umno God hanıp gö urakun ram mınön aij nıpe au pör pör mıd aij gun a göm, God nıp cıg göl gı nöp mıdöm nıp arö gaglö, kalıp rapın gı naij göm ilön mab ñılö ñılö umla. *

³⁶ Rımnap kalıp hag juöm, ilön ud rapın pakla. Rımnap adıköm nagı yula. *

³⁷ Rımnap kabö ju pak lılö umla. Rımnap kalıp so udöm rıb gı dö gı adın adın lıla. Rımnap ru mılö kıd udöm, kalıp böñ nöp bıñıg lıla. Rımnap kalıp pör nöp gı naij göm, yuk gılö gılö uñham yabıt mıdöm, nıbi bı mög gep rö mıdöm, kaj meme sip-sip hañ udöm wañj rö yımöm gı ajmıdal. *

³⁸ Pen nıbi bı gau nıbi bı aij yabıt; nıbi bı naij gau an kale au mıdagaıblap. Hon aip mıdep rö lagöp a göm, kalıp gı naij gılö gılö, pıñıg gı am ram mınön kabö nöp mıdöp an gau mıdöm, kabö mıgan mınön mıgan gau han

* 11:31: Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25

* 11:32: Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31;

13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa 16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1

* 11:33: Dan 6:1-2

* 11:34: Dan 3:23-27

* 11:35: 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37

* 11:36: 1Ki 22:26-27;

2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6

* 11:37: 2Kr 24:21

ajmıdal.

³⁹ Nıbi bı hagabin anıb gau, God nıp nıj udöm, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a gılö, God kalıp magöñhalö, gı aij yabıt gımim nıbi bı kamın aij yad mıdpim, a ga. Pen God kalıp nan aij ñınabin a ga u, nan aij u ñın anıbu udagla.

⁴⁰ Nıhön gınıg: God hanıp nan aij yabıt ñınıg gabin a göm gası nıjög rö, ñın hain añı anıbu nöp, kale nıbi bı gau abe, hon nıbi bı abe hanıp magöñhalö udö, seg am jım ñöl nıbi bı uı nıpe mıdeınabun.

12

¹ Pen nıbi bı iru nöp hagajın anıb gau hanıp bıg gıgabö göl gı mıdpal rö, nan gası kub nıjbun gau arö gun, nan si nan naij hanıp yınıd cıg gınım rö löp u arö gun, kılö gun adan hanıp hag la u gı dö gı arun. *

² Jisas haga rö, hon God nıp nıj udu, God manö hagöp u manö nıjög hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöñhalö waiö nöp nıj aij gınabun. Jisas nıp mab kros ba laj al pak lınıg gılö, yıp bı naij rö al pak lılö nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram mınön kumi kabö adö lagod au mın mın yabıt gınabin a göm, hanıp nıbi bı a göm umöm, urak am God ñımagö yıjıg adö böj lau asıka. Anıb u, pör pör nöp

Jisas nıp nöp gası nıjöl gı mıdaiun.

³ Nıbi bı iru nöp Jisas nıp mulu kal nıjöm gı naij göm gılö arö, nıpe pıñın gaga u nıjımim. Jisas ga adö anıbu nıjımim, anıg unbö rö nöp gımim, gası halö mıdmim, God hagöp rö nöp göl gı mıdaimim.

⁴ Jisas nıpe Seden aip pen pen ga u, bı gau nıp mab ba laj al pak lılö uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan naij gınıg tıp gö, anıg gagun a gımim, nıp aip pen pen gıpmim u, kalöp al pak lagpal.

⁵ God kalöp ñı pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kalı kılın rıkla u hauı gıpmim akanı Nıpe haga,

“Ñı pai yad gai il

Bı Kub u kalöp rımıd uknıg marö ñınab u, gası kub nıjagmim.

Bı Kub kalöp hag gınab u, hanıp böj nöp arö göp a gımim, gası iru nıjagmim.

⁶ Bı Kub nıbi bı mıdmagö löp gau kalıp rımıd uknab.

Ñı pai nıpe gau me, kalıp magöñhalö marö ñınab,” a ga. *

⁷ Anıb u, uıham mıdeınabım u, gası iru nıjagmim; God hanıp rımıd ukab a gımim gası halö mıdaimim. Kale nıjbım, nap bı gau ñı pai kale gau magöñhalö rımıd ukpal. *

⁸ God nıpe ñı pai nıpe magöñhalö rımıd uknab.

God kalöp rîmîd ukagnab u, kale ñî pai nîpe wasö, ñî pai nap halö mîdagpim u me, kalöp rîmîd ukagnab.

⁹ Bapi hon mîñöñ naböñ adö i i gau, hanîp rîmîd uklö, aij ukpal u a gun nîñbun. Anîb u rö, Bapi hon kumi kabö adö lañ mîdöp u hanîp rîmîd ukö, aij yabîl anîg göp a gun nîñjun kamîñ mîdaiun.

¹⁰ Bapi hon mîñöñ naböñ adö i i rîmîd ukpal gau, ñî pai mîdaino pro magö u nöp, gasî kale ke nîñöm hanîp rîmîd ukpal. Pen God hanîp a göm, uî mîdpin rö nöp mîdeilañ a göm, hanîp rîmîd uköp.

¹¹ God hanîp rîmîd uköp magö u aij gagöp u pen rîmîd ukö, nagî aij adö anîbu nîñjun, agamîj mîdun gî aij göl gî nöp mîdeinabun. *

God nan nîpe gau nöp gasî nîñöl gî mîdaimim

¹² Anîb u me, ñîñ ma kala gö auöp u, yîharîñ göp a gîmim, urak amîl apîl gîpe klö gîñim. *

¹³ Adan yîjîg göl aij aij adö u arbe, rîmnap ma pîg juainîm, klö gîmim ammim gîpe gîpe, kamîñ lî nab. *

¹⁴ Nîbi bî gau aip magöñhalö jîm ñöl mîdaiun a gîmim mîdaimim u pen God nîbi bî uî nîpe mîdaimim. God nîbi bî uî nîpe gau nöp Bî Kub u nîp nîñnaböl.

¹⁵ Kale nîñ aij gîmim, God hanîp mög nîñöm ud aij göp u arö gagmim. Nîñ aij gîmim, anî kale gau nîbi ap bî ap gasî naij nîñöm, nîbi bî rîmnap gasî naij anîbu hageinab u, kale pen u rö nöp gîlö gîlö, nîbi bî iru nöp kalîp asîñ uî gîñîm rö löp.

¹⁶ Nîñ aij gîmim, anî kale gau nîbi bî ap nîbi si bî si gagnîm. Kale magöñhalö God nan nîpe gau nöp gasî nîñöl gî mîdaimim. Iso hadame nöp ga rö gagmim. Iso nîpe God nan nîpe gau gasî nîñagöm, kîyö lö, nan ñîñîñ a göm, God nap Aisak nan aij ña u, Aisak ñî nîpe nöd u Iso nîp ñîñîg ga u, Iso ñî nöd mîdöm udböp u, pen nan aij anîbu nan yîharîñ rö lö arö göm, nan magö u nöp uda. *

¹⁷ Pen kale nîñbim, nap Aisak nan aij ñî nöd Iso nîp ñîñîg ga nan aij anîbu, Iso udaga u me, hainö mög gö mîñöñ göl gî, kauyañ udnam a göm, adan udnîm ap mîdagö, mög yabîl gö mîñöñ gî mîdeia. *

God pör kamîñ mîdöp u ram mîñöñ nîpe u aubim

¹⁸ Isrel nîbi bî ram mîñöñ Sainai Dum mîdöp u amöm dum anîbu iî au aulö, mab kub yabîl inöm, sîbön yabîl apöm, yîgön kub udöm gö, amgö kale ke nîñla. Pen kale ram mîñöñ anîbu rö auagpim. *

* 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34
 * 12:17: Jen 27:30-40 * 12:18: Eks 19:16-20; Dud 4:11-12

19 Alin magö manö kub u hagöm, manö kumi kabö adö lan nibo ap hagö, nibi bi gau pinin göm Mosi nip hagla, "Ake! Manö hagab anibu rö, manö rimnap hagö ninagun," a gila. *

20 Nihön ginig: God manö nöd hag la u Isrel nibi bi gau hag ninig göm Mosi nip haga, "Nibi bi, kaj meme, kaj sipsip nan gau dum anibi auaiöl, kabö ju böj nöp pak lep," a ga. Manö anibu ninlö midmagö aröp. *

21 Nan ga anibu ninöm pinin gila u, Mosi u rö nöp ninöm haga, "Yad gil gil gem pinin gabin," a ga. *

22 Kale pen Sainai Dum anibu auagpim; kale Saion Dum aubim. Saion Dum aubim u, God pör kamij midöp u ram minöj nipe u aubim, ram minöj Jerusalem kumi kabö adö lan, ejol iru nibanö yabit nini lö lö gi midpal au, ram minöj anibu aubim.

23 Nibi bi Krai manö aij u nin udlö, God kalip ni nöd rö udöm, ni pai yad a göm, hib kale ram minöj nipe kumi kabö adö lan au kali klin riköp; kale magum göm min min göl gi midpal au, ram minöj anibu ammim, Krai nip nin udpal kalip aip jim nöl midpim. Krai nip nin udpim u me, God nibi bi gau magöjhalö manö kub hagnab God u aip jim

nöl midpim. Nibi bi ram minöj il i midöm, God nip nin udöm, God Manö hagöp rö göm, nibi bi kamij aij nipe midöm, umöm ana kale am God aip nibi bi ut nipe midpal gau, kalip aip jim nöl midpim.

24 Jisas nipe God manö aij gison nibo dapöm bi an nibo midöp u, nip nöp aubim. Ken nimam Ebol nip al pak lö hagape yua u, manö kub yabit uda; pen Jisas hagape nipe u hanip a göm yua rö, God aip jim nöl midaiun rö löp. *

Nin aij gimim

25 Anib u, nin aij gimim. Nibi bi Sainai Dum il au midöm, God manö haga u udagla gau, kamij aröl rö laga rö u, God ram minöj kumi kabö adö lan au nibo manö aij gison nibo u haga u arö ginabun u, hanip u rö nöp kamij arun rö lagnab yabit. *

26 Nin nöd anibu God kalip manö hagö ninöl gi, munmon rö uda. Pen hanip haga, "Hainö unbö rö kauyan ginö, minöj naböj il i abe, kumi kabö adö lan abe magöjhalö an anja ginab," a ga. *

27 "Kauyan" a ga anibu ninbun, nan pör midageinab a göm gi la gau magöjhalö ur ginab; nan pör pör mideinab a ga nan gau nöp mideinab.

28 Anib u, hon ram minöj anja gagep, ram minöj pör pör nöp pidöj midöp, ram

* 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21: Dud 9:19

* 12:24: Hib 8:6; Jen 4:10 * 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29 * 12:26: Hag 2:6

m+nöŋ aij yabił arnabun rö,
aij a göl gı mıdun, God nıp
nıŋ ud pıdöŋ gun, bı kub kłö
halö mıdöp u gası nıŋöl gun,
hib nıpe hagno adö arnım.

²⁹ God hon mab ke inab rö
mıdöp. *

13

*Añ mam rımnap kalıp
mıdmagö yabił lun*

¹ Krais nıbi bı gau aip añ
mam rö pen pen mıdmagö
löl gı nöp mıdaimim.

² Krais nıbi bı gau nıbö
kalöp lau adö auaiöl, kalıp
ud aij gımim. Nıbi bı
rımnap, nıbi bı gau nıbö
aulö, nıbi bı yıharıŋ gau
nıbö auaböl a göm, hag
wıhai udöm, nıbi bı wasö,
ejol rımnap kalıp hag wıhai
udla. *

³ Krais nıbi bı rımnap
nagı mıdaiöl, hon aip nagı
mıdpun a gı gası nıŋmim
kalıp gı aij gımim. Krais nıbi
bı rımnap uıtham mıdaiöl,
hon aip uıtham mıdpun a
gı gası nıŋmim kalıp gı aij
gımim.

⁴ Ber mıhau udmil, gı aij
gıpil. Kalıp ber mıhau gı naij
gagöl. Pen ber mıhau udmil,
hainö nıbi si bı si gınabil
gau abe, bı praj nıbi praj
nıbi si bı si gınaböl gau abe,
God kalıp manö kub yabił
hagnab. *

⁵ Nan hon udpun gau pro
göp a gımim, uıpö kılno
kıbap gol mani nan gau gası

kub u nıŋagmim. Nan pro
hon mıdöp u mel mıdöp a
gımim gası u nıŋmim. God
haga,

“Kalöp arö gagnabin;

kale aip pör pör nöp
mıdeinabin,” a ga. *

⁶ Anıb u, gası halö mıdun
hagun,

“Bı Kub yıp abad mıdöp rö,
pıñıŋ gagnabin.

Nıbi bı rımnap yıp gı
naij göl rö lagöp,” a
gun. *

⁷ Bı kub kalöp God Manö
aij haglö nıŋbe u gası nıŋöl gı
mıdaimim. Kale God nıp nıŋ
udöm, manö nıpe hagöp rö
gılö arö umla u gası nıŋöl gı
mıdmim, anıg unbö rö nöp
göl gı mıdaimim. *

⁸ Jisas Krais nöd mıdmıdöp
rö, uri anıb unbö rö nöp
mıdöp; pen uri mıdöp rö,
hainö pör pör nöp anıb unbö
rö nöp mıdeinab.

⁹ Nıbi bı rımnap kalöp
manö pıral ke ke hagaiöl u,
udagmim. God kalöp mög
nıŋöm, ud aij göm, abad mıd
aij göp u nöp gası nıŋmim,
mıdmagö anı kale dan pıdöŋ
udmim, gası halö mıdaimim.
Pen nan nıŋeb lo gau gası
ap nıŋagmim. Nıbi bı nan
nıŋeb lo gau hain göm mıd
aij gagnaböl. *

¹⁰ God nıp nan sabe gep
bı gau, God sabe gep ram u
mıdöm, nan pak bıd adö au
God nıp sabe gıpal gau, nan

* 12:29: Dud 4:24; 9:3

* 13:2: Ro 12:13; Jen 18:1-8; 19:1-3

* 13:4: Ep 5:5

* 13:5: Dud 31:6,8; Jos 1:5

* 13:6: Sam 118:6

* 13:7: 1Ko 4:16

* 13:9: Ro

bɪd hon adö mɪdöp u ñɪŋöl rö lagöp.

11 God nɪp nan sabe gep bɪ gau kaj kau kaj meme paköm hagape u dam God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u nɪp ñɪlö, nɪpe pen nɪbi bɪ nan si nan naij gɪmɪdal a göm, God nɪp sabe gɪnɪg, dam Ram Raul Mɪgan Uɫ Ke Yabɪl u hon göp. Nɪme u pen dam, mɪdpal höŋ adö au laulö böŋ nöp in habɪk lugöp. *

12 Anɪb u rö, Jisas nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gac anɪbu hagape yad ke ɪk gɪ yunam a göm, daun kub Jerusalem ajöŋ höŋ adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

13 Anɪb u, nɪp hain gun, nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau gɪlö aröp adö u arö gun, höŋ adö u arno, nɪp hag jula rö hanɪp u rö nöp hag juöl. *

14 Nɪhön gɪnɪg: mɪnön naböŋ adö ɪ i pör pör mɪdaiun ka ap mɪdagöp u pen hainö ram mɪnön kumi kabö adö laŋ au amun pör pör mɪdaiun a gun abad mɪdpun. *

15 Anɪb u, hon pör pör nöp Jisas Bɪ Kub hon a gun hib nɪpe hagno adö arnɪm. Anɪg gɪno, God amgö ilö nɪpe nan sabe gep aij rö lɪnab. *

16 Nɪbi bɪ rɪmnap gau kalɪp ud aij gun gɪ aij gun, nan hon rɪmnap kalɪp nɪme ɪ ñun. Anɪg gɪno, God nɪŋöm nan

sabe gep aij rö lö, ñɪñɪ lɪnab. *

17 Bɪ kub kalöp abad mɪdpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö gɪmim. God wög gɪpun u, God nɪŋö aij gɪnɪm a göm gasɪ u nɪŋöl gɪ kalöp pör nöp nɪŋ aij göm abad mɪd aij gɪpal. Anɪb u, kale nan nɪhön gɪmim a gɪnaböl u, u rö nöp gɪmim. Anɪg geinabim u, aij gö nɪŋöl gɪ wög kale gɪnaböl. Pen hagnaböl rö gagnabim u, wög gɪnɪg gɪnaböl u gɪnaböl u pen aij gö nɪŋöl gɪ gagnaböl. Anɪg gɪlö, kalöp abad mɪd aij göl rö lagnab. *

God nɪp sabe gɪpe, nɪpe hanɪp abad mɪdainɪm

18 Pen God nɪp sabe gɪpe, nɪpe hanɪp abad mɪdainɪm. Hon gasɪ mɪhöp wasö, gasɪ aɪñ nöp nɪŋun, nan nɪhön gɪnabun, God Manö hagöp rö nöp göl gɪ mɪdaiun a gɪ gasɪ u nöp nɪŋbun. *

19 Yad nan kub ap klö gem kalöp hag nɪŋabin: God nɪp sabe gɪpe, nɪpe gö, mɪdpim u yɪŋɪd nɪnam.

20-21 God manö aij pör pör mɪdep u, Bɪ Kub Hon Jisas hagape nɪpe lugö uma manö aij anɪbu mɪdep nöp mɪdöp. Hagape nɪpe lugö umö God gö nɪpe urak Sipsip Mukep Bɪ Kub Yabɪl mɪdöp. God nɪbi bɪ ud aij gö agamɪj mɪd aij gɪnaböl u, kalöp u rö nöp nan aij ñö, nan nɪhön nɪhön God gɪmim a gɪnab u, gɪnabim.

* 13:11: Lep 16:27 * 13:12: Jon 19:17 * 13:13: Hib 12:2 * 13:14: Hib

11:10,16; 12:22 * 13:15: Sam 50:14,23 * 13:16: Plp 4:18 * 13:17: 1De 5:12

* 13:18: Ap 24:16; 2Ko 1:12

Pen Jisas Kraiſ mɨdmagö an
hon daŋ mɨdöm, God nɨpe
hanɨp nɨbi bɨ aigale nɨbi bɨ
rö mɨdeinabun a gɨnab u,
Jisas Kraiſ hanɨp gö anɨb
unbö rö nöp lɨnabun. Anɨb
u, Jisas Kraiſ hib nɨpe pör pör
nöp hagno adö arnɨm. Anɨb
unbö rö aij. *

Manö naböŋ rɨmnap

²² Pen añ mam bɨ. Köp ɯlep
kalɨ kliñ rɨkpin anɨbi, manö
hagabin u nɨŋ aij gɨmim ud-
mim.

²³ Mam hon Dimodi nɨp
nagɨ lɨla u, mɨñi höŋ auöp.
Söl aueinab u, aip nɨnabul.

²⁴ Bɨ kub kale gau abe,
God nɨbi bɨ nɨpe gau abe,
kalöp magöŋhalö “Mɨdpim?”
a gabun. Kraiſ nɨbi bɨ nɨpe
ram mɨnöŋ Idali nɨbö gau
kalöp “Mɨdpim?” a gaböl.

²⁵ God kalöp magöŋhalö
möŋ nɨŋöm ud aij göm abad
mɨdaŋ.

* 13:20-21: Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems

Jems köp kalı kılın rıka

¹ Yad Jems. God, Bı Kub Jisas Krais, kalıp apıl mıhau wög gı nabin. Kalöp nıbi bı Jisas Krais manö aij nıpe u nıñ udmim, ju am ram mınönj ke gau gau mıdpım gau, köp anıbi kalı kılın rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. *

Marö nıhön nıhön aunab, kale gası iru nıñagmim

² Añ mam bı. Marö nıhön nıhön aunab, gası iru nıñagmim; mın mın göl gı nöp mıdaimim. *

³ Kale nıñbım, marö auö bıslam mıdeınabım u, kale Jisas Krais nıp cıg aij gıñabım. Anıb u, hainö marö nıhön nıhön kalöp aunab, kale pıñıñ gagmim, Jisas Krais nıp nıñ ud pıdönj gımim, nıp cıg aij gımim. *

⁴ Utham mıdmim, Jisas Krais nıp cıg aij göl gı nöp mıdmim, gı dammim me, kale nıbi bı klö, nıbi bı aij, nıbi bı asıñ mıdagöp, mıdeınabım.

⁵ Pen kale nıbi bı rımnab, hon nıhön nıhön gıno aij arnab, a gıñabım u, God bı hanıp ud aij yabıl göp u nıp hag nıñbe, nıpe kalöp gası aij kabö göl u nıñab. God nıp hag nıñeınabım u, yıp

nıhön gıñg anıg hag nıñbım, a göm, hagagnab. *

⁶ Pen God nıp hag nıñgıg, gası añ nöp nıñmim hag nıñmim. Pen hanıp nıñnab aka nıñagnab, a gımim, gası mıhöp nıñmim hag nıñagmim. Pen kale gası mıhöp nıñmim hag nıñnabım u, yıgön apöm, nıg solwara ralöm ud dañ i göp rö u gıñabım.

⁷⁻⁸ Nıbi bı anıb gau rö, gası ap ap nıñöl gı gılö aröp u me, Bı Kub nıp hag nıñnaböl u, nan ap kalıp nıagnab.

Nıbi bı nan mıdagöp gau; nıbi bı nan iru mıdöp gau

⁹ Krais nıbi bı añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nıpe yad hib mıdöp, yad nıñ pai nıpe mıdpın, a göm, mın mın gıñab;

¹⁰ pen añ mam nan iru mıdöp gau, God amgö ilö nıpe yad añ mam nan mıdagöp gau rö adıp adıp mıdpın, a göm, mın mın gıñab. Nıhön gıñg: nan aij nıpe u mab pıpıl rö yıñıd hir gıñab. *

¹¹ Sıdö u lım göm, mab pıpıl aij aij anıbu kal nıñö, mılep göm lugöp. Nıbi bı nan iru mıdöp gau, wög kale gı dam arlö nıñöl gı, kalıp unbö rö nöp gıñab. Kale unbö rö nöp ur gıñaböl.

Nıbi bı marö auö, God nıp arö gagpal

¹² Pen nıbi bı marö auö, God nıp arö gagöm, cıg aij

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1

* 1:2: Ro 5:3-5

* 1:3: 1Pi 1:7

* 1:5: Pro 2:3-6

* 1:10: Ais 40:6-7

göl gi nöp mideinaböl gau, usajıl bad pör pör mıdep u udnabun a göm, mñ mñ gınaböl. Nıbi bı God nıp mıdmagö lıbal gau, God kalıp usajıl bad pör pör mıdep u rol fıınab. Nıpe manö klö hagöm anıg haga.

13 Nıbi bı, gi naij gun, a göm gası u auö, God gası ñö anıg gun a gi gası nıñbun, hagagöl. God, nan si nan naij gınam, a gi gası nıñagnab rö, nıbi bı rımnab kalıp gası anıbu rö ñagnab.

14 Pen gası naij kale ke nıñbal adö u, kalıp fııp gi ud arö, nan si nan naij gun a gi gası nıñnaböl.

15 Gası nıñnaböl anıbu, nan yıñ rö yımlö, ranöm kídıl am pıdöñ gıınab rö u, nan si nan naij gıınaböl. Pen nan si nan naij gıınaböl anıbu, böñ nöp mıd pıdöñ gö, umnaböl.

16 Pen añ mam aij yad gau. Manö pıral hagaiöl u, nıñagnım.

17 Nan aij nıñhön nıñhön kabö rö udpun gau, ke gau nıbö auö udagpun. Bapi sıdö, rakın, gapı mailö ñımidöp gau gi la u nöp, hanıp adö gııııı nıbö ñöb. Nıpe nagı adö ap gi damöm, nan ana rö ado göm, nagı adö ap ke gagnab.

18 Gası nıpe ke nıñöm gö, hon manö nıñö nıpe u nıñ udun, kamıñ gıısön nıbö udun, ñı pai nıpe ke lun, nan magö nöd nıbö mñ mñ göl

gi ralmıdal rö mıdpun. *

God Manö u nıñ aij gıımim, hagab rö nöp gıımim

19 Añ mam aij yad gau nıñim! Nıbi bı kalöp manö hagaiöl u, yıñıd nıñmim; pen manö yıñıd hagagmim; nıbi bı gau kalıp yıñıd mulu kal nıñagnım.

20 Nıbi bı mulu kal nıñnaböl u, God kale gi aij göm, mıd aij gııııı, a gi gası nıñöb rö gagnaböl. *

21 Anıb u, gası naij nıñmim, nan si nan naij gıımim u, nıñhön gııııı anıg gııpun, a gıımim, nan gac göp anıbu böñ nöp arö gıımim, God mıdmagö anı kale dañ manö nıpe yımöb u, ud aij gıımim. Manö anıbu kalöp ud asık yunab. *

22 God Manö anıbu rımıd u nöp apdı nıñmim, hadö nıñbun, a gıımim hagagmim. Anıg geınabım u, kalöp ke manö pıııııı. God Manö nıñmim, hagöp rö gıımim me, nıñbun, a gıımim. *

23 Pen nıbi bı God Manö nıñöm, hagöp rö gagpal gau, añañ mulu adıñ lı nıñbal u rö gıpal.

24 Añañ lı nıñöm, mulu adıñ kale nıñhön rö mıdöp, a göm, nıñ aij gıpal u pen arö göm amöm, yıñıd nöp hauı göm, aıge gö rö mıdajıp nıñbun, a göm, nıñagnal.

25 Pen God Manö aij nıbi bı ud kamıñ yuöp manö aij u nıñ aij göm, hauı gagöm,

* 1:18: Jon 1:13 * 1:20: Ekl 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mad 7:26;

nɪŋöl gɪ nöp gɪlō arnab nɪbi bɪ gau, God kalɪp abad mɪdō, nɪhōn nɪhōn gɪnaböl u ar aij gɪnab. Nɪbi bɪ anɪb gau kale God Manō aij u nɪŋ aij gōm, hagöp rö nöp gɪ mɪdpal. *

²⁶ Pen nɪbi bɪ, God nɪp wög gɪ aij gun, a gōm, aɭab kale ke nɪŋ aij gagnaböl gau, kale dui gōm, kalɪp ke manō pir albal. Kale wög nɪhōn gɪpal u, magōŋhalō nan yɪharɪŋ rö löp. *

²⁷ Ñɪ pai, nɪme nap umla uɭham mɪdpal gau abe, nɪbi kanɪɭ mög gep rö gau abe, kalɪp ud aij gɪmim. Pen nɪbi bɪ mɪnōŋ nabōŋ ɪɪ i gasɪ naij nɪŋbal gau aip magum gɪmim, asɪŋ kale anɪbu uɭ gagmim. Anɪg geinabim, God nɪpe nɪŋōm, kale nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp yad wög gɪ aij yabɪɭ gɪpim a gɪnab.

2

Nɪbi bɪ gau nɪbi bɪ aij, nɪbi bɪ gau nɪbi bɪ naij, a gɪmim hagagmim

¹ Añ mam bɪ. Kale Bɪ Kub hon Jisas Kraiss, Bɪ aij yabɪɭ unbō ke nɪp nɪŋ udpim rö, nɪbi bɪ gau nɪŋmim, nɪme ke ke lɪmim, bɪ u bɪ kub, bɪ u bɪ mɪgan gau, a gɪmim, hagagmim. *

²⁻⁴ Kale God nɪp sabe gɪnɪg ap magum gɪnabim. Pen bɪ nan iru mɪdöp bɪ ap, waɭɪj aij aij lōm, rɪŋ gol ñɪmagō nɪpe lōm aueinab u, kale bɪ anɪbu nɪŋmim hagnabim, “Ne am pom adō aij aij gau asɪk,” a

gɪnabim. Pen bɪ mög gep rö ap, waɭɪj naij lōm aueinab u, kale bɪ anɪbu nɪŋmim hagnabim, “Ne goɭ gau urak mɪd,” aka “Ne mɪnōŋ ma ɪɪ yad aui asɪk mɪd,” a gɪnabim. Pen anɪg geinabim u, kabō rö gagnab. Kale ke gasɪ naij nɪŋmim, nɪpe bɪ kub, nɪpe bɪ mɪgan gau, a gɪmim, anɪg gɪnabim.

⁵ Pen añ mam aij yad gau nɪŋim! Nɪbi bɪ mɪnōŋ nabōŋ ɪɪ i, nɪbi bɪ mög gep rɪmnap nɪŋōm, nɪbi bɪ au kale nɪbi bɪ mɪgan gau, a gɪmɪdal. Pen God nɪpe nɪbi bɪ mög gep gau kalɪp anɪg gagöp. God nɪpe kalɪp ud aij gōm, gasɪ aij ñō, kale God nɪp nɪŋ udōm cɪg aij gōm, ana kale anɪ dan nɪbi bɪ gep yabɪɭ nɪpe gau mɪdlō nɪŋöl gɪ, nɪpe pör pör nöp Kɪŋ kale mɪdeinab. Nɪpe manō klō hagōm, nɪbi bɪ yɪp mɪdmagō lɪbal gau kalɪp anɪg gɪnabin, a ga. *

⁶⁻⁷ Kale pen nɪbi bɪ mög gep rö gau kalɪp hagpe, “Ne goɭ gau urak mɪd,” aka “Ne mɪnōŋ ma ɪɪ yad aui asɪk mɪd,” a geinabim u, nɪpe nable gö nɪŋöl gɪ asɪknab. Nɪbi bɪ nan iru mɪdöp gau nöp, Bɪ Kub aij kalöp udöp u nɪp hag juōm, kalöp hag pro gōm, dam manō kub hagpal.

⁸ Pen God Manō u kalɪ klɪñ rɪkōm hagla, “Ne ke mɪdmagō lɪban rö, nɪbi bɪ gau kalɪp unbō rö nöp mɪdmagō lɪmōn,” a gɪla. God lo manō kub yabɪɭ haga u rö

* 1:25: Ro 8:2; Jem 2:12 * 1:26: Sam 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9 * 2:5:

1Ko 1:26-28 * 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14

geinabim u, kale gi aij yabił gi nabim. *

⁹ Pen wali nan gau rol gi pal rö ni mim, ni bi bi ni me li nabim u, God lo manö ani bu ri b jumim, nan si nan nai gi nabim. *

¹⁰ Ni hön gi ni g: God lo manö ni pe gau magö rhalö ni i dammim, pen lo manö a ni ap nöp ri b junabim u, God lo manö magö rhalö ri b junabim rö li nab. *

¹¹ God ni pe lo manö hagöm, "Ni bi si bi si gagmim," a göm, "Wip al pakagmim," a göm, haga. Anib u, kale ni bi si bi si gagnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u ri b junabim. *

¹² Anib u, manö hagni g aka ni hön ni hön gi ni g, gasi ap ni mim hagnim, "God Manö ni bi bi ud kam i yuöp manö aij ani bu nöp ni öm, hanip manö kub hagnab," a gi mim gasi u ni mim. *

¹³ Ni bi bi kale ni bi bi ri mnap gau mög ni nagnaböl gau, God kalip manö kub hagöm, kalip u rö nöp mög ni nagnab. Pen ni bi bi, ni bi bi gau mög ni nagnaböl gau, God kalip u rö nöp mög ni öm, manö kub hagnab. *

Manö nöp hagagmim; God manö hagöp rö gi mim

¹⁴ A ni mam bi. Ni bi bi ri mnap, God ni p ni i udpun, a gi pal u pen God hagöp rö

gagpal. Manö nöp hagöm, God hagöp rö gagnaböl u, God kalip pen ud kam i yuagnab.

¹⁵⁻¹⁶ A ni mam ri mnap wali mi dagöm, nan magö mi dagöm gi nab gau ni mim, pen wali nan magö ri mnap dam niöl gi wasö, yi har i, "Ammim mi d aij gi mim," a gi nabim u, gi aij gagnabim. *

¹⁷ Anib u, kale God ni p ni i udnabim pen God Manö ni pe hagöp rö gagnabim u, ni i udep kale u nan yi har i rö li nab.

¹⁸ Kale ri mnap hagnabim, "Ni bi bi ri mnap God ni p ni i udpal; pen ni bi bi ri mnap God Manö hagöp rö göm, ni bi bi gau gi aij gi pal. Anib u, manö mi dagöp," a gi nabim. Pen manö hagnabim ani bu, kalöp pen hag ni nabin, "Ni bi bi God ni p ni i nöp ni i udeinaböl u, kale aigöl göm ni bi bi gau kalip gi aij gagnaböl? Yad God ni p ni i udpin u me, ni pe hagöp rö ni i aij gem, ni bi bi gau kalip gi ni bin," a gi nabin. *

¹⁹ Kale God a ni nöp mi dö, a gi mim, gasi ni bim u aij gi pim. Pen ki jaki gau u rö nöp, gasi adö ani bu nöp ni öm, pi ni i göm gi l gi l gi pal.

²⁰ Kale ni bi bi hau rö! Kale, "God ni p ni i udpun," a gi pim u pen ni pe hagöp rö gagpim. Anig gi pim u, God

* 2:9: Dud 1:17 * 2:10: Mad 5:19 * 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9 * 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35 * 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal 5:6

nɪp nɪŋ uɔpun, a ɡɪpim u nan ɣɪharɪŋ rō lōp. Manō hagabin anɪbi hadō nɪŋbim aka yad manō rɪmnap halō kalōp hagnam nɪŋmim?

²¹ Kale nɪŋbim, bac hon Ebrahim ñɪ nɪpe Aisak nɪp God nɪp pak sabe ɡɪ ñɪnɪɡ geia, God nɪŋöm, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ga. *

²² Anɪb u, Ebrahim God nɪp nɪŋ uda u me, God nɪp bɪ aij hagaga; Ebrahim nɪpe God nɪp nɪŋ uda u abe, God haga rō nōp ga u abe, God nan anɪb mɪhau nɪŋöm haga, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ga. *

²³ Ñɪn nōd anɪbu me, God Manō adɪŋ ap kalɪ kɪɪñ rɪkōm kale hadō nɪŋla, manō kalɪ kɪɪñ rɪkla anɪbu, manō nɪŋō kalɪ kɪɪñ rɪkla: “Ebrahim God manō nɪpe nɪŋ uda u me, God Ebrahim nɪpe bɪ kamɪŋ aij, a ga.” Ebrahim ga anɪbu, God Ebrahim nɪp, bɪ nɪŋeb yad, a ga. *

²⁴ Anɪb u kale nɪŋbim, kale God nɪp nɪŋ uɔnabim u nōp, God kalōp, nɪbi bɪ aij yad, a gagnab. Kale God nɪp nɪŋ uɔmim, nɪpe hagōp rō ɡɪnabim u me, God kalōp nɪbi bɪ aij yad, a ɡɪnab.

²⁵ Anɪb u rō nōp, nɪbi Rehap ga. Nɪpe bɪ si uɔep nɪbi mɪdmɪdōp u pen bɪ Isrel mɪhōp ram mɪnōŋ nɪpe u agamɪŋ si nɪŋnɪɡ aueilō, Rehap kalɪp mɪhōŋ ram nɪpe uɔm gau pɪ göm, hainō adan ke nɪbō ap hag yuō, kale pɪñɪŋ ɡɪ ammil, ram kale ado

ɡɪ arlō. Rehap ga rō nɪŋöm, God Rehap nɪp nɪbi kamɪŋ aij a ga. *

²⁶ Pen nɪbi bɪ hañ roman nōp mɪdöm, ana halō mɪdagpal u, kale kamɪŋ mɪɔep magō u mɪdagōp. Anɪb u rō, nɪbi bɪ God nɪp nɪŋ uɔpun, a ɡɪpal u pen God Manō hagōp adō u gagpal gau, kale u rō nōp kamɪŋ mɪɔep magō u mɪdagōp.

3

Aɫab hon nɪŋ aij gun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nōp manō hag ñeb bɪ mɪɔaiun, a ɡɪmim, nɪŋaɡmim. Nɪhōn ɡɪnɪɡ: hon manō hag ñeb bɪ gau, manō kub kɪlō rō nɪŋnabun.

² Hon magōŋhalō kabō rō gagōp adō u ke ke iru nōp ɡɪpun. Pen nɪbi bɪ aɫab kale abad mɪɔ aij göm, manō kabō rō ɡɪnab adō u nōp hagnaböl gau, hañ roman kale magōŋhalō nɪŋ aij göl rō linab.

³ Kaj hos u kaj kub yabɪɫ u pen nan ain pro ap naɡɪ u halō adɪkōm, uɔ meg mɪɡan u lōm, arnɪɡ ɡɪpal lau adō ɫɪp ɡɪlō arbal.

⁴ Ñɪɡ magɪb kub gau u rō nōp, ɣɪɡōn apōm nan kub anɪbu dam ɣɪharɪŋ gau arbōp u pen, bɪ kapden gau sɪɔia pro u uɔm, arnɪɡ ɡɪpal lau adō uɔ kabō rō ɡajöl arōp.

⁵ Aɫab hon u rō nōp nan pro yabɪɫ u pen manō hagno

* 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais 41:8

* 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31

iru nöp löp. Kale niñbim, be kub yabı̄ an u, pro bad ap hapö ñı̄lö, in damöm magöñhalö innim rö löp.

⁶ Atab mab miñan rö midöp. Hañ roman nabön hon u, naj anıbu rö ap halö midagöp; atab u nöp gö, hañ roman hon magöñhalö gac gınab. Atab u nöp gö, arep auep hanıp u magöñhalö gi naj gınab. Pen mab miñan anıbu, ram minöñ Hel u nibö apöm me, atab u anıg göp. *

⁷ Wal yaur, haino sara, nan be gau midöp gau abe, nan ñıg solwara gau midöp gau abe, damöm muklö, gasi niñöm, nap kale hagnab rö gınaböl. Kale wal yaur nan gau damöm muköm anıg gıpal u pen

⁸ atab hon u hagno, gasi niñnim rö lagöp. Atab pör pör nan si nan naj niñhön gınam, a gi gasi niñöm, ñıg asi niñi bi al pak lep u ajman rau midöp. *

⁹ Atab hon u, Bi Kub Bapi hon u hib nıpe hagno adö arnab, pen niñi bi God nıpe ke rö gi la gau, nan naj apöm kalıp paknim, a gınabun.

¹⁰ Anıg göl, atab añi anıbu nöp, manö aij abe hagnun, manö naj abe hagnun, gıpun. Añ mam bi. Niñhön gıñıg anıg gıpun? U aij gagöp.

¹¹ Ñıg ilam añi ap juöm, ñıg aij rimnap, ñıg naj rimnap auagöp.

¹² Añ mam bi. Mab u, nagi magö pılagıab; nagi u, mab

magö pılagıab. Pen dö ajön u, ñıg kamıñ aij lagnab.

Mulu lugö, ası̄k ke ke lag-mim

¹³ Kale gasi niñ aij gıpin akan Gasi niñ aij gıpin, a gınabön u, ne niñ aij gımön, hib ne ke hagö adö aragnim. God niñ aij gıñim adö u nöp gımön. Ne anıg gınabön u me, gasi niñ aij gıpin, a gımön, hagnabön.

¹⁴ Pen gasi an ne yan, nan aij kale yad ke udnam, a gasi niñnabön u, aka yad nöp bi kub mideinam, a gasi niñnabön u, yad gasi niñ aij gıpin, a gımön, hagagmön. Anıg hagnabön u, manö pıral hagnabön; manö niñö u pañu gınabön.

¹⁵ Niñi bi gasi niñ aij gıpun a gıpal pen nan naj anıb rö gıpal gau, God gasi aij ñöb adö u niñagpal; niñi bi ram minöñ iñi niñbal rö nöp niñbal. Gasi kale u God Ana nıpe ñagöp; Seden nıpe nöp ñöb.

¹⁶ Pen niñi bi, nan aij gau yad ke udnam, a gasi niñnaböl gau, aka yad nöp bi kub mideinam, a gasi niñnaböl gau, kale pör pör pen pen göl gi, nan si nan naj adö u nöp gılö arnab.

¹⁷ Pen niñi bi God gasi aij ñöb rö niñbal gau, midmagö an kale dan nan si nan naj gac anıbu midagöp. Niñi bi kaua maua rö midpal gau aip manö hagöm, kale jım ñımim mid aij gımim, a gıpal. Kale niñi bi gau

kalip hag wihai udöm, ud aij gipal. Kale nibi bi gau midmagö yabıl löm, mög niñöm, ud aij göm, kalip aij adö u nöp gipal. Kale bi aij u aip hagnabin, bi naij u aip hagagnabin, a göm, gası u niñagpal. Manö piral hagagpal.

¹⁸ Nibi bi kauaı mauaı rö midpal gau aip manö hagöm, kale jim ñimim mid aij gimim, a gılö, kale manö anıbu niñöm jim ñöl mideinabol u, nan yıñ yımbal anıbu nan aij pılınab.
*

4

God nıp cıg aij gimim

¹ Pör pör mulu lugö pen pen gıpm u, gası naij an kale dan pen pen göm, hañ roman kale ud tıp gıñig gab u me, anig gıpm.
*

² Nan aij udnig niñbim gau udagim, kal yabıl jumim, nıbi bi al pak lun a gimim gıpm. Nan aij gau udagim rö lö, pen pen hagnim, pen pen gun a gimim niñbim. God nıp hag niñbep, udbep. Pen nıp hag niñagpim.

³ Pen God nıp hag niñbim ñın u, gası niñ aij gimim hag niñagpim. Hanıp ke aij gan, a gimim, hañ roman hon ke aij gan, a gimim, hag niñbim u me, hag niñbim rö gagöp.

⁴ Kale bi si udep nıbi rö midpim! Niñim! Nıbi bi gası kale nan mınöñ naböñ il i lau adö nöp aröp gau, God

nıp mulu lugö, nan anıb gau nöp gası niñbal. Anıb u, kale nan mınöñ naböñ il i midöp nan gau midmagö lınabim u, kale God kauaı mauaı nıpe mideinabim.
*

⁵ Adö anıbu God Manö kalı kılñ rıköm hagla, “God Ana hanıp an dan la u, hon nan mınöñ naböñ il i midöp nan gau midmagö lagnabun, a göm, gası niñöl gı midöp,” a gıla. Pen God Manö adıñ anıbu niñbe, yıharıñ rö löp ar?

⁶ Pen nıpe hanıp mög niñöm, ud aij göm, abad mid aij yabıl göp. Adö anıbu nöp, God Manö u kalı kılñ rıköm hagla,

“Nıbi bi ke nöp midun, mid aij gıpun, a gıpal gau, God kalıp manö kılö rö hagöp;

pen nıbi bi hib kale ke haglö adö aragnab gau, nıpe mög niñöm, ud aij göm, abad mid aij göp,” a gıla.
*

⁷ Anıb u, God nıp böñ lau midmim, nıpe hagöp rö nöp gimim. Seden nıp wasö gınabim me, kalöp arık arnab.
*

⁸ God nıp cıg aij gıpe, nıpe kalöp cıg aij gınab. Kale nıbi bi nan si nan naij gıpm gau, nıbi bi aij midaiun, a gimim, ñımagö kale gac göp u ñıg lı yu aij gimim. Pen kale God nıp hain gıpun, a gimim, piral hagnim gau, gası mıhöp niñbim u arö gimim, gası aij

* 3:18: Mad 5:9; Hib 12:11 * 4:1: Ro 7:23 * 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15 * 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5 * 4:7: Ep 6:12 * 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16

añi nöp niŋmim, God niþ nöp ciḡ aij göl ḡi miðaimim. *

⁹ Mihol ḡiþim u arö ḡimim, möḡ gö niŋöl ḡi miþtöŋ göl ḡi miðaimim.

¹⁰ Bi Kub niŋ miðöp rö, hon niþi bi hib miðagöp, a ḡimim, niþ sabe ḡinabim me, niþe hib kale gö adö laŋ arnab. *

¹¹ Añ mam bi. Añ mam riþnap, kale niþhön ḡiniḡ aniḡ ḡipal, a ḡimim, kalip hag dap lugagmim. Niþi bi añ mam hag dap lugpal gau, God lo manö niþe u abe hag dap lugpal. Aniḡ ḡimim, niþi bi God lo manö hain ḡipal rö miðageinabim; niþi bi God lo manö aij miðöp aka niþhön rö miðöp, a göm, ḡasi ulhai niþbal gau rö miðeinabim.

¹² Pen God niþe nöp lo manö hag la. Niþe nöp lo manö niŋöm, niþi bi manö kub niŋnab. Niþe nöp hanip ud kamiŋ yunab aka al pak liŋab. Anib u, kale niþhön ḡiniḡ, “Niþi bi gau niþi bi aij, niþi bi gau niþi bi naij,” a ḡimim hagabim? Kale aniḡ gagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragnim

¹³ Pen niŋim! Kale riþnap haggim, miþni aka rol rö, daun kub ap amun, anib gau mi añi ap wög bisnis gun, mani kub udun, ado ḡi auun, a ḡiþim. Pen niŋ aij ḡimim. *

¹⁴ Hainö niþhön niþhön ḡinab u niŋmim hagagpim. Miþni kamiŋ miðpun u pen

kamiŋ miðpun anibu, kumi yuö yuöp rö nöp göp. Magö u miðöp, magö u agamiŋ ur gö aröp. *

¹⁵ Göp anibu rö, manö haggim anibu arö ḡimim haggim, “Bi Kub niþ aij geinab u, hon kamiŋ miðun, aniḡ aniḡ ḡinabun,” a ḡimim.

¹⁶ Pen bi kub niþi kub miðpun, a ḡimim, hib kale ke ḡipe adö aröp u, naij yabił göp.

¹⁷ Unbö rö gep u aij, a ḡi ḡasi niŋbun u pen aniḡ gagnabun u, nan si nan naij ḡinabun. *

5

Niþi bi nan iru miðöp gau

¹ Kale niþi bi gep yabił gau, manö hagniḡ gabin i niŋim! Marö kub udnig gabim rö, möḡ gö miþtöŋ göl ḡi miðaimim.

² Uþpö kiłno kibap mani nan aij kale iru miðmiðöp gau hadö papıł ḡi hij ḡi lugöp. Wałj aij iru nöp kale miðmiðöp gau, ḡise pro niŋ niŋ miḡan miḡan juöp. *

³ Gol silpa kale hij ḡi lugöp rö, kale nan si nan naij ḡiþim u niŋ aij ḡinabim. Hañ roman kale abe mab miþaŋ rö inöm hij ḡi lugnab. Niþn hain u söl auab magö i, kale uþpö kiłno kibap mani nan gau iru nöp ud gau pi ḡiþim.

⁴ Niŋim! Niþi bi wög naböŋ kale ḡipal gau, kalip pe ñagpe, kale uþham miðöm

* 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6

* 4:12: Ro 2:1; 14:4

* 4:13: Luk 12:18-20

* 4:14:

Pro 27:1; Sam 39:5,11

* 4:17: Luk 12:47

* 5:2: Mad 6:19

mi+ṭōṇ giḷō, Bī Kub kṭō ke yabiḷ u niṇjōb. *

⁵ Kale m+nōṇ nabōṇ adō iḷ i m+dmim, wōg waryō gagim yi+har+iṇ m+dmim, m+ñ m+ñ yabiḷ gi+ ajpim. An+ḅ u, kaj gau muk aij gōm, mol gō pak ñiṇḅal rō m+dpim u, magō m+ḷō m+ḍageinabim. *

⁶ N+ḅi b+ aij kalōp nan naij ap gagpal gau, kal+ḅ piral hagmim al pak l+ḅim.

Marō auain+m, iru maru ji niṇagun, Bī Kub auab a gun niḅ abad m+ḍaiun

⁷ An+ḅ u, aṇ mam b+. Marō auain+m, iru maru ji niṇagun; Bī Kub auab, a gun, niḅ abad m+ḍaiun. N+ḅi b+ nan wōg gi+ yi+mōm abad m+ḍlō niṇjōl gi+, mōṇ lugō, yiṇ apranōm, magō aij p+ḷnab. Kale u rō nōp Bī Kub niḅ abad m+ḍaimim. *

⁸ Bī Kub aunab ñ+n u yōp sōl m+ḍōp, a gi+mim, gasi halō abad m+ḍaimim. *

⁹ Pen aṇ mam b+. Aṇ mam riṇnap kal+ḅ hag juagmim. Kale aṇ mam hag jueinabim u, Bī Kub kalōp pen manō kub hagnab. Bī manō kub hagnab u sōl au m+ḍōp; uḷep magō u nōp aunab.

¹⁰ Aṇ mam b+. Bī God manō hagep hadame nōp m+ḍm+ḍal gau, Bī Kub manō niḅ haglō, kal+ḅ gi+ naij giḷō niṇjōl gi+, biḷam yabiḷ m+ḍm+ḍal u pen kale iru maru ji niṇagla. Kale agam+iḷ

m+ḍ aij giḷa. Kale u rō nōp adō an+ḅu nōp gi+mim.

¹¹ Kale niṇḅim, niḅi b+ gi+ aij gōm, iru maru gō ji niṇagla gau, kale uri m+ñ m+ñ gōl gi+ m+ḍ aij giḷal, a giḷpun. Bī ne Job hadame nōp m+ḍm+ḍōp, aiud u niṇḅim. Niḅ marō kub auō, biḷam m+ḍeia ñ+n u, Bī Kub niḅ gasi niṇjōl gi+ m+ḍōm, m+ḍ dap arō niṇjōl gi+, Bī Kub Job niḅ gi+ aij gō, hainō m+ḍ aij ga. Niḷhōn giṇ+iḷ: Bī Kub niḅ pōr pōr niḅi b+ mōg yabiḷ niṇjōm, ud aij yabiḷ göp. *

¹² Pen aṇ mam b+. Nan kub yabiḷ u, God hiḅ niḅ u yi+har+iṇ hagagmim. “God niṇ m+ḍōp rō, niṇjō hagabun,” a gi+mim, hagagmim. “Kumi kabō adō laṇ m+ḍōp rō, niṇjō hagabun,” a gi+mim, hagagmim. “M+nōṇ iḷ i m+ḍōp rō, niṇjō hagabun,” a gi+mim, hagagmim. “Nan gau nan riṇnap m+ḍōp rō, niṇjō hagabun,” a gi+mim, hagagmim. Yau, a giṇabim u, “Yau” nōp, a gi+mim. Wasō, giṇabim u, “Wasō” nōp gi+mim. Wasō u, manō kub udnabim. *

Sabe gi+mim

¹³ Kalōp niḅi b+ riṇnap marō gain+m, kale Bī Kub niḅ sabe gi+mim. Kale niḅi b+ riṇnap m+ñ m+ñ giṇabim u, kiṇap riṇnap hagmim, Bī Kub hiḅ niḅ hagpe adō araṇ.

* 5:4: Dud 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25

13:11-12; 1Pi 4:7

* 5:11: Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8

* 5:7: Dud 11:14; Jer 5:24 * 5:8: Ro

* 5:12: Mad

¹⁴ Kalöp nîbi bî rîmnap nan gainîm, Krais nîbi bî nîpe gau abad mîdpal bî kub gau hagpe apôm, sabe göm, Bî Kub hib hagöm, wel rîmnap lî ñöl. *

¹⁵ Pen Bî Kub nîp nîŋ udöm sabe gî naböl u, Bî Kub nîpe gö, nan gî nab anîbu kamîŋ lî nab; nan si nan naij gî pal u, Bî Kub nîpe nîŋöm arö gî nab. *

¹⁶ Anîb u, nan si nan naij gî pim u, pen pen hag hiîkmim, ne ke abe, añ mam gau abe, Bî Kub nîp sabe gîpe, nîpe gö kalöp kamîŋ lî nîm. Nîbi bî Bî Kub hagöp rö gî pal gau, nîp sabe gî lö, Bî Kub nîpe klö nîpe göm, ke yabî lî gî nab.

¹⁷ Bî God manö hagep Ilaija, bî yî harîŋ hon rö u pen möŋ alagnîm, a göm, God nîp klö göm hag nîŋö, mî mî hau nî gan rakî n unbö kago lî jîŋ möŋ alaga. *

¹⁸ Hainö pen nîpe kauyan God nîp hag nîŋö, kumî kabö adö laŋ nîbö möŋ lugö, mî nîŋ naböŋ î lî i nan wög gau apranöm, nan magö pî la. *

¹⁹⁻²⁰ Añ mam bî. Nîbi bî kale rîmnap Krais manö nîŋö u arö gî lö, kalîp hag ñî aij gîpe, kauyan Krais nîp nîŋ udnaböl u aij. Anîg gîmim me, nan si nan naij nîhön nîhön gî pal gau, God nîŋöm arö gö, hainö umöm böŋ nöŋ umagnaböl. *

* 5:14: Mak 6:13

* 5:15: Mak 16:18

* 5:17: 1Ki 17:1; 18:1

* 5:18: 1Ki

18:42-45 * 5:19-20: Pro 10:12; Gal 6:1; 1Pi 4:8

1 Pida Pida köp nöd u kalı kliñ rıka

¹ Yad Pida, bı Jisas Krais manö ud arep ap. Yad kalöp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, köp i kalı kliñ rıkabin.

Kale rımnap Podas mıdpim, rımnap Galesia mıdpim, rımnap Kapa-dosia mıdpim, rımnap Esia mıdpim, rımnap Bidinia mıdpim. Kale nıbi bı ram Mınöñ mılö gau nıbö rö mıdpim. Manö anıb i kalı kliñ rık yunö, ram Mınöñ ke ke mıdpim gau arö nıñnabim.

² Bapi God hadame dagol gau kalöp gası nıñöm, nıbi bı yad mıdeinaböl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmim, Jisas Krais hagöp rö gınabim nıñöm hagape nıpe nan si nan naij gıpim gac u lık gı yunab.

Anıb u, God apil mıhau kalöp mög nıñmil, ud aij gımil, abad mıdlö, kale pör nöp agamıj mıdaimim. *

*Mıd aij gep hon u mıdöp
God ram Mınöñ adö lan au*

³ Bı Kub hon Jisas Krais God nıpe nıp aij a gun! Jisas Krais Nap nıpe nıp aij a gun! Nıpe nöp hanıp mög yabıt nıñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm umöm,

kauyan uraka u me, nı nıpe nıpe yabıt mıdun, nıpe aip pör pör mıdeinabun, a gun, gası halö mıdpun.

⁴ God nı nıpe mıdpun rö, hanıp ram Mınöñ aij nıpe kumi kabö adö lan au ud aij gınab. Mınöñ naböñ adö it i nan gau papıt lı hij gı lugnab u pen God ram Mınöñ kumi kabö adö lan au unbö gagnab. God nan aij gau kalöp hag la nıñöm pör pör nöp mıd aij yabıt gınab. Hanıp hagöp rö, amun nıpe aip pör pör nöp mıd aij gınabun. *

⁵ God nıpe klö yabıt. Kale God nıp nıñ udmim cıg aij gıpe, nıpe kalöp abad mıd aij göm, mıd damöm, nıñ hain u, kalöp dam ram Mınöñ aij nıpe u ud arnab. *

⁶ Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimim.

Pen mıñi magö pro marap kalöp, nıbi bı Krais lau adö mıdpal, a göm, gı naij gılö uıham mıdnabim rö löp. *

⁷ Nıbi bı gol raubal gau laulö inö, magöñhalö gol nöp mıdöp aka nan naböñ naböñ halö mıdöp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rö u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpim aka cıg gagpim u nan kub yabıt u me, marö auö uıham mıdeinabim anıbu, nıp cıg aij gıpim aka cıg aij gagpim u nıñnab. Pen marö auö, nıp cıg aij göl gı nöp mıdeinabim u, Jisas Krais ado gı aunab nıñ u,

* 1:2: Ro 8:29; 2De 2:13 * 1:4: Kol 1:12 * 1:5: Jon 10:28; 17:11 * 1:6: 1Pi 5:10; Jem 1:2

God nipe kalöp, gı aij yabıl gıpm, a göm, hib kale gö adö laj arö, kalöp wıhai damöm, ram Mınöñ aij nipe ud arnab. *

8-9 Kale nöđ Jisas Krais nıp amgö nıñagpe u pen nıp mıdmagö lıbm. Kale uri u rö nöp nıp amgö nıñagpım u pen nıp nıñ udmım, mıñ mıñ yabıl gıpm. Jisas Krais nıp nıñ udpe, God nıpe ana kale pör nöp kamıñ mıdeınaböl, a göm, kalöp abadöl mıdöp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıl gı mıdpım. Hon mıñ mıñ gep magö anıbu hagun, a gun, manö ulep gıñab. *

10-11 Hadame nöp Krais Ana nıpe bı God manö hagep gau kalıp anı dañ mıdöm gası ñö, kale Krais ilön nıñön nıñön udöm, hainö nan aij yöl nıñön nıñön gıñab manö u hagöm kalı kılñ rıkla. Pen Krais ilön udöm umö, God kalöp mög nıñöm ud aij gö, mıd aij gıñabım manö hagla anıbu, kale ke nıñ aij gagöm, hanıp uri mıdpun hagöp aka nıbi bı hainö gau ke hagöp, a göm, klö göm ulhai nıñöl gı mıdmıdal. *

12 Pen Krais Ana nıpe gası ñö, God manö hagep bı gau nıñöm manö hageıla anıbu, God kalıp, a göm hagaga; kalöp mıñi mıdpım ñın i nöp haga. Manö aij hageıla anıbu me, God nıpe Ana Uł kumi kabö adö laj nıbö yuö apöm nıbi bı rımnap kalıp gası ñö, kale pen kalöp Jisas Krais

manö aij u haglö nıñbm. God gö kale uri nan aij aij nıñön nıñön nıñbm u, ejöl gau, hon abe nıñbnop, a göm, nıñagpal.

God hanıp, "Nıbi bı uł mıdaimım," a göp

13 Anıb u, gası yıharıñ adö rımnap nıñagmım; gası magö kale ke, hañ roman kale ke gası göp rö nöp gagmım; Jisas Krais ado gı apöm kalöp udöm nan aij ñınab, gası u nöp nıñmım, aij gö nıñöl gı, gası halö mıdaimım.

14 Kale nöđ Jisas Krais manö aij u nıñagmım, gası naij kale ke nıñmım gı mıdım rö gagmım; kale God ñı pai nıpe mıdpım u me, manö nıpe hagöp rö u nöp gı mım. *

15 Nıñön nıñön gıñıg gı mım u, God kalöp wıñ alöp u nıpe uł mıdöp rö, kale u rö nöp uł nöp mıdaimım.

16 God haga rö God Manö yanı kalı kılñ rıköm hagla, "Yad nan sı nan naij gep ke gau nıbö mıdem uł mıdpın rö, kale u rö nöp nan sı nan naij gep ke gau nıbö mıdmım uł mıdmım," a gıla. *

God nan aij yöl yuöm, hanıp rau adog uda

17 God nıpe nıbi bı gau kalıp nıme löm, halöwalö gagöp; gıpal gıpal rö nöp nıñöm nıme löp. God anıg göp anıbu, Bapı hon, a gıpm

* 1:7: Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3

* 1:8-9: Jon 20:29; 2Ko 5:7

* 1:10-11: Sam 22; Ais 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27

* 1:14: Ro 12:2; Ep

2:3; 4:17-18 * 1:16: Lep 11:44-45; Mad 5:48

u, ram nipe kumi kabö adö laŋ aragpim ñin i, nipe Bi kub unbö ke, a gımım, hagöp hagöp rö nöp gımım. *

18-19 Kale apis bac bi gımdal adö u gı damun kamın arnabun, a gımım, gı wasö nınbe, God kalöp uda u, gol silpa utpö kılno nan hij göp nan yıharın gau rö rauöm udaga. Pen sipsip pi adlai mıdagöp gac gagöp damöm pak God nıp sabe gı ñımdal rö u, Krais damöm al pak lölö hagape nipe gol silpa utpö kılno rauagep u lugö uma u me, God kalöp rau adog uda. *

20 God Mınön nabön il i gı laga ñin u, Krais nıp adö anıbu gınab a göm hag la u pen uri ñin hain i nöp, kalöp gı aij gınıg waiö aua. *

21 God gö, Krais urakö, God Krais nıp ud adö i gılaŋ yabıl uda. Anıb u, God nıp nın udmim, cıg aij gımım, hanıp arö gagnab, a gımım, gası halö mıdpım. *

Añ mam gau kalıp mıdmagö limim

22 Kale God Manö nınö yabıl u nınmim, hagöp rö gıpe, kalöp nan si nan naij gac u mıdagöp. Anıg gımım, kale añ mam God lau adö mıdpal gau kalıp mıdmagö yabıl lıbm. Anıb u, kale klö gımım pen pen mıdmagö yabıl löl gı mıdaimim. *

23 God Manö nöp gö, kale kauyaŋ ñı painaŋ hagape bı rö lıbm. Pen kamın gısön nıbö udpım u, nıme nap gau ñagpal; nıme nap ñı pai yag daulö umbal. Pen God Manö u, manö pör pör nöp mıdeinab manö kamın anıbu nöp gö, God ñı pai nıpe mıdmim pör pör mıdeinabım.

24 God Manö u kalı kılın rıkm hagla,

“Nıbi bı gau magöŋhalö nan uŋaŋ uŋaŋ rö nöp mıdpal;

hib kub udpal u mab pıpıl pıpıl rö nöp mıdöp.

Nan anıb gau yınıd mılep göm lugöp. *

25 Pen God Manö u pör pör nöp mıdeinab,” a gıla.

God Manö anıbu, manö aij kalöp hag ñılö nınbım u nöp.

2

Bı Kub nıpe Kabö Kamın rö pör mıdeinab

1 Anıb u, gı naij gıpım adö u magöŋhalö böŋ nöp arö gımım, manö pıral hagpım u böŋ nöp arö gımım, manö nöp hagpım u böŋ nöp arö gımım, nan aij kale gau hon udbnop, a gı gası nınbım u böŋ nöp arö gımım, nıbi bı rımnab hag jubım u böŋ nöp arö gımım, gımım. *

2-3 Ñı painaŋ gısön yag daubal gau cı ñınun, a göm,

* 1:17: Ro 2:11; Rep 2:23

* 1:21: Jon 14:6; Ro 5:1-2

* 2:1: Ep 4:22; Jem 1:21

* 1:18-19: Ap 20:28; Hib 9:12-14

* 1:22: Jon 13:34; Ro 12:10

* 1:20: Ep 1:4

* 1:24: Ais 40:6-8

gasi aňi niňbal. Anıb u rö, kale Bı Kub bı aij yabıt kalöp ud aij göp u hadö niňbim rö, manö aij nıpe ci rö ñiňun, a gımim, gası aňı u nöp niňmim. Ci anıbu ñiňnabim u, kale kub gımim, kamıñ mıdep magö anıbu ıt u niñ aij gınabim. *

⁴ Jisas Krais nıpe kabö ap rö. Nıpe kabö yıharıñ ap wasö; nıpe Kabö kamıñ. Kabö kamıñ anıbu nıbi bı rımnap jı niñöm arö gıpal u pen God nıpe udöm, kabö anıbu kabö aij unbö ke, a ga. Kale Kabö kamıñ anıbu aumim,

⁵ kale ke kabö kamıñ rö libe, God nıpe kabö anıb gau udöm ram nıpe gınab. Ram anıbu, Jisas Krais nıpe ram nabıc mıdeinab niñöm kale God nıp sabe gep nıbi bı uť mıdmim, nan niñhön niñhön God nıp aij göp u, nan sabe gep rö God nıp ñınabim. Nan sabe gı ñeb anıbu sipsip nan gau wasö; nan ana sabe gı ñeb nöp ñınabim. *

⁶ God Manö u kalı kılñ rıköm hagla,

“Niñim! Yad kabö ap daun kub Saion lınö, kabö anıbu Saion ram padö rö mıdeinab.

Kabö anıbu yad ke hag lınö; kabö anıbu kabö aij unbö ke.

Nıbi bı an an nıp niñ udöm cıg gınaböl gau,

hainö kale, hon niñhön gıñıg nıp niñ udpun,

a göm, hagagnaböl yabıt,” a gıla. *

⁷ God anıg hagö, nıbi bı nıp niñ udpim gau, kabö anıbu kabö aij unbö ke rö lınab; pen nıbi bı nıp niñ udagpal gau, God Manö u kalı kılñ rıköm hagla,

“Kabö jı niñöm arö gıla kabö u nöp

mıñi ram padö kılö yabıt añ lañ u mıdöp,” a gıla. *

⁸ Pen manö ap hagla,

“Kabö anıbu nöp, nıbi bı aramöm ma bıniñ gınaböl;

kabö anıbu nöp, nıbi bı apöm, lug paknaböl,” a gıla.

Krais manö aij u niñ udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God gınab a ga rö nöp ga. *

⁹ Pen God nıpe ke kalöp udöm, yam nıpe ke hag la. Kale Kiñ nan sabe gep nıbi bı nıpe mıdpim. Kale nıbi bı uť nıpe mıdpim. Kale God yam nıpe ke mıdpim. Anıg göp u, kale nıbi bı gau nıbö gau nıbö, God nıpe nan aij unbö ke göp u hag waiö gımim, nöd sıbön añ gau mıdmim, bıslam gı ajmıdim u pen God nıpe gö, uri mailö aij nıpe niñmim aj aij gabim, manö anıbu waiö hagnabim. Anıg hagnım, hib nıpe hagpe adö arnab. *

¹⁰ Nöd God nıbi bı nıpe mıdagmıdim, pen uri nıbi

* 2:2-3: Sam 34:8 * 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20 * 2:7:

Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8

bɪ nɪpe ke mɪdpim. Nöd God kalöp mög nɪñöm udagmɪdöp, pen uri kalöp mög nɪñöm udöp. *

God nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim rō, mɪd aij gɪmim

¹¹ Anɪb u, nɪbi bɪ nɪneb aij yad gau. Mɪnön nabön it i ram Mɪnön kale kabö rō wasö, yɪharɪɲ apim mɪdpim. Anɪb u, nan si nan naij Mɪnön nabön it i hañ romanɲ gasɪ göp nan gau, mɪdmagö limim gɪpe aragnɪm. Nan anɪb gau gasɪ nɪñmim gɪpe arö, ana kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rō löp. *

¹² Nɪbi bɪ God nɪbi bɪ nɪpe mɪdagpal gau aip mɪdpim u, gɪ aij yabɪt gɪ mɪdaimim. Anɪg gɪpe, ñɪn rɪmnap, kalöp, gɪ naij gɪpim, a göm, hag junaböl u pen kale gɪ aij gɪpim u nɪñöm, hainö Jisas Krais aunab ñɪn u, gɪ aij gɪpim rō hag hiɪkeinaböl, God hib nɪpe u ap rannab. *

¹³⁻¹⁴ Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim rō, bɪ kub kalöp Mɪnön nabön it i abad mɪdpal gau hagöl rō gɪmim. Kiɲ kale bɪ kub yabɪt mɪdöp u manö nɪpe u nɪñmim, bɪ nɪpe yuö apöm kalöp abad mɪdpal gau manö kale magöñhalö nɪñmim gɪmim. Bɪ kub anɪb gau, nɪbi bɪ gɪ aij gɪnaböl gau kalɪp ud aij gɪnaböl; pen nɪbi bɪ gɪ naij gɪnaböl gau kalɪp manö kub hagöm, ilön pen ñɪnaböl. Nɪhön gɪnɪg: God bɪ anɪb gau

wög anɪbu göl, a göm, hag la. *

¹⁵ Pen God nɪp aij gɪnab u, kale gɪ aij göl gɪ nöp mɪdaibe, nɪbi bɪ gasɪ mɪdagöp gau kalöp manö piral hagöm hag juöl rō lagnab. *

¹⁶ Nɪbi bɪ rɪmnap, ke nɪñbim rō gɪmim, a gɪpal. U aij pen gasɪ anɪbu nɪñmim, nan si nan naij ap gagmim. God nɪbi bɪ wög gep nɪpe mɪdpim rō, nɪhön nɪhön gɪnɪg gɪnabim u, nɪpe hagöp hagöp rō nöp gɪnabun, a gɪmim, gɪmim.

¹⁷ Nɪbi bɪ gep gau abe nɪbi bɪ yɪharɪɲ gau abe manö kale nɪñmim. Añ mam Krais lau adö mɪdpal gau kalɪp mɪdmagö limim. God nɪpe Bɪ klö unbö ke, a gɪmim, ana udmim nɪñmim. Kiɲ kale bɪ kub a gɪmim manö nɪpe nɪñmim. *

Krais nɪp hain gun, marö auainɪm, pɪñɪɲ gagun

¹⁸ Kale Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdmim, bɪ rɪmnap kalɪp nagɪ wög rō gɪpim u, bɪ kub kale gau ud aij gɪmim, hagnaböl rō nöp gɪmim. Kalöp gɪ aij göm agamɪj mɪd aij gɪpal bɪ gau nöp wasö, klö yabɪt jubal bɪ gau u rō nöp, ud aij gɪmim, hagnaböl rō nöp gɪmim. *

¹⁹ Pen kalöp gɪ naij gaiöl, God nɪp gasɪ nɪñbim rō, kalɪp gasɪ naij nɪñageinabim u, God kalöp ud aij gɪnab.

* 2:10: Hos 2:23

* 2:11: Gal 5:17,24

* 2:12: Mad 5:16

* 2:13-14: Dai 3:1

* 2:15: 1Pi 3:16

* 2:17: Ro 12:10

* 2:18: Ep 6:5

²⁰ Pen kale gĩ naij gĩpe, kalöp pakaiöl, kalöp gasĩ naij niŋageinabim u hagagabin; anig gĩnabim u, God kalöp ud aij gagnab. Pen kale mĩd aij gĩpe, kalöp gĩ naij gaiöl, kalöp gasĩ naij niŋageinabim u hagabin; anig gĩnabim u me, God kalöp ud aij gĩnab. *

²¹ Kalöp marö ñilö agamiŋ nöp mĩdaimim, a göm, God kalöp uda. Anib u, Krais hanip, a göm, ilön uda gasĩ u nöp niŋmim. Kalöp marö ñaiöl, gasĩ kub niŋagmim. Nipe göp rö gĩmim, gĩpe arnim. *

²² “Nipe nan si nan naij ap gaga;

manö piral ap hagaga.” *

²³ Krais nĩp hag jueila, nipe pen hag juaga. Nĩp gĩ naij geila, nipe ilön udöm kalöp manö pen pen hagaga. Nap nipe manö kub kabö göl nöp hagöp u, yĩp abadnab, a göm, gasĩ u nöp niŋ mĩdeia. *

²⁴ Krais nĩp mab ba laŋ al pak leila, nipe nan si nan naij hon magöŋhalö gĩnabun gau, hañ roman nipe ke udöm uma. “Yad nan si nan naij kalöp udem umnö, nan si nan naij gep gasĩ magö kale u umöm, kale kamĩŋ aramöm, gĩ aij göl gĩ mĩdaiöl,” a göm, nan si nan naij hon gau, hañ roman nipe ke udöm uma. Krais nipe ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kamĩŋ la. *

²⁵ Kale kaj sipsip hauŋ

gau amöm rul arbal rö mĩdmĩdim u pen mĩñi Bĩ Kaj Sipsip Mukep, Bĩ ana kalöp abad mĩd aij göp u, nĩp ado gĩ aubim. *

3

Nugmul abe niŋbin abe

¹⁻² Pen kale bĩ halö niŋbi mĩdpim gau, kalöp u rö nöp manö hagnig gabin. Naga-mul bĩ hagöl rö niŋmim, gĩ aij gĩmim. Nagamul bĩ Jisas Krais manö aij u udagaiöl, niŋhön gĩnig manö aij u udagpan, a gĩmim, hagagmim. Pen kale ke gĩ aij gĩmim, kalöp ud aij gĩpe me, niŋbi yad u Jisas Krais nĩp ciŋ göm gĩ aij yabĩ göp, a göm, nĩp niŋ udnaböl. *

³ Pen niŋbi kliš aij mĩdaiun, a gĩmim, nan rĩb adik yĩŋid nöp naij gĩnab gau lun, a gĩmim, niŋagmim. Umagö malikmim, waŋij aij aij yĩmmim, nan aij aij kabö gol udöm gĩpal gau ud hañ roman adikmim, gagmim. *

⁴ Niŋbi hain mĩdmim, gasĩ niŋ aij gĩmim, kal juagmim, niŋbi bĩ gau aip agamiŋ mĩd aij gĩmim. Anig gĩ aij gĩnabim u, nan aij anib gau mĩdmagö an kale daŋ mĩdöp rö, niŋbi bĩ amgö niŋagnaböl pen God amgö nipe u, nan kliš aij unbö ke rö lĩnab. Nan kliš aij aij anib gau hij gagnab; pör pör nöp mĩdeinab.

* 2:20: 1Pi 3:14,17

Ais 53:7; 1Pi 3:9

10:14; Hib 13:20-21

* 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15

* 2:24: Ro 6:11; Ais 53:5-6

* 3:1-2: Ep 5:22

* 2:22: Ais 53:9

* 2:23:

* 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon

* 3:3: 1Di 2:9

⁵ Nan kliñ aij anib gau midmagö an dan kabö gol rö midöp u, apis hon God nip nin udmidal gau udöm kale ke rib adikmidal; kale nugmul bi kalip manö u ninmidal.

⁶ Nibi Sara nugmul Ebraham nip, bi kub yad, a göm, hagdöp rö nöp gmidöp. Kale pinin gagmim, Sara gmidöp u rö gi aij geinabim u, Sara pai nipe yabit rö mideinabim. *

⁷ Pen kale nibi halö bi midpim gau, kalöp u rö nöp manö hagnig gabin. Nibi gau bi rö klö midagpal rö, nibi kale gau ud aij gimim. God kalöp bi gau nöp udöm, nibi gau kalip arö gagöp; kalöp bi gau mög ninöm udöp rö, nibi gau kalip u rö nöp mög ninöm udöp. Nibi kale gau kalip abad mid aij gimim me, God nip sabe gipe, manö kalöp u ninab. *

Jim ñöl midaimim

⁸ Manö hag junig gabin. Kale añ mam Krais lau adö midpim gau magonhalö gasi adö añ nöp ninmim; añ mam rimnap ilön udaiöl, kalip mög ninmim; añ mam rimnap min min gaiöl, kale u rö nöp min min gimim; añ mam pen pen midmagö limim, pen pen mög ninmim ud aij gimim; yad nibi kub, yad bi kub, a gimim, gasi u ninagmim.

⁹ Nibi bi rimnap kalöp gi naj gaiöl, kalip pen gi

naij gagmim. Kalöp hag juaiöl, kalip pen hag juagmim. Kalöp ninön ninön gaiöl, God nip sabe gimim hagdöp, kalip gi aij gimön abad midaimön, a gimim. Ninön ginig: God kalöp uda u, kale nibi bi gau kalip gi aij ginabim, a göm, uda. Anig ginabim u, God kalöp u rö nöp gi aij ginab.

¹⁰ God Manö u kali kliñ riköm hagla,

“Nibi bi mid aij gun, mitep yabit lun umun, a göm ninbal gau, manö piral, manö naij hagagöl. *

¹¹ Pen nan si nan naij gipal adö u arö göm, gi aij nöp göm, gasi klö ninöm, jim ñöl midaiun, a göm, agamij nöp midaiöl.

¹² Ninön ginig: nibi bi God Manö hagöp rö nöp gipal gau, Bi Kub kalip abad mid aij göm,

nip sabe ginaböl manö kale u ninab; pen nibi bi gi naj gipal gau ninö, mulu lugnab,” a gila.

Mid aij gipe, kalöp gi naj gaiöl, pinin gagmim

¹³ Gi aij gun, a gimim, klö gipe arö, nibi bi rimnap kalöp ilön ñagnaböl.

¹⁴ Pen kale gi aij gipe kalöp gi naj gaiöl u, min min gimim. Nibi bi kalöp gi naj

gipal gau kalip piñiñ gag-
mim, gasi kub niñagmim. *

15 Pen midmagö an kale
dan u, Krais nipe nöp B+ Kub,
a gimim, hib nipe hagpe adö
aran. Pen kale pör nöp
gasi niñöl gi midaimim, nibi
bi r+mnap, niñön giñg gasi
halö midpim, a göm, hag
niñaiöl, kalip ud aij gimim,
manö hain hagnim, Krais
manö aij u kalip hag ñi aij
gimim.

16 Pen hag ñinabim u, hon
manö niñön hagno God nip
aij ginim, a gimim, hag
ñimim. Krais nip cig gimim,
gi aij ginabim u, bi gau kalöp
hag junig gaböl gau, kalip
nable gö arö ginaböl. *

17 Kale gi aij gipe niñöl
gi, God kalip niñebir arö
gö, kalöp gi naij geinaböl
u, manö midagöp. Pen
kale gi naij gipe, kalöp gi
naij ginaböl u, God nip aij
gagnab.

*Krais umöm gac hon tik gi
yua*

18 Kale gi aij gipe, kalöp
gi naij geinaböl u, manö
midagöp, a gipin u, Krais
nipe B+ aij pen nip gi naij
geila, uma. Nipe aij nöp
gimidöp u pen kale nibi
bi nan si nan naij gipim
gau God aip jim ñinabin,
a göm, uma. Mañ añi
yabi+ uma; hainö kauyan
umagnab. Krais hañ ro-
man al pak lilö uma u pen
Ana nipe umaga. Ana nipe

kamiñ midöm, nipe kauyan
uraka.

19 Ana nipe anig geia nipe
amöm, nibi bi nöd umöm am
nagi mideila gau kalip manö
aij nipe u hag ña.

20 Nibi bi nagi mideila
gau, Noa mideia ñin u, God
nip manö u niñageila u pen
God kalip manö kub hagaga;
manö yip niñnaböl aka göm,
abad mideia. Abad midö
niñöl gi, Noa nip ñig magib
gimön, a ga u gi damöm, nibi
bi iru wasö, Noa apilap unbö
raleb u nöp ñig magib raul
migan amöm, ñig an dan
aram midöm mid damöm,
God gö kamiñ arla. *

21 Pen ñig magib raul
migan am midlö, ñig u kalip
dap ranö, kamiñ arla anibu
rö, uri hon Jisas Krais umöm
uraka manö u niñ udun,
ñig pakun, u rö nöp kamiñ
arnabun. Pen ñig pakpun
anibu, hañ roman gac tik
gi yuun, a gun, pakagpun.
Krais hanip, a göm, umöm
kauyan uraka rö, God gasi
midmagö an hon niñöm gac
ap midagöp. Gasi anibu nöp
niñun, ñig pakpun. God nipe
manö klö niñö anig hag la
me u.

22 Krais nipe pen umöm
uraköm, am ram Minöñ
kumi kabö adö lan au
aramöm, God ñimagö yijig
böñ lau adö midöp niñöm
ejol gau abe, kijaki nan klö
midöp gau abe, magöñhalö
mo nipe gau midpal.

4

* 3:16: 1Pi 2:12 * 3:20: Jen 6:1-7:24

*Marö udöl gun, nagı naij
nöd nıbi adö u arö gun*

1 Krais hañ romanı nıpe ilön kub uda rö, hon u rö nöp ilön udnabun, a gımim, gası anıbu nöp nıñöl gı mıdaimim. Nıhön gınıg: nıbi bı hañ romanı kale ilön kub udpal gau, nan si nan naij gun, a göm, gası u nıñagpal. *

2 Nın anıbu rıköm, nın aigeg Mınöñ naböñ il i hañ romanı mıdeinabun u, God nıp aij gınım adö u nöp gun, a göm, mıdmagö kale ke uraknab adö u gagnaböl.

3 Kale nöd nıbi bı God Manö udagmıdal gau rö gı mıdmıdim. Gası naij nıñmim, nıbi si bı si gımim, nıñ klö nıñ hauı lımim, nan iru yabıl nıñmim, haıöwaıö gımim, nan pıral God sabe gagmim a göp nan gau sabe göl gı mıdmıdim. *

4 Mıñi pen, nıbi bı God Manö udagpal gau, kale mıd aij gıpm u nıñöm, nıhön gınıg hon aip magum gımim haıöwaıö gagpim, a göm, kalöp hag jubal.

5 Pen söl mıdöp, Bı Kub nıbi bı kamıñ mıdeinaböl gau abe, nıbi bı hadö umla gau abe, nıhön nıhön gıla gau, nıhön gınıg anıg gıpm, a göm, manö kub hagö, kale nıhön nıhön gıpal gau magöñhalö nıp hag waiö lınaböl. *

6 Nıbi bı magöñhalö umbal rö umöm, hañ romanı u böñ

nöp hij gı luga u pen ana gau amöm, God kamıñ mıdöp rö u kamıñ mıdeinaböl, a göm, Krais manö aij nıpe u nıbi bı hadö umla gau kalıp hag ña.

*God wög hanıp adö ke ke
hagöp rö, gı aij gun*

7 Söl mıdöp, nan nıhön mıdöp gau magöñhalö pıs gınıg gab. Anıb u, gası nıñ aij gımim, agamıñ mıd aij gımim, God nıp sabe gımim. *

8 Pen manö kub yabıl u, kale Krais nıbi bı pör nöp pen pen mıdmagö yabıl lı mıdaimim. Kale pen pen mıdmagö löl gı mıdeinabım u, Krais nıbi bı rımnab nan si nan naij göm kalöp nın iru nöp gı naij gaiöl u, kale yıñıd nıñmim arö gınabım. *

9 Krais nıñ udpal nıbi bı rımnab ram kalöp auaiöl, gai am ram ade aubım, a gımim, hagagmım; kalıp hag wıhai udmım. *

10 God nıbi bı mög nıñöm ud aij göm, kalıp gası aij ke ke ñöb. God gası aij kalöp ñöb anıbu, kalöp nöp wasö, añ mam Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau kalıp magöñhalö u rö nöp gası nıñöm ñöb. Anıb u, God kalöp gası aij ñöb anıbu nıñmim, añ mam gau kalıp gı aij gımim. *

11 God kalöp gası aij ñö, kale nıbi bı gau kalıp hag nınabım u, gası nıñ aij gımim, God Manö aij u kabö göl nöp hag nımim. God

* 4:1: Ro 6:2,7 * 4:3: Ep 2:2-3 * 4:5: Ap 10:42 * 4:7: Ro 13:11-12 * 4:8:

1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2 * 4:10: Ro 12:6-8

kalöp gasi aij ñö, kale nibi bi rımnab wög gi ñınabim u, God kalöp kłö nıpe ñöb u udmim, nıbi bi gau kalıp wög gi ñımim. Anıg geınabim u, Jisas Krais nıbi bi nıpe mıdpim u nıñöm, kale God hib nıpe u haglö adö arnab. Jisas Krais, Bi kłö yabıt u nöp, nıp aij a göl gi, hib nıpe pör pör hagno adö aran. Anıb unbö rö aij.

Krais nıbi bi nıpe mıdpim rö, kalöp marö ñınaböl

12 Mıdamam aij yad gau. Krais nıp cıg pıdöñ gınaböl aka arö gınaböl a göm, nıbi bi rımnab hanıp ilön kub mab mıtan rö ñıbal u, hanıp nıhön gınıg anıg gab, a gımim, gasi u nıñagmim.

13 Krais nıbi bi nıpe mıdpun u me, nıp gıla rö hanıp gaböl, a gımim, mıñ mıñ göl gi mıdpe me, nıpe mailö aij yabıt nıpe halö aunab ñın u, kale mıñ mıñ göl gi mıdeınabim. *

14 Kale Krais nıbi bi nıpe, a göm, kalöp hag juaiöl, mıñ mıñ göl gi mıdaimim. God Ana mailö aij yabıt halö u hanıp aip mıdöp u nıñöm me, anıg gaböl, a gımim, mıñ mıñ göl gi mıdaimim. *

15 Kale wip alagmim; nan si udagmim; nıbi bi rımnab kalıp gi naij gagmim; nan kale rö gımim gagmim. Kale anıg gımim, ilön udnabim u, nable gınab. Pen gi aij gımim ilön udnabim u, nable gagnıg gab.

16 Pen kale Krais nıp nıñ udmim nıpe hagöp rö gıpmim rö, kalöp marö ñaiöl, nable gagnab. Krais nıbi bi nıpe mıdpun rö, hanıp anıg gaböl, a gımim, aij gö nıñöl gi, God hib nıpe hagpe adö aran.

17 Söl mıdöp, God nıbi bi manö kub hagnab. Nıpe it göm nıbi bi nıpe ke manö kub hagnab. Pen hon nıbi bi nıpe ke uıham mıdeınabun u, nıbi bi manö aij nıpe udagpal gau kale aigöl göm mıdnaböl?

18 God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

“Nıbi bi God hagöp rö gıpal gau

uıham yabıt kamıñ arnaböl;

anıb u, nıbi bi God Manö udagöm,

nan si nan naij gi mıdpal gau, kale aigöl göm kamıñ arnaböl?” ö gıla. *

19 Anıb u, God marö hanıp hag la rö nöp udnabun u, gasi iru nıñagun. Bi Kub hanıp gi la u, haıwawö gagnab, pen nıpe nöd haga rö nöp hanıp ud aij gınab, a gun, gasi u nıñun, gi aij nöp göl gi gıno arnım.

5

Nıbi bi Krais nıñ udpal gau bi abadep mıdmim, kalıp abad aij gımim

1 Nıbi bi Krais nıñ udpal gau kalıp bi abadep mıdpim gau, kalöp manö hagnıg

gabin. Wög kale gipim anibu rö, yad u rö nöp nibi bi Kraiss niny udpal gau kalip abad midpin. Kraiss ilön kub udeia u, yad niny midainö. God nipe Kraiss mailö aij yabıl nipe nibi bi gau magöñhalö kalip yamnab ñin u, yad amem niny mideinabin. Anib u, yad kalöp manö anibi hagnig gabin.

² Bi kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale muk aij gipal rö, God nibi bi nipe ke ñimagö adö kale la gau, kalip abad mid aij gimim. Nibi bi rimnap kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau udun a gimim God wög u gagmim. Miñ miñ göl gi, aij göl gi nöp God wög u gimim. Anig geinabim u, God nip aij ginab. *

³ Hon bi kub midpun, a gimim, God sipsip nipe gau kalip hag gagmim. Kale ke gi aij gipe, kalöp ninyö u rö nöp göl. *

⁴ Adö anibu gipe, Bi Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usajıl bad klö pör pör nöp mmailö gi mideinab u kalöp ñinab.

Hib hon ke dap ranagun: gası kabö rö nöp ninyun

⁵ Pen kale bi praj gau, bi majö kalöp abad midpal gau hagöl rö ninyim. Kale magöñhalö, Kraiss nibi bi añ mam gau ninyim, kale nibi bi pro, hon nibi bi kub, a gimim, gası u ninyagmim.

God Manö u kalı kliñ riköm hagla,

“God nibi bi hib kub udnabun a gipal gau kalip jı ninyöm, nibi bi pro pro udpal gau, kalip mög ninyöm, ud aij yabıl göp,” a gıla. *

⁶ Anib u, God Bi klö unbö ke u nip ninyim ana udmim, hagöp rö gimim. Anig ginabim u, ñin hain hag la u, nipe gö, kale bi kub rö mideinabim. *

⁷ God nipe ke kalöp abad mid aij göp rö, marö midainim, magöñhalö ud ñimagö adö nipe u limim. *

⁸ Pen pör pör gi jin göl gi midmim, niny aij göl gi midaimim. Kauat mauat bi kale u kijaki, kain kub laiön manö kub hagöp rö gau gau amöm, nibi bi ap hau ñinın, a göm, ulhai ninyöl gi ap ran ap lug arab. *

⁹ Kijaki anig gab u, hanip nöp gagab; Kraiss nibi bi añ mam hon ram Minöy gau gau magöñhalö kalip u rö nöp gab, a gimim, kijaki nip wasö gimim, Kraiss manö aij u niny ud pidöy göl gi midaimim. *

¹⁰ God nibi bi mög ninyöm, ud aij yabıl göp rö, pör pör Kraiss nibi bi nipe midaimim, a göm, ram Minöy aij yabıl kalöp hag la u me, magö i kalöp gi naij gılö ilön ud-pim u pen magö pro marap

* 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7 * 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6 * 5:6: Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mad 6:25-30 * 5:8: 1De 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7

God nipe ke apöm klö nipe kalöp ñö, kale Kraiſ nîp nîŋ ud pîdöŋ gîmim, nîp cîg aij yabîl gîmim, nîbi bî klö nîpe mîdmim, mîd aij yabîl gînabim.

¹¹ God Bî klö yabîl u nîbi bî gau magöŋhalö pör nöp pör nöp abad mîdeian! Anîb unbö rö aij.

Manö adiŋ magö rimnap

¹² Mam aij yad Sailas aip mîdpul. Manö kalöp hagabin i nîpe kalî klîñ rîkab nîŋöm yad köp ulep i kalöp yunabin. Mam anîbu, gasî hon nîŋbun rö nîŋöb. Kalöp manö klö hagem, manö pro kalî klîñ rîkpin anîb i, God nîbi bî mög nîŋeb magö yuö yabîl u nöp rîkpin. Manö anîbi, manö nîŋö yabîl, a gîmim, nîŋöl gî nöp mîdaimim. *

¹³ Pen Kraiſ nîbi bî nîpe mîdpal daun kub Babilon auî kalöp, “Mîdpim?” a gîpal. God kalöp hag la rö, nîbi bî anîb gau u rö nöp hag la. Ñî yad Mak kalöp u rö nöp, “Mîdpim?” a göp. *

¹⁴ Kraiſ nîbi bî añ mam mîdmagö lîbun, a gîmim, pen pen hag wîhai udöl gî, alaun bom halumim. Kraiſ nîbi bî nîpe mîdpim gau, Kraiſ kalöp magöŋhalö ud aij gö, kale agamîj mîd aij göl gî mîdaimim.

* 5:12: Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13

* 5:13: 2Di 4:11

2 Pida

Pida kōp hain nībō u kalī kliñ rīka

1 Yad Saimon Pida, Jisas Krai manō ud arep bī ap. Yad wōg gep bī nīpe ap mīdpin.

God hon Jisas Krai hanīp ud kamīn yua u, nīpe Bī aij unbō ke. Jisas Krai hanīp mōg nīnōm gasī aij nō, hon nīp nīn ud pun. Kale nībi bī gau, Jisas Krai kalōp gasī aij nō, kale u rō nōp nīp nīn ud pim gau, kalōp kōp anībi kalī kliñ rīkabin.

2 Kale God abe, Bī Kub hon Jisas abe, kalīp gasī nīn mīdpe, kale apil mīhau kalōp mōg nīn mil, ud aij gīmil, abad mīdlō, kale pōr pōr agamīj mīd aij gīmim.

God hanīp uda a gun, nīp cīg aij gun

3 Hon nībi bī Jisas Krai lau adō mīdpun gau, nan si nan naij arō gun, nīpe hagōp rō nōp gī mīdaiun rō lōp. Hon Jisas Krai nīp nīn ud pun u me, Krai nīpe u rō nōp God mīdōm, klō nīpe nōp hanīp nō, hon God Manō hagōp rō nōp gī mīdaiun rō lōp. Nīpe Bī aij unbō ke, Bī mailō aij yabīl halō pen nīpe hanīp gasī nīnōm, nībi bī yad ke mīdaiōl, a gōm, hanīp hag la.

4 Anīb u, Jisas Krai nan aij yabīl anīb gau hanīp nōb. Nan aij aij nōb u udun, gasī naij mīnōn nabōn il i nīnōm

lug pakōl rō lōp gau arō gun, God nīpe ke mīdōp rō mīdaiun rō lōp.

5 Anību, Krai kalōp gasī aij nō, nīp nīn ud pim. Pen kale Jisas Krai nīn udōl gī mīdmim, kale klō gīmim, nībi bī gau kalīp gī aij gīmim. Pen kale nībi bī gau kalīp gī aij nōp gōl gī mīdmim, kale klō gīmim, Jisas Krai nīpe Bī aigale Bī rō mīdōp manō yuō yabīl u nīn aij gīmim.

6 Pen kale Jisas Krai nīpe Bī aigale Bī rō mīdōp manō yuō yabīl u nīn aij nōp gōl gī mīdmim, kale klō gīmim, hañ roman kale gasī gōp rō gagmim. Pen kale hañ roman kale gasī gōp rō gagmim, kale klō gīmim, Jisas Krai nīp nīn ud pīdōn gīmim, cīg aij gī mīdmim, nīpe hagōp hagōp rō nōp gōl gī mīdaimim.*

7 Pen Jisas Krai nīp nōp gasī nīnmim cīg aij gīmim, nīpe hagōp hagōp rō nōp gōl gī mīdmim, kale klō gīmim, añ mam gau pen pen ud aij gīpal rō, kale Krai nībi bī añ mam kale gau pen pen ud aij gīmim. Pen kale Krai nībi bī añ mam kale gau pen pen ud aij gōl gī mīdmim, kale klō gīmim, Krai nībi bī añ mam kale gau pen pen mīdmagō līmim.

8 Pen yad aui manō nīhōn nīhōn kalī kliñ rīkajīn u, kale nan anību nōp gasī nīn aij gīmim, klō gīmim gī mīdeinabim u, kale Bī

* 1:6: Gal 5:22-23

Kub hon Jisas Kraiſ nipe Bi aigale Bi rö mîdöp, a gî gasî niſmim, wög nîp gî aij gîpe, nîp nan magö aij rîmnâp pîlnab.

⁹ Pen yad aui manö niſhön niſhön kalî kliſ rîkajîſ u, kale rîmnâp nan anîbu niſagnabim u, kale niſbi bî amgö we rö. Nan si nan naij gîpim u, God nipe gac anîbu îk gî yua u hauî gîpim.

¹⁰ Anîb u, aſ mam yad gau. God gasî nipe ke niſjöm, yîp hain göm niſbi bî yad mîdaiöl, a göm, kalöp udöp u, klö gîmim nîp hain gîmim, niſbi bî nipe mîdaimim. Anîg gîmim me, Kraiſ manö aij nipe u pör nöp niſj ud pîdön gîmim, gî dammim, arö gagnabim.

¹¹ Pen Bi Kub hon Jisas Kraiſ hanîp ud aſîk yuöp u apöm, kalöp hag wiſhai udöl gî, niſbi bî nipe pör pör abad mîdeinab ram raul mîgan anîbu da löm abad mîdeinab.

God manö hagep bî gau, Ana Uî kalîp gasî ñö niſjöl gî God manö hagla

¹²⁻¹⁵ Kale manö hagajîſ anîbu niſmim, hadö ud aij gîpim, pen yad pör nöp kalöp manö anîbu hagöl gî nöp mîdeinabin. Bi Kub hon Jisas Kraiſ yîp, umnabön, a göm, ñîſn hag la u söl auöp u me, haſ roman halö mîdpin ñîſn i, yad klö gem, kalöp manö anîbu hagöl gî nöp mîdeinabin u aij. Anîg gîſnabin u, kale hauî gagnabim; yad umnabin pen

kale manö anîbu niſjöl gî mîdeinabim. *

¹⁶ Kalöp nöd hagem, Bi Kub hon Jisas Kraiſ ke yabî löm klö halö aua, a gîno u, aiud kliſ aij udpal rö hagagno. Nöd Bi Kub anîbu ke yabî klö halö lö, amgö hon ke niſjun, hainö kalöp hagno. *

¹⁷⁻¹⁸ Ñîſn anîbu, hon Jisas Kraiſ aip am dum uî au mîdaiſo niſjöl gî, Bapi God mailö aij yöl nipe u apöm, Jisas Kraiſ hib nipe dap ranöm haga, “Bi i Ñî mîdmagö aij yad; nîp niſj nöp yîp aij yabî göp,” a ga. God nipe anîg hagö, hon ke manö nipe u apdi niſj nöp. *

¹⁹ Hon ke God manö apdi niſj nöp u me, hon niſjbun, bî God manö hagep gau kale manö hagla u, God manö nipe nöp hagla; manö böſj nöp udep u nöp hagla. Manö hagla anîbu, hapö mîtaſj ſîbön yaſ lauöm îlöl, hanîp mailö yamöb rö u göp. Mailö anîbu, ñî löl gî damöm, ram mînönſj rîknîg gö niſjöl gî, gapî pagîſn haſ aunab mîdmagö anî kale dan niſjnabim. Haſ aunab u, ram böſj nöp rîköp u rö gîſnab.

²⁰ Manö hagabin i niſj aij gîmim: God manö hagep bî gau God Manö nipe kalî kliſ rîkôm hagla u, gasî kale ke nöp niſjöm, manö ît u hagöl rö lagöp.

²¹ Niſhön gîſnîg: God manö hagep bî gau, God manö u hagnîg, ke niſjla rö hagagla;

Ana U† nipe kalip gasi ñö
niñöl gi, God manö hagla. *

2

*Bi God Manö hagabun, a
göm, manö piral hag ñibal
gau*

¹ Hadame nöp bi rımnap,
God manö hagabun, a göm,
nibi bi Isrel kalip manö pi-
ral hag ñimıdal. Gıla anıbu
rö, nibi bi rımnap an kale u
mıdöm, u rö nöp manö piral
haglö, nibi bi rımnap manö
piral kale u niñnabim rö löp.
Bi Kub kalip rau adog uda u
nipe Bi Kub wasö göm, hag
junaböl. Pen kale manö piral
hagöm anig gınaböl u, God
gö, adıñ pen ilön kub yabıt
udnaböl. *

² Kale gi naij yabıt gıpal.
Krais nibi bi nipe mıdpal
nibi bi iru nöp manö pi-
ral kale u udöm, u rö nöp
gınaböl. Anig gınaböl rö,
nibi bi gau niñöm, adan
kamıñ arep u rau acıp acıp
gınaböl.

³ Mani nan gau udun, a
göm, kalöp manö piral yabıt
hagnaböl. Anig gınaböl u
pen God nipe hadame nöp
niñ nöp mıdmıdöp. Nipe
kalip manö kub hagöm al
pak lıñig gab.

⁴ God ejol nan si nan naij
gıla gau kalip ulöm mıgan
naij yañ yuö, nagi klö sıbön
auöp au mıdöm, God manö
kub hagnab ñın u abad
mıdpal. *

⁵ Pen hadame dagol gau
nibi bi nıp arö gıla gau, God
kalip mög niñaga. Nipe
gö, möñ kub alöm ñig ul
ap ranö, nibi bi gi naij gıla
gau magöñhalö ñig niñöm
um hakla. Pen bi ne Noa
nibi bi gau kalip, God hagöp
rö nöp gımim, a gımıdöp.
Anıb u, God nipe Noa abe,
nibi bi nipe unbö mudun jıñ
abe, kalip nöp abad mıdöm
ud kamıñ yua. *

⁶ Pen nibi bi God Manö
hagöp rö gagnaböl gau,
kalip gınabin u nibi bi gau
magöñhalö niñ aij gılan, a
göm, mab mıtan u kumi
kabö adö lan nibö yuö, apöm
Sodom Gomara nibi bi kalip
böñ nöp in habık ara. *

⁷ Lod nipe, nibi si bi si
göm, nan naij yabıt gımıdal
u niñöm, gasi kub niñmıdöp
u, God nıp ud kamıñ yua. *

⁸ Lod bi aij, an kale gau
mıdöm, ñın añı añı pör pör
God lo manö nipe u rıb
juöm, nan si nan naij gımıdal
gau amgö niñöm, manö naij
hagmıdal gau apdi niñöm,
iru yabıt ga.

⁹ Nipe nöd anig ga rö, hon
niñbun, marö niñhön niñhön
aunab, Bi Kub nipe nibi bi
God Manö hagöp rö gıpal gau
kalip abad mıdöm, ud kamıñ
yunım rö löp. Pen nibi bi
God Manö hagöp rö gagpal
gau nagi rö lö, marö udöl gi,
manö kub hagep ñın u abad
mıdeinaböl.

¹⁰ Pen nibi si bi si gımıdal

* 1:21: 2Di 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5:
Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16

gau, manö kub ke yabił udnaböl. Nibi bi kub kalip abad midpal gau, manö kale niṇagöm, gasi kale ke auöp rö gipal nibi bi gau abe, manö kub ke yabił udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, pinin göm ana udagöm, bi mailö aij ke halö kumi kabö adö laṇ au midpal gau kalip hałöwałö hag jubal. *

¹¹ Ejol gau anibu rö gagpal. Ejol kale bi klö yabił midpal u pen kale Bi Kub amgö ilö nipe au bi anib gau kalip hag juagpal. *

¹² Pen bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, wal wayöṇ gau gasi midagöp hałöwałö gipal rö u gipal. Kale gasi midagöp pen kale manö naij yabił hagpal. Gipal anibu, wal wayöṇ hel libal udöp u rö, kalip ginab. Umnaböl me. *

¹³ Kale nibi bi gau ilön niṇbal u pen kale ke ilön udnaböl. Kale gi naij göl gi, sidö aṇ nan kub niṇjöl gi, niṅ klö niṇjöl gi, hałöwałö gi damöm, nable udagpal. Nibi bi anib gau kale apöm, kalöp aip magum göm nan niṇbal u, kale midmagö uraknab rö hałöwałö gi damöm, nan gac göp ap rö aka wös hapeb ap rö libal.

¹⁴ Kale pör pör nöp nibi si udun, bi si udun, a göm, amgö li nöp ajpal. Nibi bi Krai nip cig aij gagpal gau

kalip neb neb gi dap kid kale u amöm, nan si nan naij gipal. Nan gau nan hon nöp mideian, a göm, gasi u nöp niṇbal. God nipe gi naij yabił gipal gau niṇjöm, kalip pen ilön kub yabił niṇig gab.

¹⁵ Kale adan kabö göl adö u arö göm, nan si nan naij gun, a göm, gasi u nöp niṇbal. Bi Beo ni nipe Belam ga rö nöp gipal. Belam mani nan gau udnam, a göm, gi naij ga. *

¹⁶ Kaj donki gau manö hagpal u pen donki nipe u, bi hagpal rö Belam nip hag gö, piral hagnig geia anibu arö ga. Anib u, Belam gi naij ga anibu, God Belam nip hag ga. *

¹⁷ Pen mañ rimnap, niṅ milniṅ amun niṇbun, niṅ ilam juöp gau mitep göp. Mañ rimnap möṇ alniṅ gö, yigön kub apöm ligö, alagöp. Anib u rö me, bi manö pir alep bi gau, God Manö hag niṇabun, a gipal. Anig gipal u, God kalip sibön kub auöp aṇ gau hag yunab. *

¹⁸ Bi anib gau, hib kale ke dap ranöm hagpal, "Hanip hain gimim, midmagö uraknab rö hałöwałö gimim," a gipal. Nibi bi rimnap nöd bi niṇeb kale gau aip ajöm, gi naij göm hałöwałö geila, pen hainö gasi aij niṇjöm nagı adö anibu arö göm, sol mid aij ginig gaböl. Pen bi naij anib gau amöm, nibi bi uri sol mid aij ginig gaböl gau gasi

* 2:10: Jud 7-8,16 * 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10 * 2:15: Nab 22:7; Jud 11;
Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13

naij ñilö, kale adan aij u arö göm, ado göm, kauyan nan si nan naij u gipal.

¹⁹ Bî naij anib gau hagpal, “Kale midmagö uraknab rö hałowalö ginabim,” a gipal u pen bî naij gau kale ke nan si nan naij gep magö u nagî wög gep nîbi bî rö midpal. Bî rimnap apöm, bî rimnap aip pen pen göm, nagî linaböl u, kale nagî wög gep bî kale midpal. Nan si nan naij gep magö u, nîbi bî rimnap aip pen pen göm nagî linab u, kale nan si nan naij anib gau nagî wög gep nîbi bî rö midpal. Nagî wög anibu gî damöm, yîharîj midaiöl rö lagöp.

²⁰ Nöd Bî Kub hon Jisas Kraiss hanip ud kamîj yuöp u nip nîj udöm, nîbi bî aip ajöm nan naij minöj naböj il i gasî nîjöm hałowalö gîmidal gau arö göm, mid aij gîla. Pen hainö u, kale ado gî amöm, nan si nan naij nöd gîmidal adan anibu kauyan arnaböl u, nöd naij midmidal rö wasö, uri naij yabîl middeinaböl. *

²¹ Kamîj middep nagî u nîjagblap u, aij rö gîbö. Pen God kalip haga manö aij u nîjöm, hainö arö ginaböl u, gî naij yabîl ginaböl. *

²² Bî God Manö arö gipal gau, kale manö mîhöp hadame nöp hagnîdal u rö gipal. Manö mîhöp anibu ap hagla, “Kain gau tîhaköm ado gî apöm, nan tîhak libal

u kauyan ñîjnaböl,” a gîla. Manö ap pen hagla, “Kaj gau ñîg paköm, adîj waleb karkol ginaböl,” a gîla. *

3

Jisas hainö ado gî aunab, a gîmîm, gasî halö midaimîm

¹ Nîbi bî midmagö yad gau. Kalöp köp ap nöd kalî kliñ rîk yunö. Mîñi köp hain nîbö kalöp kalî kliñ rîkabin. Köp mîhöp pen il aîñi nöp. Yad kalöp köp mîhöp kalî kliñ rîknö, kale manö nöd nîjbe u nîj aij gîmîm, gasî nîjöl gî nöp middeinabim, a gem, kalöp köp mîhöp kalî kliñ rîkpin.

² God nîpe ke bî manö hagep ut nîpe gau hag lö, kale hadame nöp manö nîpe hagla. Ud Kamîj Yuep Bî hon, Bî Kub hon u, nîpe ke bî manö ud arep nîpe hag lö, manö klö hagöm anîg gîmîm, a ga, manö u hag ñîmidun. Manö anibu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, nîj midaimîm, a gem, kalöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin. *

³ Pen nan kub hagabin i nîjim. Ñîñ hain midpun i rö, nîbi bî gasî naij kale ke nîjbal rö gipal gau, rimnap apöm Jisas Kraiss manö aij nîpe u hag juöm hagnaböl, *

⁴ “Bî aunabin, a göm, manö hag la u, aunab mîgan gai nîböñ Nîbi bî nöd nîbö gau midlö nîjöl gî, aunabin a ga u pen kale umhakla u

* 2:20: Mad 12:45 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Pro 26:11 * 3:2: Jud 17

* 3:3: 1Di 4:1; Jud 18

auagöp. Nan magöñhalö hadame dagol gı la ñın u mıdeia rö nöp mıdöp,” a gınaböl. *

⁵ Bı anıbu gau, God hadame dagol gau manö nöp hagö, kumi kabö adö lañ löm, ñıg u gıgabö göm, mınöñ naböñ u añ yañ löm ga. God ga anıbu, kale nıñ aij gıpal u pen kale nıñebir arö gıpal. *

⁶ Hainö, God manö nöp hagö, ñıg anıbu gau apöm, mınöñ naböñ nan gau nöd mıdmıdöp u yuö yuö gö, böñ nöp naij ga. *

⁷ God manö anıbu nöp hagö, kumi kabö adö lañ abe mınöñ naböñ ıt i abe uri mıd aij göp u pen nıbi bı God Manö hagöp rö gagpal gau kalıp manö kub hagöm ilön kub ñınab ñın u, kumi kabö lañ abe mınöñ naböñ ıt i abe mab lauö böñ nöp innab.

⁸ Pen nıbi bı mıdmagö yad gau. Manö ap hauł gımim rö löp. Hon ñın añı ap nıñbun u pen Bı Kub nıñö mı iru yabıtı rö löp. Hon mı iru yabıtı nöp wö ral nıñbun u pen Bı Kub nıñö ñın añı ap nöp rö löp. *

⁹ Anıbu u, Bı Kub nıpe, aunabin, a göm, yıñıd auagöp u, nıbi bı rımnap manö nöp hagöm arö gıpal rö gagöp; nıbi bı nan si nan naij göm, mab ke yañ arıg gaböl gau, rımnap ur gagöl, kale magöñhalö yıp lau adö aulö kalıp udnam, a göm, abad mıdöp. *

¹⁰ Pen Bı Kub aunab u, bı nan si udep gau kalıp nıñ mıdlö auagpal rö u aunab. Ñın anıbu, gu mılöbö hagö nıñöl gı, kumi kabö mu adö lañ ke ke arnab. Gapı nan nıñön nıñön kumi kabö adö lañ mıdöp gau inöm, mınöñ naböñ ıt i nan nıñön nıñön mıdöp gau magöñhalö innab. *

¹¹ Hainö nan gau magöñhalö anıg göl innab a gımim, kale uri gı aij gınabim aka hałöwałö gınabim? Ñın kub aunıg gab anıbu gası nıñmim, God Manö hagöp rö nöp gımim nıbi bı uł nıpe mıdaimim.

¹² Pen God ñın kub nıpe u yıñıd aunım a gımim, manö aij nıpe u nıbi bı gau kalıp hagöl gı mıdmim. Ñın anıbu, rakın, gapı, nan kumi kabö adö lañ gau, in ñıg bad lınab u pen

¹³ God kumi kabö adö lañ abe, mınöñ naböñ ıt i abe, hain nıbö gınabin, a göm, manö hag la u abad mıdpun. Ram hain nıbö anıbu, nıbi bı God aip mıdöm nıpe hagöp rö nöp gılö arnab. *

¹⁴ Anıbu u, nıbi bı mıdmagö yad gau. Nıpe aunab, a gımim, abad mıdpim ñın i, gası klö nıñmim, God amgö ilö nıpe nıbi bı asıñ mıdagöp, nıbi bı manö mıdagöp rö mıdun, nıp aip jım ñöl mıdaiun, a gımim, gıpe arö me, nıpe apöm

* 3:4: Mad 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 * 3:8: Sam 90:4

* 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4 * 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35 * 3:13: Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27

kalöp niñö, aij yabił giñim.

¹⁵ Pen niñe yiñid auagöp u, kale gasi niñmim, kalöp niñi bi rımnap halö yip lau adö aulö, yad ud kamıñ yunam, a göm, abad mıdöp. God niñe mam mıdmagö hon Pol niñ gasi aij ñö niñöl gi, kalöp köp kalı kliñ riköm, manö añi anıbu rö haga. *

¹⁶ Pol manö niñe kalı kliñ rıka u, köp niñe rıka gau magöñhalö manö añi anıbu nöp mıdöp. Pol köp niñe gau manö uñham niñeb rö rımnap halö hagö me, niñi bi God Manö niñagöm, Krais niñ cıg aij gagpal gau, Pol manö uñham niñeb anıbu niñöm, ado göm manö pıral adö u hagpal. God Manö bi rımnap kalı kliñ rikla gau, kale u rö nöp manö anıbu niñöm, ado göm manö pıral adö u hagpal. Anıg gılö, God manö kub hagnab ñin u adan kale kamıñ arep ap mıdagnab.

¹⁷ Pen niñi bi aij yad gau. Kale manö anıbi hadö niñbim u me, niñ aij giñim. Kale uri Krais niñ cıg aij giñim mıdpim. Pen niñi bi rımnap apöm, manö pıral haglö, kale u rö nöp gasi naij niñmim, kale gi naij gıpal rö giñim, ap lug pakmim rö löp. *

¹⁸ Pen Bi Kub hon Jisas Krais hanıp ud kamıñ yuöp u, niñe niñi bi mög niñöm ud aij göp u niñbim rö, Jisas Krais niñ niñ aij yabił gun, a giñim, gasi anıbu niñöl

gi mıdpe arnim. Bi Kub hon hib niñe u pör nöp pör nöp hagno adö arnim! Anıb unbö rö aij.

* 3:15: Ro 2:4 * 3:17: Mak 13:33; 1Ko 10:12

1 Jon

Jon köp nöd u kalı kliñ rıka

God Manö Kamıñ u

¹ Ram mınöñ hadame dagol gı laga ñın u, Manö Kamıñ u mıdmıdöp. Pen nıpe ke hainö ñın i nöp apöm manö hagö, hon apdi nıñun, nıp ke amgö nıñun, ñımagö lı nıñbun. Yad Manö Kamıñ anıbu nöp hagnıg gabin me. *

² Nıpe pör pör nöp kamıñ mıdmıdöp u, hañ roman löm waiö aua u, hon amgö nıñno. Kamıñ pör mıdep Bı u, Bapi aip mıdöm ram mınöñ i apöm waiö la u, nıp amgö hon ke nıñun, manö nıñö anıbu kalöp hagabun. *

³ Nan nıñön nıñön amgö nıñbun u, manö nıñön nıñön apdi nıñbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapi God Ñı nıpe Jisas Kraıs apil mıhau aip jım ñöl mıdpun. Pen kalöp manö anıbu hagno, nıñmim nıñ udpe me, hon magöñhalö God apil mıhau aip jım ñöl mıdeınabun.

⁴ Anıg gıñabim u, hon mıñ mıñ gıñabun. Gası u nıñun, kalöp manö anıbi kalı kliñ rıkabun. *

God nıpe Mailö

⁵ Jisas Kraıs hanıp hagö nıñbun manö u kalöp hagnıg

gabin. God nıpe mailö; nıpe sıbön halö mıdagöp. *

⁶ God aip jım ñöl mıdpun, a gıñabun u, pen nan si nan naij gı damun, sıb au ajeınabun u, manö pıral ha-gun, nan naij gıpun u abe pıral gun gıñabun. *

⁷ Pen God mailö aij pör pör mıdmıdöp rö, hon mailö aij nıpe lau adö mıdeınabun u, hon añ mam Jisas nıp nıñ udpal gau aip jım ñöl mıdno, Ñı nıpe Jisas hagape nıpe u nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö lık gı yunab.

⁸ Pen nan si nan naij rımnab gagpun, a gıñabun u, manö pıral hagnabun; God Manö nıñö nöp u mıdmagö an hon dañ mıdagöp. *

⁹ Pen hon nan si nan naij gıpun u, God nıp hag payık pe gıñabun u, nıpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan si nan naij gıpun gau nıñöm arö göm, gac anıbu magöñhalö lık gı yu haknab.

¹⁰ Pen nan si nan naij gagpun, a gıñabun u, God manö pıral hagab, a gıñabun; God Manö aij nıpe u mıdmagö an hon dañ mıdagöp.

2

Kraıs hanıp a göm, nıpe ke Nap nıp sabe gı ña

¹ Ñı pai yad gau. Kale nan si nan naij gagmim, a gem, kalöp manö anıbi kalı kliñ rıkabın. Pen nan si nan

* 1:1: Jon 1:1

* 1:2: Jon 1:14

* 1:4: Jon 16:24

* 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17

* 1:6: 1Jn 2:4

* 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13

naij geinabim u, Jisas Krais pör pör kabö rö nöp gımıdöp u, nıpe hanıp gı ñöm Nap nıp hagöm, nan si nan naij gıpal u nıñmön arö gımön, a gımıdöp. *

2 God nıpe nan si nan naij gıpun gau nıñöm, hanıp mılö ke gau yuböp. Pen Jisas Krais nıpe ke nan si nan naij gıpun gau mab ba lañ au hañ roman adö nıpe ke udöm umöm, nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö kık gı yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö nan si nan naij gıpal gac u kık gı yua. *

3 God Manö hagöp rö geinabun u, hon nıñö nöp God nıp nıñbun u, nıñnabun.

4 Bı ap, God nıp nıñbin, a gınab pen God hagöp rö gagnab u, nıpe manö pıral hagnab; manö nıñö u mıdmagö an nıpe dan mıdagöp.

5-6 Pen nıbi bı God Manö hagöp rö gıpal gau, kale God nıp mıdmagö yabıt lıbal. God aip jım ñöl mıdpun, a gıpal, nıbi bı gau, Jisas gımıdöp rö nöp gınaböl. Nıpe gımıdöp rö gınabun u me, hon nıñnabun, God an dan mıdpun. *

Pen pen mıdmagö lımim

7 Nıbi bı mıdmagö yad gau. Manö kalı kılın rıkabin anıbi, manö gısön nıbö wasö; manö hadame dagol hagla mıdmıdöp; manö nöd

nıbö anıbu nöp yad uri kalöp hagabin. *

8 Pen manö kalöp kalı kılın rıkabin anıbi manö gısön nıbö mıdöp. Jisas Krais gımıdöp u nıñöm, manö gısön nıbö anıbu manö nıñö nöp, a gıpal. Pen kale nıbi bı gau gabim u abe nıñöm, kale u rö nöp, manö gısön nıbö anıbu manö nıñö nöp, a gıpal. Sıbön u uri hadö ur gab; mailö magö nıñö u hadö mailö gab. *

9 Nıbi bı, mailö mıdpun, a göm, añ mam kale rımnap mulu kal nıñbal gau, kale sıb au mıdpal. *

10 Pen nıbi bı añ mam kale gau kalıp mıdmagö lıbal gau, mailö mıdpal. Mailö gau ajöm, ap lug pakagnaböl. *

11 Nıbi bı añ mam kale rımnap mulu kal nıñbal gau, kale sıb au mıdpal. Kale sıb gau mıdlö, amgö kale hadö we göp nıñöm sıb gau ajöm, gai araböl u nıñagpal. *

12 Jisas Krais nıpe uma u me, God nan si nan naij gıpım u nıñöm arö göp.

Anıbu, yad kalöp ñı pai mıdmagö yad gau manö anıbi kalı kılın rıkabin.

13 Kale bı majö gau, Jisas Krais hadame dagol gau mıdöm uri mıdöp u,

nıp hadö nıñbım u me, yad kalöp bı majö manö anıbi kalı kılın rıkabin.

* 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10 * 2:5-6: Jon 14:21,23

* 2:7: Jon 13:34; 2Jn 5-6 * 2:8: Ro 13:12; Jon 1:9 * 2:9: 1Jn 4:20 * 2:10:

Ro 14:13 * 2:11: Jon 12:35

Kale bɪ praj gau,
 Seden, Bɪ Naij Yabɪɫ u,
 nɪp
 ma kale mo gau hadö lɪbim u
 me,
 yad kalöp bɪ praj manö
 anɪbi kalɪ kliñ rɪkabin.
 Kale ñɪ pai mɪdmagö yad gau
 Bapi nɪp hadö nɪnbim u
 me,
 yad kalöp ñɪ pai mɪdmagö
 yad
 manö anɪbi kalɪ kliñ
 rɪkabin.

¹⁴ Kale bɪ majö gau,
 Jisas Kraiss hadame dagol
 gau mɪdöm uri mɪdöp
 u,
 nɪp hadö nɪnbim u me,
 yad kalöp bɪ majö manö
 anɪbi kalɪ kliñ rɪkabin.
 Kale bɪ praj gau,
 God Manö kamɪŋ u
 mɪdmagö aŋ kale daŋ kamɪŋ
 mɪdö, kale klö gɪmim,
 Seden, Bɪ Naij Yabɪɫ u,
 nɪp ma kale mo gau hadö
 lɪbim u me,
 yad kalöp bɪ praj manö
 anɪbi kalɪ kliñ rɪkabin.

*Nan mɪnönj nabönj ɪt i
 mɪdmagö lagmim*

¹⁵ Kraiss nɪbi bɪ nɪpe
 mɪdagpal gau, nagɪ gɪpal
 adö u gun, a gɪmim, gasɪ u
 nɪnagmim. Gasɪ kale nan
 mɪnönj nabönj ɪt i gau amöm
 wam wam gö, nan gau
 mɪdmagö lɪnabim u, kale
 Bapi nɪp gasɪ u arö gɪmim,
 nɪp mɪdmagö lagnabim. *

¹⁶ Nɪbi bɪ nan mɪnönj
 nabönj ɪt i gasɪ nɪnbal gau,
 hañ romanj hon nan si nan

naij gasɪ göp rö gun, a
 göm, nan nɪhön nɪhön amgö
 nɪnböl gau, si udun a göm,
 nan gau ɪru nöp udun, hib
 kub udun, a göm, nɪnbal rö
 gɪlö aröp. Bapi kalɪp gasɪ ñö
 anɪg gagpal; mɪnönj nabönj ɪt
 i nan gau gasɪ nɪnjöm, anɪg
 gɪpal. *

¹⁷ Ram mɪnönj ɪt i abe, nan
 nɪhön nɪhön ram mɪnönj ɪt
 i gasɪ tɪp göp gau abe, ur
 gɪnɪg gab; pen nɪbi bɪ God
 hagöp rö gɪpal gau pör pör
 mɪdeinaböl. *

*Kraiss nɪp mulu kal nɪneb
 bɪ u*

¹⁸ Ñɪ pai mɪdmagö yad gau.
 Ñɪn hain u söl mɪdöp. Bɪ
 Kraiss nɪp mulu kal nɪneb bɪ u
 aunab, a gɪla, u nɪnbim. Mɪñi
 nɪbi bɪ Kraiss nɪp mulu kal
 nɪnbal gau ɪru mɪdpal rö, ñɪn
 hain u söl mɪdöp u, nɪnbun. *

¹⁹ Nɪbi bɪ Kraiss nɪp mulu
 lugö nɪnbal anɪb gau, hon
 aip magum göm, hainö arö
 göm höŋ adö arla; hon aip
 magum gaila pen hon aip jɪm
 ñöl mɪdagmɪdal. Hon aip jɪm
 ñöl mɪdaiblap u, hanɪp arö
 göm ke ke aragblap. Pen höŋ
 adö arla u, nɪbi bɪ yad waiö
 nöp nɪnböl, bɪ gau kalɪp
 aip jɪm ñöl mɪdagpal, a göm,
 God nɪpe ke gö, kale höŋ adö
 arla. *

²⁰ Pen Kraiss, Ana Uɫ yuö
 kalöp adö apöm aip mɪdöp
 rö, kale magönjhalö God
 Manö nɪnjö u nɪnbim. *

* 2:15: Ro 8:7 * 2:16: Ro 13:14 * 2:17: Mad 7:21 * 2:18: Mad 24:5,24; 2Jn

7 * 2:19: Ap 20:30 * 2:20: 1Ko 2:15

21 Kale Jisas Krais manö niñö u niñagpim, a gem, kalöp manö i kalı kliñ rikagabin; kale hadö niñbim. Pen Jisas Krais manö niñö u, manö piral ap auagöp.

22 “Jisas nıpe Mesaia wasö,” gınab bı anıbu nöp nıpe bı pir alep bı. Anıg gınab u, nıpe Bapi abe, Nı abe wasö gınab. Bı anıbu nıpe Krais Nıp Mulu Kal Nıñeb Bı anıbu. *

23 Nıbi bı Jisas nıpe God Nı wasö gıpal gau, kale Nap nıp niñagpal. Pen nıbi bı Jisas nıpe God Nı nıpe mıdöp hag waiö gıpal gau, kale Nap nıp abe niñbal. *

Ana Uı kalöp Krais manö niñö u hag niñab

24 Manö nöd niñbe u, mıdmagö an kale dan ud aij göl gı mıdmim. Manö nöd niñbe u, mıdmagö an kale dan ud aij göl gı mıdeinabim u, God Nı aip jım nöl mıdmim, Nap aip jım nöl mıdmim mıdeinabim.

25 Hanıp manö niñö hag löm haga, “Kale pör pör nöp kamıñ mıdeinabim,” a ga.

26 Manö uri nöp hagajın i, nıbi bı manö piral hagöm gası kalöp tıp gı ud arnıg gaböl gau gası niñem hagajın.

27 Nıbi bı gau kalöp hag ñagöl. Krais nıpe Ana Uı yuö kalöp adö apöm aip mıdöp rö, nıpe ke kalöp hag ñab; pen nıpe manö piral wasö,

manö niñö nöp magöñhalö kalöp hag niñab. Anıb u, God Ana gası ñöb rö, Krais nıp cıg gımim nöp mıdaimim. *

28 Nı pai mıdmagö yad gau. Krais nıp cıg gımim nöp mıdpe me, nıpe ado gı aunab niñ u, nıp niñno nable gagnab; hubıköl u nöp gun mıdeinabun.

29 Krais nıpe nagı yıjıg göl adö u nöp gı aij göp niñbim u, kale u rö nöp niñbim, nıbi bı nagı yıjıg göl adö u nöp gıpal gau, kale God niñ pai nıpe mıdöm me, anıg gıpal. *

3

God niñ pai nıpe mıdpun u niñun, mıd aij gun

1 Bapi God hanıp mıdmagö yabıt löm, hanıp niñ pai yad ke, a göp u, yad aiö gabin. Hon God niñ pai nıpe nöp mıdpun. Anıb u, nıbi bı ram mınöñ il i nöp gası niñbal gau hanıp niñagpal. Bapi nıp niñagpal u me, hanıp u rö nöp niñagpal. *

2 Nıbi bı niñeb aij yad gau. Mıñi hon God niñ pai nıpe mıdpun pen hainö nıbi bı aigale bı rö mıdeinabun u niñagpun. Pen hon niñbun, Jisas Krais nıpe waiö lınab niñ u, nıpe ke mıdöp rö u amgö niñun, nıpe mıdöp rö lun mıdeinabun. *

3 God hanıp Krais rö lınab a göm gası niñnaböl nıbi bı gau, Krais uı mıdöp rö, hon u

* 2:22: 1Jn 4:3; 2Jn 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jn 3:10 * 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18

rö nöp u† mɪdaiun, a gɪ gasɪ nɪŋnaböl.

4 Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪnaböl gau, kale magöŋhalö God lo manö rɪb junaböl. Nan si nan naij göm me, God lo manö rɪb junaböl.

5 Pen kale nɪŋbim, Jisas Kraiŋ nɪpe aua u, hon nɪbi bɪ mɪnön nabön i† i nan si nan naij gɪpun gac u †k gɪ yunig aua. Nɪpe ke nan si nan naij ap gagöp. *

6 Anɪb u, nɪbi bɪ nɪp aip jɪm ñöl mɪdpal gau, nan si nan naij gagpal. Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, Jisas Kraiŋ nɪp nɪŋagpal; nɪpe bɪ aigale bɪ rö mɪdöp u nɪŋagpal.

7 Ñɪ pai mɪdmagö aij yad gau. Nɪŋ aij gɪmim! Nɪbi bɪ rɪmnap manö piral hagöm gasɪ kalöp †ɪp gɪ ud arnig gaböl gau, manö piral kale u nɪŋ udagmim. Nɪbi bɪ gɪ aij gɪpal gau nöp kale nɪbi bɪ kamɪŋ aij; Kraiŋ nɪpe ke kamɪŋ aij mɪdöp rö, kale u rö nöp nɪbi bɪ kamɪŋ aij mɪdpal.

8 Pen nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, Seden ñɪ pai nɪpe mɪdpal; Seden hadame dagol gau i† göm, gɪ damöm, nan si nan naij gɪmɪdöp rö gɪpal. God Ñɪ nɪpe ram mɪnön i† i aua u, Seden nan naij gɪmɪdöp nagɪ u rɪb gɪ dö gɪnig aua. *

9 Nɪbi bɪ God ñɪ pai nɪpe mɪdpal gau, God yɪŋ kalɪp an daŋ la u mɪdöp u me, nan si nan naij gagnaböl. God Nap

kale mɪdöp, kale God ñɪ pai nɪpe mɪdpal u me, kale nan si nan naij göl rö lagöp. *

10 Anɪb u hon nɪŋbun, nɪbi bɪ an an kale God ñɪ pai nɪpe mɪdpal, nɪbi bɪ an an kale Seden ñɪ pai nɪpe mɪdpal; nɪbi bɪ gɪ aij gagpal gau kale God ñɪ pai nɪpe mɪdagpal; nɪbi bɪ añ mam gau kalɪp mɪdmagö lagpal gau kale u rö nöp God ñɪ pai nɪpe mɪdagpal.

God ñɪ pai nɪpe gau pen pen mɪdmagö lɪmim

11 Hon pen pen mɪdmagö lun. Manö i hadame dagol gau nöp hagla nɪŋbe. *

12 Adam ñɪ nɪpe Ken ga rö gagmim. Nɪpe Seden, Bɪ Naij Yabɪ† u, ñɪ nɪpe mɪdöm, nɪmam hain nɪp al pak la. Nɪpe nɪmam nɪp al pak la u, nɪhön gɪnig al pak laŋ Nɪpe ke gɪ naij gaia pen nɪmam Ebol nɪpe gɪ aij gaia u nɪŋöm nɪp al pak la. *

13 Anɪb u, añ mam yad gau. Nɪbi bɪ mɪnön nabön i† i kalöp mulu kal nɪŋnaböl u, aiö gagmim. *

14 Hon Kraiŋ nɪbi bɪ añ mam gau kalɪp mɪdmagö lɪbun u me, hon nɪŋbun, hon nɪbi bɪ hadö umbal rö mɪdaino adö u arö gun, kamɪŋ gɪsön nɪbö u hadö ud-pun. Nɪbi bɪ mɪdmagö lagpal gau, kale nɪbi bɪ hadö umbal rö mɪdpal. *

15 Nɪbi bɪ an an nɪbi bɪ rɪmnap mulu kal nɪŋbal gau,

* 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2 * 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18 * 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24

kale kalip wip albal rö löp. Pen kale niñbim, niñbi bi wip albal gau, kale kamij pör midep magö u udagpal. *

¹⁶ Krais hanip mög niñöm uma u me, hon aige gun añ mam hon midmagö lun, niñbun. Hon u rö nöp, añ mam hon gau kalip niñö yöl midmagö lun, klö gun, kalip gi aij gun; anig gun umnabun u, manö midagöp. *

¹⁷ Niñbi bi nan iru midö niñöl gi, añ mam nan midagöp gau kalip niñöm mög niñagnaböl u, kale God nip midmagö lagpal. *

¹⁸ Anib u, niñ pai midmagö yad gau. Añ mam gau midmagö libun, a ginabun u, manö nöp hagagun; kalip niñö nöp midmagö lun, klö gun, kalip ud aij gun, gi aij gun. Anig ginabun u, hagnabun, hon añ mam gau midmagö libun, a ginabun. *

Niñbi bi God nip cig gipal gau hañ hubiköl u nöp midpal

¹⁹⁻²⁰ Añ mam kalip midmagö lun, gi aij ginabun u me, hon niñnabun, Krais manö niñö niñpe u niñ udpun. Anib u, gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u pen God amgö ilö adö niñpe u hon miñ miñ göl gi agamij mideinabun. Gasi magö hon an dan u hain, pen God niñpe klö yabıt. Niñpe gasi magö hon magöñhalö niñ aij göp.

²¹ Anib u, niñbi bi niñeb aij yad gau. Gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u, gasi halö midun, God midöp au söl aramun, amgö ilö adö niñpe u ana udagnabun. *

²² God manö klö hagöp rö gun, nan niñhön niñhön nip aij ginab u göl gi damun, nip hag niñeinabun u, hagnabun rö ginab.

²³ God manö klö hagöm anig hagab: hon Niñ niñpe Jisas Krais nip niñ udun, añ mam gau pen pen midmagö lun. God hanip manö klö hagöm, anig gimim, a ga. *

²⁴ Niñbi bi God manö klö hagöm haga rö nöp gipal gau, kale God an dan midpal; niñpe kalip an dan midöp. God niñpe Ana hanip niñb u me, hon niñbun, God niñpe hanip an dan midöp. *

4

God Ana aka nan ke ap kalip gasi niñb

¹ Midamam aij yad gau. Niñbi bi God Manö piral hag ajaböl gau iru midpal u me, niñbi bi rımnab God Ana aip jim niñöl midpun, a gaiöl u, niñ aij gimim, manö kalip u udmim. God Ana aka nan rımnab ke kalip gasi niñ hagaböl, a gimim, niñmim. *

² God Ana ana kale aip jim niñöl midöp midagöp u, ai göl gimim niñnabim? Jisas Krais niñpe bi hañ roman löm, ram

* 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16 * 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13 * 4:1: Mad 7:15; 1Jn 2:18; 2Jn 7; 1De 5:21

m+nönj it i aua, a g+naböl u, God Ana kale aip m+idöp u, a g+n+nabim. *

3 Pen Jisas Krais n+pe b+ yab+ł laga, a g+naböl u, God Ana kale aip m+idagöp, a g+n+nabim. Jisas Krais N+p Mulu Kal N+neb B+ an+bu, ana n+pe kal+p an+ dan m+idöp rö, manö an+bu rö hagnaböl. Ana an+bu aunab, a g+łö, n+nbe. Pen m+n+i n+n i nöp ram m+nönj it i hadö auub. *

4 N+ pai m+idmagö yad gau. God n+pe kalöp an+ dan m+idöp; n+pe B+ kłö yab+ł. Pen Seden n+pe n+bi b+ ram m+nönj it i m+idpal gau kal+p an+ dan m+idöp; n+pe b+ kłö yab+ł wasö. God B+ kłö yab+ł u, n+pe kalöp an+ dan m+idöp u me, n+bi b+ manö piral hagpal gau gas+ kalöp +p g+ ud aröl rö lagöp. *

5 N+bi b+ manö piral hagpal gau, kale ram m+nönj it i n+bö u me, manö hagpal u u rö nöp ram m+nönj it i n+bö. Manö hagpal u ram m+nönj it i n+bö u me, n+bi b+ ram m+nönj it i n+bö gau manö piral kale n+n udpal. *

6 Pen hon God n+ pai n+pe m+idpun. N+bi b+ God n+p n+n udpal gau, manö hon n+n udpal. Pen n+bi b+ God n+p n+n udagpal gau, manö hon n+n udagpal. Adö an+bu, Ana n+nö nöp kal+p gas+ nö hagpal aka ana piral u gas+ nö hagpal u, n+n+bun.

God han+p m+idmagö yab+ł

löp

7 N+bi b+ m+idmagö yad gau. Añ mam gau pen pen m+idmagö lun. God n+pe gö me, n+bi b+ m+idmagö l+bal. N+bi b+ an, n+bi b+ gau kal+p m+idmagö l+bal gau, kale God n+ pai n+pe m+idöm, God n+p n+nbal u me, n+bi b+ gau m+idmagö l+bal.

8 God n+pe n+bi b+ kal+p m+idmagö löp u me, n+bi b+ an, n+bi b+ gau kal+p m+idmagö lagpal gau, kale God n+p n+nagpal.

9 God N+ n+pe añ+ yab+ł u yuö apöm gö, hon n+bi b+ ram m+nönj it i m+idpun pör pör nöp kam+n m+idaiun rö löp. An+b u, God han+p m+idmagö yab+ł löp u, waiö n+n+bun. *

10 Hon God n+p m+idmagö lagno; God n+pe nöd han+p m+idmagö la. God n+pe nan si nan naij g+pun gau n+nöm, han+p m+łö ke gau yuböp. Pen n+pe han+p m+idmagö löm, N+ n+pe Jisas Krais hag yuö apöm, nan si nan naij g+pun gau, mab ba lañ au hañ roman+ adö n+pe ke udöm umöm, nan si nan naij g+pun gac u +k g+ yua. *

11 M+damam aij yad gau. God n+pe an+g göm, han+p m+idmagö yab+ł löp rö, hon u rö nöp añ mam gau pen pen m+idmagö lun.

12 N+bi b+ añ+ ap God n+p amgö n+nagöp; pen hon añ mam gau pen pen m+idmagö l+nabun u, God n+pe han+p

* 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jn 2:18 * 4:4: Mad 12:29; 1Jn 5:4-5 * 4:5: Jon 8:47; 15:19 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Ro 5:8-10; 1Jn 2:2

aŋ daŋ mīdeinab. Nipe hanip aŋ daŋ mīdeinab u me, nipe nībi bī gau mīdmagō yabīl lōp rō, hon u rō nōp nībi bī gau mīdmagō yabīl līnabun. *

13 Hanip Ana nipe ke yuō apōm hanip aŋ daŋ mīdōp u me, hon God aŋ daŋ mīdpun, nipe hanip aŋ daŋ mīdōp u, nīŋ aij gīpun. *

14 Bapi God Nī nipe nībi bī kalip ud kamīŋ yunīm, a gōm, yua u, hon amgō hon ke nīŋun, nībi bī gau kalip hag nīabun.

15 Nībi bī, Jisas nipe God Nī nipe yabīl mīdōp, a gōm waiō hagpal gau, God kalip aŋ daŋ mīdōp; kale God aŋ daŋ mīdpal.

16 Anību, God nipe hanip mīdmagō yabīl lōp u nīŋ udun, gasī anību nīŋōl gī nōp mīdpun.

God Bī mīdmagō lep. Nībi bī mīdmagō lībal gau, God aŋ daŋ mīdpal; God kalip aŋ daŋ mīdōp.

17 Hon God aip jīm nīl mīdeinabun u, nipe nībi bī mīdmagō yabīl lōp u rō, hon u rō nōp nībi bī mīdmagō yabīl līnabun. Anīb u me, God manō kub hagnab nīn u, anīnīn gō pīñīŋ gagnabun; hubīkōl u nōp gun mīdeinabun.

18 God hanip mīdmagō yabīl lōp u me, hon pīñīg gun rō lagōp. Hanip ilōn nīnabōl, a gīnabun u me, anīnīn gō pīñīŋ gīnabun.

Anību, nībi bī pīñīŋ gīpal gau, God hanip mīdmagō yabīl lōp, a gōm, nīŋagpal.

19 God nipe ke nōd hanip mīdmagō la u me, hainō hon nīp mīdmagō lībun.

20 Nībi bī God nīp mīdmagō lībun, a gīnabōl u, pen añ mam gau kalip mulu kal nīŋnabōl u, pīral nōp hagnabōl. Nībi bī waiō nīŋbal gau kalip mīdmagō lagnabōl u, kale aigōl gōm, God Bī waiō nīŋagpal u, nīp mīdmagō līnabōl?

21 God manō klō hagōm haga, “Nībi bī yīp mīdmagō lībal gau, añ mam gau kalip u rō nōp mīdmagō lōl,” a ga. *

5

God Nī nipe nīp nīŋ udep magō u

1 Nībi bī, Jisas nipe Kraīs, a gōm nīŋ udpal gau, kale magōŋhalō God nī pai nīpe mīdpal. Pen nībi bī nap mīdmagō lībal gau, nī nīpe u rō nōp mīdmagō lībal.

2 God nīp mīdmagō lun, nīpe manō klō hagōm, anīg gīmīm, a gōp rō gīnabun u, hon nīŋnabun, God nī pai nīpe gau kalip mīdmagō lībun. *

3 God manō klō hagōm, anīg gīmīm, a gōp rō nōp gīnabun u me, hon God nīp mīdmagō līnabun. God manō klō nīpe hagōp anīb gau, marō gagōp. *

* 4:12: Jon 1:18

* 4:13: 2Ko 1:22; 1Jn 3:24

* 4:21: Mak 12:29-31

* 5:2:

1Jn 4:15

* 5:3: Jon 14:15,23-24

⁴ Nihön ginig: God hanip udö, ñi pai nipe midpun u me, nibi bi yiharin gau nagi gipal adö u, gasi hanip tip gi ud aröl rö lagöp. Jisas nipe Krais a gun nin udno me, nibi bi yiharin gau nagi gipal adö u, gasi hanip tip gi ud aröl rö lagöp.

⁵ Nibi bi, Jisas nipe God Ñi nipe yabi, a göm, nin udpal gau nöp, nibi bi God Manö ninagpal gau nagi gipal adö u, gasi kalip tip gi ud aröl rö lagöp.

Jisas God Ñi nipe yabi

⁶ Jisas Krais aua u, bi yiharin auaga. Nipe ñig paka; hainö hagape nipe lugö uma. Ñig nöp pakö, God Ñi nipe u, a gun, hagagpun; ñig paköm hainö hagape nipe lugö uma u me, God Ñi nipe midöp u ninbun. God Ana nipe u u rö nöp hanip gasi ñö ninbun, Jisas God Ñi nipe yabi u midöp. Nihön ginig: God Ana pör pör manö ninjö nöp hagöp. *

⁷ Anib u, manö adö mihau nigan midöp:

⁸ Ana u; ñig u; hagape u. Manö mihau nigan anibu, jim ñöl adö añi hagöp rö, Jisas nipe God Ñi nipe midöp u, nin aij gipun. *

⁹ Nibi bi gau manö hagnaböl u, manö kale nin udnabun; pen God manö hagöp anibu, manö anibu manö ninjö yabi, a gun, yinid nöp nin

udun. Nihön ginig: God nipe ke Ñi nipe u manö anibu hagöp. *

¹⁰ Nibi bi Jisas nipe God Ñi nipe yabi, a göm, nin udpal gau, God manö ninjö nipe u kalip an dan midö, kale God Ñi nipe nin udpal. Pen nibi bi Jisas nipe God Ñi nipe wasö gipal gau, God nipe bi pir alep bi, a gipal. Nihön ginig: God nipe ke Ñi nipe manö ninjö hagöp u nin udagpal. *

¹¹ Manö ninjö u anig göl midöp: God nipe kamini pör midöp magö u hanip ñöb; kamini pör midöp magö u Ñi nipe aip midöp.

¹² God Ñi kale aip midöp nibi bi gau, pör pör kamini midöp magö u hadö udpal; pen God Ñi kale aip midagöp nibi bi gau, pör pör kamini midöp magö u udagpal. *

Jisas Krais nip nin udpim rö, God ñi pai nipe midpim

¹³ Kale Jisas nipe God Ñi nipe u, a gi gasi ninbim nibi bi gau, pör pör mideinabim u nin aij gimim, a gem, manö anibi kalöp kali kñi rikabin. *

¹⁴ Hon ninbun, God nip amun, nip aij ginab adö u nöp hag ninheinabun u, nipe ninab. *

¹⁵ Anibu, hon ninbun, nan nihön nihön hag ninheinabun, hagnabun rö nöp ginab.

* 5:6: Jon 1:29-34

* 5:8: Jon 15:26

* 5:12: Jon 3:36

* 5:13: Jon 20:31

* 5:9: Jon 5:32-37

* 5:10: Gal 4:6

* 5:14: Jon 14:13; 1jn 3:21-22

¹⁶ Pen añ mam ap, nan si nan naij mab ke yaŋ aragep rö u geinab u, kale God n̄p sabe ḡipe, God n̄pe añ mam an̄bu kam̄ŋ m̄idep magö u kauyaŋ ñ̄nab. Pen nan si nan naij mab ke yaŋ arep rö u gaiöl, God n̄p sabe ḡimim, a gem, hagagabin. *

¹⁷ God nan n̄hön n̄hön wasö göp gau ḡinaböl u, nan si nan naij ḡinaböl, pen nan si nan naij adö r̄imnap ḡinaböl, God n̄ŋöm arö ḡinab.

¹⁸ Hon n̄ŋbun, n̄bi b̄i God ñ̄i pai n̄pe m̄dpal gau, nan si nan naij gagnaböl; God Ñ̄i n̄pe kal̄p abad m̄dö, Seden kal̄p ḡi naij ḡin̄m rö lagöp. *

¹⁹ Hon n̄ŋbun, hon God ñ̄i pai n̄pe m̄dpun; pen n̄bi b̄i ram m̄inöŋ iŋ i gas̄i n̄ŋbal gau magöŋhalö Seden ñ̄imagö adö n̄pe m̄dpal.

²⁰ Hon n̄ŋbun, God Ñ̄i n̄pe apöm gas̄i aij han̄p ñö, God pör kabö göl hagab u n̄p n̄ŋnabun. Ñ̄i n̄pe Jisas Kraiŋ aip j̄im ñöl m̄dpun u me, Nap God B̄i kabö göl u aip j̄im ñöl m̄dpun. Jisas Kraiŋ n̄pe God kabö göl me. N̄pe kam̄ŋ pör m̄idep B̄i u.

²¹ Ñ̄i pai m̄dmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe ḡipal gau, kale as̄i mas̄i ḡimim.

* 5:16: Mad 12:31

* 5:18: 1Jn 3:9

2 Jon

Jon köp an u kalı kliñ rıka

¹ Yad nıbi bı Jisas Krais nıp nıñ uđpal gau kalıp abad mıđpin.

Kalöp, nıbi God hadame nöp uđnabin a ga u abe, ñı pai nıpe abe, kalöp köp i kalı kliñ rıkabin. Yad kalöp mıđmagö yabıl lıbin. Pen yad nöp wasö, nıbi bı Jisas Krais manö nıñö nıñ uđpal gau magöñhalö kalöp mıđmagö lıbal.

² Kalöp mıđmagö libun u, Jisas Krais manö nıñö nıñ uđno, hanıp mıđmagö an dañ kamıñ mıđöm, pör pör mıđeinab.

³ Nap God abe, Ñı nıpe Jisas Krais abe, hanıp mög nıñmil ud aij gımil, abad mıđ aij gılö nıñöl gı, hon Jisas Krais manö nıñö nıñ uđöl gı mıđun, pen pen mıđmagö löl gı mıđeinabun.

Jisas Krais manö nıñö nıñ uđöl gı, pen pen mıđmagö löl gı mıđaimim

⁴ Ñı pai kale rımnab Jisas Krais manö nıñö nıñ uđöl gı, hagöp rö gaböl u nıñem, yad mıñ mıñ yabıl gıpin; Bapi hanıp anıg gımim, a ga. *

⁵ Pen nıbi aij. Yad nöp manö kalı kliñ rıkem hagabin, hon mıđmagö pen pen lı mıđaiun. Manö anıbi manö gısön nıbö ap wasö;

God nıpe hadame dagol gau il göm, manö klö hagöm, manö anıbi haga. *

⁶ God manö klö hagöm, anıg gımim, a ga rö nöp geinabun u, God nıp mıđmagö lun, nıbi bı gau abe kalıp mıđmagö lınabun. God nıpe hadame dagol gau il göm, manö klö hagöm, manö anıbi hagö nıñbim: kale magöñhalö pen pen mıđmagö lımim.

Nıbi bı rımnab manö pıral hag ñıbal

⁷ Nıbi bı God Manö hagabin, a göm, manö pıral hag ajaböl gau, kale iru mıđpal. Kale hagpal, “Jisas Krais nıpe hañ roman löm, ram mınöñ il i auaga,” a gıpal. Nıbi bı anıg gıpal gau, kale bı pıral hagep bı, bı Jisas Krais Nıp Mulu Kal Nıñeb Bı. *

⁸ Pen kale nıñ aij gımim. Wasö u, wög nıp gıpm u hir gınım rö löp. Nıñ aij gımim, God kalöp nan aij ñınabin a ga u magöñhalö uđmim.

⁹ Nıbi bı Krais manö hag ña u arö göm, manö pıral rımnab uđnaböl gau, God nıp aip jım ñöl mıdagpal; nıbi bı Krais manö hag ña u nıñ uđöl gı nöp mıđpal gau, Bapi Ñı apıl mıhau aip jım ñöl mıđpal.

¹⁰ Anıb u, nıbi bı rımnab kalöp God Manö hag ñınıg auaiöl, nıñ aij gımim, kalıp uđmim. Manö kabö göl anıbu arö göm, manö pıral

rɪmnap hagaiöl, kalɪp hag
wɪhai dam ram kale raul dan
ud aragmim.

¹¹ Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ
anɪb gau kalɪp hag wɪhai
uɫ gɪ dam ram kale ud
arbe, manö piral kale hagpal
anɪbu, kale ke abe hagpim rö
lɪnab.

Manö magö adɪŋ rɪmnap

¹² Yad kalöp manö iru
mɪdöp gau kalɪ kliñ rɪkbnep
u pen köp ñɪg ig nöp
rɪkagnabin; yad ke amem,
kalöp amgö nɪŋem, aip asɪk
mɪdun manö hagun, mɪñ
mɪñ yabɪɫ gɪnabun.

¹³ Nɪbi aij. Nañɪn
mɪdmagö ne auɪ mɪdöp ñɪ
pai nɪpe nöp, “Mɪdpan?” a
gɪpal.

3 Jon

Jon köp hain nîbö u kalî kliñ rîka

¹ Yad nîbi bî Jisas Krais nîp nîŋ udpal gau kalîp abad mîdpin.

Nöp bî nîŋeb aij yad Gaias köp i kalî kliñ rîkabin. Yad nöp mîdmagö yabîl lîbin. *

² Mîdamam aij yad. Yad God nîp sabe gem hagpin, “Gaias nîp abad mîdaimön, nîp mîñā nan ap gānîm, mîd aij gîñîm,” a gîpin. Yad nîŋbin, ne ana ne aŋ daŋ mîd aij gîpan.

³ Krais nîbi bî añ mam rîmnap aui apöm, ne Jisas Krais manö nîŋö nîŋ ud pîdöŋ gîmön, hagöp rö nöp göl gî mîdpan, a geila u, yad mîñ mîñ yabîl gîpin. *

⁴ Ñî pai yad gau, Jisas Krais manö nîŋö hagöp rö nöp gîpal, a gînaböl u, yad mîñ mîñ yabîl gînabin.

Gaias gî aij ga u nîŋöm, Jon mîñ mîñ yabîl ga

⁵ Mîdamam aij yad. Yad nîŋbin, Jisas Krais hagöp rö nöp gîmön, Krais nîbi bî añ mam rîmnap kalîp pör ud aij yabîl gîpan. Añ mam ram mîñöŋ mîlö kub gau nîbö nîŋagpan gau, kalîp haŋöwaŋö udmön, abad mîd aij gîpan.

⁶ Krais nîbi bî kalîp anîg gîpan gau rîmnap apöm, Krais nîbi bî cöc aui mîdpal

kalîp hagla, “Gaias Krais nîbi bî nîpe gau kalîp mîdmagö yabîl löp,” a gîla. Nîbi bî God wög gî ajpal anîb gau ud aij gî dammön, kale ram mîñöŋ ke nîbö ap arnîg gînaböl u, nan gî ñeb rîmnap kalîp ñîmön. Nan kalîp ñîñabön u kale udöm, gau ajöm, God nîp wög göm, nan magö rauöm ñîŋnaböl. *

⁷ Kale Jisas Krais manö aij u hag ñî ajöl gî, nîbi bî Krais nîp nîŋ udagpal gau kalîp hag nîŋöm, nan magö nan gau udagpal. *

⁸ Anîb u, nîbi bî aij anîbu rö kalîp ud aij gun, nan rîmnap ñun, aip jîm ñun, Jisas Krais manö nîŋö wög u gîno, ar aij gînab.

Daïodrepis gî naij ga

⁹ Yad Krais nîbi bî mîdpim gau kalöp köp ap kalî kliñ rîknö u pen bî Daïodrepis, bî kub mîdeinam, a göm, manö yad hagabin hag hain göm nîŋagab.

¹⁰ Anîb u, yad mîdpim u amem, nîpe manö naij hagöm, hanîp hag juöp manö u hagnabin. Pen anîbu nöp wasö; nîpe Krais nîbi bî añ mam God Manö hag ñî ajpal gau kalîp udagöm, nîbi bî rîmnap añ mam gau kalîp udnîg gîlö, nîpe wasö göm, anîg gîmim cöc i hainö auagmim, a göp.

Demidrias gî aij ga

¹¹ Mîdamam aij yad. Nîbi bî rîmnap nagî ubîŋ naij adö

* 1:1: Ap 19:29; Ro 16:23

* 1:3: 2Jn 4

* 1:6: Dai 3:13

* 1:7: 1Ko 9:12

u hain gaiöl, ne unbö rö gagmön. Pen nıbi bı rımnap nagı ubıı aij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gımön. Nıbi bı nagı ubıı aij adö u hain gıpal gau, God ńı pai nıpe mıdpal. Nıbi bı nagı ubıı naij adö u hain gıpal gau, kale God nıp nııagpal. *

¹² Nıbi bı magöıhalö Demidrias nıp nııöm, bı aij, a gıpal. Demidrias nıpe Jisas Kraıs manö nııö u hagöp rö gab u me, nıpe bı aij u waiö lö nııbun. Yad u rö nöp Demidrias nıpe bı aij, a gabin. Ne nııban, yad manö nııhön hagnabin manö nııö nöp hagnabin.

Manö magö adıı rımnap

¹³ Yad nöp manö iru nöp kalı klıń rıkbnep u pen köp ńıg ig nöp rıkagnabin; *

¹⁴⁻¹⁵ söl mıdöp, yad ke amem, nöp mulu adıı nııem, aip asık mıdul manö hagnabul.

God nöp abad mıdö, agamıı mıdaimön. Mıdamam gai i mıdpal nöp, “Mıdpan?” a gaböl. Mıdamam ne aip mıdpim gau kalıı magöıhalö, “Jon kalöp hagöp, ‘Mıdpim?’ a göp,” a gımön.

* 1:11: 1Jn 3:6-10 * 1:13: 2Jn 12

Jud Jud köp kalî kliñ rîka

1 Yad Jud, Jems nîmam nîpe u. Jisas Kraiss wög gî ñeb bî nîpe ap mîdpin.

Manö kalî kliñ rîkabin anîbî, kalöp nîbî bî Bapi God, kalöp udnabin a göm udöm mîdmagö löp nîbî bî gau, kalî kliñ rîkabin. Jisas Kraiss nîpe kalöp abad mîdöp.

*

2 God apil mîhau kalöp mög nîñmil, ud aij gîmil, mîdmagö lîmil, gîlö aran.

Bî God Manö piral hagep gau

3 Nîbî bî nîñeb aij yad. Kalöp köp kalî kliñ rîkem, Jisas Kraiss hanîp ud kamîñ yua manö aij u rîmnap hagnabin, a gem, gasî u nîñnö. Pen yad uri gasî nîñbin, kale klö yabî gîmîm, Jisas Kraiss manö aij hanîp nîbî bî nîpe hag ña u, nîñ ud pîdöñ göl gî mîdaimîm, manö anîbu uri nöp köp kalî kliñ rîkem, kalöp yunabin, a gîpin.

4 Bî naij God nîñagal rîmnap agamîj apöm, kalöp aip magum gîpal. God nîpe nîbî bî mög nîñöm, Ñî nîpe hag yuö apöm, uma u me, nîbî bî nan si nan naij geinaböl u, God nîp hag nîñlö, nîpe nan si nan naij gîñaböl u nîñöm arö

gîñab. Pen bî naij anîb gau, manö aij anîbu ud ado göm haggpal, “Hon nan si nan naij hañwölö gîno, God hanîp pen nan ap gagnab,” a gîpal. Anîg gîpal anîbu, Bî Kub hon Jisas Kraiss nîp arö göm, gî naij yabî gîpal. Hadame dagol gau God Manö kalî kliñ rîköm, nîbî bî anîg gîñaböl gau ilön kub yabî udnaböl, a gîla. *

5 Hadame nöp ga u nîñbîm u pen hau gîmîm rö löp rö, kalöp kauyan hagnîg gabin. God nîbî bî nîpe Isrel kai, ram mîñöñ Ijip nîbö ud asîk daua, pen hainö nîp gasî nîñagal gau kalîp al pak lö umla. *

6 Ejol rîmnap, ram mîñöñ aij kale mîd aij gîla gau arö gîlö, God kalîp sîbön göp mîgan u nagî lö, manö kub hagep ñîñ kub u abad mîdpal. *

7 Anîb unbö rö, Sodom Gomara abe, daun rîmnap ram mîñöñ yöp söl anîb gau abe, kale nîbî si bî si gî damöm, gî naij yabî geila. Nîbî bî mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nîbî bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Sodom Gomara nîbî bî gau kalîp mab mîñan kumi kabö lan nîbö u yuö, apöm kalîp in habîk ara. *

8 Bî naböñ nîñöm manö pîral haggpal, hagabin anîb gau, kale u rö nöp hañ roman kale ke gî naij göm, Bî Kub manö

* 1:1: Mad 13:55

* 1:4: Gal 2:4; 2Pi 2:1

* 1:5: Eks 12:51; Nab 14:29-30

* 1:6: 2Pi 2:4

* 1:7: Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10

nipe hag juöm, ejol gau kalip manö naij hagöm, gipal.

⁹ Pen Mosıs umö, ejol kub yabıl Maikel aip, Seden aip, Mosıs wip he u udnig pen pen haglö u, Maikel Seden nip hag juaga. Nipe yıharın haga, “God nipe ke nöp gası ınınm!” a ga. *

¹⁰ Maikel gası nın aij göm anig haga u pen bı hagabin gau, nan nıhön nınagpal gau, manö naij naij nöp hagöm hałowalö hag jubal. Pen kale, gası nın aij gagöm, kaj kain gıpal rö gıpal u me, God pen kalıp ilön kub yabıl ınınab. *

¹¹ Bı anıb gau kalıp mög nınbin. Adam ını nipe Ken gı naij ga rö gıpal. Mı-mug mani nan gau nöp gası nınjöm, bı ne Belam hadame nöp ga rö gıpal. Anıb u, kale bı ne Kora, God Manö rıb juöm uma rö umnig gaböl. *

¹² Pen kale God nip mıdmagö löl gı, an mam pen pen mıdmagö löl gı, nan jım ınöl ınınıg apım, magum gıpım ının u, kale God nip gası nınjöm wasö, yıharın apöm nan unam ud ıneb gı ınınlö, gac kale kalöp u rö nöp cıg göp. Anıb u, kumi apöm mön alagöm yıharın pak gı dö gı aröp rö u mıdpal. Mab ınınneb magö pılagö ıt halö ud julö hadö böj nöp mıtep ga rö mıdpal. *

¹³ Nan naij ke yabıl gı damöm, ınıg solwara pa jö ma

jö göm, kınu habkob ıt ap lugöp rö gıpal. Nıbi bı anıb gau, God nipe gö, kale gapı ju sıbön an gau am adö gı auagep rö adö u arnaböl.

¹⁴ Adam ıt nipe rıka u, rık damöm, Inok nip me kagoı jın u* yag daula. Inok nipe hadame nöp God manö nipe hagöm, bı kalöp pıral hagpal anıb gau rö nınjöm haga, “Nınım! Bı Kub ejol ıt nipe ının juöl iru yabıl nöp damöm, *

¹⁵ nıbi bı magönhalö manö kub hagnab. Nıp gası nınagöm, manö nipe hagöp rö gagöm, nan sı nan naij adö ke ke göm, nip manö klö naij adö ke ke hagöm gıpal rö, kalıp ilön kub yabıl ınınab,” a ga.

¹⁶ Bı manö pıral hagpal, kalıp hagabin gau, kale pör hag har har göl gı, manö udöl gı, gı mıdpal. Hanıp ke aij gınab adö u gun, a göm, hałowalö gı naij gılö arab. Yad nöp bı kub mıdpın, a göm, gası u nınjöm, hagpal. Pen nıbi bı rımnab hanıp aij gınım adö u gılan, a göm, kalıp hib dap raneb manö pıral nöp hag hag gılö aröp.

¹⁷ Pen bı nınneb aij yad gau. Bı Kub hon Jisas Krais bı manö nipe ud arep gau nöd hagla manö u gası nınjöl gı mıdaimım.

¹⁸ Kalöp hagla, “Nın hain u, nıbi bı God nip gası nınagap gau, gası naij kale ke nınbal

* **1:9:** Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * **1:10:** 2Pi 2:12 * **1:11:** Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35 * **1:12:** 2Pi 2:13,17 * **1:14:** Adam abe wö ralnabön u, Inok nip mudun jın u yag daula * **1:14:** Jen 5:18,21-24 * **1:18:** 2Pi 3:3

rö göl gı, kalöp hag hain gı̄naböl," a gı̄la. *

19 Bı̄ hagabin bı̄ anı̄b gau, God Ana kalıp aip mı̄dagöp. Gası̄ ke auöp rö nı̄ñöm gı̄pal u me, kalöp nı̄bi bı̄ ud ası̄k ke ke lı̄bal.

20 Pen nı̄bi bı̄ nı̄ñeb aij yad gau. Jisas Kraıs manö aij u nı̄ñ udep magö uı̄ yabı̄ı anı̄bu nı̄ñ ud pı̄dön gı̄mim, manö aij anı̄bu yuö u pör nöp rı̄mnap halö nı̄ñ aij gı̄mim, gı̄ dammim, gı̄pe arnı̄m. Ana Uı̄ u kalöp gası̄ ñö nı̄ñöl gı̄, kłö nı̄pe ud nı̄p sabe göl gı̄ mı̄daimim. *

21 Bı̄ Kub hon Jisas Kraıs kalöp mög nı̄ñöb u me, nı̄pe kalöp dam ram mı̄nönj kumi kabö adö lañ au lö, pör pör nöp kamı̄ñ mı̄deınabım. Pen am nı̄pe aip pör pör mı̄daiun, a gı̄mim, abad mı̄dpım ñı̄n i, God hanı̄p mı̄dmagö löl gı̄ nöp mı̄döp, a gı̄mim, gası̄ u nı̄ñ mı̄daimim.

22 Nı̄bi bı̄ gası̄ mı̄höp nı̄ñöm, gası̄ iru nı̄ñbal gau, kalıp mög nı̄ñmim, manö hain hagmim.

23 Nı̄bi bı̄ rı̄mnap mab mı̄tañ adö u aröl rö löp gau, kalıp ud kamı̄ñ yumim, kamı̄ñ aröl. Nı̄bi bı̄ rı̄mnap kalıp u rö nöp mög nı̄ñmim udmim, pen mı̄dmagö kale ke auöp rö gı̄pal rö, hane u rö nöp gı̄ naij gun rö löp, a gı̄mim, nı̄ñ aij gı̄mim mı̄daimim. Nan si nan naij kale gı̄pal gau pı̄ñı̄ñ gı̄mim, ası̄ ması̄ gı̄mim. Nan si nan

naij gı̄ mı̄dlö waı̄j kale abe gac göp a gı̄mim, udagmim. *

Bı̄ Kub hib dap raneb manö ap

24 Mı̄ñi kalöp God ñı̄magö adö u labin.

Nı̄pe kalöp abad mı̄dö nı̄ñöl gı̄, ap lug pak-agnabım.

Hainö kalöp udöm, nı̄pe ke mailö aij ke halö mı̄döp au lö,

nı̄bi bı̄ ası̄ñ mı̄dagöp nı̄pe mı̄dmim, mı̄ñ mı̄ñ yabı̄ı gı̄nabım. *

25 God nı̄pe aı̄ı. Nı̄pe hanı̄p ud kamı̄ñ yuöp.

Bı̄ Kub hon Jisas Kraıs hanı̄p, a göm, umöm uraka u,

hadame dagol gau rı̄köm, mı̄d damöm,

uri, hainö, pör pör nöp nı̄pe mı̄dep nöp mı̄döm,

nı̄pe Bı̄ mailö aij halö, Bı̄ aij unbö ke,

Bı̄ kłö naij yabı̄ı, Bı̄ magöñhalö abadep mı̄döp.

Anı̄bu, hib nı̄pe pör nöp hagno adö arañ.

Anı̄b unbö rö aij.

* 1:20: Kol 2:7 * 1:23: Sek 3:2; Rep 3:4 * 1:24: Ro 16:27; 2Pi 3:18

Repelesin Jon naböŋ nɨŋöm kalɨ kɨñ rɨka

¹ Yad Jon, God wög gɨ ñeb bɨ nɨpe ap mɨdpin. Manö kalɨ kɨñ rɨkabin anɨb i, nöd waiö nɨŋagla. Nɨbi bɨ God nɨp wög gɨ ñɨbal gau, nan nɨhön nɨhön söl gɨnɨm u nɨŋlaŋ, a göm, God nɨpe Jisas Krais nɨp hagö, nɨpe pen ejol nɨpe u yuö apöm gö, yad naböŋ nɨŋnö. *

² Naböŋ nɨŋnö anɨbu, God manö nɨpe haga u abe, Jisas Krais manö nɨpe haga u abe nɨŋnö u, köp anɨbi kalɨ kɨñ rɨkabin.

³ Söl mɨdöp, nan nɨhön nɨhön naböŋ nɨŋnö u magöŋhalö iɨ göm gɨ dam arnab. Anɨbu, nɨbi bɨ manö kalɨ kɨñ rɨkabin anɨb i kale ke amgö lɨ nɨŋnaböl gau abe, nɨbi bɨ rɨmnap amgö lɨ nɨŋ haglö apdi nɨŋnaböl gau abe, God Manö anɨbi nɨŋ udöm hain gaiöl u, God gö, mɨñ mɨñ gɨnaböl. *

Jon nɨbi bɨ cöc unbö mudun jɨŋ mɨdeila gau kalɨp manö hag ña

⁴ Yad Jon kalöp nɨbi bɨ Esia Propins ram mɨnönŋ pro ke ke unbö mudun jɨŋ Krais cöc nɨpe mɨdpim gau, köp i kalɨ kɨñ rɨkabin.

God nɨpe mɨñi mɨdöp, nɨpe hadame dagol gau mɨdmɨdöp, nɨpe hainö pör

pör nöp mɨdeinab u kalöp mög nɨŋöm, ud aij göm, abad mɨdö, kale agamɨj mɨd aij gɨ mɨdaimim. God anɨbu abe, ana mudun jɨŋ sea kiŋ asɨkep nɨpe adö au mɨdpal gau abe, kalöp mög nɨŋöm, ud aij göm, abad mɨdö, kale agamɨj mɨd aij gɨ mɨdaimim. *

⁵ Jisas Krais, manö aij u damöm, God haga rö nöp göm umöm, iɨ gɨ uraköm, ram mɨnönŋ gau kiŋ mɨdpal gau kalɨp magöŋhalö abad mɨdöp u, nɨpe u rö nöp kalöp mög nɨŋöm, ud aij göm, abad mɨdö, kale agamɨj mɨd aij gɨ mɨdaimim.

Nɨpe hanɨp mɨdmagö löm, hagape nɨpe lugö umöm, nan si nan naij gɨpun gac u ɨk gɨ yuöp. *

⁶ Hon Kiŋ kub Jisas Krais ram nɨpe mɨdun, Nap God nɨp sabe gep nɨbi bɨ nɨpe mɨdpun.

Anɨb u, Jisas Krais, Bɨ mailö aij halö u, Bɨ klö yabɨ u,

hib nɨpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnɨm!

Anɨb unbö rö aij. *

⁷ Pen nɨŋim! Nɨpe kumi halö auö, nɨbi bɨ ram mɨnönŋ gau nɨbö gau nɨbö magöŋhalö nɨp waiö nɨŋnaböl.

Bɨ nɨp walaab ud bɨnɨŋ gɨla gau abe magöŋhalö nɨp waiö nɨŋnaböl.

* 1:1: Rep 22:6

* 1:3: Rep 22:7,10

* 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5

* 1:5:

Kol 1:18; Sam 89:27

* 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6

Nip niñöm, nibi bi ram
mñnõj gau nibõ gau
nibõ magõjhalõ,
niñhõn gñng anig gipun,
a gõm, mög gõ mñtõj
kub gñnabõl.

Niñjõ, anig gñnab me u!

Anib unbõ rõ aij. *

8 God Bi Kub klõ ke halõ
nan gau magõjhalõ gñnim
rõ nõp mñdõp u, nipe mññi
mñdõp, hadame dagol gau
mñdmñdõp, hainõ pör nõp
pör nõp mñdeinab. Nipe
hagõp, “Yad nõp gñnõ, nan
gau magõjhalõ il gõm mñdõp.
Yad nõp gñnõ, nan gau
magõjhalõ ur gñng gñnab,”
a gõp. *

*Jon nabõj niñjõm Jisas nip
niñja*

9 Yad namam Jon, Kin hon
Jisas ram nipe mñdun, nip
wõg gi ñino, nibi bi gau
hanip gi naij gñlõ, gasi iru
niñagun, gasi halõ mñdun,
nip arõ gagun, klõ yabiñ gun
gñno arab. Yad God Manõ u
hag ñem, Jisas apõm manõ
aij hanip hag waiõ la manõ
niñjõ anibu hag ñnõ, yip
nagi lõm, dam ñng solwara
riñ gus ga airan Padmos au
lila.

10 Airan Padmos gau
mñdnõ, Bi Kub ññn nipe ap,
God Ana u yip ba lõ niñjõl gi,
jõl yad gau adõ manõ kub ap,
aññ magõ rõ hagõm haga,

11 “Ne nan niñhõn niñhõn
niñnabõn gau, kõi kalñ klññ
riñkmõn, nibi bi daun kub

ke ke unbõ mudun jñj Krai
cõc nipe mñdpal gau, kalip
kõi anibu yuõ arñim. Epe-
sas ap, Smõna ap, Pegamam
ap, Daiadaira ap, Sadis ap,
Piladelpia ap, Leodisia ap
yuõ arñim,” a ga.

12 Manõ anig hagõ niñjõl
gi, yad bi manõ hagab anibu
niññin, a gem, ado gem niññnõ,
lam kabõ gol udõm gñla unbõ
mudun jñj u mñdeia.

13 Pen lam añ anib au, yad
niññnõ, Bi ap Ññ nipe rõ bi ap
mñdeia. Nipe waiñ mñlõ kub
yabiñ ap yimõ ma goñ nipe
pañu ga; kabõ gol udõm gñla
dip nagi kub ap ud pabiñ añ
au gñlan pig la. *

14 Nabñc cõg umagõ nipe u,
kaj sipsip unj rud mñdõp rõ,
aka kumi rud mñdõp rõ, la.
Amgõ nipe u, mab mññañ rõ
mñdeia. *

15 Ma kñd nipe u, nan kapa
klõ “bras” a gñpal u laulõ, in
kñlñd udõp rõ u ga. Pen manõ
nipe u, ñng hij kub biñ gu
hagõp rõ u haga.

16 Ññmagõ yijñg kñd nipe u,
gapñ unbõ mudun jñj u udõl
mñdeia. Pen ru mñlõ kñd goñ
goñ ga ap meg mñgan adõ lanj
ajmanj raua. Mulu majmanj
nipe u, siñdõ añ aulñk apõm,
mailõ kñd yabiñ hagõm gõi rõ
u ga. *

17 Yad nip niñjem, ma
il nipe au ap lug maben
yimem, nibi bi umbal kñla
gõi u rõ mñdainõ. Anig
gñnõ, ññn yijñg bõj nipe u

* 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6;

22:13 * 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12;

14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15

yip ud niñöm haga, “Piñiñ gagmön! Yad ke ginö, nan gau magöñhalö il göm midöp. Yad ke ginö, nan gau magöñhalö ur ginig ginab. *

¹⁸ Yad me Bi Pör Kamij Midöp u. Nöd umnö u pen nöñ! Miñi kamij midem, pör nöp pör nöp kamij mideinabin. Yad ‘Umeb Magö’ u abad midpin. Nibi bi umöm, am ‘Wip Ana Ram’ midpal gau, yad ki rib u udöl midem, ‘Wip Ana Ram’ ka u abe, nibi bi ‘Wip Ana Ram’ au midpal abe abad midpin. Yad ajöñ hiikeinabin kale u rö nöp kamij arnaböl.

¹⁹ “Anib u, nan nihön niñban u köp kali kliñ rikmön. Miñi gab rö niñmön, hainö ginab rö niñmön, magöñhalö köp yan kali kliñ rikmön.

²⁰ Pen nan niñabön gau, manö il u anig göl midöp: lam gol udöm gila unbö mudun jij niñabön gau, nibi bi ram minöñ ke ke unbö mudun jij Krai cöc nipe midpal gau niñabön. Pen gapi unbö mudun jij ñimagö yijg böñ yad adö u niñabön gau, ejol cöc unbö mudun jij abad midpal gau niñabön,” a ga.

2

Krais nibi bi nipe Epesas midmidal manö hag ñeb

¹ “Pen daun kub Epesas Krai nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp

u nip manö kali kliñ rikmön hagmön:

‘Bi gapi unbö mudun jij ñimagö yijg böñ lau nipe adö u udöl gi, lam gol udöm gila unbö mudun jij an au ajöp u, Epesas nibi bi abad midpan gau kalip manö anibi hag yuöp. *

² Nipe hagöp,

“Kal wög klö gimim gi dammim bistam midmim, jij niñagpim u, niñbin. Nibi bi gi naij gipal gau kalip niñbe, kalöp aij gagöp. Bi Jisas manö ud arep midpun, a göm, manö piral hagpal gau kalip niñ aij gimim, asi masi gipim. *

³ Yip niñ udmim manö yad hagpe kalöp marö ñilö, jij niñagmim, yad aip cig göl gi nöp midpim u, yip aij göp.

⁴ “Pen yad manö ap midöp. Yad aip nöd cig gimim midmagö yabit li midaipe nagi adö u dam yubim gai?

⁵ Nöd yip midmagö li midmim gi aij gipe nagi aij anibu, nihön ginig arö gipun a gimim kuöyan udmim, nöd mid aij gimidim rö midaimim. Wasö u, yad apem lam kale u pili gi udnabin. *

⁶ “Pen adö ap gipim u, yip aij göp. Nibi bi kale bi Nikolas manö piral nipe u udöm, nagi naij adö u gilö yip aij gagöp rö, kalöp u rö nöp aij gagöp.

⁷ “Kale nibi bi gasi rimid

* 1:17: Ais 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13
Rep 3:3

* 2:1: Rep 1:16

* 2:2: 1Jn 4:1

* 2:5:

mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal ram mınönj ke ke gau kalıp manö hagöp u nıj aij gımim.

Nıbi bı marö auö, gası iru nıjagöm, yıp cıg göl gı nöp mıdeınaböl gau, ñın hain aunab u kalıp hagnö, mab magö ur pör mıdep God wög nabönj aij nıpe adö laj ranab u udöm ñınaböl," a göp,' a gımön.
*

Krais nıbi bı nıpe Smöna mıdmıdal manö hag ñeb

8 "Pen daun kub Smöna Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kłiñ rıkmön hagnön:

'Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö it göm mıdöp u; Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab u; Bı umöm kauyañ uraka u, Smöna nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

9 Nıpe hagöp,

"Yad nıjbin, nıbi bı rımnab, hon God nıbi bı yıjıg göl mıdpun a gıpal u pen Seden sabe gep ram nıpe mıdöm, kalöp manö udöl gı mıdpal. Marö kalöp nıhön nıhön mıdöp gau, yad u rö nöp nıjbin. Kale nıbi bı mög gep rö mıdpim u pen yad nıjbin God amgö ilö adö nıpe u kale nıbi bı gep yabıl mıdpim. *

10 Kalöp marö gınıg gab u, gası kub nıjagmim. Nıjım! Söl mıdöp, Kraıs nıp cıg aij gıpal aka ap lug paknaböl, a göm, Seden gö, kalöp rımnab ud nagı lınaböl. Kalöp ñın unbö sıduñ laj u rö gı naij göl gı mıdeınaböl. Pen kalöp nıhön nıhön göm, böñ nöp al pak lınıg geınaböl u, gası kub anıbu nıjagmim. Yıp cıg göl gı nöp mıdpe al pak leınaböl u, kalöp usajıl bad pör kamıj mıdep u ñınabin. *

11 Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal ram mınönj ke ke gau kalıp manö hagöp u nıj aij gımim.

Seden kalöp neb neb gınab u pen nıbi bı yıp cıg göl gı nöp mıdeınaböl gau, ilön kub udöm umla rö u kuöyañ umagnaböl," a göp,' a gımön. *

Krais nıbi bı nıpe Pega-mam mıdmıdal manö hag ñeb

12 "Pen daun kub Pega-mam Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kłiñ rıkmön hagnön:

'Bı ru mılö kıd nıpe goł goł kıd mıdöp u, Pega-mam nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

13 Nıpe hagöp,

"Yad nıjbin, kale bıslam yabıl mıdpim. Nıbi bı ram

* 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19

* 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9

* 2:10: 2Di 4:8; Jem

1:12 * 2:11: Rep 20:14; 21:8

m+nön kale m+dpim aṇ au, Seden kiṇ rō abad m+dpō. Pen kale manō yad n+ṇ ud aij g+mim, y+ṇ c+g aij göl g+ m+dpim. Ram m+nön Seden abad m+dpō an+bu, namam Adipas manō aij yad u n+bi b+ gau kal+ṇ hag ṇ+ m+dpō, n+ṇ al pak l+la u pen y+ṇ arō gagpe.

14 Pen manō r+ṇnap m+dpō. N+bi b+ kale r+ṇnap, Belam manō hag ṇ+m+dpō rō hag ṇ+bal. B+ Belam an+bu, Belak n+ṇ r+m+dpō ukō me, Belak n+ṇpe am Isrel n+bi b+ gau kal+ṇ t+ṇ g+ ud arō, kale y+ṇ arō göm, nan ṇ+ṇeb nan y+ṇhar+ṇ god piral gau n+ṇ pak sabe g+ ṇeila u ṇ+ṇla. Belak Isrel n+bi b+ kal+ṇ hagō, kale n+bi si b+ si g+la.

*

15 Isrel n+bi b+ hadame gau g+la rō, kale r+ṇnap b+ Nikolas manō piral n+ṇpe u udmim, nag+ naij adō n+ṇpe u hain g+mim g+ṇpe arōp.

16 An+ṇ u, nan si nan naij g+ṇpim u, n+hön g+n+g an+g g+ṇpun a g+mim, arō g+mim. Pen an+g gagnabim u, yad söl y+ṇ+ṇd apem, ru m+lō k+ṇd meg m+gan yad yan n+bō amjakōp u udem, n+bi b+ an+g g+ṇpal gau aip pen pen g+nabin.

*

17 Kale n+bi b+ gas+ r+m+dpō m+ṇdai+n+ṇ gau, God Ana n+ṇpe Krai n+bi b+ n+ṇpe m+ṇdpal ram m+nön ke ke gau kal+ṇ manō hagōp u n+ṇ aij g+mim.

Seden kalōp neb neb g+nab u pen n+bi b+ y+ṇ c+g göl g+ nōp m+ṇdeinabōl gau, yad nan ṇ+ṇeb mana pi g+la u r+ṇnap ṇ+nō ṇ+ṇnabōl. Pen kal+ṇ kabō rud ke ke ṇ+nabin. Kabō ṇ+nabin adō an+ṇ gau, hib g+isön n+bō u rik ke ke aṇ+ aṇ+ ṇeinabin, n+bi b+ udnabōl gau nōp n+ṇnabōl,” a göp,” a g+mön.

*

Krais n+bi b+ n+ṇpe Daiadaira m+ṇm+ṇdal manō hag ṇeb

18 “Pen daun kub Daiadaira Krai n+bi b+ n+ṇpe m+ṇdpal gau, ejol kal+ṇ abad m+ṇdpō u n+ṇ manō kal+ṇ kliṇ rikmön hagmön:

‘God ṇ+ n+ṇpe, amgō mab m+ṇtan rō m+ṇdpō n+ṇöl g+, ma k+ṇd n+ṇpe u, kapa bras a g+ṇpal u laulō in k+ṇd udōp rō m+ṇdpō u, Daiadaira n+bi b+ abad m+ṇdpan gau kal+ṇ manō an+bi hag yuōp.

*

19 N+ṇpe hagōp,

“Kale g+ṇpim nag+ adō u, yad n+ṇbin. Y+ṇ abe, n+bi b+ gau kal+ṇ abe m+ṇmagō l+mim, klō g+mim y+ṇ wōg göl g+ nōp m+ṇdpim u, yad n+ṇbin. Aṇ mam gau pen pen ud aij g+mim, g+ ṇ+mim, marō auō b+ṇlam m+ṇdmim gas+ iru n+ṇnagpim u, yad n+ṇbin. G+ṇpim an+bu, nōd pro pro g+m+ṇdim u pen m+ṇni rap+n g+ṇpim u, yad n+ṇbin.

* 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2

* 2:16: Rep 3:11

* 2:17: Eks

* 2:18: Rep 1:14-15

20 Pen manö ap mîdöp. Nîbi Jesebel u hag yuag-pim. Manö pîral hagöm, yad nîbi God manö hagep mîdpin a göp. Nîbi bî yîp nîŋ udpal gau kalîp manö pîral hag ñöm, tîp gî ud arö, kale yîp arö göm, nîbi si bî si gîpal. Nîpe kalîp hagö, nan ñîŋeb nan yîharîŋ god pîral gau nîp pak sabe gî ñîmîdal u ñîŋbal. *

21 Nîpe nagî naij adö anîbu arö göm mîd aij gînim aka gem, nîŋ mîd wasö nîŋem arö gîpin.

22 Anîg göp rö yad nîp abañ adö au yunö, nîp mîña kub gö, ilön kub yabîl udnab. Nîbi bî nîpe aip nîbi si bî si gîpal anîb gau, nan si nan naij gîpun u nîhön gînîg anîg gîpun a göm arö gagnaböl u, kalîp u rö nöp gînö, mîña kub gö, ilön kub yabîl udnaböl.

23 Nîbi bî nîp hain gîpal gau kalîp böŋ nöp al pak leinabin me, nîbi bî yad ram mînönŋ ke ke cöc ke ke mîdpal gau, yîp nîŋ aij göm nîŋnaböl, yad nîbi bî gasî rîmîd an kale yan nîŋ aij gem, magöŋhalö gîpîm rö nîŋem, kalöp aîŋ aîŋ pen anîbu rö ñînabin. *

24 Pen kale Daiadaira nîbi bî rîmnap, nîbi anîbu manö naij hag ñöb manö u udagmîm, Seden manö naij yuö a gîpal manö u udagpîm rö, manö marö kalöp rîmnap

hagagnabin.

25 Pen yîp nîŋ udmîm cîg aij gîpîm nagî u ud sîsî göl gî mîdpe mîdpe, hainö yad nînam! *

26 Nîbi bî yîp cîg aij göl gî nöp mîd damöm, mîŋör auö yîp arö gagnaböl gau, yad kalîp hagnö, nîbi bî ram mînönŋ ke ke gau kalîp abad mîdeinaböl. *

27 Nîhön gînîg: Bapi manö ap yîp hagöm haga, 'Yad hagnö, ain ilön ap udöm, rin cög gau pa jö ma jö gîpal rö,

nîbi bî ram mînönŋ ke ke gau klö naij yabîl göm kalîp abad mîdeinab,' a ga.

28 Pen nîbi bî yîp nîŋ udöm cîg aij göm nagî u ud sîsî göl gî mîdeinaböl gau, kalîp gapî paglîn aij ram mînönŋ jîŋ parîkö nîŋöl gî nîŋbal rö u ñînabin. *

29 Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, God Ana nîpe Kraîs nîbi bî nîpe mîdpal ram mînönŋ ke ke gau kalîp manö hagöp u nîŋ aij gîmîm," a göp,' a gîmön," a ga.

3

Kraîs nîbi bî nîpe Sadîs mîdmîdal manö hag ñeb

1 "Pen daun kub Sadîs Kraîs nîbi bî nîpe mîdpal gau, ejol kalîp abad mîdöp u nîp manö kalî kîlîŋ rîkmön hagnön:

'Bî God Ana ramö pak unbö mudun jîŋ löp u abe,

* 2:20: 1Ki 16:31; 2Ki 9:22

* 2:23: Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13

* 2:25:

Rep 3:11

* 2:26: Sam 2:8-9

* 2:28: Rep 22:16

gapi unbö mudun j+ŋ u
abe ud m+đöp u, Sadis n+bi
b+ abad m+đpan gau kal+p
manö an+bi hag yuöp.

N+pe hagöp,

“Nagi kale n+hön n+hön
g+pim u hadö n+ŋbin.
N+bi b+ gau n+ŋlö, kam+ŋ
m+đmim y+p hain g+pim rö
löp u pen böŋ nöp ummim
y+p hain gagpim. *

² God yad manö hagöp rö
g+ dammim, aŋ au arö g+pe
u, God n+p aij gagöp. An+bu,
amgö kale ñañ+ m+đöp u rö,
urakmim, kam+ŋ magö kale
hir g+ŋig gab u n+ŋ aij g+pe,
kto g+ŋim.

³ An+bi u, Krais manö aij
u hag ñeila n+ŋbim u, n+ŋ ud
p+đöŋ g+mim, nan si nan naij
g+pim u, n+hön g+ŋig an+g
g+pun a g+mim, arö g+mim,
Krais manö aij u hagöp rö
g+mim. Pen uhön hau+ han-
mim urakagnabim u, yad b+
nan si udep gau n+ŋ m+đlö
auagpal rö u aunö, n+ŋmim
pa g+ŋi g+ŋabim. *

⁴ Pen Sadis n+bi b+
r+mnap ne gau wa+ŋ kale
g+pe pr+ gagöp; manö aij
yad n+ŋ udöm, hagöp rö
nöp göl g+ m+đpal rö, kale
wa+ŋ rud löm, yad aip
ajeinabun. *

⁵ N+bi b+ marö auö, kto
göm, y+p n+ŋ ud p+đöŋ göm,
c+g göl g+ nöp m+đlö arnab
gau, yad kal+p u rö nöp wa+ŋ
rud aij an+bu l+ ñ+nabin.
Pen hib kale pör m+đep buk
yaŋ kal+ kñiñ rik l+nö m+đöp

u, h+k g+ yuagnabin yabi+.
Bapi abe, ejol n+pe gau abe
n+ŋm+đlö n+ŋöl g+, n+bi b+
yad m+đpal, a gem, waiö
hagnabin. *

⁶ Kale n+bi b+ gas+ r+m+đ
m+đain+m gau, God Ana
n+pe Krais n+bi b+ n+pe
m+đpal ram m+nöŋ ke ke
gau kal+p manö hagöp u
n+ŋ aij g+mim,” a göp,’ a
g+mön.

*Krais n+bi b+ n+pe
Piladelpia m+đm+đal manö
hag ñeb*

⁷ “Pen daun kub Piladelpia
Krais n+bi b+ n+pe m+đpal
gau, ejol kal+p abad m+đöp
u n+p manö kal+ kñiñ r+kmön
hagmön:

‘B+ U+ u; B+ manö n+ŋö
yabi+ hagöp u; kiŋ Depid
ki rib n+pe nöd abad
m+đm+đöp u, B+ ki rib
an+bu uri udöl m+đöp u,
adan hi+kö, n+bi b+ r+mnap
g+ ñöl rö lagöp; pen adan g+
ñö, n+bi b+ r+mnap hi+köl
rö lagöp. B+ an+bu nöp,
Piladelpia n+bi b+ abad
m+đpan gau kal+p manö
an+bi hag yuöp. *

⁸ N+pe hagöp,

“Kale g+pim rö n+ŋbin.
Kale n+bi b+ iru m+đagpim
u pen manö y+p n+ŋ ud
p+đöŋ g+mim, kale n+bi
b+ yad m+đpim manö u
waiö hag ñ+bim. An+bu,
kalöp adan hi+kñö, n+bi b+
r+mnap g+ ñöl rö lagöp. *

* 3:1: Rep 1:4,16

* 3:3: Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2

* 3:4: Jud 23

* 3:5: Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8

* 3:7: Ais 22:22

* 3:8: 1Ko

⁹ Nibi bi rimnap, hon God nibi bi yijig göl midpun a gipal u pen Seden sabe gep ram nipe midpal. Pen yad kalip ginö, kale magöñhalö am ma if kalöp au kugom yimöm, ubör yihöñ göm, yad kalöp midmagö labin u niñöl.
*

¹⁰ Kalöp gi naij gipal u pen yad hagpin rö nöp gimim, gasi iru niñagmim, klö gimim, wög yad göl gi midaike rö, nibi bi minön naböñ if i ke ke gau, yip cig gi midpal aka yip arö ginaböl a gem, kalip magöñhalö marö ñinabin ñin u, kalöp abe ñagnabin. *

¹¹ Söl midöp ninabin. Manö aij yad niñ udpim u, niñ ud pidöñ gimim, yip cig göl gi nöp midpe, kalöp usajil bad pör kamñ midpe kalöp ñinabin a gipin u, nibi bi rimnap pili gi ud aröl rö lagnim.

¹² Nibi bi an God Manö hagöp rö gö, nip gi naij gilo, gasi iru niñagöm, God Manö hagöp rö nöp gi damöm, yip cig göl gi nöp mideinab u, yad nip ginö, God yad sabe gep ram u padö kub ap rö mideinab. God sabe gep ram anibu nipe pör pör nöp raul an dan midöm höñ adö aragnab. Yad hañ adö nipe, God yad hib nipe u abe kali kliñ rikem, God yad daun kub nipe Jerusalem gisön nibö kumi kabö adö lan au nibö aunab u, daun kub

anibu hib u abe kali kliñ rikem, hib yad gisön nibö u abe kali kliñ rikem ginabin.
*

¹³ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, God Ana nipe Krais nibi bi nipe midpal ram minön ke ke gau kalip manö hagöp u niñ aij gimim,” a göp,’ a gimön.

Krais nibi bi nipe Leodisia midmidal manö hag ñeb

¹⁴ “Pen daun kub Leodisia Krais nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp u nip manö kali kliñ rikmön hagmön:

‘Bi hib nipe “Anib Unbö Rö Gnim” u; Bi, God nipe hagö, nan gau magöñhalö gi la u; Bi nipe God hagöp rö nöp göm, manö aij u dam kabö göl nöp hag ñöb u, Leodisia nibi bi abad midpan gau kalip manö anibi hag yuöp.

¹⁵⁻¹⁶ Nipe hagöp,
“Nagi adö kale gipim u yad niñbin. Yip böñ nöp cig gagpim; yip böñ nöp arö gagpim. Manö aij yad u böñ nöp niñ udmim, hagöp rö gimim aka böñ nöp arö gimim u aij! Yip gasi adö adö nöp niñbim rö, kalöp tihak yunig gabin. *

¹⁷ Kale hagpim, ‘Hon nibi bi gep mid aij gipun; nan hon iru midöp; nan ap ulep lagöp,’ a gipim u pen manö niñagpim u, kale nibi

* 3:9: Rep 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14

Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2

* 3:10: Luk 21:19; 2Di 2:12

* 3:12:

* 3:15-16: Ro 12:11

bɪ ramō gau rō mɪdpim; kale nɪbi bɪ mōg gep rō mɪdpim; kale nɪbi bɪ nan mɪdagöp rō mɪdpim; kale nɪbi bɪ amgō we mɪdpim; kale magō nöp mɪdpim. *

¹⁸ Anɪb u me, kalöp manō hagnɪg gabin i nɪŋ aij gɪmim, anɪb unbō rō nöp gɪmim. Nɪbi bɪ mōg gep rō mɪdpim rō, yɪp aumim kabō gol yad launō inōm adɪŋ adɪŋ halō mɪdagöp u raumim me, nɪbi bɪ gep mɪdeinabim. Magō nöp mɪdpim u, nɪbi bɪ nɪŋlō nable gɪnɪm rō löp rō, yɪp aumim waɪj rud ap raumim lɪmim. Amgō nɪŋagpim rō, yɪp aumim amgō marasɪn ap raumim lɪmim, amgō we göp u ñɪl nɪŋnabim. *

¹⁹ Nɪbi bɪ kalɪp mɪdmagō lɪbin gau gɪ naij geinaböl u, kalɪp arō gagnabin; mɪd aij gɪlaŋ, a gem, marō ñöl gɪ rɪmɪd ukpin. Anɪb u, gasɪ klō nɪŋmim, nan si nan naij gɪpim u, nɪhōn gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪmim, bōŋ nöp arō gɪmim, mɪd aij gɪmim. *

²⁰ Nɪŋim! Yad apem, hōŋ aŋ yaŋ mɪdöl gɪ, ajōŋ pa gu gu göl gɪ abad mɪdpin. Nɪbi bɪ an manō yad u nɪŋöm ajōŋ hiɪkeinab u, yad ram raul mɪgan nɪpe u amem, aip nan ñɪŋul jɪm ñöl mɪdeinabul. *

²¹ Seden yɪp marō kub ña ñɪn u, Bapi yad manō nɪpe u arō gagnō; haga rō

nöp gɪ damem me, Bapi aip sea kiŋ nɪpe adō u asɪknō. Anɪb u rō, nɪbi bɪ Seden kalɪp marō ñō, manō aij yad u arō gagōm, yɪp cɪg göl gɪ nöp mɪdeinaböl gau, kalɪp hag dam yad aip sea kiŋ yad adō u asɪknabun.

²² Kale nɪbi bɪ gasɪ rɪmɪd mɪdainɪm gau, God Ana nɪpe Kraiss nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal ram mɪnōŋ ke ke gau kalɪp manō hagöp u nɪŋ aij gɪmim,” a göp,’ a gɪmōn,” a ga.

4

¹ Pen manō kalɪ kliŋ rɪkpin anɪbu nabōŋ nɪŋ damem, kauyaŋ u nabōŋ nɪŋem nɪŋnō, God ram mɪnōŋ kumi kabō adō laŋ au ajōŋ hiɪköl mɪdeia. Nöd aɪŋ magō rō hagō nɪŋnō u, kauyaŋ u hagōm yɪp haga, “Adō i aumōn, nan hain gɪnab gau nöp yamnam,” a ga. *

² Anɪg hagō nɪŋöl gɪ, God Ana u apōm yɪp ba la nɪŋöm yad nɪŋnō, kumi kabō adō laŋ au bɪ ap sea kiŋ adō au asɪk mɪdeia. *

³ Bɪ au asɪk mɪdeia u mailō halō mɪdeia; kabō jaspā abe kabō kanilian abe rud mailō göp rō mailō halō mɪdeia. Pen kiŋ sea asɪk mɪdeia u, sɪbōñ nɪp gɪgabō göm, kabō emral rō in rɪkɪñ rɪkɪñ göm, in lak lugöl gɪ mɪdeia. *

⁴ Sea kiŋ nɪpe u aŋ yaŋ mɪdō nɪŋöl gɪ, bɪ kub bɪs gɪpal sea kiŋ unbō ñɪn juöl

* 3:17: 1Ko 4:8; Luk 12:21

* 3:18: Ais 55:1; Rep 4:4

* 3:19: 1Ko 11:32; Hib

12:6; Rep 2:5

* 3:20: Jon 14:23

* 4:1: Rep 1:1,10

* 4:2: Ais 6:1

* 4:3:

Esi 1:28

ado gi da mihau mihau (24) gau löm gıgabö gıla. Bi kub manö ud asıkep gau watıj rud yımöm, kabö gol udöm gıla usajıl bad gau ke ke löm, asık mıdeila. *

⁵ Bi sea kiñ añ yañ asık mıdeia au nıbö, añım añım udöl gi, rımu hagöl gi, gıgabö göl gi aram mılö bö ara. Sea kiñ il anıb au hapö mailö unbö mudun jıñ u inöm mailö gi mıdeia. Hapö mailö anıb gau me, God Ana unbö mudun jıñ nıpe u. *

⁶ Bi sea kiñ añ yañ asık mıdeia il au, kabö gılması u glas rö kıd yabıl göl mıdeia. Sea kiñ ba au, nan kamıñ mıdöp ke ke mihau mihau mıd gıgabö gıla. Nan anıb gau amgö iru nöp jöl gau mıdöm, pabıl gau mıdöm ga. *

⁷ Nan kamıñ anıb gau, ap laiön rö la, ap kaj kau nıbar rö la, ap bi mulu adıñ rö la, ap yaur du auan mılö löp u rö la.

⁸ Pen nan kamıñ mihau mihau anıb gau magöñhalö auan unbö kagoñ jıñ la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pabıl gau löm magöñhalö li haka. Amgö auan mo gau abe mıdeia. Pen sıdö añ sıbön yañ, kımıap hag mıdöl gi hagaböl,

“NIPE BI UL! “NIPE BI UL!
“NIPE BI UL! GOD BI KUB
KLÖ UNBÖ KE YABİL! NIPE
NAN GAGEP AP MıDAGÖP!
NIHÖN NIHÖN GıNıG,

GINAB! NIPE HADAME
DAGOL GAU MıDMıDÖP,
NIPE MıNı MıDÖP, NIPE
HAINÖ PÖR PÖR NÖP
MıDEINAB!” a gaböl. *

⁹ Pen nan kamıñ ke ke mihau mihau anıb gau, bi pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab sea kiñ adö asık mıdöp u, nıpe bi aij unbö ke mıdöp a göm, nıp aij a göl gi, hib mailö halö nıpe haglö adö arö nıñöl gi,

¹⁰ bi kub manö ud asıkep nın juöl ado gi da mihau mihau (24), bi sea kiñ asık mıdöp il au kugom yımöm, bi pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab u, nıp aij a göl gi, hib nıpe haglö adö arab. Usajıl bad kale gau ud ju nıpe mıdöp au löm, hagaböl, *

¹¹ “God Bi Kub hon!
Nıbi bi magöñhalö gau,
ne Bi kub ke yabıl, a
göm,
hib ne haglö adö aran.
Nıbi bi magöñhalö gau,
ne Bi aij ke yabıl, a göm,
hib ne haglö adö aran.
Nıbi bi magöñhalö gau,
ne Bi klö ke yabıl, a göm,
hib ne haglö adö aran.
Ne nan gau magöñhalö gi
lına.
Ne nöp hagö,
nıbi bi mıdöm,
nan gau magöñhalö
mıdöp,” a gaböl.

5

Jon köp nagı la ap nıña

* 4:4: Rep 3:18

* 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep 1:4; 8:5; 11:19; 16:18

* 4:6: Esi

1:5-10,22; 10:14

* 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12

* 4:10: Rep 7:10,15; 19:4

1 Pen naböŋ nɪŋ damem nɪŋnō, bɪ sea kɪŋ adō u asɪk mɪdeia u, köp mɪlō kub naböŋ naböŋ wamla ap ñɪmagō yɪjɪg nɪpe lau adō udöl mɪdeia. Köp anɪbu, höŋ adō gau kalɪ klɪñ rɪkōm, raul yaŋ kalɪ klɪñ rɪkōm ɣɪla. Pen naböŋ naböŋ wamōm, nagɪ ke ke unbō mudun jɪŋ u adɪk aɪj yabɪɪ ɣɪla. *

2 Pen yad nɪŋnō, God ejol klō yabɪɪ ap wɪñ kub alōm haga, “Nɪbi bɪ an rō nagɪ lɪla i hubɪkōm, köp anɪb i pɪlai ɣɪnɪm rō lōp?” ö ga.

3 Anɪɣ haga u pen kumi kabō adō laŋ au abe, mɪnōŋ naböŋ ɪɪ i abe, mɪnōŋ yuō yaŋ abe, nɪbi bɪ köp anɪbu nagɪ ud ju pɪlainɪm rō ap mɪdageia.

4 Kumi kabō adō laŋ au abe, mɪnōŋ naböŋ ɪɪ i abe, mɪnōŋ yuō yaŋ abe, nɪbi bɪ köp anɪbu nagɪ ud ju pɪlai ɣɪnɪm rō la ap ulhai nɪŋagla rō, yad mög yabɪɪ gö mɪtōŋ göl ɣɪ mɪdainō.

5 Pen bɪ kub manō ud asɪkep mɪdeila gau ap yɪp haga, “Ne mɪtōŋ gagmōn. Nōŋ! Laiōn Juda nɪbö u kɪŋ Depid rɪkō rɪk dam dapɪɪ ɣɪlō, nɪp yag daula. Nɪpe kauaɪ mauaɪ nɪpe u rɪdɪk ɣɪ yua u me, köp anɪbu nagɪ ud ju pɪlai ɣɪnɪm rō lōp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u nɪŋa

6 Anɪɣ hagō nɪŋöl ɣɪ nɪŋnō, Sipsip Pi al pak lɪlō umōm uraka rō ap, sea kɪŋ aŋ au

mɪdeia. Nan kamɪŋ mɪdöp ke ke mɪhau mɪhau abe, bɪ kub manō ud asɪkep gau abe, mɪd ɣɪgabō ɣɪla. Sipsip Pi anɪbu kom unbō mudun jɪŋ u, amgō unbō mudun jɪŋ u la. Amgō unbō mudun jɪŋ la manō ɪɪ u, God nɪpe Ana nɪpe unbō mudun jɪŋ u yuō, ram mɪnōŋ gau magōŋhalō kɪd kɪd aröp. *

7 Pen Sipsip Pi u Bɪ sea kɪŋ asɪk mɪdeia ɪɪ au amōm, köp ñɪn yɪjɪg nɪpe lau adō udöl mɪdeia u uda.

8 Udō nɪŋöl ɣɪ, nan kamɪŋ mɪhau mɪhau abe, bɪ kub manō ud asɪkep unbō ñɪn juöl ado ɣɪ da mɪhau mɪhau (24) abe apōm, mɪdeia au kugom yɪmla. Bɪ kub manō ud asɪkep anɪb gau kale nan gida rō gau ke ke udōm, kɪnaŋ kabō gol udōm ɣɪla gau ke ke ud mɪdeila. Kɪnaŋ ud mɪdeila mɪgan anɪb gau, nan laulō in hadu göm haɪŋ aɪj auöp u, aɪmaŋ rauōm mɪdeia. Nan God nɪp laulō in haɪŋ aɪj auöp anɪbu, God nɪbi bɪ nɪpe gau nɪp sabe ɣɪpal u. *

9 Pen kale kɪmap ɣɪsōn nɪbö ap hagōm hagla,

“Nöp al pak lɪlō,
hagape ne lugō,
nɪbi bɪ ram mɪnōŋ ke ke
mɪdpal rō,
ɪɪ ke ke mɪdpal rō,
manō yabɪɪ ke ke hagpal rō,
hañ ke ke lōp rō,

ne rauna nɪŋōm
kale God nɪbi bɪ nɪpe
mɪdpal.

* 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10

* 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16

* 5:6: Sek

4:10; Jon 1:36; Rep 13:8

* 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2

Anib u me, ne nöp köp wam
adik aij ga anibu,
hubik pilai gi niñmön rö
midöp. *

10 Pen ne gina u, kale kin ram
rö löm,
God nip sabe gep nibi bi
löm, God hon nip wög
gi ñibal.

Kale hainö ne aip nibi bi
minöñ naböñ it i gau,
kalip magöñhalö abad
mideinaböl, "a gila. *

*Sipsip Pi u hib nipe haglö
adö ara*

11 Pen naböñ niñ damem
kauyañ niñem niññö, ejol
ñin juöl ñin juöl, dausan
dausan iru yabit nöp manö
hageila. Sea kin anibu abe,
nan kamñ mihau mihau
gau abe, bi kub manö ud
asikep gau abe, kalip big
gigabö gi mideila. *

12 Pen meg migan dap
ranöm kimap hagöl gi hagla,
"Sipsip Pi al pak lila u, nipe
aij yabit.

Nipe nan gau magöñhalö gi
la, a gun,
hib nipe hagno adö
arañ.

Nipe nan ap ulep lagöp, a
gun,
hib nipe hagno adö
arañ.

Nipe gasi aij ke yabit midöp,
a gun,
hib nipe hagno adö
arañ.

Nipe klö ke yabit midöp, a
gun,
hib nipe hagno adö
arañ.

Nipe aij ke yabit midöp, a
gun,
hib nipe hagno adö
arañ.

Nipe mailö aij ke halö
midöp, a gun,
hib nipe hagno adö
arañ.

Nipe hib ke halö midöp, a
gun,
hib nipe hagno adö
arañ, "a gila.

13 Pen yad niññö, nan
nihön nihön God gi lö ake
lab kumi kabö adö lañ,
minöñ naböñ it i, minöñ
yuö yañ, ñig solwara añ gau
magöñhalö, kimap hagöm
hagla,

"Bi sea kin bis göp u abe,
Sipsip Pi u abe,
kale hib ke halö midpil, a
gun,
hib kalpe mihau hagno
adö arañ.

Kale aij ke yabit midpil, a
gun,
hib kalpe mihau hagno
adö arañ.

Kale mailö aij ke halö midpil,
a gun,
hib kalpe mihau hagno
adö arañ.

Kale klö ke yabit midpil, a
gun,
hib kalpe mihau hagno
adö arañ, "a gila.

14 Anig hageila, nan kamñ
mihau mihau hagla, "Anib
unbö rö aij," a gila. Anig
hageila, bi kub manö ud
asikep gau kugom yimöm,
God Sipsip Pi kalpe mihau
hib haglö adö ara.

* 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1

* 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6

* 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22

6

Sipsip Pi u nagî unbö mudun jîj u hubîka

¹ Pen nîj mîdnö nîjöl gî, Sipsip Pi u, köp wam nagî adîk pîdörj la ud mîdeia u, nagî adîj wañîgnîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, aña ap manö kub rîmu hagöp rö hagöm haga, “Aue!” ga. *

² Hageia nîjñö, kaj hos rud ap apjaka. Hos adö anîbu bî ap wim udöl gî asîk mîdeia. God gö win gînim rö nöp löp rö, God nîp usajîl bad win göm udpal u lî ñö, ram mînörj kumi kabö adö laj arö göm, nîbi bî ram mînörj îl yaj aip pen pen göm, al rîdîk yunîg ara. *

³ Pen Sipsip Pi u, nagî adîj yîgwö an nîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, yîgwö an nîbö u u haga, “Aue!” ga.

⁴ Hageia nîjñö, kaj hos aîi yabîl ap apjaka. Bî ap hos adö anîbu asîk mîdeia. God gö bî anîbu klö nîpe udöm, ram mînörj îl yaj aramöm gö, nîbi bî ram mînörj gau gau magörjhalö agamîj mîdeila u arö göm, pen pen al paköl göm gîlö arnab. Anîbu God nîp ru mîlö kîd kub ap ña.

⁵ Pen Sipsip Pi u, nagî adîj yîgwö nîgan nîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, yîgwö nîgan nîbö u pen haga, “Aue!” ga.

Hageia nîjñö, kaj hos pîr ap apjaka. Bî kaj hos adö anîbu asîk mîdeia u, nan magö nan skel lîbal rö skel ap udöl mîdeia.

⁶ Manö ap, nan kamîj mîhau mîhau mîdeila an au nîbö hagöm, bî kaj hos pîr adö asîk mîdeia u nîp haga, “Kîyö kub aunab rö, mani kîd aña damöm, nan iru raumîdal rö rauagnaböl. Wid magö cög* aña ap raunîg, mani pe ñîñ aña ap udpal rö nöp rauöl; pen bali magö cög mîhau nîgan raunîg, u rö nöp mani pe ñîñ aña ap udpal rö nöp rauöl. Pen olip wel u abe, ñîg wain u abe pör raubal rö rauöl!” a ga.

⁷ Pen Sipsip Pi u, nagî adîj yîgwö mîlö nîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, yîgwö mîlö nîbö u pen haga, “Aue!” ga.

⁸ Hageia nîjñö, kaj hos he paköp ap apjaka. Bî kaj hos adö anîbu asîk mîdeia u, hib nîpe Umeb; pen bî nîpe aip hain aueia u, hib nîpe Wip Ana Ram. God gö me, bî anîb mîhau adö ke ke gîlö, nîbi bî ram mînörj gau iru nöp umöl rö la. Rîmnap pen pen alöm umnaböl, rîmnap kîyö kub auö umnaböl, rîmnap mîña nan gau gö umnaböl, rîmnap kain hapeb nan hau gau hau lîlö umnaböl. Anîg göl um damöm me, nîbi bî mînörj nabörj îl i mîdpal iru nöp rö umnaböl, pen iru nöp yabîl

* 6:1: Rep 4:6; 5:1

* 6:2: Sek 1:8; 6:1-6

* 6:6: Grik manö koiniks a göp u,

lida aña ap nöp rö.

* 6:8: Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21

mideinaböl. *

⁹ Pen Sipsip Pi u, nagi adin mamid u ud ju hubikö ninjol gi, ninno, God nip nan sabe gep bid mo u, nibi bi God Manö nin udöm, pinin gagöm, nibi bi gau kalip hag nom, Krais nibi bi nipe midpun waiö haglö, kalip al pak lila ana kale gau mideila.

¹⁰ Kale wiñ kub alöm hagla, "God Bi Kub klö yabıl. Ne Bi Ut. Ne ninö yabıl adö u nöp gıpan! Pen nin aigegö rö midmön, nibi bi ram minön il yan, hanip al pak lila gau kalip manö kub gimön, ilön ninabön?" ö gıla.

¹¹ Anig haglö ninjol gi, ejol gau kalip walij rud milö ke ke nöl gi hagla, "Söl midöp; abad midaimim. Namam nanin kalöp aip God nip wög gi nıbal gau, rimnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabim rö ginab," a gıla. *

¹² Pen Sipsip Pi u, nagi adin kagoj in u ud ju hubikö ninjol gi, ninno, munmon kub yabıl u udö ninjol gi, sidö u, wadi asöl mab inöm pir göp rö u gö, rakın u böj nöp hagape midöp rö aı yabıl la. *

¹³ Gapi gau, pinöm klö udöm kia magö po gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. *

¹⁴ Pen kumi kabö adö lan, hanai ral libal u rö ga. Ram minön ilö gau abe, ram minön nig rib gıgabö ga gau

abe, midmidal ka u arö göm, lili gi ke ke arla. *

¹⁵ Anig gö ninöl gi, kin ram minön ke ke gau, kin ni pro kale gau, bi kub ami bi abad mideila gau, nibi bi gep yabıl gau, nibi bi hib mideila gau, nibi bi rau dam lilö nagi wög geila gau, nibi bi gasi ke ninöm wög geila gau, magönhalö, pinin gi amöm kabö migan, minön migan gau pi gi mideila. *

¹⁶⁻¹⁷ Pi gi midöm hagla, "Bi sea kin adö asik midöp u abe, Sipsip Pi u abe hanip ilön kub ninabil nin hain por hagpun u hadö auöp u me, hon midagaiun. Kabö juöm aka ram minön ilö kub gai i pa jö gi apöm, hanip böj nöp pasa gö, Bi sea kin asik midöp u hanip ninagnim; Sipsip Pi hanip manö kub hagöm pen ilön kub nagnim," a gıla. *

7

Isrel nibi bi iru nöp God kılın nipe udla

¹ Pen kuöyan u ninno, ejol mihau mihau ram minön got mihau mihau ke ke urak midöm, pinöm mihau mihau udöl midöm, minön nabön, nig solwara, mab gau, naij gagnim, a göm, nabön kale ke anı anı udöl gi mideila. *

² Pen yad ninno, ejol ap sidö lim göp gau nibö, God Bi Por Kamın Midöp nan kılın rik lep nipe u damöm,

* **6:11:** Rep 7:9,13; 19:14

* **6:12:** Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18

* **6:13:** Ais 34:4

* **6:14:** Rep 16:20

* **6:15:** Ais 2:10,19,21

* **6:16-17:** Joe

2:11; Mal 3:2; Luk 23:30

* **7:1:** Jer 49:36; Dan 7:2

ejol mihau mihau God hagö
söl ram m+nöŋ ñig solwara
g+ naj g+nig gaila an+ b gau
kalip haga,

3 “Pidöŋ gim! N+bi b+ God
hon n+p wög g+ ñibal gau
kliñ n+pe u nable kale laŋ
rikaiun; hainö p+nöm yube,
amöm ram m+nöŋ, ñig sol-
wara, mab nan gau g+ naj
g+n+m,” a ga. *

4 Pen manö ap hagla
n+nö, n+bi b+ God kliñ n+pe
nable laŋ rikla an+ b gau,
Isrel n+bi b+ it ke ke gau j+m
ñ+la u wan hadred podi po
dausan (144,000). *

5 N+bi b+ an+ b gau, Juda it u
kale 12,000;

Ruben it u kale 12,000;

Gad it u kale 12,000;

6 Asa it u kale 12,000;

Napdalai it u kale 12,000;

Manasa it u kale 12,000;

7 Simion it u kale 12,000;

Lipai it u kale 12,000;

Isaka it u kale 12,000;

8 Sebyulan it u kale 12,000;

Josep it u kale 12,000;

Benjamin it u kale 12,000,

u me, j+m ñ+la u wan
hadred podi po dausan
me u.

9 Pen manö kali kliñ rikpin
an+bu naböŋ n+n damem,
kauyaŋ u naböŋ n+nem
n+nö, B+ sea kiŋ as+ka u abe,
Sipsip Pi u abe m+dlö n+nöl
g+, n+bi b+ iru nöp amgö ilö
adö kale au urak m+deila.
N+bi b+ an+ b gau, ram m+nöŋ
ke ke la rö, it ke ke la rö, hañ
ke ke la rö, manö yab+ it ke
ke la rö, gau n+bo gau n+bo
apöm m+deila. N+bi b+ wö

ralep rö m+dageia an+ b gau,
magöŋhalö wa+ it rud nöp
y+möm, galon u+taŋ ud m+döl
g+,

10 God hib n+pe haglö adö
arö n+nöl g+, w+ñ kub hagöm
hagla,

“God hon sea kiŋ b+ s göp u
abe,

Sipsip Pi u abe han+ p
nan a g+mil g+ aij g+lö
u me,

kam+ it arnabun,” a g+la.

*

11 Ejol gau magöŋhalö B+
sea kiŋ as+ k m+deia u abe,
b+ manö ud as+kep gau abe,
nan kam+ it mihau mihau
gau abe, kalip b+ g g+gabö g+
m+deila. Kale ap lug kugom
y+möm, ubör y+höŋ göm, God
hib n+pe u dap ranöm,

12 hagla,

“N+nö yab+ it!

God hon hib ke halö m+döp,
a gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe mailö aij ke halö
m+döp, a gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe gasi aij ke yab+ it m+döp,
a gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe ga u, n+p aij yab+ it, a
gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe aij ke yab+ it m+döp, a
gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

* 7:3: Esi 9:4,6; Rep 9:4

* 7:4: Rep 14:1,3

* 7:10: Rep 4:10

Nipe nan nɪhön gɪnam a
 gɪnab u, u nöp gɪnab,
 a gun,
 hib nipe hagno adö
 araŋ.
 Nipe klö ke yabɪt mɪdöp, a
 gun,
 hib nipe hagno adö
 araŋ.
 God hon hib nipe u pör pör
 nöp hagno adö araŋ.
 Nɪjö yabɪt! a gɪla. *

Kuöyaŋ ilön udagnaböl

¹³ Pen bɪ kub manö ud
 asɪkep anɪb gau bɪ ap, yɪp
 hag nɪjöm haga, “Nɪbi bɪ
 waɪj rud lɪbal anɪb gau an?
 Pen kale gai nɪbö aubal?” ö
 ga.

¹⁴ Hageia hagnö, “Bɪ
 kub. Yad nɪjagpin; pen
 ne nɪjban,” a gɪnö. Anɪg
 hagnö, yɪp haga, “Nɪbi bɪ
 gai i kalɪp marö ñɪlö, bɪstam
 yabɪt mɪdöm kamɪŋ aubal.
 Pen kale Sipsip Pi hagape
 nipe u udöm, waɪj kale gau
 uɪ maɪtɪ gɪlö, rud göp. *

¹⁵ Anɪb u me,
 “Kale God sea kɪŋ ɪl an
 au mɪdöl gɪ, sɪdö an,
 sɪbön yaŋ,
 sabe gep ram raul mɪgan
 nipe u wög nipe göl gɪ,
 gɪpal.
 Bɪ sea kɪŋ bɪs gɪ mɪdöp u
 kalɪp abad mɪd aij yabɪt
 gɪnab. *

¹⁶ Kalɪp kɪyö kuöyaŋ gagnab,
 ñɪg nan kuöyaŋ
 gagnab,
 sɪdö kal kuöyaŋ nɪjöm
 ilön gagnab. *

¹⁷ Nɪhön gɪnɪg: Sipsip Pi sea
 kɪŋ an au mɪdöp u,
 sipsip abadep bɪ kale
 mɪdöm,
 kalɪp uɪ gɪ ñɪg ilam junab
 gau arö,
 ñɪg kamɪŋ magö ñeb u
 ñɪjnaböl.
 Pen God nipe mɪtöŋ ñɪg kale
 u
 magöŋhalö wik gɪ
 yunab,” a ga.

8

Sipsip Pi u nagi mudun jɪŋ u hubɪka

¹ Pen Sipsip Pi u nagi
 mudun jɪŋ u hubɪka nɪjöm
 kumi kabö adö laŋ au manö
 ap hagagöm, yöp magö ap
 magöŋhalö agamɪj yɪharɪŋ
 mɪdeia.

² Pen mɪdem, ejol unbö
 mudun jɪŋ God amgö ilö adö
 au urak mɪdpal gau nɪjñö.
 Ejol anɪb gau aɪŋ magö ke ke
 udla.

³⁻⁴ Pen ejol ap rin aij kabö
 gol udöm gɪla ap udöl mɪdeia.
 Nipe pen amöm, God nɪp
 sabe gɪpal bɪd adö goɪ au
 gɪlaŋ urak mɪdeia. Nɪp nan
 laulö in haɪŋ aij auöp u
 iru nöp ñɪla. God nɪp nan
 sabe gep bɪd kabö gol udöm
 gɪla u sea kɪŋ adö au mɪdeia
 nɪjöm ejol anɪbu, nan haɪŋ
 aij anɪbu ud God nɪbi bɪ nipe
 nɪp sabe gɪla manö u aip uɪ
 maɪtɪ göm, bɪd adö au ud
 magum gɪ dap lauö nɪjöl gɪ,
 hadu anɪbu in ap ran ara. *

⁵ Pen rin aij anɪbu udöm,
 mab mɪtaŋ God nɪp nan sabe

* 7:12: Rep 5:12 * 7:14: Dan 12:1; Mad 24:21 * 7:15: Ais 49:10 * 7:16:

Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4 * 8:3-4: Rep 5:8; Eks 30:1-3

gep biḏ adō laŋ ineia gau ud
rin miŋan yaŋ lōm, ud miñōŋ
nabōŋ iŋ yaŋ yua niñōm riñmu
hagöl gi, giŋabö göl gi aram
miñlō bö arō niñöl gi, aŋim
aŋim udöl gi, munmon uda.

*

*Ejol aŋiŋ magö gau pu
giñig geila*

6 Magö anibu, ejol unbö
mudun jiŋ aŋiŋ magö ud
miñdeila gau, ud dap ranöm
pu giñig geila.

7 Ejol nöḏ u, aŋiŋ magö
niñpe u pu gö, möŋ gapi magö
u abe, mab miñtaŋ u abe,
hagape uŋ mañi göl gi, miñōŋ
nabōŋ iŋ yaŋ hoŋ yua. Anig
gö, miñōŋ nabōŋ iŋ i nabōŋ
miñhau niŋaŋ rö hagöm,
nabōŋ miñhöp miñdailö, nabōŋ
aŋi ap, mab, nan uŋaŋ kamñi
kamñi urak miñdeia gau,
magöŋhalö in habik ñiŋ ara.

*

8 Pen ejol yigwö aŋ niñbö
u, aŋiŋ magö niñpe u pu gö,
ram miñōŋ ilö kub yabiñ mab
rö ineia ap, ñig solwara aŋ
au ud yua. Anig gö, ñig
solwara au nabōŋ miñhau
niŋaŋ rö hagöm, nabōŋ
miñhöp miñdailö, nabōŋ aŋi
ap ñig solwara magöŋhalö
hagape la.

9 Pen kabsaŋ nan ñig
solwara miñdeila gau, nabōŋ
miñhau niŋaŋ rö hagöm,
nabōŋ miñhöp miñdailö, nabōŋ
aŋi ap magöŋhalö um hakla.
Ñig magib ñig solwara au
miñdeila gau nabōŋ miñhau

niŋaŋ rö hagöm, nabōŋ
miñhöp miñdailö, nabōŋ aŋi
ap böŋ nöḏ pa jö ma jö göm
piñal ara.

10 Pen ejol yigwö niŋaŋ
niñbö u, aŋiŋ magö niñpe u
pu gö, gapi pagñin kub mab
miñtōŋ rö apöm, kumi kabö
adö laŋ niñbö biŋ jua. Anig
gö, ñig riñbö gau abe, ñig ilam
gau abe nabōŋ miñhau niŋaŋ
rö hagöm, nabōŋ miñhöp
miñdailö, nabōŋ aŋi ap giñi
ga.

11 Gapi anibu hib niñpe,
“Marasñ Asñ”. Niñbi biñ iru
yabiñ nöḏ, ñig giñi naij ga anib
gau ñiñōm umla.

12 Pen ejol yigwö miñlō u,
aŋiŋ magö niñpe u pu gö,
siñdö, rakñin, gapi gau hadu
rö pañu göm, mailö aij pör
göp rö gaga. Siñdö u, nabōŋ
miñhau niŋaŋ rö hagöm,
nabōŋ miñhöp miñdailö, nabōŋ
aŋi ap giñi naij ga. Rakñin
u, nabōŋ miñhau niŋaŋ
rö hagöm, nabōŋ miñhöp
miñdailö, nabōŋ aŋi ap giñi
naij ga. Gapi gau, nabōŋ
miñhau niŋaŋ rö hagöm,
nabōŋ miñhöp miñdailö, nabōŋ
aŋi ap giñi naij ga. Siñdö mailö
magö u, nabōŋ miñhau niŋaŋ
rö hagöm, nabōŋ miñhöp
miñdailö, nabōŋ aŋi ap siñdö
mailö gaga. Siñb aŋ yaŋ
magö u, nabōŋ miñhau niŋaŋ
rö hagöm, nabōŋ miñhöp
miñdailö, nabōŋ aŋi ap rakñin
mailö gaga.

13 Pen yad anig göl niñ
miñd niñöl gem niñnö, yaur

* 8:5: Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18 * 8:7: Eks 9:23-26; Esi 38:22;

Joe 2:30 * 8:11: Jer 9:15 * 8:12: Esi 32:7; Rep 6:12-13

du ap kumi kabö an aulik u gi ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, “Ake! Ake! Naij yabıl giñig gab. Ejol rimnap halö aļiņ magö kale pu giñig gaböl. Ejol mihau niņan anib gau aļiņ magö kale gau pu gilö, niibi bi minöņ naböņ adö i i midpal gau kalip naij yabıl giñab!” a ga. *

9

Ejol mamid u aļiņ magö nipe u pu ga

1 Ejol mamid u, aļiņ magö nipe u pu ga niņöm, yad niņnö, gapı kumi kabö adö laņ nibö big ju minöņ naböņ iļ yaņ ap lug gi mideia. Pen gapı anibu nip ki rib uļöm migan mauñ juaga u ñeila. *

2 Gapı anibu ki rib u uļöm, uļöm migan mauñ juaga ajöņ u hiķö, hadu kub yabıl ap ranöm, sidö u gö paļu göm, sibön aua. *

3 Anig gö, joņ habladıņ gau, hadu an anib gau nibö gi dam minöņ naböņ adö yaņ löm, God nipe gö, rırabö gau niibi bi big ilön ñinab rö giñig geila.

4 God nipe joņ habladıņ anib gau kalip haga, “Nan uļan, mab uļan, nan niñhön niñhön minöņ naböņ iļ yaņ rannim gau, gi naij gagmim; niibi bi kļiñ yad u nable kale laņ midagöp gau nöp gi naij gimim,” a ga. *

5 God haga anibu, joņ habladıņ gau niibi bi kalip böņ nöp al pak lö umöl rö laga; yiñariņ rakın unbö mamid u ilön naij unbö ke kalip ñöl rö la. Kalip ilön ñinaböl anibu, rırabö gau niibi bi big ilön ñinab rö ñinab.

6 Ñin an anibu, niibi bi anib gau umnabun, a göm, niñnaböl u pen umeb adan ramö ap midageinab. *

7 Joņ habladıņ anib gau, bi kaj hos dam pen pen alniņ, nan kļö libal rö gau li mideila. Nabıc cög kale adö laņ usajıl bad kabö gol udöm gıla gau rö rol gıla. Mulu majman kale gau niibi bi rö la. *

8 Nabıc umagö kale gau, niibi nabıc umagö rö la. Pen meg kale gau, kain hapeb, laiön a gıpal u, meg rö la. *

9 Pabıl gau, ain sior rö u lıla. Pen iru nöp auan pakeila u me, kaj hos iru nöp gadal badal gau iru nöp tıp gi dam pen pen alniņ amöm, gi gu göp rö u haga. *

10 Himgan adıņ mıñ, rırabö amin niibi bi hauö ilön göp rö u la. God gö, rakın unbö mamid u, niibi bi gau kalip ilön ke naij yabıl ñöl gi mideinaböl.

11 Joņ habladıņ anib gau kiñ kale, ejol uļöm migan mauñ juaga abad midöp ejol anibu me. Hibru manö hagöm, hib nipe Abadon

* 8:13: Rep 9:12; 11:14

* 9:1: Rep 20:1

* 9:2: Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks

10:12-15 * 9:4: Rep 7:3

* 9:6: Job 3:21; Jer 8:3

* 9:7: Joe 2:4

* 9:8: Joe

1:6 * 9:9: Joe 2:5

a gĩmĩdal pen Grik manö hagöm, Apolyon a gĩmĩdal.*

¹² Anĩb u, mĩnjör kub nöd u hadö pĩs göp pen mĩnjör kub mĩhöp mĩdöp.

Ejol kagoť jĩj u aťĩj magö nĩpe u pu ga

¹³ Pen ejol kagoť jĩj u, aťĩj magö nĩpe pu ga nĩnjöm yad nĩnjö, manö ap auaia bĩd kabö gol udöm gĩla adö au, kom mĩhau mĩhau mĩdmĩdöp anĩb au nĩbö. Bĩd anĩbu God amgö ilö au gĩlan mĩdeia.

¹⁴ Manö anĩbu ejol kagoť jĩj aťĩj magö ud mĩdeia u nĩp haga, “Ejol mĩhau mĩhau nagi adĩk lĩlö, ñĩg kub yabĩt Yupredis goť au mĩdpal gau, hubĩk yumön,” a ga.

¹⁵ God ejol mĩhau mĩhau anĩb gau kalĩp nöd hag lö, mĩ anĩbu nöp, rakĩn anĩbu nöp, ñĩn anĩbu nöp, magö anĩbu nöp abad mĩdmĩdal u me, ñĩn anĩbu hadö aua rö, nĩbi bĩ mĩnönj nabönj iť i iru nöp al pak löl, a göm, hubĩk yua. Nĩbi bĩ mĩnönj nabönj adö iť i mĩdpal gau magöñhalö nabönj mĩhau nĩganj rö hagöm, nabönj mĩhöp mĩdailö, nabönj añĩ ap al pak lĩnĩg arla. *

¹⁶ Pen yĩp hagla nĩnjö, ami bĩ kaj hos adö asĩköm nĩbi bĩ pen pen al pak lĩnĩg arla gau du hadred mĩťön (200,000,000) mĩdeila.

¹⁷ Pen yad nĩnjö, kaj hos kale gau abe, bĩ hos adö

asĩkla gau abe kapa sior yĩmla gau, rĩmnap mab mĩťanj aťĩ rö ga, rĩmnap kabö mu “sapaia” a gĩpal u rö ga, rĩmnap kabö uhaťĩn “salpa” a gĩpal u rö ga. Kaj hos nabĩc gau, laiön nabĩc rö la. Meg mĩgan kale lanj nĩbö mab mĩťanj abe, hadu abe, nan salpa haťĩj naj asĩ yabĩt u abe aua.

¹⁸ Meg mĩgan kale lanj nĩbö mab mĩťanj abe, hadu abe, nan salpa haťĩj naj asĩ yabĩt u abe apöm gö, nĩbi bĩ iru nöp um hakla. Nĩbi bĩ mĩnönj nabönj adö iť i mĩdpal gau magöñhalö nabönj mĩhau nĩganj rö hagöm, nabönj mĩhöp mĩdailö, nabönj añĩ ap umla.

¹⁹ Kaj hos anĩb gau klö kale u mĩdeia maj mĩgan kale abe, amĩn adĩj mĩj kale abe. Amĩn kale gau, hainjo nabĩc rö la u me, nĩbi bĩ gau kalĩp gĩ najj göl rö la.

²⁰ Pen nan najj anĩb gau gö, nĩbi bĩ iru nöp um hakla u, nĩbi bĩ mĩdeila gau ga anĩbu nĩnjöm, nĩhön gĩnĩg kabö mab nan gau udun ñĩmagö hon ke nöp nan piral gĩ lĩbun a göm, arö gagla. Nĩhön gĩnĩg nan si nan najj gĩpun a göm, arö gagla. Pen nan yĩharĩj gau, nan amgö nĩñagmĩdöp gau, nan manö nĩñagmĩdöp gau, nan adan ajagmĩdöp gau, nan kabö gol, silpa, bras, kabö, mab udöm gĩla gau nöp sabe gun a göm, kĩjaki aiön pi nan najj gau

* 9:11: Hibru manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö iť u “Bĩ nĩbi bĩ al pak lep.” * 9:15: Rep 8:7-12 * 9:20: Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23

kalip nöp sabe gun a göm, gi mideila. *

²¹ Pen wip alöm, kuj göm, nibi si bi si göm, nan si udöm, gilo arö niñöl gi, niñhön ginig anig gabun, a göm, arö gagla.

10

Ejol ap Jon nip köp ñö ñiña

¹ Pen naböñ niñ damem niñnö, ejol klö yabiñ unbö ke ap kumi kabö adö lañ niñbö auajip. Ejol anibu nip kumi rud ap wam wam gö niñöl gi, siböñ nabic nipe piral gīgabö göm, mulu adin nipe u sidö rö mailö göm, ma kid nipe u mab inöm mitañ göp rö u ga.

² Nipe kumi kabö adö lañ niñbö apöm, ma yijig kid u ñig solwara adö u rauöm, ma sidagö kid u minöñ adö u raua. Köp pro bad ap pilai udöl gi mideia.

³ Pen nipe kaj laiön manö kub hagöp rö u hagö, rimu unbö mudun jiny u manö kub hagöm manö rimnap pen haga.

⁴ Manö haga anibu kali klin riknam, a ginö, manö ap kumi kabö adö lañ niñbö haga, “Manö anibu halö kali klin rikagmön; manö anibu pi göl midañ,” a ga. *

⁵ Pen ejol ma böñ lap u ñig solwara adö u rauöm, böñ lap u minöñ adö u rauöm mideia niñnö u, ñin yijig kid nipe u dap ranöm, God ram minöñ adö lañ au yama. *

⁶ Anig göm, God pör nöp pör nöp kaminy midöp u, kumi kabö adö lañ nan gau magöñhalö gi la u, minöñ naböñ nan gau magöñhalö gi la u, ñig solwara nan gau magöñhalö gi la u, God niñö anibu midöp rö niñö yabiñ hagabin a göm haga, “God miñi rapin midagnab!

⁷ Pen ejol mudun jiny u alin magö nipe pu ginig ginab ñin anibu nöp, God nipe manö hagep bi nip wög gila gau kalip haga rö nöp, manö nipe pi göl midöp u uri ginab,” a ga. *

⁸ Pen manö kumi kabö adö lañ niñbö nöd niñnö u, yip kauyan hagöm haga, “Ejol ma böñ lap u ñig solwara adö rauöm, böñ lap u minöñ adö rauöm midöp u nip ammön hagö, köp pro pilai ud midöp u, nöp ñinim,” a ga.

⁹ Anig hageia, ejol mideia u amem, yip köp pro yagol u ñi, a ginö, yip ñöl gi haga, “Ud ñöñ. Niñö, meg migan ne u bom ñig dö kal göp rö ginab u pen mudun an yan amöm, asi ginab,” a ga. *

¹⁰ Hageia, köp pro anibu udem niñnö, bom ñig dö kal rö ga u pen niñ pa bo yunö, mudun an yan amöm asi ga.

¹¹ Pen yip haga, “Nibi bi ram minöñ ke ke gau iru nöp, hañ ke ke gau iru nöp, manö yabiñ ke ke gau iru nöp, kin ram minöñ gau abad midpal ke ke gau iru nöp, hainö kalip niñhön niñhön ginab u,

* 10:4: Dan 12:4,9

* 10:5: Dud 32:40; Dan 12:7

* 10:7: Emo 3:7

* 10:9:

God manö u kauyan hag
ñimön,” a ga.

11

*Bi God manö hag ñeb
mihau*

¹ Pen yip ur mälö nan
li nıjbal ap ñöl gi hagle,
“Am God sabe gep ram u li
nıjmön, God nıp nan sabe
gıpal bıd adö u li nıjmön,
gımön. Nıbi bı God sabe gep
ram raul mıgan apöm nıp
sabe gınaböl gau u rö nöp,
wö ral nıjmön. *

² Pen Juda nıbi bı wasö
gau, pör apöm waryö höj
an yan mıdpal rö, ka anıbu
halö li nıjagmön. Nıhön
gıng: kale nöp daun kub ut
Jerusalem naij göl gi mıdlö
mıdlö, rakın unbö ñın juöl
mıhöp ado gi da yıgwö an
nıbö (42) arnab. *

³ Yad pen, bı manö yad
hag ñeb mıhöp hag yunö,
yıharıj wadı asöl rö gau
yımöm, manö yad hag ñı
ajlö, ñın wan dausan du
hadred sikisdi (1260) arnab,”
a ga.

⁴ Bı God manö hagep anıb
mıhau, Bı Kub mınönj nabön
ıl i abad mıdöp u, amgö ilö
nıpe au mıdpil. Kale mab
olip ur mıhau, lam mıhau
me. *

⁵ Pen nıbi bı rımnab kalıp
mıhönj gi naij gıng gılö, mab
mıtanj meg mıgan kale u
nıbö apöm, kalıp in haknab.
Kalıp mıhönj gi naij geinaböl

nıbi bı gau, kalıp anıg unbö
rö nöp gınab. *

⁶ God kalıp mıhönj klö nıpe
ñö, manö hagep wög nıpe gi
damöl gi, möj alagan, a gılö,
alagnab; ñıg gau hagape lanj,
a gılö, hagape lınab; nıbi bı
gau kalıp marö nıhön nıhön
gau gan, a gılö, gınab. Ñın
aıgeg anıg gınım a gınabil u,
anıg unbö rö nöp gınab. *

⁷ Pen God manö u hag ñı
dammil, nabönj hag haklö,
nan hapeb ulöm mıgan
mauñ juaga yan nıbö aunab
u, kalıp mıhönj aip pen pen
gi damöm, böj nöp al pak lö
umnabil. *

⁸ Wip he mälö anıb mıhau
mıdeinabil daun kub yabıl u
lor an au. Daun kub yabıl
anıbu me, Bı Kub u nıp mab
kros ba lanj al pak lıla. Pen
daun kub yabıl anıbu hib ap
Sodom, hib ap Ijip, a gıpal. *

⁹ Pen nıbi bı ram mınönj
gau ke ke mıdpal gau, ıl ke
ke mıdpal gau, manö ke ke
hagpal gau, hañ ke ke la gau,
kalıp mıhönj nıjöl gi nöp
mıdöm, wip he mälö anıb
mıhau dam rıgöl gagmim,
a gılö, umnabil ñın adıj u
rıköm, ñın mıhau nıganj halö
kuö au nöp mıdlö nıjöl gi,
nıbi bı anıb gau wip he mälö
anıb mıhau nıj sısı gınaböl.

¹⁰ Bı God manö hagep anıb
mıhau, nıbi bı mınönj nabön
adö ıl i mıdpal kalıp mınör
kub ñı mıdmıdil rö, pen paj

* 11:1: Esi 40:3; Sek 2:1-2

* 11:5: 2Sa 22:9; Sam 97:3

7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8

* 11:2: Luk 21:24; Rep 13:5

* 11:6: 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8

* 11:8: Luk 13:34

* 11:4: Sek 4:3,11-14

* 11:7: Dan

hagöm, nan kub ñiñjöl gi, nan aij pen ñö pen ñö gñaböl.

11 Pen ñin adin u abe, ñin mihau nigan abe, wip he mülö anib mihau gau midailö pen God nipe ake bad ap yuö an kalip yan arö urakmil nanöl midailö. Anig ga niñöm, nibi bi niñeila gau kalip anin n yabıl ga. *

12 Pen bi God manö hagep anib mihau niñlö, manö kub ap kumi kabö adö lan nıbö, “Kale auıl!” a ga. Nibi bi kaua maua kale mihön gau niñ midlö niñjöl gi, kumi rud ap kalip wam wam gi udö, God ram minön kumi kabö adö lan au arlö. *

13 Pen magö anıbu nöp, munmon kub yabıl udöm, daun kub anıbu nabön unbö sıduñ lan rö hagöm, nabön unbö ajıp u mıdeila niñöm nabön añi ap pa jö ma jö gö, nibi bi sepen dausan um hakla. Pen nibi bi mıdeila gau, nan ga anıbu niñöm pıñiñ göm, God ram minön kumi kabö adö lan au mıdöp u nıp hib haglö adö ara. *

14 Pen niñim! Miñör kub yıgwö an nıbö u hadö pıs göp, pen miñi miñör kub yıgwö nigan nıbö u söl gıniñ gab. *

Ejol mudun jıñ u ałiñ magö nıpe pu ga

15 Magö anıbu nöp ejol mudun jıñ u, ałiñ magö nıpe u pu gö niñjöl gi, manö

ap kumi kabö adö lan nıbö hagöm haga,

“Uri Bi Kub hon u, Kraıs nıpe u aip,

ram minön gau magönhalö pör nöp pör nöp abad midnab,” a ga. *

16 Pen bi kub manö ud asıkep ñin juöl añi ap ado gi da yıgwö mülö u (24), sea kin adö kale u God amgö ilö nıpe asık mıdeila gau, kugom yımöm ubör yıhön göm, God nıp sabe göl gi hagla,

17 “God, ne Bi Kub kłö ke yabıl u!

Nöd mıdmıdan, miñi mıdep nöp mıdpan!

Bi kłö unbö ke yabıl pör mıdpan rö,

miñi nibi bi ram minön gau magönhalö

Kin kale mıdpan u rö, nöp aij yabıl gabun!

18 Nibi bi ram minön gau nıbö nöp niñöm, kal yabıl jula.

Pen miñi ne kal juep ñin u hadö auöp.

Miñi nibi bi umla gau kalip manö kub hagep ñin u hadö auöp.

Miñi nibi bi nöp wög göm, manö ne hag ñıbal gau abe,

nibi bi manö aij ne niñ udöm,

hib ne niñöm ana udpal gau abe,

nibi bi hib halö mıdpal aka ramö gau mıdpal gau magönhalö,

* 11:11: Esi 37:5,10

* 11:12: 2Ki 2:11

* 11:13: Rep 6:12; 16:18

* 11:14:

Rep 9:12

* 11:15: Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14

nan aij kalip pen ñinabön,
 ñin u hadö auöp.
 Pen nibi bi halöwalö göm,
 nibi bi rimnap kalip al
 pak libal gau,
 kalip pen u rö nöp al pak
 linabön,
 ñin u hadö auöp,” a gila.
 *

19 Anig haglö niñöl gi, God
 sabe gep ram kumi kabö
 adö lan au midöp u migan
 hiiköm, God Manö mideia
 kes magö u waiö la niñnö.
 Magö anibu nöp añim añim
 udöm, rimu hagöm, gu kub
 yabıl u hagöm, munmon
 udöm, möñ gapı magö kub
 yabıl paköm, ga. *

12

*Nibi u abe re ubıl kub u
 abe*

1 Pen naböñ niñ damem
 niñnö, nan ke hain nibö kub
 ap kumi kabö an aulik ga.
 Nibi ap sidö walıj rö löm, ma
 nipe rakın adö au löm, gapı
 unbö migan lan u, kwin rol
 gıpal rö usajıl bad nipe nabıc
 adö lan lö mideia.

2 Pen nipe ñi painan
 riknig, ñi painan niñö niñöl
 gi, wög paköm gaia. *

3 Nan ke hain nibö ap
 halö, kumi kabö an aulik
 waiö la niñnö. Re ubıl ha-
 gape halö kub yabıl unbö ke
 ap mideia. Nabıc cög nipe
 unbö mudun jıñ löm, kom
 nipe unbö sidun lan löm,
 kiñ rol gıpal usajıl bad gau,

nabıc cög adö nipe ke ke löm
 mideia. *

4 Re ubıl kub anıbu, amın
 nipe u gapı kumi kabö adö
 lan gau pakö, iru nöp bıg
 ju mınöñ naböñ ıl i ju luga.
 Anıb u, gapı magöñhalö
 mideila gau naböñ mıhau
 niñan rö hagöm, naböñ
 mıhöp midailö, naböñ añı
 ap bıg ju yua. Pen nipe nibi
 ñi painan yag daunig geia u,
 yag dauö niñın, a göm, apöm
 abad mideia. *

5 Pen nibi anıbu ñi ap yag
 daua. Ñi anıbu nipe ain
 ur mılö udöm, nibi bı ram
 mınöñ gau magöñhalö abad
 mideinab. Pen nibi u ñi
 anıbu nip yag dauö, ejol ap
 ñi anıbu pılı gi udöm, dam
 God nipe sea kiñ nipe kumi
 kabö adö lan midöp au ud
 ara. *

6 God nibi anıbu nip ka
 ap gi lö, pıñın gi anıb gau
 amöm, anıb gau nöp midö
 niñöl gi, God nip nan magö
 ñöl gi abad mideinab ñin
 wan dausan du hadred sik-
 isdi (1260) arnab.

7 Pen kumi kabö adö lan
 au, ejol kub Maikel ejol nipe
 gau udöm amöm, re ubıl kub
 anıbu yam nipe gau aip pen
 pen göm gi damöm me, *

8-9 re ubıl kub u yam nipe
 gau halö, kumi kabö adö lan
 nibö al ridık yuöm böñ nöp
 mınöñ naböñ ıl i yula. Re
 hadame dagol gau mideia,
 re anıbu kıjaki aka Seden a
 gıpal u, nipe nöp nibi bı ram

* 11:18: Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam 115:13 * 11:19: Hib 9:4; Rep 8:5;
 15:5; 16:21 * 12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:4: Dan 8:10 * 12:5:
 Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15 * 12:7: Jud 9

mīnōŋ gau gau magōŋhalō
kalip manō pir alō, manō
piral nipe u niŋla. *

¹⁰ Pen manō kub ap kumi
kabō adō laŋ au niḅō hagōm
haga,

“Mīni God nipe niḅi bi gau
ud kamīŋ yunab.

Mīni God nipe klō
nipe udōm, niḅi bi
ram mīnōŋ gau gau
magōŋhalō

Kiŋ kub ke yabiḷ mīdeinab.

Mīni God Krais nipe u
nōp,

Bi Kub klō ke yabiḷ mīdōm,
niḅi bi ram mīnōŋ gau
gau magōŋhalō abad
mīdeinab.

Nihōn giŋig: Seden nipe
God amgō ilō nipe au
mīdōm,
sidō aŋ, siḅōn yaŋ,

añ mam hon gau nan si nan
naij nihōn nihōn geila
gau hagmīdōp u,
nip mīnōŋ nabōŋ iḷ yaŋ
ud yula. *

¹¹ Pen añ mam hon gau,
Sipsip Pi hagape nipe u
abe,

Krais manō niŋō hag
ñimīdal u abe gō,
Seden nip mo kale gau
līla.

Niḅi bi nipe nōp mīdpun, a
gōm, piŋiŋ gagōm,
hanip al pak liŋig al pak
lōl, a gi gasi niŋla.

¹² Anib u, kale kumi kabō
adō laŋ au mīdpim
gau,

mīñ mīñ gōl gi
mīdaimim.

Pen kale mīnōŋ nabōŋ abe,
ñig solwara u abe
mīdpim gau,
kalōp mōg niŋbin.

Nihōn giŋig: Seden nip kale
mīdpim anib yaŋ ud
yulō,

ñin nipe iru mīdagōp rō,
kal yabiḷ juōp,” a ga. *

¹³ Pen re ubiḷ kub anibu,
yip mīnōŋ nabōŋ adō iḷ i ud
yubal, a gōm, gasi u niŋōm,
niḅi ni yag daua anibu nip
riḷdik gi yuaia pen,

¹⁴ God niḅi anibu nip yaur
du kub auan kub mīhau li
ñō, nipe u gōm ram mīnōŋ
kabō nōp mīdōp aŋ au God
ka nipe gi la anibu ara. Am
anib gau mīdō niŋōl gi, God
nipe nip nan magō ñōl gi
abad mīdō, mī mīhau niŋaŋ
rakin unbō kagoḷ jiŋ arnab.
Re ubiḷ u niḅi u nip nan naij
ap giŋim rō lagnab. *

¹⁵ Pen re ubiḷ u, ñig ul rō
tihak yunō niḅi anibu nip
ugal araŋ, a gōm, tihaka u,

¹⁶ pen mīnōŋ u niḅi anibu
nip gi ñō, ñig re ubiḷ ul
rō tihak yua anibu mīnōŋ
nabōŋ mīgan gau pa jō gi
amōm, ur ur gō ara.

¹⁷ Anig gō, re ubiḷ u niḅi
anibu mulu kal yabiḷ lugō,
niḅi u ni painaŋ nipe gau,
God Manō hagōp rō gōm,
Jisas manō niŋō nipe niŋ
udōm hain gōm niḅi bi
rimnap kalip hag ñibal gau
aip pen pen giŋig ara. *

* **12:8-9:** Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2

* **12:12:** Ais 44:23; 49:13

* **12:14:** Dan 7:25; 12:7

* **12:10:** Job 1:11; Sek 3:1

* **12:17:** Rep 11:7

18 Pen re ubiɬ u amöm ñig solwara goɬ au urak mɛdeia.

13

Nan hapeb ap ñig solwara an gau nɛbö apjaka

¹ Mɛdem nɛnɔ, nan hapeb rö ap, ñig solwara an gau nɛbö aueia. Nabɛ cög nɛpe unbö mudun jɛɲ löm, kom unbö sɛduɲ laɲ löm, kiɲ rol gɛpal usajɪɪ bad gau, kom aɲɲ ke ke löm mɛdeia. Pen nabɛ nɛpe unbö mudun jɛɲ u, God nɛp hag juep hib naij rɛmnap aɲɪ aɲɪ kalɪ klɪɲ rɪk lɪlö mɛdeia. *

² Nan hapeb anɛbu, kain hapeb leped rö la u pen ma nɛpe gau kain hapeb bea ma rö la. Meg mɛgan nɛpe u, kain hapeb laiön meg mɛgan rö la. Pen re ubiɬ u, klö nɛpe ke abe, kiɲ kub ke yabiɬ mɛdeia klö u abe, nan hapeb anɛbu nɛp ña. *

³ Pen nan hapeb anɛbu nabɛ cög nɛpe ap, nöɔ böɲ nöɔ al pak lɪlö kɪɬa ga rö la u pen kuöyaɲ mɛɬep ga. Anɛ gö, nɛbi bɪ mɛnön nabön adö iɪ i gau gau magöɲhalö gasɪ gasɪ löm, nan hapeb anɛbu nɛp hain gɪla. *

⁴ Pen re ubiɬ anɛbu kiɲ kub ke yabiɬ mɛdeia klö u nan hapeb anɛbu nɛp ña u me, nɛbi bɪ gau re ubiɬ anɛbu nɛp hib haglö adö ara. Pen nan hapeb anɛbu abe kiɲ kub ke yabiɬ rö mɛdöp u, nɛbi bɪ rɛmnap nɛp aip pen pen göl

rö lagöp, a göm, nɛbi bɪ gau magöɲhalö nan hapeb u, u rö nöɔ hib nɛpe haglö adö ara.

⁵ Pen God nan hapeb anɛbu nɛp nɛɛbir arö gö, hib nɛpe ke hagö adö arö, God hib nɛpe manö naij hagöm dap lugö, rakɪn unbö ñɪn juöl mɛhöp ado gɪ da unbö yɛgwö an nɛbö u (42) ara. *

⁶ Nɛpe anɛ göm, God nɛp hag juöm, hib nɛpe manö naij hagöm, ram mɛnön nɛpe kumi kabö adö laɲ au hag juöm, adö laɲ au nɛpe aip mɛdpal gau kalɪp hag juöm, ga.

⁷ Pen God nan hapeb anɛbu nɛp nɛɛbir arö gö, Krai nɛbi bɪ nɛpe gau aip pen pen göm, al juöm, nɛbi bɪ gau magöɲhalö, iɪ ke ke mɛdpal rö, ram mɛnön ke ke mɛdpal rö, manö yabiɬ ke ke hagpal rö, haɲ ke ke löp rö, kalɪp magöɲhalö abadöl mɛdeia. *

⁸ Nɛbi bɪ mɛnön nabön adö iɪ i gau gau magöɲhalö rö, nan hapeb anɛbu hib nɛpe haglö adö arnab. Pen nɛbi bɪ au, ram mɛnön hadame dagol gau gɪ laga ñɪn u, God nɛbi bɪ pör kamɛɲ nöɔ mɛdeinaböl buk anɛb yaɲ hib kale kalɪ klɪɲ rɪka gau nöɔ, nan hapeb anɛbu hib nɛpe haglö adö aragnab. Buk anɛbu, Sipsip Pi al pak lɪlö uma u buk nɛpe me u. *

⁹ Kale nɛbi bɪ gasɪ rɛmɪd mɛdainɪm gau manö anɛb i nɛɲim!

* 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12

* 13:2: Dan 7:4-6

* 13:3: Rep 17:8

* 13:5:

Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2
20:12,15; 21:27

* 13:7: Rep 11:7

* 13:8: Sam 69:28; Rep 17:8;

10 Nibi bi God nagı aröl, a
göm, niñöb gau,
nagi arnaböl.

Nibi bi ru mılö kíd udöm
biniñ gılö umöl, a
göm, niñöb gau,
ru mılö kíd udöm biniñ
gılö umnaböl.

Anıg gınab rö, Krais nıbi bi
nipe gau ap lug pakagun, a
göm, Krais manö aij u niñ
ud pıdön göm, hagöp rö göm,
Krais nıp cıg aij göl gi nöp
mıdaiöl. *

*Nan hapeb ap halö mınön
nabön an giyan nıbö apjaka*

11 Pen kauyan niñem
niñnö, nan hapeb rö ap halö
mınön nabön an giyan nıbö
apjaka. Kom nıpe mihau u,
sipsip pi kom rö la u pen
manö nıpe u, re ubıl rö haga.

12 Nıpe nan hapeb nöd
nıbö u nıp wög gi ñöl gi,
nıbi bi ram mınön gau
magönhalö manö klö hagöm
gö, nan hapeb nöd nıbö nöd
böñ nöp al pak lılö kıla ga
rö la u pen kuöyan mılep ga
anıbu nıp hib haglö adö ara.

13 Nan hapeb hain nıbö u
nan gagep rö göm, nan niñeb
niñagep rö göm, ga. Nıbi bi
niñmıdlö niñöl gi, nıpe gö,
mab mıtan kumi kabö adö
lan nıbö ap mınön nabön it
yan luga. *

14 Pen God nıpe nan hapeb
hain nıbö anıbu niñebir arö
gö, nan hapeb nöd nıbö
amgö ilö nıpe au nan gagep
rö gaia u me, nıbi bi mınön
nabön gau gau magönhalö

manö pıral nıpe u niñ udla.
Nan hapeb hain nıbö u nıbi
bi gau kalıp hagö, kale nan
hapeb ru mılö kíd ud böñ
nöp al pak lıla u pen kauyan
mıdöp u hib nıpe dap rannıg,
nan nıp rö ap gi lıla.

15 Pen God nan hapeb hain
nıbö u nıp niñebir arö gö,
nan ana nan hapeb nöd nıbö
rö gi lıla anıbu nıp ake bad
u pu gö arö, kamıñ löm,
manö hagöm haga, “Yad bi
kub. Hib yad nöp haggim
adö aran,” a ga. Anıg hageia,
nıbi bi hib nıpe haglö adö
araga gau magönhalö hagö al
pak lıla.

16 Nıpe hagö, nıbi bi hib
mıdeia gau, nıbi bi hib
mıdageia gau; nıbi bi mani
iru mıdeia gau, nıbi bi mani
mıdageia gau; nıbi bi nagı
wög geila gau, nıbi bi gası
kale ke wög geila gau; kale
magönhalö kılın ap ñımagö
yijig kíd u aka nable lan
udla. *

17 Pen nıbi bi kılın anıbu
udagla gau, nan rauöl rö aka
nan sımim göl rö laga. Kılın
anıbu me, nan hapeb u hib
nıpe aka naba nıpe me u.

18 Nıbi bi gası niñ aij
gıpal gau manö it anıbu ulhai
niñöl rö löp. Niñ aij göm me,
nan hapeb anıbu naba nıpe
it u niñnaböl. Naba anıbu, bi
ap hib nıpe u mıdöp. Naba
anıbu me kagoł kagoł kagoł
(666).

14

* 13:10: Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12

* 13:13: Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20

* 13:16: Rep 14:9-11; 16:2; 20:4

*Nibi bi iru nöp kimap
gisön nibö ap hagla*

gagla; nan si nan naij rimnap
gagla.

¹ Pen kauyan niñem niñnö, Sipsip Pi u Saion Dum ilö lañ ranöl midö niñöl gi, nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) gau nipe aip mideila. Nibi bi nipe aip mideila anib gau, nable kale lañ hib nipe u abe, Nap hib u abe kalı kılın rik lölö mideia.

² Pen manö ap kumi kabö adö lañ au nibö ñig hij kub big gu hagöp rö aka rimu gu mlöbö hagöp rö u hagö niñnö. Manö anibu, nan gida rö pakpal hagöp rö u haga. *

³ Pen nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) anib gau kale sea kin adö au gidan midöm, nan kamın mihau mihau abe, bi manö ud asikep gau abe niñ midlö niñöl gi, kale kimap gisön nibö ap hagla. Kimap gisön nibö anibu, nibi bi minöñ adö il i nibö rimnap niñöl rö laga; nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda anib gau nöp kimap anibu niñöl rö la. *

⁴ Bi anib gau kale nibi aip gi ajagpal; bi praj rö midpal. Sipsip Pi nipe gai arab niñöm, nip hain gıpal. Krais kalıp nibi bi an gau nibö rau adog udöm, God nip abe, Sipsip Pi nip abe kalıp nan magö nöd ral daumıdal rö nöp ña.

⁵ Manö pıral rimnap ha-

*Ejol mihau niğan manö
hag ñıla*

⁶ Pen kauyan u niñem niñnö, ejol ap kumi kabö an aulık u gi ajöl gi, nibi bi minöñ naböñ adö il i, hañ ke ke löp rö, il ke ke midpal rö, manö yabıl ke ke hagpal rö, ram minöñ ke ke midpal rö, Krais manö aij pör mideinab u kalıp hag ñinıg ga.

⁷ Wıñ kub alöm haga, “God nipe manö kub hagnab ñın u hadö auöp rö, God nip anının gö piñın gımim. Bi Kub kumi kabö adö lañ, minöñ naböñ il i, ñig solwara, ñig ilam gau magöñhalö gi la u, hib nipe u hagpe adö aran,” a ga.

⁸ Ejol ap, ejol nöd u nip hain göl gi haga, “God gö daun kub Babilon böñ nöp ap lug paköp o! Nibi bi Babilon gau kale nibi si bi si göm, gi naij unbö ke gılö gılö, nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö niñöm anib unbö rö nöp gıla. Babilon nipe ñig wain klö nipe ke niñöm, nibi bi ram minöñ ke rimnap gau kalıp ñö niñlö, nipe göp rö, kale u rö nöp hauı alö gi naij nöp gıla,” a ga. *

⁹ Ejol ap pen, ejol nöd mihau u kalıp hain göm, wıñ kub alöm haga, “Nibi bi nan hapeb u hib nipe dap ranöl gi, nan nip rö niñöm gi lıla u hib nipe dap ranöl gi, kılın

* 14:2: Rep 1:15; 19:6

51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3

* 14:3: Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4

* 14:9: Rep 13:12-17

* 14:8: Ais 21:9; Jer

nipe u nable laŋ aka ñimagö
adö au udeinaböl gau, *

¹⁰ God níp mulu yabił lugö,
ñig wain asi yabił u, kap
kale yaŋ ralö ajmaŋ rauö,
ñö ñiŋnaböl. Ejol uł gau
abe, Sipsip Pi u abe nŋmıdlö
nŋöl gi, kalıp hag mab ke
yaŋ u yuö, mab miłtaŋ salpa
halö u kalıp inö nŋöl gi, wög
pak mıdeinaböl. *

¹¹ Mab miłtaŋ u kalıp inö
nŋöl gi, mab hadu anıbu
ranöm, gi damöm, pör pör
nöp ap ranöl gi mıdeinab.
Anıb u, nan hapeb anıbu
hib haglö adö arnab nıbi bi
gau, nan ana nıp rö gıla
anıbu hib haglö adö arnab
nıbi bi gau, hib nipe kliñ
anıbu udnaböl nıbi bi gau,
God kalıp pen ilön kub yabił
u sıdö aŋ, sıbön yaŋ, pör pör
nöp ñınab,” a ga. *

¹² Anıg gınab rö, Krais nıbi
bi nipe gau ap lug pakagun,
a göm, God Manö hagöp rö
nŋ ud pıdöŋ göm, hagöp rö
göm, Jisas nıp cıg aij göl gi
nöp mıdaiöl. *

¹³ Pen manö ap kumi
kabö adö laŋ nıbö yıp haga,
“Manö hagnıg gabin i kalı
kliñ rıkmön. Mıñi marö göp
ñın i, nıbi bi Bi Kub nıp
nŋ udöm umnaböl gau, mıñ
mıñ gınaböl,” a ga. Hageia,
God Ana nipe haga, “Nŋö
yabił. Kale marö udöl gi
wög ułham gi mıdpal rö,
kale ake löm, mıñ mıñ göl
gi mıdeinaböl,” a ga.

*Nan wög mınöŋ adö il i
pıdöŋ göp*

¹⁴ Pen yad nŋnö, Bi ap
Ñi nipe rö bi ap, kumi kabö
rud bad adö au asık mıdeia.
Nabıc cög nipe laŋ, kabö gol
udöm usajıl bad gıla ap rol
göm, ru agon gıłapi rö gıgabe
göp ru kıd yabił wid magö
rık daubal rö ap ud mıdeia.
*

¹⁵ Pen ejol ap, God sabe
gep ram raul mıgan yaŋ nıbö
apöm, bi kumi kabö rud bad
adö au asık mıdeia u nıp
wıñ kub alöm haga, “Mınöŋ
naböŋ adö yaŋ wid magö gau
po göp. Wid rık daupep ñın
u auöp rö, ru agon gıłapi
rö ne anıbu udmön, rık dap
magum gımön,” a ga.

¹⁶ Hageia, bi kumi kabö
rud bad adö au asık mıdeia
u, ru agon gıłapi rö nipe u
ud rıb gi dö madö göm, wid
magö mınöŋ naböŋ adö gau
rana gau magöŋhalö rıb gi dö
madö gi dap magum ga.

¹⁷ Ejol ap pen God sabe gep
ram raul mıgan kumi kabö
adö laŋ au nıbö höŋ aua.
Nipe u rö nöp ru agon gıłapi
rö ap udöl mıdeia.

¹⁸ Magö anıbu nöp, ejol
mab miłtaŋ abad mıdmıdöp
u, God nıp nan sabe gep bıd
au nıbö apöm, ejol ru agon
gıłapi rö udöl mıdeia u nıp
wıñ kub alöm haga, “Wain
magö mınöŋ naböŋ adö yaŋ
nıbö gau po göp rö, ru agon
gıłapi rö ne u ud wain magö

* **14:10:** Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19;

20:10; 21:8 * **14:11:** Ais 34:10 * **14:12:** Rep 13:10 * **14:14:** Dan 7:13

* **14:18:** Joe 3:13

magöñhalö rik dap magum gımön," a ga. *

¹⁹ Anig hageia, ejol anibu, ru agon gılapı rö nıpe u ud rıb gı dö madö göm, wain magö gau rik dam, God nıp mulu lugö wain magö abhib jakep ka migan u yua. Ka anibu God nıbi bı gı naij gımidal gau kalıp pen ilön ñinim rö mıdöp.

²⁰ Wain magö abhib jakep ka migan anibu daun kub höñ adö mıdeia. Wain magö migan anibu yuö, abhib jaklö niñöl gı, hagape u ran ajman rauöm, ñig ul kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gı, kilomida unbö ñin juöl ajıp böñ dan (300)* rö ara. Hagape ul kub anibu kaj hos nabıc adö lagod mıdöp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jıñ u gınab

¹ Pen nan ke hain nıbö niñöm aiö hagep rö ap halö, kumi kabö an aulik ga niñnö. Marö unbö mudun jıñ gau gö, God nıp mulu yabıl lugöp u böñ nöp naböñ junab, a göm, ejol nıpe unbö mudun jıñ gau kalıp hagö, marö kub anıb gau dap mınöñ naböñ il i aunig geila.

² Pen il anıb au niñnö, ñig wañö glas rö ap mab mıtan halö ul maıı göm au mıdeia. Nıbi bı nan hapeb hib naba

mıdöp nan u abe, nan ana nıp rö gıla u abe aip pen pen göm win gıla gau, goı anıb au urak mıdeila. God kalıp nan gıda rö ke ke ñö,

³ bı Mosıs God nıp wög gı ñımıdöp manö u abe, Sip-sip Pi manö u abe hagöl gı, kımıap hagöm hagla, "God, ne Bı Kub klö unbö ke halö.

nan niñön gınabin a gınabön, gınabön.

Ne kiñ bı kub ram mınöñ gau magöñhalö,

Kiñ kale mıdpan u, pör pör yıjig gımön,

kabö rö nöp gıpan. *

⁴ Nıbi bı magöñhalö nöp niñöm, ana udnaböl.

Ne añı nöp ul mıdpan.

Nöp Bı Kub, a göm, hib ne haglö adö arnab.

Ne nagı yıjig göl adö u nöp gı aij gıpan u niñöm,

nıbi bı ram mınöñ gau nıbö gau nıbö magöñhalö apöm

nöp sabe gınaböl," a gıla. *

⁵ Pen yad kauyan niñem niñnö, God nıp sabe gep sel ram au Ram Raul Migan Kamıñ Aij Ke Yabıl u hiıköl mıdeia. *

⁶ Pen ejol unbö mudun jıñ u, nıbi bı mınöñ naböñ adö il i gau kalıp marö kub unbö mudun jıñ ñinıg, God sabe gep ram raul migan yan nıbö höñ aula. Ejol anıb gau, waııj rud aij mımailö ga gau nöp löm, dip nagı kabö gol udöm

* **14:20:** Grik manö hagöm 1,600 sıdadia * **14:20:** Ais 63:3; Rep 19:15 * **15:3:**

Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17 * **15:4:** Jer 10:6-7; Sam 86:9 * **15:5:** Eks 38:21

gila gau pabił an au pig löm aula.

⁷ Nan kamın mihau mihau anib gau añi ap apöm ejol unbö mudun jın gau kalıp kınan kabö gol udöm gila ke ke ña. Kınan migan anib gau, Bı Kub pör pör mideinab u, nıbi bı gi naij gılö God kalıp mulu kal nınöm mınör ñınab u ajman rauöm mideia.

⁸ God mailö aij ke nıpe u abe, klö naij nıpe u abe gö, hadu kub yabił God sabe gep ram anıbu ajman rau mideia. Nıbi bı ap sabe gep ram anıbu raul migan aröl rö laga. Ejol unbö mudun jın u, marö kub unbö mudun jın nıbi bı ñınig geila gau ñi haknaböl u nöp, hainö ram raul migan anıbu aröl rö linab. *

16

Ejol marö kub unbö mudun jın gau ud daula

¹ Pen yad nınö, manö ap God sabe gep ram raul migan yan nıbö ejol unbö mudun jın gau kalıp wiñ kub alöm haga, “Nıbi bı gi naij gılö God kalıp mulu kal nınöm mınör ñınab u, kınan unbö mudun jın ajön lan ajman rauöm midöp gau, dam mınön adö yan hon gıpe aran,” a ga.

² Anig hageia, ejol nöd u kınan nıpe dam mınön adö yan hon gö, nıbi bı nan hapeb kılın u udöm, nan ana

nıp rö gila sabe geila gau, kalıp wös hapeb ilön kub udep gau la. *

³ Ejol yıgwö an nıbö u, kınan nıpe dam ñig solwara adö u hon gö, ñig solwara u, bı uma hagape u rö löm, nan ñig solwara an anıbu gau mideila gau, magöñhalö um hakla. *

⁴ Ejol yıgwö nıgan nıbö u, kınan nıpe dam, ñig ilam juöp gau abe ñig yıharın ap lugöp adö gau abe hon gö, ñig gau magöñhalö hagape la.

⁵ Pen ejol ñig magöñhalö abad midöp u haga, “Ne Bı Uł.

Ne hadame dagol midmidan; ne uri u rö nöp midpan.

Ne manö ud asık aij yabił gımön, kalıp nınö yabił anig gıpan.

⁶ Nıbi bı anıbu gau nöp me, nıbi bı ne gau kalıp al pak löm, bı manö ne hagep gau kalıp al pak löm gılö, hagape kale luga u me, ne kalıp pen u rö nöp hagape ñö ñınaböl u, kale ke göm udaböl me u,” a ga.

⁷ Anig hageia, manö ap God nıp nan sabe gep bıd adö au nıbö haga,

“God Bı Kub klö naij ke yabił. Ne manö ud asık aij yabił gımön

* 15:8: 1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4

Eks 7:17-21 * 16:7: Sam 19:9; Rep 15:3

* 16:2: Eks 9:10; Rep 13:12-17 * 16:3:

kalip niŋö yabił anig
gip̄an,” a ga. *

⁸ Ejol yigwo m̄lō u, k̄inan
nipe u dam s̄dō u ni p̄ hoŋ
gō, ni bi b̄i gau kalip kal yabił
niŋnim rō la.

⁹ Kal yabił niŋöm, kalip
rap̄in ina u pen nan si nan
naij ḡila u, ni hön ḡinig anig
gip̄un, a gōm, arō gōm, m̄id
aij gōm, God hib ni pe haglō
adō araga. God hanip marō
ñab u, a gōm, ni p̄ hag jula. *

¹⁰⁻¹¹ Ejol mam̄id u, k̄inan
nipe u dam nan hapeb sea
kiŋ ni pe adō au hoŋ gō, ni bi
b̄i ni pe abad m̄idm̄idöp aŋ
au adiŋ s̄ib ga. Wös hapeb
löm, ilön kub gō, a tab hau
ḡi dō ḡila u pen nan si nan
naij ḡila u, ni hön ḡinig anig
gip̄un, a gōm, arō gagla; gōl
ḡi nöp m̄idöm, God kumi
kabō adō laŋ au m̄idöp u ni p̄
hag jula. *

¹² Ejol kagoł j̄iŋ u, b̄i kiŋ
ram m̄inöŋ s̄idō auab gau
ni bō aunaböl a gōm, k̄inan
nipe u dam ñig kub yabił
Yupredis hoŋ gō, ñig anibu
böŋ nöp m̄ilep ga. *

¹³ Anig gō niŋöl ḡi, aiön
pi mi hau ni gaŋ baŋ mi hau
ni gaŋ rō leia niŋnō. Ap
re ubił meg mi gan u ni bō
apjaka; ap nan hapeb meg
mi gan u ni bō apjaka; ap b̄i
God manō hagabin a gōm
manō piral nöp hagnab u
meg mi gan u ni bō apjaka.

¹⁴ Aiön pi anib gau nan
gagep rō gōl rō la. Kale amöm

kiŋ ram m̄inöŋ ke ke gau gau
m̄idpal gau magōŋhalō uł ḡi
dap magum gōm, God B̄i k̄lō
ke halō ñin kub ni pe hag la
anibu, pen pen ḡinaböl. *

¹⁵ “Niŋ aij ḡimim! Yad
aunig gabin u, b̄i nan si
udep gau niŋ m̄idagpal magō
u nöp aubal rō u aunabin!
Anib u me, ni bi b̄i uhön
hanagöm wałij li aij gōm
m̄ideinaböl gau miñ miñ
ḡinaböl; magō nöp gau ajlō,
kalip nable gagnab!” *

¹⁶ Pen aiön pi anib gau,
b̄i kiŋ ram m̄inöŋ ke ke
gau ni bō kalip uł ḡi dap
magum ḡila; ram m̄inöŋ dap
magum ḡila anibu Hibru
manō hagöm Amagedon a
gipal. *

¹⁷ Ejol mudun j̄iŋ u, k̄inan
nipe u hoŋ ga aŋ nöp adō laŋ
gau. Hoŋ gō, manō ap sea kiŋ
God sabe gep ram raul mi gan
yaŋ ni bō wiñ kub alöm haga,
“Naböŋ juöp,” a ga.

¹⁸ Anig hagō niŋöl ḡi, ri mu
hagöm gu gō arō niŋöl ḡi,
añim añim udöl ḡi amdam
magō bol gau ap lug paköm,
munmon kub yabił ni bi
b̄i m̄inöŋ naböŋ ił i nöd
niŋagm̄idal rō ap aua. *

¹⁹ Munmon kub yabił
anibu udöm, daun kub yabił
Babilon u pabu gōm, asik
naböŋ mi hau ni gaŋ löm,
daun kub ram m̄inöŋ ke ke
gau ram nan gau bi ḡi ju pa jō
ma jō gabin, a gōm, ulis malis
ga. Ga anibu, God ni pe mulu

* 16:9: Rep 9:20-21

* 16:10-11: Eks 10:22; Ais 8:21-22

* 16:12: Ais 11:15

* 16:14: Rep 19:19

* 16:15: Mad 24:43-44; Rep 3:3

* 16:16: Sek 12:11

* 16:18: Rep 4:5; 8:5

kal nɪŋöm, Babilon nɪbi bɪ gɪla u hauɫ gagöm, kalɪp ɲɪg asi kap ajön laŋ ajmaŋ raua u ɲö ɲɪŋla. *

²⁰ Pen ram mɪnön pro ɲɪg rɪb gɪgabö ga gau abe, ram mɪnön ilö gau abe, böŋ nöp ur ga. *

²¹ Marö kub yabɪɫ u me, möŋ gapɪ magö kub yabɪɫ gau, magö aɲɪ aɲɪ ɲɪn juöl mɪhöp ado gɪ da unbö sɪduŋ laŋ (50) kilo rö, kumi kabö adö laŋ nɪbö lugöm, nɪbi bɪ gau kalɪp kal halö paka. Kalɪp kal halö pakö God nɪp böŋ nöp hag jula. *

17

Bɪ si udep nɪbi u ilön kub udnab

¹ Ejol unbö mudun jɪŋ marö ke ke daula gau, ap apöm yɪp haga, “ɪ i auö, nöp nan ap yamnö nön! God geinab bɪ si udep nɪbi naij yabɪɫ u pen ilön kub udnɪg gab. Daun kub yabɪɫ ɲɪg iru nöp söl au mɪdöp u nöp hagabin. *

² Bɪ kɪŋ ram mɪnön ke ke mɪdpal gau, bɪ si udep nɪbi anɪbu aip gɪ ajöl göm, nɪbi bɪ mɪnön adö ɪ i yɪharɪŋ gau u rö nöp, nan si nan nɪpe gɪmɪdöp u kalɪp ɲɪg wain nɪpe ɲö ɲɪŋlö, kalɪp hauɫ alöp,” a ga. *

³ Pen God Ana u yɪp ba lö nɪŋöl gɪ, ejol u yɪp dam ram mɪnön kabö nöp mɪdöp

an gau arö nɪŋnö, nɪbi ap, nan hapeb hagape ap adö laŋ asɪk mɪdeia. Nan hapeb anɪbu, haɲ roman nɪpe gau, hib God nɪp hag juep iru yabɪɫ nöp kalɪ kɪɲ rɪk lɪlö mɪdeia. Nabɪc cög nɪpe unbö mudun jɪŋ u löm, kom unbö sɪduŋ laŋ löm ga. *

⁴ Pen nɪbi nɪŋnö anɪbu, waij hagape nɪbi kub lɪbal rö löm, kabö gol iru nöp, kabö aij aij mani kub rauap iru nöp, magö pro kɪbap mɪlep rö rud gab “pöl” a gɪpal u iru nöp, haɲ roman nɪpe gau magöŋhalö lö, mailö mailö göl gɪ mɪdeia. Kap kabö gol udöm gɪla ap ud mɪdeia. Kap mɪgan anɪb yaŋ, bɪ aip si göm nan si prɪ naij yabɪɫ geia gau ajmaŋ rau mɪdeia. *

⁵ Nable cög nɪpe laŋ manö pi göl mɪdmɪdöp ap kalɪ kɪɲ rɪkla:

DAUN KUB YABɪɫ BABILON
U, NɪBI SI Bɪ SI Gɪ AJPAL
GAU ABE, NɪBI Bɪ NAGɪ NAIJ
YABɪɫ GɪPAL GAU ABE,
NɪME KALE ME U.

⁶ Pen yad nɪŋnö, nɪbi anɪbu, nɪbi bɪ Jisas nɪŋ udöm manö aij nɪpe waiö hag ɲeila gau kalɪp al pak löm hagape kale ɲɪg wain rö ɲɪŋöm hauɫ al mɪdeia.

Ga anɪbu nɪŋem, ju damem gasɪ mɪlö lɪ mɪdainö. *

⁷ Pen ejol anɪbu yɪp haga, “Nɪhön gɪnɪg ju dammön gasɪ mɪlö lɪbanŋ Nan hapeb

* 16:19: Rep 14:10 * 16:20: Rep 6:14 * 16:21: Eks 9:23-24; Rep 11:19

* 17:1: Jer 51:12-13 * 17:2: Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8 * 17:3: Rep 13:1

* 17:4: Jer 51:7; Rep 18:16 * 17:6: Rep 18:24; 19:2

nabıc unbö mudun jıŋ löm, kom unbö sıduŋ laŋ löm göp u abe, bı si udep nıbi nan hapeb adö laŋ asık ajab u abe, manö iŋ u nöp hag ńıŋıg gabin. *

8 Nan hapeb nıŋabön anıbu, nöd mıdmıdöp, mıñi mıdagöp, pen söl mıdöp, nıpe ulöm mıgan mauıñ juaga yaŋ nıbö auö, God gö böŋ nöp ur gıŋab. God ram mınöŋ hadame dagol gau gı laga ńıŋ u, nıbi bı mınöŋ naböŋ adö iŋ i udnabin a göm nıŋa gau, hib kale kalı klıñ rıka buk nıpe yaŋ. Pen nıbi bı hib kale kalı klıñ rıkaga gau, nan hapeb anıbu kauyaŋ mıdnab u nıŋöm, aiö yabıt gıŋaböl. Nıhön gıŋıg: nıpe nöd mıdmıdöp, mıñi mıdagöp, pen hainö kuöyaŋ mıdeinab. *

9 “Manö anıb gau nıŋ aij göm nöp me, nıŋbal. Nan hapeb nabıc nıpe unbö mudun jıŋ mıdöp nıŋajan u, manö iŋ adö mıhöp mıdöp. Nabıc unbö mudun jıŋ anıb gau, dum unbö mudun jıŋ nıbi anıbu asık mıdöp gau me.

10 Pen nabıc unbö mudun jıŋ anıb gau, kiŋ unbö mudun jıŋ gau me. Kiŋ anıb gau, unbö mamıd u kiŋ mıdöm hadö umla, mıñi kagoŋ jıŋ u nıpe kiŋ mıdöp. Kiŋ mudun jıŋ u hainö aunıg gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp mıdeinab.

11 Pen nan hapeb nöd mıdmıdöp, mıñi mıdagöp u,

nıpe ke kiŋ raleb jıŋ u aunab. Nıpe me, kiŋ unbö mudun jıŋ gau nıbö bı ap. God gö nıpe böŋ nöp ap lug paknab.

12 Pen kom unbö sıduŋ laŋ nıŋajan gau, kiŋ unbö sıduŋ laŋ. Kale mıñi kiŋ mıdagpal pen hainö God gö kale magö aıñ ap nöp kiŋ mıdöm, nan hapeb u aip wög göl gı, nıbi bı gau abad mıdeinaböl. *

13 Kale gası adö aıñ nıŋöm, nan hapeb u nıp haglö, nıpe kuö kalıp u udöm, nıbi bı gau kalıp abad mıdeinab.

14 Kiŋ anıb gau, Sipsip Pi u aip pen pen gıŋaböl u pen nıpe bı kub gau magöŋhalö Bı Kub kale mıdöm, kiŋ gau magöŋhalö Kiŋ kale mıdöm göp rö, nıp al pak löl rö lagöp. Nıbi bı nıpe ke wiñ alöm udöp gau, nıp cıg göl gı nöp mıdeinaböl rö, nıpe aip kiŋ anıb gau gılö böŋ nöp ap lug paknaböl,” a ga.

15 Pen ejol anıbu yıp haga, “Nıg gau bı si udep nıbi asık mıdajıp nıŋajan gau, nıbi bı hañ ke ke löm, manö yabıt ke ke hagöm, ram mınöŋ ke ke mıdpal gau me.

16 Kom unbö sıduŋ laŋ nıŋajan gau abe, nan hapeb u abe, bı si udep nıbi u nıp mulu kal yabıt nıŋöm, nan nıpe gau magöŋhalö pıñ gı udeinaböl me, magö nöp mıdeinab. Pen hañ roman nıpe u ńıŋöm, naböŋ naböŋ mıdeinab gau laulö in habık arnab. *

17 Nıhön gıŋıg: God kalıp

* 17:7: Rep 13:1

* 17:8: Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7

* 17:12: Dan 7:7,24

* 17:16: Rep 18:8

gasi ñö, gasi adö añi niñöm,
nan hapeb u niþ hagö, kuö
kale u udöm gö arö me, God
giñab a göm hag la rö nöþ
giñab.

¹⁸ Pen bi si udep niþi
niñajan anibu, niþe me daun
kub yabiþ kiñ ram niñöñ
ke ke gau magöñhalö abad
midöp daun kub anibu,” a
ga.

18

Babilon ap lug pakniþ gab

¹ Pen naböñ niñem niñnö,
ejol ap halö kumi kabö adö
lañ niþö auaiþ. Ejol anibu,
God hag lö bi kub yabiþ
mideia. Kumi kabö adö
lañ niþö apöm, mailö aij
niþe u gö, niñöñ naböñ iþ i
magöñhalö mailö ga.

² Ejol anibu apöm wiñ kub
alöm haga,

“God gö daun kub yabiþ Ba-
bilon böñ nöþ ap lug
paköp o!

Böñ nöþ ap lug paköp o!

God gö daun kub anibu, niþi
bi ap midagöp yabiþ;
kijaki aiön pi yaur naij
gau nöþ midöp e. *

³ Niñön giñig: niþi bi Ba-
bilon gau kale niþi si
bi si göm,
giñ naij unbö ke giñö giñö,
niþi bi ram niñöñ ke ke gau
magöñhalö niñöm
anib unbö rö nöþ giþal.
Babilon niþe ñig wain klö
niþe ke niñöm,

niþi bi ram niñöñ ke
riñnap gau kalip ñö
ñiñlö,

niþe göþ rö, kale u rö nöþ
hauþ alöm giñ naij nöþ
giþal.

Kiñ niñöñ naböñ adö iþ i gau,
niþe aip giñ ajöm, giñ naij
nöþ giþal.

Pen niþe nan aij aij gau ud-
nam a göm pör gasi
niñöb rö,

bi niñöñ naböñ adö iþ
i nan siñim giþal gau
mani kub uþal,” a ga.

⁴ Pen yad niñnö, manö ap
halö kumi kabö adö lañ niþö
haga,

“Niþi bi yad Babilon midpim
gau, daun anibu höñ
adö ammim,

Babilon kai aip uþ gag-
mim.

Nan si nan naij kale giþal
gau, kale aip gagmim.

Ilön kub kale udnig
gaböl u, kale u rö nöþ
udagmim. *

⁵ Nan si nan naij giþal gac
u, nan asmen kub rö
aram aram

kub yabiþ ap ran ara
kumi kabö adö lañ.

God niñöm kale nan si nan
naij giþal u

gasi niñöl giñ midöp. *

⁶ Babilon niþe niþi bi
riñnap kalip giñ naij
ga rö u,

ne pen niþ u rö nöþ giñ
naij giñmön.

Pen Babilon niþe niþi bi
riñnap kalip giñ naij ga
rö nöþ wasö;

* **18:2:** Rep 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39
51:6,45; 2Ko 6:17 * **18:5:** Jen 18:20-21; Jer 51:9

* **18:4:** Ais 48:20; Jer 50:8;

nip pen gi naij ke yabił
gimön.

Babilon nipe nibi bi rimnap
kalip ñig asi ñöb rö
wasö;

nip pen ñig asi ke yabił
kap nipe honj gimön
nip ñö ñinim. *

⁷ Nan iru nöp udnam, a göm,
hib nipe ke dap ranöb
rö u,

nip pen ilön mab unbö
ke yabił ñö, mög yabił
ginim.

Gasi nipe ke ninjom hagöp,
'Yad nibi kwin aui asik
midpin.

Yad nibi adu midagpin;
minjör rimnap yip
udnim rö lagöp,' a
göp. *

⁸ Anig hagöp u
pen God Bi Kub
nip manö kub hagöm ilön
ñinab u,
bi klö unbö ke yabił
midöp.

God Bi Kub nipe gö, ñin
añi ap nöp mña kub
ginab;

mitönj kub ginab; nan
magö pilagnab, kiyö
kub ginab.

Pen God Bi Kub nipe gö,
Babilon mab mitönj lug
in habik ñinj arnab. *

⁹ "Babilon mab inöm hadu
ap ranö ninjom, kinj ram
minönj ke gau nibö nibi
anibu aip gi ajmidal gau mög
gö mitönj ginaböl. *

¹⁰ Nibi u nip ilön mab ke
yabił ginab anibu, hanip u

rö nöp ginim rö löp, a göm,
ke ke au dan midöm mitönj
göm hagnaböl,

'Wasö e! Wasö e! Daun kub
ke yabił e!

Babilon daun kub klö ke
yabił e!

Ne wan aua nöp manö kub
ninjom,

pen ilön kub udmön bönj
nöp ap lug pakpan,' a
ginaböl.

¹¹ "Pen daun kub anibu ap
lug paknab rö, bi nan sikim
gimidal gau, mñi nibi bi
gau nan hanip rauagnaböl, a
göm, mög gö mitönj ginaböl.
*

¹² Nan kale anib gau me,
kabö gol, kabö silpa, kabö
pro aij aij ke ke mani kub
rauep, magö pro kibap mlep
rö rud gab 'pöl' a gipal u;
laplap aij yabił nan 'linin' a
gipal u rik dam pak al dör
gimidal u, laplap mu, laplap
atı, laplap ganwan hib nagi
rö ud al dör göm 'silk' a
gipal u; mab hañj aij auep
ke ke gau; kaj elpad meg
kub udöm nan ke ke iru nöp
gimidal gau; mab po aij aij
mani kub rauep nan ke ke iru
nöp gimidal gau; nan ain rö
'brons' a gipal u, ain u, kabö
'mabil' a gipal u udöm nan ke
ke iru nöp gimidal gau; *

¹³ nan hañj aij auep ñig
ke ke gau, pauda ke ke gau
'sinamin' u, 'spais' u, 'insens'
u, 'mö' u, 'plaginsens' u; ñig
wain abe, olip wel abe; wid
magö abe, plaua abe; kaj kau

* 18:6: Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6

* 18:7: Ais 47:7-9 * 18:8: Rep 17:16

* 18:9: Esi 26:17; 27:30-35

* 18:11: Esi 27:36

* 18:12: Esi 27:12,13,22

abe sipsip abe; kaj hos abe,
nan kaj hos ad+klö t+p gi ud
ajpal gau abe; n+bi bi kalip
rau daulö nagi wög gi+mdal
gau abe, n+bi bi aip pen pen
göm kalip nagi li daulö nagi
wög gi+mdal gau abe. Nan
kale s+kim gi+mdal an+bu gau
me u.

14 “Pen bi nan s+kim
gi+mdal gau Babilon n+p
hagnaböl, ‘Hañ roman ne
gas+ göp nan aij aij ne gau
magöñhalö ad+ñ hir göp.
Kabö gol silpa mani nan aij
ke ke iru nöp ne u magöñhalö
hadö ur göp. Hainö kuöyan
udagnabön,’ a gi+mdal.

15 “Bi Babilon au nan
gau s+kim göm, mani kub
ud+mdal bi gau, Babilon u
n+p ilön mab ke yab+ gi+mdal
an+bu, han+p u rö nöp gi+nim
rö löp, a göm, ke ke au dan
mi+döm mi+töñ göl gi+ *
16 hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e!
Daun kub ke yab+ e!
Daun kub k+ñ aij an+bi, wa+ñ
aij aij,

laplap aij yab+ lin+
rik dam pak al dör
gi+mdal u,

laplap mu, laplap at+ udöm
r+bi ad+ik li mi+md+döp;
kabö gol, kabö pro aij aij
ke ke mani kub raup,
magö pro k+ba m+tep rö
rud gab “pöl” a gi+mdal u
udöm

r+bi ad+ik li mi+md+döp. *

17 Pen mi+ñi wan aua nöp nan
aij aij n+pe an+bu gau

magöñhalö hadö böñ
nöp ur göp,’ a gi+mdal.

“Ñig mag+ kapden gau
abe, bi wög gep kale gau abe,
n+bi bi ñig mag+ adö ajpal
gau abe, n+bi bi ñig mag+
nan kago ud s+kim gi+mdal gau
abe, magöñhalö ke ke au dan
mi+deinaböl. *

18 Ke ke au dan mi+döm,
daun kub an+bu mab inöm
hadu kub up+ areinab u
n+ñöm hagnaböl, ‘Daun
klö ke yab+ i rö ap nöd
mi+dagm+döp e!’ gi+mdal. *

19 Kale ha+p+ udöm, nab+
adö kale lan ud yuöl gi+mdal
gi+ hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e! Babilon
daun kub klö ke yab+
e!

Babilon n+pe mi+dö n+ñöl
gi+, kabö gol, kabö
silpa, mani,

nan aij aij mani kub raup
nan gau ke ke iru nöp
mi+dö,

ñig mag+ ajöl gun, mani
iru nöp udm+dun u,

pen mi+ñi wan aua nöp nan
aij n+pe an+bu gau

magöñhalö hadö böñ
nöp ur göp,’ a gi+mdal.

20 “Pen God n+pe gö Babilon
böñ nöp pa jö ma jö gi+
mi+döp u,

kale kumi kabö adö lan
mi+dpim gau

paj hagnim obi ale ale
gi+mim mi+ñ mi+ñ
gi+mim!

God gö, bi si udep n+bi
an+bu böñ nöp ap lug
paköp u,

* 18:15: Esi 27:31,36 * 18:16: Rep 17:4

* 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29

* 18:18: Esi 27:32

kale Krais nɪbi bɪ nɪpe
mɪdpim gau abe,
Krais manö aij nɪpe ud
arep bɪ gau abe,
God manö hagep bɪ gau abe,
kale obi ale ale gɪmim
mɪñ mɪñ gɪmim!

Nɪpe kalöp gɪ naij ga u nɪñöm
God nɪpe nɪp manö kub
hagöm,
nɪp pen ilön kub yabɪɪ
ñöb me u,” a ga. *

²¹ Pen magö anɪbu, ejol klö
ke yabɪɪ ap, kabö kub yabɪɪ
wid magö pak hib jaköm
plaua gɪpal kabö u rö ap ud
ñɪg solwara an au ud yuöm
haga,

“Anɪg unbö rö nöp daun kub
ke yabɪɪ Babilon
ud waɪ gɪ yulö hainö nɪbi
bɪ kuöyaŋ nɪñagnaböl.
*

²² Babilon nɪbi bɪ mɪñ mɪñ
göl gɪ, nan gida rö
paköl gɪ,
gabü paköl gɪ, aɪñ
magö pu göl gɪ,
mɪdageinaböl.

Wög adö ke ke gɪpal rö u,
gagnaböl.
Wid magö pak hib jaköm
plaua gɪpal rö u,
gagnaböl. *

²³ Nɪbi bɪ ɪam mailö daun
kub anɪbu kuöyaŋ
nɪñagnaböl.
Nɪbi bɪ ñɪlö udöm, mɪñ
mɪñ göm, gagnaböl.

Nɪbi bɪ ne sɪkim gɪmɪdal gau,
ram mɪnön ke ke gau bɪ
kub yabɪɪ mɪdmɪdal.

Pen nɪbi bɪ ne kuj göm, manö
piral hagöm gɪlö,
nɪbi bɪ ram mɪnön ke ke
gau

nɪñöm magöñhalö hain göm
anɪg unbö rö nöp gɪ naij
gɪmɪdal. *

²⁴ “Babilon nɪbi bɪ gau nöp,
God manö hagep bɪ nɪpe
gau kalɪp al pak löm,
nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp al
pak löm, gɪmɪdal.

Nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪɪ i
al pak ɪmɪdal gau
magöñhalö ɪɪ u me
Babilon nöp.

Anɪg göp rö, God nɪp pen
ilön kub yabɪɪ u ñöb,”
a ga. *

19

¹ Ejol klö ke yabɪɪ u manö
anɪbu hag pɪs ga nɪñöm yad
gu kub yabɪɪ apdi nɪñnö. Gu
anɪbu, nɪbi bɪ iru nöp kumi
kabö adö laŋ mɪñ mɪñ göl gɪ,
meg mɪgan dap ranöm hagla,
“God hib nɪpe hagno adö
araŋ!

God hon nöp nɪbi bɪ ud
kamɪñ yuab.

God hon nöp mailö aij ke
halö mɪdöp.

God hon nöp bɪ klö ke
yabɪɪ mɪdöp.

² God hon manö kub hagöm,
manö ud asɪk aij göm,
nɪbi bɪ gau kalɪp pen
nɪñnö nöp ñöb.

Bɪ si udep nɪbi naij yabɪɪ
anɪbu,
bɪ si udöm aip gɪ ajöm gö,

* **18:20:** Ais 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48

* **18:21:** Jer 51:63-64; Esi 26:21

* **18:22:** Ais 24:8; Esi 26:13

* **18:23:** Jer 7:34; 16:9; 25:10

* **18:24:** Jer 51:49;

nibi bi ram minönj ke ke gau
nibö apöm,
nipe geia u ninjom, anig
unbö rö nöp gi naij
geila.

Nibi anibu nipe God nibi bi
nip wög gimidal gau
al pak la u me,
God nipe nip manö kub
hagöm pen ilön kub
ñöb," a gila. *

³ Anig hagöm, kauyan meg
migan dap ranöm hagla,
"God hib nipe hagno adö
aranj!

Daun kub ke yabit Babilon
in hadu göm,
hadu u pör pör nöp ap
rannab," a gila.

⁴ Anig hageila, bi manö
ud asikep ñin juöl añi ap
ado gi da mihau mihau (24)
gau abe, nan kamij mihau
mihau gau abe, God sea kin
adö asik mideia il au kugom
yimöm he göm hagla,
"Ninjo yabit!

God hib nipe hagno adö
aranj!" a gila.

⁵ Anig hageila, manö ap
sea kin mideia au gilan nibö
hagöm haga,

"Kale nibi bi ramö gau abe,
nibi bi gep gau abe,
God hon nip wög gimim
nip pinij gipim gau
magöjhalö hib nipe
hagpe adö aranj," a ga.

*Krais nibi bi nipe gau
kalip ud ram minönj nipe arö,
min min ginaböl*

⁶ Pen magö u yad gu kub
yabit ap, ñig hij big hagöp rö

aka rimu hagö milöbö arab
u rö, apdi ninjö. Gu anibu,
nibi bi iru yabit nöp meg dap
ranöm hagla,

"God hib nipe u hagno adö
aranj!

God Bi Kub hon u Bi klö
ke yabit.

Nipe Kin midöm nibi bi gau
kalip magöjhalö abad
midöp. *

⁷ Anib u, aij gö ninjöl gi min
min gun;

Gor nipe Bi klö ke yabit
midöp u ninjun,
hib nipe hagno adö
aranj.

Nihön ginig: Sipsip Pi u
nibin nipe udnab ñin
u auöp rö,

nibi u ram nipe arnig,
nan gi jin göl gi
midöp. *

⁸ Linin ud watij ut rud
mimailö göl gi midöp
ap,

God nibin nipe nip ñö
yimöb," a gila.

Linin watij aij anibu il u, God
nibi bi nipe gi aij gila anib
gau me u.

⁹ Pen ejol anibu yip haga,
"God manö ninjö yabit hagöp
u, manö nipe rimnap hagnö
kali klin rikmön. Nipe
hagöp, 'Nibi bi Sipsip Pi u
win alö amöm nipe aip nan
kub ñinjaböl gau, min min
yabit ginaböl,' a göp" a ga. *

¹⁰ Pen ejol anibu anig
hagö, yad ma il nipe au
kugom yimem, nip sabe
ginam, a ginö u pen yip haga,
"Ne anig gagmön! God añi

* 19:2: Dud 32:43; Rep 6:10

* 19:6: Rep 14:2

* 19:7: Ais 61:10; Rep 21:2

* 19:9: Mad 22:2-3

nöp nîp sabe gîmön. Kale abe, añ mam kale gau abe, Jisas manö aij nîpe u nîñ udmim hagöp rö gîpim rö u, yad u rö nöp bî God nîp wög gî ñeb bî ap mîdpin. Jisas manö nîñö hag waiö la manö aij u nöp udöm, God manö hagep bî nîpe gau manö hagpal,” a ga. *

Krais kaj hos rud adö lan asîkôm ajeia

¹¹ Pen magö u nîñnö, kumi kabö adö lan mîgan hiîka nîñöm bî ap kaj hos rud ap adö asîk mîdeia. Bî kaj hos adö asîk mîdeia bî anîbu, hib nîpe mîhöp: hib ap Cîg Göp, hib ap Kabö Rö. Nîpe nîbi bî gau kalîp manö kub hagöm, manö ud asîk aij göm, pen ilön ñöb u, hałowawö ñagöp, gîpal rö nöp nîñöm ñöb. Anîg unbö rö nöp u, nîbi bî gau aip pen pen göm al rîdîk yuöp u, gasî nîñ aij göm, manö ud asîk aij göm, pen pen göm al rîdîk yuöp. *

¹² Amgö nîpe u mab mîtan rö. Kîñ rol gîpal usajîl bad iru nöp nabîc adö nîpe lan lö mîdeia. Hañ roman nîpe au hib ap mîdeia. Pen hib anîbu, nîbi bî rîmnap nîñagpal; nîpe ke nöp nîñöb. *

¹³ Waîj lî mîdeia u, hagape rîm lö hagape halö mîdeia. Pen hib nîpe u, “God Manö.” *

¹⁴ Ami Bî kumi kabö adö lan au nîbö gau, waîj rud uî yabîl ke ke löm, kaj hos rud adö gau ke ke asîkôm, nîp hain gîla.

¹⁵ Meg mîgan nîpe yan, ru mîlö kîd yabîl ap apjaka. Ru mîlö kîd anîbu udöm, nîbi bî ram mîñöñ ke ke gau aip pen pen göm al pak löm, ain ur mîlö ap udöm, kalîp abad mîdeinab. Pen God hag la ñîñ anîbu, God Bî Kub, Bî klö ke yabîl u, nîbi bî gî naij göm nîp jî nîñnaböl gau kalîp mulu kal yabîl nîñöm, wain magö rö udöm, God wain magö abhib jakep ka mîgan u yuöm, Bî kaj hos rud adö asîk mîdöp anîbu kalîp pak hib jaknab. *

¹⁶ Pen waîj mîlö nîpe u abe, ma kuwîl nîpe u abe, hib ap kalî klîñ rîkla mîdeia:

KÎÑ GAU KÎÑ KALE U BÎ

KUB GAU BÎ KUB KALE U *

¹⁷ Pen yad nîñnö, ejol ap sîdö an au gîlan urak mîdö nîñöl gî, yaur u göm ajeila gau kalîp wîñ kub alöm haga, “God kalöp nan magö kub ñîñîg gab u, magöñhalö apim magum gîmim! *

¹⁸ Aumim, kîñ gau hañ roman kale ñîñmim, ami bî abad mîdep bî kub gau hañ roman kale ñîñmim, ami bî klö gau hañ roman kale ñîñmim, kaj hos gau hañ roman ñîñmim, bî kaj hos ud ajpal gau hañ roman ñîñmim gîmim. Pen nîbi bî nagî wög

* **19:10:** Ap 10:25,26; Rep 22:8-9

* **19:12:** Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17

Sam 2:9; Rep 1:16; 14:20

* **19:11:** Rep 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4

* **19:13:** Ais 63:1-3; Jon 1:1,14

* **19:16:** Rep 17:14

* **19:15:** **19:17:** Esi 39:17-20

gipal gau, nibi bi gasi kale ke wög gipal gau, nibi bi hib kub midöp gau, nibi bi hib midagöp gau magöñhalö, hañ roman kale ñiñnabim," a ga.

¹⁹ Pen magö u niñnö, nan hapeb u abe, kiñ mñnön nabön i i ke gau nibö gau nibö abe, Bi kaj hos rud ud ajöp u aip, ami bi nipe gau aip pen pen ginig, ami bi kale gau dap magum gila.

²⁰ Anig geila u pen Bi hos rud ud ajeia u, nan hapeb u abe, bi nipe nibi bi gau kalip manö piral hagöm nan gagep rö ga u abe, kalip ud sisi göm, mab mitañ salpa halö inmidöp ñig wanö yan yua. Pen nan hapeb bi nipe u nipe nöd nibi bi iru nöp manö pir alö, nan hapeb kliñ u udöm, nan ana nipe rö gila u, sabe gila. *

²¹ Pen Bi kaj hos rud ud ajeia u, ru mlö kíd meg migan nipe yan nibö apjaka anibu ami bi gau kalip magöñhalö al pak lö, yaur gau apöm hañ roman kale gau ñiñ ñiñ wasö niñöm arö gila.

20

Seden nagí midö mñ unbö wan dausan innab

¹ Pen magö u niñnö, ejol ap ulöm migan mauñ juaga ki rib u abe, sen klö yabiñ bol u abe, ñimagö nipe u udöl göm, kumi kabö adö lan nibö auajip. *

²⁻³ Dapöm, re ubiñ u, re hadame dagol nibö u, nip ud sisi göm, nibi bi ram mñnön ke ke gau kalip kuöyan piral gagnim, a göm, nagí adik dam ulöm migan mauñ juaga anib yan yuöm, ajön giñöm, pidön giñ aij yabiñ ga. Geia u me, nipe anib gau nagí midö midö, mñ unbö wan dausan arö, kuöyan u hubik yuö apöm, pro magö ap yihariñ giñ ajeinab. Re hadame piral gep anibu me, kijaki u, Seden nöp. *

⁴ Pen niñnö, nibi bi rimnap ana kale kiñ sea asikep adö ke ke gau asik midela. Nibi bi anib gau, God hagö kale nibi bi gau kalip manö kub hagöm manö ud asikniñ geila. Pen nibi bi anib gau, nan hapeb u nip ke abe, ana nipe rö gila nan u abe sabe gagöm, kliñ nipe nabic kale lan aka ñimagö kale u udagöm, Jisas manö aij nipe nibi bi gau kalip waiö hagñöm, God Manö hagöp rö nöp göm geila niñöm, kalip nabic cög rib giñ dö gila. Yad niñöl giñ midainö niñöl giñ, ana anib gau kamñ löm, Krais aip nibi bi gau kalip kiñ rö abad midlö midlö, mñ wan dausan u ina. *

⁵ (Pen nibi bi rimnap umla gau, ñin anibu urakagla. Mñ wan dausan u ina, hainö urakla.) Manö hagabin i, God nipe nöd gö nibi bi anib gau urakla u nöp hagabin.

⁶ Nibi bi nöd uraknaböl

* 19:20: Rep 13:12-17; 20:10 * 20:1: Rep 9:1 * 20:2-3: Jen 3:1; Rep 12:9

* 20:4: Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17

gau, God n̄bi b̄i n̄ipe ke n̄öp m̄idöm aij gö n̄iñöl ḡi m̄iñ m̄iñ yab̄iñ göl ḡi m̄ideinaböl. Kauyan umagnaböl. Kale God Krais kal̄ip apil m̄ihau sabe gep n̄ibi b̄i r̄ö wög ḡi ñöl ḡi m̄idöm, Krais aip n̄ibi b̄i gau kal̄ip kiñ r̄ö abad m̄idlö m̄idlö, m̄i wan dausan u innab. *

Seden ilön kub udnab

⁷ M̄i wan dausan an̄ibu ap arnab n̄iñöl ḡi, God ejol n̄ipe gau kal̄ip hageinab, Seden n̄ip nagi hub̄ik yulö,

⁸ amöm n̄ibi b̄i ram m̄inön iñ i ke ke gau magöñhalö m̄idpal gau kal̄ip manö piral hagnab. N̄ibi b̄i an̄ib gau me, Gog aip Megog aip. Seden kal̄ip magöñhalö t̄ip ḡi dauö, kale pen pen ḡinig aunaböl. N̄ibi b̄i pen pen ḡinaböl an̄ib gau, kabö kulup ñig solwara goñ gau iru n̄öp m̄idöp r̄ö n̄öp m̄ideinaböl. *

⁹ Kale m̄igan gau m̄igan gau n̄ibö apöm, daun kub God n̄ibi b̄i n̄ipe han m̄ideila, daun kub God n̄ipe m̄idmagö löp an̄ibu n̄öp, b̄ig ḡigabö geila. Daun b̄ig ḡigabö ḡila u pen ad̄iñ mab m̄iñan kumi kabö adö lan n̄ibö apöm, kal̄ip in hab̄ik ara. *

¹⁰ Pen God ejol n̄ipe gau, k̄ijaki n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö piral hagöm t̄ip ḡi daua u, n̄ip dam ñig wanö mab m̄iñan salpa halö inab yan ud yula. Nan hapeb u aip,

b̄i n̄ipe n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö piral haga u aip, n̄öd ñig wanö an̄ib yan yulö m̄idailö. Mailö abe, s̄ib abe, pör pör n̄öp ilön mab udöl ḡi m̄ideinaböl. *

Manö kub hainö yab̄iñ u

¹¹ Pen sea kiñ rud kub yab̄iñ ap abe, B̄i adö an̄ibu as̄iköl m̄idaj̄ip u abe n̄iñnö. B̄i Kub n̄ipe au m̄idö n̄iñöl göm, m̄inön nabön iñ i abe, kumi kabö adö lan abe, ad̄iñ böñ n̄öp p̄iñiñ ḡi ke gau arö, kuöyan n̄iñagin.

¹² Pen yad n̄iñnö, n̄ibi b̄i kub m̄idöm umla gau abe, n̄ibi b̄i ramö gau m̄idöm umla gau abe, magöñhalö apöm sea kiñ iñ an̄ib au urak m̄idlö n̄iñöl ḡi, köp r̄imnap ud p̄iñaila. Köp ap, n̄ibi b̄i kale kam̄iñ m̄idöl ḡi, ḡila ḡila r̄ö n̄iñöm, kal̄i k̄iñ r̄ikla. Köp an̄ibu ud p̄iñaiöm, köp ap ud p̄iñaila. Köp hain n̄ibö ud p̄iñaila u, n̄ibi b̄i pör pör kam̄iñ m̄ideinaböl hib kale kal̄i k̄iñ r̄ikla. Ud p̄iñaila n̄iñöm God n̄ipe n̄ibi b̄i umla gau n̄ihön n̄ihön ḡila u n̄iñöm, manö ud as̄iköm, kal̄ip n̄ime la. *

¹³ Pen n̄ibi b̄i ñig solwara an̄ gau umla gau arlö n̄iñöl ḡi, God n̄ipe kal̄ip manö kub haga. Umeh Magö u abe Wip Ana Ram u abe n̄ibi b̄i umöm am abad m̄ideila gau kal̄ip magöñhalö dam ñilö n̄iñöl ḡi, kale ke ke n̄ihön n̄ihön ḡila u

* **20:6:** Rep 1:6 * **20:8:** Esi 38:2,9,15-16 * **20:9:** 2Ki 1:10 * **20:10:** Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8 * **20:12:** Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * **20:13:** Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12

nɪŋöm, God kalɪp manö kub haga. *

¹⁴ God nɪpe anɪg ga nɪŋöm, Umab Magö u abe Wip Ana Ram u abe, God hagö kalɪp mɪhönj dam mab mɪtaŋ inab waŋö yaŋ ud yula. Mab mɪtaŋ inab waŋö arbal u, Kuöyaŋ Umnaböl, a gɪpal.

¹⁵ Pen nɪbi bɪ pör pör kamɪŋ mɪdeinaböl gau hib kale kalɪ kliŋ rɪkla köp anɪbu, nɪbi bɪ an an hib kale köp anɪbu mɪdageia, God hagö, kalɪp magöŋhalö u rö nöp dam mab mɪtaŋ inab waŋö yaŋ ud yula.

21

Mɪnönj naböŋ il i abe, kumi kabö adö laŋ abe ke hain nɪbö la

¹ Mɪdem nɪŋnö, mɪnönj naböŋ gɪsön nɪbö abe, kumi kabö gɪsön nɪbö abe mɪdeia. Mɪnönj naböŋ nöd nɪbö u abe, kumi kabö nöd nɪbö u abe hadö ur göm mɪdageia. Ñɪg solwara nöd mɪdmɪdöp u, u rö nöp hadö ur göm mɪdageia. *

² Pen yad nɪŋem nɪŋnö, God gö Daun Kub Uɫ u, Jerusalem gɪsön nɪbö u, kumi kabö adö laŋ au nɪbö auajɪp. Daun Kub Uɫ anɪbu, nɪbi gau bɪ udnɪg, waɫɪj kliŋ aij löm abad mɪdpal rö u mɪdeia. *

³ Pen yad apdi nɪŋnö, sea kiŋ mɪdeia an au nɪbö, manö kub wɪñ al hagöm

haga, “Mɪñi rɪköm, God nɪpe ke nɪbi bɪ gau aip ram gɪ löm mɪdeinab. Nɪpe nɪbi bɪ gau aip han mɪdeinab nɪŋöm kale nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinaböl. God nɪpe ke kalɪp aip mɪdöm, God kale mɪdeinab. *

⁴ Nɪpe amgö ñɪg amgö kale mɪdöp u magöŋhalö ɫɪk gɪ yunab. Nɪbi bɪ umagnaböl; mɪŋör udö, mög gö mɪtönj gagnaböl; ilön udagnaböl. Nɪhön gɪnɪg: mɪnönj naböŋ nöd nɪbö u had ur göm uri mɪdagöp,” a ga. *

⁵ Pen Bɪ kiŋ sea adö asɪka u yɪp haga, “Yad nan magöŋhalö gɪsön nɪbö gɪ labin,” a ga. Anɪg hagöm yɪp haga, “Manö hagabin i kalɪ kliŋ rɪkmön. Manö anɪbi, manö nɪŋö yabɪɫ, nɪbi bɪ gau böŋ nöp nɪŋ udöl,” a ga. *

⁶ Anɪg hagöm yɪp haga, “Nan uri hagajɪn gau magöŋhalö hadö gɪpin. Yad hadame dagol gau mɪdmɪdin, hainö pör nöppör nöp mɪdeinabin. Yad nöp gɪnö, nan gau magöŋhalö il göm mɪdöp. Yad nöp gɪnö, nan gau magöŋhalö ur gɪnɪg gɪnab. Nɪbi bɪ an ñɪg nan gainɪm, kalɪp hagnö, ñɪg ilam nɪbö ñɪg kamɪŋ magö ñeb u ñɪŋnaböl; rauagnaböl, yɪharɪŋ nöp ñɪŋnaböl. *

⁷ Nɪbi bɪ marö auö, gasɪ iru nɪŋagöm, yɪp cɪg göl gɪ nöp mɪdeinaböl gau, kalɪp

* 21:1: Ais 65:17; 2Pi 3:13 * 21:2: Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12

* 21:3: Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * 21:4: Ais 35:10; 65:19; Rep

7:17 * 21:5: 2Ko 5:17 * 21:6: Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep 1:8,17; 22:17

nan hagajin i magöñhalö ñinabin. Yad Nap kale midnö, kale ñi pai yad mideinaböl. *

⁸ Pen nibi bi God nip cig gino, hanip marö aunab a göm piñin gipal gau; nibi bi yip nin udöm arö gipal gau; nibi bi nan naij yabit nan gac yabit gipal gau; nibi bi wip albal gau; nibi si bi si gipal gau; nibi bi kuj gipal gau; nibi bi god piral nan yiharin gau sabe gipal gau; nibi bi manö piral hagpal gau; kale magöñhalö am mideinaböl ñig wanö mab mitan salpa halö inab u. Nibi bi migan anibu arnaböl u, Kuöyan Umnaböl, a gipun,” a ga. *

Jerusalem gisön nibö

⁹ Ejol unbö mudun jin nöd kinan kale dauajal gau, ejol añi ap apöm yip haga, “Auö, Sipsip Pi u, nibi nipe udnig gab u, nibi anibu nöp yamnö ninabön,” a ga.

¹⁰ Anig hageia, God Ana u yip ba lö ninöl gi, ejol u yip udöm, dam ram minön no ilö kub yabit i adö gila ap amöm, yip yamö ninö, Daun Kub Ut u, Jerusalem u, God kumi kabö adö lan midöp au nibö auajip. *

¹¹ God Jerusalem gisön nibö u yuö auö ninöl gi ninö, God nipe mailö aij ke halö mmailö gab rö u, daun anibu u rö nöp mailö aij ke halö mmailö gajip.

Daun klin aij anibu kabö aij aij mani iru raupe rö, kabö jaspera mmailö göp rö u, mmailö göm mideia. *

¹² Kabö waryö mlö yabit Jerusalem gisön nibö u gigabö göm, adan ramö unbö migan lan gau mideia. Adan ramö unbö migan lan gau ajön ke ke mideia. Pen ejol unbö migan lan adan ramö ajön anib gau ke ke abad mideia. Adan ramö ajön anib gau, nabön adö lan Juda it ke ke unbö migan lan midpal rö, ajön unbö migan lan gau ke ke kali klin rikla. *

¹³ Adan ramö ajön anib gau: ain adö min mihau nigan; usin adö jin mihau nigan; gol lödan mihau nigan; gol lödan mihau nigan.

¹⁴ Pen waryö anibu nöd it göm, kabö mlö kub unbö migan lan mlöbö li li udöm, hainö waryö gila adö anibu. Kabö mlö kub anib gau, Sipsip Pi manö ud arep bi unbö migan lan gau, hib kale gau kali klin rikla.

¹⁵ Ejol yip manö hagajip anibu ilön kabö gol udöm gila ap udöl mideia. Ilön anibu rö udöm, nan ap ilön adip adip löm, nan anibu mlö aige gö rö midöp u wö ral ninbal. Pen ejol ilön anibu udöm daun kub anibu li ninig geia; adan ramö ajön abe, kabö waryö abe, daun kub magöñhalö li

* 21:7: 2Sa 7:14; Sam 89:26-27

* 21:8: Mad 25:41; Hib 10:38-39; Rep 20:15;

22:15 * 21:10: Esi 40:2

* 21:11: Ais 60:1-2,19

* 21:12: Esi 48:30-35

* 21:15: Esi 40:3; Rep 11:1

nin̄nig geia. *

16 Pen ejol nipe ilōn anibu udōm, daun nime u ilōn u ud adip adip lōm, daun kub anibu mīlō aige gō rō midajip u wō ral nin̄jō, yad nin̄nō, m̄n̄j nībō j̄n̄j dwelp dausan s̄dadia ara; lōd̄an nībō lōd̄an dwelp dausan s̄dadia ara. Pen ḡilañ ḡi ke midageia, adip adip anibu nōp dwelp dausan s̄dadia ara.*

17 Pen ejol anibu nipe ilōn anibu udōm, daun kub waryō ḡigabō ga u, n̄bi b̄i ilōn lōm wō ral nin̄bal rō wō ralōm, m̄n̄nōñ yan nībō nabōñ adō lañ wō ral nin̄jō, yad nin̄nō, kiubid unbō ñ̄n̄n juōl mudun j̄n̄j ado ḡi da m̄ihau m̄ihau (144) ara.†

18 Waryō anibu, kabō jaspā a ḡipal u udōm ḡi lō m̄ideia. Daun kub u, kabō gol aij aij glas rō k̄id yab̄iḡ gōl m̄idōp u nōp udōm ḡi lō m̄ideia u me, k̄id yab̄iḡ gōl m̄ideia. *

19 Kabō mīlō kub, kabō waryō iḡ yan m̄ideia gau, kabō aij aij mani kub rauēp ke ke iru nōp udōm, kabō mīlō kub unbō m̄igan lañ anib gau ḡi lō m̄ideia. Nabōñ wañ̄g nībō yan kabō jaspā u ḡi lō m̄ideia; nabōñ ȳigwō an nībō u kabō mu, sapaia u ḡi lō m̄ideia; nabōñ ȳigwō n̄igan nībō u kabō kam̄ñ kam̄ñ bō, aged u ḡi lō m̄ideia; nabōñ ȳigwō m̄lō u

kabō k̄ikam̄ñ bō, emral u ḡi lō m̄ideia;

20 nabōñ mam̄d u kabō aḡi abe rud abe uḡ maḡi ḡi m̄idōp, sadoniks u ḡi lō m̄ideia; nabōñ kagoḡ j̄n̄j u kabō aḡi, kanilian u ḡi lō m̄ideia; nabōñ mudun u kabō uhaḡn, krisolaid u ḡi lō m̄ideia; nabōñ raleb u kabō k̄ikam̄ñ bō, ber̄il u ḡi lō m̄ideia; nabōñ ajip u kabō uhaḡn ke yab̄iḡ, dopas u ḡi lō m̄ideia; nabōñ s̄idun lañ u kabō k̄ikam̄ñ bō abe uhaḡn abe uḡ maḡi ḡi m̄idōp, krisopres u ḡi lō m̄ideia; nabōñ aḡip lañ u kabō aḡi, haiasin u ḡi lō m̄ideia; nabōñ m̄igan lañ u kabō mu, amedis u ḡi lō m̄ideia.

21 Adan ramō ajōñ unbō m̄igan lañ gau, magō kaḡum k̄ibap m̄iḡep rō rud gab, pōl a ḡipal kub ke yab̄iḡ unbō m̄igan lañ udōm ḡi lō m̄ideia. Daun kub anibu, lor gau kabō gol aij aij glas rō k̄id gōl m̄idōp u nōp udōm ḡi lō m̄ideia u me, k̄id yab̄iḡ gōm m̄ideia.

22 Pen daun kub anibu yad God sabe gep ram ap nin̄agnō. God B̄i Kub, B̄i k̄lō ke yab̄iḡ u abe, Sipsip Pi u abe m̄idpil rō, God sabe gep ram ap m̄idagōp; kale apil m̄ihau God sabe gep ram m̄idpil.

23 Pen God mailō aij ke yab̄iḡ nipe m̄imailō gōm, Sipsip Pi ḡam mailō gab rō u

* **21:16:** Grik manō hagōm 12,000 s̄dadia a ga u, 2,200 kilomida rō. † **21:17:** Grik manō hagōm kiubid unbō ñ̄n̄n juōl mudun j̄n̄j ado ḡi da m̄ihau m̄ihau (144) a ga u, mida unbō ñ̄n̄n juōl m̄ihau n̄igan ado ḡi da mam̄d u (65) rō. *

21:18: Ais 54:11-12 * **21:23:** Ais 60:19-20; Rep 22:5

m+mailö göm g+pil rö, daun an+bu au s+dö rak+n wög ap m+dagöp. *

²⁴ N+bi b+ ram m+nöj ke ke gau n+bö apöm daun an+bu am m+deinaböl gau, mailö aij an+bu n+jöj g+ ajeinaböl. Kin m+nöj naböj il i ke ke gau n+bö daun an+bu am m+deinaböl gau, nan n+hön n+hön aij, nan n+hön n+hön mailö halö ram kale g+la gau, halö dam daun kub raul m+gan an+bu am m+deinaböl. *

²⁵ Pen daun an+bu, ajöj gau g+ñagnaböl; s+bön auagnab n+jöj ajöj pör pör hi+köl nöp m+deinab. *

²⁶ N+bi b+ ram m+nöj ke ke gau n+bö apöm daun an+bu am m+deinaböl gau, nan n+hön n+hön aij, nan n+hön n+hön mailö halö ram kale g+la gau, halö dam daun kub raul m+gan an+bu am m+deinaböl.

²⁷ God n+p as+ mas+ göp nan u, daun raul m+gan an+bu aröl rö lagnab. N+bi b+ god piral sabe göm g+ naij yab+ g+pal gau, daun raul m+gan an+bu aröl rö lagnab. N+bi b+ pör pör nöp kam+ n+deinaböl köp an+bu ya, Sipsip Pi hib kale kal+ k+ñ r+knab gau nöp, daun raul m+gan an+bu arnaböl. *

22

N+g Kam+ Magö N+eb u

* 21:24: Ais 60:3,5

* 21:25: Ais 60:11

* 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko 6:9-10

* 22:1: Esi 47:1

* 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8

* 22:4: Mad 5:8;

Rep 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25

¹ Ejol an+bu, n+g kam+ magö n+eb u y+p yamö n+jöj. N+g auaj+p an+bu, glas m+mailö göp rö m+mailö g+ auaj+p. N+g an+bu, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kin kale apil m+hau as+k+pil au g+la n+bö ilam juöm, *

² daun kub lor an+ au amöm ara. N+g got böj böj mab n+jöj pör pör m+deinaböl mab u rana. Mab ur an+bu, m+ a+ñ a+ñ rak+n ke ke m+gan la u nöp, pör nöp magö p+lop. Pen mab u+an an+bu, n+bi b+ ram m+nöj ke ke gau n+bö kal+p gö kam+ l+n+m rö nöp m+döp. *

³ Daun kub an+bu, God n+p as+ mas+ göp nan u m+dagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kin kale u daun kub an+ au m+deinab. God n+bi b+ n+pe gau, n+p wög g+ nöl g+ m+deinaböl.

⁴ Daun kub an+bu, God n+bi b+ n+pe gau Sipsip Pi mulu ad+ n+pe u n+ñaböl. Sipsip Pi hib n+pe u nable kale la kal+ k+ñ r+k l+lö m+deinab. *

⁵ S+bön auagnab. God B+ Kub u mailö kale u m+deinab u me, hapö m+an abe, s+dö abe wög ap m+dageinab. Kale pör nöp pör nöp kin rö m+deinaböl. *

Söl m+döp Jisas aunab

⁶ Pen ejol an+bu y+p haga, “Manö hagabin an+bi manö piral wasö; manö n+jöj yab+. God B+ Kub, Ana n+pe b+ manö hagep n+pe gau kal+p

gası ñö manö nıpe hagmıdal
God anıbu nöp, yıp yuö
apem, söl mıdöp gınab manö
u hag ñabin,” a ga. *

⁷ Jisas manö hagöm hagab,
“Nıñim! Söl mıdöp nınabin.
Nan nıhön nıhön hainö gınıg
gab u, buk anıbi mıdöp. Nıbi
bı an manö anıbi nıñ udöm,
hagöp rö gınaböl gau, aij gö
nıñöl gı mıñ mıñ gınaböl,” a
göp. *

⁸ Yad Jon, ejol manö
hagajıp u abe, nan nıhön
nıhön gajıp u abe magöñhalö
nıñnö. Pen ejol manö
hagajıp u abe, nan nıhön
nıhön gajıp u abe magöñhalö
nıñ pıs gem, ap lug ejol
anıbu ma ıf nıpe au kugom
yimem, nıp sabe gınam, a
gıno u pen *

⁹ yıp haga, “Wasö! Yıp
anıg gagmön; God nıp nöp
sabe gımön. Ne God nıp wög
gı mıdpan u, namam God
manö hagep bı gau abe, nıbi
bı manö mıdöp buk anıbi
hagöp rö gıpal gau abe, kale
God nıp wög gıpin rö, yad u
rö nöp God nıp wög gıpin,” a
ga.

¹⁰ Pen ejol anıbu yıp haga,
“Hainö gınab manö kalı kılın
rıkpan yagol u, ud mamoc
gımön gau pi gı lagmön;
söl mıdöp, manö kalı kılın
rıkpan rö magöñhalö gınab.

¹¹ Anıb u nıñöm, nıbi bı
gı naij gıpal gau, kale u rö
nöp nagı naij adö u nöp göl
gı mıdaiöl; nıbi si bı si gıpal

gau, kale adö anıbu nöp göl
gı mıdaiöl; nıbi bı gı aij gıpal
gau, kale adö aij anıbu nöp
göl gı mıdaiöl; nıbi bı uı
mıdpal gau, kale unbö rö nöp
uı mıdaiöl,” a ga. *

¹² Jisas manö hagöm
hagab, “Nıñim! Söl mıdöp
nınabin. Nıñ anıbu, kale
nıbi bı yad gau nıhön nıhön
gıpin u nıñem, pen u rö nöp
nan aij nınabin. *

¹³ Yad hadame dagol gau
mıdmıdin, hainö pör nöp pör
nöp mıdeinabin. Yad nöp
gıno, nan gau magöñhalö ıf
göm mıdöp. Yad nöp gıno,
nan gau magöñhalö ur gıñg
gınab. ıf u yad nöp, pıñ u yad
nöp mıdpin. *

¹⁴ “Nıbi bı walıj kale nıg
lı aij gınaböl gau, mıñ mıñ
gınaböl. Mab magö nıñ pör
pör mıdeinaböl u nıno, kale
nıñöm am daun kub raul
mıgan anıbu arnaböl. *

¹⁵ Pen kain hapeb gau,
daun anıbu aröl rö lagöp.
Nıbi bı kuj gıpal gau, nıbi si
bı si gıpal gau, wıpal albal gau,
nan yıharıñ gau god hon a
göm sabe gıpal gau, manö
piral hagpal gau, kale hön
yan nöp mıdeinaböl.

¹⁶ “Yad Jisas, ejol yad u hag
yunö, amöm kalöp nıbi bı
yad cöc ram mınön ke ke gau
mıdpim gau, kalöp manö yad
anıbi hag ñöb. Yad me, De-
pid rıkö, rıklö rık dam dapıl
gılö, Bı Kub mıdeinab a gıla
u nöp yad mıdpin. Yad me,

* 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan 12:10

* 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23 * 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6

* 22:14: Jen 2:9; 3:22

gapı paglın kub ram runıg gö
nıñöl gı, ap rannab, a gıpal u
nöp yad mıdpin,” a ga. *

17 God Ana u abe, Bı
nıbi udnab nıbi anıbu abe,
“Aue!” a gıpil.

Nıbi bı manö anıb i
nıñeinaböl gau u rö nöp,
“Aue!” a göl.

Kale nıbi bı ñıg nan göp
gau magörhalö auim! Au-
mim, ñıg kamıñ magö ñeb u
yıharıñ ud ñıñim. *

18 Nıbi bı manö buk anıbi
mıdöp amgö lı nıñöm haglö,
kale nıñmim gau, nan nıñhön
nıñhön hainö gıñım manö u
nıñ aij gıñım. Nıbi bı
rımnab manö anıb i nıñöm,
manö rımnab halö uł maıı
geinaböl u, God kalıp pen
ılön ñöm gö, marö kub buk

anıbi hagöp rö halö udnaböl.
*

19 Pen nıbi bı manö anıb i,
naböñ rımnab udagun a göm
arö geinaböl u, God kalıp
pen mab magö ñıñ pör pör
mıdeinaböl hagöp u wasö gö
ñıñagnaböl; Daun Kub Uł
am mıdeinaböl hagöp u abe
wasö gö aragnaböl.

20 Bı manö kalı kılñ rıkpın
anıbi hagöp Bı u hagöm
hagöp, “Yau! Söl mıdöp
nıñabin,” a göp.

Anıb unbö rö aij! Bı Kub
Jisas, ne aumön!

*

21 Bı Kub hon Jisas kalöp
God nıbi bı nıpe mög gö abad
mıd aij göl gı mıdainım.
Anıb unbö rö aij.

* 22:16: Nab 24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5

* 22:17: Ais 55:1; Rep

21:6 * 22:18: Dud 4:2; 12:32 * 22:20: Rep 2:16